

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni sud za krivično
gonjenje osoba odgovornih za
teška kršenja međunarodnog
humanitarnog prava na teritoriji
bivše Jugoslavije od 1991. godine

Predmet br.: IT-95-5/18-T

Datum: 24. mart 2016.

Original: engleski

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM

U sastavu: sudija O-Gon Kwon, predsjedavajući
sudija Howard Morrison
sudija Melville Baird
sudija Flavia Lattanzi, rezervni sudija

Sekretar: g. John Hocking

Presuda od: 24. marta 2016.

TUŽILAC

protiv

RADOVANA KARADŽIĆA

JAVNO

**JAVNA REDIGOVANA VERZIJA PRESUDE OD
24. MARTA 2016.**

TOM IV OD IV

Tužilaštvo:

g. Alan Tieger
gđa Hildegard Uertz-Retzlaff

Optuženi:

g. Radovan Karadžić

SADRŽAJ**TOM I**

I. UVOD	1
A. OPTUŽENI I OPTUŽBE PROTIV NJEGA.....	1
B. OPŠTA RAZMATRANJA U VEZI S DOKAZIMA	4
1. Opšta načela u vezi s dokazima	4
2. Konkretna pitanja vezana za dokaze.....	6
a. Određene kategorije svjedoka	6
i. Osobe povezane sa stranama u postupku	6
ii. Osobe osuđene za zločine koji proističu iz događaja za koje se optuženi tereti u Optužnici	7
iii. Osobe čije je suđenje u toku, u pretresnoj ili žalbenoj fazi postupka	8
iv. Svjedoci vještaci.....	8
b. Određene kategorije dokaznih predmeta	9
i. Izvorni dokumenti	9
ii. Izjave trećih strana	9
iii. Izveštaji sredstava javnog informisanja	10
iv. Presretnuti razgovori	10
c. Dokazi prihvaćeni u pismenoj formi i pitanje potkrepljenja	11
d. Formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno	11
II. OPŠTI PREGLED	14
A. ISTORIJSKI KONTEKST	14
1. Prvi višestranački izbori	15
2. Regionalizacija BiH.....	16
3. Ka raspadu SFRJ	17
B. POLITIČKE I USTAVNE STRUKTURE BOSANSKIH SRBA.....	22
1. Srpska demokratska stranka (SDS)	22
a. Osnivanje.....	22
b. Komponente i njihove funkcije	22
c. Organizacija i struktura	24
d. Početne akcije.....	27
2. Skupština bosanskih Srba	28
3. Savjet za nacionalnu bezbjednost (SNB).....	31
4. Predsjedništvo, ratno predsjedništvo, predsjednik	34
a. Osnivanje.....	34
b. Funkcije	35
5. Ministarski savjet.....	36
6. Vlada bosanskih Srba	38
a. Osnivanje.....	38
b. Funkcije	39
c. Struktura i odnos s drugim tijelima	40
d. Početne akcije.....	41
e. Komisija za razmjenu	42
7. Regionalna i opštinska tijela.....	44
a. Krizni štabovi	48
b. Ratna predsjedništva.....	50
c. Ratna povjereništa	52
C. VOJNE I POLICIJSKE STRUKTURE BOSANSKIH SRBA	54
1. VRS	54
a. Osnivanje i sastav VRS-a	54

b. Vrhovna komanda.....	57
c. Vrhovni komandant	59
d. Glavni štab VRS-a	60
e. Korpusi VRS-a	65
i. 1. krajiški korpus	65
ii. Istočnobosanski korpus	66
iii. SRK	67
iv. Drinski korpus	70
(A) Bratunačka brigada	71
(B) Zvornička brigada	73
f. Načela rukovođenja i komandovanja	75
g. Komunikacije i izvještavanje u VRS-u	77
2. Teritorijalna odbrana	80
3. MUP bosanskih Srba	81
a. Osnivanje i struktura	81
b. Sistem veza MUP-a	86
c. Prepotčinjavanje pripadnika MUP-a VRS-u	87
4. Paravojne formacije	88
5. Dobrovoljci	93
D. PRAVOSUDNI SISTEMI	94
1. Civilni pravosudni sistem	94
a. Ustavne dužnosti i obaveze	94
b. Osnivanje	95
i. Opšti pravosudni organi	95
ii. Organi koji su se bavili ratnim zločinima i genocidom	98
c. Kompetencija, struktura i procedure	100
d. Uputstva i naređenja u vezi s vladavinom prava i zločinima	102
2. Vojni pravosudni sistem	105
a. Osnivanje	105
b. Nadležnost, struktura i postupci	109
c. Uputstva i naređenja u vezi s vladavinom prava i zločinima	115
E. MEĐUNARODNI MIROVNI PREGOVORI	116
1. Mirovna konferencija Evropske zajednice o Jugoslaviji	116
2. Vanceov plan	117
a. UNPROFOR	118
b. UNMO	120
3. Cutileiro i Sarajevski sporazum	123
4. Londonska konferencija	132
5. Međunarodna konferencija o bivšoj Jugoslaviji	134
a. Vance-Owenov plan	137
b. Owen-Stoltenbergov plan	144
6. Kontakt grupa	152
7. Inicijativa SAD-a	163
8. Daytonski sporazum	166
III. MJERODAVNO PRAVO	169
A. USLOVI I OBILJEŽJA KRIVIČNIH DJELA ZA KOJA SE OPTUŽENI TERETI	169
1. Član 3 Statuta Međunarodnog suda	169
a. Opšti uslovi za kršenje zakona i običaja ratovanja	169
b. Ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja	171
i. Actus reus	171
ii. Mens rea	172
c. Protivpravni napadi na civile kao kršenje zakona i običaja ratovanja	172
i. Actus reus	173

ii. Mens rea.....	176
d. Terorisanje kao kršenje zakona i običaja ratovanja.....	176
i. Actus reus.....	177
ii. Mens rea.....	178
e. Uzimanje talaca kao kršenje zakona i običaja ratovanja.....	179
2. Član 5 Statuta Međunarodnog suda.....	180
a. Opšti uslovi za zločine protiv čovječnosti.....	180
i. Mora postojati napad.....	181
ii. Napad mora biti usmjeren protiv bilo kojeg civilnog stanovništva.....	181
iii. Napad mora biti rasprostranjen ili sistematski.....	182
iv. Djela počinioca moraju biti dio napada.....	183
v. Počinilac mora znati da postoji rasprostranjen ili sistematski napad usmjeren protiv nekog civilnog stanovništva, kao i da njegova djela čine dio tog napada.....	183
b. Ubistvo kao zločin protiv čovječnosti.....	184
c. Istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti.....	184
i. Actus reus.....	184
ii. Mens rea.....	186
d. Deportacija i nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločini protiv čovječnosti.....	187
i. Actus reus.....	187
ii. Mens rea.....	189
iii. Prisilno premještanje kao "druga nehumana djela" prema članu 5(i).....	189
e. Progon kao zločin protiv čovječnosti.....	190
i. Opšta obilježja.....	190
ii. Djela u osnovi.....	192
(A) Ubijanje.....	192
(B) Okrutno i/ili nečovječno postupanje.....	192
(1) Mučenje.....	193
(2) Premlaćivanje i fizičko i psihičko zlostavljanje.....	195
(3) Silovanje i druga djela seksualnog nasilja.....	195
(4) Stvaranje i održavanje nehumanih uslova života.....	196
(C) Prisilno premještanje i deportacija.....	197
(D) Protivpravno zatočenje u zatočeničkim objektima.....	197
(E) Prisilni rad i korištenje živih štitova.....	198
(F) Pljačka imovine.....	200
(G) Bezobzirno uništavanje privatne imovine i javnih dobara, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte.....	201
(H) Nametanje i održavanje restriktivnih i diskriminatornih mjera.....	202
3. Genocid.....	203
a. Grupa.....	204
b. <i>Actus reus</i>	205
i. Ubijanje pripadnika grupe.....	205
ii. Nanošenje teške tjelesne ili duševne povrede pripadnicima grupe.....	205
iii. Smišljeno nametanje pripadnicima grupe životnih uslova koji su sračunati da dovedu do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja.....	207
c. <i>Mens rea</i>	208
i. Namjera da se uništi grupa "kao takva".....	209
ii. "U cijelosti ili djelimično".....	210
B. PRAVNI STANDARDI ZA INDIVIDUALNU KRIVIČNU ODGOVORNOST.....	211
1. Odgovornost prema članu 7(1) Statuta.....	211
a. Počinjenje zločina putem učešća u UZP-u.....	212
b. Planiranje.....	216
c. Podsticanje.....	217
d. Naređivanje.....	218
e. Pomaganje i podržavanje.....	219

2. Odgovornost prema članu 7(3) Statuta.....	221
a. Odnos nadređeni-podređeni.....	221
b. Znao je ili imao razloga da zna.....	222
c. Nužne i razumne mjere.....	223
d. Sadejstvo članova 7(1) i 7(3).....	224
IV. ZAKLJUČCI	225
A. DIO PREDMETA KOJI SE ODNOSI NA OPŠTINE	225
1. Činjenice	225
a. Istočna Bosna.....	226
i. Bijeljina	226
(A) Optužbe.....	226
(B) Uvodni period	227
(C) Događaji početkom aprila 1992.....	234
(1) Preuzimanje vlasti	234
(2) Incident 1.1 iz Priloga A Optužnici.....	236
(D) Događaji u Bijeljini nakon preuzimanja vlasti	240
(E) Preduzimanje krivičnog gonjenja u vezi sa zločinima	247
(F) Zatočenički objekt 2.1 iz Priloga C Optužnici	248
(1) Osnivanje logora i dolazak zatočenika	248
(2) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima.....	252
(3) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima.....	255
(4) Incident 2.1 iz Priloga B Optužnici	255
(5) Posjete MKCK-a	257
(G) Incident 2 iz Priloga D Optužnici	258
(H) Preseljavanje stanovništva iz Bijeljine	259
ii. Bratunac	266
(A) Optužbe.....	266
(B) Uvodni period	268
(1) Militarizacija Bratunca	272
(2) Podjela opštinskih struktura	273
(C) Preuzimanje vlasti u Bratuncu	278
(D) Događaji u Bratuncu nakon preuzimanja vlasti.....	281
(E) Napadi na okolna sela	284
(1) Incident 3.1 iz Priloga A Optužnici.....	286
(2) Incident 3.2 iz Priloga A Optužnici.....	287
(F) Djelovanje paravojnih snaga	292
(G) Zatočenički objekti u Bratuncu.....	294
(1) Zatočenički objekt 6.1 iz Priloga C Optužnici	294
(2) Zatočenički objekt 6.2 iz Priloga C Optužnici i incident 4.1 iz Priloga B Optužnici.....	297
(a) Dolazak zatočenika i upravljanje objektom	297
(b) Uslovi zatočenja, postupanje prema zatočenicima i ubijanje zatočenika.....	298
(c) Zaključak	303
(H) Incident 6 iz Priloga D Optužnici	304
(I) Preseljavanje stanovništva iz Bratunca	304
iii. Brčko.....	307
(A) Optužbe.....	307
(B) Uvodni period	308
(C) Zatočenički objekt 7.2 iz Priloga C Optužnici.....	310
(1) Osnivanje logora i upravljanje njime	310
(2) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima.....	313
(3) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima.....	316
(4) Incident ubijanja 5.1 iz Priloga B Optužnici	317
(D) Problemi s pripadnicima paravojnih snaga i održavanjem javnog reda i mira.....	321

iv. Foča.....	324
(A) Optužbe.....	324
(B) Uvodni period.....	326
(1) Podjela opštinskih struktura.....	328
(2) Militarizacija Foče.....	329
(C) Preuzimanje vlasti u Foči.....	330
(D) Događaji nakon preuzimanja vlasti u Foči.....	336
(1) Incident 5.2 iz Priloga A Optužnici.....	338
(2) Incident 5.4 iz Priloga A Optužnici.....	339
(E) Zatočenički objekti u Foči.....	340
(1) Zatočenički objekt 10.6 iz Priloga C Optužnici.....	340
(2) Zatočenički objekt 10.1 iz Priloga C Optužnici.....	341
(a) Dolazak zatočenika i upravljanje zatočeničkim objektom.....	342
(b) Uslovi zatočenja.....	348
(c) Zlostavljanje zatočenika.....	353
(d) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima.....	356
(e) Incident 8.1 iz Priloga B Optužnici.....	356
(3) Zatočenički objekt 10.4 iz Priloga C Optužnici.....	360
(4) Zatočenički objekti 10.5 i 10.7 iz Priloga C Optužnici.....	361
(5) Zatočenički objekt 10.2 iz Priloga C Optužnici i drugi dokazi o silovanjima i drugim djelima seksualnog nasilja tokom i nakon preuzimanja vlasti u Foči.....	362
(F) Incident 10 iz Priloga D Optužnici.....	364
(G) Preseljavanje stanovništva iz Foče.....	366
v. Rogatica.....	368
(A) Optužbe.....	368
(B) Uvodni period.....	370
(1) Militarizacija Rogatice.....	372
(2) Stvaranje institucija bosanskih Srba.....	379
(C) Preuzimanje vlasti u Rogatici.....	384
(D) Napadi na okolna sela.....	387
(E) Događaji poslije zauzimanja Rogatice.....	390
(F) Zatočenički objekti u Rogatici.....	391
(1) Zatočenički objekt 21.1 iz Priloga C Optužnici.....	391
(a) Dolazak zatočenika i upravljanje zatočeničkim objektom.....	391
(b) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima.....	395
(c) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima.....	397
(d) Incident 16.1 iz Priloga B Optužnici.....	397
(2) Zatočenički objekt 21.2 iz Priloga C Optužnici.....	398
(3) Zatočenički objekt 21.3 iz Priloga C Optužnici.....	400
(a) Dolazak zatočenika i upravljanje zatočeničkim objektom.....	400
(b) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima.....	402
(c) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima.....	407
(d) Incident 16.2 iz Priloga B Optužnici.....	407
(G) Incident 18 iz Priloga D Optužnici.....	410
(H) Preseljavanje stanovništva iz Rogatice.....	412
vi. Sokolac.....	415
(A) Optužbe.....	415
(B) Uvodni period.....	417
(C) Napadi na sela nastanjena bosanskim Muslimanima.....	422
(1) Incident 13.1 iz Priloga A Optužnici.....	423
(2) Incident 20 iz Priloga D Optužnici.....	427
(D) Zatočenički objekti u Sokocu.....	428
(1) Zatočenički objekt 23.2 iz Priloga C Optužnici.....	428
(2) Zatočenički objekt 23.1 iz Priloga C Optužnici.....	428

(E) Preseljavanje stanovništva iz Sokoca.....	429
vii. Višegrad	430
(A) Optužbe.....	430
(B) Uvodni period	430
(C) Incident 14.2 iz Priloga A Optužnici	431
(1) Forenzički dokumentarni dokazi u vezi s incidentom 14.2 iz Priloga A Optužnici	437
(2) Zaključak	439
viii. Vlasenica.....	439
(A) Optužbe.....	439
(B) Uvodni period	441
(1) Militarizacija Vlasenice.....	443
(2) Podjela opštinskih struktura	445
(C) Preuzimanje vlasti u Vlasenici.....	448
(D) Događaji u Vlasenici nakon preuzimanja vlasti	450
(1) Kontrola kretanja i druga ograničenja	450
(2) Oduzimanje oružja i ispitivanje.....	452
(3) Osnivanje srpskog SJB-a.....	454
(4) Formiranje Specijalnog voda.....	455
(5) Preuzimanje vlasti u okolnim selima.....	456
(a) Incident 15.2 iz Priloga A Optužnici.....	458
(b) Incident 15.1 iz Priloga A Optužnici.....	462
(6) Incident 18.4 iz Priloga B Optužnici	465
(E) Zatočenički objekti u Vlasenici.....	467
(1) Zatočenički objekt 25.1 iz Priloga C Optužnici	467
(a) Dolazak zatočenika i upravljanje zatočeničkim objektom	467
(b) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima.....	468
(c) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima.....	469
(d) Incident 18.3 iz Priloga B Optužnici	469
(2) Zatočenički objekt 25.2 iz Priloga C Optužnici	470
(a) Dolazak zatočenika i upravljanje zatočeničkim objektom	470
(b) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima.....	471
(c) Zaključak	472
(3) Zatočenički objekt 25.3 iz Priloga C Optužnici	472
(a) Dolazak zatočenika i upravljanje zatočeničkim objektom	473
(b) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima.....	477
(c) Premještanje zatočenika i inspekcija logora.....	482
(d) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima	483
(e) Incident 18.1 iz Priloga B Optužnici	484
(f) Incident 18.2 iz Priloga B Optužnici	486
(F) Preseljavanje stanovništva iz Vlasenice i oduzimanje imovine	488
ix. Zvornik	491
(A) Optužbe.....	491
(B) Uvodni period	494
(1) Podjela opštinskih struktura	495
(2) Militarizacija Zvornika.....	500
(C) Događaji početkom aprila 1992.....	505
(1) Preuzimanje vlasti	505
(2) Incident 16.1 iz Priloga A Optužnici.....	508
(D) Događaji u drugim selima u opštini Zvornik.....	510
(1) Kula Grad	511
(2) Kozluk	511
(3) Druga sela.....	515
(E) Događaji u Zvorniku nakon preuzimanja vlasti	517
(1) Mjere koje su nametnute u Zvorniku	517

(2) Djelovanje paravojnih snaga	519
(F) Zatočenički objekti u Zvorniku	529
(1) Zatočenički objekt 27.1 iz Priloga C Optužnici i incident 20.2 iz Priloga B Optužnici	529
(a) Događaji	529
(b) Zaključak	531
(2) Zatočenički objekt 27.2 iz Priloga C Optužnici	532
(a) Dolazak zatočenika i upravljanje objektom	532
(b) Uslovi zatočenja	533
(c) Postupanje prema zatočenicima	533
(d) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima	534
(e) Incident 20.3 iz Priloga B Optužnici	534
(f) Incident 16.3 iz Priloga A Optužnici	535
(3) Zatočenički objekt 27.3 iz Priloga C Optužnici	537
(a) Dolazak zatočenika i upravljanje objektom	537
(b) Postupanje prema zatočenicima	537
(c) Zaključak	538
(4) Zatočenički objekt 27.4 iz Priloga C Optužnici	538
(a) Dolazak zatočenika i upravljanje objektom	538
(b) Postupanje prema zatočenicima	539
(c) Zaključak	541
(5) Zatočenički objekt 27.5 iz Priloga C Optužnici	541
(a) Dolazak zatočenika i upravljanje objektom	541
(b) Postupanje prema zatočenicima	542
(c) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima	542
(d) Incident 20.1 iz Priloga B Optužnici	542
(6) Zatočenički objekt 27.6 iz Priloga C Optužnici	544
(a) Dolazak zatočenika i upravljanje objektom	544
(b) Postupanje prema zatočenicima	545
(c) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima	546
(d) Incident 20.4 iz Priloga B Optužnici	547
(7) Zatočenički objekt 27.7 iz Priloga C Optužnici	547
(G) Incident 22 iz Priloga D Optužnici	548
(H) Preseljavanje stanovništva iz Zvornika	550

TOM II

b. Autonomna Regija Krajina (dalje u tekstu: ARK)	553
i. Opštinski nivo	553
(A) Banjaluka	553
(1) Optužbe	553
(2) Uvodni period	554
(3) Zatočenički objekt 1.2 iz Priloga C Optužnici	555
(a) Osnivanje i upravljanje	556
(b) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima	562
(c) Obilasci Manjače i prebacivanje zatočenika	568
(d) Zaključak	573
(e) Incident 1.1 iz Priloga B Optužnici	573
(f) Incident 1.2 iz Priloga B Optužnici	574
(g) Incident 1.3 iz Priloga B Optužnici	577
(h) Incident 1.4 iz Priloga B Optužnici	578
(B) Bosanski Novi	580

(1) Optužbe	580
(2) Uvodni period.....	581
(3) Napadi na sela nastanjena bosanskim Muslimanima	584
(a) Selo Blagaj	584
(b) Selo Suhaća	586
(c) Druga sela u dolini Japre	587
(4) Incident 4 iz Priloga D Optužnici	587
(5) Preseljavanje stanovništva unutar Bosanskog Novog i iz njega	589
(6) Zatočenički objekt 4.1 iz Priloga C Optužnici	596
(C) Ključ	600
(1) Optužbe	600
(2) Uvodni period.....	602
(3) Preuzimanje vlasti	609
(a) Otpuštanje bosanskih Muslimana iz policije, organa uprave i s radnih mjesta... ..	609
(b) Izbijanje oružanog sukoba u Ključu	612
(c) Uništavanje kuća i pljačkanje pokretne imovine.....	617
(4) Ubijanje na dan 1. juna 1992. ili približno tog datuma	618
(a) Incident 7.1 iz Priloga A Optužnici.....	618
(b) Incident 7.2 iz Priloga A Optužnici.....	619
(5) Hapšenje, zatočenje i ubijanje koje se dovodi u vezu sa zatočeničkim objektima..	622
(a) Zatočenički objekt 15.3 iz Priloga C Optužnici i incident 10.1 iz Priloga B Optužnici.....	622
(b) Zatočenički objekt 15.1 iz Priloga C Optužnici	625
(c) Zatočenički objekt 15.2 iz Priloga C Optužnici	627
(6) Ubijanje poslije juna 1992.: incident 7.3 iz Priloga A Optužnici.....	629
(7) Incident 13 iz Priloga D Optužnici.....	633
(8) Preseljavanje stanovništva iz Ključa	634
(D) Prijedor	638
(1) Optužbe	638
(2) Kontekst	640
(a) Podjela opštinskih struktura i osnivanje institucija bosanskih Srba	641
(b) Propaganda i militarizacija Prijedora	644
(3) Preuzimanje vlasti u gradu Prijedoru	647
(a) Izbacivanje nesrba iz policije, administrativnih i sudskih organa i s posla	650
(b) Pretresi kuća i predaja oružja	652
(c) Sukobi u gradu Prijedoru.....	653
(4) Napadi na okolna sela	656
(a) Područje Kozarca	656
(i) Incident 10.1 iz Priloga A Optužnici	659
(ii) Posljedice napada.....	665
(iii) Incident 10.3 iz Priloga A Optužnici	666
(iv) Incident 10.4 iz Priloga A Optužnici	668
(b) Područje Brda.....	670
(i) Incident 10.2 iz Priloga A Optužnici	672
(ii) Incident 10.5 iz Priloga A Optužnici	676
(iii) Incident 10.6 iz Priloga A Optužnici	681
(c) Briševo	687
(i) Incident 10.9 iz Priloga A Optužnici	689
(ii) Posjeta vlasti ARK-a Staroj Rijeci.....	694
(5) Zatočenički objekti u Prijedoru	695
(a) Zatočenički objekt 20.1 iz Priloga C Optužnici	695
(i) Dolazak zatočenika i upravljanje zatočeničkim objektom.....	696
(ii) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima	697
(iii) Zaključak	699

(b) Zatočenički objekt 20.2 iz Priloga C Optužnici i incident 15.2 iz Priloga B	
Optužnici.....	699
(i) Dolazak zatočenika i upravljanje zatočeničkim objektom.....	699
(ii) Uslovi zatočenja.....	702
(iii) Postupanje prema zatočenicima.....	704
(iv) Incident 15.3 iz Priloga B Optužnici.....	712
(v) Incident 15.4 iz Priloga B Optužnici.....	713
(vi) Obilasci Omarske i prebacivanje zatočenika.....	713
(c) Zatočenički objekt 20.3 iz Priloga C Optužnici.....	717
(i) Osnivanje logora i dolazak zatočenika.....	717
(ii) Uslovi zatočenja.....	719
(iii) Postupanje prema zatočenicima.....	721
(iv) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima.....	724
(v) Incident 15.1 iz Priloga B Optužnici.....	724
(d) Zatočenički objekt 20.4 iz Priloga C Optužnici i incident 15.5 iz Priloga B	
Optužnici.....	728
(i) Dolazak zatočenika i upravljanje zatočeničkim objektom.....	728
(ii) Uslovi zatočenja.....	732
(iii) Postupanje prema zatočenicima.....	734
(iv) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima.....	737
(v) Incident 15.6 iz Priloga B Optužnici.....	738
(vi) Prebacivanje zatočenika iz Trnopolja.....	745
(e) Zatočenički objekt 20.5 iz Priloga C Optužnici.....	747
(i) Dolazak zatočenika i upravljanje zatočeničkim objektom.....	747
(ii) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima.....	748
(iii) Zaključak.....	749
(f) Zatočenički objekt 20.6 iz Priloga C Optužnici i incident 10.8 iz Priloga A	
Optužnici.....	750
(i) Dolazak zatočenika i upravljanje zatočeničkim objektom.....	750
(ii) Postupanje prema zatočenicima.....	751
(iii) Zaključak.....	753
(iv) Incident 10.7 iz Priloga A Optužnici.....	753
(g) Zatočenički objekt 20.7 iz Priloga C Optužnici.....	755
(i) Dolazak zatočenika.....	755
(ii) Postupanje prema zatočenicima.....	756
(iii) Zaključak.....	757
(6) Incident 17 iz Priloga D Optužnici.....	757
(7) Preseljavanje stanovništva iz Prijedora i oduzimanje imovine.....	760
(E) Sanski Most.....	764
(1) Optužbe.....	764
(2) Uvodni period.....	766
(a) Militarizacija Sanskog Mosta.....	767
(b) Osnivanje institucija bosanskih Srba.....	770
(3) Preuzimanje vlasti u Sanskom Mostu.....	772
(4) Događaji nakon preuzimanja vlasti u Sanskom Mostu.....	777
(a) Incident 12.1 iz Priloga A Optužnici.....	777
(b) Incident 12.2 iz Priloga A Optužnici.....	781
(c) Incident 12.3 iz Priloga A Optužnici.....	782
(d) Incident 12.4 iz Priloga A Optužnici.....	784
(e) Incident 12.5 iz Priloga A Optužnici.....	784
(5) Zatočenički objekti u Sanskom Mostu.....	786
(a) Zatočenički objekt 22.1 iz Priloga C Optužnici.....	787
(i) Osnivanje i upravljanje.....	787
(ii) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima.....	787

(iii) Zaključak	790
(b) Zatočenički objekt 22.2 iz Priloga C Optužnici	791
(i) Osnivanje i upravljanje	791
(ii) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima	792
(iii) Zaključak	793
(iv) Incident 17.1 iz Priloga B Optužnici	793
(c) Zatočenički objekt 22.3 iz Priloga C Optužnici	794
(i) Osnivanje i upravljanje	794
(ii) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima	796
(iii) Zaključak	797
(d) Zatočenički objekt 22.4 iz Priloga C Optužnici	797
(i) Osnivanje i upravljanje	797
(ii) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima	798
(iii) Zaključak	799
(e) Zatočenički objekt 22.5 iz Priloga C Optužnici	799
(6) Incident 19 iz Priloga D Optužnici	800
(7) Preseljavanje stanovništva iz Sanskog Mosta i oduzimanje imovine	803
ii. Regionalni nivo	805
(A) Osnivanje Kriznog štaba ARK-a	806
(B) Odluke Kriznog štaba ARK-a	809
(1) Razoružavanje nesrba	809
(2) Iseljavanje nesrpskog stanovništva i konfiskacija imovine	811
(3) Otpuštanja nesrba	814
c. Područje Sarajeva	815
i. Hadžići	815
(A) Optužbe	815
(B) Uvodni period	816
(1) Militarizacija Hadžića	818
(2) Razdvajanje opštinskih organa vlasti	820
(3) Dalja militarizacija Hadžića	823
(C) Preuzimanje vlasti	824
(1) Grad Hadžići	824
(2) Napadi na okolna sela	826
(D) Zatočenički objekti u Hadžićima	829
(1) Zatočenički objekt 11.1 iz Priloga C Optužnici	829
(2) Zatočenički objekt 11.2 iz Priloga C Optužnici	831
(a) Osnivanje zatočeničkih objekata i upravljanje njima	831
(b) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima	832
(c) Premještanje i razmjena zatočenika iz Kulturno-sportskog centra	834
(d) Zaključak	837
(E) Preseljavanje stanovništva iz Hadžića i oduzimanje imovine	837
ii. Ilidža	839
(A) Optužbe	839
(B) Kontekst	840
(C) Oružani sukob na Ilidži	844
(D) Zatočenički objekt 18.2 iz Priloga C Optužnici	849
(1) Osnivanje i upravljanje	849
(2) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima	853
(3) Zaključak o uslovima zatočenja i postupanju prema zatočenicima	856
(4) Incident 13.1 iz Priloga B Optužnici	856
(5) Incident 13.3 iz Priloga B Optužnici	856
(E) Preseljavanje stanovništva s Ilidže	857
iii. Novi Grad	860
(A) Optužbe	860

(B) Uvodni period	862
(1) Opština Novi Grad	862
(2) Osnivanje opštine Rajlovac	863
(3) Naoružavanje i mobilizacija bosanskih Srba u Novom Gradu.....	864
(C) Napad na Ahatoviće.....	868
(D) Incident 9.1 iz Priloga A Optužnici	871
(E) Incident 15 iz Priloga D Optužnici	873
(F) Zatočenički objekt 17.1 iz Priloga C Optužnici i incident 12.1 iz Priloga B Optužnici.....	874
(G) Incident 12.2 iz Priloga B Optužnici	879
(H) Preseljavanje stanovništva iz Novog Grada	887
iv. Novo Sarajevo.....	889
(A) Optužbe.....	889
(B) Uvodni period	890
(1) Stvaranje zasebnih opštinskih institucija.....	891
(2) Militarizacija Novog Sarajeva.....	894
(C) Preuzimanje vlasti.....	898
(1) Pretresi kuća bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata	899
(2) Druga djela	900
(D) Zatočenički objekt 18.1 iz Priloga C Optužnici	904
(E) Preseljavanje stanovništva iz Novog Sarajeva i oduzimanje imovine.....	907
v. Pale.....	910
(A) Optužbe.....	910
(B) Kontekst.....	911
(C) Uvodni period	913
(D) Napad na Renovicu i druga sela	918
(E) Preseljavanje stanovništva s Pala i oduzimanje imovine	919
(F) Zatočenički objekt 19.2 iz Priloga C Optužnici i incident 14.1 iz Priloga B Optužnici.....	924
(1) Osnivanje i upravljanje.....	924
(2) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima.....	926
(3) Zaključak.....	928
(G) Incident 16 iz Priloga D Optužnici	929
vi. Vogošća.....	929
(A) Optužbe	929
(B) Uvodni period.....	931
(1) Stvaranje zasebnih institucija bosanskih Srba.....	932
(2) Militarizacija	935
(3) Intenziviranje međunacionalnih napetosti.....	936
(C) Preuzimanje vlasti	937
(1) Preuzimanje vlasti u gradu Vogošći.....	937
(2) Preuzimanje vlasti u Svrakama	938
(D) Događaji u Vogošći nakon preuzimanja vlasti nad opštinom	939
(E) Incident 21 iz Priloga D Optužnici.....	940
(F) Zatočenički objekti u Vogošći.....	941
(1) Zatočenički objekt 26.3 iz Priloga C Optužnici	941
(a) Osnivanje i upravljanje.....	942
(b) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima.....	943
(c) Zaključak	946
(2) Zatočenički objekt 26.1 iz Priloga C Optužnici	946
(a) Osnivanje i upravljanje.....	946
(b) Uslovi zatočenja i postupanje prema zatočenicima.....	948
(c) Zaključak	952
(d) Incident 19.1 iz Priloga B Optužnici.....	952
(G) Preseljavanje stanovništva iz Vogošće i oduzimanje imovine	953
2. Pravni zaključci u vezi s krivičnim djelima.....	955

a.	Zahtjevi iz uvodnog dijela članova 3 i 5 Statuta	955
i.	Član 3 Statuta	955
ii.	Član 5 Statuta	956
b.	Krivična djela	957
i.	Ubistvo: tačke 5 i 6 Optužnice	957
(A)	Incidenti ubijanja	957
(B)	Namjera počinitelja	959
(C)	Status žrtava	961
(D)	Zaključak	961
ii.	Istrebijavanje: tačka 4 Optužnice	962
iii.	Deportacija i nehumana djela (prisilno premještanje): tačke 7 i 8 Optužnice	964
(A)	<i>Actus reus</i>	964
(1)	Preseljavanje stanovništva	964
(2)	Prisilni karakter preseljavanja	966
(B)	<i>Mens rea</i>	968
(C)	Zaključak	970
iv.	Progoni: tačka 3 Optužnice	970
(A)	Ubijanje	970
(B)	Okrutno i/ili nečovječno postupanje	971
(1)	Mučenje, premlaćivanje, fizičko i psihičko zlostavljanje	971
(2)	Silovanje i druga djela seksualnog nasilja	976
(3)	Stvaranje i održavanje nehumanih životnih uslova	978
(4)	Zaključci u vezi s okrutnim i nečovječnim postupanjem	980
(C)	Prisilno premještanje i deportacija	982
(D)	Protivpravno zatočenje	983
(E)	Prisilni rad i korištenje živih štitova	986
(F)	Pljačka imovine	988
(G)	Bezobzirno uništavanje privatne imovine i javnih dobara, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte	990
(H)	Nametanje i održavanje restriktivnih i diskriminatornih mjera	993
v.	Genocid: tačka 1 Optužnice	997
(A)	Zaštićena grupa	998
(B)	<i>Actus reus</i>	998
(1)	Ubijanje pripadnika grupe	999
(2)	Nanošenje teških tjelesnih ili duševnih povreda pripadnicima grupe	999
(3)	Smišljeno nametanje pripadnicima grupe životnih uslova sračunatih na to da dovedu do njenog potpunog ili djelimičnog fizičkog uništenja	1000
(C)	<i>Mens rea</i>	1001
(1)	Namjera da se djelimično uništi grupa kao takva	1003
(2)	Dokazi o genocidnoj namjeri optuženog i imenovanih navodnih članova sveobuhvatnog UZP-a	1003
(3)	Dokazi o genocidnoj namjeri bosanskih Srba koji nisu imenovani kao navodni članovi sveobuhvatnog UZP-a	1007
(4)	Dokazi o genocidnoj namjeri fizičkih počinitelja	1009
(5)	Dokazi o genocidnoj namjeri u vidu obrasca zločina	1009
(6)	Zaključak	1015
3.	Sveobuhvatni UZP i odgovornost optuženog	1015
a.	Činjenice vezane za odgovornost	1017
i.	Ciljevi optuženog i rukovodstva bosanskih Srba	1017
(A)	Jedinstvo srpskog naroda i promovisanje srpskih interesa	1017
(1)	Analiza dokaza	1017
(2)	Zaključak	1023
(B)	Identifikovanje istorijskih neprijatelja	1024
(1)	Analiza dokaza	1024

(2) Zaključak.....	1030
(C) Reakcija na traženu nezavisnost BiH.....	1031
(1) Analiza dokaza.....	1031
(2) Zaključak.....	1042
(D) Zalaganje za razdvajanje stanovništva i za stvaranje države bosanskih Srba.....	1044
(1) Analiza dokaza.....	1044
(a) Razdvajanje stanovništva – nemogućnost suživota.....	1044
(b) Teritorijalne pretenzije i kontrola.....	1064
(c) Stvaranje države bosanskih Srba.....	1077
(2) Zaključak.....	1083
(E) Strateški ciljevi.....	1088
(1) Analiza dokaza.....	1088
(2) Zaključak.....	1099
ii. Političke i državne strukture bosanskih Srba.....	1101
(A) Vlast nad političkim i državnim strukturama.....	1101
(1) Analiza dokaza.....	1101
(a) SDS.....	1101
(b) Skupština bosanskih Srba i državne strukture.....	1106
(2) Zaključak.....	1115
(B) Regionalizacija i stvaranje srpskih autonomnih oblasti.....	1119
(1) Analiza dokaza.....	1119
(2) Zaključak.....	1125
(C) Raskol u MUP-u i osnivanje MUP-a bosanskih Srba.....	1125
(1) Analiza dokaza.....	1125
(2) Zaključak.....	1133
(D) Uputstvo s varijantom A i B i preuzimanje vlasti.....	1134
(1) Analiza dokaza.....	1134
(a) Distribucija i sadržaj Uputstva.....	1134
(b) Provođenje Uputstva na opštinskom nivou.....	1137
(c) Praćenje događaja i provođenja Uputstva.....	1139
(d) Aktiviranje drugog stepena Uputstva.....	1145
(e) Aktiviranje kriznih štabova i drugih struktura.....	1147
(f) Ratna predsjedništva / Ratna povjereništa.....	1154
(g) Preuzimanje vlasti u Opštinama.....	1156
(2) Zaključak.....	1164
iii. Vlast nad vojnim i policijskim snagama koje su djelovale u BiH.....	1170
(A) VRS.....	1170
(1) Vrhovni komandant.....	1170
(2) Sistem rukovođenja i komandovanja.....	1171
(3) Odnos optuženog i Mladića.....	1176
(4) Ovlaštenja optuženog.....	1187
(5) Izdavanje vojnih direktiva u svrhu ostvarenja Strateških ciljeva.....	1190
(6) Zaključak.....	1192
(B) MUP bosanskih Srba.....	1192
(1) Ovlaštenja optuženog.....	1193
(2) Veza i sistem izvještavanja MUP-a bosanskih Srba.....	1195
(3) Zaključak.....	1196
(C) Teritorijalna odbrana.....	1196
(D) Paravojne jedinice.....	1199
(1) Prvobitni stav optuženog prema paravojnim jedinicama.....	1199
(2) Raspuštanje paravojnih snaga.....	1205
(3) Zaključak.....	1214
iv. Znanje i djela imenovanih članova UZP-a.....	1215
(A) Momčilo Krajišnik.....	1216

(B) Nikola Koljević	1219
(C) Biljana Plavšić	1221
(D) Ratko Mladić	1224
(E) Slobodan Milošević	1227
(F) Mićo Stanišić	1236
(G) Momčilo Mandić	1240
(H) Jovica Stanišić	1241
(I) Franko Simatović	1243
(J) Željko Ražnatović (Arkan)	1244
(K) Vojislav Šešelj	1245
v. Znanje optuženog o zločinima i mjere koje je preduzeo da ih spriječi i da kazni počiniocce	1247
(A) Znanje o zločinima počinjenim na cijelom području Opština	1247
(B) Znanje o neadekvatnim uslovima i zlostavljanju nesrba u zatočeničkim centrima ..	1257
(C) Obmanjujuće izjave koje je davao optuženi	1260
(D) Sprečavanje kriminalnih aktivnosti	1262
(1) Protivpravno zatočenje i neadekvatni uslovi u zatočeničkim objektima	1263
(2) Prisilno uklanjanje nesrba i zaštita nesrba koji su ostali na teritoriji pod kontrolom Srba	1269
(3) Druga krivična djela	1272
(E) Istraga i krivično gonjenje u vezi sa zločinima počinjenim nad nesrbima	1274
(F) Nagrađivanje onih koji su počinili zločine nad nesrbima	1283
b. Postojanje zajedničkog plana koji je dijelilo više osoba	1285
i. Zajednički plan	1285
ii. Pluralitet osoba	1290
iii. Obim zajedničkog plana	1295
c. Doprinos optuženog sveobuhvatnom UZP-u	1298
i. Argumentacija strana u postupku	1298
ii. Analiza	1301
iii. Zaključak	1313
d. Veza sa zločinima koje su počinile osobe koje nisu bile članovi UZP-a	1314
e. Odgovornost optuženog za krivična djela izvan obima sveobuhvatnog UZP-a	1316
f. Zaključak: individualna krivična odgovornost optuženog	1321

TOM III

B. DIO PREDMETA KOJI SE ODNOSI NA SARAJEVO	1323
1. Činjenice	1323
a. Hronologija događaja u Sarajevu	1323
b. Snajpersko djelovanje	1379
i. Opšte odlike snajperskog djelovanja	1380
ii. Snajpersko djelovanje u Sarajevu	1383
(A) Priroda snajperskog djelovanja u gradu	1383
(B) Praksa snajperskog djelovanja ABiH	1390
(C) Uvidaji o snajperskim incidentima i mjere preduzete protiv snajperskih dejstava u gradu	1391
iii. Incidenti snajperskog djelovanja iz priloga Optužnici	1402
(A) Ulica Zmaja od Bosne (ranije ulica Vojvode Putnika)	1402
(1) Linije sukoba na tom području	1406
(2) Snajperisti na tom području	1410
(3) Ulica Zmaja od Bosne, 19. jun 1994. (incident 8 iz Priloga F Optužnici)	1418
(4) Ulica Zmaja od Bosne, 8. oktobar 1994. (incident 11 iz Priloga F Optužnici)	1425

(5) Ulica Zmaja od Bosne, 18. novembar 1994. (incident 12 iz Priloga F Optužnici)	1435
(6) Ulica Zmaja od Bosne, 23. novembar 1994. (incident 14 iz Priloga F Optužnici)	1445
(7) Ulica Zmaja od Bosne, 27. februar 1995. (incident 15 iz Priloga F Optužnici)....	1452
(8) Ulica Zmaja od Bosne, 3. mart 1995. (incident 16 iz Priloga F Optužnici).....	1462
(B) Jugozapadna naselja: Dobrinja, Nedžarići, Alipašino Polje	1471
(1) Linije sukoba i snajperi na tom području	1474
(2) Dobrinja, 11. juli 1993. (incident 3 iz Priloga F Optužnici)	1479
(3) Ulica Nikole Demonje, 6. januar 1994. (incident 6 iz Priloga F Optužnici).....	1486
(4) Ulica Nikole Demonje i Bulevar AVNOJ-a, 25. maj 1994. (incident 7 iz Priloga F Optužnici).....	1493
(5) Ulica Adija Mulabegovića (ranije ulica Đure Jakšića), 26. juni 1994. (incident 9 iz Priloga F Optužnici).....	1499
(C) Sedrenik	1505
(1) Linije sukoba na tom području.....	1507
(2) Snajperi na tom području	1509
(3) Sedrenik, 17. april 1993. (incident 2 iz Priloga F Optužnici)	1512
(4) Ulica Sedrenik, 6. mart 1995. (incident 17 iz Priloga F Optužnici).....	1518
(D) Centralno područje opštine Novo Sarajevo	1525
(1) Linije sukoba na tom području	1525
(2) Snajperi na tom području	1529
(3) Ulica Azize Šećerbegović, ranije ulica Ivana Krndelja, 3. septembar 1993. (incident 4 iz Priloga F Optužnici).....	1531
(4) Ulica Ferde Hauptmana, ranije ulica Miljenka Cvitkovića, 22. juli 1994. (incident 10 iz Priloga F Optužnici).....	1537
(E) Snajperski incidenti 1 i 5 iz Priloga F Optužnici	1545
(1) Ulica Žagrići, Širokača, 13. decembar 1992. (incident 1 iz Priloga F Optužnici) 1545	
(2) Ulica Briješko Brdo, 2. novembar 1993. (incident 5 iz Priloga F Optužnici).....	1552
iv. Zaključci o snajperskim dejstvima u Sarajevu	1557
c. Granatiranje	1559
i. Granatiranje generalno	1560
ii. Granatiranje u Sarajevu.....	1564
(A) Priroda granatiranja u Sarajevu	1567
(B) Praksa gađanja koju je primjenjivala ABiH	1580
(C) Istrage granatiranja u Sarajevu	1581
iii. Incidenti granatiranja iz priloga Optužnici	1589
(A) Incidenti 1 i 2 iz Priloga G Optužnici.....	1590
(B) Jugozapadna naselja: Dobrinja i Alipašino Polje	1605
(1) Linije sukoba i artiljerija na tom području	1605
(2) Dobrinja, 1. juni 1993. (incident 4 iz Priloga G Optužnici).....	1607
(3) Ulica Hakije Turajlića, Dobrinja, 12. juli 1993. (incident 5 iz Priloga G Optužnici).....	1622
(4) Alipašino Polje, 22. januar 1994. (incident 6 iz Priloga G Optužnici).....	1632
(5) Dobrinja, 4. februar 1994. (incident 7 iz Priloga G Optužnici).....	1646
(C) Stari Grad.....	1659
(1) Linije sukoba na tom području.....	1661
(2) Pijaca Markale, 5. februar 1994. (incident 8 iz Priloga G Optužnici).....	1663
(a) Incident.....	1664
(b) Istraga MUP-a BiH	1664
(c) Istrage UN-a	1668
(d) Vatreni položaji sjeveroistočno od Markala	1676
(e) Apeli bosanskih Srba za provođenje zajedničke istrage.....	1678
(f) Istrage provedene poslije rata	1681
(g) Žrtve	1690
(h) Činjenice o kojima je presuđeno	1692
(i) Teorije o insceniranom incidentu i statičnoj eksploziji.....	1692

(j) Drugi argumenti odbrane	1696
(k) Konačna analiza i zaključak	1699
(3) Buvlja pijaca na Baščaršiji, 22. decembar 1994. (incident 9 iz Priloga G Optužnici).....	1704
(4) Ulica Mula Mustafe Bašeskije, 28. avgust 1995. (incident 19 iz Priloga G Optužnici).....	1711
(a) Incident.....	1711
(b) Istraga CSB-a Sarajevo i UNMO-a.....	1713
(c) Istraga UNPROFOR-a.....	1720
(d) Istraga Andreja Demurenka	1723
(e) Situacija nakon incidenta i vazdušni napadi NATO-a	1726
(f) Vatrene položaji južno i jugoistočno od Markala.....	1731
(g) Istrage provedene poslije rata.....	1734
(h) Žrtve	1741
(i) Područje Markala kao potencijalni vojni cilj	1743
(j) Teorije odbrane optuženog.....	1744
(k) Završna analiza i zaključci.....	1747
(D) Incidenti s modifikovanim avio-bombama iz priloga Optužnici.....	1752
(1) Svjedočenje vještaka	1752
(2) Modifikovane avio-bombe u Sarajevu	1754
(3) Ko je posjedovao modifikovane avio-bombe?.....	1760
(4) Preciznost i domet modifikovanih avio-bombi	1764
(5) Šteta izazvana modifikovanim avio-bombama	1771
(6) Istrage o incidentima s modifikovanim avio-bombama.....	1772
(7) Rukovodstvo bosanskih Srba i modifikovane avio-bombe.....	1774
(8) Incidenti s modifikovanim avio-bombama iz priloga Optužnici.....	1775
(a) Ulica Alekse Šantića, Hrasnica, 7. april 1995. (incident 10 iz Priloga G Optužnici).....	1775
(b) Ulica Safeta Zajke (ranije ulica 21. maja) i Majdanska ulica, 24. maj 1995. (incidenti 11 i 12 iz Priloga G Optužnici).....	1787
(c) Ulica Safeta Hadžića, 26. maj 1995. (incident 13 iz Priloga G Optužnici).....	1799
(d) UMC/Onkološko odjeljenje u Dositejevoj ulici, 16. juni 1995. (incident 14 iz Priloga G Optužnici).....	1807
(e) Trg međunarodnog prijateljstva, Alipašino Polje, 16. juni 1995. (incident 15 iz Priloga G Optužnici).....	1816
iv. Zaključci u vezi s granatiranjem Sarajeva.....	1822
d. Otvaranje vatre od strane bosanskih Muslimana po vlastitim civilima.....	1825
e. Bolnice u Sarajevu.....	1833
i. Državna bolnica.....	1834
ii. Bolnica Koševo	1836
iii. Bolnica Dobrinja.....	1837
iv. Vojne mete u bolnicama i njihovoj okolini	1838
v. Protesti u vezi s otvaranjem vatre na bolnice	1842
vi. Zaključak.....	1843
f. Opsada Sarajeva	1844
i. Blokada/okruženje/opsada	1844
(A) Problemi s komunalnim uslugama	1849
(B) Nestasića hrane i drugih potrepština u Sarajevu.....	1856
(C) Zaključci u vezi s opsadom.....	1859
ii. Ciljevi opsade.....	1861
g. Kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja u cilju širenja terora.....	1867
i. Argumenti strana u postupku.....	1867
ii. Teror u Sarajevu	1868
iii. Civilne žrtve u Sarajevu	1873

iv. Svjedočenja pripadnika SRK-a.....	1875
v. Zaključci.....	1880
2. Pravni zaključci u vezi s krivičnim djelima.....	1884
a. Zahtjevi iz uvodnog dijela članova 3 i 5 Statuta.....	1884
i. Član 3.....	1885
ii. Član 5.....	1886
b. Krivična djela.....	1886
i. Ubistvo: tačke 5 i 6 Optužnice.....	1886
(A) Incidenti snajperskog djelovanja i granatiranja.....	1886
(B) Namjera počinitelaca.....	1887
(C) Status žrtava.....	1888
(D) Zaključak.....	1888
ii. Protivpravni napad na civile: tačka 9 Optužnice.....	1889
(A) Djela nasilja koja su prouzrokovala smrt ili teške povrede tijela ili zdravlja.....	1889
(B) Usmjerenost protiv civilnog stanovništva ili pojedinačnih civila.....	1890
(C) Namjera počinitelaca.....	1891
(D) Zaključak.....	1892
iii. Terorisanje: tačka 10 Optužnice.....	1892
(A) Djela nasilja usmjerena protiv civilnog stanovništva ili pojedinačnih civila.....	1892
(B) Namjera počinitelaca.....	1893
(C) Zaključak.....	1894
3. UZP vezan za Sarajevo i odgovornost optuženog.....	1895
a. Postojanje zajedničkog plana.....	1896
i. Obrazac i dugotrajnost kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja.....	1898
ii. Kontrola nad snajperistima i teškim naoružanjem SRK-a.....	1900
iii. Strateški značaj Sarajeva.....	1901
iv. Zaključak.....	1913
b. Pluralitet osoba.....	1913
i. Vojno rukovodstvo: Ratko Mladić, Stanislav Galić i Dragomir Milošević.....	1914
ii. Političko rukovodstvo: Momčilo Krajišnik, Nikola Koljević i Biljana Plavšić.....	1926
iii. Zaključak.....	1928
c. Doprinos optuženog.....	1929
i. Podrška optuženog Mladiću i SRK-u.....	1931
(A) Argumenti strana.....	1931
(B) Podrška optuženog Mladiću i SRK-u u vezi sa Sarajevom.....	1932
(C) Zaključak.....	1939
ii. Nadgledanje vojnih dejstava u Sarajevu od strane optuženog.....	1941
(A) Argumenti strana u postupku.....	1941
(B) SRK kao profesionalna vojska.....	1942
(C) Vlast optuženog nad SRK-om.....	1947
(D) Naređenja optuženog vezana za Sarajevo.....	1954
(E) Optuženi je obavještavan o vojnoj situaciji u Sarajevu.....	1967
(F) Zaključak.....	1970
iii. Znanje optuženog o zločinima i mjere koje je preduzeo radi njihovog sprečavanja.....	1972
(A) Argumenti strana u postupku.....	1972
(B) Znanje optuženog.....	1974
(1) Optuženi je bio direktno obavještavan o kampanji.....	1974
(2) Optuženi je informisan o kampanji putem izvještaja u medijima.....	1988
(C) Izbjegavanje da reaguje na kritiku i/ili negiranje zločina od strane optuženog.....	1990
(D) Mjere optuženog povodom zločina u Sarajevu.....	1992
(E) Zaključak.....	1996
iv. Podešavanje intenziteta snajperskog djelovanja i granatiranja od strane optuženog.....	2001
(A) Argumenti strana u postupku.....	2001
(B) Podešavanje kampanje od strane optuženog.....	2001

(C) Zaključak	2010
v. Zaključak o doprinosu optuženog	2013
d. Namjera optuženog da se počini ubistvo, protivpravni napadi na civile i terorisanje	2014
e. Zaključak: Individualna krivična odgovornost optuženog	2032

TOM IV

C. DIO PREDMETA KOJI SE ODNOSI NA SREBRENICU.....	2034
1. Činjenice.....	2035
a. Događaji u istočnoj BiH u periodu od maja 1992. do decembra 1994.....	2035
i. Izdavanje Direktive br. 4 i ofanziva VRS-a u proljeće 1993.	2036
ii. Proglašenje Srebrenice "zaštićenom zonom"	2047
iii. Razmještanje UNPROFOR-a i naponi da se ostvari demilitarizacija.....	2048
b. Događaji koji su prethodili napadu na Srebrenicu: januar – jun 1995.	2052
i. Izdavanje Direktiva 7 i 7/1	2053
ii. Ograničavanje humanitarnih konvoja i humanitarna situacija u Srebrenici	2056
iii. Vojna dejstva, proljeće 1995.....	2062
c. Napad na Srebrenicu.....	2067
i. Izdavanje naređenja za operaciju "Krivaja 95"	2067
ii. Početak borbenih dejstava VRS-a i granatiranje Srebrenice i Potočara.....	2070
iii. Proširenje opsega prvobitnih naređenja za operaciju "Krivaja 95" i neprestano granatiranje Srebrenice.....	2073
iv. Pad Srebrenice i preseljavanje stanovništva u Potočare.....	2080
v. Formiranje i odlazak kolone muškaraca bosanskih Muslimana.....	2084
d. Potočari.....	2086
i. Sastanci u hotelu "Fontana"	2086
(A) Prvi sastanak	2086
(B) Drugi sastanak	2089
(C) Razgovor Momira Nikolića, Popovića i Kosorića prije trećeg sastanka	2091
(1) Sažetak iskaza Momira Nikolića.....	2091
(2) Svjedočenje svjedoka odbrane	2092
(3) Argumentacija tužilaštva	2093
(4) Argumentacija optuženog.....	2094
(5) Ocjena Vijeća	2094
(a) Momir Nikolić kao osuđeno lice	2095
(b) Priznanje Momira Nikolića da je lagao.....	2095
(c) Protivrječnost između navodnog plana da se sve balije pobiju i Nikolićevog razumijevanja "vojničkog trijaža".....	2096
(d) Vjerodostojnost svjedoka odbrane	2097
(e) Zaključak	2098
(D) Treći sastanak	2098
ii. Humanitarna situacija i atmosfera u Potočarima	2101
iii. Preuzimanje kontrole nad Potočarima i razoružavanje Nizozemskog bataljona	2104
iv. Prevoz iz Potočara od 12. do 21. jula 1995.	2106
(A) Obezbjeđivanje vozila i goriva.....	2106
(B) Dolazak vozila, ukrcavanje i odvajanje muškaraca.....	2110
(C) Prevoz žena, djece i starijih muškaraca na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana.....	2114
(D) Zatočenje odvojenih muškaraca, bosanskih Muslimana, u "bijeloj kući" i njihov prevoz u Bratunac	2117
(E) Prisustvo i učešće snaga bosanskih Srba.....	2122
(F) Evakuacija ranjenih i bolesnih	2123

(G) Sastanak VRS-a, civilnih zvaničnika bosanskih Srba i MKCK-a	2125
(H) Povlačenje.....	2128
v. Ubijanje	2129
(A) Kod baze UN-a	2129
(B) "Bijela kuća"	2131
(C) Ubijanje u školi u selu Luke blizu Tišće.....	2132
e. Područje Bratunca.....	2135
i. Angažovanje snaga bosanskih Srba na području Bratunca	2135
ii. Vojna dejstva po koloni	2138
iii. Zatočenje muškaraca, bosanskih Muslimana, iz kolone	2140
(A) Konjević Polje	2141
(B) Livada u Sandićima	2144
(C) Fudbalsko igralište u Novoj Kasabi.....	2148
iv. Ubijanje.....	2152
(A) Rijeka Jadar	2152
(B) Cerska dolina	2162
(1) Uvod.....	2162
(2) Svjedok KDZ066.....	2162
(3) Forenzički dokazi	2166
(4) Zaključak.....	2170
(C) Skladište u Kravici.....	2170
(1) Uvod	2170
(2) Ubijanje	2170
(3) Čišćenje terena	2178
(4) Pokopavanje u Glogovi	2181
(5) Ponovno pokopavanje u sekundarnim grobnicama.....	2182
(6) Forenzički dokazi	2182
(a) Skladište u Kravici	2182
(b) Glogova i sekundarne grobnice.....	2183
(i) Glogova.....	2183
(ii) Sekundarne grobnice	2187
(iii) Ravnice	2192
(7) Ukupan broj žrtava iz skladišta u Kravici	2196
(a) Glogova i sekundarne grobnice.....	2197
(b) Grobnice na lokalitetu Ravnice.....	2198
(c) Zaključak	2198
(D) Livada u Sandićima	2199
v. Grad Bratunac	2200
(A) Zatočenje muškaraca, bosanskih Muslimana	2200
(B) Ubijanje.....	2204
(1) Škola "Vuk Karadžić"	2204
(2) Ubijanje jednog mentalno zaostalog muškarca	2207
f. Zvornik	2208
i. Uvod.....	2208
ii. Period koji je prethodio događajima u Zvorniku	2209
(1) Pripreme u Bratuncu u periodu od 13. do 14. jula	2209
(2) Prevoz zatočenika iz Bratunca u Zvornik.....	2211
iii. Zatočenje i ubijanje.....	2214
(1) Škola u Orahovcu i polje kod Orahovca	2214
(a) Uvod	2214
(b) Zatočenje u školi u Orahovcu i ubijanje dvojice muškaraca.....	2215
(c) Ubijanje na polju kod Orahovca.....	2221
(d) Pokopavanje	2224
(e) Forenzički dokazi	2226

(i) Lažete 1	2227
(ii) Lažete 2	2229
(iii) Sekundarne grobnice na putu prema Hodžićima	2233
(f) Zaključak	2236
(2) Škola u Petkovcima i brana kod Petkovaca	2236
(a) Uvod	2236
(b) Zatočenje i ubijanje u školi u Petkovcima	2237
(c) Ubijanje na brani kod Petkovaca	2240
(d) Pokopavanje	2243
(e) Forenzički dokazi	2244
(i) Primarna grobnica	2244
(ii) Sekundarne grobnice na lokalitetu Liplje	2246
(f) Zaključak	2249
(3) Škola u Ročeviću i rijeka Drina kod Kozluka	2249
(a) Uvod	2249
(b) Zatočenje i ubijanje u školi u Ročeviću	2250
(c) Ubijanje na Drini u blizini Kozluka	2256
(d) Pokopavanje	2258
(e) Forenzički dokazi	2259
(i) Primarna grobnica u Kozluku	2259
(ii) Sekundarne grobnice na lokalitetu Čančarski put	2262
(f) Zaključak	2265
(4) Škola u Kuli i Dom kulture u Pilici	2266
(a) Škola u Kuli	2266
(i) Zatočenje u školi u Kuli	2266
(ii) Prevoženje zatočenika iz škole u Kuli	2270
(iii) Ubijanje na Vojnoj ekonomiji Branjevo	2272
(b) Ubijanje u Domu kulture u Pilici	2278
(c) Pokopavanje zatočenika ubijenih na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici	2280
(d) Ponovno pokopavanje	2283
(e) Forenzički dokazi	2284
(i) Primarna grobnica na Vojnoj ekonomiji Branjevo	2284
(ii) Sekundarne grobnice duž Čančarskog puta	2287
(f) Zaključak	2290
g. Posljedice pada Srebrenice	2291
i. Otvaranje koridora za prolazak kolone	2291
ii. Stalni pretres terena	2298
iii. Ubijanje	2299
(A) Snagovo	2299
(B) Bišina	2301
(C) Trnovo	2305
iv. Prebacivanje u logor Batković	2308
v. Operacija ponovnog pokopavanja	2310
(A) Ponovno pokopavanje s bratunačkog područja	2311
(B) Ponovno pokopavanje sa zborničkog područja	2312
(C) Zaključak	2314
h. Forenzički, demografski i DNK dokazi	2314
(A) Uvod	2314
(B) Forenzički dokazi	2318
(1) Datum smrti	2318
(a) Informacije dostavljene vještacima tužilaštva	2320
(b) Mješovite grobnice	2321
(c) Različiti stepeni raspadanja	2325

(d) Odjeća žrtava.....	2327
(2) Uzrok i način smrti.....	2327
(C) MKNL.....	2333
(D) Demografski dokazi.....	2339
(E) Dean Manning.....	2345
(F) Dušan Janc.....	2347
2. Pravni zaključci u vezi s krivičnim djelima.....	2355
a. Zahtjevi iz uvodnog dijela članova 3 i 5 Statuta.....	2355
i. Član 3 Statuta.....	2356
ii. Član 5 Statuta.....	2356
b. Krivična djela.....	2357
i. Ubistvo: tačke 5 i 6.....	2357
(A) Incidenti ubijanja.....	2357
(B) Namjera počinitelaca.....	2358
(C) Status žrtava.....	2358
(D) Zaključak.....	2359
ii. Istrebljivanje: tačka 4.....	2359
iii. Nehumana djela (prisilno premještanje): tačka 8.....	2361
(A) <i>Actus reus</i>	2362
(1) Preseljavanje stanovništva.....	2362
(2) Prisilna priroda preseljavanja.....	2362
(B) <i>Mens rea</i>	2367
(C) Zaključak.....	2370
iv. Progoni: tačka 3.....	2370
(A) Ubijanje.....	2370
(B) Okrutno i/ili nečovječno postupanje.....	2371
(1) Terorisanje i zlostavljanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice u Potočarima.....	2371
(2) Premlaćivanje muškaraca i dječaka iz Srebrenice prije njihovog pogubljenja.....	2372
(3) Zaključak u vezi s okrutnim i nečovječnim postupanjem.....	2373
(C) Prisilno premještanje.....	2373
v. Genocid: tačka 2.....	2374
(A) Zaštićena grupa.....	2374
(B) <i>Actus reus</i>	2374
(1) Ubijanje pripadnika grupe.....	2375
(2) Nanošenje teških tjelesnih ili duševnih povreda pripadnicima grupe.....	2375
(C) <i>Mens rea</i>	2377
(1) Namjera da se uništi dio zaštićene grupe kao takve.....	2377
(2) Znatnost ciljane grupe.....	2380
(3) Zaključak.....	2380
3. UZP vezan za Srebrenicu i odgovornost optuženog.....	2380
a. Postojanje zajedničkog plana da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice.....	2382
i. Sveobuhvatni UZP i dugoročni plan da se uklone bosanski Muslimani iz Srebrenice.....	2382
ii. Izrada plana za eliminaciju bosanskih Muslimana iz Srebrenice.....	2383
(A) Prisilno uklanjanje žena, djece i starijih muškaraca, bosanskih Muslimana.....	2387
(B) Ubijanje muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana.....	2392
iii. Zaključci.....	2403
(A) Izrada zajedničkog plana da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu prisilnim uklanjanjem.....	2403
(B) Proširenje zajedničkog plana za eliminisanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice ubijanjem svih vojno sposobnih muškaraca i dječaka.....	2404
(C) Učesnici plana za eliminisanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice.....	2407
(D) Opseg zločina.....	2409
b. Učešće optuženog u UZP-u vezanom za Srebrenicu.....	2411
i. Argumentacija strana u postupku.....	2411

ii. Radnje i ponašanje optuženog u kontekstu	2415
iii. Članstvo optuženog u UZP- vezanom za Srebrenicu.....	2440
iv. Doprinosa optuženog UZP-u vezanom za Srebrenicu	2449
v. Odgovornost optuženog za zločine po osnovu UZP-a vezanog za Srebrenicu	2452
(A) Ubistvo, istrebljivanje i nehumana djela (prisilno premještanje)	2453
(B) Progon.....	2453
(C) Genocid.....	2453
(D) Zaključak	2456
c. Odgovornost nadređenog.....	2457
i. Argumentacija strana u postupku	2457
ii. Zločini koje su počinili podređeni.....	2458
iii. Odnos nadređeni-podređeni	2460
iv. Optuženi je znao ili je " bilo razloga da zna"	2461
v. Propust da preduzme nužne i razumne mjere.....	2462
vi. Zaključak.....	2463
d. Zaključci: Individualna krivična odgovornost optuženog	2463
D. DIO PREDMETA KOJI SE ODNOSI NA TAOCE	2464
1. Činjenice	2465
a. Vazdušni udari NATO-a.....	2465
b. Reakcija VRS-a na vazdušne udare NATO-a.....	2466
c. Zatočenje članova osoblja UN-a i postupanje s njima.....	2469
i. Opšta zapažanja.....	2469
ii. Iskazi tima Ukrajinskog bataljona u Sarajevu.....	2471
iii. Iskazi tima UNMO-a u Kasindolu	2473
iv. Iskazi tima UNMO-a na Grbavici	2477
v. Iskazi timova Francuskog bataljona	2480
(A) Tim Francuskog bataljona u Lukavici	2480
(B) Tim Francuskog bataljona na Vrbanja mostu	2483
(C) Tim Francuskog bataljona na punktu za prikupljanje naoružanja u Polinju.....	2486
vi. Iskazi timova Britanskog bataljona u Gorazdu	2488
(A) Tim Britanskog bataljona, uključujući Nightingalea.....	2488
(B) Tim Britanskog bataljona na posmatračkom položaju 2 u Gorazdu.....	2491
vii. Iskazi timova UNMO-a na Palama	2493
(A) Tim UNMO-a 7 Lima na Palama	2493
(B) Tim UNMO-a SE-1 na Palama.....	2497
(C) Zatočenje timova UNMO-a 7 Lima i SE-1 na Palama	2497
d. Pregovori i puštanje na slobodu.....	2503
e. Zaključak	2505
2. Pravni zaključci u vezi s krivičnim djelima.....	2506
a. Zahtjevi iz uvodnog dijela člana 3.....	2506
b. Krivično djelo uzimanja talaca: tačka 11 Optužnice	2507
i. Actus reus uzimanja talaca	2507
ii. Mens rea uzimanja talaca	2508
iii. Posebna odbrana: represalije.....	2509
iv. Zaključak.....	2510
3. UZP vezan za taoce i odgovornost optuženog.....	2510
a. Argumentacija strana u postupku	2510
b. Zaključci o zajedničkom cilju i pluralitetu osoba.....	2511
c. Zaključci o namjeri optuženog: da li je optuženi dijelio zajednički cilj UZP-a	2514
d. Zaključci o doprinosu optuženog UZP-u.....	2518
i. Učešće optuženog u događajima koji su prethodili vazdušnim udarima NATO-a	2518
ii. Učešće optuženog u uzimanju talaca	2520
iii. Učešće optuženog u puštanju na slobodu osoblja UN-a uzetog za taoce	2524
iv. Zaključak.....	2526

e. Tačka 11: Zaključak	2526
E. REZIME ZAKLJUČAKA	2527
a. Rezime zaključaka u vezi s četiri UZP-a koji se navode u Optužnici	2527
b. Rezime zaključaka u vezi s tačkama Optužnice	2529
i. Tačka 1 (genocid).....	2529
ii. Tačka 2 (genocid).....	2529
iii. Tačka 3 (progon, zločin protiv čovječnosti)	2529
iv. Tačka 4 (istrebljivanje, zločin protiv čovječnosti).....	2530
v. Tačka 5 (ubistvo, zločin protiv čovječnosti)	2530
vi. Tačka 6 (ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja)	2530
vii. Tačka 7 (deportacija, zločin protiv čovječnosti).....	2530
viii. Tačka 8 (nehumana djela – prisilno premještanje, zločin protiv čovječnosti).....	2531
ix. Tačka 9 (terorisanje, kršenje zakona i običaja ratovanja)	2531
x. Tačka 10 (protivpravni napadi na civile, kršenje zakona i običaja ratovanja)	2531
xi. Tačka 11 (uzimanje talaca, kršenje zakona i običaja ratovanja)	2531
F. KUMULATIVNE OSUĐUJUĆE PRESUDE	2531
1. Pravne odredbe o kumulativnim osuđujućim presudama i konkretne optužbe u ovom predmetu.....	2531
a. Kumulativne osuđujuće presude po članovima 3 i 5 Statuta.....	2532
b. Kumulativne osuđujuće presude za terorisanje i protivpravne napade na civile po članu 3 Statuta	2533
c. Kumulativne osuđujuće presude za krivična djela koja se navode u članu 5	2533
d. Kumulativne osuđujuće presude u odnosu na genocid.....	2534
2. Zaključci	2535
V. ODMJERAVANJE KAZNE.....	2536
A. SVRHE KAŽNJAVANJA	2536
B. NAČELA ODMJERAVANJA KAZNE.....	2537
1. Mjerodavno pravo.....	2537
2. Težina krivičnog djela	2538
3. Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti	2539
4. Opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije.....	2541
5. Uračunavanje vremena provedenog u pritvoru u izdržavanje kazne.....	2543
6. Odmjeravanje kazne	2543
C. DISKUSIJA	2543
1. Težina krivičnog djela	2543
a. Argumentacija	2543
b. Zaključci	2544
2. Otežavajuće okolnosti.....	2546
3. Olakšavajuće okolnosti	2547
a. Argumentacija	2547
b. Zaključci	2547
i. Sporazum s Holbrookeom.....	2547
ii. Vladanje optuženog tokom suđenja i u PJUN-u	2549
iii. Lične prilike optuženog	2549
iv. Druge olakšavajuće okolnosti koje je naveo optuženi	2549
4. Kazne izrečene u povezanim predmetima pred Međunarodnim sudom.....	2550
5. Opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije.....	2551
6. Uračunavanje vremena provedenog u pritvoru.....	2551
D. ZAKLJUČAK.....	2551
VI. DISPOZITIV	2552
SUPROTNA MIŠLJENJA.....	2554

A. SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE MORRISONA.....	2554
B. SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE BAIRDA	2557
1. Svjedok KW586	2559
2. Svjedok KW570	2563
3. Zaključak	2564
VI. DODACI.....	2566
A. ISTORIJAT POSTUPKA.....	2566
1. Pretpretni postupak	2566
a. Od potvrde Optužnice do izjašnjavanja optuženog	2566
b. Samozastupanje	2567
c. Jezik.....	2567
d. Oспорavanje nadležnosti i prigovori na formu optužnice.....	2567
e. Zahtjevi za izuzeće	2569
f. Zahtjevi u skladu s pravilom 73bis Pravilnika	2569
2. Suđenje	2570
a. Ođaćanje početka suđenja	2570
b. Dokazni postupak tužilaštva.....	2571
c. Oslobođajuća presuda na osnovu pravila 98bis	2572
d. Dokazni postupak odbrane	2573
e. Ponovno otvaranje postupka/pobijanje/duplika.....	2576
f. Završni podnesci i završne riječi	2576
3. Razne odluke	2577
a. Objelodanjivanje.....	2577
b. Obavezujući nalozi	2580
c. Nalozi <i>subpoena</i>	2582
d. Formalno primanje na znanje	2586
e. Zaštitne mjere	2587
f. Pristup povjerljivom materijalu	2589
g. Pitanja u vezi s dokaznim predmetima	2589
4. Postupci zbog nepoštovanja suda	2590
5. Obilasci mjesta događaja	2591
B. GLOSAR I SPISAK IZVORA	2592
1. Glosar.....	2592
2. Spisak izvora.....	2599
a. Praksa MKSJ-a i MKSR-a.....	2599
b. Praksa Specijalnog suda za Sijera Leone	2605
c. Odluke i nalozi iz predmeta <i>Karadžić</i>	2605
d. Podnesci iz predmeta <i>Karadžić</i>	2606
e. Sporazumi i komentari.....	2607
f. Ostalo.....	2607

C. DIO PREDMETA KOJI SE ODNOSI NA SREBRENICU

4941. U tački 8 Optužnice, tužilaštvo navodi da je počevši u martu 1995., optuženi, u dogovoru s drugim učesnicima sveobuhvatnog UZP-a, proveo u djelo, i/ili koristio druge da provede u djelo, plan zauzimanja srebreničke enklave i prisilnog premještanja stanovnika enklave, bosanskih Muslimana, što je bio dio tog UZP-a.¹⁶⁶³⁸ Prema navodima tužilaštva, prije zauzimanja Srebrenice u julu 1995., ograničen je dovoz humanitarne pomoći u enklavu, a civilni ciljevi su granatirani i gađani iz snajpera u nastojanju da se stvore nepodnošljivi životni uslovi za stanovnike enklave i da se njeno stanovništvo ukloni.¹⁶⁶³⁹

4942. Tužilaštvo tvrdi da su snage bosanskih Srba i politički i državni organi bosanskih Srba u julu 1995. napali srebreničku enklavu, i/ili preuzeli kontrolu nad njom, u skladu s ciljem trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja na koja su bosanski Srbi polagali pravo.¹⁶⁶⁴⁰ Tužilaštvo nadalje navodi da je počevši u danima neposredno prije 11. jula 1995., optuženi zajedno s drugima formulisao zajednički cilj da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu ubijanjem muškaraca i dječaka iz Srebrenice, kao i prisilnim odvođenjem žena, djece i dijela starijih muškaraca iz Srebrenice.¹⁶⁶⁴¹ Po navodima tužilaštva, počevši od dana koji su neposredno prethodili 11. julu 1995. pa sve do 1. novembra 1995., optuženi je učestvovao u UZP-u usmjerenom na ostvarivanje ovog cilja ovim sredstvima,¹⁶⁶⁴² a što je zatim ostvareno počevši od 11. jula 1995.¹⁶⁶⁴³

4943. Tužilaštvo kvalifikuje ubijanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice tokom jula i avgusta 1995. kao djelo genocida u osnovi po tački 2 Optužnice; progon kao zločin protiv čovječnosti, po tački 3; istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti, po tački 4 Optužnice; ubistvo kao zločin protiv čovječnosti, po tački 5; i ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja, po tački 6 Optužnice.¹⁶⁶⁴⁴

¹⁶⁶³⁸ Optužnica, par. 44, 57, 74. Tokom izvođenja završnih riječi, tužilaštvo je konkretno navelo da ne traži da Vijeće konstatuje da je optuženi odgovoran za deportaciju, po tački 7, u vezi sa Srebrenicom. V. Završna riječ tužilaštva, T. 48034 (7. oktobar 2014.). Kao što je iznijeto ranije u ovoj Presudi, tužilaštvo u tački 3 navodi da je progon kao zločin protiv čovječnosti, uključujući i prisilno raseljavanje, izvršen između ostalog u opštinama Bratunac i Vlasenica s ciljem trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja na koja su bosanski Srbi polagali pravo, i da su bosanski Muslimani koji su prisilno raseljeni iz svojih domova u istočnoj BiH za vrijeme i poslije 1992. pobjegli u srebreničku enklavu. Optužnica, par. 56, 72, 73. V. takođe par. 683–684, 1097–1098.

¹⁶⁶³⁹ Optužnica, par. 57, 74.

¹⁶⁶⁴⁰ Optužnica, par. 45, 51–52.

¹⁶⁶⁴¹ Optužnica, par. 45, 58, 75. Tužilaštvo tvrdi da je taj cilj obuhvatao ili se u potpunosti svodio na zločine genocida, progona, istrebljivanja, ubistva, deportacije i nehumanih djela (prisilno premještanje). Optužnica, par. 20.

¹⁶⁶⁴² Optužnica, par. 20, 42, 45.

¹⁶⁶⁴³ Optužnica, par. 58, 75.

¹⁶⁶⁴⁴ Optužnica, par. 47(a), 60(a)(iii), 60(a)(iv), 66. V. takođe Optužnica, Prilog E.

Tužilaštvo tvrdi da je odvajanje muškaraca i dječaka od njihovih porodica i prisilno odvođenje žena, djece i dijela starijih muškaraca nanijelo teške tjelesne ili duševne povrede hiljadama bosanskih Muslimana iz Srebrenice i time predstavljalo djelo genocida u osnovi po tački 2 Optužnice.¹⁶⁶⁴⁵

4944. Što se tiče prisilnog raseljavanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice, tužilaštvo navodi da ono predstavlja progon kao zločin protiv čovječnosti po tački 3 Optužnice; i nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločin protiv čovječnosti po tački 8 Optužnice.¹⁶⁶⁴⁶ Najzad, takođe pod tačkom 3 Optužnice, tužilaštvo navodi da terorisanje i zlostavljanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice u Potočarima i premlaćivanje srebreničkih muškaraca i dječaka prije njihovog pogubljenja predstavlja okrutno ili nečovječno postupanje kao djelo progona.¹⁶⁶⁴⁷

1. Činjenice

a. Događaji u istočnoj BiH u periodu od maja 1992. do decembra 1994.

4945. Kao što je pomenuto gore u tekstu, još sredinom maja 1992. politički i državni organi bosanskih Srba usvojili su cilj da eliminišu rijeku Drinu kao granicu koja razdvaja istočnu BiH od Srbije tako što će obezbijediti sebi uporište u dolini rijeke Drine.¹⁶⁶⁴⁸ Do novembra 1992., VRS je uspostavio teritorijalni kontinuitet između teritorija koje je držao pod kontrolom u istočnoj BiH i u Krajini, te je počeo da se koncentriše na zauzimanje područja uz rijeku Drinu.¹⁶⁶⁴⁹

4946. Iako su srpske snage imale uspjeha u zauzimanju i držanju gradskih centara u opštinama Zvornik, Bratunac i Vlasenica tokom prve polovine 1992.,¹⁶⁶⁵⁰ na okolnim područjima bilo je džepova s većinskim muslimanskim stanovništvom koji su ostali pod kontrolom snaga bosanskih Muslimana.¹⁶⁶⁵¹ Do kraja oktobra 1992., snage bosanskih Muslimana zauzele su više sela bosanskih Srba, svodeći područje bratunačke opštine pod kontrolom VRS-a na grad Bratunac i na selo

¹⁶⁶⁴⁵ Optužnica, par. 47(b).

¹⁶⁶⁴⁶ Optužnica, par. 60(f) (naglasak dodat).

¹⁶⁶⁴⁷ Optužnica, par. 60(e).

¹⁶⁶⁴⁸ V. par. 57.

¹⁶⁶⁴⁹ Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21825 (gdje je svjedok izjavio da je oslobođenje Srebrenice i područja gornjeg i srednjeg Podrinja bilo jedan od ciljeva Vlade i vojske bosanskih Srba još 1993.); P1481 (Bilježnica Ratka Mladića, 5. oktobar-27. decembar 1992.), *e-court* str. 141–152; Richard Butler, T. 27433–27434 (17. april 2012.); P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.0; P4919 (Mapa BiH s oznakama koje je unio Richard Butler).

¹⁶⁶⁵⁰ V. par. odjeljak IV.A.1.a: Istočna Bosna.

¹⁶⁶⁵¹ Richard Butler, T. 27433–27434 (17. april 2012.), T. 27696 (19. april 2012.). V. takođe D2028 (Mapa s linijama sukoba u istočnoj BiH, april-decembar 1992.); Pyers Tucker, T. 23271–23272 (18. januar 2012.); D2232 (Mapa BiH); D3954 (Mapa uništenih srpskih sela na području Srebrenice); Milenko Živanović, T. 42580–42581 (30.

Kravica, nastanjeno pretežno srpskim stanovništvom.¹⁶⁶⁵² U novembru 1992., snage bosanskih Muslimana stacionirane u Srebrenici započele su ofanzivu u dvije faze s ciljem: (i) da se povežu sa snagama bosanskih Muslimana stacioniranim u Cerskoj,¹⁶⁶⁵³ čime bi se izolovale srpske snage koje su držale Bratunac i Skelane, i (ii) da zauzmu grad Bratunac.¹⁶⁶⁵⁴ Kada su se intenzivna borbena dejstva proširila na širi prostor Kamenice u opštini Zvornik,¹⁶⁶⁵⁵ bosanski Muslimani su pobjegli u pravcu grada Srebrenice, koji su većinom naseljavali Muslimani¹⁶⁶⁵⁶ i koji je i sam bio izložen napadima VRS-a.¹⁶⁶⁵⁷

i. *Izdavanje Direktive br. 4 i ofanziva VRS-a u proljeće 1993.*

4947. Kao odgovor na ovu ofanzivu bosanskih Muslimana, VRS je osmislio plan da obezbijedi prostor Podrinja, iznijet u Operativnoj direktivi br. 4 (dalje u tekstu: Direktiva br. 4), koja je izdata 19. novembra 1992.¹⁶⁶⁵⁸ Direktiva br. 4 predviđala je da Drinski korpus treba

[...] krajnje uporno braniti Višegrad (brana), Zvornik i koridor, a ostalim snagama na širem prostoru Podrinja iznuravati neprijatelja, nanositi mu što veće gubitke i prisiliti ga da sa muslimanskim stanovništvom napusti prostore Birača, Žepe i Goražda. Prethodno ponuditi razoružavanje borbeno sposobnih i naoružanih muškaraca, a ako ne pristaje – uništiti ih.¹⁶⁶⁵⁹

4948. Dana 23. novembra 1992., optuženi je predsjedavao sastankom, održanom u Zvorniku, s Komandom Drinskog korpusa, komandantima potčinjenih brigada i pripadnicima Glavnog štaba

oktobar 2013.); D2231 (Izveštaj Okružnog štaba odbrane Tuzla, 1. oktobar 1992.); činjenica o kojoj je presuđeno 1398.

¹⁶⁶⁵² P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.21. V. takođe D1596 (Naređenje Generalštaba ABiH, 10. juli 1992.).

¹⁶⁶⁵³ Selo Cerska nalazi se na otprilike 30 kilometara od Zvornika. Momir Nikolić, T. 24745 (15. februar 2012.).

¹⁶⁶⁵⁴ P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.22; P4922 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 23. novembar 1992.), par. 5.

¹⁶⁶⁵⁵ P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.10; Richard Butler, T. 27695–27696 (19. april 2012.).

¹⁶⁶⁵⁶ Godine 1991., opština Srebrenica imala je 37.000 stanovnika, od kojih su 73 posto činili Muslimani, a 25 posto Srbi. Činjenica o kojoj je presuđeno 1396. Grad Srebrenica, koji je jedan kilometar širok i dva kilometra dugačak, nalazi se u jednoj dolini u istočnoj BiH. V. činjenice o kojima je presuđeno 1393, 1394. V. takođe P4279 (Video-snimak Srebrenice, 2. juli 2009.); Jean-René Ruez, T. 23714–23715 (26. januar 2012.).

¹⁶⁶⁵⁷ V. npr. Mirsada Malagić, T. 23460–23463, 23511–23512 (24. januar 2012.); P395 (Izjava svjedoka Behare Krdžić od 16. juna 2000.), *e-court* str. 2, 7–8; P398 (Izjava svjedoka Salihe Osmanović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 3; P398 (Izjava Salihe Osmanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 9–10. Vijeće smatra da ovo bjekstvo iz opštine Zvornik nije obuhvaćeno navodima iznijetim u paragrafima 72 i 73 Optužnice koji se odnose samo na preseljavanje stanovništva iz opština Bratunac i Vlasenica.

¹⁶⁶⁵⁸ P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.22. V. takođe D3934 (Dopis Milenka Živanovića Drinskom korpusu, 29. oktobar 1993.), str. 1.

¹⁶⁶⁵⁹ P976 (Direktiva br. 4, 19. novembar 1992.), par. 5(d). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1399.

VRS-a, na kojem se raspravljalo o borbenim dejstvima u njihovim zonama odgovornosti.¹⁶⁶⁶⁰ Sljedećeg dana, u skladu s Direktivom br. 4, tadašnji komandant Drinskog korpusa, Milenko Živanović, izdao je Zvorničkoj brigadi naređenje u kojem se kaže: "Uz primjenu aktivnih dejstava nanositi neprijatelju što veće gubitke, iznuravati ga, razbiti ga ili prisiliti na predaju, a muslimansko stanovništvo prisiliti da napusti prostor Cerska, Žepa, Srebrenica i Goražde."¹⁶⁶⁶¹ Tog dana, VRS je započeo operaciju "Proboj" na osnovu Direktive br. 4.¹⁶⁶⁶² Budući da je VRS na prostoru Podrinja naišao na žestok otpor ABiH, optuženi je početkom decembra izdao dva naređenja Glavnom štabu u kojima im je dao instrukcije da razoružaju "protivnika" na prostoru Cerske i Konjević Polja.¹⁶⁶⁶³

4949. U međuvremenu, grad Srebrenica opustošen je granatiranjem.¹⁶⁶⁶⁴ Grad je bio prepun brojnih izbjeglica bosanskih Muslimana iz drugih dijelova istočne BiH, a na ulicama se mogla vidjeti velika bijeda i oskudica, uključujući ozbiljnu nestašicu hrane.¹⁶⁶⁶⁵ Jedina zdravstvena ustanova u gradu nije imala lijekova ni anestetika.¹⁶⁶⁶⁶ Jedini konvoj UNHCR-a koji je dobio odobrenje VRS-a za prolazak do Srebrenice zaustavljen je u Bratuncu, gdje je ostao tri-četiri dana prije nego što mu je najzad dozvoljeno da nastavi put do Srebrenice.¹⁶⁶⁶⁷

¹⁶⁶⁶⁰ P4921 (Naređenje Milenka Živanovića, 21. novembar 1992.), str. 1–2; P4922 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 23. novembar 1992.), par. 2. Sastanku su takođe prisustvovali i Živanović, Krstić, Pandurević i Milovanović. P4248 (Plan izvođenja vojnopolitičkog savjetovanja u Drinskom korpusu, 23. novembar 1992.).

¹⁶⁶⁶¹ P2085 (Naređenje Drinskog korpusa, 24. novembar 1992.), str. 1 (naglasak dodat). Milovanović je sugerisao da se naglašene formulacije iz Živanovićevog naređenja značajno razlikuju od formulacija iz Direktive br. 4 i da one možda predstavljaju Živanovićev lični stav. Manojlo Milovanović, T. 25525 (29. februar 2012.). Vijeće primjećuje da je, iako se formulacija iz Direktive br. 4 neznatno razlikuje od formulacije sadržane u dokumentu P2085, Živanović je i sam izjavio da je razumio da je po Direktivi br. 4 dobio zadatak da prisili muslimansko stanovništvo da napusti taj prostor. Milenko Živanović, T. 42596–42598 (30. oktobar 2013.); D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 15. V. takođe Vidoje Blagojević, T. 45036 (12. decembar 2013.).

¹⁶⁶⁶² D2135 (VRS-ova analiza operacije "Proboj", bez datuma). U okviru ove operacije, VRS je zauzeo dijelove Bratunca i Skelana i intenzivirao borbena dejstva u Kamenici, Cerskoj, Konjević Polju, Višegradu i Rogatici. D2135 (VRS-ova analiza operacije "Proboj", bez datuma). V. takođe D1597 (Odluka Komande Drinskog korpusa, 8. decembar 1992.); P5200 (Naređenje Drinskog korpusa, 11. decembar 1992.); Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21827–21830.

¹⁶⁶⁶³ P5083 (Naređenje Radovana Karadžića Glavnom štabu VRS-a, 5. decembar 1992.); P4249 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 7. decembar 1992.), par. 1–2 i str. 2 (u kojem se komandama korpusa naređuje da oslobode, između ostalog, Konjević Polje i Cersku i da se dodatne jedinice pošalju s područja izvan odgovornosti Drinskog korpusa u Podrinje da bi se spriječilo da ključna područja i objekti padnu u ruke snagama bosanskih Muslimana). V. takođe P4914 (Izvještaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.23.

¹⁶⁶⁶⁴ P926 (Izjava svjedoka Aernouta van Lyndena od 26. februara 2010.), par. 118.

¹⁶⁶⁶⁵ P926 (Izjava svjedoka Aernouta van Lyndena od 26. februara 2010.), par. 118.

¹⁶⁶⁶⁶ P926 (Izjava svjedoka Aernouta van Lyndena od 26. februara 2010.), par. 118–119. V. takođe P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 29.

¹⁶⁶⁶⁷ P926 (Izjava svjedoka Aernouta van Lyndena od 26. februara 2010.), par. 116–117. V. takođe D3304 (Depeša Glavnog štaba VRS-a, 30. novembar 1992.). Osim lokalnog "potpukovnika" koji je spriječio prolazak konvoja, žene iz Bratunca, koje su nosile transparente s natpisima na engleskom, blokirale su put i spriječile prolazak konvoja. P926 (Izjava svjedoka Aernouta van Lyndena od 26. februara 2010.), par. 116; D210 (Informacija 1. krajiškog korpusa o prolasku konvoja UN-a, 2. decembar 1992.), str. 1 (gdje se pominje protest u Bratuncu).

4950. Nakon toga, Mladić je rekao Morillonu da uopšte neće razmatrati zahtjeve za odobrenje prolaska konvoja humanitarne pomoći za Srebrenicu sve dok pomoć ne stigne makar do nekih od mnogobrojnih izbjeglica bosanskih Srba u istočnoj BiH.¹⁶⁶⁶⁸ Uslijed toga, UNHCR je privremeno obustavio sve isporuke humanitarne pomoći na to područje,¹⁶⁶⁶⁹ ali je nastavio pregovore sa zvaničnicima bosanskih Srba, uključujući i optuženog, u vezi s pitanjem pristupa pomenutim područjima.¹⁶⁶⁷⁰ Optuženi je na kraju odobrio prolazak konvoja za Srebrenicu pod uslovom da dio svog tovara ostavi u Bratuncu.¹⁶⁶⁷¹ Međutim, humanitarni konvoj čiji je prolazak do Srebrenice bio zakazan za 17. decembar 1992. u stvari je odložen nakon žestokih borbi na tom području.¹⁶⁶⁷²

4951. U decembru i januaru zavladao je glad.¹⁶⁶⁷³ Muškarci su često hodali na desetine kilometara u potrazi za hranom, ali su se vraćali praznih ruku.¹⁶⁶⁷⁴ U ovom periodu, snage bosanskih Muslimana ubacivale su se iza linija bosanskih Srba pokušavajući da donesu hranu i

Budući da su transparenti bili napisani na engleskom, Van Lynden je izveo zaključak da je taj protest bio unaprijed organizovan da bi bio medijski pokriven od strane britanskih medija i CNN-a. P926 (Izjava svjedoka Aernouta van Lyndena od 26. februara 2010.), par. 116; Aernout Van Lynden, T. 2571–2572, 2575–2576 (20. maj 2010.). V. generalno D241 (Izveštaj u vezi s humanitarnim aktivnostima, 1.-7. februar 1993.), par. 98 (pod pečatom) (gdje se pominje da bosanski Srbi smatraju da postoji veza između pomoći koju primaju bosanski Muslimani i njihovih napada na Bratunac, što je izazvalo otpor bosanskih Srba prema prolasku konvoja s humanitarnom pomoći).

¹⁶⁶⁶⁸ P4213 (UNPROFOR, Mjesečni izvještaj o situaciji, 8. novembar 1992.), par. 7; P4214 (Izveštaj UNPROFOR-a, 15. novembar 1992.), par. 8. V. takođe P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 58, 60; D3953 (Izveštaj Drinskog korpusa Glavnog štabu VRS-a, 5. januar 1993.).

¹⁶⁶⁶⁹ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 60.

¹⁶⁶⁷⁰ Dana 19. novembra 1992. održan je još jedan sastanak Morillona i Mladića, na kome su oni ponovo diskutovali o privremenom obustavljanju humanitarne pomoći, a Srebrenica je ponovo navedena kao glavni prioritet UNHCR-a; Mladić je ponovio da se pomoć ne može davati Srebrenici a da se ne daje i okolnim selima bosanskih Srba. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 63; P4215 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Ratkom Mladićem, 19. novembar 1992.), par. 3(b). V. takođe P4216 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 20. novembar 1992.), par. 4; D4745 (Protokol RS-a sa sastanka Radovana Karadžića, pukovnika Žarkovića i predstavnika humanitarnih organizacija, 22. novembar 1992.), *e-court* str. 1.

¹⁶⁶⁷¹ D4745 (Protokol RS-a sa sastanka Radovana Karadžića, pukovnika Žarkovića i predstavnika UNHCR-a, 22. novembar 1992.), *e-court* str. 2; D4746 (Naređenje generala Morillona, 23. novembar 1992.), par. 1. Dana 9. decembra 1992., optuženi je lično posjetio Bratunac i obratio se lokalnom stanovništvu, govoreći im da konvojima s humanitarnom pomoći treba dozvoliti da stignu do stanovništva Srebrenice, i rekavši, "[s]tvaramo svoju državu i svojim ponašanjem moramo pokazati svijetu da je i zaslužujemo, a to ćemo najbolje uspjati ako našim neprijateljima pokažemo da je ne gradimo mržnjom prema njima, jer to nije u duhu srpskog naroda". D3119 (Članak iz lista *Naša riječ* pod naslovom "Karadžić u Bratuncu: Mi gradimo svoju državu", 22. decembar 1992.); Aleksandar Tesić, T. 32595–32596 (12. mart 2013.); D3398 (Izjava svjedoka Ljubisava Simića od 7. aprila 2013.), par. 82. V. takođe D1504 (Izveštaj humanitarne organizacije, 21. decembar 1992.), par. 7 (pod pečatom). Milovanović je u svom svjedočenju izjavio da su potčinjene jedinice primijetile da napadi ABiH postaju žešći poslije primanja humanitarne pomoći; kada je potčinjenim jedinicama prosljeđivao odobrenja za prolazak konvoja, Milovanović se pozivao na autoritet optuženog da bi izbjegao njihove kritike zbog toga što se starao da pomoć bude dostavljena bosanskim Muslimanima prije nego bosanskim Srbima. Manojlo Milovanović, T. 25582–25584, 25621 (1. mart 2012.); D2140 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 27. februar 1993.); D2148 (Izveštaj Drinskog korpusa, 19. februar 1993.), str. 2.

¹⁶⁶⁷² D1504 (Izveštaj humanitarne organizacije, 21. decembar 1992.), par. 1–2 (pod pečatom).

¹⁶⁶⁷³ Mirsada Malagić, T. 23464–23466 (24. januar 2012.).

¹⁶⁶⁷⁴ Mirsada Malagić, T. 23464–23465 (24. januar 2012.).

oružje s teritorije pod kontrolom bosanskih Muslimana.¹⁶⁶⁷⁵ Snage bosanskih Muslimana takođe su izvodile prepade s teritorija pod kontrolom bosanskih Muslimana u istočnoj BiH da bi obezbijedili oružje, municiju i hranu.¹⁶⁶⁷⁶

4952. U januaru 1993., muslimanske snage u Srebrenici¹⁶⁶⁷⁷ držale su pod kontrolom 92 ili 93% teritorije opštine Bratunac, i spremale su se da zauzmu i sam grad Bratunac; time je područje Bratunca bilo uspješno odvojeno od ostalog dijela zone odgovornosti Drinskog korpusa.¹⁶⁶⁷⁸ Približno 8. januara 1993., te snage su napale selo Kravica, koje je palo sljedećeg dana.¹⁶⁶⁷⁹

4953. Kao odgovor na to, VRS je izveo niz napada, od kojih je prvi imao za cilj da se Srebrenica odvoji od Cerske, koja je u to vrijeme bila pod kontrolom muslimanskih snaga u Srebrenici.¹⁶⁶⁸⁰ Tokom prvih sedmica, muslimanske snage u Srebrenici nanijele su Bratunačkoj brigadi velike gubitke u ljudstvu, materijalno-tehničkim sredstvima i teritoriji,¹⁶⁶⁸¹ pa su jedinice koje su dolazile

¹⁶⁶⁷⁵ Pyers Tucker, T. 23272 (18. januar 2012.).

¹⁶⁶⁷⁶ Pyers Tucker, T. 23272–23273 (18. januar 2012.) (gdje je svjedok nadalje rekao da su linije komunikacije bosanskih Srba takođe bile cilj tih prepada).

¹⁶⁶⁷⁷ Oružane snage bosanskih Muslimana koje su djelovale na području Srebrenice prvobitno su bile nazvane Štab odbrane istočne Bosne, ali su više puta reorganizovane, a Vrhovna komanda ABiH ih je 1. januara 1994. preimenovala u "8. operativnu grupu 'Srebrenica'". Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5989; D2064 (Naređenje Štaba Vrhovne komande ABiH, 1. januar 1994.). V. takođe D2018 (Izveštaj ABiH o lokacijama jedinica, 28. juli 1993.) (gdje se opisuju tri brigade "Oružanih snaga Srebrenice" koje su formirane na osnovu naređenja od 15. oktobra 1992.); D3935 (Obavještajni izvještaj Glavnog štaba VRS-a, 16. decembar 1994.), str. 1 (gdje se pominje nedavno formiranje 8. operativne grupe). Jedinica je početkom maja 1995. ponovo preimenovala u 28. diviziju. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5989, 6119; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 12; Robert Franken, T. 23095 (16. januar 2012.); Richard Butler, T. 27691 (19. april 2012.). Ali v. P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 56 (gdje se kaže da je 28. divizija postala 8. operativna grupa); Momir Nikolić, T. 24736 (15. februar 2012.). Vijeće napominje da se naziv snaga ABiH koje su djelovale u Srebrenici i njenoj okolini razlikovao u zavisnosti od perioda o kojem je riječ: do pred kraj 1994., ta grupa nazivana je "Oružane snage Srebrenice"; od kraja 1994. do maja 1995., jedinica je nazivana 8. operativna grupa; a od maja 1995. nadalje, nazivana je 28. divizija. Vijeće se uvjerilo da se ti nazivi odnose na istu grupu, ali će radi lakšeg snalaženja u čitavom tekstu za ovu grupu koristiti naziv "muslimanske snage u Srebrenici".

¹⁶⁶⁷⁸ Momir Nikolić, T. 24735, 24737–24740 (15. februar 2012.); D2063 (Izveštaj Bratunačke brigade, 9. januar 1993.); P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.24.

¹⁶⁶⁷⁹ Momir Nikolić, T. 24735, T. 24737, 24739 (15. februar 2012.); D2139 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 10. januar 1993.), par. 1; Jean-René Ruez, T. 23995 (1. februar 2012.); P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.24. Napad na Kravicu prouzrokovao je brojne civilne žrtve, a to je bio slučaj i prilikom drugih napada ABiH na obližnja sela. Momir Nikolić, T. 24738, 24745 (15. februar 2012.); D2139 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 10. januar 1993.), par. 1; Manojlo Milovanović, T. 25579–25580 (1. mart 2012.); D2137 (VRS-ova analiza operacije "Pesnica", bez datuma), str. 1.

¹⁶⁶⁸⁰ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 156; P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.25; Manojlo Milovanović, T. 25565–25667 (29. februar 2012.); D2137 (VRS-ova analiza operacije "Pesnica", bez datuma), str. 1. Prije nego što je Srebrenica proglašena zaštićenom zonom, muslimanske snage u Srebrenici dejstvovale su na području koje je obuhvatalo dijelove Vlasenice, Šekovića, Zvornika, Bratunca, Milića, Srebrenice, Han Pijeska i Žepe. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 7554; Pyers Tucker, T. 23273 (18. januar 2012.). V. takođe P4251 (Naređenje Drinskog korpusa, 1. februar 1993.), par. 2; činjenica o kojoj je presuđeno 1400.

¹⁶⁶⁸¹ Momir Nikolić, T. 24742 (15. februar 2012.); P4251 (Naređenje Drinskog korpusa, 1. februar 1993.), par. 1.

izvan zone odgovornosti Drinskog korpusa razmještene na to područje da bi pomogle.¹⁶⁶⁸² Početkom februara 1993., VRS je pokrenuo još jednu kontraofanzivu s ciljem da se zauzmu "muslimanska uporišta", Cerska i Srebrenica.¹⁶⁶⁸³ U roku od dvije sedmice, VRS je imao pod kontrolom prostor Kamenice, a Cersku, Konjević Polje i Srebrenicu je držao u obroču,¹⁶⁶⁸⁴ ali je i dalje očekivao da bi muslimanske snage u Srebrenici mogle napasti Bratunac.¹⁶⁶⁸⁵ Krajem februara, jedinice Drinskog korpusa još uvijek su izvodile aktivna borbena dejstva na prostoru oko Cerske.¹⁶⁶⁸⁶

4954. Kada se VRS približio Cerskoj i počeo da je granatira, stanovništvo Cerske izbjeglo je prema Konjević Polju, a ostao je mali broj naoružanih ljudi.¹⁶⁶⁸⁷ Napadi VRS-a generalno su izvođeni po obrascu "ispaljivanja nekoliko granata na sat u mali broj sela" tokom dva-tri dana, što bi najčešće većinu stanovnika natjeralo u bjekstvo, a potom bi otprilike 50 pješadinaca, par tenkova i par oklopnih transportera iznenada napali i zauzeli ta "uglavnom napuštena" sela.¹⁶⁶⁸⁸ Zbog postojanja takvog obrasca, seljani su vremenom naučili da prepoznaju početno granatiranje kao znak da će njihovo selo biti napadnuto, pa bi pobjegli prije pješadijskog napada.¹⁶⁶⁸⁹ Tako bi se velika većina civila bosanskih Muslimana povukla iz sela prije nego što bi jedinice bosanskih Srba ušle u njih.¹⁶⁶⁹⁰

¹⁶⁶⁸² P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.24; D4190 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 22. januar 1993.); D3747 (Izjava svjedoka Mirka Trivića od 22. juna 2013.), str. 6.

¹⁶⁶⁸³ P4251 (Naređenje Drinskog korpusa, 1. februar 1993.), par. 3; P5493 (Izveštaj Drinskog korpusa, 1. februar 1993.), str. 2; P4781 (Presretnuti razgovori (i) pukovnika Kutlešića i potpukovnika Mileta Beronje i (ii) generala Živanovića i nepoznatog sagovornika, 8. februar 1993.). V. takođe P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.25.

¹⁶⁶⁸⁴ P6133 (Naređenje Drinskog korpusa, 12. februar 1993.), par. 1; P4204 (Izveštaj Zvorničke lake pješadijske brigade Drinskom korpusu, 15. februar 1993.), par. 8. V. takođe P5164 (Izveštaj Zvorničke brigade, 13. februar 1993.), par. 2; P5082 (VRS, Analiza operacije "Udar", bez datuma); P1474 (Bilježnica Ratka Mladića, 29. januar-31. mart 1993.), str. 48, 52 (gdje se pominju obavještajni podaci VRS-a prema kojima je na dan 10. februara 1993. u Kamenici bilo prisutno do 3.000 neprijateljskih vojnika, a njih 800 u Cerskoj i Konjević Polju).

¹⁶⁶⁸⁵ V. D2148 (Izveštaj Drinskog korpusa, 19. februar 1993.). U to vrijeme, glavnina snaga ABiH bila je koncentrisana u blizini Bratunca, rudnika Sase, Skelana, Žepe, Goražda i sela Međeđa. P4251 (Naređenje Drinskog korpusa, 1. februar 1993.), par. 1. V. takođe D4767 (Izveštaj Zvorničke brigade, 11. februar 1993.).

¹⁶⁶⁸⁶ P5497 (Izveštaj Drinskog korpusa, 24. februar 1993.), str. 1–2.

¹⁶⁶⁸⁷ Pyers Tucker, T. 23260, 23263 (18. januar 2012.); P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 164. V. takođe svjedok KW570, T. 32198 (18. januar 2013.) (djelimično zatvorena sjednica).

¹⁶⁶⁸⁸ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 157. Ovaj obrazac korištenja artiljerije da bi se stanovništvo natjeralo u bjekstvo takođe je primjenjivan na područjima južno, jugoistočno i jugozapadno od Srebrenice. Pyers Tucker, T. 23263 (18. januar 2012.).

¹⁶⁶⁸⁹ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 158. Pošto bi žene, djeca i stari otišli, VRS je pretpostavljao da su oni koji su ostali "vojno sposobni, a uz to ekstremno orijentisani". P5187 (Izveštaj Zvorničke brigade Drinskom korpusu, 2. februar 1993.), par. 8.

¹⁶⁶⁹⁰ Momir Nikolić, T. 24745 (15. februar 2012.); Milenko Živanović, T. 42672–42673, 42676 (31. oktobar 2013.). V. takođe P6460 (Izvod iz izvještaja Komisije za ljudska prava, 5. maj 1993.), par. 13. V. par. 13.

4955. Dok se kretao kroz ovo područje, VRS je, takođe, spaljivao muslimanska sela.¹⁶⁶⁹¹ Vijeće konstatuje da je više svjedoka koji su u to vrijeme bili članovi komandi na različitim nivoima u VRS-u – uključujući Živanovića – sugerisali da su određena sela spaljena zato što su bila utvrđena i zato što ih je ABiH koristila kao uporišta.¹⁶⁶⁹² Prilikom razmatranja svjedočenja ovih svjedoka, Vijeće je konstatovalo da su svi oni, kao članovi komandi na različitim nivoima u VRS-u, bili – u izvjesnoj mjeri – povezani s ovom kampanjom i da bi stoga imali podsticaj da sredstva koja su u toj kampanji upotrijebljena prikažu kao legitimna.¹⁶⁶⁹³ Vijeće se stoga prema njihovim svjedočenjima odnosilo s oprezom. Osim toga, Vijeću su predočeni dokazi koji pokazuju da je spaljivanje kuća bilo uobičajena taktika jedinica bosanskih Srba, kao i da je Živanović u to vrijeme lično tražio da se spali "što više [kuća]".¹⁶⁶⁹⁴ Takođe, u jednom izvještaju iz tog vremena navodi se da je u najmanje jednom slučaju ABiH već bila pobjegla iz sela i ostavila oružje iza sebe.¹⁶⁶⁹⁵ Vijeće stoga ne prihvata tvrdnju da su sela bosanskih Muslimana spaljivana isključivo zato što su bila utvrđena i što ih je ABiH koristila kao uporišta.

4956. Većina zaselaka u blizini Cerske pala je u ruke VRS-a početkom marta, a 10. marta 1993. ili približno tog datuma, VRS je zauzeo i Konjević Polje.¹⁶⁶⁹⁶ Oni koji su ranije izbjegli u Konjević Polje sada su se ponovo dali u bjekstvo, pa je tako više hiljada ljudi krenulo na jugoistok, ka

¹⁶⁶⁹¹ P3162 (Izveštaj 1. birčanske pješadijske brigade, 2. mart 1993.), par. 2 ("Naše snage koje se kreću u širem rejonu Kamenice, Gajića i Grobića radili su *prema planiranom*, bez većih problema. Selo Gobelji *su spaljeni*, a sutra je planirano raditi Paljevine.") (naglasak dodat).

¹⁶⁶⁹² Milenko Živanović, T. 42601–42603 (30. oktobar 2013.), T. 42672 (31. oktobar 2013.); D3886 (Izjava svjedoka Svetozara Andrića od 16. jula 2013.), par. 8; Svetozar Andrić, T. 41697–41698, 41700–41701 (22. juli 2013.); Manojlo Milovanović, T. 25777–25780 (5. mart 2012.).

¹⁶⁶⁹³ V. npr. Svetozar Andrić, T. 41701–41702, 41704–41705 (22. juli 2013.) (gdje je svjedok negirao da je strategija Birčanske brigade bila da se kuće spale i razore da bi se ljudi silom otjerali). U vrijeme događaja o kojima je riječ, Andrić je bio komandant Birčanske brigade. D3886 (Izjava svjedoka Svetozara Andrića od 16. jula 2013.), par. 1.

¹⁶⁶⁹⁴ V. P4253 (Dopuna izvještaja Zvorničke brigade, 10. mart 1993.) (gdje Pandurević predlaže da se "pri ovladavanju Konjević Polja kuće *ne pale već da se nasele stanovništvom iz Tuzle i drugih krajeva*"); Manojlo Milovanović, T. 25783 (5. mart 2012.); P5261 (Presretnuti razgovor pukovnika Milenka Živanovića i poručnika Gaborovića, 8. februar 1993.). Kada mu je predočen ovaj presretnuti razgovor, Živanović je ponovio da su civili već bili napustili sela o kojima je riječ, a da su sela pretvorena u uporišta ABiH. Milenko Živanović, T. 42604–42606 (30. oktobar 2013.). Živanović je nadalje tvrdio da je Pandurevićev prijedlog da se kuće u Konjević Polju ne spaljuju kako bi se Srbi u njih mogli useliti bio prihvatljiv jedino zbog toga što snage ABiH nisu uopšte branile to selo, i rekao je da kuće nikada nisu spaljivane osim ukoliko ih je ABiH koristila u vojne svrhe. Milenko Živanović, T. 42607 (30. oktobar 2013.). Vijeće smatra da Živanović, da je imao samo namjeru da neutrališe vojnu prijetnju, ne bi tražio da se spali "što više [kuća]". Vijeće stoga smatra da pomenuti presretnuti razgovor direktno protivrječi Živanovićom svjedočenju te se, shodno tome, neće oslanjati na njegovo svjedočenje po tom pitanju. V. takođe P6460 (Izvod iz izvještaja Komisije za ljudska prava, 5. maj 1993.), par. 15.

¹⁶⁶⁹⁵ P3161 (Izveštaj 1. birčanske pješadijske brigade, 2. mart 1993.), str. 1.

¹⁶⁶⁹⁶ D3747 (Izjava svjedoka Mirka Trivića od 22. juna 2013.), str. 5; P4205 (Naređenje Drinskog korpusa, 14. mart 1993.), par. 1; Pyers Tucker, T. 23203–23204 (17. januar 2012.). V. takođe P6460 (Izvod iz izvještaja Komisije za ljudska prava, 5. maj 1993.), par. 13, 15; svjedok KW570, T. 32197–32204 (18. januar 2013.) (djelimično zatvorena sjednica). U napadima na Konjević Polje i Kravicu takođe su učestvovali Birčanska i Bratunačka brigada, kao i 2. bataljon iz Krajiškog korpusa "Vojvoda Mišić", i Mauzerovi panteri. P5500 (Uputstva Komande Drinskog korpusa, 8. mart 1993.), str. 1; D2967 (Izjava svjedoka Momira Deurića od 16. februara 2013.), par. 26; Momir Deurić, T. 33937–33938 (18. februar 2013.).

Srebrenici, ili na zapad, prema Tuzli.¹⁶⁶⁹⁷ U nekim slučajevima, VRS je gađao mješovite kolone civila i vojnika,¹⁶⁶⁹⁸ tjerajući ih u bjekstvo.¹⁶⁶⁹⁹

4957. Tokom proljeća 1993., humanitarna situacija u istočnoj BiH postala je katastrofalna. Kao što je navedeno gore u tekstu, bosanski Srbi su do februara dozvolili da samo jedan konvoj prođe do Srebrenice.¹⁶⁷⁰⁰ Nisu dozvolili nijednom konvoju s pomoći da dođe do Cerske, a propustili su svega "šačicu" konvoja do Goražda i Žepe, i to poslije dugotrajnih pregovora i odlaganja.¹⁶⁷⁰¹ Vođe bosanskih Srba nastavile su da nude brojna opravdanja objašnjavajući zašto konvoji ne stižu do enklava, na primjer da su putevi i mostovi oštećeni ili minirani, da je snijeg zatrpao puteve, ili da se na tom području vode borbe.¹⁶⁷⁰² Alternativno, tvrdili su da su bosanski Srbi koji žive duž predloženih maršruta konvoja uznemireni i da neće pustiti konvoje da prođu, ili bi navodili neku akciju bosanskih Muslimana, ili UN-a, kao opravdanje zašto se konvoji ne propuštaju.¹⁶⁷⁰³ Kao što je navedeno gore u tekstu, vođe bosanskih Srba također su često postavljale uslove za prolazak konvoja, na primjer da hrana prvo mora biti dostavljena izbjeglicama bosanskim Srbima, da konvoji moraju da se istovare i prekontrolišu da ne bi krijumčarili oružje, ili da RS-u moraju biti

¹⁶⁶⁹⁷ Pyers Tucker, T. 23260 (18. januar 2012.); P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 164; svjedok KDZ064, T. 1321, 1383–1384 (21. april 2010.), T. 1416–1418 (22. april 2010.); svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1380. V. takođe Pyers Tucker, T. 23201 (17. januar 2012.), T. 23260–23261; D3886 (Izjava svjedoka Svetozara Andrića od 16. jula 2013.), par. 13; Vidoje Blagojević, T. 45031–45032 (12. decembar 2013.); P6568 (Mapa Drinskog korpusa, 12. februar 1993.). Već početkom februara, oko 200 žena i djece pobjeglo je iz Cerske i Kamenice; VRS im je dozvolio da napuste to područje koridorom u pravcu Kalesije. P5499 (Izveštaj Drinskog korpusa, 31. januar 1993.), str. 1–2; P4251 (Naređenje Drinskog korpusa, 1. februar 1993.), par. 1. V. takođe P5186 (Izveštaj Zvorničke brigade Drinskom korpusu, 31. januar 1993.), par. 1; P5496 (Izveštaj Zvorničke brigade, 31. januar 1993.), par. 1; P5493 (Izveštaj Drinskog korpusa, 1. februar 1993.), par. 2; P4251 (Naređenje Drinskog korpusa, 1. februar 1993.), par. 1.

¹⁶⁶⁹⁸ P4250 (Izveštaj Zvorničke brigade, 31. januar 1993.); P4252 (Izveštaj Zvorničke brigade, 2. mart 1993.), par. 1; P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 270, 273–274.

¹⁶⁶⁹⁹ Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21843–21844; P4251 (Naređenje Drinskog korpusa, 1. februar 1993.), par. 1; P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 271–272. V. takođe P5163 (Izveštaj Drinskog korpusa, 17. mart 1993.), str. 2.

¹⁶⁷⁰⁰ V. par. 4449.

¹⁶⁷⁰¹ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 132, 140. Na primjer, kada je Morillon pokušao da ide u pratnji jednog konvoja koji je vozio pomoć u Goražde sredinom februara, Radomir Furtula i Rajko Kušić su zaustavili konvoj u Rogatici i rekli grupi koja je išla s konvojem da su dobili Mladićevo naređenje da blokiraju konvoj i provjere da se u njemu ne krijumčari nedozvoljena roba, što su zatim i učinili, ali nisu pronašli ništa. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 131, 136–138. Konvoju je najzad dozvoljeno da nastavi put, samo da bi ga na sljedećim barikadama opet zaustavljali i zadržavali dok je svaki lokalni komandant tražio uputstva od svog pretpostavljenog. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 138. Na kraju je konvoj naišao na ogroman krater na putu, pa se morao vratiti u Sarajevo, jer nikakav alternativni put nije postojao; tokom povratka, konvoj su na svim kontrolnim punktovima "samo uz [mahanje] propuštali", tako da je stigao u Sarajevo za višestruko kraće vrijeme. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 139.

¹⁶⁷⁰² P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 148, 175.

¹⁶⁷⁰³ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 143. Na primjer, po Mladićevom naređenju, Morillonu nije bilo dozvoljeno da posjeti Konjević Polje sredinom marta, zato što nije proveo sporazum u vezi s razmjenom zarobljenih bosanskih Srba i bosanskih Muslimana. P4790 (Presretnuti razgovor pukovnika Simića i neidentifikovane osobe, 11. mart 1993.); P4791 (Bilješka o presretnutom razgovoru u kojem se pominje naređenje koje je izdao Ratko Mladić, 11. mart 1993.).

isplaćene velike svote novca za održavanje puteva.¹⁶⁷⁰⁴ Međutim, ukoliko je vrhovna komanda bosanskih Srba željela da propusti određeni konvoj, on bi prošao uz minimalne prepreke.¹⁶⁷⁰⁵

4958. Pošto je nakon nekoliko dana odlaganja i zaobilaženja dobio dozvolu da sprovede jedan konvoj s pomoći do Srebrenice, Morillon je najzad stigao u Srebrenicu 12. marta usred noći.¹⁶⁷⁰⁶

Bilo je vidljivo da je grad bio izložen neprekidnom granatiranju.¹⁶⁷⁰⁷ Bio je prepun izbjeglica; ljudi su boravili na stepeništima i u hodnicima stambenih zgrada, u automobilima i u javnim zgradama kao što su škola i sportski centar, dok drugi nisu pronašli nikakvo sklonište, pa bi se "jednostavno [...] skupi[li] oko vatre koju bi uspjeli zapaliti" kada bi temperature tokom noći pale i do -25°C.¹⁶⁷⁰⁸

4959. Većina ljudi koji su izbjegli u Srebrenicu nisu jeli normalnu hranu još otkad su napustili svoja sela, a jedini izvor vode bila im je rijeka, ozbiljno zagađena otpadom, fekalijama i naftom.¹⁶⁷⁰⁹ U bolnici nije bilo dovoljno ležajeva za približno 200 teško povrijeđenih lica, koliko ih je u gradu bilo.¹⁶⁷¹⁰ Svake noći umiralo je 15 do 20 ljudi, a higijenski uslovi su u cijelom gradu bili užasni.¹⁶⁷¹¹

¹⁶⁷⁰⁴ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 144. V. takođe par. 4950. Na primjer, pošto je saznao za 75 ranjenih vojnika i civila bosanskih Muslimana, koji su pronađeni u kućama u Konjević Polju i okolini, Morillon je od Gvere i "Dr. Lukića" dobio odobrenje da vojni konvoj evakuše te ranjenike iz Konjević Polja tokom prekida vatre, a da jedan konvoj s humanitarnom pomoći ode u Srebrenicu 11. marta 1993. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 163, 165. Međutim, uslov za dozvolu za prolazak konvoja bio je da ABiH zaustavi ofanzivna dejstva na drugim područjima. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 165–166.

¹⁶⁷⁰⁵ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 147. U više navrata, optuženi je direktno intervenisao kod lokalnih vlasti da bi se dozvolio prolazak konvoja. V. npr. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 148; D3194 (Izjava svjedoka Rodoljuba Đukanovića od 24. marta 2013.), par. 51.

¹⁶⁷⁰⁶ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 175, 201; P4235 (UNPROFOR, Specijalni izvještaj u vezi sa situacijom u Srebrenici, 15. mart 1993.). Konvoji su krenuli približno 10. marta i do sljedećeg dana su stigli u Zvornik, gdje su se Morillon i manja grupa ljudi sastali s Brankom Grujićem, gradonačelnikom Zvornika, i Pandurevićem, koji se, pošto je dva puta razgovarao telefonom s optuženim, najzad složio da se obavi evakuacija ranjenika iz Konjević Polja, kao i da Morillon i ta manja grupa ljudi odu u Srebrenicu. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 168, 170.

¹⁶⁷⁰⁷ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 201; P4235 (UNPROFOR, Specijalni izvještaj u vezi sa situacijom u Srebrenici, 15. mart 1993.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1403. Morillonova grupa takođe je pronašla dokaze da su na enklavu pale kasetne bombe i rakete kalibra 128 mm. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 201–202. Osim toga, drugi konvoj, kojim su evakuisani ranjenici, zaustavljen je u Zvorniku, a zatim su tenkovi VRS-a otvorili direktnu vatru na njega u Konjević Polju i natjerali ga da se povuče. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 188–189.

¹⁶⁷⁰⁸ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 176–177. Ljudi su se oslanjali na improvizovane generatore kao izvor struje, a po 15 do 20 ljudi živjelo je zbijeno u jednoj sobi. Činjenica o kojoj je presuđeno 1402; Pyers Tucker, T. 23289–23290 (18. januar 2012.).

¹⁶⁷⁰⁹ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 178; Pyers Tucker, T. 23286–23288 (18. januar 2012.). Snage VRS-a koje su napredovale uništile su gradski vodovod, tako da skoro uopšte nije bilo tekuće vode. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1402.

¹⁶⁷¹⁰ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 179. V. takođe P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 141; P2945 (Video-snimak kanala ABC News u vezi sa Srebrenicom, s transkriptom) (pod pečatom).

¹⁶⁷¹¹ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 180–181; P4231 (Dopis dr Simona Yardela ambasadi Francuske u Beogradu u vezi s uslovima u Srebrenici, 23. februar 1993.).

4960. Sljedećeg jutra, kada se Morillonov sastanak završio, a konvoj pokušao da ode, masa ljudi, koja se tokom noći povećala i postala neprijateljski raspoložena, okružila je vozila i spriječila njihov pokret.¹⁶⁷¹² U popodnevnim satima, Morillon je objavio da se Srebrenica nalazi pod zaštitom UN-a i naveo uslove koji će morati biti ispunjeni prije nego što on ode iz Srebrenice.¹⁶⁷¹³ Morillon je naredio svom štabu u Kiseljaku da pregovorima obezbijedi uspostavljanje vazdušnog koridora za helikoptere radi evakuacije teških ranjenika, i zahtijevao je pojačanje od vojnih posmatrača UN-a, kao i slobodan prolaz do Srebrenice za konvoje s humanitarnom pomoći, a izlaz iz Srebrenice za sve izbjeglice koje žele da odu.¹⁶⁷¹⁴

4961. Tokom naredne dvije sedmice, Morillon je vodio pregovore s raznim pripadnicima VRS-a, uključujući Milovanovića, koji je insistirao na tome da Morillon mora da napusti enklavu prije nego što se u nju dozvoli ulazak konvoja s humanitarnom pomoći – što je bio uslov koji je Morillon odbio.¹⁶⁷¹⁵ Dana 19. marta, Morillon je otišao iz grada u susret konvoju da bi mu pomogao da prođe kroz punktove bosanskih Srba; dok je bio odsutan, grad su pogodili projektili iz višecijevnog bacača raketa, pri čemu je dvoje civila poginulo, a troje djece je ranjeno.¹⁶⁷¹⁶ Tog dana, u Srebrenicu je najzad stigao UN konvoj s humanitarnom pomoći, prvi koji je došao u grad još od početka godine.¹⁶⁷¹⁷ Morillon je ponovio da će trajno napustiti enklavu tek pošto u nju budu raspoređeni vojni posmatrači UN-a a konvojima se dozvoli nesmetani pristup u enklavu.¹⁶⁷¹⁸

¹⁶⁷¹² P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 182, 184. U samoj masi nije bilo vojnika AbiH, ali su oni zauzeli položaje po obodu mase i postavili teške mitraljeze i protivtenkovske rakete duž puta kojim je konvoj trebalo da ode. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 182–183. Morillon je još tri puta pokušao da ode, ali ga je svaki put blokirala ljutita masa ljudi. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 186–187; P4232 (Izveštaj Pyersa Tuckera u vezi sa situacijom u Srebrenici, 12. mart 1993.).

¹⁶⁷¹³ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 191. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1403.

¹⁶⁷¹⁴ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 192. V. takođe D2036 (Izveštaj Pyersa Tuckera u vezi s prekidom vatre u centralnoj i istočnoj BiH, 16. mart 1993.) (uključujući Morillonov apel da se otvori vazdušni koridor za dostavu humanitarne pomoći i evakuaciju ranjenika).

¹⁶⁷¹⁵ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 197–199, 205–207; P4234 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa Srebrenicom, 15. mart 1993.); P4238 (UNPROFOR, Specijalni izvještaj u vezi sa situacijom u Srebrenici, 18. mart 1993.); P4239 (Naređenje generala Morillona u vezi s konvojem za Srebrenicu, 18. mart 1993.).

¹⁶⁷¹⁶ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 208–209; P4240 (Izveštaj Pyersa Tuckera u vezi sa Srebrenicom, 19. mart 1993.).

¹⁶⁷¹⁷ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 207–208. V. takođe svjedok KDZ240, T. 16003 (4. juli 2011.) (zatvorena sjednica).

¹⁶⁷¹⁸ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 210.

4962. Za to vrijeme, napad VRS-a na područje Srebrenice nastavljen je istom žestinom, a VRS je svakoga dana zauzima po četiri-pet sela.¹⁶⁷¹⁹ Otrprike do 20. marta, sve izbjeglice iz Kamenice, Cerske i Konjević Polja došle su u Srebrenicu.¹⁶⁷²⁰

4963. Dana 20. marta, Morillon je napustio Srebrenicu u konvoju od 673 lica – žena, djece i oko 100 ranjenika.¹⁶⁷²¹ Tokom naredna dva dana, Morillon je održao niz sastanaka s raznim vojnim i političkim vođama bosanskih Srba, uključujući Gveru i Biljanu Plavšić, s ciljem da, prije nego što se vrati u Srebrenicu, dobije njihovu saglasnost u vezi s uslovima koje je ranije iznio.¹⁶⁷²² U nekom trenutku između 22. i 24. marta, optuženi je odobrio uspostavljanje vazdušnog koridora između Tuzle i Srebrenice koji je trebalo da traje pet dana, počev od 24. marta.¹⁶⁷²³

4964. Toga dana, fudbalski teren na koji su trebali sletjeti helikopteri granatiran je više puta; tom prilikom je poginuo jedan policajac, bosanski Musliman.¹⁶⁷²⁴ Čitavog dana, vlastima bosanskih Srba ulagani su protesti.¹⁶⁷²⁵ Na kraju je pet helikoptera uspjelo da evakuše 24 civila, ali je u toku cijelog tog poduhvata ukupno troje ljudi poginulo, a šest ranjeno.¹⁶⁷²⁶

¹⁶⁷¹⁹ P4241 (UNPROFOR, Specijalni izvještaj u vezi sa situacijom u Srebrenici, 20. mart 1993.), par. 8; P4207 (Izvještaj Drinskog korpusa, 17. mart 1993.). Prema izvještaju UNPROFOR-a o situaciji, VRS je dobijao podršku s druge strane granice, iz Srbije, u vidu artiljerijske vatre, aviona bombardera i konvoja s dopunom municije, a Srbi iz Srbije dozvoljavali su im i da izvode napade na južne i istočne dijelove srebreničke enklave s teritorije koja se nalazi unutar granica Srbije. P4241 (UNPROFOR, Specijalni izvještaj u vezi sa situacijom u Srebrenici, 20. mart 1993.), par. 8.

¹⁶⁷²⁰ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 211. Procjenjivalo se da je ukupni broj izbjeglica u enklavi, koja je u tom trenutku obuhvatala i Žepu, bio oko 80.000. P4241 (UNPROFOR, Specijalni izvještaj u vezi sa situacijom u Srebrenici, 20. mart 1993.), par. 9; P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 212.

¹⁶⁷²¹ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 212; P4208 (Izvještaj Drinskog korpusa, 20. mart 1993.), par. 3. V. takođe D1508 (Izvještaj humanitarne organizacije, 4. april 1993.) (pod pečatom).

¹⁶⁷²² P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 214–218. Dok je Morillon bio odsutan, VRS je nastavio ofanzivu duž jugoistočnog oboda enklave. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 219; P4242 (Izvještaj majora Dudleya u vezi sa Srebrenicom, 22. mart 1993.).

¹⁶⁷²³ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 225; P4243 (Izvještaj Pyersa Tuckera u vezi sa Srebrenicom, 24. mart 1993.).

¹⁶⁷²⁴ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 228–231; P4243 (Izvještaj Pyersa Tuckera u vezi sa Srebrenicom, 24. mart 1993.); P4244 (Izvještaj UNPROFOR-a u vezi sa Srebrenicom, 25. mart 1993.). V. takođe P4245 (UNHCR, Dnevni sažetak vijesti u vezi sa situacijom u Srebrenici, 25. mart 1993.). Četiri dana kasnije, dok je bio na putu za Sarajevo, Tucker je naišao na jednog oficira specijalnih snaga bosanskih Srba, koji se hvalio da je ubio pet bosanskih Muslimana dok je bio u brdima iznad Srebrenice. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 256. Tucker je na osnovu toga zaključio da se neki pripadnik specijalnih snaga bosanskih Srba ubacio u enklavu da bi savjetovao nišandžiju koji je granatirao fudbalski teren 24. marta. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 230. Granate su ispaljene iz pravca Bratunca, ali budući da je duž puta koji vodi do Bratunca vidio samo položaje minobacača kalibra 82 mm, Tucker je pretpostavio da su granate bile ispaljene na fudbalski teren iz Srbije, preko Drine i preko Bratunca. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 232, 254.

¹⁶⁷²⁵ P4243 (Izvještaj Pyersa Tuckera u vezi sa Srebrenicom, 24. mart 1993.), par. 4.

¹⁶⁷²⁶ P4245 (UNHCR, Dnevni sažetak vijesti u vezi sa situacijom u Srebrenici, 25. mart 1993.), str. 1.

4965. Do 25. marta 1993., broj stanovnika grada Srebrenice narastao je na 30.000.¹⁶⁷²⁷ Nastavljeno je sporadično granatiranje koje je trajalo tokom čitavog dana, a grad je bio prepun ljudi koji su bili prinuđeni da žive na ulici; predviđalo se da će zalihe hrane potrajati još samo deset dana.¹⁶⁷²⁸

4966. Na osnovu dogovora postignutog 25. marta u Beogradu,¹⁶⁷²⁹ konvoj s humanitarnom pomoći od približno 18 kamiona, u pratnji dva tima od po četiri vojna posmatrača UN-a, stigao je u Srebrenicu 27. marta.¹⁶⁷³⁰ Kao što je prethodno dogovoreno, taj konvoj je trebalo da isporuči pomoć a zatim da na povratku evakuise ranjenike, žene i djecu.¹⁶⁷³¹ Na povratku je ukupno oko 5.560 žena, djece i starih, kao i nekoliko stotina ranjenika, evakuisano kamionima u Tuzlu.¹⁶⁷³²

4967. Morillon je 28. marta ujutro otišao iz Srebrenice u Sarajevo.¹⁶⁷³³ Dok je bio u Sarajevu, sastao se s predsjednikom vlade RS-a Vladimirom Lukićem, koji se složio da razmotri plan o raspoređivanju posmatrača UNPROFOR-a na cijelom području BiH, uključujući i Srebrenicu.¹⁶⁷³⁴

4968. Do početka aprila, VRS je ponovo osvojio dobar dio teritorije koju je ranije izgubio i stigao je na dva kilometra od grada Srebrenice.¹⁶⁷³⁵ Kako je VRS stezao obruč oko grada,¹⁶⁷³⁶ mnogi ljudi

¹⁶⁷²⁷ P2946 (Izveštaj humanitarne organizacije, 25. mart 1993.), par. 1 (pod pečatom); P2947 (Pismo humanitarne organizacije, 2. april 1993.), *e-court* str. 1 (pod pečatom); svjedok KDZ240, T. 16011–16014 (4. jul 2011.) (zatvorena sjednica). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1401; P2284 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a pod naslovom "The Fall of Srebrenica", 15. novembar 1999.), par. 33–37.

¹⁶⁷²⁸ P2946 (Izveštaj humanitarne organizacije, 25. mart 1993.), par. 3 (pod pečatom); P2947 (Pismo humanitarne organizacije, 2. april 1993.), *e-court* str. 1 (pod pečatom); svjedok KDZ240, T. 16011–16014 (4. jul 2011.) (zatvorena sjednica).

¹⁶⁷²⁹ V. P4246 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastancima sa Slobodanom Miloševićem, 25. mart 1993.); P4247 (Članak agencije United Press International "Serbia Could Face New Measures If Bosnian Serb Drives Continues", 25. mart 1993.). V. takođe P1474 (Bilježnica Ratka Mladića, 29. januar-31. mart 1993.), str. 164, 170–171.

¹⁶⁷³⁰ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 243–253. Morillon i Tucker su takođe krenuli iz Beograda za Zvornik i stigli u Srebrenicu u kasno poslijepodne 27. marta. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 253.

¹⁶⁷³¹ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 245, 253. Međutim, konvojima nije dozvoljeno da donesu materijal za izgradnju skloništa. P2947 (Pismo humanitarne organizacije, 2. april 1993.), *e-court* str. 2 (pod pečatom). Osim toga, dok se konvoj pripremao za povratak, među ljudima koji su se ukrcavali zavladao je panika i nekoliko izbjeglica je nasmrtno izgaženo. Pyers Tucker, T. 23210–23211 (17. januar 2012.). V. takođe D2035 (Izveštaj Pyersa Tuckera u vezi s dva incidenta, 12. mart 1993.), par. 2.

¹⁶⁷³² P2947 (Pismo humanitarne organizacije, 2. april 1993.), *e-court* str. 2 (pod pečatom). V. takođe svjedok KDZ240, T. 16003–16004 (4. juli 2011.) (zatvorena sjednica). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1404; Manojlo Milovanović, T. 25599–25600 (1. mart 2012.) (gdje je svjedok podsjetio da je Izetbegović sprečavao civilno stanovništvo koje je željelo da ode da to i učini); D1508 (Izveštaj humanitarne organizacije, 4. april 1993.) (pod pečatom).

¹⁶⁷³³ P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 255.

¹⁶⁷³⁴ D3573 (Vijest novinske agencije Tanjug, 29. mart 1993.). Morillon se takođe složio da iskoristi svoj uticaj na vlasti bosanskih Muslimana kako bi ih pritisknuo da se realizuje dogovor postignut s Izetbegovićem 8. marta 1993. da se bosanskim Srbima dozvoli da napuste Sarajevo, Tuzlu i druge gradove pod kontrolom bosanskih Muslimana. D3573 (Vijest novinske agencije Tanjug, 29. mart 1993.).

¹⁶⁷³⁵ Momir Nikolić, T. 24743–24744 (15. februar 2012.); P4790 (Presretnuti razgovor pukovnika Simića i neidentifikovane osobe, 11. mart 1993.); D2141 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 9. april 1993.); P5167 (Izveštaj Zvorničke brigade, 10. april 1993.), par. 2. V. takođe P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod

su bježali iz sela smještenih na teritoriji opštine Srebrenica u sam grad.¹⁶⁷³⁷ Tražilo se povećanje međunarodnog prisustva u Srebrenici, uključujući i prisustvo UNPROFOR-a, da bi se enklava pretvorila u zaštićenu zonu UN-a i da bi se obezbijedilo više humanitarne pomoći.¹⁶⁷³⁸

ii. *Proglašenje Srebrenice "zaštićenom zonom"*

4969. Krajem marta i tokom prve dvije sedmice aprila, Morillon i Wahlgren su se više puta sastali s pripadnicima VRS-a, uključujući Mladića, Milovanovića i Gveru, s namjerom da zaustave napad bosanskih Srba na Srebrenicu i da obezbijede pristup u enklavu za posmatrače UN-a, UNPROFOR i konvoje s humanitarnom pomoći.¹⁶⁷³⁹ Međutim, napad na Srebrenicu se u međuvremenu nastavio.¹⁶⁷⁴⁰ U jutarnjim satima 16. aprila 1993., Mladić je izdao naređenje Drinskom korpusu da krene u napadna djelovanja s ciljem da se grad zauzme tog ili sljedećeg dana.¹⁶⁷⁴¹

4970. Međutim, Savjet bezbjednosti je tog dana usvojio Rezoluciju 819, kojom je Srebrenica proglašena "'zaštićenom zonom' koja neće biti izložena oružanim napadima niti bilo kakvom drugom činu neprijateljstva" i u kojoj se zahtijeva da smjesta prestanu oružani napadi na Srebrenicu.¹⁶⁷⁴² U Rezoluciji 819 nadalje se traži od generalnog sekretara da "odmah preduzme korake" za povećanje prisustva UNPROFOR-a u Srebrenici i okolnim područjima, uz zahtjev da obje zaraćene strane u potpunosti sarađuju na ostvarenju tog cilja.¹⁶⁷⁴³

naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.25.

¹⁶⁷³⁶ Pyers Tucker je opisao ovaj proces kao "stezanje" enklava Srebrenice i Žepe. P4203 (Izjava svjedoka Pyersa Tuckera od 12. maja 2010.), par. 155; Pyers Tucker, T. 23199, 23202–23203 (17. januar 2012.). V. takođe P4205 (Naređenje Drinskog korpusa, 14. mart 1993.), par. 1; D3747 (Izjava svjedoka Mirka Trivića od 22. juna 2013.), str. 5.

¹⁶⁷³⁷ Svjedok KDZ425, P380 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3500 (pod pečatom); P391 (Izjava svjedoka Hafize Salihović od 17. juna 2000.), *e-court* str. 2; P391 (Izjava Hafize Salihović Kantonalnom sudu u Tuzli, 17. juni 2000.), *e-court* str. 8; P392 (Izjava svjedoka Semije Suljić od 17. juna 2000.), *e-court* str. 2; P392 (Izjava Semije Suljić Kantonalnom sudu u Tuzli, 17. juni 2000.), *e-court* str. 8; P404 (Izjava svjedoka Samile Salčinović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2; P404 (Izjava Samile Salčinović Kantonalnom sudu u Tuzli, 18. juni 2000.), *e-court* str. 13.

¹⁶⁷³⁸ P2947 (Pismo humanitarne organizacije, 2. april 1993.), *e-court* str. 2 (pod pečatom).

¹⁶⁷³⁹ V. par. 367–370.

¹⁶⁷⁴⁰ Dana 12. aprila popodne, grad je granatiran, a 14 ljudi, među kojima i dvoje djece, poginulo je. P6077 (Pismo UNPROFOR-a Radovanu Karadžiću, 12. april 1993.), str. 2.

¹⁶⁷⁴¹ P4795 (Presretnuti razgovori između (i) generala Živanovića i pukovnika Prstojevića; (ii) Ratka Mladića i pukovnika Prstojevića; i (iii) neidentifikovane osobe i generala Milovanovića, 16. april 1993.). Mladić je nadalje naredio da svi u gradu koji imaju oružje budu ubijeni, dok su civili i ranjenici trebali biti izvedeni iz grada. P4795 (Presretnuti razgovori između (i) generala Živanovića i pukovnika Prstojevića; (ii) Ratka Mladića i pukovnika Prstojevića; i (iii) neidentifikovane osobe i generala Milovanovića, 16. april 1993.).

¹⁶⁷⁴² P4209 (Rezolucija 819 Savjeta bezbjednosti UN-a, 16. april 1993.), str. 2. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1405, 1407.

¹⁶⁷⁴³ P4209 (Rezolucija 819 Savjeta bezbjednosti UN-a, 16. april 1993.), str. 2. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1410. Rezolucija je nadalje zahtijevala da se "paravojne jedinice bosanskih Srba" povuku s područja oko enklave. P4209 (Rezolucija 819 Savjeta bezbjednosti UN-a, 16. april 1993.), str. 2. V. takođe par. 369.

4971. Te večeri, snage VRS-a na Pribićevcu dobile su usmeno naređenje od optuženog i od Mladića da ostanu na svojim položajima i da ne ulaze u Srebrenicu.¹⁶⁷⁴⁴ Sljedećeg dana, Mladić i Halilović su postigli sporazum o prekidu vatre na području Srebrenice koji bi stupio na snagu 18. aprila 1993., u 04:59 sati.¹⁶⁷⁴⁵ Po tom sporazumu, sve naoružanje, municija, mine, eksplozivi i borbene zalihe trebalo je da budu predati UNPROFOR-u u roku od 72 sata po dolasku konvoja UNPROFOR-a, čiji je polazak iz Tuzle bio zakazan za 11:00 sati tog dana.¹⁶⁷⁴⁶ Nijedna od strana u sukobu nije smjela "ometati slobodnu kretanja civilnog stanovništva",¹⁶⁷⁴⁷ a razoružani muslimanski borci trebalo je da budu tretirani kao civili.¹⁶⁷⁴⁸ Osim toga, formirana je radna grupa koja je trebala raspravljati o tome kako realizovati proces demilitarizacije, pošto se VRS i ABiH nisu slagale oko toga koje su geografske granice područja koje treba demilitarizovati.¹⁶⁷⁴⁹

iii. *Razmještanje UNPROFOR-a i naponi da se ostvari demilitarizacija*

4972. Poslije razmještanja Kanadskog bataljona u enklavi, 18. aprila,¹⁶⁷⁵⁰ kao i još nekoliko dana dodatnih pregovora oko granica zaštićene zone, bosanski Srbi i bosanski Muslimani sporazumjeli su se da, uprkos njihovim različitim stavovima o određivanju granica zaštićene zone, sam "grad" bude dio takve zone i da bude demilitarizovan.¹⁶⁷⁵¹ Poslije toga, demilitarizovana zona je definisana

¹⁶⁷⁴⁴ Momir Nikolić, T. 24749–24750 (15. februar 2012.). U 18:00 sati tog dana, optuženi je izdao pismeno naređenje Glavnom štabu VRS-a u kojem je naredio da se obustave dejstva po Srebrenici i oko Srebrenice, kao i da se olakša prolaz humanitarnih konvoja na ulasku u grad Srebrenicu i izlasku iz njega. D43 (Naređenje Radovana Karadžića Glavnom štabu VRS-a, 16. april 1993.), par. 1, 3. U naređenju optuženog nadalje je stajalo da VRS treba "obezbijediti pacifikaciju grada, tako što će muslimanske snage predati oružje UNPROFOR-u", koji će ga pohraniti, a da će nakon predaje oružja muslimanski borci biti "tretira[n]i kao i drug[i] civil[i]", koji će biti uzeti u zaštitu i kojima će biti ostavljen slobodan izbor da idu ili ostanu. D43 (Naređenje Radovana Karadžića Glavnom štabu VRS-a, 16. april 1993.), par. 4–5. Najzad, optuženi je naredio Glavnom štabu da odmah i u potpunosti sprovede njegovo naređenje i da ga o tome izvijesti. D43 (Naređenje Radovana Karadžića Glavnom štabu VRS-a, 16. april 1993.), par. 7.

¹⁶⁷⁴⁵ D2143 (Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice, 18. april 1993.), par. 1. V. takođe D2144 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 18. april 1993.), par. 1 (gdje se Drinskom korpusu naređuje da obezbijedi potpuni i totalni prekid vatre u Srebrenici i njenoj okolini); Manojlo Milovanović, T. 25593–25595 (1. mart 2012.); par. 370.

¹⁶⁷⁴⁶ D2143 (Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice, 18. april 1993.), par. 4. V. takođe D2144 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 18. april 1993.), par. 6. Po tom sporazumu, "nakon završetka procesa demilitarizacije u gradu [Srebrenici] neće ostati nijedna naoružana osoba ni jedinica, osim snaga UNPROFOR-a." D2143 (Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice, 18. april 1993.), par. 4; D2144 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 18. april 1993.), par. 6.

¹⁶⁷⁴⁷ D2143 (Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice, 18. april 1993.), par. 7; D2144 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 18. april 1993.), par. 7.

¹⁶⁷⁴⁸ D2144 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 18. april 1993.), par. 7.

¹⁶⁷⁴⁹ D2745 (Izjava svjedoka Vereya Hayesa od 14. januara 2013.), par. 17–20. V. takođe par. 370.

¹⁶⁷⁵⁰ D2745 (Izjava svjedoka Vereya Hayesa od 14. januara 2013.), par. 18. V. takođe par. 370; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28816; Momir Nikolić, T. 24752 (15. februar 2012.); činjenica o kojoj je presuđeno 1413. Uprkos tome što se očekivalo razmještanje osoblja i trupa UN-a, nekoliko artiljerijskih granata palo je tog jutra na Srebrenicu, a sporadično granatiranje je nastavljeno sjeverno i sjeveroistočno od grada otprilike do podneva. D2749 (Izvjestaj UNPROFOR-a u vezi sa Srebrenicom, 18. april 1993.), *e-court* str. 2.

¹⁶⁷⁵¹ D2745 (Izjava svjedoka Vereya Hayesa od 14. januara 2013.), par. 20; D2242 (Sporazum o provođenju demilitarizacije Srebrenice, 18. april 1993.). Međutim, bosanski Srbi su bili nezadovoljni ovim sporazumom, jer

kao gradsko područje Srebrenice i brda koja neposredno nadvisuju taj prostor i s kojih je grad direktno vidljiv.¹⁶⁷⁵² Po svom dolasku, Kanadski bataljon je uspostavio mali komandni centar (dalje u tekstu: baza čete Bravo) u samoj Srebrenici, kao i veću, glavnu bazu na oko pet kilometara sjeverno od grada, u Potočarima (dalje u tekstu: baza UN-a).¹⁶⁷⁵³ Iz tih baza, bataljon je nadgledao demilitarizaciju grada.¹⁶⁷⁵⁴ Trupe UNPROFOR-a bile su lako naoružane i ni u jednom trenutku nisu brojale više od 600 ljudi.¹⁶⁷⁵⁵

4973. Dana 8. maja 1993., dva dana poslije usvajanja Rezolucije 824 Savjeta bezbjednosti,¹⁶⁷⁵⁶ Mladić i Halilović potpisali su dodatni sporazum koji je obuhvatao i odredbe o demilitarizaciji Žepe.¹⁶⁷⁵⁷ Na osnovu tog sporazuma, unutar obje te enklave niko nije smio imati oružje, a teško naoružanje odnijeto je u sabirni punkt u bazi čete Bravo.¹⁶⁷⁵⁸ Međutim, Halilović je naredio pripadnicima muslimanskih snaga u Srebrenici da ne predaju UNPROFOR-u upotrebljivo naoružanje ili municiju i da povuku sve naoružano ljudstvo i vojnu opremu izvan novoformirane demilitarizovane zone.¹⁶⁷⁵⁹ Shodno tome, muslimanske snage u Srebrenici predale su UNPROFOR-

su tvrdili da je trebalo da bude predato 16.000 komada streljačkog naoružanja. D2745 (Izjava svjedoka Veree Hayesa od 14. januara 2013.), par. 25.

¹⁶⁷⁵² D2745 (Izjava svjedoka Veree Hayesa od 14. januara 2013.), par. 21. V. takođe P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.27. Te se granice nisu nikada širile, a konačni rezultat bila je zona koju je držala ABiH, koja se prostirala između granice zaštićene zone i linije sukoba s VRS-om. D2745 (Izjava svjedoka Veree Hayesa od 14. januara 2013.), par. 25, 28; Vere Hayes, T. 31979–31981 (16. januar 2013.); D2756 (Šematski prikaz koji je nacrtao Vere Hayes); D2757 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s demilitarizacijom Srebrenice, 21. april 1993.), str. 9. V. takođe Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21754; P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.27–1.29.

¹⁶⁷⁵³ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića*), T. 638–639; činjenica o kojoj je presuđeno 1416. V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 16; Jean-René Ruez, T. 23716 (26. januar 2012.). Vojni posmatrači UN-a takođe su se tog dana razmjestili u Srebrenici. P2284 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a pod naslovom "The Fall of Srebrenica", 15. novembar 1999.), par. 62; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 9; Joseph Kingori, T. 22825 (12. januar 2012.).

¹⁶⁷⁵⁴ P2284 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a pod naslovom "The Fall of Srebrenica", 15. novembar 1999.), par. 62.

¹⁶⁷⁵⁵ V. činjenica o kojoj je presuđeno 1415.

¹⁶⁷⁵⁶ V. par. 371.

¹⁶⁷⁵⁷ D135 (Sporazum o demilitarizaciji Srebrenice i Žepe, 8. maj 1993.); Manojlo Milovanović, T. 25593 (1. mart 2012.); D2745 (Izjava svjedoka Veree Hayesa od 14. januara 2013.), par. 29. V. takođe D2145 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 8. maj 1993.), par. 3; D3886 (Izjava svjedoka Svetozara Andrića od 16. jula 2013.), par. 14.

¹⁶⁷⁵⁸ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 15; Joseph Kingori, T. 22843 (12. januar 2012.); Paul Groenewegen, T. 22979–22980 (13. januar 2012.). V. takođe P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 17; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 47, 49; Joseph Kingori, T. 22830–22831 (12. januar 2012.). Teško naoružanje koje je pripadalo muslimanskim snagama u Srebrenici – uključujući minobacače, najmanje dva tenka i teške mitraljeze – ostalo je u bazi čete Bravo u Srebrenici u januaru 1995. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 10; Albert Rave, T. 22193 (30. novembar 2011.); Robert Franken, T. 23095–23096 (16. januar 2012.).

¹⁶⁷⁵⁹ V. činjenica o kojoj je presuđeno 1426; D2745 (Izjava svjedoka Veree Hayesa od 14. januara 2013.), par. 26; P2284 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a pod naslovom "The Fall of Srebrenica", 15. novembar 1999.), par. 61. U trenutku demilitarizacije, ABiH je imala pješadijsko oružje i artiljerijsko naoružanje kalibra do 120 mm.

u samo staro i neispravno oružje.¹⁶⁷⁶⁰ Pripadnicima muslimanskih snaga u Srebrenici bilo je zabranjeno da otvoreno nose svoje oružje.¹⁶⁷⁶¹ UNPROFOR nije vršio pretrase kuća, već su njegovi pripadnici samo oduzimali oružje ako bi tokom patrola naišli na naoružane ljude; to je imalo za posljedicu da proces demilitarizacije nije bio sasvim uspješan.¹⁶⁷⁶²

4974. Tako su, čak i pošto je "glavna demilitarizacija" dovršena odmah nakon prekida vatre 1993.,¹⁶⁷⁶³ muslimanske snage u Srebrenici i dalje imale na raspolaganju lako naoružanje, teške mitraljeze, protivtenkovsko naoružanje i minobacače.¹⁶⁷⁶⁴ Ova grupa je postepeno organizovana u brigade pod komandom Nasera Orića, a Ramiz Bećirović je obavljao dužnost načelnika štaba.¹⁶⁷⁶⁵

Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 7554. V. takođe Pyers Tucker, T. 23273–23274 (18. januar 2012.).

¹⁶⁷⁶⁰ P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 11; P3948 (Izjava svjedoka Johannesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 10; P2284 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a pod naslovom "The Fall of Srebrenica", 15. novembar 1999.), par. 61; činjenica o kojoj je presuđeno 1426. V. takođe Milenko Živanović, T. 42669 (31. oktobar 2013.).

¹⁶⁷⁶¹ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 49–50, 55; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 15, 17; P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 11. V. takođe svjedok KDZ064, T. 1320–1321 (21. april 2010.); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28819–28820.

¹⁶⁷⁶² P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 11; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 17; Robert Franken, T. 23088–23089 (16. januar 2012.; Momir Nikolić, T. 24574 (13. februar 2012.); T. 24752 (15. februar 2012.); Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2794–2795, 2903; Johannes Rutten, T. 22006–22007 (28. novembar 2011.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1909–1910; Pieter Boering, T. 22097, 22105–22106 (29. novembar 2011.); Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21754; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 49; Joseph Kingori, T. 22827–22828, 22830, 22832 (12. januar 2012.).

¹⁶⁷⁶³ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28822. V. takođe P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 48; Joseph Kingori, T. 22827–22828, 22830, 22843 (12. januar 2012.).

¹⁶⁷⁶⁴ P3951 (Izvod iz izvještaja sa referisanja Nizozemskog bataljona, 4. oktobar 1995.), par. 2.34; Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6119; Joseph Kingori, T. 22836–22837 (12. januar 2012.). V. takođe P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 10; Paul Groenewegen, T. 22982 (13. januar 2012.). Vijeće su predočeni dokazi koji ukazuju na to da muslimanske snage u Srebrenici nisu imale nikakvo teško naoružanje unutar enklave, a drugi dokazi sugerišu da su muslimanske snage u Srebrenici bez obzira na to na neki način imale pristup teškom naoružanju. V. Pieter Boering, T. 22106–22107 (29. novembar 2011.); Joseph Kingori, T. 22833, 22840 (12. januar 2012.); D1967 (Izveštaj 8. operativne grupe ABiH, 17. februar 1995.); D151 (Naređenje Generalštaba ABiH, 4. mart 1995.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6119 (gdje je svjedok sugerisao da su muslimanske snage u Srebrenici imale na raspolaganju jednu haubicu koju su skrivale u okolini Srebrenice). U vezi s tim, Vijeće podsjeća na Halilovićovo naređenje da se vojna oprema izvuče van demilitarizovane zone i smatra da je takvog naoružanja možda bilo u zoni izvan gradskog područja enklave, ili unutar trougla Bandera, koji su bili pod kontrolom muslimanskih snaga u Srebrenici. V. par. 4973, 4978, fusnota 16758.

¹⁶⁷⁶⁵ Robert Franken, T. 23095 (16. januar 2012.), T. 23144 (17. januar 2012.); D2018 (Izveštaj ABiH o lokacijama jedinica, 28. juli 1993.); Momir Nikolić, T. 24736, 24754–24755 (15. februar 2012.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 8; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 15. V. takođe Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2859; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 12. Po Orićevom odlasku iz enklave u martu 1995, Bećirović je postao vršilac dužnosti komandanta. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 8; Robert Franken, T. 23113 (16. januar 2012.); Richard Butler, T. 27722 (20. april 2012.). V. takođe P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 19; Joseph Kingori, T. 22831 (12. januar 2012.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1880–1881; D144 (Izveštaj ABiH u vezi s padom Srebrenice i Žepe, 23. februar 1996.), *e-court* str. 4. U enklavi je ukupno bilo prisutno između 3.000 i 4.500 ljudi, ali je samo nekoliko stotina ljudi činilo stalno

Međutim, muslimanskim snagama u Srebrenici nedostajala je obuka, disciplina, i municija.¹⁶⁷⁶⁶ Njihovi pripadnici često su nosili civilnu odjeću umjesto vojničkih uniformi i stanovali kod kuće, a ne u kasarni.¹⁶⁷⁶⁷

4975. Uspostavljanjem dvije zaštićene zone, zona odgovornosti muslimanskih snaga u Srebrenici ograničena je na enklave Srebrenicu i Žepu.¹⁶⁷⁶⁸ One su formirale svoje štabove na dvije lokacije: u jednoj učionici u Potočarima i u nekoliko prostorija u zgradi PTT-a u Srebrenici.¹⁶⁷⁶⁹

4976. Nakon što je Srebrenica proglašena zaštićenom zonom, muslimanske snage u Srebrenici dobijale su oružje i municiju s područja van enklave, naročito iz Žepe, koja je s Tuzlom održavala "poni ekspres" vezu kojom su prebacivane i takve stvari kao što su cigarete, prehrambeni artikli, osnovne potrepštine i roba široke potrošnje.¹⁶⁷⁷⁰ Zalihe su dopremane i helikopterom.¹⁶⁷⁷¹ VRS je

naoružanu grupu. V. P3951 (Izvod iz izvještaja sa referisanja Nizozemskog bataljona, 4. oktobar 1995.), par. 2.34; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 9; Albert Rave, T. 22192–22193, 22198–22199 (30. novembar 2011.). V. takođe Joseph Kingori, T. 22835–22836 (12. januar 2012.); Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2880–2881; D4480 (Izvještaj Opštinskog sekretarijata odbrane Srebrenica, 9. mart 1994.).

¹⁶⁷⁶⁶ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.); par. 15; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 8, 10; Albert Rave, T. 22185–22186 (30. novembar 2011.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 56; Joseph Kingori, T. 22836–22837 (12. januar 2012.); P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 10; Johannes Ruten, T. 22050–22051 (28. novembar 2011.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1422; D144 (Izvještaj ABiH u vezi s padom Srebrenice i Žepe, 23. februar 1996.), *e-court* str. 4. Ali v. P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 10; Paul Groenewegen, T. 22982 (13. januar 2012.).

¹⁶⁷⁶⁷ Robert Franken, T. 23130, 23145 (17. januar 2012.). Zbog činjenice da je većina pripadnika muslimanskih snaga u Srebrenici imala prebivalište u toj opštini, bilo je nemoguće spriječiti da i oni dobijaju humanitarnu pomoć, jer su je oni dobijali preko svojih članova porodica. Momir Nikolić, T. 24768–24769 (15. februar 2012.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5993–5994. Zaista, muslimanske snage u Srebrenici dobijale su dopunu zaliha iz isporuka humanitarne pomoći. V. npr. D1997 (Izvještaj Odjeljenja Ministarstva odbrane u Srebrenici Sekretarijatu odbrane RBiH Tuzla, 5. juni 1995.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6044–6045; D3307 (Izvještaj 8. operativne grupe ABiH, 25. maj 1994.); Slavko Kralj, T. 36552–36554, 36583–36584 (4. april 2013.); D3308 (Izvještaj Odjeljenja Ministarstva odbrane u Srebrenici Sekretarijatu odbrane RBiH Tuzla, 31. mart 1995.); D3286 (Izvještaj Odjeljenja Ministarstva odbrane u Srebrenici Sekretarijatu odbrane RBiH Tuzla, 5. juni 1995.). Dokazi ukazuju na to da su se međunarodne agencije možda i saglasile da se pomoć dijeli i muslimanskim snagama u Srebrenici. Robert Franken, T. 23104 (16. januar 2012.) (gdje je svjedok izjavio da je čuo da su se predstavnici UNHCR-a složili da muslimanske snage u Srebrenici uzmu dio zaliha hrane koje su dopremane konvojima UNHCR-a); D3313 (Izvještaj Sektora SDB-a Tuzla RBiH, 17. novembar 1995.), str. 6; Slavko Kralj, D3245 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 29309–29311; Slavko Kralj, T. 36551–36552, 36566–36567, 36569, 36588–36589 (4. april 2013.). Vijeće primjećuje da činjenica da je hrana stizala do pripadnika ABiH ne znači nužno da je bilo koja međunarodna organizacija na organizovan način obezbjeđivala hranu za ABiH.

¹⁶⁷⁶⁸ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 7554.

¹⁶⁷⁶⁹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 12; Robert Franken, T. 23128 (17. januar 2012.). V. takođe Robert Franken, T. 23128–28130 (17. januar 2012.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2029; D1994 (Izvještaj Odjeljenja Ministarstva odbrane u Srebrenici Sekretarijatu odbrane Tuzla, 22. februar 1995.).

¹⁶⁷⁷⁰ P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 11; Johannes Ruten, T. 22005 (28. novembar 2011.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1910, 2038; D1966 (Izvještaj Generalštaba ABiH, 13. juli 1995.), str. 1; Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5984, 6119, 7554–7556; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 16; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 51; Momir Nikolić, T. 24761 (15. februar 2012.). V. takođe D1967 (Izvještaj 8. operativne grupe ABiH, 17. februar 1995.); D2078 (Izvještaj 1. žepske lake brigade ABiH, 3. januar 1995.); D2940 (Naredenje 8. operativne grupe ABiH, 23.

tražio da UNPROFOR spriječi takvo krijumčarenje, ali UNPROFOR nije imao dovoljno ljudstva i opreme da bi patrolirao kako treba, tako je samo mogao da prenese pritužbe VRS-a Armiji BiH.¹⁶⁷⁷²

b. Događaji koji su prethodili napadu na Srebrenicu: januar – jun 1995.

4977. Nakon dolaska prve grupe snaga UNPROFOR-a u aprilu 1993., svježe snage smjenjivale su se u enklavi otprilike svakih šest mjeseci.¹⁶⁷⁷³ U januaru 1995., u enklavu je došao Nizozemski bataljon.¹⁶⁷⁷⁴ Na početku je Nizozemski bataljon imao osam posmatračkih položaja raspoređenih na granicama enklave; četiri dodatna posmatračka položaja, među kojima i posmatrački položaj Papa, dodati su između februara i jula 1995.¹⁶⁷⁷⁵

4978. Redovne aktivnosti Nizozemskog bataljona uključivale su patroliranje unutar enklave.¹⁶⁷⁷⁶ To je pripadnicima Nizozemskog bataljona pružalo priliku da posmatraju i upoređuju položaje VRS-a i ABiH, mada je kretanje Nizozemskog bataljona na području izvan granica enklave bilo

januar 1995.), *e-court* str. 4–6, 8; D147 (Obavijest 1. žepske lake brigade Naseru Oriću, 16. februar 1995.); Richard Butler, T. 27800 (20. april 2012.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6029; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 48, 51; Joseph Kingori, T. 22833–22834, 22840 (12. januar 2012.).

¹⁶⁷⁷¹ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1910–1911, 2038; Robert Franken, T. 23132 (17. januar 2012.). V. takođe D1965 (Analiza Ratnog vazduhoplovstva ABiH, 17. februar 1995.), str. 3; D145 (Naređenje Generalštaba ABiH, 18 januar 1995.); D3721 (Izveštaj Sektora za obavještajno-bezbjednosne poslove Glavnog štaba VRS-a, 8. februar 1995.), str. 2–3; D146 (Nalog Generalštaba ABiH, 13. februar 1995.); P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 11; Joseph Kingori, T. 22921 (13. januar 2012.); Momir Nikolić, T. 24760 (15. februar 2012.). Helikopterski saobraćaj intenzivirao se između sredine aprila i juna mjeseca 1995., a u tom periodu pripadnici muslimanskih snaga u Srebrenici pojavili su se u novim borbenim odijelima, a viđeni su i s novim kalašnjikovima. Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2038; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 15. V. takođe P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 11.

¹⁶⁷⁷² Joseph Kingori, T. 22832 (12. januar 2012.); Pieter Boering, T. 22097, 22105–22106 (29. novembar 2011.); Albert Rave, T. 22210 (30. novembar 2011.).

¹⁶⁷⁷³ Činjenica o kojoj je presuđeno 1414.

¹⁶⁷⁷⁴ V. P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 7. Dvije čete Nizozemskog bataljona raspoređene su u srebreničku enklavu: četa Čarli, stacionirana u Potočarima, i četa Bravo. P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 6.

¹⁶⁷⁷⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno 1418. Neki od tih posmatračkih položaja bili su posmatrački položaj Bravo, posmatrački položaj Echo, posmatrački položaj Mike, posmatrački položaj November, posmatrački položaj Papa, posmatrački položaj Quebec i posmatrački položaj Romeo. V. npr. P4941 (Sudski registarator u vezi sa Srebrenicom, s mapama), *e-court* str. 7–8 (koji pokazuje lokacije na kojima su se nalazili posmatrački položaji); Roger Patelski, T. 23018–23020 (13. januar 2012.); P4174 (Vazдушna fotografija srebreničko-bratunačkog područja s oznakama koje je unio Roger Patelski) (gdje je obilježen posmatrački položaj Papa). Posmatrački položaj Papa nalazio se otprilike jedan kilometar sjeverno od glavnog ulaza u bazu u Potočarima. P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 4. Nizozemski bataljon je održavao telefonsku vezu s vojnim položajem VRS-a na Žutom mostu (dalje u tekstu: Žuti most), koji se nalazio nekih 500 metara dalje niz put od posmatračkog položaja Papa. P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 4, 6. V. takođe Roger Patelski, T. 23027 (16. januar 2012.).

¹⁶⁷⁷⁶ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 19. Međutim, Nizozemski bataljon nije imao dovoljno ljudstva za sveobuhvatno patroliranje, zbog toga što je VRS odbio da dozvoli pripadnicima Nizozemskog bataljona da se vraćaju u enklavu nakon odlaska na odsustvo. Johannes Rutten, T. 22018–22019 (28. novembar 2011.).

ograničeno.¹⁶⁷⁷⁷ Unutar enklave, Nizozemski bataljon je imao potpunu slobodu kretanja, izuzev unutar trougla Bandera, prostora koji se nalazio na zapadnoj strani enklave nasuprot položaja Miličke brigade.¹⁶⁷⁷⁸ Kada je jedna grupa vojnika iz Nizozemskog bataljona u januaru 1995. dobila naređenje da ponovo uspostavi slobodu kretanja unutar trougla Bandera,¹⁶⁷⁷⁹ tu grupu, koju je predvodio zamjenik komandanta Nizozemskog bataljona, uhapsilo je i zarobilo četrdesetak naoružanih ljudi na čijem je čelu bio komandant lokalne brigade, Zulfo Tursunović.¹⁶⁷⁸⁰ Komandant Nizozemskog bataljona uspio je da ispregovara njihovo oslobađanje tek poslije nekoliko dana.¹⁶⁷⁸¹

i. *Izdavanje Direktiva 7 i 7/1*

4979. Dana 8. marta 1995., optuženi je izdao strogo povjerljivu "Direktivu za dalja dejstva op. br. 7" (dalje u tekstu: Direktiva br. 7) u kojoj se analizira vojno-politička situacija nakon zaključenja SOPN-a.¹⁶⁷⁸² Po riječima optuženog, SOPN je "stvorio [...] uslove za vojno jačanje i naoružavanje Muslimana i Hrvata [i] opstanak muslimanskih enklava", uključujući Srebrenicu.¹⁶⁷⁸³ U Direktivi su, nakon što su opisani očekivani ciljevi snaga bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata, dodijeljeni zadaci različitim korpusima VRS-a.¹⁶⁷⁸⁴

¹⁶⁷⁷⁷ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 19, 34. V. takođe P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 44.

¹⁶⁷⁷⁸ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 34; Robert Franken, T. 23138 (17. januar 2012.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1885; Pieter Boering, T. 22120 (29. novembar 2011.); Johannes Rutten, T. 22022 (28. novembar 2011.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 9; Albert Rave, T. 22187, 22189–22190 (30. novembar 2011.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 46; Joseph Kingori, T. 22851 (12. januar 2012.). Kingori je izjavio da nisu bili navedeni nikakvi razlozi za tu zabranu. P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 46. Međutim, Vijeću su predočeni dokazi koji ukazuju na to da je jedan razlog zbog kojeg su muslimanske snage u Srebrenici ograničile kretanje Nizozemskog bataljona na tom području bio taj što je Nizozemski bataljon odbio da uspostavi posmatrački položaj na Ravnom Buljimu. D1956 (Izveštaj 8. operativne grupe ABiH, 28. januar 1995.); P3987 (Izveštaj 8. operativne grupe ABiH, 11. januar 1995.).

¹⁶⁷⁷⁹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 34.

¹⁶⁷⁸⁰ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 34; Robert Franken, T. 23138–23139 (17. januar 2012.); D1956 (Izveštaj 8. operativne grupe ABiH, 28. januar 1995.); Albert Rave, T. 22186 (30. novembar 2011.). V. takođe Pieter Boering, T. 22119 (29. novembar 2011.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1884; Momir Nikolić, T. 24819 (16. februar 2012.).

¹⁶⁷⁸¹ Albert Rave, T. 22187–22188 (30. novembar 2011.); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 34.

¹⁶⁷⁸² P838 (Direktiva br. 7, 8. mart 1995.), str. 2–3; Petar Salapura, T. 40241–40244 (24. juni 2013.); Manojlo Milovanović, T. 25495, 25503–25504 (29. februar 2012.) (gdje je svjedok izjavio da je Miletić sastavio Direktivu br. 7 u skladu s "potpunim metodom"); Ljubomir Obradović, P4444 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 11993, 12008, 12040 (gdje je svjedok rekao da je po "potpunom metodu", u skladu s kojim je Direktiva br. 7 napisana, optuženi mogao da unese intervencije tokom sastavljanja dokumenta). V. takođe Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21824–21825; par. 410.

¹⁶⁷⁸³ P838 (Direktiva br. 7, 8. mart 1995.), str. 2.

¹⁶⁷⁸⁴ P838 (Direktiva br. 7, 8. mart 1995.), str. 3–7.

4980. Konkretno, Drinski korpus je dobio zadatak da treba "što pre izvršiti potpuno fizičko odvajanje Srebrenice od Žepe, čime sprečiti i pojedinačno komuniciranje između ovih enklava".¹⁶⁷⁸⁵ U Direktivi br. 7, Drinskom korpusu je nadalje naređeno da treba "planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici i Žepi".¹⁶⁷⁸⁶ Da bi se ti ciljevi ostvarili, naređeno je da se preko, između ostalih, "nadležnih državnih i vojnih organa, zaduženih za rad sa UNPROFOR-om i humanitarnim organizacijama" učini sljedeće:

[P]lanskim i nenametljivim restriktivnim odobravanjem zahteva, smanjiti i ograničiti logističku podršku snaga UNPROFOR-a u enklavama i dotur materijalnih sredstava muslimanskom žvlju, i učiniti ih ovisnim od naše dobre volje, a istovremeno izbeći osudu međunarodne zajednice i svetskog javnog mnjenja.¹⁶⁷⁸⁷

Osim toga, u Direktivi br. 7 navodi se da će, u slučaju odlaska snaga UNPROFOR-a iz Srebrenice i Žepe, Komanda Drinskog korpusa isplanirati operaciju pod nazivom "Jadar", sa zadatkom „razbijanja i uništenja muslimanskih snaga u ovim enklavama i definitivnog oslobađanja Podrinja".¹⁶⁷⁸⁸

4981. Direktiva br. 7 je poslana različitim korpusima VRS-a 18. marta 1995., ili približno tog datuma.¹⁶⁷⁸⁹ Dva dana kasnije, Živanović je izdao strogo povjerljivu "Zapovest za odbranu i aktivna borbena dejstva op.br. 7".¹⁶⁷⁹⁰ Živanovićeva zapovijest u stvari prenosi sadržaj Direktive br. 7 komandantima brigada Drinskog korpusa, tako što se u njoj ponavljaju zadaci opisani u Direktivi br. 7, odnosno da je Drinski korpus zadužen za sljedeće: "[Š]to pre izvršiti potpuno fizičko odvajanje Srebrenice od Žepe, čime sprečiti i pojedinačno komuniciranje između ovih enklava. Svakodnevnim planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici i Žepi."¹⁶⁷⁹¹

4982. Vijeće konstatuje da su i Živanović i Krstić tvrdili da ovaj tekst nikada nije "sproveden u delo".¹⁶⁷⁹² Slično tome, Trivić je minimizirao operativni značaj direktive, sugerišući da je ona bila

¹⁶⁷⁸⁵ P838 (Direktiva br. 7, 8. mart 1995.), str. 10.

¹⁶⁷⁸⁶ P838 (Direktiva br. 7, 8. mart 1995.), str. 10.

¹⁶⁷⁸⁷ P838 (Direktiva br. 7, 8. mart 1995.), str. 14.

¹⁶⁷⁸⁸ P838 (Direktiva br. 7, 8. mart 1995.), str. 11.

¹⁶⁷⁸⁹ P838 (Direktiva br. 7, 8. mart 1995.), str. 1; Manojlo Milovanović, T. 25497–25498 (29. februar 2012.); P6450 (Depeša Glavnog štaba VRS-a Drinskom korpusu, 17. mart 1995.; Depeša Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 18. mart 1995.).

¹⁶⁷⁹⁰ P3040 (Naređenje Drinskog korpusa, 20. mart 1995.), str. 1.

¹⁶⁷⁹¹ P3040 (Naređenje Drinskog korpusa, 20. mart 1995.), str. 5–6; Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21811, 21818–21819, 21822. V. takođe Momir Nikolić, T. 24759–24760 (15. februar 2012.); Manojlo Milovanović, T. 25607 (1. mart 2012.).

¹⁶⁷⁹² D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 26; Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6399–6400.

samo "usmeravajući dokumenat" za potčinjene jedinice.¹⁶⁷⁹³ Pošto je razmotrilo svjedočenja ovih svjedoka u vezi s provođenjem Direktive br. 7 od strane Drinskog korpusa, Vijeće primjećuje da ta svjedočenja karakterišu protivrječnosti i nedostatak iskrenosti.¹⁶⁷⁹⁴ Vijeće je takođe imalo u vidu položaje na kojima su se oni u to vrijeme nalazili i primjećuje da bi oni imali razloga da minimiziraju bilo kakvo provođenje zapovijesti usmjerene protiv civila.¹⁶⁷⁹⁵ Shodno tome, Vijeće smatra da njihovo svjedočenje u tom pogledu nije pouzdano. Najzad, Vijeće napominje da tim svjedočenjima protivrječe drugi dokazi koji pokazuju da je Direktiva br. 7 realizovana na terenu, o čemu se govori dalje u tekstu.¹⁶⁷⁹⁶

4983. Dana 31. marta 1995., dan pošto se Glavni štab sastao da bi razmatrao "operacij[u] po Direktivi br. 7",¹⁶⁷⁹⁷ Mladić je izdao "Direktivu za dalja dejstva op.br. 7-1" (dalje u tekstu: Direktiva br. 7/1), koja je prenijeta komandama Krajiškog korpusa, Istočnobosanskog korpusa i Drinskog korpusa, kao i vazduhoplovstvu i protivvazdušnoj odbrani.¹⁶⁷⁹⁸

4984. Direktiva br. 7/1 predstavljala je "dalju razradu" Direktive br. 7.¹⁶⁷⁹⁹ Uz konstataciju da su u drugoj polovini marta snage ABiH "pristupile grubom narušavanju" SOPN-a, u Direktivi br. 7/1 je stajalo da svi kojima je ova direktiva upućena treba, "na osnovu Direktive br. 7", da odmah pristupe planiranju i izvođenju priprema za realizaciju strategijske operacije „Sadejstvo-95", s osnovnim ciljem da "uspešnim dejstvima snage VRS, na izabranim pravcima, nanesu neprijatelju što veće gubitke, povrate ugled VRS u narodu i svetu i prisile neprijatelja na pregovarački proces i prekid rata na dostignutim linijama".¹⁶⁸⁰⁰ U Direktivi br. 7/1 nadalje se navodilo da će snage VRS-a, "u

¹⁶⁷⁹³ Mirko Trivić, T. 40537–40538 (26. juni 2013.), T. 40546 (27. juni 2013.).

¹⁶⁷⁹⁴ Kao što će dalje u tekstu biti detaljnije opisano, Krstić je svjedočio tokom svoje odbrane na svom suđenju, i tom prilikom je bio evazivan i neiskren u vezi s ulogom koju je imao kao zamjenik komandanta – a kasnije i komandant – Drinskog korpusa tokom napada na Srebrenicu i događaja koji su mu prethodili. V. fusnota 16891. Vijeće takođe podsjeća na protivrječnosti između Živanovićeve pismene izjave i njegovog svjedočenja na sudu o tim istim pitanjima, i primjećuje da je Živanović u unakrsnom ispitivanju postao svadljiv. V. npr. Milenko Živanović, T. 42641–42642, 42647–42648 (31. oktobar 2013.). Slično tome, Trivić je prvo iznio sugestiju da je Direktiva br. 7 bila samo pisani dokument i da njemu "nikada niko od [njegovih] pretpostavljenih nije saopštio riječima da se ovako postupa", ali je, kada mu je predočen dokument P3040 (Naređenje Drinskog korpusa, 20. mart 1995.), priznao da je njegova jedinica dobila to naređenje, mada je tvrdio da se ne sjeća da je u tom naređenju vidio taj tekst. Mirko Trivić, T. 40539 (26. juni 2013.), T. 40542–40544 (27. juni 2013.). V. takođe Mirko Trivić, T. 40546–40547 (27. juni 2013.) (gdje svjedok govori o tome da li se kasniji plan napada zasnivao na Direktivama 7 i 7/1).

¹⁶⁷⁹⁵ V. npr. Radovan Radinović, T. 41527–41528 (18. juli 2013.) (gdje je svjedok prihvatio da je ta formulacija predstavljala protivzakonitu zapovijest). Vijeće takođe podsjeća da je u vrijeme kada je Direktiva br. 7 izdata, Trivić bio komandant 2. romanijske brigade. D3747 (Izjava svjedoka Mirka Trivića od 22. juna 2013.), str. 3; Mirko Trivić, T. 40530 (26. juni 2013.).

¹⁶⁷⁹⁶ V. par. 5004–5035.

¹⁶⁷⁹⁷ P1473 (Bilježnica Ratka Mladića, 27. januar-5. septembar 1995.), *e-court* str. 71.

¹⁶⁷⁹⁸ P2246 (Direktiva br. 7/1, 31. mart 1995.), str. 1. Direktiva br. 7/1 nosila je oznaku "Narodna odbrana, državna tajna". P2246 (Direktiva br. 7/1, 31. mart 1995.), str. 1.

¹⁶⁷⁹⁹ D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 26.

¹⁶⁸⁰⁰ P2246 (Direktiva br. 7/1, 31. mart 1995.), str. 2. Konkretno, VRS je dobio zadatak da zaustavi prodore ABiH sjeverno od Zvornika. P2246 (Direktiva br. 7/1, 31. mart 1995.), str. 2.

skladu sa Direktivom br. 7", izvesti aktivna borbena dejstva oko enklava Srebrenica, Žepa i džepa oko Gorazda.¹⁶⁸⁰¹ U Direktivi br. 7/1 nisu se opominjale riječi iz Direktive br. 7 da treba "stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana" dviju enklava.¹⁶⁸⁰²

ii. *Ograničavanje humanitarnih konvoja i humanitarna situacija u Srebrenici*

4985. Bosanski Srbi su uveli stroga ograničenja za sve konvoje, a pogotovu za konvoje s popunom za UNPROFOR koji su prevozili opremu i naoružanje, što je značilo da je VRS morao da bude unaprijed obaviješten o kretanju konvoja.¹⁶⁸⁰³ Oni su to pravilo pravdali navodeći da je u nekoliko prilika u konvojima s humanitarnom pomoći bilo pronađeno oružje i tvrdeći da UNPROFOR i UNHCR učestvuju u organizovanju dostave oružja bosanskim Muslimanima.¹⁶⁸⁰⁴

¹⁶⁸⁰¹ P2246 (Direktiva br. 7/1, 31. mart 1995.), str. 4.

¹⁶⁸⁰² P2246 (Direktiva br. 7/1, 31. mart 1995.). Radovan Radinović je izjavio da su riječi "u skladu sa" značile da formulacije iz Direktive br. 7 nisu morale da budu ponovljene da bi bile provedene u djelo. Radovan Radinović, T. 41535 (19. juli 2013.).

¹⁶⁸⁰³ Momir Nikolić, T. 24593 (13. februar 2012.); P4186 (Načela slobode kretanja za pripadnike UNPROFOR-a, 31. januar 1995.), str. 1; Slavko Kralj, D3245 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 29258, 29304, 29312. UNPROFOR je pratio konvoje od granice enklave do skladišta u Srebrenici, gdje su UNHCR i opštinski službenici organizovali podjelu robe. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 28; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 5, 7; P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 5. Za konvoje koji su snabdijevali UNHCR i MSF važila su ista pravila i ograničenja kao i za Nizozemski bataljon. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 27; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 117. V. takođe Momir Nikolić, T. 24602–24603 (13. februar 2012.). Na osnovu sporazuma s UNPROFOR-om, UNPROFOR je trebao podnijeti zahtjev Glavnom štabu 24 sata unaprijed, navodeći šta se isporučuje, kome, od koliko se vozila konvoj sastoji, kao i ime lica koje je odgovorno za konvoj; potom bi Glavni štab – obično Mladić, Milovanović, ili, izuzetno, Tolimir – odobrio maršrutu konvoja i obezbijedio njegov slobodni prolaz preko teritorije RS-a tako što bi obavijestio korpus preko čije je teritorije konvoj trebao proći da je njegov prolazak odobren. Manojlo Milovanović, T. 25793 (5. mart 2012.); Ljubomir Obradović, P4444 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 12022; Slavko Kralj, D3245 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 29229, 29260–29262, 29270, 29274; Momir Nikolić, T. 24595–24597 (13. februar 2012.). V. npr. P4190 (Izveštaj GŠ-a VRS-a, 2. april 1995.), str. 1. Taj korpus bi zatim izvijestio Glavni štab da je konvoj prošao i da li je bilo nekih problema. Slavko Kralj, D3245 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 29285–29286, 29307, 29365–29366. V. npr. D3270 (Borbene izvještaj Drinskog korpusa, 4. maj 1995.), par. 3 (gdje se nabrajaju konvoji koji su prošli preko teritorije Drinskog korpusa do 4. maja 1995.); D3285 (Drinski korpus, Pregled humanitarne pomoći dostavljene muslimanskim područjima, 2. maj 1994.).

¹⁶⁸⁰⁴ Manojlo Milovanović, T. 25695–25696 (1. mart 2012.); D2168 (Obavještajni izvještaj Drinskog korpusa, 13. decembar 1993.); Slavko Kralj, D3245 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 29270, 29284. V. takođe D143 (Izveštaj VRS-a o kretanju konvoja UN-a, bez datuma) (gdje se izvještava da su UNPROFOR i humanitarne organizacije zloupotrijebili svoj mandat). Vijeće konstatuje da je Franken, u odgovoru na sugestiju optuženog da su pojedini pripadnici Nizozemskog bataljona koristili konvoje da u enklavu prokrijumčare gorivo i municiju, priznao da je čuo da se to događalo, ali je tvrdio da se to u njegovom bataljonu nije dešavalo, što se vidjelo po nestašici goriva koju je Nizozemski bataljon trpio za vrijeme Frankenovog službovanja. D157 (Naredenje 1. birčanske pješadijske brigade, 12. maj 1995.); Robert Franken, T. 23089–23093 (16. januar 2012.). V. takođe par. 4986, 4989. Iako su Vijeću predočeni dokazi koji pokazuju da je bilo izolovanih slučajeva otuđivanja ili krijumčarenja, Vijeće konstatuje da su svjedoci iz UNPROFOR-a koji su svjedočili na suđenju negirali da su na bilo koji način snabdijevali ABiH, a Vijeće smatra da nema dovoljnih dokaza da bi se utvrdilo da je takva praksa postojala. V. npr. Rupert Smith, T. 11347 (8. februar 2011.); Robert Franken, T. 23089–23093 (16. januar 2012.); D2745 (Izjava svjedoka Veree Hayesa od 14. januara 2013.), par. 5–8; Vere Hayes, T. 31987–31988 (16. januar 2013.) (gdje je svjedok rekao da su slučajevi navodnog krijumčarenja "pothranjivali paranoju [VRS-a]" da UNPROFOR krijumčari oružje za ABiH); D190 (Izveštaj UNHCR-a u vezi s pronalaskom municije u konvoju UNHCR-a za Butmir, 4. april 1993.) (pod

Dozvola za prevoz robe i ljudi u enklave i iz njih morala se dobiti od najviših vojnih ili civilnih vlasti bosanskih Srba, a to je odobrenje zatim trebalo prenijeti potčinjenim jedinicama koje su u stvari dopuštale konvojima da prođu.¹⁶⁸⁰⁵ U skladu s naredjenjem Glavnog štaba, svaki konvoj i svaki pojedini predstavnik neke međunarodne organizacije koji su ulazili u Srebrenicu, ili izlazili iz nje, pregledani su na Žutom mostu, posljednjem kontrolnom punktu VRS-a prije srebreničke enklave.¹⁶⁸⁰⁶

4986. Nizozemski bataljon je zavisio od konvoja koji su ga snabdijevali gorivom, municijom, rezervnim dijelovima za vozila i radio uređajima.¹⁶⁸⁰⁷ U jesen 1994., VRS je uveo blokadu snabdijevanja gorivom, zbog čega su rezerve u Srebrenici smanjene.¹⁶⁸⁰⁸ Zalihe goriva još su se više smanjile do trenutka kada je došao zadnji konvoj s gorivom za Nizozemski bataljon u februaru 1995.¹⁶⁸⁰⁹ Nakon toga, Nizozemski bataljon je bio prisiljen da patrolira pješke.¹⁶⁸¹⁰ Nestašica goriva takođe je primorala Nizozemski bataljon da prekine pružanje pomoći putem svojih pokretnih sanitetskih jedinica i dovela je u pitanje njihovu sposobnost da u funkciji drže posmatračke

pečatom); D2747 (Protestno pismo Glavnog štaba VRS-a, 1993.) (protest primljen od Milovanovića ubrzo poslije 8. aprila 1993.). Štaviše, pravila u vezi s kretanjem konvoja primjenjivana su nasumično, a snabdijevanje enklava je na kraju u potpunosti blokirano. David Harland, T. 2203 (10. maj 2010.), T. 2358–2359 (11. maj 2010.).

¹⁶⁸⁰⁵ Milenko Živanović, T. 42609–42611 (djelimično zatvorena sjednica), 42613 (30. oktobar 2013.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6404–6405; Slavko Kralj, D3245 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 29287–29289, 29292–29293. V. npr. D3274 (Zahtjev UNPROFOR-a Glavnom štabu VRS-a, 7. februar 1995.); D3275 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a upućeno UNPROFOR-u, 7. februar 1995.); Slavko Kralj, D3245 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 29290; D3276 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a upućeno UNPROFOR-u, 13. februar 1995.).

¹⁶⁸⁰⁶ Momir Nikolić, T. 24767–24768, 24804 (15. februar 2012.). V. takođe D2140 (Naredenje Glavnog štaba VRS-a, 27. februar 1993.); P4387 (Naredenje Drinskog korpusa, 24. juli 1994.), str. 2.

¹⁶⁸⁰⁷ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 22. VRS je kategorički odbijao zahtjeve koji su se odnosili na municiju, rezervne dijelove za vozila i radio uređaje. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 24. V. npr. P4189 (Spisak konvoja koje Glavni štab VRS-a nije odobrio, poslat UNPROFOR-u, 31. mart 1995.).

¹⁶⁸⁰⁸ P868 (Izveštaj UNPROFOR-a o srpskoj blokadi snabdijevanja gorivom, 19. oktobar 1994.). V. takođe D4557 (Presretnuti razgovor Manojla Milovanovića, Svetlane i Francisa Briquemonta, 24. oktobar 1994.); P2454 (Izveštaj UNPROFOR-a, 19. novembar 1994.), *e-court* str. 2. Međutim, početkom januara 1995., VRS je odobrio da se 35 tona goriva isporuči u Srebrenicu. D3269 (Presretnuti razgovor Ratka Mladića i "Svetlane", 3. januar 1995.).

¹⁶⁸⁰⁹ Robert Franken, T. 23066–23067 (16. januar 2012.); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 26. V. takođe P4188 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 10. mart 1995.).

¹⁶⁸¹⁰ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 29; P4195 (Pismo generala Nicolaia iz UNPROFOR-a generalu Deliću, 26. juni 1995.); P4196 (Pismo generala Nicolaia iz UNPROFOR-a Ratku Mladiću, 26. juni 1995.); Robert Franken, T. 23075–23076 (16. januar 2012.) (gdje svjedok podsjeća da dokumenti P4195 i P4196 tačno opisuju tadašnju situaciju); P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 5; činjenica o kojoj je presuđeno 1432. V. takođe Momir Nikolić, T. 24598–24600 (13. februar 2012.). Nedovoljne zalihe goriva su, osim toga, dovele u pitanje mogućnost Nizozemskog bataljona da kuha za sebe hranu, obezbijedi rad svoje zdravstvene stanice i prečišćava vodu za piće. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 29; Robert Franken, T. 23067–23068 (16. januar 2012.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1893; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 6.

položaje.¹⁶⁸¹¹ Još jedna posljedica ograničavanja konvoja za popunu zaliha bila je ta da se zaliha municije Nizozemskog bataljona smanjila toliko da je bila nedovoljna.¹⁶⁸¹²

4987. Nakon što je na početku dobijana "neka zadovoljavajuća" količina hrane iz prvih konvoja,¹⁶⁸¹³ početkom 1994. godine te su se količine smanjile i svaki komad obradivog zemljišta u Srebrenici bio je zasijan sjemenom, jer su stanovnici pokušavali da gaje povrće ne bi li dopunili ono što su dobijali iz rijetkih konvoja s humanitarnom pomoći.¹⁶⁸¹⁴ U to vrijeme, prosječna uspješnost isporuke pala je ispod 50% kad je riječ o humanitarnim konvojima u cijelom RS-u, jer je VRS zabranio pristup većem broju područja.¹⁶⁸¹⁵ Početkom 1995., ograničavanje dozvola za prolazak humanitarnih konvoja je pojačano, a vozači su na putu ka Srebrenici često nailazili na opstrukcije.¹⁶⁸¹⁶ Zalihe hrane su se smanjivale, a konvoji su dolazili rijetko i svaki put donosili sve manje hrane.¹⁶⁸¹⁷ U to vrijeme u enklavi je živjelo približno 40.000 ljudi.¹⁶⁸¹⁸

¹⁶⁸¹¹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 27, 29; Robert Franken, T. 23067 (16. januar 2012.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1893; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 6. V. takođe D4842 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 28. mart 1995.); P2244 (Pismo Yasushija Akashija Radovanu Karadžiću, 4. mart 1995.) (u kojem se kaže da je medicinskim konvojima od novembra 1994. zabranjen ulazak u enklave); P2245 (Pismo Radovana Karadžića Yasushiju Akashiju, 5. mart 1995.).

¹⁶⁸¹² P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 30; Robert Franken, T. 23110–23111 (16. januar 2012.); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 30; Albert Rave, T. 22199–22200, 22202–22203 (30. novembar 2011.). Osim toga, Nizozemski bataljon nije dobio zalihe koje bi mu omogućile da provjeri operativnost svojih protivtenkovskih sistema, zbog čega su oni postali neupotrebljivi. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 30. V. takođe Robert Franken, T. 23110–23111 (16. januar 2012.).

¹⁶⁸¹³ Mirsada Malagić, T. 23468–23469 (24. januar 2012.). V. npr. D2109 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 25. septembar 1993.), str. 1–2; D2110 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 2. oktobar 1993.), str. 1–2; D2111 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 8. oktobar 1993.); D2112 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 15. oktobar 1993.).

¹⁶⁸¹⁴ Mirsada Malagić, T. 23469 (24. januar 2012.).

¹⁶⁸¹⁵ P1687 (Izveštaj o sastanku UNHCR-a i Radovana Karadžića u Ženevi, 19. januar 1994.), par. 2 (pod pečatom).

¹⁶⁸¹⁶ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 26; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 6. V. takođe D1123 (UNPROFOR, Izveštaj o provođenju SOPN-a tokom marta 1995.), *e-court* str. 4. Neke stvari su takođe nestajale na putu, kada su vozači morali da izađu iz vozila na kontrolnim punktovima VRS-a. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 24–25. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 17. U nekoliko navrata, vojnici VRS-a viđeni su kako nose dijelove opreme Nizozemskog bataljona. Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1906. V. takođe Slavko Kralj, T. 36547–36548 (4. april 2013.), str. 1–2; D3306 (Naredenje 1. birčanske pješadijske brigade, 19. mart 1995.).

¹⁶⁸¹⁷ P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 5; činjenica o kojoj je presuđeno 1429. Osim toga, kada bi kamioni stigli i kad bi cerada kojom su zalihe bile pokrivene bila skinuta, na vrećama s brašnom i solju vidjeli su se otisci čizama, što je ukazivalo na to da je neko po njima gazio; stanovnici su zaključili da je dio pomoći prethodno istovaren na nekom drugom mjestu, jer su pretpostavljali da kamioni ne bi krenuli sa svog polazišta poluprazni. Mirsada Malagić, T. 23469–23470 (24. januar 2012.).

¹⁶⁸¹⁸ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 33; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1891; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 15; Momir Nikolić, T. 24763–24764 (15. februar 2012.); Mirsada Malagić, T. 23470 (24. januar 2012.). Ali v. D2065 (Dopis opštine Srebrenica Zavodu za statistiku Bosne i Hercegovine, 11. januar 1994.); Momir Nikolić, T. 24764–24765, 24768 (15. februar 2012.); Jean-René Ruez, T. 23986–23989 (1. februar 2012.).

4988. U martu 1995., Nizozemski bataljon više nije imao svježe hrane i preživljavao je trošeći borbena sljedovanja kojih je još uvijek bilo na lageru u bazi UN-a.¹⁶⁸¹⁹ U enklavi je i dalje vladala nestašica hrane, što je dovelo do pojave crne berze na kojoj se prodavala krijumčarena roba.¹⁶⁸²⁰ Stanovništvo u enklavi preživljavalo je zahvaljujući hrani koju je samo bilo u mogućnosti uzgajati, uz dodatak onoga što su mogli dobiti od UNHCR-a, koji je obezbjeđivao najveći dio hrane za enklavu.¹⁶⁸²¹ Neki od stanovnika enklave išli su za kamionom koji je iz Nizozemskog bataljona vozio smeće na deponiju i pokušavali su iz smeća izvući hranu i odjeću.¹⁶⁸²² Procjenjivalo se da će bez novih zaliha skoro polovina srebreničkog stanovništva ostati bez hrane sredinom juna.¹⁶⁸²³ Zbog sve većeg smanjivanja resursa koje je civilno stanovništvo imalo na raspolaganju, kao i zbog izuzetno smanjenih zaliha UNPROFOR-a, pravljeni su planovi da se snabdijevanje enklava izvrši silom.¹⁶⁸²⁴

4989. Nakon što su u martu 1995. izdate Direktive br. 7 i 7/1, humanitarna situacija se dodatno pogoršala.¹⁶⁸²⁵ Zaliha goriva bila je ograničena, a struje stanovništvo praktički nije ni imalo.¹⁶⁸²⁶

¹⁶⁸¹⁹ Robert Franken, T. 23066 (16. januar 2012.); P2478 (UNPROFOR, Sedmični izvještaj o situaciji (Sarajevo), 4. mart 1995.), par. 15.

¹⁶⁸²⁰ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1891; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 18; Robert Franken, T. 23099 (16. januar 2012.); P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 5; P4142 (Izveštaj UNMO-a, 8. juli 1995.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 34–36. V. takođe P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 16.

¹⁶⁸²¹ Momir Nikolić, T. 24601 (13. mart 2012.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 35. Tokom te zime, muškarci su odlazili prema Žepi u potrazi za hranom. Mirsada Malagić, T. 23470 (24. januar 2012.). V. takođe P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 35–36.

¹⁶⁸²² P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 18; P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 8; P3950 (Fotografija ljudi oko kamiona za odvoz smeća).

¹⁶⁸²³ Činjenica o kojoj je presuđeno 1431.

¹⁶⁸²⁴ P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 146; činjenica o kojoj je presuđeno 1430. V. takođe P2257 (UNPROFOR, Sedmični izvještaj o situaciji, 18. mart 1995.), *e-court* str. 4; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 21; P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 6.

¹⁶⁸²⁵ V. odjeljak IV.C.1.b.i: Izdavanje Direktiva 7 i 7/1. Otprilike u to vrijeme, Momir Nikolić je dobio naređenje od Glavnog štaba da se pojačaju mjere kontrole koje su se provodile na Žutom mostu, i tokom aprila, maja i juna 1995., Bratunačka brigada je konvoje koji su ulazili u enklavu podvrgavala rigoroznoj kontroli na Žutom mostu. Momir Nikolić, T. 24598 (13. februar 2012.), T. 24804 (15. februar 2012.). Počev od 2. aprila 1995., nijedan humanitarni konvoj nije mogao ući u srebreničku enklavu bez Nikolićeve dozvole. P4190 (Izveštaj GS-a VRS-a, 2. april 1995.), str. 1; Momir Nikolić, T. 24595–24596 (13. februar 2012.). Nikolić je situaciju u enklavi opisao kao "poprilično tešku" i "bezizlaznu", dodajući da su porodice živjele "jedan užasan život". Momir Nikolić, T. 24601–24602 (13. mart 2012.). Ali v. P831 (Specijalni predstavnik generalnog sekretara, Sedmični izvještaj o situaciji, 26. april 1995.), str. 8; David Harland, T. 2205 (10. maj 2010.) (gdje je svjedok izjavio da nije ranije vidio dokument P831, uz napomenu da autor tog dokumenta, Akashi, nije u to vrijeme bio u BiH, dok Harland jeste, i uz sugestiju da je ta izjava možda bila i tačna, ali da je važila samo za tu konkretnu sedmicu); Slavko Kralj, T. 36566 (4. april 2013.). Kralj je iznio da su problemi u vezi s odobravanjem prolaska konvoja nastajali zato što ih UNPROFOR nije na vrijeme najavljavao, što je dovelo do gužve i konfuzije na kontrolnim punktovima. Slavko Kralj, D3245 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 29285. V. takođe D143 (Izveštaj VRS-a o kretanju konvoja UN-a, bez datuma) (gdje se izvještava o tome da UNPROFOR i humanitarne organizacije zloupotrebljavaju svoj mandat).

¹⁶⁸²⁶ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1892–1893; D4476 (Pismo Pasija Karonena g. Stoltenbergu, 20. juli 1993.), par. 3. Stanovnicima je bila dostupna samo električna energija koja se dobivala preusmjeravanjem vode iz glavnog toka rijeke. P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8.

Snabdijevanje vodom je generalno bilo loše, bilo da je riječ o stanovništvu enklave ili o pripadnicima Nizozemskog bataljona.¹⁶⁸²⁷ U pogledu higijene, situacija je bila izuzetno loša, jer je zbrinjavanje otpada bilo otežano, a medicinska pomoć nedovoljna.¹⁶⁸²⁸

4990. Sredinom aprila 1995. prestale su i smjene pripadnika Nizozemskog bataljona, jer je VRS odbio da dozvoli vojnicima da ponovo uđu u enklavu pošto bi otišli na odsustvo, zbog čega je ljudstvo Nizozemskog bataljona na kraju smanjeno za 50%.¹⁶⁸²⁹ Uslijed toga, borbena gotovost Nizozemskog bataljona i njegova sposobnost da izvršava zadatke svedene su na minimum.¹⁶⁸³⁰

4991. Uslovi su se značajno pogoršali između maja mjeseca i početka jula 1995.¹⁶⁸³¹ Početkom juna, jedina preostala hrana u enklavama bila je ona koju su njihovi stanovnici mogli sami uzgajati,¹⁶⁸³² a isporuka humanitarne pomoći za enklave pala je u Srebrenici na 29,7% ciljanog nivoa.¹⁶⁸³³ Vijeće ukazuje na tvrdnju optuženog da nije bilo primjetne razlike između količine

januara 2012.), par. 41. V. takođe Joseph Kingori, T. 22880 (12. januar 2012.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 42.

¹⁶⁸²⁷ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1891; P4142 (Izveštaj UNMO-a, 8. juli 1995.), str. 2; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 40; P1483 (Bilježnica Ratka Mladića, 2. april-24. oktobar 1993.), *e-court* str. 205–206, 209; D4476 (Pismo Pasija Karonena g. Stoltenbergu, 20. juli 1993.), par. 3.

¹⁶⁸²⁸ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1892–1893; Momir Nikolić, T. 24601–24602 (13. mart 2012.). Ali v. D2125 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 2. mart 1995.), str. 1; D2126 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 27. mart 1995.), str. 1; D2127 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 18. april 1995.), str. 2; D4845 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 18. april 1995.); Ljubomir Obradović T. 25277, 25279 (24. februar 2012.). VRS je dopuštao povremene evakuacije iz zdravstvenih razloga. Slavko Kralj, D3245 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 29287–29288; D3272 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 21. mart 1995.); D3273 (Obavještenja Glavnog štaba VRS-a upućena UNPROFOR-u, 26. i 27. mart 1995.), str. 1–7.

¹⁶⁸²⁹ Robert Franken, T. 23071, 23077 (16. januar 2012.); P4191 (Pisma generala Janviera generalu Mladiću i generalu Deliću, 19. maj 1995.); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 31; činjenica o kojoj je presuđeno 1434. U junu 1995., pripadnicima Nizozemskog bataljona nije bilo dopušteno da idu na odsustvo. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 21–22; P4198 (Borbeni izvještaj 28. pješadijske divizije, 6. juli 1995.), par. 3; P4197 (Izveštaj GŠ-a VRS-a, 1. juli 1995.), par. 5–6; Robert Franken, T. 23077–23078 (16. januar 2012.).

¹⁶⁸³⁰ Momir Nikolić, T. 24600 (13. mart 2012.); činjenica o kojoj je presuđeno 1433. Ali v. Slavko Kralj, T. 36569, 36571–36572, 36579–36580 (4. april 2013.).

¹⁶⁸³¹ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1894; P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 5. Boering je u kontaktu s Nikolićem postavio pitanje ograničavanja pristupa konvojima s humanitarnom pomoći i dao mu pismo koje je Nikolić trebao proslijediti komandi Drinskog korpusa; međutim, postavljanje tog pitanja nije izmijenilo situaciju. Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1898–1899.

¹⁶⁸³² Robert Franken, T. 23072, 23094–23095 (16. januar 2012.) (gdje je svjedok rekao da su zalihe hrane bile "apsolutno nedovoljne za civilno stanovništvo"); P4192 (UN, Sedmični izvještaj o situaciji, 29. maj–4. juni 1995.), par. 17. Ali v. Milenko Živanović, T. 42676 (31. oktobar 2013.) (gdje je svjedok osporio da je dolazak konvoja bio ograničen i tvrdio da u Srebrenici nema obradivog zemljišta).

¹⁶⁸³³ P2443 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s humanitarnom situacijom u Hrvatskoj i BiH, 6. juli 1995.), str. 6. V. takođe P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 16; P5211 (UNPROFOR, Dnevni izvještaj, 20. juni 1995.), par. 3. U Žepi je isporuka humanitarne pomoći pala na 7,3% ciljanog nivoa, a u Goražde humanitarna pomoć uopšte nije isporučena. P2443 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s humanitarnom situacijom u Hrvatskoj i BiH, 6. juli 1995.), str. 6.

humanitarne pomoći koja je isporučivana prije i poslije izdavanja Direktive br. 7.¹⁶⁸³⁴ Vijeće podsjeća da se Ljubomir Obradović, član Glavnog štaba VRS-a,¹⁶⁸³⁵ složio s ovim argumentom kada mu je predložen niz obavještenja Glavnog štaba u vezi s konvojima koja datiraju iz perioda prije i poslije izdavanja Direktive br. 7.¹⁶⁸³⁶ Međutim, Momir Nikolić je izjavio da je često dobijao zahtjeve da se količina robe u konvojima UNHCR-a "prepolov[i]".¹⁶⁸³⁷ Pošto je razmotrilo gore navedene dokumente i analiziralo svjedočenja Obradovića i Momira Nikolića u vezi s ovim pitanjem, te ih usporedilo sa svjedočenjima brojnih svjedoka koji su govorili da je u enklavi u to vrijeme vladala vidna oskudica, Vijeće primjećuje da čak i ako su takvi konvoji bili naizgled odobreni na papiru, to nije značilo da su oni na kraju zaista i stigli na svoja odredišta.¹⁶⁸³⁸ Vijeće podsjeća na formulacije iz Direktive br. 7 kojima se politički i državni organi bosanskih Srba i snage bosanskih Srba konkretno pozivaju da "*nenametljiv[o]* [...] smanj[e] i ogranič[e] [...] dotur materijalnih sredstava muslimanskom življu";¹⁶⁸³⁹ Vijeće zaključuje da je ova direktiva zaista i provedena u djelo.

¹⁶⁸³⁴ Završni podnesak odbrane, par. 1326–1327.

¹⁶⁸³⁵ Ljubomir Obradović, P4444 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 11929. Obradović je u Glavnom štabu obavljao dužnost načelnika za operativne poslove i bio zamjenik Radivoja Miletića u Upravi za operativno-nastavne poslove. Ljubomir Obradović, P4444 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 11929, 11951–11952.

¹⁶⁸³⁶ V. Ljubomir Obradović, T. 25257–25261, 25278 (24. februar 2012.); D2113 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 19. januar 1995.), str. 1; D2114 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 16. februar 1995.), str. 1; D2115 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 18. mart 1995.), str. 1; D2116 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 13. april 1995.), str. 1; D2068 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 30. april 1995.), str. 1; D2077 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 28. maj 1995.); P4452 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 2. juni 1995.), str. 1; D2117 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 12. juni 1995.), str. 1; D2118 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 19. juni 1995.), str. 1; D2119 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 30. juni 1995.), str. 1; D2120 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 7. juli 1995.), str. 1. V. takođe D2067 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a u vezi s odobrenjem za kretanje konvoja, 29. april 1995.); D2068 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 30. april 1995.); D2069 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 12. maj 1995.); D2070 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 29. april 1995.); D2071 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 16. maj 1995.); D2072 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 17. maj 1995.); D2073 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 19. maj 1995.); D2075 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 26. maj 1995.); D2076 (Obavještenje Glavnog štaba VRS-a, 26. maj 1995.); Momir Nikolić, T. 24777–24782, 24785 (15. februar 2012.); D3287 (Drinski korpus, Pregled humanitarne pomoći dostavljene muslimanskim enklavama, 3. maj 1995.) (gdje su zabilježene količine različite robe isporučene u martu i aprilu 1995.). Vijeće takođe konstatuje da je Živanović, čije su jedinice u to vrijeme kontrolisale pristup tom području, tvrdio da ni on ni jedinice Drinskog korpusa nisu vršili opstrukcije konvoja s humanitarnom pomoći koji su išli u Srebrenicu. D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 26; Milenko Živanović, T. 42613–42614, 42616 (30. oktobar 2013.), T. 42687–42688 (31. oktobar 2013.); P6481 (Izveštaj Drinskog korpusa, 1. februar 1993.). V. takođe D3947 (Pregled humanitarne pomoći isporučene Srebrenici u 1994. godini); D3957 (Izveštaj Drinskog korpusa, 3. maj 1995.). Vijeće primjećuje da Živanovićovo svjedočenje u vezi s konvojima s humanitarnom pomoći nije pouzdano iz gore navedenih razloga, koji uključuju nedostatak iskrenosti, kao i Živanovićevu motivisanost da minimizira bilo kakve problematične postupke jedinica koje su mu bile potčinjene. V. par. 4982.

¹⁶⁸³⁷ Momir Nikolić, T. 24598, 24600–24601 (13. februar 2012.).

¹⁶⁸³⁸ V. npr. P4142 (Izveštaj UNMO-a, 8. juli 1995.), par. 3 (gdje se navodi da je, iako je odobren odlazak tri konvoja UNHCR-a u enklave, samo jedan zaista i stigao tamo, a da bi čak i ti planirani konvoji zadovoljili samo oko 65% potreba stanovništva); P5174 (Izveštaj Komesarijata RS-a za izbjeglice i humanitarnu pomoć Radovanu Karadžiću, 29. juni 1995.).

¹⁶⁸³⁹ P838 (Direktiva br. 7, 8. mart 1995.), str. 14 (naglasak dodat).

4992. Kasnije tog mjeseca, zalihe borbenih sljedovanja takođe su se smanjile a pripadnici Nizozemskog bataljona jeli su samo rižu i puter od kikirikija, sve dok otprilike deset dana kasnije nije stigao konvoj za popunu zaliha i donio hranu.¹⁶⁸⁴⁰ Do kraja mjeseca, neki od stanovnika umrli su od gladi.¹⁶⁸⁴¹ U to vrijeme, situacija u Srebrenici bila je relativno mirna s vojne tačke gledišta, mada je u izvještajima rečeno da je u gradu "vladao osjećaj da je grad neka vrsta zatvora na otvorenom".¹⁶⁸⁴²

iii. *Vojna dejstva, proljeće 1995.*

4993. U međuvremenu, iako su se linije sukoba između VRS-a i ABiH relativno stabilizovale zahvaljujući zaključenju SOPN-a,¹⁶⁸⁴³ od sredine 1993. pa sve do pada enklave 1995., duž granica enklave je "stalno" dolazilo do sukoba slabijeg intenziteta.¹⁶⁸⁴⁴ Muslimanske snage u Srebrenici stalno su izvodile izviđačke i diverzantske aktivnosti protiv položaja VRS-a raspoređenih oko srebreničke i žepske enklave.¹⁶⁸⁴⁵ U oktobru 1994., muslimanske snage u Srebrenici izvele su diverzantske napade na teritoriji pod kontrolom VRS-a duž pravaca Srebrenica–Konjević Polje, Cerska i Modriča.¹⁶⁸⁴⁶ U kasnu jesen 1994., muslimanske snage u Srebrenici počele su da planiraju i izvode akcije koje su imale za cilj njihovo povezivanje sa snagama ABiH u Tuzli.¹⁶⁸⁴⁷ Uprkos sporazumu o demilitarizaciji, muslimanske snage u Srebrenici su i dalje dobijale oružje i otvarale

¹⁶⁸⁴⁰ Robert Franken, T. 23074, 23094–23095 (16. januar 2012.); P4194 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 18. juni 1995.), par. 3.

¹⁶⁸⁴¹ P4198 (Borbeni izvještaj 28. pješadijske divizije, 6. juli 1995.), par. 4.

¹⁶⁸⁴² P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 14. U Srebrenici je u svakoj prostoriji bila smještena cijela jedna porodica, a ostali ljudi su popunili smještajni kapacitet svake raspoložive kuće, garaže, šupe i improvizovanog smještaja. Mirsada Malagić, T. 23470 (24. januar 2012.).

¹⁶⁸⁴³ V. par. 410–416.

¹⁶⁸⁴⁴ P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.27.

¹⁶⁸⁴⁵ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5990; D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 43. V. npr. D2937 (Naređenje Štaba Vrhovne komande ABiH, 4. oktobar 1994.); D140 (Dopis Štaba Vrhovne komande ABiH 8. operativnoj grupi ABiH, 9. novembar 1994.); D141 (Telegram 1. žepske lake brigade Štabu Vrhovne komande ABiH, 13. decembar 1994.); Pieter Boering, T. 22098–22099 (29. novembar 2011.); D2016 (Direktiva Generalštaba ABiH, 5 januar 1995.), *e-court* str. 4. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1423.

¹⁶⁸⁴⁶ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5995, 6000–6001. Tokom prethodnog ljeta, mnogi pripadnici muslimanskih snaga u Srebrenici otišli su iz enklave u Tuzlu, idući pješice i noseći svoje oružje; kada bi naišli na VRS, došlo bi do borbe, te bi obje strane imale veliki broj žrtava. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5987–5989, 5991–5993. Pokušaji prebjega da dođu do Tuzle i Kladnja nastavili su se sve do ljeta 1995. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6051–6052.

¹⁶⁸⁴⁷ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6002–6003, 6005–6007, 6011, 6013–6014, 6017–6020, 7557–7558.

vatru na linije VRS-a.¹⁶⁸⁴⁸ Osim toga, helikopteri ABiH su letjeli, kršeći sporazum o zoni zabrane letova.¹⁶⁸⁴⁹

4994. Tokom prvih nekoliko mjeseci 1995., razmjena vatre između VRS-a i ABiH bila je redovna pojava.¹⁶⁸⁵⁰ U martu i aprilu 1995., došlo je do koncentracije snaga bosanskih Srba u blizini posmatračkog položaja Romeo i posmatračkog položaja Quebec, gdje je primijećeno kako stižu vojnici s novim puškama i u kompletnim uniformama.¹⁶⁸⁵¹ U ovom periodu došlo je do nekoliko okršaja između pripadnika VRS-a i muslimanskih snaga u Srebrenici.¹⁶⁸⁵²

4995. U aprilu i maju 1995., otvaranje vatre iz neposredne blizine na patrole i posmatračke položaje Nizozemskog bataljona se intenziviralo, a vatra je uglavnom dolazila s položaja VRS-a.¹⁶⁸⁵³ Zbog toga su Franken i Bećirović sklopili sporazum o "koordiniranoj odbrani", po kojem bi, u slučaju napada VRS-a na enklavu, Nizozemski bataljon branio svoje posmatračke položaje, dok bi muslimanske snage u Srebrenici branile prostor između posmatračkih položaja.¹⁶⁸⁵⁴

4996. U maju 1995., VRS je dobio informacije da se muslimanske snage u Srebrenici nalaze u posljednjoj fazi priprema za napad na Drinski korpus.¹⁶⁸⁵⁵ Krajem maja 1995., pojačale su se tenzije između muslimanskih snaga u Srebrenici i VRS-a u enklavi i oko nje.¹⁶⁸⁵⁶

¹⁶⁸⁴⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno 1427. V. takođe P5086 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 19. mart 1995.), str. 2; D156 (Borbeni izvještaj 1. podrinjske lake pješadijske brigade, 16. februar 1995.); D2178 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 2. mart 1995.).

¹⁶⁸⁴⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno 1427. V. takođe D142 (Telegram 1. žepske lake brigade Štabu Vrhovne komande ABiH, 31. decembar 1994.); D156 (Borbeni izvještaj 1. podrinjske lake pješadijske brigade, 16. februar 1995.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6031, 6033, 6071–6074. Ovi helikopteri su uglavnom letjeli noću, kada su uslovi smanjene vidljivosti ograničavali mogućnost da VRS upotrijebi protivavionsko oružje. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6037.

¹⁶⁸⁵⁰ P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 9. V. takođe Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6077–6078, 6081–6082, 6116. Ali v. D4446 (Izveštaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 27. februar 1995.).

¹⁶⁸⁵¹ Činjenice o kojima je presuđeno 1435, 1436.

¹⁶⁸⁵² Činjenica o kojoj je presuđeno 1438.

¹⁶⁸⁵³ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 32–33.

¹⁶⁸⁵⁴ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 36. Na osnovu sporazuma, u slučaju da dođe do napada na enklavu, muslimanskim snagama u Srebrenici bi takođe bilo dato na raspolaganje oružje iz sabirnog punkta čete Bravo, mada su one to odbile kada je u julu 1995. zaista došlo do napada. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 36. Franken je ovu koordinaciju smatrao nužnom zbog izloženosti posmatračkih položaja, koji su bili okruženi u bijelo i osvijetljeni noću; ukoliko bi ABiH otišla ne obavještavajući Frankena, posmatrački položaji bi bili opkoljeni i ne bi ih bilo moguće odbraniti usred teritorije pod kontrolom bosanskih Srba. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 37.

¹⁶⁸⁵⁵ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6029, 6049. V. takođe D1993 (Naređenje Komande 28. divizije, 2. juni 1995.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6042; D2014 (Izveštaj 28. divizije ABiH, 30. juni 1995.); D2015 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 26. juni 1995.). Ranije tog proljeća, ABiH je dobila naređenje da u tajnosti stavi svoje jedinice u punu borbenu gotovost i da one budu u gotovosti za sadejstvo s 1. žepskom lakom brigadom. D1955 (Naređenje Generalštaba ABiH, 17. februar 1995.), str. 2; D150 (Naređenje 2. korpusa ABiH, 17. februar 1995.); D149 (Izveštaj Nasera Orića Generalštabu ABiH, 25. februar 1995.); D152 (Naređenje Generalštaba ABiH, 15. april 1995.); D153

4997. Između maja i jula 1995., enklava je bila sve ugroženija, a sa strane VRS-a je sve češće otvarana vatra, što je Nizozemskom bataljonu ograničavalo kretanje.¹⁶⁸⁵⁷ Krajem maja i početkom juna 1995., Nizozemski bataljon je bio izložen direktnoj vatri prilikom napuštanja baze u Potočarima.¹⁶⁸⁵⁸

4998. U popodnevnim satima 25. maja 1995. – reagujući na vazdušne udare NATO-a na vojne ciljeve bosanskih Srba na Palama¹⁶⁸⁵⁹ – Živanović je naredio da se sve jedinice protuvazdušne odbrane u Drinskom korpusu stave u punu borbenu gotovost.¹⁶⁸⁶⁰ Živanović je nadalje naredio da, u slučaju eskalacije sukoba, jedinice treba da izvrše premještanje artiljerije s osnovnih vatrenih položaja na rezervne, a osnovne vatrene položaje da pretvore u lažne.¹⁶⁸⁶¹ Otprilike u 19:00 sati te večeri, na osnovu usmenog naređenja koje im je prenio Milenko Lazić, načelnik za operativno-nastavne poslove Drinskog korpusa,¹⁶⁸⁶² Bratunačka brigada je ispalila četiri granate iz haubice kalibra 105 mm u pravcu Srebrenice.¹⁶⁸⁶³ To je prouzrokovalo pogibiju i ranjavanje civila.¹⁶⁸⁶⁴

(Naređenje Generalštaba ABiH, 27. april 1995.); D2939 (Odluka Ministarstva odbrane RBiH, 17. april 1995.); D3721 (Izveštaj Sektora za obavještajno-bezbjednosne poslove Glavnog štaba VRS-a, 8. februar 1995.), *e-court* str. 2–3. Muslimanske snage u Srebrenici trudile su se da prikriju svoje pripreme i linije dostave, o čemu svjedoči njihov prigovor zbog toga što Nizozemski bataljon gradi novi posmatrački položaj blizu Ložine, jer će to negativno uticati na mogućnost "nesmetanog prolaza" koridorom Žepa–Srebrenica. D1963 (Naređenje 2. korpusa ABiH, 29. april 1995.); P3990 (Uputstvo 2. korpusa, 29. april 1995.). V. takode D1955 (Naređenje Generalštaba ABiH, 17. februar 1995.), str. 2 (gdje se pominje da postoji helikopter koji treba maskirati dok ne bude moguća njegova "evakuacija", a ukoliko ga UNPROFOR otkrije, pripadnici ABiH trebalo je da kažu da je on namijenjen za prevoz političkih predstavnika Srebrenice i Žepe koji obavljaju državne poslove). Shodno tome, UNPROFOR nije ni znao za ove pripreme. Johannes Rutten, T. 22025–22026 (28. novembar 2011.); Albert Rave, T. 22197 (30. novembar 2011.).

¹⁶⁸⁵⁶ Robert Franken, T. 23134–23138 (17. januar 2012.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6040.

¹⁶⁸⁵⁷ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1895, 1897; Milenko Živanović, T. 42700 (31. oktobar 2013.). V. takode činjenice o kojima je presuđeno 1439, 1440.

¹⁶⁸⁵⁸ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1897.

¹⁶⁸⁵⁹ V. par. 5856.

¹⁶⁸⁶⁰ P6571 (Naređenje Drinskog korpusa, 25. maj 1995.), str. 1; Vidoje Blagojević, T. 45048–45049 (12. decembar 2013.). U to vrijeme oko Srebrenice je bilo raspoređeno nekoliko jedinica VRS-a, uključujući i dvije koje su tu imale stalne položaje. Vidoje Blagojević, T. 45051 (12. decembar 2013.).

¹⁶⁸⁶¹ P6571 (Naređenje Drinskog korpusa, 25. maj 1995.), str. 1–2. V. takode P4076 (Izveštaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 25. maj 1995.).

¹⁶⁸⁶² Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21722–21724.

¹⁶⁸⁶³ P4076 (Izveštaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 25. maj 1995.), par. 1; Vidoje Blagojević, T. 45049–45050 (12. decembar 2013.); Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21857–21858. Artiljerijski osmatrači na Pribićevcu izvijestili su da su dvije granate pale blizu hotela "Domavija" u centru Srebrenice, a nisu vidjeli gdje su pale druge dvije granate. P4076 (Izveštaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 25. maj 1995.), par. 1; Vidoje Blagojević, T. 45077–45078 (12. decembar 2013.). V. takode Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21743, 21857.

¹⁶⁸⁶⁴ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 57–58. V. takode P402 (Izjava svjedoka Alme Gabeljić od 24. maja 2004.), *e-court* str. 2. P6572 (Izveštaj 28. divizije ABiH, 26. maj 1995.); P6575 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 25. maj 1995.), *e-court* str. 4; Vidoje Blagojević, T. 45052–45053 (12. decembar 2013.).

Pripadnici Nizozemskog bataljona koji su se nalazili u Potočarima i dalje su, tokom juna i jula, vidjeli kako VRS sa svojih položaja u Bratuncu granatira kuće.¹⁶⁸⁶⁵

4999. Tokom sljedeće sedmice, VRS je u više navrata tražio da Nizozemski bataljon preda posmatrački položaj Echo, koji je imao strateški značaj zbog toga što se nalazio u blizini puta za Zeleni Jadar.¹⁶⁸⁶⁶ VRS je prijetio da će u suprotnom taj posmatrački položaj biti zauzet silom.¹⁶⁸⁶⁷ Nizozemski bataljon je to odbio i upozorio VRS da će u slučaju njihovog napada zatražiti blisku vazдушnu podršku.¹⁶⁸⁶⁸ Dana 3. juna 1995., na osnovu naređenja Drinskog korpusa koje je izdato prethodnog dana, VRS je napao posmatrački položaj Echo.¹⁶⁸⁶⁹ Pošto je posmatračnica posmatračkog položaja direktno pogođena, Nizozemski bataljon se povukao s ovog položaja.¹⁶⁸⁷⁰ Nakon toga su uspostavljeni posmatrački položaj Sierra, na prilazu naselju za privremeni smještaj koje je izgradio Švedski projekt skloništa, i posmatrački položaj Uniform, na prilazu samom gradu Srebrenici.¹⁶⁸⁷¹

5000. Tog mjeseca, 2. korpus ABiH naredio je muslimanskim snagama u Srebrenici da iz srebreničke enklave vrše diverzantske akcije čiji je glavni cilj bio da se snage VRS-a vežu na tom

¹⁶⁸⁶⁵ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1895–1897.

¹⁶⁸⁶⁶ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 43. Otprilike 100 metara puta, koji je prolazio direktno ispred posmatračkog položaja Echo, pružalo se unutar granica enklave. Robert Franken, T. 23098 (16. januar 2012.).

¹⁶⁸⁶⁷ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 23–24; Albert Rave, T. 22212 (30. novembar 2011.). VRS je u stvari već vršilo pripreme da silom zauzme to područje. V. P5219 (Naređenje Drinskog korpusa, 29. maj 1995.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 25. V. takođe D1035 (Izveštaj 2. korpusa ABiH, 30. maj 1995.), str. 2 (gdje se opisuje sastanak s Nizozemskim bataljonom na kojem ih je Nizozemski bataljon izvijestio da je vidio pokrete trupa bosanskih Srba u blizini posmatračkog položaja Zeleni Jadar).

¹⁶⁸⁶⁸ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 23; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 60.

¹⁶⁸⁶⁹ P4199 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juni 1995.); Robert Franken, T. 23080 (16. januar 2012.); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 38; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 26.

¹⁶⁸⁷⁰ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 38; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 26. V. takođe P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 59; Joseph Kingori, T. 22799 (11. januar 2012.). Zauzimanje posmatračkog položaja Echo bilo je dio operacije "Jadar 95", koju je Drinski korpus izveo između 31. maja i 5. juna 1995., i čija je posljedica bila da je VRS preuzeo kontrolu nad selom Zeleni Jadar. P5111 (Izveštaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 4. juli 1995.), str. 2; P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 1.38; P5110 (Naređenje Bratunačke brigade, 4. juni 1995.). To zauzimanje je predstavljalo test koji je pokazivao kakva će biti reakcija UNPROFOR-a na napad na enklavu. Robert Franken, T. 23078–23079 (16. januar 2012.); P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), str. 256; Milenko Živanović, T. 42656–42657 (31. oktobar 2013.). V. takođe Momir Nikolić, T. 24828–24829 (16. februar 2012.) (gdje je svjedok sugerisao da je pripremni dio napada na Srebrenicu započeo zauzimanjem posmatračkog položaja Echo); P3996 (Izveštaj o situaciji koji je Nizozemski bataljon podnio Štabu Sektora Sjever UNPROFOR-a, 7. januar 1995.), str. 2. Ali v. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6093, 6109–6110.

¹⁶⁸⁷¹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 40–41; P3970 (Mapa istočne Bosne) (gdje su prikazane lokacije na kojima su se nalazili posmatrački položaj Sierra i posmatrački položaj Uniform, obilježene slovima "S" i "U"); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 2. Švedski

području da bi se spriječilo njihovo prebacivanje u Sarajevo.¹⁶⁸⁷² U ovom periodu, mogli su se vidjeti pripadnici muslimanskih snaga u Srebrenici koji otvoreno nose oružje i izgledalo je da ih manje brine mogućnost da im ga Nizozemski bataljon konfiskuje.¹⁶⁸⁷³

5001. Nakon zauzimanja posmatračkog položaja Echo, jedinice VRS-a dobile su naređenje da postavljaju zasjede između srebreničke i žepske enklave.¹⁶⁸⁷⁴ U ranim jutarnjim satima 24. juna, pod rukovodstvom Svetozara Kosorića, načelnika obavještajnog odjeljenja Drinskog korpusa,¹⁶⁸⁷⁵ tridesetak pripadnika iz oba voda 10. diverzantskog odreda i pripadnici Bratunačke brigade ušli su u Srebrenicu kroz stari kop rudnika i otvorili vatru na grad iz pješadijskog naoružanja.¹⁶⁸⁷⁶ Nakon petnaestak minuta, vojnici su se istim tunelom vratili na teritoriju pod kontrolom VRS-a.¹⁶⁸⁷⁷ U tom napadu su u gradu stradale tri osobe, od kojih jedna smrtno.¹⁶⁸⁷⁸

5002. Za to vrijeme, jedinice muslimanskih snaga u Srebrenici izvodile su koordinirane diverzantske akcije u dubini teritorije pod kontrolom Drinskog korpusa.¹⁶⁸⁷⁹ Dana 26. juna 1995., muslimanske snage u Srebrenici izvršile su napad na sjedište Glavnog štaba u Crnoj Rijeci, ispoljile dejstvo na tenkovsku četu 65. zaštitnog puka, udaljenu sedam kilometara, i napale srpsko selo

projekt skloništa obezbijedio je smještaj za 4.000 izbjeglica koje su se nalazile u južnom dijelu enklave. Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1898.

¹⁶⁸⁷² D2233 (Izveštaj ABiH, 28. juni 1995.), str. 1; D3919 (Borbeni izvještaj 285. istočnobosanske lake brigade ABiH, 28. juni 1995.), str. 1; D1062 (Operativni izvještaj 28. divizije ABiH, 30. juni 1995.). V. takođe Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6052–6054, 6062, 6089, 7557–7558; Richard Butler, T. 27719–27720 (20. april 2012.); D1962 (Naređenje 28. divizije ABiH, 5. juni 1995.); Ljubomir Obradović, T. 25211 (24. februar 2012.); Joseph Kingori, T. 22855–22857 (12. januar 2012.).

¹⁶⁸⁷³ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2170. Boering je izjavio da je Nizozemski bataljon počev od sredine juna "žmurio na jedno oko" i dozvoljavao pripadnicima muslimanskih snaga u Srebrenici da šetaju unaokolo s kalašnjikovima. Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2116.

¹⁶⁸⁷⁴ V. npr. D4447 (Naređenje Drinskog korpusa, 4. juni 1995.), par. 3. Dana 14. juna, ABiH je napala VRS u blizini sela Memići. D3959 (Izveštaj Drinskog korpusa, 15. juni 1995.), str. 1. V. takođe Milenko Živanović, T. 42701–42702 (31. oktobar 2013.).

¹⁶⁸⁷⁵ P6408 (Naređenje Sektora za obavještajno-bezbjednosne poslove Glavnog štaba VRS-a, 21. juni 1995.), par. 3.

¹⁶⁸⁷⁶ Petar Salapura, T. 40248 (24. juni 2013.); D3720 (Izjava svjedoka Petra Salapure od 17. juna 2013.), par. 18; P6408 (Naređenje Sektora za obavještajno-bezbjednosne poslove Glavnog štaba VRS-a, 21. juni 1995.); Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10936–10937 (gdje je svjedok nadalje izjavio da je njegovoj jedinici rečeno da pucaju na komandu Namera Orića). V. takođe D2211 (Izveštaj MSF-a, 26.–30. juni 1995.), str. 1. Prema riječima svjedoka Franca Kosa, pripadnika 10. diverzantskog odreda, cilj ove operacije bio je da se stvori kaos i izazovu međusobne borbe vojnika ABiH u gradu. Franc Kos, T. 42393–42395 (1. avgust 2013.). Salapura je izjavio da je ta akcija trebalo da predstavlja upozorenje ABiH da prestane s izvođenjem zasjeda i diverzantskih akcija iz Srebrenice. Petar Salapura, T. 40249–40251 (24. juni 2013.) (gdje je svjedok negirao da je ta akcija imala za cilj zastrašivanje civilnog stanovništva).

¹⁶⁸⁷⁷ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10937.

¹⁶⁸⁷⁸ D2211 (Izveštaj MSF-a, 26.–30. juni 1995.), str. 1.

¹⁶⁸⁷⁹ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6040, 6043–6045, 6052–6053, 6066–6069, 6095, 6097–6103. V. takođe D3920 (Informacija Glavnog štaba VRS-a, 24. juni 1995.); Vidoje Blagojević, T. 45076–45077 (12. decembar 2013.).

Višnjicu, smješteno pet kilometara zapadno od srebreničke enklave.¹⁶⁸⁸⁰ Drinski korpus je – zajedno s pojačanjima iz drugih korpusa – zaustavio tu ofanzivu istoga dana.¹⁶⁸⁸¹

5003. U ovom periodu, Nizozemski bataljon je bio svjestan da obje strane često otvaraju vatru, do čega je dolazilo na granicama enklave, mada je situacija u samoj enklavi ostala relativno mirna.¹⁶⁸⁸²

Iako je lokalni pregovarački tim Nizozemskog bataljona dobio od Momira Nikolića informaciju da muslimanske snage u Srebrenici izvode prepade van enklave, Nizozemski bataljon nije bio u mogućnosti da i sam verifikuje ovu informaciju, budući da njegovi pripadnici nisu imali slobodu kretanja van enklave, pogotovo u drugoj polovini juna kada su tenzije porasle, a njihova sloboda kretanja postala dodatno ograničena.¹⁶⁸⁸³ Međutim, tokom cijelog mjeseca juna, pa i u julu,¹⁶⁸⁸⁴ muslimanske snage u Srebrenici nastavile su da iz Srebrenice izvode akcije protiv linija odbrane VRS-a.¹⁶⁸⁸⁵

c. Napad na Srebrenicu

i. Izdavanje naređenja za operaciju "Krivaja 95"

5004. Krajem juna 1995., optuženi i Krajišnik došli su u Komandu Drinskog korpusa u Vlasenici i sastali se s Krstićem; Živanović je bio odsutan.¹⁶⁸⁸⁶ Na tom sastanku, Krstić je dobio borbeni

¹⁶⁸⁸⁰ D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 44; D2014 (Izveštaj 28. divizije ABiH, 30. juni 1995.), str. 1; P2284 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a pod naslovom "The Fall of Srebrenica", 15. novembar 1999.), par. 225 (gdje se pominje napad bosanskih Muslimana na srpsko selo Višnjicu 26. juna). Devet diverzantskih grupa došlo je iz Žepe i Srebrenice. One su poslate u blizinu Glavnog štaba, koji su ugrozile, a uz to su nanijele velike gubitke Puku veze i 65. zaštitnom puku. Ljubomir Obradović, T. 25211–25212 (24. februar 2012.). V. takođe D3919 (Borbeni izvještaj 285. istočnobosanske lake brigade ABiH, 28. juni 1995.); D136 (Borbeni izvještaj 2. korpusa ABiH, 27. juni 1995.).

¹⁶⁸⁸¹ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6103.

¹⁶⁸⁸² P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 9. V. takođe Robert Franken, T. 23136 (17. januar 2012.).

¹⁶⁸⁸³ P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 9; Johannes Rutten, T. 22017 (28. novembar 2011.); Pieter Boering, T. 22089–22091 (29. novembar 2011.). Srpska sela koja su navodno napadnuta nisu bila vidljiva s posmatračkih položaja Nizozemskog bataljona, a kretanje Nizozemskog bataljona bilo je ograničeno već u januaru 1995. P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 9; Johannes Rutten, T. 22017–22018, 22022, 22029 (28. novembar 2011.).

¹⁶⁸⁸⁴ U julu 1995, napadi su izvedeni iz srebreničke enklave prema području pod kontrolom VRS-a: spaljene su kuće sjeverno od enklave, blizu posmatračkog položaja Mike, napadnuta su sela sjeverno od enklave, a van enklave je dolazilo do snajperskih incidenata i zasjeda. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 35; Robert Franken, T. 23131, 23152 (17. januar 2012.); D1961 (Izveštaj 2. korpusa ABiH, 8. juli 1995.); P5268 (Presretnuti razgovor Ratka Mladića i generala Bernarda Janvier, 10. juli 1995.), str. 1; Momir Nikolić, T. 24797 (15. februar 2012.). Prema riječima svjedoka Nikolića, između 56 i 58 vojnika Bratunačke brigade ubijeno je u periodu od proglašenja Srebrenice za demilitarizovanu enklavu do pada enklave u julu 1995. Momir Nikolić, T. 24816–24817 (16. februar 2012.).

¹⁶⁸⁸⁵ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6106–6116. V. takođe D1959 (Procjena UNMO-a, 7. juli 1995.), *e-court* str. 3; P4086 (Izveštaj Drinskog korpusa Generalštabu VRS-a, 26. juni 1995.) str. 1; P5150 (MUP RS-a, Pregled saznanja sa i oko ratišta, 26. juni 1995.) str. 2; D1062 (Operativni izvještaj 28. divizije ABiH, 30. juni 1995.).

¹⁶⁸⁸⁶ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 7. V. takođe Petar Salapura, T. 40243 (24. juni 2013.). Popović je izjavio da su se optuženi i Krajišnik, prije nego što su otišli, takođe sastali sa

zadatak.¹⁶⁸⁸⁷ Te večeri, Krstić je pozvao komandu Drinskog korpusa u operativnu salu i objasnio da je Drinski korpus dobio zadatak da se pripremi za vojnu operaciju.¹⁶⁸⁸⁸ Nakon tog sastanka, komandantima brigada naređeno je da se jave u Komandu Drinskog korpusa u 08:00 sati narednog dana.¹⁶⁸⁸⁹ Kada su komandanti brigada došli tamo, bili su usmeno informisani o tom zadatku.¹⁶⁸⁹⁰ Krstić i Komanda Drinskog korpusa zatim su počeli da sastavljaju borbeni plan koji će postati poznat pod nazivom "Krivaja 95".¹⁶⁸⁹¹

5005. Dana 2. jula 1995, u ime komandanta Drinskog korpusa Živanovića izdata su dva naređenja, koja su se oba oslanjala na Direktive 7 i 7/1.¹⁶⁸⁹² Prvo, u pripremnom naređenju koje je poslato svim podređenim jedinicama navodi se da VRS očekuje da ABiH ispolji ofanzivna dejstva radi presijecanja zone odgovornosti Drinskog korpusa i spajanja enklava Srebrenice i Žepe s teritorijom koja je pod kontrolom bosanskih Muslimana.¹⁶⁸⁹³ Potčinjenim jedinicama naređeno je da se

oficirima iz Komande Drinskog korpusa; prema Popovićevim riječima, optuženi i Krajišnik uopšte nisu pominjali Srebrenicu, već su samo obavijestili oficire o političkim pregovorima. D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 8.

¹⁶⁸⁸⁷ Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21728, 21746. Prilikom donošenja zaključka da je Krstić dobio borbeni zadatak tokom sastanka s optuženim i Krajišnikom, Vijeće je primijetilo da je Lazić u svom svjedočenju izjavio da je krajem juna 1995. Krstić prenio Komandi Drinskog korpusa borbeni zadatak koji je korpusu dat van uobičajenog lanca komandovanja. Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21727, 21728, 21746. Sagledavajući Lazićevo svjedočenje zajedno s dokazima koji pokazuju da su optuženi i Krajišnik došli u Vlasenicu i sastali se s Krstićem krajem juna 1995., Vijeće smatra da je jedini razuman zaključak koji se može izvući iz takvog svjedočenja taj da je borbeni zadatak dat tokom sastanka između Krstića, Krajišnika i optuženog.

¹⁶⁸⁸⁸ Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21728; D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 9.

¹⁶⁸⁸⁹ Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21728.

¹⁶⁸⁹⁰ Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21728. Tom sastanku prisustvovali su svi komandanti brigada, kao i komandanti samostalnih jedinica potčinjenih Drinskom korpusu. Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21748.

¹⁶⁸⁹¹ Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21731. Vijeće napominje da je Krstić u svom svjedočenju na svom suđenju, koje je u ovom predmetu prihvaćeno na osnovu pravila 92 *quater*, negirao da je učestvovao u planiranju srebreničke operacije, tvrdeći da je za operaciju "Krivaja 95" saznao tek kada se Živanović 2. jula vratio iz Glavnog štaba i prenio zadatak svojim pomoćnicima. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6125. Nadalje, Krstić je prvo izjavio da Živanović zapravo nije morao da se konsultuje sa svojim pomoćnicima ili s Krstićem kada je planirao operaciju jer je bio veoma dobro obaviješten kad je riječ o muslimanskim snagama u Srebrenici, ali je kasnije priznao da je učestvovao u procjeni koje je snage trebalo da učestvuju u zadatku "Krivaja 95". Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6128–6129. Krstić je kasnije takođe priznao da je učestvovao u razradi i bilježenju planova u kojima je u glavnim crtama opisana operacija "Krivaja 95", ali je tvrdio da je on u tome "vrlo malo učestvovao" i da nije davao Živanoviću nikakve konkretne savjete prilikom formulisanja prijedloga za angažovanje snaga. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6370–6371, 6374, 6376–6377. S obzirom na to da je stepen Krstićeve umiješanosti u planiranje operacije "Krivaja 95" direktno uticao na njegovu odgovornost za krivična djela za koja se teretio, Vijeće napominje da je Krstić bio motivisan da minimizira svoju ulogu, i smatra da je stoga njegovo svjedočenje o tome koliko je bio umiješan nepouzdan. Shodno tome, Vijeće neće pridati nikakvu težinu ovom dijelu Krstićevog svjedočenja.

¹⁶⁸⁹² P4571 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juli 1995.), par. 2; P4481 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juli 1995.), par. 2; Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21731; Mirko Trivić, T. 40535 (26. juni 2013.); D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 32.

¹⁶⁸⁹³ P4571 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juli 1995.), par. 1; Mirko Trivić, T. 40534–40535 (26. juni 2013.); D3747 (Izjava svjedoka Mirka Trivića od 22. juna 2013.), str. 7.

pripreme za izvođenje aktivnih borbenih dejstava i "prelazak iz odbrane u napad s cjelokupnim snagama u svojim zonama odgovornosti".¹⁶⁸⁹⁴

5006. Drugo naređenje, zapovijest za aktivna borbeno dejstva u kojoj se primjenjuje osnovna koncepcija iznijeta u pripremnom naređenju, izdato je kasnije istog dana i poslato komandama Zvorničke, Birčanske, Romanijske, Bratunačke i Milićke brigade, kao i 5. mješovitom artiljerijskom puku.¹⁶⁸⁹⁵ Ova zapovijest je takođe dostavljena Glavnom štabu i IKM-u Drinskog korpusa na Pribićevcu.¹⁶⁸⁹⁶

5007. U zapovijesti za aktivna borbeno dejstva pominje se zadatak Drinskog korpusa da "izvodi ofanzivna dejstva [i da] što prije razdvoji enklave Žepa i Srebrenica i suzi ih na gradsko područje".¹⁶⁸⁹⁷ U zapovijesti se zatim određuju konkretni zadaci potčinjenih jedinica, sa sljedećim ciljem: "[I]znenadnim napadom potpuno razdvojiti i suziti enklave Srebrenica i Žepa, popraviti taktički položaj snaga u dubini zone i stvoriti uslove za eliminisanje enklava."¹⁶⁸⁹⁸ Dodijeljeni zadaci nisu uključivali zauzimanje grada Srebrenice.¹⁶⁸⁹⁹ U zapovijesti za aktivna borbeno dejstva jedinicama se nadalje daje uputstvo da se "u postupanju sa ratnim zarobljenicima i stanovništvom u svemu [...] pridržava[ju] Ženevske konvencije", a organi bezbjednosti i VP zadužuju se da odrede rejone za prikupljanje ratnih zarobljenika.¹⁶⁹⁰⁰ Borbena gotovost je naređena za 04:00 sati 6. jula 1995.¹⁶⁹⁰¹ U kasnim večernjim satima 2. jula, Glavni štab je izvijestio optuženog da se "jedinice

¹⁶⁸⁹⁴ P4571 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juli 1995.), par. 2–3; Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6126–6127. Postupajući na osnovu pripremnog naređenja, komandant Zvorničke brigade Pandurević je 2. jula izdao naređenje kojim se od jedinica Zvorničke brigade formira taktička grupa, i imenovao sebe za njenog komandanta, a Milana Jolovića za zamjenika komandanta. P177 (Naređenje Zvorničke brigade, 2. juli 1995.), par. 2.1.

¹⁶⁸⁹⁵ P4481 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juli 1995.), *e-court* str. 1, 17; Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6131. Prema riječima svjedoka Lazića, u operaciji je učestvovalo oko 2.000 vojnika. Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21734. Dvije do tri čete snaga MUP-a i 1. četa Vlaseničke brigade takođe su određeni za rezervne snage, ali nisu primili zapovijest za aktivna borbeno dejstva. P4481 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juli 1995.), par. 5; Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6137–6139.

¹⁶⁸⁹⁶ P4481 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juli 1995.), *e-court* str. 17; Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6142.

¹⁶⁸⁹⁷ P4481 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juli 1995.), par. 2. Krstić je objasnio da je "gradsko područje" Srebrenice obuhvatalo prigradska sela, kao što su Bojna, Bajramovići, Pusulići i Potočari, ali ne i udaljenija sela u enklavi. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6390–6391.

¹⁶⁸⁹⁸ P4481 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juli 1995.), par. 4–5; Momir Nikolić, T. 24828 (16. februar 2012.); Ljubomir Obradović, T. 25220 (24. februar 2012.). V. takođe Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21732–21733.

¹⁶⁸⁹⁹ P4481 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juli 1995.). V. takođe D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 2; Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6136–6137, 6152–6154, 6394–6395, 7349, 7351–7352; D3747 (Izjava svjedoka Mirka Trivića od 22. juna 2013.), str. 7; Mirko Trivić, T. 40534 (26. juni 2013.).

¹⁶⁹⁰⁰ P4481 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juli 1995.), par. 10(b). Lazić je izjavio da se, kao i u svakoj operaciji, očekivalo da će biti zarobljenih, ali se zbog prvobitnog ograničenog obima operacije nije očekivao veliki broj zarobljenika. Milenko Lazić, P4072 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21733–21735.

¹⁶⁹⁰¹ P4481 (Naređenje Drinskog korpusa, 2. juli 1995.), par. 4.

Drinskog korpusa nalaze [...] u punoj borbenoj gotovosti i [...] sa slobodnim snagama izvodi se priprema za predstojeća aktivna borbeno dejstva".¹⁶⁹⁰²

5008. Posljednje pripreme obavljene su tokom narednih nekoliko dana. Pošto su 2. jula primili zapovijest za aktivna borbeno dejstva, komandanti brigada prenijeli su tu zapovijest svojim potčinjenim jedinicama.¹⁶⁹⁰³ Krstić je bio zadužen za izviđačke aktivnosti i pripremio je plan izviđanja.¹⁶⁹⁰⁴ Dana 5. jula, Živanović je još jednom procijenio sveukupnu situaciju u zoni odgovornosti Drinskog korpusa i zaključio da su jedinice spremne za izvođenje zadatka.¹⁶⁹⁰⁵ Krstić je tog popodneva otišao na IKM na Pribićevcu, gdje se sastao s Blagojevićem, čiji se IKM nalazio u blizini.¹⁶⁹⁰⁶

5009. Otprilike u isto vrijeme, činilo se da su snage bosanskih Srba formirale štab u jednoj velikoj kući smještenoj između Žutog mosta i posmatračkog položaja Papa.¹⁶⁹⁰⁷ Pripadnik Nizozemskog bataljona Roger Patelski primijetio je dva tenka kako se kreću blizu te kuće, pripadnike snaga bosanskih Srba kako kopaju rovove i postavljaju lansere raketa u brdima iznad Potočara, kao i artiljeriju i minobacače kako otvaraju vatru u pravcu enklave.¹⁶⁹⁰⁸ Snajperisti raspoređeni po okolnim brdima gađali su muslimanske civile, uključujući žene i djecu, koji su živjeli u kućama u blizini posmatračkog položaja Papa.¹⁶⁹⁰⁹ Snage bosanskih Srba takođe su otvarale vatru iz oružja malog i velikog kalibra na više posmatračkih položaja, uključujući posmatrački položaj Mike.¹⁶⁹¹⁰

ii. Početak borbenih dejstava VRS-a i granatiranje Srebrenice i Potočara

5010. Do 6. jula, izvršena je priprema i grupisanje jedinica Drinskog korpusa za aktivna borbeno dejstva prema Srebrenici i Žepi.¹⁶⁹¹¹ Borbeno dejstvo prema Srebrenici počela su u ranim jutarnjim

¹⁶⁹⁰² P5126 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a predsjedniku RS-a, 2. juli 1995.), str. 3.

¹⁶⁹⁰³ P5133 (Naređenje Bratunačke brigade, 5. juli 1995.); D4189 (Izjava svjedoka Vidoja Blagojevića od 9. decembra 2013.), str. 3–4.

¹⁶⁹⁰⁴ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6156.

¹⁶⁹⁰⁵ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6158–6159, 6171–6172. V. takođe D3950 (Naređenje Drinskog korpusa, 5. juli 1995.) (gdje se kaže da su jedinice Drinskog korpusa izvršile sve pripreme za izvođenje aktivnih borbenih dejstava ka Srebrenici, a 1. i 5. podrinjskoj lakoj pješadijskoj brigadi naređuje da se pripreme za otpočinjanje izvođenja aktivnih borbenih dejstava prema Žepi 6. jula 1995. ujutro).

¹⁶⁹⁰⁶ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6159, 6172–6173, 6423.

¹⁶⁹⁰⁷ P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 8.

¹⁶⁹⁰⁸ P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 9–10; P4174 (Vazдушna fotografija srebreničko-bratunačkog područja s oznakama koje je unio Roger Patelski); Roger Patelski, T. 23018–23019 (13. januar 2012.).

¹⁶⁹⁰⁹ P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 10–11; Roger Patelski, T. 23023–23025 (16. januar 2012.); Momir Nikolić, T. 24574 (13. februar 2012.) (gdje je svjedok potvrdio da je unutar enklave bilo civila koji su ranjeni ili ubijeni snajperskom vatrom Bratunačke brigade i izrazio mišljenje da ti civili "nisu smjeli biti [...] objekat snajperisanja"). Optuženi se za to ubijanje ne tereti u Optužnici.

¹⁶⁹¹⁰ P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 14–15.

¹⁶⁹¹¹ D2097 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 6. juli 1995.); Ljubomir Obradović, T. 25211 (24. februar 2012.).

satima toga dana.¹⁶⁹¹² Otprilike u 03:00 sati, na grad Srebrenicu je otvorena žestoka i kontinuirana vatra.¹⁶⁹¹³ Granate su nasumično ispaljivane po cijelom gradu i enklavi.¹⁶⁹¹⁴ U roku od pola sata, nekoliko raketa je palo blizu baze Nizozemskog bataljona u Potočarima.¹⁶⁹¹⁵ Otprilike oko 13:00 sati, jedna tenkovska granata pogodila je odbrambeni zid posmatračkog položaja Foxtrot,¹⁶⁹¹⁶ koji je nakon toga bio izložen direktnoj vatri iz tenkova, minobacača i malokalibarskih mitraljeza.¹⁶⁹¹⁷ Granatiranje tog područja trajalo je tokom čitavog dana,¹⁶⁹¹⁸ a u početku je bilo koncentrisano na jugoistočni dio enklave.¹⁶⁹¹⁹ Snage bosanskih Srba naišle su na žestok otpor pripadnika ABiH duž južnog prilaza gradu.¹⁶⁹²⁰ Krstić je onima koji nisu dostigli linije koje je po naređenju trebalo da dostignu 6. jula, naredio da nastave napredovanje sljedećeg dana.¹⁶⁹²¹

5011. Snage bosanskih Srba su 7. jula tokom čitavog dana otvarale artiljerijsku i minobacačku vatra, kao i vatra iz višecijevnih raketnih bacača, po cijeloj enklavi.¹⁶⁹²² Više projektila palo je nedaleko od baze Nizozemskog bataljona u Potočarima,¹⁶⁹²³ kao i na grad Srebrenicu, gdje je

¹⁶⁹¹² P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 63; Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6173. V. takođe Ljubomir Obradović, T. 25297–25298 (27. februar 2012.); činjenica o kojoj je presuđeno 1472.

¹⁶⁹¹³ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 63–64. V. takođe P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 26; D2212 (Zbirka teleks poruka MSF-a, 5.–17. juli 1995.), *e-court* str. 3.

¹⁶⁹¹⁴ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 71, 73; P4143 (Izveštaj UNMO-a, 6. juli 1995.), str. 1. V. takođe P5113 (Izveštaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 6. juli 1995.) (gdje se izvještava da je Bratunačka brigada otvorila vatra na ciljeve koji su uključivali školu u Potočarima, fabriku "11. mart" i širi rejon sela).

¹⁶⁹¹⁵ P4144 (Izveštaj UNPROFOR-a, 6. juli 1995.), *e-court* str. 5–6; P4143 (Izveštaj UNMO-a, 6. juli 1995.), str. 1–2; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1920, 1922. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1473.

¹⁶⁹¹⁶ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 30; P4144 (Izveštaj UNPROFOR-a, 6. juli 1995.), *e-court* str. 5; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 45.

¹⁶⁹¹⁷ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 45.

¹⁶⁹¹⁸ P4143 (Izveštaj UNMO-a, 6. juli 1995.), str. 1. Jedna artiljerijska granata ubila je jednog civila i povrijedila jednog dječaka u Srebrenici. P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 70, 75; P4144 (Izveštaj UNPROFOR-a, 6. juli 1995.), par. 1; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 46. V. takođe P398 (Izjava svjedoka Salihe Osmanović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2; P398 (Izjava Salihe Osmanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 10 (gdje je svjedokinja rekla da je granata ubila njenog sina, Edina, 6. jula 1995.). Optuženi se za to ubijanje ne tereti u Optužnici.

¹⁶⁹¹⁹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 45; P4144 (Izveštaj UNPROFOR-a, 6. juli 1995.), par. 1.

¹⁶⁹²⁰ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6174. U trouglu Bandera došlo je do brojnih vatrenih okršaja i jednog raketnog napada. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 30.

¹⁶⁹²¹ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6175–6176.

¹⁶⁹²² P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 30–31; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 77; P5207 (UNPROFOR, Dnevni izvještaj, 7. juli 1995.), par. 1.

¹⁶⁹²³ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 46; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 78; P4145 (Izveštaj UNMO-a, 7. juli 1995.), *e-court* str. 1; P5207 (UNPROFOR, Dnevni izvještaj, 7. juli 1995.), par. 1. Na primjer, napadnuto je seoce Budak, u kome su živjeli samo civili. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 31, 36.

nekoliko civila ranjeno.¹⁶⁹²⁴ Tokom dana na grad je palo više od 200 granata.¹⁶⁹²⁵ Međutim, snage bosanskih Srba nisu dalje napredovale prema enklavi.¹⁶⁹²⁶

5012. Granatiranje se nastavilo 8. jula u 08:00 sati i bilo je najjače u Potočarima i u gradu Srebrenici.¹⁶⁹²⁷ Do 13:00 sati, vojni posmatrači UN-a stacionirani u zgradi PTT-a izbrojali su 34 eksplozije u gradu.¹⁶⁹²⁸ Pošto je od 6. jula bio izložen sve preciznijoj vatri, posmatrački položaj Foxtrot je najzad pao 8. jula.¹⁶⁹²⁹ Kasnije toga dana, snage bosanskih Srba otvorile su vatru i na posmatrački položaj Sierra i posmatrački položaj Uniform.¹⁶⁹³⁰ UNPROFOR je uložio protest Glavnom štabu zbog napada na posmatračke položaje.¹⁶⁹³¹ I pored toga, na posmatrački položaj Mike, koji se nalazio u sjevernom dijelu enklave, sljedećeg dana je otvorena direktna vatra.¹⁶⁹³² Poslije toga, VRS je počeo da zauzima posmatračke položaje, jedan po jedan.¹⁶⁹³³

¹⁶⁹²⁴ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 31; P4145 (Izveštaj UNMO-a, 7. juli 1995.), str. 1; P4146 (Izveštaj UNPROFOR-a, 7. juni 1995.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 82, 87; P5207 (UNPROFOR, Dnevni izvještaj, 7. juli 1995.), par. 1.

¹⁶⁹²⁵ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 86.

¹⁶⁹²⁶ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6176; D2098 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 7. juli 1995.), par. 6(a). V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 12–13; Jean-René Ruez, T. 23712–23713 (26. januar 2012.).

¹⁶⁹²⁷ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 89; P4147 (Izveštaj UNMO-a, 8. juli 1995.), par. 1.

¹⁶⁹²⁸ P4147 (Izveštaj UNMO-a, 8. juli 1995.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 90–92. Kingori je izjavio da se moglo zaključiti da su gađane zgrade, s obzirom na to da je vršena korekcija vatre iz artiljerijskog oruđa kada bi cilj bio promašen. Joseph Kingori, T. 22893–22894 (12. januar 2012.).

¹⁶⁹²⁹ P4144 (Izveštaj UNPROFOR-a, 6. juli 1995.), *e-court* str. 5–6; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 47. U 02:00 sati, tri tenkovske granate pogodile su posmatrački položaj Foxtrot i raznijele odbrambeni zid; komandir čete Bravo je potom naredio pripadnicima Nizozemskog bataljona da se povuku. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 32; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 47; P5129 (Memorandum Thomasa Karremansa UNPROFOR-u, 9. juli 1995.), par. 3. Dok se Nizozemski bataljon povlačio, jednog vojnika iz Nizozemskog bataljona ubio je jedan pripadnik ABiH. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 32; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 47; Momir Nikolić, T. 24819 (16. februar 2012.); P5129 (Memorandum Thomasa Karremansa UNPROFOR-u, 9. juli 1995.), par. 3.

¹⁶⁹³⁰ P3980 (Izveštaj UNMO-a, 9. juli 1995.), *e-court* str. 2; P5129 (Memorandum Thomasa Karremansa UNPROFOR-u, 9. juli 1995.), par. 4; P4787 (Presretnuti razgovor generala Nicolaia i neidentifikovane osobe iz Glavnog štaba VRS-a, 8. juli 1995.). ABiH je spriječila pripadnike Nizozemskog bataljona da napuste taj prostor. P3980 (Izveštaj UNMO-a, 9. juli 1995.), *e-court* str. 2. ABiH je držala položaje u blizini mnogih posmatračkih položaja Nizozemskog bataljona i otvarala je vatru na VRS, pokušavajući da isprovocira VRS da uzvratu vatru, u nadi da će Nizozemski bataljon zatim otvoriti vatru na VRS. Pieter Boering, T. 22099 (29. novembar 2011.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 35.

¹⁶⁹³¹ D4448 (Presretnuti razgovor generala Nicolaia i neidentifikovane osobe, 8. juli 1995.); P4787 (Presretnuti razgovor generala Nicolaia i neidentifikovane osobe iz Glavnog štaba VRS-a, 8. juli 1995.). Živanović je poslao Krstiću hitnu poruku u kojoj pominje taj protest i prenosi naređenje Glavnog štaba "da ne dejstvuj[u] po UNPROFOR-u, a spreč[e] sva moguća iznenađenja i namere Muslimana da povežu Srebrenicu i Žepu". D1964 (Hitna Živanovićeva poruka Krstiću u vezi s protestom UNPROFOR-a, 8. juli 1995.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6178. V. takođe D3995 (Zahtjev Vujadina Popovića IKM-u Drinskog korpusa, 8. juli 1995.); Vujadin Popović, T. 43021 (5. novembar 2013.).

¹⁶⁹³² P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 48.

¹⁶⁹³³ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 48–49; P5129 (Memorandum Thomasa Karremansa UNPROFOR-u, 9. juli 1995.), par. 2 (gdje se kaže da je do 9. jula većina posmatračkih položaja Nizozemskog bataljona bila pogođena minobacačkom vatom). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1476. Posljednje posmatračke položaje koji su pali snage bosanskih Srba zauzele su 11. jula 1995. V. par. 5031. Da bi

5013. U međuvremenu, južna odbrambena linija enklave počela je da pada, a snage bosanskih Srba da ulaze u enklavu.¹⁶⁹³⁴ U kasnim večernjim satima 8. jula, kada su se snage bosanskih Srba približile naselju za privremeni smještaj koje je izgradio Švedski projekat skloništa i koje se nalazilo nedaleko od posmatračkog položaja Sierra i posmatračkog položaja Kilo, 4.000 izbjeglica krenulo je prema gradu.¹⁶⁹³⁵ Grad je do tada već bio prepun,¹⁶⁹³⁶ a veliki broj ljudi počeo se okupljati u bazi čete Bravo u centru Srebrenice.¹⁶⁹³⁷

iii. *Proširenje opsega prvobitnih naređenja za operaciju "Krivaja 95" i neprestano granatiranje Srebrenice*

5014. Poslije nekoliko dana tokom kojih su nailazile na otpor ABiH,¹⁶⁹³⁸ snage bosanskih Srba nastavile su da napreduju 9. jula.¹⁶⁹³⁹ Žestoko granatiranje Srebrenice nastavljeno je u 08:00 sati tog dana i trajalo je tokom cijelog dana.¹⁶⁹⁴⁰ U centru grada čula se paljba iz streljačkog naoružanja, što je značilo da je pješadija bosanskih Srba blizu.¹⁶⁹⁴¹ Kada su kasnije toga dana vojni posmatrači UN-a stacionirani u gradu primjetili tenk koji je mogao direktno da ih pogodi, odlučili su da

izbjegli incident poput onog koji se dogodio na posmatračkom položaju Foxtrot, vojnici Nizozemskog bataljona nisu se više povlačili prema muslimanskim linijama, već su počeli da čekaju da VRS zauzme posmatrački položaj, a zatim bi se predali. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 49; P5129 (Memorandum Thomasa Karremansa UNPROFOR-u, 9. juli 1995.), par. 4–5. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1478. Pošto su se 9. i 10. jula predali VRS-u, vojnici Nizozemskog bataljona s posmatračkog položaja Uniform, posmatračkog položaja Sierra i posmatračkog položaja Kilo odvedeni su u Bratunac. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 34, 38; Albert Rave, T. 22219–22220 (30. novembar 2011.); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 51; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1920, 1924; P5127 (Bilješke o telefonskom razgovoru generala Nicolaia i Tolimira vođenom u 12:30 sati 9. jula 1995.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1479.

¹⁶⁹³⁴ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6177; D2099 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 8. juli 1995.), par. 6(a)–(b); P4482 (Izveštaj Drinskog korpusa, 8. juli 1995.), par. 2; P4930 (Borbeni izvještaj Drinskog korpusa, 8. juli 1995.), par. 1. V. takođe P4929 (Mapa istočne BiH s oznakama koje je unio Richard Butler) (gdje su označene lokacije tri objekta koje je VRS zauzeo 8. jula); Richard Butler, T. 27478–27479 (17. april 2012.).

¹⁶⁹³⁵ P4148 (Izveštaj UNMO-a, 9. juli 1995.), str. 1; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 95; Pieter Boering, T. 22119 (29. novembar 2011.); P4148 (Izveštaj UNMO-a, 9. juli 1995.), str. 1. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 39–40; Mirsada Malagić, T. 23471 (24. januar 2012.); činjenica o kojoj je presuđeno 1482; D2235 (Izveštaj Predsjedništva opštine Srebrenica, 9. juli 1995.); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 51. V. takođe Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2713–2714, 2943; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1923.

¹⁶⁹³⁶ Mirsada Malagić, T. 23471–23472 (24. januar 2012.).

¹⁶⁹³⁷ P3980 (Izveštaj UNMO-a, 9. juli 1995.), *e-court* str. 2–3.

¹⁶⁹³⁸ Momir Nikolić, T. 24837 (16. februar 2012.). Prema jednom izvještaju Glavnog štaba VRS-a, ABiH je 9. jula otvarala vatru na VRS iz svih vrsta naoružanja, uključujući teško naoružanje. D2100 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 9. juli 1995.), par. 6(a).

¹⁶⁹³⁹ V. P5104 (Poruka Drinskog korpusa, 9. juli 1995.).

¹⁶⁹⁴⁰ P4148 (Izveštaj UNMO-a, 9. juli 1995.), str. 1; Joseph Kingori, T. 22952 (13. januar 2012.); D2236 (Izveštaj Predsjedništva opštine Srebrenica, 9. juli 1995.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1474. Približno između 14:00 i 15:00 sati, vojni posmatrači UN-a registrovali su 78 eksplozija, od kojih je 70% bilo koncentrisano na sam grad Srebrenicu. P4149 (Izveštaj UNMO-a, 9. juli 1995.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 98.

napuste zgradu PTT-a i odu u Potočare.¹⁶⁹⁴² To je doprinijelo sve većem osjećanju nesigurnosti i panike među stanovništvom,¹⁶⁹⁴³ čiji se broj neprekidno uvećavao zbog izbjeglica koje su pristizale iz prigradskih naselja.¹⁶⁹⁴⁴

5015. U više navrata tokom tog dana, opštinske vlasti bosanskih Muslimana pokušale su da stupe u kontakt s Vladom u Sarajevu da bi dobile pomoć za stanovništvo.¹⁶⁹⁴⁵ Granatiranje je u međuvremenu nastavljeno.¹⁶⁹⁴⁶ Do 17:50 sati, snage bosanskih Srba ušle su četiri kilometra duboko u enklavu i nalazile se na samo jedan kilometar od samog grada Srebrenice.¹⁶⁹⁴⁷

5016. Cornelis Nicolai, načelnik štaba Ruperta Smitha,¹⁶⁹⁴⁸ razgovarao je s Tolimirom nekoliko puta u toku dana.¹⁶⁹⁴⁹ Nicolai je prvo izrazio zabrinutost u vezi s prodorom bosanskih Srba u enklavu i rekao da UNPROFOR to smatra napadom na zaštićenu zonu, što će primorati UNPROFOR da brani tu zaštićenu zonu svim raspoloživim sredstvima.¹⁶⁹⁵⁰ Nicolai je takođe zahtijevao da se snage bosanskih Srba odmah povuku.¹⁶⁹⁵¹ Tolimir je prvo odgovorio da će provjeriti te informacije sa svojim podređenima na terenu,¹⁶⁹⁵² ali je kasnije rekao da je obaviješten da snage bosanskih Srba nemaju "posebnih problema s UNPROFOR-om ili civilnim stanovništvom

¹⁶⁹⁴¹ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 99–101; P4149 (Izveštaj UNMO-a, 9. juli 1995.).

¹⁶⁹⁴² P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 102–104; Joseph Kingori, T. 22802 (11. januar 2012.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 41.

¹⁶⁹⁴³ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 107, 109. V. takođe svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 641. V. takođe svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3504. Zamjenik gradonačelnika pokušao je da ubijedi vojne posmatračke UN-a da ne odlaze iz grada jer stanovništvo nije željelo da ostane prepušteno samo sebi. P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 104–106.

¹⁶⁹⁴⁴ Svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3503; D2236 (Izveštaj Predsjedništva opštine Srebrenica, 9. juli 1995.) (gdje se pominje 32.000 raseljenih lica i sve veći broj novih izbjeglica, kojih je u vrijeme sastavljanja ovog izvještaja bilo ukupno 4.000).

¹⁶⁹⁴⁵ D2235 (Izveštaj Predsjedništva opštine Srebrenica, 9. juli 1995.); D2236 (Izveštaj Predsjedništva opštine Srebrenica, 9. juli 1995.); P4150 (Poruka Predsjedništva opštine Srebrenica predsjedniku BiH i komandantu ABiH, 9. juli 1995.). V. takođe P5119 (Izveštaj 28. pješadijske divizije Komandi 2. korpusa, 9. juli 1995.), str. 2 (gdje se izvještava da je humanitarna situacija "katastrofalna" jer civilno stanovništvo nema hrane, a sanitetskog materijala je sve manje). U tom trenutku, civilno stanovništvo nije imalo nikakvih zaliha hrane, a ABiH je imala dovoljno hrane za sedam dana. D2236 (Izveštaj Predsjedništva opštine Srebrenica, 9. juli 1995.).

¹⁶⁹⁴⁶ Joseph Kingori, T. 22802(11. januar 2012.).

¹⁶⁹⁴⁷ P5229 (Bilješke o telefonskom razgovoru generala Nicolaia i Tolimira vođenom u 17:50 sati 9. jula 1995.); P4788 (Presretnuti razgovor generala Tolimira i generala Nicolaia vođen u 17:55 sati 9. jula 1995.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1483. Momir Nikolić se prisjetio da je napad zaustavljen da bi VRS mogao da se pregrupiše prije ulaska u grad. Momir Nikolić, T. 24838 (16. februar 2012.).

¹⁶⁹⁴⁸ Rupert Smith, T. 11683 (11. februar 2011.).

¹⁶⁹⁴⁹ P5127 (Bilješke o telefonskom razgovoru generala Nicolaia i Tolimira vođenom u 12:30 sati 9. jula 1995.); P5229 (Bilješke o telefonskom razgovoru generala Nicolaia i Tolimira vođenom u 17:50 sati 9. jula 1995.); P4788 (Presretnuti razgovor generala Tolimira i generala Nicolaia vođen u 17:55 sati 9. jula 1995.); P5128 (Bilješke o telefonskom razgovoru generala Nicolaia i Tolimira vođenom u 19:30 sati 9. jula 1995.); P4821 (Presretnuti razgovor generala Tolimira i generala Nicolaia vođen u 21:25 sati 9. jula 1995.).

¹⁶⁹⁵⁰ P5229 (Bilješke o telefonskom razgovoru generala Nicolaia i Tolimira vođenom u 17:50 sati).

¹⁶⁹⁵¹ P5229 (Bilješke o telefonskom razgovoru generala Nicolaia i Tolimira vođenom u 17:50 sati).

¹⁶⁹⁵² P5229 (Bilješke o telefonskom razgovoru generala Nicolaia i Tolimira vođenom u 17:50 sati 9. jula 1995.).

u Srebrenici", dodajući da ABiH koristi teško naoružanje, zbog čega je dejstvo bosanskih Srba neophodno.¹⁶⁹⁵³ Nicolai je ukazao na to da se teško naoružanje ABiH i dalje nalazi na UNPROFOR-ovom sabirnom punktu.¹⁶⁹⁵⁴ Nicolai je ponovio da snage bosanskih Srba direktno napadaju zaštićenu zonu i još jednom zahtijevao da se bosanski Srbi povuku.¹⁶⁹⁵⁵

5017. U međuvremenu, ranije tog popodneva, Gvero je došao na IKM na Pribićevcu.¹⁶⁹⁵⁶ Oko 17:00 sati, tamo su došli Mladić i Živanović.¹⁶⁹⁵⁷ Krstić ih je jednog po jednog informisao, a Mladić i Živanović su pratili napredovanje jedinica.¹⁶⁹⁵⁸ Negdje oko 19:30 sati, između Tolimirovih razgovora s Nicolaiem, Krstić je poslao Glavnom štabu vanredni borbeni izvještaj u kome je naveo da su jedinice snaga bosanskih Srba u toku dana "izvršile bliži zadatak i stvorile uslove za produženje napada ka Srebrenici".¹⁶⁹⁵⁹ U istom izvještaju, Krstić je izvijestio da će, "koristeći postignuti uspeh", donijeti odluku za dalja dejstva, odnosno da će "uz neophodno pregrupisanje snaga energično i odlučno produžiti napad ka Srebrenici".¹⁶⁹⁶⁰

¹⁶⁹⁵³ P5128 (Bilješke o telefonskom razgovoru generala Nicolaia i Tolimira vođenom u 19:30 sati 9. jula 1995.). Tolimir je takođe tvrdio da ABiH koristi šest oklopnih transportera UNPROFOR-a, što je Nicolai negirao. P5128 (Bilješke o telefonskom razgovoru generala Nicolaia i Tolimira vođenom u 19:30 sati 9. jula 1995.), *e-court* str. 2. V. takođe P4821 (Presretnuti razgovor generala Tolimira i generala Nicolaia vođen u 21:25 sati 9. jula 1995.).

¹⁶⁹⁵⁴ P5128 (Bilješke o telefonskom razgovoru generala Nicolaia i Tolimira vođenom u 19:30 sati 9. jula 1995.), *e-court* str. 2.

¹⁶⁹⁵⁵ P5128 (Bilješke o telefonskom razgovoru generala Nicolaia i Tolimira vođenom u 19:30 sati 9. jula 1995.), *e-court* str. 2.

¹⁶⁹⁵⁶ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6178–6180. Krstić nije bio unaprijed obaviješten o Gverinom dolasku pa je stoga zaključio da je Glavni štab nezadovoljan napredovanjem operacije i da je Gvero poslat da provjeri i prekontroliše IKM na Pribićevcu i da zatim o tome izvijesti Mladića. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6185–6186. Srbslav Davidović je takođe obišao IKM u ranim popodnevrim satima 9. jula; on i Gvero su zatim otišli u Bratunac, gdje je Gvero ostavio Davidovića rekavši "da žuri" za Vlasenicu. Srbslav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9184–9186, 9331–9334.

¹⁶⁹⁵⁷ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6185, 6427. V. takođe D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 4. Mladić je došao u Bratunac prethodnog popodneva; u to vrijeme, hotel "Fontana" je služio kao komandno mjesto Glavnog štaba. Milenko Katanić, T. 24498 (10. februar 2012.); svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3504, 3626. V. takođe Momir Nikolić, T. 24604–24606 (13. februar 2012.) (gdje je svjedok izjavio da je u danima prije pada Srebrenice vidio u Bratuncu Mladića, Radoslava Jankovića, Živanovića, Krstića, Popovića i Kosorića). Deronjić je bio prisutan na IKM-u na Pribićevcu tokom prethodna tri dana. P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 57; Milenko Katanić, T. 24498 (10. februar 2012.). Članovi opštinskih organa iz Bratunca takođe su posjetili IKM na Pribićevcu 11. jula. Srbslav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9188; Srbslav Davidović, T. 24400–24401 (9. februar 2012.).

¹⁶⁹⁵⁸ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6185, 6430–6432, 6437.

¹⁶⁹⁵⁹ D2080 (Izveštaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 9. juli 1995.), par. 2. Vijeće primjećuje da je tokom svog svjedočenja u dokaznom postupku njegove odbrane Krstić negirao da su u plan napada 9. jula unijete izmjene, zbog toga što jedinice Drinskog korpusa još uvijek nisu bile ni blizu izvršenja zadataka koje su dobile u okviru plana za izvođenje operacije "Krivaja 95", što su postigle tek do 10. jula u podne. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6424–6426, 6437, 7360–7361. Vijeće napominje da ove tvrdnje direktno protivrječe opisu zadatka jedinica koji je sam Krstić dao u to vrijeme, odnosno 9. jula, te se neće oslanjati na Krstićevo svjedočenje u tom pogledu.

¹⁶⁹⁶⁰ D2080 (Izveštaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 9. juli 1995.), par. 3. Tolimir je u roku od sat vremena odgovorio Krstiću, tražeći od Krstića da mu svakog sata šalje izvještaj o stanju na ratištu "da bi

5018. Tolimir je izvijestio optuženog o navedenim informacijama, koje je dobio od Krstića, a optuženi je odobrio proširenje opsega prvobitnog plana za operaciju "Krivaja 95" i naredio snagama bosanskih Srba da zauzmu grad.¹⁶⁹⁶¹ Optuženi je rekao Tolimiru da "ako mogu da uzmu Srebrenicu, da mogu i da [je] uzmu".¹⁶⁹⁶² Tolimir je zatim napisao naređenje o tome i poslao ga lično Gveri i Krstiću, kao i IKM-u Drinskog korpusa.¹⁶⁹⁶³ U tom naređenju, Tolimir je napisao: "Predsjednik Republike je zadovoljan rezultatima borbenih dejstava oko Srebrenice i saglasan je da se nastave dejstva radi zauzimanja Srebrenice, razoružanja muslimanskih terorističkih bandi i potpune demilitarizacije enklave Srebrenica".¹⁶⁹⁶⁴ Prenoseći saglasnost optuženog s tako proširenim ciljem, Tolimir je prenio i naređenje optuženog da se "obezbijedi puna zaštita pripadnika UNPROFOR-a i muslimanskog civilnog stanovništva", kao i svoje uputstvo Krstiću da izda odgovarajuće naređenje o tome.¹⁶⁹⁶⁵ Krstić je u svom svjedočenju izjavio da je nakon toga Mladić preko radio uređaja RUP-12 koji je imao kripto-zaštitu zvao sve potčinjene komandante, jednog po jednog, i usmeno im naredio da nastave napad i uđu u Srebrenicu.¹⁶⁹⁶⁶

5019. U međuvremenu, UNPROFOR je prenio VRS-u ultimatum da će doći do vazdušnih udara ukoliko VRS nastavi da napada blokadne položaje Nizozemskog bataljona.¹⁶⁹⁶⁷ Međutim, kada je razgovarao s Janvierom u 23:10 sati, Tolimir ga je uvjeravao da će VRS "učiniti sve da se ide ka smirivanju situacije i iznalaženju razumnog rešenja".¹⁶⁹⁶⁸

5020. Nizozemski bataljon je dobio naređenje da brani grad Srebrenicu svim vojnim sredstvima.¹⁶⁹⁶⁹ Franken je zatim naredio komandiru čete Bravo da zauzme blokadne položaje bliže južnoj ivici grada,¹⁶⁹⁷⁰ i taj zadatak je izvršen do 06:30 sati 10. jula.¹⁶⁹⁷¹

[Tolimir] mogao voditi komunikaciju s UNPROFOR-om koja [...] [Krstiću] obezbeđuje da radi[] i dalje po planu". P5131 (Izveštaj Drinskog korpusa, 9. juli 1995.).

¹⁶⁹⁶¹ P2276 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 9. juli 1995.); Zdravko Tolimir, T. 45063 (12. decembar 2013.). V. takođe Momir Nikolić, T. 24840–24842 (16. februar 2012.).

¹⁶⁹⁶² Zdravko Tolimir, T. 45063 (12. decembar 2013.).

¹⁶⁹⁶³ P2276 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 9. juli 1995.); Zdravko Tolimir, T. 45063 (12. decembar 2013.).

¹⁶⁹⁶⁴ P2276 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 9. juli 1995.).

¹⁶⁹⁶⁵ P2276 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 9. juli 1995.); Zdravko Tolimir, T. 45063 (12. decembar 2013.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6181.

¹⁶⁹⁶⁶ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6186–6187, 6425, 6427.

¹⁶⁹⁶⁷ P2275 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s upozorenjem bosanskim Srbima, 9. juli 1995.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 41.

¹⁶⁹⁶⁸ P5266 (Presretnuti razgovor generala Bernarda Janviera i generala Zdravka Tolimira, 9. juli 1995.), str. 3. Janvier i Tolimir su takođe razgovarali o tome da li vojnici Nizozemskog bataljona koje su zarobile snage bosanskih Srba mogu da se vrate u Potočare, a Tolimir je ponovo tvrdio da bosanski Muslimani koriste oklopne transportere UNPROFOR-a. P5266 (Presretnuti razgovor generala Bernarda Janviera i generala Zdravka Tolimira, 9. juli 1995.), str. 2–3.

¹⁶⁹⁶⁹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 52; P2275 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s upozorenjem bosanskim Srbima, 9. juli 1995.), *e-court* str. 2. V. takođe Robert Franken, T. 23120–23121 (17. januar 2012.); P5129 (Memorandum Thomasa Karremansa UNPROFOR-u, 9. juli 1995.), par. 8–9 (gdje se

5021. Tog jutra, situacija u Srebrenici bila je napeta, a minobacačke i artiljerijske granate počele su da padaju po cijelom gradu u 08:00 sati.¹⁶⁹⁷² Mladić i Janvier su razgovarali u 10:25 sati; Janvier je zahtijevao da Mladić potpuno zaustavi ofanzivu bosanskih Srba, a Mladić je odgovorio da taj napad predstavlja odgovor na prepade koje su bosanski Muslimani vršili iz enklave.¹⁶⁹⁷³ U 13:00 sati, Mladić je naredio snagama bosanskih Srba da nastave napredovanje.¹⁶⁹⁷⁴ Glavni štab je prerasporedio na srebrenički front jedinice koje su bile angažovane na drugim područjima.¹⁶⁹⁷⁵ Osim toga, dio snaga MUP-a RS-a raspoređenih na sarajevskom frontu, uključujući 2. odred iz Šekovića i jednu četvu Jahorinskih regruta, izdvojen je i upućen u srebrenički rejon kao samostalna jedinica pod komandom Ljubiše Borovčanina, zamjenika komandanta SBP-a.¹⁶⁹⁷⁶

predviđa da će, ukoliko snage bosanskih Srba budu nastavile napredovanje, posmatrački položaj Kilo i posmatrački položaj Delta takođe pasti).

¹⁶⁹⁷⁰ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 52; Robert Franken, T. 23122 (17. januar 2012.); P242 (Naređenje Nizozemskog bataljona, 9. juli 1995.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 39 (gdje se navodi da je komandant Nizozemskog bataljona naredio zauzimanje blokadnih položaja južno od grada da bi mogli vidjeti ulazak VRS-a u grad).

¹⁶⁹⁷¹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 52. Premda je Nizozemski bataljon prvobitno planirao formiranje četiri blokadna položaja, jedan oklopni transporter je pogoden i izbačen s puta dok je pokušavao da dođe do svog položaja, a snage bosanskih Srba su na kraju preuzele kontrolu nad njim tokom svog napredovanja ka gradu. P242 (Naređenje Nizozemskog bataljona, 9. juli 1995.); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 53–54; P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), 1. dio, na 00:18:40–00:19:25 (gdje se vidi Hagemanov oklopni transporter); Robert Franken, T. 23084 (16. januar 2012.). V. takođe P3972 (Mapa istočne Bosne s oznakama koje je unio Pieter Boering) (koje pokazuju blokadne položaje zauzete tokom dana 10. jula); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 54; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2715, 2717, 2910, 2935 (gdje je svjedok rekao da je zaključio da snage bosanskih Srba gađaju UNPROFOR jer se vatra bosanskih Srba nastavila čak i nakon povlačenja artiljerijske jedinice bosanskih Muslimana koja se nalazila u blizini).

¹⁶⁹⁷² P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 44; svjedokinja KDZ186, P358 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3632; D137 (UNPROFOR, Dnevni izvještaj, 10. juli 1995.), str. 4; P4151 (Izveštaj UNMO-a, 10. juli 1995.); P4153 (Izveštaj UNMO-a, 10. juli 1995.), *e-court* str. 3; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 116–117. V. takođe P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 19; činjenica o kojoj je presuđeno 1487. Vojni posmatrači UN-a registrovali su preko 100 detonacija tokom prijepodneva. P4152 (Izveštaj UNMO-a, 10. juli 1995.); P4153 (Izveštaj UNMO-a, 10. juli 1995.), *e-court* str. 3; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 121; Joseph Kingori, T. 22897–22898 (12. januar 2012.); D137 (UNPROFOR, Dnevni izvještaj, 10. juli 1995.), str. 4.

¹⁶⁹⁷³ P4822 (Presretnuti razgovor generala Janviera i Ratka Mladića, 10. juli 1995.).

¹⁶⁹⁷⁴ P5106 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 10. juli 1995.).

¹⁶⁹⁷⁵ V. Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14002–14003; Dragan Todorović, T. 24194 (7. februar 2012.) (gdje je svjedok rekao da je Pelemiš naredio Bijeljinskom vođu 10. diverzantskog odreda da krene ka Bratuncu preko Vlasenice pod komandom Franca Kosa, i da je ta grupa 10. jula prenočila u Zelenom Jadru). V. takođe Petar Salapura, T. 40260–40263 (24. juni 2013.) (gdje je svjedok naveo da je kasnije čuo od Pelemiša da je Pelemiš otišao u Srebrenicu po Krstićevom naređenju).

¹⁶⁹⁷⁶ V. P2993 (Naređenje MUP-a RS-a, 10. juli 1995.), par. 1, 3; D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 15 (gdje je svjedok rekao da je stigao u SJB Bratunac 11. jula oko podneva). U naređenju se nadalje navodi da u sastav samostalne jedinice takođe ulaze 1. četa PJP-a CJB-a Zvornik, kao i mješovita četa združenih snaga MUP-a RSK-a, Srbije i RS-a. P2993 (Naređenje MUP-a RS-a, 10. juli 1995.), par. 2. V. takođe D3196 (Izjava svjedoka Dušana Mičića od 24. marta 2013.), par. 17–20 (gdje se opisuje proces razmještanja na dan 11. jula); D3903 (Izjava svjedoka Mendeljeva Đurića od 26. jula 2013.), par. 6–7.

5022. Za to vrijeme, stanovništvo je napustilo "gornji dio" Srebrenice i povuklo se u dio grada blizu bolnice,¹⁶⁹⁷⁷ koja je oko 13:00 časova dva puta direktno pogođena artiljerijskim granatama kalibra 155 mm.¹⁶⁹⁷⁸ Tokom narednog sata palo je otprilike 50 granata, a vojni posmatrači UN-a vidjeli su kako rakete prelijeću Potočare i lete ka Srebrenici.¹⁶⁹⁷⁹ Oko 16:00 sati, granatiranje grada se pojačalo, uslijed čega je devet osoba teško povrijeđeno.¹⁶⁹⁸⁰ Te večeri, masa od nekoliko hiljada uplašanih ljudi okupila se ispred bolnice i "izrazila želju da ode iz grada".¹⁶⁹⁸¹ Mještani iz obližnjih sela nastavili su da pristižu u grad i govorili su da nadiruće snage bosanskih Srba pale njihova sela.¹⁶⁹⁸²

5023. Tokom dana, Nizozemski bataljon dobio je od snaga bosanskih Srba ultimatum u kome je stajalo da će, pošto Nizozemski bataljon ne razoružava bosanske Muslimane, to učiniti VRS, a Nizozemskom bataljonu će biti dozvoljeno da napusti enklavu kroz posmatrački položaj Papa, zajedno s civilnim stanovništvom, ukoliko ostavi svoju opremu i naoružanje.¹⁶⁹⁸³ Franken je prosljedio tekst ultimatumu komandiru čete Bravo, zajedno s odgovorom UN-a: naređenjem snagama bosanskih Srba da se do 06:00 sati 11. jula 1995. povuku na granice enklave iz 1993. ili da se suoče s prijetnjom "masovnih vazdušnih napada".¹⁶⁹⁸⁴

5024. Dana 10. jula uveče, VRS je pokušao da uđe u grad Srebrenicu, ali je odbijen vatrom ABiH i Nizozemskog bataljona s blokadnih položaja.¹⁶⁹⁸⁵ Na blokadne položaje Nizozemskog bataljona i dalje je otvarana vatra, a nastavljeno je i "masovno granatiranje" Srebrenice – uključujući i bazu čete Bravo.¹⁶⁹⁸⁶ Pripadnici međunarodnih humanitarnih organizacija stacionirani u Srebrenici molili

¹⁶⁹⁷⁷ Svjedok KDZ064, T. 1424 (22. april 2010.).

¹⁶⁹⁷⁸ P4152 (Izveštaj UNMO-a, 10. juli 1995.); P4153 (Izveštaj UNMO-a, 10. juli 1995.), *e-court* str. 3; Joseph Kingori, T. 22954 (13. januar 2012.) (gdje je svjedok rekao da je bolnica bila ciljana). V. takođe P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 29; činjenica o kojoj je presuđeno 1487.

¹⁶⁹⁷⁹ P3991 (Izveštaj UNMO-a, 10. juli 1995.); P4153 (Izveštaj UNMO-a, 10. juli 1995.), *e-court* str. 3; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 122.

¹⁶⁹⁸⁰ P4153 (Izveštaj UNMO-a, 10. juli 1995.), *e-court* str. 3. V. takođe P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 123.

¹⁶⁹⁸¹ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 31.

¹⁶⁹⁸² P4153 (Izveštaj UNMO-a, 10. juli 1995.), *e-court* str. 3; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 123–125. V. takođe D1968 (Izjava svjedoka Pietera Boeringa od 28. septembra 1995.), str. 5.

¹⁶⁹⁸³ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 56; P4176 (Naređenje majora Frankena kapetanu Groenu, 10. juli 1995.).

¹⁶⁹⁸⁴ P4176 (Naređenje majora Frankena kapetanu Groenu, 10. juli 1995.), str. 1; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 56.

¹⁶⁹⁸⁵ Robert Franken, T. 23117 (16. januar 2012.); T. 23156 (17. januar 2012.). V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 42. V. takođe D3886 (Izjava svjedoka Svetozara Andrića od 16. jula 2013.), par. 18, 24 (gdje se opisuje približavanje Birčanske brigade Srebrenici).

¹⁶⁹⁸⁶ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 55. Četa Bravo prestala je da broji eksplozije kada je njihov broj dostigao cifru od 160 ili 200. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 55. Vijeće konstatuje da je 10. jula, tokom dana, ABiH ispaljivala minobacačke granate s lokacije u Srebrenici koja se nalazila preko puta baze čete Bravo. P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1 00:06:04–00:06:44; Jean-René Ruez, T. 24086 (2. februar 2012.).

su za pomoć svoje kolege iz kancelarija u Beogradu, Zagrebu i Sarajevu.¹⁶⁹⁸⁷ Neki civili krenuli su prema Potočarima, ali su ih zaustavili pripadnici muslimanskih snaga u Srebrenici, koji su im rekli da se vrate u grad.¹⁶⁹⁸⁸

5025. U 20:15 sati, Janvier je pokušao da stupi u kontakt s Mladićem, ali je uspio da dobije samo Tolimira.¹⁶⁹⁸⁹ Kada je Janvier ustvrdio da snage bosanskih Srba napadaju položaje Nizozemskog bataljona, Tolimir je odgovorio da će provjeriti tu informaciju na terenu i zamolio Janviera da ponovo nazove za 20 ili 30 minuta.¹⁶⁹⁹⁰ U kasnijem razgovoru, Tolimir je rekao Janvieru da je Nizozemski bataljon otvorio vatru na snage bosanskih Srba, koje ne mogu da se povuku dok se ne obustave borbena dejstva.¹⁶⁹⁹¹ Janvier je odgovorio da je Nizozemski bataljon dobio naređenje da drži svoje položaje i da se brani ukoliko bilo ko pokuša da mu oduzme oružje.¹⁶⁹⁹² Tolimir je zatim rekao da će provjeriti te informacije s komandantom bataljona i da Janvier i on treba ponovo da razgovaraju.¹⁶⁹⁹³ U trećem razgovoru, vođenom u 22:30 sati, Tolimir je izvijestio Janviera da su borbena dejstva obustavljena i složio se da sljedećeg dana razgovara s Gobilliardom u Sarajevu.¹⁶⁹⁹⁴

5026. Te noći, komandant Nizozemskog bataljona Thomas Karremans i vojnici Nizozemskog bataljona Pieter Boering i Albert Rave, održali su u zgradi PTT-a u Srebrenici sastanak s predstavnicima vojnih i civilnih vlasti bosanskih Muslimana, od kojih su mnogi bili naoružani.¹⁶⁹⁹⁵ Karremans je tamo obavijestio vlasti bosanskih Muslimana o ultimatumu koji je UNPROFOR dao snagama bosanskih Srba.¹⁶⁹⁹⁶ Karremans im je takođe prenio ultimatum snaga bosanskih Srba "da

¹⁶⁹⁸⁷ P5089 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 11. juli 1995.).

¹⁶⁹⁸⁸ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 57.

¹⁶⁹⁸⁹ P5270 (Presretnuti razgovori generala Zdravka Tolimira i generala Bernarda Janviera vođeni u 20:15 sati i kasnije, 10. juli 1995.), str. 1. V. takođe P5268 (Presretnuti razgovor Ratka Mladića i generala Bernarda Janviera, 10. juli 1995.), str. 2 (gdje su se oni, u 10:45 sati, dogovorili da ponovo razgovaraju u 18:00 sati).

¹⁶⁹⁹⁰ P5270 (Presretnuti razgovori generala Zdravka Tolimira i generala Bernarda Janviera vođeni u 20:15 sati i kasnije), str. 1–2.

¹⁶⁹⁹¹ P5270 (Presretnuti razgovori generala Zdravka Tolimira i generala Bernarda Janviera vođeni u 20:15 sati i kasnije), *e-court* str. 3–4.

¹⁶⁹⁹² P5270 (Presretnuti razgovori generala Zdravka Tolimira i generala Bernarda Janviera vođeni u 20:15 sati i kasnije), *e-court* str. 5.

¹⁶⁹⁹³ P5270 (Presretnuti razgovori generala Zdravka Tolimira i generala Bernarda Janviera vođeni u 20:15 sati i kasnije), *e-court* str. 5–6.

¹⁶⁹⁹⁴ P4836 (Presretnuti razgovor generala Tolimira i generala Janviera vođen u 22:30 sati 10. jula 1995.). V. takođe P4784 (Presretnuti razgovor generala Janviera i generala Tolimira vođen u 22:35 sati 10. jula 1995.); P2451 (Izjava svjedoka Anthonyja Banburyja od 19. maja 2009.), par. 180.

¹⁶⁹⁹⁵ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 45; Albert Rave, T. 22220 (30. novembar 2011.). Mnogi od tih ljudi bili su u uniformama i nosili oružje, uključujući puške, mitraljeze i ručne raketne bacače. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 47; Albert Rave, T. 22220–22221 (30. novembar 2011.); P4154 (Izveštaj UNMO-a, 11. juli 1995.), *e-court* str. 3.

¹⁶⁹⁹⁶ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 48; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1926; P4154 (Izveštaj UNMO-a, 11. juli 1995.), *e-court* str. 3. Civilne i vojne vođe nisu vjerovale da će biti izvedeni vazdušni udari jer je takvo obećanje već bilo davano

hoće da Muslimani odu iz enklave" u roku od 48 sati, a da će im zauzvrat biti obezbijeđen slobodan prolaz.¹⁶⁹⁹⁷ Nakon sastanka, mnogi od tih naoružanih ljudi ostali su napolju u blizini zgrade PTT-a, a zatim su napustili grad i otišli u pravcu sjeverozapada.¹⁶⁹⁹⁸ Do sljedećeg jutra, muslimanske snage u Srebrenici su nestale iz grada.¹⁶⁹⁹⁹

5027. U toku noći sa 10. na 11. jula, grad i posmatrački položaj Hotel su često granatirani.¹⁷⁰⁰⁰ U 01:00 sati, jedan od vojnika Nizozemskog bataljona koji se nalazio na blokadnom položaju izvijestio je da je vidio pripadnike VRS-a kako ulaze u kuće, pucaju, a zatim pale kuće.¹⁷⁰⁰¹

iv. *Pad Srebrenice i preseljavanje stanovništva u Potočare*

5028. Jutro 11. jula bilo je neuobičajeno mirno otprilike do 11:15 sati, kada su na Srebrenicu ispaljene četiri granate s područja Budaka, sjeverno od enklave.¹⁷⁰⁰² Nizozemski bataljon je podnio nekoliko zahtjeva za blisku vazдушnu podršku, ali se ništa nije dogodilo.¹⁷⁰⁰³ Do tada se ispred baze čete Bravo okupilo više hiljada bosanskih Muslimana, koji su tražili da ih puste unutra jer su smatrali da će u bazi biti bezbjedni.¹⁷⁰⁰⁴ Na kraju, oko 11:00 sati, ta grupa ljudi se probila kroz odbranu čete Bravo i ušla u bazu.¹⁷⁰⁰⁵ Negdje oko podneva, jedna minobacačka granata pala je između dva oklopna transportera u bazi i ranila nekoliko ljudi.¹⁷⁰⁰⁶

ranije, ali se ništa nije dogodilo. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 48; P4154 (Izveštaj UNMO-a, 11. juli 1995.), *e-court* str. 3.

¹⁶⁹⁹⁷ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 126–127; P4154 (Izveštaj UNMO-a, 11. juli 1995.), *e-court* str. 2–3. Ultimatum bosanskih Srba nadalje je predviđao da će ulazak u bazu Nizozemskog bataljona biti dozvoljen samo predstavnicima MSF-a, UNHCR-a i MKCK-a, ali ne i izbjeglicama. P4154 (Izveštaj UNMO-a, 11. juli 1995.), *e-court* str. 2–3.

¹⁶⁹⁹⁸ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 49; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 57. V. takođe par. 5036–5038.

¹⁶⁹⁹⁹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 57; Robert Franken, T. 23155–23156 (17. januar 2012.).

¹⁷⁰⁰⁰ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 50–51.

¹⁷⁰⁰¹ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 50.

¹⁷⁰⁰² P4154 (Izveštaj UNMO-a, 11. juli 1995.) *e-court* str. 3.

¹⁷⁰⁰³ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 51–52; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 128. V. takođe P4154 (Izveštaj UNMO-a, 11. juli 1995.), *e-court* str. 3; činjenica o kojoj je presuđeno 1495.

¹⁷⁰⁰⁴ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 52; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 60; Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1945–1946. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1486, 1490.

¹⁷⁰⁰⁵ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 52. V. takođe Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1931–1932; D1968 (Izjava svjedoka Pietera Boeringa od 28. septembra 1995.), str. 5.

¹⁷⁰⁰⁶ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 54. V. takođe Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1932; svjedok KDZ064, T. 1424–1425 (22. april 2010.); svjedokinja KDZ186, P358 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3633–3634.

5029. U međuvremenu, veliki broj bosanskih Muslimana iz svih dijelova grada krenuo je ka Potočarima.¹⁷⁰⁰⁷ Poslije granatiranja baze čete Bravo, vojnici Nizozemskog bataljona počeli su da prate ljude koji su se nalazili u bazi dok su pješke prelazili četiri kilometra do baze UN-a.¹⁷⁰⁰⁸ Bosanski Muslimani su pošli tamo kao neorganizovana masa, a kasnije su formirali kolonu koja se sklanjala s puta da bi omogućila prolaz vozilima Nizozemskog bataljona koja su prevozila bolesne i povrijeđene.¹⁷⁰⁰⁹

5030. U 13:00 ili 14:00 sati, jedinice bosanskih Srba bile su na okolnim visovima koji gledaju na enklavu s istočne strane.¹⁷⁰¹⁰ U pokušaju, kako se čini, da zaplaše bosanske Muslimane koji su bježali i usmjere ih u pravcu Potočara,¹⁷⁰¹¹ snage bosanskih Srba pucale su na grupu bosanskih Muslimana koja se kretala prema sjeveru i granatirale je.¹⁷⁰¹² Baš u tom trenutku počeli su vazdušni

¹⁷⁰⁰⁷ Robert Franken, T. 23187 (17. januar 2012.); P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 31; svjedokinja KDZ186, P358 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3599; Mirsada Malagić, T. 23473–23474, 23477–23478 (24. januar 2012.); P397 (Izjava svjedoka Salihe Osmanović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2; P397 (Izjava Salihe Osmanović Kantonalnom sudu u Tuzli), *e-court* str. 10; P397 (Izjava svjedoka Razije Pašagić od 15. juna 2000.), str. 1; P397 (Izjava Razije Pašagić Kantonalnom sudu u Tuzli, 15. juni 2000.), *e-court* str. 9; P403 (Izjava svjedoka Rahime Malkić od 17. juna 2000.), *e-court* str. 2; P403 (Izjava Rahime Malkić Kantonalnom sudu u Tuzli, 17. juni 2000.), *e-court* str. 9; P394 (Izjava Mevlide Bektić Kantonalnom sudu u Tuzli, 16. juni 2000.), *e-court* str. 7–8; P395 (Izjava svjedoka Behare Krdžić od 16. juna 2000.), str. 2; P395 (Izjava Behare Krdžić Kantonalnom sudu u Tuzli, 16. juni 2000.), *e-court* str. 8; P399 (Izjava Saliha Mehmedovića Kantonalnom sudu u Tuzli, 15. juni 2000.), *e-court* str. 11. V. takođe P404 (Izjava svjedoka Samile Salčinović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2; P404 (Izjava Samile Salčinović Kantonalnom sudu u Tuzli, 18. juni 2000.), *e-court* str. 13; P396 (Izjava svjedoka Hanife Hafizović od 16. juna 2000.), str. 2; P396 (Izjava Hanife Hafizović Kantonalnom sudu u Tuzli, 16. juni 2000.), *e-court* str. 10–11; činjenica o kojoj je presuđeno 1500.

¹⁷⁰⁰⁸ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 55–58; Johannes Rutten, T. 22036–22037 (28. novembar 2011.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1931–1932, 1937; Robert Franken, T. 23185 (17. januar 2012.); Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2879; Mirsada Malagić, T. 23477–23478 (24. januar 2012.). V. takođe svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3504–3507, 3549–3351; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 641; svjedok KDZ064, T. 1423 (22. april 2010.); činjenice o kojima je presuđeno 1491, 1492.

¹⁷⁰⁰⁹ Mirsada Malagić, T. 23478–23479, 23523 (24. januar 2012.). Otprilike u isto vrijeme, Nizozemski bataljon je počeo da pomaže MSF-u oko prevoza bolesnih i povrijeđenih iz bolnice u Potočare. Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2929; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 32–33; Johannes Rutten, T. 22036 (28. novembar 2011.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1937–1938; D1968 (Izjava svjedoka Pietera Boeringa od 28. septembra 1995.), str. 5.

¹⁷⁰¹⁰ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6191.

¹⁷⁰¹¹ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 58, 60; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 33; Pieter Boering, T. 22139 (30. novembar 2011.); Mirsada Malagić, T. 23525–23526 (24. januar 2012.); P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 19. V. takođe Robert Franken, T. 23154 (17. januar 2012.) (gdje je svjedok izjavio da je VRS, da je želio da pobije sve ljude iz kolone, imao sredstva da to i postigne, ali je svejedno zaključio da je VRS gađao kolonu jer su artiljerijske i minobacačke granate padale toliko blizu puta Srebrenica – Potočari, kao i zato što u blizini nije bilo nikakvih vojnih ciljeva niti pokreta).

¹⁷⁰¹² Momir Nikolić, T. 24608–24609 (13. februar 2012.), T. 24850–24851, 24855 (16. februar 2012.) (gdje je svjedok izjavio da je kolonu civila koja je pošla iz Srebrenice ka Potočarima gađao 2. pješadijski bataljon Bratunačke brigade iz topa B1); Robert Franken, T. 23154 (17. januar 2012.). Granate su padale blizu puta, s obje strane kolone, i ranile nekoliko ljudi, a ubile druge. Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1944–1945; Mirsada Malagić, T. 23476–23479 (24. januar 2012.) (gdje je svjedokinja izjavila da je i sama bila ranjena); Christine Schmitz, T. 26870 (26. mart 2012.); svjedokinja KDZ186, P358

udari NATO-a na položaje bosanskih Srba, koji su trajali oko 30 minuta.¹⁷⁰¹³ Franken je ubrzo dobio poruku od snaga bosanskih Srba da će baza UN-a, uključujući i prostor na kome su se okupile izbjeglice, biti granatirana, a da će vojnici Nizozemskog bataljona koje su snage bosanskih Srba zarobile biti ubijeni ukoliko vazdušni udari odmah ne prestanu.¹⁷⁰¹⁴ Granatiranje je uskoro nastavljeno i na prostor oko autobuske stanice u gradu Srebrenici je otvorena minobacačka vatra.¹⁷⁰¹⁵ Franken je izdao uputstvo četi Bravo da se povuče iz grada Srebrenice i krene prema Potočarima na začelju grupe bosanskih Muslimana, ostajući tako između njih i snaga bosanskih Srba.¹⁷⁰¹⁶

5031. U toku dana, s preostalih posmatračkih položaja ljudstvo se ili povuklo ili su te posmatračke položaje zauzele snage bosanskih Srba – s izuzetkom posmatračkog položaja Papa.¹⁷⁰¹⁷ Među jedinicama VRS-a koje su napredovale prema Srebrenici bili su pripadnici 10. diverzantskog odreda, Vukovi sa Drine i dijelovi Bratunačke i Miličke brigade.¹⁷⁰¹⁸

5032. Generalno, jedinice bosanskih Srba naišle su na slab otpor dok su se približavale gradu Srebrenici i tokom ulaska u grad.¹⁷⁰¹⁹ Po dolasku u grad, pripadnici 10. diverzantskog odreda

(Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3599. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1489, 1501.

¹⁷⁰¹³ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 65 (gdje je svjedok procijenio da je bliska vazдушna podrška pružena oko 14:00 sati); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 130 (gdje je svjedok rekao da bi "blisku vazдушnu podršku" prije nazvao "vazдушnim udarom"); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6191. V. takođe Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1927–1928; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2716; činjenica o kojoj je presuđeno 1496.

¹⁷⁰¹⁴ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 65; P3992 (Izveštaj UNMO-a, 11. juli 1995.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1928–1929. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1497.

¹⁷⁰¹⁵ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 65; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 130, 133.

¹⁷⁰¹⁶ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 60.

¹⁷⁰¹⁷ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 58. V. takođe Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6189. U većini slučajeva, vojnici Nizozemskog bataljona koji su dežurali na posmatračkim položajima morali su da predaju oružje i bili su prebačeni u svojim oklopnim transporterima u Bratunac. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 59.

¹⁷⁰¹⁸ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10944–10945; Dražen Erdemović, T. 25365 (27. februar 2012.); P4351 (Naređenje 10. diverzantskog odreda, 10. juli 1995.); Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14001–14003. S obzirom na srazmjerno sporije napredovanje Bratunačke brigade iz pravca sjevera, Mladić je naredio Živanoviću da obezbijedi dodatne jedinice Drinskog korpusa i angažuje ih duž tog pravca. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6189–6191, 6433. Po Živanovićevom naređenju, 50 do 60 ljudi iz Vlaseničke brigade potom je izdvojeno i poslato na IKM Bratunačke brigade u Kvacu. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6138–6139, 6191.

¹⁷⁰¹⁹ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10945 (gdje je svjedok rekao da ga je iznenadilo što je 10. diverzantski odred prilikom ulaska u grad naišao na slab otpor). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1488; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 4; Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6189.

pozvali su malobrojne ljude koji su ostali u gradu da napuste kuće.¹⁷⁰²⁰ Dok su se jedinice približavale centru grada, pojavio se jedan vojno sposoban muškarac, i mada je izjavio da nije pripadnik ABiH i da nema nikakvih problema s bosanskim Srbima, komandant 10. diverzantskog odreda Milorad Pelemiš naredio je jednom vojniku bosanskom Srbinu da tom čovjeku prereže grkljan, što je vojnik i učinio.¹⁷⁰²¹

5033. Do 17:00 sati, snage bosanskih Srba prestale su da granatiraju grad.¹⁷⁰²² Otprilike u to vrijeme, Pandurević je izvijestio Mladića, koji je tokom cijelog tog dana ostao sa Živanovićem i Krstićem na IKM-u Pribićevec, da je dio njegove taktičke grupe ušao u grad.¹⁷⁰²³ Mladić je zatim naredio Krstiću i Živanoviću da pođu s njim i odmah se uputio u Srebrenicu.¹⁷⁰²⁴ Dok su hodali kroz grad, naišli su na Pandurevića, Trivića i druge oficire VRS-a.¹⁷⁰²⁵ U centru Srebrenice, Mladić je pred televizijskom kamerom izjavio:

Evo nas, 11. jula 1995. godine, u srpskoj Sreberenici. Uoči još jednog velikoga praznika srpskoga, poklanjamo srpskome narodu ovaj grad. I napokon, došao je trenutak da se, posle bune protiv dahija, Turcima osvetimo na ovom prostoru.¹⁷⁰²⁶

Zatim je naredio pripadnicima snaga bosanskih Srba da nastave pravo za Potočare.¹⁷⁰²⁷

¹⁷⁰²⁰ Činjenica o kojoj je presuđeno 1498. Dok su se približavale Srebrenici, snage bosanskih Srba takođe su palile kuće bosanskih Muslimana. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1493; Franc Kos, T. 42396 (1. avgust 2013.) (gdje je svjedok priznao da je tokom napredovanja čuo Krstića kako preko voki-tokija naređuje jedinicama da "potisn[u] i spal[e]", što je značilo da pale kuće).

¹⁷⁰²¹ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10946–10948; Dražen Erdemović, T. 25342–25343 (27. februar 2012.).

¹⁷⁰²² P4154 (Izvjestaj UNMO-a, 11. juli 1995.), *e-court* str. 4.

¹⁷⁰²³ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6192, 6434; P4823 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba vođen u 17:25 sati 11. jula 1995.) (gdje jedan od učesnika u razgovoru izvještava da se na "srpskoj crkvi" u Srebrenici vijori zastava). Krstić je procijenio da se to zbilo otprilike dva-tri sata poslije vazдушnih udara. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6511. Ova informacija prenijeta je Glavnom štabu u redovnom borbenom izvještaju Drinskog korpusa. P6125 (Borbeni izvještaj Drinskog korpusa, 11. juli 1995.), par. 2.

¹⁷⁰²⁴ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6192, 6511; Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10947–10948. Pripadnicima 10. diverzantskog odreda je naređeno da obezbijede ulaz u grad za Mladićev dolazak. Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10947–10948; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 5.

¹⁷⁰²⁵ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6193, 6501 (gdje je svjedok identifikovao osobe iz P4202, *e-court* str. 31); P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 31; činjenica o kojoj je presuđeno 1499. Popović je u to vrijeme takođe bio prisutan u gradu. D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 12; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 38. Činjenica da su snage bosanskih Srba toga dana ušle u grad Srebrenicu uključena je u redovni borbeni izvještaj Drinskog korpusa, koji je te večeri poslat Glavnom štabu i u kojem se takođe navodi da će o drugim detaljima biti dostavljen vanredni izvještaj. P6125 (Borbeni izvještaj Drinskog korpusa, 11. juli 1995.), par. 2.

¹⁷⁰²⁶ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 00:30:44–00:31:05.

¹⁷⁰²⁷ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 00:31:20; Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14004–14005.

5034. Gvero je u kasnim popodnevnim i ranim večernjim satima razgovarao s Nicolaiem i Gobilliardom.¹⁷⁰²⁸ U razgovoru s Nicolaiem, Gvero je negirao da snage bosanskih Srba napadaju položaje UN-a ili da gađaju civilno stanovništvo.¹⁷⁰²⁹ U razgovoru s Gobilliardom, Gvero je ponovio ono što je već bio rekao Nicolaiu i iznio sugestiju da su bosanski Muslimani pucali na Nizozemski bataljon.¹⁷⁰³⁰ Gobilliard je obavijestio Gveru da je Nizozemski bataljon dobio naređenje da se sastane s lokalnim komandantom bosanskih Srba da bi obezbijedio prekid vatre, i podsjetio Gveru da UNPROFOR-u i dalje stoje na raspolaganju avioni za odbranu Nizozemskog bataljona i civilnog stanovništva.¹⁷⁰³¹

5035. Nakon što je većina stanovnika Srebrenice otišla na sjever u Potočare, neki bosanski Muslimani koji su živjeli u blizini posmatračkog položaja Papa ostali su u svojim kućama, ali njih su na kraju očistili pripadnici Borovčaninovih jedinica.¹⁷⁰³² Vojnici bi ubacili ručne bombe u kuće i ušli u njih sa psima; nakon toga su se čuli pucnji i jauci, a vojnici bi izašli iz kuće i zatim je zapalili.¹⁷⁰³³ Taj postupak se nastavio tokom nekoliko sati 11. jula, kao i narednog dana.¹⁷⁰³⁴

v. Formiranje i odlazak kolone muškaraca bosanskih Muslimana

5036. Kada su žene, djeca i stariji muškarci krenuli u Potočare, vojno sposobni muškarci pošli su pješke kroz šumu jer su se bojali da će biti ubijeni ako pođu sa svojim porodicama.¹⁷⁰³⁵ Pronio se glas da muškarci treba da se upute ka Šušnjarima i Jagličima.¹⁷⁰³⁶

¹⁷⁰²⁸ P4632 (Presretnuti razgovor Milana Gvere i generala Nicolaia vođen u 16:10 sati 11. jula 1995.); P4679 (Presretnuti razgovor Milana Gvere i generala Gobilliarda vođen u 18:00 sati 11. jula 1995.).

¹⁷⁰²⁹ P4632 (Presretnuti razgovor Milana Gvere i generala Nicolaia vođen u 16:10 sati 11. jula 1995.). Gvero je takođe zatražio od Nicolaia da avioni NATO-a, koji su još uvijek bili u blizini, napuste vazdušni prostor. P4632 (Presretnuti razgovor Milana Gvere i generala Nicolaia vođen u 16:10 sati 11. jula 1995.).

¹⁷⁰³⁰ P4679 (Presretnuti razgovor Milana Gvere i generala Gobilliarda vođen u 18:00 sati 11. jula 1995.). V. takođe P2435 (Bilješke u vezi s telefonskim razgovorom Hervéa Gobilliarda i Milana Gvere, 11. juli 1995.). Gvero je takođe tvrdio da snage bosanskih Srba ne napadaju civilno stanovništvo i da Nizozemski bataljon nema čega da se plaši. P4679 (Presretnuti razgovor Milana Gvere i generala Gobilliarda vođen u 18:00 sati 11. jula 1995.), str. 1.

¹⁷⁰³¹ P2435 (Bilješke u vezi s telefonskim razgovorom Hervéa Gobilliarda i Milana Gvere, 11. juli 1995.), str. 1. V. takođe D1958 (Naređenja UNPROFOR-a za odbranu Nizozemskog bataljona, 11. juli 1995.), par. a.

¹⁷⁰³² Roger Patelski, T. 23028, 23032 (16. januar 2012.); D2005 (Mapa enklave Srebrenica s oznakama koje je unio Roger Patelski); P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 18–19; D3196 (Izjava svjedoka Dušana Mičića od 24. marta 2013.), par. 17–19.

¹⁷⁰³³ P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 19; Roger Patelski, T. 23029–23031 (16. januar 2012.).

¹⁷⁰³⁴ P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 19; Roger Patelski, T. 23031, 23034 (16. januar 2012.); D3196 (Izjava svjedoka Dušana Mičića od 24. marta 2013.), par. 19–22. V. takođe P2996 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.), par. 6 (gdje se pominje da združene snage policije "napreduju prema Potočarima u cilju zarobljavanja UNPROFOR-a i okruženja cijelog civilnog stanovništva te čišćenju terena od neprijateljskih grupa").

¹⁷⁰³⁵ P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 14 (mapa koja prikazuje maršrutu ljudi koji su otišli iz Srebrenice za Šušnjare); Jean-René Ruez, T. 23713 (26. januar 2012.); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 641, 794, 797; svjedok KDZ064, T. 1424–1425 (22. april 2010.); svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac*

5037. U toku noći s 11. na 12. jula, grupa koja se okupila u Šušnjarima krenula je u pravcu sjeverozapada, prema Tuzli.¹⁷⁰³⁷ Na ulazu u šumu Buljim, ova grupa, u kojoj je bilo 10.000 do 15.000 ljudi, većinom muškaraca i dječaka starosti od 16 do 65 godina, formirala je kolonu.¹⁷⁰³⁸ Posljednji iz grupe pošli su iz Šušnjara u popodnevnim satima 12. jula.¹⁷⁰³⁹

5038. Kolona je bila dugačka otprilike deset kilometara.¹⁷⁰⁴⁰ Vojnici ABiH, koji nisu svi bili naoružani, predvodili su prvu trećinu kolone.¹⁷⁰⁴¹ Drugi su bili raštrkani među nenaoružanim civilima koji su išli za njima.¹⁷⁰⁴² Ljudi su hodali u koloni po jedan u pravcu Tuzle.¹⁷⁰⁴³

protiv Blagojevića i Jokića), T. 1381; svjedok KDZ069, P338 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3327, 3356; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2943; Mirsada Malagić, T. 23527 (24. januar 2012.); P399 (Izjava svjedoka Saliha Mehmedovića od 15. juna 2000.), *e-court* str. 2; P399 (Izjava Saliha Mehmedovića Kantonalnom sudu u Tuzli, 15. juni 2000.), *e-court* str. 10; P393 (Izjava svjedoka Mejre Mešanović od 19. juna 2000.), str. 2, P393 (Izjava Mejre Mušanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 9; P394 (Izjava svjedoka Mevlide Bektić od 16. juna 2000.), *e-court* str. 3; P394 (Izjava Mevlide Bektić Kantonalnom sudu u Tuzli, 16. juni 2000.), *e-court* str. 8; P396 (Izjava Hanife Hafizović Kantonalnom sudu u Tuzli, 16. juni 2000.), *e-court* str. 11; P404 (Izjava svjedoka Samile Salčinović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2; P403 (Izjava svjedoka Rahime Malkić od 17. juna 2000.), *e-court* str. 2; P403 (Izjava Rahime Malkić Kantonalnom sudu u Tuzli, 17. juni 2000.), *e-court* str. 9.

¹⁷⁰³⁶ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 812; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 814 (pod pečatom); svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6972, 7032; svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7082, 7138; svjedok KDZ071, T. 28527–28528 (4. maj 2012.); svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3507, 3509, 3511. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1594.

¹⁷⁰³⁷ Jean-René Ruez, T. 23720–23723 (26. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 24–27 (gdje se prikazuje maršruta kolone); Tomislav Savkić, T. 33821–33822 (15. februar 2013.); Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 867, 874. V. D2941 (Mapa BiH s oznakama koje je unio Tomislav Savkić), str. 1 (mapa koja prikazuje put kojim se kolona kretala prema Tuzli); P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.–20. juli 1995.), str. 2. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1604.

¹⁷⁰³⁸ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2945–2997, 2996; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3510; svjedok KDZ425, P380 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3574 (pod pečatom); svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3356; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1381–1382; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 646. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1598; Jean-René Ruez, T. 23713–23714 (26. januar 2012.). Manji broj žena, djece i starijih takođe je išao s kolonom. Svjedok KDZ069, P338 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1382; svjedok KDZ069, P338 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3327–3328, 3381; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2944; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3510. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1599.

¹⁷⁰³⁹ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 646.

¹⁷⁰⁴⁰ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3356; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 744.

¹⁷⁰⁴¹ V. činjenica o kojoj je presuđeno 1603; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2944; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 647, 744–745; svjedok KDZ064, T. 1425 (22. april 2010.).

¹⁷⁰⁴² Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1382–1383; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3348; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2996–2997; svjedok KDZ045, T. 22672–22673 (10. januar 2012.). Samostalni bataljon muslimanskih snaga u Srebrenici kretao se na začelju kolone. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1603; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3512 (gdje je svjedok rekao da je vidio oko 50 naoružanih muškaraca bosanskih Muslimana s automatskim, poluautomatskim i lovačkim puškama pri začelju kolone).

d. Potočari

i. Sastanci u hotelu "Fontana"

(A) Prvi sastanak

5039. Dana 11. jula 1995., pošto je dobio informaciju o predstojećem sastanku između Mladića i oficira Nizozemskog bataljona, Momir Nikolić je s Mirkom Jankovićem otišao u hotel "Fontana" da bi organizovao obezbjeđenje.¹⁷⁰⁴⁴ Tamo je s istim zadatkom poslato i 10 do 15 pripadnika VP-a Bratunačke brigade.¹⁷⁰⁴⁵

5040. Oko 20:00 sati, Karremans, Boering i Rave došli su u hotel. Kada su ušli u zgradu, vidjeli su nekoliko vojnika Nizozemskog bataljona koji su bili zarobljeni na svojim posmatračkim položajima 8. i 9. jula 1995.¹⁷⁰⁴⁶ Ubrzo potom, počeo je sastanak VRS-a i oficira Nizozemskog bataljona. Mladić, Živanović, pukovnik Radoslav Janković iz Glavnog štaba i Svetozar Kosorić, pomoćnik načelnika štaba za obavještajne poslove Drinskog korpusa,¹⁷⁰⁴⁷ prisustvovali su sastanku¹⁷⁰⁴⁸ sa strane VRS-a. Prisutan je bio i Petar Ušćumlić, koji je obavljao dužnost prevodioca za Nizozemski bataljon.¹⁷⁰⁴⁹ Velika ekipa kamermana snimala je dio sastanka.¹⁷⁰⁵⁰

5041. Mladić je diktirao uslove sastanka.¹⁷⁰⁵¹ Prvih deset minuta bilo je vrlo napeto i predstavnici Nizozemskog bataljona osjećali su se ugroženo.¹⁷⁰⁵² Mladić je ljutito predbacivao Karremansu da je

¹⁷⁰⁴³ Svjedok KDZ069, P338 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1383; svjedok KDZ069, P338 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3354–3356, 3363; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 646. V. takođe odjeljak IV.C.1.g.i: Otvaranje koridora za prolazak kolone.

¹⁷⁰⁴⁴ Momir Nikolić, T. 24610–24612 (13. februar 2012.); svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3505. V. takođe D3562 (Izjava svjedoka Svetozara Kosorića od 27. februara 2013.), par. 5.

¹⁷⁰⁴⁵ Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9759–9761. V. takođe svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3504–3506.

¹⁷⁰⁴⁶ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 66–67; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1942. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1518. U vezi s vojnicima Nizozemskog bataljona koji su zarobljeni na svojim posmatračkim položajima, v. par. 5031, fusnota 17017.

¹⁷⁰⁴⁷ D3562 (Izjava svjedoka Svetozara Kosorića od 27. februara 2013.), par. 2.

¹⁷⁰⁴⁸ Momir Nikolić, T. 24611 (13. februar 2012.), T. 24859 (16. februar 2012.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 68, 70; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1941–1944, 1948–1949; Pieter Boering, T. 22080–22081 (29. novembar 2011.); D3562 (Izjava svjedoka Svetozara Kosorića od 27. februara 2013.), par. 4; Svetozar Kosorić, T. 38694 (23. maj 2013.); D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 7. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1516.

¹⁷⁰⁴⁹ D3552 (Izjava svjedoka Petra Ušćumlića, 12. mart 2013.), par. 5.

¹⁷⁰⁵⁰ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 68; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1942–1943, 1946.

¹⁷⁰⁵¹ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 70; činjenica o kojoj je presuđeno 1519.

¹⁷⁰⁵² P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 69; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1945–1946; P3974 (Dopis UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s Ratkom Mladićem 11. i 12. jula 1995.), str. 1.

naoružavao bosanske Muslimane, kao i za vazdušne udare NATO-a na položaje VRS-a.¹⁷⁰⁵³ Mladić je takođe optužio Nizozemski bataljon da je otvarao vatru na vojnike VRS-a u Srebrenici.¹⁷⁰⁵⁴ Zatim je Mladić pitao Karremansa šta želi, pošto je on tražio sastanak.¹⁷⁰⁵⁵ Karremans je rekao Mladiću da mu je Komanda UNPROFOR-a za BiH naredila da "ispregovara ili zatraži" transport za bosansko muslimansko stanovništvo – oko 10.000 žena i djece koji su se nalazili u bazi UN-a – i vojnike Nizozemskog bataljona.¹⁷⁰⁵⁶ Po Karremansovim riječima, te žene i djeca bili su bolesni, umorni i veoma preplašeni.¹⁷⁰⁵⁷ Karremans je takođe zatražio humanitarnu pomoć, kao što su hrana i lijekovi.¹⁷⁰⁵⁸

5042. U jednom trenutku tokom sastanka, Mladić je ponudio Karremansa i druge oficire Nizozemskog bataljona cigaretama, rekavši, "nije ti zadnja u životu".¹⁷⁰⁵⁹ Kada se Karremans zahvalio Mladiću za dobar tretman zarobljenih vojnika Nizozemskog bataljona, Mladić je rekao da su vojnici Nizozemskog bataljona u hotelu, ali da neće tu biti dugo smješteni "ako [oni] nastav[e] da bombarduj[u]". Dodao je: "Znamo i mi da bombardujemo".¹⁷⁰⁶⁰ Mladić je takođe rekao da ni

¹⁷⁰⁵³ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 00:40:02–00:40:12; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 209.

¹⁷⁰⁵⁴ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 00:33:28–00:40:20; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 205–210, 213–214; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 69 (gdje je svjedok nadalje rekao da je Mladić zaprijetio da će granatirati bazu UN-a); P3974 (Dopis UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s Ratkom Mladićem 11. i 12. jula 1995.), str. 1.

¹⁷⁰⁵⁵ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 00:42:59–00:43:03; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 210.

¹⁷⁰⁵⁶ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 00:43:04–00:45:36; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 210. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1522. Kada ga je Mladić pitao kako vidi "razrešenje ove situacije", Karremans je predložio da Nizozemski bataljon pomogne muslimanskom stanovništvu da ode iz enklave tamo gdje želi da ide, budući da bosanski Muslimani žive u veoma lošim uslovima. P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 00:48:05–00:49:55; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 212–213.

¹⁷⁰⁵⁷ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 00:45:36–00:45:43; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 211.

¹⁷⁰⁵⁸ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 00:45:43–00:47:05; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 211.

¹⁷⁰⁵⁹ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 00:46:50–00:47:22; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 211. V. takođe Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1946.

¹⁷⁰⁶⁰ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 00:47:35–00:48:05; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 212. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 69; P3974 (Dopis UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s Ratkom Mladićem 11. i 12. jula 1995.), str. 1. pred kraj sastanka, Karremans je pitao Mladića može li da se vidi sa zarobljenim vojnicima Nizozemskog bataljona, s čime se Mladić složio. P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:08:05–01:08:27; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 226–227. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 72.

vojnici Nizozemskog bataljona ni muslimansko stanovništvo nisu cilj operacija VRS-a.¹⁷⁰⁶¹ Zatim je rekao Karremansu da dovede "predstavnike civilnog stanovništva".¹⁷⁰⁶² Mladić je dodao da Karremans može da dovede i predstavnike ABiH ukoliko ABiH želi da razgovara.¹⁷⁰⁶³ Po Raveovim riječima, Mladić je rekao oficirima Nizozemskog bataljona da stupe u kontakt s ABiH, jer vojnici ABiH treba da predaju oružje i da će, ukoliko postupe u skladu s tim zahtjevom, biti smatrani ratnim zarobljenicima i pritvoreni.¹⁷⁰⁶⁴

5043. Mladić je rekao Karremansu da se vrati u 23:00 sati¹⁷⁰⁶⁵ i zatražio od njega da naruči autobuse, na što je Karremans odgovorio da misli da se to može organizovati.¹⁷⁰⁶⁶ Mladić je sve učesnike sastanka ponudio pićem i održao zdravicu.¹⁷⁰⁶⁷ Poslije sastanka, koji je trajao između 30 minuta i jednog sata,¹⁷⁰⁶⁸ Momir Nikolić je otrpao oficire Nizozemskog bataljona natrag do Žutog mosta; oni su zatim pokušali da pronađu nekog predstavnika muslimanskog stanovništva ili ABiH.¹⁷⁰⁶⁹ Nesib Mandžić, nekadašnji nastavnik, prihvatio je da bude predstavnik stanovništva.¹⁷⁰⁷⁰

¹⁷⁰⁶¹ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 00:59:35–01:00:40; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 220. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1522.

¹⁷⁰⁶² P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:00:05–01:02:00; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 220–221. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 70; činjenica o kojoj je presuđeno 1524.

¹⁷⁰⁶³ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:02:00–01:02:35; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 222. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 70; činjenica o kojoj je presuđeno 1524.

¹⁷⁰⁶⁴ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 70.

¹⁷⁰⁶⁵ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:09:58–01:10:12; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 228; Momir Nikolić, T. 24612 (13. februar 2012.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1526.

¹⁷⁰⁶⁶ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:10:12–01:10:35; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 228. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 71; P3974 (Dopis UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s Ratkom Mladićem 11. i 12. jula 1995.), str. 1.

¹⁷⁰⁶⁷ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:10:35–01:12:05; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 227–228. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 72. Prema riječima svjedoka Živanovića, učesnici sastanka nazdravili su Živanoviću u čast njegovog odlaska s mjesta komandanta Drinskog korpusa, a ne u čast uspjeha VRS-a u Srebrenici. D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 7.

¹⁷⁰⁶⁸ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 72; činjenica o kojoj je presuđeno 1519.

¹⁷⁰⁶⁹ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1950; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 73. V. takođe P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 68; činjenica o kojoj je presuđeno 1525.

¹⁷⁰⁷⁰ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1950–1951; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 77; P3974 (Dopis UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s Ratkom Mladićem 11. i 12. jula 1995.), str. 1. Boering se u nekoliko navrata susretao s Mandžićem, ali je od njega zatražio da dođe na sljedeći sastanak u hotelu "Fontana" samo zato što ga je u to vrijeme vidio. Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2137, 2140.

(B) Drugi sastanak

5044. Otprilike oko 22:30 sati, Karremans, Boering i Rave su zajedno s Mandžićem ponovo pošli iz Potočara u hotel "Fontana" i stigli tamo u 23:00 sati.¹⁷⁰⁷¹ Nakon toga je počeo drugi sastanak.¹⁷⁰⁷² Prisutni su bili Mladić, Radoslav Janković, Kosorić i Krstić, kao i Ušćumlić i ekipa video snimatelja.¹⁷⁰⁷³ Deronjić i Ljubisav Simić, Predsjednik SO Bratunac, takođe su bili prisutni.¹⁷⁰⁷⁴ Karremans je predstavio Mandžića kao predstavnika muslimanskog stanovništva.¹⁷⁰⁷⁵

5045. Ponavljajući da je situacija u Potočarima veoma teška, Karremans je rekao da se u bazi UN-a i okolnim fabrikama nalazi 15.000 do 20.000 ljudi – među kojima je 88 ranjenih – i da pristiže još ljudi, od kojih su oko 95% žene, djeca i stariji.¹⁷⁰⁷⁶ Dok je Karremans to govorio, čulo se skvičanje svinje koju su klali.¹⁷⁰⁷⁷ Karremans je nadalje rekao da je Nizozemski bataljon pitao bosanske Muslimane u Potočarima gdje žele da budu prebačeni i da bi se evakuacija mogla isplanirati na osnovu njihovih godina i zdravstvenog stanja.¹⁷⁰⁷⁸ Karremans je rekao da UNHCR u Beogradu ima na raspolaganju 30 vozila koja bi mogla da se dovezu ako to bude dogovoreno.¹⁷⁰⁷⁹

¹⁷⁰⁷¹ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 77–78. V. takođe Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1951; Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6209; činjenica o kojoj je presuđeno 1531.

¹⁷⁰⁷² Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1953; Pieter Boering, T. 22082 (29. novembar 2011.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6209. V. takođe P1473 (Bilježnica Ratka Mladića, 27. januar-5. septembar 1995.), str. 224; činjenica o kojoj je presuđeno 1527.

¹⁷⁰⁷³ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1952, 1954, 1959; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 80; D3552 (Izjava svjedoka Petra Ušćumlića, 12. mart 2013.), par. 5; D3562 (Izjava svjedoka Svetozara Kosorića od 27. februara 2013.), par. 4; Svetozar Kosorić, T. 38694 (23. maj 2013.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6209.

¹⁷⁰⁷⁴ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 80. V. takođe Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1952; D3398 (Izjava svjedoka Ljubisava Simića od 7. aprila 2013.), par. 3.

¹⁷⁰⁷⁵ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:13:05–01:13:12; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 230–231. V. takođe Momir Nikolić, T. 24615 (13. februar 2012.); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 68.

¹⁷⁰⁷⁶ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:13:15–01:16:35; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 230–233. V. takođe P1473 (Bilježnica Ratka Mladića, 27. januar-5. septembar 1995.), str. 224; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 83.

¹⁷⁰⁷⁷ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:14:30–01:15:00; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 78–79; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1953–1954, 1958–1959.

¹⁷⁰⁷⁸ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:27:55–01:28:25; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), str. 238–239.

¹⁷⁰⁷⁹ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:42:59–00:43:03; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), str. 234–235. Karremans je dodao da Nizozemski bataljon u srebreničkoj enklavi nema dizela još od februara 1995. P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:24:45–01:26:25; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 237. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 83.

Mladić je zatim naredio da se donese polomljena tabla sa zgrade Skupštine opštine Srebrenica,¹⁷⁰⁸⁰ i objasnio da ju je on donio i da je pješke prošao kroz grad,¹⁷⁰⁸¹ za prisutne pripadnike Nizozemskog bataljona, to je predstavljalo poruku da je VRS sada preuzeo kontrolu.¹⁷⁰⁸²

5046. Mladić je zatim pitao Mandžića šta on hoće, na što je Mandžić odgovorio da on nije zvanični predstavnik "izbjeglica" i da je "potpuno nepripremljen".¹⁷⁰⁸³ Mladić je zatim rekao Mandžiću sljedeće:

Ja vas molim da zapišete. Pod broj jedan, trebate da položite oružje, i svima koji polože oružje garantujem život. I imate moju reč, kao čoveka i generala, da ću iskoristiti svoj uticaj da pomognem nedužnom muslimanskom stanovništvu koje nije cilj dejstva Vojske Republike Srpske. Cilj našeg dejstva nisu ni humanitarne organizacije, međunarodne niti snage UNPROFORA. Iako su snage NATO pakta, po zahtevu UNPROFOR-a, kao i snage UNPROFOR-a, danas tukle naš, ne samo položaj Vojske Republike Srpske, već i civilno stanovništvo. Da bih mog'o da odlučim i kao čovek i kao komandant, trebam da dobijem jasan stav predstavnika vašeg naroda: da li želite da opstanete, [...] ostanete ili nestanete. I spreman sam sutra primiti delegaciju odgovornih ljudi muslimanske strane, u 10 sati na ovome mestu, sa kojima mogu razgovarati o spasu izbavljenja vašega naroda iz enklave, bivše enklave Srebrenica. Do 10 sati narediću, sutra, obustavu operacija. Ukoliko [...] vaši[...] borci[...] [...] polože oružje, postupaćemo u duhu međunarodnih konvencija i svakome garantujemo život. Čak i onima koji su počinili zločine prema našem narodu. Da li ste me razumeli? Nesibe, i u vašim je rukama sudbina vašeg naroda. Ne samo na ovom prostoru.¹⁷⁰⁸⁴

Mandžić je ponovio da je on izabran kao "slučajni predstavnik", ali mu je Mladić rekao da dovede "ljude koji mogu obezbediti predaju oružja i spasiti [njihov] narod od uništenja".¹⁷⁰⁸⁵ Prema

¹⁷⁰⁸⁰ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:20:22, 01:22:30–01:23:05; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 234; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1959–1960; P3973 (Zamrznuti kadar sastanka u hotelu "Fontana").

¹⁷⁰⁸¹ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:42:59–00:43:03; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 235; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1959–1960.

¹⁷⁰⁸² Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1960. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 81; Albert Rave, T. 22179 (30. novembar 2011.).

¹⁷⁰⁸³ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:30:25–01:33:30 (gdje je prikazan Mandžić koji pita da li postoji dogovor "na višem nivou", s međunarodnim organizacijama); P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 239–240. V. takođe Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6211–6212.

¹⁷⁰⁸⁴ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:33:30–01:37:15; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 240–241; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 82, 84, 86; P3974 (Dopis UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s Ratkom Mladićem 11. i 12. jula 1995.), str. 2. V. takođe Momir Nikolić, T. 24618–24619 (13. februar 2012.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6211–6214; činjenice o kojima je presuđeno 1532, 1533, 1536.

¹⁷⁰⁸⁵ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:37:15–01:37:40; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 241. V. takođe Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6212; činjenica o kojoj je presuđeno 1534.

Raveovim riječima, Mladić je takođe rekao Mandžiću da civilno stanovništvo može slobodno da ide i dodao da može da obezbijedi autobuse koji će prevesti ljude gdje god oni žele da idu.¹⁷⁰⁸⁶

5047. Nakon ovog sastanka, oficiri Nizozemskog bataljona i Mandžić su se vratili u bazu UN-a, gdje ih je opet dopratio Momir Nikolić.¹⁷⁰⁸⁷ Mandžić je izgledao uplašeno, zabrinuto i "gotovo u panici".¹⁷⁰⁸⁸ Zatim je otišao da potraži još predstavnika i najzad je pronašao još dvoje civila, Ćamilu Purković i Ibru Nuhanovića, koji su bili voljni da ga podrže.¹⁷⁰⁸⁹

(C) Razgovor Momira Nikolića, Popovića i Kosorića prije trećeg sastanka

5048. Ujutro 12. jula, postupajući po uputstvu koje im je Mladić izdao u Komandi Bratunačke brigade,¹⁷⁰⁹⁰ Popović i Kosorić su došli u hotel "Fontana".¹⁷⁰⁹¹ Neposredno prije početka trećeg sastanka, Popović i Kosorić su se sastali ispred zgrade s Momikom Nikolićem i Uščumlićem.¹⁷⁰⁹² Kada je Nikolić upitao Popovića šta će se sljedeće desiti, Popović mu je odgovorio da će muslimanske žene i djeca biti prebačeni na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana, a da će vojno sposobni muškarci biti izdvojeni.¹⁷⁰⁹³

(1) Sažetak iskaza Momira Nikolića

5049. Nikolić je izjavio da je zatim pitao Popovića šta će biti s tim muškarcima, na što je Popović odgovorio da "sve balije treba pobiti".¹⁷⁰⁹⁴ Kada je Nikolić čuo tu izjavu, pomislio je, budući da su mnogi oficiri govorili slične stvari, da je "to jedna od Popovićevih izjava", jer je on "imao [...] običaj da tako se ponaša i da izjavljuje", i da Popović nije to zaista i mislio.¹⁷⁰⁹⁵ Nikolić je takođe rekao da je, čuvši tu izjavu, mislio da će biti primijenjen legalan vojnički postupak, koji bi podrazumijevao identifikaciju lica osumnjičenih za ratne zločine i potom njihovo krivično

¹⁷⁰⁸⁶ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 82.

¹⁷⁰⁸⁷ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 87; Momir Nikolić, T. 24615 (13. februar 2012).

¹⁷⁰⁸⁸ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 68; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1962.

¹⁷⁰⁸⁹ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1962, 1968; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 87. Mandžić nije mogao da stupi u kontakt s Vladom BiH. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 68.

¹⁷⁰⁹⁰ V. par. 5086.

¹⁷⁰⁹¹ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 17.

¹⁷⁰⁹² D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 18; Momir Nikolić, T. 24620–24621 (13. februar 2012.), T. 24863 (16. februar 2012.).

¹⁷⁰⁹³ Momir Nikolić, T. 24620–24621 (13. februar 2012.), T. 24645–24646 (14. februar 2012.), T. 24863 (16. februar 2012.); D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 18.

¹⁷⁰⁹⁴ Momir Nikolić, T. 24646–24647 (14. februar 2012.), T. 24863 (16. februar 2012.). V. takođe par. 2514 (gdje se riječ "balija" opisuje kao pogrdna ili uvredljiva riječ).

¹⁷⁰⁹⁵ Momir Nikolić, T. 24648 (14. februar 2012.).

gonjenje.¹⁷⁰⁹⁶ Nikolić je nadalje izjavio da mu je tek u Potočarima postalo jasno da se sprema neko zlo vezano za "te izdvojene ljude".¹⁷⁰⁹⁷

5050. Pošto je čuo njegovu izjavu da sve balije treba pobiti, Nikolić je rekao Popoviću da će muškarci, bosanski Muslimani, ako treba da budu izdvojeni, morati negdje da budu i pritvoreni i da bi neke prazne zgrade, kao što je škola "Vuk Karadžić" u Bratuncu, mogle da se upotrebe u tu svrhu.¹⁷⁰⁹⁸ Zatim su razgovarali o mogućim lokacijama gdje "te ljude" treba pobiti, i u tom kontekstu pomenuli su Ciglanu i rudnik Sase.¹⁷⁰⁹⁹ Popović je rekao Nikoliću da je Nikolićeva odgovornost da "pomogne koordinirati i [...] organizovati ovu operaciju".¹⁷¹⁰⁰ Prema Nikolićevim riječima, cijeli taj razgovor nije trajao duže od deset minuta,¹⁷¹⁰¹ a kada je Popović otišao, on, Kosorić i Ušćumlić su opet razgovarali na istu temu.¹⁷¹⁰²

(2) Svjedočenje svjedoka odbrane

5051. Vijeće napominje da je optuženi pozvao Popovića, Kosorića i Ušćumlića kao svjedoke da bi pobio dokaze koje je tužilaštvo izvelo u vezi s ovim razgovorom. Sva ta trojica svjedoka osporila su Nikolićev iskaz.¹⁷¹⁰³ Popović, koji nije negirao da su se on i Kosorić susreli s Nikolićem i Ušćumlićem prije trećeg sastanka,¹⁷¹⁰⁴ tvrdio je da su posebno neistinite Nikolićeve tvrdnje da je Popović rekao da će "muškarci iz Srebrenice biti izdvojeni i pobijeni" i da su razgovarali o

¹⁷⁰⁹⁶ Momir Nikolić, T. 24644 (14. februar 2012.).

¹⁷⁰⁹⁷ Momir Nikolić, T. 24622 (13. februar 2012.).

¹⁷⁰⁹⁸ Momir Nikolić, T. 24622 (13. februar 2012.).

¹⁷⁰⁹⁹ Momir Nikolić, T. 24622–24623 (13. februar 2012.), T. 24647–24648 (14. februar 2012.). Fabrika cigle "Ciglane" nalazila se u Bratuncu. V. svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9371–9372. Rudnik Sase nalazi se u opštini Srebrenica. Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 917. Momir Nikolić je izjavio da je kasnije čuo da je jedna grupa oficira otišla u Ciglanu da ispita da li bi to bilo pogodno mjesto za pogubljenja, ali da na kraju tamo niko nije bio ubijen. Momir Nikolić, T. 24622–24623 (13. februar 2012.), 24876–24877 (16. februar 2012.) (gdje je svjedok nadalje izjavio da je čuo da se taj obilazak odigrao prije 13. jula i negirao da je i sam u njemu učestvovao). Neđo Nikolić je potvrdio da je jedna grupa oficira VRS-a, među kojima su bili i Momir Nikolić i Beara, kao i policajac Brano Tešić, zaista došla u njegovu kancelariju u Ciglanu, ali je insistirao na tome se to nije odigralo prije jutarnjih časova 14. jula. D3690 (Izjava svjedoka Neđe Nikolića od 8. juna 2013.), par. 15, 18A–18B; Neđo Nikolić, T. 39823 (12. juni 2013.). Neđo Nikolić je takođe u svom svjedočenju izjavio da ti oficiri nisu naveli da razmatraju tu lokaciju kao moguće mjesto za vršenje pogubljenja i da su pitali da li tu ima vode za piće. D3690 (Izjava svjedoka Neđe Nikolića od 8. juna 2013.), par. 17, 18C. S obzirom na veliki broj dokaza koji su predočeni Vijeću i koji ukazuju na to da su muškarci, bosanski Muslimani, prebačeni u Zvornik 14. jula ujutro, Vijeće smatra da su se događaji koje pominje Neđo Nikolić zapravo morali dogoditi dan ili dva ranije. Imajući u vidu ukupne dokaze, Vijeće smatra da svjedočenje Neđa Nikolića uopšte ne dovodi u sumnju istinitost svjedočenja Momira Nikolića. V. Završni podnesak odbrane, par. 2486–2488.

¹⁷¹⁰⁰ D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 4.

¹⁷¹⁰¹ Nikolić je izjavio da ovaj susret nije bio zvaničan sastanak. Momir Nikolić, T. 24863 (16. februar 2012.).

¹⁷¹⁰² Momir Nikolić, T. 24623 (13. februar 2012.).

¹⁷¹⁰³ D3562 (Izjava svjedoka Svetozara Kosorića od 27. februara 2013.), par. 6–7; D3552 (Izjava svjedoka Petra Ušćumlića, 12. mart 2013.), par. 7; D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 18.

¹⁷¹⁰⁴ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 18.

objektima gdje bi oni bili smješteni do pogubljenja.¹⁷¹⁰⁵ Popović je izjavio da o tome nikada nije razgovarao i da čak nije znao da će muškarci iz Srebrenice uopšte biti izdvojeni sve do trećeg sastanka, kada je Mladić to saopštio.¹⁷¹⁰⁶ Popović je tvrdio da je pred njim bilo riječi samo o tome da će muškarci biti ispitivani u vezi s ratnim zločinima nad Srbima, a ne da će izdvojeni muškarci biti pogubljeni.¹⁷¹⁰⁷

5052. Kosorić je u svom svjedočenju izjavio da Popović nije rekao ništa od onoga što Nikolić tvrdi da je rekao.¹⁷¹⁰⁸ Kosorić je ostao pri svom ranijem svjedočenju u predmetu *Popović i drugi*, u kome je negirao čak i činjenicu da se razgovor između Popovića, Nikolića i njega odigrao ispred hotela, i dodao: Takvu "odluku treba donijeti na višem nivou, na sastanku. To nije vrsta odluke koja se može donijeti pred nekim hotelom."¹⁷¹⁰⁹ On je takođe rekao da nije imao nikakvu informaciju da će bosanski Muslimani iz Srebrenice biti ubijeni.¹⁷¹¹⁰ Najzad, Ušćumlić je rekao da nikada nije čuo da je bilo ko rekao da zarobljenici iz Srebrenice treba da budu ili da će biti ubijeni, i da nije imao nikakva saznanja da će zarobljenici biti ubijeni.¹⁷¹¹¹

(3) Argumentacija tužilaštva

5053. U svom završnom podnesku, tužilaštvo tvrdi da je Nikolićevo svjedočenje koje se odnosi na taj razgovor pouzdano i da je potkrijepljeno drugim pouzdanim dokazima.¹⁷¹¹² Prvo, video dokazi pokazuju da je Nikolić prije sastanka razgovarao ispred hotela "Fontana" s Jankovićem, Popovićem i jednim od Mladićevih tjelohranitelja, kao i da su Kosorić i Popović prisustvovali sastanku.¹⁷¹¹³ Drugo, Ušćumlićevo svjedočenje potkrepljuje Nikolićevo svjedočenje da se razgovor Nikolića, Popovića i Kosorića odigrao i nije u protivrječnosti sa sadržajem Nikolićevog svjedočenja.¹⁷¹¹⁴ Treće, Boering je ponovo vidio Kosorića i Nikolića u Bratuncu nakon trećeg sastanka.¹⁷¹¹⁵ Četvrto, tužilaštvo tvrdi da sljedeći događaji koji su se odvijali poslije razgovora potkrepljuju Nikolićevu verziju u pogledu toga o čemu se govorilo na trećem sastanku: (i) na tom sastanku, Mladić je prvi

¹⁷¹⁰⁵ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 18.

¹⁷¹⁰⁶ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 18.

¹⁷¹⁰⁷ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 18.

¹⁷¹⁰⁸ D3562 (Izjava svjedoka Svetozara Kosorića od 27. februara 2013.), par. 7; Svetozar Kosorić, T. 38717 (23. maj 2013.).

¹⁷¹⁰⁹ Svetozar Kosorić, T. 38715–38716 (23. maj 2013.).

¹⁷¹¹⁰ D3562 (Izjava svjedoka Svetozara Kosorića od 27. februara 2013.), par. 8.

¹⁷¹¹¹ D3552 (Izjava svjedoka Petra Ušćumlića, 12. mart 2013.), par. 7.

¹⁷¹¹² Završni podnesak tužilaštva, par. 917.

¹⁷¹¹³ Završni podnesak tužilaštva, par. 917, gdje se poziva na P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, 00:05:30–00:05:45, 00:06:47–00:15:06; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 61, 63, 65, 68, 245–250.

¹⁷¹¹⁴ Završni podnesak tužilaštva, par. 917, gdje se poziva na D3552 (Izjava svjedoka Petra Ušćumlića, 12. mart 2013.).

put rekao da će u Potočarima biti obavljeno odvajanje i "trijaž" muškaraca;¹⁷¹¹⁶ (ii) škola "Vuk Karadžić" i hangar koje je Nikolić tokom razgovora predložio kao lokacije zatočenja zaista su i korišteni za zatočenje;¹⁷¹¹⁷ (iii) Beara i Deronjić obišli su Ciglanu, koja je prema Nikolićevim riječima, bila pomenuta u razgovoru kao moguća lokacija za vršenje pogubljenja;¹⁷¹¹⁸ i (iv) Nikolićeva priča o tome šta mu je rečeno da će se dogoditi s muškarcima, bosanskim Muslimanima, u Potočarima "tačno se poklapa s tragičnim događajima koji su potom uslijedili".¹⁷¹¹⁹

(4) Argumentacija optuženog

5054. U svom završnom podnesku, optuženi tvrdi da je Nikolićevo svjedočenje o razgovoru koji je vodio s Popovićem i Kosorićem "neistinito, nepouzđano i nelogično".¹⁷¹²⁰ Kako tvrdi optuženi, iako su i Nikolić i Popović 12. jula bili ispred hotela "Fontana", kao što se vidi u video-materijalima, Nikolićevo svjedočenje o tome šta su oni govorili nije potkrijepljeno, a Popović, Kosorić i Ušćumlić su ga pobili svojim svjedočenjima.¹⁷¹²¹ Ukazujući na Nikolićevo svjedočenje da nije vjerovao da Popović zaista misli ono što je rekao kada je navodno kazao da muškarce treba pobiti, optuženi tvrdi da, u slučaju da je Popović zaista to izjavio i da je razgovarao o lokacijama za izvršenje pogubljenja, "ne bi bilo razloga da Nikolić očekuje da će se u Potočarima obaviti legitiman vojnički trijaž".¹⁷¹²²

(5) Ocjena Vijeća

5055. Vijeće konstatuje da, u ovom kontekstu, optuženi tvrdi da, suprotno Nikolićevom svjedočenju u kome se ukazuje na to da je plan da se zarobljeni bosanski Muslimani iz Srebrenice ubiju postojao od 12. jula 1995., takav plan nije postojao "prije pobune u skladištu u Kravici" do koje je došlo 13. jula 1995. oko 17:30 sati, pri čemu optuženi dalje upućuje i na druge dokaze.¹⁷¹²³ Vijeće smatra da se ovaj konkretni argument više odnosi na njegovo osporavanje UZP-a da se

¹⁷¹¹⁵ Završni podnesak tužilaštva, par. 918, Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T.1976–1977.

¹⁷¹¹⁶ Završni podnesak tužilaštva, par. 918, gdje se poziva na Pietera Boeringa, T. 22063–22064 (29. novembar 2011.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1968–1969, 1972–1973; činjenica o kojoj je presuđeno 1545.

¹⁷¹¹⁷ Završni podnesak tužilaštva, par. 918, gdje se upućuje na Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, Srebrenica, par. 80–84.

¹⁷¹¹⁸ Završni podnesak tužilaštva, par. 918, gdje se poziva na P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 84.

¹⁷¹¹⁹ Završni podnesak tužilaštva, par. 919.

¹⁷¹²⁰ Završni podnesak odbrane, par. 2480.

¹⁷¹²¹ Završni podnesak odbrane, par. 2458 (gdje se nadalje tvrdi da tužilaštvo nije osporilo ovaj aspekt Popovićeovog svjedočenja).

¹⁷¹²² Završni podnesak odbrane, par. 2471–2472.

¹⁷¹²³ Završni podnesak odbrane, par. 2449–2452, 2455, 2459–2480.

eliminiše muslimansko stanovništvo Srebrenice,¹⁷¹²⁴ te će stoga govoriti o njemu odvojeno u odgovarajućem odjeljku ove Presude.¹⁷¹²⁵ U ovom odjeljku, Vijeće će se usredsrediti na pitanje Nikolićevog svjedočenja u vezi sa sadržajem njegovog razgovora s Popovićem i Kosorićem, i odrediti da li je ono u tom pogledu pouzdano.

(a) Momir Nikolić kao osuđeno lice

5056. Vijeće prvo podsjeća na svoju opštu ocjenu vjerodostojnosti Nikolića kao lica osuđenog za krivična djela koja su proistekla iz događaja za koje se tereti u Optužnici,¹⁷¹²⁶ i napominje da je njegovom svjedočenju, a pogotovu najvažnijim i najviše osporavanim dijelovima njegovog svjedočenja, pristupilo s krajnjim oprezom.

(b) Priznanje Momira Nikolića da je lagao

5057. Vijeće je prvo razmotrilo laž koju je Nikolić priznao, a koju je ispričao tužilaštvu u jednom od razgovora s njima.¹⁷¹²⁷ On je priznao da nije govorio istinu kada je rekao tužilaštvu da je bio u Kravici i da je izdavao naredjenja.¹⁷¹²⁸

5058. Vijeće je ispitalo objašnjenje koje je on dao za iznošenje te neistine, a u kome je on u vezi sa svojim sporazumom o izjašnjavanju o krivici¹⁷¹²⁹ između ostalog rekao da je želio da "[...] taj dogovor, na kome [su] dugo radili, da ne propadne, jednostavno da dođe do dogovora".¹⁷¹³⁰ U toj situaciji, Nikolić je bio spreman da se žrtvuje i preuzme odgovornost za nešto što u stvari nije uradio. Vijeće je iznova pregledalo njegov iskaz i uvjerilo se da Nikolićeva nedosljednost, ma koliko da je bila nepoželjna, nije bila posljedica nekog indirektnog motiva da navede Vijeće na pogrešan zaključak. Njemu je bilo izuzetno važno da se ne pokaže da je taj sporazum bio potpuni promašaj, te je stoga bio spreman da kompromituje istinitost svoje izjave da bi obezbijedio takav

¹⁷¹²⁴ Optuženi takođe tvrdi da pitanje kada je sačinjen plan da se muškarci, bosanski Muslimani, iz Srebrenice ubiju nije od ključne važnosti za njegovu krivičnu odgovornost, ali da je "činjenica da je plan da se zarobljenici pogube nastao tek nakon incidenta do koga je došlo u skladištu u Kravici relevantna za ocjenu Vijeća u pogledu toga da li su ta ubistva počinjena s namjerom da se uništi grupa". Završni podnesak odbrane, par. 2451.

¹⁷¹²⁵ V. odjeljak IV.C.3.a.iii.B: Proširenje zajedničkog plana za eliminisanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice.

¹⁷¹²⁶ V. par. 16–17.

¹⁷¹²⁷ P4385 (Separator B Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 6. maj 2003.); Momir Nikolić, T. 24559–24560 (13. februar 2012.).

¹⁷¹²⁸ P4385 (Separator B Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 6. maj 2003.); Momir Nikolić, T. 24559–24560 (13. februar 2012.).

¹⁷¹²⁹ Vijeće konstatuje da je taj sporazum uvršten u spis kao P4386 (Sporazum o izjašnjavanju o krivici koji je potpisao Momir Nikolić, 7. maj 2003.).

¹⁷¹³⁰ Momir Nikolić, T. 24880 (16. februar 2012.).

pozitivan ishod. Vijeće je takođe uzelo u obzir činjenicu da je Nikolić svojevrijedno ispravio svoju nedosljednost u prvoj prilici koja mu se pružila.¹⁷¹³¹

5059. Vijeće takođe napominje da je Nikolić sebe lažno identifikovao na jednoj fotografiji koja mu je pokazana i ukazuje na objašnjenje koje je on dao za tu laž.¹⁷¹³² On je izjavio da je mislio da lice koje je prikazano na toj fotografiji liči na njega. Nije želio da kaže tužilaštvu da on nije to lice na fotografiji; kako je rekao, "možda sam ja zaboravio, možda se nisam sećao, jednostavno ja nisam htio da budem isključiv."¹⁷¹³³ Nikolić je potom počeo da se dvoumi kada mu je rečeno da je ta fotografija snimljena u Sandićima, jer je znao da nikada nije bio u Sandićima. Kako se ispostavilo, to je bila fotografija nekog drugog čovjeka.

5060. Vijeće smatra da se Nikolić, u svom očajničkom nastojanju da ničim ne ugrozi sporazum s tužilaštvom, našao u bezizlaznoj situaciji koju je sam stvorio. Shodno tome, Vijeće se uvjerilo da njegova nedosljednost nije bila motivisana nikakvom podmuklom željom da navede Vijeće na pogrešan zaključak. U konačnici, Vijeće se uvjerilo da navedene nedosljednosti ni na koji način ne utiču na Nikolićevu sveukupnu vjerodostojnost, niti da opravdavaju odbacivanje njegovog svjedočenja. Prilikom donošenja tog zaključka, Vijeće je takođe obratilo posebnu pažnju na činjenicu da je u pogledu drugih stvari dosljednost ovog svjedoka ostala nesmanjena u svim njegovim raznim izjavama i svjedočenjima.

(c) Protivrječnost između navodnog plana da se sve balije pobiju i Nikolićevog razumijevanja "vojničkog trijaža"

5061. Vijeće je takođe razmotrilo jedan aspekt Nikolićevog svjedočenja koji bi na prvi pogled mogao ukazivati na nedosljednost u njegovom svjedočenju. S obzirom na njegovo svjedočenje, Vijeće smatra da je Nikolić, kada je čuo Popovićevu izjavu da sve muškarce treba pobiti, smatrao da se Popović izrazio koristeći prenaplašenu formulaciju i mislio da se ta izjava odnosila samo na navodne ratne zločince među vojno sposobnim muškarcima¹⁷¹³⁴ koji bi bili odvojeni, pa se stoga i

¹⁷¹³¹ P4385 (Separator B Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 6. maj 2003.); Momir Nikolić, T. 24560 (13. februar 2012.).

¹⁷¹³² P4385 (Separator B Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 6. maj 2003.); Momir Nikolić, T. 24560–24561 (13. februar 2012.); T. 24881–24882 (16. februar 2012.).

¹⁷¹³³ Momir Nikolić, T. 24882 (16. februar 2012.).

¹⁷¹³⁴ Nikolić je u nekoliko navrata ljude za koje je razumio da će biti odvojeni nazvao "vojno sposobnim muškarcima". Momir Nikolić, T. 24621, 24628 (13. februar 2012.), T. 24646–24647 (14. februar 2012.). Međutim, kako je on nadalje izjavio, njegov zaključak je bio "da ćemo [...] da izdvojimo, što je vojnički zadatak, što je vojnički postupak, da se izdvoje oni ljudi za koje imamo ili indicije, ili dokaze, ili dokumenat, ili svjedoka, da su izvršili krivično djelo [...]". Momir Nikolić, T. 24621 (13. februar 2012.), i "radili su takođe na izdvajanju vojno sposobnih muškaraca, odnosno na izdvajanju onih za koje su imali podatke da su izvršili krivična djela [...] u toku prethodnih dejstava". Momir Nikolić, T. 24628 (13. februar 2012.). On je takođe izjavio da "[v]ojnički trijaž podrazumijeva [...] identifikovanje onih koji su izvršili neko krivično djelo, odnosno za koje imate indicije da su izvršili neko krivično djelo, ratni zločin ili bilo koje drugo krivično djelo prema

uključio u razgovor o mogućim lokacijama za njihovo pogubljenje. Vijeće smatra da je ovo tumačenje samo po sebi neodrživo. Nikolić je želio da pruži sliku zakonitosti kada je govorio o svojoj pretpostavci da bi oni učinili "ono što je propisano",¹⁷¹³⁵ ali Vijeće to vidi kao trik kojim se svjedok poslužio da bi prikrio svoje stvarne misli.

5062. Vijeće se uvjerilo da je Nikolić tek tokom razvoja događaja u Potočarima shvatio da se odvajaju ne samo navodni ratni zločinci već svi muškarci koji su pokušali da se ukrcaju u autobuse, bez obzira na godine starosti i fizičku kondiciju.¹⁷¹³⁶ Dokazi koji su predloženi Vijeću zaista pokazuju da je jedini kriterijum za odvajanje bio taj da je neko muškarac, bosanski Musliman,¹⁷¹³⁷ i da su svi takvi muškarci bili određeni za pogubljenje.¹⁷¹³⁸

5063. Vijeće nadalje smatra da je Nikolić, time što je svjedočio o tome da ga je Popović obavijestio o planovima da se muškarci, bosanski Muslimani, odvoje i kasnije ubiju, direktno samog sebe inkriminisao u vezi s tim. Još je važnije da je Nikolićevo svjedočenje u vezi s ovim pitanjem ostalo dosljedno otkad je 2003. godine sklopio sporazum o izjašnjanju o krivici s tužilaštvom.¹⁷¹³⁹

5064. Shodno tome, Vijeće ne vidi nikakvu nedosljednost u ovom dijelu Nikolićevog svjedočenja.

(d) Vjerodostojnost svjedoka odbrane

5065. Na kraju, ali ne i najmanje važno, Vijeće smatra da dokazi odbrane ne umanjuju pouzdanost Nikolićevog opisa događaja. Kao što je ranije navedeno, kada je Popović svjedočio u ovom predmetu kao svjedok odbrane, njegov je predmet još uvijek bio u žalbenom postupku, te je Vijeće njegovom svjedočenju pristupilo s velikim oprezom.¹⁷¹⁴⁰ Što se tiče Kosorića, Vijeće smatra da je on uglavnom bio evazivan, budući da je insistirao na tome da nije ništa ni vidio ni znao. Iako se on držao svog ranijeg svjedočenja da nije bilo takvog razgovora o kome govori Nikolić, potvrdio je da

civilnom stanovništvu ili prema zarobljenicima, vojnicima i tako dalje". Momir Nikolić, T. 24644 (14. februar 2012.). On je nadalje rekao: "Kada sam čuo šta je rekao gospodin Popović, [...] ja [sam] shvatio da odlaskom u Potočare treba da se izvrši vojnički trijaž – to je, znači, [...] legitimna vojnička radnja, koja podrazumijeva identifikaciju onih koji su izdvojeni, odnosno koje se izdvajaju, i vrši se provera, jer moguće je da među njima postoje oni koji su izvršili ratne zločine i [zločine protiv čovječnosti]." Momir Nikolić, T. 24645 (14. februar 2012.). S obzirom na navedeno svjedočenje, Vijeće konstatuje da je u navedenom kontekstu Nikolić pod "vojno sposobnim muškarcima" podrazumijevao one među vojno sposobnim muškarcima koji su navodno počinili ratne zločine.

¹⁷¹³⁵ Momir Nikolić, T. 24647–24648 (14. februar 2012.).

¹⁷¹³⁶ Momir Nikolić, T. 24646–24647 (14. februar 2012.).

¹⁷¹³⁷ V. par. 5109–5112.

¹⁷¹³⁸ V. odjeljak IV.C.3.a.iii.B: Proširenje zajedničkog plana za eliminisanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice.

¹⁷¹³⁹ V. D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 4.

¹⁷¹⁴⁰ V. takođe par. 18.

su 12. jula u jutarnjim satima i Nikolić i Popović i on bili prisutni u hotelu "Fontana".¹⁷¹⁴¹ Ako se tome doda i svjedočenje Uščumlića, koji je izjavio da je bio na trećem sastanku, ali je negirao sadržaj razgovora koji je Nikolić prepričao, Vijeće konstatuje da su svjedočenja ove trojice svjedoka, sagledana zajedno, neuvjerljiva i nedovoljna da poljuljaju stav Vijeća o pouzdanosti Nikolićevog svjedočenja o ovom pitanju.

(c) Zaključak

5066. Shodno tome, Vijeće zaključuje da je Nikolićevo svjedočenje pouzdano. Vijeće stoga prihvata njegov opis razgovora u kome mu je Popović rekao da sve muškarce u Potočarima treba pobiti.

(D) Treći sastanak

5067. Dana 12. jula ujutro, Karremans i Boering su ponovo otišli u hotel "Fontana" s troje bosanskih Muslimana – Mandžićem, Čamilom Purković i Nuhanovićem – u pratnji Kosorića.¹⁷¹⁴² Taj treći sastanak počeo je oko 10:00 sati.¹⁷¹⁴³ Prisutni su bili Mladić, Krstić, Radoslav Janković, Kosorić i Popović, kao i Dragomir Vasić, načelnik CJB-a Zvornik, Deronjić, Srbislav Davidović,

¹⁷¹⁴¹ Svetozar Kosorić, T. 38694–38695 (23. maj 2013.); P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 63, 65.

¹⁷¹⁴² Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1968; Pieter Boering, T. 22060–22063 (29. novembar 2011.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 88, 93; Svetozar Kosorić, T. 38994–38695 (23. maj 2013.); Srbislav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9203–9204; Srbislav Davidović, T. 24405–24406 (9. februar 2012.); P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:06:46; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 65; P4935 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.). V. takođe Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6215.

¹⁷¹⁴³ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1967–1968; Pieter Boering, T. 22060–22061 (29. novembar 2011.); Momir Nikolić, T. 24616–24617 (13. februar 2012.); P2996 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 93; P4373 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1537.

predsjednik Izvršnog odbora Skupštine opštine Bratunac, i Ljubisav Simić.¹⁷¹⁴⁴ Muslimansko civilno stanovništvo u Potočarima predstavljali su Mandžić, Čamila Purković i Nuhanović.¹⁷¹⁴⁵

5068. Mladić je predstavnicima bosanskih Muslimana rekao da želi da im pomogne i da mogu da traže šta žele, ali da on od njih traži "apsolutnu saradnju".¹⁷¹⁴⁶ Mladić je zatim dodao, "možete opstati ili nestati", i zahtijevao da vojnici ABiH predaju oružje.¹⁷¹⁴⁷ Rekao je da pošto taj zahtjev bude ispunjen, što se muslimanskog civilnog stanovništva tiče, "možete birati da ostanete na teritoriji ili, ako vam to odgovara, da idete tamo gde želite".¹⁷¹⁴⁸ Mladić je nadalje napomenuo da će on obezbijediti vozila za prevoz, ali da gorivo moraju obezbijediti bosanski Muslimani ili UNPROFOR.¹⁷¹⁴⁹

¹⁷¹⁴⁴ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1949, 1968–1969; Pieter Boering, T. 22061, 22063–22064 (29. novembar 2011.); Srblisav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9183, 9203–9204; Srblisav Davidović, T. 24405–24406 (9. februar 2012.); D3562 (Izjava svjedoka Svetozara Kosorića od 27. februara 2013.), par. 4; D3398 (Izjava svjedoka Ljubisava Simića od 7. aprila 2013.), par. 73; Ljubisav Simić, T. 37270 (16. april 2013.) (gdje je svjedok potvrdio da na video-snimku sjedi s Mladićeve desne strane); P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:05:30–00:07:22, 00:12:52, 00:13:09; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), str. 66–68, 245–250; D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 19; P4935 (Izvjestaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.). V. takođe Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6215. Ušćumlić je takođe prisustvovao sastanku i prevodio za Nizozemski bataljon. D3552 (Izjava svjedoka Petra Ušćumlića, 12. mart 2013.), par. 6; Srblisav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9203–9204; Srblisav Davidović, T. 24405–24406 (9. februar 2012.).

¹⁷¹⁴⁵ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1968, 1972; Pieter Boering, T. 22061 (29. novembar 2011.); Srblisav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9203–9204; Srblisav Davidović, T. 24405–24406 (9. februar 2012.); P4935 (Izvjestaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.). V. takođe Momir Nikolić, T. 24619–24620 (13. februar 2012.); D3398 (Izjava svjedoka Ljubisava Simića od 7. aprila 2013.), par. 73; Ljubisav Simić, T. 37270–37271 (16. april 2013.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6215. Pripadnici muslimanskih snaga u Srebrenici nisu bili prisutni jer se vjerovalo da su oni već pobjegli iz enklave. Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1968.

¹⁷¹⁴⁶ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:06:47–00:10:05; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 246–248. I ovaj sastanak je sniman video-kamerom. Pieter Boering, T. 22065 (29. novembar 2011.); P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:05:50–00:15:05; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 245–250.

¹⁷¹⁴⁷ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:10:15–00:10:42; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 248. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1540. Kosorić je prihvatio stav tužilaštva da je Mladić time poručio da će, ukoliko sve oružje ne bude predato, muškarci možda biti ubijeni. Svetozar Kosorić, T. 38695–38696 (23. maj 2013.).

¹⁷¹⁴⁸ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:10:45–00:11:10; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 248. V. takođe P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:11:17–00:12:50; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), str. 248–249; činjenica o kojoj je presuđeno 1542.

¹⁷¹⁴⁹ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:11:50–00:12:15; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 249. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1543, 1544. Davidović je izjavio da je dogovoreno da Nizozemski bataljon obezbijedi gorivo. Srblisav Davidović, T. 24421 (9. februar 2012.). Međutim, Boering je rekao da nije znao ni za kakav dogovor između Nizozemskog bataljona i Mladića da će Nizozemski bataljon

5069. Predstavnicima bosanskih Muslimana tražili su "prolaz i vojno sposobnih, jer navodno nemaju oružje, a kontakt sa svojom vojskom koja je po šumama [nisu imali]".¹⁷¹⁵⁰ Razgovaralo se i o proceduri za prevoz muslimanskog stanovništva.¹⁷¹⁵¹ Osim toga, Boering je izjavio da je Mladić pomenuo "trijaž" muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice na osnovu godina starosti, odnosno otprilike onih koji imaju između 15 i 70 godina, ali konkretne pojedinosti tog trijaža nisu jasno iznijete.¹⁷¹⁵² Davidović je određen da izvrši selekciju potencijalnih ratnih zločinaca među civilnim stanovništvom.¹⁷¹⁵³

5070. Na kraju sastanka, Mladić je rekao da civilne vlasti bosanskih Srba treba da pomognu muslimanskom stanovništvu u Potočarima tako što će im obezbijediti logistiku, vodu, hranu i medicinsku njegu.¹⁷¹⁵⁴ Poslije 11:00 sati, sastanak je završen na brzinu jer je učesnicima rečeno da bosanski Muslimani u Potočarima postaju nervozni i da postoji bojazan da će pješke krenuti u Bratunac.¹⁷¹⁵⁵ Od predstavnika bosanskih Muslimana je zatraženo da se vrate u Potočare i kažu stanovništvu da će prevoz biti obezbijeđen.¹⁷¹⁵⁶ Vasić je izvijestio MUP RS-a da će "do 14:00 sati poč[e]ti ukrcavanje u vozila".¹⁷¹⁵⁷

5071. Radoslav Janković je izašao iz hotela i rekao Momiru Nikoliću da je sve dogovoreno u vezi s prevozom bosanskih Muslimana u Kladanj, a da Nikolić treba da pomogne oko tog prevoza i oko odvajanja muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁷¹⁵⁸ Janković je nadalje rekao da su komandanti jedinica zaduženih za tu operaciju već dobili naređenja i konkretne zadatke, i da se već nalaze u

obezbijediti dizel gorivo za evakuaciju. Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1974, 2077–2078.

¹⁷¹⁵⁰ P4935 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6217.

¹⁷¹⁵¹ Pieter Boering, T. 22082–20083 (29. novembar 2011.). Međutim, nije bilo jasnog dogovora o tome ko će se brinuti o humanitarnim potrebama civilnog stanovništva. Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1975.

¹⁷¹⁵² Pieter Boering, T. 22063–22064 (29. novembar 2011.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1969, 1974; Srblav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9209 (gdje je svjedok izjavio da je Mladić rekao da će oni "koji su činili zločine prema srpskom narodu" biti "procesuirani"); činjenica o kojoj je presuđeno 1545. Izveštavajući o ishodu sastanka, Vasić je rekao da će po Mladićevoj odluci muškarci možda biti pušteni da odu, da bi se ostali, koji se još uvijek skrivaju u šumi, predali. P4935 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.).

¹⁷¹⁵³ Pieter Boering, T. 22063–22064 (29. novembar 2011.); P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:13:09; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1973; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 67.

¹⁷¹⁵⁴ Srblav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9207; Srblav Davidović, T. 24402–24403 (9. februar 2012.); Ljubisav Simić, T. 37273–37274 (16. april 2013.).

¹⁷¹⁵⁵ Srblav Davidović, T. 24410, 24433–24434 (9. februar 2012.); Pieter Boering, T. 22064–22065 (29. novembar 2011.); P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:15:08. V. takođe Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6218.

¹⁷¹⁵⁶ Srblav Davidović, T. 24434 (9. februar 2012.).

¹⁷¹⁵⁷ P4935 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.).

Potočarima.¹⁷¹⁵⁹ Janković je rekao Nikoliću da razgovara s Duškom Jevićem – direktorom Centra za obuku na Jahorini i pripadnikom Specijalne brigade MUP-a, koji se nalazio u Potočarima – i da mu pomogne.¹⁷¹⁶⁰

5072. Kosorić je sproveo oficire Nizozemskog bataljona i predstavnike bosanskih Muslimana natrag u bazu UN-a.¹⁷¹⁶¹ Pošto Karremansu i Boeringu nije bilo jasno šta je na sastanku dogovoreno, kako će biti organizovan prevoz i kakva će biti uloga Nizozemskog bataljona u tome, Karremans je dao instrukcije Boeringu i Raveu da se vrate u Bratunac kako bi provjerili šta je tačno dogovoreno.¹⁷¹⁶² Negdje oko podneva, Boering i Rave su stigli u Bratunac i uspjeli da se nađu s Momikom Nikolićem, koji je bio s Kosorićem.¹⁷¹⁶³ Nikolić im je rekao da je sve već dogovoreno; da nemaju šta tu da traže i da treba smjesta da odu; i da je "to već u toku".¹⁷¹⁶⁴

ii. *Humanitarna situacija i atmosfera u Potočarima*

5073. Kao što je ranije navedeno, u jutarnjim satima 11. jula nekoliko hiljada bosanskih Muslimana iz Srebrenice kretalo se u pravcu Potočara.¹⁷¹⁶⁵ Većina, koju su uglavnom činili žene, djeca i starije osobe, je u Potočare stigla pješke – dok su drugi prevezeni vozilima UN-a – a tamo

¹⁷¹⁵⁸ Momir Nikolić, T. 24624 (13. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 5.

¹⁷¹⁵⁹ Momir Nikolić, T. 24624–24625 (13. februar 2012.).

¹⁷¹⁶⁰ Momir Nikolić, T. 24625 (13. februar 2012.). V. takođe par. 5079.

¹⁷¹⁶¹ Svetozar Kosorić, T. 38696–38697 (23. maj 2013.).

¹⁷¹⁶² Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1976–1977; Pieter Boering, T. 22065–22066 (gdje je svjedok napomenuo da je do zbrke djelimično došlo zbog problema s prijevodom), 22082 (29. novembar 2011.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 94; Albert Rave, T. 22230 (30. novembar 2011.).

¹⁷¹⁶³ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1976–1977; Pieter Boering, T. 22066 (29. novembar 2011.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 94 (gdje je svjedok napomenuo da je Ušćumlić prevodio taj razgovor).

¹⁷¹⁶⁴ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1976; Pieter Boering, T. 22066 (29. novembar 2011.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 94. V. takođe D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 5. Vijeće napominje da je Nikolić u svom svjedočenju izjavio da su njemu, Kosoriću i Ušćumliću, dok su još uvijek razgovarali ispred hotela "Fontana" prije trećeg sastanka, prišla dvojica oficira Nizozemskog bataljona i pitala ih kada će stići autobusi i kada će početi prevoženje. Pošto ih je odveo do pukovnika Lazara Aćamovića, pomoćnika komandanta za pozadinu Drinskog korpusa, koji je stajao ispred hotela "Fontana", Nikolić im je rekao da treba da se vrate u Potočare, da je "sve dogovoreno, [...] i da će evakuacija početi". Momir Nikolić, T. 24623 (13. februar 2012.). Po Nikolićevom sjećanju, ti oficiri Nizozemskog bataljona bili su Rave i njegov "saradnik". Momir Nikolić, T. 24623–24624 (13. februar 2012.). Međutim, Rave nije išao u hotel "Fontana" s Karremansom i Boeringom jer je imao druge obaveze. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 93. Po mišljenju Vijeća, iako se Nikolićev opis ovog susreta u velikoj mjeri poklapa s verzijom događaja opisanom u paragrafu 5067, neki njegovi dijelovi ne podudaraju se s drugim dokazima izvedenim u ovom predmetu. Vijeće je to detaljno razmotrilo i čvrsto stoji pri stanovištu da ta nedosljednost ni na koji način ne dovodi u pitanje opštu pouzdanost Nikolićevog svjedočenja, a posebno ne pouzdanost njegovog svjedočenja o razgovoru koji se odigrao prije trećeg sastanka.

¹⁷¹⁶⁵ V. par. 5029–5030.

su ih odveli u nekoliko objekata koji su se nalazili u blizini baze UN-a.¹⁷¹⁶⁶ U večernjim satima 11. jula, baza UN-a i okolno područje i zgrade, uključujući fabrike olova i cinka, bili su puni bosanskih Muslimana.¹⁷¹⁶⁷ Mnogi su ostali napolju, bez smještaja.¹⁷¹⁶⁸ Nizozemski bataljon je pokušao da održava bezbjednost i ogradio je taj prostor crveno-bijelom trakom da bi ga obilježio kao bezbjedan prostor koji je pod nadzorom UN-a i spriječio svaki kontakt između bosanskih Muslimana i pripadnika snaga bosanskih Srba.¹⁷¹⁶⁹

5074. Potočari i navedeni objekti bili su prepuni bosanskih Muslimana koji su nosili svoje stvari i koji su svi bili zaplašeni.¹⁷¹⁷⁰ Granatiranje je bilo neprekidno,¹⁷¹⁷¹ uslijed čega je više bosanskih

¹⁷¹⁶⁶ P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 18; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 26, 29; P422 (Vazдушna fotografija Potočara, 13. juli 1995.); Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2717, 2883; svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7079–7082, 7138; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17304, 17306–17307, 17371–17373; Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1944–1946; Mirsada Malagić, T. 23475, 23523 (24. januar 2012.); P398 (Izjava svjedoka Salihe Osmanović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2; P398 (Izjava Salihe Osmanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 10; P393 (Izjava svjedoka Mejre Mešanović od 19. juna 2000.), *e-court* str. 2; P393 (Izjava Mejre Mušanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 9; P403 (Izjava svjedoka Rahime Malkić od 17. juna 2000.), *e-court* str. 2; svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2733–2735; svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2329 (pod pečatom). V. takođe Pieter Boering, T. 22121–22123 (29. novembar 2011.); D1968 (Izjava svjedoka Pietera Boeringa od 28. septembra 1995.), str. 5; P392 (Izjava svjedoka Semije Suljić od 17. juna 2000.), *e-court* str. 2; P392 (Izjava Semije Suljić Kantonalnom sudu u Tuzli, 17. juni 2000.), *e-court* str. 8; svjedokinja KDZ186, P358 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3600.

¹⁷¹⁶⁷ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1221, 1231, 1264; P422 (Vazдушna fotografija Potočara, 13. juli 1995.); Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1947, 1949–1950; Mirsada Malagić, T. 23479–23480, 23484 (24. januar 2012.). V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 61–62.

¹⁷¹⁶⁸ P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 22; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 26; 31; P3954 (Vazдушna fotografija Potočara s oznakama koje je unio Johannes Ruttan). V. takođe Joseph Kingori, T. 22803 (11. januar 2012.); svjedokinja KDZ265, P367 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5751–5752; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 38.

¹⁷¹⁶⁹ P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 26, 30; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 66; P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 23, 28–30; Paul Groenewegen, T. 22975–22976 (13. januar 2012.); P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:27:16–00:28:47. V. takođe Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2719; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 35; Johannes Ruttan, T. 21988–21989 (28. novembar 2011.); P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:20:39–00:24:00.

¹⁷¹⁷⁰ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 61; P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 19; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 38; svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1250 (gdje je svjedok izjavio da su on i njegova porodica pronašli utočište u uglu depoa za remont autobusa preduzeća "Remont"); svjedok KDZ070, P340 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3423 (pod pečatom); P300 (Skica koju je nacrtao svjedok KDZ070) (pod pečatom). Bosanski Muslimani su bili u lošem stanju i letargični. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 67. V. takođe svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14810 (pod pečatom).

¹⁷¹⁷¹ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 38; Pieter Boering, T. 22154–22155 (30. novembar 2011.); P3993 (Izveštaj UNMO-a, 11. juli 1995.). V. takođe svjedokinja KDZ265, P367 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5750–5751; svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1249–1250; P395 (Izjava svjedoka Behare Krdžić od 16. juna 2000.), *e-court* str. 2.

Muslimana povrijeđeno, a svi su osjećali strah.¹⁷¹⁷² Širila se panika.¹⁷¹⁷³ U okolini baze UN-a, granatiranje se nastavilo tokom čitave noći s 11. na 12. jula.¹⁷¹⁷⁴

5075. Ujutro 12. jula, panika se dodatno povećala kada su bosanski Muslimani ugledali pripadnike snaga bosanskih Srba kako dolaze sa svih strana.¹⁷¹⁷⁵ Tokom dana, pripadnici snaga bosanskih Srba zapalili su nekoliko kuća i stogova sijena u okolini Potočara.¹⁷¹⁷⁶

5076. Do tada je u Potočarima bilo između 25.000 i 30.000 bosanskih Muslimana, od čega su 5 do 10% činili vojno sposobni muškarci.¹⁷¹⁷⁷ Humanitarna situacija je bila katastrofalna; nije bilo dovoljno vode, hrane i lijekova za bosanske Muslimane, niti je bilo dovoljno klozeta.¹⁷¹⁷⁸ Vrućina je bila paklena.¹⁷¹⁷⁹ Neke žene su se porodile.¹⁷¹⁸⁰ Neki ljudi su umrli, dok su neki drugi izvršili samoubistvo ili pokušali da ga izvrše.¹⁷¹⁸¹

¹⁷¹⁷² Svjedokinja KDZ265, P367 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5750–5751; svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3475; Pieter Boering, T. 22154–22155 (30. novembar 2011.); P3993 (Izveštaj UNMO-a, 11. juli 1995.); Mirsada Malagić, T. 23479 (24. januar 2012.); Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1946–1947.

¹⁷¹⁷³ Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2719.

¹⁷¹⁷⁴ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1221, 1231, 1264; Mirsada Malagić, T. 23478–23479 (24. januar 2012.).

¹⁷¹⁷⁵ P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 32–35; svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1250–1251.

¹⁷¹⁷⁶ P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 32, 34; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 89, 91; činjenica o kojoj je presuđeno 1507.

¹⁷¹⁷⁷ P2987 (Izveštaj Specijalne brigade policije MUP-a RS-a, 13. juli 1995.), str. 1; P4935 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.); P4960 (Borbena izvješta koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 2; P4388 (Izveštaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 12. juli 1995.), str. 2; P4936 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 164; P4156 (Izveštaj UNMO-a, 12. juli 1995.), str. 4; P4936 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.). V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 96; P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 22.

¹⁷¹⁷⁸ Joseph Kingori, T. 22803 (11. januar 2012.); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 66; svjedokinja KDZ265, P367 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5751–5752; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2719; Pieter Boering, T. 22154 (30. novembar 2011.); P841 (Izveštaj UNMO-a, 11. juli 1995.); P3993 (Izveštaj UNMO-a, 11. juli 1995.); P4936 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 96; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 96; Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1954; P4165 (Izveštaj iz enklave Srebrenica, 24. juli 1995.), str. 5. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1503, 1504.

¹⁷¹⁷⁹ V. činjenica o kojoj je presuđeno 1503; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 96; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2719, 2803; Mirsada Malagić, T. 23476, 23488 (24. januar 2012.); Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9772; svjedokinja KDZ265, P367 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5751–5752; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 38.

¹⁷¹⁸⁰ P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 22.

¹⁷¹⁸¹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 96–97; P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 24. V. takođe P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 47; Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1959–1960; Mirsada Malagić, T. 23533–23534 (24. januar 2012.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1510.

5077. U toku noći s 12. na 13. jula, u blizini baze UN-a čula se pucnjava.¹⁷¹⁸² Pripadnici snaga bosanskih Srba tukli su i seksualno zlostavljali bosanske Muslimane u Potočarima.¹⁷¹⁸³ Neki od njih odvedeni su iz objekata u Potočarima i nisu se vratili.¹⁷¹⁸⁴ Takvo zlostavljanje nastavilo se i 13. jula.¹⁷¹⁸⁵

iii. *Preuzimanje kontrole nad Potočarima i razoružavanje Nizozemskog bataljona*

5078. U ranim jutarnjim satima 12. jula, u skladu s naređenjem koje je Mladić izdao Borovčaninu na Pribićevcu u toku noći s 10. na 11. jula 1995.,¹⁷¹⁸⁶ združene jedinice snaga bosanskih Srba preuzele su kontrolu nad posmatračkim položajem Papa na Žutom mostu.¹⁷¹⁸⁷ U sastavu jedinica koje su u tome učestvovali bili su pripadnici MUP-a pod komandom Borovčanina – 1. četa PJP-a iz Zvornika, Jahorinski regruti koje su predvodili Duško Jević i komandir 1. čete Mendeljev Đurić, kao i jedna mješovita četa MUP-a Janja – i vojnici Bratunačke brigade.¹⁷¹⁸⁸

5079. Na posmatračkom položaju Papa, te snage su pripadnicima Nizozemskog bataljona oduzele šljemove, pancirne prsluke, oružje i jedan oklopni transporter, i prekinule vezu s njihovim operativnim centrom.¹⁷¹⁸⁹ Vojnicima Nizozemskog bataljona prijetili su vatrenim oružjem i držali ih u pritvoru do 21:00 sati.¹⁷¹⁹⁰ Pripadnici snaga bosanskih Srba, među kojima su bili i pripadnici

¹⁷¹⁸² P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 112.

¹⁷¹⁸³ D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 6; P396 (Izjava svjedoka Hanife Hafizović od 16. juna 2000.), *e-court* str. 2. V. takođe Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1176–1177; Mirsada Malagić, T. 23488 (24. januar 2012.); P395 (Izjava svjedoka Behare Krdžić od 16. juna 2000.), *e-court* str. 2.

¹⁷¹⁸⁴ P401 (Izjava svjedoka Šehre Ibišević od 21. juna 2000.), *e-court* str. 3; P401 (Izjava svjedoka Šehre Ibišević od 21. juna 2000.), *e-court* str. 9; Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1955–1959. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1509.

¹⁷¹⁸⁵ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 54. Ali v. Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9779, 9783, 9796, 9828; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18005–18006; Srblav Davidović, T. 24407 (9. februar 2012.); Zoran Petrović-Piroćanac, P376 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18848.

¹⁷¹⁸⁶ V. P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 1.

¹⁷¹⁸⁷ P2987 (Izveštaj Specijalne brigade policije MUP-a RS-a, 13. juli 1995.), str. 1; P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 2. V. takođe P5091 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.).

¹⁷¹⁸⁸ P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 1; P2987 (Izveštaj Specijalne brigade policije MUP-a RS-a, 13. juli 1995.), str. 1; svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14789, 14791, 14800 (pod pečatom); Momir Nikolić, T. 24625 (13. februar 2012.); Ljubomir Borovčanin, T. 39459 (7. juni 2013.). V. takođe P4935 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.), str. 2; P5091 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.); P2996 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.); P4373 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.); P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 14–17; P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 25; svjedokinja KDZ186, P358 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3601; P4388 (Izveštaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 12. juli 1995.), str. 1. V. fusnota 17302. Neke od jedinica pod Borovčaninovom komandom takođe su učestvovali u napredovanju bosanskih Srba prema Srebrenici. V. par. 5021.

¹⁷¹⁸⁹ P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 14. V. takođe P4373 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.).

¹⁷¹⁹⁰ P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 21; D2007 (Upitnik MKSJ-a za pripadnike mirovnih snaga UN-a: Roger Patelski), str. 1; Roger Patelski, T. 23038, 23040–23041, 23044, 23051

Jahorinskih regruta,¹⁷¹⁹¹ nastavili su putem prema Potočarima.¹⁷¹⁹² Pucali su, a meci su padali blizu baze UN-a.¹⁷¹⁹³ Vojnici bosanski Srbi rasporedili su se u ofanzivnom poretku prema bazi UN-a, i nastavili da napreduju dok ih nije zaustavila crveno-bijela traka koju je Nizozemski bataljon upotrijebio da obilježi prostor na kome su se nalazili bosanski Muslimani.¹⁷¹⁹⁴ Vojnici Nizozemskog bataljona zauzeli su položaje oko baze i fabrika.¹⁷¹⁹⁵ Pripadnici Jahorinskih regruta razmješteni su oko baze UN-a.¹⁷¹⁹⁶ Neki vojnici bosanski Srbi, među kojima i Vukovi s Drine, kretali su se oko baze.¹⁷¹⁹⁷ Borovčanin je vidio pripadnike VP-a Bratunačke brigade kako vrše "određene provjere" bosanskih Muslimana koji su bili vojno sposobni.¹⁷¹⁹⁸ Neki od vojnika bosanskih Srba psovali su bosanske Muslimane.¹⁷¹⁹⁹ Do 13:00 sati toga dana, snage bosanskih Srba preuzele su kontrolu nad Potočarima.¹⁷²⁰⁰

5080. Otprilike u vrijeme kada su vozila za prevoz bosanskih Muslimana stigla u Potočare, pripadnici Jahorinskih regruta predvođeni Đurićem prijetili su oružjem vojnicima Nizozemskog bataljona stacioniranim blizu autobuske stanice, koji su bili prisiljeni da im predaju svoje oružje, pancirne prsluke, vojnu opremu i sredstva veze.¹⁷²⁰¹ 11 vojnika Nizozemskog bataljona i jedan ljekar iz Nizozemskog bataljona bili su zadržani nekoliko sati na jednom mjestu pored autobuske

(gdje je svjedok ispravio datum kada su ga pripadnici snaga bosanskih Srba pritvorili na posmatračkom položaju Papa, a koji je naveden u dokumentu D2007, s 14. jula 1995. na 12. jula 1995.) (16. januar 2012.).

- ¹⁷¹⁹¹ Svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14802–14805, 14807–14809 (pod pečatom).
- ¹⁷¹⁹² P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 13; P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 25; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 69; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 69, 89; P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 1–2. V. takođe P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 15; svjedokinja KDZ186, P358 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3601; svjedokinja KDZ186, P357 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3602, 3625 (pod pečatom).
- ¹⁷¹⁹³ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 89.
- ¹⁷¹⁹⁴ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 69. V. takođe svjedokinja KDZ186, P358 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3601; svjedokinja KDZ186, P357 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3602, 3625 (pod pečatom).
- ¹⁷¹⁹⁵ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 92.
- ¹⁷¹⁹⁶ Svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14802–14805, 14807–14809, 14812 (pod pečatom).
- ¹⁷¹⁹⁷ Svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14810 (pod pečatom); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 90. V. takođe Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1951; svjedokinja KDZ186, P358 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3605.
- ¹⁷¹⁹⁸ D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 16.
- ¹⁷¹⁹⁹ Svjedokinja KDZ186, P358 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3601.
- ¹⁷²⁰⁰ P2987 (Izvještaj Specijalne brigade policije MUP-a RS-a, 13. juli 1995.), str. 1. V. takođe P3054 (Izvještaj Glavnog štaba VRS-a, 12. juli 1995.), str. 4; P4388 (Izvještaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 12. juli 1995.), str. 1.
- ¹⁷²⁰¹ P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttjena od 8. novembra 2011.), par. 43–46.

stanice.¹⁷²⁰² Poslije ponovljenih protesta upućenih Đuriću, oni su najzad pušteni i poslani natrag u bazu UN-a.¹⁷²⁰³

5081. Ujutro 13. jula, Rave je vidio Mladića u Potočarima i rekao mu da su pripadnici snaga bosanskih Srba ukrali oružje i materijal od Nizozemskog bataljona.¹⁷²⁰⁴ Mladić je uvjeravao Ravea da će svojim vojnicima izdati instrukcije da od vojnika Nizozemskog bataljona ništa ne krađu.¹⁷²⁰⁵

iv. *Prevoz iz Potočara od 12. do 21. jula 1995.*

(A) Obezbjedivanje vozila i goriva

5082. Dana 11. jula uveče, Mladić je naredio Petru Škrbiću da se mobilišu autobusi za "evakuaciju".¹⁷²⁰⁶ Dana 12. jula ujutro, prije 10:00 sati, on je uputio hitan poziv Ministarstvu odbrane RS-a, tražeći da ono naredi svojim sekretarijatima u Sarajevu i Zvorniku da mobilišu najmanje 50 autobusa koje treba uputiti na stadion u Bratuncu (dalje u tekstu: stadion u Bratuncu) do 14:30 sati toga dana.¹⁷²⁰⁷ Na osnovu tog zahtjeva, Ministarstvo odbrane RS-a naredilo je tim sekretarijatima da smjesta obezbijede autobuse i upute ih na naznačenu lokaciju u naznačenom roku.¹⁷²⁰⁸ Postupajući po tim naređenjima, Ministarstvo odbrane RS-a zatim je izdalo naređenje svim sekretarijatima Ministarstva odbrane u Zvorniku, Milićima, Vlasenici, Šekovićima i Bratuncu da, ako je potrebno, do daljnjeg otkazu sve redovne autobuske linije kako bi autobusi i vozači

¹⁷²⁰² P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 47–48; P3956 (Zamrznuti kadar dvojice vojnika); P3957 (Upitnik Tužilaštva za svjedoka Johannes Ruttene, bez datuma), str. 2.

¹⁷²⁰³ P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 47. Vijeće napominje da je Đurić kategorički negirao da je vojnicima Nizozemskog bataljona oduzeo opremu i pritvorio ih. Mendeljev Đurić, T. 42080–42081 (29. juli 2013.). Vijeće ovo svjedočenje ne smatra pouzdanim. Prilikom donošenja tog zaključka, Vijeće je imalo u vidu da je bilo u Đurićevom interesu da negira svoje učešće u događajima u Potočarima i da njegovo svjedočenje karakterišu neiskrenost i evazivnost.

¹⁷²⁰⁴ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 117.

¹⁷²⁰⁵ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 117.

¹⁷²⁰⁶ Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15472–15473, 15476 (gdje je svjedok izjavio da je informaciju da su potrebni autobusi prvo primio telefonom, 11. jula uveče). Iako Škrbić isprva nije mogao da se sjeti od koga je dobio to naređenje, on je zatim prihvatio svoju raniju izjavu u kojoj je rekao da je zahtjev za mobilizaciju došao od Mladića, ali da je bio prenijet "posredno". Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15472–15473, 15476. V. takođe Petar Škrbić, T. 25973–25974 (7. mart 2012.) (gdje je svjedok nadalje izjavio da je dobio to naređenje preko jednog konkretnog telefona koji je isključivo primao pozive komandanta Glavnog štaba VRS-a). Vijeće se stoga uvjerilo da je to naređenje došlo od Mladića.

¹⁷²⁰⁷ P4525 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 12. juli 1995.); Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15471–15472.

¹⁷²⁰⁸ P4526 (Zahtjev Ministarstva odbrane RS-a Sekretarijatu Ministarstva odbrane Sarajevo, 12. juli 1995.); P4527 (Zahtjev Ministarstva odbrane RS-a Sekretarijatu Ministarstva odbrane Zvornik, 12. juli 1995.); P4528 (Zahtjev Ministarstva odbrane RS-a Sekretarijatu Ministarstva odbrane Zvornik, 12. juli 1995.); Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15474–15477. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1567.

mogli odmah da se jave u sportski centar u Bratuncu.¹⁷²⁰⁹ U skladu s naređenjima Ministarstva odbrane, vozila su tog dana zaista mobilisana, što je paralisalo redovni prevoz putnika.¹⁷²¹⁰

5083. Za to vrijeme, i Drinski korpus je reagovao na Mladićevo naređenje. U 07:35 sati 12. jula, Krstić je, u svom svojstvu načelnika štaba korpusa,¹⁷²¹¹ izdao instrukcije potpukovniku Rajku Krsmanoviću, načelniku za saobraćaj Drinskog korpusa,¹⁷²¹² da mobiliše ukupno 50 autobusa s Pala, iz Višegrada, Rogatice, Sokoca, Han Pijeska, Vlasenice, Milića, Bratunca i Zvornika i da ih pošalje na stadion u Bratuncu do 17:00 sati tog dana.¹⁷²¹³

5084. Istog tog jutra, i Živanović je izdao naređenje svojim potčinjenim brigadama da se svi raspoloživi autobusi i minibusi koji su vlasništvo jedinica VRS-a stave na raspolaganje Drinskom korpusu i upute na stadion u Bratuncu.¹⁷²¹⁴ On je takođe izdao uputstva u vezi s lokacijama za distribuciju goriva i naveo da je Komanda Drinskog korpusa uputila zahtjev Ministarstvu odbrane RS-a da se mobilišu privatni autobusi.¹⁷²¹⁵ Potčinjene brigade su postupile u skladu s ovim naređenjem i uputile vozila kao što se od njih tražilo.¹⁷²¹⁶

5085. Na osnovu Mladićevog naređenja, u 10:00 sati tog jutra Komanda Drinskog korpusa obavijestila je Glavni štab da su autobusi koje je Glavni štab tražio od jedinica Drinskog korpusa obezbijedeni, uz napomenu da je Komandi u tom trenutku njihovo krajnje odredište još uvijek nepoznato.¹⁷²¹⁷ Istog tog jutra, Vasić je izvijestio MUP RS-a da je za prevoz obezbijedeno 100 kamiona.¹⁷²¹⁸

¹⁷²⁰⁹ Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15479–15481; P4538 (Naređenje Ministarstva odbrane RS-a, 12. juli 1995.); P4539 (Naređenje Ministarstva odbrane RS-a, 12. juli 1995.).

¹⁷²¹⁰ V. P4552 (Izvjestaj Ministarstva odbrane RS-a, 13. juli 1995.).

¹⁷²¹¹ Richard Butler, T. 27509 (17. april 2012.).

¹⁷²¹² Richard Butler, T. 27509 (17. april 2012.); P4920 (Dijagrami raznih komandnih struktura VRS-a), str. 2.

¹⁷²¹³ P4680 (Presretnuti razgovor generala Krstića i potpukovnika Krsmanovića, 12. juli 1995.). V. takođe D2259 (Presretnuti razgovor Krstića i Šobota, 12. juli 1995.); P5274 (Presretnuti razgovor potpukovnika Krsmanovića i neidentifikovane osobe, 12. juli 1995.).

¹⁷²¹⁴ P4533 (Naređenje Drinskog korpusa, 12. juli 1995.) (gdje se navodi da je naređenje primljeno 12. jula 1995. u 08:35 sati); Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15482; činjenica o kojoj je presuđeno 1566.

¹⁷²¹⁵ P4533 (Naređenje Drinskog korpusa, 12. juli 1995.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1566.

¹⁷²¹⁶ P4577 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 12. juli 1995.); svjedok KDZ122, T. 26151–26152 (13. mart 2012.) (zatvorena sjednica); P4540 (Borbeni izvještaj 5. podrinjske lake pješadijske brigade, 12. juli 1995.) (gdje se navodi da je komandant 5. lake pješadijske brigade Furtula izvijestio Komandu Drinskog korpusa da je njegova brigada izvršila naređenje Komande Drinskog korpusa, P4533); Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15483. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1569, 1570.

¹⁷²¹⁷ D1971 (Naređenje Drinskog korpusa, 12. juli 1995.). V. takođe P5364 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 12. juli 1995.) (gdje je prikazan razgovor dviju neidentifikovanih osoba o vozilima koja su prikupljali iz nekoliko mjesta, uključujući Pale, Sokolac, Bratunac i Bijeljino, i gdje konstatuju da je do tada obezbijedeno "preko 50 autobusa").

¹⁷²¹⁸ P4373 (Izvjestaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.).

5086. Ranije tog jutra, oko 8:00 sati, u Komandi Bratunačke brigade održan je sastanak na kome su između ostalih bili Mladić, Krstić, Deronjić i Vasić, i na kome su "podijeljeni zadaci svim učesnicima".¹⁷²¹⁹ Mladić je pitao Davidovića, Simića i Aleksandra Tešića – sekretara Sekretarijata za narodnu odbranu u Bratuncu – koji su svi takođe prisustvovali sastanku, šta da rade s bosanskim Muslimanima iz Srebrenice.¹⁷²²⁰ Mladić je rekao "ima ih mnogo [bosanskih Muslimana iz Srebrenice i] treba nam dosta prevoznih sredstava".¹⁷²²¹ Mladić je zatim dao Tešiću uputstvo da se odmah izvrši mobilizacija autobusa i kamiona za prevoz oko "20.000 stanovnika, danas ili sutra."¹⁷²²²

5087. Za to vrijeme, VRS je imao poteškoća da obezbijedi dovoljne količine goriva.¹⁷²²³ Na primjer, Komanda Drinskog korpusa zatražila je dodatno gorivo: 10.000 litara dizela i 2.000 litara benzina.¹⁷²²⁴ Osim toga, Bratunačka brigada je nadgledala raspodjelu goriva autobusima i kamionima 12. i 13. jula.¹⁷²²⁵

5088. U skladu s naređenjem da se obezbijede vozila za prevoz iz srebreničke enklave, Komanda Drinskog korpusa je istog dana poslala hitno naređenje Zvorničkoj i Bratunačkoj brigadi da regulišu saobraćaj na raskrsnici Konjević Polje i na putu Konjević Polje–Bratunac, s uputstvom da "autobusi za evakuaciju" treba da imaju prioritet.¹⁷²²⁶ Postupajući po uputstvima, Zvornička brigada je izvršila naređenje i poslala odred Vojne policije u Konjević Polje.¹⁷²²⁷

5089. U nekom trenutku 12. jula, vojni posmatrač UN-a Joseph Kingori¹⁷²²⁸ je vidio Mladića u Potočarima i rekao mu da UN namjerava da preveze srebreničko stanovništvo autobusima.¹⁷²²⁹

¹⁷²¹⁹ P4373 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.); Momir Nikolić, T. 24617–24618 (13. februar 2012.); D3118 (Izjava svjedoka Aleksandra Tešića od 10. marta 2013.), par. 34.

¹⁷²²⁰ Srblav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9198–9200; D3398 (Izjava svjedoka Ljubisava Simića od 7. aprila 2013.), par. 72; Ljubisav Simić, T. 37264 (16. april 2013.); D3118 (Izjava svjedoka Aleksandra Tešića od 10. marta 2013.), par. 33–34.

¹⁷²²¹ D3118 (Izjava svjedoka Aleksandra Tešića od 10. marta 2013.), par. 34.

¹⁷²²² D3118 (Izjava svjedoka Aleksandra Tešića od 10. marta 2013.), par. 35–36 (gdje je svjedok rekao da je, kada se vratio u kancelariju, dobio od zvorničkog Sekretarijata za narodnu odbranu naredbu za mobilizaciju pomenutih vozila i da je zatim kontaktirao autobusko preduzeće "Vihor"; na kraju je bio mobilisan jedan autobus tog preduzeća).

¹⁷²²³ P4681 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 12. juli 1995.); P5364 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 12. juli 1995.) (u kome sagovornici konstatuju da je "zahtjev za gorivo upućen Krstiću"); P5901 (Presretnuti razgovori potpukovnika Krsmanovića i neidentifikovane osobe, 12. juli 1995.).

¹⁷²²⁴ D1971 (Naređenje Drinskog korpusa, 12. juli 1995.).

¹⁷²²⁵ Činjenica o kojoj je presuđeno 1568.

¹⁷²²⁶ P4574 (Naređenje Drinskog korpusa, 12. juli 1995.). V. takođe D2259 (Presretnuti razgovor Krstića i Šobota, 12. juli 1995.) (u kome je Krstić izdao uputstvo Vlaseničkoj brigadi da obezbijedi put).

¹⁷²²⁷ Svjedok KDZ122, T. 26144–26145 (12. mart 2012.) (zatvorena sjednica).

¹⁷²²⁸ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 3.

¹⁷²²⁹ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 167.

Mladić mu je odgovorio da on već ima svoje autobuse i da će on prevesti ljude u Tuzlu da se "tamo pridruže svojoj braći".¹⁷²³⁰ Ubrzo potom, autobusi su počeli da pristižu.¹⁷²³¹

5090. Oko 14:00 ili 15:00 sati, pukovnik Lazar Aćamović, pomoćnik komandanta Drinskog korpusa za pozadinu,¹⁷²³² došao je kod Frankena, rekao mu da je on zadužen za prevoz civila, i zatražio prevoz i gorivo; međutim, Nizozemski bataljon nije imao goriva.¹⁷²³³

5091. Dana 13. jula, Ministarstvo odbrane RS-a poslalo je slična naređenja sekretarijatima u Sarajevu i Zvorniku, a ovoga puta i sekretarijatu u Bijeljini, tražeći hitnu mobilizaciju prevoznih sredstava i vozača iz određenih opština, koje treba ili poslati na stadion u Bratuncu ili treba da budu u pripravnosti.¹⁷²³⁴ Još uvijek je postojao problem u vezi s gorivom; Vasić je konstatovao da im je potrebno deset tona.¹⁷²³⁵

5092. Oko 10:00 ili 11:00 sati 13. jula, Aćamović je došao u bazu UN-a i razgovarao s oficirima Nizozemskog bataljona o konvoju Nizozemskog bataljona koji je trebalo da dođe iz Beograda i donese dizel, hranu i vodu za Nizozemski bataljon.¹⁷²³⁶ Aćamović je htio da oni podijele dizel s VRS-om i s autobusima koji će biti korišteni za prevoz bosanskih Muslimana iz Potočara.¹⁷²³⁷ Franken i Janković su se dogovorili da VRS u Bratuncu dobije 30.000 litara dizela namijenjenih Nizozemskom bataljonu.¹⁷²³⁸ Konvoj s dizelom stigao je 14. jula, krajem dana.¹⁷²³⁹ Kada je prevoženje bosanskih Muslimana iz Potočara već bilo završeno, Franken je dobio naređenje da čim Nizozemski bataljon dobije gorivo, treba da ga da VRS-u.¹⁷²⁴⁰ Gorivo je dato VRS-u 16. jula.¹⁷²⁴¹

¹⁷²³⁰ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 167–168. V. takođe Joseph Kingori, T 22805 (11. januar 2012.) (gdje svjedok napominje da mu je Mladić, kada ga je Kingori drugi put vidio, rekao da je organizovao vozila za prevoz); Joseph Kingori, T. 22945–22947 (13. januar 2012.).

¹⁷²³¹ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 169. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 97; par. 5093.

¹⁷²³² P4920 (Dijagrami raznih komandnih struktura VRS-a), str. 2.

¹⁷²³³ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 75.

¹⁷²³⁴ Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15477–15478; P4529 (Zahtjev Ministarstva odbrane RS-a Sekretarijatu Ministarstva odbrane Sarajevo, 13. juli 1995.); P4530 (Zahtjev Ministarstva odbrane RS-a Sekretarijatu Ministarstva odbrane Zvornik, 13. juli 1995.); P4531 (Zahtjev Ministarstva odbrane RS-a Sekretarijatu Ministarstva odbrane Bijeljina, 13. juli 1995.). Škrbić je izjavio da su sva ta naređenja o mobilizaciji bila odgovor na zahtjev Glavnog štaba od 12. jula 1995. Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15474–15478, 15480–15481.

¹⁷²³⁵ P4942 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 13. juli 1995.).

¹⁷²³⁶ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 120.

¹⁷²³⁷ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 120.

¹⁷²³⁸ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 120.

¹⁷²³⁹ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 120.

¹⁷²⁴⁰ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 75.

¹⁷²⁴¹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 75.

(B) Dolazak vozila, ukrcavanje i odvajanje muškaraca

5093. Dana 12. jula, autobusi i kamioni počeli su da stižu u Potočare.¹⁷²⁴² Parkirali su se duž puta ispred baze UN-a, okrenuti u pravcu Bratunca.¹⁷²⁴³ Prisutan je bio i veliki broj pripadnika snaga bosanskih Srba.¹⁷²⁴⁴ Neki od njih bili su pijani, a neki su vodili njemačke ovčare.¹⁷²⁴⁵ Prevoz bosanskih Muslimana iz Potočara počeo je oko 12:40 sati.¹⁷²⁴⁶ Osoblje iz pres centra Komande Drinskog korpusa je snimalo.¹⁷²⁴⁷

5094. Bosanski Muslimani su s prostora gdje su bili okupljeni sprovedeni do vozila.¹⁷²⁴⁸ Vojnici Nizozemskog bataljona i pripadnici snaga bosanskih Srba formirali su kordon držeći se za ruke i stajali na putu između bosanskih Muslimana i vozila i propuštali ljude, a zatim ih zaustavljali kada bi se određeni autobus napunio.¹⁷²⁴⁹ Do vozila su većinom sprovedeni žene, djeca i stariji muškarci,¹⁷²⁵⁰ ali su u njih ipak uspjeli da se ukrcaju i neki vojno sposobni muškarci.¹⁷²⁵¹ Prvi

¹⁷²⁴² Momir Nikolić, T. 24638–24639 (14. februar 2012.); Pieter Boering, T. 22148 (30. novembar 2011.). V. takođe P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 42; svjedokinja KDZ186, P358 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3606; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 167; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 39; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2719; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 95–96.

¹⁷²⁴³ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 42; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 169.

¹⁷²⁴⁴ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 42–43.

¹⁷²⁴⁵ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 43.

¹⁷²⁴⁶ P6694 (Presretnuti razgovor Ratka Mladića i nepoznate osobe, 12. juli 1995.) (u kome je jedan od sagovornika obavijestio Mladića da su autobusi otišli deset minuta ranije, to jest u 12:40 sati); D2258 (Presretnuti razgovor neidentifikovanih osoba iz VRS-a, 12. juli 1995.) (razgovor vođen u 12:40 sati u kome jedan sagovornik obavještava drugog da transport počinje); Momir Nikolić, T. 24638–24639 (14. februar 2012.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 95; P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 2.

¹⁷²⁴⁷ Momir Nikolić, T. 24635–24636 (14. februar 2012.) (gdje je svjedok izjavio, "na tim snimcima [...] htjelo se pokazati kako je sve u redu, da teče sve po pravilima, a u stvari [...] se radilo samo o jednom, i prvom, konvoju i nijednom više nakon toga").

¹⁷²⁴⁸ Momir Nikolić, T. 24631 (13. februar 2012.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 95; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 170; P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 32.

¹⁷²⁴⁹ Svjedokinja KDZ186, P357 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3620 (pod pečatom); svjedokinja KDZ186, P358 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3630; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17307–17308; svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1256–1257; P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 3, na 00:03:55–00:05:40. V. takođe P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 30; Zoran Petrović-Piročanac, P376 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18847; Srbslav Davidović, T. 24407 (9. februar 2012.); Srbslav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9314.

¹⁷²⁵⁰ P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 42; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2010. V. takođe P398 (Izjava Salihe Osmanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 10.

¹⁷²⁵¹ Momir Nikolić, T. 24631 (13. februar 2012.), T. 24636–24637 (14. februar 2012.); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2010.

konvoj sastojao se od više od deset autobusa i nekoliko kamiona.¹⁷²⁵² U svaki autobus ukrcalo se oko 50 do 60 ljudi.¹⁷²⁵³

5095. Kada je prvi konvoj otišao, i dok su žene i djeca išli ka vozilima, pripadnici snaga bosanskih Srba odvajali su muškarce i dječake i vodili ih u "bijelu kuću",¹⁷²⁵⁴ jednu zgradu koja se nalazila na oko 150 metara od ulaza u bazu UN-a, odakle ih se moglo vidjeti.¹⁷²⁵⁵ Vojnici bosanski Srbi naoružani puškama stajali su blizu autobusa.¹⁷²⁵⁶ Kada je jedna žena pokušala da dotrči do svoga brata pošto su ga odvojili od nje, jedan vojnik ju je uhvatio za kosu, gurnuo i udario nogom.¹⁷²⁵⁷ Onima koji su pokušavali da se sakriju ili da se povuku na začelje grupe priječeno je oružjem i bili su prisiljeni upotrebom fizičke sile da se ukrcaju u vozila.¹⁷²⁵⁸ Takođe su ih udarali nogama i tukli.¹⁷²⁵⁹ Mnogi su se onesvijestili zbog vrućine i gužve.¹⁷²⁶⁰

¹⁷²⁵² Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića*), T. 2720, 2804; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2020.

¹⁷²⁵³ Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2747.

¹⁷²⁵⁴ V. odjeljak IV.C.1.d.iv.D: Zatočenje odvojenih muškaraca, bosanskih Muslimana, u "bijeloj kući" i njihov prevoz u Bratunac.

¹⁷²⁵⁵ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 86–87; P3948 (Izjava svjedoka Johannesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 53; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 98, 108; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2012, 2015, 2018; Momir Nikolić, T. 24631–24632 (13. februar 2012.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 17309–17311, 17378; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9780, 9829–9830; P404 (Izjava svjedoka Samile Salčinović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2; P404 (Izjava Samile Salčinović Kantonalnom sudu u Tuzli, 18. juni 2000.), *e-court* str. 13; P398 (Izjava svjedoka Salihe Osmanović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2–3; P398 (Izjava Salihe Osmanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 10; P393 (Izjava svjedoka Mejre Mešanović od 19. juna 2000.; Kantonalni sud u Tuzli, zapisnik o saslušanju svjedoka Mejre Mešanović, 19. juni 2000.), *e-court* str. 9; P403 (Izjava svjedoka Rahime Malkić od 17. juna 2000.), *e-court* str. 2; P403 (Izjava svjedoka Rahime Malkić od 17. juna 2000.); Izjava Rahime Malkić Kantonalnom sudu u Tuzli, 17. juni 2000.), *e-court* str. 9; svjedokinja KDZ186, P357 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3608–3609, 3612–3614, 3616–3617 (pod pečatom); P244 (Vazдушna fotografija Potočara s oznakama koje je unijela svjedokinja KDZ186); P311 (Vazдушna fotografija Potočara od 13. jula 1995. s oznakama koje je unijela svjedokinja KDZ186); P414 (Fotografija "bijele kuće"); P3959 (Fotografija baze UN-a i "bijele kuće"). V. takođe P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 32; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2720, 2804; P401 (Izjava svjedoka Šehre Ibišević od 21. juna 2000.), *e-court* str. 3 (gdje je svjedokinja izjavila da je od svoje svekrve čula da je njen svekar pokušao da se ukrca u jedan autobus, ali da su ga vojnici bosanski Srbi odvojili i rekli njenoj svekrvi da će on doći kasnije; međutim, ona ga nikada više nije vidjela).

¹⁷²⁵⁶ P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 25 (gdje je svjedok nadalje rekao da su ga bosanski Muslimani gledali "sa smrću u očima, kao da su mislili da neće preživjeti taj dan").

¹⁷²⁵⁷ Svjedokinja KDZ186, P357 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3611 (pod pečatom).

¹⁷²⁵⁸ P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 32, 35–36, 46. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1574. V. takođe Johannes Rutten, T. 22045 (28. novembar 2011.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 172; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 81. Vijeće napominje da se optuženi u svom Završnom podnesku poziva na svjedočenje Srblava Davidovića i Ljubisava Simića i tvrdi da niko od bosanskih Muslimana nije bio silom ukrcan u autobuse. Završni podnesak odbrane, par. 2432. Vijeće podsjeća da je Davidović izjavio da je u procesu ukrcavanja sve "izgledalo dobrovoljno" i da nije bilo upotrebe sile. Srblav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9326. Slično tome, Simić je naveo da "koliko [je on] vidio", niko nije bio prisiljavan da se ukrca u autobuse. Ljubisav Simić, T. 37265–37266 (16. april 2013.). Međutim, Vijeće napominje da je Simić postao evazivan kada se od njega tražilo da kaže da li su bosanski Muslimani mogli slobodno da se vrate u enklavu. Ljubisav Simić, T. 37266 (16. april 2013.). Osim toga, Davidović je rekao da je on 12. jula u

5096. U jednom trenutku, ispred baze UN-a, Karremans je vidio Mladića, koji mu je rekao da će Aćamović biti zadužen za prevoz bosanskih Muslimana.¹⁷²⁶¹ Karremans je svojim vojnicima dao uputstvo da se koordiniraju između sebe kako bi pružili podršku snagama bosanskih Srba.¹⁷²⁶²

5097. U skladu s Mladićevim uputstvima izdatim na kraju trećeg sastanka u hotelu "Fontana",¹⁷²⁶³ u nekom trenutku 12. jula, Davidović i Simić su došli u Potočare s prvim kontingentom hljeba, vode i ljekova.¹⁷²⁶⁴ Nakon istog tog sastanka, Mladić je i Popoviću izdao uputstvo da ode u Potočare i da bosanskim Muslimanima podijeli hljeb i vodu.¹⁷²⁶⁵ Dok su pripadnici snaga bosanskih Srba dijelili ljudima hljeb i vodu, stigao je i Mladić i obratio se masi.¹⁷²⁶⁶ Rekao im je da će svako ko to želi biti prebačen u Kladanj, a da svako ko želi da ostane, može ostati; da će prvo biti prebačeni žene i djeca; i da im niko neće učiniti ništa nažao.¹⁷²⁶⁷ Dok je Mladić govorio masi, njegovi vojnici dijelili su ljudima hljeb, vodu i slatkiše.¹⁷²⁶⁸ Ta scena je snimljena kamerom.¹⁷²⁶⁹

Potočarima proveo samo dva sata. Srbslav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9209. Vijeće stoga ne smatra da ta svjedočenja direktno protivrječe svjedočenjima drugih svjedoka koji su lično vidjeli kako bosanske Muslimane fizički prisiljavaju da se ukrcaju u autobuse. Štaviše, Vijeće smatra da čak i ako bi bilo utvrđeno da nije korištena sila, puko odsustvo fizičke sile ne znači nužno da to premještanje nije imalo prisilni karakter.

¹⁷²⁵⁹ P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 36; Momir Nikolić, T. 24631 (13. februar 2012.); P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 26. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1552.

¹⁷²⁶⁰ P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 80; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1257–1258.

¹⁷²⁶¹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 74. V. takođe P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 189–190; P4159 (Izveštaj UNMO-a, 13. juli 1995.).

¹⁷²⁶² P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 74. V. takođe P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 51; P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 79–80.

¹⁷²⁶³ V. par. 5069–5070.

¹⁷²⁶⁴ Srbslav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9207–9208; Srbslav Davidović, T. 24403 (9. februar 2012.); D3398 (Izjava svjedoka Ljubisava Simića od 7. aprila 2013.), par. 74. V. takođe P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 39; Momir Nikolić, T. 24637 (14. februar 2012.); Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1962; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1177–1178, 1258; P4165 (Izveštaj iz enklave Srebrenica, 24. juli 1995.), str. 5–6.

¹⁷²⁶⁵ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 20. Predstavnici bosanskih Muslimana koji su bili na sastanku u hotelu "Fontana" trebalo je da se sastanu s Davidovićem u Potočarima i da pomognu da se pomoć razdijeli, ali oni nisu došli. Srbslav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9316–9317; Srbslav Davidović, T. 24403 (9. februar 2012.).

¹⁷²⁶⁶ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 20; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 73; D3562 (Izjava svjedoka Svetozara Kosorića od 27. februara 2013.), par. 9 (gdje je svjedok rekao da je otišao u Potočare s Mladićem i Krstićem). V. takođe Srbslav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9208; Srbslav Davidović, T. 24404 (9. februar 2012.). Mladić se ponovo obratio masi 13. jula i rekao ljudima da ne paniče i da će svi biti evakuisani prije nego što padne noć. Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1963–1964.

¹⁷²⁶⁷ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:24:48–00:28:50; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), str. 252, 254. V. takođe P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 159; Joseph Kingori, T. 22810 (11. januar 2012.); P396 (Izjava svjedoka Hanife Hafizović od 16. juna 2000.), str. 2; P194 (Novinski članak pod naslovom "Počelo je krećenje grada", 21. juli 1995.), str. 1; P2081 (Vijest kanala BBC u vezi sa Srebrenicom, s transkriptom); Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*),

5098. Sljedećeg jutra nastavljeno je ukrcavanje u otprilike 15 autobusa koji su došli i stajali parkirani ispred baze UN-a, uz ogradu, okrenuti u pravcu Bratunca.¹⁷²⁷⁰ Primjenjena je ista procedura; pripadnici snaga bosanskih Srba koji su sa psima stajali kod autobusa odvajali su muškarce bosanske Muslimane od ostalih i vodili ih u "bijelu kuću".¹⁷²⁷¹ Bosanskim Muslimanima se ponovo dijelila voda i hrana.¹⁷²⁷²

5099. Ukrcavanje u autobuse kontrolisali su pripadnici Jahorinskih regruta i VP-a Bratunačke brigade.¹⁷²⁷³ U tom zadatku pomagali su im pripadnici MUP-a, među kojima i Milisav Ilić iz SJB-a Bratunac.¹⁷²⁷⁴

T. 9772; P403 (Izjava svjedoka Rahime Malkić od 17. juna 2000.), *e-court* str. 2; P398 (Izjava svjedoka Salihe Osmanović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2; P398 (Izjava Salihe Osmanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 10.

¹⁷²⁶⁸ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 73; P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 40; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2008; D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 20; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1177–1178, 1258. V. takođe D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 17; D3662 (Zamrznuti kadar koji prikazuje Ljubomira Borovčanina); D3903 (Izjava svjedoka Mendeljeva Đurića od 26. jula 2013.), par. 10. Kad je riječ o dijeljenju hrane i vode, neki svjedoci su naveli da su namirnice dijeljene ljudima samo dok su kamere snimale, i da su ih čak opet oduzimali kada je snimanje prekinuto. P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 40; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2009. Groenewegen je takođe rekao da se ne sjeća da li je dijeljenje hljeba prestalo kada je i snimanje prekinuto, ali da je siguran da su namirnice dijeljene da bi to bilo snimljeno. P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 31. V. takođe P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 41–42. S druge strane, Davidović, Popović i Borovčanin, koji su učestvovali u dijeljenju namirnica, poricali su ove tvrdnje. D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 20; Srbslav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9299, 9315; D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 17. Na osnovu ovih svjedočenja, Vijeće se uvjerilo da je bilo slučajeva da su namirnice opet oduzimate od bosanskih Muslimana kada bi snimanje prestalo. Vijeće se takođe uvjerilo da, bez obzira na to da li je hrana dijeljena da bi to snimile kamere, količine koje su razdijeljene nisu bile tolike da bi to moglo predstavljati ikakvu značajnu pomoć za veliku većinu stanovništva u Potočarima.

¹⁷²⁶⁹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 73; P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 40; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2008; D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 20; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1177–1178, 1258.

¹⁷²⁷⁰ P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 23. V. takođe Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2753–2756; Joseph Kingori, T. 22812 (11. januar 2012); P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:06:15–00:07:02; P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 48.

¹⁷²⁷¹ P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 3, na 00:02:44–00:03:55; svjedokinja KDZ265, P367 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5756; P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 85. V. takođe D3126 (Izjava svjedoka Jovana Nikolića od 10. marta 2013.), par. 54; Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1964–1966, 1972; P414 (Fotografija "bijeke kuće"); Mirsada Malagić, T. 23489 (24. januar 2012.); Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9797–9798; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17944–17945.

¹⁷²⁷² D3126 (Izjava svjedoka Jovana Nikolića od 10. marta 2013.), par. 54.

¹⁷²⁷³ D3903 (Izjava svjedoka Mendeljeva Đurića od 26. jula 2013.), par. 9, 12; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17941. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1578. V. takođe svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17308–17309.

¹⁷²⁷⁴ Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9776; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17946–17947. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1571.

5100. Mladić je bio u Potočarima 12. i 13. jula, i neprestano je išao po tom području sa svojim ljudima.¹⁷²⁷⁵ Oko 12:50 sati 12. jula, Mladić je pitao da li su autobusi i kamioni otišli.¹⁷²⁷⁶ Kada mu je rečeno da su otišli deset minuta ranije, Mladić je bio zadovoljan, dao je uputstvo da se nastavi s praćenjem situacije i dodao: "To je kapituliralo sve i predalo se, i evakuisaćemo sve, ko hoće i ko neće."¹⁷²⁷⁷ Mladić je nadalje rekao da će biti otvoren prolaz prema Kladnju.¹⁷²⁷⁸

(C) Prevoz žena, djece i starijih muškaraca na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana

5101. Poslije procesa ukrcavanja, 12. jula, autobusi i kamioni koji su prevozili bosanske Muslimane iz Potočara prošli su putem Bratunac–Konjević Polje i zaustavili se u selu Tišća, gdje su muškarci, bosanski Muslimani koji su izgledali kao da su stariji od 14 ili mlađi od 60 do 70 godina odvojeni.¹⁷²⁷⁹ Ostali bosanski Muslimani, u pratnji Nizozemskog bataljona, produžili su pješke u Kladanj, i dalje prema teritoriji pod kontrolom bosanskih Muslimana.¹⁷²⁸⁰ Prevoz je privremeno prekinut uveče.¹⁷²⁸¹

5102. Prevoz je nastavljen u 07:00 ili 08:00 sati 13. jula i otprilike do 09:00 sati iz Potočara je odvezeno do 10.000 bosanskih Muslimana – većinom žena, djece i starijih muškaraca.¹⁷²⁸²

¹⁷²⁷⁵ P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 57; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 108, 117; Albert Rave, T. 22182, 22230 (30. novembar 2011.); P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 20; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 86–87; P3966 (Fotografija Milenka Živanovića). V. takođe P393 (Izjava Mejre Mušanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 9.

¹⁷²⁷⁶ P6694 (Presretnuti razgovor Ratka Mladića i nepoznate osobe, 12. juli 1995.).

¹⁷²⁷⁷ P6694 (Presretnuti razgovor Ratka Mladića i nepoznate osobe, 12. juli 1995.).

¹⁷²⁷⁸ P6694 (Presretnuti razgovor Ratka Mladića i nepoznate osobe, 12. juli 1995.).

¹⁷²⁷⁹ Pieter Boering, T. 22148–22149 (30. novembar 2011.) (gdje je svjedok izjavio da Nizozemskom bataljonu nije bilo dozvoljeno da ih prati); Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2021. V. takođe P392 (Izjava Semije Suljić Kantonalnom sudu u Tuzli, 17. juni 2000.), *e-court* str. 8; P393 (Izjava Mejre Mušanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 9; P398 (Izjava svjedoka Salihe Osmanović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2; činjenica o kojoj je presuđeno 1582.

¹⁷²⁸⁰ Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2726–2727; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića*), T. 2024–2025; Pieter Boering, T. 22149 (30. novembar 2011.); P404 (Kantonalni sud u Tuzli, zapisnik o saslušanju svjedoka Samile Salčinović, 18. juni 2000.), *e-court* str. 13; svjedokinja KDZ186, P357 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3620 (pod pečatom); P392 (Izjava Semije Suljić Kantonalnom sudu u Tuzli, 17. juni 2000.), *e-court* str. 8; P393 (Izjava Mejre Mušanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 9. V. takođe P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 82; P5112 (Izveštaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 12. juli 1995.), par. 7; činjenice o kojima je presuđeno 1573, 1583, 1584.

¹⁷²⁸¹ Momir Nikolić, T. 24639 (14. februar 2012.); D1972 (Izveštaj UNMO-a, 12. juli 1995.); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 79; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 111; P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 41; P4939 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.), str. 1.

¹⁷²⁸² P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 113; P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 23; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 193; P4158 (Telefaks vojnog posmatrača UN-a UNPROFOR-u, 13. juli 1995.). V. takođe P4939 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.), str. 1; Dragan Kijac, T. 44351 (3. decembar 2013.); P4388 (Izveštaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 12. juli 1995.), str. 2; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 83; D1972 (Izveštaj UNMO-a, 12. juli 1995.); P5112 (Izveštaj Bratunačke brigade Drinskom

Autobusi su vozili čitavog dana.¹⁷²⁸³ Kao i prethodnog dana, žene, djeca i starije osobe, bosanski Muslimani, prevoženi su u Kladanj, a zatim na teritoriju pod kontrolom ABiH u Tuzli,¹⁷²⁸⁴ dok su muškarci koji su uspjeli da se ukrcaju i ovaj put odvojeni i izvedeni iz vozila u Tišći.¹⁷²⁸⁵

5103. I jednog i drugog dana, autobusi i kamioni su gađani kamenjem dok su prolazili.¹⁷²⁸⁶ Zaustavljani su nekoliko puta; vojnici bosanski Srbi bi ušli u autobus, prijetili putnicima noževima i tražili devize.¹⁷²⁸⁷ Jedna svjedokinja je iz autobusa vidjela dugačku kolonu muškaraca koji su hodali kroz šumu, s rukama vezanim na potiljku.¹⁷²⁸⁸

5104. U pratnji vozila bili su pripadnici VP-a Bratunačke brigade i/ili pripadnici SJB-a.¹⁷²⁸⁹ Pripadnici Bratunačke brigade regulisali su saobraćaj dok su autobusi prolazili kroz Bratunac na putu za Konjević Polje.¹⁷²⁹⁰ Kosorić je takođe bio u pratnji vozila.¹⁷²⁹¹ Dana 13. jula, prevoz

korpusu, 12. juli 1995.), par. 7; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9844–9845, 9775–9776; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17933, 17942–17943; P5366 (Presretnuti razgovor Jankovića, neidentifikovanog generala i neidentifikovane osobe, 13. juli 1995.).

¹⁷²⁸³ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 116; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 83, 98; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 51; P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 48; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2753–2756; Joseph Kingori, T. 22812 (11. januar 2012.); P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 3, na 00:06:15–00:07:02; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9798. U nekom trenutku 13. jula, Vasić je procijenio da je preostalo još oko 15.000 bosanskih Muslimana koje je trebalo prevesti. P4942 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 13. juli 1995.).

¹⁷²⁸⁴ Svjedok KDZ064, T. 1294 (21. april 2010.), T. 1423 (22. april 2010.); svjedok KDZ064, P768 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 644–645, 789–790 (pod pečatom); Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1981–1982; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2756–2757; P396 (Izjava svjedoka Hanife Hafizović od 16. juna 2000.), *e-court* str. 2; P396 (Izjava Hafize Salihović Kantonalnom sudu u Tuzli, 17. juni 2000.), *e-court* str. 11; svjedokinja KDZ265, P367 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5756–5757; P401 (Izjava svjedoka Šehre Ibišević od 21. juna 2000.), *e-court* str. 3; P401 (Izjava Šehre Ibišević Kantonalnom sudu u Sarajevu, 21. juni 2000.), *e-court* str. 8–9. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1573, 1583; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 84, 105; P391 (Izjava svjedoka Hafize Salihović od 17. juna 2000.), *e-court* str. 2; P391 (Izjava Hafize Salihović Kantonalnom sudu u Tuzli, 17. juni 2000.), *e-court* str. 9; P404 (Izjava svjedoka Samile Salčinović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2; P397 (Izjava Razije Pašagić Kantonalnom sudu u Tuzli, 15. juni 2000.), *e-court* str. 10; P395 (Izjava svjedoka Behare Krdžić od 16. juna 2000.), *e-court* str. 2; P395 (Izjava Behare Krdžić Kantonalnom sudu u Tuzli, 16. juni 2000.), *e-court* str. 8. Vojnici su ponovo zaustavljali vozila koja su prevozila bosanske Muslimane u Tuzlu; oni su bosanskim Muslimanima oduzimali novac i dragocjenosti; takođe su odveli i dvije djevojke, bosanske Muslimanke, koje niko više nije vidio. P401 (Izjava Šehre Ibišević Kantonalnom sudu u Sarajevu, 21. juni 2000.), *e-court* str. 8.

¹⁷²⁸⁵ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1258–1259, 1261; svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3426–3427. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1582. Što se tiče sudbine odvojenih muškaraca, v. odjeljak IV.C.1.d.v.C: Prevoz žena, djece i starijih muškaraca na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana.

¹⁷²⁸⁶ Svjedokinja KDZ265, P367 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5756–5757; Momir Nikolić, T. 24638 (14. februar 2012.); činjenica o kojoj je presuđeno 1581. Neki seljani rugali su se putnicima pokazujući srpski pozdrav s tri uzdignuta prsta. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1581.

¹⁷²⁸⁷ Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1975–1976. V. takođe Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2723–2724.

¹⁷²⁸⁸ Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1976–1977.

¹⁷²⁸⁹ Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17935.

¹⁷²⁹⁰ V. činjenica o kojoj je presuđeno 1579.

preostalih bosanskih Muslimana uglavnom je organizovao MUP, jer je VRS nastavljao operacije u pravcu Žepe.¹⁷²⁹²

5105. U pokušaju da obezbijedi makar djelimičnu kontrolu nad prevozom, Nizozemski bataljon je organizovao pratnju za konvoj.¹⁷²⁹³ U jednom trenutku, vozila Nizozemskog bataljona su zaustavljena, a snage bosanskih Srba zaprijetile su im oružjem.¹⁷²⁹⁴ Od pripadnika Nizozemskog bataljona je, na putu koji od Bratunca vodi u Konjević Polje i Kladanj, oteto 16 džipova, kao i oružje, pancirni prsluci, šljemovi, municija i oprema koji su se u njima nalazili.¹⁷²⁹⁵

5106. I 12. i 13. jula, dok je prolazio između Konjević Polja i Milića na putu za Kladanj, Egbers je blizu puta za Novu Kasabu vidio nekoliko stotina muškaraca koje su pripadnici snaga bosanskih Srba sprovodili na jedno fudbalsko igralište; tamo je vidio da muškarci kleče s rukama na potiljku.¹⁷²⁹⁶ Dana 13. jula, dok su u kamionima i autobusima prolazili pored jedne livade blizu Sandića, bosanski Muslimani iz Potočara vidjeli su tamo veliku grupu muškaraca kako sjede pored puta i jednog vojnika s puškom koji ih je čuvao.¹⁷²⁹⁷

5107. Do 20:00 sati 13. jula, prevoz je bio završen.¹⁷²⁹⁸ Lične stvari bosanskih Muslimana koji su otišli bile su razbacane posvuda u Potočarima.¹⁷²⁹⁹ Konvoj UNHCR-a, koji je trebalo da dođe ranije, stigao je kada su i posljednji bosanski Muslimani već bili otišli iz Potočara.¹⁷³⁰⁰

¹⁷²⁹¹ Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2020–2021; D3562 (Izjava svjedoka Svetozara Kosorića od 27. februara 2013.), par. 10.

¹⁷²⁹² P4942 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 13. juli 1995.). V. takođe P4073 (Naređenje Drinskog korpusa, 13. juli 1995.), str. 2, 4.

¹⁷²⁹³ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 96; Momir Nikolić, T. 24631 (13. februar 2012.). V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1576, 1584; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 79; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2020; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2720, 2803–2804; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 96.

¹⁷²⁹⁴ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 83–84; P3948 (Izjava svjedoka Johannesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 102–104. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1584.

¹⁷²⁹⁵ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 84; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 119; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2753–2755. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1585. V. takođe Albert Rave, T. 22182 (30. novembar 2011.) (gdje je svjedok izjavio da mu je Mladić rekao da su za to odgovorne "neregularne trupe").

¹⁷²⁹⁶ Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2724–2726, 2749, 2756; P210 (Fotografija fudbalskog terena kod Nove Kasabe). V. takođe odjeljak IV.C.1.e.iii.C: Fudbalsko igralište kod Nove Kasabe.

¹⁷²⁹⁷ Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1977–1978, 1981; svjedok KDZ071, T. 28541 (4. maj 2012.). V. odjeljak IV.C.1.e.iii.B: Livada u Sandićima.

¹⁷²⁹⁸ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 116; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 98; P166 (Izveštaj Drinskog korpusa, 13. juli 1995.). V. činjenica o kojoj je presuđeno 1586.

¹⁷²⁹⁹ P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 31.

¹⁷³⁰⁰ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 196; P4160 (Izveštaj UNMO-a, 13. juli 1995.).

5108. Dana 12. i 13. jula, iz Potočara je na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana prevezeno ukupno do 30.000 bosanskih Muslimana.¹⁷³⁰¹

(D) Zatočenje odvojenih muškaraca, bosanskih Muslimana, u "bijeloj kući" i njihov prevoz u Bratunac

5109. Kao što je napomenuto gore u tekstu, pripadnici snaga bosanskih Srba odvajali su muškarce i dječake, bosanske Muslimane, i vodili ih u "bijelu kuću".¹⁷³⁰² Odvajani su dječaci od svega 12 godina, pa čak i neki još mlađi.¹⁷³⁰³ Odvajanje je trajalo cijelog 12. i 13. jula.¹⁷³⁰⁴ Prema riječima

¹⁷³⁰¹ V. par. 5076; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 116; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 86; činjenica o kojoj je presuđeno 1575.

¹⁷³⁰² V. par. 5095, 5098. Svjedoci odbrane, kao što je Popović, sugerisali su da muškarci nisu odvajani u Potočarima. D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 24. Borovčanin je rekao da za vrijeme svog kratkog boravka u Potočarima nije vidio da su muškarci odvajani. D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 19. Đurić je takođe tvrdio da dok je bio u Potočarima 12. i 13. jula, nije znao da su muškarci odvajani od svojih porodica, niti je to vidio. D3903 (Izjava svjedoka Đurića od 26. jula 2013.), par. 13; Mendeljev Đurić, T. 42086–42097 (29. juli 2013.). V. takođe Sribislav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9324. Imajući u vidu mišljenje Vijeća da svjedočenja ovih svjedoka o ovom pitanju karakterišu neiskrenost i evazivnost, kao i brojne suprotne dokaze, Vijeće smatra da njihova svjedočenja nisu pouzdana i neće im pridati težinu. Nadalje, Popovićovo svjedočenje direktno protivrječi izvještaju koji je on u to vrijeme poslao Glavnom štabu VRS-a, u kome je naveo: "Muškarce od 17-60 godina izdvajamo i ne transportujemo". P4388 (Izvještaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 12. juli 1995.), str. 2. Što se tiče dokumenta P4388, na kome je Popovićev kucani potpis, Vijeće napominje da je Popović tvrdio da je taj izvještaj sastavio Momir Nikolić iz Komande Bratunačke brigade, a da ga je on pročitao tek sljedećeg dana u Komandi Drinskog korpusa. D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 27; Vujadin Popović, T. 43028–43032, 43037–43038 (5. novembar 2013.) (gdje je svjedok tvrdio da broj koji stoji u zaglavlju tog izvještaja nije njegov broj, već Nikolićev, i da "nema nikakvog smisla" da Popović pošalje takav dokument svom odjeljenju u Drinskom korpusu). Popović je nadalje izjavio da se on u vrijeme kada je taj dokument poslat bavio hitnim stvarima – odnosno da je pregledavao dokumentaciju zaplijenjenu u zgradi MUP-a u Srebrenici – u Komandi Bratunačke brigade, i tvrdio je da se tamo nalazio bez znanja Momira Nikolića. Vujadin Popović, T. 43032–43034 (5. novembar 2013.). Vijeće smatra da je Popovićovo svjedočenje u vezi s ovim pitanjem evazivno i nepouzđano. Vijeće se uvjerilo da je Popović napisao i poslao dokument P4388.

¹⁷³⁰³ Svjedokinja KDZ265, P367 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5754–5755, 5763–5765; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 170; Christine Schmitz, T. 26843–24844 (26. mart 2012.); P395 (Izjava svjedoka Behare Krđžić od 16. juna 2000.), *e-court* str. 2; P395 (Izjava Behare Krđžić Kantonalnom sudu u Tuzli, 16. juni 2000.), *e-court* str. 8; P401 (Izjava Šehre Ibišević Kantonalnom sudu u Sarajevu, 21. juni 2000.), *e-court* str. 8; P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 49; Johannes Rutten, T. 22046 (28. novembar 2011.); P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 25. V. takođe Joseph Kingori, T. 22938–22939 (13. januar 2012.); P398 (Izjava svjedoka Salihe Osmanović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2–3; P398 (Izjava Salihe Osmanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 10; svjedokinja KDZ186, P357 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3608, 3611 (pod pečatom); P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 43.

¹⁷³⁰⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno 1550; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 113; P4388 (Izvještaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 12. juli 1995.), str. 2; P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 56; Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1966, 1972; P414 (Fotografija "bijele kuće"); Mirsada Malagić, T. 23489 (24. januar 2012.); Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9797; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17944; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2749–2750; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1178–1179, 1251–1255. V. takođe P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 82; svjedok KDZ070, P340 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3425 (pod pečatom); P300 (Skica koju je nacrtao svjedok KDZ070) (pod pečatom); svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3460; P404 (Izjava svjedoka Samile Salčinović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 2; P397 (Izjava Razije Pašagić Kantonalnom sudu u Tuzli, 15. juni 2000.), *e-court* str. 10.

svjedoka Momira Nikolića, odvajano je otprilike 300 do 500 muškaraca i dječaka, tako da ih je u dva dana odvojeno između 600 i 700.¹⁷³⁰⁵ Među tim muškarcima i članovima njihovih porodica koje su ostavljali za sobom vladao je veliki strah.¹⁷³⁰⁶ Kada su muškarci, bosanski Muslimani protestovali zbog toga što ih odvajaju od njihovih porodica,¹⁷³⁰⁷ Janković im je rekao da nemaju razloga da brinu i da će "sve biti u redu". Takođe je rekao da će se muškarci kasnije pridružiti svojim porodicama.¹⁷³⁰⁸

5110. Naoružani vojnici VRS-a iz 10. diverzantskog odreda i 65. zaštitnog puka primorali su muškarce da ostave svoje lične stvari, koje su bile naslagane na gomili na oko 30 do 40 metara od "bijele kuće", pored puta.¹⁷³⁰⁹ Među tim stvarima bile su lične karte muškaraca, novac koji su imali u džepovima, novčanici, prtljag, odjeća i druge vrijedne stvari.¹⁷³¹⁰

5111. Baš u trenutku kada je započet prevoz žena, djece i starih, Mladić je rekao Frankenu da želi da ispita muškarce stare od oko 16 do 60 godina, jer su oni bili potencijalni vojnici, i da provjeri "ima li među njima ratnih zločinaca".¹⁷³¹¹ Rave je pitao Mladića zašto se muškarci, bosanski Muslimani odvajaju, na što mu je Mladić odgovorio da VRS pokušava da utvrdi da li među muškarcima ima vojnika; i da će, ako ih ima, oni biti odvojeni, da će postati ratni zarobljenici, da će biti odvedeni u logor za ratne zarobljenike u blizini Bijeljine, i razmijenjeni za ratne zarobljenike bosanske Srbe.¹⁷³¹²

5112. I 12. i 13. jula, Momir Nikolić je dolazio u bazu UN-a da bi uporedio spisak ljudi koji su se nalazili u bazi UN-a sa spiskom koji je on imao, i da bi tako provjerio da li u bazi ima vojnika

¹⁷³⁰⁵ Momir Nikolić, T. 24640 (14. februar 2012.). Iako je Popović 12. jula obavijestio Glavni štab VRS-a da je do tada odvojeno "oko 70" muškaraca, Nikolić je naveo da je taj broj bio veći od 70 i procijenio da je 12. jula 1995. odvojeno između 350 i 400 muškaraca. Momir Nikolić, T. 24640–24641 (14. februar 2012.); P4388 (Izveštaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 12. juli 1995.), str. 2.

¹⁷³⁰⁶ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 160; svjedokinja KDZ186, P357 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3611 (pod pečatom).

¹⁷³⁰⁷ Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9786.

¹⁷³⁰⁸ Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9786–9787. Pripadnici snaga bosanskih Srba rekli su Nizozemskom bataljonu da je odvajanje neophodno da bi se utvrdilo da li među muškarcima ima vojnika. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 98; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 163

¹⁷³⁰⁹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 87; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 98, 102; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 156; Johannes Rutten, T. 22039–22042 (28. novembar 2011.); Joseph Kingori, T. 22813 (11. januar 2012.); P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 3, na 00:09:54; Momir Nikolić, T. 24631–24633 (13. februar 2012.). V. takođe Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9783, 9832.

¹⁷³¹⁰ Momir Nikolić, T. 24631–24632 (13. februar 2012.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 174–175; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 55, 63, 89; Johannes Rutten, T. 22044 (28. novembar 2011.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1666.

¹⁷³¹¹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 86. V. takođe P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 49.

¹⁷³¹² P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 109.

bosanskih Muslimana.¹⁷³¹³ Nakon toga nije se više nastojalo da se vojnici razlikuju od civila.¹⁷³¹⁴ Sam Momir Nikolić je izjavio da nije postojala nikakva procedura za identifikaciju i odvajanje muškaraca osumnjičenih da su počinili ratne zločine i rekao je da "najveći broj tih ljudi nije trebao biti izdvojen ni po jednom osnovu, ni po jednom vojničkom osnovu".¹⁷³¹⁵

5113. "Bijelu kuću" su čuvali pripadnici snaga bosanskih Srba, od kojih su neki imali pse, njemačke ovčare.¹⁷³¹⁶ U unutrašnjosti kuće nije bilo mjesta.¹⁷³¹⁷ Sve prostorije bile su pune muškaraca, koji su bili veoma uplašeni.¹⁷³¹⁸ Nije bila obezbijedena ni hrana ni voda.¹⁷³¹⁹ Neki od zatočenika ispitivani su u kući.¹⁷³²⁰

5114. Dana 12. jula, Kingori je Mladiću postavio pitanje u vezi s muškarcima zatočenim u "bijeloj kući".¹⁷³²¹ Mladić mu je odgovorio da je muškarcima tamo "vrlo udobno".¹⁷³²² Mladić je zatim

¹⁷³¹³ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 160, 187. V. takođe Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1951–1952 (gdje je svjedokinja napomenula da je vidjela vojnike kako traže muškarce u bazi UN-a); Joseph Kingori, T. 22936–22937 (13. januar 2012.); Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18036 (gdje je svjedok napomenuo da je čuo glasine da postoji spisak ratnih zločinaca i da će biti provedena istraga da bi se utvrdilo da li je iko od bosanskih Muslimana iz Potočara na tom spisku). Dana 12. jula 1995., Tolimir je svojim potčinjenim obavještajno-bezbjednosnim organima, uključujući organe Bratunačke brigade, izdao uputstvo da evidentiraju "sve vojno sposobne koji se evakušu iz baze UNPROFOR-a iz Potočara." P4940 (Izveštaj Obavještajnog odjeljenja Komande Drinskog korpusa, 12. juli 1995.), str. 2. Bratunačka brigada je pripremila spisak, koji nosi datum 12. juli, od 387 bosanskih Muslimana iz srebreničke enklave osumnjičenih za ratne zločine. Činjenica o kojoj je presuđeno 1547.

¹⁷³¹⁴ Činjenica o kojoj je presuđeno 1549.

¹⁷³¹⁵ Momir Nikolić, T. 24642–24643 (14. februar 2012.). V. takođe Momir Nikolić, T. 24646 (14. februar 2012.).

¹⁷³¹⁶ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 46; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2012–2013; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 56. V. takođe P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, na 00:24:02–00:24:28; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 158.

¹⁷³¹⁷ Joseph Kingori, T. 22814 (11. januar 2012.); P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 3, 00:10:53; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1178–1179. V. takođe Joseph Kingori, T. 22937–22938 (13. januar 2012.); P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 57. Vojni posmatrači UN-a su pokušali da saopšte komandi snaga bosanskih Srba da držanje muškaraca u pretrpanoj "bijeloj kući", bez hrane i vode, nije u redu. Joseph Kingori, T. 22812–22813 (11. januar 2012.).

¹⁷³¹⁸ Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2886–2887.

¹⁷³¹⁹ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17311.

¹⁷³²⁰ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 87; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 98; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2012, 2015, 2018. V. takođe P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 153; P398 (Izjava svjedoka Salihe Osmanović od 18. juna 2000.), *e-court* str. 3; P398 (Izjava Salihe Osmanović Kantonalnom sudu u Tuzli, 19. juni 2000.), *e-court* str. 10; svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14818–14819 (pod pečatom). Iako je muškarcima, bosanskim Muslimanima, rečeno da će ih ispitati i odvesti u Tuzlu, nikakvo ispitivanje nije obavljeno. Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1179, 1251–1252. V. takođe Svetozar Kosorić, T. 38708–38709 (23. maj 2013.) (gdje je svjedok rekao da mu nije poznato da li su zatočenici ispitivani tokom 12. i 13. jula 1995.).

¹⁷³²¹ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 154.

¹⁷³²² P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 154.

odveo Kingorija do kuće, a Kingori je i spolja vidio da je kuća pretrpana.¹⁷³²³ Bez obzira na Kingorijeve proteste u vezi s uslovima boravka, Mladić je insistirao da je muškarcima, bosanskim Muslimanima dobro.¹⁷³²⁴ U tom trenutku, jedan vojnik je počeo da dijeli pivo, slatkiše i bezalkoholna pića, što je istovremeno snimao kamerom.¹⁷³²⁵ Mladić nije objasnio Kingoriju zašto su muškarci odvojeni niti mu je dozvolio da uđe unutra, već je ponovio da su oni dobro.¹⁷³²⁶

5115. Istog tog dana, Nizozemski bataljon je dobio izvještaje da se s muškarcima, bosanskim Muslimanima, zatočenim u "bijeloj kući" loše postupa.¹⁷³²⁷ Franken je u toku popodneva poslao tamo patrole vojnika Nizozemskog bataljona, ali su im vojnici bosanski Srbi blokirali prolaz tako da nisu mogli da priđu "bijeloj kući".¹⁷³²⁸ Franken je obavijestio Jankovića o tom incidentu, ali Janković mu je rekao da su muškarci, bosanski Muslimani, "ratni zarobljenici".¹⁷³²⁹ Nizozemski bataljon je dobijao izvještaje da se s muškarcima, bosanskim Muslimanima, u "bijeloj kući" postupa sve gore.¹⁷³³⁰ Franken je napravio spisak muškaraca koji su se još uvijek nalazili u bazi UN-a.¹⁷³³¹ Popisan je ukupno 251 muškarac.¹⁷³³² Franken je poslao taj spisak na viši nivo u komandnom lancu u pokušaju da zaštiti njihove živote; takođe je rekao Jankoviću da su muškarci, bosanski Muslimani, popisani i da su njihova imena poznata u okviru UN-a, kao i nizozemskoj Vladi.¹⁷³³³

5116. Dana 13. jula, Rutten i njegov kolega uspjeli su da uđu u "bijelu kuću" i vidjeli su prostoriju koja je izgledala kao "prostorija za ispitivanje", mada nisu mogli u nju da uđu jer su im pripadnici snaga bosanskih Srba zaprijetili oružjem.¹⁷³³⁴ Prostorije na spratu bile su popunjene s pedesetak

¹⁷³²³ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 154. V. takođe P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 191; P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 3, na 00:05:43–00:10:20; Joseph Kingori, T. 22806 (11. januar 2012.).

¹⁷³²⁴ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 154. V. takođe Joseph Kingori, T. 22806 (11. januar 2012.).

¹⁷³²⁵ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 154–155. V. takođe Joseph Kingori, T. 22806–22807 (11. januar 2012.); P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 40.

¹⁷³²⁶ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 154; Joseph Kingori, T. 22807 (11. januar 2012.). V. takođe svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17312–17313.

¹⁷³²⁷ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 89.

¹⁷³²⁸ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 89.

¹⁷³²⁹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 89.

¹⁷³³⁰ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 89.

¹⁷³³¹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 91. V. činjenice o kojima je presuđeno 1513, 1514. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 115.

¹⁷³³² P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 91 (gdje je svjedok napomenuo da je od svih muškaraca koji su se nalazili u bazi UN-a, njih oko 60 do 70 odbilo da bude popisano); P4181 (Rukom pisan spisak imena); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 115.

¹⁷³³³ V. činjenica o kojoj je presuđeno 1513; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 91. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 115.

¹⁷³³⁴ P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 59, 61–62 (gdje je svjedok napomenuo da su oni bili u zelenim maskirnim uniformama). Dva vojnika, bosanska Srbina, sjedila su iza kuće i nisu htjela

muškaraca, bosanskih Muslimana, starih između 45 i 55 godina, i nekoliko dječaka starih otprilike 12 do 14 godina.¹⁷³³⁵ Rutten je kasnije opet otišao u "bijelu kuću" dok je čekao da odu i posljednji autobusi koji su prevozili civile bosanske Muslimane; i kuća i balkon su bili prepuni muškaraca, bosanskih Muslimana,¹⁷³³⁶ bilo ih je oko 300.¹⁷³³⁷ Na licima im se vidio užasan strah.¹⁷³³⁸

5117. Počev od popodnevnih sati 12. jula i dalje tokom cijelog 13. jula, dok je autobuski prevoz žena, djece i starijih bio u toku, muškarci zatočeni u "bijeloj kući" su izvođeni napolje, ukrcavani u autobuse i prevoženi u Bratunac.¹⁷³³⁹ U njihovom prevoženju pomagali su pripadnici VP-a Bratunačke brigade.¹⁷³⁴⁰ Nizozemski bataljon je pokušao da prati autobuse, ali je u tome bio spriječen.¹⁷³⁴¹ Samo 12. jula, iz Potočara je za Bratunac otišlo 10 do 15 autobusa s po sedamdesetak muškaraca u svakom od njih.¹⁷³⁴² Mladić je viđen kako stoji s još dvojicom vojnika pored jednog od autobusa u koje su muškarci bili prisiljeni da se ukrcaju.¹⁷³⁴³

da puste Ruttena i njegovog kolegu da priđu bliže. P3948 (Izjava svjedoka Johannesa Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 60.

¹⁷³³⁵ P3948 (Izjava svjedoka Johannesa Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 64; Johannes Rutten, T. 22046 (28. novembar 2011.). Rutten je snimio nekoliko fotografija tih osoba u obje prostorije. P3948 (Izjava svjedoka Johannesa Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 64. Rutten je sačuvao film s fotografijama koje je snimio u "bijeloj kući" i s fotografijama leševa koje je pronašao, do povratka u Nizozemsku poslije 21. jula 1995.; dana 23. jula 1995., jedan pripadnik obavještajne službe Nizozemske vojske preuzeo je film, a Rutten je kasnije obaviješten da se "nešto dogodilo sa filmom tokom postupka razvijanja". P3948 (Izjava svjedoka Johannesa Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 101.

¹⁷³³⁶ Zoran Petrović-Piroćanac, P376 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18770–18771; P666 (Video-snimak "bijele kuće" – verzija Studija B i originalna verzija); na 00:02:30. Petrović-Piroćanac je prokomentarisao da su muškarci koji se vide na tom snimku osobe osumnjičene za zločine koje su pokušale da se ukrcaju u konvoje, mada je rekao da je ta informacija mogla biti samo glasina. Zoran Petrović-Piroćanac, P376 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18771–18772.

¹⁷³³⁷ P3948 (Izjava svjedoka Johannesa Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 90.

¹⁷³³⁸ P3948 (Izjava svjedoka Johannesa Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 91.

¹⁷³³⁹ Činjenica o kojoj je presuđeno 1664; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17313–17315, 17379; P3948 (Izjava svjedoka Johannesa Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 51–52, 92–93; P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 56; P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 28; svjedokinja KDZ265, P367 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5756; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1178; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2886–2887; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 88; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 100. V. takođe svjedok KDZ070, P340 (Transkripti iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3425 (pod pečatom); činjenice o kojima je presuđeno 1663, 1665; P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 56; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17934, 18038; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9804–9805.

¹⁷³⁴⁰ Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9804–9807; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T.18016–18017.

¹⁷³⁴¹ P3948 (Izjava svjedoka Johannesa Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 51–52, 93; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 88. V. par. 5105.

¹⁷³⁴² Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9786; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17933, 17942–17944. V. takođe Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2886–2887; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 100.

¹⁷³⁴³ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17314.

5118. Prilikom izlaska iz "bijeke kuće", muškarci su bili uplašeni, pokušavali su da pobjegnu, počeli su da vrište, i nisu željeli da uđu u autobuse i kamione.¹⁷³⁴⁴ Muškarce su tukli i udarali nogama i bili su prisiljeni da glavu drže pognutu.¹⁷³⁴⁵ Zatim su potrpani u vozila¹⁷³⁴⁶ i nije im bilo dozvoljeno da ponesu svoje lične stvari.¹⁷³⁴⁷

5119. Od večernjih sati 13. jula do 14. jula 1995., snage bosanskih Srba su spalile sve lične stvari i isprave muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili zatočeni u "bijeloj kući".¹⁷³⁴⁸

(E) Prisustvo i učešće snaga bosanskih Srba

5120. Tokom 12. i 13. jula, sljedeći pripadnici snaga bosanskih Srba bili su na terenu u Potočarima i nadzirali ukrcavanje i prevoz žena, djece i starijih osoba i/ili pomagali u tome, kao i u odvajanju muškaraca, njihovom zatočenju i zatim prevozu u Bratunac: (i) iz VRS-a, Mladić; Janković; pripadnici 65. zaštitnog puka; pripadnici 10. diverzantskog odreda; oficiri iz Drinskog korpusa, uključujući Živanovića, Krstića, Popovića,¹⁷³⁴⁹ Kosorića, Aćamovića i Krsmanovića; pripadnici Vukova sa Drine; pripadnici bataljona VP-a Drinskog korpusa; i pripadnici Bratunačke brigade, uključujući njen 2. i 3. bataljon, kao i Momira Nikolića i VP te brigade;¹⁷³⁵⁰ (ii) iz MUP-a, pripadnici SBP-a, uključujući Borovčanina; pripadnici Jahorinskih regruta, uključujući Jevića i Đurića;¹⁷³⁵¹ specijalna jedinica MUP-a sa psima; pripadnici SJB-a Bratunac; pripadnici RDB-a Zvornik; i operativci SDB-a.¹⁷³⁵²

¹⁷³⁴⁴ Svjedokinja KDZ186, P357 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3617–3619 (pod pečatom); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 99. V. takođe P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 176–177.

¹⁷³⁴⁵ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 99–100.

¹⁷³⁴⁶ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 100. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1664.

¹⁷³⁴⁷ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 173; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića*), T. 9783. V. takođe Mirsada Malagić, P356 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1966; Mirsada Malagić, T. 23489 (24. januar 2012.).

¹⁷³⁴⁸ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 100; P4183 (Fotografija zapaljenih ličnih stvari u Potočarima); P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 66; P3961 (Fotografija zapaljenih ličnih stvari); Johannes Rutten, T. 22040–22042, 22045, 22051 (28. novembar 2011.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1667.

¹⁷³⁴⁹ U blizini kuće, Rutten je vidio nekoga ko "nije bio običan vojnik", izgledalo je kao da on komanduje i izdavao je naredjenja drugim vojnicima bosanskim Srbima koji su bili prisutni, i kasnije je identifikovao tu osobu kao Popovića. P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 58, 95–99; P3967 (Zamrznuti kadar Vujadina Popovića).

¹⁷³⁵⁰ D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 6, 8; Momir Nikolić, T. 24640–24641, 24650–24651 (14. februar 2012.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 162. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1551, 1553. Ali v. Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18015, 18017–18019, 18021 (gdje je svjedok naveo da VP Bratunačke brigade nije učestvovao u odvajanju bosanskih Muslimana 12. jula).

¹⁷³⁵¹ Svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14819, 14879 (pod pečatom) (Jević je stajao ispred "bijeke kuće"). Đurić je osporio svoje učešće u odvajanju osoba u Potočarima 12. ili 13. jula 1995. i negirao da je imao bilo kakva saznanja o tome da su u to vrijeme civilima u Potočarima oduzimate lične stvari ili dokumenti. D3903 (Izjava svjedoka Mendeljeva Đurića od 26. jula 2013.), par. 13. S

(F) Evakuacija ranjenih i bolesnih

5121. Dok su bosanski Muslimani išli iz Srebrenice u Potočare, Nizozemski bataljon i osoblje MSF-a evakuisali su neke od pacijenata iz srebreničke bolnice u Potočare.¹⁷³⁵³ Sve međunarodno i većina lokalnog osoblja MSF-a takođe je prešlo u Potočare.¹⁷³⁵⁴

5122. U ranim popodnevnim satima 12. jula, Nicolai je prenio Gveri najnovije informacije "po pitanju evakuacije izbjeglica iz Srebrenice u drugo područje".¹⁷³⁵⁵ Nicolai je rekao Gveri da radi na organizovanju vazdušne evakuacije ranjenika, da će VRS-u biti upućen zvaničan zahtjev u vezi s helikopterima, i zatražio je od Gvere da vojnicima VRS-a naloži da u ovome saraduju.¹⁷³⁵⁶ Gvero se tome usprotivio, napominjući da upotreba helikoptera nije dozvoljena zbog bezbjednosnih razloga i da je VRS već ponudio svoje bolnice za zbrinjavanje ranjenika.¹⁷³⁵⁷

tim u vezi, Vijeće podsjeća na Janjićevo svjedočenje da su pripadnici "specijalne policije" MUP-a dijelili bosanske Muslimane u grupe i da je vidio Maneta Đurića u blizini te lokacije. Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9779–9780; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17937–17938, 17941. Pošto je razmotrilo sve relevantne dokaze, Vijeće konstatuje da je Đurić učestvovao u odvajanju muškaraca i zatim u njihovom zatočenju.

¹⁷³⁵² Momir Nikolić, T. 24625–24630 (13. februar 2012.), T. 24641 (14. februar 2012.); D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 21; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 76; P4180 (Zamrznuti kadar Radoslava Krstića); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 162; P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 100; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17311; P4388 (Izveštaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 12. juli 1995.), str. 2; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9763–9764, 9794–9795, 9779–9780; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17937–17938, 17940–17941, 17964–17965; P227 (Fotografije (i) Radoslava Krstića i Mileta Janjića i (ii) Mendeljeva Đurića); činjenice o kojima je presuđeno 1551, 1553, 1554, 1555, 1556, 1557, 1558, 1560, 1561, 1562, 1572, 1578. V. par. 5110. Što se tiče učesća državne bezbjednosti u odvajanju muškaraca, Momir Nikolić je potvrdio da su operativci državne bezbjednosti prilikom ispitivanja odvojenih muškaraca, bosanskih Muslimana, dobili informacije o koloni, što se vidi u izvještaju Službe državne bezbjednosti Sarajevo od 13. jula. Momir Nikolić, T. 24649–24650 (14. februar 2012.); P4389 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 13. juli 1995.), str. 1. V. takođe Momir Nikolić, T. 24628–24629 (13. februar 2012.); P4388 (Izveštaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 12. juli 1995.), str. 2. Milinić je osporio istinitost Popovićeovog izvještaja, tvrdeći da državna bezbjednost i organi bezbjednosti VRS-a nisu nikada radili zajedno, kako se u dokumentu P4388 navodi. Gordan Milinić, T. 39779–39780 (12. juni 2013.). Slično tome, Dragan Kijac je izjavio da, koliko je njemu poznato, operativci državne bezbjednosti nisu učestvovali u obavljanju bilo kakvih informativnih razgovora u Potočarima, ali je prihvatio da su informativni razgovori obavljani u SJB-u Bratunac. Dragan Kijac, T. 44331–44336 (3. decembar 2013.). Pošto je ocijenilo ukupne dokaze koji su mu predočeni, Vijeće odbacuje svjedočenje Milinića i Kijca i uvjerilo se da operativci državne bezbjednosti jesu bili umiješani u odvajanje muškaraca.

¹⁷³⁵³ Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2716–2717; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 31–32; Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1940.

¹⁷³⁵⁴ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 32.

¹⁷³⁵⁵ P4542 (Zapisnik o razgovoru generala Nicolaia i generala Gvere, 12. juli 1995.), str. 1; P5282 (Presretnuti razgovor generala Milana Gvere i generala Nicolaia, 12. juli 1995.).

¹⁷³⁵⁶ P4542 (Zapisnik o razgovoru generala Nicolaia i generala Gvere, 12. juli 1995.), str. 1.

¹⁷³⁵⁷ P4542 (Zapisnik o razgovoru generala Nicolaia i generala Gvere, 12. juli 1995.), str. 1–2; P5282 (Presretnuti razgovor generala Milana Gvere i generala Nicolaia, 12. juli 1995.). Nicolai je takođe predložio da se on i komandanti VRS-a sastanu u vezi s uslovima evakuacije Nizozemskog bataljona "tek nakon njihove podrške izbjeglicama u Srebrenici". P4542 (Zapisnik o razgovoru generala Nicolaia i generala Gvere, 12. juli 1995.), str. 2.

5123. U jednom trenutku 12. jula, Franken se u Potočarima sastao s Radoslavom Jankovićem, koji je bio zadužen za organizovanje i koordiniranje povlačenja Nizozemskog bataljona iz srebreničke enklave.¹⁷³⁵⁸ Tog dana, osoblje MSF-a je obaviješteno o Mladićevoj namjeri da se počne s "evakuacijom" ranjenih i bolesnih.¹⁷³⁵⁹ Nizozemski bataljon je obavio prvu medicinsku evakuaciju oko 18:00 sati te večeri.¹⁷³⁶⁰ Nekim pacijentima i lokalnom osoblju MSF-a koje ih je pratilo bilo je dozvoljeno da odu u Kladanj, dok su drugi bili prisiljeni da se vrate u Bratunac.¹⁷³⁶¹ Sljedećeg dana, konvoju je dozvoljeno da prođe do Kladnja, odakle su ljudi iz konvoja pješke produžili u pravcu teritorije pod kontrolom bosanskih Muslimana.¹⁷³⁶²

5124. U jutarnjim satima 13. jula, Aćamović je došao u bazu UN-a i zatražio spisak svih lica koja će biti evakuisana s Nizozemskim bataljonom, uključujući njegovo lokalno osoblje, osoblje MSF-a i UNHCR-a, kao i prevodioce.¹⁷³⁶³ Kasnije, u popodnevnom satima istog dana, kada su ranjenici i osoblje UNHCR-a, kao i lokalno i međunarodno osoblje MSF-a i Nizozemskog bataljona ostali u bazi UN-a,¹⁷³⁶⁴ Aćamović je uzeo spisak ranjenika koji je Nizozemski bataljon obezbijedio, rekao Nizozemskom bataljonu da će biti organizovana medicinska evakuacija iz Bratunca,¹⁷³⁶⁵ i da kada svi bosanski Muslimani odu, Nizozemski bataljon treba da okupi svoje osoblje i da ostane unutar baze UN-a.¹⁷³⁶⁶

5125. Za to vrijeme, u pokušaju da preuzmu preostale pacijente, pripadnici osoblja MSF-a Christine Schmitz i Kingori otišli su u pratnji bosanskih Srba u kliniku i društveni dom u Srebrenici, preuzeli ukupno šest pacijenata, i vratili se u Potočare.¹⁷³⁶⁷ Tamo su Christine Schmitz rekli da su pripadnici VRS-a ušli u bazu UN-a da provjere pacijente, ali da su brzo otišli zbog

¹⁷³⁵⁸ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 76; P4179 (Fotografija pukovnika Radislava Jankovića).

¹⁷³⁵⁹ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 44; Christine Schmitz, T. 26849 (26. mart 2012.).

¹⁷³⁶⁰ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 47; Christine Schmitz, T. 26875 (26. mart 2012.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 110.

¹⁷³⁶¹ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 47. V. takođe Christine Schmitz, T. 26875 (26. mart 2012.).

¹⁷³⁶² P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 110.

¹⁷³⁶³ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 120.

¹⁷³⁶⁴ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 122.

¹⁷³⁶⁵ Neki ranjeni bosanski Muslimani ostali su u Domu zdravlja Bratunac. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 101.

¹⁷³⁶⁶ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 121. Prema Aćamovićevim riječima, lokalnom osoblju Nizozemskog bataljona bilo bi dozvoljeno da ostane tamo. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 121.

¹⁷³⁶⁷ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 58–59; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 183; Joseph Kingori, T. 22902 (12. januar 2012.), T. 22956 (13. januar 2012.); P4166 (Teleks poruke MSF-a, 9.–13. juli 1995.), str. 5; D2000 (Teleks poruke MSF-a, 13. juli 1995.). Kingori je rekao da su vojnici bosanski Srbi koji su bili prisutni tražili da se pacijenti uklone iz bolnice i prijetili da će oni biti ubijeni. P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 185.

zadaha i uslova koji su vladali u tom objektu.¹⁷³⁶⁸ U 20:00 sati u Potočarima su ostali samo ranjenici.¹⁷³⁶⁹ Vojni posmatrači UN-a i MSF su pripremili spisak ranjenih i bolesnih u bazi UN-a.¹⁷³⁷⁰

5126. Dana 15. jula, Nizozemski bataljon, vojni posmatrači UN-a i MSF sastali su se s pripadnicima VRS-a, među kojima je bio i Momir Nikolić, i predali im spiskove s imenima 55 pacijenata i nekoliko pratilaca koji su se nalazili u Potočarima, kao i 45 pacijenata koji su se nalazili u Bratuncu.¹⁷³⁷¹ Sljedećeg dana, predstavnici Glavnog štaba, MKCK-a i UNHCR-a dogovorili su se da će Nizozemski bataljon sljedećeg jutra prevesti pacijente, bosanske Muslimane iz Potočara u Dom zdravlja Bratunac, da će MKCK obaviti medicinsku evakuaciju ranjenih i bolesnih iz Bratunca u Tuzlu, dok je organ bezbjednosti Bratunačke brigade bio zadužen da usmjerava i nadgleda njihov prevoz.¹⁷³⁷²

(G) Sastanak VRS-a, civilnih zvaničnika bosanskih Srba i MKCK-a

5127. Dana 17. jula, delegacija VRS-a i civilnih zvaničnika, bosanskih Srba došla je u bazu UN-a i sastala se s MKCK-om u vezi s detaljima evakuacije ranjenika iz Potočara i Bratunca.¹⁷³⁷³ Na čelu delegacije VRS-a bio je Janković, a s njim su bili Momir Nikolić, Deronjić¹⁷³⁷⁴ i jedan pravnik iz

¹⁷³⁶⁸ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 60. Oko 18:00 sati, Christine Schmitz je takođe čula da je Mladić želio da lično provjeri pacijente. P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 57.

¹⁷³⁶⁹ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 199; P4173 (Izjava svjedoka Rogera Patelskog od 30. novembra 2011.), par. 29; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 101; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 63.

¹⁷³⁷⁰ P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 200–201; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 101; P4184 (Rukom pisan spisak 59 imena); Robert Franken, T. 23175–23176 (17. januar 2012.); D2022 (Izjava Roberta Frankena Kraljevskoj vojsci Nizozemske u okviru referisanja), str. 3; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 63; P4758 (Spisak pacijenata MSF-a, 17. juli 1995.); Christine Schmitz, T. 26875 (26. mart 2012.); P4160 (Izveštaj UNMO-a, 13. juli 1995.); P166 (Izveštaj Drinskog korpusa, 13. juli 1995.).

¹⁷³⁷¹ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 63; Christine Schmitz, T. 26819 (26. mart 2012.). V. takođe P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 101. Istog dana, jedan član osoblja MSF-a dao je VRS-u spisak s imenima lokalnog osoblja MSF-a. Christine Schmitz, T. 26818–26819 (26. mart 2012.); P4757 (Zbirka teleks poruka MSF-a, 5.-17. juli 1995.), str. 6.

¹⁷³⁷² D4851 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 16. juli 1995.), str. 1–2; P5123 (Odobrenje Glavnog štaba VRS-a u vezi s kretanjem humanitarnih organizacija, 18. juli 1995.). V. takođe P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 64 (gdje se svjedokinja prisjeća da je dogovor postignut 15. jula). Miletić je izvijestio Glavni štab da će iz Bratunca biti evakuisano oko 100 muškaraca i da će se "izvršiti trijaža vojno sposobnih lica koja će i dalje ostati u bolnici" u Republici Srpskoj. D4851 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 16. juli 1995.), str. 1.

¹⁷³⁷³ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 102; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 131–132; činjenica o kojoj je presuđeno 1590.

¹⁷³⁷⁴ Rave je rekao da je Deronjić došao u bazu UN-a 16. jula 1995. da bi se vidio s Karremansom, da se Deronjić predstavio Raveu kao novi gradonačelnik Srebrenice, i da je govorio o "svojim vezama" i "direktnom kontaktu" s optuženim. P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 127.

VRS-a.¹⁷³⁷⁵ Prisutni su bili Franken, Rave i jedan vojni posmatrač UN-a po imenu De Haan, kao i Nesib Mandžić.¹⁷³⁷⁶ Pošto je Nikolić insistirao na tome da ranjenici budu provjereni da bi se vidjelo da među njima nema vojnika ili "zločinaca", i bez obzira na Frankenovo protivljenje, izvršena je provjera i sedam muškaraca je identifikovano kao vojnici.¹⁷³⁷⁷ On se dogovorio s MKCK-om da će ti ljudi biti tretirani kao ranjeni ratni zarobljenici i predati snagama bosanskih Srba.¹⁷³⁷⁸

5128. Predstavnici bosanskih Srba su na taj sastanak donijeli deklaraciju u kojoj je dat sažetak dogovora postignutog na trećem sastanku u hotelu "Fontana" (dalje u tekstu: Izjava od 17. jula 1995.).¹⁷³⁷⁹ Janković je zamolio Mandžića da potpiše tu Izjavu i zatražio da Franken potvrdi činjenicu da Mandžić nije bio prisiljen da je potpiše.¹⁷³⁸⁰ Izjava od 17. jula 1995. sadrži sažetak dogovora postignutog na trećem sastanku i u njoj se između ostalog kaže:

- da naše civilno stanovništvo može ostati u enklavi ili se iseliti, zavisno od želje svakog pojedinca;

- u slučaju da se želimo iseliti iz enklave, dogovoreno je da možemo birati pravac u kom želimo otići, a mi smo se opredelili da enklavu napusti celokupno civilno stanovništvo i da budemo evakuisani na teritoriju Opštine Kladanj;

- dogovoreno je da evakuaciju izvrši vojska i policija Republike Srpske, a da nadzor evakuacije vrši UNPROFOR, te da se evakuacija izvrši u pratnji UNPROFOR-a.¹⁷³⁸¹

5129. U Izjavi se takođe kaže da je "evakuacija" izvršena korektno i u skladu sa Ženevskim konvencijama i međunarodnim humanitarnim pravom.¹⁷³⁸² Franken je potpisao taj dokument "da bi

¹⁷³⁷⁵ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 129, 131; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 108; Christine Schmitz, T. 26824–26825 (26. mart 2012.); P4758 (Spisak pacijenata MSF-a, 17. juli 1995.), str. 10.

¹⁷³⁷⁶ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 131.

¹⁷³⁷⁷ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 103; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 130; P4758 (Spisak pacijenata MSF-a, 17. juli 1995.), str. 3–8, 10; Christine Schmitz, T. 26823–26824 (26. mart 2012.). V. takođe P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 67–68 (gdje je svjedokinja napomenula da je način na koji je razgovor obavljen bio "očigledno agresivan i prijeteći"); P4758 (Spisak pacijenata MSF-a, 17. juli 1995.), str. 3–8, 10; Christine Schmitz, T. 26823–26824 (26. mart 2012.). Ali v. P4161 (Izveštaj UNMO-a, 17. juli 1995.), str. 1 (gdje se izvještava da je pregled bio "veoma pristojan i nije se desilo ništa što je moglo uplašiti izbjeglice").

¹⁷³⁷⁸ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 103.

¹⁷³⁷⁹ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 131; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 104–105.

¹⁷³⁸⁰ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 104. V. takođe P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 131.

¹⁷³⁸¹ P4185 (Izjava Komesarijata za civilna pitanja Srebrenica u vezi s realizacijom dogovora o evakuaciji, 17. juli 1995.), str. 1. V. takođe P3997 (Izjava Komesarijata RS-a za civilna pitanja u Srebrenici, 17. juli 1995.).

¹⁷³⁸² P4185 (Izjava Komesarijata za civilna pitanja Srebrenica u vezi s realizacijom dogovora o evakuaciji, 17. juli 1995.), str. 1–2; P3997 (Izjava Komesarijata RS-a za civilna pitanja u Srebrenici, 17. juli 1995.). V. takođe P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 104. Prije nego što je potpisao tu deklaraciju, Franken je rečenici "Prilikom evakuacije ni sa jedne strane nije bilo incidenata i srpska strana se tom prilikom pridržavala svih propisa Ženevske konvencije i međunarodnog ratnog prava", rukom dopisao tekst "što se tiče konvoja praćenih od strane snaga UN-a", da bi "izjavu učini[o] neutralnom" time što je ukazao na to

se obezbijedio siguran prevoz [...] izbjeglih i ranjenih [...], te mještana koji su radili za humanitarne organizacije".¹⁷³⁸³ Mandžić i Deronjić su takođe potpisali i englesku i b/h/s verziju deklaracije.¹⁷³⁸⁴ Oko 18:30 sati te večeri, optuženi je primio Izjavu od 17. jula 1995.¹⁷³⁸⁵

5130. Delegacija VRS-a je na tom sastanku takođe najavila da lokalno osoblje MSF-a i Nizozemskog bataljona može da napusti enklavu zajedno s Nizozemskim bataljonom.¹⁷³⁸⁶ Lokalno osoblje je činilo osmero zaposlenih u MSF-u, sedam vojno sposobnih muškaraca i jedna žena.¹⁷³⁸⁷

5131. Kasnije istog dana, uz saglasnost "državnog i vojnog rukovodstva Republike Srpske"¹⁷³⁸⁸ i pod nadzorom delegata MKCK-a, svi preostali ranjenici iz baze UN-a prevezeni su kamionima Nizozemskog bataljona u Dom zdravlja u Bratuncu, odakle su, zajedno s nekim od ranjenika koji su se tamo nalazili, svi prebačeni u Tuzlu.¹⁷³⁸⁹ Neki muškarci među ranjenicima i bolesnima koji su bili smješteni u Domu zdravlja Bratunac izdvojeni su kao "vojno sposobn[i]", tretirani kao ratni zarobljenici i nije im dozvoljeno da odu.¹⁷³⁹⁰ Njih je potom Vojna policija Istočnobosanskog

da je Nizozemski bataljon imao kontrolu samo nad prvim i drugim konvojem i da su muškarci, bosanski Muslimani bili izdvojeni. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 106. U jednom trenutku, Deronjić je rekao Kataniću da je zadovoljan ishodom sastanaka jer su predstavnici UNPROFOR-a i predstavnik bosanskih Muslimana potpisali dokument u kojem piše "da [Deronjić] nije odgovoran po pitanju civilnih žrtava [i] da je on onaj svoj dio posla obavio kako treba." P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 67.

¹⁷³⁸³ D2022 (Izjava Roberta Frankena Kraljevskoj vojsci Nizozemske u okviru referisanja), str. 1. Janković je Frankenu jasno stavio do znanja da potpisivanje dokumenta neće biti "apsolutan uslov, ali da će olakšati proces evakuacije ranjenika iz Bratunca i baze [UN-a]". P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 107.

¹⁷³⁸⁴ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 106; P3997 (Izjava Komesarijata RS-a za civilna pitanja u Srebrenici, 17. juli 1995.); P4185 (Izjava Komesarijata za civilna pitanja Srebrenica u vezi s realizacijom dogovora o evakuaciji, 17. juli 1995.). V. takođe P5188 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 18. juli 1995.), str. 1; D2022 (Izjava Roberta Frankena Kraljevskoj vojsci Nizozemske u okviru referisanja), str. 1.

¹⁷³⁸⁵ D3977 (Izjava svjedoka Mileta Dmičića od 29. oktobra 2013.), par. 17. V. takođe par. 5785.

¹⁷³⁸⁶ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 131. V. takođe P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 65; P4758 (Spisak pacijenata MSF-a, 17. juli 1995.), str. 10 (koji uključuje i bilješku Christine Schmitz da je "sav lokalni personal amnestiran"); Christine Schmitz, T. 26825–26826, 26843 (26. mart 2012.). V. takođe P4161 (Izveštaj UNMO-a, 17. juli 1995.), str. 1.

¹⁷³⁸⁷ Christine Schmitz, T. 26826–26830 (26. mart 2012.); P4757 (Zbirka teleks poruka MSF-a, 5.-17. juli 1995.), str. 8; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 62, 74; P4166 (Teleks poruke MSF-a, 9.–13. juli 1995.), str. 5; P5262 (Presretnuti razgovor Jankovića i pukovnika Đurđića, 19. juli 1995.), str. 3–5. Svim članovima lokalnog osoblja su izdate iskaznice. Christine Schmitz, T. 26820 (26. mart 2012.). V. takođe Christine Schmitz, T. 26832, 26840–26841 (26. mart 2012.); P4754 (Iskaznica člana MSF-a).

¹⁷³⁸⁸ P5188 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 18. juli 1995.).

¹⁷³⁸⁹ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 128, 132; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 69; P4757 (Zbirka teleks poruka MSF-a, 5.-17. juli 1995.), str. 10–11; P5188 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 18. juli 1995.), str. 1; P4161 (Izveštaj UNMO-a, 17. juli 1995.), str. 1; P5177 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a, 30. avgust 1995.), par. 50 (gdje se napominje da je prevoz takođe obavljen 18. jula); P5318 (Presretnuti razgovor Đurđića i Jelene, 16. juli 1995.). V. takođe P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 107.

¹⁷³⁹⁰ P5188 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 18. juli 1995.), str. 1; P5177 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a, 30. avgust 1995.), par. 50. V. takođe P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 103 (gdje je svjedok izjavio da je od ljekara Nizozemskog bataljona čuo da je sedam muškaraca s kojima je taj ljekar ostao da bi obezbijedio da se s njima postupa kao s ranjenicima nestalo iz Doma zdravlja Bratunac); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 130; P4161 (Izveštaj UNMO-a, 17. juli 1995.), str. 1;

korpusa 18. jula odvela u logor Batković, i oni su zajedno s drugim ratnim zarobljenicima razmijenjeni krajem 1995. u prisustvu MKCK-a.¹⁷³⁹¹

(H) Povlačenje

5132. Dana 18. jula, Sektoru za obavještajno-bezbjednosne poslove Glavnog štaba i odgovarajućim organima Drinskog korpusa iz Bratunačke brigade je poslat izvještaj koji je napisao Janković i u kome su on i Momir Nikolić naveli da ih je Resor državne bezbjednosti obavijestio o stavu "da je navodno predsednik Karadžić abolirao sve lokalno osoblje koje je radilo za UNPROFOR".¹⁷³⁹²

5133. Dana 19. jula, Janković i Đurđić su razgovarali o prevozu osoblja MSF-a.¹⁷³⁹³ Odgovarajući na Jankovićevu konstataciju da lokalno osoblje MSF-a ima odobrenje "od vlade Koljevića" da ode iz Potočara, Đurđić je rekao da bi ih trebalo provjeriti da bi se utvrdilo ima li među njima vojno sposobnih muškaraca.¹⁷³⁹⁴ Dana 20. jula, osoblje MSF-a je saznalo da će im biti dozvoljeno da napuste enklavu zajedno s Nizozemskim bataljonom.¹⁷³⁹⁵

5134. U skladu s instrukcijama koje im je dala komanda VRS-a, Karremans i Rave su oko 09:45 sati 21. jula otišli u hotel "Fontana" da bi s Mladićem i Jankovićem finalizirali dogovor u vezi s povlačenjem Nizozemskog bataljona.¹⁷³⁹⁶ Mladić je odbio Karremansov zahtjev da se Nizozemskom bataljonu vrata oduzeta vojna oprema i materijalno-tehnička sredstva.¹⁷³⁹⁷ Kada je Nicolai negodovao zbog toga, Mladić je zaprijetio da će "cijeli bataljon napustiti enklavu pješke i samo u uniformama".¹⁷³⁹⁸

P5440 (Ministarstvo odbrane RS-a, spisak lica razmijenjenih iz sabirnog centra Batković, 13. mart 2002.) (iz koga se vidi da je tih sedam muškaraca prebačeno u Batković i razmijenjeno 1995.).

¹⁷³⁹¹ P5440 (Ministarstvo odbrane RS-a, spisak lica razmijenjenih iz sabirnog centra Batković, 13. mart 2002.). V. par. 5502.

¹⁷³⁹² P4390 (Izveštaj Bratunačke brigade, 18. juli 1995.); Momir Nikolić, T. 24683–24684, 24687 (14. februar 2012.).

¹⁷³⁹³ P5262 (Presretnuti razgovor Jankovića i pukovnika Đurđića, 19. juli 1995.).

¹⁷³⁹⁴ P5262 (Presretnuti razgovor Jankovića i pukovnika Đurđića, 19. juli 1995.), str. 3–5; P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 74 (gdje je svjedokinja potvrdila da su ljudi koji se pominju u tom presretnutom razgovoru bili članovi lokalnog osoblja MSF-a koji su se u to vrijeme još uvijek nalazili u Potočarima).

¹⁷³⁹⁵ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 75–76 (gdje je svjedokinja izjavila da je međunarodno osoblje MSF-a nakon odlaska ranjenika ostalo sa svojim lokalnim kolegama i petero njihovih rođaka).

¹⁷³⁹⁶ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 133.

¹⁷³⁹⁷ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 133 (gdje se svjedok prisjetio da je Mladić rekao da oprema u tom trenutku nije dostupna).

¹⁷³⁹⁸ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 133. Snage bosanskih Srba su zaista tokom povlačenja Nizozemskog bataljona oduzele nekoliko oklopnih transportera Nizozemskog bataljona, kao i nekoliko džipova, nekoliko teških mitraljeza i nekoliko komada malokalibarskog oružja. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 84.

5135. Kao što je tog jutra na kraju dogovoreno,¹⁷³⁹⁹ Mladić je došao u bazu UN-a u podne.¹⁷⁴⁰⁰ On se vozio ispred konvoja Nizozemskog bataljona, u kome je bilo lokalno i međunarodno osoblje MSF-a, kao i vojni posmatrači UN-a,¹⁷⁴⁰¹ i koji se nakratko zaustavio kod Željeznog mosta prije nego što je prešao granicu i ušao u Srbiju.¹⁷⁴⁰² Nicolai, Karremans, Mladić i drugi oficiri su bili prisutni u blizini mosta i salutirali su dok su vozila prolazila.¹⁷⁴⁰³

v. *Ubijanje*

(A) Kod baze UN-a

5136. U Optužnici se navodi da je 12. jula 1995. ili približno tog datuma devet muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijeno kod baze UN-a u Potočarima, na strani glavnog puta na kojoj je selo Budak.¹⁷⁴⁰⁴

5137. Dana 13. jula 1995., oficiri Nizozemskog bataljona Rutten, Koster i Van Schaik bili su u patroli u Potočarima, blizu blokade napravljene od četiri oklopna transportera Nizozemskog bataljona.¹⁷⁴⁰⁵ Tamo su ta tri oficira od svog prevodioca bosanskog Muslimana čula za glasine da su neki muškarci ubijeni u dijelu Potočara "nedaleko od bunara, blizu puta, na strani Budaka".¹⁷⁴⁰⁶

5138. Pošto ih je jedna mještanka uputila na tu stranu, tri oficira su pošla neasfaltiranim putem prema jednom potočiću dok nisu stigla do livade koja se nalazila iza jedne kuće, na udaljenosti od oko 80 ili 100 metara jugozapadno od "bijeke kuće".¹⁷⁴⁰⁷ Kada su došli na livadu, vidjeli su kako na

¹⁷³⁹⁹ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 134.

¹⁷⁴⁰⁰ P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 134.

¹⁷⁴⁰¹ P4752 (Izjava svjedoka Christine Schmitz od 21. marta 2012.), par. 76; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 218.

¹⁷⁴⁰² P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 134; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 110. Od 13. jula do svog konačnog povlačenja 21. jula 1995., Nizozemski bataljon nije uopšte imao slobodu kretanja izvan baze UN-a. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 109; P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 102. Vojnici Nizozemskog bataljona koji su bili zarobljeni na posmatračkim položajima i dalje su držani u hotelu "Fontana" i na kraju su pušteni na slobodu direktno iz hotela. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 101.

¹⁷⁴⁰³ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 110.

¹⁷⁴⁰⁴ Optužnica, incident ubijanja 14.1 iz Priloga E Optužnici.

¹⁷⁴⁰⁵ P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 68–69, 73; P3958 (Vazдушna fotografija Potočara) (na kojoj je Rutten označio blokadu. V. takođe (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 76; P3964 (Vazдушna fotografija Potočara s oznakama koje je unio Johannes Rutten).

¹⁷⁴⁰⁶ P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 68.

¹⁷⁴⁰⁷ P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttene od 8. novembra 2011.), par. 69, 74–75; P3962 (Skica koju je nacrtao Johannes Rutten); P3958 (Vazдушna fotografija Potočara); P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 94; P4177 (Fotografija Potočara od 13. jula 1995. s oznakama koje je unio Robert Franken). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1651.

zemlji leže tijela devet muškaraca u civilnoj odjeći, koji su svi bili stari oko 45 do 55 godina.¹⁷⁴⁰⁸ Svi su bili ustrijeljeni i na leđima su u visini srca imali rupe od metaka iz malokalibarskog oružja.¹⁷⁴⁰⁹ Rutten je vidio da su ti muškarci ustrijeljeni nedavno, jer su im tijela još uvijek bila topla, nije bilo muha, a iz rana im je još uvijek curila krv.¹⁷⁴¹⁰ Prema Ruttenovim riječima, izgledalo je da su tijela bila pomjerana.¹⁷⁴¹¹ Oficiri Nizozemskog bataljona su zaključili da su ti ljudi bili pogubljeni.¹⁷⁴¹²

5139. Rutten je fotografisao leševe i rekao Van Schaiku da uzme isprave koje su ležale na travi ispred leševa.¹⁷⁴¹³ U tom trenutku je otvorena vatra, a Rutten je naredio Van Schaiku da baci isprave.¹⁷⁴¹⁴ Tri oficira su zatim otišla odatle.¹⁷⁴¹⁵

5140. Po povratku u bazu UN-a, Rutten je o ovom incidentu izvijestio Karremansa, koji je rekao Ruttenu da će poslati izvještaj o tim događajima na viši nivo u komandnom lancu.¹⁷⁴¹⁶

5141. Vijeće napominje da nema neposrednih dokaza koji bi ukazivali na to da su te žrtve bile bosanski Muslimani ili da su ih ubili pripadnici snaga bosanskih Srba. Međutim, Vijeće konstatuje da su okolnosti koje su u Potočarima vladale u julu 1995. u tom pogledu uvjerljive. Vijeće primjećuje da se ovo stratište nalazilo u blizini Potočara, da su snage bosanskih Srba bile tamo prisutne pomenutog dana, kao i Ruttenov zaključak da su ti muškarci bili nedavno ubijeni i da njihova tijela nisu bila pomjerana. Shodno tome, Vijeće konstatuje da su 13. jula 1995. pripadnici

¹⁷⁴⁰⁸ P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 70. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1651.

¹⁷⁴⁰⁹ P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 70, 74; Johannes Rutten, T. 22038–22039 (28. novembar 2011.); P3962 (Skica koju je nacrtao Johannes Rutten) (gdje se identifikuje mjesto na kome je Rutten zatekao tih devet leševa); P3958 (Vazдушna fotografija Potočara) (koja prikazuje lokaciju na kojoj je Rutten zatekao tih devet leševa); P3963 (Vazдушna fotografija Potočara s oznakama koje je unio Johannes Rutten); P3964 (Vazдушna fotografija Potočara s oznakama koje je unio Johannes Rutten). V. takođe P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 94; Robert Franken, T. 23175 (17. januar 2012.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 114; Pieter Boering, T. 22144 (30. novembar 2011.).

¹⁷⁴¹⁰ P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 70.

¹⁷⁴¹¹ Rutten je zaključio da tijela nisu pomjerana nakon pogubljenja jer nije bilo nikakvih tragova koji bi ukazivali na to da su ona odnekuda donijeta; Rutten nije izvršio uviđaj, ali su i Koster i Van Schaik imali isti utisak. Johannes Rutten, T. 22038–22039 (28. novembar 2011.); P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 70.

¹⁷⁴¹² P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 94; D2022 (Izjava Roberta Frankena Kraljevskoj vojsci Nizozemske u okviru referisanja), str. 2.

¹⁷⁴¹³ P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 71. Kao što je pomenuto gore u tekstu, iako je Rutten sačuvao film do povratka u Nizozemsku, on je kasnije uništen prilikom razvijanja. V. fusnota 17335.

¹⁷⁴¹⁴ P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 72 (gdje je svjedok izjavio da je naredio Van Schaiku da baci isprave zato što su morali da se vrate kroz blokadu napravljenu od oklopnih transportera i nije mislio da je bezbjedno da kod sebe imaju te isprave).

¹⁷⁴¹⁵ P3948 (Izjava svjedoka Johannesesa Ruttena od 8. novembra 2011.), par. 72.

snaga bosanskih Srba ubili devet muškaraca, bosanskih Muslimana, na livadi koja se nalazi jugozapadno od "bijeke kuće" u Potočarima.

(B) "Bijela kuća"

5142. U Optužnici se navodi da je 13. jula 1995. ili približno tog datuma jedan muškarac, bosanski Musliman ubijen iza jedne zgrade kod "bijeke kuće" u Potočarima.¹⁷⁴¹⁷

5143. Paul Groenewegen, vojnik Nizozemskog bataljona, je u svom svjedočenju izjavio da mu je 13. jula 1995., dok je patrolirao blizu "bijeke kuće", pažnju privukla situacija u kojoj su četiri vojnika, bosanski Srbi, okružila nenaoružanog muškarca, bosanskog Muslimana i izvukla ga iz mase izbjeglica.¹⁷⁴¹⁸

5144. Vojnici su zatim odveli tog muškarca iza "bijeke kuće", natjerali ga da stane licem prema zidu i pucali mu u glavu s razdaljine od oko tri metra.¹⁷⁴¹⁹ Čim ga je metak pogodio, čovjek se srušio.¹⁷⁴²⁰ Vojnici su zatim pobjegli.¹⁷⁴²¹ Drugi vojnici, bosanski Srbi, koji su se kretali tim područjem, vidjeli su incident, ali su nastavili sa svojim aktivnostima.¹⁷⁴²² Groenewegen je sljedećeg jutra izvjestio svog pretpostavljenog, poručnika Schotmana, o ovom incidentu.¹⁷⁴²³

5145. Vijeće konstatuje da su 13. jula 1995. pripadnici snaga bosanskih Srba ubili jednog muškarca, bosanskog Muslimana iza "bijeke kuće" u Potočarima.

¹⁷⁴¹⁶ P3948 (Izjava svjedoka Johannes Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 73; P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 94; Robert Franken, T. 23175 (17. januar 2012.); P3995 (Izjava svjedoka Alberta Ravea od 10. novembra 2011.), par. 114.

¹⁷⁴¹⁷ Optužnica, incident ubijanja 14.2 iz Priloga E Optužnici

¹⁷⁴¹⁸ Paul Groenewegen, T. 22972–22973 (13. januar 2012.); P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 58, 60–63, 65, 67; P4168 (Fotografija autobusa i kamiona s oznakama koje je unio Paul Groenewegen).

¹⁷⁴¹⁹ P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 61, 67; P4168 (Fotografija autobusa i kamiona s oznakama koje je unio Paul Groenewegen); P4169 (Vazдушna fotografija Potočara od 13. jula 1995. s oznakama koje je unio Paul Groenewegen); P4171 (Vazдушna fotografija s oznakama koje je unio Paul Groenewegen) (gdje je svjedok pokazao mjesto na kome je vidio da su u tog čovjeka pucali). Groenewegen je objasnio da se on nalazio na udaljenosti od oko 30 metara od mjesta pogubljenja i da mu ništa nije zaklanjalo pogled; međutim, on zbog mjesta na kome se nalazio nije mogao vidjeti lice tog čovjeka. P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 65. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1662.

¹⁷⁴²⁰ P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 65.

¹⁷⁴²¹ Paul Groenewegen, T. 23005 (13. januar 2012.).

¹⁷⁴²² P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 65.

¹⁷⁴²³ P4167 (Izjava svjedoka Paula Groenewegena od 11. novembra 2011.), par. 66. V. takođe P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 95; D2022 (Izjava Roberta Frankena Kraljevskoj vojsci Nizozemske u okviru referisanja), str. 2.

(C) Ubijanje u školi u selu Luke blizu Tišće

5146. U Optužnici se navodi da je 13. ili 14. jula 1995. ili približno tog datuma ubijeno 25 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili zatočeni u školi u Lukama blizu Tišće i potom po kratkom postupku pogubljeni na jednom obližnjem pašnjaku na osami.¹⁷⁴²⁴

5147. Dana 13. jula 1995., konvoj autobusa koji su bili puni bosanskih Muslimana – žena, djece, ali i nekoliko muškaraca, među kojima je bio i svjedok KDZ070 – krenuo je iz Potočara.¹⁷⁴²⁵ Kao i konvoji koji su otišli prethodnog dana,¹⁷⁴²⁶ i ovaj konvoj je krenuo prema Bratuncu, a zatim produžio kroz Glogovu, Kravicu, Konjević Polje, Novu Kasabu, Miliće, Vlasenicu i Tišću.¹⁷⁴²⁷ U Tišći, bosanskim Muslimanima je rečeno da izađu iz autobusa i da nastave pješke.¹⁷⁴²⁸ Vojnici VRS-a odvojili su oko 10 do 15 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili u autobusima, uključujući i svjedoka KDZ070, i odveli ih u pravcu škole u Lukama,¹⁷⁴²⁹ koja se nalazila na oko jedan kilometar od Tišće, u blizini Vlasenice.¹⁷⁴³⁰

5148. Ispred škole u Lukama, muškarcima, bosanskim Muslimanima, naredili su da sjednu na travu; većini su ruke bile vezane na leđima.¹⁷⁴³¹ Autobusi su dolazili i odlazili i dovozili još muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁷⁴³² Pred kraj dana, na travi su bila okupljena ukupno 22

¹⁷⁴²⁴ Optužnica, incident ubijanja 5.1 iz Priloga E Optužnici

¹⁷⁴²⁵ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1253–1259.

¹⁷⁴²⁶ Dana 12. jula 1995., Boering je, pod pratnjom Kosorića, išao za konvojem autobusa koji su prevozili bosanske Muslimane iz Potočara i koji su se na kraju zaustavili u Lukama. Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2020–2022; D3562 (Izjava svjedoka Svetozara Kosorića od 27. februara 2013.), par. 10; Svetozar Kosorić, T. 38699–38700 (23. maj 2013.). Vijeće napominje da je Kosorić, mada je priznao da je bio prisutan u Potočarima i pratio Pietera Boeringa do Luka, tvrdio da nije imao nikakve veze s operacijom prevoženja autobusima. Svetozar Kosorić, T. 38697–38698, 38700 (23. maj 2013.). Imajući u vidu Kosorićev motiv da minimizira svako svoje učešće u operaciji prevoženja autobusima, Vijeće smatra da njegovo svjedočenje u tom pogledu ne dovodi u sumnju zaključak Vijeća da je Kosorić, kao i Boering, pratio konvoj 12. jula. V. par. 5104, fusnota 17426.

¹⁷⁴²⁷ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1258–1259. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1737.

¹⁷⁴²⁸ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1260–1261. V. takođe Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2022–2024; Pieter Boering, T. 22059 (29. novembar 2011.).

¹⁷⁴²⁹ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1260–1263; svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3426. V. takođe Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2022–2024, 2159–2161; Pieter Boering, T. 22059 (29. novembar 2011.); činjenica o kojoj je presuđeno 1737. Te vojnike VRS-a nadgledao je major VRS-a po prezimenu Sarkić, oficir za vezu iz Miličke brigade, koji se nalazio tamo po naređenju Drinskog korpusa. Pieter Boering, P3969 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2023–2024. V. takođe svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1261–1262; činjenice o kojima je presuđeno 1738, 1739.

¹⁷⁴³⁰ Jean-René Ruez, T. 23725 (26. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 28–31.

¹⁷⁴³¹ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1262, 1268–1269.

¹⁷⁴³² Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1268; svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3472.

muškarca.¹⁷⁴³³ Prema riječima svjedoka KDZ070, jedan od zatočenika zvao se "Abdulkadir".¹⁷⁴³⁴ Svjedok KDZ070 je prepoznao trojicu vojnika, bosanskih Srba, koji su bili tamo: Savu Ristanovića, vojnika po imenu Željko¹⁷⁴³⁵ i vojnika po imenu Stanimir.¹⁷⁴³⁶ Kasnije te večeri, pošto su muškarci odvedeni u jednu učionicu u školi u Lukama,¹⁷⁴³⁷ svjedok KDZ070 je u školi vidio još jednog vojnika, bosanskog Srbina, koji se zvao Spomenko Garić.¹⁷⁴³⁸

5149. Ubrzo potom, grupa od desetak vojnika bosanskih Srba, i to ne onih istih koji su bili u školi preko dana, ušla je u učionicu.¹⁷⁴³⁹ Ti vojnici, bosanski Srbi, prišli su grupi zatočenika i počeli da ih ispituju.¹⁷⁴⁴⁰ Svako pitanje bilo je popraćeno udarcem u glavu ili udarcem nogom u grudi.¹⁷⁴⁴¹ Vojnici su provocirali zatočenike zastavom s neke džamije, pominjući im balijsku majku.¹⁷⁴⁴² Batinanje je trajalo najviše pola sata, nakon čega su ti vojnici otišli.¹⁷⁴⁴³

5150. Kada su vojnici otišli, negdje oko ponoći 13. jula, petorica ili šestorica vojnika bosanskih Srba koji su bili napolju tokom dana ušli su u učionicu.¹⁷⁴⁴⁴ Rekli su zatočenicima da jedan po

¹⁷⁴³³ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3472; svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1268–1269.

¹⁷⁴³⁴ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1262, 1269 (gdje je svjedok izjavio da je Abdulkadir bio mlađi čovjek iz Srebrenice).

¹⁷⁴³⁵ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1270–1271 (gdje je svjedok nadalje izjavio da su Željka vidjeli kako prenosi i prima naredjenja preko poljskog telefona). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1743.

¹⁷⁴³⁶ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1270–1273, 1277.

¹⁷⁴³⁷ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1281; činjenica o kojoj je presuđeno 1744. Svjedok KDZ070 je identifikovao tu učionicu u školi u Lukama. Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3427; P220 (Fotografija učionice u školi u Lukama). V. takođe Jean-René Ruez, T. 23725–23726 (26. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 30–31.

¹⁷⁴³⁸ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1282–1283. Svjedok KDZ070 i Garić su bili kolege iz istog preduzeća, rudnika boksita u Srebrenici. Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1274. Stanimir je rekao svjedoku KDZ070 da je Spomenko Garić komandant Interventnog voda specijalaca. Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1276–1277 (gdje je svjedok nadalje rekao da mu je Stanimir ispričao da je Spomenko Garić bio uspješan u izvođenju diverzantskih akcija, naročito u jednoj izvedenoj blizu tunela rudnika olova i cinka u blizini Srebrenice).

¹⁷⁴³⁹ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1285, 1287–1288 (gdje je svjedok nadalje naveo da su ti vojnici nosili iste uniforme, kombinezone, kao i Garić, s maramama na glavi raznih boja vezanim pozadi, kakve su nosili pripadnici diverzantskih jedinica).

¹⁷⁴⁴⁰ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1285–1286; činjenica o kojoj je presuđeno 1744.

¹⁷⁴⁴¹ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1285–1286. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1745.

¹⁷⁴⁴² Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1286.

¹⁷⁴⁴³ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1287–1288; svjedok KDZ070, P340 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3428–3429 (pod pečatom); P301 (Fotografija svjedoka KDZ070) (pod pečatom).

¹⁷⁴⁴⁴ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1288–1290, 1292.

jedan izađu iz učionice i popnu se u kamion.¹⁷⁴⁴⁵ U kamionu je ukupno bilo 22 muškarca, bosanska Muslimana, i sedam vojnika, bosanskih Srba.¹⁷⁴⁴⁶

5151. Kamion je krenuo prema Vlasenici, gdje je skrenuo lijevo na makadamski put i zaustavio se kod jednog potočića.¹⁷⁴⁴⁷ Jedan vojnik, bosanski Srbin je zalupao na krov kamiona i rekao: "Ne tu, vozi ih gore gdje su prije ljude vozili."¹⁷⁴⁴⁸ Kamion je krenuo dalje i ubrzo se zaustavio u Rašića Gaju, nasred jedne napuštene i zarasle livade, blizu neke nedovršene kuće.¹⁷⁴⁴⁹

5152. Farovi kamiona su ostali upaljeni, a vojnici bosanski Srbi su izašli iz kamiona.¹⁷⁴⁵⁰ Odmah poslije toga, vojnici bosanski Srbi su počeli da pucaju u muškarce, koji su još uvijek bili u kamionu.¹⁷⁴⁵¹ Dvojica muškaraca koji su sjedili do svjedoka KDZ070 skočila su s kamiona i trčala 20 metara prije nego što su ih meci pogodili.¹⁷⁴⁵² Svjedok KDZ070 je uspio da oslobodi jednu ruku i skočio je s kamiona, ali ga je primijetio jedan vojnik, bosanski Srbin koji je smjesta zapucao na njega.¹⁷⁴⁵³ Međutim, svjedok KDZ070 je uspio da stigne do šume koja je bila udaljena oko 50 metara, i najzad je stigao do jednog potoka, gdje je ostao i skrivao se tokom noći.¹⁷⁴⁵⁴ Svjedok KDZ070 je lutao po šumi do 27. jula 1995., kada je naišao na druge muškarce, bosanske Muslimane, i na kraju je uspio da se domogne teritorije pod kontrolom bosanskih Muslimana.¹⁷⁴⁵⁵

5153. Svjedok KDZ070 je identifikovao neke od bosanskih Muslimana koji su bili u kamionu u Rašića Gaju, a zatim su ubijeni: Azem Bečić iz sela Kotjevac; "Rizo", koji je radio kao električar za Nizozemski bataljon; "Abdulkadir"; i "Hasan".¹⁷⁴⁵⁶ Od 25. do 29. maja 2009., KNO BiH je izvršila

¹⁷⁴⁴⁵ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1288–1290, 1292. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1746. Vojnici bosanski Srbi podigli su one koji nisu mogli sami da se popnu u kamion zbog povreda koje su imali, i utovarili ih u kamion. Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1291.

¹⁷⁴⁴⁶ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1291.

¹⁷⁴⁴⁷ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1293.

¹⁷⁴⁴⁸ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1291–1293.

¹⁷⁴⁴⁹ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1295 (gdje je svjedok nadalje rekao da je mnogo kasnije, od jednog čovjeka iz Cerske koji je dobro poznao to područje, saznao da se to mjesto zove Rašića Gaj i da se nalazi blizu Vlasenice).

¹⁷⁴⁵⁰ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1295.

¹⁷⁴⁵¹ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1296. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1746.

¹⁷⁴⁵² Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1296.

¹⁷⁴⁵³ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1297 (gdje je svjedok naveo da je vojnik rekao: "Pobježe, mater mu balijsku"); svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3441.

¹⁷⁴⁵⁴ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1297–1298; svjedok KDZ070, P340 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3439 (pod pečatom).

¹⁷⁴⁵⁵ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1299–1301.

¹⁷⁴⁵⁶ Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1301–1302 (gdje je svjedok nadalje rekao da mnoge druge koji su bili zatočeni zajedno s njim nije poznao). Svjedok KDZ017 je izjavio da su to bili ljudi zarobljeni iz kolone koja se kretala prema Tuzli, ili oni koji su u julu 1995. htjeli da se sklone u Potočare. Svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1338–1339.

ekshumaciju grobnice u selu Mršići kod Vlasenice, nedaleko od Rašića Gaja.¹⁷⁴⁵⁷ Na osnovu analize DNK izvršena je pozitivna identifikacija 15 osoba koje su bile popisane kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice.¹⁷⁴⁵⁸ U grobnici je pronađeno devet ligatura.¹⁷⁴⁵⁹

5154. Na osnovu gore navedenog, Vijeće je zaključilo da su 14. jula 1995. pripadnici snaga bosanskih Srba ubili otprilike 21 muškarca bosanskog Muslimana blizu Tišće.

e. Područje Bratunca

5155. Kako je Vijeće već opisalo, Bratunac je opština u istočnoj BiH koja se nalazi južno od Zvornika, istočno od Vlasenice i sjeverno od Srebrenice.¹⁷⁴⁶⁰ Za potrebe ovog odjeljka, izraz "područje Bratunca" obuhvata teritoriju između puta Bratunac–Konjević Polje na sjeveru, puta Konjević Polje–Milići na zapadu i puta Bratunac–Srebrenica na istoku.

5156. Grad Bratunac udaljen je oko pet kilometara od Potočara, a deset kilometara od Srebrenice prema sjeveru.¹⁷⁴⁶¹ Kako je gore navedeno, Bratunačka brigada je u julu 1995. imala štab u gradu Bratuncu.¹⁷⁴⁶²

i. *Angažovanje snaga bosanskih Srba na području Bratunca*

5157. Vijeće podsjeća da je u noći s 11. na 12. juli 1995. kolona u kojoj su se nalazili muškarci, bosanski Muslimani, počela da se kreće u pravcu sjeverozapada ka Tuzli, pokušavajući da pređe put Bratunac–Konjević Polje.¹⁷⁴⁶³

¹⁷⁴⁵⁷ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom - januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 4, 33; P4941 (Sudski registarator u vezi sa Srebrenicom, s mapama), *e-court* str. 31.

¹⁷⁴⁵⁸ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom - januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 33; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom - januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 414 (pod pečatom). V. takođe P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.). Među identifikovanim žrtvama iz grobnice u Mršićima bile su sljedeće četiri osobe: Azem (Ramo) Bečić, Rizo (Abaz) Mustafić, Abdulkadir (Avdurahman) Velić i Hasan (Juso) Smajić. P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom - januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 414 (pod pečatom). V. takođe P6705 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.), *e-court* str. 149, 206 (pod pečatom) (gdje je zabilježeno da su Rizo (Abaz) Mustafić i Abdulkadir (Avdurahman) Velić posljednji put viđeni u Tišći).

¹⁷⁴⁵⁹ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom - januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 33.

¹⁷⁴⁶⁰ V. par. 685.

¹⁷⁴⁶¹ V. P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 20.

¹⁷⁴⁶² V. par. 195.

¹⁷⁴⁶³ V. par. 5037.

5158. Dana 11. jula, nakon prijema informacije u vezi s kretanjem kolone, snagama VRS-a, koje su se pretežno sastojale od jedinica Drinskog korpusa, naređeno je da radi "sprečavanja povratka i izvlačenja muslimanskih snaga u i iz Srebrenice i komuniciranja na pravcu enklava – Kladanj i Olovo i obratno", "dopunskim zaprečavanjem, zasednim dejstvima i patrolama, obezbed[e] kontrolu teritorije duž linije fronta i po dubini zona i rejona odbrane".¹⁷⁴⁶⁴ Te noći, Kovač je izdao naređenje da se u rejon Srebrenice hitno upute svi raspoloživi vođači sa službenim psima radi preuzimanja poslova na "čišćenju terena".¹⁷⁴⁶⁵

5159. Dana 12. jula, MUP je imao informaciju da ABiH pokušava da se probije iz Srebrenice u pravcu Tuzle.¹⁷⁴⁶⁶ Isto tako, VRS je nastavio da prati kretanje kolone, pa su Komanda Drinskog korpusa i njoj podređene jedinice tog poslijepodneva znale u kojem se tačno pravcu kolona kreće.¹⁷⁴⁶⁷ Obavještajni podaci o kretanju kolone prenošeni su između snaga bosanskih Srba 12. i 13. jula tokom cijelog dana.¹⁷⁴⁶⁸

5160. Na osnovu primljenih obavještajnih izvještaja, neke od snaga MUP-a pod Borovčaninom komandom – uključujući tri voda 2. odreda Šekovići, 1. četu PJP-a Zvornik, 5. četu CJB-a Zvornik i 1. četu Jahorinskih regruta – angažovane su 12. jula duž puta Bratunac–Konjević Polje kako bi

¹⁷⁴⁶⁴ P4572 (Naređenje Drinskog korpusa, 11. juli 1995.), str. 1–2; V. P6125 (Borbeni izvještaj Drinskog korpusa, 11. juli 1995.), str. 1, 3 (gdje se navodi da su jedinice Drinskog korpusa angažovane u ofanzivnim dejstvima u i oko enklave Srebrenica po planu "Krivaja 95", i dodaje da dio snaga za aktivna dejstva treba da nastavi da izvršava borbeni zadatak i potpuno slamanje neprijatelja u enklavi Srebrenica, dok drugi dio snaga treba da vrši kontrolu teritorije po dubini i zaštitu materijalna dobra i stanovništvo).

¹⁷⁴⁶⁵ P4934 (Naređenje MUP-a RS-a Centru za uzgoj i dresuru službenih pasa, 12. juli 1995.) (gdje se naređuje da se ti vođači jave u Srebrenicu do 06:00 sati 12. jula). V. Tomislav Kovač, T. 42746 (1. novembar 2013.). U naređenju se takođe navodi da bi, kada to ljudstvo i psi budu upućeni, depešom o tome trebalo obavijestiti štab policijskih snaga Pale. P4934 (Naređenje MUP-a RS-a Centru za uzgoj i dresuru službenih pasa, 12. juli 1995.), par. 5.

¹⁷⁴⁶⁶ Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13549; P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 2; P4937 (Izvještaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.).

¹⁷⁴⁶⁷ V. D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 7; P5279 (Presretnuti razgovor tri neidentifikovane osobe, Radislava Krstića i Komljenovića, 12. juli 1995.), str. 1; P6062 (Presretnuti razgovor, 12. juli 1995.), str. 2; P6063 (Presretnuti razgovor, 12. juli 1995.), str. 1–2; P4388 (Izvještaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 12. juli 1995.), str. 1; P5112 (Izvještaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 12. juli 1995.), str. 1; P5114 (Izvještaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 12. juli 1995.), str. 1; svjedok KDZ122, T. 26149–26150 (13. mart 2012.) (zatvorena sjednica), T. 26273 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1631; P4914 (Izvještaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 4.9.

¹⁷⁴⁶⁸ V. P5103 (Izvještaj Drinskog korpusa, 12. juli 1995.), str. 2; P4388 (Izvještaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 12. juli 1995.), str. 1; P4940 (Izvještaj Obavještajnog odjeljenja Komande Drinskog korpusa, 12. juli 1995.), str. 1; P5904 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 12. juli 1995.); P5905 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 12. juli 1995.); P5145 (Izvještaj Drinskog korpusa, 13. juli 1995.), str. 1; P4943 (Izvještaj RDB-a Sarajevo, 13. juli 1995.), str. 1–2; P4944 (Izvještaj Komande Drinskog korpusa, 13. juli 1995.); P2988 (Izvještaj MUP-a RS-a, 13. juli 1995.), str. 1–2; P5098 (Izvještaj MUP-a RS-a, 13. juli 1995.), str. 1–2; P5099 (Izvještaj RJB-a Bijeljina, 13. juli 1995.); P5115 (Izvještaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 13. juli 1995.), str. 1; P5234 (Izvještaj Drinskog korpusa, 13. juli 1995.); činjenica o kojoj je presuđeno 1608.

spriječile napredovanje kolone prema Tuzli.¹⁷⁴⁶⁹ Tog dana je na putu bio prisutan i veliki broj jedinica VRS-a.¹⁷⁴⁷⁰ Uveče su dva tenka i praga – protivavionski top na oklopnom vozilu – kao i jedan BOV – borbena oklopno vozilo s pogonom na sve točkove – raspoređeni duž puta, u istom rejonu kao i 1. četa PJP-a Zvornik.¹⁷⁴⁷¹

5161. Pripadnici snaga bosanskih Srba ostali su tokom noći na putu Bratunac-Konjević Polje.¹⁷⁴⁷² Dana 13. jula, Krstić je izdao naređenje u kojem je Blagojeviću naredio da nadgleda i koordinira jedinice snaga bosanskih Srba, koje su učestvovala u pretresu terena, i da po izvršenom pretresu dostavi izvještaj dana 17. jula.¹⁷⁴⁷³ Snage bosanskih Srba angažovane duž puta Bratunac-Konjević Polje dobile su 13. jula dodatno pojačanje, uključujući pripadnike 5. čete PJP-a Zvornik i pripadnike 1. i 2. čete Jahorinskih regruta.¹⁷⁴⁷⁴ Komandiri vodova pozvali su Jahorinske regrute da "zamijene kolege", koji su čuvali zatočene bosanske Muslimane na dijelu puta između Konjević Polja i Kravice.¹⁷⁴⁷⁵ Njihov zadatak je bio da stoje pored puta i okupe bosanske Muslimane, koji su

¹⁷⁴⁶⁹ P4937 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.); P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 2; P2987 (Izveštaj Specijalne brigade policije MUP-a RS-a, 13. juli 1995.), str. 2; Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13552; svjedok KW558, T. 40753-40754 (3. juli 2013.); Mendeljev Đurić, T. 42099 (29. juli 2013.); D3196 (Izjava svjedoka Dušana Mičića od 24. marta 2013.), par. 25-27. V. P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 6.24; P6189 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 13. juli 1995.), str. 1; P6063 (Presretnuti razgovor, 12. juli 1995.), str. 1-2; svjedok KDZ122, T. 26149-26150 (13. mart 2012.) (zatvorena sjednica); činjenice o kojima je presuđeno 1469, 1471, 1606. V. takođe par. 5021.

¹⁷⁴⁷⁰ V. P4574 (Naređenje Drinskog korpusa, 12. juli 1995.); P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 2; P3054 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 12. juli 1995.), str. 4; P4937 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.); Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2723-2724; D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 7; P5100 (Naređenje Drinskog korpusa, 13. juli 1995.), str. 1-2; P6063 (Presretnuti razgovor, 12. juli 1995.), str. 1-2.

¹⁷⁴⁷¹ P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 2. V. takođe Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13554; D3196 (Izjava svjedoka Dušana Mičića od 24. marta 2013.), par. 27.

¹⁷⁴⁷² P2987 (Izveštaj Specijalne brigade policije MUP-a RS-a, 13. juli 1995.), str. 2; Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13579; svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14821-14822 (pod pečatom); D3196 (Izjava svjedoka Dušana Mičića od 24. marta 2013.), par. 27-28.

¹⁷⁴⁷³ D2239 (Naređenje Drinskog korpusa, 13. juli 1995.); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6700-6703, 6716. Vijeće napominje da je Krstić, dok je svjedočio u svoju odbranu, tvrdio da Blagojević nije imao ovlaštenje da precizira zadatke MUP-a, ali Vijeće ne smatra pouzdanim njegovo svjedočenje u vezi s ovim pitanjem, s obzirom na to da je Krstić bio Blagojevićev nadređeni. Umjesto toga, Vijeće smatra da je tekst Krstićevog naređenja jasan i da je Blagojević bio zadužen za koordiniranje zadataka svih pomenutih jedinica, te podsjeća da su, kako je gore opisano, jedinice MUP-a angažovane u borbenim dejstvima bile prepotčinjene komandantu jedinice u čijoj su zoni borbenih dejstava vodile operacije. V. par. 229.

¹⁷⁴⁷⁴ P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 2; D3903 (Izjava svjedoka Mendeljeva Đurića od 26. jula 2013.), par. 18; svjedok KDZ084, T. 27336 (11. april 2012.) (zatvorena sjednica). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1616; P5376 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.), str. 1 (gdje se pominje dolazak određenih jedinica policije); P4949 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 14. juli 1995.), str. 1; P316 (Izveštaj CJB-a Zvornik MUP-u RS-a, 15. juli 1995.), par. 2.

¹⁷⁴⁷⁵ Svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14821-14822, 14825 (pod pečatom); svjedok KDZ084, T. 27336 (11. april 2012.) (zatvorena sjednica).

silazili s brda da se predaju, i da spriječe "prolazak silom".¹⁷⁴⁷⁶ Isto tako, pripadnici 3. skelanskog voda 2. odreda Šekovići, koji su po dvojica bili raspoređeni duž puta na udaljenosti od po 30 do 40 metara, dobili su zadatak da zatočenike koji su se predali sprovedu do livade u Sandićima.¹⁷⁴⁷⁷

ii. *Vojna dejstva po koloni*

5162. U jutarnjim satima 12. jula, snage bosanskih Srba granatirale su kolonu dok se kretala kroz rejon Buljima.¹⁷⁴⁷⁸ Te noći je u Kamenici koloni postavljena velika zasjeda.¹⁷⁴⁷⁹ Tokom noći 12. jula i jutarnjih sati 13. jula, došlo je do razmjene vatre između snaga bosanskih Srba i ljudi u koloni kada je veliki broj bosanskih Muslimana izgubio život.¹⁷⁴⁸⁰ Napadi na kolonu trajali su tokom cijele noći i ujutro 13. jula.¹⁷⁴⁸¹ Snage bosanskih Srba opkolile su veliku grupu muškaraca iz kolone na području Konjević Polje–Nova Kasaba–Pobude.¹⁷⁴⁸² U nekoliko navrata, ljudi iz kolone podijelili su se u manje grupe, pošto su bili odsječeni od glavnine kolone.¹⁷⁴⁸³ Snage bosanskih Srba

¹⁷⁴⁷⁶ Svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14824–14825 (pod pečatom). Jahorinski regruti su ostali na tom području četiri-pet dana. P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14836, 14882 (pod pečatom).

¹⁷⁴⁷⁷ D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 11–12 (pod pečatom).

¹⁷⁴⁷⁸ Svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7083, 7133; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1383; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3347; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3511–3513; svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2333. V. P3975 (Mapa istočne Bosne); D2218 (Mapa istočne BiH s oznakama koje je unio Dušan Janc), str. 1 (mapa na kojoj je prikazana šuma Buljim i pravac kolone prema Tuzli). V. takođe svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 744; svjedok KDZ333, T. 24143 (2. februar 2012.).

¹⁷⁴⁷⁹ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 877, 880, 907; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7040; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3364–3365; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3513–3514; svjedok KDZ045, T. 22673–22674 (10. januar 2012.); svjedok KDZ333, T. 24143 (2. februar 2012.). V. P5102 (Izveštaj Drinskog korpusa, 12. juli 1995.); P4939 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.), str. 1.

¹⁷⁴⁸⁰ V. P2987 (Izveštaj Specijalne brigade policije MUP-a RS-a, 13. juli 1995.), str. 2; P5136 (Bilten dnevnih događaja CJB-a Zvornik, 13.-14. juli 1995.), str. 2; P4943 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 13. juli 1995.), str. 1; P6189 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 13. juli 1995.); P5378 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.); D3196 (Izjava svjedoka Dušana Mičića od 24. marta 2013.), par. 27–28. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1602, 1609. Optuženi se u Optužnici ne tereti za to ubijanje.

¹⁷⁴⁸¹ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1384; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3348; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2946; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7039–7040; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 884; činjenica o kojoj je presuđeno 1611. V. P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 2; P4943 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 13. juli 1995.), str. 1; P667 (Video-snimak koji je snimio Zoran Petrović-Piroćanac), na 00:12:11–00:16:25.

¹⁷⁴⁸² P5115 (Izveštaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 13. juli 1995.). V. P4684 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 14. juli 1995.), str. 1; P5234 (Izveštaj Drinskog korpusa, 13. juli 1995.), str. 2; P5098 (Izveštaj MUP-a RS-a, 13. juli 1995.), str. 1. V. takođe Dušan Janc, T. 27063–27064 (28. mart 2012.); D2218 (Mapa istočne BiH s oznakama koje je unio Dušan Janc), str. 1 (na kojoj je Janc obilježio područje Pobuda).

¹⁷⁴⁸³ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3348, 3355, 3363; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 652, 744–745; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2946; svjedok KDZ045, T. 22682 (10.

ispaljivale su granate na kolonu i bacale ručne bombe u šumu.¹⁷⁴⁸⁴ Poginule su stotine bosanskih Muslimana; na zemlji su ležala unakažena tijela poginulih.¹⁷⁴⁸⁵ Muškarci su jaukali i vrištali, tražeći pomoć.¹⁷⁴⁸⁶ Situacija je bila toliko nepodnošljiva da su neki bosanski Muslimani počinili samoubistvo pištoljem ili ručnim bombama.¹⁷⁴⁸⁷

5163. U jutarnjim satima 13. jula, pripadnici snaga bosanskih Srba počeli su preko megafona da pozivaju ljude iz kolone koji su bili u šumi da se predaju govoreći im da će biti bezbjedni i obećavajući da će se poštovati Ženevske konvencije.¹⁷⁴⁸⁸ Međutim, ako se ne predaju, biće granatirani i ubijeni.¹⁷⁴⁸⁹ Konkretno, pripadnici snaga bosanskih Srba vozili su se putem Bratunac–Konjević Polje u ukradenom oklopnom transporteru UNPROFOR-a sa zastavom UN-a i pozivali ljude iz kolone da se predaju; srpski vojnici su nosili uniforme UN-a kako bi zavarali bosanske Muslimane i naveli ih da pomisle da će im biti garantovana bezbjednost nakon zarobljavanja.¹⁷⁴⁹⁰

januar 2012.). V. P4578 (Izveštaj Zvorničke brigade, 12. juli 1995.), str. 1; P5145 (Izveštaj Drinskog korpusa, 13. juli 1995.), str. 1. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1610.

¹⁷⁴⁸⁴ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2946–2948, 2990; svjedok KDZ045, T. 22681–22682 (10. januar 2012.); svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7039–7040.

¹⁷⁴⁸⁵ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 796; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1383–1384; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3347–3349; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3514; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2945–2946, 2948; svjedok KDZ045, T. 22673–22674 (10. januar 2012.); svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7040. Optuženi se za to ubijanje ne tereti u Optužnici..

¹⁷⁴⁸⁶ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1383.

¹⁷⁴⁸⁷ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3342, 3345; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 798; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2946–2947, 2998; svjedok KDZ045, T. 22680–22681 (10. januar 2012.).

¹⁷⁴⁸⁸ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1384; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2946, 3008; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28824; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 650, 801, 842; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3516; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6974; svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14823, 14827 (pod pečatom); Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13553–13554; Momir Nikolić, T. 24662 (14. februar 2012.), T. 24864 (16. februar 2012.). V. P5280 (Presretnuti razgovor neidentifikovane osobe i "Zorana", 13. juli 1995.), str. 1; D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1613; D4218 (Izjava svjedoka Mileta Petrovića od 29. septembra 2003.), str. 2.

¹⁷⁴⁸⁹ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1384. V. svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 650.

¹⁷⁴⁹⁰ Momir Nikolić, T. 24661–24664 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9; Mile Petrović, T. 45548, 45552 (17. januar 2014.); D4218 (Izjava svjedoka Mileta Petrovića od 29. septembra 2003.), str. 1; svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3530–3532, 3536–3537; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3516, 3525; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3002; svjedok KDZ045, T. 22679–22680 (10. januar 2012.); Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13554; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 884–885. V. D4218 (Izjava svjedoka Mileta Petrovića od 29. septembra 2003.), str. 1. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1614.

Jednom bosanskom Muslimanu su naredili da poziva bosanske Muslimane koji su bili u šumi i kaže im da je "[bezbjedno doći Srbima]".¹⁷⁴⁹¹

5164. Otprilike u 10:00 sati, pripadnici snaga bosanskih Srba su preko megafona izdali ultimatum ljudima iz kolone koji su se krili u šumi da se predaju; drugi ultimatum izdat je oko 15:00 sati.¹⁷⁴⁹² Ljudi iz kolone nisu bili saglasni da li da se predaju.¹⁷⁴⁹³ Međutim, poslije drugog ultimatum, veliki broj bosanskih Muslimana spustio se s brda na asfaltni put i predao se.¹⁷⁴⁹⁴ Zatim su im oduzete lične stvari.¹⁷⁴⁹⁵

5165. Uprkos tome što su 13. jula zarobljene hiljade bosanskih Muslimana iz kolone, izviješteno je da je otprilike 3.000 do 4.000 ljudi uspjelo da pređe put Bratunac–Konjević Polje i Konjević Polje–Milići napredujući ka Cerskoj.¹⁷⁴⁹⁶

iii. Zatočenje muškaraca, bosanskih Muslimana, iz kolone

5166. U jutarnjim satima 13. jula, snage bosanskih Srba dobile su informaciju da je u toku zarobljavanje velikog broja muškaraca, bosanskih Muslimana, ili njihova predaja duž ceste.¹⁷⁴⁹⁷ U

¹⁷⁴⁹¹ V. P1178 (Izvod iz video-snimka prikazanog na suđenju u vezi sa Srebrenicom, koji je prikazan svjedoku KDZ425); P1193 (Dokumentarni film Zorana Petrovića-Piroćanca pod naslovom "Operacija Srebrenica"), na 00:15:23–00:16:30; činjenica o kojoj je presuđeno 1732.

¹⁷⁴⁹² Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1384; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 650, 759; svjedok KDZ064, T. 1435 (22. april 2010.); svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3516.

¹⁷⁴⁹³ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3349–3350; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 759, 797; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2991. V. P5280 (Presretnuti razgovor neidentifikovane osobe i "Zorana", 13. juli 1995.), str. 1.

¹⁷⁴⁹⁴ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1384; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3364–3365; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3517; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6973; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2948; svjedok KDZ045, T. 22679 (10. januar 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7085, 7110; svjedok KDZ064, T. 1435 (22. april 2010.); Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 886; Momir Nikolić, T. 24868 (16. februar 2012.). V. P667 (Video-snimak koji je snimio Zoran Petrović-Piroćanac), at 00:09:23–00:10:24; P5280 (Presretnuti razgovor neidentifikovane osobe i "Zorana", 13. juli 1995.), str. 1. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1618.

¹⁷⁴⁹⁵ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6973–6974; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3517, 3523; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1384–1385; svjedok KDZ071, T. 28532 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7085, 7087–7088. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1617.

¹⁷⁴⁹⁶ V. P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 2; P5100 (Naređenje Drinskog korpusa, 13. juli 1995.), str. 1; P4532 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 13. juli 1995.); P4949 (Izvještaj CJB-a Zvornik, 14. juli 1995.), str. 1. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1610, 1628, 1630.

¹⁷⁴⁹⁷ Momir Nikolić, T. 24651 (14. februar 2012.). V. takođe D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 50; Milomir Savčić, T. 42250–42251 (30. juli 2013.) (gdje je svjedok izjavio da ga je u ranim jutarnjim satima 13. jula telefonom pozvao Malinić i obavijestio da su zarobljeni muslimanski vojnici); D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 51 i Milomir Savčić, T. 42250 (30. juli 2013.) (gdje je svjedok izjavio da je Malinić rekao Savčiću da je njegova jedinica, koja je imala dvadesetak ljudi, zarobila

presretnom razgovoru od 13. jula, u 17:30 sati, govori se da je oko 6.000 bosanskih Muslimana zatočeno na tri lokacije, približno po 1.500 do 2.000 muškaraca na svakoj od njih.¹⁷⁴⁹⁸ Prema tom presretnom razgovoru, jedna od lokacija nalazila se "gore gde je onaj punkt na raskrsnici", za koju Vijeće konstatuje da se radi o raskrsnici u Konjević Polju; druga se nalazila "na pola puta od punkta do tamo ukrcaja", za koju Vijeće zaključuje da se radi o livadi u Sandićima, a treća je izričito navedena kao stadion u Kasabi, za koju Vijeće zaključuje da se radi o fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi.¹⁷⁴⁹⁹

(A) Konjević Polje

5167. Šesta četa PJP-a Zvornik bila je stacionirana na kontrolnom punktu u Konjević Polju, u periodu od 4. do 16. jula 1995.¹⁷⁵⁰⁰ Imala je zadatak da pruža pomoć SJB-u Bratunac, koji je držao pod kontrolom taj kontrolni punkt, kao i da obezbjeđuje put Nova Kasaba-Konjević Polje i da kontroliše saobraćaj.¹⁷⁵⁰¹ Jedan dio 5. inženjerskog bataljona, pod komandom Milenka Avramovića zvanog Mićo,¹⁷⁵⁰² kao i pripadnici vojne policije Zvorničke brigade, takođe su tada bili prisutni na raskrsnici u Konjević Polju.¹⁷⁵⁰³

dva-tri ratna zarobljenika, koji su se njegovim ljudima predali u kasarni vojske u Novoj Kasabi). Momir Nikolić je u svom svjedočenju izjavio da je rekao Jeviću da, ako s njima ostvari radio-vezu, jedinicama MUP-a raspoređenim duž puta kaže da sve te muškarce treba prebaciti u objekte određene za zatočenje. Momir Nikolić, T. 24651–24653 (14. februar 2012.). Savčić je u svom svjedočenju izjavio da je obavijestio Malinića da zarobljenici treba da budu zatočeni u relevantnim objektima, držani pod Malinićevom zaštitom i da se prema njima mora postupati u skladu s važećim pravilima vojne policije. D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 51; Milomir Savčić, T. 42251 (30. juli 2013.).

¹⁷⁴⁹⁸ P6704 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.), str. 1.

¹⁷⁴⁹⁹ P6704 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.), str. 1.

¹⁷⁵⁰⁰ Svjedok KW558, T. 40752–40753 (3. juli 2013.), T. 40743 (3. juli 2013.) (djelimično zatvorena svednica); svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6517, 6528, 6540. V. takođe Nenad Deronjić, D3760 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 8201, 8206; Mile Simanić, P355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14638–14639, 14647; P4825 (Bilješka o presretnom razgovoru u vezi sa zarobljavanjem Muslimana koji su bježali iz Srebrenice, 13. juli 1995.). Šesta četa bila je smještena u jednoj nedovršenoj kući blizu osnovne škole u Konjević Polju; u toj kući su bila i sredstva veze te jedinice. Dok su neki pripadnici 6. čete bili stacionirani u toj kući, drugi su bili stacionirani u školi. Svjedok KW558, T. 40747 (3. juli 2013.); svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6524–6527, 6542; D3766 (Fotografija kuće); D3767 (Fotografija kuće); D3768 (Fotografija kuća duž puta); D3771 (Fotografija zgrade). V. takođe D3765 (Šematski prikaz koji je nacrtao svjedok KW558) (pod pečatom).

¹⁷⁵⁰¹ Svjedok KW558, T. 40752–40753 (3. juli 2013.); svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6517–6518, 6541, 6543–6544. V. takođe Nenad Deronjić, D3760 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 8179–8181; D3852 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.), par. 13; P5900 (Presretnuti razgovor Obrenovića i neidentifikovane osobe, 12. juli 1995.).

¹⁷⁵⁰² Svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6523–6524, 6538, 6544–6545, 6556–6557. V. takođe Mile Simanić, P355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14679–14680; P5900 (Presretnuti razgovor Obrenovića i neidentifikovane osobe, 12. juli 1995.). Peti inženjerski bataljon bio je smješten u nekoliko privatnih kuća u Konjević Polju, uključujući osnovnu školu u kojoj se nalazio dio 6. čete PJP-a Zvornik. Mile Simanić, P355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14625–14626; svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6524–6526. V. takođe D3765 (Šematski prikaz koji je nacrtao svjedok KW558) (pod pečatom);

5168. U jutarnjim satima 13. jula, otprilike trideset bosanskih Muslimana iz kolone – uključujući četvoricu ili petoricu ranjenih – predalo se kod Konjević Polja pripadnicima snaga bosanskih Srba koji su nosili tamnoplave maskirne uniforme.¹⁷⁵⁰⁴ Nakon što je došla do puta Bratunac–Konjević Polje, ta grupa je naišla na grupu od oko 300 bosanskih Muslimana – uključujući dvadesetak ranjenih – koji su se ranije predali.¹⁷⁵⁰⁵ Muškarcima su naredili da ranjene ostave na raskrsnici i da predaju sve svoje stvari, uključujući lične isprave.¹⁷⁵⁰⁶ Zatim su ih odveli u skladište na raskrsnici u Konjević Polju, gdje su im dali vode, ali ne dovoljno.¹⁷⁵⁰⁷ Poslije dvadesetak minuta, te muškarce su ukrkali u tri-četiri kamiona s ceradama koji su krenuli u pravcu Nove Kasabe.¹⁷⁵⁰⁸

5169. Kako će detaljno biti razmotreno u odjeljku koji se odnosi na incident ubijanja na rijeci Jadar iz priloga Optužnici,¹⁷⁵⁰⁹ svjedok KDZ065 se tokom ranih jutarnjih sati 13. jula predao policajcima na području Konjević Polja.¹⁷⁵¹⁰ Svjedoka KDZ065 i još 15 muškaraca, bosanskih Muslimana, odveli su na razne lokacije na tom području; na kraju su ih autobusom odvezli na jedno napušteno mjesto na obali rijeke Jadar.¹⁷⁵¹¹

5170. Momir Nikolić je došao na raskrsnicu u Konjević Polju 13. jula nakon podneva i vidio ljude zatočene na raznim lokacijama u blizini.¹⁷⁵¹² Otprilike 45 minuta kasnije, stigao je Mladić sa svojim obezbjeđenjem i kratko se obratio nekima od zatočenika, uvjeravajući ih da će sve biti u redu i da će biti prebačeni tamo gdje žele da idu.¹⁷⁵¹³ Nikolić je tada pitao Mladića šta će se

-
- D3770 (Fotografija raskrsnice); Jean-René Ruez, T. 23731–23732 (26. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 42–43.
- ¹⁷⁵⁰³ D3852 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.), par. 15. V. takođe svjedok KW558, T. 40757 (3. juli 2013.); svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6523–6524 (gdje se kaže da su u Konjević Polju, u julu 1995., bile prisutne druge vojne i policijske jedinice).
- ¹⁷⁵⁰⁴ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2948–2949; svjedok KDZ045, T. 22679–22680 (10. januar 2012.).
- ¹⁷⁵⁰⁵ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2948. V. takođe P5354 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.), str. 2–3 (gdje se kaže da je u Konjević Polju bilo prisutno oko 400-500 zarobljenih bosanskih Muslimana); P4389 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 13. juli 1995.), str. 1 (gdje se kaže da su VRS i MUP zarobili više od 300 muslimanskih vojnika u zasjedama postavljenim u širem rejonu Konjević Polja).
- ¹⁷⁵⁰⁶ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2948–2949; svjedok KDZ045, T. 22680, 22685 (10. januar 2012.).
- ¹⁷⁵⁰⁷ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2949.
- ¹⁷⁵⁰⁸ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2949–2950; svjedok KDZ045, T. 22683 (10. januar 2012.). V. odjeljak IV.C.1.e.iii.C: Fudbalsko igralište u Novoj Kasabi.
- ¹⁷⁵⁰⁹ V. odjeljak IV.C.1.e.iv.A: Rijeka Jadar.
- ¹⁷⁵¹⁰ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3244–3246.
- ¹⁷⁵¹¹ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3246–3248, 3250, 3254–3255, 3258, 3262–3264, 3268–3269, 3271–3272, 3274–3276; svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3265–3268 (pod pečatom).
- ¹⁷⁵¹² Momir Nikolić, T. 24653–24655 (14. februar 2012.).
- ¹⁷⁵¹³ Momir Nikolić, T. 24654–24655 (14. februar 2012.).

dogoditi sa zatočenicima; Mladić nije odgovorio, već je desnom rukom napravio pokret preko struka slijeva nadesno.¹⁷⁵¹⁴ Mladić se potom osmjehnuo, ušao u auto i otišao.¹⁷⁵¹⁵

5171. Kada je Mladić otišao, Momir Nikolić se odvezao u Bratunac da dovede Rešida Sinanovića, bivšeg načelnika SUP-a u Bratuncu, na ispitivanje.¹⁷⁵¹⁶ Sinanović je zajedno sa svjedokom KDZ065 bio zatočen u kući gdje je bila veza 6. čete PJP-a Zvornik.¹⁷⁵¹⁷ Kasnije su Nikolić, Mirko Janković i Mile Petrović krenuli iz Bratunca ka Konjević Polju u bijelom oklopnom transporteru otetom od Nizozemskog bataljona.¹⁷⁵¹⁸ Vozili su se putem Bratunac–Konjević Polje, a Petrović je sjedio na krovu oklopnog transportera s megafonom i pozivao bosanske Muslimane da se predaju.¹⁷⁵¹⁹ Nakon što su prošli livadu u Sandićima, predala su im se šestorica bosanskih Muslimana; ta šestorica su oklopnim transporterom prevezena u Konjević Polje.¹⁷⁵²⁰ Po dolasku u Konjević Polje, Nikolić je rekao Petroviću da odvede tu šestoricu bosanskih Muslimana do grupe od 250 do 300 zatočenika, koji su već držani na raskrsnici.¹⁷⁵²¹ Nikolić je zatim otišao u jednu spaljenu kuću udaljenu pedesetak metara od raskrsnice i čuo je dva rafala ispaljena s vrlo male udaljenosti.¹⁷⁵²² Nekoliko minuta kasnije, Petrović je došao u kuću i rekao Nikoliću: "Šefe, upravo sam osvetio brata [...] Pobio sam ih."¹⁷⁵²³ Petrović je rekao Nikoliću da je pogubio šestoricu

¹⁷⁵¹⁴ Momir Nikolić, T. 24656–24657 (14. februar 2012.).

¹⁷⁵¹⁵ Momir Nikolić, T. 24656 (14. februar 2012.).

¹⁷⁵¹⁶ Momir Nikolić, T. 24657–24658 (14. februar 2012.). V. D3852 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.), par. 19. V. takođe par. 5199.

¹⁷⁵¹⁷ V. par. 5192.

¹⁷⁵¹⁸ Momir Nikolić, T. 24661–24662 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9; [REDIGOVANO]; Mile Petrović, T. 45552 (17. januar 2014.); D4218 (Izjava svjedoka Mileta Petrovića od 29. septembra 2003.), str. 2. [REDIGOVANO].

¹⁷⁵¹⁹ Momir Nikolić, T. 24663 (14. februar 2012.), T. 24866 (16. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9. [REDIGOVANO] Svjedoci [REDIGOVANO] su u svojim svjedočenjima izjavili da na oklopnom transporteru nije bilo megafona i da Petrović nije pozivao bosanske Muslimane da se predaju. V. Mile Petrović, T. 45552 (17. januar 2014.); D4218 (Izjava svjedoka Mileta Petrovića od 29. septembra 2003.), str. 2; [REDIGOVANO]. Međutim, u svjetlu predočenih dokaza, Vijeće u vezi s ovim ne prihvata svjedočenja tih svjedoka.

¹⁷⁵²⁰ Momir Nikolić, T. 24663 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9. V. takođe Mile Petrović, T. 45552, 45568 (17. januar 2014.) i D4218 (Izjava svjedoka Mileta Petrovića od 29. septembra 2003.), str. 1 (gdje je svjedok izjavio da su im na putu do Konjević Polja ispred oklopnog transportera istrčala dvojica muškaraca u civilnoj odjeći i predala se, i da je Nikolić naredio Jankoviću da zaustavi vozilo, a Petroviću da pretrese muškarce i uvede ih u oklopni transporter, nakon čega su odvezeni u Konjević Polje); [REDIGOVANO]. Petrović je u svom svjedočenju izjavio da je Nikolić, kada su muškarci ušli u oklopni transporter, jednog od njih kundakom udario u glavu. D4218 (Izjava svjedoka Mileta Petrovića od 29. septembra 2003.), str. 1. Petrović je takođe izjavio da su Nikolić, Janković i on bili naoružani u oklopnom transporteru, te da bi se, da je u oklopnom transporteru bilo šest zatočenika, kako tvrdi Nikolić, morali međusobno gurati i da su ih bosanski Muslimani mogli razoružati. D4218 (Izjava svjedoka Mileta Petrovića od 29. septembra 2003.), str. 3.

¹⁷⁵²¹ Momir Nikolić, T. 24663–24664 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9.

¹⁷⁵²² Momir Nikolić, T. 24664 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9.

¹⁷⁵²³ D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9. V. Momir Nikolić, T. 24664 (14. februar 2012.). Ali v. Mile Petrović, T. 45552, 45555 (17. januar 2014.) i D4218 (Izjava svjedoka Mileta Petrovića od 29. septembra 2003.), str. 2–3 (gdje je svjedok izjavio da je, prema

bosanskih Muslimana dolje, na obali rijeke, iza jedne žute zgrade.¹⁷⁵²⁴ Nikolić je otprilike dvadeset minuta kasnije krenuo s Jankovićem u oklopnom transporteru s raskrsnice u Konjević Polju za Bratunac.¹⁷⁵²⁵

5172. Tokom poslijepodneva 13. jula, grupa od devet muškaraca, bosanskih Muslimana, predala se pripadnicima snaga bosanskih Srba raspoređenim duž puta Bratunac–Konjević Polje.¹⁷⁵²⁶ Od tih ljudi je traženo da predaju svoje stvari i zatočeni su u jednom skladištu na raskrsnici za Konjević Polje, gdje su im dali vodu, cigarete i pivo.¹⁷⁵²⁷ Između 21:00 i 22:00 sati, ti zatočeni su ukrncani u dva autobusa, koja su prije toga stigla, i krenuli su u pravcu Bratunca.¹⁷⁵²⁸

(B) Livada u Sandićima

5173. Livada u Sandićima, veliki, otvoreni komad zemlje na putu Bratunac–Konjević Polje, bila je udaljena otprilike kilometar od skladišta u Kravici, u pravcu Konjević Polja; nalazila se preko puta jedne spaljene kuće.¹⁷⁵²⁹

5174. Tokom cijelog dana 13. jula 1995., muškarci iz kolone, bosanski Muslimani, koji su se predali ili koji su zarobljeni nakon što su izašli iz šume, okupljani su kod puta Bratunac–Konjević Polje.¹⁷⁵³⁰ Tamo su pripadnici snaga bosanskih Srba natjerali zatočenike da svoje stvari bace na velike gomile i da im predaju vrijedne predmete.¹⁷⁵³¹ Ljudi su potom natjerani da pređu put i pješake prema livadi u Sandićima, gdje su ih čuvali pripadnici snaga bosanskih Srba.¹⁷⁵³²

Nikolićevim uputstvima, Petrović predao dvojicu bosanskih Muslimana srpskim vojnicima koji su čuvali druge tamo okupljene zatočenike, i rekao da nije pogubio nijednog zatočenika, ali je ipak priznao da je kasnije čuo da su snage bosanskih Srba pogubile dvojicu muškaraca koji su se predali. [REDIGOVANO] snage bosanskih Muslimana ubile Petrovićevog brata. [REDIGOVANO]. V. Mile Petrović, T. 45553 (17. januar 2014.). [REDIGOVANO].

¹⁷⁵²⁴ D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjavaњу o krivici, 7. maj 2003.), par. 9. Nikolić nije vidio da je Petrović ubio šestoricu bosanskih Muslimana.. Momir Nikolić, T. 24866 (16. februar 2012.). Optuženi se u Optužnici ne tereti za to ubijanje.

¹⁷⁵²⁵ D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjavaњу o krivici, 7. maj 2003.), par. 9.

¹⁷⁵²⁶ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 884–886, 1123.

¹⁷⁵²⁷ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 887–888, 890.

¹⁷⁵²⁸ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 889–890, 897. V. par. 5292. V. takođe D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 119 (gdje je svjedok izjavio da je u Konjević Polje došao otprilike u 19:30 sati i da je tamo vidio da se zatočeni bosanski Muslimani, koji su se predali, ukrcajavu u autobuse).

¹⁷⁵²⁹ Jean-René Ruez, T. 23757–23758 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 46, 48–51, 87; P253 (Zamrznuti kadar livade u Sandićima s oznakama koje je unio svjedok KDZ425).

¹⁷⁵³⁰ V. par. 5163–5164, 5166.

¹⁷⁵³¹ Svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3532–3533; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1384–1385; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6973–6974; svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7085, 7087–7088. V. P667 (Video-snimak koji je

5175. Nekoliko jedinica snaga bosanskih Srba pod Borovčaninovom komandom, uključujući 2. odred iz Šekovića, a konkretnije 3. skelanski vod, 1. četu PJP-a Zvornik i Jahorinske regrute, bile su prisutne 13. jula na livadi u Sandićima i u njenoj okolini.¹⁷⁵³³ Na livadi, i u njenoj okolini, viđena su i oklopna vozila bosanskih Srba, uključujući barem jedan tenk, jednu pragu i jedan BOV, kao i jedan oklopni transporter UN-a.¹⁷⁵³⁴ Cijev tenka bila je uperena prema brdu s kojeg su silazili muškarci, bosanski Muslimani, dok je mitraljez na tenku bio uperen u zatočenike.¹⁷⁵³⁵

5176. Na livadi u Sandićima bilo je zatočeno 900 do 2.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, iz kolone.¹⁷⁵³⁶ Tamo je bila i jedna grupa žena i male djece.¹⁷⁵³⁷ Zatočenicima je naredeno da sjede u

snimio Zoran Petrović-Piroćanac) na 00:21:16–00:21:32; P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 53; činjenica o kojoj je presuđeno 1730.

¹⁷⁵³² Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 655; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3523–3524; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1387, 1389–1390; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3366–3367; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6973; svjedok KDZ071, T. 28532 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7085–7086; P1181 (Izvod iz video-snimka prikazanog na suđenju u vezi sa Srebrenicom, koji je prikazan svjedoku KDZ425).

¹⁷⁵³³ V. Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13549–13556, 13589–13590; svjedok KDZ084, T. 27336, 27340 (11. april 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14821–14823, 14825–14827 (pod pečatom); D3196 (Izjava svjedoka Dušana Mičića od 24. marta 2013.), par. 32; Dušan Mičić, T. 36223 (27. mart 2013.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9; P2987 (Izveštaj Specijalne brigade policije MUP-a RS-a, 13. juli 1995.), str. 1–2; P6189 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 13. juli 1995.), str. 1; P4949 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 14. juli 1995.), str. 1; D3903 (Izjava svjedoka Mendeljeva Đurića od 26. jula 2013.), par. 18; Tomasz Blaszyk, T. 23585–23590, 23598 (25. januar 2012.); P667 (Video-snimak koji je snimio Zoran Petrović-Piroćanac) na 00:09:24–00:10:24, 00:11:17–00:11:50, 00:17:59–00:21:15, 00:22:02–00:22:25; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 139–142, 146–154, 157–162.

¹⁷⁵³⁴ Svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7088; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 804; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3524; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1386–1387; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6978, 6986; Momir Nikolić, T. 24654, 24661–24662 (14. februar 2012.); svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14822–14823 (pod pečatom); P667 (Video-snimak koji je snimio Zoran Petrović-Piroćanac) na 00:09:30–00:09:34, 00:21:34–00:21:40; P4270 (Zbirka dokumenata Tomasa Blaszyka pod naslovom "Roadbook"), str. 28; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 155–156.

¹⁷⁵³⁵ Svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3524, 3540; P1183 (Izvod iz video-snimka prikazanog na suđenju u vezi sa Srebrenicom, koji je prikazan svjedoku KDZ425); P1184 (Izvod iz video-snimka prikazanog na suđenju u vezi sa Srebrenicom, koji je prikazan svjedoku KDZ425); svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1387; svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14822–14823 (pod pečatom).

¹⁷⁵³⁶ Broj muškaraca zatočenih na livadi u Sandićima kretao se, prema procjeni, od 900 do 2.000. Svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3524, 3557–3559; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1386, 1391; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3352; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6975, 7049. V. P207 (Vazдушna fotografija livade u Sandićima, 13. juli 1995.); D2253 (Zamrznuti kadar sa zarobljenicima na livadi u Sandićima, 13. juli 1995.); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 658 (gdje je svjedok izjavio da je na livadi sjedilo oko 500 ljudi kada je on stigao, ali da su poslije toga nastavili stizati i drugi); P5288 (Presretnuti razgovor potpukovnika Krsmanovića i Viškovića, 13. juli 1995.), str. 1–2 (u kojem se pominje prisustvo 700 ljudi u selu Sandići 13. jula u 21:00 sati); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9 (gdje je svjedok izjavio da je na livadi vidio veliku masu zarobljenika); činjenica o

redovima, a na oba kraja svakog reda stražarila su po dvojica pripadnika snaga bosanskih Srba.¹⁷⁵³⁸ Zatočenici nisu dobili hranu, već su im dali samo malo vode i nekoliko cigareta.¹⁷⁵³⁹ U jednom trenutku, nekolicini zatočenika, uključujući djecu, dozvoljeno je da donesu vodu i podijele je zatočenicima, jer su mnogi počeli da padaju u nesvijest zbog vrućine.¹⁷⁵⁴⁰ Pored toga, neki zatočenici su polijevani vodom iz vatrogasnog vozila.¹⁷⁵⁴¹

5177. Pripadnici snaga bosanskih Srba su neke od zatočenika na livadi maltretirali, a neke su izdvojili, odveli ih i oni se više nisu vratili.¹⁷⁵⁴² Onima koji su ranije bili ranjeni, ili povrijeđeni, nije pružena medicinska pomoć.¹⁷⁵⁴³ Dalje, u toku dana, ranjeni i povrijeđeni su odvedeni u kuću blizu livade i kasnije pogubljeni.¹⁷⁵⁴⁴ Poslije smjene straže, zatočenike su natjerali da legnu

kojoj je presuđeno 1619 (gdje se navodi da je nekoliko hiljada muškaraca, bosanskih Muslimana, iz kolone bilo okupljeno na livadi u Sandićima ili u njenoj blizini). Ali v. D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 31, 36 (gdje je svjedok pomenuo da je, iza podneva, 100 do 300 zatočenika stajalo, ili sjedilo, pored puta blizu Sandića); D3196 (Izjava svjedoka Dušana Mičića od 24. marta 2013.), par. 32 i Dušan Mičić, T. 36234–36235 (27. mart 2013.) (gdje se na oba mjesta pominje grupa od 50 do 60 ljudi, koji su 13. jula ujutro bili na livadi u Sandićima); Zoran Petrović-Piroćanac, T. 28462 (3. maj 2012.) (koji je pomenuo da je, kada je tim putem prošao automobilom, na livadi u Sandićima bilo prisutno oko 100 zatočenika); svjedok KDZ480 T. 24260 (8. februar 2012.) (zatvorena sjednica) (gdje je svjedok izjavio da je na livadi u Sandićima vidio 150 do 200 ljudi) i svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7871 (pod pečatom) (gdje je svjedok izjavio da je, iza podneva, vidio veliki broj zarobljenika na livadi u Sandićima).

¹⁷⁵³⁷ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6976; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 658–659; svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3554–3555. V. P667 (Video-snimak koji je snimio Zoran Petrović-Piroćanac) na 00:09:58–00:10:00

¹⁷⁵³⁸ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 658; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1385–1386.

¹⁷⁵³⁹ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 660; svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7088. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1731.

¹⁷⁵⁴⁰ Svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3533; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6974, 7043; svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7088.

¹⁷⁵⁴¹ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7047–7048; svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7088; svjedok KDZ480, T. 24223 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica), T. 24260, 24278 (8. februar 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7871, 7898, 7900 (pod pečatom).

¹⁷⁵⁴² V. svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7088–7089; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6975–6976, 6980, 7055; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3368; svjedok KDZ425, P380 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3531–3532 (pod pečatom); svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3532; činjenice o kojima je presuđeno 1733, 1735. V. takođe D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9. Neki pripadnici snaga bosanskih Srba vrijeđali su zatočenike i tražili novac. Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1386. Vijeće se uvjerilo da su osobe koje su izdvojene i odvedene – ubijene. Međutim, optuženi se u Optužnici ne tereti za to ubijanje.

¹⁷⁵⁴³ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 660.

¹⁷⁵⁴⁴ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1397; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6975; svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7088; činjenica o kojoj je presuđeno 1734. Optuženi se u Optužnici ne tereti za to ubijanje.

potrbuške i da duže vrijeme ruke drže na potiljku, a zatim da aplaudiraju i uglas viču: "Živio kralj, živjela Srbija."¹⁷⁵⁴⁵

5178. Kasnije tokom poslijepodneva, ženama i djeci, i grupi od desetak dječaka koji su izgledali kao maloljetnici, dozvoljeno je da odu autobusima koji su već bili prepuni žena i djece i koji su se bili zaustavili na livadi u Sandićima na putu od Potočara prema teritoriji koju su držali bosanski Muslimani.¹⁷⁵⁴⁶ Pripadnici snaga bosanskih Srba nisu dozvolili dječacima koji su izgledali dovoljno odrasli da mogu da nose oružje da se ukrcaju u autobuse.¹⁷⁵⁴⁷

5179. Isto tako, tokom poslijepodneva, na livadu u Sandićima došao je i Mladić s petoricom ili šestoricom muškaraca u uniformama i nekoliko novinara, koji su fotografisali i snimali tamošnje uslove.¹⁷⁵⁴⁸ Mladić se obratio zatočenicima; obećao je da će biti bezbjedni i da će sljedećeg dana biti razmijenjeni, i obavijestio ih da su njihove porodice bezbjedno prevezene u Tuzlu.¹⁷⁵⁴⁹ Zatvorenici su aplaudirali Mladiću i on je otišao nakon pet do deset minuta.¹⁷⁵⁵⁰

5180. Kasnije tokom poslijepodneva, zatočenicima su odvezeni s livade u Sandićima; zatočenicima su u grupama ukrcavani u autobuse, ili su pješačili ka skladištu u Kravici,¹⁷⁵⁵¹ dok su drugi ukrcani u kamione i autobuse i odvezeni u grad Bratunac.¹⁷⁵⁵²

¹⁷⁵⁴⁵ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 805; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1393, 1396–1397; P339 (Transkript iz predmeta br. IT-05-88, *Tužilac protiv Popovića*), T. 3368. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1731.

¹⁷⁵⁴⁶ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 656, 658–659; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1388, 1393; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6976–6978, 6981. V. svjedok KDZ425, P380 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3567–3568 (pod pečatom). Jedno dijete je uspjelo da pobjegne s livade u Sandićima dok je išlo po vodu tako što se krišom uvuklo u jedan od autobusa koji su se zaustavili na livadi i sakrilo se ispod nekih torbi; autobus je zatim krenuo, a ono je ostalo unutra. Svjedok KDZ425, P381 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3535, 3566–3567.

¹⁷⁵⁴⁷ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 658–659; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6976–6977; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1393.

¹⁷⁵⁴⁸ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 661–662; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6977, 7055; svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7089.

¹⁷⁵⁴⁹ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28831; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 662; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6977; svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7089–7090; D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 25. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1624.

¹⁷⁵⁵⁰ Svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7090; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6977.

¹⁷⁵⁵¹ V. par. 5225–5226.

¹⁷⁵⁵² V. par. 5292.

(C) Fudbalsko igralište u Novoj Kasabi

5181. Fudbalsko igralište u Novoj Kasabi nalazilo se pored puta Konjević Polje–Milići, na periferiji Nove Kasabe.¹⁷⁵⁵³ U julu 1995., bataljon Vojne policije 65. zaštitnog puka bio je stacioniran u osnovnoj školi u Novoj Kasabi, koja se nalazila blizu fudbalskog igrališta.¹⁷⁵⁵⁴

5182. Dana 13. jula 1995., oko 300 bosanskih Muslimana, koji su se predali snagama bosanskih Srba ili koje su one zarobile, i koji su bili zatočeni u skladištu na raskrsnici u Konjević Polju, prevezeni su kamionima na fudbalsko igralište.¹⁷⁵⁵⁵ Još desetak drugih muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočenih u osnovnoj školi nakon što su ih zarobili pripadnici snaga bosanskih Srba, natjerani su da pješače do fudbalskog igrališta.¹⁷⁵⁵⁶ Tokom cijelog dana na fudbalsko igralište u Novoj Kasabi dovođeni su drugi muškarci iz kolone, bosanski Muslimani, koji su se predali ili koji su bili zarobljeni.¹⁷⁵⁵⁷ Vijeće napominje da, prema tvrdnji optuženog, s obzirom na veličinu fudbalskog igrališta u Novoj Kasabi, na njemu 13. jula nije moglo biti zatočeno više od 700 muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁷⁵⁵⁸ Na osnovu svih dokaza koji su mu predočeni, Vijeće odbacuje proračun optuženog, jer se uvjerilo da je tog dana na fudbalskom igralištu bilo zatočeno 1.500 do 3.000 muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana.¹⁷⁵⁵⁹

¹⁷⁵⁵³ P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 37, 70.

¹⁷⁵⁵⁴ Mirko Trivić, T. 40556 (27. juni 2013.); Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2757–2758; D3720 (Izjava svjedoka Petra Salapure od 17. juna 2013.), str. 6–7; P211 (Fotografija škole u Novoj Kasabi).

¹⁷⁵⁵⁵ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2948–2950; svjedok KDZ045, T. 22683 (10. januar 2012.). V. par. 5168.

¹⁷⁵⁵⁶ Svjedok KDZ333, T. 24144–24145 (2. februar 2012.); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3017–3022. V. D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 50–52. Dva-tri vojnika u maskirnim uniformama čuvala su tu grupu dok je grupa išla prema fudbalskom igralištu. Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3021–3022.

¹⁷⁵⁵⁷ V. svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2948–2950; svjedok KDZ045, T. 22683 (10. januar 2012.); svjedok KDZ333, T. 24144–24145 (2. februar 2012.); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3017–3022; P210 (Fotografija fudbalskog terena kod Nove Kasabe); P168 (Naređenje Zaštitnog motorizovanog puka, 13. juli 1995.), str. 1; P4670 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.) (gdje se ukazuje na to da je u 14:00 sati više od 1.000 zatočenika držano na igralištu); P5380 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.), str. 1 (gdje se ukazuje na to da je u 16:00 sati broj zatočenika na igralištu porastao na 1.500); P6704 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.), str. 1 (gdje se ukazuje na to da je u 17:30 sati bilo prisutno 1.500–2.000 zatočenika). V. takođe P4824 (Sažetak presretnutog razgovora, 13. juli 1995.); D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 50–52; Milomir Savčić, T. 42250–42251 (30. juli 2013.). Vijeće napominje da je Egbers u svom svjedočenju izjavio da su muškarci, bosanski Muslimani, već bili zatočeni na fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi tokom cijelog 12. jula 1995. Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2724–2725, 2748–2749. V. takođe P5370 (Presretnuti razgovor neidentifikovanog generala i neidentifikovane osobe, 13. juli 1995.), str. 1.

¹⁷⁵⁵⁸ Završni podnesak odbrane, par. 2540–2541. V. P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 37. V. takođe D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 35 (gdje je svjedok rekao da se na fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi 13. jula nalazilo oko 800 zatočenika).

¹⁷⁵⁵⁹ Svjedok KDZ045, T. 22632 (10. januar 2012.) (gdje je svjedok procijenio da se na igralištu nalazilo 2.000 do 2.500 muškaraca); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3022 (gdje je

5183. Otrpilike 15 do 20 pripadnika snaga bosanskih Srba dočekali su zatočenike na fudbalskom igralištu.¹⁷⁵⁶⁰ Oni su natjerali zatočenike da na ulazu ostave vrijedne predmete i lične stvari.¹⁷⁵⁶¹ Zatočenike su čuvali pripadnici bataljona Vojne policije 65. zaštitnog puka, koji su nosili maskirne uniforme i bili prisutni na cijelom igralištu.¹⁷⁵⁶² Kako je broj zatočenika na fudbalskom igralištu rastao, snagama bosanskih Srba koje su ih čuvala bilo je potrebno pojačanje.¹⁷⁵⁶³ Vojnici su zatočenike koji su sjedili u redovima psovali i u njih uperili oružje.¹⁷⁵⁶⁴ Zatočenici nisu dobili hranu ni vodu.¹⁷⁵⁶⁵

5184. U 15:10 sati, dokument pod naslovom "Postupak sa ratnim zarobljenicima", s potpisom Milomira Savčića, komandanta 65. zaštitnog motorizovanog puka, poslat je komandantu bataljona vojne policije puka, koji je tada bio angažovan na obezbjeđenju muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočenih u Novoj Kasabi.¹⁷⁵⁶⁶ U tom dokumentu preneseni su Tolimirovi prijedlozi: (i) zabraniti

svjedok procijenio da je bilo prisutno 1.500 do 2.000 muškaraca); P168 (Naređenje Zaštitnog motorizovanog puka, 13. juli 1995.), str. 1 (gdje se govori da je na području Kasabe prisutno više od 1.000 pripadnika ABiH); P4670 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.), str. 1 (gdje se pominje više od 1.000 muškaraca na stadionu); P5380 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.) (gdje se pominje da je više od 1.500 muškaraca, bosanskih Muslimana, bilo okupljeno na stadionu u Novoj Kasabi 13. Jula, u 16:02 sati); P6704 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.) (gdje se govori o 1.500 do 2.000 ljudi), str. 1; činjenica o kojoj je presuđeno 1619 (gdje se navodi da je nekoliko hiljada muškaraca, bosanskih Muslimana, iz kolone okupljeno na fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi). V. takođe Mirko Trivić, T. 40554–40558 (27. juni 2013.) (gdje je svjedok izjavio da je 13. jula gotovo cijela površina igrališta bila pokrivena velikom grupom muškaraca koji su sjedili); D3720 (Izjava svjedoka Petra Salapure od 17. juna 2013.), str. 7 (gdje svjedok ukazuje na veliki broj zarobljenih muškaraca na stadionu); Zvonko Bajagić, T. 41149 (10. juli 2013.) (gdje je svjedok izjavio da je na igralištu, kada se 13. jula provezao pored njega, bio veliki broj muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su tamo sjedili).

¹⁷⁵⁶⁰ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2950, 2952. V. svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3022.

¹⁷⁵⁶¹ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2950. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1621.

¹⁷⁵⁶² Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2952–2953; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3022; Mirko Trivić, T. 40556–40557, 40562 (27. juni 2013.); Milomir Savčić, T. 42250–42251, 42255 (30. juli 2013.); P168 (Naređenje Zaštitnog motorizovanog puka, 13. juli 1995.), str. 1; P5380 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.). V. takođe D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 56–57, 59; Milomir Savčić, T. 42278–42279 (31. juli 2013.); D2204 (Presretnuti razgovor pukovnika Beare i Lučića, 13. juli 1995.), str. 1–2; Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2725. Upor. D3720 (Izjava svjedoka Petra Salapure od 17. juna 2013.), str. 7 (gdje je svjedok izjavio da na fudbalskom igralištu nije vidio jako prisustvo ljudi iz obezbjeđenja).

¹⁷⁵⁶³ D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 52–53; Milomir Savčić, T. 42251–42252 (30. juli 2013.).

¹⁷⁵⁶⁴ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2952, 3008; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3022. V. Mirko Trivić, T. 40561–40562 (27. juni 2013.).

¹⁷⁵⁶⁵ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2955. Savčić je izjavio da je Malinić pozvao bolnicu u Milićima da pošalje medicinsku ekipu na igralište kako bi se zatočenicima koji su bili ranjeni pružila prva pomoć i da je, kada je medicinska ekipa stigla, zatočenicima pružena prva pomoć, i da im je data i hrana i voda. D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 54. Međutim, u svjetlu drugih vjerodostojnih dokaza koji su mu predočeni, Vijeće u vezi s ovim ne prihvata Savčićovo svjedočenje.

¹⁷⁵⁶⁶ P168 (Naređenje Zaštitnog motorizovanog puka, 13. juli 1995.). Vijeće napominje da je Savčić u svom svjedočenju izjavio da se ne sjeća da je prosljedio dokument koji je sadržavao Tolimirove prijedloge, ali je dozvolio mogućnost da je to uradio, no da se toga ne sjeća. D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21.

pristup svim "nepozvanim" licima, snimanje i fotografisanje zarobljenika, (ii) zabraniti prolazak do daljnijeg svih vozila UN-a na pravcu Zvornik–Vlasenica i (iii) da komandant bataljona vojne policije preduzme mjere da se ratni zarobljenici sklone van magistralnog puta i stave u "zatvorene prostorije ili na prostore koji su zaštićeni od osmatranja sa zemlje i iz vazduha".¹⁷⁵⁶⁷ Te večeri, Mladić je izdao naređenje kojim je prihvatio Tolimirove prijedloge da se ograniči pristup tom području.¹⁷⁵⁶⁸

5185. Salapura i Popović su poslijepodne 13. jula bili prisutni na fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi.¹⁷⁵⁶⁹ Zvonko Bajagić je u svom svjedočenju izjavio da je, kada se tog dana provezao pored fudbalskog igrališta, jedan od dvojice ljudi koji su išli s njim fotografisao prisutne; Popović, koji je stajao ispred igrališta, rekao je ljudima da ne smiju fotografisati i da im treba oduzeti kameru ili film izložiti svjetlosti kako bi se uništile fotografije.¹⁷⁵⁷⁰

5186. Takođe tog poslijepodneva, Mladić je došao na fudbalsko igralište u maslinastozelenom oklopnom transporteru.¹⁷⁵⁷¹ Vrijeđao je i psovao zatočenike i rekao im da postoje specijalne jedinice sa psima koje pokrivaju svaki pedalj šume tako da niko ne može preći put Nova Kasaba–

jula 2013.), par. 60, 67; Milomir Savčić, T. 42289–42290 (31. juli 2013.). Savčić je takođe tvrdio da je bilo nekih nepravilnosti u formi dokumenta, odnosno da je on bio upućen s IKM-a 65. zaštitnog motorizovanog puka u Borikama, koje nije bilo "formalno[...] istureno[...] komandno[...] mjest[o]" te jedinice, da dokument nije potpisan i da mu je Malinić kasnije rekao da nije primio taj dokument. D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 56–57, 66; Milomir Savčić, T. 42342 (31. juli 2013.). Međutim, Vijeće podsjeća da je Danko Gojković, teleprinterista iz Rogatičke brigade, izjavio da je taj dokument, kada mu je donesen, prosljedio teleprinterom. Danko Gojković, P346 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10716–10717. Gojković je rekao da na IKM-u u Borikama nije bilo teleprintera, te da stoga nisu mogli direktno poslati dokument; umjesto toga, dokumenti koji su se morali slati telegramom preusmjeravani su preko teleprinterske službe u Komandi Rogatičke brigade koja je bila udaljena oko 18 kilometara od Borika; potvrda o slanju bi zatim bila prenošena IKM-u telefonom. P248 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Dankom Gojkovićem), str. 24–25; Danko Gojković, P346 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10718–10719. Vijeće stoga ne smatra da Savčićevo svjedočenje pobuđuje sumnju u vezi s autentičnošću dokaznog predmeta P168. V. takođe Milomir Savčić, T. 42291 (31. juli 2013.) (gdje je svjedok prihvatio Gojkovićevo svjedočenje o tome da je dokument poslao teleprinterom); P4671 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba vođen u 14:05 sati 13. jula 1995.) (gdje se govori o telegramu koji je trebalo poslati nekome na fudbalskom igralištu).

¹⁷⁵⁶⁷ P168 (Naređenje Zaštitnog motorizovanog puka, 13. juli 1995.), str. 1. Komandant bataljona vojne policije dobio je uputstvo da za dopunska naređenja stupi u vezu s Miletićem i da provjeri da li je Mladić odobrio Tolimirove prijedloge. P168 (Naređenje Zaštitnog motorizovanog puka, 13. juli 1995.), str. 2.

¹⁷⁵⁶⁸ P4407 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 13. juli 1995.).

¹⁷⁵⁶⁹ D3720 (Izjava svjedoka Petra Salapure od 17. juna 2013.), str. 6–7; Vujadin Popović, T. 43040 (5. novembar 2013.); D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 35. V. P4824 (Sažetak presretnutog razgovora, 13. juli 1995.).

¹⁷⁵⁷⁰ V. Zvonko Bajagić, T. 41150–41154 (10. juli 2013.). Ali v. Vujadin Popović, T. 43040–43041 (5. novembar 2013.) (gdje je svjedok izjavio da se uopšte ne sjeća tog incidenta).

¹⁷⁵⁷¹ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2953–2954; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3024; D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 35; Vujadin Popović, T. 43042 (5. novembar 2013.); činjenica o kojoj je presuđeno 1623.

Konjević Polje.¹⁷⁵⁷² Mladić je zatočenicima takođe rekao da će dobiti hranu i vodu, nakon čega će "vidjeti da li će[...] [ih] u Krajinu kod Fikreta Abdića il' [...] u Batkoviće, [...] u logor".¹⁷⁵⁷³ U tom trenutku, jedan zatočenik je ustao; vojnici su ga najprije udarali nogama i kundacima pušaka, a zatim su iz pištolja pucali u njega i ubili ga.¹⁷⁵⁷⁴ Mladić je prisustvovao tom incidentu, ali uopšte nije reagovao.¹⁷⁵⁷⁵ Ubrzo poslije toga, Mladić je otišao s fudbalskog igrališta u pravcu Konjević Polja.¹⁷⁵⁷⁶

5187. Poslije Mladićevog odlaska, zatočenicima je naređeno da uđu u kamione i autobuse, a zatim su u ranim večernjim satima prevezeni u grad Bratunac, ili u Kravicu, pod pratnjom pripadnika bataljona Vojne policije.¹⁷⁵⁷⁷ Kada su zatočenici pokušali da pokupe svoje torbe na ulazu u igralište, rečeno im je da im više neće biti potrebne.¹⁷⁵⁷⁸

5188. Pripadnici bataljona Vojne policije 65. zaštitnog puka su 13. jula kod fudbalskog igrališta u Novoj Kasabi zaustavili grupu od 13 oficira Nizozemskog bataljona koji su se vraćali iz Kladnja nakon što su sproveli konvoj autobusa iz Potočara.¹⁷⁵⁷⁹ Oficirima su oduzeli vozila i opremu i odveli ih u štab bataljona vojne policije u školi.¹⁷⁵⁸⁰ Egbers, jedan od oficira Nizozemskog bataljona, u štabu se Maliniću požalio na situaciju; Malinić je rekao da mora da kontaktira Bearu

¹⁷⁵⁷² Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2953–2954, 2992. V. svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3024; svjedok KDZ333, T. 24145 (2. februar 2012.); Milomir Savčić, T. 42255 (30. juli 2013.).

¹⁷⁵⁷³ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2953–2954. V. svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3024; Milomir Savčić, T. 42255 (30. juli 2013.). U tom trenutku, Malinić je naredio nekim svojim ljudima da počnu praviti spisak s imenima svih zatočenika na fudbalskom igralištu. Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3024–3025; D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 55. Pored toga, u presretnutom razgovoru od 13. jula 1995., u 11:25 sati, kaže se da je Beara poslao četiri autobusa, dva kamiona i jedan šleper u "Kasabu" za prevoz zarobljenih Muslimana u logor u selu Batkovići, gdje je trebalo izvršiti selekciju "na ratne zločince i na obične vojnike". D2197 (Presretnuti izvještaj koji je poslao Ljubo Beara, 13. juli 1995.). Međutim, Vijeću su predloženi dokazi da ta selekcija nije izvršena. V. Richard Butler, T. 27733 (20. april 2012.).

¹⁷⁵⁷⁴ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3024. Optuženi se za ovo ubijanje ne tereti u Optužnici.

¹⁷⁵⁷⁵ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3024.

¹⁷⁵⁷⁶ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3025.

¹⁷⁵⁷⁷ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3025–3028, 3049; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2954–2956. V. Momir Nikolić, T. 24869–24870 (16. februar 2012.); Radislav Krstić, D4135 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6316 (pod pečatom). Vijeće napominje da je svjedok KDZ045 bio u jednom od tri autobusa koji nisu išli dalje za grad Bratunac, već su se preko noći zaustavili kod supermarketa u Kravici. V. svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2955–2956.

¹⁷⁵⁷⁸ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2954.

¹⁷⁵⁷⁹ Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2756–2757. Ali v. D3918 (Izjava svjedoka Milomira Savčića od 21. jula 2013.), par. 50 (gdje je svjedok izjavio da je, kada je 13. jula razgovarao s Malinićem, obaviješten da su pripadnici UNPROFOR-a zatražili pomoć, jer su smatrali da nije bezbjedno da se vrate u Potočare, tako da je Savčić naredio Maliniću da se pobrine za njihovu bezbjednost); Milomir Savčić T. 42263–42270 (30. juli 2013.) (gdje je svjedok izjavio, između ostalog, da su oficiri Nizozemskog bataljona zaustavljeni kod škole, ali da ih nisu zaustavili pripadnici bataljona Vojne policije, već pripadnici drugih jedinica VRS-a).

¹⁷⁵⁸⁰ Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2757–2760.

kako bi dogovorio bezbjedan povratak oficira u Potočare.¹⁷⁵⁸¹ Oficiri su noć proveli u školi.¹⁷⁵⁸² U jutarnjim satima 14. jula, kada je Beara došao u štab, Egbers mu je uručio pismeni protest i od njega zatražio da oficire Nizozemskog bataljona vrati u bazu UN-a.¹⁷⁵⁸³ Beara je ubrzo poslije toga otišao, a Malinić je sredio da se oficiri vrate u Potočare u dva BOV-a vojne policije.¹⁷⁵⁸⁴

iv. Ubijanje

(A) Rijeka Jadar

5189. U Optužnici se navodi da je 13. jula 1995. ubijeno oko 15 muškaraca, bosanskih Muslimana, na jednom mjestu na osami, na obali rijeke Jadar.¹⁷⁵⁸⁵

5190. Vijeće napominje da je formalno primilo na znanje činjenice o kojima je presuđeno 1689 do 1691 u vezi s ubijanjem na rijeci Jadar, u kojima se navodi sljedeće:

Ujutro 13. jula, 16 muškaraca bosanskih Muslimana koji su bili zarobljeni iz kolone prebačeni su autobusom iz skladišta u Konjević Polju na obalu rijeke Jadar. Među njima je bio jedan petnaestogodišnji dječak.¹⁷⁵⁸⁶

¹⁷⁵⁸¹ Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2757–2760, 2784–2789, 2799–2800, 2824.

¹⁷⁵⁸² Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2766–2767. Egbers je u svom svjedočenju izjavio da je, dok je bio u Novoj Kasabi, vidio da je 20-30 muškaraca i dječaka bosanskih Muslimana – od kojih je nekoliko bilo povrijeđeno – zatočeno u maloj zgradi koja se nalazila u krugu škole, ispred štaba. Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2774–2775. Tokom cijele večeri 13. jula, Egbers je čuo pucnjavu u okolini štaba; međutim, sljedećeg jutra je vidio da su zatočeni još živi. Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2775. Dvojicu zatočenika su kasnije izveli ispred zgrade i koristili ih kao žive štitove od vatre koju su bosanski Muslimani otvarali na štab. Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2775.

¹⁷⁵⁸³ Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2776, 2778–2779, 2824. Vijeće napominje da je Beara negirao da je 13. i 14. jula 1995. bio u Bratuncu i Zvorniku i da je tvrdio, kao i u predmetu *Popović i drugi*, da je tih dana bio u Beogradu. V. Ljubiša Beara, T. 45803 (22. januar 2014.). Međutim, u svjetlu velikog broja dokaza predočenih Vijeću koji pokazuju da je Beara bio sveprisutan na području Zvornika, kako se navodi dalje u tekstu, kao i činjenice da se to njegovo prisustvo direktno odnosi na Bearinu krivičnu odgovornost za događaje o kojima se govori dalje u tekstu, kako je utvrđeno u predmetu *Popović i drugi* u kojem se još rješavalo pred Žalbenim vijećem u vrijeme kada je Beara svjedočio, Vijeće ne smatra da je Bearino svjedočenje o tome gdje se nalazio 13. i 14. jula pouzdano. Egbers je muškarca kojeg je identifikovao kao Bearu opisao kao "visokog čovjeka sijede kose, ali s držanjem pukovnika. Nosio je maskirno odijelo s činom pukovnika." Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2776. Vijeće napominje da je Egbersova identifikacija Beare u velikoj mjeri osporavana tokom unakrsnog ispitivanja u predmetu *Popović i drugi*. V. Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2819–2831. U svjetlu dokaza predočenih Vijeću u vezi s prisustvom Beare u Bratuncu 14. jula 1995. u jutarnjim satima, Vijeće se uvjerilo da je čovjek o kojem je govorio Egbers zaista Beara. V. Srblav Davidović, T. 24364 (9. februar 2012.); Srblav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9230–9231; D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 42, 44.

¹⁷⁵⁸⁴ Vincentius Egbers, P331 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 2778–2780.

¹⁷⁵⁸⁵ Optužnica, Incident ubijanja 1.1 iz Priloga E. Tužilaštvo u svom završnom podnesku tvrdi da ubijanje na rijeci Jadar predstavlja "prvo poznato organizovano i sistematsko pogubljenje muškaraca Muslimana iz Srebrenice". Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 49.

¹⁷⁵⁸⁶ Činjenica o kojoj je presuđeno 1689.

Nakon što su ti muškarci iskrčani s autobusa, postrojani su duž rijeke. Četiri srpska vojnika koja su bila u njihovoj pratnji otvorila su vatru iz automatskih pušaka.¹⁷⁵⁸⁷

Jedan od muškaraca bosanskih Muslimana preživio je tako što se bacio u rijeku nakon što je pogođen metkom.¹⁷⁵⁸⁸

5191. Vijeće je prihvatilo transkript svjedočenja svjedoka KDZ065 iz predmeta *Krstić i Popović i drugi* na osnovu pravila 92bis. Svjedok KDZ065 je izjavio da se kretao u koloni muškaraca koji su bježali iz Srebrenice i da se 13. jula 1995., oko 03:00 sati, predao policajcima koji su nosili "šarene" tamnoplave uniforme na području Konjević Polja.¹⁷⁵⁸⁹ Nakon što su mu oduzeli stvari, svjedok KDZ065 je svjedok KW558 odveo u jednu kućicu, koja se nalazila na prostoru ispred osnovne škole.¹⁷⁵⁹⁰ Kod kućice je bilo "par" vojnika u maskirnim uniformama koji su čuvali još dvojicu muškaraca, bosanskih Muslimana, koje je svjedok KDZ065 poznavao i "na njima je bilo tragova udaranja".¹⁷⁵⁹¹ Otprilike u 07:00, ili 09:00, sati, svjedok KW558 odveo je tu trojicu muškaraca na ispitivanje u jednu drugu kuću preko livade.¹⁷⁵⁹² U toj kući su za stolom sjedila četvorica muškaraca u vojnim maskirnim uniformama i pila alkohol.¹⁷⁵⁹³ Dvojica od njih ispitivala su svjedoka KDZ065 i ostale zatočenike.¹⁷⁵⁹⁴

5192. Poslije "kraćeg vremena", zatočenike je svjedok KW558 odveo u kuću gdje je bila veza 6. čete PJP-a Zvornik i smjestio ih u jednu prostoriju.¹⁷⁵⁹⁵ U tu prostoriju su doveli i jednog dječaka

¹⁷⁵⁸⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno 1690.

¹⁷⁵⁸⁸ Činjenica o kojoj je presuđeno 1691.

¹⁷⁵⁸⁹ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3240–3243, 3245–3247.

¹⁷⁵⁹⁰ Svjedok KDZ065 je identifikovao tog policajca i naveo detaljne podatke o njemu. Prema riječima svjedoka KDZ065, svjedok KW558 je nosio jednodijelno, tamnoplavo maskirno odijelo, kao i drugi policajci na tom području. Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3246–3248, 3250, 3254. V. takođe Jean-René Ruez, T. 23731–23732 (26. januar 2012; P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 42–43. Svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3251–3253 (pod pečatom). Međutim, svjedok KW558 je negirao da je ikada upoznao svjedoka KDZ065 i osporio je svjedočenje svjedoka KDZ065 u onom dijelu koji se njega ticao; svjedok KW558, D3763 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6519, 6533–6534 (pod pečatom); svjedok KW558, T. 40740, 40773–40775, 40782 (3. juli 2013.); svjedok KW558, T. 40740–40746 (3. juli 2013.) (djelimično zatvorena sjednica); svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6528, 6542–6543, 6547. V. takođe D3772 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.) (pod pečatom), par. 22.

¹⁷⁵⁹¹ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3250, 3254. V. takođe svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3252 (pod pečatom).

¹⁷⁵⁹² Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3254–3255. Svjedok KDZ065 je na fotografiji koja mu je pokazana u sudnici identifikovao tu kuću. Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3221; P243 (Fotografija kuća u blizini rijeke Jadar).

¹⁷⁵⁹³ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3255, 3257, 3259. Svjedok KDZ065 nije vidio oznake na uniformama tih muškaraca jer su im rukavi bili zasukani. Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3289.

¹⁷⁵⁹⁴ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3257–3260. Tokom ispitivanja, svjedoku KDZ065 i još dvojici muškaraca, bosanskih Muslimana, dali su nešto hrane, vode i alkoholno piće. Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3257–3258, 3262.

¹⁷⁵⁹⁵ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3258, 3262–3263; svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3221; P226 (Fotografija kuće u blizini rijeke Jadar). Iako je svjedok KDZ065 za tu treću zgradu u koju je odveden rekao da je "prazna kuća", Vijeće u svjetlu

od 14-15 godina, ispitivali ga i dali mu nešto hrane.¹⁷⁵⁹⁶ Nakon "izvjesnog vremena", u prostoriju su doveli i Rešida Sinanovića, Hasana Salihovića – policajca iz Srebrenice – i još jednog muškarca.¹⁷⁵⁹⁷ Zatim je došao jedan bosanski Srbin u civilnoj odjeći po imenu Mirko¹⁷⁵⁹⁸ i rekao da četvoricu zatočenika – uključujući svjedoka KDZ065 i dječaka – treba odvesti, dok Sinanović i Salihović treba da ostanu.¹⁷⁵⁹⁹

5193. Nakon što su otišli iz kuće u kojoj je bila veza, Mirko je trojicu bosanskih Muslimana i onog dječaka odveo u skladište, koje se nalazilo na obali rijeke Jadar, na raskrsnici puta za Konjević Polje i mosta kojim se išlo za Novu Kasabu, a u kojem je prije rata bila "poljoprivredna apoteka".¹⁷⁶⁰⁰ Po dolasku u skladište, svjedok KDZ065 je vidio još jednog policajca, bosanskog Srbina, kojeg je znao – Nenada Deronjića – koji je bio s četvoricom "kolega", koji su nosili "vojne maskirne" uniforme.¹⁷⁶⁰¹ Trojicu muškaraca i dječaka su odveli u jednu prostoriju gdje je držano 12

sveukupnih dokaza koji su mu predloženi konstatuje da je ta zgrada bila kuća u kojoj je bila veza 6. čete PJP-a Zvornik. V. svjedok KW558, T. 40747 (3. juli 2013.); svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6524–6527, 6542; D3766 (Fotografija kuće); D3767 (Fotografija kuće); D3768 (Fotografija kuća duž puta); D3771 (Fotografija zgrade); D3765 (Šematski prikaz koji je nacrtao svjedok KW558) (pod pečatom). V. takođe par. 5199, gdje Vijeće detaljno razmatra nedosljedne dokaze prihvaćene u ovom predmetu, koji se odnose na događaje u kući u kojoj je bila veza.

¹⁷⁵⁹⁶ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3263. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1689. Ali v. svjedok KW558, D37643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6534–6535 (pod pečatom).

¹⁷⁵⁹⁷ Svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3266 (pod pečatom); svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3263–3264; svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3191; svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3215 (pod pečatom). V. takođe D3852 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.), par. 19.

¹⁷⁵⁹⁸ Svjedok KDZ065 je dao detaljne informacije na osnovu kojih se može utvrditi identitet muškarca koji se pominje kao Mirko. Svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3265–3266 (pod pečatom); svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3269. Upor. D3852 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.), par. 13, 26–27 (gdje je Perić potvrdio da je on bio policajac u Bratuncu i da je bio prisutan u Konjević Polju 13. jula 1995., ali je negirao da je nosio civilnu odjeću, dodajući da je tog dana nosio plavu maskirnu policijsku uniformu).

¹⁷⁵⁹⁹ Svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3266–3267 (pod pečatom).

¹⁷⁶⁰⁰ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3264, 3268–3269; svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3265–3268 (pod pečatom); svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3217–3221; P266 (Fotografija Konjević Polja s oznakama koje je unio svjedok KDZ065). V. takođe Jean-René Ruez, T. 23751 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 81. Vijeće napominje da je Perić negirao da je 13. jula sproveo ijednog zatočenika u skladište u Konjević Polju i da je dodao da je jedini zatočenik kojeg je sproveo tog dana bio Sinanović, kojeg je odveo u kuću u kojoj je bila veza, nakon čega se vratio na kontrolni punkt. D3852 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.), par. 20, 27–28, 30. V. takođe Mirko Perić, T. 40793 (3. juli 2013.). Perić je dodao da nije znao za postojanje skladišta; međutim, kada su mu predložene dvije fotografije Konjević Polja, od kojih je na jednoj svjedok KDZ065 obilježio skladište, Perić je potvrdio da postoji zgrada koju je obilježio svjedok KDZ065, ali je rekao da nikada u njoj nije bio; Mirko Perić, T. 40796–40802 (3. juli 2013.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 81; P266 (Fotografija Konjević Polja s oznakama koje je unio svjedok KDZ065). Vijeću su predloženi dokazi o zatočenju drugih muškaraca, bosanskih Muslimana, u tom skladištu u večernjim satima 13. jula. V. par. 5168.

¹⁷⁶⁰¹ Svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3267–3268 (pod pečatom); svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3249–3250 (pod pečatom).

muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili u donjem vešu.¹⁷⁶⁰² "Vojnici" koji su imali automatsko oružje počeli su da viču na trojicu muškaraca i dječaka da skinu odjeću, što su oni i učinili; zatim su muškarce i dječaka postrojili uza zid i "nema čim" ih nisu tukli.¹⁷⁶⁰³ Tada je došao jedan muškarac, u dobi od oko 18 do 20 godina, u kratkim plavim hlačama s opasačem i kožnom futrolom u kojoj je bio pištolj, i pitao Nenada Deronjića zašto je natjerao ljude da skinu odjeću, pošto je trebalo da budu razmijenjeni.¹⁷⁶⁰⁴ Deronjić je odbacio mogućnost razmjene i rekao da će ih "sve pobiti"; muškarac u kratkim hlačama je rekao da će, ako će iko da ih ubije, on biti taj.¹⁷⁶⁰⁵ Kasnije je došao jedan mršavi čovjek s brkovima koji se zvao Brko i rekao trojici muškaraca i dječaku da se obuku; poslije toga su ih ponovo tukli.¹⁷⁶⁰⁶

5194. Nešto prije podneva,¹⁷⁶⁰⁷ svjedoka KDZ065 i još 15 zatočenika – uključujući dječaka – ukrkali su u autobus i naredili im da ne sjedaju.¹⁷⁶⁰⁸ U autobusu su bila četvorica muškaraca u uniformama, uključujući Nenada Deronjića i Brku, koji su u skladištu tukli zatočenike i koji su imali automatsko oružje.¹⁷⁶⁰⁹ Autobus je potom krenuo prema Zvorniku i prešao je otprilike dva kilometra kada se ponovo zaustavio pored puta.¹⁷⁶¹⁰

5195. Zatočenici su izašli iz autobusa i najprije su ih postrojili uz ogradu; zatim su ih, prema Brkinim uputstvima, povelili stazom 15-20 metara nadolje i postrojili uz rijeku Jadar.¹⁷⁶¹¹ Brko je

¹⁷⁶⁰² Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3269.

¹⁷⁶⁰³ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3269–3270, 3272–3274. Mirko je počeo da tuče svjedoka KDZ065 kada je vidio da se svjedok KDZ065 trese od straha. Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3269.

¹⁷⁶⁰⁴ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3270, 3286.

¹⁷⁶⁰⁵ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3270.

¹⁷⁶⁰⁶ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3270–3271, 3276.

¹⁷⁶⁰⁷ V. svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3286–3287 (gdje je svjedok rekao da se "sve [...] desilo prije podne"); svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3277 (gdje je svjedok rekao da su se ti događaji odigrali "negdje oko podne").

¹⁷⁶⁰⁸ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3272, 3275. Ali v. D3852 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.), par. 31; svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3535. V. takođe Mirko Perić, T. 40795–40796 (3. juli 2013.).

¹⁷⁶⁰⁹ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3272, 3274, 3276. V. takođe Momir Nikolić, T. 24665–24666 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9. Vijeće napominje da je svjedok KDZ065 naveo da je Nenad Deronjić bio dio "streljačkog voda". Svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3287 (pod pečatom); svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3215 (pod pečatom). Ali v. Nenad Deronjić, T. 40718–40719 (2. juli 2013.) (djelimično zatvorena sjednica); Nenad Deronjić, D3760 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 8191–8193 (gdje je Deronjić negirao da je 13. jula bio u Konjević Polju, da je učestvovao u "bilo kakvim zlodjelima" i da je poznao svjedoka KDZ065).

¹⁷⁶¹⁰ Jean-René Ruez, T. 23751–23753 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), e-court str. 81–82; P4283 (Fotografija puta Zvornik–Konjević Polje s oznakama koje je unio Jean-René Ruez). V. takođe svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3272, 3275.

¹⁷⁶¹¹ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3275–3276. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1690; Jean-René Ruez, T. 23752–23753 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i

zatim muškarcima naredio da uđu u korito rijeke.¹⁷⁶¹² Svjedok KDZ065 je bio treći slijeva; ispričao je da je tridesetak sekundi u tišini čekao da mu život završi dok su mu pred očima prolazile slike njegove djece.¹⁷⁶¹³ Kada je muškarac pored svjedoka KDZ065 pogođen, svjedok KDZ065 je vidio kako je metak prošao kroz košulju tog čovjeka i metak je pogodio svjedoka KDZ065 u lijevi kuk.¹⁷⁶¹⁴ Bacio se u rijeku licem prema dole i zadržavao je vazduh koliko je dugo mogao.¹⁷⁶¹⁵ Kada je svjedok KDZ065 podigao glavu kako bi udahnuo, jedan od pripadnika snaga bosanskih Srba je to primijetio i počeo pucati na njega; svjedok KDZ065 je osjetio kako mu meci fijuču oko glave.¹⁷⁶¹⁶ Svjedok KDZ065 je ponovo zaronio i odvuкао se do sredine rijeke, ali se kožna jakna koju je imao na sebi napuhala.¹⁷⁶¹⁷ Struja ga je počela vući nizvodno i, kada je glavom udario o stijenu, okrenuo se na leđa.¹⁷⁶¹⁸ Pripadnici snaga bosanskih Srba ponovo su pucali na svjedoka KDZ065 koji je raširio ruke i pustio da ga struja nosi niz vodu sve dok ga kanjon nije zaklonio od vatre vojnika.¹⁷⁶¹⁹

5196. Svjedok KDZ065 se kasnije uhvatio za jednu stijenu, izašao je iz rijeke i pocijepanim komadima košulje previo ranu na lijevoj strani.¹⁷⁶²⁰ Jako je krvario, ali je mogao da hoda, tako da je išao dalje kroz polja, šumu i sela.¹⁷⁶²¹ Svjedok KDZ065 je naišao na deset muškaraca koji su dolazili iz Srebrenice i pošao dalje s njima; oni su se u nekom trenutku priključili koloni bosanskih Muslimana koji su išli u pravcu Nezuka.¹⁷⁶²²

5197. Vijeće napominje da su dokazi u vezi s događajima u kući u kojoj je bila veza, kao i identifikacija Nenada Deronjića od strane svjedoka KDZ065 kao jednog od počinilaca ubijanja na reci Jadar, žestoko osporavani u ovom predmetu.

mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 83–84; P4284 (Fotografija puta Zvornik-Konjević Polje s oznakama koje je unio Jean-René Ruez).

¹⁷⁶¹² Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3276.

¹⁷⁶¹³ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3276–3277.

¹⁷⁶¹⁴ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3277. Svjedok KDZ065 pogođen je u lijevu stranu, od pozadi, i metak mu je prošao pored kosti i presjekao nekoliko tetiva. Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3280. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1691.

¹⁷⁶¹⁵ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3277. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1691.

¹⁷⁶¹⁶ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3277.

¹⁷⁶¹⁷ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3277.

¹⁷⁶¹⁸ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3277.

¹⁷⁶¹⁹ Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3277–3278.

¹⁷⁶²⁰ Svjedok KDZ065 je naveo da je izlazna rana od metka bila vrlo velika i da je kroz nju vidio ligamente. Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3278, 3280. Svjedoku KDZ065 pokazana je fotografija na kojoj se vidi ožiljak na njegovom tijelu i on je objasnio da je taj ožiljak nastao od hica; potom je obilježio ulaznu i izlaznu ranu. Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3222–3223; P261 (Fotografija rane svjedoka KDZ065 s oznakama koje je unio svjedok KDZ065).

¹⁷⁶²¹ Svjedok KDZ065 je u svom svjedočenju izjavio da mu je metak presjekao nekoliko tetiva, tako da nije mogao normalno hodati, ali da nije bilo preloma kostiju. Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3277–3278, 3280.

5198. Tužilaštvo tvrdi da "značajan korpus pouzdanih dokaza potkrepljuje svjedočenje svjedoka KDZ065".¹⁷⁶²³ S druge strane, optuženi tvrdi da dokazi o ubijanju na rijeci Jadar potiču od samo jednog svjedoka, svjedoka KDZ065, čije je svjedočenje prihvaćeno na osnovu pravila 92bis, i navodi da neprovjereno svjedočenje samo po sebi ne može dovesti do izricanja osuđujuće presude.¹⁷⁶²⁴ Pored toga, optuženi tvrdi da svjedočenju svjedoka KDZ065 ne idu u prilog nikakvi fizički, ni forenzički, dokazi i da mu protivrječe svjedočenja tri osobe za koje je svjedok KDZ065 naveo da su učestvovala u tim događajima.¹⁷⁶²⁵

5199. Što se tiče događaja u kući u kojoj je bila veza, Vijeće napominje da je, suprotno svjedočenju svjedoka KDZ065, svjedok KW558 izjavio da je bio u kući u kojoj je bila veza 13. jula, kada su Mirko Perić i Duško Nešković – policajac iz Bratunca – došli sa Sinanovićem i Salihovićem,¹⁷⁶²⁶ Sinanović i Salihović su ostali u kući otprilike sat vremena, dok ih Momir Nikolić i "[još jedan čovjek]" – obojica u tamnozelenim vojnim uniformama – nisu odveli u pravcu Bratunca.¹⁷⁶²⁷ Svjedok KW558 se nije mogao sjetiti da li su tog dana u kuću u kojoj je bila veza dovedeni, ili su tamo držani, drugi muškarci, bosanski Muslimani.¹⁷⁶²⁸ Nenad Deronjić je u svom svjedočenju izjavio da je od svjedoka KW558 čuo da je svjedok KW558 bio u Konjević Polju sa Salihovićem i da je Salihoviću dao nešto hrane i cigarete, dok neko nije došao i odveo Salihovića.¹⁷⁶²⁹ Perić je u svom svjedočenju izjavio da je Sinanovića, nakon što ga je zarobio kod kontrolnog punkta u Konjević Polju, doveo u kuću u kojoj je bila veza, gdje je sreo svjedoka

¹⁷⁶²² Svjedok KDZ065, P336 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3277–3278. V. par. 5165.

¹⁷⁶²³ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 51.

¹⁷⁶²⁴ Završni podnesak odbrane, par. 2494.

¹⁷⁶²⁵ Završni podnesak odbrane, par. 2495.

¹⁷⁶²⁶ Svjedok KW558 je objasnio da je Salihović bivši kolega "koji [je] prije radi[o] u [SJB-u] Srebrenica" i da mu ga je, iako Sinanovića nije lično poznao, Perić predstavio kao svog nadređenog u SJB-u Bratunac prije rata; svjedok KW558, T. 40746–40747, 40755–40757 (3. juli 2013.); svjedok KW558, D3763 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6528–6529 (pod pečatom); svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6529, 6548, 6551, 6554. Prema riječima svjedoka KW558, Sinanović i Salihović su izgledali užasno preplašeni, pa im je svjedok KW558 rekao da se opuste i da se ne plaše; potom su im ponudili doručak i cigarete, ali je samo Salihović prihvatio nešto od toga. Svjedok KW558, T. 40747–40748 (3. juli 2013.); svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6529–6530, 6548.

¹⁷⁶²⁷ Svjedok KW558, T. 40758–40759 (3. juli 2013.); svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6530–6532, 6549–6551, 6554. Svjedok KW558 je tvrdio da nije ni sanjao da će Sinanović i Salihović biti ubijeni i da je u to vrijeme bio siguran da će biti razmijenjeni. Svjedok KW558, T. 40758 (3. juli 2013.).

¹⁷⁶²⁸ Svjedok KW558, 40749–40751 (3. juli 2013.) (djelimično zatvorena sjednica), T. 40752 (3. juli 2013.).

¹⁷⁶²⁹ Nenad Deronjić, D3759 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 8220–8221 (pod pečatom). Deronjić je takođe potvrdio da je zajedno sa Salihovićem završio školu unutrašnjih poslova, da su zajedno dobili prvi posao u Gradačcu i da su kasnije zajedno radili u Srebrenici. Nenad Deronjić, D3760 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 8177, 8219. V. takođe svjedok KW558, T. 40746–40747 (3. juli 2013.); svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6536.

KW558,¹⁷⁶³⁰ koji je Periću rekao da Sinanovića ostavi u prostoriji gdje je vidio da su držane još dvije osobe.¹⁷⁶³¹ Prema Perićevim riječima, on se potom vratio na kontrolni punkt, gdje je kasnije sreo Momira Nikolića i rekao mu gdje je prije toga odveo Sinanovića.¹⁷⁶³² Svjedok KW582 je takođe rekao da mu je, dok je 13. jula bio u Konjević Polju, Momir Nikolić rekao da je iz Konjević Polja u Bratunac odveo "nekoga ko je prije radio u MUP-u"; svjedok KW582 je razumio da je ta osoba bila Sinanović, iako nikada nije vidio Nikolića sa Sinanovićem.¹⁷⁶³³ Momir Nikolić je potvrdio da su ga, dok je 13. jula bio u Konjević Polju, pripadnici policije obavijestili da je Sinanović zarobljen, te je Sinanovića odveo u Bratunac da bi ga ispitao Zlatan Čelanović.¹⁷⁶³⁴ Čelanović – koji je u julu 1995. radio kao "službenik" u Bratunačkoj brigadi – potvrdio je da je Momir Nikolić 13. jula u njegovu kancelariju doveo Sinanovića na ispitivanje; Sinanović je ispitivan otprilike sat i po, a zatim prebačen u školu "Vuk Karadžić" u Bratuncu, zajedno s drugim zatočenim bosanskim Muslimanima.¹⁷⁶³⁵ Srbislav Davidović je u svom svjedočenju izjavio da je, nakon što je 13. jula obaviješten da je Sinanović priveden u Čelanovićevu kancelariju kao osumnjičeni za ratne zločine, tražio da se vidi sa Sinanovićem i da se s njim sastao na oko sat vremena.¹⁷⁶³⁶ Nakon tog susreta, Čelanović je obavijestio Davidovića da će Sinanović poslijepodne biti prebačen u školu "Vuk Karadžić".¹⁷⁶³⁷

5200. Vijeće konstatuje da postoje protivrječnosti u pogledu više dijelova svjedočenja Deronjića, Perića i svjedoka KW558, i da njihova svjedočenja takođe karakterišu evazivnost i nedostatak direktnosti. Vijeće dalje konstatuje da su svjedok KW558 i Perić protivrječili jedan drugome u pogledu događaja u kući u kojoj je bila veza. Shodno tome, Vijeće zaključuje da svjedočenja ta tri

¹⁷⁶³⁰ D3852 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.), par. 19–20. Perić je u svom svjedočenju izjavio da tog dana nije sproveo nijednog drugog zatočenika osim Sinanovića i potvrdio je da je on sam prevezao Sinanovića u kuću u kojoj je bila veza; takođe je negirao da zna ko je Duško Nešković. D3852 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.), par. 28; Mirko Perić, T. 40789–40790, 40797 (3. juli 2013.).

¹⁷⁶³¹ Perić je pojasnio da je, kada je odveo Sinanovića u prostoriju kuće u kojoj je bila veza, vidio još dvije osobe; međutim, pošto nije ulazio u tu prostoriju, nije znao njihov identitet; D3852 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.), par. 19–20; Mirko Perić, T. 40790 (djelimično zatvorena sjednica), 40792–40793 (3. juli 2013.).

¹⁷⁶³² D3852 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.), par. 21.

¹⁷⁶³³ Svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3543–3544.

¹⁷⁶³⁴ Momir Nikolić, T. 24657–24658 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9. V. takođe par. 5171. Momir Nikolić je objasnio da je, nakon ispitivanja, Čelanović zaključio da Sinanović nije ratni zločinac; Sinanović je zatim prevezen u školu "Vuk Karadžić" s drugim bosanskim Muslimanima koji su ranije zatočeni. Momir Nikolić, T. 24658–24659 (14. februar 2012.).

¹⁷⁶³⁵ Zlatan Čelanović, P377 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6626, 6630–6637, 6645–6647, 6657–6658, 6671–6673, 6684, 6697; P171 (Bilješke Bratunačke brigade o ispitivanju, 13. juli 1995.). Vijeće napominje da je Čelanović rekao da je to bila škola "Branko Radičević", ali je izjavio da nije siguran kako se škola zove; Zlatan Čelanović, P377 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6638–6639, 6690.

¹⁷⁶³⁶ Davidović je objasnio da mu je Sinanović bio veoma dobar prijatelj budući da su zajedno radili u SJB-u Bratunac i da je ranije pokušao da pomogne Sinanoviću i njegovoj porodici da odu iz Bratunca. Srbislav Davidović, T. 24387–24388 (9. februar 2012.); Srbislav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9219, 9222–9226, 9248–9249.

svjedoka nisu pouzdana i da ne dovode u pitanje svjedočenje svjedoka KDZ065. Prema tome, iako se svjedočenja više svjedoka koji su bili prisutni u kući u kojoj je bila veza ne podudaraju u potpunosti, Vijeće se uvjerilo u iskaz svjedoka KDZ065 o događajima koji su se tamo desili, posebno u svjetlu njegovog svjedočenja u vezi s prisustvom Sinanovića i Salihovića, a što su potkrijepili drugi svjedoci o čijim je svjedočenjima bilo riječi u prethodnom paragrafu.¹⁷⁶³⁸

5201. Dalje, što se tiče identifikacije od strane svjedoka KDZ065 Nenada Deronjića kao jednog od počinitelja ubijanja na rijeci Jadar, Deronjić je u svom svjedočenju izjavio da je, uprkos tome što je 11. jula 1995. s kolegama iz SJB-a Bratunac bio upućen na kontrolni punkt u Konjević Polju, 12. jula otišao s kontrolnog punkta u sastavu 2. čete PJP-a Zvornik u Srebrenicu, gdje je ostao sedam-osam dana.¹⁷⁶³⁹ Vijeću su predloženi dokazi o tome gdje se Deronjić nalazio u julu 1995., s ciljem da se pokaže da je u Srebrenicu bio upućen tek 21. jula, a da je do tada bio raspoređen u 2. četi PJP-a Zvornik, koja je u periodu od 12. do 20. jula bila angažovana u borbenim dejstvima na području Konjević Polja.¹⁷⁶⁴⁰ Međutim, Deronjić je ponovio da nije napuštao centar Srebrenice tokom devet

¹⁷⁶³⁷ Srbslav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9226.

¹⁷⁶³⁸ V. par. 5192, 5199. U vezi s tim gdje se nalazio Sinanović poslije 13. jula 1995., Vijeću su predloženi dokazi da je Sinanović 14. jula ujutro prebačen iz škole "Vuk Karadžić" u Zvornik u konvoju zatočenika koji su prethodne noći držani na raznim lokacijama u Bratuncu. Momir Nikolić, T. 24659–24660 (14. februar 2012.). V. par. 5313, 5316. Dana 15. jula, Sinanovića su pronašli ranjenog i odveli u sanatorijum u Banji Koviljači, a zatim u bolnicu u Loznici, pošto je preživio – i izbjegao – masovno pogubljenje kod Kozluka. P4393 (Izjava svjedoka Roberta Blocka od 14. februara 2012.), par. 37–41; P4402 (Izveštaj 15. graničnog bataljona, 16. juli 1995.); P4403 (Izveštaj Generalštaba VJ-a, 16. juli 1995.), str. 2; P246 (Dopis s priloženom medicinskom dokumentacijom iz Banje Koviljače, 5. mart 2003.); P4401 (Članak iz lista *The Independent* pod naslovom "River Killings' Shed Light on Scale of Horror after the Fall of Srebrenica", 25. juli 1995.). V. takođe Richard Butler, T. 27876 (23. april 2012.); Robert Block, T. 24920, 24934–24936 (21. februar 2012.). Prema riječima Momira Nikolića, jedan ljekar iz bolnice u Loznici prepoznao je Sinanovića i o tome gdje se on nalazi obavijestio SJB Bratunac, koji je pak o tome obavijestio policiju u Zvorniku; pripadnici civilne policije u Zvorniku su potom odveli Sinanovića iz bolnice. Momir Nikolić, T. 24660 (14. februar 2012.). Vijeću su takođe predloženi dokazi da je 15. jula Zvornička brigada obaviještena o tome gdje se Sinanović nalazi. P4585 (Bilježnica dežurnog oficira Zvorničke brigade, 29. maj-27. juli 1995.), *e-court* str. 72. Iako Vijeću nisu predloženi dokazi o tome šta se dogodilo sa Sinanovićem nakon što je odveden iz bolnice u Loznici, njegovi posmrtni ostaci su identifikovani među posmrtnim ostacima pronađenim u grobnici Čančarski put 4, koja je povezana s primarnom grobnicom na vojnoj ekonomiji Branjevo. P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 203 (pod pečatom); P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.). V. par. 5458, 5461.

¹⁷⁶³⁹ Nenad Deronjić, D3760 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 8179–8187; D3761 (Izvod iz knjige dežurstava SJB-a Srebrenica); P4935 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.); P6431 (Izvod iz rasporeda službe SJB-a Srebrenica, 12. i 13. juli 1995.), *e-court* str. 4 (koji možda ukazuje na to da je Deronjić bio u Srebrenici 13. jula 1995., ali čija je originalna verzija izgleda izmijenjena). V. takođe Nenad Deronjić, T. 40710–40713, 40728–40729 (2. juli 2013.); Nenad Deronjić, D3760 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 8182–8184, 8194–8199. Deronjić je objasnio da je, po dolasku u Srebrenicu 12. jula, radio na formiranju novog SJB-a i da je bio raspoređen na kontrolni punkt u pravcu Zelenog Jadra i na kontrolni punkt kod Domavije; povremeno je i patrolirao gradom. V. Nenad Deronjić, T. 40698, 40704 (2. juli 2013.); D3760 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 8186–8191; par. 226. V. takođe Nenad Deronjić, T. 40694 (2. juli 2013.); Nenad Deronjić, D3760 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 8204–8205.

¹⁷⁶⁴⁰ Svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3287 (pod pečatom); svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3215–3216, 3267–3268, 3272–3273 (pod pečatom); Momir Nikolić, T. 24665–24666 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9; P5136 (Bilten dnevnih događaja CJB-a

dana, koliko je tamo bio angažovan.¹⁷⁶⁴¹ Svjedok KW558 potkrijepio je Deronjićevo svjedočenje rekavši da je Deronjić, iako je početkom jula 1995. "povremeno" bio u Konjević Polju, 13. jula otišao za Srebrenicu.¹⁷⁶⁴² Perić je u svom svjedočenju takođe izjavio da Deronjića uopšte nije vidio na kontrolnom punktu u Konjević Polju tokom tri-četiri dana, koliko je tamo bio raspoređen oko 13. jula.¹⁷⁶⁴³ Isto tako, svjedok KW582 je izjavio da se ne sjeća da je vidio Deronjića kada je 13. jula bio na raskrsnici u Konjević Polju.¹⁷⁶⁴⁴ Suprotno svjedočenjima navedenim u ovom paragrafu, Momir Nikolić je izjavio da je 13. jula 1995. vidio i Nenada Deronjića i Mirka Perića na raskrsnici.¹⁷⁶⁴⁵

5202. Optuženi tvrdi da svjedočenju svjedoka KDZ065 i Momira Nikolića o tome da su vidjeli Nenada Deronjića u Konjević Polju 13. jula protivrječi svjedočenje samog Deronjića, svjedočenja Perića, svjedoka KW558 i svjedoka KW582, kao i dokazni predmet D3761.¹⁷⁶⁴⁶ S druge strane, tužilaštvo tvrdi da Deronjić nije vjerodostojan svjedok i da mu protivrječi više dokumenata, uključujući dokazni predmet D3761, koji pokazuje da su pripadnici Deronjićeve jedinice bili na borbenom zadatku 13. jula u Konjević Polju i da je sam Deronjić tog dana bio na dužnosti.¹⁷⁶⁴⁷ Osim toga, prema riječima tužilaštva, ništa u svjedočenjima svjedoka KW558, svjedoka KW582, a ni Perića ne protivrječi, niti dovodi u pitanje činjenicu da je svjedok KDZ065 identifikovao

Zvornik, 13.-14. juli 1995.); P6432 (Borbeni izvještaj 5. inženjerskog bataljona, 12. juli 1995.); P247 (Borbeni izvještaj 5. inženjerskog bataljona, 14. juli 1995.), str. 1–2; P6427 (Naređenje CJB-a Zvornik, 15. juli 1995.); P6428 (Depeša SJB-a Srebrenica CJB-u Zvornik, 16. juli 1995.); P6429 (Naređenje CJB-a Zvornik, 18. juli 1995.). V. takođe P6430 (Odluka MUP-a RS-a, 18. juni 1996.); D3761 (Izvod iz knjige dežurstava SJB-a Srebrenica).

¹⁷⁶⁴¹ Nenad Deronjić, T. 40700–40713 (2. juli 2013.); Nenad Deronjić, D3760 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 8207–8213, 8223, 8228–8229. V. takođe D3115 (Izjava svjedoka Branimira Tešića od 9. marta 2013.), par. 41.

¹⁷⁶⁴² Svjedok KW558, T. 40759, 40768–40769 (3. juli 2013.); svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6536, 6553. Prema riječima svjedoka KW558, 11. ili 12. jula 1995. stiglo je naređenje CJB-a Zvornik kojim je svim policajcima koji su prije rata radili u Srebrenici naređeno da se tamo vrate i formiraju novu policijsku stanicu; svjedok KW558 pretpostavlja da je Deronjić postupio po tom naređenju i da je otišao iz Konjević Polja 11. ili 12. jula, s obzirom na to da je policijska stanica u Srebrenici formirana poslijepodne 12. jula. Svjedok KW558, T. 40759–40761 (3. juli 2013.); svjedok KW558, D3764 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 6536–6538, 6552–6554. V. takođe svjedok KW558, T. 40760–40763, 40767–40770 (3. juli 2013.).

¹⁷⁶⁴³ Mirko Perić, T. 40788–40789 (3. juli 2013.); D3852 (Izjava svjedoka Mirka Perića od 1. jula 2013.), par. 22, 29. Ali v. Nenad Deronjić, T. 40701–40702 (2. juli 2013.) (gdje je svjedok tvrdio da je vidio Perića u Konjević Polju 11-12. jula). V. takođe Nenad Deronjić, D3760 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 8218–8219.

¹⁷⁶⁴⁴ Svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3534–3535.

¹⁷⁶⁴⁵ Momir Nikolić, T. 24665–24666 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9. Vijeće napominje da optuženi tvrdi da je ta potkrepa od strane Momira Nikolića samo još jedan primjer Nikolićevog sračunatog pokušaja da u cijelosti potkrijepi tezu tužilaštva, bez obzira na njenu tačnost. Završni podnesak odbrane, par. 2496.

¹⁷⁶⁴⁶ Završni podnesak odbrane, par. 2496.

¹⁷⁶⁴⁷ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 52.

Deronjića, prvo, pošto oni jednostavno nisu ni vidjeli Deronjića 13. jula, i drugo, pošto niko od njih nije izjavio da je bio prisutan na lokacijama na kojima je svjedok KDZ065 vidio Deronjića.¹⁷⁶⁴⁸

5203. Vijeće je već konstatovalo da se ne može osloniti na svjedočenja Deronjića, Perića i svjedoka KW558 u vezi s događajima u kući u kojoj je bila veza. Vijeće smatra da ista logika važi i za njihova svjedočenja o prisustvu Deronjića u Konjević Polju 13. jula, te stoga njihova svjedočenja nisu dovela u pitanje, niti su uspješno osporila svjedočenje svjedoka KDZ065. Iako je Vijeće konstatovalo da je svjedočenje svjedoka KW582 dovoljno pouzdano i da ima dovoljnu dokaznu vrijednost da bi bilo prihvaćeno na osnovu pravila *92quater*,¹⁷⁶⁴⁹ ono takođe konstatuje da dijelovi tog svjedočenja koji su relevantni za ovo konkretno pitanje nisu uspješno osporili svjedočenje svjedoka KDZ065.

5204. Kada je izdvojeno razmatralo svjedočenje svjedoka KDZ065, Vijeće je napomenulo da je svjedok KDZ065 prvi put identifikovao Deronjića kao jednog od počinitelja ubijanja na rijeci Jadar u svojoj izjavi iz 1999., iako ga nije identifikovao u svojim ranijim izjavama.¹⁷⁶⁵⁰ Iako Vijeće ne smatra da je objašnjenje koje je svjedok KDZ065 dao u vezi s tim propustom u potpunosti zadovoljavajuće, ono smatra da to ne utiče na njegovu vjerodostojnost, niti njegovo svjedočenje u cijelosti čini nepouzdanim. Konkretnije, Vijeće prihvata identifikaciju Deronjića od strane svjedoka KDZ065 kao jednog od počinitelja ubijanja. Kako je navedeno gore u tekstu, svjedočenje svjedoka KDZ065 da je u kući u kojoj je bila veza vidio Sinanovića i Salihovića potvrdilo je više drugih svjedoka.¹⁷⁶⁵¹ Dalje, Vijeću su predloženi dokazi o prisustvu snaga bosanskih Srba na raskrsnici u Konjević Polju 13. jula, a koji su u skladu sa svjedočenjem svjedoka KDZ065.¹⁷⁶⁵² Isto tako, Vijeće u svjedočenju svjedoka KDZ065 nije pronašlo pokazatelje koji bi ukazivali na to da je on lažno identifikovao i inkriminisao Deronjića. Prema tome, uprkos protivrječnim dokazima koji su predloženi Vijeću a o kojima je bilo riječi u paragrafu 5200 gore u tekstu, i posebno u svjetlu toga što je Momir Nikolić potkrijepio identifikaciju Deronjića od strane svjedoka KDZ065, Vijeće konstatuje da je Nenad Deronjić bio prisutan na raskrsnici u Konjević Polju 13. jula 1995. i da je učestvovao u ubijanju na rijeci Jadar.

5205. Iz gore navedenih razloga, Vijeće konstatuje da su 13. jula 1995. pripadnici snaga bosanskih Srba – uključujući barem jednog pripadnika SJB-a Bratunac, Nenada Deronjića – pogubili 15

¹⁷⁶⁴⁸ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 52.

¹⁷⁶⁴⁹ V. Odluka po zahtjevu optuženog da se prihvati svjedočenje svjedoka KW582 na osnovu pravila *92quater*, 3. februar 2014, par. 13–15.

¹⁷⁶⁵⁰ Svjedok KDZ065, P335 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3215–3216; 3251–3255, 3268–3272 (pod pečatom).

¹⁷⁶⁵¹ V. par. 5201.

¹⁷⁶⁵² V. par. 5167.

muškaraca, bosanskih Muslimana, na jednom mjestu na osami, na obali rijeke Jadar. Vijeće takođe zaključuje da je među tih 15 ubijenih muškaraca, bosanskih Muslimana, bio i jedan dječak koji je imao 14 ili 15 godina.

(B) Cerska dolina

(1) Uvod

5206. U Optužnici se navodi da je 13. jula 1995. izvršeno ubistvo i potom pokopavanje oko 150 muškaraca, bosanskih Muslimana, na jednom mjestu pored kolskog puta u Cerskoj dolini, na oko tri kilometra od Konjević Polja.¹⁷⁶⁵³ Tužilaštvo je u Pretpretresnom podnesku pojasnilo svoj stav da se ovo pogubljenje nije dogodilo 13. jula, već negdje između 13. i 17. jula 1995.¹⁷⁶⁵⁴ Međutim, tužilaštvo u Završnom podnesku tvrdi da je pogubljenje izvršeno 17. jula ili približno tog datuma.¹⁷⁶⁵⁵

(2) Svjedok KDZ066

5207. Vijeće je prihvatilo transkript svjedočenja svjedoka KDZ066 iz predmeta *Krstić* na osnovu pravila 92bis. Svjedok KDZ066 je u svom svjedočenju izjavio da se 13. jula 1995. s još osmoricom ljudi koji su bježali iz Srebrenice nalazio na brdu između sela Krke i Jelah, otprilike 500 metara od puta Konjević Polje–Nova Kasaba.¹⁷⁶⁵⁶ Oko 14:00 sati, dok je gledao prema Cerskoj dolini,¹⁷⁶⁵⁷ svjedok KDZ066 je vidio autobuse – za koje su on i drugi pretpostavili da prevoze žene i djecu – kako iz Konjević Polja idu u pravcu Nove Kasabe.¹⁷⁶⁵⁸ Svjedok KDZ066 je zatim vidio još tri autobusa¹⁷⁶⁵⁹ – za koje je pretpostavio da su puni ljudi¹⁷⁶⁶⁰ – kako odlaze iz Konjević Polja, skreću desno s asfaltnog puta prema Kamenici, prelaze most preko rijeke Jadar i idu uzbrdo u pravcu

¹⁷⁶⁵³ Optužnica, Incident ubijanja 2.1. iz Priloga E.

¹⁷⁶⁵⁴ Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 241.

¹⁷⁶⁵⁵ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 145.

¹⁷⁶⁵⁶ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2735–2737, 2741–2743. Svjedok KDZ066 je objasnio da je uspio da dođe do brda Dolina, jer je poznavao to područje od prije rata. Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2736, 2741–2743.

¹⁷⁶⁵⁷ Svjedok KDZ066 je s brda "imao [...] dobar pogled" na područje Konjević Polja i Nove Kasabe, put koji je vodio za Novu Kasabu i polje iza puta. Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2741–2742.

¹⁷⁶⁵⁸ Svjedok KDZ066 je pretpostavio da ljude prevoze iz Potočara. Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2737, 2785–2787.

¹⁷⁶⁵⁹ Svjedok KDZ066 je objasnio da ne može da kaže kakvi su to autobusi bili, niti iz "[kojeg su preduzeća bili]. Ja nisam mogao da primijetim slova, bio sam na brdu daleko". V. svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2740.

¹⁷⁶⁶⁰ Svjedok KDZ066 je u svom svjedočenju izjavio da nije vidio da li su autobusi bili puni ljudi, ali da "pretpostavlja[...]" da jesu. Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2774, 2780.

Cerske.¹⁷⁶⁶¹ Iza autobusa je išao jedan oklopni transporter "[i još dva traktora točkaša]".¹⁷⁶⁶² Jedno od vozila bilo je zeleno i u njemu su bili vojnici u maskirnim uniformama.¹⁷⁶⁶³ U jednom trenutku, sva vozila su zamakla za krivinu prema šumi i svjedok KDZ066 više nije mogao da ih vidi.¹⁷⁶⁶⁴

5208. Prema riječima svjedoka KDZ066, pet do petnaest minuta kasnije, u istom pravcu je prošao žuti utovarivač s korpom ili kašikom.¹⁷⁶⁶⁵ Istovremeno, počela je pucnjava, najprije iz pješadijskog naoružanja, ali se intenzitet zatim pojačao pošto je vatra iz mitraljeza odjekivala dolinom.¹⁷⁶⁶⁶ Svjedok KDZ066 je opisao taj prizor na sljedeći način: "[J]ak[a] pucnjav[a] [...] tu je tuklo, strašno je tu tuklo [...] tu je treštalo pravo".¹⁷⁶⁶⁷ Pucnjava je trajala 15 do 30 minuta.¹⁷⁶⁶⁸ Kada je prestala, autobusi – koji su, prema riječima svjedoka KDZ066, sada bili prazni – otišli su natrag istim putem u pravcu Konjević Polja, a za njima je išao oklopni transporter.¹⁷⁶⁶⁹ Otprilike 30 minuta kasnije, istim putem prošao je i utovarivač.¹⁷⁶⁷⁰

5209. Svjedok KDZ066 je u svom svjedočenju izjavio da je na području Cerske i njene okoline ostao do septembra 1995.¹⁷⁶⁷¹ U nekom trenutku u septembru, svjedok KDZ066 i neki ljudi koje je sreo odlučili su da pokušaju pronaći lokaciju na kojoj je 13. jula izvršeno strijeljanje, prateći put koji od Cerske vodi do raskrsnice u Konjević Polju.¹⁷⁶⁷² Ova grupa je na kraju pronašla grobnicu s lijeve strane puta, zatranu "taze zemlj[om]".¹⁷⁶⁷³ Ona je bila otprilike 25 koraka dugačka i 10 koraka široka.¹⁷⁶⁷⁴ Svjedok KDZ066 je prepoznao da je to grobnica jer je zaudarala.¹⁷⁶⁷⁵ Preko puta

¹⁷⁶⁶¹ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2737–2738, 2772–2773.

¹⁷⁶⁶² V. svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2737.

¹⁷⁶⁶³ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2738–2739.

¹⁷⁶⁶⁴ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2737, 2739–2740.

¹⁷⁶⁶⁵ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2737, 2740.

¹⁷⁶⁶⁶ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2737, 2739, 2741.

¹⁷⁶⁶⁷ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2781.

¹⁷⁶⁶⁸ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2739, 2781.

¹⁷⁶⁶⁹ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2739, 2780–2781, 2787.

¹⁷⁶⁷⁰ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2739, 2780.

¹⁷⁶⁷¹ Vijeće napominje da vremenske odrednice na tom mjestu u svjedočenju svjedoka KDZ066 nisu vrlo jasne, ali izgleda da je svjedok KDZ066 proveo više od četiri mjeseca na području Cerske i u njenoj okolini, krećući se po raznim lokacijama i selima, da bi na kraju, otprilike sredinom novembra, prešao na teritoriju koju su držali bosanski Muslimani. V. svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2743, 2748–2750, 2759, 2774–2777, 2788.

¹⁷⁶⁷² Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2751–2752.

¹⁷⁶⁷³ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2752–2753, 2777.

¹⁷⁶⁷⁴ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2753. Od svjedoka KDZ066 je zatraženo da na skiciranoj mapi pokaže približnu lokaciju masovne grobnice i on je pokazao na pravougaonik odmah ispod i desno od Cerske. Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2753; P203 (Mapa s ucrtanom lokacijom masovne grobnice u Cerskoj). Svjedok KDZ066 je potom na nizu fotografija koje su mu predočene identifikovao lokaciju masovne grobnice. Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2757–2759; P222 (Fotografije lokacije u Cerskoj); P209 (Fotografija masovne grobnice u dolini Cerske).

¹⁷⁶⁷⁵ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2754, 2777.

grobnice, s desne strane puta, svjedok KDZ066 je vidio mjesto s koga je utovarivač otkopao zemlju, kao i tragove točkova utovarivača,¹⁷⁶⁷⁶ ali nije vidio ni kosti ni tijela.¹⁷⁶⁷⁷

5210. Vijeće je od Jean-Renéa Ruez također čulo da je grobnica u Cerskoj otkrivena 1996. korištenjem, između ostalog, informacija koje je dao svjedok KDZ066.¹⁷⁶⁷⁸ Pošto je pronašao to područje, Ruez je upotrijebio dva vazдушna snimka od 5. i 27. jula 1995. kako bi pokazao da je s lijeve strane puta, gdje su bačena tijela, zemlja prekopavana, kao i da je zemlja prekopavana s desne strane puta, gdje je utovarivač iskopao zemlju kako bi zatrpao tijela.¹⁷⁶⁷⁹

5211. Iz razloga koji su detaljno objašnjeni u paragrafima koji slijede, Vijeće konstatuje da je iskaz svjedoka KDZ066 problematičan i da dovodi u ozbiljnu sumnju njegovu vjerodostojnost, te se stoga nije uvjerilo u pouzdanost velikih dijelova njegovog svjedočenja.

5212. Prvo, tokom svjedočenja u predmetu *Krstić*, svjedok KDZ066 je izjavio da se ubijanje u Cerskoj dolini dogodilo 13. jula 1995.¹⁷⁶⁸⁰ Svjedok KDZ066 je to nedvosmisleno tvrdio, uprkos činjenici da je prije tog svjedočenja dao dvije izjave u kojima je najprije tvrdio da se ubijanje u Cerskoj dolini dogodilo 22. jula, a potom da se dogodilo 14. jula.¹⁷⁶⁸¹ Kako je navedeno gore u tekstu, svjedok KDZ066 je izjavio da je, dok je bio na brdu, vidio autobuse za koje su on i drugi "pretpostavili" da prevoze žene i djecu iz Konjević Polja u pravcu Nove Kasabe i prema "slobodnoj

¹⁷⁶⁷⁶ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2753–2754, 2777.

¹⁷⁶⁷⁷ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2778–2779.

¹⁷⁶⁷⁸ Ruez je objasnio da, dok je sa svojom ekipom 1996. obilazio to područje i vozio se dolinom – i snimao cijelo to putovanje – nije uspio da pronađe grobnicu na osnovu informacija koje je dao svjedok KDZ066; po povratku, Ruez je taj video-snimak pokazao drugom očevicu, koji je uspio da Ruez i njegovu ekipu usmjeri na konkretno područje; tokom tog drugog putovanja, Ruez i njegova ekipa slijedili su tačne upute koje im je dao drugi očevidac, provjerili ih i tom prilikom pronašli grobnicu. Jean-René Ruez, T. 23743–23744, 23746–23749 (27. januar 2012.). Ruez je objasnio da mu je taj drugi svjedok rekao da je, kada je 13. jula tokom noći bosonog prelazio preko tog područja, hodao po "ljepljivoj tvari za koju je zaključio da se radi o krvi" i nastavio da se kreće ka vrhu doline. Jean-René Ruez, T. 23740–23741 (27. januar 2012.), T. 23996 (1. februar 2012.). V. također P4311 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Cerska – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 8, 11 (gdje se objašnjava da je, iako je preliminarno izviđanje područja Cerske izvršeno u aprilu 1996., grobnicu u Cerskoj locirala ekipa istražitelja Međunarodnog suda predvođena Ruezom tokom kasnije istrage provedene 29. maja 1996.).

¹⁷⁶⁷⁹ Jean-René Ruez, T. 23748–23749 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 68. V. također P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), str. 3.

¹⁷⁶⁸⁰ V. svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2737 (gdje je svjedok rekao da je to bilo "13. jula, to je bio dan četvrtak, [da se] dobro [...] sjeća[...], bilo je oko dva sata poslijepodne [...]"). Vijeće napominje da je 13. juli 1995. zaista bio četvrtak.

¹⁷⁶⁸¹ Vijeće napominje da je svjedok KDZ066 dao prvu izjavu Ministarstvu unutrašnjih poslova BiH 22. novembra 1995. – samo nekoliko dana nakon što je, kako tvrdi, došao na teritoriju koju su držali bosanski Muslimani – i da je drugu izjavu dao istražitelju tužilaštva nekoliko mjeseci kasnije, odnosno 17. januara 1996. Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2772–2774. Vijeće također napominje da svjedok KDZ066 nije objasnio Pretresnom vijeću u predmetu *Krstić* zašto je u te tri prilike naveo datume koji se ne podudaraju. V. svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2772–2774, 2787–2788.

teritoriji".¹⁷⁶⁸² S obzirom na to da su žene i djeca tog datuma zaista autobusima prevezeni iz Potočara,¹⁷⁶⁸³ pretpostavka svjedoka KDZ066 išla bi u prilog njegovoj tvrdnji da su se događaji koje je opisao dogodili 13. jula 1995.

5213. Međutim, optuženi je tokom cijelog postupka osporavao datum koji je svjedok KDZ066 naveo kao datum ubijanja u Cerskoj dolini.¹⁷⁶⁸⁴ Iako je Ruez potkrijepio svjedočenje svjedoka KDZ066 u vezi s tim datumom, Vijeće napominje da je njegova tvrdnja zasnovana isključivo na verziji događaja koju je iznio svjedok KDZ066.¹⁷⁶⁸⁵ Međutim, i Dušan Janc i Richard Butler su potvrdili da je utvrđivanje tačnog datuma ubijanja u Cerskoj dolini problematično.¹⁷⁶⁸⁶ Dalje, Richard Haglund je takođe napomenuo da su dvije od žrtava koje su pokopane u grobnici u Cerskoj posljednji put viđene žive nakon jula.¹⁷⁶⁸⁷ Kako je navedeno gore u tekstu, čak je i tužilaštvo sada priznalo da se ubijanje u Cerskoj dolini nije dogodilo 13. jula, već 17. jula ili približno tog datuma.¹⁷⁶⁸⁸ Što je još važnije, i o čemu će detaljno biti riječi dolje u tekstu, Vijeću su predloženi dodatni dokazi koji pokazuju da je jedan broj žrtava pronađenih u grobnici u Cerskoj posljednji put viđen živ raznih datuma, naprimjer, 13. jula ili poslije 13. jula, pa čak i u avgustu 1995.¹⁷⁶⁸⁹ Prema tome, iako Vijeće ne spori da je svjedok napravio grešku u pogledu konkretnog datuma događaja, opis prevoza stanovnika iz Potočara koji je dao svjedok KDZ066 – koji više nije bio moguć 17. jula ili poslije tog datuma – pobudio je ozbiljnu rezervisanost Vijeća u pogledu njegove vjerodostojnosti.

5214. Pored nepodudarnosti u vezi s datumom događaja u Cerskoj dolini, o kojima je bilo riječi u prethodnom paragrafu, Vijeće konstatuje da i drugi dijelovi svjedočenja svjedoka KDZ066 sadrže protivrječnosti ili nedosljednosti. Naprimjer, svjedok KDZ066 je izjavio da je vidio tri autobusa – za koje je pretpostavio da su bili puni ljudi – kako odlaze iz Konjević Polja, skreću desno s asfaltnog puta prema Kamenici i idu uzbrdo u pravcu Cerske;¹⁷⁶⁹⁰ i iza njih najmanje još dva vozila,

¹⁷⁶⁸² V. par. 5207.

¹⁷⁶⁸³ V. par. 5102.

¹⁷⁶⁸⁴ V. T. 23996 (1. februar 2012.); T. 27043 (28. mart 2012.); T. 27804–27805 (20. april 2012.).

¹⁷⁶⁸⁵ V. Jean-René Ruez, at T. 23996 (1. februar 2012.), gdje ga je optuženi pitao da li je moguće da je ubijanje u Cerskoj izvršeno 14. jula, na šta je Ruez odgovorio: "Ne. Na osnovu razgovora sa svjedokom koji se nalazio gore na brdu [...], kada je on vidio tri autobusa koje je pratio jedan oklopni transporter ispred i jedan iza tog malog konvoja, a zatim je vidio kako u dolinu dolazi utovarivač. To je bilo 13. [...] Dakle, to pogubljenje se dogodilo 13. jula." V. takođe Jean-René Ruez, T. 23741 (27. januar 2012.).

¹⁷⁶⁸⁶ V. Dušan Janc, T. 27043–27044 (28. mart 2012.); Richard Butler, T. 27805 (20. april 2012.). V. takođe P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 6.26–6.27; Richard Butler T. 27804–27805 (20. april 2012.).

¹⁷⁶⁸⁷ P4311 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Cerska – Dio I", 15. juni 1998.), str. viii, 56–57.

¹⁷⁶⁸⁸ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 145.

¹⁷⁶⁸⁹ V. par. 5220.

¹⁷⁶⁹⁰ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2737–2738, 2772–2773.

od kojih su u jednom bili vojnici u maskirnim uniformama.¹⁷⁶⁹¹ Međutim, svjedok KDZ066 nije objasnio kako je moguće da je, s jedne strane, prihvatio da se nalazio suviše daleko od autobusa da bi mogao da kaže kojem su preduzeću pripadali ti autobusi i da li su bili puni ljudi ili ne, a, s druge strane, nije oklijevao da kaže da su u jednom od vozila koja su pratila autobuse bili vojnici u maskirnim uniformama.¹⁷⁶⁹²

5215. Vijeće prihvata da manje nepodudarnosti u nekom konkretnom svjedočenju ne čine svjedočenje nužno nepouzdanim. Međutim, u ovom slučaju, pošto je razmotrilo svjedočenje svjedoka KDZ066 o prevozu stanovnika 13. jula i druge protivrječnosti i nedosljednosti koje je identifikovalo u verziji događaja koju je iznio svjedok KDZ066, Vijeće konstatuje da se nije uvjerilo da je svjedok KDZ066 vjerodostojan i da je njegovo svjedočenje pouzdano. Prema tome, Vijeće se ne oslanja na verziju događaja koju je iznio svjedok KDZ066.

(3) Forenzički dokazi

5216. Pored svjedočenja svjedoka KDZ066, Vijeću su predloženi forenzički dokazi koje su istražitelji tužilaštva i vještaci iz organizacije Ljekari za ljudska prava ekshumirali u periodu od 7. do 18. jula 1996. iz grobnice u Cerskoj dolini.¹⁷⁶⁹³ William Haglund, koji je 1996. bio viši forenzički savjetnik tužilaštva,¹⁷⁶⁹⁴ sastavio je 1998. godine izvještaj na osnovu dokaza prikupljenih tokom ispitivanja i iskopavanja grobnice koja su obavljena 1996.¹⁷⁶⁹⁵

5217. Haglund je u svom svjedočenju izjavio da je grobnica u Cerskoj bila primarna i neprekopavana grobnica,¹⁷⁶⁹⁶ koja se nalazila sa sjeverne strane nasipa duž kolskog puta; bila je

¹⁷⁶⁹¹ Svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2737–2739.

¹⁷⁶⁹² V. svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2738–2740 (gdje je svjedok naveo da ne može da kaže kakvi su to autobusi bili, iz "[kojeg su preduzeća bili], bio je neki natpis. Ja nisam mogao da primijetim slova, bio sam na brdu daleko"), T. 2774, 2780 (gdje je svjedok izjavio da nije vidio da li su autobusi bili puni ljudi, ali da "pretpostavlja[...]" da jesu). Isto tako, Vijeće je utvrdilo nepodudarnosti u svjedočenju svjedoka KDZ066 u vezi s brojem i tipom vozila za koja tvrdi da ih je vidio kako prate ta tri autobusa. V. svjedok KDZ066, P337 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2737 (gdje je svjedok izjavio sljedeće: "Za [autobusima] je otiš'o transporter i [još dva traktora točkaša.]), T. 2738 (gdje je svjedok izjavio sljedeće: "Da, taj transporter mogu [...] samo ovako sam primijetio. Vidio sam traktor točkaš zelene boje."), T. 2739 (gdje samo pominje autobuse, rovokopač i oklopni transporter), i T. 2779–2781 (gdje ponovo govori, odgovarajući na pitanja Vijeća, o vozilima koja je vidio 13. jula, ne pominjući "traktore točkaše", već samo autobuse, oklopni transporter i utovarivač).

¹⁷⁶⁹³ P4311 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Cerska – Dio I", 15. juni 1998.), str. 1; P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 37. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1696.

¹⁷⁶⁹⁴ William Haglund, T. 23873 (30. januar 2012.); P4309 (Biografija dr Williama Haglunda).

¹⁷⁶⁹⁵ P4311 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Cerska – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 1.

¹⁷⁶⁹⁶ Haglund je objasnio da se zaključak da je grobnica neprekopavana može donijeti na osnovu činjenice da su posmrtni ostaci relativno netaknuti i da je, u takvim grobnicama, proces raspadanja ubrzaniji. William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3737–3738. V. William Haglund, T. 23949 (31. januar

dugačka 30 metara i spuštala se šest metara niz nagib.¹⁷⁶⁹⁷ Haglund je u izvještaju objasnio da je raspon starosti 150 žrtava muškog pola bio od 11 do 50 godina.¹⁷⁶⁹⁸ Od 150 ekshumiranih tijela, 147 nosilo je civilnu odjeću.¹⁷⁶⁹⁹ Osim toga, u grobnici je pronađeno ukupno 48 ligatura,¹⁷⁷⁰⁰ od kojih se 24 nalazilo oko ručnih zglobova ili ruku koje su ljudima bile vezane na leđima; pored toga, jednoj osobi bili su vezani gležnjevi.¹⁷⁷⁰¹

5218. Što se tiče uzroka i načina smrti, Haglund je zaključio da je 149 od 150 osoba umrlo od strijelnih rana, a većina njih od višestrukih strijelnih rana.¹⁷⁷⁰² Što se tiče okolnosti smrti i pokopavanja, Haglund je objasnio da su čahure bile razbacane cijelom dužinom udaljenog dijela puta, gdje su tijela bila položena.¹⁷⁷⁰³ Čahure pronađene u samoj grobnici podudarale su se s onima pronađenim duž puta na lokaciji grobnice, što ukazuje na to da je na žrtve u grobnici pucano na

2012.) (gdje je, nakon što ga je optuženi pitao da li postoji mogućnost da su nova tijela kasnije dodata u grobnicu, objasnio da je prilikom ispitivanja rasta biljaka na lokaciji grobnice uočio da su te biljke mlađe od biljaka na okolnom području, ali da su rasle istovremeno, što dokazuje da se radi o jednom pokopavanju).

¹⁷⁶⁹⁷ William Haglund, T. 23887 (30. januar 2012.); P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3733, 3737.

¹⁷⁶⁹⁸ William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3734; P4311 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Cerska – Dio I", 15. juni 1998.), str. viii, 11, 25, 28. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1698, 1699; Jose Baraybar, P4029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3811; P4036 (Izvještaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izvještaj o antropološkom pregledu ljudskih ostataka iz istočne Bosne tokom 2000. godine", 2. februar 2001.), str. 5; P4037 (Izvještaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Procjena minimalnog broja osoba koje je MKSJ ekshumirao od 1996. do 2001.", 4. januar 2004.), str. 7; Jean-René Ruez, T. 23749–23750 (27. januar 2012.).

¹⁷⁶⁹⁹ P4311 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Cerska – Dio I", 15. juni 1998.), str. 50. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1700.

¹⁷⁷⁰⁰ P4506 (Zbirka fotografija pod naslovom "Povezi za oči i ligature iz Srebrenice – tom 2: Lažete 2, cesta prema Hodžićima 3, 4 i 5, brana kod Petkovaca, Liplje 2, Cerska i Zeleni Jadar 5"), str. 231–232; P4507 (Tabela fotografija poveza za oči i ligatura i mjesta na kojima su se nalazili, 16. septembar 2009.); P4509 (Kolažna fotografija poveza za oči iz Srebrenice, 5. mart 2012.).

¹⁷⁷⁰¹ William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3734; P4311 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Cerska – Dio I", 15. juni 1998.), str. viii; str. 50; P4506 (Zbirka fotografija pod naslovom "Povezi za oči i ligature iz Srebrenice – tom 2: Lažete 2, cesta prema Hodžićima 3, 4 i 5, brana kod Petkovaca, Liplje 2, Cerska i Zeleni Jadar 5"), str. 231–232. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1701.

¹⁷⁷⁰² Uzrok smrti jedne osobe nije utvrđen; William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3734; P4311 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Cerska – Dio I", 15. juni 1998.), str. 51–52. V. takođe Jean-René Ruez, T. 23749–23750 (27. januar 2012.); činjenica o kojoj je presuđeno 1698. Vijeće napominje da je Dušan Dunjić osporavao metodologiju koju je koristio William Haglund u svom izvještaju o grobnici u Cerskoj tako što je istakao neke od zaključaka Komiteta iz San Antonija o Haglundovom izvještaju. D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 3–4. V. Dušan Dunjić, T. 41785–41787, 41820 (23. juli 2013.). V. takođe Završni podnesak odbrane, par. 2648. Međutim, Vijeće se nije uvjerilo u Dunjićevo objašnjenje zašto u svom izvještaju nije naveo reference na konačne zaključke Komiteta, koji je zaključio da nije bilo pokazatelja da je Haglund išta pogrešno napravio, niti bilo čega u vezi s ekshumacijama što bi ugrozilo njihovu naučnu valjanost. Dušan Dunjić, T. 41813–41818 (23. juli 2013.). V. takođe P4338 (Izvještaj Nadzorne komisije (San Antonio) u vezi s Williamom Haglundom, 2. februar 1998.); William Haglund, T. 23880–23882 (30. januar 2012.) (gdje svjedok prihvata zaključke Komiteta iz San Antonija). Pošto je ocijenilo sveukupne dokaze o ovom pitanju, Vijeće prihvata Haglundov izvještaj i zaključke sadržane u njemu.

¹⁷⁷⁰³ William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3733–3734.

lokaciji grobnice.¹⁷⁷⁰⁴ Na osnovu tih dokaza, Haglund je zaključio da su žrtve bile postrojene s južne strane puta, dok su oni koji su pucali na njih stajali s druge strane puta i na žrtve pucali iz automatskog oružja, rafalnom vatrom.¹⁷⁷⁰⁵ Dok je na žrtve pucano, one su padale preko ivice nasipa ili su se skotrljale nizbrdo, i zatrpane su samo površno zemljom koja je bila uklonjena kraj ceste, preko puta mjesta ukopa, pri čemu je korištena mehanizacija za kopanje.¹⁷⁷⁰⁶ Prema Haglundovim riječima, sve žrtve su bile pogubljene na licu mjesta.¹⁷⁷⁰⁷

5219. Na osnovu analize DNK, vještaci su uspjeli da pozitivno identifikuju 144 ekshumirana tijela kao osobe koje su se vodile kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice.¹⁷⁷⁰⁸

5220. Kako je navedeno gore u tekstu, Vijeću su predloženi dodatni dokazi koji pokazuju da su žrtve pronađene u grobnici u Cerskoj posljednji put videne žive raznih datuma, na dan 13. jula i nakon tog datuma.¹⁷⁷⁰⁹ Ti dokazi potiču prevashodno iz dokaznog predmeta P6705 koji, kako će detaljno biti objašnjeno dolje u tekstu,¹⁷⁷¹⁰ sadrži evidenciju osoba evidentiranih kao nestale poslije

¹⁷⁷⁰⁴ P4311 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Cerska – Dio I", 15. juni 1998.), str. 9–10. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1703.

¹⁷⁷⁰⁵ William Haglund, T. 23887–23888 (30. januar 2012.); P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3734. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1697; Jean-René Ruez, T. 23749 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 69.

¹⁷⁷⁰⁶ William Haglund, T. 23888 (30. januar 2012.), T. 23931–23932 (31. januar 2012.); P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3737. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1704; Jean-René Ruez, T. 23745–23746, 23749 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 62–64; P4282 (Fotografija doline Cerske s oznakama koje je unio Jean-René Ruez). Haglund je dodao da se korištena zemlja sastojala od sitnog šljunka i da je nije bilo mnogo bačeno preko tijela, tako da je, kada je grobnica pronađena, veliki broj tijela već bio djelimično skeletizovan. William Haglund, T. 23888 (30. januar 2012.); P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3738. V. takođe William Haglund, T. 23926 (31. januar 2012.).

¹⁷⁷⁰⁷ P4311 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Cerska – Dio I", 15. juni 1998.), str. 10, 56–57.

¹⁷⁷⁰⁸ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 3, 8 (gdje se upućuje na identifikaciju 149 osoba iz grobnice u Cerskoj); Dušan Janc, T. 26951–26952, 26956, 26959–26961 (27. mart 2012.) (gdje je Janc objasnio da jedinstveni DNK za koji je utvrđeno da ga ima pet od tih osoba ne odgovara nijednoj nestaloj osobi, tako da tih pet zapravo nisu identifikovane); P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 90–98 (pod pečatom). V. P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.). Vijeće napominje da se u činjenici o kojoj je presuđeno 1702, koja se zasniva na Manningovom izvještaju prihvaćenom u predmetu *Krstić*, pominje identifikacija devet osoba. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1702; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 38, 96, 98. Očita nepodudarnost između te činjenice i dokaza prihvaćenih u ovom predmetu, u kojima se upućuje na identifikaciju 144 osobe, može se objasniti činjenicom da je 2001. – godine kada je donijeta Prvostepena presuda u predmetu *Krstić* – proces identifikacije žrtava još bio u toku.

¹⁷⁷⁰⁹ V. par. 5213.

¹⁷⁷¹⁰ V. par. 5569–5572.

pada Srebrenice.¹⁷⁷¹¹ Prema dokaznom predmetu P6705, otprilike trećina od 150 žrtava ekshumiranih iz grobnice u Cerskoj vodila se kao nestala 18. jula 1995., ili poslije tog datuma, i to na raznim lokacijama na teritoriji opštine Bratunac, kao i u Baljkovici i Žepi.¹⁷⁷¹² Iako Vijeće prihvata da podaci prikupljeni u dokaznom predmetu P6705 možda imaju nedostataka i da možda nisu 100% tačni za sve osobe,¹⁷⁷¹³ ono smatra da su informacije koje su u njemu sadržane pouzdane barem za jedan broj tih osoba.

5221. Vijeće napominje da, osim gore opisanog opšteg osporavanja od strane Dunjića,¹⁷⁷¹⁴ optuženi nije osporavao forenzičke dokaze koji su Vijeću predloženi u vezi s grobnicom u Cerskoj. U tom pogledu, Vijeće nema razloga da sumnja u predložene forenzičke dokaze u vezi s uzrokom i načinom smrti ekshumiranih žrtava, te se uvjerilo da su barem neke – a najvjerojatnije mnogo njih – bile žrtve strijeljanja. Međutim, Vijeće ima sumnje u vezi s okolnostima smrti. Kako je navedeno gore u tekstu, otprilike trećina žrtava ekshumiranih iz grobnice možda je viđena živa poslije 17. jula 1995. na raznim lokacijama. Vijeće konkretno napominje u vezi s 24 osobe, čija su tijela pronađena vezana ligaturama, da se većina njih vodi nestalim na raznim lokacijama različitih datuma, i da je najmanje njih osam nestalo poslije 18. jula 1995.¹⁷⁷¹⁵ Na osnovu tih dokaza, krajnje je nevjerovatno da je svih 150 žrtava pogubljeno odjednom u Cerskoj dolini, kako se opisuje u Haglundovom izvještaju, ili kako se navodi u Optužnici. Vijeće podsjeća na dokaze da je grobnica u Cerskoj dolini iskopana 27. jula 1995.;¹⁷⁷¹⁶ međutim, taj dokaz sam po sebi Vijeću nije od pomoći pri utvrđivanju kada se ubijanje tačno desilo i da li je poslije toga u toj grobnici pokopano još tijela. Prema tome, iako se Vijeće uvjerilo da su barem neka od tijela ekshumiranih iz grobnice u Cerskoj bila žrtve strijeljanja, Vijeće ne može donijeti zaključak o tome koliko njih je ubijeno i kada. Nepodudarnosti u dokazima u vezi s brojem žrtava i datumima i mjestom njihovog nestanka značajne su i utiču na gotovo trećinu od ukupno 150 žrtava ekshumiranih iz grobnice u Cerskoj. Stoga to utiče na incident u cijelosti, kako je naveden u Optužnici.

¹⁷⁷¹¹ P6705 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.).

¹⁷⁷¹² V. npr. P4771 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 90–98 (pod pečatom) (gdje se navode imena tijela identifikovanih u grobnici Cerska); P6705 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.), *e-court* str. 26, 39, 41, 54, 58, 69, 75, 78, 89, 97, 129, 130, 132, 138, 141, 144, 179, 188, 190, 196, 202, 209.

¹⁷⁷¹³ V. par. 5571, fusnota 19020.

¹⁷⁷¹⁴ V. fusnota 17702.

¹⁷⁷¹⁵ V. npr. P6705 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.), *e-court* str. 75, 78, 89, 129, 188, 190, 202, 209.

¹⁷⁷¹⁶ V. par. 5210.

(4) Zaključak

5222. Shodno tome, u svjetlu sveukupnih dokaza o kojima je bilo riječi gore u tekstu, Vijeće se nije uvjerilo van svake razumne sumnje da se incident u Cerskoj dolini dogodio onako kako je navedeno u Optužnici.

(C) Skladište u Kravici

(1) Uvod

5223. U Optužnici se navodi ubistvo više od 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, 13. jula 1995. u jednom velikom skladištu, u selu Kravici. U Optužnici se navodi da su tijela žrtava 14. jula 1995. prevezena do dvije velike masovne grobnice u obližnjim selima Glogova i Ravnice.¹⁷⁷¹⁷

5224. Skladište u Kravici je jednospratni objekt u sklopu poljoprivredne zadruge Kravica na putu Bratunac–Konjević Polje.¹⁷⁷¹⁸ Nalazi se s desne strane iz pravca Konjević Polja ka Bratuncu, oko 700 metara od Žutog mosta na istoku i kilometar od livade u Sandićima na zapadu.¹⁷⁷¹⁹ Skladište u Kravici sastojalo se od veće prostorije koja se nalazila na zapadu (dalje u tekstu: Zapadna prostorija) i manje prostorije na istoku (dalje u tekstu: Istočna prostorija).¹⁷⁷²⁰

(2) Ubijanje

5225. U poslijepodnevni satima 13. jula 1995., svjedoku KDZ063 je naredeno da se ukrca u jedan od dva autobusa koji su zatočenike prevozili s livade u Sandićima u skladište u Kravici.¹⁷⁷²¹ Pripadnici snaga bosanskih Srba su zatočenicima po dolasku naredili da trčecim korakom što brže izađu iz autobusa i uđu u skladište; svjedok KDZ063 je ušao u Istočnu prostoriju.¹⁷⁷²²

¹⁷⁷¹⁷ Optužnica, Incident ubijanja 3.1 iz Priloga E.

¹⁷⁷¹⁸ Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13555, 13559; Jean-René Ruez, T. 23757 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 97–99; P205 (Fotografija skladišta u Kravici).

¹⁷⁷¹⁹ Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13555–13557, 13559–13561, 13570–13571; Jean-René Ruez, T. 23757–23758 (27. januar 2012.), T. 24068 (2. februar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 97–99; P4285 (Vazдушna fotografija skladišta u Kravici s oznakama koje je unio Jean-René Ruez). V. Jean-René Ruez, T. 23778–23779 (27. januar 2012.); P4289 (Video-snimak skladišta u Kravici), na 00:00:40–00:01:08 (na kojem se vidi udaljenost od livade u Sandićima do skladišta u Kravici).

¹⁷⁷²⁰ Jean-René Ruez, T. 23759–23760, 23763, 23770 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 100–101, 103, 110, 113; P4289 (Video-snimak skladišta u Kravici).

¹⁷⁷²¹ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6978–6983, 6987, 7056. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1705; svjedok KDZ071, T. 28539, 28548 (4. maj 2012.).

¹⁷⁷²² Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6987–6989; P262 (Vazдушna fotografija skladišta u Kravici s oznakama koje je unio svjedok KDZ063); P263 (Vazдушna fotografija skladišta u Kravici s oznakama koje je unio svjedok KDZ063). V. Jean-René Ruez, T. 23760–23762

5226. Ostalim muškarcima, bosanskim Muslimanima, na livadi u Sandićima, uključujući svjedoka KDZ071, naredili su da se postroje u kolonu po četiri i da krenu pješice ka skladištu u Kravici.¹⁷⁷²³ Pripadnicima 3. skelanskog voda naređeno je da se grupa zatočenika sprovede do skladišta, a pomagalo im je "nekoliko momaka iz Šekovića".¹⁷⁷²⁴ Zatočenike su okružili ljudi u uniformama i s automatskim puškama, koji su bili postavljeni na svakih pet metara duž puta.¹⁷⁷²⁵ Kada su zatočenici stigli u skladište u Kravici, naređeno im je da prođu pored autobusa, koji je bio parkiran ispred, i da uđu u objekt.¹⁷⁷²⁶ Svjedoka KDZ071 su odveli u Zapadnu prostoriju.¹⁷⁷²⁷

5227. Zatočenike su u grupama dovodili u skladište tokom dva sata, otprilike od 15:00 do 17:00 sati.¹⁷⁷²⁸ Obezbjedivali su ih pripadnici snaga bosanskih Srba – uključujući pripadnike 3. skelanskog voda i Bratunačke brigade¹⁷⁷²⁹ – koji su nosili zelene šarene uniforme.¹⁷⁷³⁰ Pripadnici 3. skelanskog voda su se rasporedili polukružno oko skladišta, sa strane i iza same zgrade.¹⁷⁷³¹ Drugi pripadnici snaga bosanskih Srba hodali su među zatočenicima i neke od njih ispitivali.¹⁷⁷³²

(27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), str. 110; P4285 (Vazдушna fotografija skladišta u Kravici s oznakama koje je unio Jean-René Ruez); P205 (Fotografija skladišta u Kravici) (gdje se vide strelica i kružić koji pokazuju Istočnu prostoriju).

¹⁷⁷²³ Svjedok KDZ071, T. 28538 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7090–7091, 7094, 7112–7113, 7123; D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 13 (pod pečatom). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1705.

¹⁷⁷²⁴ Svjedok KW679, T. 44117 (27. novembar 2013.) (zatvorena sjednica); D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 13 (pod pečatom). Svjedok KW679 je ocijenio da je u toj grupi bilo 300-400 zatočenika. D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 13 (pod pečatom).

¹⁷⁷²⁵ Svjedok KDZ071 je te muškarce opisao kao vojnike u vojnim uniformama. Svjedok KDZ071, T. 28538 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7113.

¹⁷⁷²⁶ Svjedok KDZ071, T. 28544 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7094, 7102, 7119. V. takođe svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1259 (gdje je svjedok izjavio da je, kada je autobus u koji se ukrcao 13. jula prošao pored skladišta u Kravici, vidio pedesetak Muslimana s rukama i šakama na vratu koji su izgledali prestrašeni).

¹⁷⁷²⁷ Svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7101–7104; svjedok KDZ071, P5028 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7127–7128 (pod pečatom); P5030 (Fotografija skladišta u Kravici s oznakama koje je unio svjedok KDZ071); P5031 (Fotografija skladišta u Kravici s oznakama koje je unio svjedok KDZ071); P5032 (Vazдушna fotografija skladišta u Kravici s oznakama koje je unio svjedok KDZ071); P205 (Fotografija skladišta u Kravici) (gdje se vidi strelica koja pokazuje na Zapadnu prostoriju). V. Jean-René Ruez, T. 23763 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 103.

¹⁷⁷²⁸ Svjedok KDZ071, T. 28546 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7123; svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6990.

¹⁷⁷²⁹ D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 13 (pod pečatom); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9. V. takođe P195 (Izvod iz knjige pacijenata Doma zdravlja Bratunac) (koji sadrži bilješku da je Miroslav Stanojević, pripadnik Crvenih beretki, ranjen 13. jula 1995. u Kravici).

¹⁷⁷³⁰ Jedan od tih ljudi nosio je plavi šljem UN-a. Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6990–6992. V. svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9360; svjedok KDZ070, P341 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 1260.

¹⁷⁷³¹ D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 14 (pod pečatom).

¹⁷⁷³² Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6991.

Muškarcima su naredili da predaju sve vrijedne predmete i dali su im vode.¹⁷⁷³³ Nekim muškarcima su dali cigarete.¹⁷⁷³⁴ Otprilike u 17:00 sati, skladište je bilo toliko ispunjeno da su se zatočenici gotovo gušili.¹⁷⁷³⁵

5228. Nešto poslije 16:30 sati, jedan od zatočenih bosanskih Muslimana koji je doveden u skladište oteo je pušku Krsti Dragičeviću – pripadniku 3. skelanskog voda – i ubio ga.¹⁷⁷³⁶ Rade Čuturić zvani Oficir, komandant 2. odreda iz Šekovića,¹⁷⁷³⁷ opekao je ruku kada je zgrabio cijev Dragičevićeve puške, pa je odveden je u Dom zdravlja u Bratuncu na zbrinjavanje.¹⁷⁷³⁸ Reagujući na ubistvo Dragičevića, pripadnici 3. skelanskog voda počeli su da pucaju na zatočenike.¹⁷⁷³⁹

¹⁷⁷³³ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6990–6992, 6995, 7057–7058.

¹⁷⁷³⁴ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6990–6991, 6995, 7057.

¹⁷⁷³⁵ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6989–6990, 7057; svjedok KDZ071, T. 28544–28548 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7095; svjedok KDZ071, P5028 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7125 (pod pečatom). Vijeće napominje da se dokazi o broju muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su na kraju držani u skladištu u Kravici razlikuju; analiza tih dokaza, zajedno s forenzičkim dokazima prihvaćenim u ovom predmetu, nalazi se dolje u tekstu. V. par. 5278.

¹⁷⁷³⁶ D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 28; Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13541, 13562, 13578–13579; P195 (Izvod iz knjige pacijenata Doma zdravlja Bratunac) (koji sadrži bilješku u kojoj se za Krstu Dragičevića iz Specijalne policije Skelani navodi "exitus letalis?", a kao datum/mjesto ranjavanja navodi se 13. juli 1995. u 19:00 sati u Kravici). Iako se vrijeme "19:00 [sati]" navedeno u bilješci u vezi s Dragičevićem odnosi na "datum [vrijeme] ranjavanja", Vijeće konstatuje da je 19:00 sati vrijeme kada je Dragičević dovezen u Dom zdravlja u Bratuncu, što se podudara sa svjedočenjem svjedoka KW679 da je, oko 18:30 sati, sanitetsko vozilo iz Bratunca preuzelo Dragičevićevo tijelo iz skladišta u Kravici. D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 21 (pod pečatom). V. D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 15–19 (pod pečatom).

¹⁷⁷³⁷ Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13539.

¹⁷⁷³⁸ Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13561–13562, 13578–13579; P195 (Izvod iz knjige pacijenata Doma zdravlja Bratunac) (koji sadrži bilješku da je Čuturić zadobio "opekotine unutrašnje strane dlana i II-IV prsta" 13. jula 1995. u Kravici, u 17:40 sati). V. D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 15–19 (pod pečatom); D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 28, 30.

¹⁷⁷³⁹ Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13563–13565; D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 20 (pod pečatom). V. D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 28, 30; Ljubomir Borovčanin, T. 39423 (6. juni 2013.), T. 39457 (7. juni 2013.); P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 4 (pod pečatom). V. takođe D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 15–19 (pod pečatom); Dane Katanić, T. 38669 (22. maj 2013.); D3115 (Izjava svjedoka Branimira Tešića od 9. marta 2013.), par. 40; Franc Kos, T. 42406–42407 (1. avgust 2013.); D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 9; Zvonko Bajagić, T. 41210 (10. juli 2013.); Ljubisav Simić, T. 37308–37309 (16. april 2013.); D3398 (Izjava svjedoka Ljubisava Simića od 7. aprila 2013.), par. 79; Neđo Nikolić, T. 39818–39819 (12. juni 2013.); D3690 (Izjava svjedoka Nede Nikolića od 8. juna 2013.), par. 20; Srblislav Davidović, T. 24413 (9. februar 2012.); Jovan Nikolić, T. 35498–35499, 35505–35506, 35511–35514, 35516–35517 (14. mart 2013.); D3126 (Izjava svjedoka Jovana Nikolića od 10. marta 2013.), par. 59; P6201 (Zapisnik o razgovoru s Jovanom Nikolićem, 10. oktobar 2005.), str. 5 svjedok KDZ480, T. 24224–24225 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ122, T. 26276 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7873 (pod pečatom); svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9363–9364, 9530–9531; Zoran Petrović-Piroćanac, P376 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18797–18800; Momir Nikolić, T. 24873 (16. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9. Svjedok KW679 je izjavio da su pripadnici 3. skelanskog voda tek nekoliko minuta pucali na zatočenike samo u skladištu, a da je zatim vatra prestala; prema riječima svjedoka KW679, tokom otprilike dva sata koliko je on bio u blizini skladišta poslije prve pucnjave, nekoliko vojnika,

5229. Milenko Pepić – pripadnik 2. voda 2. odreda iz Šekovića¹⁷⁷⁴⁰ – kojem su naredili da zaustavi saobraćaj na putu Bratunac–Konjević Polje,¹⁷⁷⁴¹ u svom svjedočenju je izjavio da je, dok je zaustavljao konvoj autobusa koji je prevozio muslimanske žene, djecu i starce iz Potočara, čuo intenzivnu pucnjavu iz pravca Kravice koja je trajala oko sat vremena.¹⁷⁷⁴² Borovčanin je došao u skladište nakon što je preko motorole obaviješten da se nešto "strašno" dogodilo i da treba tamo da ide.¹⁷⁷⁴³ Borovčanin je vidio gomilu od 20 do 30 tijela kako leže ispred glavnog ulaza u skladište

većinom starijih od 50 godina, u raznim vojnim uniformama i s poluautomatskim puškama, ulazilo je u skladište i otvaralo vatru. D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 22 (pod pečatom) (gdje je svjedok izjavio da je čuo da je jedan od tih muškaraca rekao da hoće da osveti svoja dva sina). Vijeće ne smatra da je ovo svjedočenje pouzdano, u svjetlu činjenice da svjedočenje svjedoka KW679 karakterišu neiskrenost i evazivnost.

¹⁷⁷⁴⁰ Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13538–13541.

¹⁷⁷⁴¹ Pošto je obaviješten da je kolona zatočenika koji su držani na livadi u Sandićima počela da se kreće, Borovčanin je naredio Čturiću da zaustavi saobraćaj na putu Bratunac–Konjević Polje. P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), dio 3, na 00:25:52–00:26:05; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 277; P667 (Video-snimak koji je snimio Zoran Petrović-Piroćanac), na 00:16:26–00:17:00; Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13559–13560. Čturić je pak naredio Pepiću da zaustavi konvoj autobusa koji su prevozili muslimanske žene, djecu i starce iz Potočara. P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13555–13557, 13559, 13595–13596.

¹⁷⁷⁴² Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13560, 13598. Prema Pepićevim riječima, ta pucnjava se razlikovala od pucnjave koja se stalno mogla čuti na tom području po tome što je djelovalo kao da se vatra otvara samo s jedne strane. Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13560.

¹⁷⁷⁴³ D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 26–27; Ljubomir Borovčanin, T. 39452 (7. juni 2013.); Zoran Petrović-Piroćanac, T. 28465, 28468–28469 (3. maj 2012.); P376 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18797–18798. V. Jean-René Ruez, T. 23993 (1. februar 2012.), T. 24105–24106 (2. februar 2014.).

koji je u to vrijeme bio zatvoren.¹⁷⁷⁴⁴ Pošto se zaustavio u skladištu u Kravici, Borovčanin je otišao u Dom zdravlja u Bratuncu da vidi kako je Čuturić.¹⁷⁷⁴⁵

5230. Prema riječima svjedoka KDZ063, nešto nakon dolaska u skladište u Kravici, vojnici, bosanski Srbi, koji su čuvali zatočenike uznemirili su se i razbjesnjeli.¹⁷⁷⁴⁶ Kratko nakon toga, izvan skladišta je počela intenzivna pucnjava, koja je trajala otprilike pola sata.¹⁷⁷⁴⁷ Dok je pucnjava trajala, vojnici su ulazili u skladište i izlazili iz njega, i izgledali su uspaničeni, te su vikali na zatočenike da Muslimani napadaju vojnike.¹⁷⁷⁴⁸ Među zatočenicima je zavladao panika i strah, jer nisu znali šta se događa napolju.¹⁷⁷⁴⁹ Nakon što je prestala prva faza pucnjave, dva muškarca u uniformama ušla su u Istočnu prostoriju i počela da pucaju na zatočenike; došlo je još pet do deset vojnika koji su im se priključili.¹⁷⁷⁵⁰

5231. Dok je svjedočio o tome kako je počela pucnjava u skladištu, svjedok KDZ071 je objasnio da je, dok su posljednji zatočenici, bosanski Muslimani, ulazili u Zapadnu prostoriju, jedan čovjek

¹⁷⁷⁴⁴ D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 27; Ljubomir Borovčanin, T. 39425 (6. juni 2013.), T. 39454–39455 (7. juni 2013.); Zoran Petrović-Piročanac, T. 28465–28467 (3. maj 2012.); P376 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18798–18799, 18804–18805; P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), dio 3, na 00:36:20–00:36:24; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 283. V. takođe Jean-René Ruez, T. 23774, 23777 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 121–122, 117. Vijeće napominje da je Ruez, kada mu je postavljeno pitanje da li su tijela na gomili koja se vide kako leže ispred skladišta mogla ustvari biti ispred zatvorenih vrata, kategorički odbacio tu mogućnost i detaljno obrazložio svoj zaključak. Međutim, tužilaštvo je ostalo pri svom stavu iz predmeta *Popović i drugi*, u kojem se saglasilo s tim da su tamo zaista bila vrata. Jean-René Ruez, T. 24104–24111 (2. februar 2012.); P4269 (Panoramski snimak skladišta u Kravici); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 121–123, 125–128; P4340 (Fotografija skladišta u Kravici s oznakama koje je unio Jean-René Ruez). Petrović-Piročanac je u svom svjedočenju izjavio da su vrata Zapadne prostorije bila zatvorena. Zoran Petrović-Piročanac, T. 28466–28469 (3. maj 2012.). Vijeće napominje da je još nekoliko svjedoka izjavilo da su, u određenom trenutku u večernjim satima 13. jula 1995, vidjeli gomilu tijela ispred skladišta u Kravici. V. Franc Kos, T. 42403 (1. avgust 2013.); D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 8; svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9360–9361, 9521–9524; svjedok KDZ333, T. 24123–24124 (2. februar 2012.); P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3026; P4346 (Fotografija skladišta u Kravici s oznakama koje je unio svjedok KDZ333); Vujadin Popović, T. 43044 (5. novembar 2013.). V. takođe P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), dio 3, na 00:36:19–00:36:47; Jovan Nikolić, T. 35498, 35500–35502, 35507 (14. mart 2013.); P6201 (Zapisnik o razgovoru s Jovanom Nikolićem, 10. oktobar 2005.) str. 5.

¹⁷⁷⁴⁵ D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 30; Zoran Petrović-Piročanac, P376 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18798–18800.

¹⁷⁷⁴⁶ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6992–6995, 7059, 7064–7065; P333 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7064–7065 (pod pečatom).

¹⁷⁷⁴⁷ Svjedok KDZ063 je objasnio da se ispred skladišta u Kravici pucalo iz mitraljeza i automatskih pušaka, mada je čuo i paljbu iz tenkova, protivavionskih oruđa i prage, kao i detonaciju bombi. Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6992–6993, 6995–6996, 7057. V. svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7095.

¹⁷⁷⁴⁸ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6993–6994, 6996–6999.

¹⁷⁷⁴⁹ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6998–6999. V. svjedok KDZ071, T. 28549 (4. maj 2012.).

¹⁷⁷⁵⁰ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6999, 7060–7061.

protestovao stražaru da nema gdje da sjedne, nakon čega je stražar otvorio vatru na njega.¹⁷⁷⁵¹ Odmah nakon toga, stražari su počeli da pucaju na druge zatočenike.¹⁷⁷⁵² Vijeće napominje da se ovaj iskaz razlikuje od iskaza svjedoka KDZ063, ali konstatuje da to može biti iz više razloga, naprimjer zbog toga što su svjedok KDZ071 i svjedok KDZ063 bili zatočeni u različitim prostorijama, uslijed mjesta gdje se svaki od tih svjedoka nalazio u svakoj od prostorija, kao i zbog traume koju su tada doživjeli.

5232. Dok su pripadnici snaga bosanskih Srba ulazili u skladište i pucali na zatočenike iz mitraljeza M-84 i automatskih pušaka,¹⁷⁷⁵³ na vrata i prozore je otvarana vatra i izvana.¹⁷⁷⁵⁴ Pored pucnjave, kroz prozore skladišta ubačeno je nekoliko ručnih bombi.¹⁷⁷⁵⁵

5233. Franc Kos – komandir 1. voda 10. diverzantskog odreda¹⁷⁷⁵⁶ – u svom svjedočenju je izjavio da je, dok se 13. jula oko 18:00 sati nalazio u Komandi Drinskog korpusa u Vlasenici, njegov komandant Pelemiš izgledao uznemireno poslije razgovora s Krstićem.¹⁷⁷⁵⁷ Pelemiš je zatim naredio Kosu da zajedno s drugim pripadnicima 10. diverzantskog odreda ode u Kravicu.¹⁷⁷⁵⁸ Po dolasku u skladište u Kravici, Pelemiš je izašao iz auta i razgovarao s petoricom oficira VRS-a.¹⁷⁷⁵⁹ Kos je čuo kako je jedan od tih oficira rekao Pelemišu sljedeće: "Zabrljali su. Moramo ovo sve da zakopamo i sakrijemo."¹⁷⁷⁶⁰ Kos je pogledao i u Zapadnu prostoriju i u Istočnu prostoriju i vidio da je pod u obje prostorije bio prekriven tijelima.¹⁷⁷⁶¹ Marko Boškić, jedan od njegovih kolega iz

¹⁷⁷⁵¹ Svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7095, 7123.

¹⁷⁷⁵² Svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7095, 7123.

¹⁷⁷⁵³ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6995–6996, 6999, 7060–7061; D4113 (Izjava svjedoka KW679 od 23. novembra 2013.), par. 20 (pod pečatom).

¹⁷⁷⁵⁴ Svjedok KDZ071, T. 28549 (4. maj 2012.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1706.

¹⁷⁷⁵⁵ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7000. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1706; Jean-René Ruez, T. 23764–23765, 23767 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 105–107; P6201 (Zapisnik o razgovoru s Jovanom Nikolićem, 10. oktobar 2005.), str. 5; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 9.

¹⁷⁷⁵⁶ D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 2. V. takođe P232 (Zamrznuti kadar parade 10. diverzantskog odreda) (za zamrznuti kadar video-snimka na kojem se vidi Franc Kos, komandir 1. voda).

¹⁷⁷⁵⁷ Franc Kos, T. 42399–42400 (1. avgust 2013.); D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 7.

¹⁷⁷⁵⁸ Franc Kos, T. 42399–42401 (1. avgust 2013.); D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 7.

¹⁷⁷⁵⁹ Kos je pretpostavio da su ti ljudi bili oficiri iz Glavnog štaba VRS-a u Han Pijesku, jer su vozili vojne džipove koje su imali samo komandanti brigada i korpusa, ali nije bio potpuno siguran da su oni to zaista i bili; međutim, Kos je bio siguran da su ti ljudi bili oficiri VRS-a. Franc Kos, T. 42401–42402 (1. avgust 2013.).

¹⁷⁷⁶⁰ Franc Kos, T. 42402 (1. avgust 2013.). V. Franc Kos, T. 42425 (1. avgust 2013.).

¹⁷⁷⁶¹ Franc Kos, T. 42408–42409 (1. avgust 2013.); P6473 (Skica koju je nacrtao Franc Kos). Kos je u svom svjedočenju izjavio da je u to vrijeme mislio da su ti ljudi još živi, ali da spavaju. Franc Kos, T. 42409 (1. avgust 2013.). Vijeće zaključuje da je ta izjava neprihvatljiva.

odreda, pošao je prema skladištu, uzeo dvije ručne bombe i ubacio ih u Istočnu prostoriju, gdje se još čuo žamor zatočenika.¹⁷⁷⁶²

5234. Pucnjava se stišala kada je pao mrak,¹⁷⁷⁶³ ali se uz prekide nastavila tokom cijele noći.¹⁷⁷⁶⁴ Do tada je skladište već bilo puno mrtvih tijela.¹⁷⁷⁶⁵ Tokom prekida u pucnjavi moglo se čuti stenjanje i zapomaganje ljudi.¹⁷⁷⁶⁶ Pripadnici snaga bosanskih Srba ubili su one koji su pokušavali da pobjegnu kroz glavna vrata ili prozore.¹⁷⁷⁶⁷

5235. Ujutro 14. jula, pripadnici snaga bosanskih Srba pozvali su ranjene u skladištu da izađu uvjeravajući ih da će ih preuzeti MKCK i odvesti u bolnicu na liječenje.¹⁷⁷⁶⁸ Ranjeni su izašli i onda im je naređeno da zajedno pjevaju srpske nacionalističke pjesme otprilike pola sata, sve dok se nije začula rafalna paljba. Poslije toga, nije se više čuo nijedan glas.¹⁷⁷⁶⁹ Pripadnici snaga bosanskih Srba nastavili su da ispaljuju pojedinačne hlice kako bi ubili preostale preživjele.¹⁷⁷⁷⁰ Dok su pucali u malobrojne preživjele, vojnici su im sve vrijeme psovali "tursku majku" i "islamsko pleme".¹⁷⁷⁷¹

5236. Vijeće je saslušalo svjedočenja svjedoka KDZ063 i svjedočenje svjedoka KDZ071 koji su rekli da su preživjeli tako što su ostali da leže na podu tokom pucnjave 13. jula.¹⁷⁷⁷²

¹⁷⁷⁶² Franc Kos, T. 42409–42410 (1. avgust 2013.); D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 8; P6473 (Skica koju je nacrtao Franc Kos). Upor. Franc Kos, T. 42402 (1. avgust 2013.) (gdje je svjedok rekao da je čuo eksplozije blizu skladišta, ali da nije znao da li je do njih došlo u skladištu ili iza njega).

¹⁷⁷⁶³ Svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7095, 7123–7124.

¹⁷⁷⁶⁴ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7000.

¹⁷⁷⁶⁵ Svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7095; činjenica o kojoj je presuđeno 1708.

¹⁷⁷⁶⁶ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7000.

¹⁷⁷⁶⁷ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7001, 7004, 7006; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 9; Jean-René Ruez, T. 23777 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 127. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1707.

¹⁷⁷⁶⁸ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7005–7006; svjedok KDZ071, T. 28554 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7096. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1710.

¹⁷⁷⁶⁹ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7006; svjedok KDZ071, T. 28554 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7096. V. Jovan Nikolić, T. 35502, 35507, 35519 (14. mart 2013.); D3126 (Izjava svjedoka Jovana Nikolića od 10. marta 2013.), par. 55–57; P6201 (Zapisnik o razgovoru s Jovanom Nikolićem, 10. oktobar 2005.), str. 6–8 (gdje je svjedok izjavio da je, kada je 14. jula ujutro otišao u skladište u Kravici, vidio nekoliko tijela ispred i da je bio prisutan kada je ubijeno 10 do 20 ljudi koje nije poznao); Alexandar Tešić, T. 35324–35328 (13. mart 2013.) (gdje je svjedok izjavio da je, dok je 14. jula 1995. išao za Zvornik, vidio 200 do 300 leševa na gomili ispred skladišta u Kravici). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1710.

¹⁷⁷⁷⁰ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7006; svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7096–7097.

¹⁷⁷⁷¹ Svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7096–7097.

¹⁷⁷⁷² Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6999–7000, 7007–7008; svjedok KDZ071, T. 28545 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7095. Vijeće je takođe saslušalo svjedočenje svjedoka KW012 koji je rekao da je

5237. Svjedok KDZ063 pogođen je u desnu nogu, blizu koljena.¹⁷⁷⁷³ Po leđima ga je takođe okrznuo komadić šrapnela bombe koja je pala tri-četiri metra od njega.¹⁷⁷⁷⁴ Nakon što je pao mrak, tokom jednog od prekida u pucnjavi, svjedok KDZ063 je otpuzao između mrtvih tijela, popeo se na kontejner, koji se nalazio u Istočnoj prostoriji, i iskočio kroz jedan vrlo uzak prozor.¹⁷⁷⁷⁵ Čim je skočio, primjetili su ga srpski vojnici koji su stajali u kukuružištu ispred skladišta.¹⁷⁷⁷⁶ Svjedok KDZ063 je odmah zalegao na stomak – glavom prema zidu – između dva prozora na skladištu.¹⁷⁷⁷⁷ Jedan pripadnik snaga bosanskih Srba prišao je svjedoku KDZ063, uperio baterijsku lampu u njega i pucao na njega s udaljenosti od dva-tri metra i ranio ga u desno rame.¹⁷⁷⁷⁸ Svjedok KDZ063 je nekoliko sati, sve do jutra, ležao na zemlji, pretvarajući se da je mrtav.¹⁷⁷⁷⁹

5238. U jednom trenutku 14. jula, dok je još ležao na zemlji ispred skladišta, svjedok KDZ063 je otpuzao do kukuružišta i nastavio da puzi kroz njega; prošao je pored leševa ljudi koji su pokušali da pobjegnu prije njega.¹⁷⁷⁸⁰ Svjedoku KDZ063 pomogli su drugi bosanski Muslimani koje je sreo i koji su mu liječili rane, te je poslije sedam-osam dana uspio da dođe u Žepu.¹⁷⁷⁸¹

5239. Isto tako, svjedok KDZ071 je cijeli dan 14. jula proveo ležeći u Zapadnoj prostoriji.¹⁷⁷⁸² Međutim, uveče je riješio da ustane i vidio je da su to učinila još dvojica ljudi.¹⁷⁷⁸³ Poslije ponoći, svjedok KDZ071 uspio je da s jednim od muškaraca pobjegne iz Zapadne prostorije, kroz ista vrata

preživio, jer ga je jedan srpski vojnik koji ga je prepoznao odveo u susjednu prostoriju prije nego što je počela pucnjava; prema riječima svjedoka KW012, kada je počela pucnjava, on je iskočio kroz prozor i pobjegao u šumu, gdje je živio 10 mjeseci. Svjedok KW012, T. 44781–44782, 44787 (9. decembar 2013.). U svjetlu raznih protivrječnosti koje su se pojavile tokom njegovog *viva voce* svjedočenja, Vijeće ne smatra da je svjedočenje svjedoka KW012 pouzdano. Pored toga, Vijeće konstatuje da svjedočenje svjedoka KW012 karakterišu neiskrenost i evazivnost. Iz tih razloga, Vijeće odbacuje iskaz u vezi s onim što se dogodilo u skladištu u Kravici koji je dao svjedok KW012.

¹⁷⁷⁷³ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7007–7008.

¹⁷⁷⁷⁴ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7000.

¹⁷⁷⁷⁵ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7000–7001. V. Jean-René Ruez, T. 23771–23773 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 117–119; P4287 (Fotografija prozora s oznakama koje je unio Jean-René Ruez).

¹⁷⁷⁷⁶ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7003.

¹⁷⁷⁷⁷ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7003; P206 (Fotografija skladišta u Kravici); P260 (Fotografija skladišta u Kravici s oznakama koje je unio svjedok KDZ063).

¹⁷⁷⁷⁸ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7004, 7008.

¹⁷⁷⁷⁹ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7004–7005 (gdje je svjedok takođe izjavio da vojnik koji je sljedećeg jutra došao da provjeri svjedoka KDZ063 nije shvatio da je on zapravo živ).

¹⁷⁷⁸⁰ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7006–7007, 7009.

¹⁷⁷⁸¹ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7009–7013.

¹⁷⁷⁸² Svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7095; svjedok KDZ071, P5028 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7106 (pod pečatom).

¹⁷⁷⁸³ Taj mladić je rekao svjedoku KDZ071 da ne mogu zajedno pobjeći, ali da će on doći za njim za 15-20 minuta; svjedoku KDZ071 je rečeno da pređe asfaltni put i pronađe stazu do rijeke. Svjedok KDZ071, T. 28551 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7097–7098.

kroz koja je prvobitno ušao.¹⁷⁷⁸⁴ Dok je bježao, čuo je pucnjavu iz pravca skladišta.¹⁷⁷⁸⁵ Dvojica muškaraca provela su nekoliko dana pješačeći po tom području, a zatim su odlučili da krenu u pravcu Žepe, gdje je svjedok KDZ071 stigao 29. jula.¹⁷⁷⁸⁶

(3) Čišćenje terena

5240. U večernjim satima 13. jula 1995., Borovčanin je otišao u Komandu Bratunačke brigade da izvijesti o ubijanju u skladištu u Kravici, ali su mu tamo rekli da su već obaviješteni.¹⁷⁷⁸⁷ Borovčanin je, dok je još bio u Komandi, razgovarao s Miroslavom Deronjićem o incidentu u skladištu u Kravici, uključujući činjenicu da je tamo ubijen veći broj zatočenika.¹⁷⁷⁸⁸

5241. Nešto ranije tog poslijepodneva, pripadnici Drinskog korpusa počeli su da traže raspoložive buldožere i utovarivače, ali nisu ništa uspjeli da obezbijede.¹⁷⁷⁸⁹ Negdje poslije 21:00 sati, svjedoka KDZ107 su pozvali telefonom i zatražili da se sastane s Bearom u kancelariji SDS-a u Bratuncu.¹⁷⁷⁹⁰ Svjedok KDZ107 se sastao s Bearom u Deronjićevoj kancelariji, a tu su bila još dvojica oficira koje nije poznavao; sam Deronjić nije bio prisutan.¹⁷⁷⁹¹ Beara je pitao kakva je mehanizacija i ljudstvo raspoloživo i dodao da je potrebno da idu u Miliće, kao i da "[t]reba sahraniti poginule, biće dosta poginulih, treba ih pokopati/sahrniti".¹⁷⁷⁹²

¹⁷⁷⁸⁴ Pošto su otišli iz skladišta, vojnik je rekao svjedoku KDZ071 da stane; svjedok KDZ071 je na to zalegao na zemlju, ali je ipak uspio da pobjegne. Svjedok KDZ071, T. 28551, 28555 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7098.

¹⁷⁷⁸⁵ Svjedok KDZ071, T. 28551 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7099.

¹⁷⁷⁸⁶ Svjedok KDZ071, T. 28556–28558 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7099–7100.

¹⁷⁷⁸⁷ D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 31–33.

¹⁷⁷⁸⁸ Ljubomir Borovčanin, T. 39444 (6. juni 2013.); D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 36. V. takođe P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 72; Milenko Katanić, T. 24474, 24506 (10. februar 2012.) (gdje je svjedok izjavio da ga je Deronjić obavijestio o ubijanju u skladištu u Kravici u večernjim satima 13. jula).

¹⁷⁷⁸⁹ P5290 (Presretnuti razgovor pukovnika Milanovića i dežurnog oficira na Palmi, 13. juli 1995.); P5903 (Presretnuti razgovor pukovnika Milanovića i jednog zastavnika, 13. juli 1995.).

¹⁷⁷⁹⁰ Svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9362, 9365–9366, 9370, 9434–9435, 9439, 9459–9460. Vijeće napominje da su svjedoku KDZ107 predočene nepodudarnosti u nekoliko izjava koje je dao tužilaštvu, kao i između tih ranijih izjava i njegovog svjedočenja u predmetu *Popović i drugi*. V. svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9393–9396, 9412–9420, 9440–9449. Vijeće se uvjerilo u objašnjenja svjedoka KDZ107 u vezi s tim očitim nepodudarnostima i prihvata njegovo svjedočenje.

¹⁷⁷⁹¹ Svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9366, 9433–9434, 9460. Vijeće upućuje na svoju ocjenu Bearinog svjedočenja o tome gdje se nalazio 13. i 14. jula. V. fusnota 17583.

¹⁷⁷⁹² Svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9367–9369, 9484–9485; svjedok KDZ107, P344 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9400 (pod pečatom). V. P4585 (Bilježnica dežurnog oficira Zvorničke brigade, 29. maj–27. juli 1995.), *e-court* str. 34 (u kojoj je evidentiran razgovor Jovana Mitrovića – tadašnjeg predsjednika Skupštine opštine Zvornik – i Beare o korištenju vučnog voza za transport buldožera u Bratunac). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1712.

5242. Otprilike u isto vrijeme, svjedok KDZ480 je pozvan u malu salu za sastanke u kancelariji SDS-a Bratunac da se sastane s Deronjićem i dvojicom oficira koje nije poznao, i koji su nosili maskirne uniforme.¹⁷⁷⁹³ Deronjić je svjedoku KDZ480 rekao da se u skladištu u Kravici dogodio incident u kojem je ubijeno mnogo zatočenika i da ih se mora prevesti u rudnik boksita u Milićima kako bi tamo bili pokopani.¹⁷⁷⁹⁴ Na kraju je dogovoreno da dvojica oficira obezbijede vozila za prevoz tijela i da se pripadnici jedinice za asanaciju Civilne zaštite Bratunac sljedećeg jutra pošalju u skladište u Kravici da utovare tijela u vozila.¹⁷⁷⁹⁵

5243. Dana 14. jula 1995., negdje između 01:00 i 02:00 sati, svjedoka KDZ107 su drugi put pozvali telefonom i zatražili da se vrati u kancelariju SDS-a da bi dobio dalja uputstva.¹⁷⁷⁹⁶ Tu je Beara naredio svjedoku KDZ107 da pođe s jednim pripadnikom vojne policije koji će mu pokazati lokaciju na kojoj tokom sljedećeg jutra treba da se iskopa grobnica za ukop mrtvih.¹⁷⁷⁹⁷ Njih dvojica su se vozili pet do deset minuta dok nisu došli u Glogovu, gdje je pripadnik vojne policije pokazao svjedoku KDZ107 tačno mjesto gde treba da se iskopa jama.¹⁷⁷⁹⁸

5244. Otprilike u to isto vrijeme, svjedok KDZ480 ponovo je pozvan da se javi u kancelariju SDS-a i sastane s Deronjićem, Momiom Nikolićem i onom dvojicom oficira koje je ranije sreo.¹⁷⁷⁹⁹ Svjedok KDZ480 je obaviješten da je direktor rudnika boksita u Milićima zabranio ukop

¹⁷⁷⁹³ Svjedok KDZ480, T. 24224 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7873, 7900–7901 (pod pečatom). Svjedok KDZ480 je izjavio da su se ta dvojica oficira ponašala vrlo arogantno. Svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7878, 7900–7901 (pod pečatom).

¹⁷⁷⁹⁴ Svjedok KDZ480, T. 24224–24225 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7873–7874 (pod pečatom). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1712. Ali v. Jovan Nikolić, T. 35520–35522 (14. mart 2013.); D3126 (Izjava svjedoka Jovana Nikolića od 10. marta 2013.), par. 58–59; i P6201 (Zapisnik o razgovoru s Jovanom Nikolićem, 10. oktobar 2005.), str. 7 (gdje je Jovan Nikolić izjavio da je 14. jula ujutro obavijestio Deronjića i druge opštinske organe o ubijanju u Kravici i da je operacija čišćenja počela tek tada). V. takođe Ljubisav Simić, T. 37291–37292 (16. april 2013.). [REDIGOVANO].

¹⁷⁷⁹⁵ Svjedok KDZ480, T. 24224–24225 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7873–7874, 7888 (pod pečatom). Vijeću su predloženi dokazi da je, na nivou opštine Bratunac, predsjednik Izvršnog odbora Opštine bio komandir jedinice Civilne zaštite i da je mogao da joj izdaje naređenja. [REDIGOVANO]. Jedan funkcioner Ministarstva odbrane bio je načelnik Štaba Civilne zaštite, a ostali članovi Štaba dobili su druga zaduženja, kao što su "asanacija", medicinska pomoć i protivpožarna zaštita. [REDIGOVANO]. Ta jedinica je bila direktno pridružena opštini i bila je angažovana tokom cijelog rata na raznim logističkim zadacima; ta jedinica je imala traktor, vozilo marke Lada, pogrebna kola i razne motorne alate. [REDIGOVANO]. Jedinica za "asanaciju", ili čišćenje terena, bila je pridružena komunalnom preduzeću "Rad" i bila je angažovana samo "povremeno" za transport ranjenih vojnika iz raznih bolnica ili pokopavanje tijela poginulih – vojnika, civila i neprijateljskih vojnika – u individualnim i masovnim grobnicama. [REDIGOVANO]. Jedinica za sanaciju je imala teško vozilo FAP, jedan traktor, vozilo za odvoženje otpada i mali skip za kopanje. [REDIGOVANO]. Dragan Mirković je bio komandir jedinice za asanaciju, a pored toga i član Štaba Civilne zaštite i direktor komunalnog preduzeća. [REDIGOVANO].

¹⁷⁷⁹⁶ Svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9369.

¹⁷⁷⁹⁷ Svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9369–9370, 9485–9486; P344 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9400–9401 (pod pečatom).

¹⁷⁷⁹⁸ Svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9485–9488.

¹⁷⁷⁹⁹ Svjedok KDZ480, T. 24225 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7876, 7901–7902 (pod pečatom).

tijela na toj lokaciji.¹⁷⁸⁰⁰ Deronjić je tada naložio da se nekoliko pripadnika jedinice za sanaciju Civilne zaštite Bratunac sljedećeg jutra pošalje u Glogovu kako bi pomogli u iskopavanju velike grobnice, dok ostale pripadnike treba poslati u skladište u Kravici, zajedno sa skipom, utovarivačem i traktorom iz sastava te jedinice.¹⁷⁸⁰¹ Dvojica oficira su se saglasila da obezbijede dodatnu mehanizaciju za kopanje grobnice.¹⁷⁸⁰²

5245. Oko 09:30 sati, Srbislav Davidović je dobio poziv da se javi u kancelariju SDS-a, gdje su bili Beara i dvojica oficira u uniformama.¹⁷⁸⁰³ Ta dvojica su pitala Davidovića da li u opštini Bratunac ima bilo kakve građevinske opreme za kopanje i utovar.¹⁷⁸⁰⁴ Dogovoreno je da im se na raspolaganje stavi utovarivač ULT iz lokalne ciglane.¹⁷⁸⁰⁵ Davidović je zatim pozvao Neđu Nikolića – direktora ciglane – i rekao mu da će doći "vojska" da preuzme utovarivač.¹⁷⁸⁰⁶

5246. Utovarivač je korišten za odnošenje tijela iz skladišta u Kravici; da bi se omogućio ulazak utovarivača u skladište, jedan dio zida iznad vrata morao je biti razbijen.¹⁷⁸⁰⁷ Vojnici su koristili

¹⁷⁸⁰⁰ Svjedok KDZ480, T. 24226 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica); T. 24261 (8. februar 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7876–7877 (pod pečatom).

¹⁷⁸⁰¹ Svjedok KDZ480, T. 24224–24227 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica); T. 24261 (8. februar 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7876–7877 (pod pečatom).

¹⁷⁸⁰² Svjedok KDZ480, T. 24226–24227 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7876–7877 (pod pečatom).

¹⁷⁸⁰³ Srbislav Davidović, T. 24364 (9. februar 2012.); Srbislav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9230–9231. Davidović je u svom svjedočenju izjavio da je Beara sjedio u jednoj kancelariji, a da su dvojica oficira sjedila u drugoj kancelariji. Beara je ostao u prvoj kancelariji, ali je Davidovića poslao u drugu kancelariju; Davidović nije razgovarao s Bearom o onome o čemu se razgovaralo s dvojicom oficira. Davidović je takođe izjavio da ne zna ko su ta dvojica oficira, ali je bio siguran da nisu bili pripadnici Bratunačke brigade; prema njegovom sjećanju, jedan od njih je bio pukovnik, a drugi potpukovnik. Srbislav Davidović, T. 24365 (9. februar 2012.); Srbislav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9231, 9233–9234, 9252. Vijeće upućuje na svoju ocjenu Bearinog svjedočenja o tome gdje se nalazio 13. i 14. jula. V. fusnota 17583.

¹⁷⁸⁰⁴ Srbislav Davidović, T. 24364 (9. februar 2012.); Srbislav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9232. Davidović je u svom svjedočenju izjavio da mu nisu rekli za što će mehanizacija biti korištena; međutim, pošto je dan ranije već bio obaviješten o ubijanju u skladištu u Kravici, pretpostavio je da je potrebna "za sanaciju i evakuaciju lica koja su pogubljena u Kravici". Srbislav Davidović, T. 24365 (9. februar 2012.); Srbislav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9235–9238, 9253.

¹⁷⁸⁰⁵ Srbislav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9232. Vijeće napominje da je Davidoviću u predmetu *Popović i drugi* predočena činjenica da, prilikom davanja ranije izjave tužilaštvu, nije pomenuo sastanke od 14. jula u kojima je učestvovao Beara niti korištenje mehanizacije za pokopavanje. Srbislav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9253–9256. Vijeće se uvjerilo u Davidovićevo objašnjenje i konstatuje da se njegovo svjedočenje podudara s drugim svjedočenjima u ovom predmetu. Vijeće stoga konstatuje da je do susreta s Bearom zaista došlo ujutro 14. jula 1995.

¹⁷⁸⁰⁶ Nedo Nikolić, T. 39816–39817 (12. juni 2013.). V. D3690 (Izjava svjedoka Neđe Nikolića od 8. juna 2013.), par. 13. V. takođe Nedo Nikolić, T. 39826 (12. juni 2013.). Kasnije tog dana, ljudi iz Vojne policije Bratunačke brigade preuzeli su utovarivač iz ciglane. Nedo Nikolić, T. 39816–39817 (12. juni 2013.).

¹⁷⁸⁰⁷ Svjedok KDZ480, T. 24264–24265 (8. februar 2012.) (zatvorena sjednica); P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7879–7880, 7908–7909 (pod pečatom); Jean-René Ruez, T. 23774, 23776–23777 (27. januar 2012.) (gdje se pominje da su vrata skladišta razvaljena kako bi buldožer mogao da prođe i pokupi tijela i da su kasnije popravljena); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-

cisternu s vodom ispred skladišta za pranje krvi s asfalta.¹⁷⁸⁰⁸ Pored toga, leševi su bili pokriveni sijenom.¹⁷⁸⁰⁹

5247. Dana 14. jula, između 11:00 sati i podneva, dvojici vozača iz Bratunačke brigade, koji su bili zaduženi da iznesu tijela iz zgrade i koji su rukovali velikim utovarivačem ULT, doneseno je alkoholno piće.¹⁷⁸¹⁰ U skladištu su bili i mali skip utovarivač komunalnog preduzeća "Rad" i dva narandžasta kamiona građevinskog preduzeća "Sase".¹⁷⁸¹¹ Momir Nikolić je u to vrijeme bio u Kravici i izgleda da je nadzirao kako napreduje posao.¹⁷⁸¹² Rad u skladištu u Kravici trajao je do 16. jula.¹⁷⁸¹³ Svjedok KDZ107 je izjavio da je otišao u skladište u Kravici tri do pet dana nakon ubijanja, kada je bio zadužen za ljude koji su došli s dvije cisterne da operu zatvoreni prostor na kojem su ljudi bili ubijeni.¹⁷⁸¹⁴

(4) Pokopavanje u Glogovi

5248. Ljudi iz komunalnog preduzeća "Rad" i pripadnici jedinice za asanaciju Civilne zaštite Bratunac došli su u Glogovu 14. jula 1995. ujutro da iskopaju grobnicu.¹⁷⁸¹⁵ Pošto su ih obavijestili da utovarivač ULT, koji je prvobitno prebačen u Glogovu iz ciglane ne može da iskopa tri ili četiri

René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 122–126. V. svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7006 (gdje je svjedok izjavio da je, dok je ležao ispod prozora sa spoljne strane skladišta, čuo utovarivače kako skupljaju leševe); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7124 (gdje je svjedok izjavio da je oko podneva čuo tešku mehanizaciju); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7097 (gdje je svjedok rekao da je 14. jula, dok je još bio u Zapadnoj prostoriji, čuo kako izvana dolaze komande poput "parkiraj utovarač"); svjedok KDZ071, P5028 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7107 (pod pečatom). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1711; Jean-René Ruez, T. 23779 (27. januar 2012.), T. 24104 (2. februar 2012.); P4289 (Video-snimak skladišta u Kravici), at 00:03:16–00:03:22.

¹⁷⁸⁰⁸ Svjedok KDZ071, T. 28555 (4. maj 2012.). V. svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7097. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1711; P6201 (Zapisnik o razgovoru s Jovanom Nikolićem, 10. oktobar 2005.), str. 8.

¹⁷⁸⁰⁹ Svjedok KDZ071, T. 28551 (4. maj 2012.); svjedok KDZ071, P5028 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7106–7107 (pod pečatom); svjedok KDZ071, P5029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7097; Vujadin Popović, T. 43059–43060 (6. novembar 2013.). V. Milenko Pepić, P373 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13573.

¹⁷⁸¹⁰ **[REDIGOVANO]**. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1715.

¹⁷⁸¹¹ Svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7908–7909 (pod pečatom).

¹⁷⁸¹² Svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7909–7910 (pod pečatom).

¹⁷⁸¹³ Svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7912 (pod pečatom). V. činjenica o kojoj je presuđeno 1713.

¹⁷⁸¹⁴ Svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9409–9411.

¹⁷⁸¹⁵ Prema riječima svjedoka KDZ107, to je bilo oko 09:00 sati. Svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9370–9371, 9535; svjedok KDZ107, P344 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9402 (pod pečatom); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7879, 7912–7913 (pod pečatom).

grobnice, Beara je zatražio da se u Glogovu pošalje rovokopač iz Zvorničke brigade.¹⁷⁸¹⁶ Taj rovokopač je na kraju upotrijebljen da bi se obavio zadatak.¹⁷⁸¹⁷

5249. Predveče 14. jula, u Glogovu je došlo nekoliko kamiona s tijelima, ali su tek sljedećih dana kamioni s tijelima počeli dolaziti u velikom broju.¹⁷⁸¹⁸ Ljudi iz komunalnog preduzeća "Rad" i Civilne zaštite Bratunac iskopali su četiri grobnice u Glogovi i za tri dana su prevezli i pokopali između 400 i 500 tijela.¹⁷⁸¹⁹ Vijeću su predočeni dokazi da su kasnije u Glogovi pokopana i druga tijela.¹⁷⁸²⁰ Vijeću su predočeni dokazi da su u pokopavanju u Glogovi učestvovali pripadnici i Bratunačke i Zvorničke brigade.¹⁷⁸²¹

(5) Ponovno pokopavanje u sekundarnim grobnicama

5250. Kako će detaljno biti razmotreno dalje u tekstu, u septembru i oktobru 1995., VRS je proveo operaciju ekshumacije tijela bosanskih Muslimana, koji su u julu 1995. bili pokopani u više primarnih grobnica, i njihovog ponovnog pokopavanja u sekundarnim grobnicama.¹⁷⁸²² Konkretno, tokom nekoliko noći u septembru ili oktobru 1995., tijela koja su prvobitno bila pokopana u grobnicama u Glogovi, prevezena su i ponovo pokopana u sekundarnim masovnim grobnicama u Zelenom Jadru, Budaku, Blječevi i Zalažju.¹⁷⁸²³

(6) Forenzički dokazi

(a) Skladište u Kravici

5251. Forenzičkim pregledom skladišta u Kravici, koji je proveden u septembru 1996., pronađeni su dokazi prisustva ljudske krvi, kostiju i tkiva po zidovima, podovima i tavanici, kao i oštećenja od

¹⁷⁸¹⁶ Svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9371–9372, 9387–9388; svjedok KDZ107, P344 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9550–9553 (pod pečatom); svjedok KDZ480, T. 24221 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica).

¹⁷⁸¹⁷ Svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9371–9372, 9387–9388; svjedok KDZ107, P344 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9550–9553 (pod pečatom); svjedok KDZ480, T. 24221 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica).

¹⁷⁸¹⁸ Svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9372.

¹⁷⁸¹⁹ **[REDIGOVANO]**. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1713.

¹⁷⁸²⁰ **[REDIGOVANO]**.

¹⁷⁸²¹ P169 (Dnevnik Vojne policije Bratunačke brigade, 30. juni-21. juli 1995.), *e-court* str. 18; svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T.3575–3576 (gdje je svjedok pokazao da su patrola vojne policije Bratunačke brigade 19. jula 1995. obezbjeđivale radnike komunalnog preduzeća koji su obavljali radove u Glogovi); činjenice o kojima je presuđeno 1714, 1716.

¹⁷⁸²² V. odjeljak IV.C.1.g.v: Operacija ponovnog pokopavanja.

¹⁷⁸²³ V. odjeljak IV.C.1.g.v.A: Ponovno pokopavanje tijela s područja Bratunca. V. takođe Dean Manning, T. 25830–25831 (6. mart 2012.); P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), str. 10–15; Jean-René Ruez, T. 23860, 23863–23864 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 257–259.

vatrenog oružja, bombi i eksploziva.¹⁷⁸²⁴ Isto tako, čahure, zubne proteze i djelići ljudskih kostiju pronađeni su pomiješani sa smećem ispred samog skladišta.¹⁷⁸²⁵ Oko skladišta su pronađene i kašike ručnih bombi.¹⁷⁸²⁶

(b) Glogova i sekundarne grobnice

(i) Glogova

5252. Vazdušni snimci pokazuju da su grobnice u Glogovi prvi put iskopane u periodu od 17. do 27. jula 1995. i da su prekopane 30. oktobra 1995., ili prije tog datuma, što pokazuju prekopana zemlja i prisustvo utovarivača s kašikom s prednje strane.¹⁷⁸²⁷ U periodu od 1999. do 2001. pronađene su dvije primarne prekopavane grobnice, s obje strane kolskog puta koji se odvaja s puta Konjević Polje–Bratunac, blizu sela Glogova, oko osam kilometara od skladišta u Kravici.¹⁷⁸²⁸ Kolski put je presijecao padinu koja se proteže u pravcu sjever-jug: područje južno od puta označeno je kao Glogova 1, dok je područje sjeverno od puta označeno kao Glogova 2.¹⁷⁸²⁹

5253. Primarnu ekshumaciju grobnice Glogova 2 – koja se sastojala od osam podgrobica – izvršio je u periodu od 11. septembra do 22. oktobra 1999. tim Međunarodnog suda za ekshumaciju pod vođstvom Josea Pabla Baraybara.¹⁷⁸³⁰ Ekshumaciju grobnice Glogova 1 – koja se sastojala od

¹⁷⁸²⁴ P4009 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 1 u 2000. godini", 9. februar 2001.), str. 18; Dean Manning, T. 25803 (6. mart 2012.); P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), str. 5, Dodatak A, str. 4–7.

¹⁷⁸²⁵ Jean-René Ruez, T. 23769–23770 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 112; P4286 (Fotografija čahura metaka s oznakama koje je unio Jean-René Ruez).

¹⁷⁸²⁶ Jean-René Ruez, T. 23764–23767 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 105–108.

¹⁷⁸²⁷ Jean-René Ruez, T. 23863 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 257. V. takođe P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), str. 4–8.

¹⁷⁸²⁸ P4033 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o iskapanjima na lokaciji Glogova 2, BiH, 1999.-2001."), str. 3; P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 11; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 13; P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), str. 4–5; Dean Manning, T. 25830 (6. mart 2012.). Lokacija Glogova 1 udaljena je manje od 400 metara od komandnog mjesta 1. pješadijskog bataljona Bratunačke brigade. Činjenica o kojoj je presuđeno 1726.

¹⁷⁸²⁹ P4033 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o iskapanjima na lokaciji Glogova 2, BiH, 1999.-2001."), str. 3.

¹⁷⁸³⁰ P4033 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o iskapanjima na lokaciji Glogova 2, BiH, 1999.-2001."), str. 3; P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 12. V. Jose Baraybar, T. 22343–22344 (2. decembar 2011.); P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 19. Vijeće napominje da je Dušan Dunjić osporavao metodologiju koje se Baraybar držao u svojim izvještajima,

šest podgrobница – izvršio je u periodu od 7. avgusta do 20. oktobra 2000. tim Međunarodnog suda za ekshumaciju pod vođstvom Richarda Wrighta.¹⁷⁸³¹ Posmrtnne ostatke pronađene i na lokaciji Glogova 1 i na lokaciji Glogova 2 zatim je pregledao tim patologa pod vođstvom Johna Clarka.¹⁷⁸³²

5254. Način na koji su tijela pronađena, odsustvo čahura i prisustvo zemlje s nekog drugog mjesta pokazuju da žrtve nisu preminule na toj lokaciji, već da su donesene do grobnica i bačene u njih.¹⁷⁸³³ Među tijelima na lokacijama Glogova 1 i Glogova 2 pronađeni su razni predmeti iz skladišta u Kravici, uključujući dijelove vrata, što pokazuje direktnu fizičku vezu između tih grobnica i skladišta.¹⁷⁸³⁴ Osim toga, analiza tri ručna sata pronađena na ručnim zglobovima žrtava

-
- uključujući metodologiju u vezi s grobnicama u Glogovi. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 42–47. Pošto je ocijenilo sveukupne dokaze, Vijeće prihvata Baraybarov izvještaj i zaključke sadržane u njemu.
- ¹⁷⁸³¹ P4009 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 1 u 2000. godini", 9. februar 2001.), str. 2; Richard Wright, T. 22265–22267 (1. decembar 2011.); P4004 (Fotografija mjesta ekshumacije u Glogovi s oznakama koje je unio Richard Wright); P4005 (Skica grobnica u Glogovi s oznakama koje je unio Richard Wright). V. takođe P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 13; P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 11; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 13. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1723.
- ¹⁷⁸³² John Clark, T. 22693 (10. januar 2012.); P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 29; P4102 (Biografija dr Johna Clarka). Vijeće napominje da je Dušan Dunjić osporavao metodologiju koje se Clark držao u svom izvještaju za grobnicu u Glogovi, uključujući to kako je izveo zaključke u vezi s uzrokom smrti žrtava, ne vršeći dalju analizu "mehanizma povreda" i zasnivajući te zaključke na jednom broju pretpostavki. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 48; D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 5–8. Pošto je ocijenilo sveukupne dokaze u vezi s ovim pitanjem, Vijeće prihvata Clarkov izvještaj i zaključke sadržane u njemu.
- ¹⁷⁸³³ Richard Wright, T. 22303–22306 (1. decembar 2011.); P4009 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 1 u 2000. godini", 9. februar 2001.), str. 15. Vijeće napominje da je Dušan Dunjić osporavao pouzdanost zaključaka koje je izveo Wright u svom izvještaju za grobnicu u Glogovi. D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 16. Wright je takođe osporavan hipotezom da su tijela pronađena na lokaciji Glogova 1 bila u različitoj fazi raspadanja, te da su, prema tome, donesena s raznih lokacija u različita vremena, ali je on negirao taj zaključak i rekao da nije pronašao ništa što bi ukazivalo na to da je iza tog ubijanja stajalo nekoliko događaja. Richard Wright, T. 22306–22308, 22312 (1. decembar 2011.). V. takođe Dušan Dunjić, T. 41746–41747 (22. juli 2013.). Pošto je ocijenilo sveukupne dokaze u vezi s ovim pitanjem, Vijeće prihvata Wrightov izvještaj i zaključke sadržane u njemu.
- ¹⁷⁸³⁴ Dean Manning, T. 25829–25831 (6. mart 2012.); Richard Wright, T. 22269–22270 (1. decembar 2011.) (u vezi s lokacijom Glogova 1); P4009 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 1 u 2000. godini", 9. februar 2001.), str. 2, 18–19 (u vezi s lokacijom Glogova 1); P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 13 (u vezi s lokacijom Glogova 1); P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 11 (u vezi s lokacijama Glogova 1 i Glogova 2). V. takođe Jean-René Ruez, T. 24104 (2. februar 2012.); činjenica o kojoj je presuđeno 1721.

na lokaciji Glogova 2 navela je vještake da zaključuje da su tijela tamo položena 13. jula, "oko tog datuma, odnosno iza njega".¹⁷⁸³⁵

5255. Forenzički dokazi koje je Vijeće pregledalo pokazuju da su sve žrtve ekshumirane na lokacijama grobnica u Glogovi bile muškog pola,¹⁷⁸³⁶ raspona starosti od samo 12 godina do 75 godina¹⁷⁸³⁷ i da je većina tijela ekshumiranih iz grobnica na lokaciji Glogova imala strijelne rane.¹⁷⁸³⁸ Povrede od gelera nalazile su se takođe na 21% tijela, a iz grobnice su izvađeni dijelovi bombi i gelera.¹⁷⁸³⁹ Dvanaest žrtava ekshumiranih iz jedne od podgrobica na lokaciji Glogova 1 bile su vezane ligaturama i sve su ubijene hicem iz vatrenog oružja u glavu.¹⁷⁸⁴⁰

5256. Gotovo u svim podgrobnicama u Glogovi vide se dokazi o "pljačkanju" ili da su tijela uklonjena mehanizacijom, i da je u njima stoga ostalo nekoliko otrgnutih dijelova tijela.¹⁷⁸⁴¹

¹⁷⁸³⁵ P4033 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o iskapanjima na lokaciji Glogova 2, BiH, 1999.-2001."), str. 20.

¹⁷⁸³⁶ Nije bilo moguće utvrditi pol dviju žrtava na lokaciji Glogova 1 zbog toga što su bile jako mlade i zbog prirode povreda; međutim, utvrđeno je da su sva tijela pronađena na lokaciji Glogova 2 bila muškog pola. P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 13, 19, 22; John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3933, 3938–3939. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1719.

¹⁷⁸³⁷ P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 22.

¹⁷⁸³⁸ P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 15, 17, 20, 22; John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3934. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1720.

¹⁷⁸³⁹ P4009 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 1 u 2000. godini", 9. februar 2001.), str. 2, 16; Richard Wright, T. 22270–22272, 22310–22311 (1. decembar 2011.); P4007 (Fotografija mjesta ekshumacije u Glogovi s oznakama koje je unio Richard Wright); P4008 (Fotografija ekshumiranog tijela s oznakama koje je unio Richard Wright); P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 16, 22; John Clark, T. 22700 (10. januar 2012.), T. 22729 (11. januar 2012.). V. Dean Manning, T. 25856 (6. mart 2012.); P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 13–14. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1722. Vijeće primjećuje Dunjićevu tvrdnju da bi taj zaključak išao u prilog činjenici da žrtve nisu izgubile život prilikom pogubljenja, već da te povrede odražavaju oružane sukobe između dviju zaraćenih strana; D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 12–13. Kako je detaljno obrazloženo u odjeljku IV.C.1.h.B.2: Uzrok i način smrti, Vijeće, pošto je ocijenilo ukupne dokaze o ovom pitanju, prihvata Wrightov i Clarkov izvještaj i zaključke koji su sadržani u njima.

¹⁷⁸⁴⁰ P4009 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 1 u 2000. godini", 9. februar 2001.), str. 16; Richard Wright, T. 22322–22323 (1. decembar 2011.); P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 14; P4507 (Tabela fotografija poveza za oči i ligatura i mjesta na kojima su se nalazili). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1725.

¹⁷⁸⁴¹ P4033 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o iskapanjima na lokaciji Glogova 2, BiH, 1999.-2001."), str. 3–4, 18; P4009 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 1 u 2000. godini", 9. februar 2001.), str. 5, 9, 16; John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3933–3934. Wright je objasnio da se izraz "opljačkan" koristi u arheološkom smislu i da znači da je nešto odnijeto s nekog konkretnog područja. Richard Wright, T. 22250 (1. decembar 2011.). Wright i njegov tim su pronašli raskomadane dijelove tijela na lokaciji Glogova 1, što su protumačili kao dokaz da su neka tijela bila otkopana i premještena. Richard

5257. Optuženi u svom Završnom podnesku tvrdi da je grobnica u Glogovi bila "mješovita grobnica" u kojoj su se nalazile ne samo žrtve incidenta u skladištu u Kravici, već i drugih incidenata ubijanja povezanih s padom Srebrenice, kao i žrtve koje su preminule nekoliko godina ranije.¹⁷⁸⁴² Tužilaštvo priznaje da je jedan broj tijela pronađenih u grobnicama u Glogovi donesen s drugih mjesta, a ne samo iz skladišta u Kravici.¹⁷⁸⁴³ Tužilaštvo objašnjava da taj broj obuhvata najmanje 80 žrtava pogubljenih u Bratuncu, uključujući u školi "Vuk Karadžić",¹⁷⁸⁴⁴ uz oko 100 osoba za koje se ne može van svake razumne sumnje utvrditi da su bile pogubljene.¹⁷⁸⁴⁵

5258. Na dan 13. januara 2012., 226 tijela s lokacije Glogova 1 i 171 tijelo s lokacije Glogova 2 su na osnovu analize DNK identifikovana kao tijela osoba koje su se vodile kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice.¹⁷⁸⁴⁶ Međutim, Dušan Janc je pojasnio da se ne mogu sve od tih 397 osoba povezati s ubijanjem u skladištu u Kravici, pošto su u Glogovu donesena tijela koja se ne mogu povezati s tom lokacijom pogubljenja, odnosno, najmanje 80 žrtava pogubljenih u Bratuncu, uz oko 100 tijela donesenih s drugih lokacija.¹⁷⁸⁴⁷ To se podudara s drugim dokazima predloženim Vijeću o tome da su u Glogovu tijela prikupljena s raznih mjesta, uključujući raskrscu u Konjević Polju,

Wright, T. 22267–22269, 22311 (1. decembar 2011.); P4009 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 1 u 2000. godini", 9. februar 2001.), str. 5. Baraybar je u svom svjedočenju izjavio da je pet od osam manjih grobnica na lokaciji Glogova 2 bilo opljačkano i zaključio da su tijela bila premješтана zbog toga što je uočeno prisustvo zemlje s neke druge lokacije i zbog višestrukih preloma kostiju koji su, pretpostavlja se, prouzrokovani teškim mašinama. Jose Baraybar, T. 22409–22410 (2. decembar 2011.). V. P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 13.

¹⁷⁸⁴² Završni podnesak odbrane, par. 2597, 2601.

¹⁷⁸⁴³ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 64, 171; Završna riječ tužilaštva, T. 47795 (30. septembar 2014.).

¹⁷⁸⁴⁴ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 64, 171.

¹⁷⁸⁴⁵ Tužilaštvo objašnjava da taj broj uključuje 10 do 15 tijela iz Konjević Polja, šest-sedam tijela iz Potočara i "pun kamion" s područja puta Bratunac-Konjević Polje. Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 64, 171. Taj broj takođe uključuje tijela 12 osoba za koje postoji evidencija da su vraćene iz Srbije i čiji su posmrtni ostaci takođe pronađeni u Glogovi; iako su te osobe pogubljene, optuženi se u ovom predmetu za njihovu smrt ne tereti. Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 171, fusnota 716.

¹⁷⁸⁴⁶ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 3, 12; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 148–168 (pod pečatom). V. takođe P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.). Za detaljnu analizu metodologije koju je koristio Janc pri utvrđivanju DNK veza, v. par. 5586–5589.

¹⁷⁸⁴⁷ D1975 (*Corrigendum* izvještaja Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani sažetak forenzičkih dokaza – ekshumacija grobnica u vezi sa Srebrenicom – mart 2009.", 9. april 2009.); P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 40.

put Konjević Polje–Bratunac, Potočare, područje Rađno Buljek, Kamenicu i Pobuđe, kao i područje oko škole "Vuk Karadžić" u Bratuncu, donesena u Glogovu da tamo budu pokopana.¹⁷⁸⁴⁸

5259. Dalje, pošto je pregledalo dokazni predmet P6705, Vijeće je konstatovalo da su žrtve čija su tijela pronađena u grobnicama u Glogovi posljednji put viđene žive 14. jula 1995. ili poslije tog datuma.¹⁷⁸⁴⁹ Prema tom dokumentu, izviješteno je da je otprilike jedna od pet žrtava čija su tijela pronađena na lokacijama Glogova 1 i Glogova 2 posljednji put viđena živa poslije 13. jula,¹⁷⁸⁵⁰ datuma incidenta u skladištu u Kravici. Pošto su tijela iz grobnica na lokacijama Glogova 1 i Glogova 2 kasnije ponovo pokopana u više sekundarnih grobnica,¹⁷⁸⁵¹ Vijeće će razmotriti najmanji i najveći mogući broj žrtava povezanih s Kravicom na svim tim lokacijama na kraju ovog odjeljka.¹⁷⁸⁵²

(ii) Sekundarne grobnice

5260. Grobnice u Zelenom Jadru, koje su se sastojale od sedam sekundarnih masovnih grobnica duž puta za Zeleni Jadar,¹⁷⁸⁵³ otkrivene su 1998.¹⁷⁸⁵⁴ Vazdušni snimci pokazuju da je u periodu od

¹⁷⁸⁴⁸ Svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića*), T. 9372, 9388–9389, 9392–9393, 9538–9539, 9544 (gdje je svjedok izjavio da pretpostavlja, iako je jedan broj tijela prikupljenih s raskrsnice u Konjević Polju, s puta Konjević Polje–Bratunac i ispred škole "Vuk Karadžić" dovezen u Glogovu radi pokopavanja, da je većina ljudi koji su pokopani u Glogovi ubijena u skladištu u Kravici, zato što je kamion komunalnog preduzeća "Rad", koji je korišten za prevoz tijela u Glogovu, došao iz pravca Kravice.); svjedok KDZ480, T. 24221 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ480, T. 24261, 24263, 24279–24280 (8. februar 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7883–7884, 7920, 7923–7925 (pod pečatom) (gdje je svjedok objasnio da je u Glogovu doneseno 40 do 50 tijela pokupljenih iz škole "Vuk Karadžić" 14. jula, sedam-osam tijela pokupljenih u Potočarima 16. ili 17. jula, šest do osam tijela pokupljenih iz prostorija preduzeća "11. mart" i još nekoliko tijela pokupljenih iz cinkaone i privatnih kuća); P407 (Izjava svjedoka Desimira Đukanovića od 20. marta 2007.), par. 5–6, P408 (Izjava svjedoka Desimira Đukanovića od 23. marta 2007.), par. 7, 10 i P406 (Svjedočenje Desimira Đukanovića pred Sudom BiH), str. 1–4 (gdje je svjedok izjavio da su on i njegove kolege prikupili oko 60 tijela iz škole "Vuk Karadžić" i okolnog područja, koja su zatim prevezena do grobnice u Glogovi); činjenica o kojoj je presuđeno 1686 (u vezi s prevozom tijela iz škole "Vuk Karadžić"). Svjedok KDZ480 je takođe dodao da je postojalo naređenje da sve pronađene leševe treba donijeti do svježe iskopane grobnice u Glogovi. Svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7925 (pod pečatom). V. Jean-René Ruez, T. 23863 (30. januar 2012.), T. 24041 (1. februar 2012.).

¹⁷⁸⁴⁹ V. par. 5569–5573 za detaljnu analizu metodologije koju je koristila Ewa Tabeau pri sastavljanju dokaznog predmeta P6705.

¹⁷⁸⁵⁰ Konkretno, izviješteno je da je otprilike 21 posto žrtava čija su tijela identifikovana na lokaciji Glogova 1 i 19 posto žrtava čija su tijela identifikovana na lokaciji Glogova 2 posljednji put viđeno živo poslije 13. jula 1995. V. npr. P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 148–168 (pod pečatom) (gdje se navode imena žrtava čija su tijela identifikovana na lokacijama Glogova 1 i Glogova 2); P6705 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.), *e-court* str. 20, 35, 64, 114, 121.

¹⁷⁸⁵¹ V. par. 5260.

¹⁷⁸⁵² V. par. 5280–5283.

¹⁷⁸⁵³ P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 12.

¹⁷⁸⁵⁴ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 11).

24. avgusta do 23. oktobra 1995. zemlja prekopavana na šest lokacija duž puta za Zeleni Jadar i da je ponovno pokopavanje u tim sekundarnim grobnicama završeno krajem oktobra 1995.¹⁷⁸⁵⁵ Te grobnice u Zelenom Jadru obilježene su brojevima od 1 do 6, a još jedna grobnica, označena brojem 1A, pregledana je kasnije zbog toga što se nalazila na području na kojem je bilo mnogo mina.¹⁷⁸⁵⁶ Pregled i sondiranje grobnica na lokacijama Zeleni Jadar 1 do 4 obavio je tim vještaka Međunarodnog suda, a vladi BiH povjerena je ekshumacija grobnica 2001.¹⁷⁸⁵⁷ Timovi vještaka Međunarodnog suda obavili su pregled i ekshumaciju grobnica na lokacijama Zeleni Jadar 5 i Zeleni Jadar 6.¹⁷⁸⁵⁸

5261. Vijeće napominje da su mu, od svih sekundarnih grobnica povezanih s grobnicama u Glogovi, forenzički dokazi predloženi samo za lokacije Zeleni Jadar 5 i 6. Ekshumaciju na lokaciji Zeleni Jadar 5 izvršio je u periodu o 1. do 21. oktobra 1998. tim pod vođstvom Richarda Wrighta.¹⁷⁸⁵⁹ Ekshumaciju na lokaciji Zeleni Jadar 6 izvršio je u periodu od 25. jula do 13. avgusta 2001. tim pod vođstvom Josea Pabla Baraybara.¹⁷⁸⁶⁰ Posmrtno ostatke pronađene na lokaciji Zeleni Jadar 5 zatim je ispitao tim patologa pod vođstvom Christophera Lawrencea, a posmrtno ostatke s lokacije Zeleni Jadar 6 ispitao je tim patologa pod vođstvom Johna Clarka.¹⁷⁸⁶¹

¹⁷⁸⁵⁵ Dean Manning, T. 25832–25835 (6. mart 2012.); P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), str. 20–30.

¹⁷⁸⁵⁶ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 7; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 12; Dean Manning, T. 25832–25835 (6. mart 2012.); P4510 (Vazдушna fotografija Zelenog Jadrta s oznakama koje je unio Dean Manning); P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), str. 21–22.

¹⁷⁸⁵⁷ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 26–28; P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 11–12. U vezi s lokacijom Zeleni Jadar 2, istražitelji su pronašli dokaze da su tijela uklonjena iz te grobnice i prebačena na nepoznatu lokaciju ili u nepoznatu tercijarnu grobnicu. P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 12; P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 11.

¹⁷⁸⁵⁸ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 12; P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 28–29.

¹⁷⁸⁵⁹ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 12; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 12, 24. V. takođe Richard Wright, T. 22269 (1. decembar 2011.); činjenica o kojoj je presuđeno 1727.

¹⁷⁸⁶⁰ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 29.

¹⁷⁸⁶¹ Christopher Lawrence, T. 22447 (8. decembar 2011.); P4059 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji posmrtnih ljudskih ostataka na lokalitetu 5 u Zelenom Jadru, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 30; Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3978–3980; P4064 (Tabela primarnih i sekundarnih grobnica); John Clark, T. 22693 (10. januar

5262. Forenzički dokazi koje je Vijeće pregledalo u vezi s lokacijama Zeleni Jadar 5 i Zeleni Jadar 6 pokazuju da su sva tijela čiji se pol mogao odrediti bila muškog pola.¹⁷⁸⁶² Otprilike 25 posto njih bilo je starosti do 25 godina.¹⁷⁸⁶³ Većina ekshumiranih tijela imala je strijelne rane.¹⁷⁸⁶⁴ Ni na jednom od tijela nije bilo poveza za oči, ali dva tijela su imala ligature.¹⁷⁸⁶⁵

5263. Iz grobnica u Zelenom Jadru prikupljeni su razni predmeti iz skladišta u Kravici, kao što su bodljikava žica, dijelovi automobila, cigle, keramičke pločice, porculan i snopići sijena.¹⁷⁸⁶⁶ Konkretno, utvrđeno je da su dijelovi automobila i bodljikava žica pronađeni na lokaciji Zeleni Jadar 5 pomiješani s tijelima slični predmetima pronađenim na lokaciji Glogova 1, koji su pak slični onima pronađenim u skladištu u Kravici.¹⁷⁸⁶⁷ Na lokaciji Zeleni Jadar 5 pronađeni su i meci i čahure.¹⁷⁸⁶⁸ Osim toga, profil uzoraka polena i zemlje iz grobnica na lokaciji Glogova 2 bio je identičan onima na lokaciji Zeleni Jadar 5.¹⁷⁸⁶⁹ Oštećenja od eksplozije i dijelovi gelera, slični onima pronađenim u Glogovi, pronađeni su i na tijelima u grobnicama u Zelenom Jadru.¹⁷⁸⁷⁰

-
- 2012.); P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 29; P4102 (Biografija dr Johna Clarka).
- ¹⁷⁸⁶² P4059 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji posmrtnih ljudskih ostataka na lokalitetu 5 u Zelenom Jadru, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 9; P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 23, 27. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1728.
- ¹⁷⁸⁶³ P4059 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji posmrtnih ljudskih ostataka na lokalitetu 5 u Zelenom Jadru, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 9; P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 23, 27.
- ¹⁷⁸⁶⁴ P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 24–27; P4059 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji posmrtnih ljudskih ostataka na lokalitetu 5 u Zelenom Jadru, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 9–10, 12–13. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1728.
- ¹⁷⁸⁶⁵ P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 12, 84.
- ¹⁷⁸⁶⁶ Richard Wright, T. 22269 (1. decembar 2011.); P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 25–26; Dean Manning, T. 25829–25831 (6. mart 2012.); P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 13; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 84. V. Jean-René Ruez, T. 23860 (30. januar 2012.).
- ¹⁷⁸⁶⁷ Dean Manning, T. 25830–25831 (6. mart 2012.); Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 4021–4023; P4059 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji posmrtnih ljudskih ostataka na lokalitetu 5 u Zelenom Jadru, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 12–13; Richard Wright, T. 22269–22270 (1. decembar 2011.).
- ¹⁷⁸⁶⁸ P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 86.
- ¹⁷⁸⁶⁹ P4030 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o antropološkom pregledu ljudskih ostataka iz istočne Bosne tokom 1999. godine", 8. decembar 1999.), str. 3–4, 8; P4033 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o iskapanjima na lokaciji Glogova 2, BiH, 1999.-2001.", str. 20.
- ¹⁷⁸⁷⁰ John Clark, T. 22729 (11. januar 2012.); P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 25–27; P4059 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji posmrtnih ljudskih ostataka na lokalitetu 5 u Zelenom Jadru, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 12–13. Vijeće napominje da je Lawrence

5264. Osim toga, neki profili DNK su izolovani iz posmrtnih ostataka pronađenih u grobnicama i u Glogovi i u Zelenom Jadru; svaka od tih veza pokazuje da su posmrtni ostaci iste osobe pronađeni u više od jedne grobnice. Posmrtni ostaci 20 osoba pronađeni su i u grobnici Glogova 1 i u jednoj od grobnica u Zelenom Jadru – 1A, 1B, 2, 3 ili 4; posmrtni ostaci 14 osoba i na lokaciji Glogova 1 i na lokaciji Zeleni Jadar 5; posmrtni ostaci tri osobe pronađeni su na lokaciji Glogova 1 i Zeleni Jadar 6; i posmrtni ostaci jedne osobe pronađeni su na lokaciji Glogova 2 i Zeleni Jadar 5.¹⁷⁸⁷¹ Isto tako, DNK iz slomljenog zuba pronađenog na ulazu u skladište u Kravici odgovara posmrtnim ostacima pronađenim na lokaciji Zeleni Jadar 2.¹⁷⁸⁷² Shodno tome, Vijeće konstatuje da su tijela iz grobnica Glogova 1 i Glogova 2 prebačena u sekundarne grobnice u Zelenom Jadru.

5265. Na dan 13. januara 2012., na osnovu analize DNK identifikovano je 445 žrtava, čija su tijela bila u grobnicama u Zelenom Jadru, kao osobe koje su se vodile kao nestale poslije zauzimanja Srebrenice: 22 s lokacije Zeleni Jadar 1A; 22 s lokacije Zeleni Jadar 1B; 19 s lokacije Zeleni Jadar 2; 30 s lokacije Zeleni Jadar 3; 64 s lokacije Zeleni Jadar 4; 166 s lokacije Zeleni Jadar 5 i 122 s lokacije Zeleni Jadar 6.¹⁷⁸⁷³ Međutim, prema dokaznom predmetu P6705, izviješteno je da je samo nešto više od jedne petine tijela pronađenih u svim grobnicama u Zelenom Jadru posljednji put viđeno živo poslije 13. jula 1995.¹⁷⁸⁷⁴ Kako je navedeno gore u tekstu, najmanji i najveći mogući

detaljno ispitivan o svojim zaključcima o povredama od gelera pronađenim na tijelima u grobnici Zeleni Jadar 5 kako bi prihvatio da su te žrtve zaista poginule u borbenim dejstvima, a ne u masovnom pogubljenju. V. Christopher Lawrence, T. 22505–22508 (8. decembar 2011.); Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 4024–4025. S obzirom na svjedočenja osoba koje su preživjele ubijanje u skladištu u Kravici da su bombe bile bacane u skladište, Vijeće konstatuje da se ovo svjedočenje o povredama od gelera podudara s dokazima opisanim gore u tekstu.

¹⁷⁸⁷¹ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 49; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 353–380 (pod pečatom).

¹⁷⁸⁷² P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 27, 85, 87.

¹⁷⁸⁷³ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 4, 26–29; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 353–380 (pod pečatom). V. takođe P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.). Za detaljnu analizu metodologije koje se držao Janc pri utvrđivanju DNK veza, v. par. 5586–5589.

¹⁷⁸⁷⁴ Konkretno, za oko 25 posto žrtava identifikovanih iz grobnica Zeleni Jadar 1A i 1B, 21 posto iz grobnice Zeleni Jadar 2, 23 posto iz grobnice Zeleni Jadar 3, 27 posto iz grobnice Zeleni Jadar 4, 17 posto iz grobnice Zeleni Jadar 5 i 20 posto iz grobnice Zeleni Jadar 6 navedeno je da su bile viđene poslije 13. jula 1995. V. npr. P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 353–380 (pod pečatom) (gdje su navedena imena tijela identifikovanih u grobnicama Zeleni Jadar 1A do 6); P6705 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.), *e-court* str. 27, 30, 34, 40, 54, 61, 74, 96, 106–107, 118, 125, 155, 170–171, 192, 199, 213, 216.

broj žrtava povezanih s Kravicom na svim tim lokacijama biće razmotren na kraju ovog odjeljka.¹⁷⁸⁷⁵

5266. Sekundarne grobnice Budak 1, Budak 2, Blječeva 1, Blječeva 2, Blječeva 3 i Zalažje otkrio je i ekshumirao KNO BiH u periodu od 2004. do 2009.¹⁷⁸⁷⁶

5267. Vijeću su predočeni dokazi, koji se zasnivaju na DNK, o povezanosti tih sekundarnih grobnica i dviju grobnica u Glogovi, kao i raznih sekundarnih grobnica međusobno.¹⁷⁸⁷⁷ Konkretno, utvrđeno je 12 DNK veza između grobnica Glogova 2 i Blječeva 1; 26 između Glogova 2 i Blječeva 2; 14 između Glogova 1 i Blječeva 3; tri između Glogova 1 i Budak 1; 12 između Glogova 1 i Budak 2 i osam između Glogova 1 i Zalažje 1.¹⁷⁸⁷⁸ Shodno tome, Vijeće zaključuje da su tijela iz grobnica Glogova 1 i Glogova 2 prebačena u sekundarne grobnice Budak, Blječeva i Zalažje.

5268. Do 13. januara 2012., na osnovu analize DNK utvrđen je identitet 326 žrtava iz grobnica Budak, Blječeva i Zalažje, koje su se vodile kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice: 54 iz grobnice Budak 1; 49 iz grobnice Budak 2; 47 iz grobnice Blječeva 1;¹⁷⁸⁷⁹ 81 iz grobnice Blječeva

¹⁷⁸⁷⁵ V. par. 5280–5283.

¹⁷⁸⁷⁶ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 29–32.

¹⁷⁸⁷⁷ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 29, 49–50, 85–87. Vijeće ukazuje na Dunjićevu primjedbu da se sva pojedinačna tijela pronađena u grobnicama Glogova 1 i 2 ne mogu povezati sa sekundarnim grobnicama na osnovu DNK veza. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 13, 23. Međutim, Dunjić je prihvatio da toj tvrdnji ne idu u prilog njegovi balistički i materijalni dokazi, kao ni dokazi o tlu. Dušan Dunjić, T. 41883–41890 (24. juli 2013.). Kako je detaljno objašnjeno u odjeljku IV.C.1.h: Forenzički, demografski i DNK dokazi, i pošto je ocijenilo sveukupne dokaze u vezi s ovim pitanjem, Vijeće se uvjerilo da se za potrebe ove presude može osloniti na izvještaje Dušana Janca i MKNL-a na osnovu analize DNK.

¹⁷⁸⁷⁸ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 49, 85, 87.

¹⁷⁸⁷⁹ Vijeće konstatuje da je grobnica Blječeva 1 mješovita grobnica i da su se u njoj nalazili posmrtni ostaci koji nisu bili povezani s padom Srebrenice. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 30–32; Dušan Janc, T. 27016–27017 (27. mart 2012.); D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 13, 36–37; D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 20; Dušan Dunjić, T. 41746–41748 (22. juli 2013.). V. takođe Završni podnesak odbrane, par. 2597, 2671. Prema riječima Dušana Janca, u grobnici Blječeva 1 nalazili su se posmrtni ostaci žrtava incidenta koji se dogodio u Bratuncu 1992.; međutim, pri izračunavanju ukupnog broja srebreničkih žrtava identifikovanih iz posmrtnih ostataka pronađenih u toj grobnici, Janc nije uračunao one žrtve koje su izgubile život 1992. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 30; Dušan Janc, T. 27016–27017 (27. mart 2012.). V. takođe Završna riječ optuženog, T. 48024 (2. oktobar 2014.). Vijeće je uporedilo spisak žrtava iz grobnice Blječeva 1 koji je sačinio Janc s podacima iz dokaznog predmeta P6705 i uvjerilo se da 47 osoba koje je Janc identifikovao među posmrtnim ostacima u grobnici Blječeva 1 zaista jesu

2; 65 iz grobnice Blječeva 3 i 30 iz Zalažja.¹⁷⁸⁸⁰ Međutim, prema dokaznom predmetu P6705, izviješteno je da je samo nešto više od jedne petine tijela identifikovanih iz grobnice Budak, samo nešto više od jedne desetine tijela identifikovanih iz grobnice Blječeva i jedna petina tijela identifikovanih u Zalažju viđeno živo poslije 13. jula 1995.¹⁷⁸⁸¹ Kako je navedeno gore u tekstu, najmanji i najveći mogući broj žrtava povezanih s Kravicom na svim tim lokacijama biće razmotren na kraju ovog odjeljka.¹⁷⁸⁸²

(iii) Ravnice

5269. Grobnica na lokalitetu Ravnice – koja obuhvata grobnice Ravnice 1 i Ravnice 2 – nalazi se duž kolskog puta koji se od puta Konjević Polje–Bratunac odvaja za selo Adžiće, nedaleko od Glogove.¹⁷⁸⁸³ Nema dokaza da je ova grobnica prekopavana.¹⁷⁸⁸⁴ Grobnica Ravnice 1 djelimično je ekshumirana u avgustu 2000. od strane tima za ekshumacije Međunarodnog suda pod vođstvom Fredija Peccerellija.¹⁷⁸⁸⁵ Grobnicu Ravnice 2 ekshumirali su u julu i avgustu 2001. članovi KNO

žrtve poslije pada Srebrenice. V. P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 381–383 (pod pečatom); P6705 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.). Međutim, kako je detaljno objašnjeno dalje u tekstu, Vijeće prihvata da nije svih tih 47 žrtava ubijeno u skladištu u Kravici. V. par. 5280–5283.

¹⁷⁸⁸⁰ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 4, 29–32; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 381–403 (pod pečatom). V. takođe P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.).

¹⁷⁸⁸¹ Konkretno, za 35 posto tijela identifikovanih iz grobnice Budak 1, osam posto iz grobnice Budak 2, 11 posto iz grobnice Blječeva 1, 13 posto iz grobnici Blječeva 2, osam posto iz grobnice Blječeva 3 i 20 posto iz grobnice Zalažje navodi se da su videne poslije 13. jula 1995. V. npr. P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 381–403 (pod pečatom) (gdje su navedena imena tijela identifikovanih u svakoj od tih grobnica); P6705 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.), *e-court* str. 16–17, 25–26, 35, 58, 85, 91, 114, 121, 124, 131, 176, 186, 203.

¹⁷⁸⁸² V. par. 5280–5283.

¹⁷⁸⁸³ P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 11; P4503 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Istraga o Srebrenici, Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 24. avgust 2003.), *e-court* str. 3.

¹⁷⁸⁸⁴ P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 11.

¹⁷⁸⁸⁵ P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 6; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 11. V. Fredi Peccerelli, T. 22736 (11. januar 2012.).

BiH i MKNL-a pod nadzorom službenika Međunarodnog suda.¹⁷⁸⁸⁶ Posmrtno ostatke pronađene u grobnicama Ravnice 1 i Ravnice 2 pregledao je tim patologa pod vođstvom Johna Clarka.¹⁷⁸⁸⁷

5270. Vijeću nisu predočena svjedočenja očevidaca u vezi s pokopavanjem tijela u grobnici na lokalitetu Ravnice. Jedini dokazi koji su Vijeću predočeni u vezi s ekshumacijom grobnice na lokalitetu Ravnice su svjedočenja Deana Manninga, koji je bio prisutan na lokaciji grobnice tokom procesa ekshumacije koju su izvršili Peccerelli i njegov tim, i Clarka, koji je o procesu ekshumacije govorio u svom sudsko-medicinskom izvještaju.¹⁷⁸⁸⁸

5271. Prema Clarkovim riječima, grobnica na lokalitetu Ravnice veoma se razlikovala od grobnica u Glogovi po tome što je jedan broj tijela bio razbacan na površini, a ne zakopan.¹⁷⁸⁸⁹ Izgledalo je kao da su tijela bačena s puta niz strmi pošumljeni nasip na širokom području.¹⁷⁸⁹⁰ Nakon što je prva skupina tijela zatrpana zemljom, bačena je druga skupina tijela; nije bilo pokušaja da se ta druga tijela zatrpu zemljom tako da su ona ostavljena na površini strmice.¹⁷⁸⁹¹ Mnoga od tih tijela bila su zakačena za drveće i za ogradu koja se pruža sredinom strmice.¹⁷⁸⁹²

¹⁷⁸⁸⁶ P4105 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izvještaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 6; P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 13.

¹⁷⁸⁸⁷ P4105 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izvještaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 6, 29.

¹⁷⁸⁸⁸ P4105 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izvještaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 1; Dean Manning, T. 25802–25803, 25805, 25829 (6. mart 2012.); P4502 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 4–5, 11. V. takođe P4503 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Istraga o Srebrenici, Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 24. avgust 2003.), str. 2, 8–9; P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 13.

¹⁷⁸⁸⁹ P4105 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izvještaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 6.

¹⁷⁸⁹⁰ P4105 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izvještaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 6; P4502 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 4, 11; P4503 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Istraga o Srebrenici, Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 24. avgust 2003.), str. 2; P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 12.

¹⁷⁸⁹¹ P4502 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 4, 11; P4503 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Istraga o Srebrenici, Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 24. avgust 2003.), str. 2.

¹⁷⁸⁹² P4502 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 4, 11; P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 12.

5272. Clark je takođe objasnio da su posmrtni ostaci pronađeni u toj grobnici bili raskomadani, da su im nedostajali dijelovi i da je bilo mnogo više pojedinačnih dijelova tijela nego cijelih tijela.¹⁷⁸⁹³ Na većini tijela bila je civilna odjeća, kao i lični predmeti, a nijedno tijelo nije bilo u vojnoj odjeći.¹⁷⁸⁹⁴ Nisu pronađene ligature ni povezi za oči.¹⁷⁸⁹⁵ Pošto su tijela bila izložena vazduhu, bila su skeletonizirana, bez očuvanih mekih tkiva, a na kostima su se vidjeli znakovi istrošenosti i raspadanja.¹⁷⁸⁹⁶

5273. Na osnovu patološkog pregleda, Clark je zaključio da su sve žrtve ekshumirane na lokalitetu Ravnice bile muškog pola.¹⁷⁸⁹⁷ Najmanje 14 od tih osoba imalo je 17 godina ili manje.¹⁷⁸⁹⁸ U vezi s uzrokom i načinom smrti, Clark je naveo da je velika većina žrtava imala višestruke strijelne rane glave, trupa i nogu, prije svega iz pušaka s velikom izlaznom brzinom metka, i da nije bilo uvjerljivih dokaza o težim povredama od gelera granata ili drugih projektila.¹⁷⁸⁹⁹ Clark nije mogao donijeti zaključak o udaljenosti s koje su hici ispaljeni.¹⁷⁹⁰⁰

5274. Predmeti iz skladišta u Kravici prikupljeni su u grobnicama na lokalitetu Ravnice, što, prema Manningovim riječima, ukazuje na vezu između te grobnice i skladišta u Kravici.¹⁷⁹⁰¹ Osim

¹⁷⁸⁹³ Clark je naveo da je 175 tijela i 324 dijelova tijela bilo razbacano svuda po grobnici. P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 6, 10–11.

¹⁷⁸⁹⁴ P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 6, 11.

¹⁷⁸⁹⁵ P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 11; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 11; P4503 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Istraga o Srebrenici, Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 24. avgust 2003.), str. 8–9.

¹⁷⁸⁹⁶ P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 6.

¹⁷⁸⁹⁷ Nije bilo moguće utvrditi pol za pet tijela zbog toga što su bila vrlo mlada ili zbog oštećenja kostura. P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 6, 11.

¹⁷⁸⁹⁸ P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 6.

¹⁷⁸⁹⁹ Samo deset muškaraca preminulo je od samo jednog hica u glavu. P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 7–8, 11. Vijeće ukazuje na Dunjićevu primjedbu u vezi s Clarkovim zaključcima u vezi s grobnicama na lokalitetu Ravnice. V. D3896 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska ekspertiza obdukcioni izveštaja sa lokaliteta Bišina i dokumentacije koja se odnosi na dopunjeni rezime forenzičkog dokaznog materijala iz grobnica sa područja Srebrenice", april 2009.), str. 193–210; Dušan Dunjić, T. 41862–41864 (24. juli 2013.). Pošto je ocijenilo sveukupne dokaze, Vijeće prihvata Clarkov izvještaj i zaključke koji su u njemu sadržani.

¹⁷⁹⁰⁰ P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 8, 11.

¹⁷⁹⁰¹ Među tim predmetima bio je komad obojenog stiropora pronađen na lokaciji Ravnice 2, koji je bio identičan slovima od stiropora koja su se nalazila na sjevernoj strani skladišta u Kravici, iznad ulaznih vrata. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 13; Dean Manning, T. 25829–25831 (6. mart 2012.).

toga, lične isprave pronađene u skladištu povezane su s dvije osobe koje su na osnovu analize DNK identifikovane u grobnici Ravnice 2.¹⁷⁹⁰²

5275. Na dan 13. januara 2012., na osnovu analize DNK, 32 žrtve iz grobnice Ravnice 1 i 174 žrtve iz grobnice Ravnice 2 identifikovane su kao osobe koje su se vodile kao nestale poslije zauzimanja Srebrenice.¹⁷⁹⁰³

5276. Uprkos tome što ne postoje svjedočenja očevidaca o pokopavanju na lokalitetu Ravnice, Vijeće konstatuje, u svjetlu lokacije grobnice i sudsko-medicinskih dokaza prihvaćenih u ovom predmetu, da je ova grobnica povezana s ubijanjem u skladištu u Kravici 13. jula 1995. Međutim, dokazni predmet P6705 pokazuje da je izviješteno da su gotovo jedna trećina žrtava čija su tijela pronađena u grobnici Ravnice 1 i gotovo jedna petina žrtava čija su tijela pronađena u grobnici Ravnice 2, što ukupno čini 43 osobe, posljednji put videne žive 14. jula 1995. ili poslije tog datuma.¹⁷⁹⁰⁴ Ti dokazi snažno ukazuju na to da su neka tijela pronađena u grobnicama na lokalitetu Ravnice donesena s druge lokacije, ili drugih lokacija, a ne iz skladišta u Kravici.¹⁷⁹⁰⁵ S obzirom na to, Vijeće ne može van svake razumne sumnje donijeti zaključak o tačnom broju žrtava iz skladišta u Kravici koje su pronađene u grobnicama Ravnice 1 i Ravnice 2. Vijeće će o broju žrtava povezanih s Kravicom u grobnicama na lokalitetu Ravnice govoriti na kraju ovog odjeljka.¹⁷⁹⁰⁶

¹⁷⁹⁰² P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 13.

¹⁷⁹⁰³ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 3, 14; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 169–179 (pod pečatom). V. takođe P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.).

¹⁷⁹⁰⁴ V. npr. P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 169–179 (pod pečatom) (gdje se navode imena žrtava čija su tijela identifikovana na lokacijama Ravnice 1 i 2); P6705 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.), *e-court* str. 13, 17, 19, 22, 23, 30, 32, 43, 46, 47, 53, 58, 59, 65, 78, 84, 94, 118, 122, 123, 125, 142, 153, 154, 156, 168, 178, 191, 206, 208.

¹⁷⁹⁰⁵ Za razliku od grobnice u Glogovi i sekundarnih grobnica povezanih s Kravicom, nijedna strana u postupku nije predložila dokaze koji ukazuju na to da su tijela pronađena na lokalitetu Ravnice donesena s drugih lokacija, a ne iz skladišta u Kravici. V. D1975 (*Corrigendum* izvještaja Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani sažetak forenzičkih dokaza – ekshumacija grobnica u vezi sa Srebrenicom – mart 2009.", 9. april 2009.) (gdje se prihvata da nisu sva tijela u Glogovi i s njom povezanim grobnicama donesena iz skladišta u Kravici); P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), str. 40 (gdje se navodi da, "[i]ako većina od ta 1.374 identifikovana lica [iz svih grobnica povezanih s Kravicom] i dalje mora biti direktno povezana s mjestom pogubljenja u skladištu u Kravici, nije moguće navesti tačan broj".) (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

¹⁷⁹⁰⁶ V. par. 5284–5285.

(7) Ukupan broj žrtava iz skladišta u Kravici

5277. Prema riječima Dušana Janca, do 13. januara 2012., na osnovu analize DNK utvrđen je identitet 1.374 žrtve koje su se vodile kao nestale poslije zauzimanja Srebrenice, a za koje je uspostavljena veza s više grobnica povezanih s ubijanjem u skladištu u Kravici.¹⁷⁹⁰⁷ Iako je Janc smatrao da se većina od tih 1.374 žrtve može dovesti u vezu s incidentom ubijanja u skladištu u Kravici, nije mogao navesti tačan broj.¹⁷⁹⁰⁸ Shodno tome, tužilaštvo u svom Završnom podnesku prihvata da neke od tih 1.374 žrtve nisu ubijene u skladištu u Kravici, ali procjenjuje da je u skladištu ubijeno najmanje 1.200 osoba od onih koji su 13. jula 1995. bile zatočene na livadi u Sandićima.¹⁷⁹⁰⁹

5278. Vijeću su predočeni protivrječni dokazi u vezi s brojem muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su držani u skladištu u Kravici prije nego što je pogubljenje izvršeno. Naprimjer, svjedok KDZ063 je procijenio da je, nakon što je stigao posljednji zatočenik, u skladištu bilo 2.500 do 3.000 muškaraca.¹⁷⁹¹⁰ Svjedok KDZ071 je u svom svjedočenju izjavio da je od drugih muškaraca zatočenih u skladištu čuo da je u skladištu bilo 2.000 muškaraca.¹⁷⁹¹¹ Suprotno tome, Franc Kos je u svom svjedočenju izjavio da u skladištu u Kravici nije moglo biti više od 150 ljudi.¹⁷⁹¹² Nadalje, u činjenici o kojoj je presuđeno 1705 pominje se da je 1.000 do 1.500 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili zatočeni na livadi u Sandićima, prebačeno autobusima, ili pješice, u skladište u Kravici;¹⁷⁹¹³ a u činjenici o kojoj je presuđeno 1709 pominje se da je oko 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, pogubljeno u skladištu u Kravici.¹⁷⁹¹⁴

¹⁷⁹⁰⁷ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 40–41. Vijeće ukazuje na Dunjićevu primjedbu u vezi s ukupnim brojem žrtava koje je Janc identifikovao kao ubijene tokom incidenta u skladištu u Kravici, kao i na njegove tvrdnje da taj broj nije tačan i pouzdan. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 23; Dušan Dunjić, T. 41744–41748 (22. juli 2013.).

¹⁷⁹⁰⁸ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 40; D1975 (*Corrigendum* izvještaja Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani sažetak forenzičkih dokaza – ekshumacija grobnica u vezi sa Srebrenicom – mart 2009.", 9. april 2009.). V. takođe D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 11–12 (gdje se upućuje na D1975).

¹⁷⁹⁰⁹ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 64, 171. Vijeće smatra da je tužilaštvo došlo do tog broja tako što je od ukupnog broja žrtava identifikovanih u svim grobnicama povezanim s Kravicom oduzelo oko 180 osoba donesenih u Glogovu s drugih lokacija.

¹⁷⁹¹⁰ Svjedok KDZ063, P334 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6990.

¹⁷⁹¹¹ Svjedok KDZ071 je priznao da on lično nije prebrojao zatočenike. Svjedok KDZ071, T. 28539 (4. maj 2012.).

¹⁷⁹¹² D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 9. Vijeće zaključuje da je ta procjena neprihvatljiva.

¹⁷⁹¹³ V. činjenica o kojoj je presuđeno 1705.

¹⁷⁹¹⁴ V. činjenica o kojoj je presuđeno 1709.

5279. S obzirom na veze između Glogove i sekundarnih grobnica,¹⁷⁹¹⁵ kao i posebnost grobnica u Ravnici,¹⁷⁹¹⁶ Vijeće će o ukupnom broju žrtava iz skladišta u Kravici pronađenih u tim grobnicama govoriti posebno u paragrafima koji slijede.

(a) Glogova i sekundarne grobnice

5280. Prema riječima Dušana Janca, do 13. januara 2012., na osnovu analize DNK utvrđen je identitet 1.168 osoba pronađenih u Glogovi i s njom povezanim sekundarnim grobnicama, koje su se vodile kao nestale poslije zauzimanja Srebrenice.¹⁷⁹¹⁷ Međutim, kako je rečeno gore u tekstu, Vijeću su predloženi dokazi da su u Glogovu donesena i tijela žrtava drugih incidenata ili s drugih lokacija, a ne samo iz skladišta u Kravici – odnosno, oko 80 žrtava pogubljenih u Bratuncu, uz oko 100 tijela donesenih s drugih lokacija – i da su ponovno pokopana u sekundarnim grobnicama.¹⁷⁹¹⁸

5281. Pored toga, kako je navedeno gore u tekstu, dokazni predmet P6705 pokazuje da je izvješteno da je nešto više od jedne petine – ili 235 – žrtava čija su tijela pronađena u Glogovi i s njom povezanim sekundarnim grobnicama viđeno živo 14. jula 1995. ili poslije tog datuma.¹⁷⁹¹⁹ Vijeće konstatuje da je malo vjerovatno da su te žrtve bile ubijene u incidentu u skladištu u Kravici, u svjetlu činjenice da se ubijanje u skladištu u Kravici dogodilo 13. jula 1995.

5282. Iako Vijeće smatra da se neke od tih 235 osoba za koje je izvješteno da su viđene žive 14. jula 1995., ili poslije tog datuma, vjerovatno preklapaju s oko 180 osoba čija su tijela donesena u Glogovu s drugih lokacija ili iz drugih incidenata, a ne iz skladišta u Kravici, stepen preklapanja tih dviju grupa ne može se utvrditi van svake razumne sumnje. Prema tome, da bi izračunalo minimalan broj žrtava iz skladišta u Kravici koje su pronađene u Glogovi i s njom povezanim sekundarnim grobnicama, Vijeće je od ukupnog broja od 1.168 tijela oduzelo broj žrtava iz obiju grupa i tako je dobilo minimalni broj od 753 žrtve.¹⁷⁹²⁰ Dalje, maksimalni broj mogućih žrtava iz skladišta u Kravici koje su pronađene u Glogovi i s njom povezanim sekundarnim grobnicama

¹⁷⁹¹⁵ V. par. 5264–5265.

¹⁷⁹¹⁶ V. par. 5271–5274.

¹⁷⁹¹⁷ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 40–41 (gdje se navodi ukupan broj osoba iz svake od grobnica povezanih s Kravicom koje su identifikovane kao nestale poslije zauzimanja Srebrenice).

¹⁷⁹¹⁸ D1975 (*Corrigendum* izvještaja Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani sažetak forenzičkih dokaza – ekshumacija grobnica u vezi sa Srebrenicom – mart 2009.", 9. april 2009.); P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 40. V. takođe par. 5257–5258, 5507.

¹⁷⁹¹⁹ V. par. 5259, 5265, 5268.

¹⁷⁹²⁰ Na osnovu svjedočenja svjedoka predloženih gore u tekstu i datuma nestanka tijela pronađenih u Glogovi i s njom povezanim sekundarnim grobnicama, Vijeće smatra da broj tijela donesenih u Glogovu s drugih lokacija ili iz drugih incidenata nije mogao biti veći od 415, što odgovara broju od 235 osoba za koje je izvješteno da su

može se izračunati kada se 235 osoba, za koje je izviješteno da su posljednji put viđene 14. jula 1995. ili poslije tog datuma, kao i oko 80 osoba ubijenih u školi "Vuk Karadžić", oduzme od ukupnog broja od 1.168 tijela, tako da se dobije maksimalan broj od 853 žrtve.¹⁷⁹²¹

5283. Prema tome, Vijeće konstatuje da su u incidentu u skladištu u Kravici pogubljene minimalno 753 osobe, a maksimalno 853 osobe, čija su tijela pronađena u Glogovi i s njom povezanim sekundarnim grobnicama.

(b) Grobnice na lokalitetu Ravnice

5284. Kako je navedeno gore u tekstu, neka tijela pronađena u grobnicama na lokalitetu Ravnice donesena su s druge lokacije, ili lokacija, a ne iz skladišta u Kravici, zbog čega Vijeće nije u mogućnosti da utvrdi tačan broj žrtava iz skladišta u Kravici koje su pronađene na lokacijama Ravnice 1 i 2.¹⁷⁹²² Međutim, Vijeće se uvjerilo da su najmanje dvije osobe ekshumirane iz grobnica Ravnice, čije su lične isprave pronađene u skladištu u Kravici, tamo i pogubljene.¹⁷⁹²³ Osim toga, pri utvrđivanju maksimalnog mogućeg broja žrtava iz skladišta u Kravici koje su pronađene na lokacijama Ravnice 1 i 2, Vijeće nije uračunalo one 43 osobe za koje je izviješteno da su bile viđene 14. jula, ili poslije tog datuma,¹⁷⁹²⁴ što daje najveći broj od 163 žrtve.

5285. Shodno tome, Vijeće konstatuje da su najmanje dvije osobe, a najviše 163 osobe koje su pronađene u grobnicama na lokalitetu Ravnice, pogubljene u incidentu u skladištu u Kravici.

(c) Zaključak

5286. Iz svih tih razloga, Vijeće zaključuje da su pripadnici snaga bosanskih Srba 13. jula 1995. u skladištu u Kravici ubili 755 do 1.016 muškaraca, bosanskih Muslimana.

posljednji put viđene žive 14. jula 1995., ili poslije tog datuma, uz oko 180 osoba za koje tužilaštvo samo prihvata da su njihova tijela donesena s drugih lokacija ili iz drugih incidenata. V. par. 5257, 5259.

¹⁷⁹²¹ Vijeće smatra da je moguće da je oko 100 osoba čija su tijela donesena u Glogovu iz Konjević Polja, Potočara i s puta Bratunac–Konjević Polje, uključujući 12 osoba za koje je evidentirano da su vraćene iz Srbije i čiji su posmrtni ostaci takođe pronađeni u Glogovi, uračunato u skupinu osoba za koje je izviješteno da su viđene žive 14. jula 1995. ili poslije tog datuma, dok oko 80 tijela osoba ubijenih u školi "Vuk Karadžić" nije moglo biti uračunato, pošto se većina tih ubistava dogodila u noći između 12. i 13. jula. V. par. 5258. Prema tome, iako maksimalni mogući broj žrtava u skladištu u Kravici isključuje samo 235 osoba koje su bile viđene 14. jula ili poslije tog datuma, Vijeće mora da iz tog broja izostavi i oko 80 osoba ubijenih u školi "Vuk Karadžić".

¹⁷⁹²² V. par. 5276.

¹⁷⁹²³ V. par. 5274.

¹⁷⁹²⁴ Iako su iz grobnica na lokalitetu Ravnice ekshumirani posmrtni ostaci ukupno 206 osoba, u dokaznom predmetu P6705 se navodi da su 43 od tih osoba nestale poslije 13. jula, pa se stoga ne može smatrati da su pogubljene u incidentu u skladištu u Kravici. V. par. 5276. Iako nije sigurno da su sve preostale 163 osobe pogubljene u skladištu u Kravici, Vijeće zaključuje da je neutvrđeni dio te skupine – a možda i cijela skupina – pogubljen u skladištu u Kravici.

(D) Livada u Sandićima

5287. U Optužnici se navodi da je 13. jula 1995., kad je pao mrak, oko 15 zatočenika, bosanskih Muslimana, koji su držani na livadi u Sandićima, pogubljeno po kratkom postupku na jednom mjestu kod Sandića.¹⁷⁹²⁵

5288. U ranim večernjim satima 13. jula 1995., odvedena je većina zatočenih bosanskih Muslimana, koji su ranije držani na livadi u Sandićima, ali je ostalo 10 do 15 muškaraca.¹⁷⁹²⁶ Nekoliko pripadnika Jahorinskih regruta pitalo je zamjenika komandira 1. čete 4. voda koji se zvao Aleksa kada će doći sljedeći autobus da pokupi zatočenike.¹⁷⁹²⁷ Aleksa je regrutima odgovorio da neće više biti autobusa i da ih se moraju "riješti, da ih mora[ju] poubijati".¹⁷⁹²⁸

5289. Svjedok KDZ084 i dvojica njegovih kolega odbili su da izvrše naređenje.¹⁷⁹²⁹ Međutim, ostala dvojica su pristala da strijeljaju bosanske Muslimane, uz pomoć još nekoliko regruta koji su se kasnije dobrovoljno javili i odveli zatočenike.¹⁷⁹³⁰ Aleksa i regruti koji su se dobrovoljno javili da strijeljaju zatočenike vratili su se potom na cestu kod livade u Sandićima, gdje je ostao svjedok KDZ084.¹⁷⁹³¹ Svjedok KDZ084 nije prisustvovao strijeljanju, ali je čuo hice.¹⁷⁹³² Međutim, svjedok KDZ084 je razgovarao s jednim od kolega koji se dobrovoljno javio da ubije zatočenike i on mu je

¹⁷⁹²⁵ Optužnica, incident 4.1 iz Priloga E Optužnici.

¹⁷⁹²⁶ Svjedok KDZ084, T. 27340 (11. april 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14830, 14883 (pod pečatom). V. par. 5180.

¹⁷⁹²⁷ Svjedok KDZ084, T. 27341–27342 (11. april 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14830–14832, 14883 (pod pečatom). Svjedok KDZ084 je u svom svjedočenju izjavio da je Aleksa bio zamjenik čovjeka koji se zvao Goran i dodao da je Aleksa već bio na livadi u Sandićima kada su on i njegove kolege tamo stigli. V. svjedok KDZ084, T. 27357 (11. april 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14791, 14797, 14801, 14831, 14886, 14906–14907 (pod pečatom).

¹⁷⁹²⁸ Svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14830–14831, 14884 (pod pečatom); svjedok KDZ084, T. 27341–27342 (11. april 2012.) (zatvorena sjednica).

¹⁷⁹²⁹ Svjedok KDZ084, T. 27343 (11. april 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14833 (pod pečatom). Svjedok KDZ084 je jednu noć držan u samici, bez hrane, po kazni što je odbio da ubije zatočenike. Svjedok KDZ084, T. 27345 (11. april 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14833–14834 (pod pečatom).

¹⁷⁹³⁰ Svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14832–14833, 14884–14885 (pod pečatom). Jedan od tih ljudi koji su učestvovali u pogubljenju bio je jahorinski regrut zvani Crnogorac, koji je bio iz Kupreša, Crna Gora; Crnogorac je rekao da je učestvovao u tom ubijanju iz osвете, jer su bosanski Muslimani pobili njegovu porodicu u Kuprešu. [REDIGOVANO]. V. takođe P6378 (Spisak osuđujućih presuda Suda BiH izrečenih pripadnicima Specijalne brigade policije MUP-a RS-a).

¹⁷⁹³¹ Svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14832 (pod pečatom).

¹⁷⁹³² Svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14832, 14884–14885 (pod pečatom).

rekao da je nekoliko njih ubijeno hicem u glavu dok su se penjali prema livadi, a da su ostali pogubljeni rafalnom vatrom.¹⁷⁹³³

5290. KNO BiH je ekshumirao grobnicu kod livade u Sandićima od 14. do 21. juna 2004.¹⁷⁹³⁴ Na osnovu analize DNK, među ljudskim ostacima koji su se nalazili na mjestu grobnice identifikovano je 17 osoba koje su se vodile kao nestale poslije pada Srebrenice.¹⁷⁹³⁵ Međutim, s obzirom na nedostatak dokaza o lokaciji grobnice i načinu na koji je ubijeno tih 17 osoba, Vijeće ne može da utvrdi povezanost te masovne grobnice s ubijanjem na livadi u Sandićima, za što se optuženi tereti u Optužnici.

5291. Ipak, na osnovu iskaza svjedoka KDZ084, Vijeće konstatuje da su 13. jula 1995. pripadnici snaga bosanskih Srba ubili 10 do 15 muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, na livadi u Sandićima.

v. Grad Bratunac

(A) Zatočenje muškaraca, bosanskih Muslimana

5292. Kako je navedeno gore u tekstu, od 12. jula poslijepodne i tokom cijelog dana 13. jula 1995., muškarci, bosanski Muslimani, koji su bili odvojeni od žena, djece i staraca i zatočeni u "bijeloj kući" u Potočarima, prevoženi su u grad Bratunac.¹⁷⁹³⁶ Dana 13. jula, muškarci, bosanski Muslimani iz kolone, koji su držani na više zatočeničkih lokacija na putu Bratunac–Konjević

¹⁷⁹³³ Svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14833–14834 (pod pečatom). Svjedok KDZ084 nije vidio tijela ubijenih, niti je znao što se s njima dogodilo. Svjedok KDZ084, T. 27344 (11. april 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ084, P4904 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14834, 14886 (pod pečatom). V. takođe Jean-René Ruez, T. 24031 (1. februar 2012.) (gdje je svjedok izjavio sljedeće: "Iz svjedočenja svjedoka znamo da su ljudi koji 13., na kraju dana, nisu imali prevoz za odlazak u Bratunac ubijeni na lokaciji na kojoj su se nalazili"); Richard Butler, T. 27768 (20. april 2012.) (gdje je svjedok izjavio sljedeće: "Znam za jedan slučaj u Sandićima gdje je, očigledno nakon što su svi autobusi i kamioni prestali dolaziti, ostalo nekoliko zarobljenika i da su oni po kratkom postupku pogubljeni na toj lokaciji.").

¹⁷⁹³⁴ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 4, 33; V. takođe D3896 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska ekspertiza obdukcioni izveštaja sa lokaliteta Bišina i dokumentacije koja se odnosi na dopunjeni rezime forenzičkog dokaznog materijala iz grobnica sa područja Srebrenice", april 2009.), str. 45–65.

¹⁷⁹³⁵ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 4, 33; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 410 (pod pečatom); P4642 (MKNL-ov spisak identifikovanih žrtava iz Srebrenice, 15. decembar 2011.) (pod pečatom); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.), str. 6; P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.). V. takođe P6705 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.); P5916 (MKNL-ov ažurirani spisak nestalih iz Srebrenice iz 2012. godine).

Polje–Milići, nakon što su se predali pripadnicima snaga bosanskih Srba ili nakon što su ih oni zarobili, takođe su prebačeni u grad Bratunac.¹⁷⁹³⁷

5293. Muškarci, bosanski Muslimani, prebačeni u grad Bratunac bili su zatočeni u školi "Vuk Karadžić"¹⁷⁹³⁸ i u hangaru koji se nalazio iza nje.¹⁷⁹³⁹ Zatočeni su takođe držani u 80 do 120 autobusa i kamiona parkiranih na ulicama grada Bratunca,¹⁷⁹⁴⁰ na više lokacija, uključujući lokaciju ispred kruga škole "Vuk Karadžić",¹⁷⁹⁴¹ u štabu MUP-a,¹⁷⁹⁴² zgradi opštine,¹⁷⁹⁴³ na stadionu u

¹⁷⁹³⁶ V. par. 5117.

¹⁷⁹³⁷ V. Momir Nikolić, T. 24672–24673 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 887–889, 897–898, 907–908; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 663, 665; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1397–1398; svjedok KDZ333, T. 24147 (2. februar 2012.); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3027–3028. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1625; par. 5292.

¹⁷⁹³⁸ Momir Nikolić, T. 24644, 24659, 24673 (14. februar 2012.); Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1179, 1260; Zlatan Čelanović, P377 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6653; P257 (Vazдушna fotografija Bratunca s oznakama koje je unio Zlatan Čelanović); Srblav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9218; Srblav Davidović, T. 24420 (9. februar 2012.); Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17934; svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3551–3553; D4293 (Vazдушna fotografija Bratunca s oznakama koje je unio svjedok KW582) (pod pečatom); P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 79. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1668, 1669; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 918–919; Jean-René Ruez, T. 23781–23784 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 129–130, 282.

¹⁷⁹³⁹ Momir Nikolić, T. 24673 (14. februar 2012.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17315–17316, 17318, 17384; svjedok KDZ039, T. 21938 (24. novembar 2011.). V. činjenica o kojoj je presuđeno 1674. V. takođe Jean-René Ruez, T. 23719–23720 (26. januar 2012.), T. 23781–23784 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 21, 23, 129–130, 282. Vijeće napominje da je svjedok KDZ039 nedosljedno svjedočio o lokaciji hangara u odnosu na krug škole "Vuk Karadžić". V. svjedok KDZ039, T. 21939 (24. novembar 2011.) (gdje je svjedok izjavio da hangar u kojem je bio zatočen nije bio blizu škole); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17318, 17330 (gdje je svjedok izjavio da je hangar iza škole). Međutim, pošto je pregledalo dokaze u cijelosti, Vijeće se uvjerilo da je svjedok KDZ039 bio zatočen u hangaru iza škole "Vuk Karadžić".

¹⁷⁹⁴⁰ Momir Nikolić, T. 24672–24673 (14. februar 2012.); Zlatan Čelanović, P377 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6638, 6640, 6652; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9807; D3118 (Izjava svjedoka Aleksandra Tešića od 10. marta 2013.), par. 41; P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 79–80. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1668, 1685; Jean-René Ruez, T. 23781–23784 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 129, 131, 282.

¹⁷⁹⁴¹ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 908, 923–924; P267 (Skica Bratunca s oznakama koje je unio Mevludin Orić); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3028–3029; Zlatan Čelanović, P377 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6652; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9808; D3115 (Izjava svjedoka Branimira Tešića od 9. marta 2013.), par. 37; P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 80. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1682; Jean-René Ruez, T. 23719–23720 (26. januar 2012.), T. 23781–23784 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 129–131, 282; P4290 (Vazдушna fotografija Bratunca s oznakama koje je unio Jean-René Ruez).

¹⁷⁹⁴² Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9809. V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 282.

¹⁷⁹⁴³ Srblav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9212–9215; Srblav Davidović, T. 24437 (9. februar 2012.); svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića*

Bratuncu¹⁷⁹⁴⁴ i u garaži preduzeća "Vihor".¹⁷⁹⁴⁵ Na svim tim lokacijama, zatočene bosanske Muslimane čuvali su pripadnici Vojne policije Bratunačke brigade,¹⁷⁹⁴⁶ a pomagali su im pripadnici MUP-a.¹⁷⁹⁴⁷

5294. Zatočeni su držani u pretrpanim prostorijama na raznim lokacijama.¹⁷⁹⁴⁸ Naprimjer, oko 400 ljudi držano je u hangaru koji je bio toliko pretrpan da zatočeni nisu mogli hodati.¹⁷⁹⁴⁹ Zatočeni u hangaru žalili su se ljudima koji su ih čuvali da će se ugušiti jer nemaju prostora ni

i drugih), T. 9494, 9513; Aleksandar Tešić, T. 35312–35313 (13. mart 2013.); Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9809. V. takođe Jean-René Ruez, T. 23781–23784 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 282.

¹⁷⁹⁴⁴ Zlatan Čelanović, P377 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6641–6642, 6652; Momir Nikolić, T. 24672–24673 (14. februar 2012.); P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 79–80. V. takođe Jean-René Ruez, T. 23781–23784 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 129, 282; P4290 (Vazдушna fotografija Bratunca s oznakama koje je unio Jean-René Ruez).

¹⁷⁹⁴⁵ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 663–665; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1398–1399; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3371. Vijeće napominje da svjedok KDZ069 nije znao na kojoj se lokaciji nalazio dok je bio zatočen u Bratuncu; međutim, s obzirom na sličnosti između okolnosti prevoza svjedoka KDZ064 i svjedoka KDZ069 s livade u Sandićima, zatočenja u Bratuncu i odlaska za Zvornik, Vijeće se uvjerilo da je svjedok KDZ069 bio zatočen u kamionu ispred garaže preduzeća "Vihor". V. takođe Jean-René Ruez, T. 23781–23782 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 129, 282; P408 (Izjava svjedoka Desimira Đukanovića od 23. marta 2007.), par. 8.

¹⁷⁹⁴⁶ Momir Nikolić, T. 24674–24675 (14. februar 2012.) (gdje je svjedok izjavio da su školu "Vuk Karadžić", između ostalih, obezbjeđivali pripadnici voda vojne policije); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), str. 6–7 (gdje je svjedok izjavio da je na sastanku kojem su prisustvovali on, Beara, Deronjić i Vasić odlučeno da će dijelovi Vojne policije Bratunačke brigade obezbjeđivati grad Bratunac); Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9804, 9807–9808 (gdje je svjedok izjavio da su, po uputstvima Momira Nikolića, on i drugi pripadnici voda vojne policije stražarili u školi "Vuk Karadžić", kao i u autobusima parkiranim ispred škole i na ulicama grada Bratunca); Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17934 (gdje je svjedok takođe izjavio da su pripadnici vojne policije pratili autobuse koji su 13. jula prevozili muškarce, bosanske Muslimane, u školu "Vuk Karadžić"), T. 17935–17936; Zlatan Čelanović, P377 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6689–6690; Branimir Tešić T. 35245 (12. mart 2013.). V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1670, 1685.

¹⁷⁹⁴⁷ Momir Nikolić, T. 24674 (14. februar 2012.) (gdje je svjedok izjavio da su pripadnici SJB-a Bratunac obezbjeđivali školu "Vuk Karadžić", a da su zatočenike u drugim objektima po gradu Bratuncu čuvali uglavnom pripadnici policije iz raznih jedinica, uključujući pripadnike SJB-a Bratunac, posebne jedinice policije i civilne policije). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1670; Zlatan Čelanović, P377 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6645, 6647; Srblav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9213; Srblav Davidović, T. 24411 (9. februar 2012.); Ljubisav Simić, T. 37289 (16. april 2013.); svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9494, 9526–9527; P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 4 (pod pečatom).

¹⁷⁹⁴⁸ V. npr. D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1222; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17316, 17319; D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 3; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1397–1399; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3027.

¹⁷⁹⁴⁹ Svjedok KDZ039, T. 21939 (24. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17316; D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 3.

vazduha, ali su im oni prijeli da će ih ubiti ako ne budu šutjeli.¹⁷⁹⁵⁰ Isto tako, 150 do 200 zatočenika držano je u jednoj od učionica u školi "Vuk Karadžić" u kojoj nije bilo dovoljno mjesta ni da svi sjednu.¹⁷⁹⁵¹ Dalje, zatočeni bosanski Muslimani, koji su držani u autobusima parkiranim ispred garaže preduzeća "Vihor", morali su da sjede jedan na drugome zbog broja ljudi koji su bili ugurani u svako od vozila.¹⁷⁹⁵² Svjedok KDZ069, koji je bio zatočen u jednom autobusu na toj lokaciji, izjavio je da su zatočenici bili tako stisnuti jedan uz drugog da mu je tijelo utrulo.¹⁷⁹⁵³

5295. Kada su zatočenici natjerani da uđu u školu "Vuk Karadžić" i u hangar iza nje, naređeno im je da lične stvari ostave napolju, uključujući hranu koju su eventualno donijeli sa sobom.¹⁷⁹⁵⁴ Kada su ušli, više nisu dobili hranu.¹⁷⁹⁵⁵ Iako su nekim zatočenicima, koji su držani u autobusima parkiranim po gradu dali hranu, nje nije bilo ni približno dovoljno.¹⁷⁹⁵⁶ Isto tako, u više zatočeničkih objekata obezbijedena je voda, ali je nije bilo dovoljno.¹⁷⁹⁵⁷

5296. Zatočene bosanske Muslimane koji su držani na raznim lokacijama u gradu Bratuncu stalno su tukli pripadnici snaga bosanskih Srba.¹⁷⁹⁵⁸ S područja na kojima su zatočenici držani, čulo se

¹⁷⁹⁵⁰ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17319. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1675.

¹⁷⁹⁵¹ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1222.

¹⁷⁹⁵² Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1398–1399. V. takođe svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 666.

¹⁷⁹⁵³ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1399.

¹⁷⁹⁵⁴ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1179–1180, 1252, 1259; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17326.

¹⁷⁹⁵⁵ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1189–1190; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17319, 17326; D1947 (Izjava svjedoka KDZ039 Sektoru SDB-a Tuzla, 25. juli 1995.), str. 1. V. takođe D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9.

¹⁷⁹⁵⁶ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 919; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 668. V. takođe D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 10; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9848.

¹⁷⁹⁵⁷ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1189–1190; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17319, 17326; D1947 (Izjava svjedoka KDZ039 Sektoru SDB-a Tuzla, 25. juli 1995.), str. 1; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 919; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1399; svjedok KDZ333, T. 24150 (2. februar 2012.); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 668; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9848; Srblav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9213; Srblav Davidović, T. 24411–24412 (9. februar 2012.). V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1668, 1671; D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 9. Kada su zatočeni u autobusima, koji su se nalazili ispred garaže preduzeća "Vihor", tražili vode, pripadnici snaga bosanskih Srba naredili su im da šute i kundacima su počeli da udaraju o stranice autobusa. Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1399.

¹⁷⁹⁵⁸ V. npr. Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1180, 1222, 1252; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17320–17321, 17323, 17387; D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 3; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 666; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 914, 1070. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1673.

stenjanje i jaukanje, rafalna paljba iz mitraljeza i tupi udarci.¹⁷⁹⁵⁹ Pripadnici snaga bosanskih Srba često su izvodili muškarce koji se više nisu vraćali.¹⁷⁹⁶⁰ Pripadnici snaga bosanskih Srba su najmanje jednom vratili pretučene zatočenike u hangar iza škole "Vuk Karadžić" i zaprijetili ostalim zatočenicima da će i njih zadesiti ista sudbina.¹⁷⁹⁶¹ Zbog nedostatka prostora, neki muškarci su morali da pridržavaju zatočenike koji su bili teško pretučeni.¹⁷⁹⁶² U školi "Vuk Karadžić", zatočenici su bili sprovedeni do klozeta i usput udarani kundacima.¹⁷⁹⁶³ Kasnije su se zatočenici plašili da idu na klozet, pa su mokrili tamo gdje su bili.¹⁷⁹⁶⁴

(B) Ubijanje

(1) Škola "Vuk Karadžić"

5297. U Optužnici se navodi da je 50 ili više muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijeno u osnovnoj školi "Vuk Karadžić", kao i ispred te škole i u njenoj okolini, u periodu od oko 22:00 sata 12. jula 1995. do 15. jula 1995. ujutro.¹⁷⁹⁶⁵

5298. U noći 12. jula 1995. u 22:00 sata ili otprilike u to vrijeme, pripadnici snaga bosanskih Srba ušli su s baterijskim lampama u hangar iza škole "Vuk Karadžić" i pozvali zatočenike iz raznih sela da kažu ko su.¹⁷⁹⁶⁶ Nekoliko zatočenika je odgovorilo.¹⁷⁹⁶⁷ Pripadnici snaga bosanskih Srba su tada

¹⁷⁹⁵⁹ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1187, 1222; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 664, 667, 810–811; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 911, 913, 918–919; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17320; svjedok KDZ039, T. 21944 (24. novembar 2011.); D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 2; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3029; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9811–9812, 9851. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1673, 1676.

¹⁷⁹⁶⁰ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3029; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 915–919; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 811; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1187–1188, 1252. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1672, 1673.

¹⁷⁹⁶¹ D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 2 (gdje je svjedok izjavio da su pripadnici snaga bosanskih Srba, kada su u hangar vratili teško pretučene zatočenike, rekli ostalim zatočenicima: "Sve ćemo vas ovako pretući."); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17320–17321; D1947 (Izjava svjedoka KDZ039 Sektoru SDB-a Tuzla, 25. juli 1995.), str. 2. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1677.

¹⁷⁹⁶² Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17321–17322; D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 2–3. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1678.

¹⁷⁹⁶³ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1188–1189.

¹⁷⁹⁶⁴ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1189.

¹⁷⁹⁶⁵ Optužnica, incident 15.1 iz Priloga E Optužnici.

¹⁷⁹⁶⁶ Svjedok KDZ039, T. 21946–21947 (24. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17319; D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 2. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1676.

¹⁷⁹⁶⁷ Svjedok KDZ039, T. 21946–21947 (24. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17319; D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 2. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1676.

nasumično odabrali ljude uz pomoć baterijskih lampi i naredili im da ustanu i izađu.¹⁷⁹⁶⁸ Kad su ti zatočenici pitali da li da ponesu torbe sa sobom, rečeno im je da im ništa više neće trebati.¹⁷⁹⁶⁹ Izvana su u hangar dopirali zvuci tupih udaraca, jauka i stenjanja, kao i zvuk klanja.¹⁷⁹⁷⁰ Prema riječima svjedoka KDZ039, koji je bio zatočen unutra, tokom prve noći je na ovaj način odabrano i odvedeno iz hangara otprilike 40 muškaraca.¹⁷⁹⁷¹ Većina zatočenika koji su izvedeni iz hangara nije se vratila.¹⁷⁹⁷² Međutim, u nekoliko navrata povrijeđeni zatočenici su vraćani, a neki od njih su preminuli tokom noći.¹⁷⁹⁷³

5299. U jutarnjim satima 13. jula, zatočenici su iz hangara morali iznijeti one koji su preko noći umrli.¹⁷⁹⁷⁴ Deset zatočenika, koji su morali utovariti leševe u kamione, nije se više vratilo.¹⁷⁹⁷⁵ Tog jutra, zatočenici koji su se vraćali iz WC-a pored hangara odvedeni su i ubijeni.¹⁷⁹⁷⁶ Na putu do WC-a, svjedok KDZ039 je vidio pripadnike snaga bosanskih Srba kako željeznom šipkom i sjekirom udaraju jednog zatočenika sve dok nije umro.¹⁷⁹⁷⁷ Poslijepodne je druga grupa kamiona

¹⁷⁹⁶⁸ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17320; svjedok KDZ039, T. 21947 (24. novembar 2011.); D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 2. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1676.

¹⁷⁹⁶⁹ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17320.

¹⁷⁹⁷⁰ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17320; svjedok KDZ039, T. 21944 (24. novembar 2011.); D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 2. V. takođe Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9811–9812.

¹⁷⁹⁷¹ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17320, 17324. Svjedok KDZ039 izjavio je da je vidio kako iz hangara izvode Hameda Efendića, kojeg je poznao, a zatim je čuo pucanj i nekoga ko je rekao: "Gotov je. Vuci ga tamo." Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17321. Leš Hameda Efendića ekshumiran je iz sekundarne grobnice na lokalitetu Zeleni Jadar 5. V. P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 370 (pod pečatom).

¹⁷⁹⁷² Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17320; svjedok KDZ039, T. 21944 (24. novembar 2011.); D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 2.

¹⁷⁹⁷³ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17320–17321; D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 2. V. činjenice o kojima je presuđeno 1677, 1678.

¹⁷⁹⁷⁴ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17322. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1679. Oni koji su odnosili leševe rekli su svjedoku KDZ039 da se iza hangara vidi hrpa leševa. Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17322.

¹⁷⁹⁷⁵ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17322; D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 3. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1679.

¹⁷⁹⁷⁶ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17322–17323; D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 3. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1681.

¹⁷⁹⁷⁷ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17323; svjedok KDZ039, T. 21943 (24. novembar 2011.); D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 3.

došla da odveze mrtve.¹⁷⁹⁷⁸ Ponovo je deset zatočenika moralo utovarivati leševe i ni oni više nikad nisu viđeni.¹⁷⁹⁷⁹

5300. Situacija u školi "Vuk Karadžić" nije bila ništa bolja od situacije u hangaru. Pripadnici snaga bosanskih Srba takođe su iz zgrade škole često izvodili zatočenike koji se više nisu vraćali.¹⁷⁹⁸⁰ Ispred školske zgrade neprekidno se čuo zvuk stenjanja i jauka zatočenika.¹⁷⁹⁸¹ Dok je Ahmo Hasić bio zatočen u školi, vidio je kako je iz njegove prostorije izvedeno šest-sedam muškaraca koji se nikad nisu vratili.¹⁷⁹⁸² Jednom prilikom, jedan policajac je brutalno udario jednog zatočenika po glavi i ramenima, prvo crijevom, a zatim automatskom puškom, sve dok ga nije oblila krv.¹⁷⁹⁸³ Dotični policajac je potom pozvao tog zatočenika da izađe, nakon čega su se čuli jauci i zapomaganje, i taj zatočenik se više nikad nije vratio.¹⁷⁹⁸⁴

5301. U noći 13. jula, pripadnici snaga bosanskih Srba izvodili su zatočenike i iz autobusa parkiranih ispred škole "Vuk Karadžić" i odvodili ih u školsku zgradu.¹⁷⁹⁸⁵ Zatočenici u autobusima čuli su jauke i pucnjavu, a mnogi od onih koji su izvedeni iz autobusa nisu se više vratili.¹⁷⁹⁸⁶ Jedan bosanski Srbin koji se zvao Ilija ulazio je u autobuse i prozivao zatočenike.¹⁷⁹⁸⁷ Ilija je, uz pomoć dva nepoznata čovjeka, u nekoliko navrata te noći zatočenike iz autobusa odvodio u zgradu škole i ti ljudi više nikad nisu viđeni.¹⁷⁹⁸⁸

¹⁷⁹⁷⁸ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17324; D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 3. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1680. Svjedok KDZ039 je u svjedočenju rekao da je tog popodneva u hangaru vidio Mladića. Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17324–17325.

¹⁷⁹⁷⁹ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17324. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1680.

¹⁷⁹⁸⁰ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1186–1188, 1223, 1252. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1672. Optuženi u svom završnom podnesku priznaje da je u Bratuncu ubijeno nekoliko desetina žrtava, između ostalog, i u školi "Vuk Karadžić", ali tvrdi da su ta ubistva počinjena iz lične osvete. V. Završni podnesak odbrane, par. 2568.

¹⁷⁹⁸¹ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1180, 1186–1187, 1222–1223. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1673, 1684; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 918–919; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9811–9812.

¹⁷⁹⁸² Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1187. Prema Hasićevim riječima, zatočenici su izvođeni iz prostorije svakih nekoliko sati. Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1187–1188.

¹⁷⁹⁸³ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1180, 1222, 1260. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1673.

¹⁷⁹⁸⁴ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1180, 1222. V. činjenice o kojima je presuđeno 1673, 1684.

¹⁷⁹⁸⁵ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 915–919; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3029. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1683.

¹⁷⁹⁸⁶ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 915–919; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3029. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1683, 1684; Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9811–9812.

¹⁷⁹⁸⁷ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 915, 918.

¹⁷⁹⁸⁸ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 915–919.

5302. Radnici komunalnog preduzeća Bratunac i jedinica Civilne zaštite Bratunac su 14. jula počeli prikupljati leševe iz škole "Vuk Karadžić" i s okolnog područja.¹⁷⁹⁸⁹ Između 40 i 50 leševa ležalo je po raznim učionicama u prizemlju i na prvom spratu.¹⁷⁹⁹⁰ Učionice su bile izrešetane mecima, a krvi je bilo posvuda.¹⁷⁹⁹¹ Đukanović je ocijenio da su on i njegove kolege prikupili između 23 i 28 leševa iz škole "Vuk Karadžić" i između 27 i 33 leša s okolnog područja.¹⁷⁹⁹² Leševi sakupljeni iz škole "Vuk Karadžić" i okolnog područja utovareni su u kamione i prevezeni u grobnice u Glogovoj.¹⁷⁹⁹³ Pošto su leševi sakupljeni i odvezeni, opština Bratunac odredila je 20-30 žena da očiste školu "Vuk Karadžić".¹⁷⁹⁹⁴

5303. Na osnovu gore navedenog, Vijeće konstatuje da su pripadnici snaga bosanskih Srba u periodu od 12. do 14. jula 1995. u školi "Vuk Karadžić" i na okolnom području ubili najmanje 50 muškaraca, bosanskih Muslimana.

(2) Ubijanje jednog mentalno zaostalog muškarca

5304. U Optužnici se navodi da je 13. jula 1995. godine uveče jedan mentalno zaostali muškarac, bosanski Musliman, izveden iz autobusa parkiranog ispred škole "Vuk Karadžić" u Bratuncu i po kratkom postupku pogubljen.¹⁷⁹⁹⁵

5305. U noći 13. jula 1995., jedan mentalno zaostali muškarac, koji je bio zatočen u jednom od autobusa parkiranih ispred škole "Vuk Karadžić", zaspao je iako su mu to zabranili pripadnici snaga bosanskih Srba.¹⁷⁹⁹⁶ U autobus je ušao jedan vojni policajac i udario ga po ramenu.¹⁷⁹⁹⁷

¹⁷⁹⁸⁹ [REDIGOVANO]; P290 (Vazдушna fotografija Bratunca s oznakama koje je unio svjedok KDZ107); P408 (Izjava svjedoka Desimira Đukanovića od 23. marta 2007.), par. 5.

¹⁷⁹⁹⁰ [REDIGOVANO].

¹⁷⁹⁹¹ [REDIGOVANO].

¹⁷⁹⁹² P407 (Izjava svjedoka Desimira Đukanovića od 20. marta 2007.), par. 5; P406 (Svjedočenje Desimira Đukanovića pred Sudom BiH), str. 1–4. V. takođe Milenko Katanić, T. 24545 (10. februar 2012.).

¹⁷⁹⁹³ Svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7920 (pod pečatom); svjedok KDZ480, T. 24261, 24267–24268 (8. februar 2012.) (zatvorena sjednica); P407 (Izjava svjedoka Desimira Đukanovića od 20. marta 2007.), par. 6; P408 (Izjava svjedoka Desimira Đukanovića od 23. marta 2007.), par. 5, 7; P406 (Svjedočenje Desimira Đukanovića pred Sudom BiH), str. 3; svjedok KDZ107, P345 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9372, 9390–9391, 9544. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1686; Zoran Petrović-Piroćanac, P376 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18813, 18816–18818; D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 39. V. par. 5257.

¹⁷⁹⁹⁴ Svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7883–7884 (pod pečatom); svjedok KDZ480, T. 24270–24271, (8. februar 2012.) (zatvorena sjednica). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1687.

¹⁷⁹⁹⁵ Optužnica, incident 15.3 iz Priloga E Optužnici. Vijeće napominje da tužilaštvo u Optužnici ovog čovjeka opisuje kao "mentalno zaostalog", a u završnom podnesku kao "duševno bolesnog". V. Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 95.

¹⁷⁹⁹⁶ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 911. U vezi s njegovim duševnim stanjem, Orić je u svom svjedočenju rekao da su zatočenici, koji su sjedili pored njega i koji su ga vjerovatno poznavali, rekli da on nije bio potpuno normalan i da je bio "lud". Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 911, 1072. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1688.

Čovjek se iznenada probudio i nehotice udario policajca.¹⁷⁹⁹⁸ Policajac ga je opsovao, a druga dva vojna policajca odvukla su ga iz autobusa prema školi.¹⁷⁹⁹⁹ Pošto je taj čovjek izveden iz autobusa, Mevludin Orić, koji je takođe bio u autobusu, čuo je kratak rafal, vrisak i nečiji glas koji je rekao: "Vucite ga u školu".¹⁸⁰⁰⁰ Taj čovjek više nikad nije viđen.¹⁸⁰⁰¹

5306. Vijeće konstatuje da su 13. jula 1995. uveče pripadnici snaga bosanskih Srba ubili ovog mentalno zaostalog muškarca pored škole "Vuk Karadžić".

f. Zvornik

i. Uvod

5307. Kao što je Vijeće već navelo, Zvornik je opština u istočnoj BiH, smještena na rijeci Drini, koja predstavlja granicu između BiH i Srbije.¹⁸⁰⁰²

5308. U julu 1995., zona odgovornosti Zvorničke brigade protezala se zapadnom obalom rijeke Drine, od ušća pritoke Drinjače na jugu, do Pilice na sjeveru.¹⁸⁰⁰³ Obuhvatala je najsjeverniji dio odbrane Drinskog korpusa, uključujući Kozluk, Zvornik i Snagovo.¹⁸⁰⁰⁴ Vijeće podsjeća da je štab Zvorničke brigade, poznat kao kasarna u preduzeću "Standard", bio smješten u Karakaju, otprilike dva kilometra sjeverno od Zvornika, duž puta Konjević Polje–Zvornik–Bijeljina, koji je pratio rijeku Drinu.¹⁸⁰⁰⁵ IKM Zvorničke brigade bio je lociran u selu Kitovnice, otprilike 15 kilometara od kasarne u preduzeću "Standard", u pravcu sela Orahovac.¹⁸⁰⁰⁶

¹⁷⁹⁹⁷ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 911.

¹⁷⁹⁹⁸ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 911–912, 1071–1072. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1688.

¹⁷⁹⁹⁹ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 911–913, 1072. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1688. Orić je dodao da se taj čovjek borio s policajcima, držeći se za autobusko sjedalo tako da su ga doslovno morali izvući; fizički se opirao dok su ga vodili u školu. Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 912–913.

¹⁸⁰⁰⁰ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 911–914, 1072–1073.

¹⁸⁰⁰¹ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 913, 1072. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1688.

¹⁸⁰⁰² V. par. 1228.

¹⁸⁰⁰³ P4941 (Sudski registrator u vezi sa Srebrenicom, s mapama), *e-court* str. 6; P4091 (Mapa Srebrenice i Zvornika).

¹⁸⁰⁰⁴ P4941 (Sudski registrator u vezi sa Srebrenicom, s mapama), *e-court* str. 6.

¹⁸⁰⁰⁵ V. par. 198; P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 248.

¹⁸⁰⁰⁶ Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11013; P4564 (Mapa operativne zone Zvorničke brigade) (IKM je označen brojem 4).

ii. *Period koji je prethodio događajima u Zvorniku*(1) Pripreme u Bratuncu u periodu od 13. do 14. jula

5309. Otprilike u 19:00 sati 13. jula, Drago Nikolić nazvao je Dragana Obrenovića u kasarni u preduzeću "Standard" i rekao mu da ga je upravo nazvao Popović i obavijestio ga da će veliki broj bosanskih Muslimana koji su zatočeni u Bratuncu biti prebačen u Zvornik kako bi tamo bili ubijeni.¹⁸⁰⁰⁷ Drago Nikolić je potom ispričao da je Popović rekao da je ta naredba došla od Mladića i da "svi, uključujući Pandurevića, znaju [za tu naredbu]."¹⁸⁰⁰⁸ Popović je rekao Dragi Nikoliću da će poslati nekoga da ga s tim lično upozna i prenese daljnje informacije.¹⁸⁰⁰⁹ Drago Nikolić je onda zamolio Obrenovića da ga razriješi dužnosti na IKM-u i zatražio pomoć čete VP-a Zvorničke brigade u izvršenju zadatka koji mu je dodijeljen.¹⁸⁰¹⁰ Obrenović je pristao da Nikolića razriješi dužnosti i pošalje pet vojnih policajaca i Miomira Jasikovca, komandanta čete VP-a Zvorničke brigade,¹⁸⁰¹¹ da mu pomognu.¹⁸⁰¹² Jasikovac je u kasarnu u preduzeću "Standard" stigao u otprilike 20:00 sati i Obrenović mu je naredio da okupi pet-šest svojih ljudi i čeka daljnja naređenja od Drage Nikolića.¹⁸⁰¹³

5310. Momir Nikolić je u svom svjedočenju rekao da se s Bearom sastao u Bratuncu uveče 13. jula, da mu je naređeno da se sastane s Dragom Nikolićem i da mu prenese odluku da zatočeni u Bratuncu moraju biti prebačeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade te da Drago mora pripremiti objekte i obezbjeđenje za transfer i zatočenje tih ljudi.¹⁸⁰¹⁴ Momir Nikolić je iz tog razgovora shvatio da će zatočeni biti pogubljeni u opštini Zvornik.¹⁸⁰¹⁵ U skladu s instrukcijama, Momir Nikolić se onda odvezao u Zvornik i prenio naređenje Dragi Nikoliću.¹⁸⁰¹⁶ Drago Nikolić je

¹⁸⁰⁰⁷ [REDIGOVANO]. Ali v. D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 40 (gdje je svjedok izjavio da je tek sljedećeg jutra od Beare saznao za taj zadatak).

¹⁸⁰⁰⁸ [REDIGOVANO]. Nikolić je takođe rekao Obrenoviću da su Beara i Popović zaduženi za taj zadatak. [REDIGOVANO].

¹⁸⁰⁰⁹ [REDIGOVANO].

¹⁸⁰¹⁰ [REDIGOVANO].

¹⁸⁰¹¹ Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11012, 11116; D2266 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Nadom Stojanović), str. 5–6; svjedok KDZ407, P378 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6440, 6479–6481 (pod pečatom). V. takođe P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija "Krivaja 95"", 1. novembar 2002.), par. 7.7.

¹⁸⁰¹² [REDIGOVANO]; P4582 (Dnevnik operativnog dežurstva IKM-a Zvorničke brigade, juli-oktobar 1995.), str. 6.

¹⁸⁰¹³ [REDIGOVANO].

¹⁸⁰¹⁴ Momir Nikolić, T. 24666–24669, 24679 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 10. Vijeće upućuje na svoju ocjenu Bearinog svjedočenja u vezi s tim gdje je bio 13. i 14. jula, kako je navedeno u fusnoti 17583.

¹⁸⁰¹⁵ Momir Nikolić, T. 24668–24669 (14. februar 2012.).

¹⁸⁰¹⁶ Momir Nikolić, T. 24670–24671 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 10.

odgovorio da će o tome obavijestiti svoju komandu.¹⁸⁰¹⁷ Momir Nikolić se vratio u Bratunac negdje oko ponoći i podnio izvještaj Beari u hotelu "Fontana".¹⁸⁰¹⁸

5311. U 20:10 sati, Deronjić je s optuženim razgovarao preko posrednika i obavijestio ga da se u Bratuncu nalazi 2.000 zatočenika i da se očekuje da će ih pristići još tokom noći.¹⁸⁰¹⁹ Razgovor je tekao kako slijedi:

- : Čekam na razgovor sa predsjednikom Karadžićem. Je li tu?
 B: Da.
 : Halo! Samo malo, sad će se javit' dežurni, gospodine predsjedniče.
 B: Halo! Deronjića imam u vezi.
 : Deronjić, javite se.
 D: Halo! Da. Evo čujem.
 : Deronjić, koliko hiljada pita predsjednik?
 D: Oko dvije za sad.
 : Dvije, gospodine predsjedniče. (čuje se u pozadini)
 D: Ali biće još u toku noći.
 [...]
 D: Jel se čujemo, predsjedniče?
 : Ne čuje vas predsjednik Deronjiću, posrednik ovdje.
 D: Imam negdje oko dvije hiljade sad ovde do [...]
 : Deronjiću, predsednik kaže ovako: "Sva roba mora biti smještena u magacine prije dvanaest sutra."
 D: Dobro.
 : Deronjiću, ne u magacine tu, nego negdje drugo.
 D: Razumio.
 : Prijatno.¹⁸⁰²⁰

5312. Nakon što je podnio izvještaj Beari u hotelu "Fontana", Momir Nikolić ga je odvezao u prostorije SDS-a u Bratuncu na sastanak s Deronjićem i Vasićem.¹⁸⁰²¹ Na tom sastanku Beara i Deronjić su se prepirali oko toga gdje treba ubiti zarobljenike; već je bilo jasno dogovoreno da će zatočnici biti pogubljeni.¹⁸⁰²² Uprkos naređenjima koje je Beara izdao ranije tog dana da se

¹⁸⁰¹⁷ Momir Nikolić, T. 24671 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 10.

¹⁸⁰¹⁸ Momir Nikolić, T. 24672, 24676 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 10.

¹⁸⁰¹⁹ P6692 (Presretnuti razgovor Radovana Karadžića, njegovog posrednika i Miroslava Deronjića, 13. juli 1995.), str. 1. Optuženi priznaje da je vodio ovaj telefonski razgovor i da ga je Deronjić obavijestio o velikom broju zarobljenih u Bratuncu. V. Završni podnesak odbrane, povjerljivo, par. 2537, 3025–3026. V. takođe svjedok KDZ126, T. 26400–26404 (15. mart 2012.).

¹⁸⁰²⁰ P6692 (Presretnuti razgovor Radovana Karadžića, njegovog posrednika i Miroslava Deronjića, 13. juli 1995.), str. 1. V. svjedok KDZ126, T. 26400–26403 (15. mart 2012.) (gdje napominje da je on snimio ovaj razgovor).

¹⁸⁰²¹ Momir Nikolić, T. 24676 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 10. V. takođe P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 85–87 (gdje izjavljuje da je Beara bio u prostorijama SDS-a u Bratuncu 13. jula), 95 (gdje upućuje na to da su Vasić i Momir Nikolić bili u prostorijama SDS-a tog dana); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7875–7876 (pod pečatom).

¹⁸⁰²² Momir Nikolić, T. 24677-24678 (14. februar 2012.). V. takođe P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 84 (gdje je svjedok izjavio da mu je Deronjić rekao da je vodio veoma neugodan razgovor s Bearom u vezi sa zarobljenim bosanskim Muslimanima i lokacijom gdje su trebali biti zatočeni) i 93 (gdje je svjedok izjavio da mu je Deronjić rekao da Beara traži lokaciju "vjerovatno da pobije zarobljene" u Bratuncu i

pripreme objekti i bezbjednosna podrška za transport zarobljenika u Zvornik, Beara je insistirao na tome da on ima instrukcije od "svog šefa" da zatočenicima treba da ostanu u Bratuncu.¹⁸⁰²³ Deronjić je odgovorio da ne želi da se bilo kakvo ubijanje izvrši u Bratuncu i da je dobio instrukcije od optuženog da se svi muškarci, bosanski Muslimani zatočeni u Bratuncu, prebace u Zvornik.¹⁸⁰²⁴ Beara i Deronjić su se na kraju dogovorili da će zatočenicima u nekoliko sljedećih dana biti prebačeni u zonu odgovornosti Zvorničke brigade.¹⁸⁰²⁵ Nakon tog sastanka, Momir Nikolić je otišao u Komandu Bratunačke brigade kako bi Blagojevića i ostalo ljudstvo obavijestio o planu.¹⁸⁰²⁶

(2) Prevoz zatočenika iz Bratunca u Zvornik

5313. Prevoz zatočenika s područja Bratunca u Zvornik počeo je u noći 13. jula.¹⁸⁰²⁷ Muškarci, bosanski Muslimani, zatočeni u hangaru iza škole "Vuk Karadžić" morali su ući u autobuse koji su otišli u pravcu Zvornika.¹⁸⁰²⁸ Momir Nikolić je vidio autobuse koji su bili "puni ljudi" koji su krenuli prema Zvorniku negdje oko ponoći.¹⁸⁰²⁹

da je optuženi pomogao Deronjiću podržavši ideju o premještanju zatočenika kako ne bi bili ubijeni u Bratuncu). Momir Nikolić je u svom svjedočenju naveo da je, nakon što je dovezao Bearu u prostorije SDS-a u Bratuncu, čekao u prijemnoj kancelariji pored Deronjićeve kancelarije, odakle je čuo cijeli razgovor. Momir Nikolić, T. 24676–24677 (14. februar 2012.). Optuženi osporava iskaz Momira Nikolića o ovom sastanku kao nepouzdan i neprihvatljiv bez potkrepljujućih dokaza. V. Završni podnesak odbrane, par. 3039–3040. Pošto je ocijenilo iskaz Momira Nikolića, Vijeće se uvjerilo u istinitost i pouzdanost njegovog opisa sastanka kojem su prisustvovali Beara, Vasić i Deronjić.

¹⁸⁰²³ Momir Nikolić, T. 24677, 24679–24680 (14. februar 2012.). Momir Nikolić je priznao da je Bearino ponašanje tokom ovog sastanka bilo u suprotnosti s njegovim ranijim naređenjem da obavijesti Dragu Nikolića o tome da zatočenicima treba prebaciti u Zvornik, ali je izjavio da su se [odluke] "pogotovo 13.[...], mijenjale takvom brzinom... Znači, imali ste jedno naređenje, dobili ste sada, za pola sata je slijedila ispravka naređenja, korekcija, imali ste drugo naređenje i to je jednostavno ta situacija koja je vladala tada u Bratuncu, pogotovo tog 13. kada je bilo mnogo problema". Momir Nikolić, T. 24677-24680 (14. februar 2012.).

¹⁸⁰²⁴ Momir Nikolić, T. 24677-24679 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 10. V. takođe Srbislav Davidović, T. 24415–24416, 24452–24453 (9. februar 2012.); Milenko Katanić, T. 24496 (10. februar 2012.); P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 91–93.

¹⁸⁰²⁵ Momir Nikolić, T. 24678 (14. februar 2012.). V. takođe P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 91–93.

¹⁸⁰²⁶ Momir Nikolić, T. 24680-24681 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 10.

¹⁸⁰²⁷ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17327–17328; Momir Nikolić, T. 24671–24672 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 10. V. takođe Jean-René Ruez, T. 23784–23785 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 132.

¹⁸⁰²⁸ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17327–17328.

¹⁸⁰²⁹ Momir Nikolić, T. 24671 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjavanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 10. Kovač takođe potvrđuje da je te večeri bio u hotelu "Vidikovac" i da je vidio autobuse koji su prevozili zarobljenike iz Srebrenice. Tomislav Kovač, T. 42776–42778 (1. novembar 2013.); D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 126.

5314. Rano ujutro 14. jula, Beara i Popović su se odvezli u kasarnu u preduzeću "Standard" da se sastanu s Dragom Nikolićem.¹⁸⁰³⁰ Nakon sastanka, Beara je naredio Popoviću da organizuje konvoj za prevoz zatočenika iz Bratunca u zgrade u Zvorniku određene za njihov smještaj.¹⁸⁰³¹ Drago Nikolić je naredio svom vozaču, Miloradu Birčakoviću, da ga odveze u hotel "Vidikovac", koji se nalazio dva kilometra od Zvornika.¹⁸⁰³² U međuvremenu su se Popović i Beara vratili u Komandu Bratunačke brigade, gdje je Beara naredio Momiru Nikoliću da pomogne u formiranju konvoja.¹⁸⁰³³

5315. Nedugo zatim, Popović je počeo formirati konvoj, uz pomoć Momira Nikolića.¹⁸⁰³⁴ Dvojici pripadnika VP-a bratunačke brigade naređeno je da pomognu tako što će obezbijediti pratnju zatočenicima u Zvornik, tako što će voziti jedan oklopni transporter zaplijenjen od Nizozemskog bataljona i parkirati ga na obodu Bratunca.¹⁸⁰³⁵ Cijelo jutro su vozila iz raznih mjesta u Bratuncu i oko njega vozila prema obodu grada gdje je čekao oklopni transporter.¹⁸⁰³⁶ Zarobljenici u nekim vozilima čekali su nekoliko sati da se okupi cijeli konvoj.¹⁸⁰³⁷ Na kraju je oformljena kolona koja se sastojala od 30 do 50 autobusa i kamiona i bila je duga otprilike jedan do jedan i po kilometar.¹⁸⁰³⁸

5316. Konvoj je iz Bratunca krenuo za Zvornik preko Konjević Polja negdje oko podneva, s Popovićem na čelu konvoja u golfu, dok je iza njega išao oklopni transporter.¹⁸⁰³⁹ U pratnji konvoja

¹⁸⁰³⁰ Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11013–11015. V. takođe D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 41. Vijeće upućuje na svoju ocjenu Bearinog svjedočenja u vezi s tim gdje je bio 13. i 14. jula, kako je navedeno u fusnoti 17583.

¹⁸⁰³¹ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 42. V. takođe P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 91; činjenica o kojoj je presuđeno 1749.

¹⁸⁰³² Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11011, 11017.

¹⁸⁰³³ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 44.

¹⁸⁰³⁴ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 45.

¹⁸⁰³⁵ Svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3557–3561, 3677–3678; Mile Petrović, T. 45553 (17. januar 2014.); Momir Nikolić, T. 24681–24682 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 11.

¹⁸⁰³⁶ V. svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3561; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 934; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1399; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 674.

¹⁸⁰³⁷ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 934 (gdje je svjedok izjavio da je zatočenicima rečeno da čekaju dolazak UNPROFOR-a); svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1399; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 674–675 (gdje je svjedok rekao da je čuo kako "oni" viču: "Čekamo UNPROFOR."). V. takođe svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3560–3561, 3678.

¹⁸⁰³⁸ Momir Nikolić, T. 24681 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 11; D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 45–46; Mane Đurić, T. 35082 (7. mart 2013.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1747; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 675–676.

¹⁸⁰³⁹ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 47; Vujadin Popović, T. 43059 (6. novembar 2013.); Momir Nikolić, T. 24681 (14. februar 2012.); svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3561; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1400–1401; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 935, 940–941; P268 (Mapa BiH s oznakama koje je unio Mevludin Orić); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 675–676. V. takođe svjedok

bili su isti pripadnici VP-a Bratunačke brigade i MUP-a koji su prethodnih dana obezbjeđivali zatočeničke objekte u Bratuncu, kao i drugi pripadnici snaga bosanskih Srba.¹⁸⁰⁴⁰ Prvom dijelu konvoja je trebalo između sat i sat i po vremena da dođe do hotela "Vidikovac".¹⁸⁰⁴¹ U to vrijeme su Drago Nikolić, Birčaković i Mane Đurić bili u hotelu.¹⁸⁰⁴² Nedugo po dolasku konvoja, Drago Nikolić je naredio Birčakoviću da uđe u prvi autobus.¹⁸⁰⁴³ S Popovićem u pratnji, prvi dio konvoja otišao je u školu u Orahovcu.¹⁸⁰⁴⁴ Tokom dana konvoj je od hotela "Vidikovac" nastavio dalje, dok su druga vozila otišla u školu u Petkovicima,¹⁸⁰⁴⁵ školu u Ročeviću¹⁸⁰⁴⁶ i školu u Kuli kod Pilice.¹⁸⁰⁴⁷

-
- KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3029–3031; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2961–2962; činjenica o kojoj je presuđeno 1748.
- ¹⁸⁰⁴⁰ Momir Nikolić, T. 24681–24682 (14. februar 2012.); Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11019, 11085, 11122, 11149–11150, 11154; P169 (Dnevnik Vojne policije Bratunačke brigade, 30. juni–21. juli 1995.), str. 14. V. takođe svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6446, 6449, 6475–6476; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3031; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2962; činjenice o kojima je presuđeno 1751, 1752.
- ¹⁸⁰⁴¹ Svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3678–3679; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11017–11018; Mane Đurić, T. 35041, 35081–35082 (7. mart 2013.). V. takođe Momir Nikolić, T. 24670 (14. februar 2012.). Birčaković je rekao da je vidio kako je u otprilike 20:30 ili 21:00 sati u hotel "Vidikovac" stiglo pet do deset autobusa.. Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11017–11018. Vijeće napominje da se tužilaštvo oslanja na Birčakovićev iskaz i iskaze nekoliko drugih svjedoka u pogledu vremena kada je konvoj otišao iz Bratunca i kada je kasnije stigao u hotel "Vidikovac". V. Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, str. 34, fusnote 376, 382. S obzirom na znatan broj pouzdanih dokaza koji ukazuju na to da je konvoj stigao u hotel "Vidikovac" rano poslijepodne, Vijeće konstatuje da su se događaji o kojima Birčaković govori odigrali kasnije tog dana. Ako zanemarimo tu netačnost, Vijeće se uvjerilo da je Birčakovićev iskaz pouzdan i da ima dokaznu vrijednost, te stoga smatra da se može na njega osloniti.
- ¹⁸⁰⁴² Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11017–11018; Mane Đurić, T. 35041 (7. mart 2013.).
- ¹⁸⁰⁴³ Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11019–11020, 11054–11055.
- ¹⁸⁰⁴⁴ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 49–50; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11019–11020, 11054–11055; svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6446, 6449, 6468–6469. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1755, 1769; svjedok KDZ039, T. 21958 (28. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17333; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 937; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 677, 679, 759–760; svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3563–3564, 3679–3680. V. par. 5320.
- ¹⁸⁰⁴⁵ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1401–1402; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3337; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2962–2964. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1790. V. par. 5358.
- ¹⁸⁰⁴⁶ V. D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 41, 52; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17948, 17950–17951, 17998. V. par. 5385.
- ¹⁸⁰⁴⁷ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1192–1193, 1223, 1291–1292; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3030–3032; svjedok KDZ333, T. 24124–24125, 24151 (2. februar 2012.); P4347 (Fotografija škole u Kuli s oznakama koje je unio svjedok KDZ333); Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10221–10223. V. par. 5417. Vijeće napominje da je Ahmo Hasić izjavio da je u Pilicu stigao 15. jula. Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1193, 1227. Međutim, uporedivši Hasićev iskaz s ukupnim dokazima koji su Vijeću predočeni u vezi s ovim incidentom ubijanja, kako je razmotreno u odjeljku C.1.f.iii.4: Škola u Kuli i Dom kulture u Pilici, Vijeće smatra da je Hasić stigao u školu u Kuli 14. jula. Vijeće je

iii. Zatočenje i ubijanje

(1) Škola u Orahovcu i polje kod Orahovca

(a) Uvod

5317. U Optužnici se navodi da su 14. jula 1995. ili približno tog datuma ubijena dvojica zatočenika, bosanskih Muslimana, koji su bili zatočeni u školi u Orahovcu; ta dvojica zatočenika su izvedena iz škole i po kratkom postupku pogubljena puščanom paljbom.¹⁸⁰⁴⁸ U Optužnici se takođe govori o tome da je 14. jula 1995. ubijeno otprilike 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili zatočeni u školi u Orahovcu, a zatim zavezanih očiju kamionom prevezeni do jednog obližnjeg polja i pogubljeni po kratkom postupku. Prema navodima Optužnice, tijela žrtava pokopana su u masovne grobnice na mjestu pogubljenja 14. i 15. jula 1995.¹⁸⁰⁴⁹

5318. Selo Orahovac se nalazi sjeverozapadno od Zvornika,¹⁸⁰⁵⁰ u zoni odgovornosti 4. bataljona Zvorničke brigade.¹⁸⁰⁵¹ Škola u Orahovcu, takođe poznata kao škola u Grbavcima,¹⁸⁰⁵² nalazi se nedaleko Orahovca, na glavnom putu prema Križevićima, oko 12 kilometara od kasarne u preduzeću "Standard" u Karakaju.¹⁸⁰⁵³ Školski kompleks u Orahovcu sastojao se od glavne zgrade, fiskulturne sale koja je hodnikom spojena s glavnom zgradom i velikog igrališta smještenog između fiskulturne sale i glavnog puta.¹⁸⁰⁵⁴

saslušalo iskaze da su se vozila koja su išla u pravcu škole u Kuli zaustavila blizu Pilice i stajala tamo jedan do jedan i po sat; dok su stajali, činilo se da je jedan zarobljeni bosanski Musliman, koji je stajao u prolazu između sjedišta jednog od autobusa, legao; kad se prestao micati, ostali zarobljenici su shvatili da je umro, a njegov leš je ostavljen pored puta. Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1191–1192, 1291. Jednom drugom zatočeniku dozvoljeno je da izađe iz autobusa radi male nužde, a kad je pokušao pobjeći, srpski vojnici su ga "rafalom sasjekli". Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1191–1192, 1272–1274. Hasić je naveo da on nije vidio kako ubijaju tog čovjeka, ali su mu drugi zatočenici koji su stajali ispred autobusa rekli da je taj čovjek ubijen. Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1273–1274. Optuženi se za to ubistvo ne tereti u Optužnici.

¹⁸⁰⁴⁸ Optužnica, incident 6.1 iz Priloga E Optužnici.

¹⁸⁰⁴⁹ Optužnica, incident 6.2 iz Priloga E Optužnici.

¹⁸⁰⁵⁰ P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 132; P4091 (Mapa Srebrenice i Zvornika); P3187 (Mapa opštine Zvornik).

¹⁸⁰⁵¹ P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 7.6. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1753.

¹⁸⁰⁵² Jean-René Ruez, T. 23788 (27. januar 2012.). V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 133.

¹⁸⁰⁵³ Svjedok KDZ407, P378 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6445 (pod pečatom); P3187 (Mapa opštine Zvornik). V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 132, 133; P212 (Fotografija škole u Orahovcu).

¹⁸⁰⁵⁴ Jean-René Ruez, T. 23787–23788 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), str. 133; P4291 (Vazдушna fotografija škole u Orahovcu s oznakama koje je unio Jean-René Ruez); P4293 (Video-snimak škole u Orahovcu).

(b) Zatočenje u školi u Orahovcu i ubijanje dvojicemuškaraca

5319. Odred čete VP-a Zvorničke brigade upućen je u školu u Orahovcu u noći 13. jula. Jasikovac je pripadnicima tog odreda rekao da će biti obezbjeđenje zatočenicima koji su trebali stići u školu.¹⁸⁰⁵⁵ Kada su stigli u školu, pripadnici odreda slijedili su Jasikovčeva naređenja i počeli vršiti neophodne pripreme.¹⁸⁰⁵⁶ U jednom trenutku 14. jula, i ostali pripadnici Zvorničke brigade, među kojima i pripadnici 4. bataljona, nalazili su se u školi.¹⁸⁰⁵⁷

5320. Oko 14:00 sati, konvoj od četiri do šest autobusa u kojima je bilo otprilike 300 ljudi, a koji je ranije krenuo iz Bratunca, stigao je u školu u Orahovcu.¹⁸⁰⁵⁸ Autobusi su u ranim poslijepodnevnim satima 14. jula i dalje stizali iz Bratunca.¹⁸⁰⁵⁹ Na čelu najmanje jednog od tih

¹⁸⁰⁵⁵ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6446; svjedok KDZ407, P378 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6444–6445, 6447, 6479–6480 (pod pečatom); P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija "Krivaja 95"", 1. novembar 2002.), par. 7.8. V. takođe P6191 (Izvod iz bilježnice elektronskog izviđanja), str. 2 (gdje se upućuje na zahtjev "da se pošalje obez. za Orahovac"); P4948 (Pregled angažovanja ljudstva Vojne policije Zvorničke brigade, juli 1995.); D2266 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Nadom Stojanović), str. 11–12; P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 1 (pod pečatom); činjenice o kojima je presuđeno 1754, 1771. Tužilaštvo tvrdi da su u Pregledu anagažovanja ljudstva VP-a Zvorničke brigade za 14. juli 1995. izvršene izmjene kako bi se prikriilo prisustvo i učešće pripadnika VP-a u operaciji ubijanja u Orahovcu. V. Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, povjerljivo, fusnota 400; Richard Butler, T. 27562–27564 (18. april 2012.). Prema mišljenju tužilaštva, to je u skladu s drugim izmjenama koje su izvršene u odnosu na druga mjesta pogubljenja. V. Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, povjerljivo, fusnota 499 (gdje se upućuje na izmjene Pregleda angažovanja ljudstva za 15. juli kako bi se prikriilo prisustvo pripadnika VP-a u školi u Ročeviću). V. takođe fusnota 18368. Vijeće je pregledalo relevantne bilješke u pregledu dežurstava i našlo obilježja očite ispravke. Stoga, s obzirom na dokaze koji pokazuju da su pripadnici čete VP-a Zvorničke brigade bili prisutni u školi u Orahovcu 14. jula, kao i na to da se pokušala prikriti činjenica da su pripadnici te jedinice bili u školi u Ročeviću 15. jula, Vijeće konstatuje da su ispravke u Pregledu angažovanja ljudstva stvarno izvršene u pokušaju da se prikrije činjenica da su pripadnici čete VP-a Zvorničke brigade bili u školi u Orahovcu 14. jula 1995.

¹⁸⁰⁵⁶ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6446–6447.

¹⁸⁰⁵⁷ Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10334–10335, 10382–10383; svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6448–6449; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11020–11021, 11123–11124; svjedok KDZ122, T. 26120 (12. mart 2012.) (zatvorena sjednica); P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 2, 5 (pod pečatom). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1770; D2266 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Nadom Stojanović), str. 25. Vijeće je saslušalo iskaze da je pojačanje koje su činili pripadnici 4. bataljona Zvorničke brigade upućeno u školu na zahtjev Trbića, zamjenika Drage Nikolića. P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 5 (pod pečatom). V. svjedok KDZ122, T. 26120 (12. mart 2012.) (zatvorena sjednica).

¹⁸⁰⁵⁸ Svjedok KDZ039, T. 21958 (28. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17325, 17327–17328, 17332, 17358. V. par. 5313.

¹⁸⁰⁵⁹ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 944 (gdje je posvjedočio da je u školu u Orahovcu stigao oko podneva); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 759–760 (gdje je posvjedočio da je u školu stigao poslijepodne ili naveče i gdje objašnjava da je "dan ljetni puno dug"). Ali v. svjedok KDZ039, T. 21958 (28. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17333, 17363 (gdje je posvjedočio da su posljednji zatočnici stigli u fiskulturnu salu oko 10:00 sati i da nijedan zatočenik nije doveden poslijepodne); činjenica o kojoj je presuđeno 1755 (gdje se upućuje na dolazak 30 vozila u školu u Orahovcu 14. jula). V. takođe svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6449, 6468–6469 (gdje se govori o tome da je 14. jula u školu došlo 10 do 15 autobusa).

konvoja bio je oklopni transporter UNPROFOR-a koji su vozili vojnici VRS-a.¹⁸⁰⁶⁰ Pripadnici civilne policije u plavim uniformama su u nekim autobusima bili zajedno sa zatočenicima.¹⁸⁰⁶¹

5321. Autobusi su se, kako su stizali, zaustavljali na igralištu ispred škole.¹⁸⁰⁶² Kad su izašli iz autobusa, zatočenicima je naređeno da otrče u fiskulturnu salu.¹⁸⁰⁶³ U pratnji su im bili policajci koji su s njima bili u autobusima.¹⁸⁰⁶⁴ Na oba ulaza u fiskulturnu salu stražarili su pripadnici VP-a Zvorničke brigade.¹⁸⁰⁶⁵ Zatočnici su svoje stvari morali ostaviti napolju.¹⁸⁰⁶⁶

¹⁸⁰⁶⁰ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 934–935, 938; Mile Petrović, T. 45553 (17. januar 2014.). Svjedok KDZ064 je posvjedočio da je, po dolasku u školu u Orahovcu, vidio jedan oklopni transporter UNPROFOR-a parkiran na igralištu. Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 677, 679, 683.

¹⁸⁰⁶¹ Svjedok KDZ407 je objasnio da su policajci bili obučeni u plave maskirne kombinezone, neki su bili naoružani, a neki su nosili pancirke. Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6446, 6449, 6475. Prepoznao je neke civilne policajce iz Zvornika koji nisu bili u sastavu Zvorničke brigade. Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6476; svjedok KDZ407, P378 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), 6481–6482 (pod pečatom). V. takođe D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 42, 44; Mane Đurić, T. 35051–35053 (7. mart 2013.); P6191 (Izvod iz bilježnice elektronskog izviđanja), str. 2 (gdje se upućuje na zahtjev "da se pošalje obez. za Orahovac").

¹⁸⁰⁶² Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 677, 684, 686, 848; P770 (Fotografija škole u Orahovcu); P771 (Fotografija škole u Orahovcu).

¹⁸⁰⁶³ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 937; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 677; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17328–17329; svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6449; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11020. V. takođe P772 (Fotografija škole u Orahovcu); P773 (Fotografija unutrašnjosti škole u Orahovcu); P774 (Fotografija unutrašnjosti škole u Orahovcu); P3944 (Fotografija fiskulturne sale u školi u Orahovcu); Jean-René Ruez, T. 23788 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 134.

¹⁸⁰⁶⁴ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6446, 6449, 6475–6476; svjedok KDZ407, P378 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6481 (pod pečatom); Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11086, 11122, 11150–11151, 11154. U školi je bilo između 7 i 15 tih policajaca. Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6475–6476; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11122–11123.

¹⁸⁰⁶⁵ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6454, 6484; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17346. V. takođe Jean-René Ruez, T. 23789 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 135. Svjedok KDZ064 je ovako opisao te muškarce: "[J]ako mladi momci [...] sa 'vako držajući puškama u rukama", dodavši da bi, kad bi im se neko obratio kao vojnicima, oni rekli da nisu vojnici nego "Karadžićevi golovrati četnici". Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 698. V. svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28830; svjedok KDZ064, T. 1445 (22. april 2010.).

¹⁸⁰⁶⁶ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 938–939; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 677; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11029. V. takođe Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10336; činjenica o kojoj je presuđeno 1758.

5322. U jednom trenutku, kod škole se okupila gomila od otprilike 100 neprijateljski nastrojenih mještana komentarišući da sve zatočenike treba pobiti.¹⁸⁰⁶⁷ Pripadnici Zvorničke brigade morali su obuzdavati gomilu.¹⁸⁰⁶⁸

5323. Kad su svi zatočenici ušli, napunili su cijelu fiskulturnu salu.¹⁸⁰⁶⁹ Vijeće je saslušalo iskaze da je u školi u Orahovcu bilo zatočeno između 500 i 2.500 muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁸⁰⁷⁰ Raspon starosti zatočenih u fiskulturnoj sali kretao se od 15 do 70 godina, ali su među njima bila i četiri dječaka stara od 10 do 14 godina.¹⁸⁰⁷¹

5324. Zatočenicima je naređeno da sjednu s koljenima uz grudi i rečeno im je da će na njih pucati ako ne poslušaju.¹⁸⁰⁷² Nije bilo dovoljno mjesta za sve da sjednu, pa su neki morali sjediti drugima na krilu.¹⁸⁰⁷³ Zatočenici su sjedili tako nagurani da se nisu mogli pomjeriti.¹⁸⁰⁷⁴ S vanjskom temperaturom od "30 i preko 30",¹⁸⁰⁷⁵ u fiskulturnoj sali je bilo zagušljivo i zatočenici su se počeli gušiti i gubiti svijest.¹⁸⁰⁷⁶ Zatočenici nisu dobili nikakvu hranu, ali je četvorici dječaka bilo

¹⁸⁰⁶⁷ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6448, 6450–6451, 6467–6468. V. takođe Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11022.

¹⁸⁰⁶⁸ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6451; Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10337.

¹⁸⁰⁶⁹ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6450. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1756.

¹⁸⁰⁷⁰ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17337–17338, 17352 (gdje je svjedok naveo da misli, mada nije izbrojao zatočenike, da je u fiskulturnoj sali bilo preko 2.500 ljudi); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 697–698; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28834–28835 (gdje je procijenio da je u fiskulturnoj sali bilo između 500 i 1.000 ljudi, uprkos tome što nije izbrojao ljude); Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 943 (gdje je svjedok izjavio da je u fiskulturnoj sali bilo preko 2.000 zatočenika); svjedok KDZ407, P378 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), 6478–6479 (pod pečatom) (gdje je svjedok naveo da je u fiskulturnoj sali moglo biti otprilike 1.000 zatočenih); P6220 (Izvjestaj o događanjima u Srebrenici i okolini od 10. do 19. jula 1995., juni 2004.), str. 15 (gdje je navedeno da je u školi bilo oko 1.000 zatočenika); D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 50 (gdje pominje između 400 i 500 zatočenika); činjenica o kojoj je presuđeno 1757 (gdje se pominje između 1.000 i 2.500 muškaraca zatočenih u školi).

¹⁸⁰⁷¹ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 698. V. takođe Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 944; Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10338.

¹⁸⁰⁷² Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 943.

¹⁸⁰⁷³ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17333.

¹⁸⁰⁷⁴ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 696.

¹⁸⁰⁷⁵ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 700.

¹⁸⁰⁷⁶ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 944, 1005; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 700–701; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17333. Činjenice o kojima je presuđeno 1759, 1760.

dozvoljeno da donesu vodu, mada je nije bilo dovoljno za sve.¹⁸⁰⁷⁷ Jedna kanta je služila kao WC.¹⁸⁰⁷⁸

5325. U jednom trenutku, jedan čovjek je ustao i požalio se vojnicima koji su obezbjeđivali fiskulturnu salu da se guši i da ne želi više tu ostati.¹⁸⁰⁷⁹ Vojnici su mu rekli da izađe i rashladi se, a zatočenicima oko njega su naredili da ga izguraju.¹⁸⁰⁸⁰ Kad je taj čovjek prošao kroz vrata, vojnici su pucali i ubili ga, a zatim ga odvucli.¹⁸⁰⁸¹ Kasnije, jedan drugi čovjek je rekao da zatočenike ne treba ubijati, pa ga je izveo jedan vojnik koji je stražario na vratima.¹⁸⁰⁸² Kad je taj čovjek izveden, čuo se pucanj iz puške, popraćen jaukanjem i još jednim pucnjem, a zatim je zavladała tišina.¹⁸⁰⁸³ Kasnije su na igralištu škole viđena dva tijela.¹⁸⁰⁸⁴

5326. U školu su stigli ljudi u civilnim odijelima,¹⁸⁰⁸⁵ poslije kojih su kasnije došli oficiri VRS-a.¹⁸⁰⁸⁶ Do ranog poslijepodneva,¹⁸⁰⁸⁷ na putu ispred škole i na igralištu škole okupio se jedan broj vojnika.¹⁸⁰⁸⁸ Drago Nikolić i Sreten Milošević su stajali u školskom dvorištu pored glavne kapije, ispred fiskulturne sale.¹⁸⁰⁸⁹ Jasikovac,¹⁸⁰⁹⁰ Popović,¹⁸⁰⁹¹ Trbić,¹⁸⁰⁹² Beara,¹⁸⁰⁹³ kao i Lazar Ristić,

¹⁸⁰⁷⁷ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 944–945, 1004–1005; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 700, 704; svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6452, 6485. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1759; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17333; Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10338.

¹⁸⁰⁷⁸ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 701.

¹⁸⁰⁷⁹ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17333; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 945–946.

¹⁸⁰⁸⁰ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17333; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 945–947.

¹⁸⁰⁸¹ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17333–17334; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 946. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1762. V. takođe svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 703, 765 (gdje se govori o jednom muškarcu starom oko 30 godina koji je izveden i ubijen iz vatrenog oružja).

¹⁸⁰⁸² Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 703, 765.

¹⁸⁰⁸³ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 703, 765.

¹⁸⁰⁸⁴ Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10336.

¹⁸⁰⁸⁵ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 703, 706.

¹⁸⁰⁸⁶ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6487–6488; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 706, 708, 764. V. takođe Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 947.

¹⁸⁰⁸⁷ Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10334; svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6452.

¹⁸⁰⁸⁸ Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10334–10335; svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6452. V. takođe svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 682. Jedan od policajaca bio je pripadnik policije u Doboju. Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10335.

¹⁸⁰⁸⁹ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 53; Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10337–10338, 10361–10362; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11022–11023, 11038–11039, 11124–11125; svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6451–6452, 6484; P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 5 (pod pečatom).

komandant 4. bataljona Zvorničke brigade,¹⁸⁰⁹⁴ takođe su bili u školi u poslijepodnevnom satima 14. jula 1995.¹⁸⁰⁹⁵

5327. Do poslijepodneva,¹⁸⁰⁹⁶ jedan od oficira rekao je svima "tišina", a nakon toga je naredio zatočenicima da izađu iz fiskulturne sale.¹⁸⁰⁹⁷ Zatočenicima je rečeno da se pripreme za odlazak u logor u Batkoviću¹⁸⁰⁹⁸ i naređeno im je da se okrenu prema zidu.¹⁸⁰⁹⁹ Nakon što su se zatočenici postrojili, za šta im je trebalo 10 do 15 minuta,¹⁸¹⁰⁰ u grupama su odvedeni u malu svlačionicu pored fiskulturne sale, gdje je stajalo pet-šest naoružanih vojnika u maskirnim uniformama, a među

¹⁸⁰⁹⁰ Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11021, 11124–11125; svjedok KDZ407, P378 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6458 (pod pečatom); D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 51.

¹⁸⁰⁹¹ Vujadin Popović, T. 43062–43063 (6. novembar 2013.); D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 50, 53; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11024–11025, 11044, 11057–11058, 11082. V. takođe Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10337.

¹⁸⁰⁹² D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 53; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11021, 11027. V. P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 5 (pod pečatom).

¹⁸⁰⁹³ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 53; D2266 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Nadom Stojanović), str. 27–28, 39, 43–45. V. takođe P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 2 (pod pečatom) (gdje se govori o tome da je Beara 14. jula 1995. bio u Zvorniku); P4585 (Bilježnica dežurnog oficira Zvorničke brigade, 29. maj–27. juli 1995.), *e-court* str. 45 (u bilješci za 14. juli 1995. u Bilježnici dežurnog operativnog oficira, u 15:00 sati stoji da "dolazi puk. Beara da se Orovoc Petkovci Ročević Pilica"). Vijeće smatra da se ta bilješka u Bilježnici dežurnog operativnog oficira odnosi na Orahovac. Vijeće upućuje na svoju ocjenu Bearinog svjedočenja u vezi s tim gdje je bio 13. i 14. jula, kako je navedeno u fusnoti 17583.

¹⁸⁰⁹⁴ P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 2, 5 (pod pečatom).

¹⁸⁰⁹⁵ Svjedok KDZ039 i Mevludin Orić su u svojim svjedočenjima rekli da su takođe vidjeli Mladića u školi. Svjedok KDZ039, T. 21960–21961 (28. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17334, 17381–17382; D1945 (Izjava svjedoka KDZ039 SJB-u Tuzla, 21. juli 1995.), str. 3; D1947 (Izjava svjedoka KDZ039 Sektoru SDB-a Tuzla, 25. juli 1995.), str. 2; D1949 (Razgovor sa svjedokom KDZ039, 31. mart 1996.), str. 4; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 995–996, 1003–1004.

¹⁸⁰⁹⁶ V. Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 958 (gdje je svjedok izjavio da je na polje gdje su se vršila pogubljenja odveden rano poslijepodne, između 13:00 i 15:00 sati); svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6487 (gdje je svjedok rekao da je prva grupa zatočenika izvedena iz fiskulturne sale "u kasno poslijepodne"); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 709 (gdje je svjedok naveo da je bio na redu za izlazak iz fiskulturne sale negdje u večernjim satima); svjedok KDZ039, T. 21972 (28. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17347, 17358 (gdje rekao da je iz fiskulturne sale izveden negdje oko 20:00 sati, dok je sunce još uvijek sjalo).

¹⁸⁰⁹⁷ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 703. Svjedok KDZ064 svjedočio je da je čovjek koji je kontrolisao situaciju nosio crvenu beretku i bio prilično mlad, objašnjavajući da, prije nego što je taj čovjek stigao, niko nije bio izveden iz fiskulturne sale. Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 704, 709, 764, 767. V. takođe svjedok KDZ064, T. 1443 (22. april 2010.). Ali v. svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6485 (gdje je svjedok izjavio da se ne sjeća nikoga ko je bio nekakav vođa i ko je nosio crvenu beretku).

¹⁸⁰⁹⁸ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 947–948, 1005.

¹⁸⁰⁹⁹ Prva četiri reda zatočenika morala su stati, okrenuti se udesno prema zidu, potiljkom prema ulazu; sljedeća četiri reda morala su uraditi isto, ali licem okrenutim na drugu stranu. Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 703, 764; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 943.

¹⁸¹⁰⁰ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 764.

njima je bila i jedna žena.¹⁸¹⁰¹ Zatočenici su morali jedan drugom staviti povez preko očiju ili su dobili komade tkanine široke otprilike 15 centimetara s kojima su sami sebi morali povezati oči.¹⁸¹⁰² Nekim zatočenicima su takođe bile vezane ruke iza leđa.¹⁸¹⁰³ Ta žena je svakom zatočeniku koji je izlazio iz sobe dala vode.¹⁸¹⁰⁴

5328. Dok su zatočenici izlazili iz prostorije, naređeno im je da uđu u jedan od dva TAM-ova kamiona koja su bila parkirana blizu ulaza u fiskulturnu salu, preko rampe koja je vodila do njih.¹⁸¹⁰⁵ Ukrcavani su u grupama od otprilike 20 do 40.¹⁸¹⁰⁶ S obje strane kamiona nalazile su se klupe, na koje su neki zatočenici sjeli.¹⁸¹⁰⁷ Neki zatočenici su u kamionima skinuli poveze s očiju.¹⁸¹⁰⁸ Kad su zatočenici pitali kuda ih voze, rečeno im je da idu u logor u Bijeljini.¹⁸¹⁰⁹

5329. Kad su se napunila, ta dva TAM-ova kamiona krenula su iz škole u Orahovcu¹⁸¹¹⁰ i skrenula desno u pravcu Tuzle.¹⁸¹¹¹ Kamioni su se ubrzo nakon toga vratili prazni u školu.¹⁸¹¹² Isti postupak

¹⁸¹⁰¹ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 948–951; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 708–709, 765. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1764.

¹⁸¹⁰² Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 948–949, 952–953; svjedok KDZ064, T. 1443 (22. april 2010.); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 708–709, 767; svjedok KDZ039, T. 21958 (24. novembar 2011.); svjedok KDZ039, T. 21958 (28. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17335, 17358. Tokom obilaska mjesta događaja, predstavnici tužilaštva našli su velik broj komada tkanine na deponiji smeća na igralištu škole u Orahovcu. Jean-René Ruez, T. 23792–23793 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 140-143.

¹⁸¹⁰³ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6454; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11026.

¹⁸¹⁰⁴ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 709; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 948–949; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17334–17335; činjenica o kojoj je presuđeno 1764.

¹⁸¹⁰⁵ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 952–953; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 689, 691, 709–710; svjedok KDZ039, T. 21923–21924 (24. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17335; P3941 (Fotografija s oznakama koje je unio svjedok KDZ039) (gdje je svjedok KDZ039 pokazao mjesto gdje su bili parkirani kamioni TAM); Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11025–11026, 11037; P3945 (Fotografija škole u Orahovcu). V. takođe Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10346, 10395; Jean-René Ruez, T. 23789, 23791 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 135, 140, 144; P4292 (Fotografija škole u Orahovcu s oznakama koje je unio Jean-René Ruez).

¹⁸¹⁰⁶ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 709, 712; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11026. V. takođe Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 953.

¹⁸¹⁰⁷ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 953–954; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 709, 711.

¹⁸¹⁰⁸ Svjedok KDZ064, T. 1442 (22. april 2010.); Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 955; svjedok KDZ039, T. 21924, (24. novembar 2011.); T. 21972 (28. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17335, 17359.

¹⁸¹⁰⁹ Svjedok KDZ064, T. 1442–1443 (22. april 2010.); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 711.

¹⁸¹¹⁰ Svjedok KDZ039, T. 21924 (24. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17335; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11037.

ponovljen je sve dok se fiskulturna sala nije ispraznila i dok nije skoro pao mrak.¹⁸¹¹³ Nakon prvih nekoliko puta, Jasikovac je naredio Birčakoviću da prati kamione u crvenom opel rekordu sve dok ne stigne do česme na glavnom putu, a nakon toga se trebao vratiti u školu kad kamioni skrenu lijevo i nastave makadamskim putem.¹⁸¹¹⁴

5330. Premda je ranije tog poslijepodneva otišao, Drago Nikolić se vratio u školu u Orahovcu neposredno prije mraka.¹⁸¹¹⁵ Kad je Ristić te večeri otišao u školu i pokušao odvesti vojnike koji su ranije tog dana poslani kao pojačanje, zaustavio ga je Drago Nikolić, koji je rekao da vojnicima, ako ostanu, treba izdati nove uniforme.¹⁸¹¹⁶ Drago Nikolić je takođe tražio dobrovoljce za pogubljenje zatočenika i jedan pripadnik 4. bataljona se javio.¹⁸¹¹⁷

(c) Ubijanje na polju kod Orahovca

5331. Iz škole u Orahovcu zatočenici su odvedeni na dvije livade, udaljene otprilike 800 metara.¹⁸¹¹⁸ Prilaz prvoj livadi bio je kroz podvožnjak ispod željezničke pruge (dalje u tekstu: Prva

¹⁸¹¹¹ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6455. V. Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11026.

¹⁸¹¹² Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6455.

¹⁸¹¹³ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6455; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11025.

¹⁸¹¹⁴ Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11026–11031, 11036, 11126; P258 (Fotografija škole u Orahovcu i mjesta pogubljenja LZ-01 i LZ-02 s oznakama koje je unio Milorad Birčaković); P259 (Fotografija škole u Orahovcu i mjesta pogubljenja LZ-01 i LZ-02 s oznakama koje je unio Milorad Birčaković). V. takođe Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11050–11053; P173 (Putni radni list vozila Zvorničke brigade, 1.-31. juli 1995.), str. 1–4; svjedok KDZ039, T. 21924 (24. novembar 2011.), T. 21959–21960 (28. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17335; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 955. Svjedok KDZ039 je posvjedočio da je jedan čovjek u crvenom automobilu bio na licu mjesta i nadzirao ubijanje i da je otišao tek kad su svi muškarci pobijeni. Svjedok KDZ039, T. 21959–21960 (28. novembar 2011.). V. takođe svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17336 (gdje je govorio o tome kako je jedan vojnik u maslinasto zelenoj uniformi koji se vozio na suvozačevom sjedalu u crvenim kolima govorio zatočenicima da ne skidaju poveze s očiju).

¹⁸¹¹⁵ Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11039.

¹⁸¹¹⁶ P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 5 (pod pečatom).

¹⁸¹¹⁷ P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 5 (pod pečatom). V. svjedok KDZ122, T. 26282 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica). Dok su se vozili iz škole u Orahovcu kasnije te večeri, Drago Nikolić i Birčaković vidjeli su između 40 i 50 leševa kako leže uokolo, otprilike 50 metara od česme. Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11038, 11042, 11132.

¹⁸¹¹⁸ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 955; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 712; Jean-René Ruez, T. 23795, 23806–23807 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 145; P4299 (Video-snimak područja Orahovca); P4294 (Vazdušna fotografija prekopavane zemlje u Orahovcu 5. i 7. jula 1995. s oznakama koje je unio Jean-René Ruez). V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1763, 1765.

livada), a draga je bila bliže glavnom putu koji vodi prema školi u Orahovcu, udaljena otprilike 300 metara od Prve livade (dalje u tekstu: Druga livada).¹⁸¹¹⁹

5332. Po dolasku na livade, zatočenicima je naređeno da skoče s kamiona i postroje se u redove.¹⁸¹²⁰ Čim su kamioni otišli, otvorena je paljba iz automatskih pušaka.¹⁸¹²¹ Vojnici su pucali i u tijela koja su pala na zemlju da ih "dokrajč[e]".¹⁸¹²² Osim toga, psovali su ranjene i puštali ih da neko vrijeme pate u agoniji prije nego što bi ih ubili.¹⁸¹²³ Vojnici su takođe pucali u preživjele koji su pokušavali pobjeći.¹⁸¹²⁴ Zatočenicima, koji su i dalje dovođeni kamionima, naređivano je da se postroje, a zatim je na njih otvarana vatra.¹⁸¹²⁵ To se trajalo otprilike dva sata, sve do mraka.¹⁸¹²⁶ Kada se Prva livada napunila tijelima, vojnici su prešli na Drugu livadu, gdje su nastavili s ubijanjem.¹⁸¹²⁷

¹⁸¹¹⁹ Jean-René Ruez, T. 23795–23799, 23804 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 147–149, 150–152; P4297 (Vazдушna fotografija lokaliteta LZ-1 i LZ-2 s oznakama koje je unio Jean-René Ruez); svjedok KDZ064, P768 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 718 (pod pečatom); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 720, 724; svjedok KDZ039, T. 21925–21926 (24. novembar 2011.), T. 21973 (28. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17336; P3942 (Fotografija mjesta pogubljenja u Orahovcu, s oznakama koje je unio svjedok KDZ039). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1767; P4299 (Video-snimak područja Orahovca).

¹⁸¹²⁰ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 712; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 955; svjedok KDZ039, T. 21959, 21973 (28. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17336. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1766.

¹⁸¹²¹ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17336; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 712; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28835; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 955–956. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1763.

¹⁸¹²² Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 958; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 712; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28835.

¹⁸¹²³ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 957.

¹⁸¹²⁴ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 958; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 722; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28835–28836.

¹⁸¹²⁵ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 713; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 956, 959, 962; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17336–17337. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1768.

¹⁸¹²⁶ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 713, 715; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 959, 962; svjedok KDZ039, T. 21972–21973 (28. novembar 2011.); P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17337.

¹⁸¹²⁷ Svjedok KDZ064, P768 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 718 (pod pečatom); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 720, 724. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1767; Jean-René Ruez, T. 23798, 23801, 23803–23804 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 160–161; P4295 (Fotografija lokaliteta LZ-2 s oznakama koje je unio Jean-René Ruez); P4296 (Fotografija lokaliteta LZ-1 s oznakama koje je unio Jean-René Ruez); P3946 (Fotografija željezničke pruge).

5333. Sve to vrijeme, zatočenici u školi u Orahovcu, kao i vojnici koji su ih čuvali, čuli su rafale iz pravca u kojem su otišli kamioni, a neposredno zatim ti kamioni su se u školu vraćali prazni.¹⁸¹²⁸ Nakon jedne od tih tura, čulo se kako pripadnici Zvorničke brigade koji su bili u pratnji kamiona kažu da su zatočenici pogubljeni.¹⁸¹²⁹

5334. Jedan mali dječak preživio je pogubljenje i jedan pripadnik Zvorničke brigade odveo ga je u bolnicu na liječenje.¹⁸¹³⁰ Osim toga, Mevludin Orić, svjedok KDZ039 i svjedok KDZ064 svjedočili su o tome kako su preživjeli pogubljenje. Nakon što je poslije onesvješćivanja povratio svijest, Orić se izvukao ispod tijela.¹⁸¹³¹ Svjedok KDZ039 je takođe uspio da se izvuče ispod leševa i da se dokopa grmlja, odakle je nastavio gledati ubijanje.¹⁸¹³² Isto tako, svjedok KDZ064 uspio je ispuzati i popeti se na željezničku prugu.¹⁸¹³³ Svi su pobjegli s tog mjesta i nekoliko dana kasnije se dokopali teritorije pod kontrolom bosanskih Muslimana.¹⁸¹³⁴

5335. Vijeće konstatuje da su pripadnici Zvorničke brigade, među kojima je bio najmanje jedan pripadnik 4. bataljona,¹⁸¹³⁵ učestvovali u pogubljenju zatočenika koji su ranije 14. jula 1995. bili zatočeni u školi u Orahovcu.¹⁸¹³⁶ Vijeće je takođe saslušalo iskaze da je Drago Nikolić lično učestvovao u pogubljenjima u školi u Orahovcu.¹⁸¹³⁷

¹⁸¹²⁸ Svjedok KDZ039, T. 21957 (28. novembar 2011.); svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6455; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11037. V. takođe Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10350.

¹⁸¹²⁹ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6455-6456.

¹⁸¹³⁰ Tanacko Tanić, P368 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10351-10352 (pod pečatom); Tanacko Tanić, P369 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10353.

¹⁸¹³¹ Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 959-964.

¹⁸¹³² Svjedok KDZ039, T. 21963, 21968 (28. novembar 2011.); svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17338.

¹⁸¹³³ Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 722-723, 775; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28835-28836.

¹⁸¹³⁴ Svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17339-17341, 17369; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 963-964, 968-970, 996-997; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 723-725, 776; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28836. Vojnici su pucali na svjedoka KDZ064 dok je trčao s mjesta pogubljenja. Svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28836; svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 723-725, 775-776.

¹⁸¹³⁵ Svjedok KDZ064, P768 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića*), T. 634, 715, 717-719, 731-732, 774 (pod pečatom); svjedok KDZ064, P769 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 28832, 28836; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11038-11039. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1773. V. takođe P4976 (Potvrda o smrti Gojka Simića, 18. avgust 1995.).

¹⁸¹³⁶ Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11038-11039; svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6456-6457; činjenice o kojima je presuđeno 1772, 1773, 1774.

¹⁸¹³⁷ P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 5 (pod pečatom). Svjedok KDZ446 je naveo da je, dok je bio u kasarni u preduzeću "Standard" sredinom jula 1995., sreo jednog oficira koji se zvao "Drago Nikolić", koji je došao s mjesta gdje su ubijali ljude i koji je rekao svjedoku KDZ446 da je morao sâm ubijati ljude iz vatrenog oružja jer su drugi to odbili. Svjedok KDZ446, P29 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 21041-

(d) Pokopavanje

5336. Negdje prije podneva 14. jula, Dragan Jokić, načelnik inženjerije Zvorničke brigade,¹⁸¹³⁸ naredio je Cvijetinu Ristanoviću, pripadniku inženjerijske čete Zvorničke brigade,¹⁸¹³⁹ da rovokopač tipa "G-700" sa stražnjom kašikom odveze u Orahovac.¹⁸¹⁴⁰ Ristanović i jedan kolega utovarili su rovokopač u kamion s prikolicom, odvezli se u školu u Orahovcu gdje su se nakratko zaustavili, a zatim nastavili do česme udaljene manje od kilometar, gdje im je naređeno da stanu i čekaju.¹⁸¹⁴¹ Otprilike sat kasnije, Ristanoviću je naređeno da istovari rovokopač.¹⁸¹⁴² Onda je Slavko Bogičević, član komande inženjerijske čete Zvorničke brigade,¹⁸¹⁴³ naložio Ristanoviću da rovokopač odveze do livade iza željezničkog podvožnjaka na putu Živnice–Zvornik i da iskopa jamu na prostoru obilježenom s četiri drvena koca.¹⁸¹⁴⁴ Oko livade su stajali vojnici.¹⁸¹⁴⁵ Oko 14:00

21043, 21091–21092; svjedok KDZ446, P28 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 21093–21096 (pod pečatom). Nikolić je nosio maskirnu uniformu koja je bila pokrivena s čađi za koju je tvrdio da je nastala kad je sâm uzeo oružje i pucao. Svjedok KDZ446, T. 21041–21042 (22. maj 2003); svjedok KDZ228, P324 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14747, 14758. V. takođe svjedok KDZ228, P324 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14747–14748, 14751, 14758, 14762, 14772; svjedok KDZ228, P323 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14981 (pod pečatom) (gdje je svjedok rekao da je u to vrijeme bio sa svjedokom KDZ446, ali da nije čuo razgovor između svjedoka KDZ446 i Drage Nikolića; međutim, nakon što je otišao iz kasarne u preduzeću "Standard", svjedok KDZ446 je bio utučen i zabrinut plašeći se da se nešto loše dešava na lijevoj obali Drine); Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11038, 11041–11044 (gdje je posvjedočio da su, nakon što su otišli iz škole u Orahovcu 14. jula, on i Drago Nikolić otišli u kasarnu u preduzeću "Standard", i da su tamo stigli otprilike u 21:00 sat).

¹⁸¹³⁸ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5360; P660 (Pregled angažovanja ljudstva inženjerijske čete Zvorničke brigade, juli 1995.). Dragan Jevtić je u to vrijeme bio komandant inženjerijske čete Zvorničke brigade. Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5363; Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14434.

¹⁸¹³⁹ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5364; Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14433.

¹⁸¹⁴⁰ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5363–5366, 5406–5407; Cvijetin Ristanović, P351 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13625–13626; P238 (Fotografija rovokopača (BGH500)). V. P174 (Putni radni list vozila Zvorničke brigade, 1.–31. juli 1995.) (gdje je upisano da je 14. jula 1995. Cvijetin Ristanović koristio rovokopač za kopanje rovova u Orahovcu). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1777; P175 (Putni radni list vozila Zvorničke brigade, 1.–31. juli 1995.) (gdje je upisano da je 14. jula 1995. Cvijetin Ristanović koristio rovokopač "Torpedo" za kopanje rovova u Orahovcu). Međutim, Ristanović i Lazarević su posvjedočili da rovokopač "Torpedo" nije korišten u Orahovcu 14. i 15. jula. Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5396–5399, 5414; Cvijetin Ristanović, P351 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13627–13630; Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14478. Vijeću su predočeni dokazi da inženjerijska četa nije imala tu vrstu opreme, ali da je specijalnu opremu, kad god bi joj bila potrebna, izuzimala od raznih privatnih preduzeća. Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14438. Rovokopač sa stražnjom kašikom pripadao je zvorničkom preduzeću "Putevi". Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5365, 5406.

¹⁸¹⁴¹ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5367–5370, 5378–5379, 5407; P659 (Skice koje je nacrtao Cvijetin Ristanović); Cvijetin Ristanović, P351 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13619–13621.

¹⁸¹⁴² Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5370, 5407–5408.

¹⁸¹⁴³ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5365.

¹⁸¹⁴⁴ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5370–5372; Cvijetin Ristanović, P351 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13621. Ristanoviću je rečeno da

sati, stigao je zahtjev iz Zvorničke brigade da se rukovaoci rovokopača zamijene i pomognu Popoviću i Dragi Nikoliću u poslu koji su obavljali u školi u Orahovcu.¹⁸¹⁴⁶

5337. Dok je kopao jamu, Ristanoviću je naređeno da zaustavi mašinu, da se vrati prema podvožnjaku i tamo stoji leđima okrenut jami, i on je tada čuo kako se približava neki kamion, a zatim povike i rafalnu paljbu.¹⁸¹⁴⁷ Kad je Ristanoviću dozvoljeno da se vrati i nastavi s kopanjem, vidio je leševe muškaraca u civilnoj odjeći i s povezima na očima.¹⁸¹⁴⁸ Ristanovića je bar još jednom prekinuo dolazak kamiona i vojnika koji su vršili pogubljenja.¹⁸¹⁴⁹ Negdje u poslijepodnevnom satima, prije nego što je Ristanović završio kopanje jame, stigao je Milovan Miladinović, drugi pripadnik inženjerske čete Zvorničke brigade, da ga zamijeni i nastavi kopanje.¹⁸¹⁵⁰ Ristanović je na tom području ostao do noći, kada su njega i Miladinovića pokupili i vratili u Zvornik, a rovokopač je ostao na lokaciji.¹⁸¹⁵¹

5338. U prijepodnevnom satima 15. jula, Ristanović i Damjan Lazarević, komandir putno-mosnog voda inženjerske čete Zvorničke brigade,¹⁸¹⁵² i još dva-tri vojnika, vratili su se u Orahovac da nastave s kopanjem.¹⁸¹⁵³ Ristanović je nastavio kopati rovokopačem na mjestu gdje je bila označena druga jama, bliže putu, ali mu je ubrzo naređeno da ode do treće, neoznačene lokacije nakon što je na drugoj lokaciji pukla cijev za vodu, zbog čega je morao prestati s kopanjem.¹⁸¹⁵⁴ U međuvremenu, radnici zvorničkog komunalnog preduzeća/pripadnici Civilne zaštite koristili su

jama mora biti duboka metar i po do dva metra. Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5372.

¹⁸¹⁴⁵ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5371.

¹⁸¹⁴⁶ [REDIGOVANO]. Poruka je upućena Milanu Mariću, dežurnom operativnom oficiru u štabu Zvorničke brigade, koji je, pošto ga je imenovao Obrenović, vršio dužnost komandanta čete koja je u to vrijeme bila raspoređena u Snagovo. [REDIGOVANO].

¹⁸¹⁴⁷ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5373–5374, 5379; P659 (Skice koje je nacrtao Cvijetin Ristanović); Cvijetin Ristanović, P351 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13622.

¹⁸¹⁴⁸ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5374–5375.

¹⁸¹⁴⁹ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5375.

¹⁸¹⁵⁰ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5375–5377, 5409. V. takođe Cvijetin Ristanović, P351 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13621–13622; Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 960.

¹⁸¹⁵¹ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5380–5381.

¹⁸¹⁵² Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14436; Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5363.

¹⁸¹⁵³ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5382–5383; Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14439–14443. V. takođe P108 (Izvod iz knjige dnevnih zapovijesti inženjerske čete Zvorničke brigade, 15. juli 1995.), str. 1 (gdje je zabilježeno da je 15. jula 1995. Damjan Lazarević dežurni u komandi čete); Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14470.

¹⁸¹⁵⁴ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5385–5386, 5403. V. takođe P108 (Izvod iz knjige dnevnih zapovijesti Zvorničke brigade, 15. juli 1995.), str. 1 (gdje je za 15. juli 1995. zabilježeno: "rad BGH-700" u Orahovcu); Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14451.

utovarivač ULT 200¹⁸¹⁵⁵ za utovar i prevoz leševa do jama koje su iskopane rovokopačem.¹⁸¹⁵⁶ Nakon što je poslijepodne završio s kopanjem grobnica, Ristanović je rovokopač natovario na kamion i vratio se u Zvornik.¹⁸¹⁵⁷ Knjiga dnevnih zapovijesti inženjerijske čete Zvorničke brigade pokazuje da su rovokopač i utovarivač ULT 200 korišteni u Orahovcu 16. jula 1995.¹⁸¹⁵⁸

5339. Krajem septembra 1995., a u sklopu operacije ponovnog pokopavanja s ciljem da se prikrije ubijanje vezano za Srebrenicu, o čemu će se detaljno govoriti niže u tekstu,¹⁸¹⁵⁹ tijela koja su prvobitno pokopana u Orahovcu prevezena su s te lokacije i ponovno pokopana u sekundarne grobnice na putu prema Hodžićima, kako pokazuju forenzički dokazi o kojima je riječ u paragrafima koji neposredno slijede.

(e) Forenzički dokazi

5340. Snimci iz vazduha pokazuju da su grobnice na lokalitetu Lažete, koje su se sastojale od manje grobnice nazvane Lažete 1 i veće nazvane Lažete 2,¹⁸¹⁶⁰ iskopane između 5. i 27. jula 1995. i da su ponovo prekopavane između 7. i 27. septembra 1995.¹⁸¹⁶¹ Grobnice na lokalitetu Lažete,

¹⁸¹⁵⁵ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14449 (gdje je svjedok rekao da su ljudi koji su tovarili tijela bili radnici javnog komunalnog preduzeća u Zvorniku), T. 14520 (gdje je svjedok rekao da su ti ljudi bili pripadnici Civilne zaštite).

¹⁸¹⁵⁶ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14446–14451, 14520; Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5387; Cvijetin Ristanović, P351 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13626; P657 (Brošura za utovarivač točkaš (ULT200)); P239 (Fotografija utovarivača točkaša (ULT200)); P108 (Izvod iz knjige dnevnih zapovijesti inženjerijske čete Zvorničke brigade, 15. juli 1995.), str. 1 (gdje je za 15. jul 1995. zabilježeno: "rad ULT 220" u Orahovcu); P176 (Putni radni list vozila Zvorničke brigade, 1.-31. juli 1995.) (gdje je zabilježeno da je 15. jula 1995. utovarivač ULT 220 korišten za kopanje rovova u Orahovcu). V. takođe Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5383–5384, 5412; Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14469–14471. Utovarivač ULT pripadao je fabrici glinice "Birač" a.d. Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14446.

¹⁸¹⁵⁷ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5388–5389. V. takođe Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14452.

¹⁸¹⁵⁸ P108 (Izvod iz knjige dnevnih zapovijesti inženjerijske čete Zvorničke brigade, 15. juli 1995.), str. 2. Jedan od preživjelih posvjedočio je da je vidio utovarivač ULT na toj lokaciji uveče 14. jula 1995. Mevludin Orić, P350 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 965–967; P240 (Skica koju je nacrtao i potpisao Mevludin Orić).

¹⁸¹⁵⁹ V. odjeljak IV.C.1.g.v: Operacija ponovnog pokopavanja

¹⁸¹⁶⁰ Grobnica na lokalitetu Lažete 2 je više od dva puta veća od grobnice na lokalitetu Lažete 1. Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8468; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 6; Jean-René Ruez, T. 23796–23797 (27. januar 2012.). V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 147; činjenica o kojoj je presuđeno 1779.

¹⁸¹⁶¹ P4135 (Izveštaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 1, Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 2. februar 2001.), str. 11; Fredy Peccerelli, T. 22744–22745, 22756 (11. januar 2012.); Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8457, 8474; P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), str. 11, 16; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 6, 9; Jean-René Ruez, T. 23796 (27. januar 2012.); P4294

koje su primarne, ali prekopavane, nalaze se u blizini sela Orahovac, na otprilike 800 metara od škole u Orahovcu.¹⁸¹⁶² To su travom pokrivena polja zapadno od asfaltiranog puta koji leži između sela Lažete i Križevići.¹⁸¹⁶³ Željeznička pruga dijeli dvije grobnice lokaliteta Lažete; grobnica Lažete 1 smještena je na Drugoj livadi, pored glavnog puta koji vodi od škole u Orahovcu, duž zemljanog puta koji prolazi ispod željezničke pruge, sve do Prve livade, gdje je smještena grobnica Lažete 2.¹⁸¹⁶⁴

(i) Lažete 1

5341. Tim za ekshumaciju Međunarodnog suda izvršio je djelimičnu ekshumaciju grobnice na lokalitetu Lažete 1 u periodu od 13. jula do 8. avgusta 2000. pod rukovodstvom Fredyja Peccerellija.¹⁸¹⁶⁵ Posmrtno ostatke pronađene u grobnici na lokalitetu Lažete 1 pregledao je onda tim patologa pod rukovodstvom Johna Clarka.¹⁸¹⁶⁶ U grobnici na lokalitetu Lažete 1 vidljivi su

(Vazdušna fotografija prekopavane zemlje u Orahovcu 5. i 7. jula 1995. s oznakama koje je unio Jean-René Ruez); P4326 (Vazdušna fotografija grobnica na lokalitetu Lažete). V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 146–147, 155; P4139 (Fotografija prekopavane zemlje u Orahovcu s oznakama koje je unio Fredy Peccerelli); P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), *e-court* str. 17–19; činjenica o kojoj je presuđeno 1778.

¹⁸¹⁶² Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8456–8457; Jean-René Ruez, T. 23795, 23806–23807 (27. januar 2012.); P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 6. V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 145–148.

¹⁸¹⁶³ P4135 (Izveštaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 1, Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 2. februar 2001.), str. 4; P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), str. 4; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 6. V. takođe Jean-René Ruez, T. 23795 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 145.

¹⁸¹⁶⁴ P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 6; P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), str. 4; Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8457; Jean-René Ruez, T. 23795–23796 (27. januar 2012.); William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3742–3743. V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 145, 161; P4327 (Fotografija grobnice i mjesta pogubljenja na lokalitetu LZ-02, 1. april 1996.).

¹⁸¹⁶⁵ Fredy Peccerelli, T. 22736, 22767 (11. januar 2012.); Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8457, 8491–8492; P4135 (Izveštaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 1, Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 2. februar 2001.), str. 4. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1780; D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 47–48. Vijeće napominje da je optuženi osporavao Peccerellijeve zaključke u odnosu na grobnice na lokalitetu Lažete. V. Završni podnesak odbrane, par. 2575–2580, 2583–2588. Ocijenivši ukupne dokaze po tom pitanju, Vijeće prihvata Peccerellijev izvještaj i u njemu navedene zaključke.

¹⁸¹⁶⁶ P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 1, 28. V. takođe John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3900–3901; P6461 (Izveštaj o obdukciji za lokalitet grobnice Lažete, 22. avgust 2000.). Vijeće napominje da je Dušan Dunjić osporavao Clarkove zaključke u izvještaju u vezi s

znakovi neovlaštenog prekopavanja ili uklanjanja tijela uz pomoć mehanizacije, uslijed čega su ostali raskomadani dijelovi tijela.¹⁸¹⁶⁷ Uprkos tome, u grobnici je pronađeno 130 tijela i otprilike 15 dijelova tijela.¹⁸¹⁶⁸

5342. Forenzički dokazi koje je analiziralo Vijeće pokazuju da su sve žrtve kojima je bilo moguće utvrditi pol bile muškog pola.¹⁸¹⁶⁹ Dob žrtava kretala se u rasponu od 15 do 85 godina, a većina je imala između 30 i 60 godina.¹⁸¹⁷⁰ Utvrđeno je da je strijelna rana bila uzrok smrti kod najmanje 97% žrtava.¹⁸¹⁷¹ Nadalje, pronađeno je 138 poveza za oči.¹⁸¹⁷² Na nekoliko poveza nađene su rupe

grobnicama na lokalitetu Lažete. V. Dušan Dunjić, T. 41836–41839 (23. juli 2013.). Pošto je ocijenilo ukupne dokaze po tom pitanju, Vijeće prihvata Clarkov izvještaj i u njemu navedene zaključke.

¹⁸¹⁶⁷ P4135 (Izveštaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 1, Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 2. februar 2001.), str. 2, 13, 15–18, 21; Fredy Peccerelli, T. 22740–22741 (11. januar 2012.); Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8460 (gdje je svjedok izjavio da tragovi zuba kašike mašine pronađeni na zidu grobnice na lokalitetu Lažete 1 idu u prilog zaključku da se radilo o primarnoj prekopanoj grobnici).

¹⁸¹⁶⁸ P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 6 (gdje se navodi da je u grobnici nađeno najmanje 130 osoba). V. činjenica o kojoj je presuđeno 1781. V. takođe P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 1, 7 (gdje se navodi da je iz grobnice izvađeno ukupno 129 kompletnih ili uglavnom kompletnih tijela, kao i 14 dijelova tijela); P4135 (Izveštaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 1, Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 2. februar 2001.), str. 2, 14, 17; Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T.8460 (gdje se navodi da je iz grobnice ekshumirano 127 tijela, a da su dva tijela izvađena iz odvodnog jarka na južnoj ivici grobnice); P4037 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Procjena minimalnog broja osoba koje je MKSJ ekshumirao od 1996. do 2001.", 4. januar 2004.), str. 7 (gdje se navodi da je u grobnici na lokalitetu Lažete 1 pronađeno najmanje 131 osoba).

¹⁸¹⁶⁹ P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 7 (gdje se navodi da je svih 129 žrtava bilo muškog pola); P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 7 (gdje se navodi da je 129 tijela bilo muškog pola, dok pol jednog preostalog tijela nije bilo moguće ustanoviti). V. činjenica o kojoj je presuđeno 1781.

¹⁸¹⁷⁰ P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 7. V. takođe P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 7.

¹⁸¹⁷¹ P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 13; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 7. P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 9, 12.

¹⁸¹⁷² P4507 (Tabela fotografija poveza za oči i ligatura i mjesta na kojima su se nalazili); P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 7. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1782. V. takođe P4135 (Izveštaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 1, Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 2. februar 2001.), str. 22; Fredy Peccerelli, T. 22746–22747 (11. januar 2012.); P4519 (Fotografija ljudskih posmrtnih ostataka); P4520 (Fotografija ljudskih posmrtnih ostataka); P4521 (Fotografija ljudskih posmrtnih ostataka); P4522 (Izveštaj o obdukcijama za lokalitet grobnice u Lažetama, 21. avgust 2000.). Vijeće ima u vidu tvrdnju optuženog, koju potvrđuje Dunjić, da su trake za oči koje su identifikovane kao povezi i pronađene u grobnicama na lokalitetu Lažete vjerovatno "ritualne trake" omotane oko glava boraca Armije BiH ili su ih borci nosili iz vjerskih razloga, te da su stoga ti pojedinci poginuli u borbi. V. npr. Završni podnesak odbrane, par. 2583–2585; Dean Manning T. 25866–25881 (6. mart 2012.); D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 19; Dušan Dunjić,

od metaka, što ukazuje na to da su muškarcima, kad su ubijeni, bile povezane oči.¹⁸¹⁷³ Pored tih poveza za oči, tokom ekshumacije i obdukcije pronađene su još najmanje dvije ligature.¹⁸¹⁷⁴ Nijedna žrtva nije na sebi imala vojnu uniformu.¹⁸¹⁷⁵ Osim toga, u grobnici i oko nje pronađeno je najmanje 454 čahura metaka i najmanje devet metaka.¹⁸¹⁷⁶ Velika koncentracija čahura od metaka pronađenih na putu i željezničkoj pruzi oko grobnice upućuje na to da je na područje grobnice pucano s puta i pruge, što je u skladu s navodima svjedoka o pogubljenjima na lokalitetu Lažete 1.¹⁸¹⁷⁷

5343. Do 13. januara 2012., na osnovu analize DNK utvrđen je identitet 119 osoba u grobnici na lokalitetu Lažete 1 koje su se vodile kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice.¹⁸¹⁷⁸

(ii) Lažete 2

5344. Godine 1996. i 2000. izvršene su dvije ekshumacije grobnice na lokalitetu Lažete 2, u kojima su otkrivene tri podgrobnice.¹⁸¹⁷⁹ Od 19. avgusta do 9. septembra 1996., zajednički tim

T. 41755, 41827–41840 (23. juli 2013.). V. takođe D2189 (Fotografija ljudskih posmrtnih ostataka s oznakama koje je unio Dean Manning); P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 21-24. Pošto je uzelo u obzir ukupne dokaze, Vijeće prihvata izvještaje Manninga i Peccerellija i zaključke navedene u njima.

¹⁸¹⁷³ P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 8.

¹⁸¹⁷⁴ P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 9; P4135 (Izveštaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 1, Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 2. februar 2001.), str. 23; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 7. V. takođe P4509 (Kolažna fotografija ligatura iz Srebrenice, 5. mart 2012.).

¹⁸¹⁷⁵ P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 8.

¹⁸¹⁷⁶ P4135 (Izveštaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 1, Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 2. februar 2001.), str. Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8461; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 8.

¹⁸¹⁷⁷ P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 8. V. par. 5332. V. takođe Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8461–8462 (gdje je svjedok izjavio da je na južnoj ivici grobnice bila velika koncentracija čahura od metaka, što ukazuje na to da je odatle pucano); P4135 (Izveštaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 1, Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 2. februar 2001.), str. 10.

¹⁸¹⁷⁸ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 3, 9, 41; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.) (pod pečatom), *e-court* str. 3, 9, 41, 106–112. V. takođe P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.).

¹⁸¹⁷⁹ P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 9;

Tužilaštva i Ljekara za ljudska prava, pod rukovodstvom Williama Haglunda, ekshumirao je podgrobnice označene kao Lažete 2A i 2B.¹⁸¹⁸⁰ Ekshumaciju na lokalitetu Lažete 2C, području između podgrobnica Lažete 2A i Lažete 2B, izvršio je tim Međunarodnog suda kojim je rukovodio Fredy Peccerelli od 2. do 17. avgusta 2000.¹⁸¹⁸¹

5345. Mada se čini da grobnica na lokalitetu Lažete 2A nije prekopavana, Vijeću su predočeni dokazi o tome da su podgrobnice 2B i 2C na lokalitetu Lažete 2 prekopavane, budući da postoje vidljivi tragovi neovlaštenog prekopavanja ili uklanjanja tijela uz pomoć mehanizacije, uslijed čega su ostali raskomadani dijelovi tijela.¹⁸¹⁸²

5346. Forenzički dokazi koje je analiziralo Vijeće pokazuju da je iz podgrobnica na lokalitetu Lažete 2A i 2B ekshumirano 165 tijela i otprilike 100 parcijalnih posmrtnih ostataka.¹⁸¹⁸³ Sve žrtve

P4316 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio I", 15. juni 1998.), str. 2; P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), str. 2.

¹⁸¹⁸⁰ William Haglund, T. 23873–23874 (30. januar 2012.); P4316 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio I", 15. juni 1998.), str. x, 2; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 9; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 51. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1784; P4328 (Mapa lokaliteta LZ-02); P4339 (Mapa lokaliteta LZ-02 s oznakama koje je unio William Haglund). Posmrtno ostatke pronađene u podgrobnicama na lokalitetu Lažete 2A i 2B ispitao je tim patologa pod rukovodstvom Roberta H. Kirschnera. P4316 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio I", 15. juni 1998.), str. xi. Vijeće napominje da je Dušan Dunjić osporavao metodologiju koju je Haglund koristio u svom izvještaju u vezi s grobnicom na lokalitetu Lažete 2. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izvještaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 40-42. Pošto je ocijenilo ukupne dokaze u vezi s ovim pitanjem, Vijeće prihvata Haglundov izvještaj i u njemu navedene zaključke.

¹⁸¹⁸¹ Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T.8466, 8475; P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), str. 4; P4316 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio I", 15. juni 1998.), str. 2; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 9. Posmrtno ostatke pronađene u podgrobnici na lokalitetu Lažete 2C ispitao je tim patologa pod rukovodstvom Johna Clarka. P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 1, 28.

¹⁸¹⁸² Fredy Peccerelli P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T.8474; Fredy Peccerelli, T. 22771–22772 (11. januar 2012.); P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), str. 16–19; William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3747–3750; William Haglund, T. 23889 (30. januar 2012.); P4316 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio I", 15. juni 1998.), str. 51–52, 61–62; P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 14.

¹⁸¹⁸³ P4316 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio I", 15. juni 1998.), str. ix, 41; William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3750; William Haglund, T. 23889–23890 (30. januar 2012.); P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 8, 51. V. takođe P4317 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio II", 15. juni 1998.); P4318 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 –

bile su muškog pola, u dobi od 13 do 70 godina, a većina je imala između 16 i 45 godina.¹⁸¹⁸⁴ Nijedna žrtva nije na sebi imala vojnu uniformu.¹⁸¹⁸⁵ Nadalje, u podgrobnicama na lokalitetu Lažete 2A i 2B pronađeno je najmanje 104 poveza za oči,¹⁸¹⁸⁶ kao i jedna ligatura vezana oko nogu jedne žrtve.¹⁸¹⁸⁷ Dokazi pokazuju da su uzrok smrti kod 158 od 165 žrtava bile strijelne rane nanijete oružjem velike brzine zrna, dok uzrok smrti za ostalih sedam žrtava nije utvrđen.¹⁸¹⁸⁸

5347. Iz grobnice na lokalitetu Lažete 2C iskopano je 17 tijela i otprilike 26 dijelova tijela.¹⁸¹⁸⁹ Sve žrtve bile su muškog pola, u dobi od 17 do 85 godina.¹⁸¹⁹⁰ Nadalje, nađeno je 40 poveza za oči,¹⁸¹⁹¹ ali nijedna ligatura.¹⁸¹⁹² Nijedna žrtva nije na sebi imala vojnu uniformu.¹⁸¹⁹³ Dokazi

-
- Dio III", 15. juni 1998.); P4319 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio IV", 15. juni 1998.); P4320 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio V", 15. juni 1998.).
- ¹⁸¹⁸⁴ P4316 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio I", 15. juni 1998.), str. x, 41; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 8, 51.
- ¹⁸¹⁸⁵ P4316 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio I", 15. juni 1998.), str. x, 41.
- ¹⁸¹⁸⁶ P4316 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio I", 15. juni 1998.), str. x, 48; William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3750; P4506 (Zbirka fotografija pod naslovom "Povezi za oči i ligature iz Srebrenice – tom 2: Lažete 2, cesta prema Hodžićima 3, 4 i 5, brana kod Petkovaca, Liplje 2, Cerska i Zeleni Jadar 5"), *e-court* str. 3; P4507 (Tabela fotografija poveza za oči i ligatura i mjesta na kojima su se nalazili), *e-court* str. 1 (gdje se napominje da je u grobnicama na lokalitetu Lažete 2A i 2B nađeno 107 poveza za oči); P4506 (Zbirka fotografija pod naslovom "Povezi za oči i ligature iz Srebrenice – tom 2: Lažete 2, cesta prema Hodžićima 3, 4 i 5, brana kod Petkovaca, Liplje 2, Cerska i Zeleni Jadar 5"), *e-court* str. 3. V. također činjenica o kojoj je presuđeno 1785.
- ¹⁸¹⁸⁷ P4316 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio I", 15. juni 1998.), str. 48; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 8, 52; P4509 (Kolažna fotografija ligatura iz Srebrenice, 5. mart 2012.). V. također činjenica o kojoj je presuđeno 1785.
- ¹⁸¹⁸⁸ P4316 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio I", 15. juni 1998.), str. 49–50; William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3750; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 8, 52.
- ¹⁸¹⁸⁹ P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 1, 14; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 9; P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izvještaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), str. 2, 13, 20, 22; Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8473.
- ¹⁸¹⁹⁰ P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izvještaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 14, 16.
- ¹⁸¹⁹¹ P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 7; P4507 (Tabela fotografija poveza za oči i ligatura i mjesta na kojima su se nalazili), *e-court* str. 1. Još 102 trake od tkanine, slične onima nađenim kod škole u Orahovcu, pronađene su na jednoj "deponiji smeća" pored grobnice na lokalitetu Lažete 2. P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 7; Jean-René Ruez, T. 23805–23806 (27. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 163–164; P4298 (Fotografija deponije smeća s oznakama koje je unio Jean-René Ruez); P4299 (Video-snimak područja Orahovca). V. također P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izvještaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), str. 22, 25. Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8478 (gdje je svjedok izjavio da su povezi za oči sistematski

upućuju na to da su uzrok smrti 15 žrtava bile strijelne rane, dok uzrok smrti preostale dvije žrtve nije utvrđen.¹⁸¹⁹⁴ Nadalje, u grobnici ili oko nje pronađena je otprilike 671 čahura metaka.¹⁸¹⁹⁵ Velik broj čahura metaka na istočnom dijelu grobnice ukazuje na to da je na područje grobnice vatra otvorena s obližnje pruge.¹⁸¹⁹⁶

5348. Do 13. januara 2012., na osnovu analize DNK, 189 žrtava iz tri podgrobnice na lokalitetu Lažete 2 identifikovano je kao osobe koje su se vodile kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice.¹⁸¹⁹⁷ Od toga je svjedok KDZ039 četiri žrtve identifikovao kao osobe koje su na putu ka mjestu pogubljenja bile s njim u istom TAM-ovom kamionu.¹⁸¹⁹⁸

stavljani oko glava žrtava i dodao da su trake od tkanine pronađene u grobnici na lokalitetu Lažete 2 iste kao one pronađene u grobnici na lokalitetu Lažete 1, što govori u prilog tome da su žrtve iz te dvije grobnice stradale u jednom te istom incidentu ubijanja).

¹⁸¹⁹² P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 9.

¹⁸¹⁹³ P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 14.

¹⁸¹⁹⁴ P4104 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.), str. 15; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), str. 9–10; P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), str. 10.

¹⁸¹⁹⁵ P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), str. 10; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 10.

¹⁸¹⁹⁶ V. P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), str. 10.

¹⁸¹⁹⁷ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 3, 9–10, 41; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.) (pod pečatom), *e-court* str. 3, 9–10, 41, 113–121. V. P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1786 (koja govori o identifikaciji 21 osobe i koja se zasniva na Manningovom izvještaju koji je uvršten u spis u predmetu *Krstić*); P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 53, 97. Vijeće napominje da se očita nepodudarnost između ove činjenice i dokaza uvrštenih u spis u ovom predmetu koji se odnose na identifikaciju 189 osoba može objasniti činjenicom da je 2001., kada je izrečena Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*, proces identifikacije još bio u toku.

¹⁸¹⁹⁸ Svjedok KDZ039, T. 21927 (24. novembar 2011.); D1945 (Izjava svjedoka KDZ039 SJB-u Tuzla, 21. juli 1995.), str. 2; D1947 (Izjava svjedoka KDZ039 Sektoru SDB-a Tuzla, 25. juli 1995.), str. 2; P4996 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.) (pod pečatom), str. 48, 52, 121, 198; P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.). V. takođe par. 5328–5329, 5332.

(iii) Sekundarne grobnice na putu prema Hodžićima

5349. Duž puta prema Hodžićima nalazi se sedam poznatih sekundarnih grobnica.¹⁸¹⁹⁹ Mada je ispitivanje i sondiranje grobnica na lokalitetu 1, 2, 6 i 7 na putu prema Hodžićima izvršio tim eksperata Međunarodnog suda, ekshumacija tih grobnica ustupljena je vladi BiH i izvršena je od oktobra 2004. do oktobra 2006.¹⁸²⁰⁰ Tim eksperata Međunarodnog suda pod vođstvom Richarda Wrighta obavio je ispitivanje i ekshumaciju grobnice na lokalitetu 3 do 5 puta prema Hodžićima u junu i julu 1998.¹⁸²⁰¹ Posmrtnne ostatke pronađene u grobnici na lokalitetu 3 do 5 na putu prema Hodžićima pregledao je onda tim patologa pod rukovodstvom Christophera Lawrencea.¹⁸²⁰²

5350. Forenzički dokazi koje je analiziralo Vijeće pokazuju da je većina žrtava u grobnicama na lokalitetu 3, 4 i 5 na putu prema Hodžićima za koje se mogao utvrditi pol bila muškog pola.¹⁸²⁰³ Većina žrtava bila je starija od 25 godina.¹⁸²⁰⁴ Na većini ekshumiranih tijela pronađene su strijelne

¹⁸¹⁹⁹ P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 54; Jean René-Ruez, T. 23865 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 262. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 54, 58, 61; P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), str. 22–23 (gdje se navodi da su grobnicu na lokalitetu br. 3 na putu prema Hodžićima pronašle snage SFOR-a 1998. godine).

¹⁸²⁰⁰ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 21–23; P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), str. 9.

¹⁸²⁰¹ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), str. 3, 9; P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 21–23. V. takođe Dean Manning, T. 25836 (6. mart 2012.).

¹⁸²⁰² P4056 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 3 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.); P4057 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 4 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.); P4058 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka na lokalitetu br. 5 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.); Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3978–3980; P4064 (Tabela primarnih i sekundarnih grobnica); Christopher Lawrence, T. 22447 (8. decembar 2011.).

¹⁸²⁰³ P4056 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 3 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 8; P4057 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 4 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 7; P4058 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka na lokalitetu br. 5 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 8. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 9, 54, 59, 62; činjenica o kojoj je presuđeno 1789.

¹⁸²⁰⁴ P4056 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 3 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 8; P4057 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 4 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 7; P4058 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka na lokalitetu br. 5 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 8; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 55, 59, 62. V. takođe P4030 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o

rane.¹⁸²⁰⁵ Nadalje, u te tri grobnice nađeno je otprilike 90 poveza za oči¹⁸²⁰⁶ i najmanje jedna ligatura.¹⁸²⁰⁷ U tim grobnicama nije pronađena nikakva vojna odjeća.¹⁸²⁰⁸

5351. Snimci iz vazduha pokazuju da su grobnice lokaliteta na putu prema Hodžićima nastale između 7. septembra i 2. oktobra 1995., što je u skladu ne samo s datumima kada su grobnice na lokalitetu Lažete prekopavane,¹⁸²⁰⁹ nego i s datumima kada su tijela premješšana u grobnice lokaliteta na putu prema Hodžićima.¹⁸²¹⁰ Nadalje, forenzička analiza pokazala je da je zemlja koja potiče iz grobnica na lokalitetu Lažete pronađena u sekundarnim grobnicama lokaliteta na putu prema Hodžićima,¹⁸²¹¹ da su povezi za oči identični onima pronađenim u dvije grobnice na

antropološkom pregledu ljudskih ostataka iz istočne Bosne tokom 1999. godine", 8. decembar 1999.), *e-court* str. 3–4; P4037 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Procjena minimalnog broja osoba koje je MKSJ ekshumirao od 1996. do 2001.", 4. januar 2004.), str. 8.

¹⁸²⁰⁵ P4056 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 3 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2–3, 9, 13–15; P4057 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 4 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2–3, 8, 13–15; P4058 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka na lokalitetu br. 5 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2–3, 9–10, 15–16; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 9, 56, 59-60. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1789.

¹⁸²⁰⁶ P4056 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 3 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 13; P4057 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 4 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.) str. 2, 11; P4058 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka na lokalitetu br. 5 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 13; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 9, 56, 60, 63. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1789.

¹⁸²⁰⁷ P4058 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka na lokalitetu br. 5 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 13; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 9, 60. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1789.

¹⁸²⁰⁸ P4056 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 3 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 15; P4057 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 4 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.) str. 2, 15; P4058 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka na lokalitetu br. 5 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 2, 16.

¹⁸²⁰⁹ V. par. 5340.

¹⁸²¹⁰ P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 54, 58, 61; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 6. V. takođe P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), *e-court* str. 47–50; činjenica o kojoj je presuđeno 1788.

¹⁸²¹¹ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), str. 22–23. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 55 (gdje se navodi da su grumeni krečnjaka koji ne pripadaju tom području nađeni u grobnici na lokalitetu 3 na putu prema Hodžićima i da su, po svemu sudeći, dovezeni zajedno s tijelima), 59 (gdje se navodi da su vidljivi grumeni tla koje nije pripadalo grobnici nađeni zajedno s tijelima u grobnici na lokalitetu 5 na putu prema Hodžićima); Jose Baraybar, P4029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3878; činjenica o kojoj je presuđeno 1788.

lokalitetu Lažete i na "deponiji smeća" u krugu škole u Orahovcu pronađeni u grobnicama lokaliteta na putu prema Hodžićima,¹⁸²¹² a dijelovi crne cijevi za vodu pronađeni za vrijeme ekshumacije grobnica na lokalitetu Lažete pronađeni su i na lokalitetu 5 na putu prema Hodžićima.¹⁸²¹³ Ti faktori zajedno navode na zaključak da su tijela iz grobnica na lokalitetu Lažete 1 i 2 izvađena i ponovo pokopana u sekundarne grobnice lokaliteta na putu prema Hodžićima.

5352. Štaviše, utvrđene su DNK veze između grobnica na lokalitetu Lažete i sedam sekundarnih grobnica lokaliteta na putu prema Hodžićima.¹⁸²¹⁴ Svjedok KDZ039 identifikovao je dvije osobe koje je vidio u kamionu na putu od škole u Orahovcu do mjesta pogubljenja, koje su kasnije identifikovane u jednoj od sekundarnih grobnica lokaliteta na putu prema Hodžićima.¹⁸²¹⁵

¹⁸²¹² P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 52; Jean-René Ruez, T. 23792 (27. januar 2012.); P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 7. V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 141–143; činjenica o kojoj je presuđeno 1788.

¹⁸²¹³ P4135 (Izveštaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 1, Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 2. februar 2001.), str. 2, 12; Fredy Peccerelli, T. 22756–22758 (11. januar 2012.); Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8469–8470; P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), str. 2, 12; P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 6; P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), str. 23; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 59. V. takođe par. 5338.

¹⁸²¹⁴ Utvrđene su sljedeće konkretne veze: deset osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Lažete 1 i na lokalitetu br. 5 na putu prema Hodžićima; devet osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Lažete 2 i na lokalitetu 1 na putu prema Hodžićima; pet osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Lažete 2 i na lokalitetu 2 na putu prema Hodžićima; tri osobe čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Lažete 2 i na lokalitetu 3 na putu prema Hodžićima; dvije osobe čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Lažete 2 i na lokalitetu 4 na putu prema Hodžićima; tri osobe čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Lažete 2 i na lokalitetu 6 na putu prema Hodžićima i 19 osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Lažete 2 i na lokalitetu 7 na putu prema Hodžićima. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 48, 82, 84. Vijeće ima u vidu Dunjićevu tvrdnju da sva tijela iz sekundarnih grobnica ne mogu biti dovedena u vezu s primarnom grobnicom na lokalitetu Lažete, uprkos tome što postoje DNK i druge forenzičke veze između te dvije lokacije. D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 22–24; D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 13–18. Međutim, s obzirom na ukupne dokaze, Vijeće prihvata Jancov izvještaj i u njemu navedene zaključke.

¹⁸²¹⁵ Svjedok KDZ309, T. 21927 (24. novembar 2011.); D1945 (Izjava svjedoka KDZ039 SJB-u Tuzla, 21. juli 1995.), str. 2; D1947 (Izjava svjedoka KDZ039 Sektoru SDB-a Tuzla, 25. juli 1995.), str. 2; P4996 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.) (pod pečatom), str. 66, 118; P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.).

5353. Do 13. januara 2012., na osnovu analize DNK, 533 žrtve iz grobnica na putu prema Hodžićima identifikovane su kao osobe koje su se vodile kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice: 90 iz grobnice na lokalitetu 1 na putu prema Hodžićima; 102 iz grobnice na lokalitetu 2 na putu prema Hodžićima; 40 iz grobnice na lokalitetu 3 na putu prema Hodžićima; 69 iz grobnice na lokalitetu 4 na putu prema Hodžićima; 54 iz grobnice na lokalitetu 5 na putu prema Hodžićima; 67 iz grobnice 6 na lokalitetu na putu prema Hodžićima; i 111 iz grobnice na lokalitetu 7 na putu prema Hodžićima.¹⁸²¹⁶

(f) Zaključak

5354. Iz svih gore navedenih razloga, Vijeće zaključuje da su pripadnici snaga bosanskih Srba 14. jula 1995. iz fiskulturne sale odveli najmanje dva muškarca, bosanska Muslimana, koja su bila zatočena u školi u Orahovcu, i da su ih pogubili po kratkom postupku. Vijeće takođe zaključuje da su pripadnici snaga bosanskih Srba na obližnjoj livadi ubili najmanje 839 preostalih muškaraca, bosanskih Muslimana,¹⁸²¹⁷ koji su bili zatočeni u školi u Orahovcu.

(2) Škola u Petkovicima i brana kod Petkovaca

(a) Uvod

5355. U Optužnici se navodi da su 14. jula 1995. ili približno tog datuma ubijeni neki od oko 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočenih u školi u Petkovicima.¹⁸²¹⁸ U Optužnici se takođe navodi da su 14. jula uveče, ili otprilike u to doba, i ujutro 15. jula 1995. na jednom mjestu ispod brane kod Petkovaca ubijeni preostali od otprilike 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili zatočeni u školi u Petkovicima.¹⁸²¹⁹

¹⁸²¹⁶ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 4, 21–23, 41; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.) (pod pečatom), *e-court* str. 4, 21-23, 41, 278-309. V. takođe P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.).

¹⁸²¹⁷ Vijeće je do ovog broja došlo tako što je sabralo 119 osoba koje su identifikovane na osnovu posmrtnih ostataka izvađenih iz grobnice na lokalitetu Lažete 1, 189 osoba koje su identifikovane na osnovu posmrtnih ostataka izvađenih iz tri podgrobnice na lokalitetu Lažete 2 i 533 osobe koje su identifikovane na osnovu posmrtnih ostataka izvađenih iz šest grobnica na lokalitetu na putu prema Hodžićima, a onda oduzelo dvije osobe koje su ubijene u školi u Orahovcu i čiji su posmrtni ostaci eventualno završili na jednom od ta dva lokaliteta. V. par. 5343, 5348, 5353.

¹⁸²¹⁸ Optužnica, incident 7.1 iz Priloga E Optužnici.

¹⁸²¹⁹ Optužnica, incident 7.2 iz Priloga E Optužnici.

5356. Selo Petkovci se nalazi otprilike sedam kilometara zapadno od skretanja na glavnom putu Zvornik–Bijeljina.¹⁸²²⁰ Petkovci su spadali u zonu odgovornosti 6. bataljona Zvorničke brigade.¹⁸²²¹ Komanda 6. bataljona bila je stacionirana u staroj školi u Petkovcima, oko 600 do 800 metara od "nove" škole u Petkovcima (dalje u tekstu: škola u Petkovcima).¹⁸²²² Brana kod Petkovaca nalazi se manje od dva kilometra od škole u Petkovcima.¹⁸²²³

(b) Zatočenje i ubijanje u školi u Petkovcima

5357. Ujutro 14. jula, Marka Miloševića, zamjenika komandanta 6. bataljona, nazvao je dežurni oficir Zvorničke brigade, Dragan Jokić, i obavijestio ga da će u školu u Petkovcima biti dovedeni zatočeni bosanski Muslimani i da će oni tamo imati "obezbjeđenje".¹⁸²²⁴ Milošević je o tom telefonskom pozivu kasnije tog dana obavijestio komandanta 6. bataljona, kapetana Ostoju Stanišića, koji u to vrijeme nije bio u komandi.¹⁸²²⁵

5358. Poslijepodne je otprilike 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su prethodno bili zatočeni na raznim lokacijama u Bratuncu i oko njega, dovezeno autobusima i kamionima u školu u Petkovcima.¹⁸²²⁶ Kamioni su se, kad bi stigli, zaustavljali na igralištu ispred škole, gdje su bili parkirani i mnogi drugi prazni kamioni i autobusi.¹⁸²²⁷ Tu se mogla čuti sporadična pucnjava, ali i

¹⁸²²⁰ To skretanje se nalazi otprilike jedan kilometar sjeverno od kasarne u preduzeću "Standard" u Karakaju. P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 166; P3187 (Mapa opštine Zvornik). V. takođe Jean-René Ruez, T. 23813 (30. januar 2012.).

¹⁸²²¹ P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 7.28.

¹⁸²²² Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11594–11595, 11606, 11673; P250 (Vazdušna fotografija Petkovaca s oznakama koje je unio Ostoja Stanišić) (gdje je Komanda 6. bataljona označena brojem "1", a škola u Petkovcima brojem "2").

¹⁸²²³ Jean-René Ruez, T. 23813 (30. januar 2012.); P4091 (Mapa Srebrenice i Zvornika); P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 7.28.

¹⁸²²⁴ Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11600–11601, 11621, 11624.

¹⁸²²⁵ Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11600–11601, 11603, 11702–11703.

¹⁸²²⁶ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1399–1402; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3337; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2961–2964; P4092 (Panoramska fotografija škole u Petkovcima); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 167. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1790; par. 5316.

¹⁸²²⁷ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1401–1402. V. takođe svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3337; svjedok KDZ045, T. 22636–22637 (10. januar 2012.); P4097 (Panoramska fotografija škole u Petkovcima s oznakama koje je unio svjedok KDZ045).

psovanje i vika.¹⁸²²⁸ Neki zatočeniци su morali ostati u kamionu ispred škole otprilike još jedan sat u nepodnošljivim uslovima.¹⁸²²⁹

5359. Kad su zatočeniци izašli iz kamiona, naređeno im je da stave ruke na potiljak, da pjevaju srpske nacionalističke pjesme i da, jedan po jedan, po nekoliko stepenica siđu do ulaza u zgradu, dok su ih sve to vrijeme vojnici psovali.¹⁸²³⁰ Dok su trčali prema zgradi, zatočeniке su udarali nogama i rukama.¹⁸²³¹

5360. Kad su ušli u školsku zgradu, jedan vojnik, bosanski Srbin, naredio je zatočenicima da se stepeništem popnu na prvi sprat, pri čemu su morali ponavljati za njim: "[O]vo je srpska zemlja, bila je oduvijek i biće" i "Srebrenica je bila srpska oduvijek i biće."¹⁸²³² Zatočenicima je onda naređeno da krenu hodnikom ulijevo¹⁸²³³ i da uđu u učionice:¹⁸²³⁴ svjedok KDZ045 je smješten u "učionicu broj 3",¹⁸²³⁵ dok je svjedok KDZ069 smješten u jednu od posljednje dvije učionice.¹⁸²³⁶ Ostalim zatočenicima naređeno je da uđu u učionice u prizemlju.¹⁸²³⁷

5361. Kad je svjedok KDZ045 ušao u učionicu, vidio je dva muškarca koja su bila toliko teško pretučena da je prvo pomislio da su mrtvi.¹⁸²³⁸ Učionice su bile prepune ljudi i uslovi u njima su

¹⁸²²⁸ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2964.

¹⁸²²⁹ Ljudi su vikali i zapomagali tražeći da im daju vode i da izađu. Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1402.

¹⁸²³⁰ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1402–1404; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2965, 2972; P213 (Fotografija škole u Petkovicima). V. takođe svjedok KDZ069, P338 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3390–3391 (pod pečatom); Jean-René Ruez, T. 23813–23814 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 170.

¹⁸²³¹ Svjedok KDZ045, T. 22637 (10. januar 2012.); svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2965; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1404–1405; P4097 (Panoramska fotografija škole u Petkovicima s oznakama koje je unio svjedok KDZ045).

¹⁸²³² Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1403–1405; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3338; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2965–2966; P214 (Fotografija unutrašnjosti škole u Petkovicima).

¹⁸²³³ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1405. V. Jean-René Ruez, T. 23814–23815 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 173.

¹⁸²³⁴ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1405; svjedok KDZ045, T. 22638, 22685–22686 (10. januar 2012.); svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2965–2966, 2973; P4098 (Fotografija unutrašnjosti škole u Petkovicima s oznakama koje je unio svjedok KDZ045).

¹⁸²³⁵ Svjedok KDZ045, T. 22638 (10. januar 2012.); svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2966, 2973, 3000; P4093 (Fotografija unutrašnjosti škole u Petkovicima); P4098 (Fotografija unutrašnjosti škole u Petkovicima s oznakama koje je unio svjedok KDZ045).

¹⁸²³⁶ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1405. V. takođe svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3338, 3359; P215 (Fotografija unutrašnjosti škole u Petkovicima).

¹⁸²³⁷ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2995, 3001.

¹⁸²³⁸ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2966.

bili izuzetno teški.¹⁸²³⁹ Zatočenici nisu smjeli ići u klozet, tako da su skoro svi bili natopljeni mokraćom.¹⁸²⁴⁰ Mada su bili jako žedni, zatočenici nisu dobili mnogo vode.¹⁸²⁴¹ Prostorije su bile jako zagušljive i zatočenici nisu mogli normalno disati, ali im nije bilo dozvoljeno da otvaraju prozore niti da gledaju kroz njih.¹⁸²⁴² Na pokušaj jednog zatočenika da otvori prozor uslijedio je rafal iz vatrenog oružja, što je razbilo staklena okna i ranilo pet-šest ljudi.¹⁸²⁴³ Osim toga, kad je jedan zatočenik pokušao pogledati kroz prozor, na njega je pucano i on je ranjen.¹⁸²⁴⁴

5362. Povremeno bi vojnici upali u učionicu i od zatočenika tražili novac, uz prijetnje da će ih ubiti ako u roku od 15 do 20 minuta ne sakupe određeni iznos.¹⁸²⁴⁵ Neki zatočenici su davali novac koji su ranije uspjeli da sakriju, nakon čega bi vojnici otišli.¹⁸²⁴⁶ Vojnici su takođe ulazili u učionice i pitali da li ima zatočenika iz izvjesnih sela oko Srebrenice, a oni koji bi dizanjem ruke potvrdno odgovorili izvođeni su iz učionice i više se nisu vratili.¹⁸²⁴⁷ Zatočenici koji su ostali u učionici čuli su iz hodnika zvuke batinanja i jauke.¹⁸²⁴⁸ Isto tako, nije se vratio ni rođak svjedoka KDZ045 koji je otišao iz učionice u potrazi za vodom.¹⁸²⁴⁹

5363. Između 18:00 i 19:00 sati, Dragan Jokić je nazvao Ostoju Stanišića i naredio mu da Beari kaže da se javi u svoju komandu.¹⁸²⁵⁰ Jokić je rekao Stanišiću da bi Beara trebao biti negdje oko škole u Petkovicima.¹⁸²⁵¹ Stanišić je Marka Miloševića pješice poslao u školu u Petkovicima da

¹⁸²³⁹ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1406; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2966. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1791.

¹⁸²⁴⁰ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1406.

¹⁸²⁴¹ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1406. V. takođe svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2967; činjenica o kojoj je presuđeno 1791. Zatočenici su vapili za vodom, ali im je naređeno da šute. Dvojicu zatočenika zadužili su za grupu, uz prijetnju da će ih ubiti ako grupa bude galamila. Uprkos tom upozorenju, svi su i dalje galamili. Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1407.

¹⁸²⁴² Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1406–1407; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2966–2967.

¹⁸²⁴³ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1407.

¹⁸²⁴⁴ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2967.

¹⁸²⁴⁵ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2966–2967; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1407.

¹⁸²⁴⁶ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1407.

¹⁸²⁴⁷ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1407–1408. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1792.

¹⁸²⁴⁸ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1408. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1792.

¹⁸²⁴⁹ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2967.

¹⁸²⁵⁰ Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11601, 11604, 11658, 11703–11704.

¹⁸²⁵¹ Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11604, 11704. V. takođe P4585 (Bilježnica dežurnog oficira Zvorničke brigade, 29. maj-27. juli 1995.), *e-court* str. 45 (u Bilježnici dežurnog operativnog oficira bilješka za 14. juli 1995. u 15:00 sati glasi: "dolazi puk. Beara da se Orovoc Petkovci Ročević Pilica"). Vijeće upućuje na svoju ocjenu Bearinog svjedočenja u vezi s tim gdje je bio 13. i 14. jula, kako je razmotreno u fusnoti 17583.

Beari prenese naređenje.¹⁸²⁵² Milošević je Bearu, koji je u to vrijeme bio s Dragom Nikolićem, našao na raskršću pored škole, prenio mu poruku i vratio se u komandu bataljona otprilike 30 minuta kasnije.¹⁸²⁵³

5364. U sumrak, došlo je do pucnjave oko škole u Petkovcima.¹⁸²⁵⁴ Vojnici su zatočenike prozivali iz učionica u grupama, nakon čega su se čuli rafali iz vatrenog oružja.¹⁸²⁵⁵ To je trajalo otprilike do ponoći.¹⁸²⁵⁶

5365. Negdje iza ponoći, zatočenici su izvedeni iz učionica u grupama od četvero i vojnici su im naredili da se svuku do pojasa, da izuju cipele i čarape i isprazne džepove.¹⁸²⁵⁷ Na podu hodnika ležala je gomila odjeće, obuće, legitimacija i dokumenata.¹⁸²⁵⁸ Vojnici su zatim zavezali zatočenicima ruke iza leđa i gurnuli ih u jednu mračnu učionicu u kojoj su i ostali poluobučeni muškarci bili vezani.¹⁸²⁵⁹ Zatočenicima je onda naređeno da izađu iz škole i sa stražnje strane uđu u vojne kamione.¹⁸²⁶⁰ Kad su zatočenici izašli iz škole, vidjeli su leševe koji su ležali u školskom hodniku i ispred škole.¹⁸²⁶¹

(c) Ubijanje na brani kod Petkovaca

5366. Zatočenici su ulazili u kamione sve dok se kamioni nisu napunili toliko da zatočenici više nisu mogli sjediti, premda im je tako bilo naređeno.¹⁸²⁶² Vojnici su ispalili jedan rafal u noge

¹⁸²⁵² Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11604, 11650.

¹⁸²⁵³ Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11604–11607, 11650; P271 (Vazдушna fotografija Petkovaca s oznakama koje je unio Ostoja Stanišić) (gdje je to raskršće označeno s "X").

¹⁸²⁵⁴ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1408. V. takođe Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11607, 11609, 11678 (gdje navodi da je 14. jula uveče čuo pojedinačne pucnjeve i kratke rafale iz pravca škole u Petkovcima).

¹⁸²⁵⁵ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1408; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2967–2968.

¹⁸²⁵⁶ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1408. V. Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11609 (gdje navodi da je pucnjava trajala do otprilike 1:00 sat).

¹⁸²⁵⁷ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1408–1409; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2968, 2970.

¹⁸²⁵⁸ Svjedok KDZ045, T. 22638–22639 (10. januar 2012.); svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2968; P4098 (Fotografija unutrašnjosti škole u Petkovcima s oznakama koje je unio svjedok KDZ045).

¹⁸²⁵⁹ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1409–1410; svjedok KDZ045, T. 22639 (10. januar 2012.); svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2969, 3000; P4098 (Fotografija unutrašnjosti škole u Petkovcima s oznakama koje je unio svjedok KDZ045).

¹⁸²⁶⁰ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1415–1416; svjedok KDZ045, T. 22686–22687 (10. januar 2012.); svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2969–2970, 2974, 3000.

¹⁸²⁶¹ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1415; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3338; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2970.

¹⁸²⁶² Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1416; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2970.

zatočenika, ranivši neke od njih i natjeravši druge da popadaju jedan preko drugog.¹⁸²⁶³ Kamioni su se odvezli iz škole u Petkovicima i vozili otprilike deset minuta asfaltnim putem, a potom su nastavili neravnim makadamskim putem sve do jednog polja pored brane kod Petkovaca.¹⁸²⁶⁴ Čim su se kamioni zaustavili, zatočenici su u blizini čuli viku i rafale iz vatrenog oružja.¹⁸²⁶⁵

5367. U putnom radnom listu Zvorničke brigade za dva TAM-ova kamiona zabilježeno je da su 15. jula ukupno deset puta vozili na relaciji između Petkovaca i brane kod Petkovaca.¹⁸²⁶⁶ Vijeće, stoga, zaključuje da su vozači i kamioni 6. bataljona Zvorničke brigade korišteni za prevoz zatočenika iz škole u Petkovicima do mjesta pogubljenja kod brane u Petkovicima.

5368. Zatočenicima je naređeno da izađu iz kamiona u grupama od po pet do deset njih,¹⁸²⁶⁷ dok su oni koji su ostali u kamionu jaukali i tražili vode.¹⁸²⁶⁸ Kad je svjedok KDZ045 izašao na polje osvijetljeno farovima, vidio je da je prekriveno leševima čije su ruke bile vezane, a lica okrenuta prema zemlji.¹⁸²⁶⁹ Svjedok KDZ069 je skočio s kamiona.¹⁸²⁷⁰ Zatočenicima je naređeno da pronađu mjesto i da stanu u red, nakon čega su vojnici s crnim fantomkama preko lica počeli pucati

¹⁸²⁶³ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1416; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2970-2971.

¹⁸²⁶⁴ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1416-1417; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2971, 2974; Jean-René Ruez, T. 23815-23816 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 180, 182. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1793. Svjedok KDZ045 i svjedok KDZ069 su na fotografiji koja im je pokazana identifikovali polje pored brane. Svjedok KDZ045, T. 22639-22640 (10. januar 2012.); svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3338; P216 (Fotografija brane u Petkovicima); P4099 (Panoramska fotografija brane u Petkovicima s oznakama koje je unio svjedok KDZ045).

¹⁸²⁶⁵ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1417; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2974.

¹⁸²⁶⁶ P196 (Vojna pošta Zvornik, evidencija rada vozila, 31. juli 1995.), *e-court* str. 3; P197 (Vojna pošta Zvornik, evidencija rada vozila, 31. juli 1995.), *e-court* str. 2. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1796; Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11613-11614 (gdje je svjedok naveo da su dva imena zabilježena u putnom radnom listu vozila bila imena vozača iz 6. bataljona), T. 11615 (gdje je objasnio da se termin "brana" odnosi na branu koja drži crveno jezero), T. 11665-11666. U vezi s kamionom TAM 80, Stanišić je u svjedočenju rekao da je kamion 15. jula ujutro otišao za Srebrenicu i nije se vratio do 16. jula, pa je, prema tome, bilo nemoguće da je vozio i do brane u Petkovicima. Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11615-11616, 11659, 11706-11708. Vijeće ne pridaje veliku težinu Stanišićevom svjedočenju po ovom pitanju s obzirom na to da je imao interesa da se distancira od događaja u Petkovicima 15. jula 1995.

¹⁸²⁶⁷ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1417; svjedok KDZ045, T. 22686-22687 (10. januar 2012.); svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2974-2975. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1794.

¹⁸²⁶⁸ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1418. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1794.

¹⁸²⁶⁹ Svjedok KDZ045, T. 22639-22640, 22686 (10. januar 2012.); svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2975, 2984, 2987; P4099 (Panoramska fotografija brane u Petkovicima s oznakama koje je unio svjedok KDZ045).

¹⁸²⁷⁰ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1418.

zatočenicima u leđa s udaljenosti od sedam do deset metara.¹⁸²⁷¹ Ljudi su padali na tijela onih koji su bili ubijeni prije njih.¹⁸²⁷² I svjedok KDZ045 i svjedok KDZ069 su bili ranjeni i pretvarali su se da su mrtvi.¹⁸²⁷³ Dok su ležali na zemlji, mogli su vidjeti kako druge zatočenike ubijaju oko njih.¹⁸²⁷⁴ Svjedok KDZ045 je, ispod jednog čovjeka koji je pao na njega, s vremena na vrijeme gubio svijest i nije mogao disati.¹⁸²⁷⁵

5369. Nakon što su prestali pucati u zatočenike, vojnici su pregledali tijela kako bi se uvjerali da su ti ljudi stvarno mrtvi.¹⁸²⁷⁶ Jedan vojnik je nogom udario svjedoka KDZ045 i pretpostavio da je mrtav.¹⁸²⁷⁷ Jedan vojnik je jednom ranjenom čovjeku koji je ležao pored svjedoka KDZ069 pucao u glavu.¹⁸²⁷⁸ Vojnici su takođe govorili pogrdne stvari o nekim žrtvama.¹⁸²⁷⁹

5370. Nakon što su proveli više sati ležeći nepomično među mrtvima, svjedok KDZ045 i svjedok KDZ069 uspjeli su pobjeći s mjesta pogubljenja i dokopati se obližnjeg kanala.¹⁸²⁸⁰ U kanalu je svjedok KDZ045 svojom majicom previo rane svjedoku KDZ069.¹⁸²⁸¹ I dalje su se čuli zvuci žestoke vatre.¹⁸²⁸² Svjedok KDZ045 i svjedok KDZ069 ostali su u kanalu dok nije svanulo, a zatim

¹⁸²⁷¹ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1418; svjedok KDZ045, T. 22686 (10. januar 2012.); svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2975–2976.

¹⁸²⁷² Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2976; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1418–1419.

¹⁸²⁷³ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1419; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2976–2977.

¹⁸²⁷⁴ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1419; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2976–2977.

¹⁸²⁷⁵ Svjedok KDZ045, T. 22687 (10. januar 2012.); svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2976–2977.

¹⁸²⁷⁶ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1419–1420; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2976–2977.

¹⁸²⁷⁷ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2976–2977.

¹⁸²⁷⁸ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1420. V. takođe svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1421; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3336.

¹⁸²⁷⁹ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1420–1421. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1795.

¹⁸²⁸⁰ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1421–1422; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3335; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2977–2979; Jean-René Ruez, T. 23817–23819 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 183; P4300 (Fotografija brane u Petkovcima s oznakama koje je unio Jean-René Ruez). Svjedok KDZ045 i svjedok KDZ069 su na fotografiji koja im je pokazana prepoznali kanal u kojem su se sakrivali. Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2987–2988; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3339; P217 (Fotografija kanala); P4095 (Fotografija kanala).

¹⁸²⁸¹ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3335; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1422; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2979.

¹⁸²⁸² Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2979.

odlučili napustiti to područje kroz obližnju šumu.¹⁸²⁸³ Uveče 15. jula, njih dvojica dospjela su do jednog makadamskog puta koji ih je odveo do jednog spaljenog sela: svjedok KDZ045 je odatle vidio operaciju pokopavanja koja je bila u toku na mjestu pogubljenja.¹⁸²⁸⁴ Zatim su ti muškarci, slijedeći televizijski odašiljač, krenuli u pravcu Karakaja.¹⁸²⁸⁵ Lutali su četiri dana kroz srpska sela, nezapaženo prošavši kroz linije koje su držali vojnici, bosanski Srbi, sve dok 18. jula 1995. nisu stigli na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana.¹⁸²⁸⁶

(d) Pokopavanje

5371. Rano ujutro 15. jula, jedan buldožer s gusjenicama i utovarivač ULT 160 koji su pripadali inženjerskoj četi Zvorničke brigade sakupljali su tijela s mjesta pogubljenja — po 10 do 15 odjednom — i stavljali ih na traktor s prikolicom.¹⁸²⁸⁷ Kad se traktor napunio, otišao bi u pravcu brane u Petkovicima da bi se vratio 15 do 20 minuta kasnije kako bi se ponovno napunio.¹⁸²⁸⁸ Sve to vrijeme, mjesto pogubljenja bilo je osvijetljeno farovima.¹⁸²⁸⁹ Sve vrijeme takođe su se čuli pucnji.¹⁸²⁹⁰

¹⁸²⁸³ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1422–1423; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2979.

¹⁸²⁸⁴ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2980–2981, 2983–2984, 2987–2988; svjedok KDZ045, T. 22687–22688 (10. januar 2012.). V. takođe svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3333; Jean-René Ruez, T. 23818–23820 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 184–185. Svjedok KDZ069 je izjavio da je ležao na zemlji ranjen i da zato nije dobro vidio. Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1423.

¹⁸²⁸⁵ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2982.

¹⁸²⁸⁶ Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1423–1424; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3336; svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2989. Po dolasku na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana, svjedok KDZ069 je odveden u bolnicu u Sapni, ali je jedan dan kasnije prebačen u bolnicu u Tuzli, gdje je ostao na liječenju zbog rana koje je zadobio, a kojima je trebalo otprilike dva-tri mjeseca da zacijele. Svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1424–1425; svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 3339–3340; P223 (Fotografija tabana svjedoka KDZ069); P224 (Fotografija povreda na grudima svjedoka KDZ069).

¹⁸²⁸⁷ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2981, 2983–2984; P108 (Izvod iz knjige dnevnih zapovijesti inženjerske čete Zvorničke brigade, 15. juli 1995.), str. 1 (gdje je zabilježeno: "rad ULT-a" i "rad rovokopača" u Petkovicima 15. jula 1995); činjenica o kojoj je presuđeno 1797. V. takođe svjedok KDZ069, P339 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 1423. Uprkos tome što je naveden kao dežurni oficir tog dana, Damjan Lazarević je porekao da je bilo šta znao u vezi s ta dva zapisa iz Knjige dnevnih zapovijesti inženjerske čete u Petkovicima za 15. juli 1995. Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14471–14472; P108 (Izvod iz knjige dnevnih zapovijesti inženjerske čete Zvorničke brigade, 15. juli 1995.), str. 1. Međutim, Vijeće ovome pridaje malu težinu, s obzirom na to da je Lazarević imao interesa da se distancira od događaja u Petkovicima 15. jula 1995.

¹⁸²⁸⁸ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2981–2982, 3006–3007. V. takođe P4096 (Fotografija područja brane u Petkovicima s oznakama koje je unio svjedok KDZ045); Jean-René Ruez, T. 23819–23820 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 186; P4301 (Fotografija brane u Petkovicima s oznakama koje je unio Jean-René Ruez); činjenica o kojoj je presuđeno 1793.

¹⁸²⁸⁹ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2984, 2987.

¹⁸²⁹⁰ Svjedok KDZ045, P5910 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 2981–2982.

5372. Istog dana, na zahtjev seljana iz Petkovaca, Stanišić je odobrio da se jedan TAM-ov kamion koji je pripadao 6. bataljonu koristi za uklanjanje leševa iz škole u Petkovcima.¹⁸²⁹¹

5373. Pred kraj septembra 1995., a u sklopu operacije ponovnog pokopavanja kako bi se prikriilo ubijanje vezano za Srebrenicu, o čemu će se detaljno govoriti niže u tekstu,¹⁸²⁹² leševi koji su prvobitno bili pokopani u grobnici kod brane u Petkovcima ponovno su pokopani u sekundarne grobnice u Liplju, kako to pokazuju forenzički dokazi o kojima je riječ u paragrafima koji neposredno slijede.

(c) Forenzički dokazi

(i) Primarna grobnica

5374. Ekshumaciju primarne grobnice pored brane u Petkovcima obavio je tim za ekshumaciju Međunarodnog suda pod rukovodstvom Richarda Wrighta u periodu od 15. do 25. aprila 1998.¹⁸²⁹³ Posmrtno ostatke pronađene u toj grobnici pregledao je kasnije tim patologa pod rukovodstvom Christophera Lawrencea.¹⁸²⁹⁴

5375. Snimci iz vazduha ukazuju na to da je grobnica prvi put iskopana između 5. i 27. jula 1995., a da je prekopana kasnije, između 7. i 27. septembra 1995.¹⁸²⁹⁵ U grobnici su se nalazili grubo

¹⁸²⁹¹ Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11610–11613, 11681. V. P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 5–6 (pod pečatom).

¹⁸²⁹² V. odjeljak IV.C.1.g.v: Operacija ponovnog pokopavanja

¹⁸²⁹³ Richard Wright, P3999 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3638; P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 8, 20. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1798. V. takođe P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 10; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 66.

¹⁸²⁹⁴ Christopher Lawrence, T. 22446–22447 (8. decembar 2011.); Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3978–3980; P4064 (Tabela primarnih i sekundarnih grobnica). V. takođe P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 10; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 66; P4053 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 25.

¹⁸²⁹⁵ Jean-René Ruez, T. 23861 (30. januar 2012.), T. 23970–23972 (31. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 252; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 65; P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), *e-court* str. 22. V. takođe D2045 (Vazдушna fotografija brane u Petkovcima 7. i 27. septembra 1995., s oznakama koje je unio Jean-René Ruez).

razglobljeni dijelovi tijela, što je, po svemu sudeći, bilo prouzrokovano mehaničkim premještanjem leševa tokom neovlaštenog prekopavanja grobnice.¹⁸²⁹⁶

5376. U grobnici su nađeni ostaci najmanje 46 osoba.¹⁸²⁹⁷ Zbog toga što su dijelovi tijela u grobnici bili odvojeni, sakupljeni su u 91 vreću za tijela.¹⁸²⁹⁸ S obzirom na znatna oštećenja posmrtnih ostataka i njihov poodmakli stepen raspadanja, eksperti su uspjeli ustanoviti pol samo 15 tijela, i ona su sva bila muškog pola.¹⁸²⁹⁹ Mada nije bilo moguće ustanoviti uzrok smrti većine posmrtnih ostataka, smatralo se da su strijelne rane identifikovane na posmrtnim ostacima iz devet vreća za tijela "dovoljne" ili "vjerovatno dovoljne da uzrokuju smrt".¹⁸³⁰⁰ Nadalje, analiza 464 fragmenta lobanje i 211 čahura pronađenih na površini grobnice odgovara broju osoba sa strijelnom ranom u glavi.¹⁸³⁰¹ Na kraju, pronađena je i jedna ligatura od konopa.¹⁸³⁰²

¹⁸²⁹⁶ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 20–21; Richard Wright, P3999 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3653–3656; P4011 (Fotografija ekshumacione jame); P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 66. Na istočnom kraju grobnice nađeni su tragove rampe koja je omogućila pristup mehaničkom rovokopaču pomoću kojeg je izvršeno neovlašteno prekopavanje grobnice. P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 21; P4010 (Fotografija ekshumacionog rova).

¹⁸²⁹⁷ P4053 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2.

¹⁸²⁹⁸ P4053 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2.

¹⁸²⁹⁹ P4053 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 8. V. Christopher Lawrence, T. 22456, 22512 (8. decembar 2011.). V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 10, 66; činjenica o kojoj je presuđeno 1799.

¹⁸³⁰⁰ P4053 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 8, 20, 22. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 66–67. Vijeće napominje da je Dušan Dunjić osporavao Lawrenceove zaključke u izvještaju za ovaj lokalitet u vezi s uzrokom smrti. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 118-119. Ocijenivši ukupne dokaze po tom pitanju, Vijeće prihvata Lawrenceov izvještaj i u njemu navedene zaključke.

¹⁸³⁰¹ P4053 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 22; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 10, 66–67; činjenica o kojoj je presuđeno 1799. V. takođe Jean-René Ruez, T. 23822–23824 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 187, 190–193.

¹⁸³⁰² P4053 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrenceca pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 20; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 67; P4507 (Tabela fotografija poveza za oči i ligatura i mjesta na kojima su se nalazili); P4509 (Kolažna fotografija ligatura iz Srebrenice, 5. mart 2012.).

5377. Do 13. januara 2012., na osnovu analize DNK, 19 žrtava iz grobnica na lokalitetu kod brane u Petkovcima identifikovano je kao osobe koje su se vodile kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice.¹⁸³⁰³

(ii) Sekundarne grobnice na lokalitetu Liplje

5378. Tim eksperata Međunarodnog suda otkrio je četiri sekundarne masovne grobnice duž puta za Liplje, i to Liplje 1, 2, 3 i 4, u periodu od 1996. do 1998.¹⁸³⁰⁴ Petu grobnicu, Liplje 7, identifikovao je kasnije KNO BiH.¹⁸³⁰⁵ Tim pod rukovodstvom Richarda Wrighta ekshumirao je u potpunosti grobnicu na lokalitetu Liplje 2 u avgustu 1995.¹⁸³⁰⁶ Posmrtno ostatke pronađene u grobnici na lokalitetu Liplje 2 pregledao je onda tim patologa pod rukovodstvom Christophera Lawrencea.¹⁸³⁰⁷ Dok je preliminarni pregled grobnica na lokalitetima Liplje 1, 3 i 4 obavio tim eksperata Međunarodnog suda, odgovornost za ekshumaciju grobnica, kao i lokaliteta Liplje 7, preuzeo je KNO BiH.¹⁸³⁰⁸

¹⁸³⁰³ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 3, 10–11, 41; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 129–130 (pod pečatom). V. takođe P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.); Richard Wright, P3999 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3657; P4013 (Fotografija lične isprave pronađene u džepu na jednom tijelu); P4014 (Izvod iz spiska nestalih osoba MKCK-a).

¹⁸³⁰⁴ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 11; Jean-René Ruez, T. 23865–23866 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 264. V. takođe P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 24–25.

¹⁸³⁰⁵ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 24.

¹⁸³⁰⁶ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 11; Richard Wright, P3999 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3658; P4013 (Fotografija lične isprave pronađene u džepu na jednom tijelu); P4015 (Fotografija ekshumacionog rova na lokalitetu Liplje 2). V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 70; P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 24; P4020 (Šematski prikaz grobnica LP 2 i ZJ 5).

¹⁸³⁰⁷ Christopher Lawrence, T. 22446–22447 (8. decembar 2011.); P4060 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Liplje 2, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), str. 35; Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3978–3980; P4064 (Tabela primarnih i sekundarnih grobnica). V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 70.

¹⁸³⁰⁸ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 11; P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 24–25. Upor. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom

5379. Vijeće napominje da su mu, od svih sekundarnih grobnica povezanih s primarnom grobnicom, forenzički dokazi predloženi samo u vezi s lokalitetom Liplje 2. Grobnica na lokalitetu Liplje 2 nalazi se otprilike 14 kilometara južno od brane kod Petkovaca.¹⁸³⁰⁹ Snimci iz vazduha pokazuju da je lokalitet Liplje 2 nastao između 7. septembra i 2. oktobra 1995.¹⁸³¹⁰ Forenzički dokazi koje je Vijeće analiziralo u odnosu na lokalitet Liplje 2 pokazuju da su sva tijela kojima je bilo moguće utvrditi pol bila muškog pola.¹⁸³¹¹ Na lokalitetu Liplje 2 nađena su samo četiri relativno netaknuta tijela, od kojih je za jednu osobu ustanovljeno da je umrla od strijelnih rana, za jednu osobu se smatra da je vjerovatno umrla od strijelnih rana, dok za dvije osobe uzrok smrti nije utvrđen.¹⁸³¹² Dok su neovlašteno premještanje tijela većih razmjera u *post mortem* fazi i normalan proces raspadanja tijela onemogućili stručnjacima da utvrde uzrok smrti za preostale dijelove tijela koji su analizirani,¹⁸³¹³ rane na nekim dijelovima tijela upućivale su na to da su nanesene vatrenim oružjem.¹⁸³¹⁴ Nadalje, iako nisu pronađeni konkretni povezi za oči, nađene su 23 ligature.¹⁸³¹⁵

-
- "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 102-116.
- ¹⁸³⁰⁹ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 21; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 10, 65.
- ¹⁸³¹⁰ P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 69; P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), *e-court* str. 57–58 (snimci iz vazduha na kojima se vidi prekopavana zemlja na lokalitetu Liplje 1 i 2 u periodu od 7. septembra do 2. oktobra 1995.), *e-court* str. 59 (snimci iz vazduha na kojima se vidi prekopavana zemlja na lokalitetu Liplje 3 na dan 2. oktobra 1995. ili prije tog datuma), *e-court* str. 60-61 (snimci iz vazduha na kojima se vidi prekopavana zemlja na lokalitetu Liplje 4 u periodu od 7. septembra do 2. oktobra 1995.), činjenica o kojoj je presuđeno 1802.
- ¹⁸³¹¹ P4060 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Liplje 2, izvršenoj u oktobru 1998."), *e-court* str. 2, 10. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1804. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 10, 70.
- ¹⁸³¹² P4060 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Liplje 2, izvršenoj u oktobru 1998."), *e-court* str. 2, 8; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 10, 70.
- ¹⁸³¹³ P4060 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Liplje 2, izvršenoj u oktobru 1998."), *e-court* str. 2, 10, 20.
- ¹⁸³¹⁴ P4060 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Liplje 2, izvršenoj u oktobru 1998."), *e-court* str. 2–3, 12, 20–21; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 70-71. Vijeće ima u vidu brojne prigovore Dušana Dunjića na zaključke sadržane u izvještaju patologa za grobnicu na lokalitetu Liplje 4 u vezi s uzrokom smrti. V. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 103–125. Vijeće, prije svega, konstatuje da izvorni izvještaj patologa za lokalitet Liplje 4 nije uvršten u dokaze. U svakom slučaju, mada je možda bilo nemoguće sa sigurnošću utvrditi uzrok smrti za svaki posmrtni ostatak ekshumiran iz grobnice na lokalitetu Liplje 4 zbog njihovog poodmaklog stadijuma raspadnutosti, Vijeće se uvjerilo da su posmrtni ostaci iz te grobnice prebačeni iz grobnice pokraj brane kod Petkovaca. V. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 49, 82, 84. V. par. 5512. Stoga, Vijeće je uvjereno da su posmrtni ostaci izvađeni iz grobnice na lokalitetu Liplje 4 povezani s ovim incidentom iz priloga Optužnici i s događajima opisanim u ovom odjeljku.

5380. Forenzička analiza je pokazala da su tijela izvađena iz grobnice kod brane u Petkovcima ponovo pokopana u grobnicu na lokalitetu Liplje 2.¹⁸³¹⁶ Konkretno, grobnica je sadržavala veće komade krečnjaka, na kojima nije bilo tragova atmosferskih uticaja, i grumenje zelenkaste ilovače, što odgovara karakteristikama prekopavane grobnice kod brane u Petkovcima.¹⁸³¹⁷ Nadalje, ligatura od konopa pronađena na lokalitetu Liplje 2 bila je slična ligaturi koja je pronađena u grobnici pored brane kod Petkovaca.¹⁸³¹⁸ Pored toga, utvrđene su DNK veze između grobnice u blizini brane kod Petkovaca i pet sekundarnih grobnica na lokalitetu Liplje.¹⁸³¹⁹ Veze DNK utvrđene su i među raznim sekundarnim grobnicama na lokalitetu Liplje.¹⁸³²⁰

¹⁸³¹⁵ P4060 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Liplje 2, izvršenoj u oktobru 1998."), *e-court* str. 2, 16–17; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 10; P4506 (Zbirka fotografija pod naslovom "Povezi za oči i ligature iz Srebrenice – tom 2: Lažete 2, cesta prema Hodžićima 3, 4 i 5, brana kod Petkovaca, Liplje 2, Cerska i Zeleni Jadar 5"), *e-court* str. 209–232; P4507 (Tabela fotografija poveza za oči i ligatura i mjesta na kojima su se nalazili); P4509 (Kolažna fotografija ligatura iz Srebrenice, 5. mart 2012.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1806.

¹⁸³¹⁶ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 1; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 10, 65. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1800.

¹⁸³¹⁷ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 21, 25, 166; Richard Wright, P3999 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3658–3659.

¹⁸³¹⁸ P4053 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 20–21; P4060 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Liplje 2, izvršenoj u oktobru 1998."), *e-court* str. 17; Jean-René Ruez, T. 23821 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 188–189; P4506 (Zbirka fotografija pod naslovom "Povezi za oči i ligature iz Srebrenice – tom 2: Lažete 2, cesta prema Hodžićima 3, 4 i 5, brana kod Petkovaca, Liplje 2, Cerska i Zeleni Jadar 5"), str. 205–206.

¹⁸³¹⁹ Utvrđene su sljedeće konkretne veze: četiri osobe čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i pokraj brane kod Petkovaca i na lokalitetu Liplje 1; pet osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i pokraj brane kod Petkovaca i na lokalitetu Liplje 2; četiri osobe čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i pokraj brane kod Petkovaca i na lokalitetu Liplje 3; 15 osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i pokraj brane kod Petkovaca i na lokalitetu Liplje 4; i 7 osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i pokraj brane kod Petkovaca i na lokalitetu Liplje 7. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 49, 82, 84. Vijeće ima u vidu Dunjićevu tvrdnju da nema dokaza da su sva tijela iz grobnica na lokalitetu Liplje povezana s ubijanjem pokraj brane kod Petkovaca. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 117. Razmotrivši ukupne dokaze, Vijeće prihvata Jancov izvještaj i u njemu navedene zaključke i konstatuje da su tijela iz grobnica na lokalitetu Liplje povezana s ovim incidentom iz priloga Optužnici i s događajima opisanim u ovom odjeljku.

¹⁸³²⁰ Utvrđene su sljedeće konkretne veze: 11 osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Liplje 1 i na lokalitetu Liplje 2; 12 osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Liplje 1 i na lokalitetu Liplje 3; dvije osobe čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Liplje 1 i na lokalitetu Liplje 4; jedna osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Liplje 2 i na lokalitetu Liplje 4; 12 osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Liplje 2 i na lokalitetu Liplje 7; 13 osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Liplje 3 i na lokalitetu Liplje 4 i jedna osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni u grobnici i na lokalitetu Liplje 4 i na lokalitetu Liplje 7. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 49, 82, 84.

5381. Do 13. januara 2012., na osnovu analize DNK, 796 žrtava iz grobnica na lokalitetu Liplje identifikovano je kao osobe koje su se vodile kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice: 159 na lokalitetu Liplje 1, 175 na lokalitetu Liplje 2, 57 na lokalitetu Liplje 3, 289 na lokalitetu Liplje 4 i 116 na lokalitetu Liplje 7.¹⁸³²¹

(f) Zaključak

5382. Iz svih ovih razloga, Vijeće zaključuje da su snage bosanskih Srba 14. i 15. jula 1995. ubile najmanje 815 muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočenih u školi u Petkocima. Pripadnici snaga bosanskih Srba su neke od njih pogubili po kratkom postupku dok su bili zatočeni u školi u Petkocima. Ostali su ubijeni na livadi pored brane kod Petkovaca.

(3) Škola u Ročeviću i rijeka Drina kod Kozluka

(a) Uvod

5383. U Optužnici se navodi da su 14. ili 15. jula 1995. ili približno tih datuma ubijeni neki od oko 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili zatočeni u školi u Ročeviću.¹⁸³²² U Optužnici se takođe navodi da su 15. jula 1995. na jednom mjestu na obali Drine, kod Kozluka, ubijeni preostali preživjeli od oko 1.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočenih u školi u Ročeviću.¹⁸³²³

5384. Selo Kozluk nalazi se u neposrednoj blizini zapadne obale Drine, manje od deset kilometara sjeverno od Karakaja, duž glavnog puta Zvornik–Bijeljina.¹⁸³²⁴ Škola u Ročeviću nalazi se nedaleko glavnog puta Zvornik–Bijeljina, u selu Ročević, otprilike sedam kilometara sjeverno od Kozluka.¹⁸³²⁵ Godine 1995., Komanda 2. bataljona Zvorničke brigade bila je smještena u Malešiću, koji je otprilike 15 kilometara udaljen od Ročevića.¹⁸³²⁶

¹⁸³²¹ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 4, 24-25, 41; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 310-353 (pod pečatom). V. takođe P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.).

¹⁸³²² Optužnica, incident 8.1 iz Priloga E Optužnici.

¹⁸³²³ Optužnica, incident 8.2 iz Priloga E Optužnici.

¹⁸³²⁴ P3187 (Mapa opštine Zvornik); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 195, 198. V. takođe Zlatan Čelanović, P377 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6661–6662 (gdje se za Kozluk kaže da je mjesto).

¹⁸³²⁵ Srećko Acimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12997; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17950; Jean-René Ruez, T. 23826 (30. januar

(b) Zatočenje i ubijanje u školi u Ročeviću

5385. Dana 14. jula 1995., muškarci, bosanski Muslimani, koji su bili zatočeni na raznim lokacijama u Bratuncu i oko njega, dovezeni su autobusima i kamionima u školu u Ročeviću.¹⁸³²⁷

Kad je Popović u poslijepodnevnim satima stigao u školu, zatekao je zatočene bosanske Muslimane u fiskulturnoj sali škole.¹⁸³²⁸

5386. Uveče 14. jula,¹⁸³²⁹ pet do sedam pripadnika VP-a Bratunačke brigade krenulo je iz Bratunca prema školi u Ročeviću.¹⁸³³⁰ Po dolasku, naišli su na druge pripadnike Bratunačke brigade¹⁸³³¹ koji su dobili zadatak da čuvaju bosanske Muslimane koji su bili zatočeni u zgradi škole i u obližnjoj fiskulturnoj sali.¹⁸³³²

2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 198.

¹⁸³²⁶ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12930–12931; Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18174, 18180; Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13362.

¹⁸³²⁷ V. D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 41, 52; Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17948–17951, 17998.

¹⁸³²⁸ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 52. Vijeću su takođe predočeni dokazi o tome da je Beara 14. jula obišao razne lokacije u Zvorniku u kojima su bosanski Muslimani bili zatočeni. V. P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 2 (pod pečatom) (gdje navodi da je Beara bio u Zvorniku 14. jula 1995.); P4585 (Bilježnica dežurnog oficira Zvorničke brigade, 29. maj–27. juli 1995.), *e-court* str. 45 (u bilješci za 14. juli 1995. u 15:00 sati navodi se da "dolazi puk Beara da se Orovoc Petkovci Ročević Pilica"). Vijeće upućuje na svoju ocjenu Bearinog svjedočenja u vezi s tim gdje je bio 13. i 14. jula u fusnoti 17583.

¹⁸³²⁹ Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17948, 17998–17999. Janjić je izjavio da nije siguran da li je za Zvornik otišao 14. ili 15. jula 1995. Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17948, 17961, 17990–17991. Međutim, s obzirom na dolje navedene dokaze koji pokazuju da su zatočeni bosanski Muslimani već bili odvezeni na mjesto pogubljenja i nakon toga pobijeni do večeri 15. jula, Vijeće smatra da su on i njegove kolege otišli u Ročević 14. jula 1995. V. par. 5313, 5316.

¹⁸³³⁰ Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17948–17949, 17997. V. Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9756.

¹⁸³³¹ Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17951–17952, 17954. Janjić je rekao da je, po dolasku u školu u Ročeviću, vidio grupu od 10 do 15 vojnika koji su bili pripadnici "Zeničke čete", u sastavu Bratunačke brigade. Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17951. Ti ljudi su bili pripadnici 1. i 2. bataljona Bratunačke brigade, ali su ih zvali "Zeničani" jer su 1992. došli iz Zenice. Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17952. Janjić je posvjedočio da je Mirko Janković takođe bio u školi u Ročeviću. Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17951, 17968. V. Momir Nikolić, T. 24570–24571 (13. februar 2012.). V. takođe Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18053, 18083 (gdje je govorio da su u školi u Ročeviću 15. jula bili prisutni pripadnici VP-a, koji nisu bili u sastavu Zvorničke brigade, već su vjerovatno bili u sastavu Bratunačke brigade).

¹⁸³³² Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17953–17955. V. svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6461. Pripadnici VP-a Bratunačke brigade krenuli su u pravcu Bratunca nešto manje od pola sata nakon što su prvobitno stigli u školu u Ročeviću, ostavivši druge vojnike. Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17955–17956, 17998–17999. Janković je takođe u oklopnom transporteru UN-a otišao u nepoznatom pravcu otprilike u isto vrijeme. Mile Janjić, P372 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17956, 17989–17990.

5387. Dana 14. jula, između 20:00 sati i 21:00 sat,¹⁸³³³ sveštenik i predsjednik mjesne zajednice Ročević obavijestili su Srećka Aćimovića, komandanta 2. bataljona Zvorničke brigade,¹⁸³³⁴ da ubijaju zatočenike koji su bili smješteni u školi u Ročeviću.¹⁸³³⁵ Aćimović je smjesta krenuo u školu i, kad je stigao u školsko dvorište, čuo je zatočenike u fiskulturnoj sali kako vape za vodom i traže da ih se pusti da odu u klozet.¹⁸³³⁶ Aćimović se takođe sreo s nepoznatim vojnicima koji su se ponašali nepredvidivo i činilo se da su pod uticajem droga ili alkohola.¹⁸³³⁷ Aćimović je otprilike pola sata kasnije otišao obavijestiti Zvorničku brigadu o situaciju u školi u Ročeviću.¹⁸³³⁸

5388. Negdje između 1:00 i 2:00 sata 15. jula, telefonom je primljen šifrovani telegram iz Komande Zvorničke brigade, s naređenjem da se jedan vod vojnika 2. bataljona uputi u školu u Ročeviću "za pogubljenje zatvorenika".¹⁸³³⁹ Kad je telegram dešifrovan, Aćimović je o njegovom sadržaju razgovarao s dva bliska saradnika u 2. bataljonu, Vujom Lazarevićem, pomoćnikom komandanta bataljona za moral i vjerska pitanja, i Mitrom Lazarevićem, referentom za opšte

¹⁸³³³ Aćimović je izjavio da nije siguran da su se opisani događaji odveli baš 14. jula, ali da je to bilo negdje sredinom jula. Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13123–13124. Međutim, s obzirom na Aćimovićevo ukupno svjedočenje i redosljed događaja koje su drugi svjedoci opisali u vezi s ovim incidentom ubijanja, Vijeće smatra da se to doista odigralo 14. jula 1995. Vijeće je uvrstilo u spis Aćimovićevo ranije svjedočenje u predmetu *Popović i drugi* na osnovu pravila 92bis. Vijeće je analiziralo Aćimovićevo svjedočenje u cijelosti i u kontekstu drugih dokaza koji su mu predloženi. Mada je Vijeće zaključilo da postoje nedosljednosti u Aćimovićevo svjedočenju, kao i između dijelova njegovog svjedočenja i drugih dokaza koji su Vijeću predloženi, v. npr. fusnote 18343, 18367, te nedosljednosti, prema mišljenju Vijeća, proizlaze iz njegovih pokušaja da umanjí vlastitu odgovornost i učešće u događajima u Ročeviću 14. i 15. jula 1995. Vijeće takođe konstatuje da Aćimović nije uvijek bio iskren u svom opisu događaja, ali je to takođe posljedica njegovih pokušaja da umanjí vlastitu odgovornost i učešće u događajima koji su opisani u paragrafima koji slijede. Vijeće je uzelo sve to u obzir i odlučilo se osloniti na nepobijene aspekte Aćimovićevo svjedočenja, kao i na one aspekte koji su pokrepljeni drugim prihvaćenim dokazima, budući da je zaključilo da je takvo svjedočenje pouzdano i da ima dokaznu vrijednost.

¹⁸³³⁴ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12930–12931; Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18174; Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13362.

¹⁸³³⁵ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12934–12935, 12941. Ali v. Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13366, 13389 (gdje navodi da mu je Aćimović rekao da je od svojih roditelja saznao da se u Ročeviću drže zatočenici). Svjedok KDZ446 je u svjedočenju rekao da je, jednog dana dok je bio na putu u Ročević sredinom jula 1995., vidio velik broj autobusa i vojnika na školskom igralištu; svjedok KDZ446 je čuo rafale iz vatrenog oružja, a mještani su mu rekli da to ubijaju ljude iz Srebrenice. Svjedok KDZ446, P29 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv S. Miloševića*), T. 21040, 21091.

¹⁸³³⁶ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12935–12937, 13006.

¹⁸³³⁷ Aćimović je pokušao razgovarati s vojnicima kako bi dobio informacije, ali su oni odbili da razgovaraju i jedan od njih je u njega uperio pušku. Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12936. V. takođe Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13033 (gdje je svjedok naveo da je čuo da su ti stražari bili iz Bratunca i Višegrada, ali je priznao da to nije čuo iz pouzdanog izvora); Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13366–13367, 13391.

¹⁸³³⁸ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12937. V. takođe Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12937, 12939–12940, 12943, 13007–13009, 13013–13017, 13139–13140; Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13136 (pod pečatom); Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13372–13373, 13388.

¹⁸³³⁹ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12944–12946; Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13374–13375, 13386.

poslove, i zajedno su odlučili da ne pošalju ljude na taj zadatak.¹⁸³⁴⁰ Aćimović je potom uputio telegram Zvorničkoj brigadi, u kojem je odgovorio da 2. bataljon ne raspolaže ljudstvom za pogubljenje zatočenika.¹⁸³⁴¹

5389. Prema Aćimovićevim riječima, u roku od otprilike 45 minuta do sat vremena, primljen je drugi telegram s istim sadržajem.¹⁸³⁴² Aćimović se ponovo konsultovao sa svojim saradnicima, Vujom i Mitrom Lazarevićem, i pošto su zajedno odlučili odbiti naređenje, uputili su telegramom još jedan odgovor u Zvorničku brigadu.¹⁸³⁴³ Otprilike deset minuta kasnije, oko 2:30 sati, Aćimovića je nazvao Drago Nikolić i rekao mu da je to naređenje "odozgo" i da se mora izvršiti.¹⁸³⁴⁴ Aćimović je ponovo odbio da ikome dodijeli taj zadatak.¹⁸³⁴⁵ Nikolić je insistirao na tome da Aćimović mora poslati ljude do 7:00 sati i da će se onda ponovo čuti.¹⁸³⁴⁶ Oko 7:00 ili 8:00 sati, Drago Nikolić je ponovo nazvao Aćimovića i pitao ga da li je postupio po naređenju,¹⁸³⁴⁷ dodavši da Aćimović, ako nije u stanju obezbijediti grupu ljudi, sâm sa svojim saradnicima izvrši pogubljenja.¹⁸³⁴⁸ Drago Nikolić je zatim ljutito rekao Aćimoviću da ga sačeka u školi u Ročeviću u 9:00 ili 10:00 sati.¹⁸³⁴⁹

5390. Aćimović se odvezao u školu u Ročeviću između 9:00 i 10:00 sati, ali Drago Nikolić nije bio tamo.¹⁸³⁵⁰ Ispred fiskulturne sale i iza škole nalazilo se između 15 i 20 pripadnika Vojne

¹⁸³⁴⁰ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12943, 12946, 12995, 13011, 13020–13021, 13052, 13122; Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13358–13359, 13362, 13375–13376; Mitar Lazarević, P362 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13420 (pod pečatom). V. takođe Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18180.

¹⁸³⁴¹ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12943, 12946–12947, 13011; Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13376–13377, 13406–13407.

¹⁸³⁴² Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12947–12948.

¹⁸³⁴³ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12948–12949, 13122. Mitar Lazarević je posvjedočio da je iz Zvorničke brigade stigao samo jedan telegram i da je upućen samo jedan odgovor kojim se odbija naređenje da se za izvršenje zadatka izdvoji ljudstvo 2. bataljona. Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13405. Vijeće u vezi s ovim pitanjem konstatuje da su Aćimović i Mitar Lazarević dali protivrječne iskaze, ali zaključuje da te protivrječnosti nisu dovoljne da dovedu u sumnju da je postojalo naređenje upućeno iz Zvorničke brigade.

¹⁸³⁴⁴ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12949–12950, 13046. V. takođe Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13048–13049. Aćimović je posvjedočio da su Vujo i Mitar Lazarević bili prisutni dok je on vodio razgovor s Dragom Nikolićem. Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13123.

¹⁸³⁴⁵ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12949–12951. V. takođe Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13377–13378, 13387–13388, 13392 (gdje je svjedok rekao da je on, nakon što je telegramom upućen odgovor, čuo Aćimovića kako psuje i svađa se s nepoznatom osobom preko telefona).

¹⁸³⁴⁶ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12951.

¹⁸³⁴⁷ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12951–12952.

¹⁸³⁴⁸ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12952–12956.

¹⁸³⁴⁹ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12952–12954.

¹⁸³⁵⁰ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12957–12958, 13050; Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13022 (pod pečatom);

policije VRS-a.¹⁸³⁵¹ Aćimović je takođe vidio najmanje desetak leševa koji su ležali na zemlji.¹⁸³⁵² Aćimović je ispred škole sreo Popovića i oni su zajedno otišli do jedne kancelarije u zgradi škole.¹⁸³⁵³ Popović je vikao na Aćimovića, ispitujući ga zašto nije doveo ljude kao što mu je naređeno.¹⁸³⁵⁴ Popović je nastavio vršiti pritisak na Aćimovića da dovede ljude i prijetio mu da će odgovarati za neizvršenje naređenja.¹⁸³⁵⁵ Popović je zatim pozvao dežurnog oficira u Zvorničkoj brigadi i zatražio da u Ročević hitno pošalje vozila, kao i Trbića ili Jasikovca.¹⁸³⁵⁶

5391. Mitar Lazarević je naredio Veljku Ivanoviću, vozaču 2. bataljona,¹⁸³⁵⁷ da bude dežuran i da radi iz kasarne u preduzeću "Standard", koliko kod bude trebalo nakon pada Srebrenice.¹⁸³⁵⁸ Negdje oko 11:15 sati 15. jula, Ivanović je, dok je bio u kasarni u preduzeću "Standard", primio Aćimovićevo naređenje da tri sanduka municije za automatske puške odnese u školu u Ročeviću.¹⁸³⁵⁹ Ivanović se mercedesom T 170, koji je pripadao 2. bataljonu, odveo prema Ročeviću, gdje je ubrzo stigao.¹⁸³⁶⁰ Prema Aćimovićevim riječima, Popović se razljutio kad je

Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13379. V. takođe Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18051–18052, 18089 (gdje navodi da je odveo Aćimovića u školu u Ročeviću ujutro 15. jula i da su stigli između 10:00 sati i podneva).

¹⁸³⁵¹ Jović je izjavio da ti ljudi nisu bili u sastavu Zvorničke brigade, ali da je čuo da su bili u sastavu Bratunačke brigade. Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18053, 18083.

¹⁸³⁵² Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12958. V. takođe Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18183 (pod pečatom); svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32713–32714; Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13390.

¹⁸³⁵³ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12957–12958. V. takođe Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13121 (pod pečatom). Vijeće konstatuje da je Popović poricao da je bio u školi u Ročeviću ujutro 15. jula i naveo je da je prvo išao u Dragaševac, a zatim u Šekoviće. V. D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 58–59; Vujadin Popović, T. 43071–43073 (6. novembar 2013.). Međutim, s obzirom na ukupne dokaze koji su mu predloženi, Vijeće ne smatra da je Popovićev alibi uvjerljiv i zaključuje da je Popović 15. jula doista bio u školi u Ročeviću.

¹⁸³⁵⁴ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12958–12960, 12964–12965.

¹⁸³⁵⁵ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12958–12960, 12964–12966; Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13117 (pod pečatom).

¹⁸³⁵⁶ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12965–12966, 12986–12988. V. takođe P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 3 (pod pečatom).

¹⁸³⁵⁷ Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18174–18175.

¹⁸³⁵⁸ Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18175–18176.

¹⁸³⁵⁹ Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18176–18179. Ivanović je ovo naređenje primio od čovjeka po imenu Panto Pantić, šefa voznog parka u kasarni u preduzeću "Standard". Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18177–18178.

¹⁸³⁶⁰ Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18175, 18177; P110 (Evidencija rada vozila Zvorničke brigade, 1.–31. juli 1995.), str. 1 (gdje se navodi da su vozači mercedesovog kamiona bili Veljko Ivanović i Vukašin Perić). V. takođe Mitar Lazarević, P363 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13380; Mitar Lazarević, P362 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13380 (pod pečatom); Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18058.

stigao samo jedan kamion.¹⁸³⁶¹ Popović je onda rekao da se zatočeniци moraju pobiti "tu, nedaleko od škole, da se to pobije, u Ročeviću".¹⁸³⁶² Naredio je Aćimoviću da pozove vozače šest-sedam civilnih kamiona i da ih dovede u školu.¹⁸³⁶³ Petnaest do dvadeset minuta kasnije, kada je Đoko Nikolić, jedan drugi vozač iz 2. bataljona, stigao u kamionu TAM 2001 u koji je moglo stati samo otprilike 15 ljudi, Popović se ponovo iznervirao.¹⁸³⁶⁴ Prema Aćimovićevim riječima, tada se Dragan Jović, pripadnik 2. bataljona koji je u to vrijeme bio u školi, ponudio da obezbijedi drugo vozilo.¹⁸³⁶⁵ Međutim, Jović je u svom svjedočenju rekao da je Aćimović bio taj koji mu je naredio da nađe pet dobrovoljaca da pogube zatočeničice i da doveze civilni kamion.¹⁸³⁶⁶ Aćimović je otišao u školsko dvorište u potrazi za nekim ko bi bio voljan učestvovati u ubijanju.¹⁸³⁶⁷

5392. Jasikovac je oko 11:00 sati stigao u školu u Ročeviću, zajedno s drugim pripadnicima VP-a Zvorničke brigade.¹⁸³⁶⁸ Drugi pripadnici Zvorničke brigade takođe su bili u školi.¹⁸³⁶⁹ Jasikovac je

¹⁸³⁶¹ Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12967–12968, 12983 (pod pečatom).

¹⁸³⁶² Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12968–12969 (pod pečatom).

¹⁸³⁶³ Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12969 (pod pečatom). Aćimović je izjavio da je nešto izmislio kako ne bi mogao stupiti u kontakt s tim vozačima i da je lagao Popovića, rekavši mu da vozači u to vrijeme nisu bili dostupni. Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12969 (pod pečatom); Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13104–13105.

¹⁸³⁶⁴ Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12970, 12972, 12981, 12985 (pod pečatom).

¹⁸³⁶⁵ Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12972, 13094, 13112, 13115–13117 (pod pečatom). V. takođe Mitar Lazarević, P362 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13380–13381 (pod pečatom).

¹⁸³⁶⁶ Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18056–18057, 18060–18061, 18083–18084. Jović je, osim toga, dodao da je Aćimović išao s njim po civilni kamion nakon Jovićeovog prvog neuspjelog pokušaja. Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18061, 18083.

¹⁸³⁶⁷ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12960–12961. Vijeće napominje da su Aćimović i Jović dali protivrječne iskaze u pogledu svog učešća u obezbjeđivanju dobrovoljaca koji su trebali izvršiti pogubljenja, te obezbjeđivanju kamiona i dodatnih vozača. V. Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12969, 13120–13121 (pod pečatom); Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13105; Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18056–18057, 18060–18061, 18083–18084. Vijeće smatra da su te protivrječnosti uglavnom posljedica toga što je i u Jovićeovom i u Aćimovićevom interesu bilo da se distanciraju od događaja koji su se 15. jula 1995. odigrali u Ročeviću i da svedu na najmanju mjeru svoje učešće u tim događajima. Mada je konkretna uloga Aćimovića i Jovića sporedna u odnosu na događaje vezane za ovaj incident iz priloga Optužnici s obzirom na dokaze protiv optuženog, Vijeće konstatuje da su i Aćimović i Jović na ovaj ili onaj način, učestvovali u obezbjeđivanju vozila i/ili dobrovoljaca. Zbog tog učešća Vijeće, opravdano, s većom oprežnošću pristupa iskazima oba ova svjedoka u odnosu na druga pitanja.

¹⁸³⁶⁸ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6460–6461, 6487–6488; svjedok KDZ407, P378 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6460, 6489 (pod pečatom); Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11047, 11053–11054 (gdje je svjedok rekao da je Jasikovca odvezao u Ročević 15. jula). Ali v. Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13091 (gdje je svjedok rekao da nije vidio Jasikovca u školi u Ročeviću, ali da pretpostavlja da je Jasikovac morao stići nakon što je on otišao). V. Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11028 (gdje je svjedok naveo da je vozio opel rekord); P173 (Putni radni list vozila Zvorničke brigade, 1.-31. juli 1995.), str. 3–4 (gdje je zabilježeno da je 15. jula 1995. Milorad Birčaković koristio opel rekord koji je pet puta vozio od Karakaja do

naredio svojim ljudima da obezbjeđuju objekat i zatočenike koji su u njemu držani.¹⁸³⁷⁰ Nekim pripadnicima VP-a Zvorničke brigade takođe je naređeno da obezbjeđuju ulaz u školu kako bi zatočenike zaštitili od gnjevnih civila, bosanskih Srba, koji su prijetili da će im nauditi.¹⁸³⁷¹ U to vrijeme je u školi bilo držano otprilike 1.000 zatočenika, a ispred škole je još uvijek ležalo nekoliko leševa zatočenika, bosanskih Muslimana.¹⁸³⁷²

5393. Oko ponoći 15. jula 1995., svjedok KDZ496, koji je u to vrijeme imao 15 godina i bio u civilnom odijelu,¹⁸³⁷³ krenuo je prema asfaltnom putu nedaleko svoje kuće u opštini Zvornik, gdje je naišao na jednog pripadnika 2. bataljona koji mu je rekao da krene s njim u autu u Ročević, gdje su bili zatočeni muškarci, bosanski Muslimani.¹⁸³⁷⁴ Svjedok KDZ496 je u školu u Ročeviću stigao između 12:00 i 13:00 sati,¹⁸³⁷⁵ jedan vojnik koji je čuvao zatočenike odveo ga je Popoviću i Aćimoviću i on im se predstavio kao dobrovoljac za vršenje pogubljenja.¹⁸³⁷⁶

5394. Aćimović je naredio Ivanoviću i Joviću da prevezu zatočenike do mjesta pogubljenja nedaleko Kozluka,¹⁸³⁷⁷ i ubrzo zatim otišao.¹⁸³⁷⁸ Tamo su ostali Ivanović, Đoko Nikolić i Jović.¹⁸³⁷⁹

Ročevića prevezavši četiri putnika); P4948 (Pregled angažovanja ljudstva Vojne policije Zvorničke brigade, juli 1995.). Tužilaštvo tvrdi da su u Pregled angažovanja ljudstva Vojne policije Zvorničke brigade za 15. juli 1995. unesene izmjene kako bi se prikriolo prisustvo i učešće pripadnika VP-a u operaciji ubijanja u školi u Ročeviću. V. Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, povjerljivo, fusnota 499. Vijeće je zaključilo da su u Pregled angažovanja ljudstva unesene izmjene kako bi se prikriolo da su pripadnici VP-a Zvorničke brigade bili u Orahovcu 14. jula 1995. V. fusnota 18055. Isto tako, Vijeće se uvjerilo da učinjeni napori da se prikrije činjenica da je ta jedinica 15. jula 1995. bila u školi u Ročeviću.

¹⁸³⁶⁹ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6462, 6487–6488; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11047–11049. V. takođe svjedok KDZ496, P386 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32704 (pod pečatom); svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32743–32744.

¹⁸³⁷⁰ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6461; svjedok KDZ407, P378 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6462–6463 (pod pečatom). V. takođe Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11137.

¹⁸³⁷¹ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6461–6463, 6487.

¹⁸³⁷² Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6461–6462; svjedok KDZ407, P378 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6479 (pod pečatom). V. takođe Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18183 (pod pečatom).

¹⁸³⁷³ Svjedok KDZ496, P386 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32699, 32702, 32723 (pod pečatom).

¹⁸³⁷⁴ Svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32701; svjedok KDZ496, P386 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32747–32750 (pod pečatom).

¹⁸³⁷⁵ Svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32701, 32704.

¹⁸³⁷⁶ Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12971, 13118 (pod pečatom); Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13093.

¹⁸³⁷⁷ Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18058–18059; Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18177–18178. Ali v. Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13109–13110 (pod pečatom); Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12988–12989, 13106–13108 (gdje je svjedok izjavio da nije dao naređenje za prevoz zatočenika i dodao da, kad je otišao iz škole, nije znao da li je ukrcavanje i utovarivanje zatočenika već počelo). V. fusnota 18333.

(c) Ubijanje na Drini u blizini Kozluka

5395. Pripadnici 2. bataljona, među kojima Jović, Ivanović, Đoko Nikolić i još najmanje dva vojnika, počeli su prevoz zatočenika iz škole u Ročeviću oko 14:00 ili 15:00 sati i nastavili cijelo poslijepodne.¹⁸³⁸⁰

5396. Aćimović je naredio Ivanoviću da kamion mercedes T 170 vozeći unatrag doveze do vrata škole, a kao rampa su postavljene daske.¹⁸³⁸¹ U jedno putničko vozilo stavljena su ona tri sanduka municije koje je Ivanović prethodno donio iz kasarne u preduzeću "Standard".¹⁸³⁸² Zatim je počelo ukrcavanje bosanskih Muslimana zatočenih u školi u mercedesov kamion.¹⁸³⁸³ Zatočenicima u prvoj grupi stavljeni su povezi na oči, a ruke i noge bile su im bile vezane, ali su im ligature i povezi ipak uklonjeni zbog toga što nisu mogli hodati po uskim daskama.¹⁸³⁸⁴ Sve to vrijeme zatočenici su izgledali "polumrtvi" i iscrpljeni, i niko od njih nije molio za život.¹⁸³⁸⁵

5397. Kad se prva grupa zatočenika ukrcala u kamion, Ivanović i Jović su krenuli u pravcu mjesta pogubljenja,¹⁸³⁸⁶ koje se nalazilo kod sela Kozluk, odmah pored Drine, na manje od četiri kilometra

¹⁸³⁷⁸ Srećko Aćimović, P343 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 12988–12989. V. takođe Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta br. IT-05-88, *Tužilac protiv Popovića*), T. 18178; Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18219–18220 (pod pečatom).

¹⁸³⁷⁹ Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13109-13110 (pod pečatom).

¹⁸³⁸⁰ Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18059, 18061–18063; Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18181, 18218 (pod pečatom). V. takođe svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6464; svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32701, 32704, 32707, 32743. Ali v. Srećko Aćimović, P342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13118–13119 (pod pečatom). Jović je posvjedočio da je dva-tri puta zatočenike iz Ročevića u Kozluk prebacio kamionom u koji je stalo otprilike deset zatočenika. Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18061–18062. Ivanović je takođe vozio tri-četiri puta iz škole u Ročeviću do Kozluka i natrag. Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18191 (pod pečatom).

¹⁸³⁸¹ Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18177. V. takođe Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18058.

¹⁸³⁸² Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18182, 18200–18201 (pod pečatom).

¹⁸³⁸³ Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18177; Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18182 (pod pečatom). V. takođe svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6464.

¹⁸³⁸⁴ Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18182 (pod pečatom). Ali v. svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32707, 32741 (gdje je svjedok naveo da su zatočenici možda bili vezani, ali nisu imali poveze na očima).

¹⁸³⁸⁵ Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18218 (pod pečatom).

¹⁸³⁸⁶ Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18058–18060, 18082–18083; Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18182 (pod pečatom); Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18178. Jović je rekao da mu je, zato što Ivanović koji je vozio kamion nije znao gdje je to mjesto u Kozluku, naredeno da ide s njim i pokaže mu lokaciju. Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18058. Ali v. svjedok KDZ496, P386 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32705–32706 (pod pečatom) (gdje je svjedok izjavio da je Jović bio taj koji je vozio kamion).

udaljenosti od škole u Ročeviću.¹⁸³⁸⁷ Svjedok KDZ496 i još tri-četiri pripadnika VP-a, svi naoružani, takođe su bili u stražnjem dijelu kamiona.¹⁸³⁸⁸ Kamioni su vozili šest kilometara od škole do Kozluka i još tri kilometra do mjesta pogubljenja po izuzetno loše održavanom putu.¹⁸³⁸⁹ Vožnja od Ročevića do Kozluka trajala je oko 20 minuta.¹⁸³⁹⁰

5398. Kamioni su se dovezli što je bliže moguće mjestu pogubljenja, a zatim su vozili unatrag do prethodno iskopane jame.¹⁸³⁹¹ Zatočenicima je tada naređeno da iz kamiona skoče u jamu.¹⁸³⁹² Vojnici koji će pucati su se u dva paralelna reda rasporedili s obje strane jame.¹⁸³⁹³ Svi su imali šarene uniforme i fantomke, a neki su imali i bijele oprtače.¹⁸³⁹⁴ Kako su zatočeni izlazili iz kamiona u jamu, na njih je otvarana vatra s obje strane.¹⁸³⁹⁵ Pucnjava je do te mjere bila neorganizovana i konfuzna da se činilo da bi vojnici koji su pucali na kraju mogli pogoditi jedni

¹⁸³⁸⁷ Jean-René Ruez, T. 23824, 23826 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 198-199. V. takođe Robert Block, T. 24932–24934 (21. februar 2012.); P4406 (Mapa područja Kozluka i Branjeva s oznakama koje je unio Robert Block); P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 72. Mjesto pogubljenja u Kozluku nalazilo se u zoni odgovornosti Zvorničke brigade. P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 7.53. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1810.

¹⁸³⁸⁸ Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18059–18060, 18083; svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32701–32702; svjedok KDZ496, P386 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32705–32706, 32708 (pod pečatom). Jović je rekao da su ti vojnici tog dana pomogli u čuvanju zatočenika u školi, ali nije znao kojoj su jedinici pripadali. Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18083.

¹⁸³⁸⁹ Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18059, 18061.

¹⁸³⁹⁰ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6464.

¹⁸³⁹¹ Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18059–18060, 18067; svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32701–32702, 32707, 32713.

¹⁸³⁹² Svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32707, 32713, 32724–32725.

¹⁸³⁹³ Svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32707. Svjedok KDZ496 je posvjedočio da je bilo od 30 do 50 uniformisanih ljudi s obje strane jame. Svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32707, 32756. Ali v. Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18190 (pod pečatom) (gdje je svjedok naveo da je u Kozluku bilo najviše osam vojnika).

¹⁸³⁹⁴ Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18191, 18195 (pod pečatom); svjedok KDZ496, P386 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32761–32762 (pod pečatom); svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32710–32711. Prema riječima svjedoka KDZ496, ti vojnici su bili pripadnici VP-a, ali nisu bili s tog područja. Svjedok KDZ496, P386 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32762 (pod pečatom); svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32710–32711, 32743–32744. Jović je rekao da su vojnici koji su iskrcavali zatočenike iz kamiona bili pripadnici VP-a koji su ranije čuvali zatočenike u školi u Ročeviću. Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18060. Ivanović izjavio da je bilo najviše osam ljudi za koje pretpostavlja da su bili pripadnici 6. bataljona. Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18190–18191, 18193, 18195 (pod pečatom).

¹⁸³⁹⁵ Svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32702, 32707. V. takođe Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18190 (pod pečatom).

druge.¹⁸³⁹⁶ Ranjeni zatočenici su za vrijeme pucnjave pokušavali pobjeći u Drinu, hvatajući se za grmlje.¹⁸³⁹⁷ Jedan dječak je preklinjao da mu poštede život, ali je ipak ubijen.¹⁸³⁹⁸

5399. Kad su zatočenici koji su držani u školi svi bili odvedeni na mjesto pogubljenja, počelo je ukrcavanje zatočenika koji su držani u fiskulturnoj sali.¹⁸³⁹⁹ Do tada su na mjesto pogubljenja u Kozluku stigli i dodatni pripadnici VRS-a, među kojima i pripadnici VP-a.¹⁸⁴⁰⁰ Do sumraka, svi zatočenici prevezeni su iz škole u Ročeviću do mjesta pogubljenja.¹⁸⁴⁰¹

(d) Pokopavanje

5400. Ujutro 16. jula, Bogičević ili Vojkan Šekonjić, dežurni oficir inženjerske čete,¹⁸⁴⁰² naredio je Damjanu Lazareviću da ode u Kozluk i pokopa ljude koji su pogubljeni na toj lokaciji.¹⁸⁴⁰³ I Milošu Mitroviću, jednom drugom pripadniku inženjerske čete, naređeno je da mali rovokopač "skip" odveze na mjesto pogubljenja.¹⁸⁴⁰⁴

¹⁸³⁹⁶ Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18222–18224 (pod pečatom). V. svjedok KDZ496, P386 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32702, 32708–32709, 32727, 32764 (pod pečatom).

¹⁸³⁹⁷ Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18189, 18224 (pod pečatom). V. takođe Robert Block, T. 24927, 24932–24933 (21. februar 2012.); P4406 (Mapa područja Kozluka i Branjeva s oznakama koje je unio Robert Block) (gdje je svjedok naveo da su mu mještani rekli za leševe koji su oko 17. jula 1995. plutali niz rijeku). Ali v. svjedok KDZ496, P387 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32713 (gdje je svjedok rekao da je jama bila jako duboka i da je zatočenicima bilo nemoguće izaći iz nje i pobjeći). Kako je navedeno u fusnoti 17638, Rešid Sinanović je preživio pogubljenje u Kozluku tako što je skočio u Drinu, ali su njegovi posmrtni ostaci kasnije nađeni u grobnici na lokalitetu 4 na Čančarskom putu, koja je povezana s primarnom grobnicom na Vojnoj ekonomiji Branjevo. V. Robert Block, T. 24932–24936 (21. februar 2012.). V. takođe par. 5461.

¹⁸³⁹⁸ Ivanović je objasnio da je kasnije saznao da je taj dječak, iako je izveden iz njegovog kamiona, kasnije takođe ubijen. Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18190 (pod pečatom).

¹⁸³⁹⁹ Veljko Ivanović, P383 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18182 (pod pečatom).

¹⁸⁴⁰⁰ Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18065, 18084.

¹⁸⁴⁰¹ Svjedok KDZ407, P379 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6465, 6490; svjedok KDZ407, P378 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6465 (pod pečatom). V. Dragan Jović, P365 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18063 (gdje je svjedok izjavio da je vozio zatočenike od 14:00 ili 15:00 sati do 18:00 ili 19:00 sati) Ali v. Veljko Ivanović, P384 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18176, 18179 (gdje je posvjedočio da je stigao u školu u Ročeviću oko 11:00 sati, a da je prebacivanje na mjesto pogubljenja počelo negdje iza toga i da je završilo do 14:30 ili 15:00 sati).

¹⁸⁴⁰² Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14435.

¹⁸⁴⁰³ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14454–14455. V. P660 (Pregled angažovanja ljudstva inženjerske čete Zvorničke brigade, juli 1995.), str. 6. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1812. Buldožer iz inženjerske čete takođe je korišten 18. i 19. jula za rad u Kozluku. P4583 (Izvod iz knjige dnevnih zapovijesti inženjerske čete Zvorničke brigade, 14.-19. juli 1995.), str. 5–6 (gdje se govori o "sanaciji rova" u Kozluku).

¹⁸⁴⁰⁴ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14454, 14478, 14515; P175 (Putni radni list vozila Zvorničke brigade, 1.-31. juli 1995.) (gdje je navedeno da je Mitrović 16. jula 1995. koristio rovokopač "Torpedo" za kopanje rovova u Kozluku).

5401. Lazarević je na mjesto pogubljenja stigao oko 8:00 sati.¹⁸⁴⁰⁵ Dovezen je u kamionu TAM 75 do mjesta s kojeg kamion nije mogao dalje, a zatim je nastavio pješice.¹⁸⁴⁰⁶ Po dolasku je osjetio jak smrad leševa u raspadanju koji je dopirao iz jama šljunkare, koje su bile oko 20 do 30 metara udaljene od Drine.¹⁸⁴⁰⁷ U jednoj jami su se takođe vidjeli komadi bijelog i zelenog polomljenog stakla, za koje je Lazarević zaključio da potiče iz obližnje fabrike "Vitinka".¹⁸⁴⁰⁸ Na livadi su stajala tri-četiri maskirana muškarca u uniformi koje Lazarević nije prepoznao.¹⁸⁴⁰⁹

5402. Mitrović je počeo pokopavati leševe malim "skipom", ali se ispostavilo da je on premalen za taj zadatak.¹⁸⁴¹⁰ Civil po imenu Rade Bošković je pozvan da završi posao uz pomoć utovarivača ULT 220 koji je pripadao kamenolomu u Jošanici.¹⁸⁴¹¹ Mitrović i Lazarević su otišli, a Bošković je ostao da završi posao.¹⁸⁴¹²

5403. Od 7. do 27. septembra 1995., a u sklopu operacije ponovnog pokopavanja kako bi se prikrilo ubijanje vezano za Srebrenicu, o čemu će se detaljno govoriti dolje u tekstu,¹⁸⁴¹³ tijela koja su prvobitno bila pokopana u Kozluku iskopana su, prevezena i ponovno pokopana u neke od sekundarnih grobnica na lokalitetu Čančarski put, kako to pokazuju forenzički dokazi o kojima će biti riječi u paragrafima koji neposredno slijede.

(c) Forenzički dokazi

(i) Primarna grobnica u Kozluku

5404. Snimci iz vazduha pokazuju da je grobnica u Kozluku prvi put iskopana između 5. i 17. jula 1995., te da je ponovo prekopana između 7. i 27. septembra 1995.¹⁸⁴¹⁴ Grobnica u Kozluku nalazi se pored Drine, kod mjesta Kozluk, udaljena manje od četiri kilometra od škole u Ročeviću.¹⁸⁴¹⁵

¹⁸⁴⁰⁵ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14455.

¹⁸⁴⁰⁶ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14455. V. takođe P5118 (Putni radni list Zvorničke brigade, juli 1995.), *e-court* str. 447–448 (gdje je zabilježeno da je 16. jula 1995. kamion tipa TAM 75 išao do Kozluka).

¹⁸⁴⁰⁷ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14455-14457.

¹⁸⁴⁰⁸ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14456.

¹⁸⁴⁰⁹ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14457, 14521.

¹⁸⁴¹⁰ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14457, 14522. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1811, 1812.

¹⁸⁴¹¹ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14457-14458. V. takođe P657 (Brošura za utovarivač točkaša (ULT200)); P239 (Fotografija utovarivača točkaša (ULT200)).

¹⁸⁴¹² Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14458-14459.

¹⁸⁴¹³ V. odjeljak IV.C.1.g.v: Operacija ponovnog pokopavanja

¹⁸⁴¹⁴ Jean-René Ruez, T. 23828, 23861–23862 (30. januar 2012.); P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 72; P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 202, 253. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1819.

¹⁸⁴¹⁵ Jean-René Ruez, T. 23824, 23826 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 198-199. V. takođe P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod

Put koji vodi do grobnice prolazi pored fabrike za flaširanje bezalkoholnih pića "Vitinka" i na području deponije smeća i šljunkare uz Drinu pretvara se u kolski put.¹⁸⁴¹⁶

5405. Tim za ekshumaciju Međunarodnog suda izvršio je ekshumaciju grobnice u Kozluku u periodu od 24. juna do 6. avgusta 1999., pod rukovodstvom Richarda Wrighta.¹⁸⁴¹⁷ Posmrtno ostatke pronađene u toj grobnici tada je pregledao tim patologa pod rukovodstvom Johna Clarka.¹⁸⁴¹⁸ Grobnica u Kozluku obučavala je tri mjesta u koja su odlagani ljudski posmrtni ostaci: Kozluk 1, koje se nalazi u sjevernom dijelu, Kozluk 2, koje se nalazi u istočnom dijelu, i Kozluk 3, koje se nalazi u jugozapadnom dijelu.¹⁸⁴¹⁹ Utvrđeno je da su grobnice Kozluk 2 i 3 bile mjesta gdje su zatočenici pogubljeni i pokopani.¹⁸⁴²⁰ Grobnica u Kozluku pokazuje tragove neovlaštenog prekopavanja ili uklanjanja tijela, što potvrđuju raskomadani dijelovi tijela pronađeni na površini grobnice, kao i tragovi zuba mašina na dnu rova.¹⁸⁴²¹ Uprkos tome, iz grobnice je ekshumirano 292 kompletnih ili gotovo kompletnih tijela i 233 dijelova tijela, što predstavlja najmanje 340 osoba.¹⁸⁴²²

naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 72.

¹⁸⁴¹⁶ P4001 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama u Kozluku 1999. godine: s prilogom o posjetama Konjević Polju i Potočarima", 2. februar 2000.), *e-court* str. 5. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 72; Jean-René Ruez, T. 23826–23827 (30. januar 2012.).

¹⁸⁴¹⁷ P4001 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama u Kozluku 1999. godine: s prilogom o posjetama Konjević Polju i Potočarima", 2. februar 2000.), *e-court* str. 4; Richard Wright, T. 22246 (1. decembar 2011.); Richard Wright, P3999 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3663–3664. V. takođe P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 11.

¹⁸⁴¹⁸ John Clark, T. 22693 (10. januar 2012.); P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 1, 26; John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3900–3901, 3911. V. takođe P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 11.

¹⁸⁴¹⁹ P4001 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama u Kozluku 1999. godine: s prilogom o posjetama Konjević Polju i Potočarima", 2. februar 2000.), *e-court* str. 5–6, 19.

¹⁸⁴²⁰ P4001 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama u Kozluku 1999. godine: s prilogom o posjetama Konjević Polju i Potočarima", 2. februar 2000.), *e-court* str. 5–6. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 73; P4023 (Šematski prikaz tijela i čahura metaka).

¹⁸⁴²¹ Richard Wright, T. 22267 (1. decembar 2011.); P4001 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama u Kozluku 1999. godine: s prilogom o posjetama Konjević Polju i Potočarima", 2. februar 2000.), *e-court* str. 11, 27; Richard Wright, P3999 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3678, 3683–3684; P4302 (Video-snimak područja Kozluka).

¹⁸⁴²² John Clark, T. 22698 (10. januar 2012.); John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3911; P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 6. V. takođe John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3952; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 73; činjenica o kojoj je presuđeno 1814.

5406. Sve osobe kojima je bilo moguće utvrditi pol bile su muškog pola.¹⁸⁴²³ Mada je utvrđeno da je većina žrtava imala preko 25 godina, dob žrtava kretala se u rasponu od 8 do 85 godina.¹⁸⁴²⁴ Sve nađene žrtve na sebi su imale civilnu odjeću.¹⁸⁴²⁵ Nadalje, u grobnici je nađeno 55 poveza za oči i 168 ligatura.¹⁸⁴²⁶ Na 89% kompletnih tijela, to jest na njih 260 od 292, nađeni su tragovi strijelnih rana.¹⁸⁴²⁷ Konačan uzrok smrti 237 osoba pripisuje se strijelnim ranama, dok kod 55 drugih slučajeva uzrok smrti nije bilo moguće utvrditi.¹⁸⁴²⁸ Osim toga, tokom procesa ekshumacije i obdukcije, iz grobnice u Kozluku izvađeno je 548 čahura granata, 368 metaka i 88 fragmenata metaka.¹⁸⁴²⁹

¹⁸⁴²³ John Clark, T. 22698 (10. januar 2012.); John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3912, 3922; P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 6, 12. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 73; činjenica o kojoj je presuđeno 1814.

¹⁸⁴²⁴ P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 6; John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3912. Vijeće napominje da je Dušan Dunjić osporavao metodologiju koju je Clark primijenio u ovom izvještaju, konkretno, nedostatak detaljnog opisa stanja tijela, na osnovu kojeg je moguće utvrditi dob i vrijeme smrti žrtava. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 50. Ocijenivši ukupne dokaze po tom pitanju, Vijeće prihvata Clarkov izvještaj i u njemu navedene zaključke.

¹⁸⁴²⁵ P4001 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama u Kozluku 1999. godine: s prilogom o posjetama Konjević Polju i Potočarima", 2. februar 2000.), *e-court* str. 13; Richard Wright, P3999 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3691, 3716. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1825.

¹⁸⁴²⁶ P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 74; P4505 (Zbirka fotografija pod naslovom "Povezi za oči i ligature iz Srebrenice – tom 1: Kozluk, Čančarski put 3 i 12 i Vojna ekonomija Branjevo (Pilica)", 1–171, 210–266; P4507 (Tabela fotografija poveza za oči i ligatura i mjesta na kojima su se nalazili). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1817; John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3914; P4001 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama u Kozluku 1999. godine: s prilogom o posjetama Konjević Polju i Potočarima", 2. februar 2000.), *e-court* str. 14; Richard Wright, T. 22256, 22258–22260 (1. decembar 2011.); Richard Wright, P3999 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3681; P4002 (Fotografija ekshumiranog tijela s oznakama koje je unio Richard Wright); P4003 (Fotografija ekshumiranog tijela s oznakama koje je unio Richard Wright).

¹⁸⁴²⁷ John Clark, T. 22698 (10. januar 2012.); P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 8, 12; John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3915. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1815.

¹⁸⁴²⁸ John Clark, T. 22698 (10. januar 2012.); P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 8, 11–12; John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3950–3951. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1815; P4112 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Obdukcioni izvještaj, Grobnica u Kozluku", 28. juli 1999.). Vijeće konstatuje da je Dunjić takođe osporavao metodologiju koju je Clark koristio kada je utvrđivao da su strijelne rane nastale za života ili da su doprinijele uzroku smrti, tvrdeći da takav zaključak nije u skladu s forenzičkom naukom. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 55–56; D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 7–8. Ocijenivši ukupne dokaze po tom pitanju, Vijeće prihvata Clarkov izvještaj i u njemu navedene zaključke.

¹⁸⁴²⁹ P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 74. V. takođe P4001 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod

5407. Do 13. januara 2012., na osnovu analize DNK, 336 žrtava iz grobnice na lokalitetu Kozluk identifikovano je kao osobe koje su se vodile kako nestale nakon zauzimanja Srebrenice.¹⁸⁴³⁰

(ii) Sekundarne grobnice na lokalitetu Čančarski put

5408. Čančarski put je zemljani put koji se pruža osam kilometara kroz Čančarsku dolinu, otprilike sedam kilometara južno od Zvornika i otprilike 20 kilometara južno od Kozluka.¹⁸⁴³¹ Duž Čančarskog puta nalazi se najmanje 13 poznatih sekundarnih grobnica.¹⁸⁴³² Kao što slijedi u objašnjenju dolje u tekstu,¹⁸⁴³³ samo se lokaliteti Čančarski put 1, 2, 3, 7 i 13 dovode u vezu s primarnom grobnicom u Kozluku.¹⁸⁴³⁴

5409. Tim eksperata Međunarodnog suda, pod vođstvom Richarda Wrighta, obavio je ekshumaciju grobnice na lokalitetu Čančarski put 3 u maju i junu 1998.¹⁸⁴³⁵ Posmrtno ostatke pronađene u toj grobnici pregledao je tim patologa pod rukovodstvom Christophera Lawrencea.¹⁸⁴³⁶

naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama u Kozluku 1999. godine: s prilogom o posjetama Konjević Polju i Potočarima", 2. februar 2000.), *e-court* str. 14, 21–22.

¹⁸⁴³⁰ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 3, 11, 41; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 131-147 (pod pečatom). V. takođe P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.). Posmrtni ostaci Meše Efendića, koji je posljednji put viđen 13. jula u crvenom džemperu u Potočarima, nađeni su poslije u primarnoj grobnici u Kozluku. P667 (Video-snimak koji je snimio Zoran Petrović-Piroćanac), na 00:01:00–00:01:10; P4066 (Fotografija sa ekshumacije KK03 543). V. takođe P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.) (pod pečatom), *e-court* str. 140.

¹⁸⁴³¹ Jean-René Ruez, T. 23866–23867 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 265–267, 273.

¹⁸⁴³² Grobnica označena kao Čančarski put 13 nije ranije bila poznata Međunarodnom sudu budući da ju je pronašao KNO BiH. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 15. V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 267.

¹⁸⁴³³ V. par. 5411.

¹⁸⁴³⁴ Ostale sekundarne masovne grobnice duž Čančarskog puta povezane su s primarnom grobnicom na Vojnoj ekonomiji Branjevo. V. par. 5461.

¹⁸⁴³⁵ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), str. 7; Richard Wright, T. 22250–22251 (1. decembar 2011.); P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 16. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 76; činjenica o kojoj je presuđeno 1820.

¹⁸⁴³⁶ Christopher Lawrence, T. 22447 (8. decembar 2011.); P4055 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka pronađenih na Čančarskom putu, lokalitet 3, avgust-septembar 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 1, 48; Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3978, 3980; P4064 (Tabela primarnih i sekundarnih grobnica). Vijeće ima u vidu da je Dušan Dunjić osporavao metodologiju koju je primijenio Lawrence u svom izvještaju o grobnici na lokalitetu Čančarski put 3, a posebno činjenicu da nije profesionalnim objašnjenjima potkrijepio mišljenja

Mada je pregled i sondiranje grobnice na lokalitetu Čančarski put 1 obavio tim eksperata Međunarodnog suda, ekshumaciju je 2001. preuzela Vlada BiH.¹⁸⁴³⁷ Grobnice na lokalitetima Čančarski put 2, 7 i 13 ekshumirao je KNO BiH 2002.¹⁸⁴³⁸

5410. Snimci iz vazduha pokazuju da su grobnice na lokalitetu Čančarski put 1, 2, 3 i 7 prvi put iskopane između 7. i 27. septembra 1995., a da su zatrpane prije 2. oktobra 1995.¹⁸⁴³⁹ Vijeće napominje da su mu, od svih sekundarnih grobnica povezanih s grobnicom u Kozluku, forenzički dokazi predočeni samo u vezi s lokalitetom Čančarski put 3. Posmrtni ostaci najmanje 160 osoba, uključujući 35 tijela koja su bila relativno netaknuta, izvađeni su iz grobnice na lokalitetu Čančarski put 3.¹⁸⁴⁴⁰ Na osnovu forenzičkih dokaza ustanovljeno je da su sve žrtve iz grobnice na lokalitetu Čančarski put 3, kojima je bilo moguće utvrditi pol, bile muškog pola.¹⁸⁴⁴¹ Utvrđeno je da je prosječna dob većine žrtava bila preko 25 godina.¹⁸⁴⁴² Nadalje, u grobnici je nađeno 8 poveza za oči i 37 ligatura.¹⁸⁴⁴³ Uzrok smrti za 29 od 35 kompletnih tijela bile su strijelne rane, dok za ostalih

navedena u izvještaju, kao i to da je izašao iz djelokruga rada patologa. D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 5. Ocijenivši ukupne dokaze po tom pitanju, Vijeće prihvata Lawrenceov izvještaj i u njemu navedene zaključke.

¹⁸⁴³⁷ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 15. V. takođe Dušan Janc, T. 26921 (27. mart 2012.).

¹⁸⁴³⁸ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 16, 18, 20.

¹⁸⁴³⁹ P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), *e-court* str. 64–69, 74–75; P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 75 (gdje se navodi da snimci iz vazduha pokazuju da su grobnice na lokalitetu Čančarski put 1 i 3 prvi put iskopane poslije 27. septembra). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1821.

¹⁸⁴⁴⁰ P4055 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka pronađenih na Čančarskom putu, lokalitet 3, avgust-septembar 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 9, 33; Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3998. V. takođe P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 76.

¹⁸⁴⁴¹ P4055 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka pronađenih na Čančarskom putu, lokalitet 3, avgust-septembar 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 10; Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3998. V. takođe P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 11, 76; činjenica o kojoj je presuđeno 1823.

¹⁸⁴⁴² P4055 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka pronađenih na Čančarskom putu, lokalitet 3, avgust-septembar 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 9. V. takođe P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 11, 76.

¹⁸⁴⁴³ Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3999; P4055 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka pronađenih na Čančarskom putu, lokalitet 3, avgust-septembar 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 20, 28; P4505 (Zbirka fotografija pod naslovom "Povezi za oči i ligature iz Srebrenice – tom 1: Kozluk, Čančarski put 3 i 12 i Vojna ekonomija Branjevo (Pilica)", str. 173–209, 267–275; P4507 (Tabela fotografija poveza za oči i ligatura i mjesta na kojima su se nalazili); P4509 (Kolažna fotografija ligatura iz Srebrenice, 5. mart 2012.). V. takođe P4062 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o ligaturama pronađenim u grobnici u CR03", 17. juni 1999.); P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 11, 22–24, 77; činjenica o kojoj je presuđeno 1824. Vijeće konstatuje da su ligature pronađene i u ostalim sekundarnim grobnicama koje su

šest tijela uzrok smrti nije utvrđen.¹⁸⁴⁴⁴ Mada eksperti nisu bili u stanju ustanoviti uzrok smrti ostalih pregledanih dijelova tijela, kod većine tih posmrtnih ostataka ozljede su odgovarale strijelnim ranama.¹⁸⁴⁴⁵

5411. Forenzička analiza je pokazala da je grobnica na lokalitetu Čančarski put 3 sekundarna u odnosu na grobnicu u Kozluku.¹⁸⁴⁴⁶ Prije svega, hiljade komadića polomljenih zelenih boca, kao i gomila neiskorištenih naljepnica s nazivom fabrike za flaširanje bezalkoholnih pića "Vitinka" u Kozluku, pronađeni su i u grobnici na lokalitetu Čančarski put 3 i grobnici u Kozluku.¹⁸⁴⁴⁷ Osim toga, analiza tla, materijala i čahura pronađenih na oba lokaliteta navela je na zaključak da su tijela iz grobnice u Kozluku izvađena i ponovo pokopana u grobnicu na lokalitetu Čančarski put 3.¹⁸⁴⁴⁸

povezane s grobnicom na lokalitetu u Kuli. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 15. Isto tako, povezi za oči pronađeni su u grobnici na lokalitetima Čančarski put 7 i 13. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 15.

¹⁸⁴⁴⁴ P4055 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka pronađenih na Čančarskom putu, lokalitet 3, avgust-septembar 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 3, 33; Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 4001–4002. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 11, 76. Vijeće napominje da je Dušan Dunjić osporavao metodologiju koju je Lawrence koristio u svom izvještaju u vezi s činjenicom da za šest žrtava pronađenih u grobnici na lokalitetu Čančarski put 3 nije utvrđen uzrok smrti. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 49; D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 5. Ocijenivši ukupne dokaze po tom pitanju, Vijeće prihvata Lawrenceov izvještaj i u njemu navedene zaključke.

¹⁸⁴⁴⁵ P4055 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka pronađenih na Čančarskom putu, lokalitet 3, avgust-septembar 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 33; Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3999–4001; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 4, 18, 76-77.

¹⁸⁴⁴⁶ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 22–23; Richard Wright, P3999 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3703. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 11; P4052 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o tijelima pronađenim u blizini Kozluka 1998.", 17. juni 1999.); činjenica o kojoj je presuđeno 1820.

¹⁸⁴⁴⁷ Richard Wright, P3999 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3675, 3679; P4001 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama u Kozluku 1999. godine: s prilogom o posjetama Konjević Polju i Potočarima", 2. februar 2000.), *e-court* str. 11, 15; P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 21–23; Richard Wright, T. 22250–22251 (1. decembar 2011.); Jean-René Ruez, T. 23827–23828, 23830–23831, 23867 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 200, 203–206; P4302 (Video-snimak područja Kozluka), na 00:03:58–00:04:08.

¹⁸⁴⁴⁸ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 22–23; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 75. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1822, 1820.

Nadalje, ustanovljeno je da između grobnice na lokalitetu u Kozluku i sekundarnih grobnica na lokalitetu Čančarski put 1, 2, 3, 7 i 13 postoje DNK veze.¹⁸⁴⁴⁹

5412. Do 13. januara 2012., na osnovu analize DNK, 479 žrtava iz grobnica na lokalitetu Čančarski put identifikovano je kao osobe koje su se vodile kako nestale nakon zauzimanja Srebrenice: 52 iz grobnice na lokalitetu Čančarski put 1, 119 iz grobnice na lokalitetu Čančarski put 2, 138 iz grobnice na lokalitetu Čančarski put 3, 109 iz grobnice na lokalitetu Čančarski put 7 i 61 iz grobnice na lokalitetu Čančarski put 13.¹⁸⁴⁵⁰

(f) Zaključak

5413. Iz svih ovih razloga, Vijeće zaključuje da su snage bosanskih Srba 14. i 15. jula 1995. ubile najmanje 815 muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočenih u školi u Ročeviću. Pripadnici snaga bosanskih Srba ubili su neke od njih dok su bili zatočeni u školi u Ročeviću. Ostali su ubijeni na mjestu pogubljenja na obali Drine kod Kozluka.

¹⁸⁴⁴⁹ Utvrđene su sljedeće konkretne veze: tri osobe čiji su posmrtni ostaci pronađeni i u grobnici u Kozluku i na lokalitetu Čančarski put 1; sedam osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni i u grobnici u Kozluku i na lokalitetu Čančarski put 2; 51 osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni i u grobnici u Kozluku i na lokalitetu Čančarski put 3; deset osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni i u grobnici u Kozluku i na lokalitetu Čančarski put 7 i 12 osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni i u grobnici u Kozluku i na lokalitetu Čančarski put 13. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 48, 82. Vijeće konstatuje da su u grobnici na lokalitetu Čančarski put 7 bili ostaci jedne osobe čiji je DNK pronađen i u grobnici na lokalitetu Čančarski put 11. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 49, 82; Dušan Janc, T 26968–26969 (27. mart 2012.). Vijeće zaključuje da za to postoje mnogi uvjerljivi razlozi, između ostalog, način na koji su posmrtni ostaci prevezeni do sekundarnih grobnica, i uvjerilo se u valjanost Jancovih zaključaka da je grobnica na lokalitetu Čančarski put 7 povezana s primarnom grobnicom u Kozluku, a ne s grobnicom na Vojnoj ekonomiji Branjevo. V. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 41. Vijeće takođe ima u vidu da je Dušan Dunjić osporavao DNK veze između primarnih i sekundarnih grobnica, konkretno, da je na osnovu 310 utvrđenih DNK veza "bez osnova zaključeno" da 4.049 tijela potiče iz brojnih primarnih masovnih grobnica, između ostalog i iz grobnice u Kozluku. D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 24. V. takođe Završni podnesak odbrane, par. 2607–2608. Vijeće nadalje napominje da je Dušan Dunjić ustvrdio da postoji mogućnost da bi određene grobnice na lokalitetu Čančarski put zapravo mogle biti primarne, jedna u odnosu na drugu. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 16-17. Vijeće će se ovim prigovorom detaljno pozabaviti dolje u tekstu. V. par. 5595–5599. Međutim, ocijenivši ukupne dokaze po tom pitanju, Vijeće prihvata Jancov izveštaj i u njemu navedene zaključke.

¹⁸⁴⁵⁰ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 15–16, 18, 20, 41; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 184-200, 226-231, 274-277.

(4) Škola u Kuli i Dom kulture u Pilici(a) Škola u Kuli

5414. U Optužnici se navodi da su 14. ili 15. jula 1995., ili približno tog datuma, u školi u Kuli ubijeni neki od oko 1.200 muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočenih u školi.¹⁸⁴⁵¹ U Optužnici se takođe navodi da su preostali muškarci, bosanski Muslimani, ubijeni 16. jula 1995.¹⁸⁴⁵² Po navodima iz Optužnice, ti muškarci su autobusom prevezeni do Vojne ekonomije Branjevo i tamo pogubljeni po kratkom postupku; žrtve su potom pokopane u obližnju masovnu grobnicu.¹⁸⁴⁵³

(i) Zatočenje u školi u Kuli

5415. Škola u Kuli – koja je takođe poznata i kao osnovna škola "Nikola Tesla" ili škola u Pilici – nalazi se u Kuli, zaseoku sela Pilica.¹⁸⁴⁵⁴ Selo Pilica nalazi se otprilike 20 kilometara sjeverno od Karakaja, pored glavnog puta Zvornik–Bijeljina.¹⁸⁴⁵⁵

5416. Rano ujutro 14. jula 1995., 1. bataljon Zvorničke brigade dobio je telegram iz Komande brigade s instrukcijama da pripremi fiskulturnu salu škole u Kuli za dolazak između 100 i 200 muškaraca iz Srebrenice.¹⁸⁴⁵⁶ U telegramu se nadalje navodilo da, kada zatočenici stignu u školu, pripadnici 1. bataljona treba da obezbijede prilaz zgradi.¹⁸⁴⁵⁷ Shodno tome, grupa od 12 pripadnika 1. bataljona, pod komandom oficira za bezbjednost, Slavka Perića, zvanog "kapetan Muderiz", uputila se ka školi.¹⁸⁴⁵⁸ Kada je stigla, ta grupa se podijelila na tri manje grupe: jedna je raspoređena kod glavnog ulaza da kontroliše prilaz školi; druga je razmještena u školsko dvorište

¹⁸⁴⁵¹ Optužnica, incident 9.1 iz Priloga E Optužnici.

¹⁸⁴⁵² Optužnica, incident 9.2 iz Priloga E Optužnici.

¹⁸⁴⁵³ Optužnica, incident 9.2 iz Priloga E Optužnici.

¹⁸⁴⁵⁴ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10213; Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11319. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1829. V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 208.

¹⁸⁴⁵⁵ P3187 (Mapa opštine Zvornik); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 207, 219; Jean-René Ruez, T. 23831 (30. januar 2012.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1826.

¹⁸⁴⁵⁶ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10215–10217. 1. bataljon je takođe bio poznat kao bataljon Lokanj Pilica. V. Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11314. Štab 1. bataljona nalazio se u Manojlovićima, u selu Lokanj. Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10215.

¹⁸⁴⁵⁷ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10216–10217. U telegramu je takođe stajalo da će zatočenici prenočiti u školi jer će sutradan biti razmijenjeni u Tuzli. Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10216, 10249.

¹⁸⁴⁵⁸ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10218–10220.

da obezbjeđuje pomoćni ulaz; a posljednja je poslata u školu da izvrši pripreme za dolazak zatočenika.¹⁸⁴⁵⁹

5417. Popodne je u školu u Kuli stiglo nekoliko autobusa punih muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su prethodno bili zatočeni u Bratuncu, pod stražom pripadnika snaga bosanskih Srba koji nisu bili iz 1. bataljona.¹⁸⁴⁶⁰ Među zatočenicima je bilo nekoliko starijih ljudi, starih i do oko 80 godina, kao i dječaka u dobi od 15 do 16 godina.¹⁸⁴⁶¹

5418. Po dolasku, pripadnici snaga bosanskih Srba naredili su zatočenicima da izađu iz autobusa, stave ruke na potiljak i da u koloni po jedan pođu ka fiskulturnoj sali.¹⁸⁴⁶² Zatočeni su u grupama ulazili u salu.¹⁸⁴⁶³ Kada u fiskulturnu salu nije moglo da stane više ljudi, neki zatočeni su ostavljeni da stoje u hodnicima i na stepeništu, dok su drugi ostali u autobusima parkiranim ispred škole.¹⁸⁴⁶⁴ Ti zatočeni su kasnije odvedeni u učionice na prvom spratu škole.¹⁸⁴⁶⁵

5419. Uslovi u školi u Kuli bili su veoma loši. Fiskulturna sala i učionice postali su prenatrpani, a ljudi su u njima bili tako stisnuti da se niko nije mogao pomjeriti.¹⁸⁴⁶⁶ Budući da je spoljna temperatura bila oko 30°C, u školi je počelo da se magli.¹⁸⁴⁶⁷ Iz fiskulturne sale se širio jak smrad,

¹⁸⁴⁵⁹ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10220.

¹⁸⁴⁶⁰ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10221–10223; svjedok KDZ333, T. 24151 (2. februar 2012.); Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1190, 1192–1193. V. takođe Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1194–1195; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3030–3031; svjedok KDZ333, T. 24124–24125 (2. februar 2012.); P4347 (Fotografija škole u Kuli s oznakama koje je unio svjedok KDZ333). Vijeće primjećuje da Ahmo Hasić naziva mjesto na koje su ga doveli i školom i domom kulture. Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1192; Ahmo Hasić, P353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1287–1288 (pod pečatom). Iako je Hasić izjavio da ne zna kako su se ta mjesta zvala, on je jasno rekao da je zgrada u kojoj je bio zatočen imala prizemlje i jedan sprat. Ahmo Hasić, P353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1288 (pod pečatom). Pošto je ocijenilo Hasićevo svjedočenje u cjelini, a posebno u svjetlu drugih dokaza koji ukazuju da je onaj dio Doma kulture u Pilici, u kojem su zatočeni držani, imao jedan nivo, Vijeće je zaključilo da je Hasić bio zatočen u školi u Kuli. V. par. 5439.

¹⁸⁴⁶¹ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1194, 1223–1225.

¹⁸⁴⁶² Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10221–10224; svjedok KDZ333, T. 24152 (2. februar 2012.). V. takođe svjedok KDZ333, T. 24124–24125 (2. februar 2012.); P4347 (Fotografija škole u Kuli s oznakama koje je unio svjedok KDZ333) (na kojoj je svjedok KDZ333 brojem "1" obilježio fiskulturnu salu škole u Kuli); Jean-René Ruez, T. 23832 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 210–211.

¹⁸⁴⁶³ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10222.

¹⁸⁴⁶⁴ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10224–10226, 10236. V. takođe svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3031–3032; D2052 (Izjava svjedoka KDZ333 Državnoj komisiji za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima, 20. juli 1996.), str. 3 (pod pečatom).

¹⁸⁴⁶⁵ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10226–10227.

¹⁸⁴⁶⁶ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1193–1194; Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10224–10225. V. takođe Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11322, 11340–11341.

¹⁸⁴⁶⁷ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10224–10225. V. takođe svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3036.

jer nijedan prozor nije bio otvoren i nije bilo nikakve ventilacije.¹⁸⁴⁶⁸ Pripadnicima snaga bosanskih Srba koji su čuvali zatočenike stražareći na ulazu u fiskulturnu salu taj smrad je postao toliko nepodnošljiv da su često tražili smjenu straže.¹⁸⁴⁶⁹ Neki od zatočenika su pali,¹⁸⁴⁷⁰ a dvojica ili trojica su preko noći umrla u prenatrpanoj fiskulturnoj sali.¹⁸⁴⁷¹

5420. U školi nije bila dostupna nikakva medicinska pomoć.¹⁸⁴⁷² Zatočenici su dobijali hranu, ali je nije bilo dovoljno za sve.¹⁸⁴⁷³ Nekolicini zatočenika bilo je dozvoljeno da u pratnji pripadnika snaga bosanskih Srba odu po vodu s obližnjeg punkta.¹⁸⁴⁷⁴ Jedan zatočenik je pogođen iz vatrenog oružja kada je pokušao da pobjegne dok je išao po vodu.¹⁸⁴⁷⁵ Zatočenici jesu dobijali vodu, ali u nedovoljnoj količini.¹⁸⁴⁷⁶ Neki od zatočenika koji su se nalazili u fiskulturnoj sali i učionicama molili su da ih puste da izađu kako bi uzeli vode i išli u klozet.¹⁸⁴⁷⁷ Zatočenicima to nije uvijek bilo dopušteno, a kada jeste, vojnici bi neke od njih udarali kundacima.¹⁸⁴⁷⁸ Od straha su mnogi zatočenici mokrili na mjestu na kojem su bili.¹⁸⁴⁷⁹

5421. Dana 15. jula, Perić je u školu poslao još pripadnika 1. bataljona; time se ukupni broj vojnika, koji su se u to vrijeme nalazili u školi, povećao na između 40 i 50.¹⁸⁴⁸⁰ Školu je tog dana

¹⁸⁴⁶⁸ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10224.

¹⁸⁴⁶⁹ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10224. V. takođe svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3039.

¹⁸⁴⁷⁰ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10226.

¹⁸⁴⁷¹ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3036. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1827, 1831.

¹⁸⁴⁷² Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3036.

¹⁸⁴⁷³ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1195; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3037. V. takođe Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11322.

¹⁸⁴⁷⁴ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10227–10228; svjedok KDZ333, T. 24126, 24155–24156 (2. februar 2012.); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3032–3033. V. takođe svjedok KDZ333, T. 24124–24125 (2. februar 2012.); P4347 (Fotografija škole u Kuli s oznakama koje je unio svjedok KDZ333) (na kojoj je svjedok KDZ333 brojem "2" obilježio gdje su išli po vodu); Jean-René Ruez, T. 23833 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 212–213.

¹⁸⁴⁷⁵ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10229.

¹⁸⁴⁷⁶ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10227–10228; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3036–3037; Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11322. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1827.

¹⁸⁴⁷⁷ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10225.

¹⁸⁴⁷⁸ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1193. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1833.

¹⁸⁴⁷⁹ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1193.

¹⁸⁴⁸⁰ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10233; P4585 (Bilježnica dežurnog oficira Zvorničke brigade, 29. maj-27. juli 1995.), *e-court* str. 75 (u bilježnici dežurnog operativnog oficira Zvorničke brigade 15. jula 1995. je zabilježen zahtjev 1. bataljona za naftu i benzin za "odvoz ljudstva na Kulu" i za deset sanduka municije 7,62mm). Vojnici koji su već bili u školi ostali su tamo, ali više nisu morali da stražare. Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10233. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1830; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1194–1195; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3031, 3039.

posjetio i čovjek kojeg su oslovljavali s "potpukovniče" ili "pukovniče", i koji je bio u maskirnoj uniformi,¹⁸⁴⁸¹ a posjetio ju je i Jasikovac.¹⁸⁴⁸² Rajko Babić, pripadnik 1. bataljona, pitao je tog potpukovnika ili pukovnika hoće li iko od zatočenika ostati u školi, ali mu je ovaj rekao: "Ne može, svi moraju biti odvedeni i više s tobom neću da razgovaram."¹⁸⁴⁸³ Babić je protumačio da taj komentar potpukovnika ili pukovnika znači da će svi zatočenici, bosanski Muslimani, biti poubijani.¹⁸⁴⁸⁴

5422. Sve to vrijeme, pripadnici snaga bosanskih Srba izvodili su mnoge zatočenike iz škole.¹⁸⁴⁸⁵ Zatim bi se čulo jaukanje i zapomaganje, a potom rafali, poslije kojih bi jauci prestali.¹⁸⁴⁸⁶ Samo su se neki od zatočenika vratili.¹⁸⁴⁸⁷ To je trajalo neprestano, danju i noću.¹⁸⁴⁸⁸ Zatočenici nisu smjeli ni da gledaju kroz prozore da bi vidjeli šta se dešava, jer čim bi neko to pokušao, stražari bi ispalili rafal.¹⁸⁴⁸⁹ Leševi zatočenika koje su pripadnici snaga bosanskih Srba ubili dok su pokušavali da pobjegnu tokom noći mogli su se vidjeti kako leže oko škole.¹⁸⁴⁹⁰

5423. Pripadnici snaga bosanskih Srba oduzimali su zatočenicima nakit, satove i novac.¹⁸⁴⁹¹ Vojnici su takođe tražili po 10.000 njemačkih maraka od svakog zatočenika i upozorili ih da će,

¹⁸⁴⁸¹ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10237, 10240. Iako Babić nije mogao da se sjeti kako se taj oficir zvao, opisao ga je kao prilično visokog i krupnog, rijetke plave kose koju je češljao tako da se ne bi vidjeli veliki zalisci, bez brkova, i u maskirnoj uniformi. Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10240–10241.

¹⁸⁴⁸² Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11045–11046. Birčaković je izjavio da je dovezao Jasikovca do škole, ali da je ostao napolju, dok je Jasikovac otišao unutra u "obilazak". Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11046.

¹⁸⁴⁸³ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10239–10240.

¹⁸⁴⁸⁴ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10240.

¹⁸⁴⁸⁵ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1192, 1197–1198; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3038.

¹⁸⁴⁸⁶ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1192, 1196–1198. V. takođe svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3033–3036, 3050; D2052 (Izjava svjedoka KDZ333 Državnoj komisiji za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima, 20. juli 1996.), str. 3 (pod pečatom); svjedok KDZ333, T. 24126, 24156 (2. februar 2012.) (gdje je svjedok izjavio da je, dok je išao da donese vodu s mjesta koje se nalazilo izvan škole, čuo da dolazi autobus, a ubrzo potom i ljude kako zapomažu, i zatim ispaljene pucnje iz istog pravca; pucnjava je trajala pet do deset minuta); P4348 (Fotografija škole u Kuli s oznakama koje je unio svjedok KDZ333); Jean-René Ruez, T. 23834–23835 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 214, 216–218; činjenica o kojoj je presuđeno 1832.

¹⁸⁴⁸⁷ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3038; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1225–1226. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1835.

¹⁸⁴⁸⁸ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1197.

¹⁸⁴⁸⁹ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1192, 1197.

¹⁸⁴⁹⁰ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 69–71; Milorad Birčaković, P360 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11046. V. takođe Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11323–11324, 11339, 11344 (gdje je svjedok izjavio da je 16. jula, na oko 50 metara od škole, vidio devet tijela u civilnoj odjeći koja su zatim natovarena u traktorsku prikolicu i odvezena).

¹⁸⁴⁹¹ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3037; svjedok KDZ333, T. 24152 (2. februar 2012.); činjenica o kojoj je presuđeno 1834.

ukoliko ne uspiju sakupiti tu svotu, svi biti poubijani; vojnici su se dva puta vraćali po novac, ali zatočenici nisu više imali novca.¹⁸⁴⁹²

(ii) Prevoženje zatočenika iz škole u Kuli

5424. Ujutro 16. jula, Radivoje Lakić—komandir Radnog voda 1. bataljona¹⁸⁴⁹³—naredio je nekim pripadnicima tog voda da odu u školu u Kuli.¹⁸⁴⁹⁴ Kada su tamo stigli, vojnici, koje nisu poznavali, rekli su im da čuvaju stražu dok se zatočenici ukrcavaju u autobuse.¹⁸⁴⁹⁵

5425. Pripadnici snaga bosanskih Srba rekli su zatočenicima da oni koji imaju novca da plate za prevoz mogu da idu u Sarajevo.¹⁸⁴⁹⁶ Kada su oni koji su imali novca otišli, ostalim zatočenicima je rečeno da će ih odvesti u Tuzlu.¹⁸⁴⁹⁷ Ubrzo potom počelo je izvođenje zatočenika iz škole u grupama po osam ljudi.¹⁸⁴⁹⁸ Dok je izlazio iz škole, jedan od zatočenika je vidio jednog mrtvog čovjeka kako leži u dnu stepeništa u lokvi krvi.¹⁸⁴⁹⁹ Vojnici su donijeli dva duga platna koja su pocijepana na trake, a zatočenici su tim trakama zatim vezivali drugim zatočenicima ruke iza leđa.¹⁸⁵⁰⁰ Nekim zatočenicima su takođe stavljani povezi preko očiju.¹⁸⁵⁰¹ Zatim je desetak vojnika sprovelo zatočenike do autobusa parkiranih ispred škole.¹⁸⁵⁰² Vojnici su tom prilikom psovali

¹⁸⁴⁹² Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3037–3038.

¹⁸⁴⁹³ Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11314, 11343. Radni vod je bio u sastavu 1. bataljona Zvorničke brigade i bio je stacioniran na Vojnoj ekonomiji Branjevo. Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11314–11316. Radni vod je, između ostalog, bio zadužen za pripremanje hrane za ljudstvo i za njeno raznošenje, a kad je trebalo, i za kopanje rovova na linijama fronta. Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11314–11315.

¹⁸⁴⁹⁴ Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11319–11320, 11341.

¹⁸⁴⁹⁵ Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11320–11321, 11324. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1828.

¹⁸⁴⁹⁶ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1195. V. takođe svjedok KDZ333, T. 24152 (2. februar 2012.). Vijeće konstatuje da je Hasić izjavio da su pogubljenja izvršena 17. jula, pošto je proveo dvije noći u školi u Kuli. Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1193, 1227. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1828 (gdje se kaže da su zatočenike dvije noći držali u školi, u Kuli). Međutim, s obzirom na gore navedeni zaključak Vijeća da Hasić nije došao u školu 15. jula već 14. jula, Vijeće smatra da se njegovo svjedočenje u vezi s prevoženjem zatočenika i pogubljenjima koja su uslijedila na Vojnoj ekonomiji Branjevo odnosi na događaje koji su se odigrali 16. jula 1995. V. fusnota 18047.

¹⁸⁴⁹⁷ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1195.

¹⁸⁴⁹⁸ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10234. V. takođe Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11324. Babić je izjavio da 16. jula nije bio u školi, ali da je s terase svog stana, koji se nalazio u blizini, mogao da gleda šta se dešava u školi. Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10234–10236.

¹⁸⁴⁹⁹ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1195–1196, 1198.

¹⁸⁵⁰⁰ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1195; Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10234–10235; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3040. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1838.

¹⁸⁵⁰¹ Rajko Babić, P361 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10234.

¹⁸⁵⁰² V. Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1198; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3040; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 14–15, 16, 22–23; Franc Kos, T. 42374–42376 (31. juli 2013.); Jevto Bogdanović, P385 (Transkript

zatočenike i udarali ih kundacima.¹⁸⁵⁰³ Kada su autobusi bili popunjeni, odvezli su ih istim putem kojim su ih prethodno dovezli do škole.¹⁸⁵⁰⁴ Zatočenicima je ponovo rečeno da idu u Tuzlu.¹⁸⁵⁰⁵

5426. Popović je izjavio da mu je otprilike u 10:00 sati tog dana, dok se nalazio u komandi Zvorničke brigade, Trbić rekao da je Beara otišao s nekim ljudima u Pilicu i da je tražio da mu se Popović pridruži u školi u Kuli.¹⁸⁵⁰⁶ Kada je Popović došao u školu, ukrcavanje zatočenika u autobuse je bilo u toku, a Bearu je zatekao ispred jedne kuće pored škole.¹⁸⁵⁰⁷ U presretnutom razgovoru koji su Beara i Slobodan Cerović— pomoćnik komandanta Drinskog korpusa za moral, vjerske i pravne poslove, u to vrijeme na dužnosti dežurnog oficira u Štabu Drinskog korpusa u Vlasenici¹⁸⁵⁰⁸—vodili u 11:11 sati 16. jula, zabilježeno je da je Cerović obavijestio Bearu da pukovnik Trkulja—operativni oficir iz Glavnog štaba¹⁸⁵⁰⁹—traži Bearu zato što "ima instrukcije od veće [...] da se izvrši trijaž ovih [zatočenika]".¹⁸⁵¹⁰ Vijeću su takođe predloženi dokazi da je Popović organizovao i koordinirao prevoženje zatočenika iz škole u Kuli.¹⁸⁵¹¹

iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11322; P6451 (Članak iz časopisa *Slobodna Bosna* pod naslovom "Ubio sam 'samo' stotinu ljudi", 22. mart 1996.), str. 2. Na autobusima su bile oznake transportnih preduzeća "Centrotrans Sarajevo" i "Drinatrans Zvornik". Činjenica o kojoj je presuđeno 1839.

¹⁸⁵⁰³ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1198.

¹⁸⁵⁰⁴ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3040.

¹⁸⁵⁰⁵ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1198.

¹⁸⁵⁰⁶ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 66.

¹⁸⁵⁰⁷ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 66–69. V. takođe Vujadin Popović, T. 43074–43076 (6. novembar 2013.). Vijeće upućuje na svoju ocjenu Bearinog svjedočenja u vezi s tim gdje se nalazio 13. i 14. jula, o čemu se govori u fusnoti 17583.

¹⁸⁵⁰⁸ Richard Butler, T. 27586 (18. april 2012.).

¹⁸⁵⁰⁹ Richard Butler, T. 27587 (18. april 2012.).

¹⁸⁵¹⁰ Beara je prekinuo Cerovića rekavši: "Neću da razgovaram o tome telefonom." P6700 (Presretnuti razgovor pukovnika Beare i Cerovića, 16. juli 1995.); P5075 (Presretnuti razgovor pukovnika Beare i Cerovića, 16. juli 1995.). V. P4585 (Bilježnica dežurnog oficira Zvorničke brigade, 29. maj-27. juli 1995.), *e-court* str. 81 (gdje se kaže da je Beari javljeno sa Zlatara "da se izvrši trijaž ranjeni i zarobljeni"). "Zlatar" je bio šifrovani naziv za Drinski korpus, a "Palma" šifrovani naziv za Zvorničku brigadu. Stefanie Frease, T. 26720–26721 (23. mart 2012.). V. takođe Richard Butler, T. 27586 (18. april 2012.).

¹⁸⁵¹¹ U presretnutom razgovoru od 16. jula, u 13:58 sati, vođenom između dežurnog oficira u komandi Drinskog korpusa i Trbića—tada dežurnog oficira Zvorničke brigade—zabilježeno je da je Trbić prenio hitan zahtjev od Popovića da se dostavi 500 litara dizel goriva. P5077 (Presretnuti razgovor dežurnog oficira na Zlataru i dežurnog oficira na Palmi, 16. juli 1995.), str. 1; Vujadin Popović, T. 43083–43086 (6. novembar 2013.). Trbića su zatim spojili s izvjesnim Baševićem, a on je ponovio isti Popovićev zahtjev za dostavu goriva, dodavši: "[I]li će mu stati pos'o koji odrađuje". P5077 (Presretnuti razgovor dežurnog oficira na Zlataru i dežurnog oficira na Palmi, 16. juli 1995.), str. 1. V. takođe P4585 (Bilježnica dežurnog oficira Zvorničke brigade, 29. maj-27. juli 1995.), *e-court* str. 85; Vujadin Popović, T. 43085, 43087–43088 (6. novembar 2013.). Trbića su kasnije spojili s majorom Golićem, oficirom za bezbjednost iz komande Drinskog korpusa, kojem je on još jednom ponovio Popovićev zahtjev da mu se odmah pošalje 500 litara goriva. P5077 (Presretnuti razgovor dežurnog oficira na Zlataru i dežurnog oficira na Palmi, 16. juli 1995.), str. 2. U presretnutom razgovoru takođe je zabilježeno da rezervoar s gorivom iz auto bataljona treba da ide u Pilicu. P5077 (Presretnuti razgovor dežurnog oficira na Zlataru i dežurnog oficira na Palmi, 16. juli 1995.), str. 2. V. takođe P4585 (Bilježnica dežurnog oficira Zvorničke brigade, 29. maj-27. juli 1995.), *e-court* str. 85 (u bilježnicu dežurnog oficira Zvorničke brigade u 14:00 sati je unesena sljedeća zabilješka: "Traži Popović da mu se pošalje autobus pun goriva i da mu pošalje 500 litara D-2"); P4669 (Registrator Stefanie Frease s ovjerom autentičnosti presretnutih razgovora), str. 66–68 (gdje je u Materijalnom listu Zvorničke brigade 16. jula 1995. zabilježena isporuka 500 litara goriva "za p.puk. Popovića"); P5077 (Presretnuti razgovor dežurnog oficira na Zlataru i dežurnog oficira na Palmi, 16. juli 1995.),

(iii) Ubijanje na Vojnoj ekonomiji Branjevo

5427. Dana 16. jula 1995., pripadnici 1. ili "Bijeljinskog" voda 10. diverzantskog odreda bili su stacionirani u bazi 2. ili "Vlaseničkog" voda u Dragaševcu.¹⁸⁵¹² Između 04:30 i 05:30 sati, Franc Kos je primio telefonski poziv od Beare, koji je tražio da on i još sedmorica vojnika odmah dođu u komandu Drinskog korpusa u Vlasenici.¹⁸⁵¹³ Kos je odbio da postupi po tom naređenju, jer ga Pelemiš za tako nešto nije ovlastio.¹⁸⁵¹⁴ Beara je ponovo zvao oko 06:00 sati i zahtijevao da mu se kaže zašto Kos ne dolazi.¹⁸⁵¹⁵

5428. Oko 07:30 sati, u Dragaševac su došli Dragomir Pećanac—iz Obavještajne uprave Glavnog štaba¹⁸⁵¹⁶—kao i Pelemiš, cijeli 2. vod i vojnici iz 1. voda koji su bili s 2. vodom.¹⁸⁵¹⁷ Ubrzo potom, Kos i još sedmorica pripadnika odreda, među kojima je bio i Dražen Erdemović, dobili su naređenje da pripreme svoju opremu i krenu na zadatak.¹⁸⁵¹⁸ Zatim je Dragan Todorović—

str. 2 (u kojem je Trbić obavijestio neidentifikovanu osobu da autobus s 500 litara nafte treba da ide u Pilicu); P5312 (Presretnuti razgovor majora Baševića i neidentifikovane osobe, 16. juli 1995.) (bilješka o presretnutom razgovoru vođenom 16. jula u 19:12 sati, u kojem Bašević izvještava da je sav benzin potrošen, na što mu je odgovoreno: "Zvornik je rešen"). Ali v. Vujadin Popović, T. 43086 (6. novembar 2013.) (gdje je svjedok izjavio da je neko tražio gorivo u njegovo ime, jer njemu ono nije bilo potrebno).

¹⁸⁵¹² Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10960–10962; Dražen Erdemović, T. 25369 (27. februar 2012.). V. takođe D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 3. Selo Dragaševac nalazi se na oko četiri-pet kilometara od Vlasenice. Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13992.

¹⁸⁵¹³ D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 10, 18.

¹⁸⁵¹⁴ D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 10–11. V. Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13993–13994.

¹⁸⁵¹⁵ D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 10–11, 18.

¹⁸⁵¹⁶ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 58; Dražen Erdemović, T. 25424 (28. februar 2012.). V. takođe D3720 (Izjava svjedoka Petra Salapure od 17. juna 2013.), str. 3.

¹⁸⁵¹⁷ D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 11, 18; Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14012–14013, 14029. V. takođe Tomislav Kovač, T. 42876 (4. novembar 2013.) (zatvorena sjednica). Vijeće ukazuje na Todorovićevo svjedočenje da su se ovi događaji odigrali 15. jula. Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14010–14011, 14044; Dragan Todorović, T. 24204 (7. februar 2012.). Međutim, pošto je uporedilo Todorovićevo svjedočenje sa svjedočenjima Kosa i Erdemovića, Vijeće smatra da su se događaji koje on opisuje odigrali 16. jula 1995.

¹⁸⁵¹⁸ D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 11; Franc Kos, T. 42382 (31. juli 2013.), T. 42407 (1. avgust 2013.); Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14013–14015, 14029, 14041; Dragan Todorović, T. 24203–24204 (7. februar 2012.); Dražen Erdemović, T. 25368 (27. februar 2012.); Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10962–10963. Pored Kosa i Erdemovića, bila su tu još šestorica vojnika: Brano Gojković, Zoran Goronja, Aleksander Cvetković, Marko Boskić, Stanko Savanović i Vlastimir Golijanin. Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10962–10963, 11005; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 11. V. takođe Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14040; P4351 (Naređenje 10. diverzantskog odreda, 10. juli 1995.); P4488 (Ugovor Dražena Erdemovića o službi u VRS-u, 30. april 1995.). Prema riječima svjedoka Kosa i Todorovića, Erdemović nije prvobitno bio određen za taj zadatak, ali se dobrovoljno javio da i on ide s Kosom na zadatak jer nije želio da ostane sam u bazi. D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 11; Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14042; Dragan Todorović, T. 24204 (7. februar 2012.).

pripadnik 2. voda—počeo da priprema municiju i oružje za taj zadatak.¹⁸⁵¹⁹ Uskoro potom, ta osmorica vojnika ukrcala su se u crni kombi i krenula u pravcu Zvornika, uz kratko zaustavljanje u kasarni "Standard", gdje je trebalo da se jave u "komandu".¹⁸⁵²⁰ Poslije tog zaustavljanja, kombi je pratio sivomaslinasti automobil marke Opel Kadett u kojem su bili jedan "potpukovnik" i dvojica vojnih policajaca.¹⁸⁵²¹

5429. Otrprilike oko 10:00 sati, oba vozila stigla su na Vojnu ekonomiju Branjevo,¹⁸⁵²² nad kojom je 1. bataljona Zvorničke brigade imao neposrednu nadležnost i kontrolu.¹⁸⁵²³ Vojna ekonomija Branjevo nalazi se u blizini sela Pilice, a do nje se dolazi tako što se 700-800 metara ide kolskim putem koji se odvaja od puta Bijeljina–Zvornik iz pravca škole u Kuli.¹⁸⁵²⁴

5430. Kada je grupa stigla na Vojnu ekonomiju Branjevo i poslije razgovora između potpukovnika i jednog oficira "u vojn[oj] uniform[i]" koji je već bio na ekonomiji,¹⁸⁵²⁵ Brano

¹⁸⁵¹⁹ Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13992, 14030–14032, 14037–14038; Dragan Todorović, T. 24212 (7. februar 2012.). To oružje i municija uključivali su dva ručna bacača, jedan puškomitraljez M–84 i jedan sanduk municije s 1.200 metaka. Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14030–14032, 14063; Dragan Todorović, T. 24206 (7. februar 2012.); P4352 (Bilješka o logističkoj pomoći pruženoj 10. diverzantskom odredu, 14.–16. juli 1995.), str. 2.

¹⁸⁵²⁰ D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 11–12, 18–19; Dražen Erdemović, T. 25370–25371 (27. februar 2012.); Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10964–10965, 10967–10969; Dragan Todorović, P4353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14038–14040; P265 (Fotografija štaba Zvorničke brigade).

¹⁸⁵²¹ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10966–10968, 10993. V. takođe D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 12 (gdje je svjedok rekao da je nakon zaustavljanja u kasarni "Standard" ova grupa počela da prati crveni Opel Kadett u kojem su bili jedan mladi oficir i vozač). Pripadnici vojne policije su imali oznake VP-a na uniformama, a jedan od njih je imao i bijeli opasač. Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10966; P249 (Oznake činova VRS-a). Na osnovu svoje pretpostavke da je štab Drinskog korpusa bio u Zvorniku, Erdemović je mislio da su ti ljudi pripadnici VP-a Drinskog korpusa. Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10967. Vijeće, međutim, podsjeća da je štab Drinskog korpusa u to vrijeme bio smješten u Vlasenici. V. par. 190.

¹⁸⁵²² Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10966, 10969, 10978–10979; P264 (Vazдушna fotografija Vojne ekonomije Branjevo od 15. jula 1995. s oznakama koje je unio Dražen Erdemović); D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 12, 19; Franc Kos, T. 42364 (31. juli 2013.); P4306 (Video-snimak Vojne ekonomije Branjevo), od 00:05:03 do 00:05:30. Vojna ekonomija Branjevo sastojala se od tri-četiri hektara zemlje, koja je korištena za potrebe vojske. Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11315–11317, 11336. V. takođe P270 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio Jevto Bogdanović).

¹⁸⁵²³ Činjenica o kojoj je presuđeno 1836.

¹⁸⁵²⁴ P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 43; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 12; Jean-René Ruez, T. 23831, 23836, 23841 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 207, 219, 222; P4304 (Fotografija poljoprivrednog dobra Pilica s oznakama koje je unio Jean-René Ruez); P4306 (Video-snimak Vojne ekonomije Branjevo), na 00:00:00–00:02:58; P4332 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo, 21. septembar 1995.); P4321 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 18; P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), *e-court* str. 29.

¹⁸⁵²⁵ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10969–10970; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 13. V. takođe Dražen Erdemović, T. 25344 (27. februar

Gojković—pripadnik odreda—i potpukovnik su rekli pripadnicima odreda da će za nekoliko minuta početi da dolaze autobusi s civilima iz Srebrenice i da ti ljudi treba da budu ubijeni tog dana jer su ratni zločinci.¹⁸⁵²⁶ Potpukovnik i dvojica vojnih policajaca su zatim otišli s Vojne ekonomije Branjevo.¹⁸⁵²⁷

5431. Nedugo zatim, na Vojnu ekonomiju Branjevo počeli su da stižu autobusi puni zatočenika, bosanskih Muslimana, koji su prethodno bili zatvoreni u školi u Kuli.¹⁸⁵²⁸ U svakom od autobusa u pratnji zatočenika bili su po jedan ili dvojica vojnika, koji su sjedili pored vozača.¹⁸⁵²⁹ Po odlasku iz škole, autobusi su se vozili otprilike dva i po kilometra uz jedno brdo.¹⁸⁵³⁰ Autobusi su se zaustavili kod jedne livade na kojoj je bilo "mnogo tijela ubijenih"; čuli su se rafali.¹⁸⁵³¹ Kada su se vrata otvorila, vojnici bosanski Srbi okupili su se oko autobusa i počeli da psuju zatočenike, psujući mater i njima i Harisu Silajdžiću.¹⁸⁵³² Vojnici su naredili zatočenicima da izlaze, sve dok autobusi nisu ostali poluprazni.¹⁸⁵³³

5432. Grupa vojnika vodila je kolone od po deset zatočenika oko 100-200 metara od autobusa prema livadi.¹⁸⁵³⁴ Zatočenici su na putu vidjeli leševe kako leže na zemlji.¹⁸⁵³⁵ Vojnici su od

2012.); P264 (Vazдушna fotografija Vojne ekonomije Branjevo od 15. jula 1995. s oznakama koje je unio Dražen Erdemović); P4489 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio Dražen Erdemović).

¹⁸⁵²⁶ Dražen Erdemović, T. 25374, 25377 (27. februar 2012.); Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10970–10971; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 13, 21. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1849; Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10966, 10981, 10986; Dražen Erdemović, T. 25375–25377 (27. februar 2012.); Franc Kos, T. 42376–42377 (31. juli 2013.); D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 78.

¹⁸⁵²⁷ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10971.

¹⁸⁵²⁸ Dražen Erdemović, T. 25375 (27. februar 2012.); Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10971; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 19. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1837.

¹⁸⁵²⁹ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1200. V. takođe Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10971; Dražen Erdemović, T. 25379 (28. februar 2012.); D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 14. Ahmo Hasić je izjavio da su vojnici koji su bili u autobusima bili isti oni koje je ranije vidio u školi. Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1200. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1846.

¹⁸⁵³⁰ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1201.

¹⁸⁵³¹ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1201; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3040. V. takođe svjedok KDZ333, T. 24127 (2. februar 2012.); P4349 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio svjedok KDZ333); Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10978–10979; P264 (Vazдушna fotografija Vojne ekonomije Branjevo od 15. jula 1995. s oznakama koje je unio Dražen Erdemović); Dražen Erdemović, T. 25344 (27. februar 2012.); P4489 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio Dražen Erdemović); Jean-René Ruez, T. 23836–23837 (30. januar 2012.); P4303 (Vazдушna fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio Jean-René Ruez).

¹⁸⁵³² Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1201.

¹⁸⁵³³ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1201–1202.

¹⁸⁵³⁴ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10971–10972; Dražen Erdemović, T. 25345 (27. februar 2012.), T. 25379 (28. februar 2012.); svjedok KDZ333, T. 24157 (2. februar 2012.); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3040–3041, 3043; Ahmo

zatočenika tražili novac i tukli ih kad bi ovi rekli da nemaju.¹⁸⁵³⁶ Kada bi stigli na livadu, zatočenici—od kojih su neki imali poveze preko očiju, a ruke su im bile zavezane na leđima—prolazili bi pored leševa ljudi koji su prethodno bili ubijeni, da bi im na kraju rekli da stanu i da se okrenu tako da su leđima bili okrenuti osmorici pripadnika odreda, koji su stajali u stroju.¹⁸⁵³⁷ Vojnici bi zatim otvorili vatru iz automatskih pušaka, a zatočenici su padali na zemlju kada su bili pogođeni.¹⁸⁵³⁸ Hasić je preživio pogubljenje tako što je pao prije nego što je strijeljanje počelo.¹⁸⁵³⁹ Svjedok KDZ333 se bacio na zemlju čim su počeli pucnji i pao je na stomak, licem prema zemlji, a jedan čovjek mu je pao na glavu.¹⁸⁵⁴⁰

5433. Poslije svakog rafala, vojnici su pitali ima li preživjelih, obećavajući da će ih previti, ali oni koji bi se javili bili su dokrajčeni po jednim metkom u glavu.¹⁸⁵⁴¹ Tada su pucali i na svjedoka KDZ333, ali mu je metak prošao ispod lijevog pazuha, kroz košulju i jaknu, samo ga

Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1201–1202; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 15–16. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1840, 1841; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 14; Dražen Erdemović, T. 25381 (28. februar 2012.); D2134 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio Dražen Erdemović); svjedok KDZ333, T. 24127 (2. februar 2012.); P4349 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio svjedok KDZ333); D2052 (Izjava svjedoka KDZ333 Državnoj komisiji za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima, 20. juli 1996.), str. 4 (pod pečatom); Jean-René Ruez, T. 23842–23843 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 223.

¹⁸⁵³⁵ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1201, 1286.

¹⁸⁵³⁶ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1201; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 17; Franc Kos, T. 42369 (31. juli 2013.). Svjedok KDZ333 je takođe čuo vojnike kako pitaju zatočenike imaju li rođake u inostranstvu koji bi mogli poslati novac za njihovu razmjenu; oni koji bi se javili bili su izdvojeni. Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3041.

¹⁸⁵³⁷ Dražen Erdemović, T. 25344 (27. februar 2012.), T. 25381–25383 (28. februar 2012.); P4489 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio Dražen Erdemović); D2134 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio Dražen Erdemović); Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10971–10972, 10979; P264 (Vazдушna fotografija Vojne ekonomije Branjevo od 15. jula 1995. s oznakama koje je unio Dražen Erdemović); Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1202; svjedok KDZ333, T. 24127, 24157 (2. februar 2012.); P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3041, 3043; P4345 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio svjedok KDZ333); P4349 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio svjedok KDZ333); D2053 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio svjedok KDZ333); Franc Kos, T. 42365–42366 (31. juli 2013.); P4306 (Video-snimak Vojne ekonomije Branjevo) od 00:06:15 do 00:08:22. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1847, 1848; Dean Manning, T. 25842 (6. mart 2012.); D2188 (Vazдушna fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio Dean Manning).

¹⁸⁵³⁸ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10972; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1202–1203; svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3041. V. takođe D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 14; Franc Kos, T. 42366–42367 (31. juli 2013.); P4305 (Vazдушna fotografija Vojne ekonomije Branjevo); činjenice o kojima je presuđeno 1837, 1841.

¹⁸⁵³⁹ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1203.

¹⁸⁵⁴⁰ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3041. Svjedok KDZ333 je osjetio kako vrela krv curi po njemu. Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3041.

¹⁸⁵⁴¹ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3042; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1203; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 15; Franc Kos, T. 42369 (31. jul 2013.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1842.

okrznuvši.¹⁸⁵⁴² Svjedok KDZ333 je čuo jednog čovjeka koji je molio da ga ubiju, na što su vojnici rekli: "Neka, nek' se malo pati, pa posle."¹⁸⁵⁴³

5434. Grupe zatočenika su tokom otprilike pet sati neprekidno dovodene na livadu da bi bile pogubljene.¹⁸⁵⁴⁴ Dok su pogubljenja bila u toku, pripadnici 10. diverzantskog odreda čuli su da je u Domu kulture u Pilici izbila pobuna i dobili su naređenje da brže strijeljaju zatočenike.¹⁸⁵⁴⁵ Jedan vojnik je predložio da se koristi mitraljez M-84 da bi se ubijanje ubrzalo; međutim, mitraljez je već ranije bio korišten za dvije grupe zatočenika i samo je ranio ljude, tako da su oni molili da neko dođe i da ih ubije.¹⁸⁵⁴⁶

5435. U ranim popodnevnim satima, grupa od desetak vojnika iz Bratunca, od kojih je većina bila u uniformama VRS-a, došla je na Vojnu ekonomiju Branjevo da zamijeni pripadnike 10. diverzantskog voda i nastavi ubijanje.¹⁸⁵⁴⁷ Kada su ti vojnici prepoznali zatočenike iz Srebrenice, pretukli su ih i izvrijeđali prije nego što su ih ubili.¹⁸⁵⁴⁸ Vojnici su takođe vikali na pripadnike 10. diverzantskog voda i vrijeđali ih, optužujući ih da su kukavice i izdajnici jer nisu završili zadatak.¹⁸⁵⁴⁹

5436. Dok su vojnici iz Bratunca ubijali zatočenike iz posljednje grupe dovedene iz škole u Kuli, potpukovnik, koji je ranije naredio pripadnicima 10. diverzantskog odreda da izvrše pogubljenja,

¹⁸⁵⁴² Svjedok KDZ333, T. 24158 (2. februar 2012.); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3041–3042.

¹⁸⁵⁴³ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3042. V. takođe Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1203.

¹⁸⁵⁴⁴ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3042; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1201; Dražen Erdemović, T. 25375 (27. februar 2012.); Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10972. V. takođe svjedok KDZ333, T. 24158 (2. februar 2012.); D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 16–17. Prema riječima svjedoka Erdemovića, ubijanje je trajalo otprilike od 10:00 do 15:00 ili 16:00 sati. Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10972, 10975, 10983. V. takođe Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11325. Franc Kos je izjavio da je ubijanje trajalo od oko 10:00 do oko 14:00 sati. D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 19.

¹⁸⁵⁴⁵ D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 18; Franc Kos, T. 42369–42370 (31. juli 2013.).

¹⁸⁵⁴⁶ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10973. V. takođe D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 13–14; Franc Kos, T. 42361, 42365–42366 (31. juli 2013.); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3044.

¹⁸⁵⁴⁷ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10974. V. takođe D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 18; Franc Kos, T. 42362, 42370 (31. juli 2013.); Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10976–10977; P269 (Fotografija muškaraca u uniformi, s oznakama koje je unio Dražen Erdemović); P225 (Fotografija koja prikazuje izbjeglice i jednog muškarca).

¹⁸⁵⁴⁸ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10974–10975; Dražen Erdemović, T. 25400, 25410–25411 (28. februar 2012.); Franc Kos, T. 42363 (31. juli 2013.), T. 42420–42421 (1. avgust 2013.). V. činjenica o kojoj je presuđeno 1843.

¹⁸⁵⁴⁹ D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 18; Franc Kos, T. 42363 (31. juli 2013.).

vratio se na Vojnu ekonomiju Branjevo zajedno s dvojicom vojnih policajaca.¹⁸⁵⁵⁰ Potpukovnik je rekao vojnicima koji su bili na ekonomiji da je u Domu kulture u Pilici zatočeno 500 muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, koji pokušavaju da pobjegnu odatle i koji moraju biti pogubljeni.¹⁸⁵⁵¹ Kada su pripadnici 10. diverzantskog odreda odbili izvršiti taj zadatak, vojnici iz Bratunca su se javili kao dobrovoljci i otišli su u Pilicu s potpukovnikom i dvojicom vojnih policajaca.¹⁸⁵⁵² Po instrukcijama koje im je izdao potpukovnik, pripadnici 10. diverzantskog odreda spakovali su svoje stvari i petnaestak minuta kasnije krenuli u kafić koji se nalazio tačno preko puta Doma kulture u Pilici.¹⁸⁵⁵³

5437. Hasić je ležao na livadi dok su kolone ljudi ubijane, ali je uspio da pobjegne tako što je trčao preko leševa i stigao do žbunja koje se nalazilo na oko dvadesetak metara od mjesta na kojem je ležao; tamo je zatekao još četvoricu preživjelih.¹⁸⁵⁵⁴ Njih petorica čekala su da se smrkne, a

¹⁸⁵⁵⁰ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10975, 10982. Ali v. D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 18 (gdje je svjedok izjavio da je na Vojnu ekonomiju Branjevo došao samo jedan vojni policajac u vojnom vozilu).

¹⁸⁵⁵¹ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10982. V. takođe D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 18. Vijeće ukazuje na Bogdanovićevo svjedočenje da su zatočnici prebačeni iz škole u Kuli u Dom kulture u Pilici. Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11323. Međutim, Vijeću s tim u vezi nisu predočeni dodatni dokazi i stoga ne može da donese zaključak o tome kada se i pod kojim okolnostima takvo prebacivanje možda odigralo.

¹⁸⁵⁵² Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10982–10983; D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 18.

¹⁸⁵⁵³ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10983–10984. V. D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 18; Franc Kos, T. 42413–42414 (1. avgust 2013.). V. takođe Jean-René Ruez, T. 23850–23852, 23857 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 233, 235–236; P4307 (Video-snimak Doma kulture u Pilici), na 00:00:34–00:00:58.

¹⁸⁵⁵⁴ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1203–1205. Hasić je izjavio da su ti muškarci imali između 16 i 25 godina i da je jedan od njih bio iz "sela Jagonja". Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1205–1206. Hasić je kasnije saznao da su oni pohvatani i odvedeni u Zvornik. Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1206. Tužilaštvo tvrdi da su ta četvorica ljudi ubijena pošto su pohvatana i odvedena u štab Zvorničke brigade. V. Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 139–140. Vijeću su zaista predočeni dokazi da su u danima nakon pada Srebrenice dvojica vojnika VRS-a iz sela Lokanj, Neško Đokić i njegov sin Slobodan, uhapšeni zato što su dali hranu i odjeću četvorici bosanskih Muslimana i pokušali da im pomognu da pređu na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana. Nebojša Jeremić, P348 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10427–10429; svjedok KDZ122, T. 26308 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica); P185 (Rješenje Vojnog suda u Zvorniku protiv Slobodana i Neška Đokića, 25. juli 1995.); P190 (Zapisnik o prepoznavanju Slobodana i Neška Đokića, 25. juli 1995.). Pošto su od Đokića i njegovog sina dobili uputstvo kako da stignu do teritorije pod kontrolom bosanskih Muslimana, ta četvorica ljudi—a to su bili Fuad Đozić, Almir Halilović, Sakib Kivirić i Emin Mustafić— se izgubila, a zatim se predala. P186 (Izjava Sakiba Kivirića Vojnoj policiji u Zvorniku, 23. juli 1995.); P187 (Izjava Emina Mustafića Vojnoj policiji u Zvorniku, 23. juli 1995.); P188 (Izjava Fuada Đozića Vojnoj policiji u Zvorniku, 26. juli 1995.); P189 (Izjava Almira Halilovića Vojnoj policiji u Zvorniku, 23. juli 1995.). Ti ljudi su na kraju odvedeni u kasarnu "Standard", gdje su bili prisiljeni da identifikuju Đokića i njegovog sina i gdje su od njih uzete izjave. Nebojša Jeremić, P348 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10430, 10439; P190 (Zapisnik o prepoznavanju Slobodana i Neška Đokića, 25. juli 1995.). Đozić, Halilović, Kivirić i Mustafić su kasnije ubijeni. Svjedok KDZ122, T. 26308 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica). Međutim, optuženi se za to ubijanje ne tereti u Optužnici. Posmrtni ostaci ovih ljudi nisu pronađeni, ali se oni vode kao nestali poslije pada Srebrenice. V. P6705 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.), *e-court* str. 50, 64, 109, 147. Na osnovu, između ostalog, njihovog opisa koji je dao Hasić i mjesta gdje

zatim su pobjegla kroz obližnju šumu.¹⁸⁵⁵⁵ Svjedok KDZ333 je proveo noć 16. jula na livadi i uspio je pobjeći sljedećeg jutra.¹⁸⁵⁵⁶ Svjedok KDZ333 je naišao na Hasića, s kojim je zajedno išao nekoliko dana.¹⁸⁵⁵⁷ Otprilike nedjelju dana kasnije, pošto su bili umorni i gladni, svjedok KDZ333 i Hasić odlučili su da se predaju dvojici vojnih policajaca bosanskih Srba, koji su bili u jednom minibusu.¹⁸⁵⁵⁸ Obojica su odvedeni u Karakaj, gdje ih je čekao vojni kamion s još 20-30 muškaraca, bosanskih Muslimana zarobljenih u blizini Zvornika.¹⁸⁵⁵⁹ Svjedoku KDZ333 i Hasiću su stavili lisice, ukrcali ih u kamion zajedno s drugim zatočenicima i odvezli ih u logor Batković, gdje su došli 26. jula 1995.¹⁸⁵⁶⁰ Svjedok KDZ333 i Hasić razmijenjeni su krajem decembra 1995.¹⁸⁵⁶¹

(b) Ubijanje u Domu kulture u Pilici

5438. U Optužnici se navodi da je u Domu kulture u Pilici 16. jula 1995. ubijeno oko 500 muškaraca, bosanskih Muslimana; žrtve su potom pokopane u masovnoj grobnici na Vojnoj ekonomiji Branjevo.¹⁸⁵⁶²

5439. Dom kulture u Pilici¹⁸⁵⁶³ je zgrada koja se nalazi pored puta Zvornik–Bijeljina, a u vrijeme na koje se odnosi Optužnica bila je u zoni odgovornosti Drinskog korpusa.¹⁸⁵⁶⁴ Zgrada ima glavnu

su naišli na Đokića i njegovog sina, Vijeće je zaključilo da su ta četvorica zaista preživjela pogubljenja na Vojnoj ekonomiji Branjevo.

¹⁸⁵⁵⁵ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1205–1206. Kada je Hasić stigao do šume, i pošto su ostala četvorica preživjelih otišla, Hasića je primijetila jedna grupa vojnika koji su ga pokušali natjerati da se preda. Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1206–1207.

¹⁸⁵⁵⁶ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3044.

¹⁸⁵⁵⁷ Svjedok KDZ333, T. 24128 (2. februar 2012.) (djelimično zatvorena sjednica); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3045; Ahmo Hasić, P353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1209, 1211–1212 (pod pečatom); D2052 (Izjava svjedoka KDZ333 Državnoj komisiji za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima, 20. juli 1996.), str. 5 (pod pečatom). Njih dvojica su naišla na još jednog čovjeka, koji se na kraju odvojio od njih. Ahmo Hasić, P353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1209 (pod pečatom).

¹⁸⁵⁵⁸ Svjedok KDZ333, T. 24162 (2. februar 2012.); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3045–3046; Ahmo Hasić, P353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1209–1212 (pod pečatom); Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1278–1279.

¹⁸⁵⁵⁹ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3046; Ahmo Hasić, P353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1213 (pod pečatom); Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1214, 1283.

¹⁸⁵⁶⁰ Svjedok KDZ333, T. 24162 (2. februar 2012.); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3046; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1214, 1283; D2052 (Izjava svjedoka KDZ333 Državnoj komisiji za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima, 20. juli 1996.), str. 5 (pod pečatom).

¹⁸⁵⁶¹ Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3046; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1215; Ahmo Hasić, P353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1230 (pod pečatom); D2052 (Izjava svjedoka KDZ333 Državnoj komisiji za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima, 20. juli 1996.), str. 5 (pod pečatom).

¹⁸⁵⁶² Optužnica, incident 10.1 iz Priloga E Optužnici.

¹⁸⁵⁶³ V. fusnota 4548.

salu i odvojenu kabinu na prvom spratu do koje se može doći kroz vrata smještena pored glavnog ulaza u dom.¹⁸⁵⁶⁵

5440. Popović je izjavio da je, nakon što je obišao školu u Kuli 16. jula ujutro, otišao u pravcu Pilice tražeći Bearu.¹⁸⁵⁶⁶ Popović je pronašao Bearu u kafiću preko puta Doma kulture u Pilici.¹⁸⁵⁶⁷ Ubrzo potom, Erdemović, Kos i drugi pripadnici 10. diverzantskog odreda došli su u taj kafić s Vojne ekonomije Branjevo.¹⁸⁵⁶⁸ Po dolasku, Erdemović je opazio da se između kafića i Doma kulture u Pilici nalazi policijski kontrolni punkt na kojem su bila dvojica ili trojica policajaca u plavim maskirnim uniformama koji su imali automatske puške i pištolje.¹⁸⁵⁶⁹ Kos je takođe primijetio da je prisutno mnogo vojnih policajaca, civilne policije i drugih vojnika koji su stajali oko Doma kulture.¹⁸⁵⁷⁰ I Erdemović i Kos su vidjeli nekoliko leševa ispred Doma kulture; Erdemović je takođe čuo pucnje i eksplozije iz tog pravca.¹⁸⁵⁷¹ Kos je nadalje izjavio da je vidio leševe unutar Doma kulture u Pilici.¹⁸⁵⁷²

5441. Nekoliko minuta kasnije, grupa vojnika koji su ranije toga dana došli iz Bratunca i koji su takođe učestvovali u pogubljenjima na Vojnoj ekonomiji Branjevo ušli su u kafić, sjeli, naručili piće i rekli da je "sve završeno".¹⁸⁵⁷³ Beara, koji je tada već bio veoma pijan, ustao je i održao govor kojim se zahvalio vojnicima na tome što su učinili, rekavši: "Vojsko, za ovo će vam država

¹⁸⁵⁶⁴ Jean-René Ruez, T. 23850–23851 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 233–234, 227; P4307 (Video-snimak Doma kulture u Pilici), u 00:00:00–00:01:06; činjenica o kojoj je presuđeno 1859.

¹⁸⁵⁶⁵ Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11327–11328; Jean-René Ruez, T. 23852–23853 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 238; P4307 (Video-snimak Doma kulture u Pilici), u 00:01:07–00:01:22.

¹⁸⁵⁶⁶ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 71; Vujadin Popović, T. 43075–43076 (6. novembar 2013.).

¹⁸⁵⁶⁷ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 71; Vujadin Popović, T. 43076 (6. novembar 2013.). V. takođe P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 233, 235–236.

¹⁸⁵⁶⁸ V. par. 5436.

¹⁸⁵⁶⁹ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10984–10985.

¹⁸⁵⁷⁰ D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 18; Franc Kos, T. 42412–42413 (1. avgust 2013.).

¹⁸⁵⁷¹ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10983–10985; Franc Kos, T. 42413 (1. avgust 2013.). V. takođe Vujadin Popović, T. 43076–43081 (6. novembar 2013.); D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 71–72. Popović je takođe čuo da je u Dom kulture ubačena najmanje jedna ručna bomba. Vujadin Popović, T. 43080–43081 (6. novembar 2013.).

¹⁸⁵⁷² Franc Kos, T. 42413 (1. avgust 2013.).

¹⁸⁵⁷³ Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10985–10986, 10992; Vujadin Popović, D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 73. V. takođe Vujadin Popović, T. 43082 (6. novembar 2013.).

biti zahvalna."¹⁸⁵⁷⁴ U presretnutom razgovoru koji je vođen u 21:16 sati toga dana, Popović je rekao: "Pos' o sam završio [...] završio sve" i dodao da će se sljedećeg dana vratiti u komandu.¹⁸⁵⁷⁵

5442. Tokom forenzičkih uviđaja koji su obavljani u Domu kulture u Pilici u septembru 1996. i oktobru 1998., otkriveno je prisustvo ljudske krvi, kostiju i tkiva zalijepljenih po zidovima i podu, kao i znatna šteta izazvana oružjem i bombama.¹⁸⁵⁷⁶ Tragovi hitaca iz vatrenog oružja pronađeni su na zidu iza bine, što ukazuje na to da su zatočenici izvedeni na binu prije pogubljenja i da su na njih po svemu sudeći pucali vojnici koji su se nalazili na balkonu s pogledom na binu.¹⁸⁵⁷⁷ Osim toga, pronađene su čahure metaka koje su bile razbacane po prvom spratu, stepenicama i pored bine, kao i na zemlji ispred zgrade.¹⁸⁵⁷⁸

(c) Pokopavanje zatočenika ubijenih na Vojnoj ekonomiji
Branjevo i u Domu kulture u Pilici

5443. Ujutro 17. jula 1995., u bazi Inžinjerijske čete, Bogičević i Šekonjić su naredili Damjanu Lazareviću da ode na Vojnu ekonomiju Branjevo, gdje je trebalo iskopati jamu da bi se pokopala tijela ubijenih.¹⁸⁵⁷⁹ Lazareviću je rečeno da će ljudi iz zvorničkog komunalnog preduzeća pomoći oko utovarivanja tijela.¹⁸⁵⁸⁰ Lazarević je zatim naredio Cvijetinu Ristanoviću da utovari rovokopač "BGH-700" na labudicu i da se spremi za polazak na ekonomiju.¹⁸⁵⁸¹

5444. Lazarević i vozač su se vozili u jednom malom vozilu i stigli na Vojnu ekonomiju Branjevo između 08:00 i 09:00 sati.¹⁸⁵⁸² Po dolasku su naišli na grupu starijih civila koji su radili na

¹⁸⁵⁷⁴ D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 18; Franc Kos, T. 42413–42414 (1. avgust 2013.); Vujadin Popović, D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 73.

¹⁸⁵⁷⁵ P5079 (Presretnuti razgovor potpukovnika Popovića i Rašića, 16. juli 1995.), *e-court* str. 1. Popović je izjavio da je Trbić došao u kafić ubrzo nakon Bearinog govora i naredio Popoviću da se odmah javi u komandu Drinskog korpusa. Vujadin Popović, D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 74.

¹⁸⁵⁷⁶ Jean-René Ruez, T. 23852–23854 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 239–245. V. činjenice o kojima je presuđeno 1861, 1862, 1863.

¹⁸⁵⁷⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno 1862.

¹⁸⁵⁷⁸ Jean-René Ruez, T. 23856–23858 (30. januar 2012.); P4307 (Video-snimak Doma kulture u Pilici), u 00:03:15–00:04:09, 00:04:50–00:05:01, 00:09:10–00:09:11.

¹⁸⁵⁷⁹ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14459. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1851.

¹⁸⁵⁸⁰ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14459.

¹⁸⁵⁸¹ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5389–5390, 5400, 5418; P4583 (Knjiga dnevnih zapovijesti inžinjerijske čete Zvorničke brigade, 14.–19. juli 1995.), *e-court* str. 4 (bilješka za 17. juli sadrži naređenje "Rad BGH-700 u Branjevu" i "Prevoz BGH-700 s plato prikolicom u Branjevo"). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1850. Vijeće napominje da je Ristanović, premda je izjavio da je 17. jula na Vojnoj ekonomiji Branjevo vozio mašinu "G-700", kasnije potvrdio da je ustvari mislio na rovokopač BGH-700. Cvijetin Ristanović, P351 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13625.

¹⁸⁵⁸² Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14460. Automobil je ostao na putu, a Lazarević je pješice produžio do Vojne ekonomije Branjevo. Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14460.

ekonomiji.¹⁸⁵⁸³ Ristanović i jedan vozač su išli za njima u kamionu Mercedes 2626, koji je vukao prikolicu s natovarenim rovokopačem BGH-700.¹⁸⁵⁸⁴ Kada je i Ristanović tamo stigao, Lazarević mu je naredio da iskopa jamu.¹⁸⁵⁸⁵ Ristanović je vidio tijela na livadi udaljenoj oko sto metara od mjesta gdje je on radio.¹⁸⁵⁸⁶ Ubrzo potom došao je i Veljko Kovačević—radnik iz preduzeća "Birač-Holding"—u žutom utovarivaču ULT-220 i parkirao se na livadi pored tijela.¹⁸⁵⁸⁷

5445. Grupa starijih civila iz komunalnog preduzeća poslata je na Vojnu ekonomiju Branjevo zajedno s dvojicom-trojicom pripadnika bataljona "R", odnosno "Pozadinskog" bataljona Zvorničke brigade, da pomogne u operaciji pokopavanja.¹⁸⁵⁸⁸ Kada je Ristanović iskopao jamu, ta grupa ljudi je počela ručno da utovaruje tijela u kašiku utovarivača ULT-220, kojim su tijela zatim prenošena do grobnice.¹⁸⁵⁸⁹ Lazarević je ostao na ekonomiji do pred kraj cijelog procesa pokopavanja, a zatim je otišao, u neko doba između 19:00 i 20:00 sati.¹⁸⁵⁹⁰

5446. Istog tog dana, dok je operacija pokopavanja na Vojnoj ekonomiji Branjevo bila u toku, Milenko Tomić—vozač iz bataljona "R"—primio je od Radislava Pantića putni nalog da odveze

¹⁸⁵⁸³ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14460–14461. V. takođe Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5392; Milenko Tomić, P390 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21002; Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11317–11318. Ti stariji radnici civilni su povremeno izlazili iz zgrada na ekonomiji da bi posmatrali kako se odvija kopanje. Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14461.

¹⁸⁵⁸⁴ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5390–5391; P1172 (Evidencija rada vozila Zvorničke brigade, 1.-31. juli 1995.), str. 1–2 (gdje je zabilježeno da je Mercedes 2626 vozio u Branjevo 17. jula 1995. da bi prevezao "BG-700"). V. takođe Cvijetin Ristanović, P351 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13627.

¹⁸⁵⁸⁵ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5392; P659 (Skice koje je nacrtao Cvijetin Ristanović), str. 1 (gdje je prikazan položaj radionice i pomoćnih zgrada na Vojnoj ekonomiji Branjevo).

¹⁸⁵⁸⁶ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5393; P659 (Skice koje je nacrtao Cvijetin Ristanović), str. 1 (gdje je Ristanović obilježio mjesto na livadi na kojem su se nalazila tijela).

¹⁸⁵⁸⁷ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5394, 5401; Cvijetin Ristanović, P351 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 13631; Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14460, 14472, 14479; P176 (Putni radni list vozila Zvorničke brigade, 1.-31. juli 1995.) (gdje je zabilježeno da je Kovačević upravljao mašinom ULT-220 radi "iskop[a] rova u Branjevu" 17. jula 1995.); P4583 (Izvod iz knjige dnevnih zapovijesti inženjerijske čete Zvorničke brigade, 14.-19. juli 1995.), *e-court* str. 4 (bilješka za 17. juli 1995. sadrži naređenje: "Rad ULT-a 220 u Branjevu"). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1850; P657 (Brošura za utovarivač točkaš (ULT200)); Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14480–14481.

¹⁸⁵⁸⁸ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14459, 14461–14462.

¹⁸⁵⁸⁹ Cvijetin Ristanović, P652 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 5395–5396; Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14459, 14461–14465; P272 (Vazдушna fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio Damjan Lazarević); P273 (Vazдушna fotografija Vojne ekonomije Branjevo s oznakama koje je unio Damjan Lazarević). Dok se krio pod obližnjim mostom, svjedok KDZ333 je čuo zvuke mašina i vozila koja su neprekidno dolazila i odlazila. Svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3044–3045.

¹⁸⁵⁹⁰ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14462–14463.

kamion u Pilicu a odatle i u Kulu da bi pokupio neka vojna lica.¹⁸⁵⁹¹ Tomić je krenuo u kamionu TAM 130 koji je pripadao preduzeću "Metalno".¹⁸⁵⁹² Tomića je u Pilici zaustavio jedan vojnik, koji mu je rekao da parkira vozilo pored vrata Doma kulture u Pilici.¹⁸⁵⁹³

5447. Dvanaest pripadnika Radnog voda 1. bataljona—kojima je ranije toga dana Lakić naredio da idu u Dom kulture u Pilici—utovarili su tijela u dva žuta kamiona kiperasha.¹⁸⁵⁹⁴ Lakić je nadgledao cijelu operaciju utovarivanja, koja je završena oko 15:00 sati.¹⁸⁵⁹⁵ Dok je pomagao da se utovarivanje obavi, Bogdanović je vidio veliku gomilu leševa u civilnoj odjeći i druga tijela raštrkana po prostori, od kojih su neka bila sklupčana, a druga opružena.¹⁸⁵⁹⁶

5448. Tomić je dva puta vozio od Doma kulture u Pilici do Vojne ekonomije Branjevo prevozeći tijela.¹⁸⁵⁹⁷ Kada se prilikom druge vožnje vraćao u Pilicu, Tomića su zaustavili na jednoj raskrsnici i neki drugi vojnik mu je rekao da im više nije potreban.¹⁸⁵⁹⁸

¹⁸⁵⁹¹ Milenko Tomić, P390 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20997–20998, 21001, 21003, 21023. V. P662 (Spisak vojnih obveznika "R" bataljona, 6. decembar 1994.). Vijeće konstatuje da Tomić nije mogao da se sjeti kog je datuma obavljao taj zadatak. V. Milenko Tomić, P390 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21001. Međutim, imajući u vidu ukupne dokaze koji su mu predloženi, Vijeće smatra da se Tomićevo svjedočenje po tom pitanju odnosi na događaje koji su se odigrali 17. jula 1995.

¹⁸⁵⁹² Milenko Tomić, P390 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20997, 21022. V. takođe Milenko Tomić, P390 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21008–21013; P284 (Putni radni list vozila Zvorničke brigade za juli 1995. s oznakama koje je unio Milenko Tomić) (gdje je zabilježeno da je u kamion TAM 130 sipano gorivo na dan 17. jula 1995., što je potpisao Radislav Pantić); P285 (Putni radni list vozila Zvorničke brigade za juli 1995. s oznakama koje je unio Milenko Tomić) (gdje je zabilježena relacija na kojoj je Tomić vozio 17. jula 1995.).

¹⁸⁵⁹³ Milenko Tomić, P390 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21001, 21005. V. takođe Milenko Tomić, P390 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21006–21008; P661 (Skica koju je nacrtao Milenko Tomić); Jean-René Ruez, T. 23855 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 246. Taj vojnik se činio star oko 30 godina i bio je u staroj uniformi JNA. Milenko Tomić, P390 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21003.

¹⁸⁵⁹⁴ Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11314, 11328–11329. To su bili kamioni u kakvima se obično prevozi šljunak. Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11329. V. takođe Jean-René Ruez, T. 23855–23856 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 246 (vazдушna fotografija na kojoj se vidi kamion parkiran ispred Doma kulture u Pilici 17. jula 1995.).

¹⁸⁵⁹⁵ Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11328–11329, 11332.

¹⁸⁵⁹⁶ Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11330–11332. Bogdanović je vidio i tijela dvije žene. Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11330.

¹⁸⁵⁹⁷ Milenko Tomić, P390 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21001–21002; Jean-René Ruez, T. 23856 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 247 (gdje je prikazan put kojim su kamioni morali ići kada su prevozili tijela iz Doma kulture u Pilici do Vojne ekonomije Branjevo). Prilikom druge vožnje, pošto je stigao na Vojnu ekonomiju Branjevo, Tomić je vidio između pet i deset leševa koji su ležali na zemlji blizu mjesta gdje je parkirao kamion. Milenko Tomić, P390 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21005.

¹⁸⁵⁹⁸ Milenko Tomić, P390 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 21002–21003.

5449. Kao što dokazuje niz presretnutih razgovora koje je Vijeće uvrstilo u spis, Popović je nadgledao operaciju pokopavanja zatočenika, bosanskih Muslimana, koji su ubijeni na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici.¹⁸⁵⁹⁹

(d) Ponovno pokopavanje

5450. Dana 10. avgusta 1995., Madeleine Albright—tadašnja ambasadorica SAD-a u UN-u—obavijestila je Savjet bezbjednosti da povjerljive vazdušne fotografije koje je snimila Vlada Sjedinjenih Država i na kojima se vidi prekopavana zemlja ukazuju na postojanje masovnih grobnica povezanih s padom Srebrenice.¹⁸⁶⁰⁰

5451. Krajem septembra 1995., u okviru operacije ponovnog pokopavanja radi prikrivanja ubijanja u vezi sa Srebrenicom, što će biti detaljno razmotreno u daljem tekstu, tijela koja su prvobitno pokopana na Vojnoj ekonomiji Branjevo ponovo su pokopana u nekim od sekundarnih grobnica Čančarski put, kao što pokazuju forenzički dokazi o kojima se govori u daljem tekstu.¹⁸⁶⁰¹

Dana 21. marta 1996., Vlada Sjedinjenih Država objavila je određeni broj vazdušnih fotografija na kojima se vidi veliki broj tijela koja su ležala na polju u blizini Vojne ekonomije Branjevo 17. jula 1995.¹⁸⁶⁰² Nakon što je Albright posjetila grobnicu na Vojnoj ekonomiji Branjevo 22. marta 1996., optuženi je rekao Mladiću: "Spremljen je bio veliki šou za Olbrajtvu, ona je očekivala da će kod

¹⁸⁵⁹⁹ U presretnutom razgovoru vođenom u 12:42 sati 17. jula zabilježeno je kako Krstić—ili neko ko koristi šifru "Zlatar 1"—pokušava da dobije Popovića, ali ga obavještavaju da je Popović u Zvorniku i da će se vratiti kasno popodne. P4961 (Presretnuti razgovor majora Golića i Zlatara, 17. juli 1995.). V. takođe Richard Butler, T. 27604-27605 (18. april 2012.). U 12:44 sati istog dana, neko je pokušao da dobije Popovića za "Zlatar 1", a Trbić ga je obavijestio da je Popović otišao "prema onom zadatku". P5080 (Presretnuti razgovor Milorada Trbića i neidentifikovane osobe, 17. juli 1995.), *e-court* str. 1. U 12:49 sati, nepoznata osoba je rekla Trbiću da Popovića treba ostaviti da "završi te poslove na čemu radi". Trbić je odgovorio da Popović "na tome radi, znaš. Uglavnom je to priprema izvršena". P5081 (Presretnuti razgovor Milorada Trbića i neidentifikovane osobe, 17. juli 1995.), str. 1. U presretnutom razgovoru vođenom u 16:22 sati, zabilježeno je da je Popović obavio poziv u kojem izvještava da je "sve u redu, onaj pos'o odraden, gotovo [...] sve je privedeno kraju, nema nikakvih problema." P6702 (Presretnuti razgovor potpukovnika Popovića i neidentifikovane osobe, 17. juli 1995.); P4964 (Presretnuti razgovor potpukovnika Popovića i neidentifikovane osobe, 17. juli 1995.). U presretnutom razgovoru vođenom u 20:26 sati istog dana, zabilježeno je kako neidentifikovana osoba pita "Paju"—što je nadimak koji je koristio Golić—gdje je "Pop", odnosno Popović, a Pajo mu odgovara: "On je otiš'o kući, nikakav je, mogu ti reć'." P5330 (Presretnuti razgovor "Paje" i neidentifikovane osobe, 17. juli 1995.).

¹⁸⁶⁰⁰ P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 43.

¹⁸⁶⁰¹ V. odjeljak IV.C.1.g.v: Operacija ponovnog pokopavanja.

¹⁸⁶⁰² P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 43. V. P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), *e-court* str. 28. Na snimcima od 27. septembra 1995. takođe se vidi da je prekopana grobnica, koja je bila iskopana u julu 1995., a vidljivi su i rovokopač i utovarivač parkirani na prostoru ekonomije. P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 43. V. P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), *e-court* str. 30.

Pilice naći 1200 muslimanskih leševa, a oni su našli nekih 5 leševa."¹⁸⁶⁰³ Dan kasnije, optuženi je izdao naređenje da se formira mješovita vojno-civilna komisija za ekshumaciju tijela na području Pilice.¹⁸⁶⁰⁴

(e) Forenzički dokazi

5452. Kao što je gore navedeno, žrtve koje su prethodno bile zatočene u školi u Kuli pa zatim ubijene na Vojnoj ekonomiji Branjevo, kao i žrtve koje su ubijene u Domu kulture u Pilici, sve su pokopane u primarnu grobnicu na Vojnoj ekonomiji Branjevo, a kasnije su ponovo pokopane u sekundarne grobnice duž Čančarskog puta, o čemu će još biti riječi.¹⁸⁶⁰⁵ Pošto se forenzički dokazi koji se odnose na tijela pronađena u tim grobnicama ne mogu odvajati, Vijeće iznosi njihovu kombinovanu analizu u paragrafima koji slijede.

(i) Primarna grobnica na Vojnoj ekonomiji Branjevo

5453. Vazdušni snimci pokazuju da je grobnica na Vojnoj ekonomiji Branjevo—takođe poznata i kao grobnica u Pilici¹⁸⁶⁰⁶—nastala između 5. i 17. jula 1995., a da je prekopana između 21. i 27. septembra 1995.¹⁸⁶⁰⁷ Grobnica se nalazi pored kompleksa Vojne ekonomije Branjevo, na ivici velike obrađene njive, na oko 150 metara od šljunčanog prilaznog puta koji vodi do ekonomije.¹⁸⁶⁰⁸

¹⁸⁶⁰³ P1490 (Bilježnica Ratka Mladića, 16. januar-28. novembar 1996.), *e-court* str. 47. V. Dražen Erdemović, T. 25356 (27. februar 2012.); P6451 (Članak iz časopisa *Slobodna Bosna* pod naslovom "Ubio sam 'samo' stotinu ljudi", 22. mart 1996.); Jean-René Ruez, T. 23841–23842 (30. januar 2012.). V. takođe Richard Butler, T. 27632 (18. april 2012.). Upor. Radovan Radinović, T. 41582–41585 (19. juli 2013.); D3864 (Izveštaj vještaka Radovana Radinovića pod naslovom "Rukovodna nadležnost dr Radovana Karadžića u sistemu strategijskog komandovanja VRS", 2012.), par. 428.

¹⁸⁶⁰⁴ P3163 (Izveštaj Vojnog tužilaštva RS-a, 26. mart 1996.), *e-court* str. 2–3. Vijeće će u daljem tekstu govoriti o provođenju ovog naređenja. V. par. 5794.

¹⁸⁶⁰⁵ V. par. 5443–5448, 5461.

¹⁸⁶⁰⁶ William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3751; Dušan Janc, T 26968 (27. mart 2012.); P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 10. V. P4321 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 10, 17. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1852.

¹⁸⁶⁰⁷ Jean-René Ruez, T. 23844, 23847 (30. januar 2012.); P4308 (Knjiga s fotografijama i mapama koju je sačinio Jean-René Ruez, 22. juni 2009.), *e-court* str. 220, 228–230; Dean Manning, T. 25838–25839 (6. mart 2012.); P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), *e-court* str. 28–30.

¹⁸⁶⁰⁸ P4321 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 10, 17; Dean Manning, T 25838 (6. mart 2012.); P4306 (Video-snimak Vojne ekonomije Branjevo) na 00:02:02–00:02:30 (gdje se iz vazduha vidi kompleks Vojne ekonomije Branjevo), 00:03:17–00:03:22 (gdje se iz vazduha vidi grobnica); P4332 (Fotografija Vojne ekonomije Branjevo, 21. septembar 1995.); William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3751; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 43.

5454. Tu grobnicu je između 10. i 24. septembra 1996. ekshumirao tim za ekshumacije Međunarodnog suda, pod rukovodstvom Williama Haglunda.¹⁸⁶⁰⁹ Posmrtni ostaci pronađeni u grobnici su zatim pregledani pod rukovodstvom Roberta Kirschnera.¹⁸⁶¹⁰ William Haglund je pripremio izvještaj i o ekshumaciji grobnice i o rezultatima obdukcije posmrtnih ostataka koji su u njoj pronađeni.¹⁸⁶¹¹

5455. Grobnica na Vojnoj ekonomiji Branjevo duboka je otprilike tri metra i čini je rov čije su razmjere 28 s 10 metara.¹⁸⁶¹² U grobnici su pronađeni dokazi pljačkanja i neovlaštenog prekopavanja, što se, prije svega, vidi na vazдушnim snimcima, kao i iz toga što su u njoj pronađena tijela koji nisu cijela, i iz uzoraka zemljišta s površine grobnice.¹⁸⁶¹³

5456. U grobnici su pronađene najmanje 132 osobe.¹⁸⁶¹⁴ Sve osobe čiji je pol mogao biti utvrđen bile su muškarci.¹⁸⁶¹⁵ Utvrđeno je da su godine starosti žrtava bile u rasponu od 15 do 61, pri čemu

¹⁸⁶⁰⁹ William Haglund, T. 23874 (30. januar 2012.); William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3729; P4321 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 12, 14, 30, 82. V. takođe P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 3, 10; P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 43.

¹⁸⁶¹⁰ P4321 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 12, 82.

¹⁸⁶¹¹ William Haglund, T. 23874 (30. januar 2012.); P4321 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 1, 12, 82. V. takođe P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 43; P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 10.

¹⁸⁶¹² P4321 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 17; William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3751–3752, 3757, 3759; P4333 (Fotografija grobnice na Vojnoj ekonomiji Branjevo); William Haglund, T. 23893 (31. januar 2012.).

¹⁸⁶¹³ Dean Manning, T. 25838–25839 (6. mart 2012.); P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), *e-court* str. 29–30; P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 9, 18, 42–43. V. takođe P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 10; Dean Manning, 25845–25846, 25848 (6. mart 2012.); William Haglund, T. 23893, 23959 (31. januar 2012.).

¹⁸⁶¹⁴ William Haglund, T. 23894 (31. januar 2012.); William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3752; P4321 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 10, 55, 80; P4037 (Izvještaj vještaka Josefa Baraybara pod naslovom "Procjena minimalnog broja osoba koje je MKSJ ekshumirao od 1996. do 2001.", 4. januar 2004.), str. 7; P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 43.

¹⁸⁶¹⁵ P4321 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 11, 55–60, 80. V. takođe P4322 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio II", 15. juni 1998.); P4323 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio III", 15. juni 1998.); P4324 (Izvještaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio IV", 15. juni

je većina žrtava imala više od 25 godina.¹⁸⁶¹⁶ Sve žrtve su pronađene u civilnoj odjeći, s izuzetkom jedne, koja je na sebi imala hlače vojničkog tipa.¹⁸⁶¹⁷ Osim toga, u grobnici su pronađena dva poveza za oči i 83 ligature.¹⁸⁶¹⁸ Kao uzrok smrti za najmanje 130 tijela navedene su strijelne rane.¹⁸⁶¹⁹

5457. Do 13. januara 2012., na osnovu analize DNK, 138 osoba iz grobnice na Vojnoj ekonomiji Branjevo identifikovano je kao osobe koje su se vodile kao nestale poslije zauzimanja Srebrenice.¹⁸⁶²⁰

-
- 1998.); P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 44; činjenica o kojoj je presuđeno 1853.
- ¹⁸⁶¹⁶ P4321 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 11, 55–60, 80. V. takođe P4322 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio II", 15. juni 1998.); P4323 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio III", 15. juni 1998.); P4324 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio IV", 15. juni 1998.); P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 43–44; P4030 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o antropološkom pregledu ljudskih ostataka iz istočne Bosne tokom 1999. godine", 8. decembar 1999.), *e-court* str. 12.
- ¹⁸⁶¹⁷ P4321 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 11, 61, 81. V. takođe P4322 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio II", 15. juni 1998.); P4323 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio III", 15. juni 1998.); P4324 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio IV", 15. juni 1998.).
- ¹⁸⁶¹⁸ P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 10, 43–44, 120–121, 131; P4505 (Zbirka fotografija pod naslovom "Povezi za oči i ligature iz Srebrenice – tom 1: Kozluk, Čančarski put 3 i 12 i Vojna ekonomija Branjevo (Pilica)", str. 276–277, 378; P4507 (Tabela fotografija poveza za oči i ligatura i mjesta na kojima su se nalazili); P4508 (Kolažna fotografija poveza za oči iz Srebrenice, 5. mart 2012.); P4509 (Kolažna fotografija ligatura iz Srebrenice, 5. mart 2012.). V. takođe P4321 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 11, 61, 80; William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3755; P4336 (Fotografija ljudskih posmrtnih ostataka); činjenica o kojoj je presuđeno 1854.
- ¹⁸⁶¹⁹ P4321 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.), *e-court* str. 11–12, 56–60, 62, 80–81. V. takođe P4322 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio II", 15. juni 1998.); P4323 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio III", 15. juni 1998.); P4324 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio IV", 15. juni 1998.); P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 9–10, 44; činjenica o kojoj je presuđeno 1853.
- ¹⁸⁶²⁰ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 3, 10, 41; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 122–128 (pod pečatom). V. takođe P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.).

(ii) Sekundarne grobnice duž Čančarskog puta

5458. Od 13 poznatih sekundarnih masovnih grobnica duž Čančarskog puta,¹⁸⁶²¹ samo su grobnice Čančarski put 4 do 6 i 8 do 12 povezane s primarnom grobnicom na Vojnoj ekonomiji Branjevo.¹⁸⁶²²

5459. Tim vještaka Međunarodnog suda, koji je predvodio Richard Wright, izvršio je ekshumaciju grobnice Čančarski put 12 u periodu od 10. do 25. maja 1998.¹⁸⁶²³ Zatim je posmrtni ostatke koji su tamo pronađeni pregledao tim patologa pod rukovodstvom Christophera Lawrencea.¹⁸⁶²⁴ Mada je tim vještaka Međunarodnog suda pod rukovodstvom Richarda Wrighta pregledao i sondirao grobnice Čančarski put 4, 6, 8, 9 i 10, ekshumacija ovih grobnica prepuštena je Vladi BiH 2001. godine.¹⁸⁶²⁵ Grobnice Čančarski put 5 i 11 ekshumirao je KNO BiH, 2002. odnosno 2001. godine.¹⁸⁶²⁶

5460. Vazdušni snimci pokazuju da su grobnice Čančarski put 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11 i 12 prvi put iskopane otprilike između 7. i 27. septembra 1995., a zatrpane prije 2. oktobra 1995.¹⁸⁶²⁷ Vijeće napominje da je od svih sekundarnih grobnica koje su povezane s grobnicom na Vojnoj ekonomiji

¹⁸⁶²¹ V. par. 5408.

¹⁸⁶²² P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 41–42. V. par. 5461. Vijeće napominje da su vještaci Međunarodnog suda prethodno povezali grobnice Čančarski put 4, 5 i 6 sa stratištem u Kozluku na osnovu toga što je u tim grobnicama pronađeno zeleno staklo; međutim, analizom DNK je kasnije potvrđeno da su te sekundarne grobnice povezane s primarnom grobnicom na Vojnoj ekonomiji Branjevo. P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 40. V. takođe Dušan Janc, T. 26990 (27. mart 2012.) (gdje se navodi da je grobnica Čančarski put 4 povezana sa stratištem na Vojnoj ekonomiji Branjevo). Kao što je gore navedeno, iako grobnica Čančarski put 7 sadrži posmrtni ostatke jedne osobe čija je DNK takođe pronađena i u grobnici Čančarski put 11, Vijeće smatra da ta grobnica nije povezana s grobnicom na Vojnoj ekonomiji Branjevo, već s primarnom grobnicom u Kozluku. V. par. 5411, fusnota 18449.

¹⁸⁶²³ P4000 (Izvještaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 10; Richard Wright, T. 22276 (1. decembar 2011.); Dean Manning, T. 25841 (6. mart 2012.). V. takođe P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 20; P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 47.

¹⁸⁶²⁴ Christopher Lawrence, T. 22447 (8. decembar 2011.); Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3978–3980; P4064 (Tabela primarnih i sekundarnih grobnica); P4054 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Čančarski put 12, izvršenoj u avgustu 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 3, 52.

¹⁸⁶²⁵ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 16–19.

¹⁸⁶²⁶ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 17, 19.

¹⁸⁶²⁷ P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), *e-court* str. 70–73, 76–88; P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 46; Dean Manning, T. 25839–25841 (6. mart 2012.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1855 (u vezi s grobnicom Čančarski put 12).

Branjevo, forenzičke dokaze primilo samo u vezi s grobnicom Čančarski put 12. Iz grobnice Čančarski put 12 izvađeni su posmrtni ostaci najmanje 177 osoba, uključujući 43 netaknuta tijela.¹⁸⁶²⁸ Forenzički dokazi koje je Vijeće pregledalo pokazuju da su sve žrtve iz grobnice Čančarski put 12 čiji je pol mogao da se utvrdi bile muškarci.¹⁸⁶²⁹ Mada je većina žrtava imala više od 25 godina, pet osoba je bilo starosti između 8 i 13 godina.¹⁸⁶³⁰ Osim toga, u grobnici je pronađeno najmanje šest poveza za oči i 16 ligatura.¹⁸⁶³¹ U slučaju 39 od 43 kompletna tijela, uzrok smrti su strijelne rane; uzrok smrti preostale četiri osobe nije utvrđen.¹⁸⁶³² Iako vještaci nisu mogli

¹⁸⁶²⁸ P4054 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Čančarski put 12, izvršenoj u avgustu 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2–3, 14, 43; Richard Wright, P3999 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3660. V. takođe P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 33.

¹⁸⁶²⁹ P4054 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Čančarski put 12, izvršenoj u avgustu 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 14. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 47; P4030 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o antropološkom pregledu ljudskih ostataka iz istočne Bosne tokom 1999. godine", 8. decembar 1999.), *e-court* str. 11.

¹⁸⁶³⁰ P4054 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Čančarski put 12, izvršenoj u avgustu 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 14. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 47–48; P4030 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o antropološkom pregledu ljudskih ostataka iz istočne Bosne tokom 1999. godine", 8. decembar 1999.), *e-court* str. 9, 12.

¹⁸⁶³¹ P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 48; P4505 (Zbirka fotografija pod naslovom "Povezi za oči i ligature iz Srebrenice – tom 1: Kozluk, Čančarski put 3 i 12 i Vojna ekonomija Branjevo (Pilica)", str. 361–377, 381–389; P4507 (Tabela fotografija poveza za oči i ligatura i mjesta na kojima su se nalazili); P4508 (Kolažna fotografija poveza za oči iz Srebrenice, 5. mart 2012.); P4054 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Čančarski put 12, izvršenoj u avgustu 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 25, 28–36; Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*); P4061 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o ligaturama pronađenim u grobnici u C12", 17. juni 1999.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1857. Vijeće napominje da su ligature pronađene i u ostalim sekundarnim grobnicama povezanim s grobnicom na Vojnoj ekonomiji Branjevo, s izuzetkom grobnice Čančarski put 4. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 15. Isto tako, u grobnicama Čančarski put 5, 6, 8, 9 i 10 pronađeni su povezi za oči. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 15.

¹⁸⁶³² P4054 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Čančarski put 12, izvršenoj u avgustu 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 3, 43–51. V. P4054 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Čančarski put 12, izvršenoj u avgustu 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 20; D1978 (Šematski prikaz tijela s oznakama koje je unio Christopher Lawrence); Christopher Lawrence, T. 22488–22492 (8. decembar 2011.) (gdje Lawrence govori o svom zaključku da veliki broj strijelnih rana pronađen na tri tijela ukazuje na mogućnost da su takve povrede možda namjerno nanijete radi onesposobljavanja i izazivanja bola). V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 48; činjenica o kojoj je presuđeno 1856.

da navedu uzrok smrti u vezi s preostalim dijelovima tijela koje su ispitali, povrede na većini tih posmrtnih ostataka odgovarale su strijelnim ranama.¹⁸⁶³³

5461. Forenzičko vještačenje pokazalo je da je Čančarski put 12 sekundarna grobnica povezana s grobnicom na Vojnoj ekonomiji Branjevo.¹⁸⁶³⁴ Prvo, pokrivni sloj grobnice Čančarski put 12 sadržavao je grumenje zemlje i vegetaciju koji su očigledno bili s nekog drugog mjesta, uključujući i strnjiku s polja žitarica, što se poklapalo s dokazima da je grobnica na Vojnoj ekonomiji Branjevo bila primarna.¹⁸⁶³⁵ Drugo, utvrđeno je da između primarne grobnice na Vojnoj ekonomiji Branjevo i sekundarnih grobnica Čančarski put 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11 i 12 postoji povezanost na osnovu DNK.¹⁸⁶³⁶ Do 13. januara 2012., analizom DNK, 1.597 žrtava iz grobnica Čančarski put koje su povezane s primarnom grobnicom na Vojnoj ekonomiji Branjevo identifikovano je kao osobe koje su se vodile kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice: 180 iz grobnice Čančarski put 4; 290 iz grobnice Čančarski put 5; 183 iz grobnice Čančarski put 6; 49 iz grobnice Čančarski put 8; 209 iz

¹⁸⁶³³ P4054 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Čančarski put 12, izvršenoj u avgustu 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 3, 32, 40, 43–51; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 20, 47–48.

¹⁸⁶³⁴ Richard Wright, T. 22276, 22282 (1. decembar 2011.); P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 10, 21–22; Christopher Lawrence, P4051 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3999. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 10; činjenica o kojoj je presuđeno 1855; P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 19, 37 (gdje se zaključuje da su se tijela raspala prilikom premještanja iz primarne u sekundarnu grobnicu).

¹⁸⁶³⁵ P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 21–22; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 47.

¹⁸⁶³⁶ Konkretna povezanost je sljedeća: jedna osoba čiji su posmrtni ostaci pronađeni i na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u grobnici Čančarski put 4; dvije na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u grobnici Čančarski put 8; 28 na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u grobnici Čančarski put 9; šest na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u grobnici Čančarski put 11; i četiri na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u grobnici Čančarski put 12. P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Azurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 48; Dušan Janc, T. 26968–26970 (27. mart 2012.). Vijeće napominje da je Dušan Dunjić osporavao povezanost primarnih i sekundarnih grobnica uspostavljen na osnovu DNK, a posebno da je na osnovu 310 DNK veza "bez osnova zaključeno" da 4.049 tijela potiče iz više primarnih masovnih grobnica, uključujući Vojnu ekonomiju Branjevo. D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 24. V. takođe Završni podnesak odbrane, par. 2607–2608. Vijeće nadalje napominje da Dušan Dunjić tvrdi da postoji mogućnost da su neke od grobnica Čančarski put ustvari primarne grobnice u odnosu na druge grobnice Čančarski put. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 16–17. Međutim, pošto je ocijenilo ukupne dokaze u vezi s ovim pitanjem, Vijeće prihvata Jancov izvještaj i zaključke sadržane u njemu.

grobnice Čančarski put 9; 378 iz grobnice Čančarski put 10; 140 iz grobnice Čančarski put 11; i 168 iz grobnice Čančarski put 12.¹⁸⁶³⁷

5462. Vijeće ima u vidu primjedbu Dušana Dunjića da se u slučaju da je DNK određene osobe pronađena u više grobnica, takva osoba ne smije brojati u obje grobnice, što je slučaj s grobnicama Čančarski put 7 i Čančarski put 11.¹⁸⁶³⁸ Međutim, Vijeće napominje da prilikom računanja ukupnog broja identifikovanih osoba za primarnu grobnicu na Vojnoj ekonomiji Branjevo i sekundarne grobnice koje su s njom povezane, Janc nije u taj broj uključio nijednu od identifikovanih osoba iz grobnice Čančarski put 7, jer su te osobe uračunate u ukupni broj žrtava iz Kozluka.¹⁸⁶³⁹ Shodno tome, pošto je ocijenilo ukupne dokaze u vezi s ovim pitanjem, Vijeće prihvata Jancov izvještaj i zaključke sadržane u njemu, a posebno činjenicu da je grobnica Čančarski put 7 povezana s primarnom grobnicom u Kozluku.

(f) Zaključak

5463. Na osnovu analize DNK, 1.735 osoba pronađenih u grobnici na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u sekundarnim grobnicama duž Čančarskog puta koje su s njom povezane identifikovano je kao osobe koje su se vodile kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice.¹⁸⁶⁴⁰ Taj broj se poklapa s drugim dokazima predloženim Vijeću: Ahmo Hasić je procijenio da je na Vojnoj ekonomiji Branjevo ubijeno 1.000 do 1.500 ljudi,¹⁸⁶⁴¹ a Erdemović je procijenio da je tamo ubijeno između 1.000 i 1.200 zatočenika, bosanskih Muslimana.¹⁸⁶⁴² Kad je riječ o broju osoba ubijenih u Domu kulture u Pilici, Bogdanović je procijenio da ih je tamo bilo oko 500.¹⁸⁶⁴³

¹⁸⁶³⁷ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 16–20, 41–43; P4771 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 201–225, 232–273. V. takođe P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.); Dean Manning, T. 25841 (6. mart 2012.).

¹⁸⁶³⁸ D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 14–15.

¹⁸⁶³⁹ V. P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 40–41. Janc je izjavio da on nikada nije ubrajao reasocijacije i da, prema tome, nije duplirao lica čiji je DNK pronađen u dvije grobnice. Dušan Janc, T. 26950 (27. mart 2012.).

¹⁸⁶⁴⁰ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 40–41.

¹⁸⁶⁴¹ Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1205, 1229. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1844.

¹⁸⁶⁴² Dražen Erdemović, P332 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 10983. V. takođe Dražen Erdemović, T. 25384–25386 (28. februar 2012.). Ali v. Završni podnesak odbrane, par. 2546; D3927 (Izjava

5464. Na osnovu tih dokaza, Vijeće je zaključilo da su pripadnici snaga bosanskih Srba, među kojima su bili pripadnici 10. diverzantskog voda i vojnici VRS-a iz Bratunca, 15. i 16. jula 1995. ubili najmanje 1.735 muškaraca, bosanskih Muslimana, u školi u Kuli, na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici. Neki od tih muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijeni su u školi u Kuli, oko 1.200 ih je ubijeno na Vojnoj ekonomiji Branjevo, a oko 500 ih je ubijeno u Domu kulture u Pilici.

g. Posljedice pada Srebrenice

i. *Otvaranje koridora za prolazak kolone*

5465. Ujutro 13. jula 1995., grupe iz kolone muškaraca, bosanskih Muslimana, ušle su na područje Bratunca i stupile u borbu s pripadnicima snaga bosanskih Srba.¹⁸⁶⁴⁴ Snage bosanskih Srba tog dana su već bile uvjerene da se dijelovi kolone, koju su predvodili Zulfo Tursunović i Ibrahim Mandžić, pripremaju za proboj prema Tuzli.¹⁸⁶⁴⁵ U ranim jutarnjim satima 14. jula, napredujući prema Tuzli, pripadnici kolone izvršili su napad na položaje bosanskih Srba u Milićima.¹⁸⁶⁴⁶ Zvornička brigada je očekivala dolazak kolone na područje Zvornika i pripremala se

svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 23 (gdje je svjedok izjavio da je na Vojnoj ekonomiji Branjevo ubijeno između 350 i 370 ljudi). Prema Kosovim riječima, na Ekonomiju je toga dana došlo osam autobusa punih zatočenika, pri čemu je u svaki autobus moglo stati otprilike 50 ljudi; međutim, osmi autobus je bio poluprazan. D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 16, 22–23; Franc Kos, T. 42386–42387 (1. avgust 2013.). Vijeće, međutim, napominje da je Kos prilikom ranijeg razgovora s jednim istražiteljem tužilaštva procijenio da su pripadnici odreda ubili zatočenike iz 11 autobusa koji su došli iz škole u Kuli, a da su vojnici iz Bratunca strijeljali zatočenike iz autobusa koji su došli poslije toga; te da je, prema tome, na Vojnoj ekonomiji Branjevo ukupno ubijeno između 600 i 700 zatočenika. V. Franc Kos, T. 42368–42370 (31. juli 2013.), T. 42389–42392 (1. avgust 2013.). Kos je pokušao da ospori Erdemovićevo svjedočenje da je na Vojnoj ekonomiji Branjevo ubijeno 1.200 ljudi tvrdeći da je svaki od vojnika imao samo po jedan borbeni komplet, koji se sastoji od pet okvira municije sa po 30 metaka, i da niko od vojnika nije dobio dodatnu municiju; prema Kosovim riječima, on nije potrošio svoj cijeli borbeni komplet od 150 metaka, već je ispalio samo četiri okvira municije. D3927 (Izjava svjedoka Franca Kosa od 26. jula 2013.), str. 22–24; Franc Kos, T. 42360–42362 (31. juli 2013.), T. 42384–42387 (1. avgust 2013.). Imajući u vidu sve dokaze koji Vijeću stoje na raspolaganju, Vijeće ne prihvata Kosovu procjenu broja žrtava ubijenih na Vojnoj ekonomiji Branjevo.

¹⁸⁶⁴³ Bogdanović je izjavio da je čuo da je u Domu bilo 550 leševa; iako ih on nije brojao, procijenio je da je ta brojka razumna. Jevto Bogdanović, P385 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11333. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1860.

¹⁸⁶⁴⁴ V. par. 5162–5163.

¹⁸⁶⁴⁵ P5098 (Izveštaj MUP-a RS-a, 13. juli 1995.); P5099 (Izveštaj RJB-a Bijeljina, 13. juli 1995.); P5092 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 14. juli 1995.), str. 1; P4579 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 13. juli 1995.). V. takođe P5145 (Izveštaj Drinskog korpusa, 13. juli 1995.), str. 1; P5093 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 14. juli 1995.), str. 1; P4389 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 13. juli 1995.), str. 1; Dragan Kijac, T. 44337–44338 (3. decembar 2013.).

¹⁸⁶⁴⁶ P5136 (Bilten dnevnih događaja CJB-a Zvornik, 13.-14. juli 1995.), str. 2; svjedok KDZ122, T. 26259 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica). V. P5093 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 14. juli 1995.), str. 1.

za to.¹⁸⁶⁴⁷ Obrenović, koji je u Pandurevićevom odsustvu obavljao dužnost komandanta Zvorničke brigade, organizovao je logistiku za potrebe odbrane.¹⁸⁶⁴⁸

5466. Kao što se i očekivalo, kasnije 14. jula ljudi iz kolone napali su položaje Zvorničke brigade.¹⁸⁶⁴⁹ To je imalo za posljedicu da je dio kolone prošao kroz linije bosanskih Srba u Zvorniku i nastavio ka Tuzli.¹⁸⁶⁵⁰ Prilikom tog proboja, muškarci, bosanski Muslimani, zarobili su Zorana Jankovića, komandira dobojskog voda PJP-a, i još šestoricu pripadnika MUP-a i VRS-a.¹⁸⁶⁵¹ Negdje oko 20:20 sati, kolona duga oko dva-tri kilometra primijećena je na području Jošanice i Liplja.¹⁸⁶⁵² Te noći, Obrenović je tražio od Komande Drinskog korpusa da obezbijedi pojačanje.¹⁸⁶⁵³ U 22:27 sati, Jokić je obavijestio Miletića o problemima s kolonom, a Miletić je zatražio od Jokića da vidi s Vasićem, i dodao: "Nek se kupi sve živo [...] Sve što može da nosi pušku da ide gore".¹⁸⁶⁵⁴ Jokić je objasnio: "Ima jedna velika grupa, ide ovamo [...] imamo nekih problema [...] a ovi su mi obećali nekih pojačanja, ali nikako da stigne..." i dodao: "Obrenović je stvarno [...] maksimalno angažovan... svi smo maksimalno angažovani vjerujte... *najviše nas je upropastio ovaj paket...* a od jutros izveštavamo o broju ljudi pa... ovaj, eto."¹⁸⁶⁵⁵

¹⁸⁶⁴⁷ V. P4579 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 13. juli 1995.) (u kojem se detaljno navode pripreme izvršene u zoni odgovornosti Zvorničke brigade radi blokiranja kolone).

¹⁸⁶⁴⁸ V. Ljubo Bojanović, P116 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 11711–11714 (gdje je svjedok izjavio da ga je Obrenović zvao u 02:00 sata 14. jula i tražio da se na područje Maričića i Snagova upute ljudstvo i materijalno-tehnička sredstva); Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11596, 11598 (gdje je svjedok izjavio da je između 08:00 i 09:00 sati 14. jula primio poziv od Obrenovića, koji je od njega tražio da u kasarnu u preduzeću "Standard" pošalje 40 ljudi koji bi zatim bili upućeni u Snagovo).

¹⁸⁶⁴⁹ P4586 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 15. juli 1995.), str. 1; P136 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 14. juli 1995.); P178 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 14. juli 1995.); svjedok KDZ122, T. 26260–26261, 26263 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica). V. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6747–6748.

¹⁸⁶⁵⁰ P4981 (Izvjestaj RDB-a Sarajevo, 15. juli 1995.). V. P178 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 14. juli 1995.).

¹⁸⁶⁵¹ P4981 (Izvjestaj RDB-a Sarajevo, 15. juli 1995.). V. takođe P5138 (Izvjestaj CJB-a Zvornik, 16. juli 1995.), str. 2; D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 37. Zoran Jovanović je ranije toga dana s pojačanjem upućen na područje Snagova. Ljubo Bojanović, P116 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 11712; P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 2 (pod pečatom). V. takođe Ljubo Bojanović, P116 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 11716, 11718–11719, 11754, 11756–11758.

¹⁸⁶⁵² P137 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 14. juli 1995.).

¹⁸⁶⁵³ [REDIGOVANO]; P137 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 14. juli 1995.). V. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6745–6748. U presretnutom razgovoru, vođenom 14. jula u 20:38 sati, Živanović je naredio Jokiću—koji je u to vrijeme bio dežurni oficir u Zvorničkoj brigadi—da kaže Obrenoviću da treba "lokaciju [...] okružiti [...] dobro je pritisnuti i polako, lagano, lagano". P5294 (Presretnuti razgovor majora Dragana Jokića i generala Milenka Živanovića, 14. juli 1995.), str. 1. Živanović je takođe obavijestio Jokića da će pojačanje stići sljedećeg jutra. P5294 (Presretnuti razgovor majora Dragana Jokića i generala Milenka Živanovića, 14. juli 1995.), str. 1. Ali v. D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 40 (gdje Živanović poriče da je učestvovao u tom razgovoru i tvrdi da nikada nije razgovarao s Jokićem).

¹⁸⁶⁵⁴ P5071 (Presretnuti razgovor, 14. juli 1995.), str. 1–2.

¹⁸⁶⁵⁵ P5071 (Presretnuti razgovor, 14. juli 1995.), str. 1–2. Miletić je insistirao da Jokić stupi u kontakt s Vasićem. P5071 (Presretnuti razgovor, 14. juli 1995.), str. 2.

5467. U ranim jutarnjim satima 15. jula, muslimanske snage iz Srebrenice, koje su se nalazile na čelu kolone, napale su položaje Zvorničke brigade, nakon čega su uslijedile žestoke borbe, koje su trajale cijelog dana.¹⁸⁶⁵⁶ U 08:55 sati, Pandurević je obaviješten o kretanju kolone i o situaciji u zoni rasporeda 4., 6. i 7. bataljona Zvorničke brigade.¹⁸⁶⁵⁷ Između 09:00 i 10:00 sati, Pandurević je ponovo informisan o veličini kolone i akcijama koje se izvode protiv nje.¹⁸⁶⁵⁸ Na osnovu Pandurevićevog zahtjeva za pojačanje, jedna četa 1. krajiškog korpusa poslata je da pomogne Zvorničkoj brigadi u akcijama protiv kolone.¹⁸⁶⁵⁹

5468. Tokom tog dana, Obrenović se sastao s Vasićem u kasarni u preduzeću "Standard" i razgovarao s njim o otvaranju koridora kako bi se koloni omogućio prolazak.¹⁸⁶⁶⁰ Obrenović je pokušao da stupi u kontakt s Pandurevićem da bi on taj plan odobrio, ali je Pandurević bio nedostupan pošto je bio na putu nazad u Zvornik.¹⁸⁶⁶¹ Obrenović je umjesto njega kontaktirao Miletića, koji se nalazio u Glavnom štabu, i zatražio njegovo odobrenje za otvaranje koridora.¹⁸⁶⁶² Miletić je odbio taj zahtjev i rekao Obrenoviću da kolonu treba uništiti.¹⁸⁶⁶³ Vasić je zatim zatražio odobrenje od jednog savjetnika iz MUP-a, ali ni od njega nije dobio traženu dozvolu.¹⁸⁶⁶⁴ Obrenović je potom kontaktirao Krstića, koji mu je rekao da ne treba da brine da bi Zvornik mogao pasti, jer stižu Pandurević i Vukovi s Drine.¹⁸⁶⁶⁵ Krstić je izdao naređenje da se dio snaga Zvorničke brigade i Podrinjskog odreda specijalnih snaga vrati u svoju zonu odgovornosti da bi se spriječile posljedice eventualnog napada na Zvornik i spajanje muslimanskih jedinica iz Srebrenice i Tuzle.¹⁸⁶⁶⁶ Krstić je nadalje naredio snagama Zvorničke brigade i MUP-a koje su se već nalazile u

¹⁸⁶⁵⁶ P179 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 15. juli 1995.); P4586 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 15. juli 1995.), str. 1; P138 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 15. juli 1995.), str. 1; P5191 (Izvještaj CJB-a Zvornik, 15. juli 1995.), str. 2; P4582 (Dnevnik operativnog dežurstva IKM-a Zvorničke brigade, juli-oktobar 1995.), str. 7; P4585 (Bilježnica dežurnog oficira Zvorničke brigade, 29. maj-27. juli 1995.), *e-court* str. 69; P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 5 (pod pečatom); P4587 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 16. juli 1995.); P5139 (Bilten dnevnih događaja CJB-a Zvornik, 15-16. juli 1995.), str. 2; P5094 (Izvještaj RDB-a Sarajevo, 16. juli 1995.), str. 1; P5138 (Izvještaj CJB-a Zvornik, 16. juli 1995.), str. 1; P5095 (Izvještaj RDB-a Sarajevo, 16. juli 1995.), str. 2; P180 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 16. juli 1995.), str. 1; P5140 (Bilten dnevnih događaja CJB-a Zvornik, 16.-17. juli 1995.), str. 2; P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 3. V. takođe P5117 (Izvještaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 15. juli 1995.), str. 2.

¹⁸⁶⁵⁷ P5304 (Presretnuti razgovor Vinka Pandurevića, Sretena Miloševića i Miladina Mijatovića, 15. juli 1995.), str. 2.

¹⁸⁶⁵⁸ P5302 (Presretnuti razgovor Vinka Pandurevića i Miladina Mijatovića, 15. juli 1995.), str. 1.

¹⁸⁶⁵⁹ P5122 (Izvještaj Glavnog štaba VRS-a, 15. juli 1995.).

¹⁸⁶⁶⁰ [REDIGOVANO].

¹⁸⁶⁶¹ [REDIGOVANO].

¹⁸⁶⁶² [REDIGOVANO].

¹⁸⁶⁶³ [REDIGOVANO].

¹⁸⁶⁶⁴ [REDIGOVANO].

¹⁸⁶⁶⁵ [REDIGOVANO].

¹⁸⁶⁶⁶ D4847 (Naređenje Drinskog korpusa, 15. juli 1995.).

Zvorniku da preduzmu sve mjere na blokiranju, po mogućnosti razbijanju i zarobljavanju snaga bosanskih Muslimana do dolaska pojačanja.¹⁸⁶⁶⁷

5469. Pandurević je stigao u kasarnu u preduzeću "Standard" 15. jula, nešto prije podneva.¹⁸⁶⁶⁸ U prvi mah je bio protiv ideje da se otvori koridor i naredio je Obrenoviću da nastavi da se bori protiv kolone.¹⁸⁶⁶⁹ Pandurević je ponudio snagama bosanskih Muslimana da će civili iz kolone biti pušteni ukoliko se naoružani ljudi iz kolone predaju; međutim, oni su to odbili, tražeći da i civili i naoružani ljudi iz kolone budu zajedno pušteni.¹⁸⁶⁷⁰ Pandurević je tražio pojačanje, pa su dodatne jedinice snaga bosanskih Srba prebačene u zonu odgovornosti Zvorničke brigade da pomognu u akcijama protiv kolone.¹⁸⁶⁷¹ Otprilike u 23:00 sati, Vasić je izvijestio optuženog, između ostalih, da su hitno potrebne dodatne snage za čišćenje terena i uništavanje kolone jer postoji opasnost da ona ugrozi područje Zvornika.¹⁸⁶⁷²

5470. U jutarnjim satima 16. jula, jedinice Zvorničke brigade su i dalje imale velike gubitke u borbama s kolonom, a više hiljada bosanskih Muslimana probilo se kroz linije bosanskih Srba u rejonu Baljkovice.¹⁸⁶⁷³ U 07:06 sati, dok se nalazio na IKM-u, Pandurević je obavijestio jednu neidentifikovanu osobu da borbe traju cijelo jutro.¹⁸⁶⁷⁴ U tom razgovoru, Pandurević je rekao da je glavnina neprijateljskih snaga okružena u rejonu Baljkovica i da je, "onda masa kad je nagnula" pozadi po dubini teritorije pod kontrolom Zvorničke brigade, vojska VRS-a pobjegla, omogućivši neprijateljskim snagama da uzmu dvije samohotke.¹⁸⁶⁷⁵ Pandurević je tvrdio da su svi ljudi iz kolone naoružani i objasnio da "dole" ima nekoliko ranjenika i da ne može da ih izvuče.¹⁸⁶⁷⁶ Neidentifikovani sagovornik obavijestio je Pandurevića da će pomoć stići i da je on upotrijebi po

¹⁸⁶⁶⁷ D4847 (Naređenje Drinskog korpusa, 15. juli 1995.).

¹⁸⁶⁶⁸ **[REDIGOVANO]**. Pandurević nije bio u kasarni "Standard" još od 4. jula jer je prvo komandovao jednom jedinicom prilikom zauzimanja Srebrenice, a zatim je bio u Žepi. **[REDIGOVANO]**.

¹⁸⁶⁶⁹ **[REDIGOVANO]**.

¹⁸⁶⁷⁰ P138 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 15. juli 1995.).

¹⁸⁶⁷¹ P138 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 15. juli 1995.); P4586 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 15. juli 1995.), str. 1; D4131 (Izvod iz dnevnika Istočnobosanskog korpusa, od 5. marta 1995. do 12. juna 1996.), *e-court* str. 4; Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 13168–13175, 13179–13181. V. P5302 (Presretnuti razgovor Vinka Pandurevića i Miladina Mijatovića, 15. juli 1995.), str. 2; P5122 (Izvještaj Glavnog štaba VRS-a, 15. juli 1995.); P5117 (Izvještaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 15. juli 1995.), str. 1.

¹⁸⁶⁷² P5137 (Izvještaj CJB-a Zvornik, 15. juli 1995.).

¹⁸⁶⁷³ P4587 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 16. juli 1995.); P180 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 16. juli 1995.), str. 1; **[REDIGOVANO]**; P5322 (Presretnuti razgovor Vinka Pandurevića i neidentifikovane osobe, 16. juli 1995.), str. 1; P5388 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 17. juli 1995.), str. 1. V. takođe Dragan Kijac, T. 44381–44382 (3. decembar 2013.); D3196 (Izjava svjedoka Dušana Mičića od 24. marta 2013.), par. 36–37; P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 4; činjenica o kojoj je presuđeno 1628.

¹⁸⁶⁷⁴ P5322 (Presretnuti razgovor Vinka Pandurevića i neidentifikovane osobe, 16. juli 1995.), str. 1.

¹⁸⁶⁷⁵ P5322 (Presretnuti razgovor Vinka Pandurevića i neidentifikovane osobe, 16. juli 1995.), str. 1.

¹⁸⁶⁷⁶ P5322 (Presretnuti razgovor Vinka Pandurevića i neidentifikovane osobe, 16. juli 1995.), str. 1.

svojoj odluci.¹⁸⁶⁷⁷ Borbene aktivnosti obiju strana prekinute su između 10:00 i 11:00 sati.¹⁸⁶⁷⁸ Uslijedili su pregovori između Pandurevića i Šemse Muminovića, oficira muslimanskih snaga u Srebrenici koji je bio u koloni, o prolasku kolone preko teritorije pod kontrolom bosanskih Srba u opštini Zvornik.¹⁸⁶⁷⁹ U 13:00 sati postignut je dogovor da se otvori koridor širine jednog kilometra da bi se omogućio prolazak kolone.¹⁸⁶⁸⁰ Zauzvrat, bosanski Muslimani su prihvatili da oslobode Jankovića i ostale pripadnike snaga bosanskih Srba koje su držali kao zarobljenike.¹⁸⁶⁸¹ Koridor je otvoren oko 14:00 sati i isprva je ostao otvoren otprilike 24 sata, što je kasnije produženo za još dva sata.¹⁸⁶⁸² U tom intervalu je kroz koridor prošla kolona duga jedan do dva kilometra, koju je činilo nekoliko hiljada naoružanih i nenaoružanih bosanskih Muslimana.¹⁸⁶⁸³

¹⁸⁶⁷⁷ P5322 (Presretnuti razgovor Vinka Pandurevića i neidentifikovane osobe, 16. juli 1995.), str. 1.

¹⁸⁶⁷⁸ Ostoja Stanišić P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11713.

¹⁸⁶⁷⁹ P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 4; P5222 (Izveštaj MUP-a RS-a, 16. juli 1995.); P5138 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 16. juli 1995.), str. 1–2; [REDIGOVANO]. V. takođe P180 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 16. juli 1995.); P5095 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 16. juli 1995.), str. 1–2.

¹⁸⁶⁸⁰ P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 4; svjedok KDZ122, T. 26264–26266, 26268–26269 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica); P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 6 (pod pečatom); P5138 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 16. juli 1995.), str. 1–2; P5095 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 16. juli 1995.); P5140 (Bilten dnevnih događaja CJB-a Zvornik, 16.-17. juli 1995.), str. 2; P180 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 16. juli 1995.), str. 1. V. D4885 (Presretnuti razgovor dežurnog oficira Glavnog štaba i Ratka Mladića, 16. juli 1995.); P5222 (Izveštaj MUP-a RS-a, 16. juli 1995.).

¹⁸⁶⁸¹ P5138 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 16. juli 1995.), str. 2; svjedok KDZ122, T. 26266 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica). V. takođe Milenko Karišik, T. 40677 (2. juli 2013.). U nekom trenutku između 14. jula uveče i 16. jula ujutro, Kovač je naredio Milenku Karišiku—tadašnjem zamjeniku ministra unutrašnjih poslova i načelniku RJB-a—da ode u Zvornik i zatraži od Pandurevića da pokuša obezbijediti Jankovićevo oslobađanje. D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 33, 37. Kada je 16. jula stigao u Zvornik, Karišik je odmah otišao u CJB Zvornik, gdje su ga informisali, a zatim je produžio na IKM Zvorničke brigade. D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 38. V. takođe D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 39; Milenko Karišik, T. 40634 (27. juni 2013.) (gdje je svjedok izjavio da se ne sjeća tačnog vremena, ali da vjeruje da se vratio u Bijeljino 16. jula popodne). Na IKM-u, Karišik je zatražio od Pandurevića da nastavi da insistira na Jankovićeovom oslobađanju. D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 39.

¹⁸⁶⁸² P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 6 (pod pečatom); svjedok KDZ122, T. 26264–26265, 26268–26269 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica); Ostoja Stanišić, P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11713–11714, 11719. V. D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 37–38; P5310 (Presretnuti razgovor dežurnog oficira na Zlataru i dežurnog oficira na Palmi, 16. juli 1995.). V. takođe P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 4 (gdje se navodi da je 17. jula 1995. godine 5. odred PJP-a zatvorio liniju na Baljkovici u koordinaciji s interventnim jedinicama Zvorničke brigade).

¹⁸⁶⁸³ Ostoja Stanišić P382 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 11714; P5138 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 16. juli 1995.), str. 2 (gdje se kaže da je kroz koridor prošlo otprilike 4.000 bosanskih Muslimana i da je dogovoreno da se dozvoli da prođe još 1.500 civila, koji dolaze iz Konjević Polja); P180 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 16. juli 1995.), str. 1 (gdje je Pandurević procijenio da je oko 5.000 bosanskih Muslimana prošlo kroz koridor); D1998 (Bilten Generalštaba ABiH, 17. juli 1995.), str. 1 (gdje se kaže da je približno 10.000 pripadnika snaga bosanskih Muslimana stiglo na slobodnu teritoriju 16. jula 1995. uveče). Jedan pripadnik snaga bosanskih Srba, koji je stajao na 100 metara od koridora od njegovog otvaranja pa do sumraka, procijenio je da je kroz koridor prošlo više od 10.000 ljudi. [REDIGOVANO]. Kapetan Salihović, koji je bio u koloni, obavijestio je snage bosanskih Srba 16. jula ujutru da ima otprilike 10.000 ljudi koji čekaju da prođu koridorom. [REDIGOVANO]. Upor. Dragan Kijac, T. 44381 (3. decembar 2013.) (gdje je svjedok izjavio da je tokom otvaranja koridora izašlo 22.000 muškaraca).

5471. U 13:55 sati 16. jula, Pandurević je obavijestio Komandu Drinskog korpusa da je otvoren koridor da bi se dozvolio prolazak civila, ali da se snage bosanskih Srba još uvijek bore s muslimanskim snagama u Srebrenici.¹⁸⁶⁸⁴ Otprilike u 15:30 sati, presretnut je razgovor između nepoznatog sagovornika (X) iz Glavnog štaba i dežurnog oficira Zvorničke brigade, u kojem je X rekao da zove od "glavnog šefa [...] glavnog šefa države" i rekao dežurnom oficiru: "Nek ti Vinko, ovaj, šta je to bilo i pošalji i ti to odmah. [...] Izdiktiraj šta je rađeno i nek šalje hitno odma' prema Glavnom štabu".¹⁸⁶⁸⁵ Dvije minute kasnije, u 15:32 sati, dežurni oficir Zvorničke brigade javio je da je Pandurević na terenu i da ne mogu stupiti s njim u kontakt.¹⁸⁶⁸⁶ U 16:02 sati, i Krstić je hitno tražio Pandurevića, ali je i njemu rečeno da se do Pandurevića ne može doći.¹⁸⁶⁸⁷

5472. Nešto prije 16:15 sati, Karišik je obavijestio optuženog da je Pandurević organizovao otvaranje koridora.¹⁸⁶⁸⁸ Otprilike u 16:20 sati, Krstić je naredio Popoviću da se nađe s Pandurevićem na terenu i da izvijesti o situaciji u vezi s koridorom.¹⁸⁶⁸⁹ Ubrzo potom, Popović se sastao s Pandurevićem koji mu je dao svoj borbeni izvještaj, a Popović je podnio izvještaj Komandi Drinskog korpusa.¹⁸⁶⁹⁰ U 18:10 sati, Pandurević je Komandi Drinskog korpusa poslao vanredni borbeni izvještaj u kojem ih je obavijestio o svojoj odluci da otvori koridor i da smatra da operacija "Krivaja 95" nije završena "sve dok se iza linije fronta nalazi ijedan neprijateljski vojnik ili civili".¹⁸⁶⁹¹ Te večeri je na područje Zvornika poslato dodatno pojačanje.¹⁸⁶⁹²

¹⁸⁶⁸⁴ P5310 (Presretnuti razgovor dežurnog oficira na Zlataru i dežurnog oficira na Palmi, 16. juli 1995.).

¹⁸⁶⁸⁵ P5076 (Presretnuti razgovor jednog člana Glavnog štaba VRS-a i dežurnog oficira na Palmi, 16. juli 1995.), str. 1. Obradović je potvrdio da se izraz "glavni šef države" odnosio na optuženog. Ljubomir Obradović, T. 25309–25311 (27. februar 2012.).

¹⁸⁶⁸⁶ P5316 (Presretnuti razgovor dežurnog oficira na Palmi i neidentifikovane osobe, 16. juli 1995.), str. 1.

¹⁸⁶⁸⁷ P5320 (Presretnuti razgovor Zlatara i Palme, 16. juli 1995.), str. 1.

¹⁸⁶⁸⁸ D4885 (Presretnuti razgovor dežurnog oficira Glavnog štaba i Ratka Mladića, 16. juli 1995.) (u kojem dežurni oficir u Glavnom štabu kaže Mladiću da je optuženi zvao "malopre" i rekao da ga je Karišik obavijestio da je Pandurević dogovorio prolazak "ovih Muslimana tamo na onu teritoriju"). Dežurni oficir u Glavnom štabu nadalje je rekao Mladiću da je on tražio od "dežurnog oficira" da ga hitno spoji s Pandurevićem i da ništa ne preduzima na svoju ruku dok ne dobije odgovor Glavnog štaba, dodavši da u koloni ima i boraca i civila. D4885 (Presretnuti razgovor dežurnog oficira Glavnog štaba i Ratka Mladića, 16. juli 1995.). Vijeće podsjeća na tvrdnju optuženog da ga je Karišik 16. jula 1995. obavijestio da je Pandurević dogovorio otvaranje koridora. V. način na koji je optuženi vodio ispitivanje tokom unakrsnog ispitivanja Josepha Kingorija, T. 22942 (13. januar 2012.) i unakrsnog ispitivanja svjedoka KDZ122, T. 26265 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica). Vijeće konstatuje da je Karišik negirao da je 16. jula 1995. obavijestio optuženog o otvaranju koridora jer mu tadašnje tehničke mogućnosti ne bi dozvolile da komunicira s optuženim, a rekao je i da ni u jednom trenutku nije bio zadužen da izvještava optuženog o Srebrenici. Milenko Karišik, T. 40654, 40656–40658 (2. juli 2013.). Međutim, Vijeće napominje da je Karišik istog tog popodneva uspio da stupi u kontakt s MUP-om na Palama. P5222 (Izveštaj MUP-a RS-a, 16. juli 1995.). Vijeće stoga odbacuje Karišikovo svjedočenje u kojem on negira da je obavijestio optuženog o koridoru. Informacija o otvaranju koridora prenijeta je iz CJB-a Zvornik štabu komande MUP-a na Palama, koji ju je zatim prenio CJB-u Ilidža. P5222 (Izveštaj MUP-a RS-a, 16. juli 1995.).

¹⁸⁶⁸⁹ P4585 (Bilježnica dežurnog oficira Zvorničke brigade, 29. maj-27. juli 1995.), *e-court* str. 87; D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 74; P5079 (Presretnuti razgovor potpukovnika Popovića i Rašića, 16. juli 1995.), *e-court* str. 1.

¹⁸⁶⁹⁰ D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 76–77.

¹⁸⁶⁹¹ P180 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 16. juli 1995.).

5473. U 06:15 sati 17. jula, Krstić je pozvao Zvorničku brigadu i pitao šta ima novo na području Zvornika.¹⁸⁶⁹³ Pošto mu je Trbić rekao da je sve pod kontrolom i da nema problema, Krstić je pitao: "Jeste li pobili Turke gor'?"¹⁸⁶⁹⁴ Trbić je odgovorio: "Pa dobili ste valjda izvještaj. Što vam mogu reći [...] Uglavnom jesmo."¹⁸⁶⁹⁵ Krstić je zatim tražio da ga spoje s Pandurevićem, koji ga je obavijestio da nema promjena u odnosu na izvještaj koji je ranije poslao, dodavši sljedeće: "Verovatno danas ćemo ovo privesti kraju".¹⁸⁶⁹⁶ U 08:59 sati, kada ga je Cerović pitao šta ima novo u odnosu na vanredni borbeni izvještaj o koloni koji je Pandurević poslao prethodnog dana, Trbić je odgovorio da to još nije završeno.¹⁸⁶⁹⁷ U presretnutom razgovoru vođenom u 09:50 sati između dva neidentifikovana sagovornika, zabilježena je razmjena komentara u vezi s operacijama protiv kolone, gdje se kaže: "Ima ih mnogo, juče su u proboj krenuli, a naši pokušali da ih blokiraju i blokirali su i otvorili vatru na njih, ali to je živa masa [...] [i] ne možeš da ih pobiješ kol'ko ih ima."¹⁸⁶⁹⁸

5474. Pandurević nije kažnjen zbog toga što je otvorio koridor, mada je bio predmet istrage koju je pokrenuo Glavni štab; 17. jula, Mladić je poslao pukovnike Trkulju, Stankovića i Sladojevića iz Glavnog štaba da istraže zašto je koridor bio otvoren, i oni su postavili pitanje nisu li snage bosanskih Srba mogle pružiti jači otpor, umjesto da otvore koridor.¹⁸⁶⁹⁹ Otprilike istog tog dana, David Frost je intervjuisao optuženog, koji je kategorički poricao da je iz Srebrenice nestalo 15.000 muškaraca, uvjeravajući ga da su snage bosanskih Srba otvorile svoje linije da bi propustile mnoge od tih nestalih muškaraca iz Srebrenice na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana.¹⁸⁷⁰⁰ Međutim, na 52. sjednici Skupštine RS-a održanoj 6. avgusta 1995., optuženi je izrazio žaljenje što

¹⁸⁶⁹² V. P5382 (Sažeci tri presretnuta razgovora, 16. juli 1995.), str. 1 (gdje je zabilježeno da je 16. Jula, u 18:47 sati, Mladić tražio da se trupe pošalju na neko neimenovano područje; to naređenje je preko Miletića upućeno Ceroviću i najzad Blagojeviću); P5382 (Sažeci tri presretnuta razgovora, 16. juli 1995.), str. 1 (gdje je zabilježeno da u 20:06 sati Blagojević izvještava da je "prije pet minuta ili pola sata" poslao 50 ljudi i navodi da ih ima još 60 u rezervi); P5079 (Presretnuti razgovor potpukovnika Popovića i Rašića, 16. juli 1995.), *e-court* str. 2 (bilješka o presretnutom razgovoru vođenom 16. jula u 21:16 sati, u kojem Popovića pitaju da li su Blagojevićevi ljudi stigli tog dana u Zvornik; Popović je odgovorio da jesu, ali da ne zna kada tačno i da možda dežurni oficir ima tu informaciju); P5314 (Sažetak razgovora dežurnog oficira i pukovnika Cerovića, 16. juli 1995.), str. 1 (bilješka o presretnutom razgovoru vođenom u 21:26 sati, u kojem je Cerović obaviješten da je 30 ljudi iz Blagojevićeve brigade stiglo u 21:00 sati, da je 30 ljudi iz Doboja stiglo oko 17:00 sati, a da je 100 ljudi stiglo iz Banjaluke u 17:25 sati).

¹⁸⁶⁹³ P5336 (Presretnuti razgovor generala Krstića, Milorada Trbića i Vinka Pandurevića, 17. juli 1995.), str. 1.

¹⁸⁶⁹⁴ P5336 (Presretnuti razgovor generala Krstića, Milorada Trbića i Vinka Pandurevića, 17. juli 1995.), str. 1.

¹⁸⁶⁹⁵ P5336 (Presretnuti razgovor generala Krstića, Milorada Trbića i Vinka Pandurevića, 17. juli 1995.), str. 1.

¹⁸⁶⁹⁶ P5336 (Presretnuti razgovor generala Krstića, Milorada Trbića i Vinka Pandurevića, 17. juli 1995.), str. 1–2.

¹⁸⁶⁹⁷ P5328 (Presretnuti razgovor pukovnika Cerovića i kapetana Milorada Trbića, 17. juli 1995.).

¹⁸⁶⁹⁸ P5388 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 17. juli 1995.).

¹⁸⁶⁹⁹ Svjedok KDZ122, T. 26190–26191 (13. mart 2012.) (zatvorena sjednica), T. 26265 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica); P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 6 (pod pečatom); P4588 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 17. juli 1995.). V. takođe P5332 (Presretnuti razgovor "Mirka" i neidentifikovane osobe, 17. juli 1995.), str. 1–2 (gdje se kaže da se pukovnik Stanković 17. jula nalazio u Zvorniku).

¹⁸⁷⁰⁰ P5235 (Video-snimak intervjuja Davida Frosta s Radovanom Karadžićem, bez datuma, s transkriptom), str. 2–3. V. P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 93.

je "konačno [...] opet prošlo nekoliko hiljada boraca" i što "[n]ismo bili u stanju da tog neprijatelja okružimo i uništimo", dodavši da su to stvari o kojima on javno ne govori.¹⁸⁷⁰¹

ii. *Stalni pretres terena*

5475. Počev od 17. jula pa najmanje do 2. avgusta 1995., snage bosanskih Srba detaljno su pretresale bratunačko i zvrničko područje da bi uništile zaostale dijelove kolone.¹⁸⁷⁰² VRS i MUP su 17. jula u tu svrhu tamo razmjestili dodatne snage.¹⁸⁷⁰³ U naređenju koje je Mladić izdao toga dana, potčinjene jedinice Zvrničke brigade, Bratunačke brigade i Miličke brigade, između ostalih, dobile su zadatak da izvrše pretres zvrničkog i bratunačkog područja sa sljedećim ciljem: "blokiranje, razbijanje i uništenje zaostalih muslimanskih snaga".¹⁸⁷⁰⁴ U ovom naređenju, Mladić je odredio Keserovića za komandovanje angažovanim jedinicama.¹⁸⁷⁰⁵ Isto tako, u naređenju koje je istog tog dana izdao Goran Šarić—komandant SBP-a—da se od jedinica MUP-a formiraju dvije borbene grupe kako bi se definitivno očistio teren, Borovčanin je određen za rukovođenje i

¹⁸⁷⁰¹ P1412 (Transkript 52. sjednice Skupštine RS-a, 6. avgust 1995.), str. 17.

¹⁸⁷⁰² Svjedok KDZ122, T. 26198 (13. mart 2012.) (zatvorena sjednica), T. 26270 (14. mart 2012.) (zatvorena sjednica); P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 6 (pod pečatom); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6811–6812; P4588 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 17. juli 1995.); P5097 (Naređenje IKM-a Semizovac i Specijalne brigade policije, 17. juli 1995.), str. 1; P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 4–5; P3994 (Izveštaj Drinskog korpusa, 17. juli 1995.), str. 1; P181 (Vanredni borbeni izvještaj Zvrničke brigade, 18. juli 1995.); P5152 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 18. juli 1995.); P5342 (Presretnuti razgovor pukovnika Cerovića i Vinka Pandurevića, 19. juli 1995.), str. 1–2; P5344 (Presretnuti razgovor majora Dragana Obrenovića i neidentifikovane osobe, 19. juli 1995.); P4589 (Borbeni izvještaj Zvrničke brigade, 19. juli 1995.); P5188 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 18. juli 1995.), str. 1; P5336 (Presretnuti razgovor generala Krstića, Milorada Trbića i Vinka Pandurevića, 17. juli 1995.), str. 1; P4965 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 19. juli 1995.); D4856 (Izveštaj Zvrničke brigade, 22. juli 1995.); P4590 (Borbeni izvještaj Zvrničke brigade, 25. juli 1995.), str. 1; P6065 (Presretnuti razgovor, 2. avgust 1995.). V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 1607, 1633, 1639.

¹⁸⁷⁰³ V. P5097 (Naređenje IKM-a Semizovac i Specijalne brigade policije, 17. juli 1995.); P4588 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 17. juli 1995.), str. 1; Dragomir Keserović, T. 42033, 42035–42041, 42043–42044 (25. juli 2013.); Ljubo Bojanović, P116 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 11735, 11740–11741; P139 (Izvod iz bilježnice Zvrničke brigade, 17.-18. juli 1995.), *e-court* str. 2.

¹⁸⁷⁰⁴ P4588 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 17. juli 1995.), str. 1. V. Dragomir Keserović, T. 42034, 42043–42044 (25. juli 2013.). Kada mu je predodčen dokazni predmet P4588, Krstić je objasnio da je to primjer načina na koji je Glavni štab preuzimao komandovanje nad jednim dijelom zone odgovornosti Drinskog korpusa, i to tako što je formirao sopstvenu komandnu grupu. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 7365.

¹⁸⁷⁰⁵ P4588 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 17. juli 1995.), str. 1. Kada se Keserović sastao s Mladićem, usmeno je dobio isto naređenje. Dragomir Keserović, T. 42035–42036 (25. juli 2013.). Uprkos tome kako je naređenje bilo formulirano, Keserović je tvrdio da je rekao Mladiću da to naređenje predstavlja "vojnički neprihvatljiv zadatak" i da ima nekoliko razloga zašto ne bi trebalo da bude izvršeno; Mladić se na kraju složio da Keserović ne treba da preuzme komandovanje tim jedinicama, ali da ipak treba da ode na područje gdje je operacija trebala biti izvedena da bi prikupio informacije o operaciji. Dragomir Keserović, T. 42037–42038, 42040–42041 (25. juli 2013.). Prema Keserovićevim riječima, Blagojević je nastavio s izvršenjem naređenog zadatka. Dragomir Keserović, T. 42038–42039 (25. juli 2013.). Vijeće napominje da je u presretnutom razgovoru između dvije neidentifikovane osobe, vođenom 17. jula u 23:15 sati, zabilježeno kako jedan od sagovornika pita drugog da li je Keserović već krenuo, a drugi odgovara: "Biće da je prvo otiš'o naprijed tamo kod Nikolića Momira." P5390 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 17. juli 1995.). U istom razgovoru, jedan od sagovornika kaže da je ranije razgovarao s Miletićem, koji mu je rekao da je Keserović došao da "rješava ova pitanja". P5390 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 17. juli 1995.). Vijeće je zaključilo da, i pored

komandovanje tim snagama.¹⁸⁷⁰⁶ Do večernih sati 17. jula, predalo se oko 200 bosanskih Muslimana, uključujući četvero djece.¹⁸⁷⁰⁷

5476. Dana 18. jula, Pandurević je konstatovao da se u zoni Zvorničke brigade mogu očekivati intenzivnija borbena dejstva.¹⁸⁷⁰⁸ Istog dana, reagujući na pogibiju jednog vojnika, bosanskog Srbina, Pandurević je naredio da se ne uzimaju zarobljenici.¹⁸⁷⁰⁹ Međutim, tri dana kasnije promijenio je to naređenje, rekavši da se svi zarobljenici moraju obraditi po standardnom postupku, a snage bosanskih Srba počele su opet da privode zarobljenike.¹⁸⁷¹⁰ I pored toga, 23. jula ili približno tog datuma, pripadnici Zvorničke brigade, ili VP-a Drinskog korpusa, odveli su muškarce, bosanske Muslimane, koji su bili liječeni u ambulanti u kasarni "Standard" i pogubili ih.¹⁸⁷¹¹ Dana 2. avgusta 1995., Krstić je naredio Obrenoviću da ubije sve osobe koje budu zarobljene prilikom čišćenja terena.¹⁸⁷¹² Međutim, Vijeću su predočeni dokazi koji pokazuju da su barem neke od osoba koje je Zvornička brigada u to vrijeme zarobila poslana u komandu Drinskog korpusa, a zatim u logor Batković.¹⁸⁷¹³

iii. Ubijanje

(A) Snagovo

5477. U Optužnici se navodi da je 22. jula 1995. ili približno tog datuma ubijeno šest muškaraca, bosanskih Muslimana, zarobljenih kada su se odvojili od kolone muškaraca koji su se povlačili iz srebreničke enklave, i da su oni pogubljeni u šumi kod mjesta Snagova.¹⁸⁷¹⁴ Snagovo se nalazi

Keserovićevog nastojanja da minimizira sopstveno učešće u operaciji čišćenja na području Bratunca, ovaj presretnuti razgovor pokazuje da su ga Miletić i Glavni štab poslali na to područje.

¹⁸⁷⁰⁶ P5097 (Naređenje IKM-a Semizovac i Specijalne brigade policije, 17. juli 1995.). V. Dragomir Keserović, T. 42035–42036, 42043–42044 (25. juli 2013.).

¹⁸⁷⁰⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno 1640. V. P5188 (Izvještaj RDB-a Sarajevo, 18. juli 1995.), str. 1.

¹⁸⁷⁰⁸ P181 (Vanredni borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 18. juli 1995.), par. 1.

¹⁸⁷⁰⁹ **[REDIGOVANO]**. V. takođe P4589 (Borbeni izvještaj Zvorničke brigade, 19. juli 1995.) (gdje se kaže da su dva vojnika, bosanska Muslimana, zarobljena, a da ih je 13 ubijeno); P5344 (Presretnuti razgovor majora Dragana Obrenovića i neidentifikovane osobe, 19. juli 1995.) (gdje se kaže da je ubijeno 11 osoba); P5342 (Presretnuti razgovor pukovnika Cerovića i Vinka Pandurevića, 19. juli 1995.) (gdje se kaže da je ubijeno dvadesetak ljudi).

¹⁸⁷¹⁰ **[REDIGOVANO]**. V. takođe D4856 (Izvještaj Zvorničke brigade, 22. juli 1995.) (gdje se kaže da je zarobljeno 40 vojnika, bosanskih Muslimana).

¹⁸⁷¹¹ **[REDIGOVANO]**. Optuženi se za to ubijanje ne tereti u Optužnici.

¹⁸⁷¹² P6065 (Presretnuti razgovor, 2. avgust 1995.). Vijeće napominje da je Krstić poricao autentičnost ovog presretnutog razgovora i rekao da on nikada ne bi izdao takvo naređenje. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6809–6811. **[REDIGOVANO]**. Vijeće je stoga uvjeren da je taj presretnuti razgovor autentičan.

¹⁸⁷¹³ **[REDIGOVANO]**; D4132 (Spisak zarobljenika Istočnobosanskog korpusa, 18. juli 1995.); Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 13201–13203. V. par. 5502.

¹⁸⁷¹⁴ Optužnica, incident 11.1 iz Priloga E Optužnici.

pored istočne granice BiH, u opštini Zvornik, otprilike 25 kilometara sjeverozapadno od Srebrenice.¹⁸⁷¹⁵

5478. Dana 14. jula 1995. ili približno tog datuma,¹⁸⁷¹⁶ jedinica PJP-a Ugljevik, koja je imala otprilike 14 pripadnika, okupila se u SJB-u Ugljevik da bi primila naređenja.¹⁸⁷¹⁷ Dragan Kulić—komandant SJB-a Ugljevik—naredio je jedinici da se iz Ugljevika uputi na područje Snagova "u čišćenje terena", dodavši da "ni mušica ne smije izać' s tog terena".¹⁸⁷¹⁸ Svjedok KDZ365, [REDIGOVANO], čuo je glasine o padu srebreničke enklave i protumačio je da Kulićevo naređenje znači da treba da se ubiju bosanski Muslimani koji bježe kroz šumu i kreću se u pravcu Tuzle.¹⁸⁷¹⁹

5479. Jedinica PJP-a Ugljevik uputila se do jedne raskrsnice blizu Snagova, gdje je prenoćila i dobila dalje naređenje od Zlatka Nedića iz CJB-a Bijeljina, da ide "u čišćenje terena".¹⁸⁷²⁰ Tokom sljedećih pet dana, jedinica PJP-a Ugljevik više puta je patrolirala kroz okolno šumsko područje, pretražujući teren.¹⁸⁷²¹ Četvrtog ili petog dana, iz šume se pojavila grupa koju su činila tri

¹⁸⁷¹⁵ P727 (Mapa Balkana). V. takođe D484 (Mapa BiH).

¹⁸⁷¹⁶ Svjedok KDZ365, P325 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4093, 4104, 4155, 4202–4203 (pod pečatom); P315 (Spisak policajaca iz Ugljevika koji su bili na izvršenju zadatka 13. i 14. jula 1995., 28. april 2004.).

¹⁸⁷¹⁷ Svjedok KDZ365, P325 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4093–4094, 4097, 4154–4156, 4185, 4202 (pod pečatom). [REDIGOVANO]. Činjenica da je jedna jedinica PJP-a Bijeljina bila prisutna u opštini Zvornik nakon pada Srebrenice dokumentovana je u dokazima koji su uvršteni u spis ovog predmeta, ali nema nijednog dokumenta u kome se pominje naziv te konkretne čete. V. npr. P316 (Izveštaj CJB-a Zvornik MUP-u RS-a, 15. juli 1995.) (gdje se pominju "dvije čete PJP Bijeljina" koje se bore duž linije Žlijebac-Zlatne Vode-Kula Grad-Maričići); P4960 (Borbeni izvještaj koji je potpisao Ljubiša Borovčanin, 10.-20. juli 1995.), str. 3 (gdje se pominju dvije čete PJP Bijeljina koje se bore protiv neprijateljskih kolona duž pravca Kula Grad-Marčići).

¹⁸⁷¹⁸ Svjedok KDZ365, P325 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4089, 4094–4095, 4163–4164, 4225–4226 (pod pečatom). Vijeće napominje da se u predmetu *Popović i drugi* vodila rasprava u vezi s različitim prilikama u kojima je svjedok KDZ365 svjedočio o događajima iz 1995. u Snagovu, kao i da je on promijenio svoj iskaz u pogledu naređenja koje je Kulić izdao. V. svjedok KDZ365, P325 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4134–4141, 4144–4145, 4148–4150, 4236 (pod pečatom). Međutim, Vijeće je zadovoljno objašnjenjem koje je svjedok KDZ365 dao i prihvata taj dio njegovog svjedočenja.

¹⁸⁷¹⁹ Svjedok KDZ365, P325 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4097–4101 (pod pečatom); svjedok KDZ365, P326 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4250. Svjedok KDZ365 izjavio je da je ono što je Kulić rekao "podrazumijevalo čišćenje terena i... dakle, ubijanje. Šta bi drugo bilo? Prijevod nije rekao, ali [...] se podrazumijeva. [...] Pa da, svi smo shvatili, ali dole ko će da prizna, da kaže ono što razumije, jer smo mislili što se dešava u tom rejonu tamo [kod] Srebrenice." Svjedok KDZ365, P326 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4097–4098 (pod pečatom). Međutim, u unakrsnom ispitivanju svjedok KDZ365 je izjavio: "Može na svašta da se oslanja, ali... može i na jedno i na drugo, ipak to je rečeno usmeno, nije to pismeno naređenje [...] a to što je rekao [...] on je to rekao, ja sam to upamtio, da idemo u čišćenje terena... ali nam nije rekao kad stupamo na dužnost." Svjedok KDZ365, P326 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4226.

¹⁸⁷²⁰ Svjedok KDZ365, P325 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4095, 4106–4107, 4109, 4109, 4164, 4211–4213 (pod pečatom); svjedok KDZ365, P326 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4107–4109.

¹⁸⁷²¹ Svjedok KDZ365, P326 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4107–4108, 4166.

nenoružana muškarca, bosanska Muslimana, koji su se odmah predali jedinici PJP-a Ugljevik.¹⁸⁷²² Dvojica tih muškaraca, bosanskih Muslimana, imala su između 35 i 40 godina; treći je rekao da ima 16 godina.¹⁸⁷²³

5480. Otprilike deset minuta nakon predaje te trojice muškaraca, bosanskih Muslimana, tu se okupila grupa od oko 20 drugih policajaca iz drugih policijskih stanica, koji su svi nosili slične uniforme kao i jedinica PJP-a Ugljevik.¹⁸⁷²⁴ Jedan čovjek iz te grupe je prišao i pucao dvojici starijih bosanskih Muslimana u glavu.¹⁸⁷²⁵ Jedan pripadnik PJP-a Ugljevik sakrio je šesnaestogodišnjeg dječaka iza svojih leđa; dječak je pošteđen iako ga je ta grupa policajaca vidjela.¹⁸⁷²⁶ Grupa policajaca je otišla poslije desetak minuta i zatim su "nestali".¹⁸⁷²⁷

5481. Vijeće zaključuje da su nakon pada Srebrenice pripadnici snaga bosanskih Srba ubili dvojicu muškaraca, bosanskih Muslimana, u blizini mjesta Snagovo.

(B) Bišina

5482. U Optužnici se navodi da je 23. jula 1995. u Bišini ubijeno više od 30 muškaraca, bosanskih Muslimana, od kojih su neki prethodno bili zatočeni u logoru Sušica.¹⁸⁷²⁸ Bišina se nalazi u istočnoj BiH, u opštini Šekovići, otprilike 70 kilometara sjeverozapadno od grada Srebrenice.¹⁸⁷²⁹

5483. Ujutro 23. jula 1995., Momo Amović—načelnik administracije Drinskog korpusa—naredio je jednom vojniku Drinskog korpusa da odveze minibus u Dragaševac, pokupi neke ljude i odveze ih u Birčansku brigadu.¹⁸⁷³⁰ Postupajući po dobijenim instrukcijama, taj vojnik je u Dragaševcu

¹⁸⁷²² Svjedok KDZ365, P326 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4107–4108, 4111–4113.

¹⁸⁷²³ Svjedok KDZ365, P325 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4113, 4117–4118 (pod pečatom); svjedok KDZ365, P326 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4184.

¹⁸⁷²⁴ Svjedok KDZ365, P325 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4231 (pod pečatom); svjedok KDZ365, P326 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4112, 4171–4172. V. takođe P4949 (Depeša CJB-a Zvornik, 14. juli 1995.) (gdje se kaže da je "jedna četa CJP PJP Doboje, u sadejstvu s vodom SOP Janja", angažovana na blokiranju neprijateljskih snaga u selu Maričići); P316 (Izveštaj CJB-a Zvornik MUP-u RS-a, 15. juli 1995.) (gdje se kaže da se "dvije čete PJP Bijeljina, jedna četa Doboje i vod čete Zvornik" bore na potezu Žlijebac-Zlatne Vode-Kula Grad-Maričići).

¹⁸⁷²⁵ Svjedok KDZ365, P326 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4114–4115, 4171. Svjedok KDZ365 je nadalje izjavio da su mu rekli da je taj čovjek možda iz Zvornika, i dodao da je oko glave imao vezanu traku, ali da na vojnoj uniformi nije imao nikakvih vidljivih oznaka, a da je inače nosio istu uniformu kao i pripadnici jedinice PJP-a Ugljevik. Svjedok KDZ365, P326 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4114, 4171–4173.

¹⁸⁷²⁶ [REDIGOVANO].

¹⁸⁷²⁷ Svjedok KDZ365, P326 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4179; svjedok KDZ365, P325 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 4231 (pod pečatom).

¹⁸⁷²⁸ Optužnica, incident ubijanja 12.1. iz Priloga E Optužnici. U svom završnom podnesku, tužilaštvo tvrdi da je u Bišini ubijeno "najmanje 39" muškaraca, bosanskih Muslimana. Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 155.

¹⁸⁷²⁹ P727 (Mapa Balkana). V. takođe D484 (Mapa BiH); P33 (Mapa centralne Bosne s oznakama koje je unio svjedok KDZ446).

¹⁸⁷³⁰ Svjedok KDZ285, P370 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32782, 32786.

pokupio otprilike petoricu vojnika iz 10. diverzantskog odreda.¹⁸⁷³¹ Na povratku, vojnici su mu rekli da vozi u Bišinu.¹⁸⁷³²

5484. Za to vrijeme, trojici pripadnika bataljona VP-a Drinskog korpusa njihov komandant, Ratko Vujović, naredio je da odvezu jedan kamion da bi pokupili zatočene bosanske Muslimane iz logora Sušice za razmjenu zarobljenika.¹⁸⁷³³ Pošto su pokupili te zatočenike, pridružili su im se još jedan kamion i putničko vozilo pa su zajedno u konvoju krenuli za Šekoviće.¹⁸⁷³⁴

5485. Konvoj se zaustavio kod jedne kafane između Tišće i Šekovića, gdje je u jedan od kamiona ukrcao još nekoliko zatočenika.¹⁸⁷³⁵ U tom trenutku, minibus koji je prevezio vojnike iz 10. diverzantskog odreda pridružio se konvoju, koji je u koloni produžio prema Bišini.¹⁸⁷³⁶

5486. Taj veći konvoj—koji se sastojao od dva kamiona, jednog putničkog vozila i minibusa—i na čijem je čelu bilo Popovićevo vozilo, zaustavio se u Bišini, blizu komande jednog od bataljona Birčanske brigade.¹⁸⁷³⁷ Jedan od vojnika iz 10. diverzantskog odreda naredio je trojici pripadnika bataljona VP-a Drinskog korpusa da obezbijede prostor oko kamiona.¹⁸⁷³⁸ Popović je obavio kratak razgovor s petoricom vojnika,¹⁸⁷³⁹ koji su zatim izveli petoricu zatočenika iz kamiona, odveli ih

¹⁸⁷³¹ Svjedok KDZ285, P371 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32782–32785, 32788, 32790–32793; P663 (Putni radni list, 18. juli 1995.); svjedok KDZ285, P370 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32781 (pod pečatom). V. takođe svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32580–32581. (pod pečatom). Svjedok KDZ285 izjavio je da su oni bili maskirani i u kombinezonima raznih boja; neki od ljudi su bili u maskirnim uniformama i naoružani automatskim puškama, a nekoliko od tih pet osoba imalo je oznake 10. diverzantskog odreda. Svjedok KDZ285, P371 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića*), T. 32784, 32788. V. takođe svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32575 (pod pečatom); svjedok KDZ391, T. 26907 (26. mart 2012.) (zatvorena sjednica) (gdje je svjedok potvrdio da su ta petorica vojnika, koja su bila prisutna na stratištu, imala oznake 10. diverzantskog odreda, a da su nosila različita odijela i kape).

¹⁸⁷³² Svjedok KDZ285, P370 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32783, 32786.

¹⁸⁷³³ Svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32567–32568, 32570, 32575, 32577–32580, 32599, 32601 (pod pečatom); P4765 (Putni radni list, 19. juli – 1. avgust 1995.) (pod pečatom).

¹⁸⁷³⁴ Svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32570–32571 (pod pečatom).

¹⁸⁷³⁵ Svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32570–32571 (pod pečatom); svjedok KDZ391, T. 26913 (26. mart 2012.) (zatvorena sjednica).

¹⁸⁷³⁶ Svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32570–32571, 32601 (pod pečatom); P663 (Putni radni list, 18. juli 1995.); svjedok KDZ391, T. 26913 (26. mart 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ285, P371 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32786–32788 (gdje je svjedok prepoznao da je jedno od tih vozila bio kamion TAM-110).

¹⁸⁷³⁷ Svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32572 (pod pečatom); svjedok KDZ391, T. 26910 (26. mart 2012.) (zatvorena sjednica); svjedok KDZ285, P371 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića*), T. 32786–32788.

¹⁸⁷³⁸ Svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32572–32573, 32603, (pod pečatom).

¹⁸⁷³⁹ Svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32588–32589 (pod pečatom).

tridesetak metara dalje i strijeljali ih.¹⁸⁷⁴⁰ Taj postupak je ponovljen više puta.¹⁸⁷⁴¹ Popović je vidio tridesetak tijela koja su ležala svuda unaokolo.¹⁸⁷⁴² Jedan od trojice pripadnika bataljona VP-a pitao je Popovića, koji je tu bio najviši oficir, šta se to dogodilo; Popović mu nije odgovorio, a u očima su mu bile suze.¹⁸⁷⁴³

5487. Zatim je na to mjesto došao rovokopač i iskopao jamu.¹⁸⁷⁴⁴ Na Popovićev zahtjev, dvojica pripadnika bataljona VP-a pomogla su da se tijela polože u jamu.¹⁸⁷⁴⁵

5488. Vijeće konstatuje da je Popović u ovom predmetu izjavio da je bio u Bišini tek nakon što je ubijanje izvršeno, i da je negirao navode tužilaštva da je bio zadužen za to ubijanje.¹⁸⁷⁴⁶ Popović je takođe tvrdio da bi on, da je učestvovao u ubijanju, kasnije premjestio tijela da bi ih sakrio, ali da on to nije učinio.¹⁸⁷⁴⁷ Međutim, imajući u vidu druge usvojene dokaze koji su mu predloženi, Vijeće smatra da je Popovićovo svjedočenje neuvjerljivo. Dokazi jasno pokazuju da je Popović bio prisutan u vrijeme ubijanja, kada ga je vidio jedan od pripadnika bataljona VP-a i obratio mu se.¹⁸⁷⁴⁸ Nadalje, putni radni list za minibus kojim su 23. jula 1995. prevezeni vojnici iz 10.

¹⁸⁷⁴⁰ Svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32572–32573 (pod pečatom).

¹⁸⁷⁴¹ Svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32573 (pod pečatom). Odmah nakon ubijanja, vojnici iz 10. diverzantskog odreda odvezeni su natrag u Dragaševac. Svjedok KDZ285, P371 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32790; svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32573 (pod pečatom); svjedok KDZ391, T. 26909 (26. mart 2012.) (zatvorena sjednica). Ubijanje je trajalo otprilike tri do pet sati. Svjedok KDZ285, P371 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32789.

¹⁸⁷⁴² D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.) par. 88; Vujadin Popović, T. 43109, 43127 (6. novembar 2013.). V. takođe svjedok KDZ391, T. 26907 (26. mart 2012.) (zatvorena sjednica); P4765 (Putni radni list, 19. juli – 1. avgust 1995.) (pod pečatom) (gdje se navodi da je tim kamionom 23. jula 1995. prevezeno 15 osoba).

¹⁸⁷⁴³ Svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32573–32575, 32585, 32598 (pod pečatom); svjedok KDZ391, T. 26909 (26. mart 2012.) (zatvorena sjednica). V. takođe D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 88 (gdje je svjedok rekao da se potresao kada je vidio leševe i da se nadao da će ti zatočenici možda biti razmijenjeni za njegovog rođaka). Vujadin Popović, T. 43112 (6. novembar 2013.) (djelimično zatvorena sjednica); Vujadin Popović, T. 42135 (6. novembar 2013.).

¹⁸⁷⁴⁴ Svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32574 (pod pečatom); Vujadin Popović, T. 43128 (6. novembar 2013.).

¹⁸⁷⁴⁵ Vujadin Popović, T. 43112 (6. novembar 2013.) (djelimično zatvorena sjednica); Vujadin Popović, T. 43125, 43127, 43129 (6. novembar 2013.); svjedok KDZ391, P4761 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), str. 41 (pod pečatom).

¹⁸⁷⁴⁶ Vujadin Popović, T. 43109–43110, 43122 (6. novembar 2013.), T. 43110–43112 (6. novembar 2013.) (djelimično zatvorena sjednica). V. takođe D3993 (Izjava svjedoka Vujadina Popovića od 2. novembra 2013.), par. 85–88 (gdje je svjedok izjavio da mu je 23. jula 1995. ujutro dežurni oficir u Komandi Drinskog korpusa rekao da su u komandu došla dva nepoznata čovjeka koji su rekli da im je naredeno da preuzmu zatočenike iz logora Sušica; dežurni oficir mu je rekao da su ti ljudi uzeli jedan minibus iz komande i da mu je jedan od njih kazao da zatočenike vode u Bišinu; Popović je odmah pošao u Bišinu, a kod nove kasarne VRS-a su mu pokazali put "kojim su prošla vozila"); Vujadin Popović, T. 43116 (6. novembar 2013.).

¹⁸⁷⁴⁷ Vujadin Popović, T. 43112 (6. novembar 2013.) (djelimično zatvorena sjednica); Vujadin Popović, T. 43113–43114, 43125–43126, 43128–43129, 43133–43134, 43136 (6. novembar 2013.).

¹⁸⁷⁴⁸ V. par. 5486.

diverzantskog odreda sadrži Popovićevo ime i potpis.¹⁸⁷⁴⁹ Vijeće nadalje napominje da presretnuti razgovori vođeni 24. jula 1995. ukazuju na to da je Popović znao gdje je Himzo Mujić—jedna od identifikovanih žrtava iz grobnice u Bišini¹⁸⁷⁵⁰—i šta se s njim dogodilo.¹⁸⁷⁵¹ Vijeće stoga zaključuje da je Popović bio prisutan na licu mjesta i da je nadgledao ubijanje u Bišini.

5489. Između 20. maja i 7. juna 2006., KNO BiH je ekshumirao jednu grobnicu na području Bišine.¹⁸⁷⁵² Na osnovu analize DNK, 39 osoba je pozitivno identifikovano kao osobe koje su se vodile kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice,¹⁸⁷⁵³ kod 18 osoba ručni zglobovi su bili vezani ligaturama, a četiri osobe su imale povez preko očiju.¹⁸⁷⁵⁴ MKNL je identifikovao jedno od tijela iz masovne grobnice kao Himzu Mujića.¹⁸⁷⁵⁵

¹⁸⁷⁴⁹ P663 (Putni radni list, 18. juli 1995.). Svjedok KDZ285 je izjavio da je on lično napisao "Popović" pored bilješke za 23. juli 1995. jer mu je njegov komandant rekao da je Popović odgovoran. Svjedok KDZ285, P371 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 32792–32797. Ali v. Vujadin Popović, T. 43114–43115, 43122 (6. novembar 2013.) (gdje je svjedok izjavio da je prosto potpisao za sva korištenja minibusa da bi opravdao utrošak goriva).

¹⁸⁷⁵⁰ V. par. 5489, fusnota 18755.

¹⁸⁷⁵¹ P6695 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba iz VRS-a, 24. juli 1995.) (u kome jedan od neidentifikovanih sagovornika kaže da nije mogao da dobije "Kane[ta]", i govori drugom neidentifikovanom sagovorniku da se "Himzo Mujić" više ne nalazi u zatvoru i da Kane treba da zove Popovića, jer on "jedini zna gdje je [Mujić] odavde otišao i šta je sa njim bilo."); P5391 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 24. juli 1995.); P6499 (Presretnuti razgovor iz bilježnice 96, 24. juli 1995.) (u kome "Kane" kaže nepoznatom sagovorniku da je Himzo Mujić "ovde bio kod nas, ne znam jel' još uvijek", na što drugi sagovornik odgovara: "Provjeri ti, znaš, dolje, možda će onaj Popović, bezbjednjak [...]").

¹⁸⁷⁵² P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 32

¹⁸⁷⁵³ P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom); P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 404–406 (pod pečatom). V. takođe D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 58–100.

¹⁸⁷⁵⁴ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 4, 32.

¹⁸⁷⁵⁵ P4672 (Univerzitetski klinički centar Tuzla, Zapisnik o utvrđivanju identiteta za Himzu Mujića, 22. februar 2007.); Dušan Janc, T. 26995–26996 (27. mart 2012.) (djelimično zatvorena sjednica), T. 26997 (27. mart 2012.); P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 406 (pod pečatom). V. takođe P4642 (MKNL-ov spisak identifikovanih žrtava iz Srebrenice, 15. decembar 2011.) (pod pečatom), koji obuhvata ID brojeve BIŠ01ŠEK038 i BIŠ01ŠEK040B (z max 2). Vijeće konstatuje da su posmrtni ostaci s ID brojevima BIŠ01ŠEK038 i BIŠ01ŠEK040B (z max 2) identifikovani kao posmrtni ostaci Himze Mujića, a oni s ID brojevima BIŠ01ŠEK040B (F) i BIŠ01ŠEK040B (z max 1) kao posmrtni ostaci Rame Ahmetovića. U vezi s tim, svjedok odbrane Dušan Dunjić osporava identifikaciju ovih žrtava na osnovu dokumentacije o ekshumaciji i obdukciji. Konkretno, Dunjić napominje da jedan od dva uzorka DNK iz grobnice u Bišini koji su korišteni da bi se potvrdio identitet Himze Mujića – BIŠ01ŠEK040B (z max 2) – prema podacima MKNL-a, u stvari čini dio drugog, kompletnog tijela – BIŠ01ŠEK040B – Rame Ahmetovića. Dunjić smatra da taj uzorak ne bi nikako mogao da bude dio Mujićevih posmrtnih ostataka, tako da su, shodno tome, upareni profili Mujića i Ahmetovića nepodudarni i pogrešni. D3896 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska ekspertiza obdukcionijskih izveštaja sa lokaliteta Bišina i dokumentacije koja se odnosi na dopunjeni rezime forenzičkog dokaznog materijala iz grobnica sa područja Srebrenice", april 2009.), str. 3–6; D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 101–102. Vijeće ne smatra ovu analizu ubjedljivom. Thomas

5490. Na osnovu gore navedenog, Vijeće zaključuje da su 23. jula 1995. u Bišini pripadnici snaga bosanskih Srba ubili 39 bosanskih Muslimana iz Srebrenice.¹⁸⁷⁵⁶

(C) Trnovo

5491. U Optužnici se navodi da je krajem jula ili početkom avgusta 1995. šest "muškaraca i dječaka", bosanskih Muslimana iz Srebrenice, ubijeno kod mjesta Trnova.¹⁸⁷⁵⁷ Trnovo se nalazi na jugoistoku BiH, na području Sarajeva, otprilike 85 kilometara jugozapadno od Srebrenice.¹⁸⁷⁵⁸

5492. Jedinica poznata kao Škorpioni bila je 1995. godine stacionirana u Đeletovcima, u tadašnjoj RSK,¹⁸⁷⁵⁹ a njen komandant bio je Slobodan Medić zvani "Boca".¹⁸⁷⁶⁰ Jedinica je imala oko 250 pripadnika, podijeljenih u dvije čete,¹⁸⁷⁶¹ a djelovala je pod rukovodstvom MUP-a Srbije.¹⁸⁷⁶²

5493. Početkom jula 1995., prije zauzimanja Srebrenice, jedna četa jedinice Škorpioni—u čijem je sastavu bilo oko 150 ljudi, podijeljenih u tri voda, a kojom je komandovao Medić, upućena je iz

Parsons je objasnio da se pojedinačni uzorci MKNL-a ne poklapaju uvijek s kompletnim tijelima. Po Parsonsovom mišljenju, patolog je zabilježio broj 040 u vezi s oba uzorka zato što je postojala izvjesna sumnja u pogledu toga da li je cijelo tijelo pripadalo samo jednoj osobi, a patolog je mislio da je moguće da su ta dva uzorka međusobno povezana; međutim, MKNL je na kraju zaključio da ta dva uzorka (040 B i 040 B (Zamax 2)) nisu povezana s istom osobom. Thomas Parsons, P4636 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 33470–33472 (pod pečatom). Na osnovu tih dokaza, Vijeće se uvjerilo u valjanost identifikacije ove dvije žrtve i metodologije primijenjene da bi se došlo do ovakvog zaključka.

¹⁸⁷⁵⁶ Vijeće podsjeća da se u incidentu 12.1. iz Priloga E Optužnici navodi da je u Bišini ubijeno "više od 30" osoba, a u Završnom podnesku tužilaštva navodi se da ih je "najmanje 39". V. fusnota 18720. Na osnovu predočenih dokaza, Vijeće se uvjerilo van svake razumne sumnje da je u Bišini ubijeno 39 muškaraca, bosanskih Muslimana, i smatra da je ta brojka u okvirima navoda iz Optužnice.

¹⁸⁷⁵⁷ Optužnica, incident 13.1. iz Priloga E Optužnici.

¹⁸⁷⁵⁸ P727 (Mapa Balkana). V. takođe D484 (Mapa BiH).

¹⁸⁷⁵⁹ P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 6 (pod pečatom); Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8317.

¹⁸⁷⁶⁰ P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 6 (pod pečatom); Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8319. Aleksandar Vukov, zvani "Vuk", bio je drugokomandujući čovjek u jedinici. Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8319; P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 8 (pod pečatom).

¹⁸⁷⁶¹ P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 8 (pod pečatom); Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8317, 8319.

¹⁸⁷⁶² Svjedok KDZ612 rekao je da je, u vrijeme kada je formirana, jedinica Škorpioni bila pod komandom JNA; međutim, 1994. godine, jedinica se već nalazila pod komandom SDB-a Srbije i dobijala je naređenja od SDB-a, a svjedok KDZ612 je dodao da se Medić "hvalisao svojom vezom s DB-om i svim sastancima koje je s njima imao da bi dobijao naređenja". P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 6 (pod pečatom). Svjedok KDZ612 nadalje je naveo da se Medić u nekom trenutku tokom 1995. sastao s Frankom Simatovićem u štabu u Đeletovcima, kao i da je Medić odlazio na sastanke s Jovicom Stanišićem; međutim, prema riječima svjedoka KDZ612, Milan Milanović zvani "Mrغد"—koji je bio "neka vrsta komandira policije"—takođe je služio kao posrednik između Medića i rukovodstva SDB-a u Beogradu, a Medić se hvalio da naređenja dolaze od Stanišića i Simatovića. P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 7 (pod pečatom). Nadalje, svjedok KDZ612 je izjavio da su Škorpioni nosili oznaku sa slikom mača da bi pokazali da su oni jedinica SDB-a i da je bilo opštepoznato da SDB ima mač kao svoju oznaku; kada su Škorpioni otišli u Trnovo, te oznake su zamijenjene oznakama MUP-a Srbije. P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 7 (pod pečatom). V. takođe P2983 (Izveštaj Specijalne brigade policije MUP-a RS-a, Istureno komandno mjesto Trnovo, 1. juli 1995.); P5153 (Izveštaj MUP-a RS-a, 1. juli 1995.); P5154 (MUP RS-a, Pregled saznanja sa i

Deletovaca u Trnovo da bi učestvovala u operaciji u trajanju od tri nedjelje.¹⁸⁷⁶³ Na putu za Trnovo, jedinica je ušla u Srbiju, a zatim je u pratnji SDB-a došla do graničnog prelaza s BiH, odakle je produžila dalje sve dok se nije zaustavila na Jahorini.¹⁸⁷⁶⁴ Nakon nekoliko dana, svi pripadnici Škorpiona koji su došli na Jahorinu, osim njih nekolicine, otišli su u Trnovo.¹⁸⁷⁶⁵ Po dolasku u Trnovo, Škorpioni su učestvovali u borbenim dejstvima kao dio združenih snaga VRS-a i MUP-a angažovanih na sarajevskom frontu.¹⁸⁷⁶⁶ Vijeće podsjeća da je 10. jula 1995. jedan dio tih združenih snaga izdvojen i upućen u rejon Srebrenice pod komandom Borovčanina,¹⁸⁷⁶⁷ dok je drugi dio, uključujući i jedinicu Škorpioni, ostao gdje je i bio.¹⁸⁷⁶⁸

oko ratišta, 30. juni 1995.) (gdje se "odred[i] Škorpija" pominju kao dio MUP-a Srbije); Christian Nielsen, T. 16315 (7. juli 2011.).

¹⁸⁷⁶³ P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 9–11 (pod pečatom); P410 (Izjava svjedoka KDZ612 od 25. maja 2005.), par. 6 (pod pečatom); Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8321.

¹⁸⁷⁶⁴ P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 10 (pod pečatom); Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8323–8325. Svjedok KDZ612 rekao je da je, dok su bili na Jahorini, Nikola Koljević posjetio komandu Škorpiona. P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 10 (pod pečatom); P279 (Fotografija Nikole Koljevića i Škorpiona). V. takođe Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8326–8327 (gdje je svjedok rekao da je čuo da je Medić išao na neke sastanke dok su bili na Jahorini, ali da ne zna s kim se Medić sastajao niti o čemu su razgovarali).

¹⁸⁷⁶⁵ P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 10 (pod pečatom) (gdje je svjedok rekao: "Posle tri ili četiri dana dobili smo naređenje da idemo u Trnovo"); Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8325, 8327–8328 (gdje je svjedok naveo da je oko 120 ljudi krenulo u Trnovo, a da ih je otprilike šest ostalo "dan ili dva" na Jahorini).

¹⁸⁷⁶⁶ P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 10–11 (pod pečatom). V. takođe Christian Nielsen, T. 16316–16319 (7. juli 2011.) (gdje je svjedok rekao da su 'Škorpije', koje su u to vrijeme bile prisutne u Trnovu, djelovale u sklopu konglomerata jedinica koje su nazivane združenim snagama MUP-a RSK, MUP-a RS i MUP-a Srbije); D2015 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 26. juni 1995.), str. 5 (izveštaj upućen optuženom, u kome se, u okviru stavke koja se odnosi na zonu odgovornosti SRK-a, navodi sljedeće: "neprijatelj: na [...] trnovskom pravcu jedinice vrše izvidanje"); P5150 (MUP RS-a, Pregled saznanja sa i oko ratišta, 26. juni 1995.) (gdje se izvještava o razvoju situacije na trnovskom ratištu i poziva na informacije dobijene od SRK-a); P5154 (MUP RS-a, Pregled saznanja sa i oko ratišta, 30. juni 1995.) (gdje se pominje problem s komandom SRK-a oko dogovora); P5175 (Izveštaj Isturenog komandnog mjesta Trnovo, juli 1995.) (izveštaj iz štaba policijskih snaga na IKM-u Trnovo, u kome se govori o zajedničkom napadu jedinica MUP-a i VRS-a, i izvještava o napadu na "naše linije odbrane", u kojem je jedan pripadnik Škorpija poginuo, a više ih je ranjeno); P2983 (Izveštaj Specijalne brigade policije MUP-a RS-a, Isturenog komandnog mjesta Trnovo, 1. juli 1995.) (Borovčaninov izvještaj u kome se kaže da u Trnovu djeluje borbeni grupa koja obuhvata "po dva voda iz odreda 'Kajman', 'Plavi' i 'Škorpija' (MUP Srbije)"); P5166 (Izveštaj MUP-a RS-a, 8. juli 1995.) (Borovčaninov izvještaj u kome se govori o ofanzivnim dejstvima koja na tom području izvode jedinice MUP-a RS, MUP-a RSK i VRS-a); P2992 (Naređenje MUP-a RS-a, 10. juli 1995.) i P2993 (Naređenje MUP-a RS-a, 10. juli 1995.) (Kovačevo naređenje o raspoređivanju mješovite čete združenih snaga MUP-a RSK, MUP-a Srbije i MUP-a RS na trnovsko ratište). Svjedok KDZ612 je takođe rekao da su Arkanove jedinice bile prisutne na tom području i da je njegova jedinica tokom operacije u Trnovu imala komunikaciju s takvim jedinicama. P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 10–11 (pod pečatom).

¹⁸⁷⁶⁷ V. par. 5021.

¹⁸⁷⁶⁸ P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 10–11 (pod pečatom) (gdje je svjedok izjavio da je Medić komunicirao s VRS-om tokom operacije u Trnovu, a da je zadatak Škorpiona bio da odvrte pažnju ABiH simuliranjem napada na Sarajevo dok se jedinice VRS-a pregrupišu oko Srebrenice); Slobodan Stojković; P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8322 (gdje je svjedok izjavio da je Škorpioni trebalo da drže liniju u Trnovu i da se od njih očekivalo da dejstvuju u koordinaciji s VRS-om); D2695 (Borbeni izvještaj SRK-a, 19. juli 1995.) (izvještaj SRK-a o napadu neprijatelja na trnovskom pravcu, u kome se navode jedinice MUP-a koje drže položaje); P5176 (Izveštaj Isturenog komandnog mjesta Trnovo, 20. juli 1995.) (gdje se govori o "kombinovanoj četi", u čijem su sastavu jedan odred SBP-a, jedno odjeljenje PJP-a i jedna jedinica MUP-a RSK). V. takođe Christian Nielsen, T. 16315–16317 (7. juli 2011.) (gdje je svjedok izjavio da su

5494. Tokom dejstava u Trnovu, Medić je naredio dvojici pripadnika Škorpiona da uzmu jedan autobus i jedan kamion TAM i da odu u Srebrenicu i pomognu u prevoženju zatočenih muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁸⁷⁶⁹ Škorpioni su prevezli više grupa muškaraca, bosanskih Muslimana zarobljenih u Srebrenici.¹⁸⁷⁷⁰ U jednom trenutku, "poslednj[a] grupa[a]" od šest muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, dovedena je na komandno mjesto Škorpiona.¹⁸⁷⁷¹ Medić je naredio da se ti muškarci ubiju.¹⁸⁷⁷² Slobodanu Stojkoviću, pripadniku Škorpiona, Medić je naredio da snimi pogubljenje.¹⁸⁷⁷³

5495. Ta šestorica muškaraca su zatim odvezena u kamionu na jedno osamljeno mjesto četiri-pet kilometara udaljeno od komandnog mjesta.¹⁸⁷⁷⁴ Dok su bili u kamionu, jedan pripadnik Škorpiona šutnuo je jednog od muškaraca u glavu.¹⁸⁷⁷⁵ Muškarci, kojima su ruke bile vezane, izvedeni su iz autobusa i prisiljeni da legnu pored puta,¹⁸⁷⁷⁶ dok su ih neki od osam pripadnika Škorpiona koji su se nalazili pored puta vrijeđali.¹⁸⁷⁷⁷ Muškarci, bosanski Muslimani, su potom odvedeni do jedne

borbena dejstva u Trnovu početkom jula 1995. izvođena u koordinaciji s vojnim snagama razmještenim na tom području, kao i da vojne i policijske jedinice nisu mogle da budu raspoređene na tom području bez učešća rukovodstva MUP-a RS i VRS-a, kao i optuženog).

¹⁸⁷⁶⁹ P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 11 (pod pečatom), ispravljena u P409 (Ispravka izjave svjedoka od 25. novembra 2010.), str. 1 (pod pečatom).

¹⁸⁷⁷⁰ P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 11 (pod pečatom).

¹⁸⁷⁷¹ Svjedok KDZ612 rekao je da je "neko" u komandnom lancu iznad Medića znao da su Škorpioni imali autobus i dva kamiona; Medić je dao autobus "svom nadležnom" da bi u njemu Muslimani iz Srebrenice bili prevezeni i odvezeni na neku nepoznatu lokaciju; na povratku, "vozači" su vratili šestoricu muškaraca u komandu Škorpiona u Trnovu. P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 11 (pod pečatom), ispravljena u P409 (Ispravka izjave svjedoka od 25. novembra 2010.), str. 1 (pod pečatom). Stojković je naveo da nije znao ništa o toj šestorici muškaraca do jutra kada su oni pogubljeni, kada je saznao da su ti ljudi iz Srebrenice. Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8343, 8362.

¹⁸⁷⁷² Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8381; P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 11 (pod pečatom) (gdje je svjedok rekao da je Medić odabrao svoje vlastite tjelohranitelje da ubiju zatočenike, izdao naređenja, i da su ti muškarci zatim odvedeni i ubijeni); D2247 (Dodatak izjavi svjedoka KDZ612 od 14. februara 2012.), par. 3 (pod pečatom) (gdje se kaže da je "neko" rekao Mediću da ubije tih šest muškaraca i da je Medić zatim naredio pripadnicima jedinice da ih ubiju).

¹⁸⁷⁷³ Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8314, 8341–8343, 8381. Kada se jedinica Škorpioni vratila u Đeletovce, presnimljeno je deset kopija video kasete, koje su razdijeljene pripadnicima, vjerovatno kao suvenir; jedna kopija mogla se iznajmiti u jednom video klubu u Šidu, u Srbiji. Svjedok KDZ612, P410 (Izjava svjedoka KDZ612 od 25. maja 2005.), par. 9 (pod pečatom); Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8382, 8389–8391.

¹⁸⁷⁷⁴ Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8351–8352; P668 (Video-snimak pogubljenja koja su izvršili pripadnici jedinice Škorpioni), na 00:05–00:47.

¹⁸⁷⁷⁵ P668 (Video-snimak pogubljenja koja su izvršili pripadnici jedinice Škorpioni), na 00:18–00:20; Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8361–8262.

¹⁸⁷⁷⁶ P668 (Video-snimak pogubljenja koja su izvršili pripadnici jedinice Škorpioni), na 01:41–02:20; Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8363. V. takođe P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 15 (pod pečatom).

¹⁸⁷⁷⁷ V. P668 (Video-snimak pogubljenja koja su izvršili pripadnici jedinice Škorpioni), na 02:13–04:02. V. takođe Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8374–8378; P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 15 (pod pečatom).

čistine u šumi, gdje su se nalazile dvije napuštene vikendice.¹⁸⁷⁷⁸ Četvorici muškaraca je naređeno da hodaju pravo jedan po jedan, a dvojica pripadnika Škorpiona ispalila su na njih više hitaca iz automatskih pušaka.¹⁸⁷⁷⁹ Preostalu dvojicu muškaraca su odvezali i naredili im da odnesu mrtve u šumu.¹⁸⁷⁸⁰ Zatim su tu dvojicu muškaraca natjerali da legnu na pod u jednoj od napuštenih kuća, a iste osobe koje su strijeljale prvu četvoricu zatočenika ispalile su na njih više hitaca iz automatskih pušaka.¹⁸⁷⁸¹

5496. Posmrtni ostaci te šestorice muškaraca ekshumirani su 1999. godine iz grobnice Godinjske Bare kod Trnova, i identifikovani su putem analize DNK.¹⁸⁷⁸² Sva šestorica muškaraca vodila su se kao nestali ili mrtvi nakon pada Srebrenice.¹⁸⁷⁸³

5497. Vijeće zaključuje da su nakon pada Srebrenice pripadnici Škorpiona ubili šestoricu muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, kod mjesta Trnova.

iv. *Prebacivanje u logor Batković*

5498. Vijeće podsjeća da je logor Batković formiran u junu 1992., na lokaciji koja se nalazi na otprilike 12 kilometara od Bijeljine, i da su vojnici VRS-a bili angažovani na njegovom obezbjeđenju sve vrijeme oružanog sukoba u BiH.¹⁸⁷⁸⁴

5499. Dana 11. ili 12. jula 1995., Milenko Todorović, načelnik bezbjednosti Istočnobosanskog korpusa, primio je od Tolimira telegram s instrukcijama Istočnobosanskom korpusu da se u logoru Batković pripremi smještaj za otprilike 1.000 do 1.200 zatočenih vojnika, bosanskih Muslimana,

¹⁸⁷⁷⁸ P668 (Video-snimak pogubljenja koja su izvršili pripadnici jedinice Škorpioni), na 09:10–10:42. V. takođe P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 15 (pod pečatom); P411 (Izjava svjedoka KDZ612 od 31. maja 2005.) (pod pečatom), str. 3.

¹⁸⁷⁷⁹ P668 (Video-snimak pogubljenja koja su izvršili pripadnici jedinice Škorpioni) na 10:55–11:37. V. takođe P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 15 (pod pečatom).

¹⁸⁷⁸⁰ P668 (Video-snimak pogubljenja koja su izvršili pripadnici jedinice Škorpioni), na 12:15–16:21; Slobodan Stojković, P4751 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8379. V. takođe P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 15 (pod pečatom).

¹⁸⁷⁸¹ P668 (Video-snimak pogubljenja koja su izvršili pripadnici jedinice Škorpioni) na 16:54–18:24. V. takođe P409 (Izjava svjedoka KDZ612 od 17. februara 2005.), str. 15 (pod pečatom).

¹⁸⁷⁸² P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 38; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), Dodatak D, *e-court* str. 438–439 (pod pečatom).

¹⁸⁷⁸³ Thomas Parsons, T. 26574–26575 (21. mart 2012.); Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića*), T. 20873–20876; P4642 (MKNL-ov spisak identifikovanih žrtava iz Srebrenice, 15. decembar 2011.) (pod pečatom).

¹⁸⁷⁸⁴ Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 12940, 13041. V. zatočenički objekt 2.1 iz Priloga C Optužnici.

koji je trebalo da stignu tokom narednih dana.¹⁸⁷⁸⁵ Kada je primio ovaj telegram, Todorović je odmah prenio naređenje svom komandantu, Novici Simiću, koji je potom započeo pripreme za dolazak zatočenika.¹⁸⁷⁸⁶ Međutim, zarobljenici nisu stigli.¹⁸⁷⁸⁷ Otprilike jedan dan kasnije, Todorović je, na Simićev zahtjev, pitao Tolimira gdje su zarobljenici i dobio odgovor da prekine dalje pripreme za dolazak zatočenika jer se od tog zadatka odustalo.¹⁸⁷⁸⁸

5500. Otprilike 15. jula, ili nešto kasnije, Simić je pozvao Pandurevića i obavijestio ga da ukoliko ima nekih zatočenika u svojoj zoni odgovornosti, može da ih pošalje u Batković.¹⁸⁷⁸⁹ Pandurević je rekao da još uvijek ima pripadnika muslimanskih snaga iz Srebrenice koji pokušavaju da se probiju do Tuzle i da neće biti problem da se oni zarobe i prebace u logor Batković.¹⁸⁷⁹⁰ Pandurević je takođe rekao da oni već imaju određeni broj zatočenika koje treba preuzeti i prebaciti u logor.¹⁸⁷⁹¹ Nakon tog razgovora, Simić je rekao Todoroviću da preko bataljona VP-a obezbijedi vozila i vojnike za prevoz zatočenika sa zvrničkog područja u logor Batković i da se ti vojnici jave u Komandu Zvorničke brigade.¹⁸⁷⁹²

5501. Jedno odjeljenje VP-a, sastavljeno od 10 do 15 ljudi, svakodnevno je od 18. do 26. jula 1995. odlazilo na područje Zvornika da bi tamo preuzimalo ratne zarobljenike.¹⁸⁷⁹³ U tom periodu,

¹⁸⁷⁸⁵ Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 12933–12934, 12937–12939; D4134 (Izvod iz razgovora koji je Tužilaštvo obavilo s Milenkom Todorovićem, 2. februar 2010.), str. 39. V. Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 12954–12956; D4126 (Fotografija s oznakama koje je unio Milenko Todorović, bez datuma).

¹⁸⁷⁸⁶ Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 12934, 12938–12940, 13134.

¹⁸⁷⁸⁷ Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 12941.

¹⁸⁷⁸⁸ Milenko Todorović, T. 44193–44194 (28. novembar 2013.); D4134 (Izvod iz razgovora koji je Tužilaštvo obavilo s Milenkom Todorovićem, 2. februar 2010.), str. 37–38, 40; Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 12942.

¹⁸⁷⁸⁹ Milenko Todorović, T. 44193–44194 (28. novembar 2013.); Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 12942–12943; D4134 (Izvod iz razgovora koji je Tužilaštvo obavilo s Milenkom Todorovićem, 2. februar 2010.), str. 38. Vijeće napominje da je Todorović izjavio da nije siguran kog je datuma vođen taj telefonski razgovor između Simića i Pandurevića. Milenko Todorović, T. 44194 (28. novembar 2013.). Vijeće nadalje napominje da je u svom razgovoru s tužilaštvom Todorović rekao da misli da su oni razgovarali telefonom istog jutra ili jedan dan pošto je on pitao Tolimira gdje su zatočenici. D4134 (Izvod iz razgovora koji je Tužilaštvo obavilo s Milenkom Todorovićem, 2. februar 2010.), str. 37–38. Međutim, Vijeće podsjeća da se Pandurević vratio u Zvorničku brigadu tek 15. jula u podne. V. par. 5469. Vijeće je stoga zaključilo da do ovog telefonskog razgovora nije moglo da dođe barem do 15. jula.

¹⁸⁷⁹⁰ Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 12943; Milenko Todorović, T. 44195 (28. novembar 2013.).

¹⁸⁷⁹¹ Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 13193–13194.

¹⁸⁷⁹² Milenko Todorović, T. 44195 (28. novembar 2013.); Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 12943, 13191, 13193–13194.

¹⁸⁷⁹³ Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 13144–13145, 13150, 13173–13175, 13179, 13191–13192. V. takođe Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 13168–13175, 13179–13181 (gdje je svjedok izjavio da se iz bilješke u Operativnom dnevniku Komande Istočnobosanskog korpusa za 15. juli 1995. vidi da je zamjenik komandanta korpusa, general Gavrić, naredio da se 50 pripadnika jedinice VP-a pošalje u Zvornik 16. jula 1995. da bi pomogli Zvorničkoj brigadi u izvođenju borbenih dejstava, da su oni bili prepotčinjeni Pandureviću i da je odjeljenje sastavljeno od 10 do 15 ljudi, koje je poslato u Zvornik da bi sprovelo ratne zarobljenike, ostalo pod komandom Istočnobosanskog

u logor Batković je ukupno odvedeno otprilike 160 do 180 zatočenika.¹⁸⁷⁹⁴ Među njima su bile i 22 osobe koje je VP Istočnobosanskog korpusa 18. jula preuzeo od VP-a Drinskog korpusa u Vlasenici,¹⁸⁷⁹⁵ kao i 34 bosanska Muslimana iz Srebrenice koji su se predali tokom 26. jula.¹⁸⁷⁹⁶

5502. Kao što je ranije navedeno, zatočenike u logoru Batković registrovao je MKCK, koji je redovno posjećivao logor; to se nastavilo i 1995.¹⁸⁷⁹⁷ Zatočenici s područja Srebrenice razmijenjeni su u periodu od jula 1995. do januara 1996.¹⁸⁷⁹⁸ Ubrzo potom, logor Batković je zatvoren.¹⁸⁷⁹⁹

v. Operacija ponovnog pokopavanja

5503. Vijeće podsjeća na svoje ranije zaključke da su tijela žrtava ubijenih u incidentima iz Priloga Optužnici u skladištu u Kravici, Orahovcu, na brani u Petkovicima, Kozluku, na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici, a koja su bila pokopana u primarne grobnice na području Bratunca i Zvornika, u septembru i oktobru 1995. ekshumirana, prevezena i ponovo pokopana u udaljene sekundarne grobnice.¹⁸⁸⁰⁰ Vijeće će u tekstu koji slijedi detaljnije razmotriti taj proces.

korpusa); D4131 (Izvod iz dnevnika Istočnobosanskog korpusa, od 5. marta 1995. do 12. juna 1996.), *e-court* str. 3.

¹⁸⁷⁹⁴ Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 13145. V. D3236 (Izjava svjedoka Gojka Čekića od 31. marta 2013.), par. 13, 21 (gdje je svjedok izjavio da je otprilike 120 zatočenika iz Srebrenice došlo u logor Batković u drugoj polovini jula 1995.); Gojko Čekić, T. 36504–36505, 36508–36509 (3. april 2013.). Sudeći po jednom spisku osoba zatočenih u logoru Batković, između jula i decembra 1995. u ovom logoru je registrovano preko 150 zatočenika s područja Srebrenice. P3213 (Spisak osoba zatočenih u logoru Batković), *e-court* str. 9, 11, 25, 40, 47, 52, 78, 84, 92, 106, 131, 133, 142, 149, 157, 168, 170, 175, 184, 188, 191, 193.

¹⁸⁷⁹⁵ D4132 (Spisak zarobljenika Istočnobosanskog korpusa, 18. juli 1995.); Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 13201–13203. Spisak osoba zatočenih u logoru Batković potvrđuje da su svi muškarci osim jednog koji su navedeni na spisku zarobljenika Istočnobosanskog korpusa registrovani u logoru Batković 18. jula 1995. i u narednim danima. P3213 (Spisak osoba zatočenih u logoru Batković), *e-court* str. 9, 52, 78, 106, 131, 168, 175, 184, 188, 191.

¹⁸⁷⁹⁶ D3244 (Borbena izvješta Drinskog korpusa, 26. juli 1995.), str. 2; Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 13144. Dvojica preživjelih iz incidenta 9.2 iz Priloga E Optužnici došla su u logor Batković 26. jula, pošto su se predali snagama bosanskih Srba. V. par. 5437.

¹⁸⁷⁹⁷ V. zatočenički objekt 2.1 iz Priloga C Optužnici. V. takođe Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 12958, 12988, 13088; P5125 (Uputstvo Glavnog štaba VRS-a, 26. juli 1995.), str. 1.

¹⁸⁷⁹⁸ Milenko Todorović, D4124 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 13147–13149; D3236 (Izjava svjedoka Gojka Čekića od 31. marta 2013.), par. 21; P3213 (Spisak osoba zatočenih u logoru Batković), *e-court* str. 9, 11, 25, 40, 47, 52, 78, 84, 92, 106, 131, 133, 149, 157, 168, 170, 175, 184, 188, 191, 193. V. takođe svjedok KDZ333, T. 24162 (2. februar 2012.); svjedok KDZ333, P4342 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3046; Ahmo Hasić, P354 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1214–1215; Ahmo Hasić, P353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1230 (pod pečatom); D2052 (Izjava svjedoka KDZ333 Državnoj komisiji za prikupljanje činjenica o ratnim zločinima, 20. juli 1996.), str. 5 (pod pečatom).

¹⁸⁷⁹⁹ V. zatočenički objekt 2.1 iz Priloga C Optužnici.

¹⁸⁸⁰⁰ V. par. 5264, 5267, 5352, 5380, 5411, 5461. V. takođe P4512 (Zbirka fotografija pod naslovom "Masovne grobnice u Srebrenici – Vazdušni snimci primarnih i sekundarnih masovnih grobnica"), *e-court* str. 7; činjenice o kojima je presuđeno 1864, 1872.

(A) Ponovno pokopavanje s bratunačkog područja

5504. U septembru 1995., Popović je došao u Bratunačku brigadu da bi prenio naređenje Glavnog štaba da treba izvršiti operaciju ekshumiranja i ponovnog pokopavanja leševa iz grobnica u Glogovi.¹⁸⁸⁰¹ Ta operacija bila je poznata kao "*asanacija*", odnosno operacija primjene sanitarnih i higijenskih mjera, a Momir Nikolić je dobio zadatak da koordinira logistiku.¹⁸⁸⁰²

5505. U operaciji ponovnog pokopavanja korišteni su vozači, vozila i mašine civilnih preduzeća, kao i pripadnici bratunačke Civilne zaštite.¹⁸⁸⁰³ U zgradi Opštine Bratunac održano je više sastanaka, na kojima je Deronjić razgovarao s lokalnim preduzećima da bi mogao da se obavi onaj dio posla koji "nije vojnički".¹⁸⁸⁰⁴ Konkretno, Deronjić je otprilike sredinom oktobra tražio radnike Civilne zaštite Bratunac i naredio da se oni iste večeri jave Momiru Nikoliću.¹⁸⁸⁰⁵ Radnici su dovezeni pred Komandu Bratunačke brigade između 21:00 i 22:00 sati.¹⁸⁸⁰⁶

5506. Operacija ponovnog pokopavanja obavljena je tokom nekoliko noći.¹⁸⁸⁰⁷ Neke od mašina i dio goriva koji su korišteni u ovoj operaciji obezbijedio je 5. inženjerski bataljon.¹⁸⁸⁰⁸ Pripadnici VP-a Bratunačke brigade i SJB-a Bratunac obezbjeđivali su puteve Bratunac–Konjević Polje i Bratunac–Ljubovija i preusmjeravali saobraćaj na druge pravce da bi kamioni koji su prevozili tijela iz Glogove kroz mjesto Bratunac, u pravcu Srebrenice, mogli nesmetano da prođu.¹⁸⁸⁰⁹ Tokom prevoza, od tijela se širio zadah koji se osjećao u cijelom mjestu Bratuncu.¹⁸⁸¹⁰ Iako je ova

¹⁸⁸⁰¹ Momir Nikolić, T. 24688 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 13. V. takođe Petar Salapura, T. 40283 (24. juni 2013.); činjenice o kojima je presuđeno 1865, 1872. Ali v. Vujadin Popović, T. 43113–43114 (6. novembar 2013.) (gdje je svjedok negirao da je lično učestvovao u operaciji ponovnog pokopavanja i dodao da je samo vodio evidenciju o utrošku goriva i da mu nije bila poznata lokacija sekundarnih grobnica, budući da je operacija ponovnog pokopavanja bila "kao neka tajna").

¹⁸⁸⁰² Momir Nikolić, T. 24688, 24693 (14. februar 2012.); D2081 (Izjava o činjenicama Momira Nikolića iz Sporazuma o izjašnjanju o krivici, 7. maj 2003.), par. 13. V. činjenica o kojoj je presuđeno 1868.

¹⁸⁸⁰³ Momir Nikolić, T. 24689 (14. februar 2012.). Ta preduzeća uključivala su komunalno preduzeće "Rad", državnu ciglanu iz Bratunca, građevinsko preduzeće "Radnik", rudnik Sase i preduzeće "Autoprevoz" iz Srebrenice. Momir Nikolić, T. 24689 (14. februar 2012.).

¹⁸⁸⁰⁴ Momir Nikolić, T. 24690 (14. februar 2012.).

¹⁸⁸⁰⁵ [REDIGOVANO]. V. Momir Nikolić, T. 24691–24693 (14. februar 2012.); P4391 (Izveštaj o sastanku Bratunačke brigade, 16. oktobar 1995.).

¹⁸⁸⁰⁶ [REDIGOVANO]. Kada su ga upitali o kakvom se zadatku radi, Momir Nikolić je rekao da će to biti isto ono "šta su i skoro radili". [REDIGOVANO].

¹⁸⁸⁰⁷ [REDIGOVANO]. V. takođe Momir Nikolić, T. 24690 (14. februar 2012.).

¹⁸⁸⁰⁸ Momir Nikolić, T. 24689–24690 (14. februar 2012.).

¹⁸⁸⁰⁹ Momir Nikolić, T. 24689 (14. februar 2012.); svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3582–3583. V. takođe P407 (Izjava svjedoka Desimira Đukanovića od 20. marta 2007.), par. 7 (gdje je svjedok rekao da je u septembru, dok je čekao autobus na stanici, vidio kamione kako noću prevoze tijela iz Glogove u pravcu Srebrenice).

¹⁸⁸¹⁰ P407 (Izjava svjedoka Desimira Đukanovića od 20. marta 2007.), par. 7; svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3582–3583.

operacija trebalo da bude tajna, ona je to prestala da bude s obzirom na broj učesnika koji su u nju bili uključeni.¹⁸⁸¹¹

5507. Vazdušni snimci prikazuju prisustvo utovarivača s prednjom ralicom na grobnicama u Glogovi i ukazuju na to da je zemlja prekopavana 30. oktobra 1995. ili prije tog datuma.¹⁸⁸¹² Drugi vazdušni snimci pokazuju da je zemlja prekopavana na šest lokacija duž puta u Zelenom Jadru između 24. avgusta i 23. oktobra 1995., kao i da su te sekundarne grobnice ponovo zatrpane krajem oktobra 1995.¹⁸⁸¹³ Nadalje, Vijeće je već primilo na znanje forenzičke dokaze koji uspostavljaju vezu između dvije primarne grobnice u Glogovi i sekundarnih grobnica u Zelenom Jadru, Budaku, Blječevi i Zalažu.¹⁸⁸¹⁴

(B) Ponovno pokopavanje sa zborničkog područja

5508. Dana 14. septembra 1995., Glavni štab je poslao Komandi Drinskog korpusa hitno naređenje koje je potpisao Mladić i kojim se odobrava da se pet tona dizel goriva D-2 isporuči Trbiću u kasarnu u preduzeću "Standard".¹⁸⁸¹⁵ U skladu s Mladićevim naređenjem, Žarko Ljuboječić iz Sektora za pozadinu Glavnog štaba naložio je komandi 35. pozadinske baze da izda 5.000 litara dizela D-2, zatraživši da predstavnik Drinskog korpusa preuzme gorivo i obezbijedi njegov transport do mjesta isporuke.¹⁸⁸¹⁶ [REDIGOVANO].¹⁸⁸¹⁷ [REDIGOVANO].¹⁸⁸¹⁸

5509. Dana 15. septembra, [REDIGOVANO], Pandurević je otišao u Komandu Drinskog korpusa da bi vidio o čemu se radi.¹⁸⁸¹⁹ [REDIGOVANO].¹⁸⁸²⁰

¹⁸⁸¹¹ Momir Nikolić, T. 24690 (14. februar 2012.); Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14511. Milenko Katanić je izjavio da su civili bili svjesni da se tijela premještaju iz Glogove i pretpostavljali su da kamioni koji su prolazili kroz grad prenose tijela. P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 98; Milenko Katanić, T. 24547 (10. februar 2012.) (djelimično zatvorena sjednica). V. takođe Mile Petrović, T. 45566 (17. januar 2014.).

¹⁸⁸¹² V. par. 5252.

¹⁸⁸¹³ V. par. 5260.

¹⁸⁸¹⁴ V. par. 5264–5265, 5267.

¹⁸⁸¹⁵ P4592 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 14. septembar 1995.); svjedok KDZ122, T. 26200–26202 (13. mart 2012.) (zatvorena sjednica); P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 7 (pod pečatom). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 1870. Vijeće napominje da se u dokaznom predmetu P4592 pominje kapetan Milorad "Trpić", ali se uvjerilo da je riječ o grešci u kucanju i da se u tom naređenju u stvari pominje Milorad Trbić. V. svjedok KDZ122, T. 26200 (13. mart 2012.) (zatvorena sjednica).

¹⁸⁸¹⁶ P4593 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 14. septembar 1995.); [REDIGOVANO]. Prema dokaznim predmetima P4992 i P4993, gorivo čiji je utrošak odobrio Glavni štab VRS-a trebalo je da bude upotrebjeno za "izvođenje inženjerskih radova" u zoni odgovornosti Drinskog korpusa. V. P4592 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 14. septembar 1995.); P4593 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 14. septembar 1995.).

¹⁸⁸¹⁷ [REDIGOVANO].

¹⁸⁸¹⁸ [REDIGOVANO].

¹⁸⁸¹⁹ [REDIGOVANO].

¹⁸⁸²⁰ [REDIGOVANO]. Presretnuti razgovor između Popovića i "Mihalića", vođen u 18:44 sati, dodatno dokazuje da je Popović učestvovao u nadgledanju operacije ponovnog pokopavanja. U tom razgovoru, Popović pita da li

5510. Jednoga dana u septembru, Damjana Lazarevića pozvao je Bogičević, koji mu je naredio da se javi u kasarnu u preduzeću "Standard".¹⁸⁸²¹ Bogičević i Jokić su zatim naredili Lazareviću da nadgleda jednu operaciju, koja je uključivala ekshumaciju leševa iz primarnih grobnica i njihov transport do novih grobnica pomoću mehanizacije Zvorničke brigade.¹⁸⁸²² Lazareviću je dat spisak imena ljudi koji će pomagati u operaciji, uključujući trojicu rukovalaca mehanizacijom iz Inženjerske čete i pripadnike drugih jedinica Zvorničke brigade.¹⁸⁸²³

5511. Rukovaoci mehanizacijom iz Inženjerske čete Zvorničke brigade i drugi pripadnici Zvorničke brigade otkopali su primarne grobnice.¹⁸⁸²⁴ Tijela su prevožena u velikim teretnim kamionima kiperima, koje su vozili civili i koji su pripadali Zvorničkoj brigadi i raznim privatnim preduzećima.¹⁸⁸²⁵ Operacija ponovnog pokopavanja u Zvorniku provedena je tokom pet-šest noći.¹⁸⁸²⁶ Drago Nikolić i VP Zvorničke brigade vršili su obezbjeđenje saobraćaja.¹⁸⁸²⁷ Čitavo to vrijeme, Trbić je koordinirao operaciju i povremeno pozivao osobe uključene u ponovno pokopavanje, raspitujući se kako operacija napreduje.¹⁸⁸²⁸

5512. Vazdušni snimci pokazuju da je na grobnicama na lokalitetu Lažete, kod brane u Petkovicima, u Kozluku i na Vojnoj ekonomiji Branjevo zemlja prekopavana između 7. i 27. septembra 1995.¹⁸⁸²⁹ Drugi snimci iz vazduha ukazuju na to da je duž puta u Hodžićima, puta Snagovo–Liplje i Čančarskog puta zemlja prekopavana između 7. septembra i 2. oktobra 1995.¹⁸⁸³⁰ Nadalje, Vijeće je već primilo na znanje forenzičke dokaze koji uspostavljaju veze između

je gorivo stiglo, a zatim pita Mihalića je li Trbić "tu negdje". Mihalić odgovara da je Trbić otišao, na što Popović odgovara: "Radi ono, je li?" P5360 (Presretnuti razgovor potpukovnika Vujadina Popovića i Mihalića, 22. septembar 1995.). [REDIGOVANO]. Ali v. Vujadin Popović, T. 43113–43114 (6. novembar 2013.) (gdje je svjedok izjavio da nije direktno učestvovao u operaciji ponovnog pokopavanja i da je samo "kontrolirao [sao] utrošak goriva").

¹⁸⁸²¹ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14468, 14525.

¹⁸⁸²² Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14467–14469, 14522–14523.

¹⁸⁸²³ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14468, 14484–14485, 14522–14523.

¹⁸⁸²⁴ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14467–14469, 14484–14485. Zadah koji se širio od tijela bio je "nepodnošljiv", a rukovaoci mehanizacijom su pravili pauze tokom zadatka da bi došli do vazduha. Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14485, 14487.

¹⁸⁸²⁵ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14484–14485, 14527–14528. Lazarević je izjavio da nije znao gdje su ekshumirana tijela ponovo pokopana jer ponovno pokopavanje nije bilo zadatak pripadnika Inženjerske čete. Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14469, 14485–14486, 14509.

¹⁸⁸²⁶ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14486, 14510. V. takođe Richard Butler, T. 27632–27633 (18. april 2012.).

¹⁸⁸²⁷ Činjenica o kojoj je presuđeno 1871. V. P4563 (Izjava svjedoka KDZ122), str. 8 (pod pečatom).

¹⁸⁸²⁸ Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14487–14490. Trbić je takođe lično kontaktirao Lazarevića da bi čuo novosti u vezi s operacijom ponovnog pokopavanja. Damjan Lazarević, P352 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 14507–14508.

¹⁸⁸²⁹ V. par. 5340, 5375, 5404, 5453.

primarnih grobnica na lokalitetu Lažete i sedam sekundarnih grobnica smještenih duž puta u Hodžićima, primarnih grobnica kod brane u Petkovicima i pet sekundarnih grobnica duž puta u Liplju, primarnih grobnica u Kozluku i pet sekundarnih grobnica duž Čančarskog puta, kao i primarne grobnice na Vojnoj ekonomiji Branjevo i devet grobnica smještenih duž Čančarskog puta.¹⁸⁸³¹

(C) Zaključak

5513. Na osnovu tih dokaza, Vijeće zaključuje da je Glavni štab VRS-a između septembra i oktobra 1995. organizovao ponovno pokopavanje tijela osoba koje su u julu 1995. ubijene u zonama odgovornosti Bratunačke i Zvorničke brigade. Ta tijela su ekshumirana iz prvobitnih grobnica i ponovno pokopana u udaljene sekundarne grobnice. Operaciju ponovnog pokopavanja proveli su pripadnici organa bezbjednosti Glavnog štaba, Drinskog korpusa, Bratunačke brigade i Zvorničke brigade, uz pomoć civilnih vlasti bosanskih Srba i drugih jedinica VRS-a i MUP-a.

5514. Vijeće nadalje zaključuje da je operacija ponovnog pokopavanja pokrenuta jer je međunarodna zajednica otkrila postojanje masovnih grobnica u Srebrenici nakon što se Madeleine Albright u avgustu 1995. obratila Savjetu bezbjednosti, i da je provedena da bi se prikrili dokazi o masovnim pogubljenjima koja su se odigrala u julu 1995. u Srebrenici.¹⁸⁸³²

h. Forenzički, demografski i DNK dokazi

(A) Uvod

5515. Broj žrtava ubijenih tokom događaja u Srebrenici iz jula 1995., koji se navodi u Optužnici, izrazito je sporno pitanje u ovom predmetu.

5516. Tužilaštvo tvrdi da je nakon pada Srebrenice u julu 1995. ubijeno "više od 7.000 [...] muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana".¹⁸⁸³³ Da bi potkrijepilo ovu tvrdnju, Tužilaštvo ukazuje na 5.850 tijela koja su do januara 2012. identifikovana u grobnicama povezanim sa

¹⁸⁸³⁰ V. par. 5351, 5379, 5410, 5460.

¹⁸⁸³¹ V. par. 5351–5352, 5380, 5411, 5461.

¹⁸⁸³² V. par. 5450–5451.

¹⁸⁸³³ Optužnica, par. 47(a). V. Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 1, 173; Završna riječ tužilaštva, T. 47799, 47802 (30. septembar 2014.). Tužilaštvo objašnjava da ovu brojku dokazuju sveukupni dokazi, koji se mogu podijeliti u četiri široke kategorije: DNK; svjedočenja o broju ubijenih zarobljenika; dokazi o broju zarobljenih lica; i demografski dokazi o broju nestalih lica nakon pada Srebrenice. Završna riječ tužilaštva, T. 47799 (30. septembar 2014.).

Srebrenicom,¹⁸⁸³⁴ kao i na demografske dokaze koji navode na zaključak da je nakon pada Srebrenice nestalo 7.905 ljudi.¹⁸⁸³⁵

5517. Optuženi osporava izračun tužilaštva u pogledu broja osoba koje su pogubljene nakon pada Srebrenice, tvrdeći da ne postoje apsolutno nikakvi pouzdani dokazi koji bi sugerirali da su bosanski Srbi zarobili i približno toliko mnogo zarobljenika.¹⁸⁸³⁶ On dodaje da ukupni broj pogubljenih osoba ne može premašivati razliku između broja stanovnika Srebrenice prije pada i broja ljudi iz Srebrenice koji su došli na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana ili drugdje nakon pada Srebrenice.¹⁸⁸³⁷ Optuženi takođe tvrdi da je argument tužilaštva u vezi s brojem ubijenih ljudi pogrešan, jer ne uzima u obzir miješanje tijela osoba poginulih u borbi s tijelima onih koji su pogubljeni.¹⁸⁸³⁸ Mada optuženi zaključuje da se za oko 4.000 osoba može smatrati da su nestale nakon pada Srebrenice,¹⁸⁸³⁹ on tvrdi da su mnogi od njih poginuli od mina, izvršili samoubistvo, poginuli usljed "legitimnih borbenih dejstava" ili da su izgubili život uslijed pobune u skladištu u Kravici.¹⁸⁸⁴⁰ On stoga poziva Vijeće da ne utvrđuje ukupni broj osoba pogubljenih nakon pada Srebrenice jer se to, prema optuženom, ne može utvrditi van svake razumne sumnje.¹⁸⁸⁴¹

5518. Tužilaštvo odgovara da argumenti optuženog u vezi s brojem muškaraca, bosanskih Muslimana, pogubljenih u Srebrenici ne uzimaju u obzir ukupne dokaze u ovom predmetu, koji obuhvataju svjedočenje svjedoka, presretnute razgovore i druge dokumente potkrijepljene forenzičkim i demografskim dokazima.¹⁸⁸⁴² Tužilaštvo dodaje da je optuženi razmatrao forenzičke i

¹⁸⁸³⁴ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 170–171, 173, gdje se upućuje na P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.); Završna riječ tužilaštva, T. 47799 (30. septembar 2014.). Što se tiče nepoklapanja s brojkama kojima se ranije baratalo, tužilaštvo razjašnjava da se s ekshumacijama dodatnih grobnica povezanih sa Srebrenicom broj identifikovanih tijela stalno povećava. Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 173; Završna riječ tužilaštva, T. 47799 (30. septembar 2014.).

¹⁸⁸³⁵ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 172–173, gdje se upućuje na P4995 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 28–29; P5005 (MKNL-ov ažurirani spisak nestalih iz Srebrenice iz 2012. godine) (pod pečatom); i P5004 (Izveštaj Ewe Tabeau u kojem se opisuje kako su novi ažurirani podaci MKNL-a iz 2012. godine integrisani u Spisak nestalih iz Srebrenice iz 2009. godine).

¹⁸⁸³⁶ V. Završni podnesak odbrane, par. 2697–2700.

¹⁸⁸³⁷ V. Završni podnesak odbrane, par. 2522–2530.

¹⁸⁸³⁸ V. Završni podnesak odbrane, par. 2519.

¹⁸⁸³⁹ Završni podnesak odbrane, par. 2530, 2559.

¹⁸⁸⁴⁰ Završni podnesak odbrane, par. 2548–2572.

¹⁸⁸⁴¹ Završni podnesak odbrane, par. 2520, 2702.

¹⁸⁸⁴² Završna riječ tužilaštva, T. 47794–47795 (30. septembar 2014.).

demografske dokaze izolovano i da je njegov argument da se broj srebreničkih žrtava ne može utvrditi zbrkan i spekulativan, te da ga dokazi u ovom predmetu ne potkrepljuju.¹⁸⁸⁴³

5519. U ranijim odjeljcima ove presude, Vijeće je razmotrilo dokaze u vezi s incidentima iz Priloga E Optužnici i zaključilo da su pripadnici snaga bosanskih Srba u julu 1995. u Srebrenici ubili najmanje 5.115 muškaraca.¹⁸⁸⁴⁴ Ta brojka je rezultat detaljne analize koju je Vijeće provelo, a kojom su obuhvaćeni forenzički i demografski dokazi, kao i dokazi u vezi s DNK koji su uvršteni u spis ovog predmeta.

5520. Konkretno, Vijeću su predočeni dokazi nekoliko vještaka koji su učestvovali u ekshumaciji različitih grobnica povezanih s ubijanjem vezanim za Srebrenicu, i to antropologa Joséa Pabla Baraybara,¹⁸⁸⁴⁵ Williama Haglunda,¹⁸⁸⁴⁶ Freddyja Peccerellija¹⁸⁸⁴⁷ i Richarda Wrighta,¹⁸⁸⁴⁸ kao i

¹⁸⁸⁴³ Završna riječ tužilaštva, T. 47795 (30. septembar 2014.).

¹⁸⁸⁴⁴ Vijeće je došlo do ovog ukupnog broja žrtava incidenata iz Priloga E Optužnici tako što je sabralo sljedeće brojke: 15 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih na rijeci Jadar; 755 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u skladištu u Kravici; deset muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih na livadi u Sandićima; 21 muškarac, bosanski Musliman, ubijen u školi u Lukama; 841 muškarac, bosanski Musliman, ubijen u Orahovcu; 815 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u Petkovicima; 815 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u školi u Ročeviću i u Kozluku; 1.735 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u školi u Kuli, na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici; dvojica muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijena na Snagovu; 39 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u Bišini; šestorica muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u Trnovu; deset muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u Potočarima; i 51 muškarac, bosanski Musliman, ubijen u Bratuncu. V. par. 5141, 5145, 5154, 5205, 5286, 5291, 5303, 5306, 5354, 5382, 5413, 5464, 5481, 5490, 5497.

¹⁸⁸⁴⁵ P4038 (Biografija Josea Baraybara). Jose Baraybar je svjedočio o ekshumacijama u Kozluku, na Čančarskom putu, u Glogovi, Zelenom Jadru, na lokalitetu Lažete, na putu u Hodžićima, u Pilici (na Vojnoj ekonomiji Branjevo) i u Ravnicama. P4030 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o antropološkom pregledu ljudskih ostataka iz istočne Bosne tokom 1999. godine", 8. decembar 1999.); P4033 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o iskapanjima na lokaciji Glogova 2, BiH, 1999.-2001."); P4034 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o ekshumaciji masovnih grobnica u istočnoj Bosni, avgust-oktobar 1999.", 8. decembar 1999.); P4035 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o iskapanjima na lokaciji Zeleni Jadar 6, BiH, 2001. godine"); P4036 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o antropološkom pregledu ljudskih ostataka iz istočne Bosne tokom 2000. godine", 2. februar 2001.).

¹⁸⁸⁴⁶ P4309 (Biografija dr Williama Haglunda). William Haglund je rukovodio ekshumacijama u Cerskoj dolini, na lokalitetu Lažete i na Vojnoj ekonomiji Branjevo. P4311 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Cerska – Dio I", 15. juni 1998.); P4316 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Lažete 2 – Dio I", 15. juni 1998.); P4321 (Izveštaj vještaka Williama Haglunda pod naslovom "Kriminalističko-tehnička obrada grobnice na lokalitetu Pilica (Vojna ekonomija Branjevo) – Dio I", 15. juni 1998.).

¹⁸⁸⁴⁷ P4134 (Biografija Freddyja Peccerellija iz 2007.). Fredy Peccerelli je radio na ekshumacijama na lokalitetu Lažete. P4135 (Izveštaj Freddyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 1, Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 2. februar 2001.); P4136 (Konačni izvještaj Freddyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.).

¹⁸⁸⁴⁸ P3998 (Biografija Richarda Wrighta). Richard Wright je radio na ekshumacijama kod brane u Petkovicima, u Kozluku, Glogovi, Liplju, na Čančarskom putu, putu u Hodžićima i Zelenom Jadru. P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.); P4001 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama u Kozluku 1999. godine: s prilogom o posjetama Konjević Polju i Potočarima", 2. februar 2000.); P4009 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 1 u 2000. godini", 9. februar 2001.).

forenzičkih patologa Johna Clarka¹⁸⁸⁴⁹ i Christophera Lawrencea.¹⁸⁸⁵⁰ Osim toga, Vijeću su predočeni dokazi i drugih svjedoka tužilaštva, odnosno Thomasa Parsonsa, Ewe Tabeau, Deana Manninga, Jean-Renéa Rueza i Dušana Janca, i ti dokazi su, po potrebi, korišteni prilikom utvrđivanja broja muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih uslijed događaja koji se opisuju za svaki od incidenata iz Priloga Optužnici.

5521. Najzad, Vijeću su predočeni dokazi dobijeni od Dušana Dunjića, "sudskog medicinara", i Steve Pašalića, profesora demografije i socijalne geografije, koji su svjedočili kao svjedoci odbrane i osporavali dokaze svjedoka tužilaštva.¹⁸⁸⁵¹ Dunjić je za ovaj predmet pripremio dva izvještaja. U prvom—koji je uvršten u spis kao dokazni predmet D3893—on je, između ostalog, pregledao i analizirao zapisnike o ekshumaciji i obdukciji koji se odnose na više grobnica povezanih sa Srebrenicom, kao i izvještaje koje su Haglund, Clark, Wright, Lawrence, Peccerelli i Baraybar pripremili u vezi s grobnicama povezanim sa Srebrenicom.¹⁸⁸⁵² Drugi izvještaj—koji je uvršten u spis kao dokazni predmet D3894—pripremljen je u svrhu osporavanja nalaza vještaka tužilaštva, između ostalog u vezi s uzrokom smrti srebreničkih žrtava.¹⁸⁸⁵³ Pašalić je za ovaj predmet

¹⁸⁸⁴⁹ P4102 (Biografija dr Johna Clarka). John Clark je radio na posmrtnim ostacima iz Kozluka, Glogove, Lažete, Ravnica i Zelenog Jadra. P4103 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izvještaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma); P4104 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izvještaj glavnog patologa (2000.)", 24. februar 2001.); P4105 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izvještaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.).

¹⁸⁸⁵⁰ P4063 (Biografija dr Christophera Lawrencea). Christopher Lawrence je radio na posmrtnim ostacima iz grobnice kod brane u Petkovcima, kao i grobnica Čančarski put, put u Hodžićima, Zeleni Jadar i Liplje. P4053 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.); P4054 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Čančarski put 12, izvršenoj u avgustu 1998.", 17. juni 1999.); P4055 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka pronađenih na Čančarskom putu, lokalitet 3, avgust-septembar 1998.", 17. juni 1999.); P4056 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 3 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.); P4057 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 4 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.); P4058 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukcijama posmrtnih ostataka na lokalitetu br. 5 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.); P4059 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji posmrtnih ljudskih ostataka na lokalitetu 5 u Zelenom Jadru, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.); P4060 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Liplje 2, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.).

¹⁸⁸⁵¹ Dušan Dunjić, T. 41728 (22. juli 2013.); Stevo Pašalić, T. 35344 (13. mart 2013.); D3124 (Biografija Steve Pašalića), *e-court* str. 1.

¹⁸⁸⁵² Dušan Dunjić, T. 41727 (22. juli 2013.); D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 8–10, 38–39. Vijeće je takođe usvojilo izvještaje koje je Dunjić sastavio za predmet Popović i drugi. V. Dušan Dunjić, T. 41806–41807 (23. juli 2013.); D3896 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska ekspertiza obdukcioničkih izveštaja sa lokaliteta Bišina i dokumentacije koja se odnosi na dopunjeni rezime forenzičkog dokaznog materijala iz grobnica sa područja Srebrenice", april 2009.).

¹⁸⁸⁵³ Dušan Dunjić, T. 41775–41776, 41789 (23. juli 2013.); D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.).

pripremio izvještaj koji je uvršten u spis kao dokazni predmet D3125, i svjedočio je o demografskim kretanjima u BiH u razdobljima prije, za vrijeme i poslije rata.¹⁸⁸⁵⁴

5522. Prilikom donošenja svojih zaključaka u vezi s ukupnim brojem žrtava ubijenih tokom incidenata iz Priloga Optužnici, kao što se iznosi u odjeljcima o Potočarima, Bratuncu i Zvorniku u ovom dijelu presude u vezi sa Srebrenicom, Vijeće je razmotrilo i analiziralo dokaze dobijene od svih ovih svjedoka, kao i osporavanja u vezi s njima koja je iznio optuženi. Vijeće će se u odjeljcima koji slijede pozabaviti opštim aspektima dokaza dobijenih od ovih svjedoka, Dunjićevim osporavanjem tih dokaza, kao i argumentima optuženog.

(B) Forenzički dokazi

5523. Godine 1996., ekspertske timovi tužilaštva počeli su da istražuju i ekshumiraju grobnice za koje je postojala sumnja da su povezane s padom Srebrenice u julu 1995.¹⁸⁸⁵⁵ U periodu od 1996. do 2001., identifikovali su više od 43 primarne i sekundarne masovne grobnice kao grobnice koje su povezane s padom Srebrenice i ekshumirali otprilike 22 od tih grobnica.¹⁸⁸⁵⁶ Godine 2001., MKSJ je prenio odgovornost za ekshumaciju svih preostalih grobnica na KNO BiH, koji je u prvo vrijeme, do kraja 2001., nadgledao MKSJ, a kasnije MKNL.¹⁸⁸⁵⁷ Osim grobnica koje je već ekshumirao MKSJ, KNO BiH i MKNL su identifikovali još drugih grobnica povezanih sa Srebrenicom.¹⁸⁸⁵⁸

(1) Datum smrti

5524. S obzirom na to da se optužbe protiv njega odnose na ubijanje koje mu se stavlja na teret, a koje se odigravalo u periodu od 12. do 23. jula 1995., za razliku od legitimnog ubijanja ili pogibija

¹⁸⁸⁵⁴ V. npr. Stevo Pašalić, T. 35347–35348 (1. mart 2013.); D3125 (Izvještaj vještaka Steve Pašalića pod naslovom "Etnički sastav, raseljena i izbegla lica iz 27 opština sa područja Bosne i Hercegovine, 1991–1997. godine", avgust 2012.).

¹⁸⁸⁵⁵ Dean Manning, T. 25803–25804 (6. mart 2012.).

¹⁸⁸⁵⁶ Dean Manning, T. 25803–25804 (6. mart 2012.). Manning je razjasnio da ova brojka predstavlja konzervativnu procjenu, budući da mnoge grobnice obuhvataju više manjih podgrobica. Dean Manning, T. 25803–25804 (6. mart 2012.).

¹⁸⁸⁵⁷ Dean Manning, T. 25804, 25882 (6. mart 2012.); Dušan Janc, T. 26921 (27. mart 2012.).

¹⁸⁸⁵⁸ Grobnice koje su identifikovali i/ili ekshumirali KNO BiH i MKNL uključuju sljedeće grobnice: Ravnice 2; Čančarski put 1, 2, 4–11 i 13; put u Hodžićima 1, 2, 6 i 7; Liplje 1, 3, 4 i 7; Zeleni Jadar 1–4; Blječeva 1–3; Budak 1 i 2; Zalazje, Bišina, pećina Bišina, Sandići i Potočari. P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 2–5, fusnota 5. V. takođe Dean Manning, T. 25805 (6. mart 2012.); P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 4.

do kojih je došlo tokom borbi vođenih u periodu od 1992. do 1995., optuženi tvrdi da je važno da se ustanovi kada su umrle pretpostavljene žrtve pogubljenja.¹⁸⁸⁵⁹

5525. Optuženi tvrdi da su grobnice povezane sa Srebrenicom mješovite grobnice, koje sadrže tijela osoba ubijenih u borbama tokom perioda od otprilike 45 mjeseci, uključujući i juli 1995.¹⁸⁸⁶⁰

Optuženi takođe iznosi razne teorije da bi potkrijepio svoju tvrdnju da su mnogi od nestalih iz Srebrenice poginuli u borbi i/ili prije pada Srebrenice, a o najvažnijima od tih teorija detaljno se govori u sljedećim paragrafima.¹⁸⁸⁶¹

5526. Vijeće napominje da forenzički izvještaji koje je tužilaštvo ponudilo na usvajanje ne sadrže precizan datum smrti.¹⁸⁸⁶² Dunjić je, međutim, izjavio da je, da bi ispravno procijenio da li su neke od osoba čija su tijela pronađena u grobnicama povezanim sa Srebrenicom umrle uslijed događaja koji nisu povezani s padom Srebrenice, morao prvo da ocijeni analizu datuma smrti koju daje tužilaštvo.¹⁸⁸⁶³ Dunjić je na osnovu sopstvene analize zaključio da se ne može utvrditi precizan datum smrti kad je riječ o tijelima ekshumiranim iz grobnica povezanih sa Srebrenicom.¹⁸⁸⁶⁴ Dokazi vještaka tužilaštva potkrepljuju takav zaključak. Na primjer, Baraybar je izjavio da prilikom pregleda leša golim okom nije moguće utvrditi kada je ta osoba umrla, bilo da je tijelo očuvano ili raspadnuto.¹⁸⁸⁶⁵ Isto tako, Lawrence je potvrdio da, uslijed svih faktora koji mogu uticati na

¹⁸⁸⁵⁹ Završni podnesak odbrane, par. 2655–2656, 2658.

¹⁸⁸⁶⁰ V. Završni podnesak odbrane, par. 2548, 2556–2557, 2566, 2641, 2652, 2659. Optuženi je iznio svoju argumentaciju prilikom unakrsnog ispitivanja sljedećih svjedoka: Richarda Wrighta, T. 22290 (1. decembar 2011.); Josea Baraybara, T. 22357–22358 (2. decembar 2011.); Christophera Lawrencea, T. 22482, 22493–22494 (8. decembar 2011.); Johna Clarka, T. 22706–22708 (10. januar 2012.); Fredyja Peccerellija, T. 22752 (11. januar 2012.); Williama Haglunda, T. 23915–23916, 23920, 23952 (31. januar 2012.); Jean-Renéa Rueza, T. 23983 (1. februar 2012.); Deana Manninga, T. 25849, 25854–25855 (6. mart 2012.); Thomasa Parsonsa, T. 26647–26648 (22. mart 2012.); i Dušana Janca, T. 27054 (28. mart 2012.).

¹⁸⁸⁶¹ V. npr. Završni podnesak odbrane, par. 2548–2561, 2678.

¹⁸⁸⁶² V. npr. P4103 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izvještaj glavnog patologa (1999).", bez datuma); P4104 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice povezane sa Srebrenicom, Izvještaj glavnog patologa (2000).", 24. februar 2001.); P4105 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izvještaj glavnog patologa (2001).", 24. maj 2003.); P4052 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o tijelima pronađenim u blizini Kozluka 1998.", 17. juni 1999.); P4053 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.); P4060 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Liplje 2, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.). V. takođe Dušan Janc, T. 27015 (27. mart 2012.).

¹⁸⁸⁶³ D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 39.

¹⁸⁸⁶⁴ V. Dušan Dunjić, T. 41746–41747 (22. juli 2013.), T. 41881–41882 (24. juli 2013.). V. takođe D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 16–18; D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 57.

¹⁸⁸⁶⁵ Jose Baraybar, T. 22384 (2. decembar 2011.).

raspadanje tijela u grobnici, nije mogao ustanoviti kada su srebreničke žrtve umrle.¹⁸⁸⁶⁶ I Wright je slično tome izjavio da se datum smrti ne može utvrditi pukim pregledom posmrtnih ostataka neke osobe.¹⁸⁸⁶⁷

(a) Informacije dostavljene vještacima tužilaštva

5527. Kao opšti prigovor na dokaze tužilaštva, optuženi tvrdi da vještaci tužilaštva nisu bili obaviješteni o borbenim dejstvima koja su se vodila na tom području prije jula 1995. niti o mogućim nastradalima u takvim borbenim dejstvima, i da su radili s pretpostavkom da su sve žrtve umrle tokom događaja povezanih s padom Srebrenice.¹⁸⁸⁶⁸ Vještaci su tako dobili instrukcije da pronađu žrtve navodnih pogubljenja izvršenih u Srebrenici u julu 1995., a nisu proveli istragu u vezi s datumom smrti i pokopavanja, niti s uzrokom i načinom smrti.¹⁸⁸⁶⁹ Shodno tome, optuženi tvrdi da dokazi tih vještaka ne idu u prilog zaključcima koje tužilaštvo želi da Vijeće donese.¹⁸⁸⁷⁰ Optuženi poziva Vijeće da izvede odgovarajuće zaključke iz činjenice da su se na tom području tokom 45 mjeseci odvijale vojne borbene aktivnosti.¹⁸⁸⁷¹

5528. Vijeće napominje da su neki od vještaka potvrdili da im je zapravo rečeno da se u grobnicama koje se ekshumiraju nalaze tijela muškaraca pogubljenih nakon pada Srebrenice.¹⁸⁸⁷² Dok su neki vještaci znali da su se na tom području prije pada Srebrenice vodile višemjesečne borbe,¹⁸⁸⁷³ drugi nisu imali te informacije kada su započeli rad na tom području.¹⁸⁸⁷⁴ Vještaci su se usredsrijedili na grobnice za koje su postojale informacije da su u njima tijela ljudi pogubljenih

¹⁸⁸⁶⁶ Christopher Lawrence, T. 22485–22486 (8. decembar 2011.).

¹⁸⁸⁶⁷ Richard Wright, T. 22293–22294 (1. decembar 2011.). Međutim, u vezi s utvrđivanjem datuma i vremena smrti žrtava, Wright je izjavio da se vrijeme na ručnim satovima koje su neke od žrtava nosile poklapalo s datumom pogubljenja. Richard Wright, T. 22293–22294 (1. decembar 2011.). Konkretni satovi o kojima je riječ su mehanički ili automatski ručni satovi marke "Seiko" koji staju u roku od 24 do 48 sati nakon posljednjeg pomjeranja sata. Richard Wright, T. 22293–22294 (1. decembar 2011.); Fredy Peccerelli, P4137 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 8481–8483; P4135 (Izveštaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 1, Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 2. februar 2001.), *e-court* str. 32; P4136 (Konačni izvještaj Fredyja Peccerellija pod naslovom "Lažete 2 (LZ02C), Bosna i Hercegovina, Izveštaj o iskopavanju i ekshumaciji", 1. maj 2007.), *e-court* str. 27. V. P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* str. 29–30, 181. Wrightu je rečeno da su pogubljenja izvršena u petak, 14. jula 1995., a na osam od deset pronađenih satova datum je bio subota, 15. juli ili nedjelja, 16. juli 1995., što se poklapa s datumom pogubljenja. Richard Wright, T. 22293, 22295 (1. decembar 2011.); P4000 (Izveštaj vještaka Richarda Wrighta pod naslovom "Ekshumacije provedene u istočnoj Bosni tokom 1998. godine", 12. maj 1999.), *e-court* 29–32.

¹⁸⁸⁶⁸ V. Završni podnesak odbrane, par. 2574–2575, 2634–2635, 2640, 2692, 2694. Optuženi se na ovo pozvao dok je unakrsno ispitivao Richarda Wrighta, T. 22290–22292 (1. decembar 2011.).

¹⁸⁸⁶⁹ Završni podnesak odbrane, par. 2634. Vijeće će govoriti o dokazima koji se odnose na uzrok i način smrti u sljedećem odjeljku.

¹⁸⁸⁷⁰ Završni podnesak odbrane, par. 2656.

¹⁸⁸⁷¹ Završni podnesak odbrane, par. 2659, 2676.

¹⁸⁸⁷² V. npr. Christopher Lawrence, T. 22493 (8. decembar 2011.); John Clark, T. 22707 (10. januar 2012.).

¹⁸⁸⁷³ V. William Haglund, T. 23915 (31. januar 2012.).

¹⁸⁸⁷⁴ V. Fredy Peccerelli, T. 22751–22752, 22784–22785 (11. januar 2012.); John Clark, T. 22707–22708 (10. januar 2012.).

između 14. i 16. jula 1995.;¹⁸⁸⁷⁵ stoga su radili s pretpostavkom da se smatra da su sva tijela ekshumirana iz grobnica povezanih sa Srebrenicom povezana s padom Srebrenice.¹⁸⁸⁷⁶ Clark je objasnio da je vještacima, na osnovu takvog shvatanja, postavljeno pitanje da li sva tijela pronađena u jednoj grobnici mogu biti povezana s jednim istim događajem.¹⁸⁸⁷⁷

5529. Vještaci su takođe objasnili da su dobili ograničene informacije o tijelima iz grobnica da bi mogli objektivno i nepristrasno da sagledaju nalaze.¹⁸⁸⁷⁸ Nije im rečeno što će pronaći ili što treba da pronađu u konkretnim grobnicama.¹⁸⁸⁷⁹ Tako, kao što je Baraybar objasnio, tužilaštvo nije tražilo od vještaka da donesu ovakve ili onakve zaključke, već da ih izvedu na osnovu naučne procedure i da na osnovu tih svojih zaključaka daju mišljenje.¹⁸⁸⁸⁰

5530. Vijeće napominje da činjenica da su vještaci dobili ograničene informacije o tijelima iz grobnica, i šire, o padu Srebrenice, ne čini sama po sebi njihove izvještaje pristrasnim ili manje pouzdanim.

(b) Mješovite grobnice

5531. Optuženi tvrdi da su se tokom cijelog rata posmrtni ostaci vojnika ubijenih u borbi i žrtava pogubljenja miješali u grobnicama i da pojedinačne grobnice sadrže tijela pokopavana u više različitih prilika.¹⁸⁸⁸¹ Prema tvrdnji optuženog, tužilaštvo posjeduje veliki broj dokumenata koji ukazuju na to da je bilo više pokopavanja.¹⁸⁸⁸² Dunjić navodi da otkrivanje velikog broja leševa u jednoj masovnoj grobnici ne znači automatski da su sve žrtve čija su tijela ekshumirana umrle istog dana, na istom mjestu i na isti način.¹⁸⁸⁸³ Dunjić tvrdi da u ovom predmetu forenzički dokazi potkrepljuju teoriju obogaćivanja, jer upućuju na to da su tijela, donijeta s različitih područja koja nisu direktno povezana sa Srebrenicom, kasnije pokopavana u primarne i sekundarne grobnice.¹⁸⁸⁸⁴ Upućujući na usvojene dokaze o tome šta se dogodilo s mnogim muškarcima iz kolone koje su

¹⁸⁸⁷⁵ Jean-René Ruez, T. 23983–23984, 24000–24001 (1. februar 2012.).

¹⁸⁸⁷⁶ Richard Wright, T. 22289, 22291 (1. decembar 2011.); John Clark, T. 22707 (10. januar 2012.).

¹⁸⁸⁷⁷ John Clark, T. 22707 (10. januar 2012.).

¹⁸⁸⁷⁸ V. John Clark, T. 22707 (10. januar 2012.).

¹⁸⁸⁷⁹ V. Jose Baraybar, T. 22383–22384 (2. decembar 2011.).

¹⁸⁸⁸⁰ Jose Baraybar, T. 22358–22359 (2. decembar 2011.).

¹⁸⁸⁸¹ V. Završni podnesak odbrane, par. 2566, 2699.

¹⁸⁸⁸² Završni podnesak odbrane, par. 2592–2593.

¹⁸⁸⁸³ D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 39.

¹⁸⁸⁸⁴ Dušan Dunjić, T. 41751–41752 (22. juli 2013.), T. 41772 (23. juli 2013.); T. 41874–41875, 41878–41879, 41905 (24. juli 2013.). U prilog ovoj tvrdnji, Dunjić upućuje na slojeve zemlje između tijela, što može da sugerise da su tijela pokopavana u različitim vremenskim periodima ili da su premješšana i ponovo pokopavana u različito vrijeme. D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza

pripadnici snaga bosanskih Srba uhvatili u zasjedi, Dunjić takođe tvrdi da mnogi od nastradalih nisu pokopani odmah nakon smrti, nego su tek kasnije donijeti do najbližih mjesta gdje su mogli da budu pokopani.¹⁸⁸⁸⁵

5532. Nasuprot tome, tužilaštvo tvrdi da u grobnicama nema arheoloških dokaza obogaćivanja, navodeći da svi dokazi, uzeti zajedno, pokazuju van svake razumne sumnje da sve primarne i sekundarne grobnice povezane sa Srebrenicom sadrže isključivo tijela žrtava pogubljenja povezanih sa Srebrenicom,¹⁸⁸⁸⁶ osim malog broja izuzetaka.¹⁸⁸⁸⁷ U prilog toj tvrdnji, tužilaštvo upućuje na sljedeće: prvo, vještaci tužilaštva nisu vidjeli bilo kakve dokaze da su osobe čija su tijela ekshumirana iz grobnica povezanih sa Srebrenicom poginuli u borbi; drugo, vještaci nisu vidjeli ni bilo kakve dokaze da su grobnice povezane sa Srebrenicom formirane bilo na mjestima već postojećih grobnica bilo da su kasnije ponovo otkopavane; treće, uzrok i način smrti osoba čija su se tijela nalazila u svakoj od primarnih i sekundarnih grobnica potkrepljuju iskaze svjedoka o pogubljenjima na svakoj od tih lokacija; četvrto, u grobnicama koje su povezane s nekima od stratišta pronađeni su povezi za oči i ligature; peto, u nekima od grobnica pronađeni su predmeti koji povezuju sadržaj tih grobnica s konkretnom lokacijom na kojoj su zatočenici ubijeni; i šesto, nema vjerodostojnih dokaza da sekundarne grobnice sadrže bilo koja druga tijela osim tijela žrtava iz primarnih grobnica.¹⁸⁸⁸⁸

5533. Vijeće napominje da su vještaci tužilaštva koji su učestvovali u ekshumaciji grobnica povezanih sa Srebrenicom izjavili da dok su obavljali taj posao, nisu vidjeli bilo kakve znake

dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 19.

¹⁸⁸⁸⁵ Dušan Dunjić, T. 41757–41758 (23. juli 2013.). U tom pogledu, optuženi konkretno upućuje na svjedočenje svjedoka KDZ045 i iznosi tvrdnju da su tijela sedam osoba koje su umrle dok su pokušavale da pobjegnu iz Srebrenice pokopana u grobnicama povezanim sa Srebrenicom. Završni podnesak odbrane, par. 2549–2556. V. takođe Thomas Parsons, T. 26649 (22. mart 2012.), T. 26650–26651 (22. mart 2012.) (djelimično zatvorena sjednica) (gdje je optuženi ispitivao Parsonsa o tom istom pitanju). Tužilaštvo tvrdi da, od sedam osoba koje pominje svjedok KDZ045, njih šest nije pokopano u grobnicama koje su povezane sa Srebrenicom, te prema tome nisu uključene u Jancov proračun; a mada su posmrtni ostaci sedme osobe pronađeni u grobnici koja je povezana sa Srebrenicom, svjedok KDZ045 nije bio prisutan kad je ta osoba ubijena u šumi, već je samo čuo da se to desilo. Završna riječ tužilaštva, T. 47797–47798 (30. septembar 2014.). V. svjedok KDZ045 T. 22677–22679 (10. januar 2012.) (djelimično zatvorena sjednica). Pošto je analiziralo sve pomenute dokaze, Vijeće se uvjerilo da je objašnjenje tužilaštva ispravno i odbacuje argument optuženog po tom pitanju.

¹⁸⁸⁸⁶ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 166; Završna riječ tužilaštva, T. 47795–47796 (30. septembar 2014.).

¹⁸⁸⁸⁷ Završna riječ tužilaštva, T. 47795–47796 (30. septembar 2014.). Tužilaštvo navodi da se izuzeci odnose na Glogovu, Blječevu i Liplje 8, ali dodaje da je Dušan Janc objasnio brojke koje su dobijene u vezi s tim grobnicama i da one nisu uključene u ukupni broj žrtava iz Srebrenice u Jancovom izvještaju. V. Završna riječ tužilaštva, T. 47795 (30. septembar 2014.). V. takođe Dušan Janc, T. 27016–27017 (27. mart 2012.), T. 27040–27046, 27060 (28. mart 2012.).

¹⁸⁸⁸⁸ Završna riječ tužilaštva, T. 47796 (30. septembar 2014.). U vezi s ovim posljednjim, tužilaštvo navodi da je optuženi zanemario sve veze koje postoje između primarnih i sekundarnih grobnica osim DNK veze, što uključuje tlo, polen i druge artefakte, kao i svjedočenje svjedoka i dokumente vezane za samu operaciju ponovnog pokopavanja. Završna riječ tužilaštva, T. 47796 (30. septembar 2014.).

obogaćivanja.¹⁸⁸⁸⁹ Manning je objasnio da vještaci nisu vidjeli konkretne dokaze koji bi ukazivali na to da grobnice povezane sa Srebrenicom sadrže dokaze iz nekog ranijeg perioda ili tijela sahranjena prilikom asanacije terena.¹⁸⁸⁹⁰ Haglund je izjavio da, iako je teoretski moguće da su tijela boraca možda ranije bila pokopavana u masovne grobnice prilikom asanacije terena tokom rata, njegova analiza grobnica ne potvrđuje teoriju da su žrtve poginule u borbi.¹⁸⁸⁹¹

5534. Vijeće takođe napominje da je Clark, govoreći o zaključcima u svom izvještaju koji se odnosi na grobnice Kozluk i Glogova, prihvatio da, teoretski, on ne može u potpunosti da isključi mogućnost da barem neka od tijela u takvim grobnicama mogu biti tijela osoba nastradalih u nekom ranijem događaju koja su pokopana u istu grobnicu.¹⁸⁸⁹² Međutim, prisustvo poveza za oči koji su velikoj većini žrtava bili čvrsto vezani preko očiju, kao i značajan broj rupa od metaka u povezima za oči, uticali su na Clarkovo mišljenje da te žrtve nisu bile borci.¹⁸⁸⁹³ Isto tako, Peccerelli je izjavio da iako ne može u potpunosti da odbaci mogućnost da su žrtve ekshumirane iz grobnice Lažete poginule u borbi, analizirani dokazi nisu sadržali ništa što bi ga navelo da povjeruje da je riječ o osobama poginulim u borbi.¹⁸⁸⁹⁴ Kada mu je postavljeno pitanje kako bi mogao da isključi mogućnost da je pokopavanje vršeno u nekoliko faza, Peccerelli je još objasnio da su tijela naslagana u grobnicu bez ikakvog sloja zemlje između njih koji bi bio s nekog drugog mjesta, i da bi, u slučaju pokopavanja u više faza, postojali dokazi o nekom stepenu prekopavanja grobnice, što nije bilo vidljivo u grobnici Lažete.¹⁸⁸⁹⁵

5535. Da bi potkrijepio teoriju o mješovitim grobnicama, Dunjić tvrdi da bi trake koje su pronađene u različitim grobnicama povezanim sa Srebrenicom i identifikovane kao povezi za oči mogle biti: (i) obični komadi tkanine korišteni za previjanje čela, ili (ii) trake koje su oko čela vezivali vojnici koji su pripadali nekoj vojnoj grupi ili željeli da istaknu svoju pripadnost određenoj

¹⁸⁸⁸⁹ V. Richard Wright, T. 22307, 22312–22313 (1. decembar 2011.); Fredy Peccerelli, T. 22741 (11. januar 2012.); William Haglund, T. 23912–23914 (31. januar 2012.).

¹⁸⁸⁹⁰ Dean Manning, T. 25855, 25884 (6. mart 2012.).

¹⁸⁸⁹¹ William Haglund, T. 23915, 23922–23924, 23943–23944, 23952–23953 (31. januar 2012.). V. Završni podnesak odbrane, par. 2614–2617 (gdje optuženi osporava Haglundov iskaz u vezi s tim pitanjem).

¹⁸⁸⁹² John Clark, T. 22707, 22712 (10. januar 2012.). V. takođe P4103 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izvještaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma). Clark je dodao da je sasvim moguće da su neke od žrtava u grobnici poginule u borbi. John Clark, T. 22709 (10. januar 2012.).

¹⁸⁸⁹³ John Clark, T. 22709–22710 (10. januar 2012.).

¹⁸⁸⁹⁴ Fredy Peccerelli, T. 22752–22753, 22781 (11. januar 2012.). Upor. Završni podnesak odbrane, par. 2575–2580 (gdje se osporavaju Peccerellijeva metodologija i zaključci u vezi s ovim pitanjem). U prilog svojoj tvrdnji, Peccerelli se, između ostalog, pozvao na prisustvo ligatura na nekima od tijela, vjerovatne poveze za oči na većini drugih tijela, kao i na organizovani način na koji su tijela bila poslagnana u grobnicu. V. Fredy Peccerelli, T. 22753 (11. januar 2012.).

¹⁸⁸⁹⁵ V. Fredy Peccerelli, T. 22755–22756, 22759–22760, 22762–22763, 22766–22767 (11. januar 2012.).

vjeroispovesti.¹⁸⁸⁹⁶ I optuženi je tokom cijelog suđenja predočavao vještacima ovaj argument.¹⁸⁸⁹⁷ Prema riječima optuženog, to pokazuje da su te osobe poginule u borbi.¹⁸⁸⁹⁸ Optuženi je između ostalog tvrdio da je bilo uobičajeno da se tokom borbe nose trake preko čela i da su usljed raspadanja tkiva te trake mogle skliznuti niz glavu.¹⁸⁸⁹⁹ On je nadalje iznio argument da se u okolnostima u kojima se borci ne mogu razlikovati na osnovu rase, jezika ili vjeroispovijesti, trake i druge oznake koriste da bi se spriječilo otvaranje vatre na vlastite snage.¹⁸⁹⁰⁰

5536. Vijeće napominje da su svjedoci tužilaštva dosljedno odbacivali ovu teoriju.¹⁸⁹⁰¹ Na primjer, kada su ispitivani o tome da li im je poznato da su borci, bosanski Muslimani, nosili trake na glavama, i Peccerelli i Manning su izjavili da, kad je riječ o tijelima pronađenim na lokalitetu Lažete, ništa ne ukazuje na to da su povezi za oči u stvari trake koje su nosili borci.¹⁸⁹⁰² Kada je svjedok Haglund govorio o grobnici na Vojnoj ekonomiji Branjevo, i kada mu je postavljeno pitanje da li je znao da je bilo boraca, bosanskih Muslimana, koji su nosili trake oko glava i da postoji mogućnost da su te trake pogrešno smatrane povezima za oči, on je objasnio da povezi za oči nisu trake za čelo jer su bili čvrsto vezani preko očiju i nisu skliznuli nadole.¹⁸⁹⁰³ Isto tako, Lawrence je izjavio da, iako ne može s potpunom sigurnošću da odbaci mogućnost da bi povezi za oči pronađeni u grobnicama duž puta u Hodžićima mogli biti vojničke trake za čelo, on je na osnovu drugih dokaza, kao što je prisustvo leševa starih ljudi s izraženom fizičkom nesposobnošću, bio mišljenja da žrtve nisu bile borci.¹⁸⁹⁰⁴

¹⁸⁸⁹⁶ Dušan Dunjić, T. 41755 (23. juli 2013.). V. D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 19.

¹⁸⁸⁹⁷ V. npr. način na koji je optuženi unakrsno ispitivao Christophera Lawrencea, T. 22468–22479, 22499 (8. decembar 2011.); Johna Clarka, T. 22710 (10. januar 2012.); i Deana Manninga T. 25866–25881 (6. mart 2012.). V. takođe Završni podnesak odbrane, par. 2583–2585, 2685–2690; Dušan Dunjić, T. 41755–41756, 41829, 41833–41834 (23. juli 2013.); D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 19.

¹⁸⁸⁹⁸ V. Završni podnesak odbrane, par. 2584–2585, 2639. V. takođe način na koji je optuženi unakrsno ispitivao Deana Manninga, T. 25866–25881 (6. mart 2012.); D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 19 (gdje Dunjić izvodi isti zaključak).

¹⁸⁸⁹⁹ V. Fredyja Peccerellija, T. 22748–22749 (11. januar 2012.).

¹⁸⁹⁰⁰ V. način na koji je optuženi unakrsno ispitivao Fredyja Peccerellija, T. 22751 (11. januar 2012.).

¹⁸⁹⁰¹ V. npr. William Haglund, T. 23914 (31. januar 2012.); Christopher Lawrence, T. 22499 (8. decembar 2011.); Dean Manning, T. 25867–25868 (6. mart 2012.); Fredy Peccerelli, T. 22752–22753 (11. januar 2012.).

¹⁸⁹⁰² V. Fredy Peccerelli, T. 22746–22750 (11. januar 2012.); Dean Manning, T. 25867–25868 (6. mart 2012.).

¹⁸⁹⁰³ William Haglund, T. 23914, 23947–23948 (31. januar 2012.). Haglund je nadalje objasnio da je tkanina mogla da sklizne s očiju da su tijela bila na površini zemlje; to, međutim, nije bilo moguće u slučajevima u kojima su tijela bila kompaktno pokopana u grobnicu. William Haglund, T. 23914–23915 (31. januar 2012.).

¹⁸⁹⁰⁴ Christopher Lawrence, T. 22499 (8. decembar 2011.).

5537. Vijeće smatra da Dunjić, iznoseći svoju teoriju o povezima za oči, zanemaruje značajne dokaze o suprotnom, kao i, uopštenije govoreći, okolnosti različitih incidenata iz Priloga Optužnici, kako je navedeno u Optužnici. Shodno tome, Vijeće njegovu analizu smatra neprihvatljivom.

5538. Da bi dodatno potkrijepio tvrdnju o postojanju mješovitih grobnica, optuženi navodi da postojanje više od 1.000 površinskih ostataka¹⁸⁹⁰⁵ potvrđuje da je bilo mnogo poginulih u borbama i tvrdi da se tužilaštvo prilikom ispitivanja grobnica nije potrudilo da napravi razliku između osoba poginulih u borbi i navodnih žrtava pogubljenja.¹⁸⁹⁰⁶ Dunjić dodaje da su vještaci, premda su potvrdili da su se prije obavljanja svog posla upoznali s događajima u Srebrenici, previdjeli mogućnost da je možda bilo i naknadnog pokopavanja i da su tijela nađena na površini možda naknadno donesena u te grobnice.¹⁸⁹⁰⁷

5539. Vještaci tužilaštva složili su se da je prilikom obavljanja njihovog posla bilo neophodno da se usvoji holistički pristup čitavoj istrazi i da su masovne grobnice morali ispitati u kontekstu događaja.¹⁸⁹⁰⁸ Vijeće se s time u potpunosti slaže. Što se tiče raznih mogućnosti na koje je optuženi ukazao, svaki forenzički dokaz mora se sagledati u svjetlu ukupnih dokaza koje Vijeće ima na raspolaganju. U ovom konkretnom slučaju, s izuzetkom zaključaka Vijeća koji se odnose na grobnice Glogova i Blječeva, a o kojima se govori u daljnjem tekstu,¹⁸⁹⁰⁹ Vijeće se uvjerilo da nema dokaza koji bi dokazivali postojanje mješovitih grobnica povezanih sa Srebrenicom.

(c) Različiti stepeni raspadanja

5540. Optuženi takođe upućuje na različit stepen raspadanja tijela pronađenih u pojedinim grobnicama što, kako on tvrdi, ukazuje na mogućnost da je bilo više pokopavanja, što ide u prilog njegovoj teoriji da su mnoge od žrtava umrle prije pada Srebrenice.¹⁸⁹¹⁰

5541. S tim u vezi, Dunjić tvrdi da obdukcioni izvještaji koje je on pregledao, a u kojima se opisuje stadijum raspadanja skeletnih ostataka, nesumnjivo ukazuju na različite datume smrti.¹⁸⁹¹¹

¹⁸⁹⁰⁵ Janc je objasnio da su posmrtni ostaci s površine dijelovi tijela, ili cijela tijela, koji nisu nikada pokopani pa su kasnije pronađeni na površini zemlje. Dušan Janc, T. 26982 (27. mart 2012.). Međutim, takvi posmrtni ostaci nisu uključeni u Jancov proračun ukupnog broja žrtava povezanih sa Srebrenicom, o čemu će biti riječi u daljnjem tekstu. Dušan Janc, T. 26984–26985 (27. mart 2012.); P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 5.

¹⁸⁹⁰⁶ Završni podnesak odbrane, par. 2589–2590, 2636, 2638, 2640.

¹⁸⁹⁰⁷ V. D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 16 (gdje se posebno upućuje na dokaze koje su iznijeli Wright i Baraybar).

¹⁸⁹⁰⁸ V. Fredy Peccerelli, T. 22781 (11. januar 2012.); William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilač protiv Krstića*), T. 3765.

¹⁸⁹⁰⁹ V. par. 5594.

¹⁸⁹¹⁰ Završni podnesak odbrane, par. 2639, 2675.

Dunjić takođe konstatuje da karakteristike tijela i promjene na skeletnim ostacima koje su zabilježene u obdukcionim nalazima ukazuju na različite datume sahranjivanja, pa time i različite datume smrti.¹⁸⁹¹² Konkretno, Dunjić osporava zaključke eksperata tužilaštva da se različiti stepeni truležnih promjena na posmrtnim ostacima u istoj grobnici mogu pripisati uslovima u toj grobnici.¹⁸⁹¹³ Prema Dunjićevom mišljenju, različiti stepeni truležnih promjena na ekshumiranim leševima s istog lokaliteta mogu da ukazuju i na različita vremena smrti, na naknadno sahranjivanje i donošenje leševa s drugog mjesta ili na postojanje različitih uzroka raspadanja.¹⁸⁹¹⁴

5542. Tužilaštvo tvrdi da je normalno da se tijela u jednoj istoj grobnici raspadaju različitom brzinom.¹⁸⁹¹⁵ Vijeće je saslušalo iskaze o tome da razlike u stepenu očuvanosti ne moraju nužno ukazivati na različito vrijeme pokopavanja.¹⁸⁹¹⁶ Vještaci tužilaštva izjavili su prilikom svjedočenja da ima mnogo faktora koji mogu izmijeniti proces raspadanja tijela, uključujući to koliko je dugo osoba mrtva, mjesto tijela u grobnici, da li je tijelo pokopano ili je bilo izloženo vazduhu, temperaturu, vlažnost i kiselost zemljišta, stepen rastavljenosti tijela, kao i da li su posmrtni ostaci bili izloženi djelovanju insekata.¹⁸⁹¹⁷ Uslovi u masovnoj grobnici mogu se razlikovati od vrha do dna, u zavisnosti od količine vlage koja je prisutna: na dnu grobnice dolazi do adipocere—što je proces za koji je neophodna voda—dok na vrhu grobnice dolazi do mumifikacije tijela.¹⁸⁹¹⁸ Tako će se tijela koja su pokopana blizu ivica masovne grobnice raspadati nešto brže od tijela koja se nalaze u središtu masovne grobnice, gdje gotovo da uopšte nema kiseonika, a posmrtni ostaci su zaštićeni od djelovanja okoline.¹⁸⁹¹⁹ Stoga je uobičajeno da se na posmrtnim ostacima koji se nalaze u blizini

¹⁸⁹¹¹ Riječ je o izvještajima koji se odnose na grobnice Liplje 4, Bišina, Sandići, Potočari, Nova Kasaba, Pilica i Zeleni Jadar 5. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 14.

¹⁸⁹¹² Dušan Dunjić, T. 41749 (22. juli 2013.), T. 41761–41763 (23. juli 2013.); D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 13.

¹⁸⁹¹³ Dušan Dunjić, T. 41747 (22. juli 2013.).

¹⁸⁹¹⁴ Dušan Dunjić, T. 41747 (22. juli 2013.), T. 41875–41876, 41880–41882, 41914–41916 (24. juli 2013.); D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 120–121; D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 17.

¹⁸⁹¹⁵ Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 166; Završna riječ tužilaštva, T. 47795–47796 (30. septembar 2014.).

¹⁸⁹¹⁶ Richard Wright, T. 22307–22309 (1. decembar 2011.).

¹⁸⁹¹⁷ V. Christopher Lawrence, T. 22482, 22485 (8. decembar 2011.); Fredy Peccerelli, T. 22742 (11. januar 2012.); Richard Wright, T. 22306–22307 (1. decembar 2011.); William Haglund, T. 23924–23926 (31. januar 2012.). V. takođe William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3738.

¹⁸⁹¹⁸ Christopher Lawrence, T. 22509 (8. decembar 2011.).

¹⁸⁹¹⁹ Richard Wright, T. 22306–22307 (1. decembar 2011.); Christopher Lawrence, T. 22509 (8. decembar 2011.); Fredy Peccerelli, T. 22742–22743 (11. januar 2012.). Ali v. Dušan Dunjić, T. 41878–41881 (24. juli 2013.) (gdje se konkretno osporavaju Wrightovi zaključci u vezi s različitim stepenima truležnih promjena u grobnicama na lokalitetu Glogova).

ivica grobnice zatekne gotovo potpuni gubitak tkiva, a da posmrtni ostaci koji su se nalazili u sredini grobnice budu potpuno očuvani.¹⁸⁹²⁰ Tijela se takođe mogu raspadati drugačije u zavisnosti od težine, veličine i pola.¹⁸⁹²¹

5543. Vijeće je zaključilo da bi različiti stepeni raspadanja unutar jedne iste grobnice mogli, pod određenim okolnostima, ukazivati na to da su tijela pokopavana u različito vrijeme. Međutim, dokaze o različitim stepenima raspadanja tijela u grobnicama povezanim sa Srebrenicom treba sagledati u svjetlu ukupnih dokaza koje Vijeće ima na raspolaganju, uključujući iskaze insajdera i očevidaca operacija ubijanja i pokopavanja. Vijeće je stoga uvjeren u valjanost objašnjenja koje su dali vještaci tužilaštva i smatra da, u ovom slučaju, postojanje različitih stepena raspadanja u jednoj istoj grobnici ne ukazuje na različito vrijeme pokopavanja i/ili različiti datum smrti.

(d) Odjeća žrtava

5544. Dunjić navodi da su neka od tijela pronađenih u različitim grobnicama bila u zimskoj odjeći, što sugeriše da je vjerovatnije da su te osobe ubijene zimi, prije ili poslije pada Srebrenice, kao i da vrijeme smrti nije isto kod svih žrtava iz jedne iste grobnice.¹⁸⁹²² Optuženi tvrdi da to što su pronađena tijela s više slojeva odjeće dokazuje da su osobe o kojima je riječ umrle prije pada Srebrenice.¹⁸⁹²³

5545. Vijeću su predloženi dokazi koji pokazuju da su muškarci koji su bježali iz Srebrenice u julu 1995. često nosili više slojeva odjeće.¹⁸⁹²⁴ Vijeće, stoga, ne smatra argument optuženog uvjerljivim, te ga u cijelosti odbacuje.

(2) Uzrok i način smrti

5546. Kao što je iznijeto u zaključcima u vezi sa svakim konkretnim incidentom ubijanja iz Priloga Optužnici, u forenzičkim izvještajima koje je tužilaštvo podnijelo na usvajanje navodi se da je utvrđeno da su glavni uzrok smrti bile strijelne rane. Međutim, u značajnom broju slučajeva nije

¹⁸⁹²⁰ Richard Wright, T. 22306–22307 (1. decembar 2011.); Christopher Lawrence, T. 22509 (8. decembar 2011.).

¹⁸⁹²¹ Fredy Peccerelli, T. 22742 (11. januar 2012.).

¹⁸⁹²² D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 18. V. Dušan Dunjić, T. 41847–41849 (23. juli 2013.).

¹⁸⁹²³ Završni podnesak odbrane, par. 2678. V. način na koji je optuženi unakrsno ispitivao Christophera Lawrencea, T. 22492–22493, 22502–22503 (8. decembar 2011.).

¹⁸⁹²⁴ V. npr. P4909 (Fotografije muškaraca, 10. april 2012.), *e-court* str. 2–4; P667 (Video-snimak koji je snimio Zoran Petrović-Piroćanac), u 00:00:54, 00:00:59, 00:01:14, 00:23:34, 00:23:50; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 160–161. V. takođe Christopher Lawrence, T. 22515 (8. decembar 2011.).

bilo moguće utvrditi uzrok smrti uslijed niza razloga, uključujući značajna oštećenja vidljiva na posmrtnim ostacima i njihov poodmakli stadijum raspadanja.¹⁸⁹²⁵

5547. Vijeće napominje da je Clark izjavio da je glavna svrha obdukcija da se ispituju tijela radi utvrđivanja eventualnih povreda kako bi se ustanovio uzrok smrti.¹⁸⁹²⁶ S obzirom na to koliko su dugo tijela iz grobnica povezanih sa Srebrenicom bila pokopana, većina tijela je bila skeletizovana i jedina opcija je bila da se ispituju kosti.¹⁸⁹²⁷ Clark je objasnio da povrede nastale poslije smrti uključuju "povrede od nagnječenja" izazvane težinom drugih tijela u grobnici ili vozilima koja su se kretala na površini grobnica; a ne može se izbjeći mogućnost da se povrede nastale zaživotno, kao što su povrede nanijete tupim predmetom prouzrokovane batinanjem, pogrešno protumače kao oštećenja nastala poslije smrti.¹⁸⁹²⁸ Shodno tome, Clark je priznao da je teško odrediti da li je određena povreda izazvana prije smrti ili nakon nje, jer je to moguće ustanoviti jedino analizom oštećenja na mekom tkivu, kao što su modrice ili krvarenje.¹⁸⁹²⁹ Clark je stoga pretpostavio da je velika većina strijelnih i drugih relevantnih povreda nastala tokom života i objasnio da činjenica da su na velikoj većini pregledanih tijela bili vidljivi dokazi strijelnih rana sugerise da je do oštećenja od vatrenog oružja došlo dok su žrtve bile žive; alternativna pretpostavka bi bila da su žrtve umrle

¹⁸⁹²⁵ Christopher Lawrence, T. 22456, 22512 (8. decembar 2011.). V. npr. P4053 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 8, 20–22; P4055 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka pronađenih na Čančarskom putu, lokalitet 3, avgust-septembar 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 6–9, 32; P4054 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Čančarski put 12, izvršenoj u avgustu 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 4, 11, 40; 43; P4056 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 3 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 7–8, 14–15; P4057 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka sa lokaliteta br. 4 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 6, 22; P4058 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukcijama posmrtnih ostataka na lokalitetu br. 5 na cesti prema Hodžićima, izvršenim u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 7–8; P4059 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji posmrtnih ljudskih ostataka na lokalitetu 5 u Zelenom Jadru, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 9, 31; P4060 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Liplje 2, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 8, 20. V. takođe P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 20–21.

¹⁸⁹²⁶ P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 3.

¹⁸⁹²⁷ P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 3; John Clark, T. 22706 (10. januar 2012.); P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 3; John Clark, John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3906.

¹⁸⁹²⁸ P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 3; John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3906–3908.

¹⁸⁹²⁹ P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 3; P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 3; John Clark, T. 22706 (10. januar 2012.); John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3906–3907.

na neki neobjašnjiv i neotkriven način, a da se zatim na njih pucalo nakon što su umrle.¹⁸⁹³⁰ Prilikom utvrđivanja uzroka smrti, a na osnovu pretpostavke da su hici iz vatrenog oružja ispaljeni dok su žrtve još uvijek bile žive, Clark je zaključio da je ishod bio smrtonosan ukoliko postoje dokazi da je metak prošao kroz lubanju, grudni koš ili abdomen.¹⁸⁹³¹ U slučajevima gdje su postojali dokazi da je metak prošao kroz udove, uzrok smrti nije mogao biti utvrđen, tako da je, u nedostatku bilo kakvih drugih nalaza, konstatovano da se uzrok smrti ne može utvrditi.¹⁸⁹³²

5548. Vijeće takođe napominje da je i Lawrence priznao da, iako je u više slučajeva uzrok smrti utvrđen, u značajnom broju slučajeva uzrok smrti nije mogao biti pouzdano utvrđen zbog visokog stepena raspadanja tijela i rastavljenosti dijelova tijela.¹⁸⁹³³ U takvim slučajevima, kako je Lawrence objasnio, povrede su opisivane kao vjerovatni ili mogući uzrok smrti.¹⁸⁹³⁴ Međutim, bilo je i drugih slučajeva, kada su tijela bila u toj mjeri rastavljena da nije bilo moguće utvrditi stvarni uzrok smrti.¹⁸⁹³⁵ U takvim slučajevima navođeno je da uzrok smrti nije utvrđen.¹⁸⁹³⁶

5549. Kad je riječ o načinu smrti, Vijeće napominje da je Haglund izjavio da se grobnica mora sagledati u kontekstu da bi se pokušalo utvrditi da li su povrede na tijelima nastale kao posljedica borbenih dejstava ili pogubljenja.¹⁸⁹³⁷ Kako je Haglund objasnio, ukoliko bi sva tijela pronađena u nekoj grobnici bila ustrijeljena, a većini ruke vezane, on bi zaključio da su strijelne rane posljedica

¹⁸⁹³⁰ P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 3–4; P4105 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izveštaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 3; John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3906–3907. Clark je potvrdio mogućnost da su neke povrede na skeletima nastale nakon smrti. V. John Clark, T. 22713–22714 (10. januar 2012.).

¹⁸⁹³¹ P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 3–4; John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3906–3907, 3910, 3950.

¹⁸⁹³² P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), str. 4; John Clark, P4110 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3910, 3950.

¹⁸⁹³³ Christopher Lawrence, T. 22457–22458, 22512 (8. decembar 2011.); P4054 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Čančarski put 12, izvršenoj u avgustu 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 32.

¹⁸⁹³⁴ Christopher Lawrence, T. 22458 (8. decembar 2011.). V. P4053 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 22.

¹⁸⁹³⁵ Christopher Lawrence, T. 22458–22459 (8. decembar 2011.). V. P4053 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih ostataka sa lokaliteta Brana, juni 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 2, 22; P4054 (Izveštaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izveštaj o obdukciji ljudskih posmrtnih ostataka sa lokaliteta Čančarski put 12, izvršenoj u avgustu 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 3, 32, 43.

¹⁸⁹³⁶ Christopher Lawrence, T. 22457, 22459, 22513 (8. decembar 2011.).

¹⁸⁹³⁷ William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3765.

pogubljenja.¹⁸⁹³⁸ Isto tako, u slučaju grobnica u kojima značajan broj leševa ima poveze preko očiju, pretpostavka je da te osobe nisu poginule u borbi već da su bile pogubljene.¹⁸⁹³⁹

5550. Dunjić kritikuje izvještaje koje su pripremili vještaci tužilaštva i tvrdi da oni predstavljaju tek "zbirne izvještaje" s "gotovim" dijagnozama i zaključcima, kao i da u njima nema detaljne analize načina na koji su povrede nanijete.¹⁸⁹⁴⁰ Konkretno, Dunjić navodi da u izvještajima koje je pregledao nema detaljnog opisa zapaženih povreda, kao i da su autori izvodili "dogovorene" zaključke da se radi o strijelnim ranama.¹⁸⁹⁴¹ Stoga je za njega bilo nemoguće da utvrdi da li se zaista radi o strijelnim ranama.¹⁸⁹⁴²

5551. Dunjić tvrdi da "forenzička doktrina smatra" da uzrok smrti ne može pouzdano i precizno da se utvrdi i mora se dati veoma uslovno.¹⁸⁹⁴³ Slično tome, na trulim i skeletizovanim leševima veoma je teško ustanoviti da li su povrede nastale *antemortem*, odnosno da li su nanijete dok su žrtve još uvijek bile žive, ili *perimortem*, odnosno neposredno prije ili neposredno poslije usmrćenja.¹⁸⁹⁴⁴ Pa ipak, svi vještaci tužilaštva decidirano govore o zaživotnim povredama nastalim neposredno prije smrtnog ishoda.¹⁸⁹⁴⁵

5552. Dunjić osporava zaključke iznijete u relevantnim obdukcionim izvještajima i navodi da, osim u slučajevima u kojima je utvrđeno van svake razumne sumnje da su tijela bila vezana

¹⁸⁹³⁸ V. William Haglund, P4310 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3765, 3769; Dušan Janc, T. 27020–27022 (27. mart 2012.) (u prilog ovoj teoriji).

¹⁸⁹³⁹ V. William Haglund, T. 23914, 23952 (31. januar 2012.).

¹⁸⁹⁴⁰ D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 39; D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 8.

¹⁸⁹⁴¹ D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 7, 9.

¹⁸⁹⁴² D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 9; Dušan Dunjić, T. 41780 (23. juli 2013.).

¹⁸⁹⁴³ D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 4; D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 118.

¹⁸⁹⁴⁴ D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 51; D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 12. V. Dušan Dunjić, T. 41779–41780 (23. juli 2013.).

¹⁸⁹⁴⁵ D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 51–52, 118; D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 12. V. Dušan Dunjić, T. 41779–41780 (23. juli 2013.).

ligaturama, žicom ili konopcima, na osnovu nalaza iz tih izvještaja ne može se izvesti zaključak da su te osobe bile žrtve pogubljenja.¹⁸⁹⁴⁶ Prema Dunjićevim riječima, u grobnicama povezanim sa Srebrenicom pronađeno je između 400 i 500 tijela s ligaturama koja bi se mogla smatrati žrtvama pogubljenja; nevezano za povrede prisutne na tim tijelima.¹⁸⁹⁴⁷ Nadalje, na veoma ograničenom broju tijela bile su prisutne povrede na osnovu kojih se može zaključiti da su osobe o kojima je riječ bile pogubljene; kod ostalih tijela mogući uzrok smrti varira i uključuje dejstvo gelera i projektila, što bi moglo ukazivati da je osoba o kojoj se radi poginula u borbi.¹⁸⁹⁴⁸

5553. Konkretno upućujući na izvještaje koje su pripremili Clark i Lawrence, Dunjić tvrdi da se zaključci u vezi s uzrokom i načinom smrti u tim izvještajima temelje na pogrešnim pretpostavkama.¹⁸⁹⁴⁹ Dunjić objašnjava da su obojica vještaka prihvatila pretpostavku da su povrede nanijete žrtvama zaživotno, te da su te žrtve umrle uslijed tih konkretnih povreda.¹⁸⁹⁵⁰ Prema Dunjićevim riječima, te pretpostavke su prihvatili i Baraybar, Haglund i Wright.¹⁸⁹⁵¹ Međutim, Dunjić tvrdi da u slučaju prostrela lobanje koji je izazvan hicem iz vatrenog oružja, to može biti uzrok smrti samo ako je dokazano da je osoba bila živa prije nego što joj je povreda

¹⁸⁹⁴⁶ Dušan Dunjić, T. 41749 (22. juli 2013.); T. 41887–41888, 41898–41899 (24. juli 2013.). Vijeće napominje da je Manning pripremio tabelu sa spiskom poveza za oči i ligatura koji su pronađeni između 1996. i 2001., kao i grobnica iz kojih su ekshumirani. Dean Manning, T. 25821–25822 (6. mart 2012.); P4507 (Tabela fotografija poveza za oči i ligatura i mjesta na kojima su se nalazili). Manning se prilikom sastavljanja ove tabele koristio metodologijom koja je uključivala fizički pregled svakog predmeta, pregled dokumentacije u vezi sa svakim predmetom, uključujući knjige fotografija, knjige dokaznog materijala, obdukcione izvještaje i zapažanja patologa, krim-tehničara i drugih eksperata. Dean Manning, T. 25821 (6. mart 2012.). Manning je objasnio da su neki od poveza za oči i ligatura locirani tek u vrijeme kada su izvršeni obdukcija i pregled leša, i da se povremeno događalo da dok leševi stignu do mrtvačnice, povezi za oči i ligature spadnu ili se odvoje od leša. Dean Manning, T. 25821–25822 (6. mart 2012.). Konačne brojke u Manningovoj tabeli su 423 ligature i 448 poveza za oči; te brojke se ne poklapaju nužno s brojkama do kojih su došli drugi vještaci, jer su njegove konzervativne brojke zasnovane na analizi svih aspekata procesa ekshumacije i obdukcije. Dean Manning, T. 25823–25824 (6. mart 2012.).

¹⁸⁹⁴⁷ Dušan Dunjić, T. 41893–41894, 41898–41899 (24. juli 2013.).

¹⁸⁹⁴⁸ Dušan Dunjić, T. 41749–41750 (22. juli 2013.).

¹⁸⁹⁴⁹ Dušan Dunjić, T. 41775–41777, 41803 (23. juli 2013.), T. 41860 (24. juli 2013.). V. Dušan Dunjić, T. 41802–41803 (23. juli 2013.); D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 8. V. D3896 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska ekspertiza obdukcionih izveštaja sa lokaliteta Bišina i dokumentacije koja se odnosi na dopunjeni rezime forenzičkog dokaznog materijala iz grobnica sa područja Srebrenice", april 2009.), str. 212.

¹⁸⁹⁵⁰ Dušan Dunjić, T. 41776–41777 (23. juli 2013.), T. 41859–41860 (24. juli 2013.); D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 50–51, 54–55; D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 7–8.

¹⁸⁹⁵¹ D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 12. V. Dušan Dunjić, T. 41777, 41803–41804 (23. juli 2013.).

nanijeta, što je moguće samo na svježim leševima.¹⁸⁹⁵² Shodno tome, vještaci nisu ispravno postupili kada su naveli da su povrede nanijete u vrijeme smrti.¹⁸⁹⁵³

5554. Dunjić upućuje na to da je Clark potvrdio ograničenja s kojima je bio suočen kada je vršio pregled posmrtnih ostataka pronađenih u grobnicama na lokalitetima Kozluk i Glogova.¹⁸⁹⁵⁴ Slično tome, Dunjić upućuje i na Lawrenceovo priznanje da u velikom broju slučajeva nije bio u mogućnosti da utvrdi uzrok smrti.¹⁸⁹⁵⁵ Dunjić ide i dalje od toga i tvrdi da Lawrenceovi zaključci o tome da su povrede nastale nakon smrti nanijete kako bi se prikrile povrede nanijete u vrijeme smrti predstavljaju potpunu proizvoljnost, ako ne i zlonamjernost.¹⁸⁹⁵⁶

5555. Vijeće napominje da je podmakli stadijum skeletizacije i truljenja tijela ekshumiranih iz grobnica povezanih sa Srebrenicom predstavljao problem za vještake tužilaštva, posebno prilikom utvrđivanja uzroka smrti. Iako uvažava te teškoće, Vijeće se uvjerilo u valjanost metodologije na osnovu koje su vještaci donijeli svoje zaključke, kao i u pouzdanost takvih zaključaka. Nadalje, Vijeće smatra da Dunjić, govoreći o uzroku smrti, potpuno zanemaruje dokaze u vezi s različitim incidentima ubijanja iz Priloga Optužnice, a koji potiču od brojnih svjedoka, uključujući preživjele i svjedoke-insajdere, kao što su neposredni počinioci i ljudi koji su bili umiješani u pokopavanje i ponovno pokopavanje tijela.

5556. U vezi s načinom smrti, optuženi tvrdi da je najmanje 1.000 osoba, a vjerovatno mnogo više njih, umrlo uslijed dejstava mina, samoubistva ili legitimnih borbenih dejstava nakon pada Srebrenice.¹⁸⁹⁵⁷ Dunjić takođe tvrdi da, suprotno Clarkovim zaključcima da se u većini slučajeva

¹⁸⁹⁵² Kod trulih i skeletizovanih tijela, bez prisustva mekih tkiva, takav prostrel lobanje je samo mogući uzrok smrti, s obzirom da je osoba mogla da umre od mnogih drugih uzroka i prije zadobijanja ove povrede. D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 8.

¹⁸⁹⁵³ Dušan Dunjić, T. 41777–41778 (23. juli 2013.). V. D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 8.

¹⁸⁹⁵⁴ D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 7–8 (gdje se upućuje na P4103 (Izveštaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice Srebrenice, Izveštaj glavnog patologa (1999.)", bez datuma), *e-court* str. 3–4). V. takođe Završni podnesak odbrane, par. 2663 (gdje optuženi govori o teškoćama s kojima se Clark suočio).

¹⁸⁹⁵⁵ Dušan Dunjić, T. 41781–41782 (23. juli 2013.). V. D3896 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska ekspertiza obdukcionijskih izveštaja sa lokaliteta Bišina i dokumentacije koja se odnosi na dopunjeni rezime forenzičkog dokaznog materijala iz grobnica sa područja Srebrenice", april 2009.), str. 212.

¹⁸⁹⁵⁶ D3896 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska ekspertiza obdukcionijskih izveštaja sa lokaliteta Bišina i dokumentacije koja se odnosi na dopunjeni rezime forenzičkog dokaznog materijala iz grobnica sa područja Srebrenice", april 2009.), str. 212; Dušan Dunjić, T. 41782–41783, 41821–41824 (23. juli 2013.).

¹⁸⁹⁵⁷ Završni podnesak odbrane, par. 2557–2561, 2565, 2571, 2636, 2638.

smrt ne može povezati s borbom, postoji obilje dokaza koji dokazuju suprotno.¹⁸⁹⁵⁸ Dunjić upućuje na dokaze koji potkrepljuju njegovu tvrdnju, kao što su činjenica da su u velikom broju slučajeva u relevantnom obdukcijom izvještaju navedene obimne povrede s karakteristikama tipičnim za povrede izazvane velikim projektilima ili granatama, kao i činjenica da veliki broj pojedinačnih povreda na različitim dijelovima tijela prije ukazuje na borbu kao uzrok.¹⁸⁹⁵⁹ Dunjić takođe upućuje na razne izjave svjedoka na osnovu kojih tvrdi da su mnoge od srebreničkih žrtava bile pripadnici ABiH, koji su poginuli u oružanim sukobima na brojnim lokacijama oko Srebrenice.¹⁸⁹⁶⁰

5557. Vijeće napominje da su mu predloženi dokazi koji se odnose na rane nanijete granatama i gelerima u vezi s ubijanjem u skladištu u Kravici.¹⁸⁹⁶¹ Mada Dunjić tvrdi da su te povrede mogle biti posljedica borbenih dejstava, Vijeće smatra da je Dunjić te dokaze posmatrao izolovano. Primjeri na koje Dunjić upućuje odnose se na grobnice koje su povezane s ubijanjem u skladištu u Kravici.¹⁸⁹⁶² Vijeće podsjeća da su mu predloženi dokazi koji pokazuju da je u skladište kroz prozor bilo ubačeno više ručnih bombi dok su se zatočnici još uvijek nalazili unutra.¹⁸⁹⁶³ Shodno tome, Vijeće odbacuje argumentaciju optuženog i Dunjićevo svjedočenje u tom pogledu.

(C) MKNL

5558. Thomas Parsons je u ovom predmetu svjedočio kao vještak tužilaštva. Parsons se priključio MKNL-u u martu 2006., kao direktor Programa forenzičkih nauka.¹⁸⁹⁶⁴ MKNL je organizacija

¹⁸⁹⁵⁸ D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 11. V. Dušan Dunjić, T. 41889–41890, 41892–41894 (24. juli 2013.).

¹⁸⁹⁵⁹ D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 11. V. Dušan Dunjić, T. 41781 (23. juli 2013.); T. 41903–41904 (24. juli 2013.).

¹⁸⁹⁶⁰ D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 13–15; Dušan Dunjić, T. 41904 (24. juli 2013.).

¹⁸⁹⁶¹ V. par. 5255, 5263. V. takođe P4105 (Izvještaj vještaka Johna Clarka pod naslovom "Grobnice u vezi sa Srebrenicom, Izvještaj glavnog patologa (2001.)", 24. maj 2003.), str. 16, 22, 25–26; P4059 (Izvještaj vještaka Christophera Lawrencea pod naslovom "Izvještaj o obdukciji posmrtnih ljudskih ostataka na lokalitetu 5 u Zelenom Jadru, izvršenoj u oktobru 1998.", 17. juni 1999.), *e-court* str. 18, 20; P4502 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 13–15; Dean Manning, T. 25855–25856 (6. mart 2012.); Dušan Janc, T. 27046 (28. mart 2012.).

¹⁸⁹⁶² V. D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 48. V. takođe D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 50–53, 55–56.

¹⁸⁹⁶³ V. par. 5233.

¹⁸⁹⁶⁴ Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20867; Thomas Parsons, T. 26590 (21. mart 2012.); P4638 (Biografija Thomasa Parsonsa iz 2011. godine).

osnovana 1996., čija je misija da pomaže vladama u lociranju i identifikovanju osoba nestalih u oružanim sukobima ili uslijed kršenja ljudskih prava.¹⁸⁹⁶⁵

5559. Kao direktor Programa forenzičkih nauka, Parsons je zadužen za tri glavna odjela forenzičkih nauka: odjel arheologije i antropologije, DNK laboratorije i odjel za koordinaciju identifikacije.¹⁸⁹⁶⁶ Odjel arheologije i antropologije pruža tehničku pomoć prilikom ekshumacije masovnih grobnica, vađenja posmrtnih ostataka i antropološke i patološke analize u mrtvačnicama.¹⁸⁹⁶⁷ DNK laboratorije—koje su u funkciji od 2001.—obavljaju tipiziranje DNK na osnovu uzoraka kostiju ili krvi dobijenih od mrtvačnica i od članova porodica nestalih osoba.¹⁸⁹⁶⁸ Najzad, odjel za koordinaciju identifikacije nagleda prijem uzoraka DNK i, po obavljenom tipiziranju DNK, uparuje uzorke dobijene od članova porodica nestalih osoba i genetičke podatke uzete od žrtava.¹⁸⁹⁶⁹

5560. Parsons je objasnio da odjel za koordinaciju identifikacije, pošto dobije uzorke od mrtvačnica i uzorke krvi od, u prosjeku, troje članova porodice nestalog lica, unosi podatke u sistem MKNL-a i dodjeljuje svakom uzorku nasumično odabrani broj u vidu bar koda, čime se obezbjeđuje anonimnost uzorka u trenutku kada on stigne u DNK laboratorije, odnosno objektivno testiranje.¹⁸⁹⁷⁰ MKNL održava jedinstvenu DNK bazu podataka u okviru sistema za upravljanje forenzičkim podacima, koji obuhvata nekoliko potprojekata iz različitih dijelova svijeta u kojima je MKNL aktivan.¹⁸⁹⁷¹

¹⁸⁹⁶⁵ P4644 (Izveštaj MKNL-a o metodologiji primijenjenoj u procesu analize DNK od 2001. do 2008. godine, 15. januar 2008.), *e-court* str. 2; Thomas Parsons, T. 26592–26593 (21. mart 2012.). V. Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20867, 20881. Sjedište MKNL-a trenutno se nalazi u Sarajevu. P4644 (Izveštaj MKNL-a o metodologiji primijenjenoj u procesu analize DNK od 2001. do 2008. godine, 15. januar 2008.), *e-court* str. 2. Parsons je objasnio da MKNL ima ISO-17025 akreditaciju od oktobra 2007., kao i da svake godine prolazi tehničku reviziju u pogledu metoda koje koristi, rezultata koje dobija i procedura s tim u vezi. Thomas Parsons, T. 26556, 26599–26601 (21. mart 2012.); Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20872, 20893, 20913, 33400; P4637 (Izveštaj MKNL-a o protokolu za analizu DNK, 14. februar 2011.), par. 2. Parsons je nadalje izjavio da se MKNL smatra vodećom organizacijom u svijetu kad je riječ o forenzičkoj identifikaciji nestalih lica. Thomas Parsons, T. 26597, 26601 (21. mart 2012.).

¹⁸⁹⁶⁶ Thomas Parsons, T. 26554–27556 (21. mart 2012.); Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20868.

¹⁸⁹⁶⁷ Thomas Parsons, T. 26555–26556, 26592–26593, 26601–26602 (21. mart 2012.); Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20868, 20880–20881.

¹⁸⁹⁶⁸ Thomas Parsons, T. 26555, 26601 (21. mart 2012.); Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20868, 20870; P4644 (Izveštaj MKNL-a o metodologiji primijenjenoj u procesu analize DNK od 2001. do 2008. godine, 15. januar 2008.), *e-court* str. 2–3; P4651 (Izjava MKNL-a u vezi s ubijanjem u Srebrenici u julu 1995., 30. novembar 2007.).

¹⁸⁹⁶⁹ Thomas Parsons, T. 26555 (21. mart 2012.); Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20868.

¹⁸⁹⁷⁰ Thomas Parsons, T. 26555, 26573 (21. mart 2012.), T. 26628–26631 (22. mart 2012.); Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20868, 20872, 20876, 20885, 20899. V. takođe P4651 (Izjava MKNL-a u vezi s ubijanjem u Srebrenici u julu 1995., 30. novembar 2007.).

¹⁸⁹⁷¹ Thomas Parsons, T. 26604 (21. mart 2012.), T. 26606–26607 (22. mart 2012.).

5561. Parsons je izjavio da se testiranje u DNK laboratorijama MKNL-a obavlja u skladu s prethodno utvrđenim standardnim operativnim procedurama, kojima su definisane radnje i postupci analitičara u toku testiranja DNK.¹⁸⁹⁷² Taj specifični proces—ustaljena tehnologija koja je u naučnoj zajednici prihvaćena kao standardna forenzička dijagnoza—obuhvata izdvajanje DNK iz skeletnih ostataka i izvođenje polimerazne lančane reakcije umnožavanja lokusa kratkog tandemskog ponovka—posebnog mjesta na DNK koje je jedinstveno za svaku osobu—a rezultat su jedinstveni DNK profili koji se mogu koristiti za genetičko uspoređivanje.¹⁸⁹⁷³

5562. U okviru sljedećeg koraka u ovom procesu, laboratorije šalju rezultate testiranja odjelu za koordinaciju identifikacije, koji zatim koristi softver da bi upario jedinstvene DNK profile iz skeletnih ostataka s anonimnim DNK profilima uzetim od članova porodice.¹⁸⁹⁷⁴ Da bi se dobio pozitivni par, potrebna je sigurnost od najmanje 99,95%.¹⁸⁹⁷⁵ Zatim se priprema izvještaj o uparenim DNK u kome se, između ostalog, navode nalazi u vezi s poklapanjem DNK iz uzorka posmrtnih ostataka i iz seta referentnih porodičnih DNK profila, kao i s lokacijom grobnice iz koje

¹⁸⁹⁷² Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20869, 20909–20910; Thomas Parsons, T. 26556–26557 (21. mart 2012.); P4644 (Izvještaj MKNL-a o metodologiji primijenjenoj u procesu analize DNK od 2001. do 2008. godine, 15. januar 2008.), par. 5–6. Standardne operativne procedure koje se koriste nisu jedinstvene za MKNL, već imaju široku upotrebu u drugim laboratorijama širom svijeta. Thomas Parsons, T. 26557 (21. mart 2012.); Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20909–20910. MKNL standardne operativne procedure su se tokom godina razvijale kako bi se, između ostalog, prilagodile novim modelima laboratorijske opreme, poboljšanim mjerama kontrole kvaliteta i validaciji novih metoda. V. Thomas Parsons, T. 26556–26557 (21. mart 2012.); P4637 (Izvještaj MKNL-a o protokolu za analizu DNK, 14. februar 2011.).

¹⁸⁹⁷³ Thomas Parsons, T. 26658–26659 (22. mart 2012.). V. Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20870–20871; P4644 (Izvještaj MKNL-a o metodologiji primijenjenoj u procesu analize DNK od 2001. do 2008. godine, 15. januar 2008.), par. 5–6. Parsons je objasnio da je MKNL ranije koristio metod ekstrakcije, koji je standard u industriji, a u kojem se na uzorcima kostiju vrše hemijske manipulacije da bi se izdvojio relativno čisti DNK. Thomas Parsons, T. 26551–26552, 26559 (21. mart 2012.); Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20870–20871. U međuvremenu je u upotrebu uveden novi metod ekstrakcije, kojim se DNK izoluje iz degradiranih skeletnih ostataka, što ima za rezultat veći procenat uspješno izvedene ekstrakcije DNK. Thomas Parsons, T. 26551–26552, 26559 (21. mart 2012.); P4637 (Izvještaj MKNL-a o protokolu za analizu DNK, 14. februar 2011.), str. 1–2.

¹⁸⁹⁷⁴ P4644 (Izvještaj MKNL-a o metodologiji primijenjenoj u procesu analize DNK od 2001. do 2008. godine, 15. januar 2008.), par. 23–24; Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20868, 20876. V. Thomas Parsons, T. 26628–26629 (22. mart 2012.); P4651 (Izjava MKNL-a u vezi s ubijanjem u Srebrenici u julu 1995., 30. novembar 2007.).

¹⁸⁹⁷⁵ Thomas Parsons, T. 26616 (22. mart 2012.); Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20877.

potiče uzorak posmrtnih ostataka.¹⁸⁹⁷⁶ U vezi sa Srebrenicom, ukupno je obrađeno gotovo 15.000 izvještaja o uparenim DNK.¹⁸⁹⁷⁷

5563. Informacije na osnovu kojih se neka osoba iz izvještaja o uparenim DNK identifikuje zatim se unose u bazu podataka MKNL-a koja, kako je Parsons objasnio, obuhvata i potprojekat koji se odnosi na cijeli period rata u BiH.¹⁸⁹⁷⁸ Vijeće konstatuje da je na osnovu ovog potprojekta u vezi s BiH formiran poseban spisak s imenima žrtava povezanih s događajima oko pada Srebrenice (dalje u tekstu: Spisak u vezi sa Srebrenicom).¹⁸⁹⁷⁹ Spisak u vezi sa Srebrenicom sadrži informacije o imenu, prezimenu i datumu rođenja žrtava, identifikacionim brojevima protokola (riječ je o internom broju koji dodjeljuje MKNL u vezi s izvještajem o uparenim DNK), identifikacionim brojevima predmeta (koji se dodjeljuju svakom uzorku poslatom MKNL-u) i identifikacionim brojevima MKNL-a (u pitanju je interni broj koji dodjeljuje MKNL i koji se odnosi na osobu prijavljenu kao nestalu).¹⁸⁹⁸⁰ Spisak u vezi sa Srebrenicom takođe sadrži informacije u vezi s mjestom i datumom nestanka nestalih osoba povezanih sa Srebrenicom, dobijene od njihovih porodica.¹⁸⁹⁸¹ S tim u vezi, Parsons je objasnio da su zbog nedosljednosti u dobijenim informacijama o mjestu nestanka, uslijed toga što su od različitih članova porodice dobijani drugačiji podaci, bilježene samo dvije kategorije mjesta nestanka, i to: "Potočari", što se odnosi na muškarce i dječake koji su ostali u bazi Nizozemskog bataljona u Potočarima i okolini; ili "šuma", što znači da je osoba pokušala da pobjegne iz Srebrenice kopnenim putem.¹⁸⁹⁸²

5564. Parsons je nadalje objasnio da DNK profili odgovaraju osobama koje su identifikovane i navedene po imenu, s izuzetkom rođene braće koju nije bilo moguće razlikovati i koja su dvaput

¹⁸⁹⁷⁶ Thomas Parsons, T. 26560, 26572–26573 (21. mart 2012.), T. 26608–26609 (22. mart 2012.). V. P4640 (Izvještaji o analizi DNK osoba ekshumiranih na Koričanskim stijenama 3. oktobra 2003.). Dva vještaka pregledaju izvještaje o uparenim DNK da bi verificovali uparivanje koje je dobijeno pomoću softvera. V. P4644 (Izvještaj MKNL-a o metodologiji primijenjenoj u procesu analize DNK od 2001. do 2008. godine, 15. januar 2008.), par. 27.

¹⁸⁹⁷⁷ Thomas Parsons, T. 26611–26613 (22. mart 2012.). Parsons je objasnio da je ova brojka, koja je značajno veća od ukupnog broja nestalih osoba iz Srebrenice, posljedica fragmentacije mnogih posmrtnih ostataka i toga što je testirano više uzoraka koji pripadaju jednoj istoj osobi. Thomas Parsons, T. 26612–26613 (22. mart 2012.).

¹⁸⁹⁷⁸ Thomas Parsons, T. 26604 (21. mart 2012.), T. 26606–26607 (22. mart 2012.).

¹⁸⁹⁷⁹ Dušan Janc, T. 26938–26939 (27. mart 2012.). V. npr. P5915 (MKNL-ov izvještaj o identifikovanim žrtvama, 3. juli 2008.).

¹⁸⁹⁸⁰ Thomas Parsons, T. 26573–26575 (21. mart 2012.), T. 26640–26641 (22. mart 2012.); Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20874–20875. V. Dušan Janc, T. 26940–26942 (27. mart 2012.).

¹⁸⁹⁸¹ Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20873, 20875; Thomas Parsons, T. 26575 (21. mart 2012.).

¹⁸⁹⁸² Thomas Parsons, T. 26574–26575 (21. mart 2012.); Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20875–20876; P4651 (Izjava MKNL-a u vezi s ubijanjem u Srebrenici u julu 1995., 30. novembar 2007.). V. P5913 (MKNL-ov spisak identifikovanih žrtava iz Srebrenice, 15. decembar 2011.).

navedena na spisku.¹⁸⁹⁸³ Slučajevi u kojima nije ustanovljena definitivna povezanost, odnosno slučajevi u kojima su kao nestala prijavljena braća, pri čemu je jedan brat povezan sa Srebrenicom a drugi s nekim događajem koji nema veze sa Srebrenicom, takođe su uključeni u Spisak u vezi sa Srebrenicom, budući da informacije o DNK iz uzoraka dobijenih od članova porodice ne omogućavaju da se napravi razlika između braće.¹⁸⁹⁸⁴ Spiskom su takođe obuhvaćeni neupareni jedinstveni DNK profili, koji se odnose na osobe koje nisu identifikovane ali su predstavljene svojom jedinstvenom DNK.¹⁸⁹⁸⁵

5565. Baza podataka MKNL-a se periodično ažurira, uslijed identifikacije i ekshumacije novih grobnica.¹⁸⁹⁸⁶ MKNL je u više navrata objavio ažurirani Spisak u vezi sa Srebrenicom, recimo u julu 2008. (dalje u tekstu: Spisak MKNL-a iz jula 2008.),¹⁸⁹⁸⁷ decembru 2010. (dalje u tekstu: Spisak MKNL-a iz decembra 2010.),¹⁸⁹⁸⁸ decembru 2011. (dalje u tekstu: Spisak MKNL-a iz decembra 2011.)¹⁸⁹⁸⁹ i januaru 2012. (dalje u tekstu: Spisak MKNL-a iz januara 2012.).¹⁸⁹⁹⁰

5566. Vijeće podsjeća da je optuženi u brojnim prilikama osporavao metodologiju MKNL-a u vezi s identifikacijom srebreničkih žrtava putem analize DNK.¹⁸⁹⁹¹ Konkretno, Vijeće podsjeća da je optuženi tražio da mu se dostavi baza podataka MKNL-a, što je MKNL odbio s obrazloženjem da bi trajalo veoma dugo da se dobije saglasnost porodica nestalih osoba.¹⁸⁹⁹² Vijeće se složilo da bi optuženi trebalo da ima mogućnost da angažuje sopstvenog vještaka za DNK koji bi obavio testove identifikacije na osnovu DNK da bi provjerio tačnost identifikacija koje je izvršio MKNL i, ukoliko

¹⁸⁹⁸³ Thomas Parsons, T. 26584 (21. mart 2012.). V. P5913 (MKNL-ov spisak identifikovanih žrtava iz Srebrenice, 15. decembar 2011.). V. takođe Dušan Janc, T. 26965–26966 (27. mart 2012.), T. 27029–27030 (28. mart 2012.).

¹⁸⁹⁸⁴ Thomas Parsons, T. 26576–26577, 26584 (21. mart 2012.). V. P5913 (MKNL-ov spisak identifikovanih žrtava iz Srebrenice, 15. decembar 2011.).

¹⁸⁹⁸⁵ Thomas Parsons, T. 26584–26585 (21. mart 2012.). V. P5913 (MKNL-ov spisak identifikovanih žrtava iz Srebrenice, 15. decembar 2011.).

¹⁸⁹⁸⁶ Dušan Janc, T. 26920–26921, 26936 (27. mart 2012.).

¹⁸⁹⁸⁷ Thomas Parsons, T. 26639 (22. mart 2012.). V. P4662 (MKNL-ov izvještaj o identifikovanim žrtvama, 3. juli 2008.) (pod pečatom); P5915 (MKNL-ov izvještaj o identifikovanim žrtvama, 3. juli 2008.).

¹⁸⁹⁸⁸ V. P4768 (MKNL-ova identifikacija pomoću analize DNK u vezi sa identifikovanim žrtvama koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.) (pod pečatom); P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.); Dušan Janc, T. 26937–26938 (27. mart 2012.).

¹⁸⁹⁸⁹ Thomas Parsons, T. 26572–26573, 26583–26584 (21. mart 2012.). V. P4642 (MKNL-ov spisak identifikovanih žrtava iz Srebrenice, 15. decembar 2011.) (pod pečatom); P5913 (MKNL-ov spisak identifikovanih žrtava iz Srebrenice, 15. decembar 2011.).

¹⁸⁹⁹⁰ Ewa Tabeau, T. 28249–28250, 28258–28259 (1. maj 2012.). V. P5005 (MKNL-ov ažurirani spisak nestalih iz Srebrenice iz 2012. godine) (pod pečatom); P5916 (MKNL-ov ažurirani spisak nestalih iz Srebrenice iz 2012. godine).

¹⁸⁹⁹¹ V. par. 6160.

¹⁸⁹⁹² V. Nalog o izboru predmeta za analizu DNK, 19. mart 2010., str. 2.

za to ima osnova, osporio Parsonsove dokaze.¹⁸⁹⁹³ Zatim je postignut dogovor između strana u postupku i MKNL-a da se odabere 300 predmeta za koje bi MKNL tražio saglasnost članova porodice i potom dostavio njihove genetske podatke vještaku optuženog.¹⁸⁹⁹⁴ Godine 2012., pošto su članovi porodica u 14 slučajeva odbili da daju saglasnost, optuženi je tražio da Vijeće prisili MKNL da mu obezbijedi dosjee analize DNK, bez obzira na to što za to nije dobijena odgovarajuća saglasnost.¹⁸⁹⁹⁵ Vijeće je u martu 2013. odbilo taj zahtjev, napomenuvši, između ostalog, da je uzorak od 286 predmeta dovoljno veliki za pouzdani test.¹⁸⁹⁹⁶ Iako je dobio spisak s popriličnim brojem imena kao uzorkom, optuženi je odbio ponudu MKNL-a da testira odabrane predmete i podnio je zahtjev u kojem je tražio da Vijeće izuzme iz dokaza sve analize DNK koje je izvršio MKNL; Vijeće je odbilo taj zahtjev 16. aprila 2013., uz obrazloženje da bi optuženi još uvijek mogao da testira rezultate MKNL-a i ospori Parsonsove dokaze na osnovu uzoraka dostupnih za testiranje.¹⁸⁹⁹⁷

5567. Uprkos tome, optuženi je odlučio da pred Vijećem ne izvodi dodatne dokaze vještaka kojima bi osporavao metodologiju i/ili rezultate MKNL-a.¹⁸⁹⁹⁸ Vijeće, međutim, napominje da je optuženi tokom Parsonsovog i Jancovog svjedočenja pokušao, između ostalog, da postavi pitanje potencijalne pristrasnosti MKNL-a zbog toga što tu organizaciju finansiraju vladini donatori i privatne fondacije i zbog navodnog nepostojanja procedura koje bi garantovale nezavisnu

¹⁸⁹⁹³ Nalog o izboru predmeta za analizu DNK, 19. mart 2010., str. 2–3; Odluka o izboru predmeta za analizu DNK, 23. septembar 2011., str. 2. V. takođe Odluka po Zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga Međunarodnoj komisiji za nestala lica, 4. mart 2013., par. 1.

¹⁸⁹⁹⁴ Nalog o izboru predmeta za analizu DNK, 19. mart 2010., str. 2–3; Odluka o izboru predmeta za analizu DNK, 23. septembar 2011., str. 2. V. takođe Odluka po Zahtjevu optuženog za odgađanje suđenja, 26. februar 2010., par. 35, fusnota 57; Podnesak u skladu s nalogom Pretresnog vijeća kojim se određuju rokovi za dalje podneske, 22. februar 2010., Dodatak C; Dalji odgovor tužilaštva na Karadžićev zahtjev za odgađanje suđenja u skladu s nalogom Pretresnog vijeća od 3. februara 2010. godine, s povjerljivim dodacima A-F, 9. februar 2010., Povjerljivi dodatak A, str. 5. Strane su se dogovorile da će 295 predmeta biti izabrano metodom nasumičnog uzorka, a da će ih pet izabrati optuženi. Privremeni nalog o Zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga Međunarodnoj komisiji za nestale osobe, 19. juli 2012., str. 2. V. takođe Nalog o izboru predmeta za analizu DNK, 19. mart 2010.; Odluka o izboru predmeta za analizu DNK, 23. septembar 2011.; Obavještenje o nepoštovanju naloga Pretresnog vijeća o izboru predmeta za analizu DNK od strane optuženog i Zahtjev za dalje naloge, s javnim dodatkom C i povjerljivim dodacima A–B i D–F, 21. juni 2011., str. 1–2.

¹⁸⁹⁹⁵ Zahtjev optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga Međunarodnoj komisiji za nestala lica, 15. maj 2012., par. 1, 7, 28–29.

¹⁸⁹⁹⁶ Odluka po Zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga Međunarodnoj komisiji za nestala lica, 4. mart 2013., par. 27, 29–30, 34, 36. V. takođe Odgovor tužilaštva na Zahtjev optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga Međunarodnoj komisiji za nestala lica, 29. maj 2012., par. 1, 16; Replika: Zahtjev za izdavanje obavezujućeg naloga Međunarodnoj komisiji za nestala lica, 11. juni 2012.; Protivreplika tužilaštva na repliku optuženog: Zahtjev za izdavanje obavezujućeg naloga Međunarodnoj komisiji za nestala lica, 11. juni 2012.

¹⁸⁹⁹⁷ Odluka po Zahtjevu optuženog za izuzimanje dokaza dobijenih analizom DNK, 16. april 2013., par. 6–7, 9. V. takođe Zahtjev za izuzimanje dokaza dobijenih analizom DNK, 11. mart 2013.; Odgovor tužilaštva na Zahtjev za izuzimanje dokaza dobijenih analizom DNK, 25. mart 2013.

¹⁸⁹⁹⁸ V. Završni podnesak tužilaštva, Dodatak D, par. 169.

verifikaciju i istragu, kao i da ospori određene dijelove metodologije MKNL-a, uključujući, između ostalog, integritet procesa dostavljanja uzoraka laboratorijama MKNL-a.¹⁸⁹⁹⁹

5568. Vijeće je zaključilo da je MKNL ugledna, nepristrasna i pouzdana ustanova. Nadalje, nakon što je razmotrilo Parsonsove dokaze i dokazne predmete povezane s MKNL-om koji su preko njega uvršteni u spis, Vijeće se uvjerilo u primjerenost i pouzdanost metodologije MKNL-a i pouzdanost analize DNK koja je vršena pod Parsonsovim nadzorom.

(D) Demografski dokazi

5569. Ewa Tabeau, šef Demografskog odjeljenja tužilaštva od 2000. do 2011., svjedočila je u ovom predmetu kao vještak tužilaštva.¹⁹⁰⁰⁰ Ewa Tabeau je svjedočila o demografskim podacima u vezi s tri dijela predmeta, a to su Opštine, Sarajevo i Srebrenica.¹⁹⁰⁰¹ U vezi s dijelom predmeta koji se odnosi na Srebrenicu, Ewa Tabeau je, između ostalog, imala zadatak da, koristeći najpouzdanije izvore o nestalim i identifikovanim osobama, iznese pouzdanu procjenu ukupnog broja ljudi koji su nakon pada Srebrenice ubijeni ili se još uvijek vode kao nestali.¹⁹⁰⁰² U tu svrhu, Ewa Tabeau je zajedno s Helgeom Brunborgom i Arveom Hetlandom napravila niz spiskova s ciljem unakrsnog poređenja podataka i objedinjavanja različitih spiskova nestalih iz Srebrenice sa spiskovima MKNL-a koji sadrže identifikacije na osnovu DNK; taj niz spiskova je uvršten u spis kao dokazni predmet P6705 (dalje u tekstu: Spiskovi nestalih iz Srebrenice iz 2009.).¹⁹⁰⁰³ U okviru istog zadatka, Ewa Tabeau i njene kolege su zajedno sastavili izvještaj u kome iznose sažetak statističkih podataka, koji je uvršten u spis kao dokazni predmet P4995 (dalje u tekstu: Izvještaj Ewe Tabeau iz 2009.).¹⁹⁰⁰⁴ Izvori i metodologija koji su korišteni prilikom sastavljanja ovih dokumenata detaljno su objašnjeni u daljem tekstu.

¹⁸⁹⁹⁹ V. npr. Thomas Parsons, T. 26593–26599 (21. mart 2012.), T. 26609–26611 (22. mart 2012.); Dušan Janc, T. 27010–27014 (27. mart 2012.).

¹⁹⁰⁰⁰ Ewa Tabeau, T. 28117 (25. april 2012.).

¹⁹⁰⁰¹ V. npr. Ewa Tabeau, T. 28119 (25. april 2012.), T. 28172–28173 (26. april 2012.), T. 28232 (1. maj 2012.).

¹⁹⁰⁰² V. P4995 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 2, 35.

¹⁹⁰⁰³ P4995 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 1, 5, 64. V. P6705 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.). Verzija dokaznog predmeta P6705 koja je pod pečatom je dokazni predmet P4996 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.) (pod pečatom). V. takođe Dušan Janc, T. 27025–27026 (28. mart 2012.).

¹⁹⁰⁰⁴ V. P4995 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.).

5570. Ewa Tabeau je izjavila da su dva glavna izvora korištena za sastavljanje Izvještaja Ewe Tabeau iz 2009. i Spiskova nestalih iz Srebrenice iz 2009. prvo, odabrani podaci MKCK-a koji se odnose na nestala lica i koji se nalaze u jednom spisku nestalih lica koji je tužilaštvo sastavilo 2005., i, drugo, ažurirani Spisak u vezi sa Srebrenicom koji je MKNL objavio u novembru 2008. (dalje u tekstu: Spisak MKNL-a iz novembra 2008.).¹⁹⁰⁰⁵ Vijeće je u gornjem tekstu detaljno objasnilo kako se sastavljaju spiskovi MKNL-a.¹⁹⁰⁰⁶ To se odnosi i na Spisak MKNL-a iz novembra 2008.

5571. U vezi sa spiskovima nestalih lica koje je sastavilo tužilaštvo, Ewa Tabeau je objasnila da je MKCK počeo da prikuplja zahtjeve za traganje za nestalim licima tokom trajanja rata u BiH i poslije njegovog okončanja.¹⁹⁰⁰⁷ MKCK je tako prikupio podatke koji se odnose na prezime, ime, ime oca, pol, datum i mjesto rođenja, i datum i mjesto nestanka za svaku osobu koja je prijavljena kao nestala, a koji su dobijeni od bliskih rođaka te nestale osobe.¹⁹⁰⁰⁸ Kao rezultat ovih napora

¹⁹⁰⁰⁵ Ewa Tabeau, T. 28232–23233 (1. maj 2012.). Vijeće napominje da Spisak MKNL-a iz novembra 2008., koji nije uvršten u spis u ovom predmetu, predstavlja ažuriranu verziju Spiska MKNL-a iz jula 2008. koji se pominje u gornjem tekstu. V. P4995 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.) str. 46, 64–66. V. takođe par. 5565. Ewa Tabeau je objasnila da je Spisak MKNL-a iz novembra 2008. konsultovan i korišten jer je to bila posljednja ažurirana verzija u vrijeme kada su sastavljeni Izvještaj Ewe Tabeau iz 2009. i Spiskovi nestalih iz Srebrenice iz 2009. Ewa Tabeau, T. 28233 (1. maj 2012.). Drugi izvori korišteni prilikom pripremanja Izvještaja Ewe Tabeau iz 2009. i Spiskova nestalih iz Srebrenice iz 2009. uključuju popis stanovništva BiH iz 1991., biračke spiskove BiH iz 1997., 1998. i 2000., kao i dokumente koji se odnose na zvaničnu registraciju interno raseljenih lica i izbjeglica u BiH iz 2000. P4995 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 2, 5; Ewa Tabeau, T. 28233–28234 (1. maj 2012.). Vijeće napominje da je Pašalić osporavao valjanost i pouzdanost podataka koje su vještaci tužilaštva koristili u svom metodu uparivanja podataka, kao i, konkretnije, metodologiju korištenu u Izvještaju Ewe Tabeau iz 2009. D3125 (Izvještaj vještaka Steve Pašalića pod naslovom "Etnički sastav, raseljena i izbegla lica iz 27 opština sa područja Bosne i Hercegovine, 1991–1997. godine", avgust 2012.), str. 18–20, 105–112; Stevo Pašalić, T. 35359–35363 (13. mart 2013.), T. 35451–35454, 35466–35467 (14. mart 2013.). Međutim, Vijeće smatra da su Pašalićeve tvrdnje neosnovane, s obzirom na to da on nije bio u stanju da valjano objasni razliku između "primarnih" izvora koje je koristio i navodne dopunske prirode izvora koje su konsultovali Ewa Tabeau i njene kolege, kao i na njegov nepotkrijepljeni argument da se Ewa Tabeau oslanjala na "matematičko-statističke forme koje [...] daju neke imaginarne brojeve". Vijeće se stoga uvjerilo u valjanost metodologije kojom su se Ewa Tabeau i njene kolege služili prilikom pravljenja pouzdane procjene ukupnog broja ljudi koji su nakon pada Srebrenice ubijeni ili se još uvijek vode kao nestali. V. generalno P4995 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.).

¹⁹⁰⁰⁶ V. par. 5559–5565.

¹⁹⁰⁰⁷ P4995 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 37–38.

¹⁹⁰⁰⁸ P4995 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 38–39. V. takođe Dušan Janc, T. 26947 (27. mart 2012.), T. 27026, 27089–27090 (28. mart 2012.) (gdje je svjedok izjavio da je MKCK pouzdaniji izvor za utvrđivanje tačnog datuma nestanka osoba koje su identifikovane nakon pada Srebrenice, budući da je MKNL prosto naveo da su te osobe nestale 11. jula, dok je MKCK prikupljao detaljne podatke od članova porodica, a takođe je i napomenuo da podaci MKCK-a nisu sasvim tačni u pogledu određenih osoba i upozorio da se na njih ne treba u potpunosti oslanjati).

MKCK je objavio više publikacija sa spiskovima nestalih lica koji se odnose na cijeli rat u BiH.¹⁹⁰⁰⁹ Ewa Tabeau je objasnila da je tužilaštvo napravilo sopstveni spisak nestalih iz Srebrenice na osnovu jedne od publikacija MKCK-a, tako što je izostavilo podatke o licima koja su tokom rata prijavljivana kao nestala, a u vezi s događajima koji nisu povezani s padom Srebrenice.¹⁹⁰¹⁰ Što se tiče navedenih podataka u vezi s datumom i mjestom nestanka nestalih lica, Ewa Tabeau je objasnila da datum nestanka nije nužno i datum kada je ta osoba možda ubijena, već kada je posljednji put viđena živa, pri čemu su u datim okolnostima najrelevantnijim smatrani podaci o nestanku prijavljenom između 1. jula i 31. avgusta 1995.¹⁹⁰¹¹ Pod mjestom nestanka podrazumijeva se mjesto na kome je osoba posljednji put viđena živa.¹⁹⁰¹² Vijeće napominje da se podaci u vezi s mjestom nestanka žrtava iz Spiskova nestalih iz Srebrenice iz 2009. ne poklapaju s podacima iz MKNL-ovog Spiska u vezi sa Srebrenicom, u kome su definisane dvije lokacije, "Potočari" i "šuma". Budući da Spiskovi nestalih iz Srebrenice iz 2009. imaju za cilj davanje tačnih informacija o tome gdje su srebreničke žrtve posljednji put viđene, to im, po mišljenju Vijeća, daje veću dokaznu vrijednost u odnosu na uopšteni metod kojim se MKNL služio prilikom prikupljanja odgovarajućih podataka za Spisak u vezi sa Srebrenicom.

5572. Kad je riječ o korištenoj metodologiji, Ewa Tabeau je objasnila da su podaci iz spiska nestalih iz Srebrenice koji je sastavilo tužilaštvo i Spiska MKNL-a iz novembra 2008. unakrsno upoređeni kao dva nezavisna izvora—što je metod poznat kao povezivanje zapisa—da bi se utvrdio broj osoba koje su prijavljene kao nestale a kasnije su pronađene u grobnicama povezanim sa Srebrenicom, te tako identifikovane kao osobe koje su umrle tokom pada Srebrenice.¹⁹⁰¹³ Tim

¹⁹⁰⁰⁹ P4995 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 37.

¹⁹⁰¹⁰ Ewa Tabeau, T. 28239 (1. maj 2012.). Relevantni podaci koji se odnose na žrtve pada Srebrenice izvučeni su iz opšteg spiska MKCK-a korištenjem, prvo, kriterijuma mjesta, koji podrazumijeva područje opštine Srebrenica i okolnih opština, i, drugo, kriterijuma vremena, koji podrazumijeva osobe koje su nestale od jula do decembra 1995. Ewa Tabeau, T. 28239 (1. maj 2012.). Ewa Tabeau i njeni kolege su prilikom sastavljanja Spiskova nestalih iz Srebrenice iz 2009. koristili verziju spiska MKCK-a iz 2005. P4995 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 37.

¹⁹⁰¹¹ P4995 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 34. V. takođe P5010 (Izlaganje Ewe Tabeau u sudnici 25. aprila 2012., u kojem je rezimirala glavne nalaze iz svog svjedočenja), *e-court* str. 18 (Grafikon 1, koji prikazuje nestale i mrtve povezane sa Srebrenicom po mjesecu nestanka).

¹⁹⁰¹² P4995 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 34. V. takođe P5010 (Izlaganje Ewe Tabeau u sudnici 25. aprila 2012., u kojem je rezimirala glavne nalaze iz svog svjedočenja), *e-court* str. 19 (Grafikon 3, koji prikazuje nestale i mrtve povezane sa Srebrenicom po mjestu nestanka).

¹⁹⁰¹³ Ewa Tabeau, T. 28235, 28237 (1. maj 2012.); P4995 (Izveštaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 5. Ewa Tabeau je objasnila da je popis stanovništva BiH iz 1991.

postupkom su prvo dobijeni Spiskovi nestalih iz Srebrenice iz 2009., što je niz spiskova koji sadrže podatke i iz spiska nestalih koji je sastavilo tužilaštvo i iz spiska MKNL-a.¹⁹⁰¹⁴ Ewa Tabeau i njeni kolege zatim su sastavili Izvještaj Ewe Tabeau iz 2009., u kome su detaljno opisali metodologiju i rezultate postupka primjenjenih prilikom sastavljanja Spiskova nestalih iz Srebrenice iz 2009.¹⁹⁰¹⁵ U tom dokumentu je, između ostalog, navedeno da između spiskova MKNL-a i tužilaštva postoji preklapanje koje potvrđuje broj žrtava povezanih sa Srebrenicom.¹⁹⁰¹⁶ Vijeće napominje da, prema Izvještaju Ewe Tabeau iz 2009., ukupni broj nestalih i mrtvih iz Srebrenice iz 2009. iznosi 7.905 osoba.¹⁹⁰¹⁷

5573. Ewa Tabeau je 2012. godine pripremila izvještaj u kome se Spisak MKNL-a iz januara 2012. objedinjava s podacima o srebreničkim žrtvama navedenim u Spiskovima nestalih iz Srebrenice iz 2009. (dalje u tekstu: Izvještaj Ewe Tabeau iz 2012.).¹⁹⁰¹⁸ Izvještaj Ewe Tabeau iz 2012. je sastavljen s ciljem da se utvrdi broj dodatnih žrtava koje je MKNL identifikovao nakon Izvještaja Ewe Tabeau iz 2009., kao i način na koji se te nove identifikacije preklapaju sa Spiskovima nestalih iz Srebrenice iz 2009.¹⁹⁰¹⁹ U Izvještaju Ewe Tabeau iz 2012. zaključuje se da je ukupni broj nestalih lica povezanih s padom Srebrenice i dalje 7.905 osoba.¹⁹⁰²⁰

-
- korišten kao referentni izvor za validaciju podataka o nestalima, dok su birački spiskovi BiH i spiskovi izbjeglica korišteni da bi se eliminisali eventualni preživjeli. Ewa Tabeau, T. 28233–28235 (1. maj 2012.).
- ¹⁹⁰¹⁴ V. P6705 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.).
- ¹⁹⁰¹⁵ V. P4995 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.).
- ¹⁹⁰¹⁶ P4995 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 28–29; P6705 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.), *e-court* str. 3–4; Ewa Tabeau, T. 28237–28240 (1. maj 2012.); P5010 (Izlaganje Ewe Tabeau u sudnici 25. aprila 2012., u kojem je rezimirala glavne nalaze iz svog svjedočenja), *e-court* str. 18–19.
- ¹⁹⁰¹⁷ P4995 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 28, 30; P6705 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Nestala lica iz Srebrenice: Lica koja su prijavljena kao nestala ili mrtva nakon zauzimanja enklave Srebrenica od strane vojske bosanskih Srba 11. jula 1995.", 9. april 2009.), *e-court* str. 3. V. takođe P5010 (Izlaganje Ewe Tabeau u sudnici 25. aprila 2012., u kojem je rezimirala glavne nalaze iz svog svjedočenja), *e-court* str. 20.
- ¹⁹⁰¹⁸ P5004 (Izvještaj Ewe Tabeau u kojem se opisuje kako su novi ažurirani podaci MKNL-a iz 2012. godine integrisani u Spisak nestalih iz Srebrenice iz 2009. godine), str. 1. V. P5005 (MKNL-ov ažurirani spisak nestalih iz Srebrenice iz 2012. godine) (pod pečatom); P5916 (MKNL-ov ažurirani spisak nestalih iz Srebrenice iz 2012. godine).
- ¹⁹⁰¹⁹ P5004 (Izvještaj Ewe Tabeau u kojem se opisuje kako su novi ažurirani podaci MKNL-a iz 2012. godine integrisani u Spisak nestalih iz Srebrenice iz 2009. godine), str. 3.
- ¹⁹⁰²⁰ Ewa Tabeau, T. 28257–28258 (1. maj 2012.); P5004 (Izvještaj Ewe Tabeau u kojem se opisuje kako su novi ažurirani podaci MKNL-a iz 2012. godine integrisani u Spisak nestalih iz Srebrenice iz 2009. godine), str. 1, 6; P5010 (Izlaganje Ewe Tabeau u sudnici 25. aprila 2012., u kojem je rezimirala glavne nalaze iz svog svjedočenja), *e-court* str. 20. Ukupni broj od 7.905 lica koja su identifikovana kao nestala lica povezana sa Srebrenicom izračunat je tako što su broju od 7.905 identifikovanih lica iz Spiskova nestalih iz Srebrenice iz 2009. dodata 103 nova slučaja iz Spiska MKNL-a iz januara 2012., a zatim od toga oduzeta 103 slučaja koja

5574. Vijeće ima u vidu Dunjićev prigovor da su neke od žrtava koje su na Spiskovima nestalih iz Srebrenice iz 2009. navedene kao nestale ili mrtve nakon pada Srebrenice po svemu sudeći bile vojnici i vojna lica ABiH, ubijeni između 1992. i jula 1995.¹⁹⁰²¹ Dunjić konkretno upućuje na dokument koji sadrži podatke o datumu smrti 142 žrtve, koji se ne slaže s odgovarajućim podacima iz Spiskova nestalih iz Srebrenice iz 2009.; prema Dunjićevim riječima, iako je ovih 142 osoba uvršteno na Spiskove nestalih iz Srebrenice iz 2009., a njihovi posmrtni ostaci identifikovani su u različitim grobnicama povezanim sa Srebrenicom, oni su u stvari poginuli prije pada Srebrenice, između 1992. godine i jula 1995.¹⁹⁰²²

5575. Vijeće takođe napominje da je Dunjić u svom izvještaju naveo da se pomenuti dokument nalazi u prilogu njegovog izvještaja,¹⁹⁰²³ ali taj dokument nije dodat ni kao prilog izvještaju, niti je ponuđen na usvajanje kao zaseban dokazni predmet. Međutim, Vijeće pretpostavlja da je navedeni dokument isti onaj koji je uključen u dokazni predmet D3815, na stranicama od 7 do 10 (dalje u tekstu: takozvani Spisak ABiH).¹⁹⁰²⁴ Pošto je 2001. dobilo od Ministarstva odbrane BiH takozvani Spisak ABiH, tužilaštvo je Ministarstvu odbrane BiH u junu 2004. podnijelo zahtjev za pomoć u vezi s okolnostima smrti ili nestanka 142 osobe navedene na takozvanom Spisku ABiH—u kome, između ostalog, traži dodatnu potvrdu datuma njihove smrti—a Ministarstvo odbrane BiH odgovorilo je na taj zahtjev u avgustu 2004.¹⁹⁰²⁵

nisu povezana sa Srebrenicom već sa Žepom. V. Ewa Tabeau, T. 28257–28258 (1. maj 2012.); P5004 (Izveštaj Ewe Tabeau u kojem se opisuje kako su novi ažurirani podaci MKNL-a iz 2012. godine integrisani u Spisak nestalih iz Srebrenice iz 2009. godine), str. 4.

¹⁹⁰²¹ V. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 26–35; D3894 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 21–22; Dušan Dunjić, T. 41760–41774 (23. juli 2013.). Vijeće napominje da Dunjić Spiskove nestalih iz Srebrenice iz 2009. naziva "Brunborgov spisak". V. Dušan Dunjić, T. 41760 (23. juli 2013.); D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 26. Vijeće pretpostavlja da je taj spisak starija verzija Spiskova nestalih iz Srebrenice iz 2009. koja im je, za kontekst ovog razmatranja, ekvivalentna.

¹⁹⁰²² D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 31; Dušan Dunjić, T. 41763–41766, 41790–41791 (23. juli 2013.). V. Završni podnesak odbrane, par. 2630.

¹⁹⁰²³ D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 31.

¹⁹⁰²⁴ D3815 (Zbirka dokumenata Ministarstva odbrane Federacije Bosne i Hercegovine), str. 7–10. Ovaj dokazni predmet je kompilacija dokumenata u vezi sa zahtjevom za pomoć, koji je tužilaštvo uputilo Ministarstvu odbrane BiH, i odgovorom ministarstva na taj zahtjev. D3815 (Zbirka dokumenata Ministarstva odbrane Federacije Bosne i Hercegovine) str. 1, 5, 11. V. D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 31 (gdje se upućuje na ERN brojeve takozvanog Spiska ABiH). V. takođe Dušan Dunjić, T. 41761–41773, 41790–41794 (23. juli 2013.).

¹⁹⁰²⁵ Takozvani Spisak ABiH bio je priložen uz te dokumente.

5576. Dunjić je izjavio da su imena 88 od pomenute 142 osobe u stvari imena vojnika i vojnih lica ABiH ubijenih između 1992. i jula 1995.¹⁹⁰²⁶ Nadalje, optuženi je ponudio na usvajanje još dva dokazna predmeta, D2217 i D3812, koji predstavljaju kompilacije dijelova Spiskova nestalih iz Srebrenice iz 2009., spiska MKNL-a iz 2008. i takozvanog Spiska ABiH, koji prikazuju očigledne nepodudarnosti u pogledu datuma nestanka za više osoba koje su u izvještaju koji je Janc pripremio za ovaj predmet navedene kao žrtve povezane sa Srebrenicom.¹⁹⁰²⁷

5577. Međutim, ni Dunjić, čak ni kada ga je Vijeće upravo to pitalo, a ni bilo koji drugi svjedok odbrane, nije objasnio porijeklo, autentičnost ili tačnost takozvanog Spiska ABiH i dokaznih predmeta D2217 i D3812.¹⁹⁰²⁸ Dunjić je, osim toga, priznao da nije nezavisno verifikovao podatke koje ti dokumenti sadrže.¹⁹⁰²⁹ Vijeće se stoga nije uvjerilo u autentičnost ili istinitost bilo takozvanog Spiska ABiH bilo dokaznih predmeta D2217 i D3812, te se prema tome ne može osloniti na te dokumente. Osim toga, što je i važnije, prema Ministarstvu odbrane BiH, a suprotno informacijama iz takozvanog Spiska ABiH, 135 od 142 osobe navedene na tom spisku zaista su umrle ili nestale nakon pada Srebrenice.¹⁹⁰³⁰ To se poklapa s podacima iz Spiskova nestalih iz Srebrenice iz 2009. U zaključku, Dunjić nije ubijedio Vijeće svojom argumentacijom u vezi s ovim pitanjem.

5578. Nakon što je pregledalo iskaz Ewe Tabeau i dokazne predmete koji su s njim povezani, Vijeće se uvjerilo u valjanost metodologije koju su Ewa Tabeau i njeni kolege primijenili prilikom sastavljanja Spiskova nestalih iz Srebrenice iz 2009. i pisanja Izvještaja Ewe Tabeau iz 2009. i Izvještaja Ewe Tabeau iz 2012. Konkretno, kada je riječ o Spiskovima nestalih iz Srebrenice iz 2009., Vijeće je uzelo u obzir teškoće s kojima se MKCK suočavao prilikom prikupljanja podataka o nestalima¹⁹⁰³¹ i prihvata činjenicu da je, uslijed niza okolnosti, uključujući i ljudske greške

¹⁹⁰²⁶ Dunjić nabroja tih 88 lica u svom izvještaju. D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 31–35. V. Dušan Dunjić, T. 41760–41774 (23. juli 2013.).

¹⁹⁰²⁷ V. D2217 (Primjeri identifikovanih osoba u bazi podataka tužilaštva i bazi podataka ABiH); D3812 (Spisak vojnika koji su poginuli ili nestali prije jula 1995.). V. takođe Dušan Janc, T. 27051–27057 (28. mart 2012.); Dušan Dunjić, T. 41760–41774 (23. juli 2013.); Završni podnesak odbrane, par. 2609–2610.

¹⁹⁰²⁸ Dušan Dunjić, T. 41766–41767 (23. juli 2013.). V. takođe D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 31.

¹⁹⁰²⁹ V. Dušan Dunjić, T. 41767–41768, 41772–41773 (23. juli 2013.).

¹⁹⁰³⁰ V. D3815 (Zbirka dokumenata Ministarstva odbrane Federacije Bosne i Hercegovine), str. 11–20. Ministarstvo odbrane BiH navelo je u istom odgovoru da nema informacija u vezi s preostalim sedam osoba. D3815 (Zbirka dokumenata Ministarstva odbrane Federacije Bosne i Hercegovine), str. 11.

¹⁹⁰³¹ P4995 (Izvještaj vještaka Ewe Tabeau pod naslovom "Objedinjeni izvještaj o nestalim licima iz Srebrenice, uključujući izvještaj o napretku postignutom u identifikovanju žrtava na osnovu DNK – 2009.", 9. april 2009.), str. 38. V. Thomas Parsons, T. 26626 (22. mart 2012.) (gdje je svjedok objasnio da su, generalno, spiskovi nestalih lica "vrlo dinamična stvar kada treba nešto u vezi s njima razriješiti" i da su podaci dobijeni od porodica nestalih lica često protivrječni/neodređeni); Amor Mašović, T. 27289 (10. april 2012.) (gdje svjedok govori o

članova porodica napravljene prilikom davanja podataka MKCK-u, neizbježno da na spisku ima i nešto grešaka. Bez obzira na to, Vijeće ne vidi nikakav razlog zašto se ne bi oslanjalo na podatke koje sadrže Spiskovi nestalih iz Srebrenice iz 2009., tako da ih je—uvažavajući činjenicu da se ti podaci ne mogu smatrati potpuno tačnim— koristilo prilikom analize i odmjeravanja protivrječnih forenzičkih dokaza koji su mu predočeni u odnosu na svaki od različitih incidenata u vezi s ubijanjem iz Priloga Optužnici.

(E) Dean Manning

5579. Dean Manning, bivši istražitelj tužilaštva, svjedočio je pred Vijećem.¹⁹⁰³² Vijeće je uvrstilo u spis izvještaje koje je Manning pripremio, o čemu će biti riječi u daljem tekstu.

5580. Dok je radio za tužilaštvo, od 1996. do 2001. godine, Manning je imao zaduženje da koordinira aktivnosti timova za istragu, ekshumaciju i obdukciju koji su radili na lokalitetima povezanim sa Srebrenicom, i da pomaže različitim vještacima iz svakog od tih timova.¹⁹⁰³³ U okviru tih zaduženja, Manning je obilazio grobnice, ponekad dok je proces ekshumacije bio u toku; vršio pregled fizičkih dokaza nađenih tokom procesa ekshumacije; pomagao vještacima da pripreme svoje izvještaje; rezimirao rad koji su obavili pomenuti timovi; i predočavao te dokaze u postupcima pred Međunarodnim sudom.¹⁹⁰³⁴ Manning je napisao jedan izvještaj 2000., jedan 2001. i još jedan 2003., a oni su uvršteni u spis kao dokazni predmeti P4502, P4503 i P4504.¹⁹⁰³⁵ U tim izvještajima rezimiraju se nalazi vještaka koje je tužilaštvo angažovalo tokom forenzičkih ispitivanja u Srebrenici i oni uključuju pojedinosti vezane za Manningovo sopstveno ispitivanje lokaliteta koje je obišao, kao i artefakata pronađenih tokom procesa ekshumacije.¹⁹⁰³⁶

5581. U svojim izvještajima, Manning je takođe izračunao minimalni broj osoba (*Minimum Number of Individuals*) (dalje u tekstu: MNI) lociranih u grobnicama povezanim sa Srebrenicom

podacima dobijenim od članova porodica u vezi s time da li neko nestalo lice treba registrovati kao civila ili borca). V. takođe Thomas Parsons, P4643 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 20875–20876.

¹⁹⁰³² Dean Manning, T. 25801 (6. mart 2012.).

¹⁹⁰³³ Dean Manning, T. 25801–25802 (6. mart 2012.). U timu tužilaštva zaduženom za ekshumacije nalazili su se arheolozi, antropolozi, geometri, policijski fotografi i policijski stručnjaci za rukovanje dokazima, forenzički stomatolozi i rendgenolozi. Dean Manning, T. 25803 (6. mart 2012.). Tužilaštvo je takođe angažovalo stručnjake za balistiku i eksplozive, zemljište, tkanine i DNK, koji su svi sastavljali izvještaje koje je Manning rezimirao. Dean Manning, T. 25803 (6. mart 2012.).

¹⁹⁰³⁴ Dean Manning, T. 25801–25802 (6. mart 2012.). V. takođe Dušan Janc, T. 26924 (27. mart 2012.).

¹⁹⁰³⁵ Dean Manning, T. 25805–25806, 25820 (6. mart 2012.). V. P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.); P4503 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Istraga o Srebrenici, Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 24. avgust 2003.); P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.).

¹⁹⁰³⁶ Dean Manning, T. 25802, 25805–25806 (6. mart 2012.).

putem antropološkog pregleda pojedinačnih kostiju koji su izvršili vještaci.¹⁹⁰³⁷ Pokušavajući da utvrde broj osoba pokopanih u grobnicama povezanim sa Srebrenicom, vještaci su shvatili da nije moguće izračunati tačan broj uslijed stepena rastavljenosti posmrtnih ostataka.¹⁹⁰³⁸ Kada tijela nisu kompletna, brojanje tijela nije odgovarajući način za utvrđivanje tačnog broja žrtava pokopanih u svakoj od grobnica, tako da se umjesto toga mora dati konzervativna procjena broja.¹⁹⁰³⁹ Taj konzervativno procijenjeni broj se dobija brojanjem najzastupljenijeg tipa kosti u svim dijelovima grobnice, što može biti kost, dio kosti ili jedan dio nekog od dijelova tijela koji postoje u paru.¹⁹⁰⁴⁰ Tako je Manning u izvještajima o forenzičkim dokazima iz grobnica povezanih sa Srebrenicom izračunao da MNI koji se odnosi na sve ekshumacije izvršene između 1996. i 2001. iznosi 2.570.¹⁹⁰⁴¹

¹⁹⁰³⁷ V. P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 3; P4503 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Istraga o Srebrenici, Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 24. avgust 2003.), *e-court* str. 2; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 5.

¹⁹⁰³⁸ P4030 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o antropološkom pregledu ljudskih ostataka iz istočne Bosne tokom 1999. godine", 8. decembar 1999.), *e-court* str. 5; Jose Baraybar, T. 22347, 22388 (2. decembar 2011.). V. P4502 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala, Masovne grobnice ekshumirane 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1", februar 2001.), *e-court* str. 3; P4503 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Istraga o Srebrenici, Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 24. avgust 2003.), *e-court* str. 2; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 5.

¹⁹⁰³⁹ P4037 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Procjena minimalnog broja osoba koje je MKSJ ekshumirao od 1996. do 2001.", 4. januar 2004.), str. 3–4; P4030 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o antropološkom pregledu ljudskih ostataka iz istočne Bosne tokom 1999. godine", 8. decembar 1999.), str. 5–6; P4504 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 18–19.

¹⁹⁰⁴⁰ V. Jose Baraybar, T. 22350–22551 (2. decembar 2011.); P4037 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Procjena minimalnog broja osoba koje je MKSJ ekshumirao od 1996. do 2001.", 4. januar 2004.), str. 3–4; P4030 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Izveštaj o antropološkom pregledu ljudskih ostataka iz istočne Bosne tokom 1999. godine", 8. decembar 1999.), str. 5–6. V. takođe Jose Baraybar, P4029 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 3795, 3803–3804. MNI se računa za svaku grobnicu, tako da je, s obzirom na to da se svaka grobnica ispituje odvojeno, sveukupni MNI preuveličan, budući da u proračunu nije uzeto u obzir preklapanje posmrtnih ostataka pojedinih lica koji su pronađeni i u primarnim i u sekundarnim grobnicama. P4037 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Procjena minimalnog broja osoba koje je MKSJ ekshumirao od 1996. do 2001.", 4. januar 2004.), str. 5–7; Jose Baraybar, T. 22350–22351 (2. decembar 2011.). Zatim se računa Minimalni minimum broja lica (*Minimum Minimal Number of Individuals*) (dalje u tekstu: MMNI), uzimajući u obzir integriranje MNI iz primarnih i sekundarnih grobnica, tako da on predstavlja minimaliziran broj lica pronađenih u svakoj od grobnica. P4037 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Procjena minimalnog broja osoba koje je MKSJ ekshumirao od 1996. do 2001.", 4. januar 2004.), str. 5–6; Jose Baraybar, T. 22351 (2. decembar 2011.).

¹⁹⁰⁴¹ P4503 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Istraga o Srebrenici, Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 24. avgust 2003.); *e-court* str. 2. Baraybar je kasnije ažurirao ovu brojku, zaključivši da MNI iznosi 2.691. P4037 (Izveštaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Procjena minimalnog broja osoba koje je MKSJ ekshumirao od 1996. do 2001.", 4. januar 2004.), str. 7; Jose Baraybar, T. 22351–22352 (2. decembar 2011.). U svom izvještaju, Manning je objasnio da MMNI tek treba da se izračuna za sve lokalitete. P4503 (Izveštaj Deana Manninga pod naslovom "Istraga o Srebrenici, Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 24. avgust 2003.); *e-court* str. 2. Baraybar je kasnije iznio tu brojku, zaključivši da MMNI za grobnice povezane sa Srebrenicom iznosi 2.541.

5582. Koristeći antropološki proračun MNI kao polazište za utvrđivanje preliminarnog broja osoba, vještaci su zatim prešli na testove DNK da bi potkrijepili takve nalaze.¹⁹⁰⁴² Godine 2005., Manning je dobio zaduženje da sastavi dva izvještaja u kojima se rezimiraju nalazi KNO BiH i MKNL-a koji se odnose na DNK, a u vezi s grobnicama povezanim sa Srebrenicom.¹⁹⁰⁴³ Manning je pregledao dokumentaciju o ekshumacijama koje je izvršio MKNL i o analizi DNK identifikovanih osoba da bi je objedinio s podacima koji se odnose na primarne i sekundarne grobnice povezane sa Srebrenicom.¹⁹⁰⁴⁴

(F) Dušan Janc

5583. Dušan Janc, bivši istražitelj tužilaštva, takođe je svjedočio pred Vijećem.¹⁹⁰⁴⁵ Godine 2006., Janc je preuzeo zadatak u vezi s DNK koji je započeo Manning i počeo da ažurira izvještaje koje je pripremio Manning, pripremajući istovremeno i svoje izvještaje.¹⁹⁰⁴⁶ Na osnovu tog rada, Janc je 2012. pripremio izvještaj u kome je rezimirao dokaze vezane za istrage o grobnicama povezanim sa Srebrenicom, uključujući analize DNK i druge analize posmrtnih ostataka pronađenih u njima, a koji je uvršten u spis kao dokazni predmet P4772 (dalje u tekstu: Jancov izvještaj).¹⁹⁰⁴⁷

5584. Glavni izvor Jancovog izvještaja bio je Spisak MKNL-a iz decembra 2010., kao i drugi dokumentarni dokazi dobijeni od organa vlasti BiH i MKNL-a.¹⁹⁰⁴⁸ Konkretnije, Janc je kompilirao

P4037 (Izvještaj vještaka Josea Baraybara pod naslovom "Procjena minimalnog broja osoba koje je MKSJ ekshumirao od 1996. do 2001.", 4. januar 2004.), str. 7; Jose Baraybar, T. 22351–22352 (2. decembar 2011.).

¹⁹⁰⁴² V. Jose Baraybar, T. 22353–22354 (2. decembar 2011.).

¹⁹⁰⁴³ Dean Manning, T. 25802, 25819 (6. mart 2012.).

¹⁹⁰⁴⁴ Dean Manning, T. 25819 (6. mart 2012.).

¹⁹⁰⁴⁵ Dušan Janc, T. 26917–26918 (27. mart 2012.).

¹⁹⁰⁴⁶ Dušan Janc, T. 26919–26921, 26924, 27005–27007 (27. mart 2012.); Dean Manning, T. 25819–25820 (6. mart 2012.); P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 2.

¹⁹⁰⁴⁷ Dušan Janc, T. 26918–26920, 26991, 27007 (27. mart 2012.); P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.). Postoji i povjerljiva verzija Jancovog izvještaja koja sadrži podatke iz Spiska MKNL-a iz decembra 2010., uključujući ime i prezime identifikovanih lica; ta verzija je uvrštena u spis kao dokazni predmet P4771 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.) (pod pečatom).

¹⁹⁰⁴⁸ Dušan Janc, T. 26920, 26930, 26934 (27. mart 2012.); P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 3. Janc je izjavio da je Spisak MKNL-a iz januara 2012.—koji sadrži otprilike 80 novih slučajeva identifikovanih lica iz grobnica povezanih sa Srebrenicom—dobio svega nekoliko dana prije nego što je završio svoj izvještaj, tako da nije bio u mogućnosti da na adekvatan način analizira te nove podatke i uključi ih u svoj izvještaj. Dušan Janc, T. 26934–26937 (27. mart 2012.). V. P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 6. V. takođe P5916 (MKNL-ov ažurirani spisak nestalih iz Srebrenice iz 2012. godine).

dokumentaciju dobijenu od MKNL-a, MKCK-a, KNO BiH, kasnije INO BiH,¹⁹⁰⁴⁹ i drugih lokalnih vlasti u BiH, kao i ranije izvještaje vještaka tužilaštva, da bi sačinio spisak svih osoba pronađenih i identifikovanih u grobnicama povezanim s padom Srebrenice.¹⁹⁰⁵⁰

5585. Glavni odjeljak Jancovog izvještaja je tabela u kojoj se rezimira ukupni broj žrtava povezanih sa Srebrenicom koje su ekshumirane i identifikovane, za svaku pojedinačnu primarnu ili sekundarnu grobnicu.¹⁹⁰⁵¹ Izvještaj takođe obuhvata četiri dodatka: Dodatak A sadrži rezime relevantnih nalaza u vezi sa svakom od ekshumiranih grobnica za koju je utvrđeno da je povezana s padom Srebrenice, uključujući podatke o procesu ekshumacije, broj identifikovanih osoba i rezultate obdukcija posmrtnih ostataka tih osoba;¹⁹⁰⁵² u Dodatku B detaljno se navodi broj identifikovanih površinskih ostataka pronađenih u Srebrenici i oko nje;¹⁹⁰⁵³ u Dodatku C detaljno se navodi broj ustanovljenih DNK veza između prekopavanih "primarnih/primarnih" i "sekundarnih/sekundarnih" grobnica i uključuje dijagrame koji prikazuju neke od tih veza;¹⁹⁰⁵⁴ najzad, Dodatak D sadrži ime i prezime svih osoba identifikovanih na Spisku MKNL-a iz decembra 2010., grupisanih po pojedinačnim grobnicama povezanim sa Srebrenicom u kojima su njihovi posmrtni ostaci pronađeni.¹⁹⁰⁵⁵

5586. Janc je izvršio unakrsno poređenje Spiska MKNL-a iz decembra 2010. i Spiskova nestalih iz Srebrenice iz 2009. da bi bio siguran da svaka osoba koju je MKNL identifikovao odgovara

¹⁹⁰⁴⁹ Janc je izjavio da je naziv KNO BiH promijenjen 2008. ili 2009. i da se institucija sada zove INO BiH. Dušan Janc, T. 26921 (27. mart 2012.).

¹⁹⁰⁵⁰ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 2; Dušan Janc, T. 26920–26922, 26924–26925 (27. mart 2012.).

¹⁹⁰⁵¹ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 2–5. V. Dušan Janc, T. 26919 (27. mart 2012.).

¹⁹⁰⁵² P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 7–42; Dušan Janc, T. 26922 (27. mart 2012.). Dodatak A takođe sadrži tabelu s rezimiranim podacima za primarne i sekundarne masovne grobnice vezane za svaki od incidenata ubijanja iz Priloga Optužnici za koje se optuženi tereti u Optužnici, kao i ukupni broj tijela vezanih za svaki od tih incidenata. P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 40–42.

¹⁹⁰⁵³ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 43–46; Dušan Janc, T. 26922 (27. mart 2012.). V. takođe Dušan Janc, T. 26982–26983 (27. mart 2012.), T. 27066–27069 (28. mart 2012.); P4770 (Mape površinskih posmrtnih ostataka); D2219 (Mapa lokacije površinskih posmrtnih ostataka, s oznakama koje je unio Dušan Janc) (gdje se pominju lokacije na kojima su pronađeni površinski ostaci).

¹⁹⁰⁵⁴ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 47–87; Dušan Janc, T. 26922–26923, 26967–26973 (27. mart 2012.).

¹⁹⁰⁵⁵ P4771 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.) (pod pečatom), *e-court* str. 88–625; Dušan Janc, T. 26923 (27. mart 2012.).

nekoj od osoba koje su prijavljene kao nestale nakon pada Srebrenice.¹⁹⁰⁵⁶ Da bi sastavio svoj izvještaj, Janc je takođe koristio i podatke koje je dobio od MKNL-a o DNK profilima koji su izdvojeni iz posmrtnih ostataka pronađenih u različitim grobnicama i koji još uvijek nisu bili upareni s nekim nestalim licem.¹⁹⁰⁵⁷ Ta grupa obuhvata 260 neidentifikovanih osoba koje je Janc uključio u svoj izvještaj jer su njihovi posmrtni ostaci pronađeni u grobnicama za koje je dokazano da su povezane s padom Srebrenice.¹⁹⁰⁵⁸ Osim toga, Janc je u svoj izvještaj unio i podatke o 35 osoba koje su Ljekari za ljudska prava i MKCK identifikovali kao nestale nakon pada Srebrenice prije nego što je MKNL 2001. započeo svoj proces identifikacije na osnovu DNK.¹⁹⁰⁵⁹

5587. Janc je sastavio svoj izvještaj tako što je sve upise iz Spiska MKNL-a iz decembra 2010. razdvojio u odvojene tabele organizovane prema ID-u slučaja, vodeći računa o tome da se svaka tabela odnosi na samo jednu grobnicu ili lokalitet.¹⁹⁰⁶⁰ Kada je računao broj osoba po grobnici, Janc je brojao samo "glavne slučajeve" koji predstavljaju jedinstvene DNK profile, a izostavio je sve slučajeve "reasocijacija" da bi bio siguran da je svaka osoba brojana samo jednom, čak i kada je

¹⁹⁰⁵⁶ V. Dušan Janc, T. 26947, 27020 (27. mart 2012.), T. 27027–27035 (28. mart 2012.); P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 2–3.

¹⁹⁰⁵⁷ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 2; Dušan Janc, T. 26925–26926, 26991–26995 (27. mart 2012.). Ti neupareni DNK profili potiču sa spiskova koje je Janc posebno tražio od MKNL-a. Dušan Janc, T. 26956–26958, 26991–26992 (27. mart 2012.). V. P4773 (MKNL-ovi neupareni DNK profili žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 23. decembar 2011.); P4774 (MKNL-ovi spiskovi neuparenih jedinstvenih DNK profila žrtava koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 15. februar 2010.); P5914 (MKNL-ove tabele u vezi s identifikovanim žrtvama iz Srebrenice, 31. januar 2009.); P4656 (MKNL-ove tabele u vezi s identifikovanim žrtvama iz Srebrenice, 31. januar 2009.) (pod pečatom).

¹⁹⁰⁵⁸ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 2; Dušan Janc, T. 26925–26926, 26952, 26956–26961 (27. mart 2012.), T. 27039–27040 (28. mart 2012.). Ali v. Završni podnesak odbrane, par. 2621 (gdje optuženi iznosi tvrdnju da dokazi ubjedljivo ukazuju da ti posmrtni ostaci nisu povezani s padom Srebrenice).

¹⁹⁰⁵⁹ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 2; Dušan Janc, T. 26925, 26953–26954 (27. mart 2012.). Tih 35 osoba identifikovano je na osnovu *antemortem* i *postmortem* podataka, prvenstveno tako što su članovi porodice identifikovali odjeću i lične stvari pronađene na tijelima. V. P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 96. MKCK i Ljekari za ljudska prava su identifikovali ukupno 44 lica, od čega je njih devet ponovno identifikovao MKNL i uključio ih u Spisak MKNL-a iz decembra 2010. P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 2, fusnota 4. V. generalno P4504 (Izvještaj Deana Manninga pod naslovom "Rezime sudsko-medicinskog dokaznog materijala – Stratišta i masovne grobnice", 16. maj 2000.), *e-court* str. 96–114; P5917 (MKNL-ove DNK identifikacije vezane za identifikovane žrtve koje se dovode u vezu sa Srebrenicom, 6. decembar 2010.).

¹⁹⁰⁶⁰ P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 6; Dušan Janc, T. 26942–26943, 26947–26948 (27. mart 2012.).

više dijelova tijela jedne osobe sakupljeno iz jedne ili više grobnica.¹⁹⁰⁶¹ Janc je ponovio taj postupak za svih 14.303 upisa iz Spiska MKNL-a iz decembra 2010., kao i za neidentifikovane upise dobijene od MKNL-a.¹⁹⁰⁶² Tako dobijeni podaci su rezimirani po grobnicama u Dodatku A Jancovog izvještaja, koji obuhvata ukupni broj osoba pronađenih u svakoj od grobnica, kao i u Dodatku D, u kome se svaka osoba pronađena u svakoj od grobnica navodi po imenu i samo jednom.¹⁹⁰⁶³

5588. Osim toga, Janc je analizirao podatke MKNL-a da bi ustanovio postojanje DNK veza između grobnica.¹⁹⁰⁶⁴ Da bi to postigao, razvrstao je podatke MKNL-a po njihovom identifikacionom broju protokola; kada se jedan identifikacioni broj protokola pojavljivao na različitim lokalitetima, to je značilo da su dijelovi tijela iste osobe pronađeni na više mjesta.¹⁹⁰⁶⁵ U slučajevima kada je DNK profil neke osobe pronađen u više od jedne grobnice, Janc je to brojao kao "povezanost" grobnica.¹⁹⁰⁶⁶ Janc je koristio te DNK veze između primarnih i sekundarnih grobnica da bi ustanovio da postoji povezanost između svake od tih grobnica i nekog incidenta ubijanja iz Priloga Optužnici.¹⁹⁰⁶⁷

5589. Takvim postupkom, Janc je došao do brojke od 5.977 kao ukupnog broja osoba koje su do januara 2012. identifikovane iz grobnica povezanih sa Srebrenicom.¹⁹⁰⁶⁸ Janc je takođe izračunao i ukupni broj identifikovanih osoba po mjestu pogubljenja, tako što je sabrao broj identifikovanih

¹⁹⁰⁶¹ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 6; Dušan Janc, T. 26948, 26950–26951 (27. mart 2012.).

¹⁹⁰⁶² Dušan Janc, T. 26947–26948, 26950–26951 (27. mart 2012.), T. 26949 (27. mart 2012.) (djelimično zatvorena sjednica).

¹⁹⁰⁶³ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 7–42; P4771 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.) (pod pečatom), *e-court* str. 88–625.

¹⁹⁰⁶⁴ V. Dušan Janc, T. 26961–6962 (27. mart 2012.).

¹⁹⁰⁶⁵ Dušan Janc, T. 26961–6966 (27. mart 2012.). V. par. 5563.

¹⁹⁰⁶⁶ Dušan Janc, T. 26961–26965, 26968 (27. mart 2012.). Janc je razjasnio da se i u slučajevima kada se više od jednog dijela tijela iste osobe nalazilo u dvije različite grobnice, to ipak računalo kao jedna "veza". Dušan Janc, T. 26964 (27. mart 2012.). Prema Jancovim riječima, postojanje tih veza između različitih grobnica znači da su tijela ili dijelovi tijela odlagani na više lokacija i jasno ukazuje na to koje su grobnice međusobno povezane. Dušan Janc, T. 26961–26962 (27. mart 2012.).

¹⁹⁰⁶⁷ V. Dušan Janc, T. 26961–26965 (27. mart 2012.); P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 40–42, 48–50, 82, 85, 87.

¹⁹⁰⁶⁸ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 2, 5. V. Dušan Janc, T. 26923–26924 (27. mart 2012.).

osoba iz relevantnih primarnih i odgovarajućih sekundarnih grobnica koje su povezane sa svakim od mjesta pogubljenja.¹⁹⁰⁶⁹

5590. Vijeće napominje da se tužilaštvo oslonilo na Jancov izvještaj prilikom utvrđivanja broja srebreničkih žrtava pronađenih u svakoj od grobnica i broja osoba ubijenih u većini pojedinačnih incidenata ubijanja iz Priloga Optužnici. Vijeće takođe primjećuje da postoji značajno preklapanje između 5.977 osoba koje se u Jancovom izvještaju navode kao identifikovane u grobnicama povezanim sa Srebrenicom, i 5.115 osoba¹⁹⁰⁷⁰ za koje je Vijeće utvrdilo da su ubijene pod konkretnim okolnostima navedenim u Prilogu E Optužnice.¹⁹⁰⁷¹

5591. Optuženi tvrdi da je Jancov zadatak bio da potvrdi ono što je tužilaštvu već bilo poznato i da je manipulirao dokazima dobijenim od MKNL-a da bi prilagodio svoje zaključke.¹⁹⁰⁷² Time što je pretpostavio da su sva ekshumirana tijela bila tijela žrtava pogubljenja, Janc je svojoj istrazi pristupio u obrnutom smjeru, a kada bi naišao na činjenice koje mu nisu odgovarale, on bi ih naprosto izostavio.¹⁹⁰⁷³

5592. Isto tako, Dunjić osporava različite dijelove Jancovog izvještaja. U vezi s tim, Vijeće napominje da Dunjić komentariše i upućuje na raniju verziju Jancovog izvještaja, koja nosi datum 13. mart 2009.—i koja nije uvrštena u spis u ovom predmetu—kao i na dokazni predmet D1975, Jancov *corrigendum* tog izvještaja.¹⁹⁰⁷⁴ Za potrebe ovog odjeljka, budući da se većina Dunjićevih zamjerki, ako ne i sve te zamjerke, mogu primijeniti na Jancov izvještaj, Vijeće će ih razmotriti u okviru analize tog drugog dokumenta.

¹⁹⁰⁶⁹ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 40–42; Dušan Janc, T. 26973–26975 (27. mart 2012.).

¹⁹⁰⁷⁰ V. par. 5519.

¹⁹⁰⁷¹ Vijeće napominje da se ove brojke ne podudaraju u potpunosti iz više razloga. Prvo, prilikom utvrđivanja ukupnog broja, Vijeće nije u taj broj uključilo brojke iz nekoliko grobnica koje se odnose na incidente za koje se optuženi ne tereti u Optužnici. Nadalje, Vijeće podsjeća na svoj zaključak da se nije uvjerilo van svake razumne sumnje da se incident u Cerskoj dolini, kako je naveden u Optužnici, zaista odigrao (v. par. 522), i stoga u ukupni broj nije uključilo posmrtno ostatke pronađene u grobnici u dolini Cerske. Najzad, zbog specifičnosti pogubljenja, kao i činjenice da nije ustanovljena veza s nekom konkretnom grobnicom, Vijeće ne može biti sigurno da li su posmrtni ostaci lica ubijenih u nekim od incidenata ubijanja iz Priloga Optužnice, kao što su oni kod rijeke Jadar, na livadi u Sandićima i u Potočarima, uključeni u Jancov ukupni broj identifikovanih lica.

¹⁹⁰⁷² Završni podnesak odbrane, par. 2622. V. Dušan Janc, T. 27007–27010 (27. mart 2012.). Prema riječima optuženog, Janc nije uzeo u obzir pokopavanje nastradalih u borbenim dejstvima, različite datume pokopavanja i druge nepodudarnosti. V. Završni podnesak odbrane, par. 2623–2624.

¹⁹⁰⁷³ Završni podnesak odbrane, par. 2625. V. takođe način na koji je optuženi unakrsno ispitivao Dušana Janca, T. 27083 (28. mart 2012.).

¹⁹⁰⁷⁴ D3893 (Izveštaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 11; Dušan Dunjić, T. 41744 (22. juli 2013.). V. Dušan Janc, T. 26918–26919 (27. mart 2012.); D1975 (*Corrigendum* izvještaja Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani sažetak forenzičkih dokaza – ekshumacija grobnica u vezi sa Srebrenicom – mart 2009.", 9. april 2009.).

5593. Prema tumačenju Vijeća, glavni prigovor na Jancovo svjedočenje sadržano je u tvrdnji da su grobnice povezane sa Srebrenicom mješovite grobnice, koje sadrže tijela žrtava pogubljenih u različitim incidentima ubijanja iz Priloga Optužnici, kao i tijela osoba koje su umrle prije pada Srebrenice i/ili uslijed borbenih dejstava. Kao dodatak analizi ovog pitanja od strane Vijeća, o kojoj je već bilo riječi u ranijem tekstu, Vijeće će u nastavku razmotriti neke od glavnih argumenata koje u vezi s tim pitanjem iznose optuženi i Dunjić.

5594. Dunjić koristi informacije sadržane u dokaznom predmetu D1975 da bi zaključio da je na konkretnim lokacijama koje su povezane sa Srebrenicom takođe bilo posmrtnih ostataka osoba ubijenih pod različitim okolnostima, koje nisu povezane s padom Srebrenice.¹⁹⁰⁷⁵ Slično tome, govoreći o Jancovim zaključcima u vezi s grobnicama Blječeva i Glogova, optuženi tvrdi da je nesporno da su postojale mješovite grobnice u kojima su posmrtni ostaci koji nisu povezani s događajima u Srebrenici pokopani zajedno s posmrtnim ostacima ljudi koji su nakon pada Srebrenice prijavljeni kao nestali.¹⁹⁰⁷⁶ Vijeće prihvata da postoji izvjestan broj mješovitih grobnica povezanih s incidentima ubijanja iz Priloga Optužnici. Međutim, dokazi o tome koji su predloženi Vijeću ograničeni su na grobnice Blječeva 1 i Glogova. Vijeće je detaljno razmotrilo implikacije dokaznog predmeta D1975 u odjeljku Presude koji se odnosi na ubijanje u skladištu u Kravici, te neće ovdje ponavljati svoje zaključke.¹⁹⁰⁷⁷

5595. Prema riječima optuženog, DNK veze u Jancovom izvještaju se odnose na manje od 10% posmrtnih ostataka pronađenih u sekundarnim grobnicama.¹⁹⁰⁷⁸ Preostala tijela nisu dovedena u vezu s mjestima pogubljenja koja su povezana sa Srebrenicom, te prema tome moraju biti posljedica drugih događaja koji su se odigrali u drugo vrijeme.¹⁹⁰⁷⁹ On stoga tvrdi da su lokaliteti označeni kao sekundarne grobnice u stvari grobnice u blizini linije sukoba, u koje su pokopavani poginuli.¹⁹⁰⁸⁰ U prilog ovoj teoriji, Dunjić dodaje da je na osnovu analize DNK nemoguće izvesti zaključak da sva tijela iz sekundarnih grobnica potiču iz primarnih grobnica s kojima je

¹⁹⁰⁷⁵ D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izvještaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 13–14; D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 20, 22. V. Dušan Dunjić, T. 41746 (22. juli 2013.); T. 41876–41878, 41905–41908 (24. juli 2013.).

¹⁹⁰⁷⁶ Završni podnesak odbrane, par. 2597–2598, 2601, 2604. V. način na koji je optuženi unakrsno ispitivao Dušana Janca, T 27016–27017 (27. mart 2012.). Optuženi takođe upućuje na grobnicu Liplje 8, koja nije povezana ni s jednim incidentom ubijanja iz Priloga Optužnici, i na površinske ostatke pronađene pored stratišta u Kozluku. Završni podnesak odbrane, povjerljivo, par. 2601.

¹⁹⁰⁷⁷ V. par. 5258, 5281–5282, fusnota 17879.

¹⁹⁰⁷⁸ V. Završni podnesak odbrane, par. 2605, 2608.

¹⁹⁰⁷⁹ Završni podnesak odbrane, povjerljivo, par. 2605.

¹⁹⁰⁸⁰ Završni podnesak odbrane, par. 2603. V. takođe način na koji je optuženi unakrsno ispitivao Dušana Janca, T. 27071–27081 (28. mart 2012.).

uspostavljena veza na osnovu DNK.¹⁹⁰⁸¹ Prema Dunjićevim riječima, te se veze odnose samo na značajno manji broj tijela pronađenih u sekundarnim grobnicama koje su povezane s pogubljenjima u skladištu u Kravici, na poljani blizu Orahovca, na brani u Petkovicima, u Kozluku ili na Vojnoj ekonomiji Branjevo, a ne na mnogo veći broj koji navodi Janc.¹⁹⁰⁸² Drugim riječima, optuženi i Dunjić tvrde da je jedini razuman zaključak taj da su u slučaju više od 90% posmrtnih ostataka za koje DNK veze nisu utvrđene, takozvane sekundarne grobnice u stvari bile primarne grobnice u koje su, po prvi put, pokopavane osobe poginule u borbi.¹⁹⁰⁸³

5596. Da bi osporio Jancov izvještaj, Dunjić iznosi iste argumente koje je iznio kada je prigovarao na forenzičke i demografske dokaze. Pozivajući se ponovo na argumente na osnovu kojih je osporavao Spiskove nestalih iz Srebrenice iz 2009., o čemu je bilo riječi ranije u tekstu, Dunjić tvrdi da se neke od identifikovanih osoba iz raznih grobnica povezanih sa Srebrenicom navode u drugim dokumentima, i to kao osobe koje su umrle prije pada Srebrenice.¹⁹⁰⁸⁴ Međutim, kao što je bilo riječi ranije u tekstu, Vijeće se nije uvjerilo u autentičnost ili tačnost dokumenata na kojima Dunjić zasniva svoju argumentaciju, to jest takozvanog Spiska ABiH, i dokaznih predmeta D2217 i D3812, i Dunjić ga stoga nije ubijedio svojim argumentima po tom pitanju.¹⁹⁰⁸⁵

¹⁹⁰⁸¹ D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 13–17; D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 20–24; Dušan Dunjić, T. 41746 (22. juli 2013.). V. Dušan Dunjić, T. 41818 (23. juli 2013.).

¹⁹⁰⁸² D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 13–15, 17–18; D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 21–24. V. Završni podnesak odbrane, par. 2607. V. takođe P4772 (Izvještaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 40–42, 48–50. To je nevezano za pitanje postoje li i drugi dokazi, kao što su oni koji proizlaze iz balističkih nalaza, koji uspostavljaju vezu između primarnih i sekundarnih grobnica. Dušan Dunjić, T. 41883–41884 (24. juli 2013.).

¹⁹⁰⁸³ V. Završni podnesak odbrane, par. 2605, 2608; D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 15–17; D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 18, 22–23. V. Dušan Dunjić, T. 41751 (22. juli 2013.); T. 41882–41883 (24. juli 2013.). Ali v. Dušan Janc, T. 27071–27072 (28. mart 2012.) (gdje Janc odbacuje tu mogućnost).

¹⁹⁰⁸⁴ Dušan Dunjić, T. 41760–41774 (23. juli 2013.); D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 26–35; D3894 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije, obdukcije i identifikacije leševa na području Srebrenice", 26. avgust 2012.), str. 21–22. V. D3812 (Spisak vojnika koji su poginuli ili nestali prije jula 1995.); D3815 (Zbirka dokumenata Ministarstva odbrane Federacije Bosne i Hercegovine), b/h/s, str. 7–10 (takozvani Spisak ABiH); D2217 (Primjeri identifikovanih osoba u bazi podataka tužilaštva i bazi podataka ABiH).

¹⁹⁰⁸⁵ V. par. 5577.

5597. Dunjić takođe tvrdi da pronalaženje dijelova jednog istog tijela na dva različita lokaliteta ukazuje na to da je određena osoba umrla, a tijelo istrulilo, pa da je zatim uslijed djelovanja spoljašnjih uslova došlo do razdvajanja dijelova tijela.¹⁹⁰⁸⁶ U ovom slučaju, tvrdi Dunjić, vjerovatno je da se tijelo razdvojilo prije pokopavanja, te bi prema tome obje grobnice u kojima su pronađeni posmrtni ostaci trebalo smatrati primarnim grobnicama kad je riječ o konkretnim dijelovima tijela pronađenim u svakoj od njih.¹⁹⁰⁸⁷ Međutim, Vijeće ne prihvata Dunjićeve teorije u pogledu postojanja dijelova tijela iste osobe u dvije ili više grobnica; njegove teorije prosto ignorišu brojne dokaze koji Vijeću stoje na raspolaganju u vezi s operacijom ponovnog pokopavanja izvedenom u septembru i oktobru 1995. Činjenica da je Dunjić na brzinu konstruisao takve teoretske zaključke, a da je pri tome svjesno zanemario suprotne dokaze, predstavlja ozbiljnu mrlju na njegovoj vjerodostojnosti kao vještaka. Nadalje, na osnovu antropoloških i forenzičkih dokaza, kao i iskaza svjedoka u vezi s pokopavanjem i ponovnim pokopavanjem tijela, Vijeće se, s izuzetkom zaključaka koji se odnose na grobnice Glogova i Blječeva, o kojima je bilo riječi ranije u tekstu, uvjerilo da nije bilo obogaćivanja grobnica povezanih sa Srebrenicom.

5598. Upućujući, konkretnije, na zaključke iznijete u Dodatku B Jancovog izvještaja koji se odnose na površinske posmrtne ostatke, optuženi tvrdi da najmanje 1.000 osoba koje je Janc izbrojao treba oduzeti od ukupnog broja od 4.000 osoba za koje se, po njegovom mišljenju, može smatrati da su nestale nakon pada Srebrenice.¹⁹⁰⁸⁸ Kako optuženi dodaje, premda su neki od tih posmrtnih ostataka izuzeti iz ukupnog spiska žrtava u Jancovom izvještaju, Jancov ukupni broj još uvijek nije sasvim tačan, budući da postoje dokazi koji pokazuju da su žrtve poginule prilikom artiljerijskih napada, kao i neki od onih koji su poginuli u borbama ali su pokopani prilikom asanacije terena, takođe uključeni u Jancov ukupni broj.¹⁹⁰⁸⁹ Vijeće podsjeća da se u Dodatku B Jancovog izvještaja objašnjava da su od ukupno 982 slučaja posmrtnih ostataka s površine, u 702

¹⁹⁰⁸⁶ Dušan Dunjić, T. 41749 (22. juli 2013.). Kao primjer, Dunjić navodi jednu osobu, koja je imala otvorenu ranu, što je moglo privući divlje životinje i dovesti do rastavljanja dijelova tijela, uslijed čega bi oni potom bili pronađeni u različitim grobnicama. Dušan Dunjić, T. 41749 (22. juli 2013.). V. Završni podnesak odbrane, par. 2620 (gdje optuženi usvaja Dunjićeve teorije).

¹⁹⁰⁸⁷ D3893 (Izvještaj vještaka Dušana Dunjića pod naslovom "Sudskomedicinska analiza izveštaja lokaliteta masovnih grobnica sa područja istočne Bosne i dokumentacije koja se odnosi na ekshumacije na području Srebrenice", 27. avgust 2009.), str. 15–16.

¹⁹⁰⁸⁸ Završni podnesak odbrane, povjerljivo, par. 2559. V. takođe Završni podnesak odbrane, par. 2557–2558, 2560–2561, 2565, 2571, 2589, 2636, 2638.

¹⁹⁰⁸⁹ Završni podnesak odbrane, par. 2636. V. takođe Završni podnesak odbrane, par. 2653.

slučaja ti posmrtni ostaci identifikovani kao posmrtni ostaci osoba povezanih sa Srebrenicom.¹⁹⁰⁹⁰ Međutim, te brojke nisu uključene u Jancov ukupni broj žrtava povezanih sa Srebrenicom.¹⁹⁰⁹¹

5599. Pošto je analiziralo Jancove dokaze u cijelosti, Vijeće se uvjerilo u ispravnost metodologije koju je on primjenio pri donošenju svojih zaključaka, kao i u pouzdanost tih zaključaka. U vezi s tim, Vijeće podsjeća da su mu, osim DNK veza između primarnih i sekundarnih grobnica povezanih sa Srebrenicom, predloženi i drugi forenzički dokazi koji ukazuju na dodatne veze između grobnica. Nadalje, prihvaćeni iskazi brojnih svjedoka, uključujući preživjele i svjedoke-insajdere—kao što su neposredni počinioci, oni koji su čuvali zatočenike i oni koji su učestvovali u pokopavanju i ponovnom pokopavanju tijela—a koji se odnose na okolnosti incidentata ubijanja iz Priloga Optužnici, potkrepljuju i potvrđuju Jancov izvještaj. Iz svih tih razloga, Vijeće se uvjerilo da nema dokaza da su primarne ili sekundarne grobnice bile obogaćivane i stoga smatra da se sva tijela pronađena u primarnim i sekundarnim grobnicama povezanim sa Srebrenicom mogu povezati s odgovarajućim incidentima ubijanja iz Priloga Optužnici.

2. Pravni zaključci u vezi s krivičnim djelima

a. Zahtjevi iz uvodnog dijela članova 3 i 5 Statuta

5600. U dijelu predmeta koji se odnosi na Srebrenicu, osim tačke za genocid prema članu 4 Statuta, optuženi se u jednoj tački tereti i za kršenje zakona ili običaja ratovanja prema članu 3 Statuta, i to za ubistvo, a u pet tačaka za zločine protiv čovječnosti prema članu 5 Statuta, i to za progon, ubistvo, istrebljivanje, deportaciju i prisilno premještanje kao nehumano djelo.¹⁹⁰⁹² Tužilaštvo navodi da je tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica postojalo stanje oružanog sukoba.¹⁹⁰⁹³ Tužilaštvo nadalje navodi da je sve činjenje i nečinjenje koje se optuženom stavlja na teret kao zločin protiv čovječnosti, izuzev onog u okviru kampanje snajperskog djelovanja i granatiranja u Sarajevu, bilo dio rasprostranjenog ili sistematskog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva BiH muslimanske i hrvatske nacionalnosti.¹⁹⁰⁹⁴

¹⁹⁰⁹⁰ P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 44–46. V. Dušan Janc, T. 26982–26985 (27. mart 2012.).

¹⁹⁰⁹¹ Dušan Janc, T. 26984–26985 (27. mart 2012.); P4772 (Izveštaj Dušana Janca pod naslovom "Ažurirani rezime forenzičkih dokaza – Ekshumacija grobnica i posmrtnih ostataka sa površine u vezi sa Srebrenicom – januar 2012.", 13. januar 2012.), *e-court* str. 5. V. takode Završna riječ tužilaštva, T. 47799 (30. septembar 2014.).

¹⁹⁰⁹² V. par. 5.

¹⁹⁰⁹³ Optužnica, par. 89.

¹⁹⁰⁹⁴ Optužnica, par. 88.

i. Član 3 Statuta

5601. Vijeće je zaključilo da je tokom cijelog perioda relevantnog za krivična djela koja se navode u Optužnici postojao oružani sukob. U vrijeme događaja za koje se optuženi tereti u dijelu predmeta koji se odnosi na Srebrenicu, odnosno u julu 1995., oružani sukob je još uvijek bio u toku; taj sukob je zvanično okončan potpisivanjem Dejtonskog sporazuma, 14. decembra 1995.¹⁹⁰⁹⁵

5602. Kad je riječ o ubistvu za koje se optuženi tereti na osnovu člana 3 Statuta, Vijeće je razmotrilo da li je ono bilo blisko povezano s oružanim sukobom i izvelo zaključke u vezi s tim u onim dijelovima ove Presude gdje je to bilo relevantno.¹⁹⁰⁹⁶

5603. U vezi s četiri takozvana "uslova iz predmeta *Tadić*", Vijeće upućuje na odjeljke o mjerodavnom pravu u ovoj Presudi, u kojima se detaljnije obrazlaže pravni osnov za svako od krivičnih djela za koja se optuženi tereti u Optužnici na osnovu člana 3 Statuta.¹⁹⁰⁹⁷ U vezi s ubistvom, zabrana proizlazi iz zajedničkog člana 3, koji se smatra dijelom međunarodnog običajnog prava.¹⁹⁰⁹⁸ Nadalje, Žalbeno vijeće je potvrdilo da kršenje odredbi zajedničkog člana 3 povlači individualnu krivičnu odgovornost.¹⁹⁰⁹⁹ Vijeće se stoga uvjerilo da su četiri uslova iz predmeta *Tadić* ispunjena, te da su, prema tome, zahtjevi iz uvodnog dijela člana 3 Statuta ispunjeni u vezi s ubistvom.

ii. Član 5 Statuta

5604. Kao što je zaključeno gore u tekstu, u BiH je tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica postojao oružani sukob. Vijeće je takođe zaključilo da je tokom cijelog perioda relevantnog za krivična djela za koja se optuženi tereti u Optužnici postojao rasprostranjen i sistematski napad na civilno stanovništvo BiH muslimanske i hrvatske nacionalnosti. Kao što se vidi iz daljeg teksta, Vijeće se takođe uvjerilo da su krivična djela u vezi s kojima je Vijeće donijelo zaključke činila dio tog napada i da su počinioći znali za taj napad, kao i da zločini čine njegov dio.¹⁹¹⁰⁰

¹⁹⁰⁹⁵ V. par. 312, 437.

¹⁹⁰⁹⁶ V. par. 5611.

¹⁹⁰⁹⁷ V. odjeljak III.A.1.a: Opšti uslovi za kršenje zakona ili običaja ratovanja.

¹⁹⁰⁹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 143.

¹⁹⁰⁹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 167, 170, 173–174 (gdje se, u par. 173 iznosi: "Univerzalno je prihvaćeno da su djela navedena u zajedničkom članu 3 nedjela nad kojima se zgraža savjest civiliziranih ljudi i da su ona stoga, kako kaže član 15(2) MPGPP-a, 'zločinačka prema opštim principima prava koja priznaju civilizirani narodi'").

¹⁹¹⁰⁰ V. par. 5612, 5620, 5642, 5652.

5605. Kao što je detaljno iznijeto ranije u ovoj Presudi, snage bosanskih Srba napale su Srebrenicu 6. jula 1995. i uspjele da je zauzmu do 11. jula.¹⁹¹⁰¹ Nakon zauzimanja enklave, između 11. i 13. jula 1995., do 30.000 žena i djece, kao i dio starijih muškaraca, bosanskih Muslimana, prisilno je preseljeno iz srebreničke enklave na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana.¹⁹¹⁰² Vijeće je nadalje zaključilo da su snage bosanskih Srba u sedmicama nakon pada Srebrenice 11. jula 1995. ubile najmanje 5.115 muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁹¹⁰³ Vijeće se uvjerilo da koordinirane akcije snaga bosanskih Srba, izvedene u kratkom vremenskom periodu na različitim lokacijama u Srebrenici, Bratuncu i Zvorniku, kao i sam broj bosanskih Muslimana koji su ubijeni i prisilno raseljeni, dokazuju i sistematični i rasprostranjeni aspekt tog dijela napada.

5606. Vijeće se stoga uvjerilo da su ispunjeni zahtjevi iz uvodnog dijela člana 5 Statuta za krivična djela za koja se optuženi tereti na osnovu tog člana 5.

b. Krivična djela

i. *Ubistvo: tačke 5 i 6*

(A) Incidenti ubijanja

5607. Vijeće je gore u tekstu, u odjeljku IV.C.1, zaključilo da su snage bosanskih Srba u sedmicama nakon pada Srebrenice 11. jula 1995. ubile najmanje 5.115 muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁹¹⁰⁴ Vijeće takođe podsjeća da nije imalo dovoljno dokaza da bi van svake razumne sumnje zaključilo da se incident koji se odnosi na ubijanje 150 muškaraca, bosanskih Muslimana, 13. jula 1995. na jednom mjestu pored zemljanog puta u Cerskoj dolini odigrao onako kako se navodi u Optužnici.¹⁹¹⁰⁵

¹⁹¹⁰¹ V. par. 5010–5033.

¹⁹¹⁰² V. par. 5623, 5641.

¹⁹¹⁰³ V. par. 5516, fusnota 18844.

¹⁹¹⁰⁴ V. par. 5519. V. fusnota 18844, gdje se pominju 15 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih na rijeci Jadar, 755 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u skladištu u Kravici, deseterica muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih na livadi u Sandićima, 21 muškarac, bosanski Musliman, ubijen u školi u Lukama, 841 muškarac, bosanski Musliman, ubijen u Orahovcu, 815 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u Petkovicima, 815 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u školi u Ročeviću i u Kozluku, 1.735 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u školi u Kuli, na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici, dvojica muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijena na Snagovu, 39 muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u Bišini, šestorica muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u Trnovu, deseterica muškaraca, bosanskih Muslimana, ubijenih u Potočarima i 51 muškarac, bosanski Musliman, ubijen u Bratuncu. U vezi s ubistvima u Trnovu, Vijeće podsjeća na svoj zaključak da su to ubijanje počinili pripadnici Škorpiona. Trnovo, incident 13.1 iz Priloga E Optužnici.

¹⁹¹⁰⁵ Cerska dolina, incident 2.1 iz Priloga E Optužnici.

(B) Namjera počinitelaca

5608. Vijeće takođe podsjeća na svoj zaključak da je smrt žrtava u svakom od gore navedenih incidenata bila posljedica radnji snaga bosanskih Srba. Vijeće je zaključilo da su počinioci svakog od tih incidenata djelovali s namjerom da ubiju žrtve ili barem da su im hotimično nanijeli teške tjelesne povrede, za koje su razumno trebali znati da mogu dovesti do smrti.

5609. Prilikom donošenja tog zaključka, Vijeće je uzelo u obzir okolnosti pod kojima su žrtve ubijene i način na koji su ubijene. U svim slučajevima, Vijeće je zaključilo da su žrtve bile namjerno ustrijeljene.¹⁹¹⁰⁶ Vijeće je takođe utvrdilo da su mnoge od žrtava imale višestruke strijelne rane.¹⁹¹⁰⁷ Nadalje, Vijeće je utvrdilo da su, u mnogo slučajeva, žrtve na sistematski i organizovan način odvođene na udaljena mjesta, a zatim pogubljene.¹⁹¹⁰⁸

(C) Status žrtava

5610. Vijeće je takođe zaključilo da su žrtve u svakom od tih incidenata bile civili ili su se u vrijeme kada su ubijene nalazile van borbenog stroja. Nekim od žrtava bilo je svega osam godina, a nekima čak 85.¹⁹¹⁰⁹ Neke su ubijene pošto su ih zarobili pripadnici snaga bosanskih Srba,¹⁹¹¹⁰ neke su ubijene dok su pokušavale da pobjegnu od pripadnika snaga bosanskih Srba;¹⁹¹¹¹ a neke su ubijene pošto su ih pripadnici snaga bosanskih Srba prethodno držali zatočene.¹⁹¹¹²

¹⁹¹⁰⁶ Rijeka Jadar, incident 1.1 iz Priloga E Optužnici; skladište u Kravici, incident 3.1 iz Priloga E Optužnici; livada u Sandićima, incident 4.1 iz Priloga E Optužnici; škola u Lukama, incident 5.1 iz Priloga E Optužnici; Orahovac, incidenti 6.1, 6.2 iz Priloga E Optužnici; Petkovci, incidenti 7.1, 7.2 iz Priloga E Optužnici; Ročević, incidenti 8.1, 8.2 iz Priloga E Optužnici; Kula i Vojna ekonomija Branjevo, incidenti 9.1, 9.2 iz Priloga E Optužnici; Dom kulture u Pilici, incident 10.1 iz Priloga E Optužnici; Snagovo, incident 11.1 iz Priloga E Optužnici; Bišina, incident 12.1 iz Priloga E Optužnici; Trnovo, incident 13.1 iz Priloga E Optužnici; Potočari, incidenti 14.1, 14.2 iz Priloga E Optužnici; i Bratunac, incidenti 15.1, 15.3 iz Priloga E Optužnici.

¹⁹¹⁰⁷ Skladište u Kravici, incident 3.1 iz Priloga E Optužnici; Orahovac, incidenti 6.1, 6.2 iz Priloga E Optužnici; Petkovci, incidenti 7.1, 7.2 iz Priloga E Optužnici.

¹⁹¹⁰⁸ Orahovac, incidenti 6.1, 6.2 iz Priloga E Optužnici; Petkovci, incidenti 7.1, 7.2 iz Priloga E Optužnici; Ročević, incidenti 8.1, 8.2 iz Priloga E Optužnici; Kula i Vojna ekonomija Branjevo, incidenti 9.1, 9.2 iz Priloga E Optužnici; Dom kulture u Pilici, incident 10.1 iz Priloga E Optužnici.

¹⁹¹⁰⁹ Skladište u Kravici, incident 3.1 iz Priloga E Optužnici; Orahovac, incidenti 6.1, 6.2 iz Priloga E Optužnici; Ročević, incidenti 8.1, 8.2 iz Priloga E Optužnici; Kula i Vojna ekonomija Branjevo, incidenti 9.1, 9.2 iz Priloga E Optužnici.

¹⁹¹¹⁰ Livada u Sandićima, incident 4.1 iz Priloga E Optužnici; Snagovo, incident 11.1 iz Priloga E Optužnici; Bišina, incident 12.1 iz Priloga E Optužnici; Trnovo, incident 13.1 iz Priloga E Optužnici; Potočari, incidenti 14.1, 14.2 iz Priloga E Optužnici; Bratunac, incidenti 15.1, 15.3 iz Priloga E Optužnici.

¹⁹¹¹¹ Skladište u Kravici, incident 3.1 iz Priloga E Optužnici; škola u Lukama, incident 5.1 iz Priloga E Optužnici; Orahovac, incidenti 6.1, 6.2 iz Priloga E Optužnici; Ročević, incidenti 8.1, 8.2 iz Priloga E Optužnici; Kula i Vojna ekonomija Branjevo, incidenti 9.1, 9.2 iz Priloga E Optužnici.

¹⁹¹¹² Rijeka Jadar, incident 1.1 iz Priloga E Optužnici; skladište u Kravici, incident 3.1 iz Priloga E Optužnici; škola u Lukama, incident 5.1 iz Priloga E Optužnici; Orahovac, incidenti 6.1, 6.2 iz Priloga E Optužnici; Petkovci, incidenti 7.1, 7.2 iz Priloga E Optužnici; Ročević, incidenti 8.1, 8.2 iz Priloga E Optužnici; Kula i Vojna ekonomija Branjevo, incidenti 9.1, 9.2 iz Priloga E Optužnici; Dom kulture u Pilici, incident 10.1 iz Priloga E Optužnici; Bratunac, incidenti 15.1, 15.3 iz Priloga E Optužnici.

(D) Zaključak

5611. Vijeće je zaključilo da je sve vrijeme na koje se odnosi Optužnica u BiH postojalo stanje oružanog sukoba. Kao što je pokazano u činjeničnim zaključcima Vijeća, a koji su objašnjeni gore u tekstu, Vijeće je zaključilo da je ubijanje o kojem se govori u ovom odjeljku bilo blisko povezano s tim oružanim sukobom i da, shodno tome, predstavlja ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja.

5612. Vijeće je takođe zaključilo da je postojao rasprostranjen i sistematski napad na muslimansko i hrvatsko stanovništvo u BiH. Vijeće je zaključilo da je gore pomenuto ubijanje činilo dio tog rasprostranjenog i sistematskog napada i da su počiniooci tog ubijanja znali za taj napad, kao i da njihovi zločini čine njegov dio. Prilikom donošenja tog zaključka, Vijeće je uzelo u obzir lokacije, vremenski period i identitet žrtava ubijanja, koji se poklapaju s obimom rasprostranjenog i sistematskog napada, kao i sa širokim razmjerama napada na muslimansko stanovništvo u BiH, koji je već trajao više od tri godine prije događaja za koje se tereti u dijelu predmeta koji se odnosi na Srebrenicu. Vijeće stoga zaključuje da to ubijanje predstavlja ubistvo kao zločin protiv čovječnosti.

ii. *Istrebljivanje: tačka 4*

5613. Ranije u ovoj Presudi, Vijeće je podsjetilo da ne postoji minimalni broj žrtava kada je riječ o istrebljivanju; Vijeće ipak mora biti uvjereno da je došlo do ubijanja masovnih razmjera i u tom pogledu mora dati ocjenu svakog pojedinačnog slučaja.¹⁹¹¹³

5614. Nadalje, kao što je ranije napomenuto, istrebljenje može biti ustanovljeno na osnovu akumulacije odvojenih incidenata.¹⁹¹¹⁴ Međutim, zaključeno je da "[g]eneralno, element lišavanja života u velikim razmjerama ne može biti ispunjen kolektivnim uzimanjem u obzir zasebnih incidenata počinjenih na različitim lokacijama, u različitim okolnostima, od strane različitih počinilaca i tokom dužeg vremenskog perioda".¹⁹¹¹⁵

5615. Na osnovu gore navedenih činjeničnih zaključaka, Vijeće konstatuje da su sve gore navedene incidente u vezi s ubijanjem počinile snage bosanskih Srba, u kontekstu događaja povezanih s padom Srebrenice u julu 1995. Najveći broj ubijanja počinjen je u roku od nekoliko dana u Potočarima i na području Bratunca i Zvornika. Nadalje, način na koji i okolnosti pod kojima se to ubijanje odvijalo—uključujući podjednako nasilni način na koji je počinjeno i činjenicu da su

¹⁹¹¹³ V. par. 483, 2457.

¹⁹¹¹⁴ V. par. 484, 2458.

¹⁹¹¹⁵ V. par. 484, 2458.

počinioci identifikovani kao pripadnici snaga bosanskih Srba—pokazuju da je ono činilo dio istog rasprostranjenog i sistematskog napada na bosanske Muslimane u Srebrenici. Vijeće je takođe utvrdilo da su sve žrtve bile bosanski Muslimani iz Srebrenice.¹⁹¹¹⁶

5616. Kad je riječ o ubijanju izvršenom na drugim lokacijama u danima poslije 17. jula, Vijeće je zaključilo da je ubijanje u Snagovu i Bišini, mada se dogodilo nekoliko dana nakon ostalih incidenata ubijanja, svejedno bilo povezano s operacijom oko Srebrenice, budući da je takođe počinjeno protiv muškaraca, bosanskih Muslimana, zarobljenih nakon zauzimanja enklave.¹⁹¹¹⁷ U vezi s ubijanjem u Trnovu, Vijeće napominje da nije bilo u mogućnosti da precizno utvrdi datum kada se ono dogodilo. Vijeće takođe ukazuje na geografsku udaljenost Trnova i Srebrenice. Bez obzira na to, Vijeće podsjeća da su to ubijanje počinili pripadnici jedinice Škorpioni, koja je bila raspoređena kao dio združenih snaga VRS-a i MUP-a koje su djelovale na sarajevskom frontu, i koja je učestvovala u prevoženju više grupa muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočenih u Srebrenici nakon zauzimanja grada, uključujući i šestoricu muškaraca koji su na kraju ubijeni.¹⁹¹¹⁸ Shodno tome, Vijeće je zaključilo da je ubijanje u Trnovu takođe bilo povezano s operacijom oko Srebrenice.

5617. Vijeće je zaključilo da je najmanje 5.115 bosanskih Muslimana ubijeno u Srebrenici u periodu od 12. jula do početka avgusta 1995. i da to ispunjava uslov masovnosti ubijanja koji se traži u svrhu utvrđivanja istrebljivanja.

5618. Vijeće takođe napominje da više gore navedenih incidenata ubijanja i zasebno uzeti dostižu masovnost koja se traži u svrhu utvrđivanja istrebljivanja kao zločina protiv čovječnosti. To je, na primjer, slučaj kada je riječ o sljedećim incidentima ubijanja: (i) skladište u Kravici; (ii) škola u Orahovcu i poljana blizu Orahovca; (iii) škola u Petkovcima i brana kod Petkovaca; (iv) škola u Ročeviću i rijeka Drina kod Kozluka; i (v) škola u Kuli, Vojna ekonomija Branjevo i Dom kulture u Pilici.

5619. Vijeće je gore u tekstu zaključilo da su počinioci svakog od navedenih incidenata ubijanja djelovali s namjerom da ubiju žrtve ili barem da su im hotimično nanijeli teške tjelesne povrede, za

¹⁹¹¹⁶ Rijeka Jadar, incident 1.1 iz Priloga E Optužnici; skladište u Kravici, incident 3.1 iz Priloga E Optužnici; livada u Sandićima, incident 4.1 iz Priloga E Optužnici; škola u Lukama, incident 5.1 iz Priloga E Optužnici; Orahovac, incidenti 6.1, 6.2 iz Priloga E Optužnici; Petkovci, incidenti 7.1, 7.2 iz Priloga E Optužnici; Ročević, incidenti 8.1, 8.2 iz Priloga E Optužnici; Kula i Vojna ekonomija Branjevo, incidenti 9.1, 9.2 iz Priloga E Optužnici; Dom kulture u Pilici, incident 10.1 iz Priloga E Optužnici; Snagovo, incident 11.1 iz Priloga E Optužnici; Bišina, incident 12.1 iz Priloga E Optužnici; Trnovo, incident 13.1 iz Priloga E Optužnici; Potočari, incidenti 14.1, 14.2 iz Priloga E Optužnici; i Bratunac, incidenti 15.1, 15.3 iz Priloga E Optužnici.

¹⁹¹¹⁷ Snagovo, incident 11.1 iz Priloga E Optužnici; Bišina, incident 12.1 iz Priloga E Optužnici; Trnovo, incident 13.1 iz Priloga E Optužnici.

¹⁹¹¹⁸ Trnovo, incident 13.1 iz Priloga E Optužnici.

koje su razumno trebali znati da mogu dovesti do smrti. Imajući u vidu razmjere ubijanja i organizovani način na koji su izvršena, Vijeće je nadalje zaključilo da je u pogledu incidenata ubijanja iz prethodnih paragrafa postojala namjera da se izvrši ubijanje masovnih razmjera.

5620. Vijeće je takođe zaključilo da je postojao rasprostranjen i sistematski napad na muslimansko i hrvatsko stanovništvo u BiH. Vijeće smatra da je gore navedeno ubijanje bilo dio tog rasprostranjenog i sistematskog napada i da su počinioci tog ubijanja znali za taj napad, kao i da njihovi zločini čine njegov dio. Prilikom donošenja tog zaključka, Vijeće je uzelo u obzir lokacije, vremenski period i identitet žrtava tog ubijanja, koji se poklapaju s obimom rasprostranjenog i sistematskog napada, kao i sa razmjerama napada na muslimansko stanovništvo u BiH, koji je već trajao više od tri godine prije događaja za koje se optuženi tereti u dijelu predmeta koji se odnosi na Srebrenicu. Vijeće stoga zaključuje da to ubijanje predstavlja istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti.

5621. Vijeće će se kasnije u ovoj Presudi baviti pitanjem kumulativnih osuda, kao i, ukoliko to bude relevantno, nedopustivošću izricanja osuđujućih presuda i za istrebljivanje i za ubistvo na osnovu člana 5 Statuta tamo gdje su dokazana obilježja oba ta krivična djela.¹⁹¹¹⁹

iii. *Nehumana djela (prisilno premještanje): tačka 8*¹⁹¹²⁰

5622. Tužilaštvo tvrdi da su radnje prisilnog premještanja koje su izvršile snage bosanskih Srba bile dio cilja eliminisanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice.¹⁹¹²¹ Optuženi prihvata da je veliki broj bosanskih Muslimana iz Srebrenice prebačen iz Potočara na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana, ali tvrdi da taj događaj nije predstavljao krivično djelo prisilnog premještanja.¹⁹¹²² Vijeće će se u daljem tekstu baviti njegovim argumentima tamo gdje je to relevantno.

¹⁹¹¹⁹ V. par. 6020.

¹⁹¹²⁰ Iako se u 74. paragrafu Optužnice navodi da je ovaj plan obuhvatao i deportaciju stanovnika Srebrenice, bosanskih Muslimana, tužilaštvo je tokom iznošenja završnih riječi razjasnilo da ne traži da Vijeće konstatuje da je optuženi odgovoran za deportaciju po tački 7 u vezi sa Srebrenicom. Završna riječ tužilaštva, T. 48034 (7. oktobar 2014.).

¹⁹¹²¹ Optužnica, par. 20, 74–75. Alternativno, navodi se da su ta djela prisilnog premještanja bila dio cilja trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s područja na koja su bosanski Srbi polagali pravo. Optužnica, par. 75.

¹⁹¹²² Završni podnesak odbrane, par. 2401.

(A) *Actus reus*(1) Preseljavanje stanovništva

5623. Vijeće podsjeća na svoje zaključke iz odjeljka IV.C.1 ove Presude da je između 11. i 13. jula, do 30.000 žena i djece, kao i dio starijih muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, raseljeno iz srebreničke enklave na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana.¹⁹¹²³ Vijeće je stoga zaključilo da su ti žene, djeca, kao i dio starijih muškaraca, bosanskih Muslimana, budući da je njihovo prisustvo u Srebrenici bilo zakonito, raseljeni unutar državnih granica BiH.

(2) Prisilna priroda preseljavanja

5624. Vijeće je utvrdilo da se u Direktivi br. 7, koja je izdata 8. marta 1995., Drinskom korpusu naređuje sljedeće: "Stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici i Žepi".¹⁹¹²⁴ Između tog datuma i konačnog početka napada na enklavu 6. jula 1995., mještani Srebrenice trpjeli su tokom više mjeseci oskudicu u pogledu osnovnih potrepština, što je bilo posljedica ograničenja koja su politički organi bosanskih Srba i snage bosanskih Srba uveli za konvoje s humanitarnom pomoći.¹⁹¹²⁵ Slična ograničenja uvedena su i za konvoje s popunom za Nizozemski bataljon, što je na kraju dovelo do operativne nesposobnosti Nizozemskog bataljona da brani enklavu.¹⁹¹²⁶

5625. Počev od ranih jutarnjih sati 6. jula 1995., snage bosanskih Srba otvorile su vatru na enklavu; grad se našao pod žestokom minobacačkom vatrom koja je trajala sve dok nije pao u ruke snaga bosanskih Srba 11. jula.¹⁹¹²⁷ Granate su nasumično padale po cijelom gradu i enklavi i mnogo civila je ranjeno ili ubijeno.¹⁹¹²⁸ Kada je južna odbrambena linija enklave počela da pada, a snage bosanskih Srba da napreduju prema Srebrenici, na hiljade izbjeglica krenulo je prema centru enklave i okupilo se u blizini baze čete Bravo i bolnice.¹⁹¹²⁹ Dok su se približavale gradu, snage bosanskih Srba palile su kuće bosanskih Muslimana.¹⁹¹³⁰ Panika i strah su rasli kako je sve više izbjeglica pristizalo iz gradskih predgrađa i izvještavalo da snage bosanskih Srba pale njihova sela,

¹⁹¹²³ V. par. 5029–5030, 5101, 5108.

¹⁹¹²⁴ V. par. 4979–4080.

¹⁹¹²⁵ V. par. 4985, 4989–4992.

¹⁹¹²⁶ V. par. 4988–4950.

¹⁹¹²⁷ V. par. 5010–5012, 5014, 5021–5022, 5027–5028.

¹⁹¹²⁸ V. par. 5010–5011, 5022, 5028.

¹⁹¹²⁹ V. par. 5013, 5022, 5028.

¹⁹¹³⁰ V. par. 5027.

a da su predstavnici međunarodnih organizacija počeli da odlaze u Potočare.¹⁹¹³¹ Po dolasku u Srebrenicu, vojnici bosanski Srbi pozivali su malobrojne ljude koji su ostali u svojim kućama da odu.¹⁹¹³² U očajničkom nastojanju da se domognu bezbjednosti, bosanski Muslimani koji su bili okupljeni ispred baze čete Bravo, na kraju su se probili kroz odbranu baze.¹⁹¹³³ Nakon što su snage bosanskih Srba granatirale bazu čete Bravo, vojnici Nizozemskog bataljona i civili bosanski Muslimani, koji su bili u panici, krenuli su ka Potočarima, a snage bosanskih Srba pucale su na kolonu i granatirale je dok se kretala prema glavnoj bazi UNPROFOR-a.¹⁹¹³⁴ Do večernjih sati 11. jula, baza Nizozemskog bataljona u Potočarima bila je pretrpana hiljadama preplašenih bosanskih Muslimana koji su pobjegli iz Srebrenice.¹⁹¹³⁵

5626. Granatiranje je neprekidno trajalo tokom cijele noći 11. jula i sljedećeg jutra.¹⁹¹³⁶ Kada su ugledali kako se vojnici bosanski Srbi približavaju u ofanzivnom poretku, bosanski Muslimani u Potočarima još su se više uplašili.¹⁹¹³⁷ Uz to, nije bilo dovoljno vode, hrane ni lijekova—a osim toga, u Potočarima nije bilo dovoljno sanitarnih objekata—te je iz tog razloga humanitarna situacija bila katastrofalna.¹⁹¹³⁸ U toku noći između 12. i 13. jula, bosanski Muslimani koji su bili okupljeni u Potočarima čuli su pucnjavu u blizini baze UN-a; neki su vidjeli kako pripadnici snaga bosanskih Srba neke bosanske Muslimane tuku i seksualno napadaju, a neke odvođe sa sobom, i ti se ljudi više nisu vratili.¹⁹¹³⁹ Kada su vozila za prevoz bosanskih Muslimana stigla, 12. jula ujutru, pripadnici snaga bosanskih Srba razoružali su vojnike Nizozemskog bataljona stacionirane blizu autobuske stanice pod prijetnjom oružjem.¹⁹¹⁴⁰ Mnogi vojnici, bosanski Srbi, stajali su u blizini autobusa i kamiona parkiranih duž puta ispred baze UN-a; vidjelo se da su neki od njih pijani, a neki su vodili njemačke ovčare.¹⁹¹⁴¹

¹⁹¹³¹ V. par. 5014, 5022. Kada su snage bosanskih Srba 10. jula pokušale da uđu u grad, jedan broj civila krenuo je prema Potočarima, ali su ih zaustavili pripadnici muslimanskih snaga u Srebrenici, koji su ih zamolili da se vrate u grad. V. par. 5024.

¹⁹¹³² V. par. 5032.

¹⁹¹³³ V. par. 5028.

¹⁹¹³⁴ V. par. 5029–5030. Gradska bolnica je takođe granatirana 10. jula; dva puta su je pogodile artiljerijske granate od 155 mm. V. par. 5022.

¹⁹¹³⁵ V. par. 5073.

¹⁹¹³⁶ V. par. 5073–5074.

¹⁹¹³⁷ V. par. 5075, 5079.

¹⁹¹³⁸ V. par. 5076. Vijeće podsjeća da su se neke žene porodile na otvorenom, a uslovi su bili tako užasni da su neki ljudi umrli ili izvršili samoubistvo. V. par. 5076.

¹⁹¹³⁹ V. par. 5077.

¹⁹¹⁴⁰ V. par. 5080. Tog jutra, pripadnici snaga bosanskih Srba takođe su vršili "provere" vojno sposobnih bosanskih Muslimana i psovali bosanske Muslimane. V. par. 5079.

¹⁹¹⁴¹ V. par. 5093.

5627. Snage bosanskih Srba nadgledale su ukrcavanje.¹⁹¹⁴² Bosanski Muslimani sprovedeni su do autobusa i počeli su da se ukrcavaju u njih, a kod autobusa su stražarili vojnici, bosanski Srbi, naoružani puškama.¹⁹¹⁴³ Vojnici, bosanski Srbi, prijetili su onima koji su pokušavali da se povuku na začelje grupe i prisilili ih upotrebom fizičke sile da se ukrcaju u vozila.¹⁹¹⁴⁴ Do 20:00 sati 13. jula, do 30.000 bosanskih Muslimana prevezeno je iz Potočara na teritoriju pod kontrolom ABiH.¹⁹¹⁴⁵

5628. Vijeće konstatuje da optuženi, u vezi s pitanjem da li je kretanje stanovništva bilo svojevoljno, tvrdi da je odlazak bosanskih Muslimana iz Potočara odražavao stvarni izbor stanovništva, i da je o tom njihovom izboru snage bosanskih Srba obavijestio UNPROFOR, od koga je i potekao prijedlog da se stanovništvo odveze iz Potočara.¹⁹¹⁴⁶

5629. Kao što je pomenuto gore u tekstu, u odjeljku IV.C.1, Vijeću su predloženi dokazi koji ukazuju da su opštinske vlasti iz Srebrenice tokom 9. jula 1995. u više navrata pokušale da stupe u kontakt s vlastima BiH u Sarajevu.¹⁹¹⁴⁷ U jednoj od tih prilika od Izetbegovića i Delića je zatraženo da organizuju sastanak s bosanskim Srbima kako bi razmotrili mogućnost otvaranja koridora i time omogućili prolazak stanovništva do najbliže teritorije pod kontrolom bosanskih Muslimana.¹⁹¹⁴⁸ Optuženi tvrdi da ovaj zahtjev treba smatrati dokazom želje stanovništva da napusti enklavu.¹⁹¹⁴⁹ Međutim, ta komunikacija odvijala se na dan kada su vojni posmatrači UN-a napustili zgradu PTT-a i otišli u Potočare, kada je južna odbrambena linija enklave počela da pada, a među stanovništvom je zavladao panika.¹⁹¹⁵⁰ Vijeće stoga ne smatra da je takav zahtjev upućen vlastima BiH bio rezultat stvarnog izbora.¹⁹¹⁵¹

¹⁹¹⁴² V. par. 5099.

¹⁹¹⁴³ V. par. 5094–5095.

¹⁹¹⁴⁴ V. par. 5095. Jedan vojnik, bosanski Srbin, uhvatio je jednu ženu za kosu, odgurnuo je i šutnuo; ona je prethodno pokušala da dotrči do svoga brata, koga su izdvojili i poslali u "bijelu kuću". V. par. 5095.

¹⁹¹⁴⁵ V. par. 5107–5108.

¹⁹¹⁴⁶ Završni podnesak odbrane, par. 2414, 2443. Ali v. Završnu riječ tužilaštva, T. 47812 (30. septembar 2014.).

¹⁹¹⁴⁷ V. par. 5015, fusnota 16945.

¹⁹¹⁴⁸ P4150 (Poruka Predsjedništva opštine Srebrenica predsjedniku BiH i komandantu ABiH, 9. juli 1995.).

¹⁹¹⁴⁹ Završni podnesak odbrane, par. 2402, 2407.

¹⁹¹⁵⁰ V. par. 5014–5015. V. takođe D2235 (Izvjestaj Predsjedništva opštine Srebrenica, 9. juli 1995.) (gdje se izvještava o velikoj panici i strahu); D2236 (Izvjestaj Predsjedništva opštine Srebrenica, 9. juli 1995.) (gdje se izvještava da stanovništvo nema zaliha hrane i da je tokom protekla tri dana 4.000 ljudi napustilo svoje domove); P4150 (Poruka Predsjedništva opštine Srebrenica predsjedniku BiH i komandantu ABiH, 9. juli 1995.) (gdje se izvještava da "vlada kaos i panika").

¹⁹¹⁵¹ V. takođe P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2012.), par. 107–108 (gdje ovaj svjedok komentariše da je dokazni predmet P4150 napisan iz očajanja, pošto su vojni posmatrači UN-a iznijeli svoju namjeru da odu u Potočare, i da je stanovništvo "moralo da traži bezbjedan izlaz, ne nužno zato što su željeli da napuste enklavu, već zato što su ih okolnosti na to prinudile [...] nije im preostala nijedna druga opcija osim da pokušaju da pobjegnu").

5630. Optuženi takođe tvrdi da je na prva dva sastanka u hotelu "Fontana" "bosanskim Srbima jasno stavljeno do znanja da i UN i civilno stanovništvo žele da narod iz Srebrenice bude odvezen iz enklave", kao i da je Mladić jasno rekao da stanovništvo može da ostane ako želi.¹⁹¹⁵² Tužilaštvo tvrdi da Mladićeve izjave treba sagledati u kontekstu "prijetnji koje je on predstavljao i iznosio".¹⁹¹⁵³ Vijeće je zaista zaključilo da je Mladić diktirao uslove prvog sastanka u hotelu "Fontana", na kome je tokom prvih deset minuta atmosfera bila izuzetno napeta jer je Mladić gnjevno napadao Karremansa, između ostalog zbog toga što je on toga dana otvarao vatru na snage bosanskih Srba.¹⁹¹⁵⁴ Tokom cijelog sastanka, Mladić je naizmjenično pozivao Karremansa da iznese neki prijedlog u vezi sa situacijom i iznosio indirektno prijetnje; na primjer, u vezi s pripadnicima Nizozemskog bataljona koji su držani u hotelu, Mladić je kazao da oni neće tu dugo biti ako NATO nastavi da bombarduje, jer, kako je rekao, "Znamo i mi da bombardujemo".¹⁹¹⁵⁵ Nekoliko minuta kasnije, Mladić je rekao Karremansu: "Odavde možete izaći svi, ostati svi, ili umreti svi."¹⁹¹⁵⁶ Na drugom sastanku u hotelu "Fontana", Mladić je tražio od Mandžića da mu kaže sljedeće: "[J]asan stav predstavnika vašeg naroda: da li želite da opstanete, [...] ostanete ili nestanete".¹⁹¹⁵⁷ Mandžiću je takođe rekao: "U vašim je rukama sudbina vašeg naroda. Ne samo na ovom prostoru".¹⁹¹⁵⁸ Imajući u vidu takve izjave, Vijeće je zaključilo da se na pitanja koja je

¹⁹¹⁵² Završni podnesak odbrane, par. 2422. V. takođe Završni podnesak odbrane, par. 2409–2414, 2420–2421, 2426–2427 (gdje se poziva na P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 210–213, 216–218, 220–221, 230, 235, 237–238, 254). Optuženi nadalje tvrdi da je na trećem sastanku u hotelu "Fontana" Mladić saopštio da će svakome ko to želi biti dozvoljeno da ostane u Srebrenici. Završni podnesak odbrane, par. 2426 (gdje se citira P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 248–249).

¹⁹¹⁵³ Završna riječ tužilaštva, T. 47812 (30. septembar 2014.).

¹⁹¹⁵⁴ V. par. 5041.

¹⁹¹⁵⁵ V. par. 5042. Kada se Karremans našalio rekavši: "Nemojte da pucate u pijanistu," Mladić je odgovorio: "Slab ste vi pijanista". P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 217; P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), 00:55:09–00:55:26.

¹⁹¹⁵⁶ P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 221; P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), 01:01:45–01:01:55. Vijeće nadalje primjećuje da Karremansove izjave eksplicitno odražavaju zavisni položaj u kome se on našao, budući da je svoju prvu molbu da mu se dozvoli da napusti enklavu dopunio priznanjem da je "to [...] više molba jer nisam u poziciji da bilo šta [...] tražim". P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 210; P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), 00:43:39–00:43:52. V. takođe P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 216; P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), 00:53:30–00:53:40 (gdje se traži "puštanje" stanovništva). Tokom sastanka, Karremans je objasnio očajnu situaciju u kojoj se njegov bataljon nalazi, uključujući to da im nedostaje goriva i hrane, kao i da nisu u mogućnosti da obezbijede ono što je potrebno stanovništvu okupljenom u Potočarima. P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 211, 213; P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), 00:46:08–00:46:45, 00:49:39–00:49:46.

¹⁹¹⁵⁷ P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 241; P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), 01:35:00–01:35:10. V. takođe Albert Rave, T. 22236 (30. novembar 2011.) (gdje je svjedok izjavio da je Mladićev ton implicirao prijetnju).

¹⁹¹⁵⁸ P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 241; P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), 01:36:40–01:37:00.

Mladić postavljao Karremansu i Mandžiću nisu mogli očekivati odgovori koji proizlaze iz stvarne mogućnosti izbora.¹⁹¹⁵⁹

5631. Kao što je navedeno gore u tekstu, u odjeljku IV.C.1, na sastanku održanom u Potočarima 17. jula, od Mandžića i Frankena je traženo da potpišu izjavu u kojoj se, između ostalog, kaže da je svakom pojedincu bilo dozvoljeno da bira hoće li ostati u enklavi ili otići, i dodaje sljedeće: "Mi smo se opredelili da enklavu napusti celokupno civilno stanovništvo i da budemo evakuisani na teritoriju Opštine Kladanj".¹⁹¹⁶⁰ Franken je izjavio da su ti dijelovi Izjave od 17. jula 1995. bili "besmislica" i da ju je on potpisao samo zato da bi obezbijedio da evakuacija Nizozemskog bataljona i ranjenika prođe glatko.¹⁹¹⁶¹ Franken je takođe objasnio da je jednoj od izjava dodao jednu napomenu, u nastojanju da neutrališe lažne tvrdnje iz Izjave od 17. jula 1995.¹⁹¹⁶² U svjetlu Frankenovog svjedočenja, kao i opšte situacije u Potočarima koja je detaljnije opisana gore u tekstu, Vijeće ne smatra da Izjava od 17. jula 1995. pokazuje da je stanovništvo zaista izabralo da napusti enklavu. Štaviše, Vijeće podsjeća da sporazum koji zaključe vojni zapovjednici ili predstavnici strana u sukobu sam po sebi ne može činiti raseljavanje zakonitim; zapovjednici i predstavnici ne mogu se složiti s tim u ime bilo kog pojedinca.¹⁹¹⁶³

5632. Optuženi takođe ukazuje na dokaze usvojene u spis predmeta koji pokazuju da je Akashi poslao šifrovani telegram Annanu u 21:34 sati 11. jula, prenoseći mu izvještaj pripadnika lokalnog osoblja UNHCR-a od toga dana da "praktično svi iz enklave žele da odu".¹⁹¹⁶⁴ Međutim, kada je taj telegram poslat, na desetine hiljada bosanskih Muslimana već je bilo pobjeglo od neumoljivog granatiranja Srebrenice tokom napada bosanskih Srba i izbjegavalo je pucnje i granate ispaljivane na kolonu civila koja se kretala ka sjeveru, odnosno ka Potočarima. Kad su tamo stigli, otkrili su da Nizozemski bataljon i druge međunarodne organizacije koje su bile prisutne nažalost nisu u mogućnosti da izađu u susret tolikom broju ljudi, budući da su i same već mjesecima bile

¹⁹¹⁵⁹ Zaista, Vijeće podsjeća da se sva Akashijeva komunikacija s Annanom od početka zasnivala na procjeni da je "situacija na terenu" u to vrijeme "zahtijeva[la] da se akcije [UN-a] u Srebrenici u narednim danima izvode uz saglasnost bosanskih Srba". D1039 (Izveštaj UNPROFOR-a, 11. jula 1995.), str. 1. V. takođe P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 105 (gdje je svjedok rekao da stanovništvo nije imalo realnu mogućnost da oстане); P5206 (Izveštaj UNPROFOR-a, 12. jula 1995.), *e-court* str. 1 (gdje se izvještava da je Mladić insistirao da prebacivanje ljudi iz Potočara počne odmah).

¹⁹¹⁶⁰ P4185 (Izjava Komesarijata za civilna pitanja Srebrenica u vezi s realizacijom dogovora o evakuaciji, 17. jula 1995.) (naglasak dodat), na koju se poziva u par. 5128.

¹⁹¹⁶¹ P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 106–107.

¹⁹¹⁶² P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 106, na koju se poziva u fusnoti 17384.

¹⁹¹⁶³ V. par. 490.

¹⁹¹⁶⁴ D1039 (Izveštaj UNPROFOR-a, 11. jula 1995.), str. 2; P5203 (Izveštaj UNPROFOR-a, 11. jula 1995.; pismo Johna Ryana Yasushiju Akashiju, 11. jula 1995.), str. 2. Vijeće nadalje napominje da je Akashi izjavio da se sastao s UNHCR-om 11. jula i da je stekao utisak da Vlada bosanskih Srba hoće da dozvoli onima koji to žele da ostanu, dok se UNHCR zalagao za to da onima koji žele da odu to bude omogućeno. Yasushi Akashi, T. 37743 (25. april 2013.). Vijeće primjećuje da ti utisci nisu stečeni iz prve ruke, na osnovu ličnog kontakta s bilo

nedovoljno snabdjevene. Vijeće je zaključilo da su takve okolnosti, koje su bile posljedica djelovanja snaga bosanskih Srba, predstavljale prinudu.

5633. Vijeće stoga, na osnovu gore opisanih dokaza, smatra da su okolnosti proistekle iz ograničavanja humanitarne pomoći na osnovu Direktive br. 7, napad na Srebrenicu, kao i atmosfera u Potočarima, a što je sve bilo posljedica djelovanja snaga bosanskih Srba, stvorili atmosferu prinude u kojoj bosanski Muslimani nisu imali drugu realnu alternativu osim da napuste enklavu da bi ostali živi.¹⁹¹⁶⁵ Shodno tome, Vijeće je zaključilo da je uklanjanje žena i djece, kao i dijela starijih muškaraca, bosanskih Muslimana, iz srebreničke enklave bilo prisilno.

5634. Vijeće nadalje smatra da, s obzirom da je katastrofalna humanitarna situacija u Potočarima bila posljedica djelovanja snaga bosanskih Srba, humanitarna kriza koja je postojala u Potočarima ne opravdava prisilni karakter tog raseljavanja. Vijeće takođe primjećuje da, posebno s obzirom da su vojna dejstva okončana do trenutka kada su snage bosanskih Srba 11. jula ušle u grad Srebrenicu, nije postojala potreba da se stanovništvo uklanja iz bezbjednosnih razloga. Shodno tome, Vijeće je zaključilo da prisilni karakter uklanjanja bosanskih Muslimana iz Potočara nije bio opravdan po međunarodnom pravu.

(B) *Mens rea*

5635. Kao što je gore navedeno u odjeljku IV.C.1, izdavanjem 8. marta 1995. Direktive br. 7, Drinskom korpusu je naređeno sljedeće: "Stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici i Žepi".¹⁹¹⁶⁶ Snage bosanskih Srba primijenile su Direktivu br. 7 tako što su tokom narednih mjeseci dodatno ograničile konvoje s humanitarnom pomoći i konvoje za popunu.¹⁹¹⁶⁷

5636. Dana 10. jula, snage bosanskih Srba izdale su Nizozemskom bataljonu ultimatum, u kojem je, između ostalog, stajalo da će Nizozemskom bataljonu biti dozvoljeno da napusti enklavu

kojim članom Vlade bosanskih Srba, te stoga ne smatra da Akashijevo svjedočenje ima dokaznu vrijednost u pogledu bilo kakvih namjera koje bi se mogle pripisati optuženom.

¹⁹¹⁶⁵ Optuženi tvrdi da je neumjesno razmatrati dejstvo prinude koje su na stanovništvo imali raniji događaji, na primjer ograničenja konvoja i granatiranje civila, kao dokaz da su snage bosanskih Srba imale određenu namjeru, budući da do transporta stanovništva nije došlo prije nego što su stanovništvo i UNPROFOR to konkretno tražili. Završni podnesak odbrane, par. 2437. Međutim, prisilni karakter preseljavanja nekog stanovništva može se utvrditi upućivanjem na atmosferu prinude; Vijeće je prilikom utvrđivanja takve prinudne atmosfere uzelo u obzir namjerno ograničavanje humanitarne pomoći, kao i sve druge dokaze, kako je gore opisano.

¹⁹¹⁶⁶ V. par. 5624.

¹⁹¹⁶⁷ V. par. 4989–4992. Vijeće takođe napominje da je humanitarna pomoć već bila smanjena i prije nego što je izdata Direktiva br. 7. V. par. 4986–4987.

zajedno s civilnim stanovništvom ukoliko ostavi svoju opremu i naoružanje.¹⁹¹⁶⁸ U ultimatumu bosanskih Srba nadalje se predlagalo da ulazak u bazu UN-a bude dozvoljen samo predstavnicima međunarodnih organizacija, a da muslimansko stanovništvo ostane izvan baze.¹⁹¹⁶⁹ Štaviše, pripadnici snaga bosanskih Srba u stvari su preduzeli korake da mobilišu autobuse još i prije početka trećeg sastanka u hotelu "Fontana".¹⁹¹⁷⁰ Vijeće stoga ne prihvata ni tvrdnju optuženog da je VRS preduzeo korake da mobiliše autobuse tek nakon zaključenja sastanaka u hotelu "Fontana", niti njegovu sugestiju da bi takva činjenica—čak i kad bi bila utvrđena—pokazivala da snage bosanskih Srba prije tog trenutka nisu imale namjeru da prisiljavaju stanovništvo na odlazak.¹⁹¹⁷¹

5637. Vijeće napominje da je u presretnom razgovoru vođenom u 12:50 sati Mladić kazao neidentifikovanom muškarcu sljedeće: "To je kapituliralo sve i predalo se, i evakuirat ćemo sve, ko hoće i ko neće."¹⁹¹⁷² Optuženi tvrdi da taj presretni razgovor, tako kako je transkribovan, "stoji sam kao izuzetak" i sugerije da je prilikom transkribovanja izostavljena riječ "smjestiti", tako da bi Mladićeva izjava trebalo da glasi, "evakuirat ćemo sve, ko hoće i [smjestiti] ko neće".¹⁹¹⁷³ Vijeće primjećuje da u spisu predmeta nema dokaza koji potkrepljuju tvrdnju optuženog da je neka riječ izostavljena. Vijeće takođe napominje da je usvojilo svjedočenje tehničara za presretanje komunikacija koji je transkribovao ovaj razgovor, a koji je izjavio da je niz tačaka korišten da označi dijelove u kojima se sagovornici nisu dobro čuli.¹⁹¹⁷⁴ Vijeće primjećuje da u originalnom transkriptu između riječi "i" i "ko" nisu ubačene tačke. Vijeće je stoga uvjereneno da originalni transkript razgovora tačno odražava Mladićeve riječi.

5638. Štaviše, Vijeće smatra da ova izjava nije "izuzetak" kada se sagleda u ukupnom kontekstu brojnih prijetećih riječi koje je Mladić tokom prva dva sastanka u hotelu "Fontana" uputio Karremansu, pripadnicima Nizozemskog bataljona i predstavnicima muslimanskog stanovništva, od kojih je na neke skrenuta posebna pažnja gore u tekstu.¹⁹¹⁷⁵ Osim toga, na trećem sastanku u hotelu "Fontana", koji je održan 12. jula ujutru, Mladić je otvorio sastanak time što je predstavnicima muslimanskog stanovništva u Potočarima rekao sljedeće:

¹⁹¹⁶⁸ V. par. 5023, 5026. Ovaj ultimatum prenijet je vojnim i civilnim vlastima bosanskih Muslimana u noći 10. jula 1995. V. par. 5026.

¹⁹¹⁶⁹ V. fusnota 16997.

¹⁹¹⁷⁰ V. par. 5082–5086.

¹⁹¹⁷¹ Završni podnesak odbrane, par. 2422–2423.

¹⁹¹⁷² P6694 (Presretni razgovor Ratka Mladića i nepoznate osobe, 12. juli 1995.).

¹⁹¹⁷³ Završni podnesak odbrane, par. 2430–2431.

¹⁹¹⁷⁴ Svjedok KDZ357, P4628 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 2077–2078.

¹⁹¹⁷⁵ V. par. 5630.

Ja želim da vam pomognem, ali tražim apsolutnu saradnju civilnog stanovništva, jer je vaša vojska poražena. Nema potrebe da ginu vaši [...]. Dovoljno je da kažete šta želite. I sinoć sam rekao gospodinu [Mandžiću], možete opstati ili nestati.¹⁹¹⁷⁶

Da bi potkrijepio svoje osporavanje tvrdnje tužilaštva da su snage bosanskih Srba imale namjeru da prisile stanovništvo na odlazak, optuženi ukazuje na presretnuti razgovor koji je vođen u 12:40 sati, otprilike sat i po nakon završetka trećeg sastanka u hotelu "Fontana" i to baš u vrijeme kada je započela operacija prevoženja autobusima u Potočarima,¹⁹¹⁷⁷ a u kome jedan od sagovornika kaže Glavnom štabu: "Obavio sam ja s njima razgovore i prihvatice svo civilno stanovništvo koje želi može da ostane".¹⁹¹⁷⁸ Optuženi tvrdi da su sagovornici bili neki pretpostavljeni i njegov potčinjeni, da bi to što jedan od sagovornika kaže da je razgovarao s "njima" trebalo protumačiti tako da je razgovarao s civilnim stanovništvom, i da bi na osnovu takvog tumačenja, kao i činjenice da je taj sagovornik s terena zvao Glavni štab, Vijeće trebalo da izvede zaključak da je taj sagovornik na terenu bio Mladić.¹⁹¹⁷⁹ Čak i ukoliko bi Vijeće prihvatilo te pretpostavke, imajući u vidu dokaze o drugim izjavama koje je Mladić tom prilikom iznio, a koji su opisani gore u tekstu,¹⁹¹⁸⁰ Vijeće ne bi smatralo da takva izjava pokazuje Mladićeve iskrene namjere.

5639. Kad iznosi argument da bi muslimanskom stanovništvu bilo dozvoljeno da ostane u Srebrenici da se ono "sklonilo na mjesto, u svoje domove", optuženi tvrdi da činjenica da su snagama bosanskih Srba prenijeti zahtjevi da premjesti stanovništvo ne dopušta Vijeću da zaključi da je jedini razuman zaključak taj da su snage bosanskih Srba namjeravale da prisilno premjeste stanovništvo.¹⁹¹⁸¹ Vijeće napominje, prvo, da je već zaključilo da su, naprotiv, bosanski Muslimani pobjegli iz Srebrenice u Potočare usljed napada bosanskih Srba.¹⁹¹⁸² Drugo, Vijeće podsjeća da je, kao što je gore navedeno, proces ukrcavanja u autobuse, koji je bio prisilan, obavljen pod direktnim nadzorom snaga bosanskih Srba.¹⁹¹⁸³ Pripadnici snaga bosanskih Srba fizički su prisilili neke od ljudi okupljenih u Potočarima da se ukrcaju u autobuse.¹⁹¹⁸⁴ Osim toga, 13. jula, Radislav Janković je naredio jednom pripadniku VP-a Bratunačke brigade da se vrati u Srebrenicu i vidi da li je tamo ostalo još bosanskih Muslimana.¹⁹¹⁸⁵ Nadalje, Vijeće podsjeća da su pripadnici snaga bosanskih

¹⁹¹⁷⁶ P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 248.

¹⁹¹⁷⁷ V. par. 5070, 5093.

¹⁹¹⁷⁸ D2258 (Presretnuti razgovor neidentifikovanih osoba iz VRS-a, 12. juli 1995.).

¹⁹¹⁷⁹ Završni podnesak odbrane, par. 2428–2429. Tužilaštvo osporava ovo tumačenje ali nije to dalje razrađivalo. V. Završna riječ tužilaštva, T. 47813 (30. septembar 2014.).

¹⁹¹⁸⁰ V. par. 5630, 5638.

¹⁹¹⁸¹ Završni podnesak odbrane, par. 2438–2439, 2442.

¹⁹¹⁸² V. par. 5625, 5629–5630.

¹⁹¹⁸³ V. par. 5626–5627.

¹⁹¹⁸⁴ V. par. 5627.

¹⁹¹⁸⁵ Mile Janjić, P1194 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 9799–9800.

Srba prijetili da će ustrijeliti jednu stariju pacijentkinju koja je željela da ostane u srebreničkoj bolnici ukoliko je vojni posmatrači UN-a ne odvedu sa sobom.¹⁹¹⁸⁶

5640. Na osnovu svih ovih dokaza, Vijeće smatra da nema sumnje da su snage bosanskih Srba namjeravale da iz srebreničke enklave prisilno uklone žene i djecu, kao i neke starije muškarce, bosanske Muslimane, koji su se do 11. jula okupili u Potočarima.

(C) Zaključak

5641. Kad je riječ o premještanju opisanom u paragrafima od 5623 do 5634 gore, Vijeće konstatuje da su oni koji su raseljeni ostavili svoje kuće i imovinu, bez ikakve garancije u pogledu mogućnosti povratka u budućnosti, što je kod žrtava izazvalo tešku duševnu patnju ili povredu. Osim toga, neke od osoba raseljenih iz Srebrenice već su ranije bile preseljene iz svojih domova u drugim opštinama;¹⁹¹⁸⁷ njihovo raseljavanje iz Srebrenice povećalo je njihove patnje. Ta djela počinjena su s namjerom da se nanese teške duševne patnje ili sa znanjem da će ta djela vjerovatno izazvati takve patnje. Ta djela su slične težine kao deportacija koja je navedena u članu 5(d) Statuta. Vijeće je stoga zaključilo da su ta djela dovoljno teška da predstavljaju "druga nehumana djela" prema članu 5(i) Statuta.

5642. Vijeće je zaključilo da je postojao rasprostranjen i sistematski napad na muslimansko i hrvatsko civilno stanovništvo u BiH. Vijeće je zaključilo da su djela o kojima se govori u paragrafima od 5623 do 5634 ovog odjeljka bila dio tog rasprostranjenog i sistematskog napada i da su počinioci tih djela znali za taj napad, kao i da njihovi zločini čine njegov dio. Prilikom donošenja tog zaključka, Vijeće je uzelo u obzir lokacije, vremenski period i identitet i status žrtava, koji se poklapaju s obimom rasprostranjenog i sistematskog napada, kao i sa širokim razmjerama napada na civilno muslimansko stanovništvo u BiH. Vijeće stoga zaključuje da ti događaji predstavljaju druga nehumana djela (prisilno premještanje) kao zločine protiv čovječnosti.

iv. *Progoni: tačka 3*

(A) Ubijanje

5643. Ranije u ovoj Presudi, Vijeće je zaključilo da su snage bosanskih Srba ubile veliki broj bosanskih Muslimana u sedmicama nakon pada Srebrenice 11. jula 1995.¹⁹¹⁸⁸ Vijeće je takođe zaključilo da su počinioci svakog od tih incidenata djelovali s namjerom da ubiju žrtve ili barem da

¹⁹¹⁸⁶ V. fusnota 17367; P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 186.

¹⁹¹⁸⁷ V. par. 2465.

¹⁹¹⁸⁸ V. par. 5519.

su im hotimično nanijeli teške tjelesne povrede, za koje su razumno trebali znati da mogu dovesti do smrti.¹⁹¹⁸⁹ Vijeće je stoga zaključilo da je to ubijanje predstavljalo ubistvo kao zločin protiv čovječnosti i kršenje zakona ili običaja ratovanja za koje se optuženi tereti u tački 5, odnosno tački 6 Optužnice.¹⁹¹⁹⁰ Vijeće je nadalje zaključilo da su žrtve u svakom od tih incidenata bile civili ili su se u vrijeme kada su ubijene nalazile van borbenog stroja.¹⁹¹⁹¹

5644. Vijeće je zaključilo da su sve žrtve gore pomenutog ubijanja bile bosanski Muslimani. Vijeće je stoga zaključilo da su počinioci tog ubijanja namjerno uzimali žrtve na metu isključivo na osnovu toga što su po nacionalnosti bile bosanski Muslimani i da je to ubijanje izvršeno na diskriminatornoj osnovi i s diskriminatornom namjerom.

5645. Kao što je ranije zaključeno, to ubijanje bilo je dio rasprostranjenog i sistematskog napada na muslimansko civilno stanovništvo u BiH i počinioci su znali za taj napad, kao i da njihovi zločini čine njegov dio.¹⁹¹⁹² Vijeće je stoga zaključilo da to ubijanje predstavlja progone kao zločin protiv čovječnosti.

(B) Okrutno i/ili nečovječno postupanje

(1) Terorisanje i zlostavljanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice u Potočarima

5646. Ranije u ovoj presudi, Vijeće je opisalo užasne uslove kojima je bilo izloženo uspaničeno i preplašeno muslimansko stanovništvo koje se okupilo u bazi Nizozemskog bataljona u Potočarima između 11. i 13. jula 1995.¹⁹¹⁹³ Vijeće neće ovdje ponavljati svoj opis u cjelini, ali konkretno podsjeća da se u bazi Nizozemskog bataljona, gdje je više hiljada bosanskih Muslimana potražilo utočište nakon što su bili izloženi dejstvu minobacačke vatre u bazi čete Bravo u Srebrenici i na putu do Potočara, između 11. i 12. jula čulo neprekidno granatiranje.¹⁹¹⁹⁴ Vijeće takođe podsjeća na slučajeve fizičkog nasilja—uključujući fizičke i seksualne napade—koje su počinile snage bosanskih Srba, a koji su se događali tokom cijelog dana i uveče 12. jula i nastavili se i sljedećeg dana.¹⁹¹⁹⁵

5647. Vijeće je nadalje zaključilo da su usred te atmosfere straha u Potočarima snage bosanskih Srba odvojile od žena i djece između 600 i 700 muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, i

¹⁹¹⁸⁹ V. par. 5608.

¹⁹¹⁹⁰ V. par. 5611–5612.

¹⁹¹⁹¹ V. par. 5610.

¹⁹¹⁹² V. par. 5612.

¹⁹¹⁹³ V. par. 5626.

¹⁹¹⁹⁴ V. par. 5029–5030, 5074.

odvele ih u "bijelu kuću", uslijed čega su i ti muškarci i oni od kojih bili odvojeni bili u još većem strahu.¹⁹¹⁹⁶ Prije ulaska u "bijelu kuću", prestravljenim muškarcima oduzimate su lične karte, što su oni, po mišljenju Vijeća, morali protumačiti kao znak užasne sudbine koja im se spremala, i što je dodatno pojačalo njihov strah.¹⁹¹⁹⁷ Oni su bili prisiljeni da ostave i ostale lične stvari i da zajedno borave u pretrpanoj kući bez hrane i vode.¹⁹¹⁹⁸ Ispred kuće stražarili su pripadnici snaga bosanskih Srba sa psima, njemačkim ovčarima.¹⁹¹⁹⁹ Tokom 12. jula, postupanje prema muškarcima bosanskim Muslimanima u "bijeloj kući" dodatno se pogoršalo; vojnici, bosanski Srbi, blokirali su prolaz dvojici pripadnika Nizozemskog bataljona kojima je pošlo za rukom da uđu u kuću sljedećeg dana i zaprijetili im oružjem, spriječivši ih da uđu u "prostoriju za saslušavanje".¹⁹²⁰⁰ Za sve vrijeme zatočenja u "bijeloj kući", muškarci, bosanski Muslimani, bili su vidno preplašeni.¹⁹²⁰¹

5648. Vijeće ne sumnja da su sve te okolnosti zajedno pojačale strah i paniku koji su prožimali atmosferu u Potočarima, a da su snage bosanskih Srba svojim djelima – granatiranjem Potočara, incidentima u kojima je prema tamo okupljenim bosanskim Muslimanima upotrijebljeno fizičko nasilje, kao i izdvajanjem, a potom i zatočenjem muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, u "bijeloj kući"– bosanskim Muslimanima koji su tamo bili okupljeni namjerno nanosili teške tjelesne i duševne patnje. Vijeće smatra da je to okrutno i nečovječno postupanje po težini jednako krivičnim djelima nabrojanim u članu 5 Statuta.

(2) Premlaćivanje muškaraca i dječaka iz Srebrenice prije njihovog pogubljenja

5649. Ranije u ovoj Presudi, Vijeće je opisalo premlaćivanje kome su muškarci, bosanski Muslimani, koje su snage bosanskih Srba zatočile na različitim lokacijama u opštinama Bratunac i Zvornik između 13. i 15. jula 1995., bili izloženi prije pogubljenja.¹⁹²⁰² Vijeće konstatuje da okolnosti pod kojima su se ta premlaćivanja odigravala jasno pokazuju da su ona počinjena namjerno.

5650. Vijeće je takođe konstatovalo da su tokom tih premlaćivanja vojnici, bosanski Srbi, verbalno provocirali zatočene bosanske Muslimane i psovali im "balijsku" majku.¹⁹²⁰³

¹⁹¹⁹⁵ V. par. 5077, 5095.

¹⁹¹⁹⁶ V. par. 5095, 5109.

¹⁹¹⁹⁷ V. par. 5110.

¹⁹¹⁹⁸ V. par. 5113–5115.

¹⁹¹⁹⁹ V. par. 5113.

¹⁹²⁰⁰ V. par. 5115–5116.

¹⁹²⁰¹ V. par. 5113, 5116.

¹⁹²⁰² V. par. 5296, 5299–5300, 5361–5362, 5422.

¹⁹²⁰³ V. par. 5149.

Premlaćivanja su bila teška; oni koje su tukli jaukali su i zapomagali tako da su ih drugi zatočnici mogli čuti.¹⁹²⁰⁴ Vijeće stoga zaključuje da su snage bosanskih Srba namjerno tukle zatočene bosanske Muslimane i time kod zatočenika izazvali teške tjelesne i duševne patnje. Po mišljenju Vijeća, to okrutno i nečovječno postupanje ima istu težinu kao krivična djela nabrojana u članu 5 Statuta.

(3) Zaključak u vezi s okrutnim i nečovječnim postupanjem

5651. Kao što je gore zaključeno, snage bosanskih Srba namjerno su nanosile teške tjelesne i duševne patnje Muslimanima okupljenim u Potočarima, kao i muškarcima i dječacima, bosanskim Muslimanima, koji su bili izloženi premlaćivanju prije nego što su pogubljeni. Gore opisane okolnosti pokazuju da su snage bosanskih Srba namjerno uzimale žrtve na metu i podvrgavale ih takvom okrutnom i nečovječnom postupanju isključivo na osnovu toga što su po nacionalnosti bile bosanski Muslimani. Stoga je to okrutno i nečovječno postupanje izvršeno na diskriminatornim osnovama s diskriminatornom namjerom.

5652. Vijeće je zaključilo da je postojao rasprostranjen i sistematski napad na civilno muslimansko stanovništvo u BiH. Vijeće je zaključilo da su gore pomenuta djela bila dio tog rasprostranjenog i sistematskog napada i da su počinioci tih djela znali za taj napad, kao i da njihovi zločini čine njegov dio. Vijeće je stoga zaključilo da takvo okrutno i nečovječno postupanje predstavlja progon kao zločin protiv čovječnosti.

(C) Prisilno premještanje

5653. Vijeće je gore zaključilo da su počinjena nehumana djela (prisilno premještanje) i da ta djela predstavljaju zločin protiv čovječnosti za koji se optuženi tereti u tački 8 Optužnice. Vijeće je zaključilo da su snage bosanskih Srba koje su izvršile to prisilno premještanje namjerno uzimale žrtve na metu isključivo na osnovu toga što su po nacionalnosti bile bosanski Muslimani; prisilno premještanje je, stoga, izvršeno na diskriminatornim osnovama s diskriminatornom namjerom.

5654. Kao što je Vijeće konstatovalo gore u tekstu, to prisilno premještanje činilo je dio rasprostranjenog i sistematskog napada na civilno muslimansko stanovništvo u BiH, a počinioci su znali za taj napad, kao i da njihovi zločini čine njegov dio. Osim toga, Vijeće je zaključilo da su djela prisilnog premještanja unutar državnih granica bila dovoljno teška da predstavljaju "druga nehumana djela". Vijeće je stoga zaključilo da to prisilno premještanje predstavlja progon kao zločin protiv čovječnosti.

¹⁹²⁰⁴ V. par. 5296, 5298, 5300, 5361, 5422.

v. *Genocid: tačka 2*

5655. U tački 2 Optužnice, tužilaštvo tereti optuženog za genocid na osnovu člana 4 Statuta. Tužilaštvo navodi da su u periodu između 11. jula i 1. novembra 1995., snage bosanskih Srba ubile više od 7.000 muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, u Srebrenici i na okolnom području tako što su, između ostalog, izvršile masovna pogubljenja između 12. jula i kraja jula 1995.¹⁹²⁰⁵ Tužilaštvo nadalje tvrdi da su snage bosanskih Srba nanijele teške tjelesne i duševne povrede hiljadama bosanskih Muslimana iz Srebrenice, muškog i ženskog pola, time što su odvajale muškarce i dječake od njihovih porodica i prisilno odvele žene, djecu i dio starijih muškaraca.¹⁹²⁰⁶

5656. Optuženi tvrdi da to ubijanje nije izvršeno s genocidnom namjerom i da stoga ne predstavlja genocid.¹⁹²⁰⁷

(A) *Zaštićena grupa*

5657. Kao što je utvrđeno gore u vezi s tačkom 1 Optužnice, Vijeće se uvjerilo da su bosanski Muslimani bili zaštićena grupa u smislu člana 4 Statuta.¹⁹²⁰⁸

(B) *Actus reus*

5658. U vezi s tačkom 2 Optužnice, tužilaštvo tereti optuženog za dvije kategorije djela na osnovu člana 4(2) Statuta: (i) ubijanje više od 7.000 srebreničkih muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, putem pogubljenja navedenih u Prilogu E Optužnice,¹⁹²⁰⁹ i (ii) nanošenje teških tjelesnih ili duševnih povreda hiljadama bosanskih Muslimana iz Srebrenice, muškog i ženskog pola, uključujući, između ostalog, odvajanje muškaraca i dječaka od njihovih porodica i prisilno odvođenje žena, djece i dijela starijih muškaraca iz enklave.¹⁹²¹⁰

5659. Vijeće će u daljem tekstu razmotriti obje ove kategorije koje se optuženom stavljaju na teret.

¹⁹²⁰⁵ Optužnica, par. 41–42, 46–47, Prilog E (Dio 1). V. takođe Završni podnesak tužilaštva, par. 1092. Tužilaštvo takođe navodi da postoji odgovornost i za druge slučajeve ubijanja. Optužnica, par. 46, 47(a), Prilog E (Dio 2).

¹⁹²⁰⁶ Optužnica, par. 46–47. V. takođe Završni podnesak tužilaštva, par. 1093–1094.

¹⁹²⁰⁷ Završni podnesak odbrane, par. 2720. V. takođe Završni podnesak odbrane, par. 2717.

¹⁹²⁰⁸ V. par. 2574.

¹⁹²⁰⁹ Optužnica, par. 47(a) (gdje se upućuje na zločine nabrojane u Prilogu E (Dio 1) i Prilogu E (Dio 2)).

¹⁹²¹⁰ Optužnica, par. 47(b). Vijeće napominje da, za razliku od otvorene upotrebe termina "uključujući", koju je Vijeće pomenulo u fusnoti 13, u par. 47(b) Optužnice tužilaštvo konkretno kaže da navod u vezi s nanošenjem teških tjelesnih ili duševnih povreda srebreničkim Muslimanima uključuje i riječi "između ostalog", koje se odnose na odvajanje muškaraca i dječaka od njihovih porodica i na prisilno odvođenje žena, male djece i dijela starijih muškaraca iz enklave. Vijeće će stoga razmotriti da li su hiljade bosanskih Muslimana iz Srebrenice, muškog i ženskog pola, nakon odvajanja muškaraca i dječaka od njihovih porodica, a kao posljedica ubijanja i prisilnog premještanja žena, djece i dijela starijih muškaraca, pretrpjele teške tjelesne ili duševne povrede. V. Završni podnesak tužilaštva, par. 1094.

(1) Ubijanje pripadnika grupe

5660. Vijeće je zaključilo da su nakon pada Srebrenice snage bosanskih Srba ubile najmanje 5.115 muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁹²¹¹ Vijeće se stoga uvjerilo u smislu člana 4(2)(a) Statuta da su pripadnici zaštićene grupe ubijeni.

(2) Nanošenje teških tjelesnih ili duševnih povreda pripadnicima grupe

5661. Ranije u ovoj Presudi, Vijeće je detaljno opisalo stravične okolnosti u kojima su hiljade muškaraca, bosanskih Muslimana, bile suočene sa svojom vjerovatnom skorom smrću.

5662. U vezi s tim, Vijeće podsjeća na paničnu atmosferu u Potočarima. Bosanski Muslimani koji su došli tamo sa svojim porodicama 11. jula proveli su noć ispunjenu strahom zbog uslova koje su stvorile snage bosanskih Srba.¹⁹²¹² Kad je sutradan počeo proces transporta, muškarci, bosanski Muslimani, su po kratkom postupku odvojeni od svojih porodica i oduzete su im lične stvari, uključujući lične karte;¹⁹²¹³ kao što je gore navedeno, Vijeće smatra da su muškarci, bosanski Muslimani, to morali protumačiti kao zloslutni znak užasne sudbine koja im se spremala.¹⁹²¹⁴ Muškarci, bosanski Muslimani koji su odvojeni u Potočarima, bili su prvo sabijeni u "bijelu kuću", a kasnije su prebačeni u različite pretrpane objekte u Bratuncu, gdje su držani u stravičnim higijenskim uslovima i gdje su dobili malo ili nimalo hrane i vode.¹⁹²¹⁵ U Bratuncu, muškarcima, bosanskim Muslimanima iz Potočara, pridružili su se muškarci, bosanski Muslimani, koji su pretrpjeli slične muke pošto su prethodno zarobljeni ili su se predali kao pripadnici kolone.¹⁹²¹⁶ Za vrijeme zatočenja, mnogi muškarci, bosanski Muslimani, bili su izloženi fizičkom i verbalnom zlostavljanju od strane snaga bosanskih Srba; takvi uslovi produžili su se i nakon što su prebačeni iz Bratunca na udaljenije lokacije u Zvorniku.¹⁹²¹⁷ Kada su ih doveli na mjesta pogubljenja, muškarci, bosanski Muslimani, morali su shvatiti da će biti ubijeni, tako da su svoje strašne posljednje trenutke proveli u stanju beznadežnosti. Vijeće je zaključilo da patnje koje su ti muškarci pretrpjeli u posljednjim danima i satima prije nego što su ih snage bosanskih Srba ubile predstavljaju teške tjelesne ili duševne povrede.

5663. Vijeće je takođe zaključilo da su snage bosanskih Srba nanijele teške tjelesne i duševne povrede muškarcima, bosanskim Muslimanima, kojima je pošlo za rukom da prežive ubijanje i koji

¹⁹²¹¹ V. par. 5519. V. takođe par. 5607.

¹⁹²¹² V. par. 5073–5077.

¹⁹²¹³ V. par. 5095, 5101, 5109–5110.

¹⁹²¹⁴ V. par. 5647.

¹⁹²¹⁵ V. par. 5113, 5294–5295.

¹⁹²¹⁶ V. par. 5168, 5176–5177, 5183, 5186.

¹⁹²¹⁷ V. par. 5193, 5296, 5298–5299, 5323–5324, 5359–5360, 5418.

su doživjeli da o tome svjedoče. Neki od svjedoka opisali su kako su se krili pod tijelima drugih zatočenika i kako su pobjegli sa mjesta pogubljenja pod pogibeljnim okolnostima.¹⁹²¹⁸ Vijeće je uvjereni da je, pored teških tjelesnih ili duševnih povreda koje su preživjeli muškarci pretrpjeli prije pokušaja njihovog pogubljenja, kod svakoga od njih taj bliski susret sa smrću imao dalekosežne posljedice po njihovu sposobnost da vode normalan i konstruktivan život.

5664. Slično tome, Vijeće je zaključilo da su snage bosanskih Srba ubijanjem muškaraca, bosanskih Muslimana, nakon pada Srebrenice nanijele teške duševne povrede preživjelim članovima porodica ubijenih i njihovim najbližima. Pošto su pobjegli iz svojih domova ili utočišta u bazu UN-a, te žene, djeca i dio starijih muškaraca takođe su pretrpjeli iznenadno odvajanje u Potočarima, kojom prilikom su njihovi muževi, očevi, braća i sinovi odvedeni, a njihova dalja sudbina postala neizvjesna.¹⁹²¹⁹ Vijeću su predloženi dokazi da su mnoge žene pretrpjele teške duševne povrede zbog toga što nisu znale šta se dogodilo s nestalim muškarcima iz njihovih porodica.¹⁹²²⁰ Vijeće je imalo priliku da čuje svjedočenja o jedinstvenoj prirodi tih patnji, s obzirom da su u periodu od svega nekoliko dana mnoge srebreničke žene izgubile toliko muških članova porodice da nisu više mogle da zamisle bilo kakvu budućnost.¹⁹²²¹ Njihova duševna bol traje i dalje, u vidu anksioznosti i osjećanja da su bespomoćne i da su ih izdali, uslijed čega ne mogu ili ne žele da se vrate u svoje nekadašnje domove.¹⁹²²² Shodno tome, Vijeće je zaključilo da su duševne

¹⁹²¹⁸ V. par. 5152, 5236–5239, 5334, 5368–5370, 5432–5433, 5437. Vijeće podsjeća da je jedan muškarac, bosanski Musliman, preživio tako što se, pošto ga je pogodio metak, bacio u rijeku Jadar. V. par. 5190.

¹⁹²¹⁹ V. par. 5101–5108.

¹⁹²²⁰ Teufika Ibrahimefendić, P4646 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5817–5818. V. npr. P391 (Izjava svjedoka Hafize Salihović od 17. juna 2000.), str. 2–3; P392 (Izjave svjedoka Semije Suljić od 17. juna 2000.), str. 2; P393 (Izjava svjedoka Mejre Mešanović od 19. juna 2000.), str. 3; P394 (Izjava svjedoka Mevlide Bektić od 16. juna 2000.), str. 3; P395 (Izjava svjedoka Behare Krdžić od 16. juna 2000.), str. 3; P396 (Izjava svjedoka Hanife Hafizović od 16. juna 2000.), str. 3–4; P397 (Izjava svjedoka Razije Pašagić od 15. juna 2000.), str. 3; P398 (Izjava svjedoka Salihe Osmanović od 18. juna 2000.), str. 3–4; P399 (Izjava svjedoka Saliha Mehmedovića od 15. juna 2000.), str. 4; P401 (Izjava svjedoka Šehre Ibišević od 21. juna 2000.), str. 4; P403 (Izjava svjedoka Rahime Malkić od 17. juna 2000.), str. 2–4; P404 (Izjava svjedoka Samile Salčinović od 18. juna 2000.), str. 3.

¹⁹²²¹ Teufika Ibrahimefendić, P4646 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 5815, 5817–5818, 5832. Imajući u vidu da je riječ o patrijarhalnom društvu, mnoge žene trpe finansijsku nesigurnost jer su njihovi muževi i sinovi bili glavni izvor prihoda, što im otežava pronalaženje trajnog prebivališta. V. npr. P391 (Izjava svjedoka Hafize Salihović od 17. juna 2000.), str. 3; Semija Suljić, P392 (Izjave svjedoka Semije Suljić od 17. juna 2000.), str. 2; P393 (Izjava svjedoka Mejre Mešanović od 19. juna 2000.), str. 3; P394 (Izjava svjedoka Mevlide Bektić od 16. juna 2000.), str. 3; P395 (Izjava svjedoka Behare Krdžić od 16. juna 2000.), str. 3; P396 (Izjava svjedoka Hanife Hafizović od 16. juna 2000.), str. 3; P397 (Izjava svjedoka Razije Pašagić od 15. juna 2000.), str. 3; P398 (Izjava svjedoka Salihe Osmanović od 18. juna 2000.), str. 4; P399 (Izjava svjedoka Saliha Mehmedovića od 15. juna 2000.), str. 3–5; P401 (Izjava svjedoka Šehre Ibišević od 21. juna 2000.), str. 4; P403 (Izjava svjedoka Rahime Malkić od 17. juna 2000.), str. 3; P404 (Izjava svjedoka Samile Salčinović od 18. juna 2000.), str. 3.

¹⁹²²² Teufika Ibrahimefendić, T. 26681–26682 (22. mart 2012.). Taj stres se fizički manifestuje u vidu nesanicke, kao i poremećaja u vezi s ishranom. Teufika Ibrahimefendić, T. 26682 (22. mart 2012.). Mnoge od žena nisu u mogućnosti ili ne žele da se vrate kući zbog straha i gubitka svake nade. V. npr. P391 (Izjava svjedoka Hafize Salihović od 17. juna 2000.), str. 3; P392 (Izjave svjedoka Semije Suljić od 17. juna 2000.), str. 2; P393 (Izjava svjedoka Mejre Mešanović od 19. juna 2000.), str. 3; P394 (Izjava svjedoka Mevlide Bektić od 16. juna 2000.), str. 3; P395 (Izjava svjedoka Behare Krdžić od 16. juna 2000.), str. 3; P396 (Izjava svjedoka Hanife Hafizović

povrede nanijete ženama, djeci i dijelu starijih muškaraca ubijanjem muškaraca i dječaka i prisilnim odvođenjem preostalih bosanskih Muslimana imale dalekosežne posljedice po sposobnost preživjelih žena, djece i dijela starijih muškaraca da vode normalan i konstruktivan život.

5665. Vijeće se stoga uvjerilo, u smislu člana 4(2)(b) Statuta, da su hiljade bosanskih Muslimana iz Srebrenice, muškog i ženskog pola, bile izložene teškim tjelesnim ili duševnim povredama uslijed djelovanja snaga bosanskih Srba i da su te povrede bile toliko teške prirode da su doprinijele ili su imale za cilj da doprinesu uništenju dijela grupe.

(C) *Mens rea*

5666. Tužilaštvo tvrdi da su optuženi i drugi članovi UZP-a vezanog za Srebrenicu namjeravali da unište bosanske Muslimane iz Srebrenice, koji su činili znatan dio zaštićene grupe, bosanskih Muslimana.¹⁹²²³ Prema tvrdnjama tužilaštva, namjera da se bosanski Muslimani iz Srebrenice unište očigledna je s obzirom na razmjere ubijanja i nivo njihove koordinacije, kao i sistematski način na koji su izvršena.¹⁹²²⁴ Tužilaštvo tvrdi da su ubijanje, kao i prisilno uklanjanje i druge radnje kojima su nanošene teške tjelesne i duševne povrede, proisticali iz "namjere da se onemogući ponovno formiranje muslimanske zajednice u Srebrenici".¹⁹²²⁵ Optuženi poriče da je on lično imao takvu namjeru ili da ju je dijelio s bilo kime.¹⁹²²⁶

5667. Vijeće će se baviti stanjem svijesti optuženog u donjem odjeljku, vezanom za njegovu odgovornost, a konkretno razmatranje koje slijedi ograničiće na pitanje da li je postojanje genocidne namjere očigledno s obzirom na obrazac zločina.

(1) Namjera da se uništi dio zaštićene grupe kao takve

5668. Kao što je gore navedeno, Vijeće je zaključilo da su snage bosanskih Srba ubile najmanje 5.115 muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, nakon pada Srebrenice u julu 1995.¹⁹²²⁷ Vijeće ima u vidu prve slučajeve ubijanja ispred škole "Vuk Karadžić" u Bratuncu u noći 12.

od 16. juna 2000.), str. 2; P398 (Izjava svjedoka Salihe Osmanović od 18. juna 2000.), str. 4; P401 (Izjava svjedoka Šehre Ibišević od 21. juna 2000.), str. 4; Rahima Malkić, P403 (Izjava svjedoka Rahime Malkić od 17. juna 2000.), str. 3; P404 (Izjava svjedoka Samile Salčinović od 18. juna 2000.), str. 4.

¹⁹²²³ Završni podnesak tužilaštva, par. 1095–1096. Alternativno, tužilaštvo tvrdi da je optuženi mogao predvidjeti da bi jedan ili više članova sveobuhvatnog UZP-a mogli počiniti genocid nad bosanskim Muslimanima iz Srebrenice, da je znao da je taj genocid moguća posljedica ostvarivanja cilja sveobuhvatnog UZP-a, i da je svjesno prihvatio taj rizik. Optužnica, par. 43.

¹⁹²²⁴ Završni podnesak tužilaštva, par. 1096.

¹⁹²²⁵ Završni podnesak tužilaštva, par. 1097.

¹⁹²²⁶ Završni podnesak odbrane, par. 3167–3169.

¹⁹²²⁷ V. par. 5519. V. takođe par. 5607.

jula,¹⁹²²⁸ dalje ubijanje u Potočarima,¹⁹²²⁹ na livadi u Sandićima,¹⁹²³⁰ kod rijeke Jadar,¹⁹²³¹ u skladištu u Kravici,¹⁹²³² u školi u Lukama kod Tišće,¹⁹²³³ i ponovo ispred škole "Vuk Karadžić" 13. jula,¹⁹²³⁴ a potom i dalju eskalaciju ubijanja nakon odluke od 13. jula da se muškarci, bosanski Muslimani, koje su bosanski Srbi držali zatočene prebace u Zvornik, pri čemu je ubijanje nastavljeno u Orahovcu,¹⁹²³⁵ Petkovicima,¹⁹²³⁶ Ročeviću i Kozluku,¹⁹²³⁷ kao i u školi u Kuli, na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici.¹⁹²³⁸ Svi ti slučajevi ubijanja izvršeni su tokom perioda od nekoliko dana i u okolnostima koje pokazuju jasnu koordinaciju različitih nivoa i segmenata snaga bosanskih Srba. Vijeće smatra da dosljedni obrazac, koji je očigledan iz premještanja zarobljenika s mjesta njihovog zatočenja—ponekad na drugu ili čak treću lokaciju gdje su ih držali zatočene—i najzad na mjesta pogubljenja, pokazuje namjerni karakter operacije u kojoj su muškarci, bosanski Muslimani, pogubljeni. Vijeće nadalje primjećuje da ogromne razmjere pogubljenja, kao i stravični način na koji su ona izvršena, pokazuju potpuno zanemarivanje ljudskosti muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice.

5669. Vijeće konstatuje da je ta operacija, koju su izvele snage bosanskih Srba koje su se dale u energičnu potragu za muškarcima, bosanskima Muslimanima iz kolone, obuhvatala ubijanje svih muškaraca, bosanskih Muslimana, koje su bosanski Srbi zarobili, bez obzira na to da li se radilo o borcima ili civilima, i da li su bili zarobljeni ili su se predali. Vijeće smatra da to, zajedno s načinom i sistematskim i dobro organizovanim karakterom ubijanja, pokazuje jasnu namjeru da se ubiju svi vojno sposobni muškarci, bosanski Muslimani iz Srebrenice. Imajući u vidu da ubijanje svih vojno sposobnih muškaraca iz neke grupe ima teške posljedice po stvaranje potomstva, koje mogu dovesti do izumiranja te grupe,¹⁹²³⁹ Vijeće zaključuje da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti na osnovu takvih dokaza taj da su pripadnici snaga bosanskih Srba koji su rukovodili ovom operacijom namjeravali da unište bosanske Muslimane iz Srebrenice kao takve.

¹⁹²²⁸ V. par. 5298.

¹⁹²²⁹ V. par. 5141, 5145.

¹⁹²³⁰ V. par. 5291.

¹⁹²³¹ V. par. 5205.

¹⁹²³² V. par. 5286.

¹⁹²³³ V. par. 5154.

¹⁹²³⁴ V. par. 5299–5303, 5306.

¹⁹²³⁵ V. par. 5354.

¹⁹²³⁶ V. par. 5382.

¹⁹²³⁷ V. par. 5413.

¹⁹²³⁸ V. par. 5464.

¹⁹²³⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 28-29.

5670. Iako je koridor bio otvoren na približno 24 sata,¹⁹²⁴⁰ Vijeće je zaključilo da je to učinio jedan komandant brigade iz razloga vojne nužnosti i konstatuje da je koridor bio brzo zatvoren, da je na zborničko područje poslato pojačanje i da je Glavni štab na to područje poslao tri pukovnika da ispituju zašto je koridor bio otvoren.¹⁹²⁴¹ Tokom narednih dana, pripadnici snaga bosanskih Srba nastavili su da ubijaju muškarce, bosanske Muslimane koje bi zarobili, kao što se vidi iz primjera ubijanja muškaraca, bosanskih Muslimana, na Snagovu,¹⁹²⁴² u Bišini¹⁹²⁴³ i u Trnovu.¹⁹²⁴⁴ Vijeće stoga smatra da otvaranje koridora ne dovodi ni u kakvu sumnju to da su pripadnici snaga bosanskih Srba namjeravali da unište bosanske Muslimane iz Srebrenice.

5671. Na osnovu dokaza u vezi s operacijom ubijanja, a pogotovo s obzirom na činjenicu da su bosanski Srbi nastojali da ubiju sve vojno sposobne muškarce, bosanske Muslimane iz Srebrenice,¹⁹²⁴⁵ Vijeće je zaključilo da je jedini razuman zaključak taj da su pripadnici snaga bosanskih Srba namjeravali da unište bosanske Muslimane iz Srebrenice kao takve. Osim toga, Vijeće podsjeća da je gotovo istovremeno izvršena i operacija prevoženja autobusima, što je imalo za posljedicu uklanjanje preostalog muslimanskog stanovništva, odnosno žena, djece i dijela starijih muškaraca iz srebreničke enklave.¹⁹²⁴⁶ Vijeće je zaključilo da je taj proces, koji je obuhvatao i naglo odvajanje muškaraca, bosanskih Muslimana, od žena, djece i dijela starijih muškaraca, imao za posljedicu teške duševne povrede.¹⁹²⁴⁷ Imajući u vidu ukupne dokaze, Vijeće smatra da su snage bosanskih Srba morale biti svjesne da će iskorjenjivanje više generacija muškaraca imati štetne posljedice po bosanske Muslimane iz Srebrenice, odnosno da će ubijanje svih vojno sposobnih muškaraca i prisilno uklanjanje preostalog stanovništva imati teške posljedice po bosanske Muslimane iz Srebrenice kad je riječ o stvaranju potomstva i stoga dovesti do njihovog fizičkog izumiranja. Vijeće je stoga zaključilo van svake razumne sumnje da su ta djela počinjena s namjerom da se bosanski Muslimani iz Srebrenice unište kao takvi.

¹⁹²⁴⁰ V. par. 5470. Vijeće napominje da je Glavni štab najprije odbio dati Obrenoviću dozvolu da otvori takav koridor. V. par. 5468.

¹⁹²⁴¹ V. par. 5468–5474.

¹⁹²⁴² V. par. 5481.

¹⁹²⁴³ V. par. 5490.

¹⁹²⁴⁴ V. par. 5475–5476, 5497.

¹⁹²⁴⁵ U tom pogledu, Vijeće smatra da tu namjeru dobro ilustruje primjer Rešida Sinanovića, bivšeg načelnika SUP-a Bratunac. Vijeće podsjeća da su snage bosanskih Srba zarobile Sinanovića 13. jula i držale ga zatočenog na raskrsnici u Konjević Polju, a kasnije u Bratuncu; zatim je 14. jula prebačen u Zvornik, gdje je preživio masovno pogubljenje blizu Kozluka i pobjegao. V. par. 5171, 5192, 5199, fusnota 17638. Dana 15. jula, pošto su ga pronašli ranjenog i odveli ga u bolnicu u Loznici, SJB Bratunac je saznao gdje se on nalazi i obavijestio o tome pripadnike policije u Zvorniku, koji su potom odveli Sinanovića. V. fusnota 17638. Sinanovićeve posmrtni ostaci na kraju su identifikovani među posmrtnim ostacima pronađenim u jednoj od sekundarnih grobnica povezanih sa Srebrenicom. V. fusnota 17638.

¹⁹²⁴⁶ V. par. 5093–5095, 5098–5108.

¹⁹²⁴⁷ V. par. 5665.

(2) Znatnost ciljane grupe

5672. Vijeće podsjeća da, kada se dio neke zaštićene grupe uzme na metu radi uništenja, taj dio mora biti znatan.¹⁹²⁴⁸ Kad je riječ o ciljanoj grupi, a to su bosanski Muslimani iz Srebrenice, Vijeće podsjeća da je Žalbena vijeće zaključilo da je, i pored toga što je muslimansko stanovništvo iz Srebrenice bročano predstavljalo mali postotak muslimanskog stanovništva Bosne i Hercegovine, zauzimanje enklave bilo od posebne strateške važnosti zbog toga što je enklava bila geografski blizu Srbije i imala simboličan status kao utočište bosanskih Muslimana, kao i zbog činjenice da bi njena eliminacija, uprkos tome što je imala status zaštićene zone, bila jasan pokazatelj potencijalne sudbine svih bosanskih Muslimana.¹⁹²⁴⁹ Vijeće se slaže s ovom analizom i, shodno tome, zaključuje da su bosanski Muslimani iz Srebrenice predstavljali znatan dio muslimanskog stanovništva Bosne i Hercegovine.

(3) Zaključak

5673. Na osnovu gore izložene analize, Vijeće je zaključilo da su pripadnici snaga bosanskih Srba—s namjerom da unište bosanske Muslimane iz Srebrenice, koji su predstavljali znatan dio zaštićene grupe bosanskih Muslimana—ubili više hiljada muškaraca, bosanskih Muslimana, i nanijeli teške tjelesne ili duševne povrede hiljadama bosanskih Muslimana u Srebrenici. Vijeće je stoga zaključilo da gore opisana djela predstavljaju genocid u smislu člana 4(2)(a) i 4(2)(b) Statuta.

3. UZP vezan za Srebrenicu i odgovornost optuženog

5674. Tužilaštvo tvrdi da je optuženi, u dogovoru s drugima, počinio svaki od gore navedenih zločina putem svog učešća u UZP-u, čiji je zajednički cilj bio da se "bosanski Muslimani u Srebrenici eliminišu ubijanjem srebreničkih muškaraca i dječaka, kao i prisilnim uklanjanjem žena, djece i dijela starijih muškaraca iz Srebrenice" (dalje u tekstu: UZP vezan za Srebrenicu).¹⁹²⁵⁰ Tužilaštvo tvrdi da je taj cilj obuhvatao ili se u cijelosti svodio na zločine genocida, progona, istrebljivanja, ubistva i nehumanih djela prisilnog premještanja.¹⁹²⁵¹ Prema navodima tužilaštva, UZP vezan za Srebrenicu bio je "suštinski povezan" sa sveobuhvatnim UZP-om,¹⁹²⁵² budući da je optuženi dugo nastojao da ukloni bosanske Muslimane iz enklava u istočnoj BiH.¹⁹²⁵³

¹⁹²⁴⁸ V. par. 555.

¹⁹²⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 15–16.

¹⁹²⁵⁰ Optužnica, par. 20.

¹⁹²⁵¹ Optužnica, par. 20, 41–42, 48–49, 58, 61–62, 66, 68, 75. V. takođe fusnota 19120.

¹⁹²⁵² Završni podnesak tužilaštva, par. 799.

¹⁹²⁵³ Završni podnesak tužilaštva, par. 801; Završna riječ tužilaštva, T. 47769 (30. septembar 2014.).

5675. Tužilaštvo tvrdi da su UZP vezan za Srebrenicu—i učešće optuženog u njemu—počeli u danima koji su neposredno prethodili 11. julu 1995.¹⁹²⁵⁴ Među drugim navodnim članovima UZP-a vezanog za Srebrenicu bili su Ratko Mladić, kao i članovi političkih i državnih organa bosanskih Srba na republičkom nivou, članovi političkih i državnih organa bosanskih Srba na regionalnom, opštinskom i lokalnom nivou, koji su imali zaduženja na području Srebrenice, Vlasenice, Bratunca, i/ili Zvornika ili su bili nadležni za ta područja; komandanti, pomoćnici komandanata, viši oficiri i načelnici jedinica VRS-a i MUP-a koje su djelovale na područjima u zoni odgovornosti Drinskog korpusa i/ili u opštini Trnovo ili su ta područja bila u njihovoj zoni odgovornosti; te pripadnici jedinice MUP-a Srbije poznate pod nazivom Škorpioni.¹⁹²⁵⁵

5676. Tužilaštvo tvrdi da su optuženi i Mladić početkom marta 1995. rukovodili "završnom akcijom da se okonča prisustvo bosanskih Muslimana u Srebrenici i istočnoj [BiH]" provođenjem plana da se zauzme srebrenička enklava i prisilno premjeste njeni stanovnici, bosanski Muslimani, što je predstavljalo dio cilja sveobuhvatnog UZP.¹⁹²⁵⁶ Prema navodima tužilaštva, nekoliko dana poslije početka napada na srebreničku enklavu 6. jula 1995., optuženi i drugi stvorili su zajedničku namjeru da eliminišu bosanske Muslimane iz Srebrenice ubijanjem muškaraca i dječaka i prisilnim uklanjanjem žena, djece i dijela starijih muškaraca.¹⁹²⁵⁷ Tužilaštvo tvrdi da se 11. jula taj cilj počeo ostvarivati ubijanjem muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, te nanošenjem teških tjelesnih i duševnih povreda hiljadama bosanskih Muslimana iz Srebrenice.¹⁹²⁵⁸

5677. Optuženi negira da je postojao ikakav plan za prisilno premještanje i tvrdi da prije ubijanja u skladištu u Kravici nije postojao nikakav plan da se ubiju zatočenici.¹⁹²⁵⁹ Vijeće će konkretne argumente optuženog, ukoliko su relevantni, razmotriti dolje u tekstu.

5678. Kao prvo, Vijeće je mišljenja da zajednički cilj UZP-a vezanog za Srebrenicu da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice, za koji se optuženi tereti u Optužnici, obuhvata dva različita, ali povezana aspekta: ubijanje muškaraca i dječaka, i prisilno uklanjanje žena, djece i starijih muškaraca. Shodno tome, Vijeće će dolje u tekstu odvojeno razmotriti osmišljavanje i kasniju razradu tih dvaju operacija.

¹⁹²⁵⁴ Optužnica, par. 20; Završni podnesak tužilaštva, par. 798.

¹⁹²⁵⁵ Optužnica, par. 21–23. Alternativno, tužilaštvo tvrdi da neke ili sve ove osobe nisu bile članovi UZP-a vezanog za Srebrenicu, već da su se članovi UZP-a njima koristili kako bi izvršili zločine počinjene u realizaciji zajedničkog cilja. Optužnica, par. 22–23. Tužilaštvo dalje precizira da su Škorpioni djelovali i činili zločine isključivo u opštini Trnovo. Optužnica, par. 23.

¹⁹²⁵⁶ Optužnica, par. 44; Završni podnesak tužilaštva, par. 801.

¹⁹²⁵⁷ Optužnica, par. 45, 58, 75.

¹⁹²⁵⁸ Optužnica, par. 45–47. V. takođe Optužnica, par. 58, 75; Završna riječ tužilaštva, T. 47770–47771 (30. septembar 2014.).

¹⁹²⁵⁹ Završni podnesak odbrane, par. 2402–2407, 2449–2518.

a. Postojanje zajedničkog plana da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice

i. Sveobuhvatni UZP i dugoročni plan da se uklone bosanski Muslimani iz Srebrenice

5679. Vijeće je naprijed u Presudi zaključilo da su optuženi i Mladić, između ostalih, još u maju 1992. dijelili zajednički cilj da putem zločina, između ostalog, putem nehumanih djela (prisilno premještanje), trajno uklone bosanske Muslimane i bosanske Hrvate s teritorije na koju su bosanski Srbi polagali pravo.¹⁹²⁶⁰

5680. Kako se navodi u Direktivi br. 4, izdatoj u novembru 1992., VRS je izradio vojnu strategiju kako bi prisilio bosanske Muslimane da napuste šire područje Srebrenice.¹⁹²⁶¹ Nakon višemjesečnih intenzivnih borbi, VRS je u proljeće 1993. preduzeo veliku ofanzivu koja je dovela do prisilnog premještanja bosanskih Muslimana iz opština Vlasenica i Bratunac u Srebrenicu i koja je na kraju završena proglašenjem Srebrenice za zaštićenu zonu UN-a.¹⁹²⁶² I prije uspostavljanja te zaštićene zone, humanitarna situacija u Srebrenici bila je katastrofalna.¹⁹²⁶³ Teška situacija se nije popravila kada je u aprilu 1993. ovo područje proglašeno za zaštićenu zonu.¹⁹²⁶⁴

5681. Dana 8. marta 1995., optuženi je izdao Direktivu br. 7, koja je sadržavala sljedeće naređenje Drinskom korpusu: "*[S]tvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici i Žepi*".¹⁹²⁶⁵ Vijeće zaključuje da takva formulacija jasno ukazuje na namjeru da se bosanski Muslimani natjeraju da napuste enklavu. Direktiva br. 7 je takođe uključivala sljedeće naređenje civilnim i vojnim organima zaduženim za saradnju s UNPROFOR-om:

[P]lanskim i nenametljivim restriktivnim odobravanjem zahtjeva, smanjiti i ograničiti logističku podršku snaga UNPROFOR-a u enklavama i dotur materijalnih sredstava muslimanskom življu, i učiniti ih ovisnim od naše dobre volje, a istovremeno izbeći osudu međunarodne zajednice i svetskog javnog mnjenja.¹⁹²⁶⁶

5682. Vijeće je u ranijem dijelu ove presude konstatovalo da je ta direktiva provođena putem ograničavanja humanitarne pomoći Srebrenici nakon izdavanja Direktive br. 7.¹⁹²⁶⁷ Vijeće je takođe konstatovalo da se u Direktivi br. 7/1 koju je Mladić izdao 31. marta 1995. više ne pominje da treba "stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i

¹⁹²⁶⁰ V. par. 3447.

¹⁹²⁶¹ V. par. 4947–4948.

¹⁹²⁶² V. par. 2465, 2480, 4949, 4952–4956, 4962, 4968.

¹⁹²⁶³ V. par. 4949–4951, 4957–4961, 4965–4966, 4968.

¹⁹²⁶⁴ V. par. 4969, 4985, 4987–4988.

¹⁹²⁶⁵ P838 (Direktiva br. 7, 8. mart 1995.), str. 10 (naglasak dodat).

¹⁹²⁶⁶ P838 (Direktiva br. 7, 8. mart 1995.), str. 14. V. takođe par. 4979–4982.

¹⁹²⁶⁷ V. par. 4981, 4991.

života mještana", ali se u njoj dalje razrađuje Direktiva br. 7.¹⁹²⁶⁸ Pored toga, Vijeće podsjeća da se i pripremno naređenje, kao i aktivno borbeno naređenje koje je komandant Drinskog korpusa izdao 2. jula 1995., poziva na direktive br. 7 i br. 7/1.¹⁹²⁶⁹ Vijeće se stoga uvjerilo da to što u Direktivi br. 7/1 nije ponovljen tekst iz Direktive br. 7, u kojem je Drinskom korpusu naređeno da "stvor[i] uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana Srebrenice i Žepe", ne znači da je ona time poništena ili povučena budući da je i dalje bila na snazi.

5683. I prije nego što su 2. jula 1995. izdata naređenja Drinskog korpusa, snage bosanskih Srba su počele intenzivirati vojna dejstva protiv srebreničke enklave. Vijeće podsjeća da su u periodu od aprila do početka jula 1995. snage bosanskih Srba—uključujući jedinice Drinskog korpusa—intenzivnije otvarale vatru na položaje Nizozemskog bataljona oko enklave te da su od maja 1995. počele granatirati i samu enklavu.¹⁹²⁷⁰ Početkom juna, snage bosanskih Srba zauzele su posmatrački položaj Nizozemskog bataljona "Echo", natjeravši Nizozemski bataljon da se povuče ka gradu Srebrenici.¹⁹²⁷¹ Nekoliko sedmica kasnije, pripadnici 10. diverzantskog odreda, koji je bio neposredno potčinjen Glavnom štabu,¹⁹²⁷² i Bratunačke brigade ušli su u enklavu kroz stari kop rudnika i otvorili vatru iz pješadijskog naoružanja na grad Srebrenicu.¹⁹²⁷³

5684. Na osnovu gore navedenog, Vijeće se uvjerilo da su optuženi i Mladić, barem u vrijeme kada je u martu 1995. izdata Direktiva br. 7, već izradili dugoročnu strategiju s ciljem da se bosanski Muslimani na kraju prisilno uklone iz Srebrenice putem namjernog ograničavanja humanitarne pomoći, kao i otvaranjem vatre na enklavu od strane snaga bosanskih Srba.

ii. *Izrada plana za eliminaciju bosanskih Muslimana iz Srebrenice*

5685. Vijeće podsjeća da su optuženi i Krajišnik krajem juna 1995. obišli komandu Drinskog korpusa u Vlasenici, gdje su se sastali s Krstićem i dali mu borbeno zaduženje koje su Krstić i drugi članovi komande Drinskog korpusa potom počeli ugrađivati u borbeni plan poznat pod imenom "Krivaja 95".¹⁹²⁷⁴ Kako je Vijeće konstatovalo gore u tekstu, naređenje Drinskog korpusa za aktivne borbene operacije izdato 2. jula 1995. nije prvobitno predviđalo zauzimanje grada

¹⁹²⁶⁸ V. par. 4984.

¹⁹²⁶⁹ V. par. 5005.

¹⁹²⁷⁰ V. par. 4995, 4997–4998.

¹⁹²⁷¹ V. par. 4999.

¹⁹²⁷² V. par. 175.

¹⁹²⁷³ V. par. 5001.

¹⁹²⁷⁴ V. par. 5004.

Srebrenice; umjesto toga, težište je bilo na razdvajanju enklava Srebrenice i Žepe, kao i na tome da se one "suz[e] [...] na gradsko područje".¹⁹²⁷⁵

5686. Vijeće podsjeća da je, pošto je prvobitno, poslije početka aktivnih borbenih dejstava 6. jula, napredak sporo ostvarivan, Mladić 8. jula u poslijepodnevnim satima došao u Bratunac.¹⁹²⁷⁶ Tog istog dana, optuženi je razgovarao sa Živanovićem o mogućnosti dobijanja pojačanja od MUP-a.¹⁹²⁷⁷ Optuženi je Živanoviću takođe rekao sljedeće: "Dobro, generale, samo napred. Recite Krstiću, naredite da se ide snažno".¹⁹²⁷⁸ Živanović je na to odgovorio: "Radimo mi to dosta planski i dobro ide."¹⁹²⁷⁹ Te večeri, snage bosanskih Srba započele su zauzimanje posmatračkih položaja Nizozemskog bataljona.¹⁹²⁸⁰ Zatim je počeo da pada južni obod enklave, što je stanovnike koji su se nalazili u švedskom projektu skloništa natjeralo da bježe prema gradu Srebrenici.¹⁹²⁸¹

5687. Dok su snage bosanskih Srba napredovale prema enklavi 9. jula, Tolimir je nekoliko puta razgovarao s pripadnicima UNPROFOR-a i negirao njihovo napredovanje.¹⁹²⁸² Toga dana, Mladić, Gvero i Živanović su se priključili Krstiću, koji se tu nalazio već nekoliko dana, na IKM-u Drinskog korpusa na Pribićevcu.¹⁹²⁸³ Krajem poslijepodneva, snage bosanskih Srba su se nalazile samo jedan kilometar od grada Srebrenice i Krstić je izvijestio Glavni štab da su stvoreni uslovi za "produženje napada ka Srebrenici".¹⁹²⁸⁴

5688. Vijeće podsjeća da je Tolimir, nakon što je Krstić izvijestio Glavni štab o povoljnim uslovima za produženje napada 9. jula, kontaktirao optuženog, koji je odobrio proširenje plana "Krivaja 95" i naredio snagama bosanskih Srba da zauzmu grad Srebrenicu.¹⁹²⁸⁵ Tolimir je zatim sačinio pismeno naređenje o tome, koje je Mladić putem radio-veze s kriptozajštitom prenio svojim

¹⁹²⁷⁵ V. par. 5007.

¹⁹²⁷⁶ V. par. 5010–5012, 5017, fusnota 16957.

¹⁹²⁷⁷ Optuženi je rekao Živanoviću da prenese Krstiću da "možemo eventualno da vas malo ojačamo", da je, osim grupe iz Zvornika, "MUP [...] sav zadržavanje", "[t]ako da nema šta"; Drinski korpus "mor[a] ić' svim [svojim] snagama". P4484 (Diktafonski snimak razgovora Radovana Karadžića i generala Milenka Živanovića, 8. juli 1995.), str. 1–2 (u kojem se takođe pominje da je tog dana zauzeta kota Tri sise); D2099 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 8. juli 1995.), par. 6(b) (gdje se izvještava o zauzimanju kote Tri sise 8. jula). V. takođe Ljubomir Obradović, T. 25321 (27. februar 2012.) (gdje je potvrdio da se nadimak "Krla" koji se pominje u dokaznom predmetu P4484 odnosi na Krstića). U dnevnom borbenom izvještaju Drinskog korpusa Glavnom štabu, Živanović je tražio da se angažuje jedna četa snaga MUP-a Zvornik da bude u rezervi Biračke brigade. P4930 (Borbeni izvještaj Drinskog korpusa, 8. juli 1995.), par. 9.

¹⁹²⁷⁸ P4484 (Diktafonski snimak razgovora Radovana Karadžića i generala Milenka Živanovića, 8. juli 1995.), str. 2.

¹⁹²⁷⁹ P4484 (Diktafonski snimak razgovora Radovana Karadžića i generala Milenka Živanovića, 8. juli 1995.), str. 2.

¹⁹²⁸⁰ V. par. 5010–5012.

¹⁹²⁸¹ V. par. 5010–5013.

¹⁹²⁸² V. par. 5014, 5016, 5019.

¹⁹²⁸³ V. par. 5008, 5017.

¹⁹²⁸⁴ V. par. 5015, 5017.

¹⁹²⁸⁵ V. par. 5018.

podređenima na terenu.¹⁹²⁸⁶ U naređenju se navodi da se treba obezbijediti "puna zaštita" pripadnika UNPROFOR-a i civila, bosanskih Muslimana.¹⁹²⁸⁷ Pored toga, na osnovu naređenja optuženog, jedna grupa mješovitih jedinica specijalne policije pod komandom Borovčanina upućena je iz Sarajeva na srebrenički front 10. jula.¹⁹²⁸⁸ Glavni štab je jedinice raspoređene na drugim mjestima takođe uputio u pravcu Srebrenice.¹⁹²⁸⁹

5689. U međuvremenu, članovi Glavnog štaba pokušavali su da obmanu UNPROFOR.¹⁹²⁹⁰ Kada je Tolimir—koji je IKM-u Drinskog korpusa već prenio naređenje optuženog da se zauzme grad—razgovarao sa Janvierom 9. jula u 23:10 sati, uvjeravao ga je da će VRS "učiniti sve da se

¹⁹²⁸⁶ V. par. 5018.

¹⁹²⁸⁷ V. par. 5018.

¹⁹²⁸⁸ P2992 (Naređenje MUP-a RS-a, 10. juli 1995.); P2993 (Naređenje MUP-a RS-a, 10. juli 1995.). V. takođe par. 5021 (gdje se govori o angažovanju i premještanju mješovite grupe snaga MUP-a pod komandom Borovčanina); Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6365–6366 (gdje je svjedok izjavio da je samo vrhovni komandant, na zahtjev Ministarstva unutrašnjih poslova, mogao da angažuje neku jedinicu MUP-a za borbena dejstva). Tomislav Kovač je u svjedočenju rekao da je 9. jula bio na sastanku s optuženim i da je optuženi tada pozvao Krstića i rekao mu da prenese zahtjev da se u Srebrenicu pošalju dva odreda specijalne policije, a zatim se okrenuo prema Kovaču i zatražio od njega da pošalje neke snage specijalne policije kako Mladić "ne bi pokupio sve zasluge za oslobodjenje Srebrenice". D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 110–111; Tomislav Kovač, T. 42720–42721, 42724–42725 (31. oktobar 2013.), T. 42746–42747 (1. novembar 2013.). Kovač je tvrdio da je on odbio da izda takvo naređenje jer su snage MUP-a bile raširene u tankoj liniji oko Sarajeva i zato što je znao da će doći do "sukoba s Mladićem", ali da je optuženi ipak izdao naređenje "da policija počne svoje aktivnosti u Srebrenici". D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 112–113; Tomislav Kovač, T. 42721 (31. oktobar 2011.). Vijeće napominje da je Kovač takođe tvrdio da je s Pala otišao u Bijeljino kako "ne bi bio dostupan", pokušavajući da izbjegne da izda takvo naređenje, ali da je naređenje optuženog od 10. jula ipak "na teren" prenio dežurni oficir MUP-a, pod Kovačevim imenom, ali bez njegovog znanja. D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 114. V. takođe Tomislav Kovač, T. 42734 (1. novembar 2013.). Kada je Kovaču predloženo njegovo vlastito svjedočenje u jednom ranijem predmetu, u kojem je izjavio da je optuženi pozvao Karišika i Borovčanina kako bi im direktno prenio svoje naređenje od 10. jula, Kovač je najprije tvrdio da je to naređenje samo "proslijedio [...] u instituciju MUP-a, tamo gdje su bili Borovčanin i Karišik"; međutim, kada mu je predloženo Karišikovo svjedočenje u kojem je negirao da je tada vidio naređenje optuženog od 10. jula, Kovač je izjavio da je optuženi izdao naredbu "institucij[i] MUP-a" i da je Borovčanin "dobio [naredbu] preko službi MUP-a", uz sljedeću tvrdnju: "Da li je Karišik, ja ne znam sad njegovo viđenje, ili prvog ili drugog dana da li je... da li je tu naredbu proslijedio [...], ali morao je kao moj zamjenik da ima uvida u to [...]". Tomislav Kovač, T. 42733–42735 (1. novembar 2013.). V. takođe Tomislav Kovač, T. 42717 (31. oktobar 2013.) (gdje je potvrdio istinitost svog svjedočenja u ranijem predmetu). Kada mu je postavljeno konkretno pitanje da li ostaje pri ranijem svjedočenju da je optuženi direktno pozvao Karišika, Kovač je počeo izbjegavati odgovor i na kraju je rekao sljedeće: "[D]ok nisam došao do vaših originalnih haških dokumenata, nisam znao ko je dalje proslijedio." Tomislav Kovač, T. 42735–42737 (1. novembar 2013.) (gdje je takođe rekao da je, kada je ranije svjedočio, mislio da je Karišik proslijedio to naređenje, ali da je kasnije saznao da to nije tačno). Vijeće će svoju ocjenu Kovačeve vjerodostojnosti detaljnije obrazložiti u par. 5766 dolje i smatra da je Kovač imao interesa da se distancira od provođenja naređenja optuženog od 10. jula. V. Tomislav Kovač, T. 42737–42738 (1. novembar 2013.) (gdje je pokazao da je upoznat s tim da je komandant SBP-a Goran Sarić nedavno optužen u vezi s djelovanjem jedinica SBP-a nakon njihovog raspoređivanja u Srebrenicu na osnovu naređenja optuženog). Vijeće se, stoga, neće osloniti na Kovačevo svjedočenje u djelu u kojem se u njemu implicira da je Karišik proslijedio naređenje. Međutim, Vijeće se uvjerilo da je naređenje proslijedio MUP RS i da je ono provedeno kako je gore navedeno. V. takođe Christian Nielsen, T. 16335–16336 (7. juli 2011.).

¹⁹²⁸⁹ V. par. 5021.

¹⁹²⁹⁰ Radislav Janković, oficir Obavještajne uprave, koji je u Srebrenicu došao 8. jula 1995., obavijestio je Momira Nikolića da će on preuzeti sve kontakte s predstavnicima međunarodnih organizacija i Nizozemskim bataljonom, razriješivši Nikolića tih dužnosti. Momir Nikolić, T. 24604–24606 (13. februar 2012.).

ide ka smirivanju situacije".¹⁹²⁹¹ Isto tako, iako je podređenim jedinicama snaga bosanskih Srba već bio prenio proširena naređenja koja je primio od Tolimira, kada je 10. jula u 10:45 sati razgovarao s Janvierom, Mladić je tvrdio sljedeće: "[M]i sve činimo da situacija bude pod kontrolom i da ne eskalira."¹⁹²⁹² Tog dana, snage bosanskih Srba prodrle su dublje u enklavu i pokušale da uđu u grad, ali su odbijene vatrom ABiH i Nizozemskog bataljona.¹⁹²⁹³ Uprkos tome, snage bosanskih Srba su nastavile napredovati prema gradu, dok je Tolimir u razgovoru s Janvierom tvrdio da su borbena dejstva obustavljena.¹⁹²⁹⁴ Sljedećeg dana, Gvero je Komandi Drinskog korpusa i IKM-u poslao hitno upozorenje u kome se napominje da, "prateći reagovanje odgovornih predstavnika UNPROFOR-a i svetskog javnog mnjenja, u centru interesovanja je odnos pripadnika VRS prema pojedincima i snagama UNPROFOR-a u enklavi Srebrenica".¹⁹²⁹⁵ Gvero je takođe naredio Drinskom korpusu i njemu potčinjenim jedinicama da trebaju "obezbediti krajnje korektan odnos prema pripadnicima UNPROFOR-a", pošto je takav odnos "u realizaciji dobijenog zadatka i postavljenog cilja [...] od višestrukog značaja".¹⁹²⁹⁶ Vijeće, stoga, smatra da je Glavni štab bio itekako svjestan potrebe da se održavaju srdačni odnosi s UNPROFOR-om, ali je ipak dalje napredovao ka cilju zauzimanja enklave. Gvero je 11. jula u kasnim poslijepodnevnim satima razgovarao s Nikolajem i—kao što su to dan ranije u razgovoru s Janvierom uradili Mladić i Tolimir—negirao da snage bosanskih Srba napadaju položaje UN-a ili otvaraju vatru na stanovništvo.¹⁹²⁹⁷ Ubrzo poslije toga, Gvero je obavijestio optuženog o tome šta je rekao Nikolajju, a zatim dodao sljedeće: "E tako, rekao sam mu, [p]redsedniče, [...] sve ide po planu i budite bez brige."¹⁹²⁹⁸ Vijeće konstatuje da ti razgovori, posebno ako se posmatraju u kontekstu očitog napredovanja snaga bosanskih Srba na terenu, jasno pokazuju da su članovi Glavnog štaba smišljeno lagali funkcionere UNPROFOR-a s kojima su razgovarali 10. i 11. jula, te da je optuženi bio svjestan te taktike.

¹⁹²⁹¹ V. par. 5019.

¹⁹²⁹² P5268 (Presretnuti razgovor Ratka Mladića i generala Bernarda Janvier, 10. juli 1995.), str. 1. Mladić je takođe rekao Janvieru da pripadnici Nizozemskog bataljona koji su prešli na teritoriju bosanskih Srba kada su pali njihovi posmatrački položaji nisu ratni zarobljenici, već "gosti". P5268 (Presretnuti razgovor Ratka Mladića i generala Bernarda Janvier, 10. juli 1995.), str. 2. V. takođe fusnota 16989.

¹⁹²⁹³ V. par. 5024.

¹⁹²⁹⁴ V. par. 5025, 5027.

¹⁹²⁹⁵ P5221 (Upozorenje Glavnog štaba VRS-a u vezi s postupanjem prema pripadnicima UNPROFOR-a, 11. juli 1995.).

¹⁹²⁹⁶ P5221 (Upozorenje Glavnog štaba VRS-a u vezi s postupanjem prema pripadnicima UNPROFOR-a, 11. juli 1995.).

¹⁹²⁹⁷ V. par. 5034.

¹⁹²⁹⁸ P4629 (Presretnuti razgovor Milana Gvere i Radovana Karadžića, 11. juli 1995.).

5690. O padu Srebrenice optuženog je kasno poslijepodne 11. jula hitno obavijestio takođe Gvero.¹⁹²⁹⁹ Snage bosanskih Srba su do tada već ušle u pretežno prazan grad, a one koji su ostali, pozivale su da napuste kuće.¹⁹³⁰⁰ Mladić je snagama bosanskih Srba naredio da nastave ka sjeveru, ka bazi UN-a, koja je tada već bila puna bosanskih Muslimana koji su pobjegli pred nemilosrdnim granatiranjem grada tog jutro.¹⁹³⁰¹ Prije odlaska iz centra Srebrenice, Mladić se okrenuo prema televizijskim kamerama i rekao sljedeće: "I napokon, došao je trenutak da se [...] Turcima osvetimo na ovom prostoru."¹⁹³⁰²

(A) Prisilno uklanjanje žena, djece i starijih muškaraca, bosanskih Muslimana

5691. Vijeće podsjeća da su snage bosanskih Srba 10. jula prenijele prijedlog Nizozemskom bataljonu da će bosanskim Muslimanima biti obezbjeđen slobodan izlazak iz grada ukoliko napuste enklavu u roku od 48 sati.¹⁹³⁰³ Nakon što je 11. jula zauzet grad, u hotelu "Fontana" održan je niz sastanaka na kojima su učesnici razgovarali o tome šta će se biti s bosanskim Muslimanima okupljenim u Potočarima. Kako je Vijeće detaljnije opisalo ranije u ovoj presudi, Mladić je na početku prvog sastanka nametnuo prijeteći ton.¹⁹³⁰⁴ Atmosfera zastrašivanja je i dalje trajala, pri čemu je Mladić naizmjenice pozivao Karremansa da iznese prijedloge kako da se riješi situacija i upućivao prikrivene prijetnje vojnicima Nizozemskog bataljona koji su se predali snagama bosanskih Srba i koji su potom držani u njihovom zatočeništvu.¹⁹³⁰⁵ Sastanak je okončan kada je Mladić poslao Karremansa da se vrati u Potočare i dovede jednog predstavnika bosanskih Muslimana koji će prisustvovati drugom sastanku s početkom u 23:00 sata.¹⁹³⁰⁶

5692. U periodu između prvog i drugog sastanka 11. jula, Krstić, Pandurević, Andrić, Blagojević i drugi sastali su se s Mladićem—koji je došao sa Živanovićem—u Komandi

¹⁹²⁹⁹ P4630 (Presretnuti razgovor Milana Gvere i Radovana Karadžića, 11. juli 1995.) (Gvero je izjavio sljedeće: "Predsedniče, srpsko srebro, srpska crkva, srpska zastava."). V. takođe P4629 (Presretnuti razgovor Milana Gvere i Radovana Karadžića, 11. juli 1995.); P4633 (Presretnuti razgovor Radovana Karadžića i neidentifikovane osobe, 11. juli 1995.). Gvero i optuženi su zatim razgovarali o izgledima za dalje vazdušne udare NATO-a; Gvero je rekao optuženom da UNPROFOR nema razloga da napadne VRS i da je na njega vjerovatno otvorena vatra od strane snaga bosanskih Muslimana, a optuženi je naredio Gveri da obori svaki avion koji krene u obrušavanje, na šta je Gvero primijetio da su avioni ponovo u vazduhu. P4633 (Presretnuti razgovor Radovana Karadžića i neidentifikovane osobe, 11. juli 1995.); P4630 (Presretnuti razgovor Milana Gvere i Radovana Karadžića, 11. juli 1995.).

¹⁹³⁰⁰ V. par. 5030–5032. Pripadnici 10. diverzantskog odreda su takođe po kratkom postupku ubili jednog vojno sposobnog muškarca koji se pojavio blizu centra grada. V. par. 5032.

¹⁹³⁰¹ V. par. 5028–5029, 5033. Vijeće podsjeća da su bosanski Srbi granatirali grupu bosanskih Muslimana dok su se ovi kretali ka sjeveru i da su snage bosanskih Srba palile kuće bosanskih Muslimana dok su se približavale gradu Srebrenici. V. par. 5029–5030, fusnota 17012.

¹⁹³⁰² V. par. 5033.

¹⁹³⁰³ V. par. 5026.

¹⁹³⁰⁴ V. par. 5041. Vijeće podsjeća da su prvom sastanku prisustvovali i Mladić i Živanović, kao i Radoslav Janković iz Glavnog štaba i Svetozar Kosorić iz Drinskog korpusa, obojica obavještajni oficiri. V. par. 5040.

¹⁹³⁰⁵ V. par. 5041–5042.

Bratunačke brigade.¹⁹³⁰⁷ Mladić je tamo naredio da se Drinski korpus, pod komandom Krstića, rasporedi prema Žepi.¹⁹³⁰⁸ Krstić je u svjedočenju izjavio da prisutni na sastanku tada nisu znali za kolonu muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su pokušavali da se probiju do Tuzle i da tokom tog sastanka nije data nikakva informacija o tome.¹⁹³⁰⁹ Trivić je izjavio da je Mladić tokom sastanka preko telefona s nekim razgovarao o logističkim pitanjima koja su se odnosila na prevoz civila iz enklave, ali da nije navodio detalje.¹⁹³¹⁰ Na kraju sastanka, Mladić je prisutne obavijestio da je od optuženog dobio ukaz kojim se Deronjić postavlja za civilnog komesara u Srebrenici.¹⁹³¹¹

5693. Optuženi je zaista donio odluku kojom je Deronjić imenovan za "civilnog komesara opštine Srpska Srebrenica" koji će—u saglasnosti s optuženim i Vladom RS-a—"uspostaviti funkcije imenovanih opštinskih organa vlasti i starati se o obezbeđenju uslova za njihovo efikasno funkcionisanje".¹⁹³¹² Deronjić je takođe dobio zaduženje da uspostavi operativni SJB bosanskih Srba.¹⁹³¹³ U odluci se takođe precizira da će Deronjić obezbijediti da "civilni i vojni organi sve građane koji su učestvovali u borbi protiv [VRS-a] tretiraju kao ratne zarobljenike, a civilnom stanovništvu obezbedi slobodan izbor mesta življenja i preseljenja".¹⁹³¹⁴ Najzad, Deronjiću se daje ovlaštenje da postavi svoje pomoćnike.¹⁹³¹⁵ Optuženi je takođe izdao naređenje MUP-u RS da u

¹⁹³⁰⁶ V. par. 5042–5043.

¹⁹³⁰⁷ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6198, 6201. V. takođe D3853 (Izjava svjedoka Zvonka Bajagića od 5. jula 2013.), par. 31–33 (gdje je svjedok naveo da je 11. jula u večernjim satima ispred Komande Bratunačke brigade sreo Mladića, Krstića, Pandurevića i druge i dodao da su oni upravo bili izašli sa sastanka); D3886 (Izjava svjedoka Svetozara Andrića od 16. jula 2013.), par. 20 (gdje je svjedok izjavio da su Mladić i Krstić obišli Birčansku brigadu 12. jula); D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 9 (gdje takođe pominje da je Mladić izvršio smotru trupa 12. jula). Mladić je učesnicima rekao da su se on i Živanović vratili s prvog sastanka u hotelu "Fontana", ali, prema Krstićevim riječima, nije govorio o pojedinostima tog sastanka. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6202. Vijeće napominje da su se strane u postupku složile da je taj sastanak, prema Trivićevom dnevniku, održan 12. jula u večernjim satima. V. T. 40523 (26. juni 2013.); D3748 (Izvod iz dnevnika Mirka Trivića), *e-court* str. 5. Međutim, s obzirom na to da većina dokaza predočenih Vijeću potkrepljuje činjenicu da je sastanak održan 11. jula, Vijeće smatra da se u Trivićevom dokazu zapravo misli na isti taj sastanak, kome je Krstić prisustvovao 11. jula.

¹⁹³⁰⁸ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6202, 6558, 6585. Iako su Trivić i Pandurević tražili od Mladića da dozvoli vojnicima da se odmore, Mladić je insistirao da sljedećeg jutra idu da oslobode Žepu. D3747 (Izjava svjedoka Mirka Trivića od 22. juna 2013.), str. 16; D3748 (Izvod iz dnevnika Mirka Trivića), *e-court* str. 5. Mladić je takođe izdao naređenje u vezi s maršrutom kojom treba krenuti za Žepu. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6220–6221, 6223. Dana 12. jula, Mladić i Krstić su izvršili smotru jedinica potčinjenih Birčanskoj brigadi blizu planine Viogor i obavijestili ih o predstojećem prodoru ka Žepi. D3886 (Izjava svjedoka Svetozara Andrića od 16. jula 2013.), par. 20; D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 9.

¹⁹³⁰⁹ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6561–6562. Krstić je takođe rekao da su brigadni komandanti jedinica koje su učestvovala u zauzimanju Srebrenice tog dana dobili jasno naređenje da se ne angažuju u daljnjim napadima ka gradu ili Potočarima, već da se zaustave na linijama do kojih su stigli. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6509–6510, 6560.

¹⁹³¹⁰ Mirko Trivić, T. 40549 (27. juni 2013.).

¹⁹³¹¹ Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6207–6208.

¹⁹³¹² D2055 (Odluka predsjednika RS-a, 11. jula 1995.), par. 1–2.

¹⁹³¹³ D2055 (Odluka predsjednika RS-a, 11. jula 1995.), par. 3.

¹⁹³¹⁴ D2055 (Odluka predsjednika RS-a, 11. jula 1995.), par. 4.

¹⁹³¹⁵ D2055 (Odluka predsjednika RS-a, 11. jula 1995.), par. 6.

"Srpskoj Srebrenici" formira SJB.¹⁹³¹⁶ Prema tom naređenju, "sve građane koji su učestvovali u borbama protiv [VRS-a] tretirati kao ratne zarobljenike i sa njima postupati u duhu zakona i međunarodnih konvencija".¹⁹³¹⁷ Ostali su bili slobodni da izaberu mjesto življenja ili preseljenja.¹⁹³¹⁸ MUP-u RS takođe je naloženo da uspostavi čvrstu saradnju s Deronjićem.¹⁹³¹⁹

5694. Te iste večeri, Deronjić je u sjedištu SDS-a u Bratuncu održao sastanak kojem je prisustvovalo dvadesetak ljudi, uključujući "srpske funkcionere u Srebrenici", kao i direktore javnih i državnih preduzeća.¹⁹³²⁰ Deronjić je tom prilikom obavijestio prisutne da je postavljen za civilnog komesara za Srebrenicu, a zatim je uspostavio konferencijsku telefonsku vezu s optuženim, koji je rekao da je Deronjić "odgovoran njemu za sva civilna zbivanja u opštini Srebrenica svojim životom", a da svi ostali trebaju biti direktno odgovorni Deronjiću.¹⁹³²¹ Deronjić je potom imenovao direktore svih javnih preduzeća i institucija u Srebrenici.¹⁹³²² Vijeće smatra da formiranje tih struktura bosanskih Srba, posebno kada se ima u vidu retorika bosanskih Srba kojom su se zalagali za podjelu stanovništva po nacionalnoj osnovi i tvrdili da suživot nije moguć,¹⁹³²³ pokazuje da je postojala namjera da uklanjanje bosanskih Muslimana po tadašnjoj zamisli političkih i državnih organa bosanskih Srba bude trajno.

5695. Vijeće podsjeća da se Karremans vratio u hotel "Fontanu" na drugi sastanak koji je počeo 11. jula oko 23:00 sata i da je sa sobom doveo i druge oficire Nizozemskog bataljona, kao i Nesiba Mandžića, bivšeg nastavnika, koji je prihvatio da bude glasnogovornik bosanskih Muslimana u Potočarima.¹⁹³²⁴ Mladiću, Živanoviću i obavještajnim oficirima Radoslavu Jankoviću i Svetozaru Kosoriću na drugom sastanku su se priključili Krstić i Deronjić.¹⁹³²⁵ Kako je Vijeće detaljnije navelo gore u tekstu, iako su riječi koje je Mladić uputio Mandžiću eksplicitno pokazivale da će se poštovati želje stanovnika, Mladić ih je izrekao na prijeteći način, najprije rekavši da želi da mu se

¹⁹³¹⁶ P2994 (Naređenje Radovana Karadžića, 11. juli 1995.). V. takođe par. 226.

¹⁹³¹⁷ P2994 (Naređenje Radovana Karadžića, 11. juli 1995.), par. 4.

¹⁹³¹⁸ P2994 (Naređenje Radovana Karadžića, 11. juli 1995.), par. 4.

¹⁹³¹⁹ P2994 (Naređenje Radovana Karadžića, 11. juli 1995.), par. 5. V. takođe Christian Nielsen, T. 16337–16338 (7. juli 2011.).

¹⁹³²⁰ P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 59; D3561 (Izjava svjedoka Daneta Katanića od 14. decembra 2012.), par. 6; Dane Katanić, T. 38656 (22. maj 2013.); Milenko Katanić, T. 24463–24465, 24492 (10. februar 2012.); svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7868–7870 (pod pečatom); svjedok KDZ480, T. 24227–24228 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica).

¹⁹³²¹ P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 59; Milenko Katanić, T. 24465, 24468–24473 (10. februar 2012.); P4380 (Skica koju je nacrtao Milenko Katanić); P4381 (Skica koju je nacrtao Milenko Katanić). V. takođe D3561 (Izjava svjedoka Daneta Katanića od 14. decembra 2012.), par. 6; svjedok KDZ480, P4355 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 7868–7870 (pod pečatom); svjedok KDZ480, T. 24227–24229 (7. februar 2012.) (zatvorena sjednica).

¹⁹³²² P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 60.

¹⁹³²³ V. odjeljak IV.A.3.i: Ciljevi optuženog i rukovodstva bosanskih Srba.

¹⁹³²⁴ V. par. 5043–5044.

predoči "jasan stav [...] da li želite da opstanete [...] ostanete ili nestanete", a zatim je Mandžića podsjetio da je "u [njegovim] rukama sudbina [njegovog] naroda. Ne samo na ovom prostoru".¹⁹³²⁶ Mladić je potom poslao Mandžića natrag u bazu UN-a, uz upute da se sljedećeg jutra u 10:00 sati vrati s delegacijom sačinjenom od predstavnika bosanskih Muslimana.¹⁹³²⁷

5696. Tokom noći nastavljeno je granatiranje oko baze UN-a i među bosanskim Muslimanima koji su tamo bili okupljeni zavladao je panika.¹⁹³²⁸ U međuvremenu, snage bosanskih Srba i politički i državni organi bosanskih Srba počeli su mobilisati resurse za masovnu operaciju prevoza. Mladić je izdao naređenje da se angažuju autobusi, koje je zatim putem Glavnog štaba proslijeđeno Ministarstvu odbrane RS-a.¹⁹³²⁹ U jutarnjim satima 12. jula, Živanović je naredio brigadama potčinjenim Drinskom korpusu da pošalju sve raspoložive autobuse i minibusove na stadion u Bratuncu; to je urađeno do 10:00 sati.¹⁹³³⁰ Pored toga, Krstić je naložio Krsmanoviću da angažuje 50 autobusa iz opština, čak i onih tako udaljenih kao što su Pale, i pošalje ih na stadion u Bratuncu do 17:00 sati tog dana.¹⁹³³¹ Takođe tog jutra, postupajući po naređenju koje je Mladić izdao prethodne večeri, snage bosanskih Srba—uključujući pripadnike Bratunačke brigade, kao i Borovčaninovih jedinica—preuzele su kontrolu nad posmatračkim položajem Papa i u toku tog jutra nastavile putem ka bazi UN-a u Potočarima, koju su stavile pod kontrolu u 13:00 sati.¹⁹³³²

5697. U međuvremenu, Mandžić i još dvojica predstavnika bosanskih Muslimana iz Potočara—zajedno s Karremansom i Boeringom—vratili su se u hotel "Fontana" na treći sastanak s bosanskim Srbima.¹⁹³³³ Izuzimajući Živanovića, trećem sastanku su prisustvovali svi bosanski Srbi koji su učestvovali i na sastanku prethodne večeri, kao i Popović i Dragomir Vasić.¹⁹³³⁴ Iako je Mladić ostavljao utisak da će se poštovati želje predstavnika bosanskih Muslimana,¹⁹³³⁵ dao je takođe do znanja da oni nemaju izbora osim da odu ako žele preživjeti.¹⁹³³⁶ U stvari, Mladić je već

¹⁹³²⁵ V. par. 5044.

¹⁹³²⁶ V. par. 5046.

¹⁹³²⁷ V. par. 5046.

¹⁹³²⁸ V. par. 5074.

¹⁹³²⁹ V. par. 5082. Na osnovu tog zahtjeva, Ministarstvo odbrane RS-a odmah je preduzelo mjere da se mobilišu autobusi koje su obezbijedili njegovi sekretarijati u Sarajevu i Zvorniku—kao i odsjeci u Milićima, Vlasenici, Šekovićima i Bratuncu—i oni su poslani u toku dana. V. par. 5082.

¹⁹³³⁰ V. par. 5084–5085.

¹⁹³³¹ V. par. 5083.

¹⁹³³² V. par. 5078–5079.

¹⁹³³³ V. par. 5067–5072.

¹⁹³³⁴ V. par. 5067.

¹⁹³³⁵ Mladić je tim predstavnicima rekao da "žel[i] da [im] pomogne" i da mogu "birati da ostan[u] na teritoriji ili, ako [im] to odgovara, da id[u] tamo gde žel[e]". V. par. 5068, 5638.

¹⁹³³⁶ Mladić je rekao sljedeće: "Nema potrebe da ginu vaši; [...] I sinoć sam rek'o gospodinu [Mandžiću]: Možete opstati ili nestati". P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 2, 00:10:15–00:11:10; P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 248. V. takođe par. 5068, 5638.

pokrenuo mobilizaciju i vojnih i civilnih resursa kako bi se provela operacija prevoza autobusima, kako je gore opisano.

5698. Kada je završen treći sastanak u hotelu "Fontana", od predstavnika bosanskih Muslimana zatraženo je da se vrate u bazu UN-a i prenesu poruku da će prevoz biti obezbijeđen.¹⁹³³⁷ Kada su vozila za prevoz bosanskih Muslimana počela da stižu u bazu UN-a, pripadnici snaga bosanskih Srba su pod prijetnjom oružjem razoružali vojnike Nizozemskog bataljona.¹⁹³³⁸

5699. Prevoz bosanskih Muslimana iz Potočara počeo je 12. jula oko 12:40 sati.¹⁹³³⁹ Pripadnici Jahorinskih regruta i VP-a Bratunačke brigade—uz pomoć drugih pripadnika MUP-a—kontrolisali su ukrcavanje u autobuse.¹⁹³⁴⁰ Tokom tog poslijepodneva, došao je Mladić i obratio se okupljenima i rekao da stanovnici mogu da izaberu da li će ostati ili otići, te da će najprije biti prevezene žene i djeca i da im se ništa loše neće desiti.¹⁹³⁴¹ Međutim, Vijeće napominje da je Mladić prije toga izrazio zadovoljstvo početkom operacije prevoza i dodao sljedeće: "[T]o je kapituliralo sve i predalo se, evakuirat' ćemo sve— ko hoće i ko neće."¹⁹³⁴² Tokom noći i sljedećeg dana, bosanski Muslimani koji su ostali u bazi UN-a bili su podvrgnuti brojnim incidentima fizičkog i seksualnog nasilja od strane snaga bosanskih Srba.¹⁹³⁴³

5700. Kako je operacija prevoza autobusima ušla u drugi dan, Radoslav Janković je izvijestio Živanovića da je prebačena otprilike trećina bosanskih Muslimana u Potočarima i procijenio da ih je ostalo oko 10.000.¹⁹³⁴⁴ Janković je uvjeravao Živanovića da se "posao [...] radi [...] punom parom".¹⁹³⁴⁵ Mladić se vratio u Potočare 13. jula i ponovo nadgledao proces ukrcavanja u autobuse.¹⁹³⁴⁶ Operacija prevoza nastavila se tokom cijelog dana i završena je u 20:00 sati.¹⁹³⁴⁷ Dok su autobusi išli ka teritoriji koju su držali bosanski Muslimani, pratnju su im obezbjeđivali pripadnici SJB-a ili VP-a Bratunačke brigade.¹⁹³⁴⁸ Na osnovu naređenja koje je izdato ranije u toku

¹⁹³³⁷ V. par. 5069–5070.

¹⁹³³⁸ V. par. 5080.

¹⁹³³⁹ V. par. 5093.

¹⁹³⁴⁰ V. par. 5099.

¹⁹³⁴¹ V. par. 5097.

¹⁹³⁴² V. par. 5100.

¹⁹³⁴³ V. par. 5077, 5095.

¹⁹³⁴⁴ P5366 (Presretnuti razgovor Jankovića, neidentifikovanog generala i neidentifikovane osobe, 13. juli 1995.), str. 1. [REDIGOVANO].

¹⁹³⁴⁵ P5366 (Presretnuti razgovor Jankovića, neidentifikovanog generala i neidentifikovane osobe, 13. juli 1995.), str. 1.

¹⁹³⁴⁶ V. par. 5100.

¹⁹³⁴⁷ V. par. 5098, 5107, 5125.

¹⁹³⁴⁸ V. par. 5104. Načelnik za obavještajne poslove Drinskog korpusa Kosorić takođe je bio u pratnji vozila. V. par. 5104.

dana,¹⁹³⁴⁹ pripadnici Bratunačke brigade regulisali su saobraćaj dok su autobusi prolazili kroz Bratunac na putu za Konjević Polje.¹⁹³⁵⁰ U periodu od 11. do 13. jula, do 30.000 žena i djece, bosanskih Muslimana, kao i starijih muškaraca prevezeno je autobusima iz Potočara na teritoriju koju su držali bosanski Muslimani.¹⁹³⁵¹

(B) Ubijanje muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana

5701. Vijeće podsjeća da je do poslijepodnevni sati 11. jula, kada su snage bosanskih Srba zauzele grad, ogromna većina vojno sposobnih muškaraca Srebrenice pješice pobjegla kroz šumu, strahujući da će biti ubijeni ako se priključe svojim porodicama na putu do Potočara.¹⁹³⁵² Iako je među okupljenima u Potočarima bilo nekoliko vojno sposobnih muškaraca, većinu bosanskih Muslimana koji su tamo bili okupljeni činile su žene, djeca i stariji muškarci.¹⁹³⁵³ U vrijeme kada su u noći 11. jula u hotelu "Fontana" održavani sastanci, snage bosanskih Srba su znale da je među bosanskim Muslimanima koji su i dalje išli iz Srebrenice ka Potočarima bilo najmanje 1.000 vojno sposobnih bosanskih Muslimana i očekivalo se da oni stignu u toku noći.¹⁹³⁵⁴ Kako će Vijeće detaljnije analizirati dolje u tekstu, snage bosanskih Srba su te iste večeri takođe počele da dobijaju informacije o formiranju i kretanju kolone muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁹³⁵⁵

5702. Vijeće podsjeća da je u razgovoru vođenom prije trećeg sastanka u hotelu "Fontana", koji je počeo sljedećeg jutra oko 10:00 sati, Popović rekao Momiru Nikoliću da će žene i djeca, bosanski Muslimani okupljeni u Potočarima, biti prebačeni na teritoriju koju drže bosanski Muslimani, dok će vojno sposobni muškarci biti odvojeni.¹⁹³⁵⁶ Popović je tada rekao Nikoliću da "sve balije treba pobiti".¹⁹³⁵⁷ Optuženi predočavanjem raznih argumenata pokušava pokazati zašto Vijeće Momira Nikolića ne treba da smatra vjerodostojnim svjedokom niti da se osloni na njegovo svjedočenje u vezi s izradom plana da se ubiju muškarci i dječaci, bosanski Muslimani, u Srebrenici.¹⁹³⁵⁸ U vezi s tim, Vijeće upućuje na svoju raniju diskusiju i zaključke u vezi s

¹⁹³⁴⁹ U toku dana, Bratunačkoj i Zvorničkoj brigadi naređeno je da regulišu saobraćaj na raskrsnicama za Konjević Polje kako bi se prioritet dao "autobusima za evakuaciju". V. par. 5088 (gdje se upućuje na dokazni predmet P4574).

¹⁹³⁵⁰ V. par. 5088, 5104.

¹⁹³⁵¹ V. par. 5101, 5108.

¹⁹³⁵² V. par. 5032–5033, 5036–5037.

¹⁹³⁵³ V. par. 5073.

¹⁹³⁵⁴ Momir Nikolić, T. 24613–24615 (13. februar 2012.). V. takođe P4202 (Zbirka dokumenata vezanih za video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), *e-court* str. 230–231; P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 1, na 01:13:55–01:14:27 (gdje se govori o očekivanom dolasku nove grupe bosanskih Muslimana tokom noći).

¹⁹³⁵⁵ V. par. 5157–5158. V. takođe par. 5731.

¹⁹³⁵⁶ V. par. 5049, 5066.

¹⁹³⁵⁷ V. par. 5049. Nikolić i Popović su takođe razgovarali o mogućim lokacijama gdje bi muškarci mogli biti zatočeni, a zatim pobijeni, uključujući Ciglanu i rudnik Sase. V. par. 5050.

¹⁹³⁵⁸ V. generalno Završni podnesak odbrane, par. 2451–2504.

pouzdanosti Nikolićevog svjedočenja po pitanju njegovog razgovora s Popovićem prije početka trećeg sastanka u hotelu "Fontana", te ih stoga neće ovdje ponavljati.¹⁹³⁵⁹

5703. Kada je počeo treći sastanak, Mladić je saopštio da će muškarci, bosanski Muslimani, starosti od 15 do 70 godina koji se nalaze u Potočarima biti podvrgnuti "trijaži".¹⁹³⁶⁰ Odmah poslije sastanka, Radoslav Janković je poslao Momira Nikolića u Potočare s instrukcijom da pronađe Duška Jevića, koji se već tamo nalazio, i da pomogne u odvajanju bosanskih Muslimana.¹⁹³⁶¹ Nakon što je 12. jula krenuo prvi konvoj, muškarci i dječaci, bosanski Muslimani, koji su sa svojim porodicama prilazili vozilima bili su odvajani od strane pripadnika snaga bosanskih Srba—uključujući pripadnike 10. diverzantskog odreda i 65. zaštitnog puka—koji su ih natjerali da svoje lične stvari, kao što su lične isprave i stvari od vrijednosti, ostave na gomili pored puta, a zatim su ih odveli u "bijelu kuću".¹⁹³⁶² Sektor za obavještajne poslove Uprave bezbjednosti Glavnog štaba obaviješten je o tom odvajanju kasnije tog poslijepodneva.¹⁹³⁶³

¹⁹³⁵⁹ V. par. 5048–5066.

¹⁹³⁶⁰ V. par. 5069. V. takođe par. 5111 (gdje se navodi kako je Mladić, kada je došao u Potočare, obavijestio Frankena i Ravea da će muškarci biti odvojeni i izvršena trijaža). Vijeće je već konstatovalo da je jedini kriterijum za odvajanje muškaraca u Potočarima bio taj da je neko bosanski Musliman. V. par. 5062, 5109–5113. Iako je Momir Nikolić pokušao provjeriti da li je u bazi UN-a 12. i 13. jula bilo vojnika, bosanskih Muslimana, nikakav daljnji napor nije uložan da se prilikom odvajanja napravi razlika između civila i vojnika. V. takođe par. 5112. Vijeće takođe podsjeća da su neki od zatočenika u Potočarima imali samo 12 ili 14 godina. V. par. 5109.

¹⁹³⁶¹ V. par. 5071. Optuženi tvrdi da činjenica da su i Blagojević i svjedok KW582, **[REDIGOVANO]**, posvjedočili da nisu znali da će ljudi koji su odvojeni biti ubijeni, govori u prilog tome da svjedočenje Momira Nikolića u vezi s planom za ubijanje nije vjerodostojno. Završni podnesak odbrane, par. 2460–2461. Imajući u vidu pojedinačne stavove oba ova svjedoka i učešće njihovih potčinjenih u raznim aspektima dolje opisane operacije, Vijeće primjećuje da su obojica imala motiv da negiraju da su bilo šta znala o tom planu. V. par. 5079, 5315. Osim toga, Vijeće napominje da je Blagojević ispoljio znatnu pristrasnost i evazivnost kada je zamoljen da pojasni čak i ona pitanja koja su bila periferna za njegovu ulogu u događajima u Srebrenici u julu 1995. V. Vidoje Blagojević, T. 45026, 45028–45032, 45035–45036 (12. decembar 2013.). Najzad, čak i da su svjedočenja i Blagojevića i svjedoka KW582 tačna, Vijeće smatra da činjenica da su obojica negirala da su u to vrijeme znala za plan ubijanja ne dokazuje da takav plan nije postojao.

¹⁹³⁶² V. par. 5095, 5110. Vijeće podsjeća da tim muškarcima nije bilo dozvoljeno da pakuje svoje stvari kada su se kasnije ukrcali u autobuse koji su išli za Bratunac i da su te stvari na gomilama zapaljene nakon što su svi oni u večernjim satima 13. jula otišli iz "bijele kuće". V. par. 5118–5119. Pozivajući se na svjedočenje dvojice svjedoka koji su izjavili da im nisu tražili da predaju lične isprave, optuženi tvrdi da "nema dokaza o sistematskom oduzimanju" tog materijala. Završni podnesak odbrane, par. 2511. Međutim, Vijeće podsjeća da su brojni svjedoci izjavili da su otprilike 30 do 40 metara od "bijele kuće" vidjeli gomile s ličnim stvarima, uključujući lične isprave, novac, novčanike, torbe, odjeću i druge vrijedne stvari koje su ležale duž puta. V. par. 5110. Osim toga, Vijeće napominje da su oba svjedoka na koje se optuženi poziva izjavila da nisu ni imala da predaju lične stvari. Ahmo Hasić, P353 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 1252; svjedok KDZ039, P3940 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 17315. Optuženi takođe tvrde da ne treba smatrati da spaljivanje ličnih stvari muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, koji su držani u "bijeloj kući" ukazuje na plan da se oni ubiju zato što je podjednako razumno izvesti zaključak da su sve stvari ostavljene u Potočarima zapaljene kada su bosanski Muslimani otišli. Završni podnesak odbrane, par. 2512. Međutim, Vijeću nisu predočeni dokazi da su lične isprave ili lične stvari bosanskih Muslimana koji su prevezeni u Kladanj zaplijenjene na isti način kao stvari muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, zatočenih u "bijeloj kući". Vijeće takođe primjećuje da je spaljivanje gomila sa ličnim ispravama i ličnim stvarima muškaraca i dječaka zatočenih u "bijeloj kući" izgleda bilo dovoljno neobično da natjera zamjenika komandanta Nizozemskog bataljona da lično provede istragu o tom incidentu, a jednog drugog oficira Nizozemskog bataljona da to fotografiše. P4175 (Izjava svjedoka Roberta Frankena od 15. januara 2012.), par. 100; P3948

5704. Vijeće je gore u tekstu već navelo kako su muškarci, bosanski Muslimani, odvojeni od svojih porodica bili zatočeni u "bijeloj kući" u pretrpanim uslovima i da su nisu dobijali ni hranu ni vodu.¹⁹³⁶⁴ Iako je tokom 12. i 13. jula odvojeno ukupno 600-700 muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, Vijeće podsjeća da su od poslijepodnevnih sati 12. jula, pa tokom cijelog sljedećeg dana, muškarce zatočene u "bijeloj kući" u grupama počeli izvoditi iz kuće i ukrcavati u autobuse za Bratunac.¹⁹³⁶⁵ Kada su ti autobusi stigli u Bratunac, muškarci, bosanski Muslimani, zatočeni su u podjednako pretrpanim uslovima na lokacijama po cijelom gradu i, iako je na nekim zatočeničkim punktovima podijeljeno nešto hrane i vode, to ni izbliza nije bilo dovoljno.¹⁹³⁶⁶

5705. Kako je Vijeće već navelo ranije u ovoj presudi, počev od noći 11. jula, snage bosanskih Srba su počele dobijati informacije o kretanju kolone muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su pokušavali stići do Tuzle, a VRS i MUP su počeli preduzimati zajedničke akcije kako bi ih blokirali.¹⁹³⁶⁷ Te noći, Kovač je poslao dodatne jedinice MUP-a na to područje, a 12. jula su pripadnici snaga MUP-a pod Borovčaninovom komandom raspoređeni duž puta Bratunac–Konjević Polje, priključivši se jedinicama VRS-a prisutnim na tom području.¹⁹³⁶⁸ Kolonu su pratile jedinice i MUP-a i VRS-a, a obavještajni podaci o kretanju kolone prenošeni su među pripadnicima snaga bosanskih Srba tokom 12. i 13. jula.¹⁹³⁶⁹ U ranim jutarnjim satima 13. jula, Mladić, Vasić,

(Izjava svjedoka Johannes Ruttana od 8. novembra 2011.), par. 66; P4183 (Fotografija zapaljenih ličnih stvari u Potočarima); P3961 (Fotografija zapaljenih ličnih stvari).

¹⁹³⁶³ P4388 (Izveštaj Drinskog korpusa Glavnom štabu VRS-a, 12. juli 1995.), str. 2.

¹⁹³⁶⁴ V. par. 5113. U vezi s tim, Vijeće napominje da argument optuženog da pretrpane uslove u kojima su muškarci i dječaci, bosanski Muslimani, držani u "bijeloj kući" ne treba shvatiti kao nešto što ukazuje na postojanje plana da se oni ubiju, pošto on tvrdi da se pretrpanost i oskudica podjednako mogu pripisati "haotičnim uslovima" koji su vladali u Potočarima. Završni podnesak odbrane, par. 2505–2506. Optuženi takođe tvrdi da je takvo postupanje proisteklo iz "negativnog odnosa prema muškarcima iz Srebrenice". Završni podnesak odbrane, par. 2505. Međutim, Vijeće će postojanje ili provođenje plana ubijanja ispitati u svjetlu ukupnih dokaza.

¹⁹³⁶⁵ V. par. 5098, 5109, 5117–5118.

¹⁹³⁶⁶ V. par. 5292–5295. Vijeću su predočeni dokazi o presretnutom razgovoru Mladića i Beare, vođenom 13. jula u 23:05 sati, u kojem je Mladić naredio Beari sljedeće: "Dobro, sve to reši. Reši neka ne fali hrane [...] Snadi se tamo de ima, da ne gladuju ljudi [...] Odlično. Samo radite i neka se nahrani sve. Mnogo je gladnih usta". D2682 (Presretnuti razgovor Ratka Mladića i "Ljube", 13. juli 1995.). Međutim, posebno imajući u vidu mnoštvo drugih presretnutih razgovora u kojima su sagovornici bosanski Srbi, uključujući Mladića, koristili izraz "Turci" za bosanske Muslimane uopšte, a eufemizam "paket" za zatočene muškarce, bosanske Muslimane, Vijeće smatra da nije razumno izvesti zaključak da je Mladić, kada je govorio da su "ljudi" gladni, govorio o zatočenicima, a ne o svojim vojnicima. V. npr. P5378 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.), str. 1, 3; P5366 (Presretnuti razgovor Jankovića, neidentifikovanog generala i neidentifikovane osobe, 13. juli 1995.); P5070 (Presretnuti razgovor majora Jokića i Badema, 14. juli 1995.). Vijeće takođe podsjeća da nema dokaza da je 14. jula ili bilo kojeg kasnijeg dana bila obezbijeđena hrana zatočenicima.

¹⁹³⁶⁷ V. par. 5158–5159.

¹⁹³⁶⁸ V. par. 5158, 5160.

¹⁹³⁶⁹ V. par. 5158–5159. V. npr. P6061 (Presretnuti razgovor, 12. juli 1995.); svjedok KDZ122, T. 26140–26141 (12. mart 2012.) (zatvorena sjednica); P5366 (Presretnuti razgovor Jankovića, neidentifikovanog generala i neidentifikovane osobe, 13. juli 1995.), str. 2 (Janković je odgovorio: "Trebali smo sinoć s onim plavim ići. Imaju, nešto rade, dobro ide."); P4946 (Presretnuti razgovor Krstića i Borovčanina, 13. juli 1995.) (što pokazuje saradnju između MUP-a i VRS-a).

Krstić, Popović i Pandurević sastali su se u Komandi Bratunačke brigade.¹⁹³⁷⁰ Poslije tog sastanka Mladić se sukobio s Popovićem ispred zgrade, psujući ga i insistirajući da "bude aktivniji".¹⁹³⁷¹ Tog dana su dodatne jedinice MUP-a pod Borovčaninovom komandom raspoređene kao pojačanje snagama koje su se nalazile duž puta Bratunac–Konjević Polje.¹⁹³⁷² Praćenje pokreta kolone ostalo je prioritetan zadatak snaga bosanskih Srba tokom 13. jula budući da je Glavni štab tražio informacije od Drinskog korpusa.¹⁹³⁷³

5706. Snage bosanskih Srba su od 12. jula ujutru žestoko granatirale kolonu.¹⁹³⁷⁴ Napadi na kolonu nastavljeni su tokom cijelog dana sve do jutarnjih sati 13. jula pa je uslijed toga kod raskrsnice za Konjević Polje opkoljena jedna velika grupa muškaraca iz kolone.¹⁹³⁷⁵ Vijeće podsjeća da su snage bosanskih Srba tada počele koristiti megafon i pozivati ljude iz kolone koji su bili sakriveni u šumi da se predaju.¹⁹³⁷⁶ Veliki broj muškaraca, bosanskih Muslimana, počeo je da se predaje ili je bio zarobljen duž puta Bratunac–Konjević Polje i Konjević Polje–Nova Kasaba, gdje su bile raspoređene razne jedinice VRS-a i MUP-a.¹⁹³⁷⁷ Od tih muškaraca su prilikom predaje tražili da ostave svoje stvari, uključujući lične isprave.¹⁹³⁷⁸ Vijeće smatra da je to indikacija da su ti ljudi bili predodređeni za pogubljenje.

5707. Dana 13. jula, oko 1.500-2.000 muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočeno je na sve tri sljedeće lokacije: na raskrsnici za Konjević Polje,¹⁹³⁷⁹ livadi u Sandićima i fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi.¹⁹³⁸⁰ Na svim tim lokacijama stražarili su pripadnici snaga bosanskih Srba, odnosno pripadnici specijalnih jedinica MUP-a pod Borovčaninovom komandom, kao i pripadnici VP-a 65.

¹⁹³⁷⁰ Momir Nikolić, T. 24651 (14. februar 2012.).

¹⁹³⁷¹ Svjedok KW582, D4291 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 3529. Mladić je tog jutra ostao u Bratuncu. V. P4824 (Sažetak presretnutog razgovora, 13. juli 1995.) (gdje je zabilježeno da je Mladić bio u Bratuncu 13. jula od 10:15 sati).

¹⁹³⁷² V. par. 5161.

¹⁹³⁷³ V. P5366 (Presretnuti razgovor Jankovića, neidentifikovanog generala i neidentifikovane osobe, 13. juli 1995.), str. 1–2; Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6298, 6716–6718; P5276 (Presretnuti razgovor dežurnog oficira na Zlataru i dežurnog oficira na Bademu, 12. juli 1995.). V. takođe par. 5159.

¹⁹³⁷⁴ V. par. 5162.

¹⁹³⁷⁵ V. par. 5162.

¹⁹³⁷⁶ V. par. 5163–5165, 5171.

¹⁹³⁷⁷ V. par. 5106, 5166 (gdje se govori o ljudima zatočenim na raskrsnici za Konjević Polje, fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi i livadi u Sandićima 13. jula).

¹⁹³⁷⁸ V. par. 5168, 5172, 5174–5176.

¹⁹³⁷⁹ Iz Konjević Polja, razne grupe muškaraca, bosanskih Muslimana, odvedene su u pravcu Nove Kasabe. V. par. 5168, 5182. U jednom trenutku tokom tog poslijepodneva, pripadnici snaga bosanskih Srba, uključujući najmanje jednog pripadnika SJB-a Bratunac, pogubili su grupu od 15 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili zarobljeni ili koji su se predali na području raskrsnice za Konjević Polje. V. par. 5189–5205.

¹⁹³⁸⁰ V. par. 5166, 5176.

zaštitnog puka.¹⁹³⁸¹ Mladić je poslijepodne i večernje sate 13. jula proveo u obilasku raznih lokacija zatočenja i razgovoru sa zatočenicima, koje je uvjeravao da će biti razmijenjeni.¹⁹³⁸² Međutim, kada je Momir Nikolić upitao Mladića šta će biti sa zatočenicima, Mladić je prevukao rukom preko struka i osmjehnuo se.¹⁹³⁸³

5708. Kasno poslijepodne i uveče 13. jula, u skladu s Tolimirovim prijedlozima da zatočeničke treba prebaciti i smjestiti u "zatvorene prostorije ili na prostore koji su zaštićeni od osmatranja",¹⁹³⁸⁴ zatočeničke su sklonili s livade u Sandićima i fudbalskog igrališta u Novoj Kasabi i odveli ih ili u skladište u Kravici ili kamionima i autobusima u grad Bratunac, gdje su tokom noći bili zatočeni na raznim lokacijama.¹⁹³⁸⁵ Kada su neki od zatočenika na fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi pokušali uzeti svoje stvari koje su se nalazile na ulazu na igralište, rečeno im je da im one više neće biti potrebne.¹⁹³⁸⁶ Počev od kasnog poslijepodneva i tokom cijele noći, pripadnici snaga bosanskih Srba—uključujući pripadnike 3. Skelanskog voda¹⁹³⁸⁷—ubili su između 755 i 1.016 bosanskih Muslimana u skladištu u Kravici.¹⁹³⁸⁸

5709. Vijeće takođe napominje da je te večeri Mladić izdao naređenje kojim se prihvataju preostali Tolimirovi prijedlozi, čiji je cilj bio da se "svim nepozvanim licima" zabrani pristup tom području.¹⁹³⁸⁹ Dok je trajalo ubijanje u skladištu u Kravici, autobusi puni muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, iz Potočara, kao i onih koji su bili zatočeni na livadi u Sandićima i na fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi, počeli su pristizati u Bratunac; po dolasku, muškarce, bosanske Muslimane, držali su na raznim lokacijama i u autobusima parkiranim po cijelom

¹⁹³⁸¹ V. par. 5166, 5175, 5181, 5184. Vijeće napominje da dokazi takođe ukazuju na to da su 5. inženjerski bataljon i Vojna policija Zvornik bili prisutni na raskrsnici za Konjević Polje u periodu od 4. do 16. jula 1995., ali da nema dokaza da su te jedinice učestvovala u čuvanju zarobljenika zatočenih na navedene tri lokacije 12. i 13. jula. V. par. 5167.

¹⁹³⁸² V. par. 5170, 5179, 5186. V. takođe D3720 (Izjava svjedoka Petra Salapure od 17. juna 2013.), str. 6–8; Petar Salapura, T. 40273, 40296–40301 (24. jun 2013.); P4201 (Ažurirani video-snimak prikazan na suđenju u vezi sa Srebrenicom), Dio 3 na 00:01:40 do 00:02:40; P4163 (Izveštaj UNMO-a, 14. juli 1995.), par. 6 (u kojem se navodi da je Mladić odgovorio da će doći u Potočare 14. jula).

¹⁹³⁸³ V. par. 5170.

¹⁹³⁸⁴ V. par. 5184.

¹⁹³⁸⁵ V. par. 5180, 5292–5293. Nakon što su ostali zatočenički otišli s livade u Sandićima, pripadnici Jahorinskih regruta ubili su 10-15 muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su tu ostali. V. par. 5288–5291.

¹⁹³⁸⁶ V. par. 5187.

¹⁹³⁸⁷ V. par. 5227. Pripadnici Bratunačke brigade su takođe bili prisutni u skladištu u Kravici prije strijeljanja; pripadnici 10. diverzantskog odreda došli su nakon strijeljanja i jedan je ubacio dvije ručne granate u skladište. V. par. 5227, 5233.

¹⁹³⁸⁸ V. par. 5227–5234, 5286.

¹⁹³⁸⁹ V. P4407 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 13. juli 1995.), par. 1. Vijeće ima u vidu tvrdnju optuženog da je to bila "standardna procedura", te da stoga "ne ukazuje na postojanje plana ili priprema za pogubljenje" zatočenika. Završni podnesak odbrane, par. 2515–2516. Međutim, Vijeće će Mladićevo naređenje i Tolimirove prijedloge razmotriti u svjetlu svih drugih dokaza.

gradu.¹⁹³⁹⁰ Na tim lokacijama, zatočenike su čuvali pripadnici VP-a Bratunačke brigade, kao i pripadnici MUP-a.¹⁹³⁹¹

5710. Prisustvo autobusa po cijelom gradu izazvalo je zabrinutost stanovnika Bratunca; kada je jedan oficir Bratunačke brigade pitao Bearu zašto se zatočeni muškarci odmah ne odvoze dalje, Beara je odgovorio da nema dovoljno vozila za njihov transport dok se ne završi s prevozom žena i djece, bosanskih Muslimana.¹⁹³⁹² Te večeri, Deronjić se požalio Beari na prisustvo zatočenika u Bratuncu.¹⁹³⁹³ Srbislav Davidović je u svom svjedočenju izjavio da je veče prije nego što su autobusi napustili Bratunac u gradu Bratuncu sreo Deronjića i pitao ga za prisustvo autobusa.¹⁹³⁹⁴ Prema Davidovićevim riječima, Deronjić je odgovorio da je za prisustvo autobusa odgovoran Rajko Đukić iz Milića; Davidović je zatim zatražio od Deronjića da "svojim tim linijama" razgovara s optuženim kako bi obezbijedio da se autobusi izmjeste.¹⁹³⁹⁵ Deronjić je zaista razgovarao preko telefona s optuženim otprilike u 20:00 sati.¹⁹³⁹⁶ Optuženi je pitao Deronjića: "Kol'ko hiljada?", a Deronjić je odgovorio: "Okolo dvije za sad [...], ali biće još u toku noći."¹⁹³⁹⁷ Optuženi je tada rekao Deronjiću da "sva roba mora biti smještena u magacine prije dvanaest sutra", a zatim je precizirao "ne u magacine tu, nego negdje drugdje".¹⁹³⁹⁸ Vijeće zaključuje da se razgovor između optuženog i

¹⁹³⁹⁰ V. par. 5292–5293.

¹⁹³⁹¹ V. par. 5293. Od večernjih sati 12. jula do jutarnjih sati 14. jula, kada je većina muškaraca, bosanskih Muslimana, zatočenih u Bratuncu prevezena u Zvornik, snage bosanskih Srba ubile su najmanje 51 bosanskog Muslimana koji su se nalazili u školi "Vuk Karadžić" ili oko nje, uključujući jednog koji je izveden iz autobusa parkiranog ispred škole. V. par. 5298–5303, 5305–5306.

¹⁹³⁹² Zlatan Čelanović, P377 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6628–6629, 6638–6641.

¹⁹³⁹³ D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 35–36. V. takođe Zlatan Čelanović, P377 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 6639–6640 (gdje navodi kako je u razgovoru s Bearom izrazio svoju zabrinutost).

¹⁹³⁹⁴ Srbislav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9216; Srbislav Davidović, T. 24415, 24437 (9. februar 2012.) (gdje je svjedok naveo da je u to vrijeme šest autobusa bilo parkirano ispred zgrade opštine).

¹⁹³⁹⁵ Srbislav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9217; Srbislav Davidović, T. 24415–24416, 24452–24453 (9. februar 2012.) (gdje je svjedok rekao da je Deronjić izjavio da im "smješta" Rajko Đukić i da je Davidović tražio od Deronjića da razgovara sa "predsjednikom" ili "vrh[om] stranke i vlade", a Davidović je kasnije priznao da je to bio optuženi). Vijeće napominje da, iako je Davidović izjavio da je do tog susreta s Deronjićem došlo 12. jula, imajući u vidu činjenicu da su autobusi otišli iz Bratunca u jutarnjim satima 14. jula, ipak smatra da je Davidovićev razgovor s Deronjićem morao biti vođen 13. jula. V. Srbislav Davidović, P4100 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 9216; Srbislav Davidović, T. 24415–24416 (9. februar 2012.).

¹⁹³⁹⁶ V. par. 5311. Optuženi priznaje da je taj telefonski razgovor vođen i da ga je Deronjić obavijestio o velikom broju zatočenika u Bratuncu.. V. Završni podnesak odbrane, povjerljivo, par. 3025–3026.

¹⁹³⁹⁷ V. par. 5311.

¹⁹³⁹⁸ V. par. 5311. V. takođe P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 93; Milenko Katanić, T. 24495–24496 (10. februar 2012.) (gdje je napomenuo da Deronjić, koji je želio da prebaci zatočenike u Zvornik, nije mogao nametnuti svoju volju Beari).

Deronjića odnosio na smještaj muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su tada držani u autobusima i u zatočeničkim objektima u Bratuncu.¹⁹³⁹⁹

5711. Otprilike u to isto vrijeme, Mladićevo naređenje da se veliki broj bosanskih Muslimana zatočenih u Bratuncu prebaci u Zvornik, gdje su trebali biti zatočeni i na kraju strijeljani, prenijeli su pripadnici organa bezbjednosti VRS-a duž lanca komandovanja.¹⁹⁴⁰⁰ Vijeće posebno napominje da je Momir Nikolić lično prenio tu poruku Dragi Nikoliću.¹⁹⁴⁰¹ Otprilike u 21:00 sat, predstavnici javnog komunalnog preduzeća i jedinice Civilne zaštite iz Bratunca odvojeno su pozvani u štab SDS-a u Bratuncu, gdje se svaki od njih sastao s Bearom, odnosno Deronjićem, kao i s dvojicom uniformisanih oficira VRS-a koje nisu poznavali.¹⁹⁴⁰² Od obojice ljudi iz Bratunca zatraženo je da obezbijede opremu za odvoženje velikog broja tijela iz skladišta u Kravici i njihovo pokopavanje na nekom drugom mjestu.¹⁹⁴⁰³ Na kraju je postignut dogovor o uklanjanju i pokopavanju tijela iz Kravice i taj proces je počeo sljedećeg jutra.¹⁹⁴⁰⁴

5712. U ranim jutarnjim satima 14. jula, neposredno poslije ponoći, Momir Nikolić je odvezao Bearu iz hotela "Fontana" u štab SDS-a u Bratuncu, gdje se Beara sastao s Deronjićem i Vasićem.¹⁹⁴⁰⁵ Beara i Deronjić su se raspravljali oko toga gdje treba pogubiti muškarce, bosanske Muslimane, pošto je Beara insistirao na tome da ima instrukcije svog "šefa" da zatočeniци ostanu u Bratuncu, a Deronjić je uzvratio da je optuženi njemu naložio da se svi zatočeniци u Bratuncu prebace u Zvornik.¹⁹⁴⁰⁶ Na kraju, Beara i Deronjić su se saglasili da se zatočeniци zaista i prebace u

¹⁹³⁹⁹ Tužilaštvo tvrdi da je optuženi koristio izraz "roba" misleći na zatočeničike u Bratuncu, pokušavajući da sakrije naređenje da se oni prebace u zatočeničke objekte u Zvorniku, te da to pokazuje da su njegove namjere bile "zle". Završni podnesak tužilaštva, par. 961, 964. Optuženi ne osporava da je pod izrazom "roba" podrazumijevao zatočeničike u Bratuncu, ali tvrdi da u snimljenom razgovoru ništa ne ukazuje na to da je bio obaviješten o planu da se zatočeniци ubiju; to samo ukazuje na to da je bio obaviješten o velikom broju zatočeničika u Bratuncu. Završni podnesak odbrane, povjerljivo, par. 3025–3027. Vijeće će se namjerom optuženog baviti u odjeljku o njegovoj individualnoj krivičnoj odgovornosti dolje u tekstu. V. par. 5805.

¹⁹⁴⁰⁰ V. par. 5309–5310. Vijeće podsjeća da je Drago Nikolić rekao Obrenoviću da su Beara i Popović zaduženi za taj zadatak. V. fusnota 18008.

¹⁹⁴⁰¹ V. par. 5310.

¹⁹⁴⁰² V. par. 5241–5242.

¹⁹⁴⁰³ V. par. 5241–5242.

¹⁹⁴⁰⁴ V. par. 5241–5246. Jednom od tih lica konkretno je rečeno za ubijanje u skladištu u Kravici do kojeg je došlo ranije tog poslijepodneva ili večeri. V. par. 5242. Pripadnici Bratunačke i Zvorničke brigade, kao i osoblje komunalnog preduzeća "Rad" i Civilne zaštite Bratunac, učestvovali su u pokopavanju lica ubijenih u skladištu u Kravici. V. par. 5248–5249.

¹⁹⁴⁰⁵ V. par. 5312.

¹⁹⁴⁰⁶ V. par. 5312. Vijeću su predočeni dokazi da su i druge lokacije bile predložene kao moguća mjesta zatočenja. Te večeri u 22:30 sati, Tolimir je poslao dopis Glavnom štabu i Gveri, lično ga obavijestivši da je, u slučaju da Gvero nije uspio pronaći odgovarajući smještaj, dogovoren prostor u Sjemeču za smještaj 800 zatočeničika iz Srebrenice. P4769 (Depeša I. podrinjske lake pješadijske brigade, 13. juli 1995.). Na kraju, zatočeniци nisu dovedeni u Sjemeč. Dušan Janc, T. 26976 (27. mart 2012.). Isto tako, Tolimir je 12. jula naložio Istočnobosanskom korpusu da u logoru Batković pripremi smještaj za 1.000-1.200 zatočeničika, bosanskih Muslimana; kada očekivani zatočeniци do sljedećeg dana nisu stigli, Todorović se ponovo konsultovao s Tolimirom, koji mu je rekao da se od tog zadatka odustalo i da treba prestati sa pripremama. V. par. 5449.

Zvornik.¹⁹⁴⁰⁷ Deronjić je zatim zatražio jednog vozača i jednog pratioca kako bi tog dana otišao na Pale.¹⁹⁴⁰⁸ Poslije tog sastanka, počelo se s prebacivanjem jednog dijela zatočenika koji su držani u gradu Bratuncu na prvu od četiri lokacije zatočenja u Zvorniku, gdje su pripadnici VP-a Zvorničke brigade čekali na njihov dolazak.¹⁹⁴⁰⁹

5713. Vijeće konstatuje da su pripadnici organa bezbjednosti na svim komandnim nivoima VRS-a odigrali važnu ulogu u organizovanju logistike zatočenja, ubijanja i kasnijeg pokopavanja zatočenika u Zvorniku. Ujutro 14. jula, Popović, Beara i Drago Nikolić su se sastali u kasarni preduzeća "Standard" u Zvorniku.¹⁹⁴¹⁰ Poslije tog sastanka, shodno Bearinom naređenju, Popović je—uz pomoć Momira Nikolića—organizovao konvoj za prevoz preostalih muškaraca, bosanskih Muslimana, iz Bratunca u zgrade u Zvorniku koje su bile određene za njihovo zatočenje.¹⁹⁴¹¹ Dok su Drago Nikolić i Mane Đurić čekali na konvoj u hotelu "Vidikovac", pripadnici VP-a Bratunačke brigade, MUP-a Bratunac, kao i drugi pripadnici snaga bosanskih Srba, sprovodili su autobuse u kojima su muškarci, bosanski Muslimani, voženi za Zvornik.¹⁹⁴¹²

5714. Kako je detaljnije opisano dolje u tekstu, Beara, Popović i Drago Nikolić su u periodu od 14. do 16. jula nadzirali tok operacije na više lokacija zatočenja i ubijanja na području Zvornika. U toku ta tri dana, pripadnici snaga bosanskih Srba odvodili su muškarce, bosanske Muslimane, na obližnje lokacije—livadu u Orahovcu, branu kod Petkovaca, na obalu Drine kod Kozluka i na Vojnu ekonomiju Branjevo—i ubijali ih. Na svakoj od tih lokacija, bosanske Muslimane su strijeljali ili pripadnici istih jedinica koje su ih držale u zatočenju ili su uz pomoć resursa tih jedinica transportovani na mjesto pogubljenja.¹⁹⁴¹³

5715. Vijeću su predloženi dokazi da je tokom neformalnog informativnog sastanka s oficirima VRS-a, održanog 14. jula u kasarni preduzeća "Standard" u prisustvu predstavnika opštinskih organa,¹⁹⁴¹⁴ jedan oficir VRS-a koji se predstavio kao Beara¹⁹⁴¹⁵ istakao da VRS ima mnogo

¹⁹⁴⁰⁷ V. par. 5312.

¹⁹⁴⁰⁸ D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 37 (gdje je takođe izjavio da je Deronjiću ponudio usluge svog vozača).

¹⁹⁴⁰⁹ V. par. 5313, 5319–5320.

¹⁹⁴¹⁰ V. par. 5314. Poslije tog sastanka, Beara i Popović su se vratili u Bratunac. V. par. 5314.

¹⁹⁴¹¹ V. par. 5313–5315.

¹⁹⁴¹² V. par. 5315–5316.

¹⁹⁴¹³ V. par. 5335, 5367–5368, 5395–5397, 5427.

¹⁹⁴¹⁴ Iako se svjedok KDZ320 nije mogao sjetiti tačnog datuma tog referisanja, izjavio je da je primio telefonski poziv i da je pozvan da dođe u kasarnu u preduzeću "Standard". V. svjedok KDZ320, P4990 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7941; svjedok KDZ320, P4989 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 8011 (pod pečatom); svjedok KDZ320, T. 28083 (25. april 2012.). **[REDIGOVANO]**.

¹⁹⁴¹⁵ Svjedok KDZ320, P4990 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7941. Svjedok KDZ320 je potvrdio da prije toga nikada nije vidio Bearu. Svjedok KDZ320, P4989 (Transkript iz predmeta *Tužilac*

zatočenika na raznim lokacijama u opštini Zvornik, da VRS mora da ih se "riješ[i]" i da očekuje pomoć opštine.¹⁹⁴¹⁶ Beara je takođe rekao da je to naređenje poteklo od "dvojice predsjednika".¹⁹⁴¹⁷

5716. Vijeće je konstatovalo da je Popović 14. jula bio na čelu grupe autobusa od hotela "Vidikovac" do škole u Orahovcu, gdje je Drago Nikolić tog dana koordinirao događaje.¹⁹⁴¹⁸ Beara je kasnije toga dana takođe došao u Orahovac,¹⁹⁴¹⁹ te su i on i Drago Nikolić bili prisutni u školi u Petkovicima neposredno prije nego što je tamo počelo strijeljanje.¹⁹⁴²⁰ U školi u Ročeviću, Popović i Jasikovac su toga dana nadgledali zatočenje muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁹⁴²¹ U međuvremenu, pripadnici snaga bosanskih Srba – uključujući pripadnike 1. 4. i 6. bataljona Zvorničke brigade, kao i pripadnike Bratunačke brigade i njenog bataljona Vojne policije – raspoređeni su u škole u Orahovcu, Petkovicima, Ročeviću i Kuli, gdje su učestvovali u zatočenju muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su stigli iz Bratunca.¹⁹⁴²² Muškarci, bosanski Muslimani, držani su u tim školama u sličnim pretrpanim uslovima kao što je to bio slučaj u Potočarima i Bratuncu i takođe nisu dobijali dovoljno hrane i vode.¹⁹⁴²³

5717. Te noći, Glavni štab je pokušao stupiti u kontakt s Bearom.¹⁹⁴²⁴ Kada su Beara i Jokić razgovarali 14. jula u 21:02 sata, Jokić je rekao Beari da pozove Glavni štab jer "[i]ma ogromi[h] problema. Pa, sa ljudima, ovaj, pa sa paketom."¹⁹⁴²⁵ Imajući u vidu tadašnje okolnosti, Vijeće

protiv Popovića i drugih), T. 8004 (pod pečatom). V. takođe svjedok KDZ320, P4990 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 8015.

¹⁹⁴¹⁶ Svjedok KDZ320, P4990 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7941–7942, 7944, 8013 (gdje je takođe objasnio da je pomoć opštine podrazumijevala pokopavanje tijela i da je opština morala da obezbijedi pomoć u vidu opreme i mašina iz opštinskih komunalnih službi). Beara je dodao da je zadužen za kasarnu. Svjedok KDZ320, P4990 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7942.

¹⁹⁴¹⁷ Svjedok KDZ320, P4990 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 7944. **[REDIGOVANO]**.

¹⁹⁴¹⁸ V. par. 5315, 5326, 5330. Vijeću su takođe predočeni dokazi da je Jasikovac rukovodio transportom zatočenika iz škole u Orahovcu do mjesta pogubljenja 14. jula. V. par. 5329.

¹⁹⁴¹⁹ V. par. 5326.

¹⁹⁴²⁰ V. par. 5363–5365.

¹⁹⁴²¹ V. par. 5385, 5392.

¹⁹⁴²² V. par. 5319, 5357, 5386, 5416. Pripadnici čete VP-a Zvorničke brigade bili su raspoređeni u školi u Orahovcu od prethodne večeri, kada su počeli stizati zatočenici, bosanski Muslimani. V. par. 5319.

¹⁹⁴²³ V. par. 5324, 5361, 5387, 5419–5420.

¹⁹⁴²⁴ Vijeće podsjeća da je 14. jula između 18:00 i 19:00 sati, po nalogu Dragana Jokića, tadašnji dežurni oficir Zvorničke brigade Marko Milošević otišao u školu u Petkovicima da Beari prenese naređenje da se javi svojoj komandi. V. par. 5363.

¹⁹⁴²⁵ P5070 (Presretnuti razgovor majora Jokića i Badema, 14. juli 1995.). V. Richard Butler, T. 27567–27568 (18. april 2012.). Jokić je Beari rekao sljedeće: "Bili smo zajedno, gospodine pukovniče. 155-ti je vas nazv'o da se javite hitno k njemu"; "155-ti. To je gore, ovaj, viša kuća, nazovite pa čete, imate, da ne govorim ovako"; "Molim? Nazovite gore 155-og u višu kuću i eto tako. Dobro, šefe." P5070 (Presretnuti razgovor majora Jokića i Badema, 14. juli 1995.). V. Richard Butler, T. 27568 (18. april 2012.) (gdje je svjedok izjavio da se lokal 155 odnosio na telefonsku liniju u operativnom centru Glavnog štaba VRS-a). Vijeće zaključuje, na osnovu informacija koje se pominju tokom razgovora i pomoću kojih se može utvrditi identitet, kao i na osnovu sadržine samog razgovora, da je Beara bio učesnik u tom razgovoru.

zaključuje da se izraz "paket" odnosio na muškarce, bosanske Muslimane, koje su razni pripadnici snaga bosanskih Srba u to vrijeme držali u Zvorniku.¹⁹⁴²⁶

5718. Nadalje, Vijeće podsjeća da je u ranim jutarnjim satima 15. jula Srećka Aćimovića telefonom pozvao Drago Nikolić, koji je rekao da je "odozgo" došlo naređenje da se rasporede vojnici iz 2. bataljona Zvorničke brigade i da se to naređenje mora sprovesti.¹⁹⁴²⁷ Kasnije tog jutra, Popović se u školi u Ročeviću sastao s komandantom 2. bataljona, vikao na njega što nije doveo vojnike kao što mu je naređeno i prijetio mu da će odgovarati za neizvršenje naređenja.¹⁹⁴²⁸

5719. U međuvremenu, Beara je iz kancelarije Drage Nikolića u kasarni u preduzeću "Standard" kontaktirao Drinski korpus i pokušao da obezbijedi još vojnika koji bi učestvovali u ubijanju.¹⁹⁴²⁹ Beara je prvo kontaktirao Živanovića, s kojim je razgovarao o odbijanju komandanta Višegradske brigade da izvrši naređenje i pošalje jedan vod na navedenu lokaciju u skladu s naređenjem "komandanta".¹⁹⁴³⁰ Beara je zatražio od Živanovića da naredi Furtuli da se povinuje, ali je Živanović uputio Bearu na Krstića, koji je bio preuzeo dužnost komandanta Drinskog korpusa.¹⁹⁴³¹ Poslije toga, Beara je pozvao Krstića, objasnio mu da Furtula nije izvršio naređenje "šefa" i zatražio od Krstića 30 do 50 ljudi, dodavši da "[i]ma još 3.500 'paketa' koje moram da razdijelim, a nemam rješenja".¹⁹⁴³² Krstić je najprije predložio da se upotrebe pripadnici Bratunačke

¹⁹⁴²⁶ [REDIGOVANO]. Jokić, koji je 15. jula bio dežurni operativni oficir u komandi Zvorničke brigade, rekao je da mu je Popović naložio da ne vodi evidenciju o aktivnostima u vezi s operacijom ubijanja niti da preko radio-veze o tome govori. [REDIGOVANO].

¹⁹⁴²⁷ V. par. 5388–5389. Drago Nikolić je nekoliko sati kasnije ponovo nazvao i rekao komandantu da, ako ne može da sastavi grupu, onda on sam sa svojim saradnicima treba izvršiti pogubljenje. V. par. 5389.

¹⁹⁴²⁸ V. par. 5390. Vijeće podsjeća da je Popović zvao i dežurnog oficira Zvorničke brigade i tražio da se u Ročeviću odmah upute vozila, kao i Trbić ili Jasikovac. V. par. 5390.

¹⁹⁴²⁹ Beara je tada bio u kasarni u preduzeću "Standard". V. P5072 (Presretnuti razgovor pukovnika Beare i neidentifikovane osobe, 15. juli 1995.); P6698 (Presretnuti razgovor pukovnika Beare i neidentifikovane osobe, 15. juli 1995.), str. 1; Richard Butler, T. 27575 (18. april 2012.) (gdje je svjedok izjavio da je lokal 139 bio lokal Drage Nikolića u kancelariji oficira za bezbjednost Zvorničke brigade).

¹⁹⁴³⁰ P5073 (Presretnuti razgovor generala Živanovića i pukovnika Beare, 15. juli 1995.); P6698 (Presretnuti razgovor pukovnika Beare i neidentifikovane osobe, 15. juli 1995.), str. 1; P6699 (Presretnuti razgovor generala Živanovića i pukovnika Beare, 15. juli 1995.), str. 1. V. Richard Butler, T. 27576–27577 (18. april 2012.).

¹⁹⁴³¹ P5073 (Presretnuti razgovor generala Živanovića i pukovnika Beare, 15. juli 1995.); P6698 (Presretnuti razgovor pukovnika Beare i neidentifikovane osobe, 15. juli 1995.), str. 2; P6699 (Presretnuti razgovor generala Živanovića i pukovnika Beare, 15. juli 1995.), str. 1–2. V. Richard Butler, T. 27576–27577 (18. april 2012.).

¹⁹⁴³² P5074 (Presretnuti razgovor pukovnika Beare i generala Krstića, 15. juli 1995.); P5306 (Presretnuti razgovor pukovnika Beare i generala Krstića, 15. juli 1995.), str. 1–2, 4–5; P5308 (Presretnuti razgovor pukovnika Beare i generala Krstića, 15. juli 1995.). V. takođe Richard Butler, T. 27578–27579 (18. april 2012.). Vijeće napominje da je Krstić, uprkos tome što mu je predočen ovaj presretnuti razgovor, negirao da je vodio bilo kakav razgovor s Bearom u periodu od 13. do 17. jula 1995. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6725–6726. Međutim, imajući u vidu suprotne dokaze koji su gore navedeni, kao i to da je Krstić svjedočio na sopstvenom suđenju i činjenicu da je taj razgovor bio od suštinske važnosti u pogledu njegove odgovornosti za zločine za koje se teretio, Vijeće ne vjeruje u Krstićevu tvrdnju da on nije bio sagovornik u tom razgovoru.

brigade ili MUP-a, ali je na kraju rekao: "Jebi ga, vidjet' ću šta mogu".¹⁹⁴³³ Beara je dodao da Krstić treba poslati te ljude kod Drage Nikolića.¹⁹⁴³⁴

5720. Dana 16. jula u 11:11 sati, presretnut je razgovor koji je Beara vodio sa Slobodanom Cerovićem iz Drinskog korpusa, koji je pomenuo da "ima instrukcije od veće [...] da se izvrši trijaž [zarobljenih]".¹⁹⁴³⁵ Na Bearin zahtjev, Popović je tog jutra otišao u školu u Kuli; obojica su bili prisutni dok su zatočenici transportovani na Vojnu ekonomiju Branjevo radi pogubljenja.¹⁹⁴³⁶ Vijeću su predloženi dokazi o Popovićevom učešću u organizovanju i koordiniranju transporta zatočenika iz škole u Kuli na Vojnu ekonomiju Branjevo budući da je on tog poslijepodneva pokušao nabaviti gorivo.¹⁹⁴³⁷

5721. U međuvremenu, shodno Bearinom naređenju, pripadnici 10. diverzantskog odreda stacionirani u Dragaševcu javili su se u kasarnu u preduzeću "Standard", a potom su ih jedan "potpukovnik" i dvojica vojnih policajaca povelili ka Vojnoj ekonomiji Branjevo.¹⁹⁴³⁸ Po dolasku na ekonomiju, vojnicima je naređeno da pobiju zatočenike koji su trebali stići za nekoliko minuta.¹⁹⁴³⁹ Ubrzo poslije toga, počeli su stizati autobusi puni muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su prije toga držani u školi u Kuli; oni su nakon toga pogubljeni.¹⁹⁴⁴⁰

5722. Nekoliko sati kasnije, pomenuti potpukovnik je naredio vojnicima prisutnim na ekonomiji da pogube 500 muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, koji su bili zatočeni u obližnjem Domu kulture u Pilici.¹⁹⁴⁴¹ Beara i Popović su se nalazili u kafiću preko puta Doma kulture u Pilici, gdje je Beara čestitao vojnicima koji su upravo izvršili pogubljenja u Domu kulture.¹⁹⁴⁴² U telefonskom razgovoru iz kasarne u preduzeću "Standard" te večeri u 21:16 sati, Popović je rekao da je "pos'o [...] završio, završio [...] sve" i da će se sljedećeg dana vratiti u

¹⁹⁴³³ P5074 (Presretnuti razgovor pukovnika Beare i generala Krstića, 15. juli 1995.).

¹⁹⁴³⁴ P5074 (Presretnuti razgovor pukovnika Beare i generala Krstića, 15. juli 1995.). V. Richard Butler, T. 27579 (18. april 2012.).

¹⁹⁴³⁵ V. par. 5426.

¹⁹⁴³⁶ V. par. 5426. Drago Nikolić je do tada već organizovao gorivo "za odvoz ljudstva na Kulu" i municiju za 1. bataljon. P4585 (Bilježnica dežurnog oficira Zvorničke brigade, 29. maj-27. juli 1995.), *e-court* str. 72. Vijeće podsjeća da su pripadnici 1. bataljona Zvorničke brigade toga dana čuvali zatočenike u školi u Kuli. V. par. 5416.

¹⁹⁴³⁷ V. par. 5426, fusnota 18511. Vijeću su takođe predloženi dokazi koji ukazuju na to da je Glavni štab takođe učestvovao u nabavci tog goriva. P5312 (Presretnuti razgovor majora Baševića i neidentifikovane osobe, 16. juli 1995.) (gdje se upućuje na to da je on ranije toga dana razgovarao s Miletićem o gorivu).

¹⁹⁴³⁸ V. par. 5427–5428. Vijeće podsjeća da je Dragomir Pećanac iz Obavještajne uprave Glavnog štaba bio u Dragaševcu kad su pripadnici 10. diverzantskog odreda otišli. V. par. 5428.

¹⁹⁴³⁹ V. par. 5430.

¹⁹⁴⁴⁰ V. par. 5430–5436.

¹⁹⁴⁴¹ V. par. 5436.

¹⁹⁴⁴² V. par. 5440–5441.

Vlasenicu.¹⁹⁴⁴³ Razmatrajući tu izjavu u svjetlu ukupnih dokaza, Vijeće je mišljenja da je jedini razuman zaključak taj da je Popović mislio na operaciju ubijanja.

5723. Međutim, Vijeće podsjeća da je Popović u stvari ostao na području Zvornika 17. jula kako bi nadzirao pokopavanje muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su prethodnog dana pobijeni na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici.¹⁹⁴⁴⁴ Nakon što je cijelog dana radio,¹⁹⁴⁴⁵ Popović je u 16:22 sati izvijestio da je "sve u redu, onaj pos'o odrađen, gotovo [...] sve je privedeno kraju, nema nikakvih problema".¹⁹⁴⁴⁶ Tokom prethodnih pet dana, pobijeno je najmanje 5.115 muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁹⁴⁴⁷

iii. *Zaključci*

(A) Izrada zajedničkog plana da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu prisilnim uklanjanjem

5724. Na osnovu ukupnih dokaza koji su gore razmotreni, Vijeće zaključuje da je, kada je Srebrenica pala, dugoročna strategija s ciljem uklanjanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice, koja je osmišljena u martu 1995., počela da se pretače u konkretan zajednički plan za njihovu eliminaciju. Prema mišljenju Vijeća, ta operacija eliminisanja najprije je poprimila vid prisilnog uklanjanja stanovnika, bosanskih Muslimana. Nakon što su primile naređenje optuženog da zauzmu grad, snage bosanskih Srba, pod komandom Mladića i Krstića, pribjele su žestokom granatiranjem kako bi potisnule bosanske Muslimane ka sjeveru, najprije prema bazi čete Bravo, a zatim na sjever prema bazi UN-a u Potočarima.¹⁹⁴⁴⁸ U međuvremenu, nakon prvobitnog prijedloga da bosanski Muslimani napuste enklavu u roku od 48 sati, a da im u zamjenu za to bude obezbjeđen slobodan prolaz, Mladić je naredio snagama bosanskih Srba da nastave ka Potočarima.¹⁹⁴⁴⁹ Za tim je uslijedilo naređenje Borovčaninovima da zauzmu posmatrački položaj Papa, a potom nastave ka bazi UN-a.¹⁹⁴⁵⁰

5725. Tokom noći, dok su snage bosanskih Srba pod njihovom kontrolom nastavile da ispaljuju granate na područje blizu baze UN-a, Mladić, Živanović i Krstić su organizovali masovnu

¹⁹⁴⁴³ V. par. 5441. U 22:33 sati, Popović je otišao u kasarnu u preduzeću "Standard". V. P5324 (Presretnuti razgovor Štrbića i neidentifikovane osobe, 16. juli 1995.) (gdje se navodi: "Jeste, i otišao je.").

¹⁹⁴⁴⁴ V. par. 5449, fusnota 18599.

¹⁹⁴⁴⁵ P5081 (Presretnuti razgovor Milorada Trbića i neidentifikovane osobe, 17. juli 1995.), str. 1.

¹⁹⁴⁴⁶ P6702 (Presretnuti razgovor potpukovnika Popovića i neidentifikovane osobe, 17. juli 1995.), str. 1; P4964 (Presretnuti razgovor potpukovnika Popovića i neidentifikovane osobe, 17. juli 1995.).

¹⁹⁴⁴⁷ V. par. 5519.

¹⁹⁴⁴⁸ V. par. 5686–5687, 5690, fusnota 19301.

¹⁹⁴⁴⁹ V. par. 5689–5690.

¹⁹⁴⁵⁰ V. par. 5696.

mobilizaciju autobusa koji su na kraju, tokom narednih 48 sati, odvezli hiljade žena, djece i starijih muškaraca, bosanskih Muslimana, iz Srebrenice.¹⁹⁴⁵¹ U međuvremenu, njima trojici su se priključili najprije Radoslav Janković i Kosorić, a kasnije i Popović, na sastancima u hotelu "Fontana", gdje su, kako je Vijeće već konstatovalo, predstavnici bosanskih Muslimana u Potočarima bili prinuđeni da pristanu na odlazak iz enklave.¹⁹⁴⁵²

5726. Imajući u vidu mobilizaciju tako velikih resursa, do koje je došlo istovremeno s vojnim manevrima s ciljem konsolidovanja kontrole snaga bosanskih Srba nad bosanskim Muslimanima okupljenim u Potočarima, Vijeće se uvjerilo da je, kad je enklava pala 11. jula, sačinjen konkretan plan da se iz baze UN-a prisilno uklone žene, djeca i stariji muškarci, bosanski Muslimani. Taj plan je potom počeo da se provodi u toku noći i tokom narednih dana. Vijeće nema sumnje u to da su Mladićevi prijedlozi izneseni na sastancima u hotelu "Fontana" bili samo fasada koja je trebala zakamufirati činjenicu da je već postojao konkretan plan da se prisilno uklone žene, djeca i stariji muškarci, bosanski Muslimani, iz Srebrenice vozilima koja su već bili mobilisali pripadnici snaga bosanskih Srba i politički i državni organi bosanskih Srba.¹⁹⁴⁵³

5727. Vijeće podsjeća da su, pored toga što su prisustvovali nekim ili svim sastancima u hotelu "Fontana", Mladić, Radoslav Janković, Živanović, Krstić, Popović i Kosorić takođe bili u Potočarima i nadgledali ukrcavanje i transport žena, djece i starijih ljudi, kao i odvajanje muškaraca, njihovo zatočenje i kasniji transport u Bratunac, i/ili su u tome pomagali.¹⁹⁴⁵⁴ Poslije toga, snage bosanskih Srba koje su djelovale pod Mladićevom komandom okrutno su i nehumano postupale prema bosanskim Muslimanima koji su čekali da odu iz Potočara.¹⁹⁴⁵⁵

(B) Proširenje zajedničkog plana za eliminisanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice ubijanjem svih vojno sposobnih muškaraca i dječaka

5728. Što se tiče brojnih slučajeva ubijanja o kojima je bilo riječi gore u tekstu, Vijeće primjećuje upadljive sličnosti između mnogih takvih zatočenja i pogubljenja muškaraca, bosanskih Muslimana, iz Srebrenice koja su provedena na području Zvornika u periodu od 13. do 16. jula 1995. Nakon što su ih pripadnici VP-a Bratunačke brigade i MUP-a Bratunac—kao i pripadnici drugih snaga bosanskih Srba—sproveli u Zvornik, muškarci, bosanski Muslimani, bili su zatočeni u školama u Orahovcu, Petkovicima, Ročeviću i Kuli, mjestima na području Zvornika. Bosanske

¹⁹⁴⁵¹ V. par. 5696, 5699–5700.

¹⁹⁴⁵² V. par. 5691, 5695, 5697–5698.

¹⁹⁴⁵³ Kako će biti opisano dolje u tekstu, tada je već bio izrađen i plan da se pobiju muškarci, bosanski Muslimani. V. odjeljak IV.C.3.a.iii.B: Proširenje zajedničkog plana za eliminisanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice ubijanjem svih vojno sposobnih muškaraca i dječaka.

¹⁹⁴⁵⁴ V. par. 5120.

¹⁹⁴⁵⁵ V. par. 5699.

Muslimane su u tim školama čuvali pripadnici Zvorničke brigade, obično pripadnici bataljona koji je bio zadužen za područje na kojem se svaka od tih škola nalazila. Nakon što su dan ili dva držani u školama, muškarci, bosanski Muslimani, odvođeni su počev od 14. jula na razne lokacije u okolini, gdje su ih pripadnici snaga bosanskih Srba pobili iz vatrenog oružja. U Domu kulture u Pilici, pripadnici snaga bosanskih Srba takođe su pobili muškarce, bosanske Muslimane.

5729. Vijeće takođe podsjeća da su 14. jula još u podne, dok je vršeno ubijanje, mobilisani resursi Inženjerske čete Zvorničke brigade za kopanje grobova i pokopavanje tijela ubijenih u Orahovcu, pored brane kod Petkovaca, u Kozluku i na Vojnoj ekonomiji Branjevo.¹⁹⁴⁵⁶ Dodatni resursi Zvorničke brigade korišteni su za pokopavanje tijela na Vojnoj ekonomiji Branjevo i za transport tijela ubijenih u Domu kulture u Pilici na ekonomiju.¹⁹⁴⁵⁷ Po istom obrascu upotrijebljenom u Glogovi, opštinski resursi i ljudstvo takođe su korišteni u Zvorniku tokom procesa pokopavanja.¹⁹⁴⁵⁸ Vijeće podsjeća da je na nekim lokacijama proces pokopavanja počeo dok je ubijanje još bilo u toku.¹⁹⁴⁵⁹

5730. Vijeće je takođe konstatovalo da je u septembru i oktobru 1995. Glavni štab organizovao operaciju ponovnog pokopavanja koju su proveli pripadnici organa bezbjednosti Glavnog štaba, Drinskog korpusa, Bratunačke brigade i Zvorničke brigade, uz pomoć civilnih vlasti bosanskih Srba i drugih jedinica VRS-a i MUP-a.¹⁹⁴⁶⁰ Vijeće smatra da su operacija ponovnog pokopavanja i resursi pomoću kojih je ona provedena u skladu sa zaključkom Vijeća da je gorenavedeno ubijanje izvršeno prema zajedničkom planu.

5731. Na osnovu gore navedenih ukupnih dokaza, Vijeće se uvjerilo van svake razumne sumnje da je to ubijanje izvršeno prema jednom sistematičnom i vrlo organizovanom planu. Vijeće je pri izvođenju tog zaključka imalo u vidu da su snage bosanskih Srba počele pribavljati detaljne obavještajne informacije o prisustvu muškaraca, bosanskih Muslimana, među stanovništvom u Potočarima u noći 11. jula i da su, otprilike u to isto vrijeme, kako je opisano niže u tekstu, takođe počele primati izvještaje o postojanju i kretanju kolone muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, koji su se pokušavali probiti ka Tuzli. Nadalje, 12. jula prije 10:00 sati, Popović je rekao Momiru Nikoliću da "sve balije treba pobiti".¹⁹⁴⁶¹ Shodno tome, Vijeće se uvjerilo da je plan da se ubiju svi vojno sposobni muškarci i dječaci, bosanski Muslimani, u Srebrenici već bio izrađen u vrijeme

¹⁹⁴⁵⁶ V. par. 5636–5337, 5371, 5400–5402, 5443–5444.

¹⁹⁴⁵⁷ Osobe koje su učestvovalе u tom procesu bile su pripadnici R bataljona Zvorničke brigade i Radnog voda 1. bataljona. V. par. 5445–5447. Korišten je i jedan kamion koji je pripadao 6. bataljonu. V. par. 5372.

¹⁹⁴⁵⁸ V. par. 5338, 5402, 5444.

¹⁹⁴⁵⁹ V. par. 5337, 5371.

¹⁹⁴⁶⁰ V. par. 5504–5514.

¹⁹⁴⁶¹ V. par. 5049, 5066, 5702.

kada je u hotelu "Fontana" 12. jula u 10:00 sati počeo treći sastanak. Taj plan je potom obuhvatio i ubijanje svih muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili u zatočenju bosanskih Srba.

5732. Optuženi tvrdi da plan da se ubiju muškarci i dječaci, bosanski Muslimani, koji su bili u zatočenju snaga bosanskih Srba, nije postojao sve do barem 13. jula poslijepodne i da je do njega došlo nakon incidenta s "opečenim rukama" u skladištu u Kravici.¹⁹⁴⁶² On tvrdi da su "pogubljenja koja su uslijedila bila posljedica postupanja lica koja su reagovala na događaje na terenu".¹⁹⁴⁶³ On takođe tvrdi da činjenica da Pandurević, iako je prisustvovao sastanku u Komandi Bratunačke brigade u noći 11. jula 1995.,¹⁹⁴⁶⁴ nije obavijestio Obrenovića ni o kakvom planu za ubijanje, kao i činjenica da je Obrenović o tom planu prvi put obaviješten 13. jula uveče, dokazuju da takav plan prije toga nije postojao.¹⁹⁴⁶⁵ Međutim, Vijeće je već zaključilo da je konačni dogovor o prebacivanju zatočenika u Zvornik postignut tek tokom sastanka u noći 13. jula. Tokom tog sastanka, učesnici nisu razgovarali o tome da li zatočenike treba ubiti, već *gdje* treba provesti tu operaciju.¹⁹⁴⁶⁶ Shodno tome, Vijeće smatra da činjenica da je Obrenović obaviješten tek 13. jula uveče nije mnogo relevantna za pitanje kada je izrađen plan da se pobiju muškarci, bosanski Muslimani. Optuženi takođe tvrdi da činjenica da muškarci, bosanski Muslimani, zatočeni u školi u Lukama nisu ubijeni do večeri 13. jula takođe pokazuje da je plan za ubijanje "nastao tek nakon incidenta u Kravici".¹⁹⁴⁶⁷ Međutim, Vijeće podsjeća da su, kako je gore navedeno, muškarce, bosanske Muslimane, izvodili iz autobusa koji su prolazili kroz Tišću tokom cijelog dana 13. jula i da su tokom te noći svi odvedeni iz škole u Lukama, kao i da su ih—izuzimajući svjedoka KDZ070—pobili pripadnici snaga bosanskih Srba.¹⁹⁴⁶⁸ Vijeće, stoga, ne smatra da vrijeme između zatočenja tih muškaraca i njihovog kasnijeg pogubljenja ukazuje na to da je plan da se oni ubiju nastao tek te večeri. Najzad, Vijeće podsjeća da su jedinice Drinskog korpusa počele tražiti raspoložive buldožere još 13. jula u ranim poslijepodnevrim satima, iako nisu imale uspjeha u toj potrazi.¹⁹⁴⁶⁹ Vijeće, stoga, odbacuje argument optuženog da je plan da se ubiju muškarci, bosanski Muslimani iz Srebrenice, nastao tek nakon ubijanja u skladištu u Kravici 13. jula uveče. Umjesto

¹⁹⁴⁶² Završni podnesak odbrane, par. 2450, 2518.

¹⁹⁴⁶³ Završni podnesak odbrane, par. 2518.

¹⁹⁴⁶⁴ Vijeće ima u vidu tvrdnju optuženog da je taj sastanak održan u noći 12. jula. Završni podnesak odbrane, povjerljivo, par. 2466. Međutim, Vijeće napominje da je Pandurević prisustvovao sastanku u Komandi Bratunačke brigade u noći 11. jula. V. par. 5692. Vijeće nadalje smatra da argument naveden u paragrafu 2466 Završnog podneska odbrane ne zavisi od tačnog datuma tog sastanka.

¹⁹⁴⁶⁵ Završni podnesak odbrane, povjerljivo, par. 2466.

¹⁹⁴⁶⁶ V. par. 5312.

¹⁹⁴⁶⁷ Završni podnesak odbrane, povjerljivo, par. 2490.

¹⁹⁴⁶⁸ V. par. 5147–5148, 5150–5152, 5154.

¹⁹⁴⁶⁹ V. par. 5241.

toga, Vijeće smatra da taj incident obilježava početak provođenja plana ubijanja velikih razmjera.¹⁹⁴⁷⁰

(C) Učesnici plana za eliminisanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice

5733. Što se tiče aspekta zajedničkog plana da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu prisilnim uklanjanjem žena, djece i starijih muškaraca, Vijeće ima u vidu sveprisutno učešće visokih oficira VRS-a, kao što su Mladić, Živanović i Krstić, u okruživanju i konačnom zauzimanju Potočara od strane snaga bosanskih Srba; Vijeće takođe ima u vidu provođenje operacije prevoza širokih razmjera, u kojoj je tokom dva dana autobusima transportovano oko 30.000 bosanskih Muslimana iz Srebrenice. Nadalje, Vijeće ima u vidu i njihovo prisustvo i učešće—kao i oficira Glavnog štaba Radoslava Jankovića i oficira Drinskog korpusa Popovića i Kosorića—na sastancima u hotelu "Fontana". Vijeće primjećuje da su svi ti visoki oficiri bili prisutni tokom procesa ukrcavanja u autobuse u Potočarima i da su ga ili nadgledali ili u njemu pomagali. Shodno tome, Vijeće se uvjerilo da su Mladić, Živanović, Krstić, Popović i Kosorić dijelili zajednički cilj da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu prisilnim uklanjanjem žena, djece i starijih muškaraca.

5734. Međutim, Vijeće smatra da je aspekt zajedničkog plana da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu ubijanjem muškaraca i dječaka razrađen i proveden u uslovima smišljenim da obezbijede što je moguće veću tajnost tog plana. U vezi s tim, Vijeće podsjeća na Mladićevo naređenje kojim je ograničio pristup tom području počev od noći 13. jula i Tolimirov prijedlog da se zatočenici uklone s lokacija na kojima bi mogli biti viđeni. Iako takve procedure mogu u normalnim uslovima biti standardne, u ovim okolnostima, imajući u vidu instrukciju da se preko radio-veze ne govori o operaciji ubijanja niti da se vodi bilo kakva pisana evidencija, Vijeće smatra da njihovi postupci ukazuju na veći stepen opreza. Vijeće takođe napominje da se Momir Nikolić, kada ga je Beara poslao da obavijesti Dragu Nikolića da će muškarci, bosanski Muslimani, biti dovedeni u Zvornik, odvezao u Zvornik i insistirao da tu poruku prenese Dragi Nikoliću lično, a ne preko dežurnog oficira.¹⁹⁴⁷¹ Vijeće se stoga uvjerilo da je, shodno instrukcijama članova Glavnog štaba, preduzet jedan broj mjera da se ograniči stepen u kojem će oni koji nisu direktno učestvovali u operaciji ubijanja biti upoznati s njom.

5735. Međutim, Vijeće podsjeća da su, kako je detaljno opisano gore u tekstu, operaciju ubijanja na kraju nadgledali i na terenu provodili brojni oficiri VRS-a na svim nivoima komandne

¹⁹⁴⁷⁰ Podsjećajući na svoju raniju analizu razrade plana za ubijanje, Vijeće stoga odbacuje argument optuženog da je ubijanje koje je uslijedilo poslije ubijanja u skladištu u Kravici 13. jula predstavljalo samo "neprimjerenu" reakciju na događaje u skladištu u Kravici. V. Završni podnesak odbrane, par. 2451.

hijerarhije, od Glavnog štaba do pripadnika bataljona Zvorničke i Bratunačke brigade. U vezi s tim, Vijeće takođe ima u vidu sveprisutnost oficira bezbjednosti iz Glavnog štaba, Drinskog korpusa i Zvorničke brigade—odnosno Beare, Popovića i Drage Nikolića—na lokacijama ubijanja širom Zvornika u periodu od 14. do 17. jula 1995. Vijeće takođe podsjeća, kako je gore opisano, da su razne jedinice MUP-a i VRS-a—uključujući 10. diverzantski odred koji je bio neposredno podređen Glavnom štabu—učestvovala u provođenju tog plana.

5736. Vijeće je mišljenja da je, planiranjem i provođenjem istovremene operacije ubijanja muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, dok je prisilno uklanjanje žena, djece i starijih muškaraca bilo u toku, zajednički cilj plana da se bosanski Muslimani eliminišu iz Srebrenice proširen tako da obuhvati i ubijanje svih muškaraca i dječaka,¹⁹⁴⁷² te da su se s time složili brojni članovi tog plana. Vijeću je predočeno mnoštvo dokaza na osnovu kojih je utvrđeno da je operacija ubijanja, kao i operacija prisilnog uklanjanja, podrazumijevala složenu i koordiniranu akciju na svim nivoima VRS-a i MUP-a, uključujući visoke oficire, kao i razne jedinice MUP-a i VRS-a, uz pomoć opštinskih vlasti. Konkretno, Vijeće se uvjerilo da su široke razmjere ubijanja, izvršenih tokom kratkog perioda, iziskivale složenu operaciju koju su organizovali i kojom su u svakom trenutku rukovodili višestruki nivoi sektora bezbjednosti VRS-a, posebno Beara i Popović.¹⁹⁴⁷³ Vijeće takođe zaključuje da složena operacija u kojoj su ubijeni muškarci i dječaci, bosanski Muslimani iz Srebrenice, ne bi bila moguća bez ovlaštenja i naređenja komandanta VRS-a Mladića. S obzirom na Mladićevu tadašnju ulogu i funkciju, njegovo prisustvo na terenu poslije pada Srebrenice i njegove postupke u danima poslije preuzimanja vlasti i dok je bilo u toku provođenje operacije ubijanja, Vijeće se uvjerilo da je Mladić predstavljao suštinski dio te operacije.¹⁹⁴⁷⁴

5737. Na osnovu svega gore navedenog i podsjećajući na to da je plan za ubijanje muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, napravljen u noći između 11. jula i 12. jula, Vijeće zaključuje da su Mladić, Beara i Popović dijelili prošireni zajednički cilj da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu ubijanjem muškaraca i dječaka.

5738. Dolje u tekstu biće posebno razmotreno pitanje da li je optuženi dijelio zajednički cilj da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice i, ako jeste, u kojoj mjeri je doprinio tom planu.¹⁹⁴⁷⁵

¹⁹⁴⁷¹ Momir Nikolić, T. 24670 (14. februar 2012.).

¹⁹⁴⁷² V. par. 5726, 5731.

¹⁹⁴⁷³ V. par. 5702, 5705, 5710–5723.

¹⁹⁴⁷⁴ V. par. 5703, 5705, 5707, 5709, 5711. Vijeće takođe napominje da je Drago Nikolić izjavio da je Mladić naredio operaciju ubijanja i da su za taj zadatak bili zaduženi Beara i Popović. [REDIGOVANO].

¹⁹⁴⁷⁵ V. odjeljak IV.C.3.b: Učešće optuženog u UZP-u vezanom za Srebrenicu.

(D) Opseg zločina

5739. Na osnovu gore navedenih dokaza i zaključaka Vijeća u vezi s njima, Vijeće smatra da je prvobitni opseg zajedničkog cilja obuhvatao činjenje nehumanih djela (prisilno premještanje). Nadalje, na osnovu tih dokaza i imajući u vidu posebno razmjere gore opisanog ubijanja, Vijeće zaključuje da je prošireni zajednički cilj eliminisanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice uključivao počinjenje ubistva i istrebljivanje, kao i da su Mladić, Beara i Popović imali namjeru da se ti zločini počine. Uzimajući u obzir da se to ubijanje odnosilo na muškarce, bosanske Muslimane, koji su bili određeni za pogubljenje na osnovu svog identiteta kao takvog, Vijeće se uvjerilo da je zločin progona, putem ubijanja kao djela u osnovi, takođe bio u sklopu proširenog zajedničkog cilja, te da su Mladić, Popović i Beara posjedovali namjeru neophodnu za izvršenje progona.

5740. Štaviše, Vijeće podsjeća da je zajednički plan da se eliminišu bosanski Muslimani po samoj svojoj prirodi bio diskriminatoran, a njegova meta bili su isključivo bosanski Muslimani koji su živjeli u srebreničkoj enklavi. Pored toga, Vijeće smatra da, kako je gore opisano, okolnosti u kojima je izvršeno prisilno uklanjanje žena, djece i starijih muškaraca, bosanskih Muslimana, te pogubljenje muškaraca, bosanskih Muslimana, pokazuju smišljenu namjeru da im se nanese teška fizička i duševna patnja.¹⁹⁴⁷⁶ Shodno tome, Vijeće smatra da je zločin progona, putem okrutnog postupanja kao djela u osnovi, bio u sklopu zajedničkog cilja UZP-a vezanog za Srebrenicu.

5741. Nadalje, Vijeće je zaključilo da su gore opisane radnje predstavljale genocid budući da se iz obrasca ubijanja i očite namjere da se pobiju svi vojno sposobni muškarci, bosanski Muslimani iz Srebrenice, može izvesti jedini razuman zaključak da je to ubijanje počinjeno s namjerom da se unište bosanski Muslimani iz Srebrenice.¹⁹⁴⁷⁷ Vijeće posebno ima u vidu energičnu potragu snaga bosanskih Srba za ljudima iz kolone, te njihovu nepokolebljivu predanost tome da pobiju sve muškarce, bosanske Muslimane, koji su se nalazili u zatočenju bosanskih Srba, bez obzira na to da li su to bili borci ili civili i bez obzira na to da li su bili zarobljeni ili su se predali iz kolone. Vijeće ima u vidu stalnu prisutnost i angažovanost Popovića i Beare na više lokacija masovnog ubijanja u Zvorniku, njihove brojne postupke u provođenju operacije ubijanja, kako je detaljno opisano ranije u tekstu, kao i činjenicu da je, kako je Vijeće zaključilo, masovna operacija ubijanja vođena uz suštinsko učešće Mladića. Na osnovu svih tih dokaza, Vijeće se, stoga, uvjerilo da su članovi UZP-a vezanog za Srebrenicu, koji su se saglasili oko proširenja sredstava kako bi bilo obuhvaćeno i ubijanje muškaraca i dječaka, namjeravali da ubiju sve vojno sposobne muškarce, bosanske

¹⁹⁴⁷⁶ V. par. 5647–5648, 5650. V. takođe par. 5691–5700.

¹⁹⁴⁷⁷ V. par. 5669, 5671. V. takođe par. 5701–5723, 5728–5732.

Muslimane, te da je ta namjera u datim okolnostima ekvivalentna namjeri da se unište bosanski Muslimani iz Srebrenice.¹⁹⁴⁷⁸

5742. Što se tiče opsega operacije, Vijeće je gore u tekstu utvrdilo da je ubijanje širokih razmjera, počinjeno na području Bratunca i Zvornika, počinjeno na osnovu zajedničkog plana da se ubiju muškarci, bosanski Muslimani iz Srebrenice.¹⁹⁴⁷⁹ Vijeće će dolje u tekstu razmotriti da li i drugi incidenti spadaju u opseg iste operacije ubijanja.

5743. Vijeće takođe podsjeća da su snage bosanskih Srba, tokom prisilnog uklanjanja žena, djece i starijih muškaraca, bosanskih Muslimana, provedenog od 12. do 13. jula, ubile jedan broj muškaraca, bosanskih Muslimana, u Potočarima.¹⁹⁴⁸⁰ Neke muškarce, bosanske Muslimane, koji su odvojeni u Potočarima i autobusima transportovani u Bratunac, pripadnici snaga bosanskih Srba ubili su dok su ih tamo držali od 12. do 14. jula.¹⁹⁴⁸¹ Muškarci, bosanski Muslimani, koji su se uspješno ukrcali u autobuse za Tuzlu izvedeni su iz autobusa kod škole u Lukama i tu su ih pripadnici snaga bosanskih Srba ubili u ranim jutarnjim satima 14. jula.¹⁹⁴⁸² U međuvremenu, 13. jula, pripadnici snaga bosanskih Srba, uključujući jednog pripadnika SJB-a Bratunac, ubili su 15 muškaraca, bosanskih Muslimana, iz kolone na jednom mjestu na osami na obali rijeke Jadar.¹⁹⁴⁸³ Te iste večeri, pripadnici snaga bosanskih Srba ubili su još 15 muškaraca, bosanskih Muslimana iz kolone, koji su bili zatočeni na livadi u Sandićima.¹⁹⁴⁸⁴ Ti slučajevi ubijanja su vremenski i geografski bili međusobno povezani, počinile su ih jedinice snaga bosanskih Srba raspoređene na datom području koje su djelovale pod sveukupnom Mladićevom komandom,¹⁹⁴⁸⁵ a žrtve svakog od tih incidenata bili su muškarci, bosanski Muslimani iz Srebrenice.

¹⁹⁴⁷⁸ V. par. 5735–5737.

¹⁹⁴⁷⁹ V. par. 5728–5732.

¹⁹⁴⁸⁰ U toku dana 13. jula, pripadnici snaga bosanskih Srba ubili su jednog bosanskog Muslimana iza "bijeke kuće". V. par. 5145. Pored toga, tog istog dana, pripadnici snaga bosanskih Srba ubili su devet muškaraca, bosanskih Muslimana, na livadi jugozapadno od "bijeke kuće". V. par. 5141.

¹⁹⁴⁸¹ V. par. 5303, 5306.

¹⁹⁴⁸² V. par. 5150, 5152, 5154. Vijeće je već odbacilo argument optuženog da činjenica da su muškarci, bosanski Muslimani, držani u školi u Lukama otprilike do ponoći 13. jula pokazuje da je plan da se oni ubiju nastao tek nakon ubijanja u skladištu u Kravici. V. par. 5732.

¹⁹⁴⁸³ V. par. 5205. Optuženi tvrdi da ubijanje na rijeci Jadar nije bilo dio zajedničkog plana zbog toga što se dogodilo prije ubijanja u skladištu u Kravici. Završni podnesak odbrane, par. 2497. Međutim, Vijeće je još ranije zaključilo da je zajednički plan već bio izrađen u vrijeme kada je u hotelu "Fontana" počeo treći sastanak 12. jula u 10:00 sati. V. par. 5731.

¹⁹⁴⁸⁴ V. par. 5288–5289, 5291. Optuženi tvrdi da ubijanje na livadi u Sandićima ne predstavlja dio zajedničkog plana jer se dogodilo prije ubijanja u skladištu u Kravici. Završni podnesak odbrane, povjerljivo, par. 2499. Međutim, Vijeće je još ranije zaključilo da je zajednički plan već bio izrađen u vrijeme kada je u hotelu "Fontana" počeo treći sastanak 12. jula u 10:00 sati. V. par. 5731.

¹⁹⁴⁸⁵ Kako je gore opisano, poslije dolaska u Bratunac 8. jula i na IKM Drinskog korpusa 9. jula, Mladić je preuzeo sveukupnu komandu nad snagama bosanskih Srba na tom području—odnosno, nad VRS-om i MUP-om—kao što to pokazuje činjenica da je podređenim jedinicama prenio naređenje optuženog da se zauzme grad, njegova istaknuta uloga na terenu u Potočarima, kao i sastanci u hotelu "Fontana" i Komandi Bratunačke brigade, te

5744. Vijeću su takođe predočeni dokazi da su snage bosanskih Srba—uključujući pripadnike 10. diverzantskog odreda i MUP-a—u Snagovu i Bišini pobile i druge grupe muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, tokom sedmice nakon ubijanja širokih razmjera u Zvorniku, koje je završeno 16. jula.¹⁹⁴⁸⁶ Vijeće ima u vidu da su te dvije lokacije ubijanja geografski blizu lokacijama masovnih pogubljenja u Zvorniku, kao i činjenicu da je Popović lično bio prisutan u Bišini.¹⁹⁴⁸⁷

5745. Vijeće takođe podsjeća da je tokom napada na Srebrenicu dio zajedničkih snaga koje su djelovale na sarajevskom ratištu kod Trnova izdvojen i upućen u rejon Srebrenice pod Borovčaninovom komandom, dok je drugi dio, uključujući Škorpione, ostao.¹⁹⁴⁸⁸ Nakon što je Srebrenica pala u ruke snaga bosanskih Srba, dva pripadnika Škorpiona dobila su naređenje svog komandanta da odvezu jedan autobus i jedan TAM-ov kamion u Srebrenicu, gdje su trebali pomoći u transportu zatočenih muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁹⁴⁸⁹ Vijeće je već konstatovalo da su Škorpioni prevezli više grupa muškaraca, bosanskih Muslimana zatočenih u Srebrenici, i da je u jednom trenutku "posljednja grupa" od šest ljudi odvedena na komandno mjesto Škorpiona u Trnovu, gdje je Medić naredio da ih ubiju.¹⁹⁴⁹⁰ Jedinica je poslušala naređenje i ti ljudi su pogubljeni.¹⁹⁴⁹¹ Vijeće napominje da mu nisu predočeni dokazi koji bi mu omogućili da tačno utvrdi datum kada su izvršena ta pogubljenja. Vijeće je uz to svjesno geografske udaljenosti između Trnova i Srebrenice. Međutim, imajući u vidu učešće pripadnika jedinice Škorpioni u procesu transporta zatočenih muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, tokom gore opisane operacije ubijanja, Vijeće se uvjerilo da je ubijanje u Trnovu izvršeno u okviru iste operacije koja je gore opisana.

b. Učešće optuženog u UZP-u vezanom za Srebrenicu

i. *Argumentacija strana u postupku*

5746. U Optužnici se navodi da je optuženi gore navedene zločine počinio putem svog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu.¹⁹⁴⁹² U Optužnici se nadalje tvrdi da je optuženi s drugim članovima UZP-a vezanog za Srebrenicu, uključujući Mladića, imao zajedničku namjeru da se poćini svaki od

njegova naređenja za mobilizaciju ljudstva i materijalno-tehničkih sredstava bosanskih Srba. V. par. 5687–5692, 5695–5697, 5699–5700, 5703, 5705, 5707, 5709, 5711, fusnota 19474.

¹⁹⁴⁸⁶ V. par. 5477–5481, 5482–5490.

¹⁹⁴⁸⁷ V. par. 5477, 5482, 5486–5488.

¹⁹⁴⁸⁸ V. par. 5493.

¹⁹⁴⁸⁹ V. par. 5494.

¹⁹⁴⁹⁰ V. par. 5495.

¹⁹⁴⁹¹ V. par. 5494.

¹⁹⁴⁹² Optužnica, par. 20–24. V. par. 5674.

gore navedenih zločina.¹⁹⁴⁹³ Prema navodima tužilaštva, svaki od članova UZP-a vezanog za Srebrenicu, uključujući optuženog, svojim činjenjem ili nečinjenjem doprinio je postizanju tog cilja.¹⁹⁴⁹⁴ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da se načini na koje je optuženi u značajnoj mjeri doprinio da se postigne cilj eliminisanja bosanskih Muslimana u Srebrenici mogu svrstati u sljedeće tri glavne kategorije činjenja i/ili nečinjenja.¹⁹⁴⁹⁵

5747. Kao prvo, tužilaštvo tvrdi da je optuženi davao uputstva i ovlaštenja svojim podređenima iz "tri ogranka RS" koja su učestvovala u operacijama prisilnog uklanjanja i ubijanja, odnosno VRS-u, MUP-u i civilnim vlastima.¹⁹⁴⁹⁶ U vezi s tim, tužilaštvo tvrdi da je optuženi, kao predsjednik RS-a i vrhovni komandant VRS-a, bio jedina osoba u RS-u koja je imala *de jure* i *de facto* vlast nad VRS-om, MUP-om i civilnim vlastima, koji su svi učestvovali u prisilnom uklanjanju žena, djece i starijih muškaraca, bosanskih Muslimana, iz Srebrenice, kao i u ubijanju muškaraca i dječaka.¹⁹⁴⁹⁷ Tužilaštvo navodi da je samo optuženi mogao da naloži, odobri i da ovlaštenje za učešće sva ta tri ogranka u operacijama prisilnog uklanjanja i ubistva, kao i da su sva tri ogranka izvršavala njegova naređenja, djelovala u dogovoru i izvještavala ga u toku provođenja tih operacija.¹⁹⁴⁹⁸ Tužilaštvo nadalje ističe da su tokom događaja u Srebrenici funkcionisali i službeni i neslužbeni lanci izvještavanja i da je optuženi konstantno obavještavan na razne načine, kao što su redovni telefonski razgovori, lični kontakti s podređenima i pismeni izvještaji.¹⁹⁴⁹⁹ Prema navodima tužilaštva, preko tih istih kanala informisanja optuženi je "gotovo odmah" obavještavan o zločinima počinjenim u Srebrenici, uključujući pogubljenja muškaraca.¹⁹⁵⁰⁰ Na taj način, optuženi je svojim podređenima izdavao uputstva da izvrše konkretne radnje radi realizacije ciljeva UZP-a vezanog za Srebrenicu.¹⁹⁵⁰¹

¹⁹⁴⁹³ Optužnica, par. 21.

¹⁹⁴⁹⁴ Optužnica, par. 21.

¹⁹⁴⁹⁵ V. Optužnica, par. 24; Završni podnesak tužilaštva, par. 805–813.

¹⁹⁴⁹⁶ Završni podnesak tužilaštva, par. 806. Tužilaštvo tvrdi da je optuženi time doprinio UZP-u vezanom za Srebrenicu, kao što se navodi u paragrafu 14(d) Optužnice. V. Završni podnesak tužilaštva, par. 806–808.

¹⁹⁴⁹⁷ Završni podnesak tužilaštva, par. 806.

¹⁹⁴⁹⁸ Završni podnesak tužilaštva, par. 806.

¹⁹⁴⁹⁹ Završni podnesak tužilaštva, par. 848–854.

¹⁹⁵⁰⁰ Završni podnesak tužilaštva, par. 1079 (gdje tužilaštvo takođe tvrdi da aktivni naponi optuženog da odvrati pažnju međunarodne zajednice od događaja u Srebrenici sami po sebi predstavljaju značajan doprinos UZP-u vezanom za Srebrenicu). V. takođe Završni podnesak tužilaštva, par. 811 (gdje tužilaštvo tvrdi da je optuženi preuzeo inicijativu da bi držao međunarodnu zajednicu na distanci kako bi realizacija UZP-a vezanog za Srebrenicu mogla da se nastavi skroz do kraja, bez kontrole i bez unutrašnjeg pritiska); 1078–1081.

¹⁹⁵⁰¹ Završni podnesak tužilaštva, par. 807.

5748. Drugo, tužilaštvo tvrdi da je optuženi učestvovao u planiranju i formulaciji radnji koje su vršili njegovi podređeni u realizaciji UZP-a vezanog za Srebrenicu.¹⁹⁵⁰² Tužilaštvo tvrdi da se to ostvarivalo prije svega putem izdavanja naređenja i kontinuiranog nadzora.¹⁹⁵⁰³

5749. Treće, tužilaštvo tvrdi da je optuženi—(i) namjernim nepreduzimanjem koraka da spriječi, kazni ili provede istragu o učešću svojih podređenih u zločinima za koje je znao da se čine ili da su već počinjeni u sklopu UZP-a vezanog za Srebrenicu i (ii) pohvalama i unapređivanjem ključnih članova UZP-a vezanog za Srebrenicu—propustio zaštititi bosanske Muslimane iz Srebrenice, te da je stvorio i održavao atmosferu nekažnjivosti kojom je podsticao daljnju realizaciju UZP-a vezanog za Srebrenicu.¹⁹⁵⁰⁴

5750. Što se tiče namjere, tužilaštvo tvrdi da je optuženi s drugim članovima UZP-a vezanog za Srebrenicu dijelio namjeru da se unište bosanski Muslimani iz Srebrenice, te objašnjava da se ta namjera očitovala u činjenju, nečinjenju i izjavama optuženog, kao i u sistematskom, koordiniranom i ciljanom načinu na koji su vršene genocidne radnje.¹⁹⁵⁰⁵ Prema navodima tužilaštva, podržavanje plana genocida od strane optuženog bilo je i nužno i od ključne važnosti za njegov uspjeh.¹⁹⁵⁰⁶ O genocidnoj namjeri optuženog jasno govore i njegove izjave nakon dotičnih događaja, kao i njegovi naponi da prikrije operacije prisilnog uklanjanja i ubijanja.¹⁹⁵⁰⁷

5751. Prema tvrdnji optuženog, da bi neka osoba bila član UZP-a, ona mora napraviti sporazum s drugima da će zločin biti izvršen i da se u ovom slučaju mora dokazati da taj sporazum "nije podrazumijevao samo da se ubiju ili istrijebe srebrenički muškarci, već i da se počini genocid".¹⁹⁵⁰⁸ Optuženi tvrdi da, čak i da su neki pripadnici VRS-a napravili sporazum da počine genocid, nema dokaza koji ukazuju na to da se on saglasio s tim planom.¹⁹⁵⁰⁹ Shodno tome, optuženi tvrdi da nije dokazano van svake razumne sumnje da je on bio među pluralitetom osoba koje su napravile zajednički plan da se izvrši genocid.¹⁹⁵¹⁰

5752. Optuženi takođe tvrdi da nikada nije bio obaviješten o pogubljenju muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, i da tužilaštvo nije izvelo dovoljno dokaza da bi se van svake razumne

¹⁹⁵⁰² Završni podnesak tužilaštva, par. 809. Tužilaštvo tvrdi da je optuženi time doprinio UZP-u vezanom za Srebrenicu, kao što se navodi u paragrafu 14(e) Optužnice. V. Završni podnesak tužilaštva, par. 809.

¹⁹⁵⁰³ Završni podnesak tužilaštva, par. 809.

¹⁹⁵⁰⁴ Završni podnesak tužilaštva, par. 810–813 (gdje tužilaštvo upućuje na par. 14(a), 14(c), 14(d), 14(g), 14(h) i 14(i) Optužnice).

¹⁹⁵⁰⁵ Završni podnesak tužilaštva, par. 1096, 1100.

¹⁹⁵⁰⁶ Završni podnesak tužilaštva, par. 1098.

¹⁹⁵⁰⁷ Završni podnesak tužilaštva, par. 1099.

¹⁹⁵⁰⁸ Završni podnesak odbrane, par. 3152.

¹⁹⁵⁰⁹ Završni podnesak odbrane, par. 3153, 3161.

¹⁹⁵¹⁰ Završni podnesak odbrane, par. 3015, 3152–3153, 3161.

sumnje moglo zaključiti da je on bio obaviješten, bilo putem sastanaka, telefonskih razgovora ili pismenih izvještaja, o bilo kojoj činjenici na osnovu koje je mogao zaključiti da će u Srebrenici biti počinjen, da se čini ili da je već počinjen genocid.¹⁹⁵¹¹ U vezi s tim, optuženi ističe da se zaključak o znanju za zločin ne može donijeti samo na osnovu kontakta s drugima koji su posjedovali to znanje i dodaje da činjenica da je na raspolaganju imao razna sredstva komunikacije nije dovoljna da se zaključi da je on znao da se zločin dogodio.¹⁹⁵¹² Ukazujući na događaje poslije jula 1995., uključujući svoje radnje i ponašanje, svjetska sredstva javnog informisanja i izvještaje o ubijanju, optužnicu protiv njega i svoje napore da se povede istraga i krivično gone osobe za koje postoje dokazi u vezi sa Srebrenicom, optuženi tvrdi da svaka od tih stvari potvrđuje da on nije bio obaviješten o "genocidnim" pogubljenjima.¹⁹⁵¹³ Shodno tome, optuženi tvrdi da postoji razumna sumnja u pogledu njegovog znanja i da se on ne može smatrati odgovornim za pogubljenje muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁹⁵¹⁴

5753. Optuženi takođe tvrdi da nije doprinio izvršenju "genocidnog plana" i da njegov eventualni propust da kazni osobe za genocid u Srebrenici, za koji se tereti u Optužnici, ne može predstavljati značajan doprinos.¹⁹⁵¹⁵ Najzad, optuženi tvrdi da nikada nije imao genocidnu namjeru.¹⁹⁵¹⁶

5754. Vijeće napominje da je optuženi svoje argumente formulisao kao svoj nepristanak na "udruženi zločinački poduhvat da se poćini genocid".¹⁹⁵¹⁷ Vijeće taj prigovor tumači tako kao da se on odnosi na članstvo u UZP-u vezanom za Srebrenicu za koje se optuženi tereti u Optužnici, kao i na njegovu odgovornost za zločin genocida. Vijeće će, stoga, najprije razmotriti da li je optuženi bio član zajedničkog plana da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice, a zatim će se osvrnuti na pitanje da li je dijelio namjeru da se oni unište.

5755. Vijeće je gore u tekstu zaključilo da su, kada je Srebrenica pala, Mladić, Živanović, Krstić, Popović i Kosorić napravili zajednički plan da se, prisilnim odvođenjem žena, djece i starijih muškaraca, eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice.¹⁹⁵¹⁸ Taj plan je proširen tako da obuhvati i ubijanje muškaraca i dječaka negdje između noći 11. jula i jutro 12. jula, prije početka

¹⁹⁵¹¹ Završni podnesak odbrane, par. 3015–3081, 3112.

¹⁹⁵¹² Završni podnesak odbrane, par. 3148–3149.

¹⁹⁵¹³ Završni podnesak odbrane, par. 3119–3147.

¹⁹⁵¹⁴ Završni podnesak odbrane, par. 3014–3015.

¹⁹⁵¹⁵ Završni podnesak odbrane, par. 3154–3161.

¹⁹⁵¹⁶ Završni podnesak odbrane, par. 3167–3169.

¹⁹⁵¹⁷ V. Završni podnesak odbrane, par. 3015. V. takođe Završni podnesak odbrane, par. 3152 (gdje odbrana govori o "sporazum[u] [...] da se poćini genocid"), 3161 (gdje se govori o "zajedničk[om] plan[u] da se poćini genocid").

¹⁹⁵¹⁸ V. par. 5724–5727.

trećeg sastanka u hotelu "Fontana".¹⁹⁵¹⁹ Vijeće je takođe zaključilo da su barem Mladić, Beara i Popović dijelili taj prošireni zajednički cilj.¹⁹⁵²⁰ Vijeće će sada ispitati da li je optuženi takođe dijelio zajednički cilj; ako jeste, da li mu je značajno doprinio; i, najzad, da li je dijelio namjeru da se poćini svaki od gore navedenih zloćina.

ii. *Radnje i ponašanje optuženog u kontekstu*

5756. Kako je Vijeće opisalo gore u tekstu, optuženi je 8. marta 1995. izdao Direktivu br. 7, koja je sadržavala naređenje Drinskom korpusu da "stvor[i] uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici i Žepi".¹⁹⁵²¹ Vijeće podsjeća da je u Direktivi br. 7 naloženo da se preko "nadležnih državnih i vojnih organa zaduženim za rad s UNPROFOR-om i humanitarnim organizacijama [...] nenametljiv[o]" smanji logistićka podrška UNPROFOR-a i ogranići humanitarna pomoć bosanskim Muslimanima, ćime će se oni "ućiniti [...] ovisnim od [...] dobre volje [bosanskih Srba], a istovremeno izbeći osud[a] mećunarodne zajednice i svetskog javnog mnjenja".¹⁹⁵²² Vijeće je već konstatovalo da je ta direktiva i realizovana tako što je poslije nje ogranićen dotur humanitarne pomoći i pristup konvoja za snabdjevanje UNPROFOR-a u Srebrenicu, kao što je opisano gore u tekstu.¹⁹⁵²³

5757. Šest dana nakon izdavanja Direktive br. 7, optuženi je donio odluku o obrazovanju Državnog komiteta za saradnju sa Ujedinjenim nacijama i mećunarodnim humanitarnim organizacijama (dalje u tekstu: Državni komitet), na ćije ćelo je—shodno odluci optuženog—imenovan Koljević.¹⁹⁵²⁴ Poslije formiranja, Državni komitet je bio zadužen za odobravanje prolaska konvoja s humanitarnom pomoći, dok je VRS bio zadužen da odobrava prolazak konvoja za snabdjevanje UNPROFOR-a i zadržao je pravo da ne odobri odluke Državnog komiteta, kao i da kontroliše kretanje konvoja.¹⁹⁵²⁵ Mećutim, prije nego što bi stupio u pregovore s UNPROFOR-om, Glavni štab je obavještavao optuženog i Predsjedništvo RS-a o svojim aktivnostima i tražio bi

¹⁹⁵¹⁹ V. par. 5731.

¹⁹⁵²⁰ V. par. 5736–5737.

¹⁹⁵²¹ V. par. 5681.

¹⁹⁵²² V. par. 4980.

¹⁹⁵²³ V. par. 4989–4992.

¹⁹⁵²⁴ P4543 (Odluka Radovana Karadžića), str. 1, 3; D3279 (Odluke Radovana Karadžića, 14. mart 1995.), str. 1, 3.

¹⁹⁵²⁵ Manojlo Milovanović, T. 25793–25794 (5. mart 2012.); Ljubomir Obradović, P4444 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Tolimira*), T. 12022; Slavko Kralj, D3245 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 29277, 29280 (gdje je svjedok rekao da je koordinacioni organ imao uticaja na prolazak konvoja UNPROFOR-a). V. takođe Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6402–6405; par. 4985.

"smernice" u vezi s tim pitanjima; prema tome, optuženi je kontrolisao politiku ograničavanja koju je provodio Mladić.¹⁹⁵²⁶

5758. Pored toga, na nizu sastanaka s predstavnicima UNPROFOR-a koji su održani u proljeće 1995., optuženi je izjavljivao da neće dozvoliti dotur humanitarne pomoći u istočne enklave, uključujući Srebrenicu, sve dok su bosanski Srbi pod sankcijama međunarodne zajednice.¹⁹⁵²⁷ Početkom juna, optuženi je u vezi s prolaskom konvoja bio u tijesnoj koordinaciji s Mladićem, u očekivanju ishoda pregovora koje je Slobodan Milošević vodio o ukidanju sankcija.¹⁹⁵²⁸ Vijeće se, stoga, uvjerilo da je optuženi zadržao kontrolu nad prolaskom konvoja tokom sedmica i mjeseci poslije izdavanja Direktive br. 7; u tom periodu, uslovi u Srebrenici pogoršali su se do katastrofalnih razmjera, te su do kraja juna neki od stanovnika tog mjesta umrli od gladi.¹⁹⁵²⁹

5759. Vijeće takođe podsjeća da su 28. juna 1995. optuženi i Krajišnik u Komandi Drinskog korpusa u Vlasenici posjetili Krstića, koji je tada bio zamjenik komandanta Drinskog korpusa, i dali mu borbeni zadatak.¹⁹⁵³⁰ Nekoliko dana kasnije, tadašnji komandant Drinskog korpusa Živanović izdao je naređenje za aktivna borbena dejstva sa ciljem da se enklave Srebrenica i Žepa razdvoje i da se suze na gradsko područje.¹⁹⁵³¹ Snage bosanskih Srba su na početku sporo napredovale prema Srebrenici; kada je Živanović 8. jula pitao postoji li mogućnost da dobije pojačanje od MUP-a RS, optuženi mu je rekao da će Drinski korpus morati da se osloni na vlastite snage pošto je "MUP [...] sav" angažovan na drugim mjestima.¹⁹⁵³² Živanović je u dnevnom borbenom izvještaju te večeri

¹⁹⁵²⁶ Slavko Kralj, D3245 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 29282–29283; Rupert Smith, T. 11419–11420 (9. februar 2011.).

¹⁹⁵²⁷ Rupert Smith, T. 11347, 11351, 11355–11359 (8. februar 2011.); P2260 (Izvještaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 5. april 1995.), par. 3. V. takođe P2262 (Izvještaj UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s rukovodstvima bosanskih Srba i bosanskih Muslimana, 30. april 1995.), par. 12; P2264 (Izvještaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.), par. 5. Optuženi je takođe rekao da je imao informacije da su enklave bile dobro snabdjevene i da je pomoć korištena za snabdjevanje ABiH. P2260 (Izvještaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 5. april 1995.), par. 3; P2262 (Izvještaj UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s rukovodstvima bosanskih Srba i bosanskih Muslimana, 30. april 1995.), par. 12; P2264 (Izvještaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.), par. 5. Vijeće podsjeća na svoj zaključak da, iako je možda bilo izolovanih slučajeva otuđivanja ili šverca, ni UNPROFOR niti humanitarne organizacije nisu imali praksu snabdijevanja ABiH; Vijeće takođe podsjeća na svoj zaključak da su pravila o kretanju konvoja primjenjivana nasumično i da su na kraju dovela do potpune obustave priliva humanitarne pomoći u Srebrenicu. V. fusnota 16804.

¹⁹⁵²⁸ P1473 (Bilježnica Ratka Mladića, 27. januar-5. septembar 1995.), str. 168, 177; P5018 (Podsjetnik predsjedniku za razgovor s Ratkom Mladićem, 9. juni 1995.); P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 73–74.

¹⁹⁵²⁹ V. par. 4991–4992.

¹⁹⁵³⁰ V. par. 5004.

¹⁹⁵³¹ V. par. 5005–5007.

¹⁹⁵³² V. par. 5686, fusnota 19277.

ipak zatražio da se jedna četa MUP-a Zvornik angažuje kao rezervni sastav za jedinice Drinskog korpusa.¹⁹⁵³³

5760. Vijeće podsjeća da je sljedećeg dana, u kasnim poslijepodnevni satima, Tolimir kontaktirao optuženog i prenio mu informaciju da su stvoreni uslovi za zauzimanje Srebrenice, a optuženi je tada odobrio proširenje plana "Krivaja 95" i naredio snagama bosanskih Srba da zauzmu grad.¹⁹⁵³⁴ Dana 10. jula, shodno naređenju optuženog, dio snaga MUP-a koji je bio raspoređen na području Trnova premješten je prema Srebrenici.¹⁹⁵³⁵ Dana 10. jula, između 17:00 i 17:20 sati, optuženi se sastao s Draganom Kijcem, načelnikom RDB-a, i Milenkom Karišikom, načelnikom RJB-a.¹⁹⁵³⁶

5761. U kasnim poslijepodnevni satima 11. jula, nakon što je najprije optuženom rekao da "sve ide po planu i [da bude] bez brige", Gvero je obavijestio optuženog da su snage bosanskih Srba zauzele Srebrenicu.¹⁹⁵³⁷ Ta informacija bila je sadržana i u dnevnom borbenom izvještaju koji je optuženi primio od Glavnog štaba te večeri, u kojem se navodi da je VRS ušao u grad Srebrenicu.¹⁹⁵³⁸ Optuženi je te večeri izdao tri naređenja koja su se odnosila na situaciju na terenu u Srebrenici; prva dva naređenja ticala su se formiranja opštinskih struktura bosanskih Srba u Srebrenici. Prvo, optuženi je imenovao Deronjića za civilnog komesara za Srebrenicu i utvrdio njegova zaduženja dok bude na tom položaju.¹⁹⁵³⁹ Drugo, optuženi je izdao naređenje MUP-u RS da formira SJB "Srpska Srebrenica".¹⁹⁵⁴⁰ Prema tom naređenju, MUP-u RS naloženo je da uspostavi čvrstu saradnju s Deronjićem.¹⁹⁵⁴¹ Treće, optuženi je izdao naredbu u kojoj se navodi da

¹⁹⁵³³ V. fusnota 19277.

¹⁹⁵³⁴ V. par. 5018.

¹⁹⁵³⁵ V. par. 5688.

¹⁹⁵³⁶ P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 89; D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 60; D4143 (Izjava svjedoka Dragana Kijca od 30. novembra 2013.), par. 54. V. par. 221. Vijeće napominje da su i Karišik i Kijac tvrdili da se ne sjećaju konkretnih pitanja o kojima se razgovaralo na tom sastanku. D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 60; D4143 (Izjava svjedoka Dragana Kijca od 30. novembra 2013.), par. 54. Vijeće će detaljno razmotriti Karišikovo svjedočenje po tom pitanju u fusnoti 19543.

¹⁹⁵³⁷ V. par. 5689–5690.

¹⁹⁵³⁸ P4450 (Izvještaj Glavnog štaba VRS-a, 11. juli 1995.), par. 6(b).

¹⁹⁵³⁹ V. par. 5693. Vijeće takođe podsjeća da je Deronjić, tokom sastanka sa dvadesetak "srpskih funkcionera u Srebrenici" te večeri, uspostavio telefonsku vezu s optuženim, koji je prisutnima na sastanku rekao da je Deronjić "odgovoran njemu [...] svojim životom" za civilna zbivanja u Srebrenici i da svi oni trebaju biti direktno odgovorni Deronjiću. V. par. 5694.

¹⁹⁵⁴⁰ P2994 (Naređenje Radovana Karadžića, 11. juli 1995.). V. takođe par. 226.

¹⁹⁵⁴¹ P2994 (Naređenje Radovana Karadžića, 11. juli 1995.), par. 5. V. takođe Christian Nielsen, T. 16338 (7. juli 2011.).

će jedino Državni komitet moći davati odobrenja za humanitarne konvoje, nakon prethodnih konsultacija s optuženim lično.¹⁹⁵⁴²

5762. Dana 11. jula, između 22:30 i 22:45 sati, optuženi se u svojoj kancelariji sastao s Karišikom.¹⁹⁵⁴³ Kasnije te noći, 12. jula oko 01:00 sat, optuženi je imao kratak telefonski razgovor sa Živanovićem.¹⁹⁵⁴⁴ Živanović je u svjedočenju izjavio da je obavijestio optuženog da su

¹⁹⁵⁴² P5183 (Naređenje predsjednika RS-a, 11. juli 1995.), par. 1–2. To naređenje je odmah distribuirano Glavnom štabu VRS-a, a sljedećeg dana ga je MUP RS proslijedio dalje. V. P2803 (Knjiga telegrama Centra veze RS-a, 3.–18. juli 1995.), str. 3 (red 326); P2997 (Naređenje Radovana Karadžića, koje je proslijedio MUP RS-a 12. jula 1995.). Nesprovođenje tog naređenja povlačilo je za sobom hitne zakonske sankcije. P5183 (Naređenje predsjednika RS-a, 11. juli 1995.), par. 8.

¹⁹⁵⁴³ P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar–25. decembar 1995.), *e-court* str. 90; D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 60. Tužilaštvo tvrdi da je svrha Karišikove posjete optuženom te večeri bila da ga obavijesti o raspoređivanju snaga MUP-a na području Srebrenice. Završni podnesak tužilaštva, par. 905. Vijeće napominje da je Karišik u svom svjedočenju najprije izjavio da se ne sjeća konkretno tog sastanka i da je tvrdio da su u to vrijeme bili "fokusrani na žestoke borbe koje su se odvijale oko Sarajeva", te da se ne sjeća da je imao bilo kakve razgovore s optuženim u vezi sa Srebrenicom. D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 60; Milenko Karišik, T. 40608 (27. juni 2013.), T. 40679–40681 (2. juli 2013.). V. takođe D3756 (Vijest novinske agencije SRNA, 7. juli 1995.); D3757 (Vijest novinske agencije SRNA, 13. juli 1995.); D3758 (Vijest novinske agencije SRNA, 14. juli 1995.). Osim toga, Karišik je izričito rekao da s optuženim nije razgovarao o Srebrenici jer u to vrijeme nije imao informacija o Srebrenici. Milenko Karišik, T. 40615–40616 (27. juni 2013.). Međutim, Vijeće napominje da je danima prije i na sam dan sastanka s optuženim i Kijcem 10. jula, Karišik dobijao informacije od RDB-a, kojima je obavještavan o napredovanju snaga VRS-a ka Srebrenici i drugim relevantnim vijestima vezanim za vojna pitanja. V. npr. P4927 (Izveštaj RDB-a Bijeljina, 6. juli 1995.) (upućen MUP-u RS i odsjeku bezbjednosti VRS-a, gdje se prenosi obavještajna informacija da je Naser Orić u to vrijeme pokušavao da se vrati iz Tuzle u Srebrenicu); P4928 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 6. juli 1995.) (kojim je dokazni predmet P4927 prosljeđen Karišiku lično); P4932 (Izveštaj RDB-a Bijeljina, 10. juli 1995.) (upućen MUP-u RS i odjeljenju bezbjednosti VRS-a, u kojem se prenose obavještajne informacije o napredovanju VRS-a ka Srebrenici, kao i obavještajne informacije u vezi sa zahtjevima pripadnika muslimanskih snaga iz Srebrenice koje su tada bile raspoređene oko Sarajeva, da se vrate u enklavu); P4933 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 10. juli 1995.) (kojim se dokazni predmet P4932 prosljeđuje Karišiku lično). To izvještavanje nastavljeno je i narednih dana. V. P5089 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 11. juli 1995.); P2986 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.); P5091 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.); P4936 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.); P4939 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.) (svi upućeni Karišiku lično). Osim toga, Karišik je tog dana zapravo otputovao u Zvornik, gdje se "interesovao" za rad SJB-a Zvornik. P6190 (Izvod iz dnevnika Maneta Đurića), *e-court* str. 1; Mane Đurić, T. 35037 (7. mart 2013.). V. takođe P4581 (Izvod iz bilježnice elektronskog izviđanja, 11. juli 1995.) (koji pokazuje da je Karišik, zvani "Karlo" bio 11. jula na terenu u Zvorniku); Milenko Karišik, T. 40612–40615 (27. juni 2013.) (gdje je potvrdio da je njegov nadimak bio "Karlo"). Tog dana, Karišik je primio izvještaj DB-a da muslimanske snage u Srebrenici "imaju dovoljno snaga za zaustavljanje srpske ofanzive". P5089 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 11. juli 1995.). U to vrijeme, jedna četa PJP-a CJB-a Zvornik pripremala se da ode u Srebrenicu kako bi pojačala VRS na osnovu naređenja koje je optuženi dao prethodnog dana. V. fusnota 16976. Kada mu je predložen taj dokaz, Karišik je i dalje tvrdio da ne može da se sjeti da li je išao na taj put, ali je na kraju prihvatio da je to moguće. Milenko Karišik, T. 40611–40615 (27. juni 2013.). Vijeće smatra da je Karišik imao interesa da se distancira od događaja u Srebrenici, te da njegovo svjedočenje u vezi s tim karakterišu neiskrenost i evazivnost. V. npr. D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 40, 60; Milenko Karišik, T. 40590–40594, 40604, 40608–40609, 40617–40624 (27. juni 2013.). Vijeće zaključuje da je Karišikovo svjedočenje obilovalo evazivnošću i protivrječnostima i zaključuje da je Karišik, uprkos negiranju, u stvari otišao za Zvornik. Međutim, Vijeće neće donositi zaključak u vezi sa sadržinom razgovora koji su Karišik i optuženi vodili tokom sastanka u noći 11. jula.

¹⁹⁵⁴⁴ D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 8.

"oslobodili" Srebrenicu i da mu je rekao da nije bilo žrtava ni na jednoj strani.¹⁹⁵⁴⁵ Prema Živanovićevim riječima, optuženi je bio zadovoljan tom činjenicom i razgovor je završen.¹⁹⁵⁴⁶

5763. Otprilike u to isto vrijeme, Kovač je naređenje optuženog MUP-u RS da se formira SJB "Srpska Srebrenica" proslijedio Vasiću, koji je tada bio načelnik CJB-a Zvornik, naloživši mu takođe da tog dana formira SJB u Srebrenici i da se postara za čvrstu saradnju s Deronjićem.¹⁹⁵⁴⁷ Bez obzira na to kako je to naređenje preneseno Vasiću, Vijeću je jasno da je ono provedeno. Vijeće podsjeća da se 12. jula, oko 08:00 sati, Vasić sastao s Mladićem, Krstićem i Deronjićem u Komandi Bratunačke brigade.¹⁹⁵⁴⁸ Poslije tog sastanka, Vasić je obavijestio Kovača da je, kako je naređeno, kontaktirao Deronjića i da se sastao s Mladićem i Krstićem na sastanku održanom u Komandi Bratunačke brigade u 08:00 sati, na kome su "podjeljeni zadaci svim učesnicima".¹⁹⁵⁴⁹ Vasić je takođe obavijestio Kovača da će se treći sastanak u hotelu "Fontana" održati u 10:00 sati kako bi se postigao dogovor o "evakuaciji svog civilnog stanovništva iz Potočara za Kladanj", kao i da je u tu svrhu već obezbijeđeno 100 šlepera.¹⁹⁵⁵⁰ Najzad, Vasić je izvijestio da združene snage policije napreduju ka Potočarima "u cilju zarobljavanja UNPROFOR-a i okruženja cijelog civilnog stanovništva, te čišćenja terena od neprijateljskih grupa".¹⁹⁵⁵¹

5764. Od noći 11. jula pa do sljedećeg dana, Kijac je lično obavijestio Kovača da, iako je u bazi UN-a u Potočarima i oko nje počelo da se okuplja oko 40.000 bosanskih Muslimana, u toj

¹⁹⁵⁴⁵ D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 8.

¹⁹⁵⁴⁶ D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 8.

¹⁹⁵⁴⁷ P2995 (Naređenje Radovana Karadžića od 11. jula 1995., koje je proslijedio MUP RS-a 12. jula 1995.); Christian Nielsen, T. 16338–16339 (7. juli 2011.). Kovač je takođe proslijedio naređenje optuženog, kojim se nalaže da odobrenje za prolaz humanitarnih konvoja kroz teritoriju RS-a može dati isključivo Državni komitet nakon što konsultuje njega lično; Kovačevo naređenje je sadržavalo i dodatne instrukcije u vezi s provođenjem naređenja optuženog. P2997 (Naređenje Radovana Karadžića, koje je proslijedio MUP RS-a 12. jula 1995.). Vijeće napominje da je Kovač, iako je u razgovoru s predstavnicima tužilaštva 2003. godine rekao da je naređenje MUP-a RS kojim se prosljeđuje naređenje optuženog Vasiću poteklo iz njegove kancelarije uz njegovo znanje, prilikom svjedočenja u ovom predmetu negirao da je potpisao to naređenje i da je za njega u to vrijeme znao. Tomislav Kovač, T. 42738–42741 (1. novembar 2013.). V. takođe D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 115 (gdje tvrdi da je MUP izdao naređenje za provođenje odluke optuženog). Vijeće napominje da je Kovač, uprkos postojanju tako očigledne nepodudarnosti, odbio da to prizna. Tomislav Kovač, T. 42740–42741 (1. novembar 2013.). Vijeće takođe podsjeća da je Kovač na početku svog svjedočenja izjavio da je u svojim ranijim razgovorima s predstavnicima tužilaštva govorio istinu. Tomislav Kovač, T. 42718 (31. oktobar 2013.). Vijeće upućuje na svoju ocjenu Kovačeve vjerodostojnosti u par. 5766.

¹⁹⁵⁴⁸ V. par. 5086.

¹⁹⁵⁴⁹ P2996 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.), par. 1–2. Vijeće napominje da je Kovač, kada mu je predložen Vasićev izvještaj, tvrdio da je MUP RS bio zainteresovan za njegovu sadržinu samo u djelu koji se odnosio na Vasićevo izvršavanje naređenja da se formira SJB u Srebrenici. Tomislav Kovač, T. 42742–42745 (1. novembar 2013.). Imajući u vidu da su jedini primaoci Vasićevog izvještaja bili organi MUP-a RS, Vijeće smatra da je jedini razuman zaključak koji se na osnovu toga može donijeti taj da je Vasić dostavio ukupne informacije koje su gore navedene kako bi obavijestio svoje nadređene u MUP-u RS. Vijeće zaključuje da je Kovačeva tvrdnja da ostale informacije nisu bile od značaja za MUP RS-a apsurdna i ne prihvaća je.

¹⁹⁵⁵⁰ P2996 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.), par. 5.

¹⁹⁵⁵¹ P2996 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.), par. 6.

grupi skoro i nema vojno sposobnih muškaraca.¹⁹⁵⁵² Kada su snage bosanskih Srba u noći između 11. i 12. jula saznale za postojanje i kretanje kolone muškaraca, bosanskih Muslimana, jedinice Drinskog korpusa i—prema Kovačevom uputstvu—MUP-a poslate su da presretnu kolonu i "[o]čis[te] teren[]".¹⁹⁵⁵³

5765. Vasić je nastavio da obavještava svoje nadređene u MUP-u RS tokom 12. i 13. jula, uz opaske da muškaraca, bosanskih Muslimana, nema u Potočarima, kao i o tome gdje se pretpostavlja da se oni nalaze i o naporima da se presretne kolona s muškarcima, bosanskim Muslimanima. Poslije prvog izvještaja od 12. jula, Vasić je izvijestio da se oko 25.000 ljudi okupilo u Potočarima, da vojno sposobni muškarci čine manje od njih 10 posto i da će, iako su zatražili da im se omogući slobodan prolaz, "vojno sposobni [...] nakon pregleda, po odluci Mladića, biti *možda* pušteni da odu *da bi se ostali u šumi predali*, jer im je upućen takav poziv od naše komande".¹⁹⁵⁵⁴ Oko 17:30 sati, Vasić je prenio Kovaču obavještajnu informaciju od CJB-a Zvornik, koji je otkrio da se oko 8.000 "vojno sposobnih" nalazi u rejonu Konjević Polja i Sandića.¹⁹⁵⁵⁵ Dana 13. jula, Vasić je obavijestio Kovača i Karišika da je, iako snage MUP-a pokušavaju blokirati kolonu, zbog toga što MUP "radi sam", bez pomoći VRS-a, "moguće očekivati velike probleme dok se operacija ne završi".¹⁹⁵⁵⁶ Kasnije,¹⁹⁵⁵⁷ Vasić je istim primaocima poslao daljnji izvještaj u kome se navodi da, nakon što se tog jutra sastao s Mladićem,¹⁹⁵⁵⁸ VRS "nastavlja operacije prema Žepi, a sav ostali posao prepušta MUP-u", uključujući evakuaciju preostalih 15.000 bosanskih Muslimana u Kladanj i "likvidacij[u] oko 8.000 muslimanskih vojnika koje smo blokirali u šumi oko Konjević Polja".¹⁹⁵⁵⁹

¹⁹⁵⁵² P2986 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.) (gdje se izvještava o događajima 11. jula); P5091 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.), str. 1; P4936 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.); P4939 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.), str. 1–2.

¹⁹⁵⁵³ V. par. 5158.

¹⁹⁵⁵⁴ P4935 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.), par. 1–4 (naglasak dodat). Vasić je takođe izvijestio da je jedna četa PJP-a Zvornik poslata u grad Srebrenicu kako bi zaštitila vitalne objekte od pljačke i otuđivanja imovine, i da će jedan vod te čete biti poslat da presretne kolonu muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bježali prema Buljimu. P4935 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.), par. 5.

¹⁹⁵⁵⁵ P4937 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 12. juli 1995.).

¹⁹⁵⁵⁶ P6189 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 13. juli 1995.).

¹⁹⁵⁵⁷ Vijeće napominje da, iako na dokaznom predmetu P6189 nema pečata s oznakom vremena, redni brojevi na dokaznim predmetima P6189 i P4942 pokazuju da je prvi dokazni predmet prethodio drugom.. Up. s P6189 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 13. juli 1995.); P4942 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 13. juli 1995.) (gdje se govori o sastanku u Komandi Bratunačke brigade u 08:00 sati).

¹⁹⁵⁵⁸ Vijeće podsjeća da se tog jutra Vasić sastao s Mladićem, Krstićem, Popovićem i Pandurevićem u Komandi Bratunačke brigade. V. par. 5705.

¹⁹⁵⁵⁹ P4942 (Izveštaj CJB-a Zvornik, 13. juli 1995.), par. 1–2. V. takođe Richard Butler, T. 27542–27543 (18. april 2012.) (gdje je svjedok izjavio da se ubijanje pominje u vezi s jednom vojnom operacijom koja je bila u toku protiv dijela kolone koji nije uspio preći put Konjević Polje–Nova Kasaba).

Poslije toga, Kovač je lično počeo da Vasiću prosljeđuje obavještajne informacije koje je MUP RS dobio od VRS-a.¹⁹⁵⁶⁰ Tog dana, Kovač je takođe uputio jednu četu PJP-a Doboj u Zvornik.¹⁹⁵⁶¹

5766. Dana 13. jula, od 15:50 do 16:10 sati, optuženi se sastao s Kovačem na Palama.¹⁹⁵⁶² Odmah poslije toga, Kovač je otišao u pravcu Vlasenice.¹⁹⁵⁶³ Vijeće napominje da je Kovač u svjedočenju izjavio da je tokom tog sastanka s optuženim razgovarao o situaciji oko Sarajeva koja je tada, kako tvrdi Kovač, po njegovom mišljenju bila mnogo problematičnija.¹⁹⁵⁶⁴ Međutim, nakon što je cjelokupno Kovačevo svjedočenje analiziralo u svjetlu ukupnih dokaza, Vijeće konstatuje brojne nepodudarnosti u tom svjedočenju,¹⁹⁵⁶⁵ kao i nepodudarnosti s ranijim izjavama datim pod zakletvom.¹⁹⁵⁶⁶ Po mišljenju Vijeća, te nepodudarnosti, kao i evazivnost, pa čak i ratobornost koju je Kovač na mahove ispoljavao tokom svog svjedočenja,¹⁹⁵⁶⁷ potiču od Kovačevih napora da minimizira svoje učešće u događajima u Srebrenici u julu 1995.¹⁹⁵⁶⁸ Vijeće je, stoga, njegovom

¹⁹⁵⁶⁰ V. P2988 (Izveštaj MUP-a RS-a, 13. juli 1995.) (u kojem se Vasiću prosljeđuje depeša primljena od organa bezbjednosti Drinskog korpusa, u kojoj se govori o kretanju kolone); P5098 (Izveštaj MUP-a RS-a, 13. juli 1995.) (u kojem se Vasiću prosljeđuju dvije depeše primljene od Komande Drinskog korpusa, koje se odnose na kretanje kolone). Drugi od ta dva dokumenta poslat je nakon 12:30 sati. V. P5098 (Izveštaj MUP-a RS-a, 13. juli 1995.), str. 1. U to isto vrijeme, Vasić je informacije o koloni dobio i od Karišika, koji je prosljeđivao informacije dobijene od RDB-a preko Štaba Komande policijskih snaga na Palama. P4943 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 13. juli 1995.) (u kojem se izvještava da se oko 10.000 "vojno sposobnih Muslimana" s područja Srebrenice okupilo u rejonu sela Šušnjari u noći 11. jula, da su sljedećeg jutra počeli odlaziti kako bi došli do Tuzle, ali da su u noći 12. jula hvatani u zasjednim dejstvima MUP-a RS na putnoj komunikaciji Bratunac–Konjević Polje); P5099 (Izveštaj RJB-a Bijeljina, 13. juli 1995.) (kojom se prosljeđuju informacije sadržane u dokaznom predmetu P4943).

¹⁹⁵⁶¹ P5146 (Naređenje MUP-a RS-a, 13. juli 1995.). V. takođe Tomislav Kovač, T. 42764 (1. novembar 2013.).

¹⁹⁵⁶² P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 91.

¹⁹⁵⁶³ D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 117 (gdje je nadalje tvrdio da je krenuo u pravcu Bijeljine kako bi organizovao transport municije i goriva za Sarajevo, ali da je zaustavljen na kontrolnom punktu u Vlasenici i da su mu rekli da ga Mladić želi vidjeti); Tomislav Kovač, T. 42767–42771 (1. novembar 2013.-).

¹⁹⁵⁶⁴ D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 117; Tomislav Kovač, T. 42764–42766 (1. novembar 2013.); T. 42855–42856 (4. novembar 2013.-).

¹⁹⁵⁶⁵ Na primjer, nakon što je prvo prihvatio svjedočenje iz jednog ranijeg predmeta u kojem je izjavio da je na područje Srebrenice otišao po naređenju optuženog, Kovač je kasnije negirao da je to uradio. Up. Tomislav Kovač, T. 42766–42767 (1. novembar 2013.) s Tomislav Kovač, T. 42792–42793 (1. novembar 2013.) (gdje je svjedok naveo da je otišao na teren po sopstvenoj volji) i Tomislav Kovač, T. 42840–42841 (4. novembar 2013.). Upor. i D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 124 s Tomislav Kovač, T. 42785–42789 (1. novembar 2013.).

¹⁹⁵⁶⁶ Na primjer, Vijeće upućuje na svoj opis Kovačevog svjedočenja u vezi s prijenosom naređenja optuženog od 10. jula da se snage MUP-a RS upute u Srebrenicu, kao što je navedeno u fusnoti 19288. V. takođe Tomislav Kovač, T. 42823–42825 (1. novembar 2013.); D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 133; up. Tomislav Kovač, T. 42827–42830 (1. novembar 2013.).

¹⁹⁵⁶⁷ V. npr. Tomislav Kovač, T. 42782–42783, 42786–42788, 42794–42795, 42808–42813 (1. novembar 2013.).

¹⁹⁵⁶⁸ Na primjer, i kada su mu predloženi dokazi koji pokazuju da je naredio dalje upućivanje "sv[ih] raspoloživ[ih] vodič[a] sa službenim psima" u Srebrenicu 12. jula, Kovač je tvrdio da nije bilo potrebe da se MUP šalje u Srebrenicu. Tomislav Kovač, T. 42721 (31. oktobar 2013.), T. 42747 (1. novembar 2013.); P4934 (Naređenje MUP-a RS-a Centru za uzgoj i dresuru službenih pasa, 12. juli 1995.). On je rekao da su snage MUP-a upućene samo da bi obezbijedile puteve i negirao je da je znao za to da su operativci DB-a učestvovali u odvajanju muškaraca u Potočarima i njihovom ispitivanju. Tomislav Kovač, T. 42721 (31. oktobar 2013.) (gdje je svjedok rekao da je u to vrijeme "samo sarajevsko ratište bilo ugroženo"); Tomislav Kovač, T. 42749–42752, 42755, 42794–42795 (1. novembar 2013.) (gdje se distancirao od rada DB-a, da bi zatim priznao da je Kijac njemu lično upućivao dokumente).

svjedočenju prišlo s krajnjim oprezom i oslanjalo se na njega samo kada se ono podudaralo s drugim dokazima.

5767. U vezi s tim, Vijeće ima u vidu da je Kovač od početka srebreničke operacije 6. jula dobijao izvještaje koje je njemu lično slao Kijac i koji su sadržavali obavještajne informacije DB-a i VRS-a u vezi s napretkom srebreničke operacije.¹⁹⁵⁶⁹ To je trajalo tokom cijelog 12. i 13. jula.¹⁹⁵⁷⁰ U isto vrijeme, Kovač je počeo primati ažurirane informacije od Vasića, a na događaje koje je Vasić opisivao reagovao je tako što mu je direktno prosljeđivao informacije dobijene od VRS-a, kako je gore opisano.¹⁹⁵⁷¹ U takvim okolnostima, imajući u vidu činjenicu da su jedinice MUP-a RS bile upućene u rejon Srebrenice po naređenju optuženog koje je bilo preneseno preko Kovača, te uzimajući u obzir da se Kovač odmah poslije njihovog sastanka uputio ka Vlasenici, Vijeće zaključuje da je nezamislivo da Kovač tokom njihovog sastanka 13. jula nije razgovarao s optuženim o događajima na terenu u Srebrenici – uključujući izvještaje koje je dobijao od DB-a, kao i informacije koje je primao od Vasića i njegove odgovore na njih.

5768. Poslije Kovačevog odlaska, negdje između 17:00 i 18:40 sati, optuženi se sastao s tri predstavnika srpske dijaspore,¹⁹⁵⁷² Srđom Trifkovićem, Tomislavom Premovićem i Slavicom

¹⁹⁵⁶⁹ V. npr. P4927 (Izveštaj RDB-a Bijeljina, 6. juli 1995.); P4932 (Izveštaj RDB-a Bijeljina, 10. juli 1995.); P4928 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 6. juli 1995.) (u kojem se dokazni predmet P4927 prosljeđuje lično Kovaču i Karišiku); P4933 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 10. juli 1995.) (u kojem se dokazni predmet P4932 prosljeđuje lično Kovaču i Karišiku). V. takođe P5089 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 11. juli 1995.).

¹⁹⁵⁷⁰ P2986 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.) (u kojem se izvještava da se 11. jula do 16:00 sati u Potočarima okupilo 20.000 bosanskih Muslimana, da je "ka sjeveru [...] iz Srebrenice" tog istog dana do 17:00 sati otišlo 60.000 "izbjeglica" i da se očekuje da će ukupan njihov položaj "za 48 sati biti beznadežan"); P5091 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.) (u kojem se izvještava da je VRS napredovao ka Potočarima i da se, prema podacima, u objektima baze UN-a nalazi oko 10.000 bosanskih Muslimana); P4936 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.) (gdje se dostavlja nova informacija i navodi da se 30.000 bosanskih Muslimana okupilo u bazi UN-a i oko nje, da se grupa od oko 8.000 ljudi pokušava probiti do baze i da se u Potočarima, "prema izvještajima vojnih posmatrača, među okupljenima [...] ne nalazi nijedan naoružani vojnik tzv. Armije BiH", te se pominju eventualna sredstva koja su predložena "u slučaju evakuacije stanovništva preko Zvornika, što je, kako se kaže, ponudila srpska strana"); P4939 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 12. juli 1995.) (gdje se negdje poslije 16:00 sati izvještava o kretanju kolone u kojoj se nalazi "više hiljada lica, među kojima je većina vojnih obveznika s područja Srebrenice" i o tome da je u popodnevnim satima već izvršen transport oko 8.500 lica—uglavnom žena i djece—i ponavlja se da u Potočarima "skoro da i nema" vojno sposobnih muškaraca); P4389 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 13. juli 1995.), str. 1 (gdje se izvještava da su u noći između 12. i 13. jula snage bosanskih Srba zarobile preko 300 pripadnika kolone); D4152 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 13. juli 1995.) (gdje se izvještava da je osmatračka patrola UN-a javila svojoj bazi u Živnicama da se kolona s izbjeglicama iz Srebrenice kreće ka Živnicama). Kovač je nastavio da prima te izvještaje i tokom 14. jula. V. npr. P5093 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 14. juli 1995.); P5092 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 14. juli 1995.); D2058 (Dopis RDB-a Resoru za javnu bezbjednost Bijeljina, 14. juli 1995.) (gdje se navodi da su izvještaji DB-a dostavljeni SJB-u Zvornik i PJP-u Zvornik, kao i Borovčaninu na terenu).

¹⁹⁵⁷¹ V. par. 5765.

¹⁹⁵⁷² P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 9–10; P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 8–9; D2905 (Izjava svjedoka Srđe Trifkovića od 5. februara 2013.), par. 5–9. Trifković, koji se s optuženim sastao 1993., organizovao je posjetu Palama u julu 1995. i pozvao Slavicu Ristić i Premovića da mu se priključe. D2905 (Izjava svjedoka Srđe Trifkovića od 5. februara 2013.), par. 9; P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 14–18; P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 40.

Ristić.¹⁹⁵⁷³ Sastanku su s prekidima prisustvovali i Zametica i Krajišnik.¹⁹⁵⁷⁴ Prema riječima Slavice Ristić, početak sastanka je bio vrlo opušten dok je optuženi pokušavao uspostaviti vanjsku telefonsku vezu s "nekim",¹⁹⁵⁷⁵ a Slavica Ristić je za to vrijeme ćaskala s Krajišnikom.¹⁹⁵⁷⁶ U jednom trenutku tokom sastanka, telefonska veza je uspostavljena i optuženi je sat vremena vodio razgovor, djelimično i preko zvučnika.¹⁹⁵⁷⁷ Slavica Ristić je rekla da je bilo vrlo teško čuti razgovor jer se veza stalno prekidala.¹⁹⁵⁷⁸ Međutim, krajnji ishod razgovora bio je da su učesnici sastanka shvatili da je Srebrenica "gotova".¹⁹⁵⁷⁹ Na kraju razgovora, optuženi se lično zahvalio osobi s

¹⁹⁵⁷³ P4367 (Izvod iz kalendara sastanaka Radovana Karadžića, 14. juli 1995.); Slavica Ristić, T. 26071 (12. mart 2012.); P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 31–35; Tomislav Premović, T. 27406, 27419 (12. april 2012.); P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 54, 56–65. V. takođe D2905 (Izjava svjedoka Srđe Trifkovića od 5. februara 2013.), par. 28; Srđa Trifković, T. 33353 (6. februar 2013.). Vijeće napominje da je Premović tvrdio da tog sastanka slabo sjeća zato što je to bila "prijateljska posjeta" koja se sastojala pretežno od "ćaskanja". P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 61, 72. Premović je bio zbunjen i u vezi s datumom kada je sastanak održan, kao i u pogledu toga da li je održan onog dana kada je stigao ili dan kasnije. V. P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 42–44, 51–54; Tomislav Premović, T. 27391, 27406, 27419 (12. april 2012.). Međutim, na osnovu ukupnih dokaza koji su mu predočeni, Vijeće se uvjerilo da je Premović govorio o istom sastanku kojem su prisustvovali Slavica Ristić i Trifković, te da je taj sastanak održan 13. jula. Vijeće takođe napominje da je Trifković, tokom cijelog svjedočenja, često pokazivao pristrasnost, uključujući negativne komentare u vezi s Međunarodnim sudom, kao i u vezi s muslimanskom vjeroispovijesti. V. npr. Srđa Trifković, T. 33337–33359 (6. februar 2013.); P6099 (Članak sa vebajta Mission Europa Netzwerk Karl Martell pod naslovom "Can the West be Saved?", 10. maj 2008.); P6100 (Članak iz *Chronicles Magazine* pod naslovom "Dinesh the Dhimmii", 26. januar 2007.); P6101 (Članak iz časopisa *Pogledi* pod naslovom "Islamic Terrorism in Italy: Shape of Things to Come", 27. februar 2002.); P6098 (Video-snimak govora Srđe Trifkovića na univerzitetu, s transkriptom) (u kojem pominje "soj izdajnika"). Po mišljenju Vijeća, Trifkovićevo svjedočenje je bilo u toj mjeri zajedljivo i pristrasno da mu je Vijeće prišlo s krajnjim oprezom i sumnjom. Vijeće se, stoga, oslonilo na njegovo svjedočenje samo tamo gdje je ono bilo potkrijepljeno svjedočenjem Slavice Ristić i Premovića.

¹⁹⁵⁷⁴ P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 34–40; Slavica Ristić, T. 26075 (12. mart 2012.); P4560 (Fotografije sastanka Slavice Ristić i Radovana Karadžića, 13. juli 1995.), str. 3. V. takođe P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 58–59.

¹⁹⁵⁷⁵ Prema riječima Slavice Ristić, optuženi je na radnom stolu imao samo jedan telefon, ali bi "izlazio napolje da nekome kaže da mu uspostavi vezu ili — bio je vrlo iznerviran: uspostavi mi vezu, ili šta ne valja s vezom ili [...] da li drugi telefon, ne znam". P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 74. V. takođe Slavica Ristić, T. 26088 (12. mart 2012.).

¹⁹⁵⁷⁶ P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 34–35.

¹⁹⁵⁷⁷ P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 37; Slavica Ristić, T. 26074–26075 (12. mart 2012.); P4557 (Fotografije sastanka Slavice Ristić i Radovana Karadžića), str. 3–4; P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 61–62. V. takođe P4560 (Fotografije sastanka Slavice Ristić i Radovana Karadžića, 13. juli 1995.), str. 1, 3.

¹⁹⁵⁷⁸ P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 37–38; Slavica Ristić, T. 26072–26073 (12. mart 2012.). Slavica Ristić je takođe navela da je optuženi pretežno slušao i da je odgovarao sa "uh-uh" ili "u redu" i da se ne sjeća da je postavljao bilo kakva pitanja. P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 38–39; Slavica Ristić, T. 26088 (12. mart 2012.); P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 64 (gdje je svjedok naveo da je optuženi uglavnom odgovarao sa "u redu").

¹⁹⁵⁷⁹ P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 37–39 (gdje se takođe sjetila da je razumjela da će Žepa biti "sljedeći korak"); Slavica Ristić, T. 26073–26074, 26077 (12. mart 2012.); P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 48, 52–54, 61–63. Vijeće napominje da je Premović pomenuo da je iz razgovora proistekla informacija da je "Žepa pala", ali, imajući u vidu činjenicu da je sastanak održan 13. jula, Vijeće se uvjerilo da to treba protumačiti tako kao da se odnosi na Srebrenicu i da Premovićevo izjavu da je Mladić rekao da će Srebrenica biti "sljedeć[a]" treba protumačiti tako kao da se odnosi na Žepu. V. P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 71; Tomislav Premović, T. 27406–27408, 27414–27415 (12. april 2012.). V.

kojom je razgovarao.¹⁹⁵⁸⁰ Optuženi je takođe " odlikovao, nagradio i unaprijedio par [...] generala", uključujući Krstića.¹⁹⁵⁸¹

5769. Slavica Ristić je izjavila da se optuženi osobi na drugom kraju linije obraćao sa "generale Mladiću".¹⁹⁵⁸² Premović je takođe posvjedočio da je Mladić bio taj koji je pozvao optuženog tokom njihovog sastanka.¹⁹⁵⁸³ Vijeće napominje da je Trifković tvrdio da optuženi nije razgovarao s Mladićem;¹⁹⁵⁸⁴ međutim, Vijeće podsjeća na svoju ocjenu Trifkovićeve vjerodostojnosti koja je navedena gore u tekstu.¹⁹⁵⁸⁵ Optuženi je priznao da je razgovarao s nekim iz VRS-a koji ga je obavijestio o situaciji u Srebrenici, ali negira da je zapravo razgovarao s Mladićem, upućujući na "protivrječne dokaze" i pozivajući se na svjedočenje Milovanovića,¹⁹⁵⁸⁶ koji je potvrdio da je optuženi "uglavnom" s njim komunicirao u periodu od 1. jula do 4. avgusta 1995.¹⁹⁵⁸⁷ Vijeće napominje, prvo, da je Milovanović eksplicitno rekao da se to nije događalo "stalno", već samo "u par navrata".¹⁹⁵⁸⁸ Osim toga, čak ako bi se i moglo protumačiti da Milovanovićevo svjedočenje u vezi s ovim pitanjem ukazuje na to da je optuženi tokom tog perioda komunicirao isključivo s Milovanovićem i ni sa jednim drugim oficijom VRS-a, tom svjedočenju bi direktno protivrječili, između ostalih, dokazi o razgovoru između optuženog i Gvere 11. jula poslijepodne, kao i dokazi o razgovoru između optuženog i Živanovića u noći 11. jula.¹⁹⁵⁸⁹ Shodno tome, Vijeće se uvjerilo da

takođe Slavica Ristić, T. 26087–26088 (gdje je svjedokinja izjavila da je stekla utisak da je Žepa ta koja će sljedeća biti "oslobodena").

¹⁹⁵⁸⁰ P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 47. Slavica Ristić se sjetila da je optuženi bio "vrlo sretan". P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 38–39, 73 (gdje je takođe navela da je shvatila da je optuženi bio sretan zato što su bosanski Srbi tada dobili adut za diplomatsku nagodbu); Slavica Ristić, T. 26077–26078 (12. mart 2012.). V. takođe D2905 (Izjava svjedoka Srđe Trifkovića od 5. februara 2013.), par. 28. Ali v. P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 65–66 (gdje je svjedok rekao da u raspoloženju optuženog poslije tog telefonskog razgovora nije primijetio ništa posebno).

¹⁹⁵⁸¹ P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 62–63; Tomislav Premović, T. 27415 (12. april 2012.). V. takođe P4485 (Obavještenje Drinskog korpusa, 13. juli 1995.); P3044 (Ukaz Radovana Karadžića, 14. juli 1995.); svjedok KDZ122, T. 26107 (12. mart 2012.) (zatvorena sjednica); Petar Skrbić, T. 25978–25981 (8. mart 2012.).

¹⁹⁵⁸² P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 47.

¹⁹⁵⁸³ P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 54, 61, 63–64 (gdje je svjedok rekao da je optuženi ili rekao posjetiocima da mu je sagovornik Mladić ili da je optuženi direktno oslovio Mladića). Na pitanje optuženog, Premović je priznao da nije bio upoznat s time kako zvuči Mladićev glas, ali je tvrdio da je "imao utisak" da je Mladić bio taj koji je nazvao. Tomislav Premović, T. 27406 (12. april 2012.).

¹⁹⁵⁸⁴ D2905 (Izjava svjedoka Srđe Trifkovića od 5. februara 2013.), par. 29–32; Srđa Trifković, T. 33317–33318, 33342, 33354–33357, 33361 (6. februar 2013.).

¹⁹⁵⁸⁵ V. fusnota 19573.

¹⁹⁵⁸⁶ Završni podnesak odbrane, par. 3017–3019. Optuženi ukazuje na Milovanovićevo svjedočenje o tome da je u periodu od 1. jula do 3. avgusta 1995. optuženi komunicirao sa VRS-om samo preko Milovanovića. Završni podnesak odbrane, par. 3019. Za razliku od toga, tužilaštvo tvrdi da je Mladić bio osoba s kojom je optuženi razgovarao. V. Završni podnesak tužilaštva, par. 949–954.

¹⁹⁵⁸⁷ Manojlo Milovanović, T. 25648 (1. mart 2012.).

¹⁹⁵⁸⁸ Manojlo Milovanović, T. 25648 (1. mart 2012.).

¹⁹⁵⁸⁹ V. par. 5690, 5762.

je optuženi, kako su izjavili Slavica Ristić i Premović, tokom sastanka sa njima 13. jula zaista razgovarao s Mladićem.

5770. Pozivajući se na svjedočenje Slavice Ristić, Premovića i Trifkovića, optuženi nadalje tvrdi da, čak i da je razgovarao s Mladićem, dokazi ne utvrđuju da je tokom tog razgovora razmjenjivao informacije o planu za ubijanje, već—naprotiv—pokazuju da je optuženi insistirao na tome da se s civilima dobro postupa.¹⁹⁵⁹⁰ Pošto je već zaključilo da je Trifkovićevo svjedočenje u vezi sa sadržinom tog razgovora nepouzđano,¹⁹⁵⁹¹ Vijeće će sada ocijeniti pouzdanost svjedočenja Slavice Ristić i Premovića vezi s ovim pitanjem. Slavica Ristić se sjetila da je, poslije završetka tog telefonskog razgovora, tema razgovora na sastanku promijenjena i da se povelja riječ o postupanju prema civilima i, iako se nije mogla sjetiti šta je konkretno rečeno, sjetila se da je Trifković istakao da će se loše postupanje prema civilima negativno odraziti na bosanske Srbe.¹⁹⁵⁹² Međutim, Vijeće napominje da je, odmah nakon što je to pomenula u svom razgovoru, Slavica Ristić dodala da joj je "teško nakon što je pročitala svjedočenje dr. Trifkovića" da razdvoji čega se sama sjeća od onoga što je pročitala.¹⁹⁵⁹³ Vijeće to iskreno priznanje tumači kao pokazatelj da je njeno sjećanje o tom aspektu razgovora bilo pod uticajem toga što je bila upoznata sa Trifkovićevim svjedočenjem u predmetu *Popović i drugi*, posebno imajući u vidu da se u njemu vrlo povoljno govorilo o njegovom doprinosu tom razgovoru.¹⁹⁵⁹⁴ Vijeće se, stoga, ne oslanja na njega. Vijeće takođe napominje da je Premović rekao da se ne sjeća da je vođen razgovor o postupanju prema civilima ili ratnim zarobljenicima.¹⁹⁵⁹⁵ Shodno tome, Vijeće se nije uvjerilo da je razgovor o postupanju prema civilima ili ratnim zarobljenicima uopšte vođen. Nadalje, dokazi ne pokazuju da je bilo eksplicitnog nagovještaja da će muškarci, bosanski Muslimani, koje su snage bosanskih Srba tada držale biti ubijeni. Međutim, Vijeće podsjeća da je, kako je gore navedeno, iz razgovora proistekla informacija da je Srebrenica "gotova".¹⁹⁵⁹⁶

¹⁹⁵⁹⁰ Završni podnesak odbrane, par. 3020–3024.

¹⁹⁵⁹¹ V. par. 5768, fusnota 19573.

¹⁹⁵⁹² P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 43–44. V. takođe Slavica Ristić, T. 26078–26079 (12. mart 2012.).

¹⁹⁵⁹³ P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 45.

¹⁹⁵⁹⁴ Trifković je svjedočio u predmetu *Popović i drugi* i o tom svom svjedočenju je govorio Slavicu Ristić. P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 25–26. V. takođe P6102 (Izvod iz transkripta svjedočenja Srđe Trifkovića u predmetu *Tužilac protiv Popovića i drugih*).

¹⁹⁵⁹⁵ P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 69. V. takođe Tomislav Premović, T. 27406–27407 (12. april 2012.).

¹⁹⁵⁹⁶ V. par. 5768. I Slavica Ristić i Premović su shvatili da to znači da je grad pao, iako je Slavica Ristić izjavila da, kad je kasnije saznala da je Srebrenica pala 11. jula, nije razumjela kako optuženi nije za to doznao prije no što se sa njima sastao. P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 37. V. takođe P4911 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo s Tomislavom Premovićem, 27. april 2009.), str. 71; Tomislav Premović, T. 27406–27407, 27414–27415 (12. april 2012.).

5771. Oko 18:00 sati, dok je optuženi bio na sastanku sa Slavicom Ristić, Premovićem i Trifkovićem, Mladić, Krstić i Živanović su se vratili u Komandu Drinskog korpusa i održali malu ceremoniju povodom primopredaje komandne dužnosti između Živanovića i Krstića.¹⁹⁵⁹⁷ Otprilike u to isto vrijeme, Kovač je došao s Pala gdje je, prema sopstvenim riječima, zatekao Mladića pijanog i u dobrom raspoloženju.¹⁹⁵⁹⁸ Kovač je izjavio da je tokom tridesetak minuta koliko je proveo u Vlasenici, Mladić vodio brojne telefonske razgovore s tehničkim i pozadinskim jedinicama radi pokopavanja "oni[h] koji su poginuli".¹⁹⁵⁹⁹

5772. Otprilike u 20:10 sati, optuženi je snimljen u presretnutom razgovoru s Deronjićem, koji je vođen preko posrednika i koji je tekao na sljedeći način:

: Čekam na razgovor sa predsjednikom Karadžićem. Je li tu?
 B: Da.
 : Halo! Samo malo, sad će javit', sa dežurnim, gospodine predsjedniče.
 B: Halo! Deronjića imam na vezi.
 : Deronjić, javite se.
 D: Halo! Evo, čujem.
 : Deronjić, koliko hiljada, pita predsjednik?
 D: Oko dvije zasad.
 : Dvije, gospodine predsjedniče (čuje se u pozadini)
 D: Ali biće još u toku noći.
 [...]
 D: Je l' se čujemo, predsjedniče?
 : Ne čuje Vas predsjednik, Deronjiću, posrednik ovde.
 D: Imam negdje oko dvije hiljade sad ovde [...]
 : Deronjiću, predsjednik kaže ovako: "Sva roba mora biti smještena u magacine prije dvanaest sutra."
 D: Dobro.
 : Deronjiću, ne u magacine tu, nego negdje drugo.
 D: Razumio.
 : Prijatno.¹⁹⁶⁰⁰

¹⁹⁵⁹⁷ D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 11, 38; P4485 (Obavještenje Drinskog korpusa, 13. juli 1995.); P5372 (Presretnuti razgovor dviju neidentifikovanih osoba, 13. juli 1995.), str. 2 (gdje se navodi da su Krstić i Mladić u 18:22 sati bili "vani [...] ispred zgrade"). V. takođe Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6233, 6669–6670. Krstić je bio zadužen za napad na Srebrenicu barem od 13:45 sati 12. jula. V. P5278 (Presretnuti razgovor Zlatara i dežurnog operativnog oficira, 12. juli 1995.) (koji pokazuje da je Krstić već u 13:45 sati bio "glavni" za napad).

¹⁹⁵⁹⁸ D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 117; Tomislav Kovač, T. 42767, 42770–42771 (1. novembar 2013.). V. takođe Zvonko Bajagić, T. 41161–41163 (10. jul 2013.) (gdje je svjedok izjavio da je Mladić bio u Bajagićevoj kući 13. jula "poslijepodne", kada je došao načelnik policije Milenko Majstorović i obavijestio Mladića o Kovačevom dolasku). Kovač je izjavio da su se, kada je došao u Komandu Drinskog korpusa, Mladić i drugi oficiri—uključujući Krstića—hvalili da su zauzeli Srebrenicu. Tomislav Kovač, T. 42770–42771 (1. novembar 2013.).

¹⁹⁵⁹⁹ D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 118. Kovač je tvrdio da je on shvatio da se ti razgovori odnose na pokopavanje "ljudi koji su poginuli u borbi", a ne na tijela onih koji su pogubljeni. D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 118. Na osnovu ocjene vjerodostojnosti Kovačevog svjedočenja u cjelini, kako je gore razmotreno, Vijeće zaključuje da Kovačeva tvrdnja u vezi s ovim pitanjem ima izuzetno malu dokaznu vrijednost. V. par. 5766.

¹⁹⁶⁰⁰ P6692 (Presretnuti razgovor Radovana Karadžića, njegovog posrednika i Miroslava Deronjića, 13. juli 1995.), str. 1; svjedok KDZ126, T. 26400–26403 (15. mart 2012.). V. par. 5311, 5710.

5773. Vijeće je već zaključilo da se razgovor optuženog i Deronjića odnosio na smještaj muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su držani u autobusima i zatočeničkim objektima u Bratuncu.¹⁹⁶⁰¹ Vijeće takođe podsjeća da je Davidović tražio od Deronjića da "svojim tim linijama" sredi s optuženim da autobusi budu premješteni, da se Deronjić, prije razgovora s optuženim, žalio Beari na prisustvo zatočenika u Bratuncu i da su se Beara i Deronjić kasnije raspravljali oko toga da li će zatočenici biti ubijeni u Bratuncu ili će u tu svrhu biti transportovani u Zvornik.¹⁹⁶⁰² Tokom ovog drugog razgovora, Deronjić je, na Bearinu tvrdnju da mu je "šef" naložio da svi zatočenici ostanu u Bratuncu, uzvratio da je optuženi njemu naložio da sve zatočenike prebaci u Zvornik.¹⁹⁶⁰³ Vijeće, stoga, zaključuje da je, tokom gore navedenog presretnutog razgovora, optuženi prenio Deronjiću uputstvo da zatočenike treba prebaciti u Zvornik.

5774. Između 21:35 i 22:10 sati,¹⁹⁶⁰⁴ optuženi je iz svoje kancelarije davao intervju listu *El País*, u kojem je izjavio da "veoma mali broj Muslimana može danas ostati u Srebrenici zato što sada počinju shvatati da Srebrenica pripada srpskoj državi", ali da, svi koji to žele, mogu ostati u Srebrenici.¹⁹⁶⁰⁵ Optuženi je takođe rekao da enklave trebaju nestati i da je on spreman okončati rat "političkim ili vojnim metodama".¹⁹⁶⁰⁶

5775. U međuvremenu, Kovač je otišao iz Vlasenice; u Konjević Polje stigao je otprilike u 19:30 sati i vidio kako se zatočeni muškarci, bosanski Muslimani, ukrcavaju u autobuse.¹⁹⁶⁰⁷ Vijeće podsjeća da su snage bosanskih Srba do tada zarobile i zatočile više od 6.000 bosanskih Muslimana.¹⁹⁶⁰⁸ Kovač je prenoćio u hotelu "Vidikovac", na ulazu u grad Zvornik.¹⁹⁶⁰⁹ Te noći, Kovač je vidio autobuse koji su prevozili zatočenike iz Srebrenice.¹⁹⁶¹⁰ Sljedećeg jutra, oko 11:00 sati, Kovač je s Vasićem otišao na područje Bratunca.¹⁹⁶¹¹ Vijeće napominje da je Kovač priznao da

¹⁹⁶⁰¹ V. par. 5710.

¹⁹⁶⁰² V. par. 5710, 5712.

¹⁹⁶⁰³ V. par. 5712.

¹⁹⁶⁰⁴ P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 91. Vijeće napominje da je, prema tekstu članka, taj intervju vođen 14. jula. P2564 (Intervju Radovana Karadžića u *El País*u, 16. juli 1995.), str. 1. Međutim, prema evidenciji sastanaka optuženog—čiji su tačnost potvrdili brojni svjedoci—intervju za *El País* vođen je u noći 13. jula. P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 91. Vijeće stoga uzima taj datum kao tačan.

¹⁹⁶⁰⁵ P2564 (Intervju Radovana Karadžića u *El País*u, 16. juli 1995.), str. 3–4.

¹⁹⁶⁰⁶ P2564 (Intervju Radovana Karadžića u *El País*u, 16. juli 1995.), str. 1–3.

¹⁹⁶⁰⁷ D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 119.

¹⁹⁶⁰⁸ V. takođe par. 5166.

¹⁹⁶⁰⁹ D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 119; Tomislav Kovač, T. 42796–42798 (1. novembar 2013.).

¹⁹⁶¹⁰ D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 126; Tomislav Kovač, T. 42776 (1. novembar 2013.).

¹⁹⁶¹¹ D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 120; Tomislav Kovač, T. 42777–42778 (1. novembar 2013.); D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 40.

je, dok se vozio ka Bratuncu, prošao pored skladišta u Kravici.¹⁹⁶¹² Iako je Kovač tvrdio da nije ništa vidio, Vijeće podsjeća da je oko podneva, kada je Kovač prošao pored skladišta, uklanjanje tijela već uveliko bilo u toku.¹⁹⁶¹³ Vijeće se takođe uvjerilo da je Kovač, bez obzira na to da li je prošao pored konvoja na putu ili ga je vidio kako čeka na obodu grada Bratunca, morao vidjeti konvoj autobusa u kojima su zatočeni muškarci, bosanski Muslimani, transportovani u Zvornik.¹⁹⁶¹⁴

5776. Dana 14. jula u 12:15 sati, optuženi se sastao s Petrom Škrbićem, u prisustvu Bogdana Subotića.¹⁹⁶¹⁵ Škrbić je optuženom donio dokumente na potpis, uključujući službeni ukaz koji se odnosio na Živanovićevo povlačenje s funkcije komandanta Drinskog korpusa, kao i ukaz o postavljanju Krstića za komandanta Drinskog korpusa i o postavljanju Andrića za načelnika štaba.¹⁹⁶¹⁶ Tokom tog sastanka, optuženi je pomenuo Gverin pismeni izvještaj koji je bio štetan za moral VRS-a, pa je zaprijetio da će ga "smeni[t]i".¹⁹⁶¹⁷

5777. Optuženi se zatim nasamo sastao s Deronjićem između 12:40 i 13:10 sati.¹⁹⁶¹⁸ U 14:25 sati, optuženi se sastao s jednom većom delegacijom iz Srebrenice—u kojoj su bili Dane Katanić, Milenko Čanić, Momčilo Cvjetinović i sam Deronjić—u prisustvu Krajišnika.¹⁹⁶¹⁹ Taj širi sastanak trajao je četiri sata¹⁹⁶²⁰ i za to vrijeme optuženi je odlučio da se obrazuje Ratno predsjedništvo

¹⁹⁶¹² Tomislav Kovač, T. 42778–42780 (1. novembar 2013.).

¹⁹⁶¹³ Tomislav Kovač, T. 42778–42780 (1. novembar 2013.). V. takođe par. 5427.

¹⁹⁶¹⁴ V. par. 5315–5316.

¹⁹⁶¹⁵ Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15484–15486; P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 91.

¹⁹⁶¹⁶ Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15484–15486; Petar Škrbić, T. 25977–25978, 26035 (8. mart 2012.). V. P3044 (Ukaz Radovana Karadžića, 14. juli 1995.). Imenovanja su stupila na snagu 15. jula. P3044 (Ukaz Radovana Karadžića, 14. juli 1995.). Škrbić je izjavio da na sastanku niko nije pomenuo Srebrenicu i da je za pad Srebrenice saznao tek nakon rata. Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15580–15581, 15601; Petar Škrbić, T. 25987, 25590 (8. mart 2012.). S obzirom na Škrbićev tadašnji položaj, kao i činjenicu da su se dokumenti koje je Škrbić donio optuženom na potpis odnosili na unapređenje oficira zaduženog za napad na Srebrenicu, Vijeće zaključuje da je to nezamislivo i smatra da je Škrbićevo svjedočenje u vezi s tim samo još jedan primjer svjedoka koji se pokušava distancirati od zločina koji su tada počinjeni u Srebrenici. Vijeće ima u vidu i Subotićevo svjedočenje da on nije znao za činjenje bilo kakvih zločina protiv bosanskih Muslimana u Srebrenici. D3695 (Izjava svjedoka Bogdana Subotića od 16. juna 2013.), par. 237. Vijeće će stoga s oprezom prići Škrbićevom i Subotićevom iskazu.

¹⁹⁶¹⁷ Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15486–15488.

¹⁹⁶¹⁸ P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 91 (gdje je, u zagradi, iznad Deronjićevog imena upisano "12:40–13:10" sati). Vijeće napominje da je taj sastanak prvobitno trebao početi u 11:00 sati, ali je počeo tek u 12:40 sati. V. Mira Mihajlović, T. 24304–24306 (8. februar 2012.).

¹⁹⁶¹⁹ P4382 (Video-snimak u vezi sa sastankom Miroslava Deronjića s Radovanom Karadžićem na Palama, 14. juli 1995.); Milenko Katanić, T. 24476–24477 (10. februar 2012.); D3561 (Izjava svjedoka Daneta Katanića od 14. decembra 2012.), par. 7.

¹⁹⁶²⁰ P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 91 (gdje se navodi su se Deronjić i delegacija iz Srebrenice sastali s optuženim 14. jula od 14:25 do 18:25 sati).

opštine Srebrenica–Skelani i imenovao je Deronjića za predsjednika tog tijela.¹⁹⁶²¹ Optuženi je kasnije tog dana izdao pismenu odluku o imenovanju Ratnog predsjedništva.¹⁹⁶²²

5778. Otprilike u 18:00 sati, dok je bio na sastanku s Robertom Đurđevićem, koji je optuženog želio intervjuisati u vezi s navodnim raskolom između njega i Mladića,¹⁹⁶²³ optuženog je telefonom pozvao "komandir s terena koji brani glavnu cestu sjeverno od Srebrenice", a koji je izvijestio da se hiljade "muslimanskih vojnika" nalaze u šumi i da se pokušavaju "probiti prema Tuzli".¹⁹⁶²⁴ Vijeće smatra da se taj dokaz podudara s tadašnjim razvojem događaja na terenu, kao i sa izvještajima koje su u to vrijeme dostavile jedinice VRS-a i MUP-a angažovane u dejstvima protiv kolone muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁹⁶²⁵

5779. Vijeće podsjeća da je optuženi 14. jula proglasio ratno stanje na području opštine Srebrenica–Skelani s ciljem "da se omogući potpuno angažovanje ljudskih i materijalnih potencijala u odbrani Republike i konačna pobjeda nad neprijateljem".¹⁹⁶²⁶ On je oružanim snagama u cijeloj zoni odgovornosti Drinskog korpusa naredio da "organizovanom i efikasnom upotrebom

¹⁹⁶²¹ Milenko Katanić, T. 24476–24477, 24484 (10. februar 2012.); D3561 (Izjava svjedoka Daneta Katanića od 14. decembra 2012.), par. 7. Tokom tog sastanka, Katanić, Čanić i Cvjetinović su iznijeli svoje prigovore na imenovanje Deronjića za civilnog komesara, ali je optuženi insistirao da Deronjić bude predsjednik Ratnog predsjedništva. D3561 (Izjava svjedoka Daneta Katanića od 14. decembra 2012.), par. 7. Optuženi je takođe prihvatio spisak s imenima devet funkcionera koji su trebali ući u Ratno predsjedništvo, koji mu je dao Deronjić. D3561 (Izjava svjedoka Daneta Katanića od 14. decembra 2012.), par. 7.

¹⁹⁶²² P5143 (Odluka Radovana Karadžića, 14. juli 1995.). Ta odluka je trebala da stupi na snagu danom donošenja. P5143 (Odluka Radovana Karadžića, 14. juli 1995.).

¹⁹⁶²³ Đurđevićev cilj je bio da se taj materijal uključi u "putopisnu vinjetu" koja bi bila objavljena u njegovom štampanom biltenu. P4513 (Izjava svjedoka Roberta Đurđevića od 18. decembra 2002.), *e-court* str. 10, 14–15. V. takođe par. 3134. Optuženi je rekao Đurđeviću da je tokom sastanka s Deronjićem razgovarao o tehničkim aspektima civilne vlasti u Srebrenici; optuženi je dodao da su napadi u Srebrenici i Žepi zasnovani na njegovoj "direktivi br. 7" i da je cilj tih operacija da se "stvari dovedu do tačke vrenja". P4513 (Izjava svjedoka Roberta Đurđevića od 18. decembra 2002.), *e-court* str. 25; Robert Đurđević, T. 25938–25939, 25950–25953 (7. mart 2012.); P4515 (Izvodi iz dnevnika Roberta Đurđevića, 5.-31. juli 1995.), *e-court* str. 12. Đurđević je izraz "da se stvari dovedu do tačke vrenja" čuo i od Koljevića i Krajišnika i zaključio da svi oni ponavljaju istu "mantru" i da imaju istu strategiju. P4513 (Izjava svjedoka Roberta Đurđevića od 18. decembra 2002.), *e-court* str. 19; P4515 (Izvodi iz dnevnika Roberta Đurđevića, 5.-31. juli 1995.), *e-court* str. 12; Robert Đurđević, T. 25907–25908 (7. mart 2012.).

¹⁹⁶²⁴ Robert Đurđević, T. 25951 (7. mart 2012.); P4513 (Izjava svjedoka Roberta Đurđevića od 18. decembra 2002.), *e-court* str. 26–27; P4514 (Članak Roberta Đurđevića pod naslovom "All in a Day's Work", 14. juli 1995.), str. 2. V. takođe P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 91.

¹⁹⁶²⁵ V., između ostalog, P4949 (Izvještaj CJB-a Zvornik, 14. juli 1995.) (gdje se govori o borbenim dejstvima protiv snaga bosanskih Muslimana u širem rejonu Sandića i Konjević Polja 13. i 14. jula 1995.); P5117 (Izvještaj Bratunačke brigade Drinskom korpusu, 15. juli 1995.) (gdje se navodi da su 14. jula 1995. "jake neprijateljske snage" vršile borbena dejstva i pregrupisanja ka Konjević Polju); P5136 (Bilten dnevnih događaja CJB-a Zvornik, 13.-14. juli 1995.), par. 1 (gdje se pominju napadi snaga bosanskih Muslimana u noći između 13. i 14. jula 1995.); svjedok KDZ122, T. 26259–26260, 26263 (14. mart 2012.) (pod pečatom) (gdje je govorio o žestokim borbenim dejstvima protiv pripadnika kolone na području Ravnog Buljima, Bratunca, Milića, Konjević Polja i Kasabe 14. jula 1995.). V. takođe par. 5465–5466.

¹⁹⁶²⁶ P4553 (Odluka Radovana Karadžića, 14. juli 1995.), par. 1–2. V. takođe Petar Škrbić, T. 25984–25987, 26000 (8. mart 2012.); D3977 (Izjava svjedoka Mileta Dmičića od 29. oktobra 2013.), par. 12–13. Ta odluka je odmah prenesena Glavnom štabu i Drinskom korpusu, kao i MUP-u RS. P2803 (Knjiga telegrama Centra veze RS-a, 3.–18. juli 1995.), *e-court* str. 3 (red 340); P2998 (Odluka Radovana Karadžića od 14. jula, koju je prosljedio MUP RS-a 15. jula 1995.).

raspoloživih potencijala preduz[mu] sve potrebne mere radi ostvarivanja postavljenih ciljeva".¹⁹⁶²⁷ To proglašenje ratnog stanja omogućilo je vojsci i policiji da koriste sve ljudske i materijalne potencijale bez podnošenja zahtjeva za mobilizaciju, a vojsci je omogućilo i da vrši rekviziciju civilne imovine, kao što je oprema za pokopavanje, bez komplikovanih proceduralnih protokola.¹⁹⁶²⁸ Kako će biti detaljnije razmotreno dolje u tekstu, optuženi je, po mišljenju Vijeća, donio tu odluku kako bi Deronjiću dao vanredna ovlaštenja i omogućio korištenje civilnog ljudstva i opreme za operacije ubijanja i pokopavanja.¹⁹⁶²⁹ Štaviše, Vijeće podsjeća da se Beara tog dana pozvao na naređenje "dvojice predsjednika" kada je opštinskim vlastima Zvornika rekao da očekuje njihovu saradnju da se "riješ[e]" zatočenika koji su tada držani na raznim lokacijama širom opštine.¹⁹⁶³⁰

5780. Pošto je noć 13. jula proveo u Zvorniku, a 14. jula tokom dana zajedno s Vasićem obilazio područje Srebrenice i Bratunca, Kovač se 14. jula vratio na Pale i sastao s optuženim između 22:45 i 23:10 sati.¹⁹⁶³¹ Ranije u toku tog dana, dok su ručali u Bratuncu, Borovčanin, Kovač i Vasić su razgovarali o ubijanju u skladištu u Kravici prethodnog dana.¹⁹⁶³²

5781. Tužilaštvo tvrdi da je Kovač referisao optuženom o operaciji ubijanja, o svojim sastancima s Mladićem, Borovčaninom i Vasićem, o tome šta je vidio i čuo u Srebrenici i na području Bratunca i Zvornika i, što je još važnije, o provođenju naređenja optuženog da se zatočenici prebace iz Bratunca u Zvornik.¹⁹⁶³³ Vijeće napominje da je Kovač negirao da je ikada referisao optuženom o Srebrenici, te je sugerisao da je optuženi imao druge izvore informacija,

¹⁹⁶²⁷ P4553 (Odluka Radovana Karadžića, 14. juli 1995.), par. 3. U toj odluci su oružane snage takođe pozvane da se pridržavaju odredaba međunarodnog prava i međunarodnih konvencija koje regulišu ponašanje države u ratnom stanju. P4553 (Odluka Radovana Karadžića, 14. juli 1995.), par. 5. Međutim, Vijeće podsjeća da je 14. jula završeno ubijanje na području Bratunca i da je još trajala operacija ubijanja na području Zvornika. V. par. 5713–5714.

¹⁹⁶²⁸ Petar Škrbić, T. 25986–25987 (8. mart 2012.).

¹⁹⁶²⁹ V. par. 5819.

¹⁹⁶³⁰ V. par. 5715.

¹⁹⁶³¹ D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 120, 122; Tomislav Kovač, T. 42777–42778, 42792–42793 (1. novembar 2013.); P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar–25. decembar 1995.), e-court str. 91; Christian Nielsen, T. 16344–16345 (7. juli 2011.). V. takođe Zoran Petrović-Piroćanac, P376 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 18822 (gdje je svjedok izjavio da su Borovčanin i jedan vozač slijedili Kovača dok je obilazio to područje); D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 40. Kovač je izjavio da je s Vasićem i Borovčaninom putovao u Srebrenicu kako bi tamo uspostavio policijsku stanicu. Tomislav Kovač, T. 42777, 42786–42787 (1. novembar 2013.).

¹⁹⁶³² D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 40 (gdje je priznao da je s Kovačem i Vasićem razgovarao o događajima u Kravici, ali je tvrdio da su Kovač i Vasić, kad su o tome razgovarali, rekli da već znaju za taj incident). V. takođe D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 122; Tomislav Kovač, T. 42790–42791 (1. novembar 2013.) (gdje je svjedok izjavio da ga je Borovčanin tada obavijestio o ubijanju).

¹⁹⁶³³ Završni podnesak tužilaštva, par. 948.

uključujući Kijca, Krstića i Deronjića.¹⁹⁶³⁴ Vijeće primjećuje da je optuženi zaista mogao dobijati dodatne informacije preko drugih kanala, ali podsjeća na svoj raniji zaključak o Kovačevoj vjerodostojnosti.¹⁹⁶³⁵ Osim toga, s obzirom na izvještaje koji su Kovaču poslani 12. i 13. jula,¹⁹⁶³⁶ Kovačev sastanak s optuženim 13. jula poslijepodne, Kovačevo prisustvo na području i Bratunca i Zvornika, kao i u Srebrenici 13. i 14. jula, te na susrete s Mladićem, Vasićem i Borovčaninom, Vijeće smatra da je jedini zaključak koji se može izvesti taj da je Kovač optuženom, tokom njihovog sastanka 14. jula, zapravo prenio svoja saznanja i zapažanja koja je prikupio tokom tog puta.

5782. Vijeće takođe napominje da je Kovač 14. jula obaviješten da zatočenike iz Srebrenice odvoze u Zvornik i da je Beara zatražio pomoć jedinica MUP-a.¹⁹⁶³⁷ Iako je Kovač tvrdio da nije imao razloga da misli da postoji neki plan za pogubljenje zatočenika, Vijeće smatra da njegova vlastita tvrdnja da je izdao naređenje policiji da prekine daljnju komunikaciju s bezbjednosnim organima VRS-a i da ni na kakav način ne učestvuje u njihovim aktivnostima predstavlja dokaz o suprotnom.¹⁹⁶³⁸ Činjenicu da je Kovač znao za ubijanje kao aspekt plana eliminacije takođe potkrepljuje njegovo navodno upozorenje Borovčaninu da jedinice MUP-a na terenu "treba da se distancira[ju] od svega drugog osim borbenih zadataka".¹⁹⁶³⁹ Vijeće zaključuje da je malo vjerovatno da Kovač o tim pitanjima nije razgovarao s optuženim.

5783. Nakon što ga je optuženi pozvao preko telefona, Zvonko Bajagić je došao na Pale i sastao se s optuženim 15. jula između 00:35 i 01:25 sati.¹⁹⁶⁴⁰ Tužilaštvo tvrdi da je svrha Bajagićeve posjete bila da referiše optuženom o događajima u Srebrenici o kojima je imao neposredna saznanja, uključujući ubijanje u skladištu u Kravici i zatočenje muškaraca, bosanskih

¹⁹⁶³⁴ D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 129.

¹⁹⁶³⁵ V. par. 5766.

¹⁹⁶³⁶ V. fusnota 5767, fusnota 19570.

¹⁹⁶³⁷ Vijeće napominje da je Kovač tvrdio da mu je MUP rekao da zatočenike odvoze u kasarnu u preduzeću "Standard" na trijažu. D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 124. Kovač je takođe dao oprečne izjave u vezi sa tim da li je saznao da je Beara tražio pomoć jedinica MUP-a 14. jula ili dva dana kasnije. Up. D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 124 (gdje je svjedok rekao da je za Bearin zahtjev saznao "možda 14. jula") s izjavom Tomislava Kovača, T. 42787–42790 (1. novembar 2013.) (gdje je najprije rekao da se to dogodilo 16. jula, zatim odbio da prizna nepodudarnost, da bi na kraju priznao da je možda zaista za to saznao 14. jula). Kovač je priznao da je tada saznao za Bearin zahtjev, da je bio svjestan da "postoji mogućnost da [Beara] zloupotrebi te ljude" i ustvrdio je da je zahtjev izričito odbio i da je naložio MUP-u da ne saraduje s Bearom. Tomislav Kovač, T. 42787–42788 (1. novembar 2013.). V. takođe Tomislav Kovač, T. 42801 (1. novembar 2013.). Vijeće upućuje na svoju ocjenu Kovačeve vjerodostojnosti datu gore u tekstu. V. par. 5763, fusnota 19549. Nakon što je razmotrilo ukupne dokaze, Vijeće zaključuje da je Kovač saznao za Bearin zahtjev 14. jula.

¹⁹⁶³⁸ D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 124; Tomislav Kovač, T. 42787, 42801–42802 (1. novembar 2013.).

¹⁹⁶³⁹ D3659 (Izjava svjedoka Ljubomira Borovčanina od 30. maja 2013.), par. 41.

¹⁹⁶⁴⁰ P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar–25. decembar 1995.), *e-court* str. 91. Bajagić je bio angažovan u logistici Drinskog korpusa i, prema riječima Milenka Živanovića, bio je u "odličnim odnosima" s optuženim i drugim članovima rukovodstva na Palama. Milenko Živanović, T. 42655 (31. oktobar 2013.).

Muslimana, na fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi.¹⁹⁶⁴¹ Vijeće napominje da je Bajagićevo svjedočenje u vezi sa sastankom s optuženim bilo puno nepodudarnosti i protivrječnosti, pa mu je Vijeće stoga prišlo s velikim oprezom.¹⁹⁶⁴² Što se tiče datuma sastanka, Bajagić je tvrdio da je do posjete došlo 14. jula rano ujutru.¹⁹⁶⁴³ Međutim, na osnovu dokaza koji su mu predloženi, Vijeće se uvjerilo da je taj sastanak održan 15. jula u ranim jutarnjim satima.¹⁹⁶⁴⁴ Bajagić je tvrdio da, prije nego što je krenuo na Pale da se sastane s optuženim, nije imao nikakva saznanja u vezi s događajima u Srebrenici tako da je želio da pita optuženog šta se tada događalo,¹⁹⁶⁴⁵ čime je negirao da je s optuženim razgovarao o bilo kojoj od tih tema.¹⁹⁶⁴⁶ Međutim, dokazi jasno pokazuju da je Bajagić posjedovao veliko znanje o događajima u Srebrenici prije nego što se sastao s optuženim. U vezi s tim, Vijeće podsjeća da je sam Bajagić priznao da je 13. jula vidio zarobljene muškarce, bosanske Muslimane, kako sjede na fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi, da je bio spriječen da napravi njihove fotografije i da se sastao sa Mladićem i Salapurom u gradu Srebrenici.¹⁹⁶⁴⁷ Bajagić je takođe priznao da je za ubijanje u skladištu u Kravici čuo dok se 14. jula nalazio u Komandi Drinskog korpusa u Vlasenici.¹⁹⁶⁴⁸ Imajući u vidu da je njihov sastanak održan u sitne sate, kao i činjenicu da je optuženi pozvao Bajagića da dođe na Pale, Vijeće smatra da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je Bajagić, tokom njihovog sastanka 15. jula, obavijestio optuženog o događajima u Srebrenici, čiji je svjedok bio 13. i 14. jula.

¹⁹⁶⁴¹ Završni podnesak tužilaštva, par. 1001.

¹⁹⁶⁴² V. npr. Zvonko Bajagić, T. 41170–41176, 41194–41199, 41176–41181 (10. juli 2013.).

¹⁹⁶⁴³ Bajagić se sjetio da je od kuće krenuo u noći 13. jula. Zvonko Bajagić, T. 41188–41192 (10. juli 2013.).

¹⁹⁶⁴⁴ P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 91. V. P6443 (Izvod iz putnog radnog lista vozila, Vlasenica, juni i juli 1995.), str. 1, 3 (gdje je zabilježeno da je Bajagić imao dvije vožnje do Pala, jednu 14. jula i jednu 15. jula); Zvonko Bajagić, T. 41154–41155, 41190–41191 (10. juli 2013.). Ali v. D3853 (Izjava svjedoka Zvonka Bajagića od 5. jula 2013.), par. 36; Zvonko Bajagić, T. 41182–41183 (10. juli 2013.) (gdje je svjedok rekao da se ne sjeća da li je posjetio optuženog 13., 14. ili 15. jula). Vijeće napominje da je Bajagić najprije tvrdio da je optuženog vidio samo na par minuta, kada ga je sreo u hodniku, i izjavio da je optuženi izgledao ljut i da je Bajagiću rekao da "gled[a] svoja posla". D3853 (Izjava svjedoka Zvonka Bajagića od 5. jula 2013.), par. 36. Međutim, kasnije je priznao da je do susreta došlo u kancelariji optuženog i da je trajao duže, ali je ustvrdio da je dio tog vremena proveo uz piće s jednim rođakom koji je tada radio u kabinetu optuženog, a ne s optuženim. Zvonko Bajagić, T. 41184–41186, 41209 (10. juli 2013.).

¹⁹⁶⁴⁵ D3853 (Izjava svjedoka Zvonka Bajagića od 5. jula 2013.), par. 36(a)–36(b); Zvonko Bajagić, T. 41166–41167 (10. juli 2013.).

¹⁹⁶⁴⁶ Zvonko Bajagić, T. 41193, 41207–41212 (10. juli 2013.).

¹⁹⁶⁴⁷ Zvonko Bajagić, T. 41149, 41161–41163 (10. juli 2013.). V. takođe Zvonko Bajagić, T. 41150–41154 (10. juli 2013.) (gdje je svjedok izjavio da je vidio Popovića na fudbalskom igralištu); par. 5185. Bajagić je takođe rekao da ga je kasno poslijepodne 13. jula Mladić posjetio u njegovoj kući i da je imao sastanak s Kovačem. Zvonko Bajagić, T. 41161–41163 (10. juli 2013.).

¹⁹⁶⁴⁸ Zvonko Bajagić, T. 41169–41170, 41200–41201 (10. juli 2013.). Ali v. Zvonko Bajagić, T. 41207–41208 (10. juli 2013.) (gdje je svjedok rekao da nije siguran da li je za ubijanje u Kravici saznao 14. ili 15. jula). V. takođe D3853 (Izjava svjedoka Zvonka Bajagića od 5. jula 2013.), par. 36(b) (gdje je svjedok naveo da u vrijeme svoje posjete Palama nije imao informacije da su ubijeni bilo kakvi ljudi iz Srebrenice); Zvonko Bajagić, T. 41169–41170, 41200–41201 (10. juli 2013.) (gdje je ustvrdio da je za to ubijanje saznao tek nakon sastanka s optuženim).

5784. U međuvremenu, 15. jula oko 23:00 sata, optuženi je od Vasića dobio direktan izvještaj u kojem je pisalo da su hitno potrebne dodatne snage kao pomoć u presretanju kolone muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁹⁶⁴⁹ Vijeće podsjeća da je 16. jula u 13:55 sati, Pandurević obavijestio Komandu Drinskog korpusa da je otvoren koridor kako bi se omogućio prolaz civila, ali da se snage bosanskih Srba i dalje bore protiv muslimanskih snaga u Srebrenici.¹⁹⁶⁵⁰ Otprilike 90 minuta kasnije, presretnut je razgovor jednog oficira u Glavnom štabu koji je rekao da zove od "glavnog šefa [...] glavnog šefa države" i prenio dežurnom oficiru Zvorničke brigade "nek' ti Vinko [kaže] šta je to bilo i pošalji ti to odmah [...] Izdiktiraj šta je to rađeno i nek' šalje hitno, odmah prema Glavnom štabu".¹⁹⁶⁵¹ Toga dana, Karišik je upućen u Zvornik.¹⁹⁶⁵² Kada je Karišik stigao u Zvornik, obavijestio je optuženog da je Pandurević sredio da se otvori koridor.¹⁹⁶⁵³ Vijeće podsjeća da su te večeri, kao i sljedećeg dana, na područje Zvornika poslata dodatna pojačanja i da je Glavni štab poslao trojicu pukovnika da provedu istragu o Pandurevićevoj odluci da otvori koridor.¹⁹⁶⁵⁴

5785. Vijeću su predočeni dokazi koji pokazuju da je optuženi tokom cijelog tog relevantnog perioda aktivno pratio izvještavanje stranih medija o događajima u Srebrenici.¹⁹⁶⁵⁵ Dana 16. jula, izvjesni Nikola obavijestio je optuženog da je poruka koja se prenosi u izvještajima na američkoj

¹⁹⁶⁴⁹ V. par. 5469.

¹⁹⁶⁵⁰ V. par. 5471.

¹⁹⁶⁵¹ V. par. 5471.

¹⁹⁶⁵² D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 37; v. par. 5472. Vijeće napominje da je Karišik rekao da ga je Kovač poslao da sa Pandurevićem posreduje u pregovorima koji su tada vođeni s ljudima iz kolone, koji su zarobili jednog pripadnika PJP-a Doboj. D3749 (Izjava svjedoka Milenka Karišika od 23. juna 2013.), par. 37. Međutim, Vijeće takođe podsjeća da se Karišik nastojao distancirati od navoda da je optuženom rekao za otvaranje koridora. V. fusnota 18688.

¹⁹⁶⁵³ V. par. 5472.

¹⁹⁶⁵⁴ V. par. 5472, 5474–5475.

¹⁹⁶⁵⁵ Na primjer, Robert Đurđević je izjavio da je optuženi, tokom njihovog susreta 14. jula, gledao izvještavanje CNN-a i Sky News-a o Srebrenici—između ostalog, razgovore sa ženama koje su tada uspjele stići do Tuzle—i da je povremeno komentarisao da su ti izvještaji netačni. P4513 (Izjava svjedoka Roberta Đurđevića od 18. decembra 2002.), *e-court* str. 13, 15–18. V. P4514 (Članak Roberta Đurđevića pod naslovom "All in a Day's Work", 14. juli 1995.), str. 1; P4515 (Izvodi iz dnevnika Roberta Đurđevića, 5.–31. juli 1995.), *e-court* str. 9. Slavica Ristić je izjavila da su, poslije Trifkovićeovog sastanka sa Zameticom i optuženim kasno te iste večeri, ona, optuženi i Trifković zajedno gledali CNN budući da je optuženi želio da vidi kako je prikazano zauzimanje Srebrenice, te da su razgovarali o pitanju objektivnog izvještavanja medija. P4556 (Razgovor koji je Tužilaštvo obavilo sa Slavicom Ristić, 5. april 2009.), str. 49–50, 55–56, 64; Slavica Ristić, T. 26092–26093 (12. mart 2012.); P4557 (Fotografije sastanka Slavice Ristić i Radovana Karadžića), str. 5; P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar–25. decembar 1995.), *e-court* str. 91. Vijeće takođe napominje da je optuženi preduzeo mjere kako bi kontrolisao komunikaciju između snaga bosanskih Srba i pripadnika međunarodnih organizacija. Dana 17. jula, optuženi je pisao Gveri, uz tvrdnju da on postupa suprotno jednom broju obavezujućih dokumenata koje je optuženi ranije izdao, između ostalog, time što je plasirao informacije izvan naređenih kanala i neovlašteno kontaktirao s međunarodnim organizacijama. P4536 (Dopis Radovana Karadžića general-potpukovniku Milanu Gveri, 17. juli 1995.), str. 1. Optuženi je naredio Gveri da mu odmah dostavi pismenu izjavu u kojoj će obrazložiti svoje postupke, nakon čega je trebao biti pozvan na razgovor. P4536 (Dopis Radovana Karadžića general-potpukovniku Milanu Gveri, 17. juli 1995.), str. 1. V. takođe Petar Škrbić, P4523 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Popovića i drugih*), T. 15554–15556. Gvero je sljedećeg dana odgovorio da je sve aktivnosti koje je optuženi pomenuo realizovao po naređenjima Mladića i da su sve te aktivnosti bile inspirisane potrebama uspješnosti borbe srpskog naroda u Bosni i VRS-a. P4537 (Dopis general-potpukovnika Milana Gvere Radovanu Karadžiću, 18. juli 1995.).

televiziji o Srebrenici "strašna".¹⁹⁶⁵⁶ Nikola je potom zatražio da optuženi izda jasno saopštenje o postupanju prema civilnom stanovništvu u Srebrenici i Žepi, što bi onda pomoglo Robertu Durđeviću i Nikoli da održe govor u kojem će govoriti o "strašnoj propagandi" o Srebrenici, koju mediji u SAD šire u američkoj javnosti.¹⁹⁶⁵⁷ Vijeće podsjeća da su na sastanku održanom sljedećeg dana u bazi UN-a, predstavnici bosanskih Srba pokazali Izjavu od 17. jula 1995., dokument u kojem je bio sadržan sporazum postignut pet dana ranije na trećem sastanku u hotelu "Fontana", i zatražili da je potpišu i Mandžić i Franken, kao i da Franken potvrdi da Mandžić nije bio prisiljen da je potpiše.¹⁹⁶⁵⁸ Tu Izjavu od 17. jula 1995. potpisao je i Miroslav Deronjić.¹⁹⁶⁵⁹

5786. Te večeri oko 18:30 sati, optuženi se sastao s Miletom Dmičićem, koji je tada bio šef kabineta optuženog i njegov generalni sekretar.¹⁹⁶⁶⁰ Tokom tog sastanka, Subotić je optuženom uručio faks iz Bratunca koji je sadržao Izjavu od 17. jula 1995.¹⁹⁶⁶¹ U intervjuu Davidu Frostu koji je vođen kasnije te večeri, optuženi je tvrdio da su civili željeli napustiti Srebrenicu po svojoj volji i ponudio je da kao dokaz pokaže Izjavu od 17. jula 1995.¹⁹⁶⁶² Kada je Frost pitao optuženog o izvještajima u medijima o oko 15.000 muškaraca iz Srebrenice za koje se tada i dalje nije znalo gdje su, optuženi je odgovorio da su snage bosanskih Srba otvorile linije i da i u trenutku dok on razgovara s Frostom dozvoljavaju muškarcima da prođu.¹⁹⁶⁶³

¹⁹⁶⁵⁶ P5609 (Presretnuti razgovor "Nikole" i Radovana Karadžića, 16. juli 1995.), str. 1.

¹⁹⁶⁵⁷ P5609 (Presretnuti razgovor "Nikole" i Radovana Karadžića, 16. juli 1995.), str. 1 (gdje je optuženom takođe dostavljen broj faksa na koji treba poslatu tu izjavu).

¹⁹⁶⁵⁸ V. par. 5128. Vijeće podsjeća da je Franken krišom nastojao neutralizirati svoj potpis ubacivanjem besmislenog dodatka. V. fusnota 17382.

¹⁹⁶⁵⁹ V. par. 5129.

¹⁹⁶⁶⁰ D3977 (Izjava svjedoka Mileta Dmičića od 29. oktobra 2013.), par. 4, 9, 16–17.

¹⁹⁶⁶¹ D3977 (Izjava svjedoka Mileta Dmičića od 29. oktobra 2013.), par. 17; P4185 (Izjava Komesarijata za civilna pitanja Srebrenica u vezi s realizacijom dogovora o evakuaciji, 17. juli 1995.). V. par. 5128. Dmičić je takođe rekao da tada nije bio svjestan da to nije bio iskren dogovor i da nije sumnjao u njegovu valjanost pošto je bio ovjeren. Mile Dmičić, T. 42895–42897 (4. novembar 2013.). Vijeće napominje da je Dmičić tvrdio da nije imao saznanja o događajima u Srebrenici, te da stoga o njima nije razgovarao s optuženim. V. Mile Dmičić, T. 42886–42887, 42902–42903 (4. novembar 2013.); D3977 (Izjava svjedoka Mileta Dmičića od 29. oktobra 2013.), par. 21–22 (gdje je svjedok izjavio da nikada nije čuo razgovor o pogubljenjima u Srebrenici i da nikada nije čuo niti vidio nešto što bi ukazivalo na to da je optuženi znao za ta pogubljenja). Međutim, Vijeće napominje da je Dmičić prilikom svjedočenja bio nedosljedan i evazivan, te da je pokazivao očitu pristranost. Up. D3977 (Izjava svjedoka Mileta Dmičića od 29. oktobra 2013.), par. 10–11 (gdje je svjedok izjavio da se 10. jula sastao sa Subotićem radi razgovora o događajima u Srebrenici i da mu je naređeno da Glavnom štabu odmah proslijedi naređenje optuženog za zaštitu pripadnika UNPROFOR-a i civila) sa Mile Dmičić, T. 42898–42899, 42904–42906 (4. novembar 2013.) (gdje je svjedok izjavio da je on samo obrađivao poštu u okviru civilnih aktivnosti organa RS-a, a ne vojnu poštu ili izvještaje, pokušavajući na taj način da se distancira od VRS-a i njegovih vojnih operacija). V. takođe Mile Dmičić, T. 42902–42903 (4. novembar 2013.) (gdje je negirao svako prošlo ili sadašnje znanje o pogubljenjima u Srebrenici, rekavši da ne može prihvatiti "istinu" i saglasiti se s izjavom koja mu je predočena da je groblje u Potočarima bilo farsa i namještaljka). Iz tih razloga, Vijeće je Dmičićevom svjedočenju prišlo s oprezom.

¹⁹⁶⁶² P5235 (Video-snimak intervjuja Davida Frosta s Radovanom Karadžićem, bez datuma, s transkriptom), str. 2.

¹⁹⁶⁶³ P5235 (Video-snimak intervjuja Davida Frosta s Radovanom Karadžićem, bez datuma, s transkriptom), str. 2–3. Tokom tog intervjuja, optuženi je takođe pomenuo Srebrenicu kao "uporište" s više od 9.000 "dobro naoružanih i

5787. Otrprike u tom istom periodu, Mladić se više puta sastao sa Smithom; Smith je u više navrata tražio da se MKCK-u i UNHCR-u dozvoli pristup Srebrenici i da im se omogući da vide "sve zatočene ljude".¹⁹⁶⁶⁴ Pokušavajući da predstavi da je Srebrenica "korektno odrađena", Mladić se takođe osvrnuo na tvrdnje sadržane u Izjavi od 17. jula 1995., odnosno na to da su bosanski Muslimani iz Potočara "evakuiran[i]" na sopstveni zahtjev i u skladu s dogovorom koji su postigla trojica civilnih predstavnika lokalnog življa.¹⁹⁶⁶⁵ Mladić je takođe pomenuo "koridor", za koji je tvrdio da je otvoren u noći između 10. i 11. jula kako bi se omogućilo propuštanje "velik[og] broj[a]" pripadnika snaga bosanskih Muslimana kroz linije bosanskih Srba u pravcu Tuzle.¹⁹⁶⁶⁶ Međutim, i sedmicu kasnije, veliki broj muškaraca, bosanskih Muslimana, i dalje se vodio kao nestao, a MKCK i dalje nije mogao ući u srebreničku enklavu.¹⁹⁶⁶⁷ Vijeće podsjeća da je, shodno odluci koju je optuženi donio 11. jula, dozvola za ulazak iziskivala saglasnost Državnog komiteta poslije konsultacija s optuženim.¹⁹⁶⁶⁸

5788. Dana 24. jula, specijalni izvjestilac Komisije za ljudska prava Tadeusz Mazowiecki pisao je optuženom lično i zatražio da se terenskom osoblju Centra UN-a za ljudska prava na područjima pod kontrolom optuženog dozvoli pristup.¹⁹⁶⁶⁹ Iako je taj zahtjev zaprimljen, Mazowiecki nije dobio odgovor.¹⁹⁶⁷⁰ Vijeće podsjeća da su u to vrijeme snage bosanskih Srba neprestano pretraživale teren i ubijale brojne grupe muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili zarobljeni u koloni ili su se iz nje predali.¹⁹⁶⁷¹ Krajem jula, predstavnicima MKCK-a dozvoljen je dolazak u

opremljenih muslimanskih boraca" i rekao da se ta situacija više ne može prihvatiti. P5235 (Video-snimak intervjua Davida Frosta s Radovanom Karadžićem, bez datuma, s transkriptom), str. 1.

¹⁹⁶⁶⁴ Rupert Smith, T. 11431–11432 (9. februar 2011.); P1488 (Bilježnica Ratka Mladića, 14. juli-18. septembar 1995.), str. 4; P2279 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Ratkom Mladićem, 17. juli 1995.), *e-court* str. 1–2 (u kojem se pominje dogovor od 15. jula da će MKCK-u i UNHCR-u smjesta biti omogućen pristup "ratnim zarobljenicima"). U danima prije toga, do UNPROFOR-a su počeli dolaziti neki iskazi i tvrdnje o zločinima koje su bosanski Srbi počinili poslije zauzimanja Srebrenice, a primijećeno je da među ljudima koji su pristizali u Tuzlu nema muškaraca, te je organizacija stoga zatražila pristup tom području. Rupert Smith, T. 11428, 11430–11431, 11435–11436 (9. februar 2011.); P2277 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Harisom Silajdžićem, 13. juli 1995.), par. 6; P2278 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s posljedicama pada Srebrenice, 13. juli 1995.), par. 3.

¹⁹⁶⁶⁵ P2280 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Ratkom Mladićem, 19. juli 1995.), par. 4.

¹⁹⁶⁶⁶ P2280 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Ratkom Mladićem, 19. juli 1995.), par. 5.

¹⁹⁶⁶⁷ Rupert Smith, T. 11437–11438 (9. februar 2011.).

¹⁹⁶⁶⁸ V. par. 5761.

¹⁹⁶⁶⁹ P6396 (Pismo UN-ovog Centra za ljudska prava Radovanu Karadžiću, 24. juli 1995.). Sličnu zabrinutost je izrazio i Akashi 12. avgusta. V. P2288 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa Srebrenicom, 14. avgust 1995., i pismo Yasushija Akashija Radovanu Karadžiću, 12. avgust 1995.), str. 2; John Zamenta, T. 42551–42553 (30. oktobar 2013.). V. takođe Završni podnesak odbrane, par. 3131 (gdje se sugerira da optuženi možda nije vidio to pismo jer je u to vrijeme obilazio udaljene regije Krajine).

¹⁹⁶⁷⁰ P5177 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a, 30. avgust 1995.), par. 38; D4509 (Presretnuti razgovor Radovana Karadžića i Danijele Sremac, 25. juli 1995.), str. 3. V. Završni podnesak odbrane, par. 3130 (gdje se tvrdi da optuženi možda nije vidio zahtjev Mazowieckog).

¹⁹⁶⁷¹ V. par. 5475–5476. Vijeće takođe podsjeća da su pripadnici snaga bosanskih Srba izvršili ubijanje muškaraca, bosanskih Muslimana, u Snagovu i Bišini i da su pripadnici Škorpiona ubili šestoricu bosanskih Muslimana u Trnovu u sedmicama poslije pada Srebrenice. V. par. 5477–5497.

logor Batković, ali oni su uspjeli da lociraju samo 164 zatočenika iz Srebrenice; rečeno im je da u zatočenju nema drugih ljudi.¹⁹⁶⁷²

5789. U sedmicama poslije događaja u Srebrenici, biro za pres kontakte optuženog izdao je saopštenje za javnost u kojem su i Živanović i Krstić pohvaljeni kao "glavn[e] arhitekt[e] srpskih pobjeda u Srebrenici i Žepi".¹⁹⁶⁷³ Optuženi je takođe čestitao Glavnom štabu VRS-a, Komandi Drinskog korpusa i "štabu policijskog dela oružanih snaga briljantne pobjede u Srebrenici i Žepi".¹⁹⁶⁷⁴ Dana 4. avgusta 1995., optuženi je postavio Mladića za specijalnog savjetnika vrhovnog komandanta u kabinetu predsjednika RS-a, zaduženog za koordinaciju zajedničke odbrane RS-a i RSK.¹⁹⁶⁷⁵ Tog istog dana, tokom intervjua na televiziji bosanskih Srba, optuženi je objasnio svoje razloge za postavljenje Mladića u Vrhovnu komandu i pohvalio je komandante korpusa.¹⁹⁶⁷⁶ Optuženi je takođe konkretno pohvalio Krstića za planiranje srebreničke operacije, uz njegovo odobrenje, i za izuzetno provođenje zadatka, uz pomoć Vrhovne komande i Mladića.¹⁹⁶⁷⁷

5790. Dana 4. avgusta, optuženi je s Nebojšem Ristićem i svojim obezbjeđenjem otišao na kratko u Srebrenicu.¹⁹⁶⁷⁸ Prisustvovali su vjerskoj službi blizu grada i obišli pravoslavnu crkvu u centru Srebrenice, koja je bila potpuno uništena.¹⁹⁶⁷⁹ Optuženi se takođe sastao s Deronjićem i

¹⁹⁶⁷² P2284 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a pod naslovom "The Fall of Srebrenica", 15. novembar 1999.), par. 409.

¹⁹⁶⁷³ P4501 (Saopštenje za javnost predsjednika RS-a, 20. juli 1995.). V. takođe Petar Škrbić, T. 25982–25983 (8. mart 2012.) (gdje je svjedok izjavio da je optuženi, kao vrhovni komandant, imao pravo da, čak i bez prijedloga, unapređuje oficire do čina general-majora i iznad, te da je bilo uobičajeno da se visokom oficiru, kao što je general, prilikom prestanka aktivne službe dodijeli novi čin zbog toga što odlazi u penziju); D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 45 (gdje je svjedok izjavio da je tada Krstić već bio postavljen za novog komandanta Drinskog korpusa i da je optuženi samo formalno potvrdio to postavljenje).

¹⁹⁶⁷⁴ P4501 (Saopštenje za javnost predsjednika RS-a, 20. juli 1995.). Sljedećeg dana, Mladić je—u pratnji Tolimira—helikopterom došao na IKM Gođenje i sastao se s pripadnicima Glavnog štaba i Drinskog korpusa, kao i s televizijskom ekipom. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6262–6264. Vijeće napominje da je Gođenje bio drugi IKM Drinskog korpusa, koji se nalazio šest-sedam kilometara južno od Krivača, a uspostavljen je 16. ili 17. jula 1995. V. Radislav Krstić, D4136 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Krstića*), T. 6261 (20. oktobar 2000).

¹⁹⁶⁷⁵ D2157 (Ukaz Radovana Karadžića, 4. avgust 1995.). Ova odluka je poništena 27. avgusta 1995. V. par. 3138.

¹⁹⁶⁷⁶ P4555 (Izvod iz video-snimka prikazanog na suđenju u vezi sa Srebrenicom); P5121 (Izvod iz intervjua s Radovanom Karadžićem, 4. avgust 1995.); P2565 (Teleks UNPROFOR-a sa sažetkom intervjua koji je Radovan Karadžić dao televiziji bosanskih Srba, 4. avgust 1995.), str. 4. Optuženi je dodao sljedeće: "Mi smo željeli i stvorili smo od Mladića legendu." P4555 (Izvod iz video-snimka prikazanog na suđenju u vezi sa Srebrenicom).

¹⁹⁶⁷⁷ P4555 (Izvod iz video-snimka prikazanog na suđenju u vezi sa Srebrenicom). V. takođe P6407 (Intervju s Radovanom Karadžićem u listu *Telegraf*, 16. avgust 1995.), *e-court* str. 8.

¹⁹⁶⁷⁸ Nebojša Ristić, T. 15395–15401, 15419 (24. juni 2011.); P2784 (Izveštaj MUP-a RS-a u vezi s putovanjem Radovana Karadžića s Pala u Srebrenicu, 3. avgust 1995.). V. takođe P2843 (Mapa Zvornika s oznakama koje je unio Nebojša Ristić) (gdje je obilježio maršrutu kojom se išlo prilikom tog puta); P2844 (Uputstva Glavnog štaba VRS-a Drinskom korpusu, 3. avgust 1995.); P2845 (Izveštaj Bratunačke brigade, 4. avgust 1995.); Nebojša Ristić, T. 15399, 15401 (24. juni 2011.) (gdje je svjedok izjavio da je VRS dobio zadatak da obezbjeđuje maršrutu posjete).

¹⁹⁶⁷⁹ Nebojša Ristić, T. 15402–15403, 15420, 15427 (24. juni 2011.). V. takođe P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 102.

drugim civilnim funkcionerima Srebrenice u Domu kulture, koji je bio pripremljen za tu posjetu.¹⁹⁶⁸⁰

5791. Dana 6. avgusta 1995., tokom 52. sjednice Skupštine bosanskih Srba, optuženi je rekao sljedeće:

Imali smo, kao što znate, uspjeh u Srebrenici i Žepi, tom uspjehu nema prigovora ni primjedbe, naravno, mnoge gluposti su napravljene nakon toga, jer je mnogo [bosanskih] muslimanskih vojnika lutalo oko šumama i tada smo imali gubitaka; u samoj akciji nismo imali gubitaka [...] konačno je opet prošlo nekoliko hiljada boraca [...]. Nismo bili u stanju da tog neprijatelja okružimo i uništimo.¹⁹⁶⁸¹

5792. Dana 8. novembra 1995., optuženi je izdao saopštenje u kojem je objelodanio da je tog dana donio odluku kojom se američki novinar David Rohde oslobađa krivičnog gonjenja za špijunažu.¹⁹⁶⁸² Rohdea je deset dana prije toga priveo MUP dok je fotografisao branu kod Petkovaca.¹⁹⁶⁸³ Nakon Rohdeovog hapšenja, Kijac je Upravi bezbjednosti VRS-a poslao izvještaj s obavještajnim podacima prikupljenim tokom ispitivanja Rohdea, uključujući dokaze pronađene na pretpostavljenim mjestima zločina.¹⁹⁶⁸⁴ Prema Kijčevom izvještaju, Rohde je rekao i to da je svoje urednike upoznao sa svojim zadatkom i da su se dogovorili da, ako im se Rohde "ne javi" u toku naredna dva-tri dana, interveniše preko ambasade SAD.¹⁹⁶⁸⁵ Kijac je izvještaj završio riječima "[p]odatke Vam dostavljamo na korištenje".¹⁹⁶⁸⁶ Dana 3. novembra, Beara je u odgovoru dostavio informaciju da je Koljević rekao "nekome u inostranstvu" da je Rohde uhapšen i da je poslat

¹⁹⁶⁸⁰ P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 96–97; Milenko Katanić, T. 24545–24546 (10. februar 2012.). Ali v. Nebojša Ristić, T. 15420 (24. juni 2011.) (gdje je negirao da se delegacija sastala s predstavnicima lokalnih vlasti).

¹⁹⁶⁸¹ P1412 (Transkript 52. sjednice Skupštine RS-a, 6. avgust 1995.), str. 14, 17 (naglasak dodat). V. takođe Richard Butler, T. 27877–27878 (23. april 2012.).

¹⁹⁶⁸² P6425 (Saopštenje za javnost Kabineta predsjednika RS-a, 8. novembar 1995.). Rohde je u avgustu 1995. objavio članak u listu *Christian Science Monitor*, u kojem je opisao "istragu na licu mjesta" koja je "otkrila ubjedljive dokaze da je prošlog mjeseca izvršen masakr zarobljenih bosanskih Muslimana" blizu bivših enklava Srebrenica i Žepa. P6422 (Članak iz časopisa *Christian Science Monitor* pod naslovom "Evidence Indicates Bosnia Massacre", 18. avgust 1995.), str. 1. U okviru članka objavljena je i satelitska fotografija koja prikazuje "moguće masovne grobnice" na području Konjević Polja, i u njemu se navode razgovori s vojnicima, bosanskim Srbima, koji su rekli da je ubijanje muškaraca, bosanskih Muslimana, iz kolone još u toku i da ih i dalje zarobljavaju. P6422 (Članak iz časopisa *Christian Science Monitor* pod naslovom "Evidence Indicates Bosnia Massacre", 18. avgust 1995.), str. 1–2.

¹⁹⁶⁸³ P5227 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 31. oktobar 1995.), str. 1; P6424 (Zahtjev RDB-a Bijeljina, 3. novembar 1995.), par. 2; D4143 (Izjava svjedoka Dragana Kijca od 30. novembra 2013.), par. 62. Prema navodima Kijca, Rohdea je priveo SJB i predao ga DB-u, koji je imao "registrovanu i dokumentovanu obaveštajnu delatnost stranih novinara" u sklopu mjera kontraobavještajne zaštite. D4143 (Izjava svjedoka Dragana Kijca od 30. novembra 2013.), par. 63; Dragan Kijac, T. 44354 (3. decembar 2013.).

¹⁹⁶⁸⁴ P5227 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 31. oktobar 1995.), str. 1. Kijac je naveo da je Rohde izjavio da se preduzima inicijativa da se prikupe ti dokazi pred mirovnu konferenciju u Daytonu, gdje bi se oni mogli koristiti kao sredstvo dodatnog pritiska na bosanske Srbe i otkrio je da će u toku narednih dan ili dva *New York Times* i *Washington Post* objaviti članke u kojima se broj žrtava procjenjuje na 6.000, odnosno 3.000. P5227 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 31. oktobar 1995.), str. 2.

¹⁹⁶⁸⁵ P5227 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 31. oktobar 1995.), str. 2.

¹⁹⁶⁸⁶ P5227 (Izveštaj RDB-a Sarajevo, 31. oktobar 1995.), str. 2.

zahtjev "posmatračkom timu za nadzor primirja" u Banjaluci, u kojem se od njih traži da pronađu Rohdea.¹⁹⁶⁸⁷ Tog istog dana, načelnik centra RDB-a u Bijeljini izdao je dva naređenja, jedno, u kojem je Rohdeu odredio pritvor retroaktivno od 29. oktobra do 6. novembra, i drugo, kojim je pokrenuo prekršajni postupak protiv njega.¹⁹⁶⁸⁸ Tog istog dana, Kijac je preko telefona razgovarao s optuženim; Kijac se s optuženim sastao lično 4. i 6. novembra.¹⁹⁶⁸⁹ Dva dana kasnije, optuženi je pomilovao Rohdea.¹⁹⁶⁹⁰

5793. Tokom razgovora s Mladićem 22. marta 1996., optuženi je rekao da su on, Koljević i Biljana Plavšić odlučili da se formira "paritetna [komisija] koja bi realno ispitala sve pogibije i ubistva oko Srebrenice tokom rata".¹⁹⁶⁹¹ Toga dana, *Slobodna Bosna* je objavila iskaz Dražena Erdemovića o ubijanju na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Domu kulture u Pilici.¹⁹⁶⁹² Vijeće podsjeća da je, tokom razgovora s Mladićem 22. marta 1996., optuženi takođe napomenuo da je "pripremljen veliki šou za [Albright]ovu", koja je "očekivala da će kod Pilice naći 1.200 muslimanskih leševa, a oni su našli nekih pet leševa".¹⁹⁶⁹³

5794. Sljedećeg dana, 23. marta, optuženi je izdao naređenje Glavnom štabu i MUP-u RS da "odmah formira[ju] mešovitu stručnu komisiju po tri člana" koja treba da ispita navodno pronalaženje dva leša u raspadanju "na poprištu ranijih borbi s muslimanskom stranom" na području Pilice (dalje u tekstu: Naređenje od 23. marta 1996.).¹⁹⁶⁹⁴ U naređenju je pisalo da "nadležnoj komandi IFOR-a (UN)" treba postaviti zahtjev da istrazi prisustvuje i njihova stručna

¹⁹⁶⁸⁷ P6539 (Informacija Glavnog štaba VRS-a, 3. novembar 1995.), str. 1–2. Kijac je negirao da je Bearina informacija predstavljala odgovor i tvrdio je da je njegova depeša bila upućena obavještajnoj upravi Glavnog štaba i da DB "ni[je] ima[o] korespondenciju i prepisku sa vojnom policijom i vojnom bezbednošću". Dragan Kijac, T. 44357–44358 (3. decembar 2013.). Međutim, Vijeće napominje da je dokazni predmet P5227 očito upućen Upravi bezbjednosti Glavnog štaba i da se u Bearinom obavještenju u stvari upućuje na dokument s pozivom na broj 05-3368/95, koji se pojavljuje na dokaznom predmetu P5227. Vijeće se, stoga, uvjerilo da je dokazni predmet P6539 u stvari bio odgovor na dokazni predmet P5227 i smatra da je Kijčevo suprotno svjedočenje primjer njegovih pokušaja da se distancira od Rohdeovog privođenja.

¹⁹⁶⁸⁸ P6423 (Odluka RDB-a Bijeljina, 3. novembar 1995.); P6424 (Zahtjev RDB-a Bijeljina, 3. novembar 1995.). Kijac je rekao da je zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka protiv Rhodea podnesen na osnovu prikupljenih podataka o "višestruko počinjenim prekršajima". D4143 (Izjava svjedoka Dragana Kijca od 30. novembra 2013.), par. 62. V. takođe Dragan Kijac, T. 44354 (3. decembar 2013.). Međutim, Vijeće napominje da zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka nije bio podnesen po završetku razgovora s Rohdeom 31. oktobra, već tek nakon prijema Bearine depeše 3. novembra.

¹⁹⁶⁸⁹ P2242 (Rokovnik Radovana Karadžića, 2. januar-25. decembar 1995.), *e-court* str. 131–133.

¹⁹⁶⁹⁰ P6425 (Saopštenje za javnost Kabineta predsjednika RS-a, 8. novembar 1995.).

¹⁹⁶⁹¹ P1490 (Bilježnica Ratka Mladića, 16. januar-28. novembar 1996.), *e-court* str. 47.

¹⁹⁶⁹² P6451 (Članak iz časopisa *Slobodna Bosna* pod naslovom "Ubio sam 'samo' stotinu ljudi", 22. mart 1996.), str. 1–2. U članku se takođe opisuje hapšenje Erdemovića i još jednog saradnika i navodi da je "velika [...] vjerojatnost" da će oni biti prebačeni na Međunarodni sud. P6451 (Članak iz časopisa *Slobodna Bosna* pod naslovom "Ubio sam 'samo' stotinu ljudi", 22. mart 1996.), str. 4–5.

¹⁹⁶⁹³ P1490 (Bilježnica Ratka Mladića, 16. januar-28. novembar 1996.), *e-court* str. 47. V. par. 5451. U kontekstu te diskusije, Mladić i optuženi su pomenuli objavljivanje Erdemovićevo iskaza o ubijanju. P1490 (Bilježnica Ratka Mladića, 16. januar-28. novembar 1996.), *e-court* str. 47. V. Završni podnesak odbrane, par. 3144.

¹⁹⁶⁹⁴ P3163 (Obavještenje Vojnog tužilaštva VRS-a, 26. mart 1996.), str. 6, 8. V. par. 5451.

ekipa kako bi se "osujetile namere ambasadorke [Madeleine Albright] i medijskih 'eksperata' da donose i lansiraju proizvoljne i tendenciozne zaključke o ovom slučaju".¹⁹⁶⁹⁵ Nakon što je optuženi izdao Naređenje od 23. marta 1996., Vasić je u CSB-u Zvornik održao sastanak mješovite vojno-civilne komisije; sastanku su prisustvovali vojni tužilac RS-a Predrag Drinić, kao i Milorad Trbić, koji je predstavljao Zvorničku brigadu.¹⁹⁶⁹⁶ Poslije tog sastanka 26. marta 1996., Drinić je u dopisu Odjeljenju za obavještajno-bezbjednosne poslove Glavnog štaba opisao tok sastanka i predložio da Glavni štab formira delegaciju pri komisiji sastavljenu od pripadnika obavještajno-bezbjednosnog organa, koji bi zatim provjerili tačnost izvještaja zbog kojih je komisija oformljena i, prema potrebi, prosljedili stvar nadležnom vojnom tužiocu.¹⁹⁶⁹⁷ Drinić nikada nije dobio odgovor.¹⁹⁶⁹⁸

5795. Sedmicu dana kasnije, 1. aprila 1996., optuženi je izdao naređenje Glavnom štabu, MUP-u RS, Ministarstvu pravosuđa i uprave, Vrhovnom sudu, Vrhovnom vojnom sudu, republičkom javnom tužiocu i vojnom tužiocu VRS-a da se izvrši "detaljan pregled" lokacija "na kojima postoje žrtve oružanih sukoba oko i u Srebrenici" i da se utvrdi da li je bilo kršenja Haških i Ženevskih konvencija i, ako ih je bilo, da se istraži ko su počinioci tih zločina kako bi se protiv njih pokrenuli krivični postupci (dalje u tekstu: Naređenje od 1. aprila 1996.).¹⁹⁶⁹⁹

5796. Uprkos tome što su postojala ta dva naređenja, nije pokrenut nijedan krivični postupak.¹⁹⁷⁰⁰ Glasine o masovnom ubijanju bile su "opšte poznat[e]" i stigle su "gotovo odmah", budući da su oficiri VRS-a o tome otvoreno govorili.¹⁹⁷⁰¹ Međutim, Vijeću su predloženi dokazi da Vojno tužilaštvo RS-a u Bijeljini nikada nije dobilo Naređenje od 1. aprila 1996. koje je izdao optuženi.¹⁹⁷⁰² Drinić je rekao da ostali kojima je Naređenje od 1. aprila 1996. bilo upućeno nisu preduzeli korake za njegovo izvršenje i da, stoga, nije bilo nikakvih krivičnih gonjenja.¹⁹⁷⁰³

¹⁹⁶⁹⁵ P3163 (Obavještenje Vojnog tužilaštva VRS-a, 26. mart 1996.), str. 6, 8.

¹⁹⁶⁹⁶ Predrag Drinić, P374 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 10879–10881; P3163 (Obavještenje Vojnog tužilaštva VRS-a, 26. mart 1996.), str. 6, 8.

¹⁹⁶⁹⁷ Predrag Drinić, P374 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 10882–10883; P3163 (Obavještenje Vojnog tužilaštva VRS-a, 26. mart 1996.), str. 3–4.

¹⁹⁶⁹⁸ Predrag Drinić, P374 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 10884–10885; P3163 (Obavještenje Vojnog tužilaštva VRS-a, 26. mart 1996.), str. 5.

¹⁹⁶⁹⁹ P164 (Naređenje Radovana Karadžića VRS-u i MUP-u u vezi sa Srebrenicom, 1. april 1996.).

¹⁹⁷⁰⁰ P2929 (Izjava svjedoka KDZ531 od 25. juna 2011.) (pod pečatom), str. 13; Predrag Drinić, P374 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 10879.

¹⁹⁷⁰¹ **[REDIGOVANO].**

¹⁹⁷⁰² Predrag Drinić, P374 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 10885–10886, 10889. **[REDIGOVANO].**

¹⁹⁷⁰³ Predrag Drinić, P374 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 10886–10888, 10892–10893. Drinić je objasnio da je, prema redovnom istražnom postupku, vojno tužilaštvo moralo dobiti informacije od drugih organa kojima je takođe bilo upućeno Naređenje od 1. aprila 1996., ali da te informacije nisu primljene. Predrag Drinić, P374 (Transkript iz predmeta *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*), T. 10887–10888, 10903–10904.

5797. Nije preduzeto ni krivično gonjenje po civilnoj osnovi.¹⁹⁷⁰⁴ Dana 23. septembra 1996., Dragan Kijac, koji je tada bio ministar unutrašnjih poslova,¹⁹⁷⁰⁵ poslao je izvještaj Ministarstvu pravosuđa i uprave o navodnim internim čarkama između ljudi u koloni koje su u više navrata dovele do "međusobnih pojedinačnih i masovnih ubistava".¹⁹⁷⁰⁶ Kijac je takođe opisao preliminarne istražne radnje koje je preduzimao Međunarodni sud i zaključio rečenicom: "Podatke vam dostavljamo jer cijenimo da se eventualno mogu koristiti u odbrani."¹⁹⁷⁰⁷

iii. Članstvo optuženog u UZP- vezanom za Srebrenicu

5798. Vijeće je zaključilo da je, kada je srebrenička enklava pala u ruke snaga bosanskih Srba, dugoročna strategija optuženog i Mladića, koja je izrađena u martu 1995. s ciljem da se stanovnici, bosanski Muslimani, uklone iz Srebrenice, počela da se transformiše u konkretan plan za njihovo eliminisanje, prvo, putem prisilnog uklanjanja žena, djece i starijih muškaraca, a potom putem ubijanja muškaraca i dječaka.¹⁹⁷⁰⁸ Vijeće će sada analizirati da li je, uzimajući u obzir radnje i ponašanje optuženog tokom perioda relevantnog za gore utvrđeni UZP vezan za Srebrenicu,¹⁹⁷⁰⁹ optuženi dijelio cilj da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu, najprije prisilnim uklanjanjem žena, djece i starijih muškaraca, a zatim ubijanjem vojno sposobnih muškaraca i dječaka. Vijeće će u toj analizi takođe ispitati konkretne postupke optuženog prije provođenja konkretnog plana da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice, kao i poslije okončanja tog plana.

5799. Prije izrade konkretnog plana da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice, optuženi je preduzeo niz koraka koji, po mišljenju Vijeća, potvrđuju da je on bio taj faktor koji je upravljao događajima koji su doveli do zauzimanja Srebrenice i koji takođe pokazuju da je on pomno pratio napad bosanskih Srba na enklavu. Pored toga što je u martu 1995. izdao Direktivu br. 7 i Krstiću dao borbeni zadatak krajem juna, što je zajedno predstavljalo osnov za plan napada poznat pod nazivom "Krivaja 95" koji je na kraju doveo do zauzimanja Srebrenice, optuženi je Direktivu br. 7

¹⁹⁷⁰⁴ Kovač i Karišik su tvrdili da je MUP-u bilo nemoguće započeti službenu istragu zbog rata i zbog toga što je MUP bio "prepotčinjen" VRS-u, te stoga nije bio nadležan za krivično gonjenje počilaca ratnih zločina. Milenko Karišik, T. 40667–40668 (2. juli 2013.); D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 134; Tomislav Kovač, T. 42819 (1. novembar 2013.). Kovač je takođe tvrdio da su bezbjednosni uslovi sprečavali preduzimanje istraga. D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 134. V. takođe Milenko Karišik, T. 40667 (2. juli 2013.) (gdje je ustvrdio da je MUP imao ograničene informacije o zločinima u Srebrenici i da su za njih "kasno" saznali).

¹⁹⁷⁰⁵ D4143 (Izjava svjedoka Dragana Kijca od 30. novembra 2013.), par. 4. Kijac je u svom svjedočenju rekao da nije primio nikakve informacije o ubijanju poslije pada Srebrenice, niti kao načelnik DB-a, niti kao ministar unutrašnjih poslova. Dragan Kijac, T. 44372 (3. decembar 2013.).

¹⁹⁷⁰⁶ P165 (Informacija MUP-a RS-a u vezi sa Srebrenicom, 23. septembar 1996.). [REDIGOVANO].

¹⁹⁷⁰⁷ P165 (Informacija MUP-a RS-a u vezi sa Srebrenicom, 23. septembar 1996.), *e-court* str. 1.

¹⁹⁷⁰⁸ V. par. 5725, 5730.

¹⁹⁷⁰⁹ V. odjeljak IV.C.3.b.ii: Radnje i ponašanje optuženog u kontekstu.

takođe realizovao ograničavanjem pristupa Srebrenici.¹⁹⁷¹⁰ To ograničavanje, koje je, kako je konstatovalo Vijeće, provodio Mladić, omogućilo je optuženom da održava kontrolu nad robom i ljudstvom koji su ulazili u enklavu tokom mjeseci i sedmica koji su prethodili njenom zauzimanju.¹⁹⁷¹¹

5800. Optuženi priznaje da je odobrio prvobitni plan da se enklava Srebrenica "suzi", a zatim da se "zauzme nebranjeni grad Srebrenica", ali tvrdi da taj plan nikada nije podrazumijevao pogubljenje zatočenih bosanskih Muslimana.¹⁹⁷¹² Optuženi takođe dodaje da vojna akcija za zauzimanje Srebrenice nije predstavljala zločin i da je VRS, kada mu je on dao ovlaštenje da uđe u Srebrenicu, imao legitimno pravo da preduzima vojna dejstva protiv muslimanskih snaga u Srebrenici.¹⁹⁷¹³ Međutim, Vijeće je već zaključilo da su, barem u vrijeme kada je u martu 1995. izdata Direktiva br. 7, optuženi i Mladić već bili izradili dugoročan plan s ciljem da se bosanski Muslimani na kraju prisilno uklone iz Srebrenice.¹⁹⁷¹⁴ To je bilo u skladu s njihovim dugoročnim ciljem da trajno uklone bosanske Muslimane i bosanske Hrvate s teritorija na koje su bosanski Srbi polagali pravo.¹⁹⁷¹⁵ Činjenica da je optuženi formirao strukture bosanskih Srba u Srebrenici pokazuje da je postojala namjera da uklanjanje stanovnika, bosanskih Muslimana, koje su tada isplanirali politički i državni organi bosanskih Srba, bude trajno.¹⁹⁷¹⁶ Prema tome, iako zauzimanje grada nije, samo po sebi, predstavljalo kažnjivu operaciju, Vijeće smatra da je zauzimanje Srebrenice, kao i zauzimanje Opština, bilo smišljeno s namjerom da se trajno uklone stanovnici, bosanski Muslimani, koji su tamo živjeli.

5801. Vijeće podsjeća da je optuženi, kako su se snage bosanskih Srba približavale Srebrenici, stalno držan u toku i obavještavan o razvoju situacije na terenu. To je ostvarivano posebno putem referisanja visokih oficira, kao što su Gvero i Tolimir, koji su već bili na terenu blizu Srebrenice.¹⁹⁷¹⁷ Optuženi je takođe primao redovne pismene izvještaje od nekoliko ogranaka oružanih snaga bosanskih Srba. Kao vrhovni komandant VRS-a, optuženi je dobijao dnevne borbene izvještaje koje je sačinjavao Glavni štab i koji su sadržavali detaljne informacije o

¹⁹⁷¹⁰ V. par. 5756–5759.

¹⁹⁷¹¹ V. par. 5756–5757.

¹⁹⁷¹² Završni podnesak odbrane, par. 3011.

¹⁹⁷¹³ Završni podnesak odbrane, par. 2396–2397. Optuženi nadalje tvrdi da su koraci koje je preuzeo u vezi s događajima u Srebrenici zapravo bili "primjereni" i da pokazuju da on nije učestvovao u genocidnom pogubljenju zatočenika, niti je znao za njega. Završni podnesak odbrane, par. 3127–3128.

¹⁹⁷¹⁴ V. par. 5684.

¹⁹⁷¹⁵ V. par. 2854.

¹⁹⁷¹⁶ V. par. 5694.

¹⁹⁷¹⁷ V. par. 5689–5690, 5760.

dogadajima na terenu.¹⁹⁷¹⁸ Vijeće ima u vidu tvrdnju optuženog da se ni u jednom pismenom izvještaju koji je primio tokom događaja u Srebrenici ne pominje pogubljenje zarobljenika iz Srebrenice.¹⁹⁷¹⁹ Doista, Vijeću nisu predloženi dokazi koji pokazuju da se u pismenim izvještajima koji su stigli do optuženog pominje ubijanje zatočenih muškaraca, bosanskih Muslimana. Međutim, Vijeće napominje da se, počev od 12. jula, u dnevnim borbenim izvještajima govori o transportu stanovnika, bosanskih Muslimana, kao i o postojanju i kretanju kolone muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su nastojali da dođu do Tuzle, pored pokušaja snaga bosanskih Srba da blokiraju napredovanje kolone.¹⁹⁷²⁰ U izvještajima od 13. i 14. jula govori se o zarobljavanju i predaji velikog broja muškaraca iz kolone.¹⁹⁷²¹ U izvještajima tokom narednih dana ne pominju se zarobljenici, ali se govori o daljnjim naporima snaga bosanskih Srba da blokiraju napredovanje preostalog dijela kolone i o pretraživanju terena.¹⁹⁷²² Vijeće takođe podsjeća na Popovićevo uputstvo Draganu Jokiću da o aktivnostima povezanim s ubijanjem kao aspektom plana eliminacije ne vodi evidenciju, niti da o tome ne govori preko radio-veze.¹⁹⁷²³

¹⁹⁷¹⁸ V. npr. P3054 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 12. juli 1995.); P4464 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 13. juli 1995.); P4457 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 14. juli 1995.); P4460 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 15. juli 1995.); D2101 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 16. juli 1995.); D2102 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 17. juli 1995.). V. takođe Richard Butler, T. 27475–27456 (17. april 2012.). Poslije naređenja optuženog da se zauzme grad 9. jula, u tim izvještajima je opisano napredovanje snaga bosanskih Srba prema Srebrenici, koje je kulminiralo njenim zauzimanjem 11. jula. D2100 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 9. juli 1995.), par. 6(b); P4449 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 10. juli 1995.), par. 6(b); P4450 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 11. juli 1995.), par. 6(a)–6(b). Vijeće primjećuje da je Kovač izjavio da je MUP takođe objedinjavao izvještaje iz svih svojih izvora u jedan jedinstven izvještaj koji se dostavljao optuženom. D3960 (Izjava svjedoka Tomislava Kovača od 28. oktobra 2013.), par. 128. Vijeće takođe napominje da je u periodu od 11. do 17. jula optuženi dobijao i dnevne informacije od bezbjednosnog organa Glavnog štaba. P2989 (Dnevnik šifrovanih telegrama Republičkog centra veze RS-a, 1995.), redovi 2251, 2265, 2298, 2320, 2334, 2351, 2355, 2365. Na primjer, 16. jula, optuženi je primio dvije takve informacije, u 05:25 sati i u 16:20 sati. P2989 (Dnevnik šifrovanih telegrama Republičkog centra veze RS-a, 1995.), redovi 2351, 2355. Ti dokumenti nikada nisu pronađeni. Christian Nielsen, T. 16328 (7. juli 2011.); Richard Butler, T. 27612–27613 (18. april 2012.).

¹⁹⁷¹⁹ Završni podnesak odbrane, par. 3082–3083, 3112. Optuženi je od kraja jula pa nadalje iznio sličnu tvrdnju u vezi s medijskim izvještajima o pogubljenju zarobljenika, koji mu, kako tvrdi, nisu davali razloga da pomisli da su ti muškarci doista pogubljeni. V. Završni podnesak odbrane, par. 3132. Optuženi je svoju tvrdnju potkrijepio izjavom da mu je u više navrata rečeno da te izvještaje smatra lažnom propagandom, posebno imajući u vidu činjenicu da je u prošlosti bilo sličnih lažnih izvještaja. V. Završni podnesak odbrane, par. 3132–3139. Optuženi je takođe tvrdio da pisma koja su zaplijenjena iz njegovog kompjutera u vrijeme kada je uhapšen pokazuju da on nije imao informacije o pogubljenju značajnog broja ljudi u Srebrenici i da je vjerovao da su ti navodi lažni. V. Završni podnesak odbrane, par. 3147. Imajući u vidu zaključak Vijeća o tome kada je optuženi postao svjestan zajedničkog plana da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice i, konkretnije, masovnog ubijanja, o čemu će biti riječi dolje u tekstu, Vijeće neće dalje razmatrati te argumente.

¹⁹⁷²⁰ P3054 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 12. juli 1995.), par. 6(a)–6(b), str. 4; P4464 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 13. juli 1995.), par. 6(a)–6(b); P4457 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 14. juli 1995.), par. 6(a)–6(b).

¹⁹⁷²¹ P4464 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 13. juli 1995.), par. 6(a)–6(b); P4457 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 14. juli 1995.), par. 6(a)–6(b). V. takođe P4460 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 15. juli 1995.), par. 6(a)–6(b) (gdje se ne pominju ranije zarobljeni zatočenici, već daljnja predaja "više neprijateljskih grupa").

¹⁹⁷²² P4460 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 15. juli 1995.), par. 6(a)–6(b); D2101 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 16. juli 1995.), par. 6(a)–6(b); D2102 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 17. juli 1995.), par. 6(a)–6(b).

¹⁹⁷²³ V. fusnota 19426.

5802. Vijeće ima u vidu tvrdnju optuženog da možda nije vidio materijal koji je bio naslovljen direktno na njegov kabinet.¹⁹⁷²⁴ Iako su Vijeću zaista predloženi dokazi da je dokumente koje je primao kabinet optuženog možda prvo pregledao jedan od njegovih savjetnika ili neki drugi saradnik,¹⁹⁷²⁵ Vijeće smatra da je nezamislivo—prevashodno imajući u vidu sve dokaze koji ukazuju na interesovanje optuženog za razvoj događaja u Srebrenici, kao i za primjereno funkcionisanje sredstava veze između optuženog i VRS-a, MUP-a i DB-a¹⁹⁷²⁶—da bi članovi njegovog osoblja sakrivali te informacije od njega.

5803. Što se tiče ličnih razgovora i kontakata, Vijeće konkretno podsjeća da je, 12. jula oko 01:00 sati, Živanović razgovarao s optuženim.¹⁹⁷²⁷ Vijeće ima u vidu Živanovićevu tvrdnju da je razgovor završen nakon što je on obavijestio optuženog da su "oslobodili" Srebrenicu.¹⁹⁷²⁸ U vezi s tim, Vijeće podsjeća, kao prvo, da je optuženog tog poslijepodneva Gvero već obavijestio o tome da su snage bosanskih Srba zauzele Srebrenicu.¹⁹⁷²⁹ Nadalje, prema priznanju samog Živanovića, optuženi je Živanoviću rekao da nije bio u stanju da dobije ni Mladića ni Krstića.¹⁹⁷³⁰ Shodno tome, Vijeće smatra da je optuženi, u vrijeme kada je razgovarao sa Živanovićem, tražio dodatne informacije, osim činjenice da je Srebrenica pala. Vijeće podsjeća da je Živanović prisustvovao prvom i drugom sastanku koji su ranije te večeri održani u hotelu "Fontana", kao i sastanku u Komandi Bratunačke brigade.¹⁹⁷³¹ Prema tome, iako Vijeće ne može da donese zaključke o tome da li je Živanović obavijestio optuženog o ubijanju kao aspektu plana eliminacije, ono zaključuje da je nezamislivo da Živanović optuženom nije prenio nove informacije u vezi s događajima na terenu do kojih je došlo nakon prethodnog razgovora optuženog s Gverom—uključujući ishod tih sastanaka.

5804. Pored toga, i Kovač, koji je od početka srebreničke operacije stalno primao nove vijesti i kojem su 13. jula stizale sve hitnije depeše od Vasića, tog poslijepodneva je lično prenio te informacije optuženom.¹⁹⁷³² Nekoliko sati kasnije, dok je bio na sastanku s predstavnicima srpske dijasporne i otprilike u vrijeme kada je Kovač stigao u Vlasenicu, optuženi je jedan sat razgovarao

¹⁹⁷²⁴ Završni podnesak odbrane, par. 3130–3131 (gdje se konkretno upućuje na dokazne predmete P6396 i P2288).

¹⁹⁷²⁵ V. npr. P4358 (Izjava svjedoka Mire Mihajlović od 6. februara 2012.), par. 23–24.

¹⁹⁷²⁶ V. npr. Christian Nielsen, T. 16330–16334 (7. juli 2011.); P2990 (Izvod iz dnevnika primljenih telegrama, 12.–18. juli 1995.); P2991 (Izvod iz dnevnika poslatih telegrama, 8.–16. juli 1995.).

¹⁹⁷²⁷ V. par. 5762.

¹⁹⁷²⁸ D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 8.

¹⁹⁷²⁹ V. par. 5690.

¹⁹⁷³⁰ D3932 (Izjava svjedoka Milenka Živanovića od 27. oktobra 2013.), par. 8.

¹⁹⁷³¹ V. par. 5040, 5695, fusnota 19307.

¹⁹⁷³² V. par. 5766–5767.

preko telefona s Mladićem, koji je tada bio u Komandi Drinskog korpusa i koji je raportirao da je Srebrenica "gotova".¹⁹⁷³³

5805. Najzad, Vijeće podsjeća da su 13. jula oko 20:00 sati Deronjić i optuženi razgovarali preko posrednika o sudbini hiljada zatočenih muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su tada držani u autobusima i zatočeničkim objektima u gradu Bratuncu.¹⁹⁷³⁴ Optuženi tvrdi da se iz razgovora koji je s Deronjićem vodio 13. jula ne može izvesti zaključak da je on znao za bilo kakav plan da se ubiju zatočenici iz Srebrenice, niti da su ti zatočenici pogubljeni, da je njihovo pogubljenje u toku ili da će biti pogubljeni.¹⁹⁷³⁵ Vijeće napominje da su Deronjić i optuženi, iako tokom razgovora nisu eksplicitno pomenuli ubijanje zatočenika, razgovarali u šiframa, nazivajući zatočenike "robom" koja mora biti smještena "u magacine prije dvanaest sutra".¹⁹⁷³⁶ Optuženi je takođe precizirao "ne u magacine tu, nego negdje drugo", što je Vijeće već protumačilo kao uputstvo da se zatočenici prebace u Zvornik.¹⁹⁷³⁷ Vijeće podsjeća da se Deronjić ranije te večeri požalio Beari na prisustvo zatočenika u Bratuncu i da je Davidović, nakon što je sreo Deronjića u Bratuncu, zatražio od njega da iskoristi svoje veze s optuženim kako bi se autobusi uklonili.¹⁹⁷³⁸ Štaviše, Vijeće podsjeća da su Beara i Deronjić odmah poslije tog razgovora diskutovali gdje će—a ne da li će—zatočenici biti ubijeni.¹⁹⁷³⁹ Prema tome, očito je da je u vrijeme kada su Beara i Deronjić razgovarali već bila donesena odluka da se zatočenici ubiju, a Deronjić se pozvao na autoritet optuženog kako bi ubijedio Bearu da se saglasi s njihovim prebacivanjem u Zvornik. Po mišljenju Vijeća, upotreba šifrovanih naziva za zatočenike, kao i uputstvo da se oni prebace prema Zvorniku, pokazuje da je iza tog razgovora stajala zla namjera. Vijeće zaključuje da taj razgovor, pored kasnijih postupaka optuženog opisanih dolje u tekstu,¹⁹⁷⁴⁰ pokazuje van svake razumne sumnje da se optuženi saglasio s proširenjem cilja tako da on obuhvati ubijanje muškaraca, bosanskih Muslimana.

5806. Poslije tog razgovora, optuženi je nastavio da traži i dobio je informacije preko više kanala. Tokom otprilike 24 sata koliko je Kovač proveo na tom području, obilazeći 14. jula Vlasenicu, Srebrenicu i područje Bratunca i Zvornika, dok su muškarci, bosanski Muslimani, transportovani u Zvornik i dok je pogubljenje u Orahovcu bilo u toku, Kovač se sastao s Mladićem, Krstićem, Živanovićem, Borovčaninom i Vasićem, dobivši tako važne dodatne informacije koje je

¹⁹⁷³³ V. par. 5768–5769.

¹⁹⁷³⁴ V. par. 5772.

¹⁹⁷³⁵ Završni podnesak odbrane, par. 3024–3026.

¹⁹⁷³⁶ V. par. 5772.

¹⁹⁷³⁷ V. par. 5710.

¹⁹⁷³⁸ V. par. 5710.

¹⁹⁷³⁹ V. par. 5712.

¹⁹⁷⁴⁰ V. par. 5805–5808. Nadalje, Vijeće napominje da je Beara sljedećeg dana pomenuo naređenje koje je poteklo od "dvojice predsjednika". V. par. 5715.

na kraju prenio optuženom kada se 14. jula vratio na Pale.¹⁹⁷⁴¹ Osim toga, 14. jula poslijepodne, optuženi je preko telefona od komandanta na terenu u Srebrenici dobio informacije u vezi s kretanjem kolone muškaraca, bosanskih Muslimana.¹⁹⁷⁴²

5807. Vijeće podsjeća da se optuženi, ranije u toku dana 14. jula, između 12:40 i 13:10 sati, nasamo sastao s Deronjićem; obojica su se kasnije sastala s jednom većom delegacijom iz Srebrenice i taj sastanak je trajao oko četiri sata.¹⁹⁷⁴³ Tužilaštvo tvrdi da je jedini razumni zaključak koji se može izvesti taj da je Deronjić otišao unaprijed na Pale kako bi se nasamo sastao s optuženim, referisao mu o značajnim događajima u vezi s ubijanjem kao aspektom plana eliminisanja i dobio daljnje instrukcije; prema tome, optuženi i Deronjić su tokom svog prvog sastanka morali razgovarati o operacijama ubistva i pokopavanja koje su tada bile u toku na području Bratunca i Zvornika i, konkretnije, Deronjić je morao referisati o provođenju naređenja optuženog da se zatočenici transportuju iz Bratunca u Zvornik do podneva toga dana.¹⁹⁷⁴⁴ Optuženi priznaje da se 14. jula nasamo sastao s Deronjićem u svom kabinetu; on takođe prihvata dokaze da je, u vrijeme tog sastanka, Deronjić znao za ubijanje počinjeno 13. i 14. jula u skladištu u Kravici i da je učestvovao u razgovorima o pokopavanju tijela zatočenika koji su bili ubijeni.¹⁹⁷⁴⁵ Međutim, optuženi tvrdi da je "razumno moguće" da ga Deronjić nije obavijestio o onome što je znao, navodeći da je "bilo hitnijih pitanja u vezi s administrativnim organizovanjem Srebrenice" o kojima su njih dvojica trebala razgovarati, da ubijanje u skladištu u Kravici nije iziskivalo nikakvo djelovanje optuženog i da Deronjić nije želio saopštiti optuženom da se pod njegovim nadzorom dogodio neki negativan incident.¹⁹⁷⁴⁶

5808. Što se tiče sadržine razgovora Deronjića i optuženog prije njihovog sastanka s pomenutom većom grupom, Vijeće napominje da o tome nema direktnih dokaza. Međutim, Vijeću su predloženi dokazi da je Deronjić tokom tog drugog sastanka referisao o situaciji u Srebrenici.¹⁹⁷⁴⁷ Kako je gore navedeno, Vijeće se uvjerilo da je Deronjić od 13. jula uveče bio upoznat s ubijanjem u skladištu u Kravici.¹⁹⁷⁴⁸ Što je još važnije, Vijeće podsjeća na razgovor optuženog i Deronjića

¹⁹⁷⁴¹ V. par. 5771, 5775, 5780.

¹⁹⁷⁴² V. par. 5778.

¹⁹⁷⁴³ V. par. 5777.

¹⁹⁷⁴⁴ Završni podnesak tužilaštva, par. 998–999.

¹⁹⁷⁴⁵ Završni podnesak odbrane, par. 3030–3031.

¹⁹⁷⁴⁶ Završni podnesak odbrane, par. 3032–3034.

¹⁹⁷⁴⁷ P4382 (Video-snimak u vezi sa sastankom Miroslava Deronjića s Radovanom Karadžićem na Palama, 14. juli 1995.). V. Milenko Katanić, T. 24475–24778, 24484 (10. februar 2012.).

¹⁹⁷⁴⁸ V. par. 5240. V. takođe P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 72; Milenko Katanić, T. 24474, 24506 (10. februar 2012.). Jovan Nikolić je izjavio da je Deronjića i druge opštinske organe obavijestio o dodatnom ubijanju u skladištu u Kravici 14. jula ujutru. D3126 (Izjava svjedoka Jovana Nikolića od 10. marta 2013.), par. 58–59; Jovan Nikolić, T. 35520–35522 (14. mart 2013.). V. takođe Ljubisav Simić, T. 37291–37292 (16. april 2013.).

vođen prethodne večeri, u kojem je optuženi naredio da se zatočnici transportuju iz Bratunca u Zvornik.¹⁹⁷⁴⁹ Vijeće takođe podsjeća na Deronjićevo učešće u naporima da se pokopaju tijela ubijenih u skladištu u Kravici, počev od ranih jutarnjih sati 14. jula.¹⁹⁷⁵⁰ Vijeću su takođe predočeni dokazi da su tokom srebreničke operacije optuženi i Deronjić imali česte kontakte, ili preko telefona ili lično.¹⁹⁷⁵¹ Prema riječima funkcionera iz opštine Bratunac, Deronjić je u službenom svojstvu civilnog komesara Srebrenice trebao referisati optuženom o ubijanju u skladištu u Kravici.¹⁹⁷⁵² Konkretnije, Simić je posvjedočio da mu je Deronjić rekao da je obavijestio optuženog o događajima u skladištu u Kravici dan nakon tog incidenta.¹⁹⁷⁵³ Vijeću su predočeni dokazi da tokom sastanka s predstavnicima Srebrenice nisu pomenuta pogubljenja zatočenika u Srebrenici niti se o njima razgovaralo.¹⁹⁷⁵⁴ Ipak, Vijeće ne sumnja da su Deronjić i optuženi, kad su se sastali u četiri oka, diskutovali i o ubijanju u skladištu u Kravici i o izvršenju naređenja optuženog da se zatočnici transportuju iz Bratunca u Zvornik do podneva toga dana.¹⁹⁷⁵⁵

5809. Optuženi je tokom narednih dana nastavio dobijati informacije od osoba koje su se nalazile na području Srebrenice. Na primjer, Bajagić, koga su spriječili da fotografiše zarobljene muškarce, bosanske Muslimane zatočene na fudbalskom igralištu u Novoj Kasabi, i koji je čuo za ubijanje u skladištu u Kravici, sastao se s optuženim u ranim jutarnjim satima 15. jula i izvijestio ga o tim događajima.¹⁹⁷⁵⁶ Nadalje, nakon što je Vasić direktno referisao optuženom iznijevši potrebu za dodatnim snagama, te nakon Pandurevićevog izvještaja Glavnom štabu u vezi s otvaranjem koridora, u ime optuženog preduzeti su naponi, koji nisu urodili plodom, da se stupi u kontakt s Pandurevićem i dobije obrazloženje njegove odluke; Karišik je onda upućen u Zvornik i na kraju je obavijestio optuženog o otvaranju koridora.¹⁹⁷⁵⁷

5810. Na osnovu svih gore razmotrenih dokaza, Vijeće zaključuje da je optuženi—koji je dijelio zajednički cilj trajnog uklanjanja bosanskih Muslimana s teritorija na koje su bosanski Srbi

¹⁹⁷⁴⁹ V. par. 5772.

¹⁹⁷⁵⁰ V. par. 5242, 5244.

¹⁹⁷⁵¹ P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 70–71; Nebojša Ristić, T. 15391–15392 (24. juni 2011.).

¹⁹⁷⁵² P4374 (Izjava svjedoka Milenka Katanića od 11. oktobra 2011.), par. 72; Ljubisav Simić, T. 37310 (16. april 2013.).

¹⁹⁷⁵³ Ljubisav Simić, T. 37293, 37306–37307 (16. april 2013.). V. Ljubisav Simić, T. 37310 (16. april 2013.) (gdje je pojasnio da nije znao šta je Deronjić rekao optuženom ni da li je on optuženog direktno obavijestio).

¹⁹⁷⁵⁴ D3561 (Izjava svjedoka Daneta Katanića od 14. decembra 2012.), par. 8; Dane Katanić, T. 38675 (22. maj 2013.). Iako se Krajišnik nije mogao konkretno sjetiti sastanka s predstavnicima Srebrenice, kategorički je tvrdio da u njegovom prisustvu niko nije govorio ni o kakvim zločinima počinjenim u Srebrenici. Momčilo Krajišnik, T. 43352 (12. novembar 2013.).

¹⁹⁷⁵⁵ V. par. 5313–5316.

¹⁹⁷⁵⁶ V. par. 5783.

¹⁹⁷⁵⁷ V. par. 5784.

polagali pravo od oktobra 1991.¹⁹⁷⁵⁸—znao za konkretan plan da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu putem prisilnog uklanjanja žena, djece i starijih muškaraca, onako kako je taj plan počeo da se mijenja nakon što je enklava pala. Vijeće, pri donošenju ovog zaključka, napominje da je optuženi odmah izdao naređenja da se u Srebrenici obrazuju institucije bosanskih Srba, što je Vijeće već okvalifikovalo kao pokazatelj da je postojala namjera da tada predviđeno uklanjanje stanovnika, bosanskih Muslimana, bude trajno.¹⁹⁷⁵⁹ U vezi s tim, Vijeće podsjeća da je, u jednom od naređenja koje je izdao optuženi, Deronjić dobio zaduženje da se postara da "civilni i vojni organi sve građane koji su učestvovali u borbi protiv [VRS-a] tretiraju kao ratne zarobljenike, a civilnom stanovništvu obezbedi slobodan izbor mesta življenja i preseljenja".¹⁹⁷⁶⁰ Vijeće smatra da su, kao što je zaključilo u vezi sa sličnim naređenjima izdatim na početku sukoba u kojima se eksplicitno zahtijevalo poštovanje međunarodnog humanitarnog prava, postupci optuženog bili nedovoljni da spriječe krivična djela. Nadalje, u vezi s prividnim izborom koji je dat civilnom stanovništvu u pogledu toga gdje će živjeti ili se preseliti, Vijeće zaključuje da, imajući u vidu kasnije Deronjićeve postupke, uključujući činjenicu da je on te noći imao sastanak u Srebrenici na kojem je postavio direktore svih javnih preduzeća i institucija, te činjenicu da je potom prisustvovao drugom i trećem sastanku u hotelu "Fontana", gdje je Mladić—uprkos eksplicitnim izjavama koje su ukazivale na to da će se želje stanovništva poštovati—prisilio predstavnike bosanskih Muslimana da se saglase s tim da će napustiti enklavu,¹⁹⁷⁶¹ Deronjić očito nije proveo u djelo tu tačku iz naređenja optuženog.

5811. Vijeće takođe zaključuje da je optuženi, tokom razgovora s Deronjićem 13. jula uveče, prihvatio i usvojio proširenje plana tako da on obuhvati ubijanje srebreničkih muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana. S obzirom na položaj optuženog kao predsjednika RS-a i vrhovnog komandanta, kao i dokaze koji ukazuju na stalan priliv informacija koje je on tražio i dobijao s terena iz brojnih i raznovrsnih izvora, Vijeće je mišljenja da je optuženi, u nekom trenutku prije razgovora s Deronjićem 13. jula uveče morao znati za ubijanje kao aspekt plana eliminacije. Međutim, Vijeće može nesporno utvrditi da se optuženi saglasio s proširenjem sredstava kako bi bilo obuhvaćeno ubijanje muškaraca i dječaka tek od trenutka njegovog razgovora s Deronjićem. Činjenica da je optuženi, od trenutka kada je Deronjiću naložio da zatočenike prebaci u Zvornik, počeo, a potom i nastavio, aktivno da učestvuje u nadgledanju provođenja plana da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu ubijanjem muškaraca i dječaka, dodatno potvrđuje da je optuženi dijelio tu namjeru.

¹⁹⁷⁵⁸ V. par. 3524.

¹⁹⁷⁵⁹ V. par. 5694.

¹⁹⁷⁶⁰ V. par. 5693.

¹⁹⁷⁶¹ V. par. 5691, 5695, 5697, 5703.

5812. Vijeće podsjeća da je optuženi tokom relevantnog perioda aktivno pratio izvještavanje svjetskih medija o događajima u Srebrenici budući da ga je izvještavanje o takvim događajima brinulo.¹⁹⁷⁶² Vijeće je već zaključilo da je tokom tog perioda optuženi, zajedno s Mladićem, preduzeo akciju širenja lažnih informacija o sudbini muškaraca, bosanskih Muslimana, kao i o uslovima pod kojima su ostali stanovnici, bosanski Muslimani, prebačeni u Potočare.¹⁹⁷⁶³ Optuženi je takođe međunarodnim organizacijama uskratio pristup Srebrenici i područjima Bratunca i Zvornika.¹⁹⁷⁶⁴ Po mišljenju Vijeća, s obzirom na to da je optuženi gotovo istovremeno imao saznanja o operaciji ubijanja koja je tada bila u toku, jedini razumni zaključak koji se može izvesti je taj da je optuženi, širenjem lažnih informacija, namjeravao da prave postupke snaga bosanskih Srba sakrije od pažnje i intervencije međunarodne zajednice.

5813. Osim toga, od trenutka kada je optuženi naredio da se zatočnici prebace u Zvornik pa do proljeća 1996., optuženi nije preduzeo nikakve mjere za pokretanje istrage ili krivičnog gonjenja direktnih počinitelja gnusnih zločina izvršenih na području Bratunca i Zvornika poslije pada srebreničke enklave u ruke snaga bosanskih Srba u julu 1995.¹⁹⁷⁶⁵ Ni Naređenje od 23. marta 1996. ni Naređenje od 1. aprila 1996. nisu doveli do *bona fide* istraga ili krivičnog gonjenja.¹⁹⁷⁶⁶ Naprotiv, 20. jula 1995., kabinet optuženog izdao je saopštenje za javnost u kojem je jedinicama snaga bosanskih Srba koje su učestvovala u operaciji ubijanja u Zvorniku—Glavnom štabu, Drinskom korpusu i "štabu policijskog dela oružanih snaga"¹⁹⁷⁶⁷—čestitao "briljantne pobjede u Srebrenici i Žepi".¹⁹⁷⁶⁸ Narednih sedmica, optuženi je tu frazu ponovio u intervjuu koji je dao televiziji bosanskih Srba, gdje je Mladića nazvao "legendom".¹⁹⁷⁶⁹

¹⁹⁷⁶² V. par. 5785.

¹⁹⁷⁶³ V. par. 5786–5787.

¹⁹⁷⁶⁴ V. par. 5788.

¹⁹⁷⁶⁵ V. par. 5793–5796.

¹⁹⁷⁶⁶ V. par. 5793–5795. Vijeće takođe zaključuje da se, iako mu nisu predloženi dokazi u vezi s direktnim učešćem optuženog u operaciji ponovnog pokopavanja koja je provedena u septembru-oktobru 1995., na osnovu razgovora optuženog i Mladića 22. marta 1996. može izvesti zaključak da je optuženi znao za tu operaciju. V. par. 5793. V. takođe Završni podnesak tužilaštva, par. 812 (gdje tužilaštvo tvrdi da su se, kada je postalo očito da je međunarodna zajednica saznala za ubijanje u Srebrenici, VRS, MUP i civilni organi vlasti, uz odobrenje optuženog, angažovali u krajnje tajnoj i koordiniranoj operaciji ponovnog pokopavanja tijela na udaljenim područjima).

¹⁹⁷⁶⁷ Prema shvaćanju Vijeća, navod "štab policijskog dela oružanih snaga" odnosi se na jedinice MUP-a upućene u rejon Srebrenice pod komandom Borovčanina.

¹⁹⁷⁶⁸ V. par. 5789. Vijeće takođe napominje da je optuženi 13. jula zaista unapredio Krstića, pohvalivši i njega i Živanovića kao "glavne arhitekta" "briljantne pobjede u Srebrenici i Žepi". V. par. 5789, fusnota 19673.

¹⁹⁷⁶⁹ V. fusnota 19676. Vijeće podsjeća da je optuženi, prije nego što je izdao Naređenje od 23. marta 1996., upozorio Mladića da, "[a]ko oni prošire kampanju, onda bi formirali zajedničku komisiju [...] koja bi istražila ubistvo svakog pojedinca". P1490 (Bilježnica Ratka Mladića, 16. januar-28. novembar 1996.), *e-court* str. 47. Po mišljenju Vijeća, činjenica da je optuženi unaprijed upozorio Mladića samo je još jedan pokazatelj da je optuženi dijelio zajednički cilj da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice. V. par. 5793.

5814. Na osnovu svih tih dokaza i uzimajući u obzir da je optuženi znao za konkretan plan da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu prisilnim uklanjanjem žena, djece i starijih muškaraca od 11. jula uveče i da je učestvovao u tom planu, te da se saglasio i prihvatio njegovo proširenje tako da obuhvati ubijanje vojno sposobnih muškaraca i dječaka, što pokazuje njegov razgovor s Deronjićem 13. jula uveče, kao i njegovi kasniji postupci, Vijeće se van svake razumne sumnje uvjerilo da je optuženi s drugim članovima UZP-a dijelio zajednički cilj da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice.

iv. Doprinos optuženog UZP-u vezanom za Srebrenicu

5815. Pošto je gore u tekstu utvrdilo da je optuženi dijelio zajednički cilj da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice, Vijeće će se sada osvrnuti na sredstva pomoću kojih je optuženi značajno doprinio UZP-u vezanom za Srebrenicu. Ocjenjujući da li je optuženi značajno doprinio UZP-u vezanom za Srebrenicu, Vijeće je svoje preispitivanje ograničilo na radnje i ponašanje optuženog tokom perioda ovog UZP-a. U vezi s tim, Vijeće podsjeća na svoj zaključak da je zajednički plan da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice formulisan kada je enklava pala i da su se, iako je taj cilj na početku obuhvatao prisilno uklanjanje i progon bosanskih Muslimana iz Srebrenice, neki članovi saglasili s proširenim ciljem koji je podrazumijevao ubijanje muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana.¹⁹⁷⁷⁰

5816. Vijeće je gore u tekstu već zaključilo da je optuženi znao za konkretan plan da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu prisilnim uklanjanjem žena, djece i starijih muškaraca budući da se, kada je enklava pala, dugoročna strategija koja je imala za cilj da se bosanski Muslimani uklone iz Srebrenice počela transformisati u konkretan plan za njihovu eliminaciju i da se on, najkasnije tokom svog razgovora s Deronjićem u noći 13. jula, saglasio s daljnjim proširenjem toga plana tako da on obuhvati ubijanje.¹⁹⁷⁷¹

5817. Što se tiče uklanjanja ljudi kao aspekta plana eliminacije, Vijeće podsjeća da je optuženi koristio svoja *de jure* ovlaštenja da izda naređenja da se u "Srpskoj Srebrenici" obrazuju opštinske strukture bosanskih Srba; to je obuhvatalo i postavljanje Deronjića za civilnog komesara i obrazovanje SJB-a.¹⁹⁷⁷² Kako je Vijeće već zaključilo, formiranje tih struktura pokazuje da je bilo planirano da uklanjanje bosanskih Muslimana iz Srebrenice bude trajno.¹⁹⁷⁷³ Nadalje, tokom zauzimanja grada, optuženi je izdao naređenja koje mu je omogućilo da nastavi da nadgleda i

¹⁹⁷⁷⁰ V. par. 5731, 5736–5737.

¹⁹⁷⁷¹ V. par. 5805–5814.

¹⁹⁷⁷² V. par. 5693. Vijeće takođe podsjeća da se optuženi, pored pismenih naređenja koja je izdao, potrudio da preko telefona, barem u jednoj prilici, ponovi i potkrijepi svoja pismena naređenja. V. par. 5694.

¹⁹⁷⁷³ V. par. 5694.

kontrolirše ograničavanje pristupa humanitarnim konvojima u enklavu, što je za praktičnu posljedicu imalo to da je pristup međunarodne zajednice enklavi bio ograničen.¹⁹⁷⁷⁴ Sva ta naređenja su izvršena onako kako je optuženi naložio.¹⁹⁷⁷⁵

5818. Što se tiče ubijanja kao aspekta plana eliminacije, Vijeće podsjeća da optuženi, kada je oko 20:00 sati razgovarao s Deronjićem, koji je očajnički želio da izbjegne da muškarci, bosanski Muslimani, budu ubijeni u Bratuncu, ne samo da nije intervenisao kako bi spriječio to ubijanje, već je lično naredio da se zatočeni muškarci, bosanski Muslimani, koji su tada držani u Bratuncu prebace na drugo mjesto; oni su potom odvedeni u Zvornik i ubijeni.¹⁹⁷⁷⁶ Vijeće takođe podsjeća da je optuženi, kao predsjednik RS-a i vrhovni komandant VRS-a, imao *de jure* vlast nad VRS-om i MUP-om koju je i vršio *de facto*;¹⁹⁷⁷⁷ Deronjić je, kao civilni komesar Srebrenice, bio direktno odgovoran optuženom.¹⁹⁷⁷⁸ Shodno tome, optuženi je bio jedina osoba u RS-u koja je imala moć da interveniše i spriječi snage bosanskih Srba da zatočenike prebace u Zvornik i tamo ih ubiju.¹⁹⁷⁷⁹ Mladićevo naređenje, koje se podudaralo s odlukom optuženog da se zatočenici prebace u Zvornik, gotovo odmah je proslijeđeno niz lanac komandovanja i na kraju su ga proveli pripadnici organa bezbjednosti VRS-a, uključujući Bearu i Popovića, za koje je Vijeće zaključilo da su bili članovi UZP-a vezanog za Srebrenicu.¹⁹⁷⁸⁰ Osim toga, tokom informisanja oficira VRS-a u kasarni u preduzeću "Standard" sljedećeg poslijepodneva, Beara je rekao da je dobio naređenje od "dvojice predsjednika" da se "riješe" zatočenika koji su tada bili držani na raznim lokacijama u Zvorniku.¹⁹⁷⁸¹ Vijeće se stoga uvjerilo da je naređenje optuženog da se muškarci, bosanski Muslimani, odvedu iz Srebrenice omogućilo njihov transfer u Zvornik, gdje su na kraju pobijeni.

5819. Vijeće takođe podsjeća da je optuženi, potpuno svjestan operacije ubijanja koja je bila u toku, 14. jula proglasio ratno stanje na području opštine Srebrenica-Skelani i da je obrazovao ratno predsjedništvo opštine Srebrenica-Skelani, postavivši Deronjića za predsjednika tog tijela.¹⁹⁷⁸² Vijeće podsjeća da su u vrijeme kada je optuženi izdao ta naređenja, snage bosanskih Srba već bile zauzele Srebrenicu, te stoga nije bilo vojnog razloga za proglašenje ratnog stanja. Proglašenje ratnog stanja imalo je praktičan efekat jer je omogućilo oružanim snagama angažovanim u zoni

¹⁹⁷⁷⁴ V. par. 5761.

¹⁹⁷⁷⁵ V. par. 5693–5694, 5761, 5787–5788.

¹⁹⁷⁷⁶ V. par. 5772, 5805, 5814.

¹⁹⁷⁷⁷ V. par. 3157.

¹⁹⁷⁷⁸ V. par. 5693–5694.

¹⁹⁷⁷⁹ Vijeće podsjeća na tvrdnju tužilaštva da propust optuženog da preduzme mjere kako bi spriječio učešće svojih podređenih u zločinima za koje je znao da se čine u sklopu UZP-a vezanog za Srebrenicu predstavlja doprinos takvom UZP-u. V. par. 5749. Međutim, imajući u vidu zaključak Vijeća da je optuženi za te zločine saznao najkasnije 13. jula oko 20:00 sati, njegov doprinos nije relevantan za zločine počinjene prije tog vremena.

¹⁹⁷⁸⁰ V. par. 5711–5712.

¹⁹⁷⁸¹ V. par. 5715.

odgovornosti Drinskog korpusa, koja je obuhvatala i opštine Bratunac i Zvornik, da koriste sve ljudske i materijalne potencijale bez poštovanja komplikovanih proceduralnih protokola,¹⁹⁷⁸³ što je omogućilo operaciju ubijanja koja je bila u toku. U vezi s tim, Vijeće, konkretno, podsjeća da je pokopavanje tijela u Glogovi počelo još 14. jula, uz pomoć civilnih resursa.¹⁹⁷⁸⁴ Civilni resursi su takođe korišteni kao pomoć pri pokopavanju leševa osoba ubijenih u raznim objektima u Zvorniku tokom narednih dana.¹⁹⁷⁸⁵ Vijeće, stoga, zaključuje da je izdavanjem tih naređenja optuženi omogućio neometano izvršenje ubijanja kao aspekta plana eliminacije.

5820. Kako je Vijeće detaljno opisalo gore u tekstu, optuženi je koristio brojne kanale kako bi dobio informacije s terena, što mu je omogućilo da ima stalan nadzor nad odvijanjem plana da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice. Ta sredstva praćenja obuhvatala su redovne pismene izvještaje i od Glavnog štaba i od organa bezbjednosti Glavnog štaba, kao i MUP-a, u kojima se govorilo o transportu bosanskih Muslimana iz Potočara, kao i o postojanju kolone muškaraca, bosanskih Muslimana, te o naporima da se ona presretne i zarobe ljudi iz nje.¹⁹⁷⁸⁶ Informacije sadržane u tim izvještajima bile su upotpunjene razgovorima sa Živanovićem u ranim jutarnjim satima 12. jula i s Mladićem u poslijepodnevnim satima 13. jula.¹⁹⁷⁸⁷ U vrijeme kada je optuženi razgovarao s Mladićem, već je bio poslao Kovača na teren, gdje se on sastao s Mladićem i proveo više od 24 sata u obilasku područja Srebrenice, da bi se sljedećeg dana vratio na Pale i referisao optuženom.¹⁹⁷⁸⁸ Optuženi je dobijao informacije i putem ličnih kontakata, kao što su Deronjić—koga je postavio za civilnog komesara Srebrenice—i Bajagić, koji je u ranim jutarnjim satima 15. jula, na zahtjev optuženog, došao na Pale kako bi mu prenio svoja zapažanja o događajima u Srebrenici.¹⁹⁷⁸⁹ Vijeću je, prema tome, jasno da je optuženi pomno pratio šta se događalo u periodu nakon što su snage bosanskih Srba zauzele Srebrenicu. Taj zaključak se podudara i s činjenicom da je, samo 90 minuta nakon što je Pandurević javio Glavnom štabu da je otvorio koridor kako bi dozvolio ljudima iz kolone da prođu, jedan oficir iz Glavnog štaba pozvao Zvorničku brigadu u ime "glavnog šefa [...] glavnog šefa države" kako bi se raspitao šta se dogodilo.¹⁹⁷⁹⁰ U to isto vrijeme, Karišik je s istim ciljem poslat u Bratunac i on je u 16:15 sati obavijestio optuženog da je koridor

¹⁹⁷⁸² V. par. 5777, 5779.

¹⁹⁷⁸³ V. par. 5779.

¹⁹⁷⁸⁴ V. par. 5248–5249.

¹⁹⁷⁸⁵ V. par. 5402, 5444–5445.

¹⁹⁷⁸⁶ V. par. 5801. Vijeće podsjeća da se zatočeni bosanski Muslimani poslije 14. jula više nisu pominjali u dnevnim borbenim izvještajima Glavnog štaba, ali napominje da se u njima—kao i u izvještajima MUP-a—govorilo o naporima da se presretne kolona. V. par. 5801.

¹⁹⁷⁸⁷ V. par. 5762, 5768–5770, 5803–5804.

¹⁹⁷⁸⁸ V. par. 5771, 5775, 5780–5781.

¹⁹⁷⁸⁹ V. par. 5693, 5761, 5777, 5783.

¹⁹⁷⁹⁰ V. par. 5784.

otvoren.¹⁹⁷⁹¹ Vijeće podsjeća da su te noći upućena daljnja pojačanja u rejon Zvornika, a da je sljedećeg dana Glavni štab poslao trojicu pukovnika da provedu istragu o Pandurevićevoj odluci.¹⁹⁷⁹² Iako Vijeće ne može donijeti zaključke o tome da li su te dvije potonje radnje preduzete po konkretnom naređenju optuženog, Vijeće zaključuje da su one bile u duhu njegovih nastojanja da ima nadzor, budući da bi on, da je namjeravao da koridor ostane otvoren, izdao takvo naređenje. Imajući posebno u vidu položaj optuženog kao predsjednika RS-a i vrhovnog komandanta VRS-a, kao i opseg informacija i saznanja koja je u to vrijeme imao, kako je detaljnije opisano gore u tekstu, Vijeće smatra da je takav nadzor, zajedno s činjenicom da optuženi nije pokušao da se umiješa u ono što se događalo na terenu niti da utiče na to, predstavljao doprinos cilju eliminisanja bosanskih Muslimana iz Srebrenice.

5821. U prethodnim paragrafima, Vijeće je identifikovalo razne načine putem kojih je optuženi doprinio realizaciji zajedničkog plana da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice. Na osnovu mnoštva dokaza koji su mu predočeni i uzimajući u obzir ukupne zaključke Vijeća u vezi s tim, kao i funkcije i položaje optuženog u dato vrijeme—posebno *de jure* vlast nad VRS-om i MUP-om koju je i vršio *de facto*—te uticaj njegovog činjenja i nečinjenja na realizaciju ovog UZP-a, kako je gore navedeno, Vijeće zaključuje da je optuženi značajno doprinio UZP-u vezanom za Srebrenicu.

v. Odgovornost optuženog za zločine po osnovu UZP-a vezanog za Srebrenicu

5822. Vijeće je gore u tekstu zaključilo da je optuženi dijelio zajednički cilj da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu putem prisilnog uklanjanja žena, djece i starijih muškaraca i putem ubijanja muškaraca i dječaka,¹⁹⁷⁹³ kao i da je značajno doprinio planu da se taj cilj ostvari tim sredstvima.¹⁹⁷⁹⁴ Vijeće je takođe zaključilo da su zločini genocida, ubistva, istrebljivanja, progona i nehumanih djela (prisilnog premještanja) počinjeni od strane snaga bosanskih Srba poslije pada Srebrenice u julu 1995.¹⁹⁷⁹⁵ Vijeće je takođe zaključilo da ti zločini spadaju u okvire ili prvobitnog ili proširenog zajedničkog cilja, koji je predstavljao ili je uključivao njihovo počinjenje.¹⁹⁷⁹⁶ Vijeće će sada ispitati da li je optuženi dijelio namjeru za svaki od tih zločina i da li je, stoga, krivično odgovoran za njih, kao što se tereti u Optužnici.

¹⁹⁷⁹¹ V. par. 5784.

¹⁹⁷⁹² V. par. 5472, 5474.

¹⁹⁷⁹³ V. par. 5814.

¹⁹⁷⁹⁴ V. par. 5821.

¹⁹⁷⁹⁵ V. par. 5607–5608, 5611–5612, 5618–5620, 5633, 5640–5645, 5648–5654, 5658, 5661, 5666, 5669, 5671–5673

¹⁹⁷⁹⁶ V. par. 5739–5741.

(A) Ubistvo, istrebljivanje i nehumana djela (prisilno premještanje)

5823. Kako je gore navedeno, Vijeće je zaključilo da je optuženi imao saznanja o planu da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice istovremeno dok se taj plan odvijao i kada je obuhvatio i prisilno uklanjanje hiljada srebreničkih žena, djece i starijih muškaraca, bosanskih Muslimana, iz baze UN-a u Potočarima, i ubijanje više hiljada vojno sposobnih muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, te da je značajno doprinio planu kojim je to ostvareno. Vijeće, stoga, zaključuje da je optuženi imao namjeru da se počine zločini ubistva i nehumanih djela (prisilnog premještanja). Vijeće se takođe uvjerilo da je optuženi, s obzirom na ogromne razmjere operacije ubijanja i njegova saznanja o tome, posjedovao traženu *mens rea* za istrebljivanje.

(B) Progon

5824. Što se tiče progona i, kao prvo, pitanja namjere da se izvrši progon, Vijeće podsjeća da se zaključak o namjeri nekog optuženog da izvrši diskriminaciju po jednoj od zabranjenih osnova može izvesti u slučajevima kada okolnosti pod kojima su izvršena djela za koja se optuženi tereti potkrepljuju postojanje diskriminatorne namjere.¹⁹⁷⁹⁷ U vezi s tim, Vijeće podsjeća da je plan da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice po svojoj prirodi bio diskriminatorni plan usmjeren protiv bosanskih Muslimana u Srebrenici. Vijeće se, stoga, uvjerilo da je, kako je detaljno izneseno gore u tekstu, optuženi učestvovao u tom planu i značajno mu doprinio s namjerom da se nad bosanskim Muslimanima u Srebrenici izvrši diskriminacija, dakle s namjerom vršenja progona. Vijeće je ranije u ovoj presudi zaključilo da su okolnosti u kojima je izvršeno prisilno uklanjanje stanovnika, bosanskih Muslimana iz Srebrenice, i pogubljenje muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, bile takve da pokazuju da su snage bosanskih Srba namjerno nanosile teške fizičke i duševne patnje tim ljudima, pa to, stoga, predstavlja okrutno i nečovječno postupanje, što je djelo u osnovi progona.¹⁹⁷⁹⁸ Pošto je utvrdilo da je optuženi dijelio namjeru da se izvrši ubistvo, istrebljivanje i prisilno premještanje, Vijeće smatra da je, na osnovu okolnosti pod kojima su izvršeni uklanjanje i ubijanje kao dva aspekta plana eliminacije, a kojih je optuženi bio potpuno svjestan, jedini razuman zaključak to da je on takođe dijelio namjeru da se stanovnici, bosanski Muslimani iz Srebrenice, podvrgnu okrutnom i nečovječnom postupanju.

(C) Genocid

5825. Što se tiče zločina genocida, Vijeće podsjeća da se, da bi optuženi bio krivično odgovoran za taj zločin, mora uvjeriti da je optuženi namjeravao da uništi zaštićenu grupu, u

¹⁹⁷⁹⁷ V. par. 500.

¹⁹⁷⁹⁸ V. par. 5644–5646.

cijelosti ili djelimično, kao takvu.¹⁹⁷⁹⁹ Vijeće takođe napominje da su, kako su zaključila i druga vijeća, pokazatelji takve namjere "rijetko neprikriveni",¹⁹⁸⁰⁰ te se zaključak o namjeri stoga često mora izvesti na osnovu ukupnih dokaza, uzimajući u obzir takve faktore kao što su razmjere zločina, kao i sistematsko uzimanje za metu žrtava zbog njihove pripadnosti određenoj grupi.¹⁹⁸⁰¹

5826. Tužilaštvo tvrdi da je optuženi s drugim članovima UZP-a vezanog za Srebrenicu dijelio namjeru da se unište bosanski Muslimani iz Srebrenice, što se—uzimajući u obzir da je optuženi bio na "najvišem položaju"—ispoljavalo kroz njegove radnje, propuste i izjave, kao i sistematski, koordinirani i ciljani način na koji su izvršavane genocidne radnje.¹⁹⁸⁰² Kako je navedeno na početku ovog odjeljaka, Vijeće je razmotrilo argumente optuženog, formulisane kao njegovo negiranje da je on bio dio "genocidnog plana", u odnosu na pitanje da li je optuženi bio član UZP-a vezanog za Srebrenicu, budući da su se ti argumenti prevashodno odnosili na to da li je optuženi bio upoznat s ubijanjem kao aspektom plana eliminacije.¹⁹⁸⁰³ Vijeće je imalo u vidu te iste argumente kada je analiziralo da li je optuženi namjeravao uništiti srebreničke bosanske Muslimane, o čemu je riječ u analizi dolje u tekstu.

5827. Vijeće je već utvrdilo da je optuženi učestvovao u planu da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu putem prisilnog uklanjanja žena, djece i starijih muškaraca i ubijanja muškaraca i dječaka, te da je pritom imao namjeru da se nad bosanskim Muslimanima u Srebrenici izvrši diskriminacija.¹⁹⁸⁰⁴ Međutim, takva diskriminatorna namjera nije nužno ekvivalentna namjeri da se unište bosanski Muslimani iz Srebrenice kao takvi, pri čemu su oni predstavljali značajan dio zaštićene grupe bosanskih Muslimana.¹⁹⁸⁰⁵ Vijeće, stoga, mora provesti dodatnu analizu radnji i ponašanja optuženog, o kojima se detaljno govori gore u tekstu, kako bi utvrdilo da li se, imajući u vidu da je on znao za provođenje plana eliminacije—a posebno da je znao za ubijanje kao aspekt tog plana—uvjerilo da je jedini razuman zaključak taj da je optuženi namjeravao da uništi bosanske Muslimane iz Srebrenice kao takve.

5828. U vezi s tim, Vijeće podsjeća da je, utvrđujući da su ubijanje hiljada muškaraca, bosanskih Muslimana, kao i radnje kojima su nanesene teške tjelesne ili duševne patnje hiljadama

¹⁹⁷⁹⁹ V. par. 549.

¹⁹⁸⁰⁰ Prvostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 745 (gdje se poziva na Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 159 i Drugostepena presuda u predmetu *Gacumbitsi*, par. 40).

¹⁹⁸⁰¹ V. par. 550.

¹⁹⁸⁰² Završni podnesak tužilaštva, par. 1096, 1098–1099. Tužilaštvo, u prilog svojoj argumentaciji, konkretno ukazuje na činjenicu da je optuženi izrazio žaljenje što nisu ubijeni svi muškarci, bosanski Muslimani, kao i na njegove napore da prikrije operacije prisilnog uklanjanja i ubistva. Završni podnesak tužilaštva, par. 1099.

¹⁹⁸⁰³ V. par. 5754.

¹⁹⁸⁰⁴ V. par. 5824.

¹⁹⁸⁰⁵ V. par. 5672.

bosanskih Muslimana iz Srebrenice, izvršeni s namjerom da se uništi taj dio zaštićene grupe kao takve, posebno uzelo u obzir činjenicu da su bosanski Srbi pokušali da ubiju sve vojno sposobne muškarce, bosanske Muslimane iz Srebrenice.¹⁹⁸⁰⁶ Štaviše, taj plan, koji su izvršile snage bosanskih Srba koje su se dale u energičnu potragu za muškarcima, bosanskim Muslimanima iz kolone, obuhvatao je ubijanje svih muškaraca, bosanskih Muslimana, koji su bili u zatočenju bosanskih Srba, nezavisno od toga da li su oni bili borci ili civili i bez obzira na to da li su bili zarobljeni ili su se predali.¹⁹⁸⁰⁷

5829. Što se tiče namjere optuženog, Vijeće podsjeća da je Deronjić obavijestio optuženog da su u 20:10 sati snage bosanskih Srba držale u zatočenju "oko dvije hiljade" muškaraca, bosanskih Muslimana, i da se očekuje da će se taj broj tokom noći povećati.¹⁹⁸⁰⁸ Vijeće takođe smatra da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti taj da je optuženi od Kovača—ili tokom njihovog razgovora 13. jula ili tokom kasnijeg sastanka 14. jula—morao saznati da većina vojno sposobnih muškaraca, bosanskih Muslimana, nije s porodicama otišla u bazu UN-a, već da su pobjegli kroz šumu.¹⁹⁸⁰⁹ Osim toga, Vijeće podsjeća da je optuženi od Glavnog štaba dobijao dnevne borbene izvještaje u kojima se, nakon što je javljeno za postojanje kolone muškaraca, bosanskih Muslimana—kao i za kasnije organizovane napore snaga bosanskih Srba da je presretnu, što je dovelo do zarobljavanja i predaje velikog broja muškaraca, bosanskih Muslimana, u periodu od 12. do 14. jula—zatočnici više nisu pominjali.¹⁹⁸¹⁰ Shodno tome, imajući u vidu da je optuženi znao za broj muškaraca u zatočenju, Vijeće smatra da nema sumnje da je optuženi znao da hiljade zatočenih muškaraca, bosanskih Muslimana koje su snage bosanskih Srba držale na području Srebrenice, predstavljaju veoma značajan procenat srebreničkih muškaraca, bosanskih Muslimana.

5830. Vijeće, stoga, posebno ima u vidu činjenicu da se optuženi, uprkos tome što je u to vrijeme, kako je gore izneseno, imao saznanja o tome kako plan napreduje, saglasio s ubijanjem kao aspektom plana eliminacije, te stoga nije intervenisao da ga zaustavi ili spriječi od večernjih sati 13. jula do 17. jula. Umjesto toga, on je naredio da se zatočnici prebace u Zvornik, gdje su ubijeni.¹⁹⁸¹¹ Štaviše, kada je Pandurević 16. jula izvijestio da je otvorio koridor kako bi omogućio

¹⁹⁸⁰⁶ V. par. 5669.

¹⁹⁸⁰⁷ V. par. 5669, 5731.

¹⁹⁸⁰⁸ V. par. 5772.

¹⁹⁸⁰⁹ V. par. 5804, 5806.

¹⁹⁸¹⁰ V. par. 5801.

¹⁹⁸¹¹ V. par. 5818. Vijeće podsjeća da su mu predočeni dokazi da se optuženi saglasio da lokalnom osoblju UNPROFOR-a, među kojima je bilo i muškaraca, bosanskih Muslimana, dozvoli da napuste bazu UN-a zajedno s UNPROFOR-om. V. par. 5132. Vijeće smatra da se razlog koji su snage bosanskih Srba nudile za odvajanje i zatočenje drugih muškaraca, bosanskih Muslimana, iz Potočara—odnosno, da se mora izvršiti njihova trijaža kako bi se ispitalo da li su učestvovali u činjenju ratnih zločina—ne bi mogao odnositi na to osoblje, te Vijeće zaključuje da taj postupak optuženog ne dovodi u sumnju njegovu namjeru da se pobiju svi muškarci, bosanski Muslimani, koje su bosanski Srbi držali u zatočeništvu.

ljudima iz kolone koji još nisu bili zarobljeni ili koji se još nisu predali da prođu, odmah je poslat Karišik da provede istragu i koridor je zatvoren u roku od jednog dana.¹⁹⁸¹² Najzad, Vijeće podsjeća da je optuženi, iako je u obraćanju predstavnicima svjetskih medija na sve strane razglašavao otvaranje koridora, na zatvorenoj sjednici Skupštine bosanskih Srba održanoj nekoliko sedmica kasnije izrazio žaljenje što su muškarci, bosanski Muslimani, uspjeli proći kroz srpske linije.¹⁹⁸¹³ Shodno tome, Vijeće smatra da je, na osnovu tih dokaza, jedini razuman zaključak taj da je optuženi s Mladićem, Bearom i Popovićem dijelio namjeru da svi vojno sposobni srebrenički muškarci, bosanski Muslimani, budu pobijeni, što, po mišljenju Vijeća, predstavlja namjeru da se bosanski Muslimani iz Srebrenice unište.

(D) Zaključak

5831. Nakon što je gore u tekstu zaključilo da je optuženi dijelio namjeru za zločine ubistva, nehumanih djela (prisilnog premještanja), istrebljivanja, progona i genocida, Vijeće zaključuje da je, po osnovu učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu, optuženi odgovoran za te zločine.¹⁹⁸¹⁴ Međutim, Vijeće napominje da, pošto može utvrditi samo to da se optuženi saglasio s ubijanjem kao aspektom plana eliminacije bosanskih Muslimana iz Srebrenice tek od 13. jula u 20:10 sati, ne može smatrati optuženog odgovornim na osnovu njegovog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu za ubijanje i relevantne radnje progona počinjene prije tog vremena.

5832. Vijeće ima u vidu alternativni navod tužilaštva da je optuženi odgovoran za zločine genocida, ubistva, istrebljivanja i progona, budući da su to bile predvidljive posljedice sveobuhvatnog UZP-a.¹⁹⁸¹⁵ Međutim, Vijeće smatra da bi taj navod mogao biti alternativna optužba samo u slučaju da Vijeće nije bilo u stanju da utvrdi postojanje zajedničkog plana da se bosanski Muslimani iz Srebrenice eliminišu prisilnim uklanjanjem žena, djece i starijih muškaraca, te ubijanjem muškaraca i dječaka. Pošto je Vijeće gore u tekstu utvrdilo postojanje zajedničkog cilja UZP-a vezanog za Srebrenicu, kao i to da je taj zajednički cilj dijelio pluralitet osoba, uključujući optuženog koji mu je značajno doprinio, Vijeće neće dalje razmatrati ovaj alternativni navod tužilaštva.

¹⁹⁸¹² V. par. 5470–5472, 5784.

¹⁹⁸¹³ V. par. 5474, 5791.

¹⁹⁸¹⁴ Pored toga, na osnovu svih dokaza koji su gore razmotreni, Vijeće zaključuje da je optuženi bio svjestan da njegovo ponašanje predstavlja dio rasprostranjenog i sistematskog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva.

¹⁹⁸¹⁵ Optužnica, par. 43, 59, 64.

c. Odgovornost nadređenog

5833. Nakon što je gore u tekstu zaključilo da se optuženi, po osnovu učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu, ne može smatrati odgovornim za ubijanje do kojeg je došlo prije njegovog razgovora s Deronjićem 13. jula, u kojem se on saglasio s ubijanjem kao aspektom zajedničkog plana eliminacije, Vijeće će sada razmotriti odgovornost optuženog kao nadređenog na osnovu člana 7(3) Statuta. U vezi s tim, Vijeće će razmotriti da li je optuženi odgovoran zbog toga što nije kaznio počinioc tog ubijanja.¹⁹⁸¹⁶

i. *Argumentacija strana u postupku*

5834. Tužilaštvo, generalno, tvrdi da je optuženi odgovoran za zločine u Srebrenici kao nadređeni, po članu 7(3) Statuta, u svojstvu vođe SDS-a, predsjednika SNB-a, predsjednika Predsjedništva, vrhovnog komandanta VRS-a i priznatog vođe bosanskih Srba.¹⁹⁸¹⁷ Tužilaštvo dodaje da je optuženi imao komandnu i efektivnu kontrolu nad širokom mrežom podređenih u snagama bosanskih Srba i političkim i državnim organima bosanskih Srba.¹⁹⁸¹⁸ Prema navodima tužilaštva, u periodu na koji se odnosi Optužnica, optuženi je znao ili je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju počinuti ili da su već počinili zločine za koje se tereti u Optužnici, ali ipak nije preduzeo nužne i razumne mjere da spriječi počinjenje tih zločina i/ili kazni podređene koji su ih izvršili.¹⁹⁸¹⁹

5835. Vijeće napominje da optuženi, kao što je to učinio gore u tekstu u vezi s argumentima koji se tiču njegovog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu, argumentaciju u vezi sa svojom odgovornošću po članu 7(3) Statuta za dio predmeta koji se odnosi na Srebrenicu fokusira na svoju pretpostavljenu odgovornost za to što nije spriječio ili kaznio počinioc genocida. Međutim, Vijeće će te argumente protumačiti tako kao da se odnose na odgovornost optuženog za to što nije spriječio ili kaznio počinioc gore navedenog ubijanja.¹⁹⁸²⁰

5836. Optuženi navodi (i) da nije znao niti je bilo razloga da zna da su njegovi podređeni počinili zločine u Srebrenici, (ii) da nije imao efektivnu kontrolu nad izvršiocima i (iii) da je preduzeo nužne i razumne mjere kako bi kaznio počinioc.¹⁹⁸²¹ Prema riječima optuženog, pregled

¹⁹⁸¹⁶ U kontekstu ovog predmeta—posebno zaključaka Vijeća u vezi s trenutkom kada je optuženi saznao za proširenje sredstava za izvršenje cilja UZP-a vezanog za Srebrenicu—Vijeće smatra da stvarna mogućnost optuženog da spriječi ubijanje do kojeg je došlo prije tog trenutka nije relevantna. Shodno tome, ono će ispitati samo propust optuženog da kazni počinioc tih zločina.

¹⁹⁸¹⁷ Završni podnesak tužilaštva, par. 1113.

¹⁹⁸¹⁸ Završni podnesak tužilaštva, par. 1113.

¹⁹⁸¹⁹ Završni podnesak tužilaštva, par. 1114.

¹⁹⁸²⁰ V. par. 5754.

¹⁹⁸²¹ Završni podnesak odbrane, par. 3239–3275.

informacija koje su mu bile dostupne u avgustu 1995. pokazuje da u njima nije bilo ničega što bi ukazivalo na to da su se zločini dogodili.¹⁹⁸²² Prema tome, tužilaštvo nije dokazalo van svake razumne sumnje da je optuženi znao ili da je trebao znati da su zločini u vezi s padom Srebrenice počinjeni.¹⁹⁸²³ Najzad, optuženi tvrdi da je preduzeo nužne i razumne mjere da kazni počinioce, iako više nije morao tražiti da se istraga provede nakon što je Međunarodni sud protiv njega podigao Optužnicu za događaje u Srebrenici.¹⁹⁸²⁴ U vezi s tim, optuženi tvrdi da je, s obzirom na to da u svom kabinetu nije imao istražne organe niti organe gonjenja, jedina mjera koju je mogao preduzeti da kazni počinioce zločina bila ta da se postara da nadležni organi povedu istragu.¹⁹⁸²⁵ On takođe tvrdi da tužilaštvo nije dokazalo da je on namjerno ili hotimično propustio kazniti počinioce budući da, tokom i poslije ubijanja muškaraca iz Srebrenice, "on više nije imao kontrolu nad vojskom".¹⁹⁸²⁶

ii. *Zločini koje su počinili podređeni*

5837. Vijeće je gore u tekstu zaključilo da su ubijanje muškaraca, bosanskih Muslimana, do kojeg je došlo prije nego što se optuženi saglasio s proširenjem sredstava za eliminaciju bosanskih Muslimana iz Srebrenice, a što se dogodilo najkasnije 13. jula u 20:10 sati, počinili razni pripadnici snaga bosanskih Srba. Konkretno, Vijeće je konstatovalo da su pripadnici snaga bosanskih Srba, koji su 13. jula 1995. bili prisutni u Potočarima, ubili 10 muškaraca, bosanskih Muslimana, i da su svi oni bili pripadnici ili VRS-a ili MUP-a.¹⁹⁸²⁷ Vijeće je takođe utvrdilo da su pripadnici snaga bosanskih Srba, uključujući najmanje jednog pripadnika SJB-a Bratunac, tog istog dana ubili 15 muškaraca, bosanskih Muslimana, na jednom mjestu na osami na obali rijeke Jadar.¹⁹⁸²⁸ Vijeće takođe podsjeća da su pripadnici Jahorinskih regruta, koji su bili dio snaga bosanskih Srba angažovanih u to vrijeme na tom području, 13. jula ubili 10 do 15 bosanskih Muslimana na livadi u Sandićima.¹⁹⁸²⁹ Isto tako, Vijeće je konstatovalo da su ubijanje u skladištu u Kravici 13. i 14. jula izvršili pripadnici snaga bosanskih Srba angažovanih na tom području, uključujući pripadnike 3. skelanskog voda 2. odreda iz Šekovića.¹⁹⁸³⁰ Na kraju, Vijeće podsjeća na svoj zaključak da su pripadnici snaga bosanskih Srba od 12. do 14. jula ubili najmanje 50 muškaraca, bosanskih Muslimana, u gradu Bratuncu, kao i da su u večernjim satima 13. jula u školi "Vuk Karadžić" u

¹⁹⁸²² Završni podnesak odbrane, par. 3241, 3252, 3273.

¹⁹⁸²³ Završni podnesak odbrane, par. 3275.

¹⁹⁸²⁴ Završni podnesak odbrane, par. 3239, 3287–3300.

¹⁹⁸²⁵ Završni podnesak odbrane, par. 3289.

¹⁹⁸²⁶ Završni podnesak odbrane, par. 3298–3299.

¹⁹⁸²⁷ V. odjeljci IV.C.1.d.v.A: Kod baze UN-a, i IV.C.1.d.v.B: Bijela kuća; par. 5120.

¹⁹⁸²⁸ V. odjeljak IV.C.1.e.iv.A: Rijeka Jadar.

¹⁹⁸²⁹ V. odjeljak IV.C.1.e.iv.D: Livada u Sandićima.

Bratuncu ubili jednog mentalno zaostalog muškarca.¹⁹⁸³¹ U vezi s tim, Vijeće podsjeća da su muškarce, bosanske Muslimane koji su počev od 12. jula poslijepodne bili zatočeni u gradu Bratuncu, čuvali pripadnici VP-a Bratunačke brigade i MUP-a.¹⁹⁸³²

5838. Vijeće napominje da mu nisu predloženi dokazi koji bi ukazivali na prisustvo oružanih grupa ili jedinica koje nisu bile dio snaga bosanskih Srba, a koje su djelovale na području Srebrenice od večernjih sati 12. jula do jutarnjih sati 14. jula, odnosno kada se dogodilo ubijanje o kojem se govorilo u prethodnom paragrafu. Prema tome, iako Vijeće nije moglo tačno utvrditi identitet svakog pojedinačnog počinioca gore navedenih ubistava, ono se uvjerilo da su sve jedinice kojima su te osobe pripadale bile dio potčinjenih snaga bosanskih Srba angažovanih u to vrijeme na tom području, te da su, stoga, bile direktno potčinjene VRS-u ili MUP-u ili su bile u njihovom sastavu.

5839. U vezi s podređenim snagama VRS-a koje su u to vrijeme djelovale na tom području, Vijeće podsjeća da su one bile dio jedinica ranije angažovanih u zoni odgovornosti Drinskog korpusa na osnovu naređenja o angažovanju, izdatog u skladu s planom "Krivaja 95".¹⁹⁸³³ Te snage su djelovale pod komandom Krstića, koji je bio direktno podređen komandantu VRS-a, Mladiću. Vijeće podsjeća da je Mladić, kao komandant Glavnog štaba, bio direktno podređen optuženom.¹⁹⁸³⁴

5840. U vezi s potčinjenim jedinicama MUP-a koje su u to vrijeme djelovale na tom području, Vijeće podsjeća da se one mogu svrstati u dvije glavne kategorije, odnosno u jedinice opštinske policije koje su pripadale CJB-u Zvornik i one koje su upućene na to područje na osnovu Kovačevog naređenja od 10. jula.¹⁹⁸³⁵ Te jedinice su, dok su se nalazile na području Srebrenice, takođe djelovale pod komandom VRS-a.¹⁹⁸³⁶ Vijeće podsjeća da su u ovu drugu grupu spadale i snage MUP-a RS ranije angažovane na sarajevskom ratištu, uključujući 2. odred iz Šekovića i jednu četvu Jahorinskih regruta, koji su upućeni u rejon Srebrenice kao mješovite snage pod

¹⁹⁸³⁰ V. odjeljak IV.C.1.e.iv.C: Skladište u Kravici. Vijeće podsjeća na dokaz da je jedan pripadnik 10. diverzantskog odreda ubacio dvije ručne bombe u jednu od prostorija u skladištu. V. par. 5233.

¹⁹⁸³¹ V. odjeljak IV.C.2.e.v.B: Škola "Vuk Karadžić" i ubijanje jednog mentalno zaostalog muškarca.

¹⁹⁸³² V. par. 5293.

¹⁹⁸³³ V. par. 5005–5006, 5010. Vijeće takođe podsjeća da je Glavni štab 10. jula uputio jedan dio 10. diverzantskog odreda na srebreničko ratište. V. par. 5021.

¹⁹⁸³⁴ V. par. 160.

¹⁹⁸³⁵ V. par. 5021; P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 2.14–2.17. Vijeće takođe podsjeća na svoj zaključak da su pripadnici RDB-a bili prisutni u Potočarima 12. i 13. jula. V. par. 5120. Te snage pod komandom Kijca na kraju su potčinjene Kovaču, kao vršiocu dužnosti načelnika MUP-a RS. V. odjeljak II.C.3: MUP bosanskih Srba; par. 5764.

¹⁹⁸³⁶ V. P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 2.14.

Borovčaninovom komandom.¹⁹⁸³⁷ Prema naređenju o upućivanju, te snage su bile dužne da, po dolasku na odredište 11. jula, stupe u vezu s Krstićem.¹⁹⁸³⁸ Nakon što se jave Krstiću, trebalo je da dobiju daljnje instrukcije.¹⁹⁸³⁹ U vezi s jedinicama opštinske policije, kao što su SJB Bratunac i posebne jedinice policije koje su bile prisutne na tom području i pomagale u izvršenju raznih zadataka, uključujući čuvanje zatočenika u gradu Bratuncu, Vijeće podsjeća da su te jedinice, kao dio CJB-a Zvornik, mogle biti upućene u borbena dejstva, a takođe i kao dopuna vojnim snagama u zoni odgovornosti Drinskog korpusa.¹⁹⁸⁴⁰ Vijeću su predočeni dokazi da su te snage bile prepotčinjene VRS-u po njihovom upućivanju na zadatak.¹⁹⁸⁴¹ Shodno tome, te snage su takođe djelovale pod komandom Krstića i, u krajnjoj liniji, Mladića.

iii. Odnos nadređeni-podređeni

5841. Što se tiče vlasti optuženog nad snagama bosanskih Srba tokom zauzimanja Srebrenice, Vijeće podsjeća na svoj raniji zaključak da je optuženi od 1992. imao *de jure* vlast nad VRS-om, koju je i vršio *de facto*.¹⁹⁸⁴² Nadalje, Vijeće ponavlja da je, uprkos razlikama koje su postojale između Mladića, kao komandanta Glavnog štaba VRS-a, i optuženog, kao vrhovnog komandanta, optuženi zadržao *de jure* vlast nad Mladićem.¹⁹⁸⁴³ S obzirom na to, između optuženog i Mladića zadržao se odnos nadređeni-podređeni tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica, uključujući period relevantan za dio predmeta koji se odnosi na Srebrenicu.¹⁹⁸⁴⁴ Vijeće takođe napominje, posebno u vezi s napadom i konačnim zauzimanjem Srebrenice, da su optuženi i Krajišnik prije tog napada obišli Komandu Drinskog korpusa u Vlasenici i Krstiću dali borbeni zadatak; da je, dok je napad bio u toku, Tolimir od optuženog tražio i dobio odobrenje za njegovo proširenje tako da on obuhvati i zauzimanje grada; te da je Mladić poslije toga podređenim komandantima prenio naređenje optuženog.¹⁹⁸⁴⁵ Shodno tome, Vijeće se uvjerilo da je optuženi u julu 1995. i dalje imao *de jure* vlast nad VRS-om, koju je i vršio *de facto*. Štaviše, kao što je gore u tekstu detaljnije obrazloženo, optuženi je, podstaknut zabrinutošću međunarodne zajednice za sudbinu nestalih muškaraca, bosanskih Muslimana iz Srebrenice—a posebno posjetom Madelaine Albright Pilici 22. marta 1996.—u roku od jednog dana izdao naređenje Glavnom štabu i MUP-u

¹⁹⁸³⁷ V. par. 5021.

¹⁹⁸³⁸ P2992 (Naređenje MUP-a RS-a, 10. juli 1995.), par. 5.

¹⁹⁸³⁹ V. Christian Nielsen, T. 16334–16335 (7. juli 2011.).

¹⁹⁸⁴⁰ V. P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 2.17.

¹⁹⁸⁴¹ V. par. 229–230; P4923 (Naređenje predsjednika RS-a, 22. april 1995.). V. takođe P4914 (Izveštaj vještaka Richarda Butlera pod naslovom "Iskaz o vojnim događanjima u Srebrenici (revizija): Operacija 'Krivaja 95'", 1. novembar 2002.), par. 2.17.

¹⁹⁸⁴² V. odjeljak II. C.1.a: Osnivanje i sastav VRS-a.

¹⁹⁸⁴³ V. par. 160, 3141.

¹⁹⁸⁴⁴ V. par. 3130, 3141.

bosanskih Srba da obrazuju mješovitu istražnu komisiju.¹⁹⁸⁴⁶ Po mišljenju Vijeća, to potvrđuje da je optuženi čak i 1996. ne samo imao ovlaštenje da izdaje naređenja kao vrhovni komandant, već da su njegova naređenja i izvršavana.¹⁹⁸⁴⁷

5842. Kako je gore navedeno, Zakon o vojsci propisuje isključive nadležnosti optuženog u smislu ovlaštenja da oficire postavlja u početne činove, te da ih kasnije postavlja, premješta i da rješava o prestanku službe oficira s činom generala.¹⁹⁸⁴⁸ Nadalje, Vijeće je ranije zaključilo da su vojni sudovi već funkcionisali u vrijeme događaja u dijelu predmeta koji se odnosi na Srebrenicu.¹⁹⁸⁴⁹ Prema tome, uzimajući u obzir sve te okolnosti, a posebno prirodu naređenja koja je optuženi bio ovlašten da izdaje, prirodu njegovog položaja i ovlaštenja koja su iz njega proisticala, kao i činjenicu da su u relevantno vrijeme vojni sudovi funkcionisali, Vijeće se uvjerilo da je optuženi imao stvarnu mogućnost da kazni počinioce ubijanja koje se dogodilo prije 13. jula 1995., kada se on saglasio s ubijanjem kao aspektom UZP-a vezanog za Srebrenicu.

iv. Optuženi je znao ili je " bilo razloga da zna"

5843. Vijeće je gore u tekstu zaključilo da je optuženi saznao da je plan eliminacije proširen tako da obuhvati ubijanje srebreničkih muškaraca i dječaka, bosanskih Muslimana, nešto prije nego što je razgovarao s Deronjićem, 13. jula oko 20:00 sati.¹⁹⁸⁵⁰ Nadalje, Vijeće podsjeća na svoj zaključak da je Deronjić konkretno obavijestio optuženog o ubijanju u skladištu u Kravici barem u vrijeme kada su se nasamo sastali prije sastanka s jednom većom grupom iz Srebrenice 14. jula.¹⁹⁸⁵¹ Vijeće se, stoga, uvjerilo da je optuženi znao za ubijanje širokih razmjera u skladištu u Kravici dan nakon što je ono počinjeno. Uzimajući u obzir da je u najmanju ruku na osnovu te informacije optuženi bio obaviješten da su pripadnici snaga bosanskih Srba ubili stotine bosanskih Muslimana koji su bili u njihovom zatočenju poslije pada srebreničke enklave, Vijeće zaključuje da je optuženi posjedovao informacije koje su bile dovoljno alarmantne da opravdaju daljnju istragu o tome da li su počinjene i druge protivpravne radnje.

¹⁹⁸⁴⁵ V. par. 5008, 5018, 5688.

¹⁹⁸⁴⁶ V. par. 5793–5797.

¹⁹⁸⁴⁷ Vijeće podsjeća da je optuženi imao *de jure* vlast koju je faktički vršio nad vojskom u RS-u, uključujući njen pravosudni sistem, tokom cijelog perioda na koji se odnosi Optužnica, što pokazuje njegov ukaz kojim se David Rohde oslobađa optužbi za špijunažu 8. novembra 1995. V. par. 3157, 3412. 5792. Vijeće takođe napominje da je, dva dana nakon izdavanja Naređenja od 23. marta 1996., Vasić održao sastanak u Zvorniku u skladu s odredbama tog naređenja. V. par. 5794.

¹⁹⁸⁴⁸ V. par. 167. Vijeće podsjeća da je optuženi i sam izjavio u Skupštini bosanskih Srba da bi Mladića smijenio kad mu ne bi vjerovao budući da ima ovlaštenja da to uradi. V. par. 3146.

¹⁹⁸⁴⁹ V. par. 3412.

¹⁹⁸⁵⁰ V. par. 5811.

¹⁹⁸⁵¹ V. par. 5808.

v. *Propust da preduzme nužne i razumne mjere*

5844. Vijeće podsjeća da je obaveza nadređenog da kazni ispunjena kada su preduzete nužne i razumne, ili ostvarive, mjere da se kazne počinioci.¹⁹⁸⁵² "Nužne" mjere su one mjere za koje je primjereno da ih nadređeni preduzme kako bi ispunio svoju obavezu (pokazujući da je stvarno nastojao da kazni), a "razumne" mjere su one koje su objektivno u granicama stvarne moći nadređenog.¹⁹⁸⁵³

5845. Kao prvo, Vijeće je zaključilo da je optuženi imao stvarnu mogućnost da udalji iz službe počinioca ubijanja o kojem je dobio informacije. Umjesto da to uradi, nakon što je saznao za ubijanje širokih razmjera koje se upravo dogodilo, optuženi ne samo da nije preduzeo korake da počinioca udalji iz službe, već se priključio tom aspektu plana eliminacije.¹⁹⁸⁵⁴

5846. Što se tiče naređenja koje je optuženi izdao u martu 1996., Vijeće podsjeća da je Naređenje od 23. marta 1996. izdato dva dana nakon što je vlada SAD objavila fotografije iz vazduha na kojima se vidi veliki broj leševa na polju blizu Vojne ekonomije Branjevo 17. jula 1995., i jedan dan nakon posjete Madeleine Albright Vojnoj ekonomiji Branjevo 22. marta 1996.¹⁹⁸⁵⁵ Pored toga, Vijeće napominje da je dan prije izdavanja tog naređenja optuženi upozorio

¹⁹⁸⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1927.

¹⁹⁸⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1927.

¹⁹⁸⁵⁴ Vijeće podsjeća da je, tokom jednog perioda u avgustu 1995., optuženi smijenio Mladića s položaja komandanta VRS-a i imenovao ga za specijalnog savjetnika vrhovnog komandanta. Međutim, 27. avgusta je poništio tu odluku. V. par. 174, 3138. Otprilike u to isto vrijeme, optuženi je pohvalio i čestitao i komandantima VRS-a zbog njihovih akcija u Srebrenici. V. par. 5789. Vijeće takođe podsjeća da su i drugi članovi UZP-a vezanog za Srebrenicu nastavili neometano obavljati svoje funkcije u VRS-u. V., između ostalog, P1473 (Bilježnica Ratka Mladića, 27. januar-5. septembar 1995.), *e-court* str. 310–311 (gdje je ubilježen sastanak održan 22. avgusta 1995. između oficira VRS-a i Ruperta Smitha, kojem su prisustvovali, između ostalih, Mladić i Popović); Vujadin Popović, T. 43138–43139 (6. novembar 2013.); P1489 (Bilježnica Ratka Mladića, 28. avgust 1995.-15. januar 1996.), *e-court* str. 117 (gdje je ubilježen sastanak Glavnog štaba održan 19. novembra 1995., kojem su prisustvovali, između ostalih, Mladić i Beara), *e-court* str. 123, 126 (gdje je ubilježen sastanak Glavnog štaba održan 22. novembra 1995, kojem su prisustvovali, između ostalih, Mladić i Beara); *e-court* str. 189, 201 (gdje je ubilježen sastanak Kolegijuma komandanata Glavnog štaba održan 24. decembra 1995., kojem su prisustvovali, između ostalih, Mladić i Beara); str. 231 (gdje je ubilježen sastanak užeg rukovodstva RS-a održan 31. decembra 1995., kojem su prisustvovali, između ostalih, optuženi, Mladić i Beara); P1490 (Bilježnica Ratka Mladića, 16. januar-28. novembar 1996.), str. 8 (gdje je ubilježen sastanak proširenog Kolegijuma komandanata Glavnog štaba održan 16. januara 1996., kojem su prisustvovali, između ostalih, Mladić i Beara), *e-court* str. 36, 72–73, 88 (gdje su ubilježena tri referisanja organa Glavnog štaba održana 4. marta, 29. aprila i 10. juna 1996., kojima su prisustvovali, između ostalih, Mladić i Beara), *e-court* str. 82 (gdje je ubilježen sastanak održan 30. maja 1996. kojem je prisustvovao Beara), str. 124, 128 (gdje je ubilježen sastanak održan 16. septembra 1996., kojem je prisustvovao Beara), *e-court* str. 132, 138 (gdje je ubilježen sastanak Kolegijuma komandanata Glavnog štaba održan 12. oktobra 1996., kojem su prisustvovali, između ostalih, Mladić i Beara), *e-court* str. 141 (gdje je ubilježen sastanak Glavnog štaba s Generalštabom VJ-a održan 15. oktobra 1996., kojem su prisustvovali, između ostalih, Mladić i Beara), *e-court* str. 158 (gdje je ubilježen sastanak proširenog Kolegijuma komandanata Glavnog štaba održan 14. novembra 1996., kojem su prisustvovali, između ostalih, Mladić i Beara); *e-court* str. 163–164 (gdje je ubilježen sastanak generala Glavnog štaba održan 15. novembra 1996., kojem su prisustvovali, između ostalih, Mladić i Beara).

¹⁹⁸⁵⁵ V. par. 5451. Optuženi tvrdi da upućivanje na "proizvoljne i tendenciozne zaključke" Madelaine Albright i "medijskih eksperata" u Naređenju od 23. marta 1996. pokazuje da on u to vrijeme nije vjerovao u navode o

Mladića da, "[a]ko oni prošire kampanju, onda bi formirali zajedničku komisiju [...] koja bi istražila ubistvo svakog pojedinca",¹⁹⁸⁵⁶ kao i činjenicu da je pokušaj Predraga Drinića da provede Naređenje od 23. marta 1996. naišao na ćutanje Glavnog štaba.¹⁹⁸⁵⁷ Po mišljenju Vijeća, činjenica da optuženi, uprkos tome što je duže vrijeme bio svjestan ubijanja u Pilici, nije preduzeo ništa sve do tada, pa je Naređenje od 23. marta 1996. predstavljalo odgovor na pritisak međunarodne zajednice stvoren objavljivanjem fotografija i posjetom Madeleine Albright, a ne istinski pokušaj da se rasvijetli šta se stvarno dogodilo.

5847. Imajući u vidu sve te dokaze, Vijeće zaključuje da optuženi nije izvršio svoju obavezu da kazni počinioce ubijanja koje se dogodilo prije momenta kada se on, u večernjim satima 13. jula 1995., priključio UZP-u vezanom za Srebrenicu. Iako je on trebao preduzeti korake da se provede istraga o tim zločinima i kazne počinioce bilo odmah nakon što je saznao za njih ili ubrzo poslije toga, optuženi je Naređenje od 23. marta 1996. i Naređenje od 1. aprila 1996. izdao više od osam mjeseci nakon ubijanja o kojem je riječ. U svojstvu vrhovnog komandanta, optuženi je bio dužan učiniti više od toga.

vi. *Zaključak*

5848. Na osnovu gore razmotrenih dokaza, Vijeće zaključuje da je optuženi znao da su njegovi podređeni počinili zločine u periodu poslije pada srebreničke enklave i da je bilo razloga da zna da su počinjeni i drugi zločini. Optuženi nije ispunio svoju obavezu kao vrhovni komandant da preduzme nužne i razumne mjere kako bi kaznio počinioce genocida, ubistva, istrebljivanja i ubijanja kao zločina u osnovi krivičnog djela progona. On je, stoga, krivično odgovoran za te propuste na osnovu člana 7(3) Statuta.

d. *Zaključci: Individualna krivična odgovornost optuženog*

5849. Vijeće je gore u tekstu zaključilo da je, kada je Srebrenica pala, formulisan zajednički plan da se eliminišu bosanski Muslimani iz Srebrenice—najprije putem prisilnog uklanjanja, a kasnije putem ubijanja muškaraca i dječaka— i da je optuženi značajno doprinio tom zajedničkom cilju, te da je s drugim članovima UZP-a vezanog za Srebrenicu dijelio namjeru da se počine zločini u sklopu tog UZP-a. Shodno tome, Vijeće zaključuje da optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost prema članu 7(1) Statuta za genocid (tačka 2); progon, zločin protiv čovječnosti (tačka 3); istrebljivanje, zločin protiv čovječnosti (tačka 4); ubistvo, zločin protiv

pogubljenjima širokih razmjera. Završni podnesak odbrane, par. 3145. Vijeće upućuje na svoju analizu članstva optuženog u UZP-u vezanom za Srebrenicu u par. 5804–5811, 5813.

¹⁹⁸⁵⁶ P1490 (Bilježnica Ratka Mladića, 16. januar-28. novembar 1996.), *e-court* str. 47.

¹⁹⁸⁵⁷ V. par. 5794.

čovječnosti (tačka 5); ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 6); i nehumana djela (prisilno premještanje), zločin protiv čovječnosti (tačka 8), za koje je utvrđeno da su počinjeni u Srebrenici.

5850. Pored toga, Vijeće je zaključilo da optuženi nije kaznio svoje podređene za zločine koji su se dogodili prije nego što se on saglasio s ubijanjem kao aspektom UZP-a vezanog za Srebrenicu. Prema tome, optuženi takođe snosi individualnu krivičnu odgovornost prema članu 7(3) Statuta za genocid (tačka 2); progon, zločin protiv čovječnosti (tačka 3); istrebljivanje, zločin protiv čovječnosti (tačka 4); ubistvo, zločin protiv čovječnosti (tačka 5); i ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja (tačka 6). Međutim, pošto je Vijeće već zaključilo da je optuženi odgovoran za genocid po osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu, kako je gore navedeno, Vijeće neće donijeti osuđujuću presudu prema članu 7(3) Statuta u odnosu na tačku 2.¹⁹⁸⁵⁸

5851. Vijeće će pitanje kumulativnih osuđujućih presuda razmotriti u odjeljku IV.F dolje.

D. DIO PREDMETA KOJI SE ODNOSI NA TAOCE

5852. Optuženi se u tački 11 tereti za uzimanje talaca kao za kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo po članu 3 Statuta i po zajedničkom članu 3. U Optužnici se navodi da su snage NATO-a 25. i 26. maja 1995., reagujući na granatiranje Sarajeva i drugih područja BiH od strane snaga bosanskih Srba, izvršile vazdušne napade na vojne ciljeve bosanskih Srba.¹⁹⁸⁵⁹ Nadalje se navodi da su, u periodu od 26. maja do 19. juna 1995., snage bosanskih Srba uzele za taoce više od dvije stotine pripadnika mirovnih snaga i vojnih posmatrača UN-a na raznim lokacijama širom BiH.¹⁹⁸⁶⁰ Prema navodima Optužnice, svrha uzimanja osoblja UN-a za taoce bila je da se NATO prisili da se uzdrži od izvođenja daljnjih vazdušnih napada na vojne ciljeve bosanskih Srba.¹⁹⁸⁶¹ Optuženi se tereti i po članu 7(1) Statuta da je u dogovoru s drugima, putem svog učešća u UZP-u, počinio, planirao, podsticao, naredio i/ili pomagao i podržavao uzimanje tih talaca, i po članu 7(3) da je, kao nadređeni, propustio da preduzme nužne i razumne mjere kako bi spriječio takva djela ili kaznio njihove počinioce.¹⁹⁸⁶²

¹⁹⁸⁵⁸ V. par. 591.

¹⁹⁸⁵⁹ Optužnica, par. 85.

¹⁹⁸⁶⁰ Optužnica, par. 86.

¹⁹⁸⁶¹ Optužnica, par. 84.

¹⁹⁸⁶² Optužnica, par. 87.

1. Činjenice

a. Vazdušni udari NATO-a

5853. Kao što je već navedeno, situacija u Sarajevu i BiH još se više pogoršala u maju 1995.¹⁹⁸⁶³ Početkom maja 1995., porasla je napetost između VRS-a i ABiH u Sarajevu.¹⁹⁸⁶⁴ Dana 16. maja 1995., Grbavica je bila intenzivno granatirana.¹⁹⁸⁶⁵ Značajno su eskalirale borbe jugozapadno od Jevrejskog groblja.¹⁹⁸⁶⁶ VRS je upotrijebio oružje sa punkta za prikupljanje naoružanja u Osijeku da bi izvršio proboj kroz odbranu ABiH.¹⁹⁸⁶⁷ Granatiranje je sljedećeg dana nastavljeno.¹⁹⁸⁶⁸

5854. Dana 22. maja 1995., pojačana je aktivnost mlaznih aviona NATO-a koji su nadlijetali Goražde.¹⁹⁸⁶⁹ VRS je uzeo teško naoružanje sa punktova za prikupljanje naoružanja u blizini Sarajeva, što je učinila i ABiH, i borbe su eskalirale.¹⁹⁸⁷⁰

5855. Dana 24. maja 1995., na Grbavici je došlo do žestoke pucnjave i avioni NATO-a su nadlijetali to područje.¹⁹⁸⁷¹ VRS je, nakon što su borbe intenzivirane, uzeo još teškog naoružanja sa punkta za prikupljanje naoružanja i odbio je da to naoružanje vrati.¹⁹⁸⁷² Smith je nazvao Mladića kako bi izrazio zabrinutost zbog toga što se u Sarajevu i njegovoj okolini naoružanje ne vraća na punktove za prikupljanje naoružanja i što se odatle dejstvuje iz teškog naoružanja.¹⁹⁸⁷³ Smith je izjavio da će objema stranama uputiti upozorenje i da će o tome obavijestiti štampu.¹⁹⁸⁷⁴ To upozorenje je podrazumijevalo da će, ukoliko naoružanje ne bude do ponoći 25. maja 1995. vraćeno na punktove za prikupljanje naoružanja, započeti vazdušni udari od strane NATO-a.¹⁹⁸⁷⁵ Smith je rekao Mladiću da bi se trebali sastati što je prije moguće kako bi razgovarali o tome na

¹⁹⁸⁶³ V. par. 416–418.

¹⁹⁸⁶⁴ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 4. V. takođe par. 3608.

¹⁹⁸⁶⁵ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 4.

¹⁹⁸⁶⁶ P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), str. 74.

¹⁹⁸⁶⁷ P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), str. 74.

¹⁹⁸⁶⁸ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 4.

¹⁹⁸⁶⁹ P50 (Izjava svjedoka Hughja Nightingalea od 5. februara 1996.), *e-court* str. 4.

¹⁹⁸⁷⁰ P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 183; P2284 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a pod naslovom "The Fall of Srebrenica", 15. novembar 1999.), par. 188.

¹⁹⁸⁷¹ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 5.

¹⁹⁸⁷² Rupert Smith, T. 11366–11367 (8. februar 2011.). V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 2792.

¹⁹⁸⁷³ Rupert Smith, T. 11367–11368 (8. februar 2011.); P2267 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s telefonskim razgovorom s Ratkom Mladićem, 25. maj 1995.), str. 2.

¹⁹⁸⁷⁴ Rupert Smith, T. 11367–11368 (8. februar 2011.); P2267 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s telefonskim razgovorom s Ratkom Mladićem, 25. maj 1995.), str. 2.

¹⁹⁸⁷⁵ Rupert Smith, T. 11367–11368 (8. februar 2011.); P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 183; Patrick Rechner, T. 11083–11084 (2. februar 2011.). V. takođe P5012 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa zonom isključenja teškog naoružanja u Sarajevu, 25. maj 1995.).

koji se način treba poštovati ZPI u Sarajevu.¹⁹⁸⁷⁶ Mladić je pristao na sastanak, ali je ponovio da će primjena sile od strane UN-a dovesti do daljnje eskalacije sukoba.¹⁹⁸⁷⁷

5856. Dana 25. maja 1995., pošto VRS nije vratio teško naoružanje na punktove za prikupljanje naoružanja, UN je dao odobrenje NATO-u da počne vazdušne udare protiv vojnih ciljeva bosanskih Srba na Palama.¹⁹⁸⁷⁸ Smith je izjavio da je svrha tih vazdušnih udara da se ponovno uvede režim ZPI-ja i punktova za prikupljanje naoružanja, budući da su i jedan i drugi bili pred kolapsom.¹⁹⁸⁷⁹ Izvedena su dva vazdušna udara: prvi u 16:00 sati, u kojem je na udaru bio Jahorinski Potok i drugi u 16:25 sati, u kojem je gađana Ravna planina.¹⁹⁸⁸⁰

b. Reakcija VRS-a na vazdušne udare NATO-a

5857. Dana 25. maja 1995., optuženi je naredio Milovanoviću da "aktivira" odluku donesenu prethodne godine kojom je VRS-u naređeno da "hapsi sve strano što se nalazi na teritoriji RS i da vojna lica tretira [...] kao ratne zarobljenike i drž[i] ih kao taoce do kraja rata".¹⁹⁸⁸¹ Shodno tome, Živanović je svim jedinicama Drinskog korpusa izdao naređenje da poslije vazdušnih udara NATO-a, VRS treba da odgovori tako što će izvoditi dejstva protiv izabranih ciljeva i da, "[u] slučaju da snage UNPROFOR-a i dalje nastave sa dejstvom po našim vojnim i civilnim ciljevima, sve jedinice korpusa moraju biti u gotovosti za dejstvo po punktovima i bazama UNPROFOR-a".¹⁹⁸⁸² Pored toga, naredio je da se spriječi svako kretanje vozila UNPROFOR-a i

¹⁹⁸⁷⁶ P2267 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s telefonskim razgovorom s Ratkom Mladićem, 25. maj 1995.), str. 2.

¹⁹⁸⁷⁷ P2267 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s telefonskim razgovorom s Ratkom Mladićem, 25. maj 1995.), str. 2.

¹⁹⁸⁷⁸ P5019 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s vazdušnim udarom u blizini Pala, 25. maj 1995.); Rupert Smith, T. 11368 (8. februar 2011.); P2177 (Izveštaj UNMO-a, 25. maj 1995.), str. 1; Patrick Rechner, T. 11084 (2. februar 2011.); D3488 (Razgovor s Yasushijem Akashijem koji je obavila Zajednička misija za prikupljanje podataka pred Narodnom skupštinom Francuske, 26. april 2001.), *e-court* str. 9. Osnova za to odobrenje bila je Rezolucija 836 (1993) Savjeta bezbjednosti UN-a. P985 (Rezolucija 836 Savjeta bezbjednosti UN-a, 4. juni 1993.); David Harland, T. 2121–2123 (7. maj 2010.). Dana 25. maja 1995., približno 30 minuta nakon vazdušnog udara NATO-a, štab UNMO-a je obavijestio tim UNMO-a 7 Lima da je NATO izveo vazdušni udar u ime UN-a. P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 18. V. takode P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 183; Yasushi Akashi, T. 37706 (24. april 2013.); D3489 (Izvod iz knjige Yasushija Akashija pod naslovom *In the Valley between War and Peace*), str. 31–32; P5012 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa zonom isključenja teškog naoružanja u Sarajevu, 25. maj 1995.). Dana 25. i 26. maja 1995., SRK je uzeo više komada teškog naoružanja sa punktova za prikupljanje naoružanja. Činjenica o kojoj je presuđeno 2795.

¹⁹⁸⁷⁹ P2270 (Izveštaj UNPROFOR-a, 29. maj 1995.), str. 1.

¹⁹⁸⁸⁰ P2177 (Izveštaj UNMO-a, 25. maj 1995.), str. 1; P1473 (Bilježnica Ratka Mladića, 27. januar-5. septembar 1995.), str. 147; D2149 (Podsjetnik Manojla Milovanovića), str. 56. Jedan od ciljeva bilo je jedno skladište municije koje se nalazilo na 300 metara udaljenosti od tima UNMO-a SE-1 i približno pet do deset kilometara od tima UNMO-a 7 Lima, i ono je odabrano zbog svog vojnog značaja i male vjerovatnoće da će doći do civilnih žrtava. Rupert Smith, T. 11368 (8. februar 2011.); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 6; Patrick Rechner, T. 11083 (2. februar 2011.). V. takode P6575 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 25. maj 1995.).

¹⁹⁸⁸¹ D2149 (Podsjetnik Manojla Milovanovića), str. 56–57.

¹⁹⁸⁸² P2149 (Naređenje Drinskog korpusa, 25. maj 1995.), str. 1.

svih drugih međunarodnih organizacija na tom području i da se na vatru UNPROFOR-a uzvratu vatrom.¹⁹⁸⁸³

5858. U večernjim satima 25. maja 1995., VRS je granatirao sve zaštićene zone, što je obuhvatilo i napad na Tuzlu i Goražde u kojem je ubijeno približno 70 civila i ranjeno njih 150.¹⁹⁸⁸⁴ Sljedećeg dana oko 10:00 sati, vazdušni udari NATO-a na Pale ponovo su započeli i trajali su do 24:00 sata.¹⁹⁸⁸⁵ VRS je djelovao iz naoružanja sa punktova za prikupljanje naoružanja na Barama, Ilidži, Osijeku i Polinju u popodnevnom satima, nakon što je istekao rok za vraćanje tog naoružanja.¹⁹⁸⁸⁶ Unutar ZPI-ja u Sarajevu prijavljena su 44 incidenta koja su uključivala otvaranje vatre iz teškog naoružanja.¹⁹⁸⁸⁷ Nastavljeni su pregovori između UNPROFOR-a i komandanta SRK-a u cilju vraćanja naoružanja.¹⁹⁸⁸⁸

5859. Dana 26. maja 1995., Dragomir Milošević je izdao naređenje svim jedinicama SRK-a da odmah uspostave punu blokadu snaga UN-a na kontrolnim punktovima i na svim putnim pravcima u "celoj zoni korpusa" i da to "ostvar[e] jačim snagama uz uslov da snage UN uoče našu blokadu".¹⁹⁸⁸⁹

5860. Dana 27. maja 1995., Glavni štab VRS-a je komandama 1. krajiškog korpusa, 2. krajiškog korpusa, SRK-a, Istočnobosanskog korpusa, Hercegovačkog korpusa i Drinskog korpusa, kao i drugim jedinicama VRS-a, izdao naređenje koje je optuženi odobrio i u kojem se navodi da se, na osnovu informacija da NATO namjerava da nastavi da izvodi vazdušne udare protiv važnih ciljeva u RS, zarobljeni pripadnici UNPROFOR-a trebaju razoružati i razmjestiti "u rejonima komandnih mjesta, vatrenih položaja i drugih potencijalnih ciljeva po kojima bi mogao biti izvršen vazdušni

¹⁹⁸⁸³ P2149 (Naređenje Drinskog korpusa, 25. maj 1995.), str. 1.

¹⁹⁸⁸⁴ Rupert Smith, T. 11369 (8. februar 2011.). V. takođe P2024 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Sarajevu za taoce, s transkriptom); P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 2; D1055 (Izveštaj UNPROFOR-a Kofiju Annanu, 27. maj 1995.), *e-court* str. 4; P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), str. 74; P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 183; D1051 (UNPROFOR, Izveštaj o vazdušnim udarima, 26. maj 1995.); P5013 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s vazdušnim udarima u Bosni, 26. maj 1995.); v. činjenica o kojoj je presuđeno 2794. V. takođe P6573 (Akashijev telegram Annanu u vezi sa vazdušnim udarima u Sarajevu, 26. maj 1995.).

¹⁹⁸⁸⁵ D1051 (UNPROFOR, Izveštaj o vazdušnim udarima, 26. maj 1995.); Patrick Rechner, T. 11084 (2. februar 2011.); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 6; v. činjenica o kojoj je presuđeno 2796.

¹⁹⁸⁸⁶ P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 1.

¹⁹⁸⁸⁷ Prijavljeno je da je bilo 16 incidenata u kojima je otvarana vatra iz naoružanja sa punktova za prikupljanje naoružanja i da je unutar ZPI-ja još uvijek bilo osam oruđa VRS-a. P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 2.

¹⁹⁸⁸⁸ P2414 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), str. 74 (pod pečatom).

¹⁹⁸⁸⁹ P6097 (Naređenje SRK-a, 26. maj 1995.); Dragomir Milošević, T. 33228–33231 (5. februar 2013.) (gdje je u svjedočenju izjavio da on jeste izdao to naređenje da se zatoči osoblje UN-a, ali da se onaj dio tog naređenja u kojem se navodi "[n]e obazirati se na zahteve UN oko snabdevanja hranom, vodom, i sl." ne odnosi na postupanje prema zatočenom osoblju UN-a, već na konvoje za snabdijevanje UN-a, te da se prema osoblju UN-a

udar".¹⁹⁸⁹⁰ U tom naređenju se navodi tačan broj pripadnika UNPROFOR-a koji će biti zatočeni,¹⁹⁸⁹¹ lokacije na koje ih treba poslati, način na koji je potrebno izvršiti njihov prevoz na te lokacije, kao i instrukcija da je potrebno "prema istima obezbediti korektan i vojnički odnos, tretirati ih kao ratne zarobljenike i omogućiti im ishranu i snabdevanje sa vodom kao i za pripadnike VRS".¹⁹⁸⁹²

5861. Istog dana, Sektor Glavnog štaba VRS-a za obavještajno-bezbjednosne poslove poslao je hitnu depešu u kojoj je 1. krajiškom korpusu, 2. krajiškom korpusu, SRK-u, Istočnobosanskom korpusu i Hercegovačkom korpusu preporučio da "zarobljene pripadnike snaga UN" razmjestite na područja mogućih vazdušnih udara NATO-a.¹⁹⁸⁹³ Sljedećeg jutra, VRS je ponovo granatirao Tuzlu.¹⁹⁸⁹⁴

5862. Kao što će biti detaljnije obrazloženo dolje u tekstu, dana 26. maja 1995., nakon vazdušnih udara NATO-a, VRS je zatočio više pripadnika UNPROFOR-a i UNMO-a širom BiH.¹⁹⁸⁹⁵ Neki od njih su sa svojih položaja ili punktova za prikupljanje naoružanja bili odvedeni na razne lokacije u RS, kao što su kasarna u Bijeljini, kasarna u Lukavici, Jahorinski Potok ili Banjaluka.¹⁹⁸⁹⁶ VRS je neke druge jednostavno zatočio na mjestima na kojima su se nalazili.¹⁹⁸⁹⁷

postupalo kao prema ratnim zarobljenicima i da im je bila obezbijedena hrana i voda). Dragomir Milošević, T. 33228–33231, 33247–33249 (5. februar 2013.).

¹⁹⁸⁹⁰ P2137 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.), str. 1. V. takođe P2151 (Naređenje Drinskog korpusa, 27. maj 1995.), str. 1–2 (provođenje naređenja); Jonathon Riley, T. 10784 (26. januar 2011.).

¹⁹⁸⁹¹ Konkretno se navodi da 18 pripadnika UNPROFOR-a treba poslati u 2. krajiški korpus, 40 pripadnika UNPROFOR-a u 1. krajiški korpus, 27 pripadnika UNPROFOR-a u Istočnobosanski korpus i 18 pripadnika UNPROFOR-a u Hercegovački korpus. P2137 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.), str. 1.

¹⁹⁸⁹² P2137 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.), str. 1–2.

¹⁹⁸⁹³ P2147 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.), str. 1.

¹⁹⁸⁹⁴ P2269 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s telefonskim razgovorom s Ratkom Mladićem, 29. maj 1995.), str. 2.

¹⁹⁸⁹⁵ P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 1; P2284 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a pod naslovom "The Fall of Srebrenica", 15. novembar 1999.), par. 190. V. takođe P2172 (Izveštaj UNMO-a, 26. maj 1995.), *e-court* str. 4; P2173 (Izveštaj UNPROFOR-a, 28. maj 1995.), str. 5; P2136 (Mapa BiH); P2145 (Mapa BiH); P2142 (Mapa BiH); P2162 (Mapa BiH); P2173 (Izveštaj UNPROFOR-a, 28. maj 1995.), str. 1–6. U Sektoru Sarajevo, VRS je zarobio približno 260 pripadnika UNPROFOR-a. P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), str. 75

¹⁹⁸⁹⁶ V. P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), str. 75; P2140 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), str. 6–7 (pod pečatom); P2142 (Mapa BiH); P5024 (Dodatak A Izveštaju UNPROFOR-a u vezi s taocima iz UN-a, 2. juni 1995.); P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.); P2172 (Izveštaj UNMO-a, 26. maj 1995.); P2173 (Izveštaj UNPROFOR-a, 28. maj 1995.); P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevskim, 5. februar 1996.); P2136 (Mapa BiH); P2145 (Mapa BiH); P2184 (Vijest srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom); P5013 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s vazdušnim udarima u Bosni, 26. maj 1995.); P2179 (Video-snimak osoblja UN-a); P2180 (Video-snimak osoblja UN-a); P2181 (Video-snimak osoblja UN-a); P2432 (Protestno pismo UNPROFOR-a SRK-u, 3. juni 1995.). Pripadnici UNPROFOR-a su odvedeni na druge lokacije, među kojima su bili Ilijaš, Rogatica, Sokolac, Knežina, Vlasenica, Vogošća, Višegrad, Blažuj, Milići, Bratunac i Zvornik. P2150 (Ujedinjeno Kraljevstvo, Izveštaj pod naslovom "Final Debriefing Report – Goražde Hostages", 3. juli 1995.); P5024 (Dodatak A Izveštaju UNPROFOR-a u vezi s taocima iz UN-a, 2. juni 1995.).

¹⁹⁸⁹⁷ V. P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.); P2172 (Izveštaj UNMO-a, 26. maj 1995.); P2173 (Izveštaj UNPROFOR-a, 28. maj 1995.); P2145 (Mapa BiH); P2270 (Izveštaj UNPROFOR-a, 29. maj 1995.); P5024

5863. Prema procjeni UNPROFOR-a, do 29. maja 1995., približno 347 članova osoblja UN-a, među kojima su bila i 32 vojna posmatrača UN-a, bili su zatočeni kao "taoci" na svojim posmatračkim položajima i punktovima za prikupljanje naoružanja ili su držani u izolovanim grupama, okruženi snagama bosanskih Srba.¹⁹⁸⁹⁸ Neki od članova osoblja UN-a držani su na lokacijama koje su bile od vojnog značaja za VRS.¹⁹⁸⁹⁹

c. Zatočenje članova osoblja UN-a i postupanje s njima

i. Opšta zapazanja

5864. Pripadnici UNPROFOR-a i UNMO-a bili su stacionirani širom BiH. Međutim, optužbe sadržane u tački 11 Optužnice usredsređene su na timove UNPROFOR-a i UNMO-a koji su se nalazili u Sektoru Sarajevo, konkretno na području Pala, Sarajeva, Banjaluke i Goražda.¹⁹⁹⁰⁰

5865. Kao što je ranije pomenuto,¹⁹⁹⁰¹ odgovornosti UNPROFOR-a obuhvatale su nadzor nad DMZ-om i ZPI-jem, te izvještavanje o svakoj ulaznoj i izlaznoj vatri.¹⁹⁹⁰² Timovi UNPROFOR-a u Sarajevu su takođe bili zaduženi za pružanje pratnje konvojima UNHCR-a koji su ulazili u grad i nadzor nad snabdijevanjem vodom, gasom i električnom energijom.¹⁹⁹⁰³ Pored toga, njihove odgovornosti su obuhvatale i posmatranje strana u sukobu, izvještavanje o svakom kršenju prekida vatre, kontrolu saobraćaja, te osiguranje slobodnog prolaza za sva vozila UN-a.¹⁹⁹⁰⁴

5866. Uloga timova UNMO-a obuhvatala je rad sa stranama u sukobu, nadzor nad provođenjem sporazuma o prekidu vatre, nadzor nad punktovima za prikupljanje naoružanja, izvještavanje o

(Dodatak A Izvještaju UNPROFOR-a u vezi s taocima iz UN-a, 2. juni 1995.); P5013 (Izvještaj UNPROFOR-a u vezi s vazдушnim udarima u Bosni, 26. maj 1995.); P2432 (Protestno pismo UNPROFOR-a SRK-u, 3. juni 1995.).

¹⁹⁸⁹⁸ P2178 (Izvještaj UNMO-a, 30. juni 1995.); P2270 (Izvještaj UNPROFOR-a, 29. maj 1995.), str. 1; P5023 (Izvještaj UNPROFOR-a, 29. maj 1995.); P2173 (Izvještaj UNPROFOR-a, 28. maj 1995.), str. 1; P2171 (Izvještaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.); P2172 (Izvještaj UNMO-a, 26. maj 1995.), *e-court* str. 3–4.

¹⁹⁸⁹⁹ P2146 (Izvještaj Glavnog štaba VRS-a, 26. maj 1995.); P2147 (Izvještaj Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.); P2171 (Izvještaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.); P2172 (Izvještaj UNMO-a, 26. maj 1995.), *e-court* str. 3–4; P2173 (Izvještaj UNPROFOR-a, 28. maj 1995.); P2178 (Izvještaj UNMO-a, 30. juni 1995.). Za lokacije na kojima su držani pripadnici UN-a, v. P2136 (Mapa BiH); P2142 (Mapa BiH); P2162 (Mapa BiH); P2145 (Mapa BiH).

¹⁹⁹⁰⁰ Optužnica, par. 86.

¹⁹⁹⁰¹ Za više detalja o UNPROFOR-u i UNMO, v. odjeljak II.E.2: Vanceov plan.

¹⁹⁹⁰² P50 (Izjava svjedoka Hugh Nightingalea od 5. februara 1996.), *e-court* str. 4; P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), str. 4; P1638 (Izjava svjedoka Michaela Rosea od 26. marta 2009.), par. 44; Michael Rose, T. 7256, 7260 (5. oktobar 2010.); P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 79–80.

¹⁹⁹⁰³ P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), str. 4.

¹⁹⁹⁰⁴ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 4.

svakom slučaju granatiranja po gradu i iz grada, te sastavljanje izvještaja o istrazi provedenoj u vezi s incidentima otvaranja vatre.¹⁹⁹⁰⁵ Svi timovi UNMO-a bili su nenaoružani.¹⁹⁹⁰⁶

5867. U gradu Sarajevu 1995. godine bilo je približno 5.000 pripadnika UNPROFOR-a koje su činili uglavnom vojnici iz Francuske, Rusije, Ukrajine i Egipta.¹⁹⁹⁰⁷ UNPROFOR-ov Sektor Sarajevo imao je šest bataljona i jedan odred koji je bio zadužen za sarajevski aerodrom.¹⁹⁹⁰⁸ U Goraždu, tim UNPROFOR-a se sastojao od približno 400 pripadnika Britanskog bataljona i jedne ukrajinske čete u kojoj je bilo približno 100 ljudi.¹⁹⁹⁰⁹

5868. Procijenjeno je da je VRS u Sektoru Sarajevo zarobio i zatočio približno 260 pripadnika UNPROFOR-a.¹⁹⁹¹⁰ Konkretnije, jedan tim Francuskog bataljona koji je bio stacioniran u Polinju prvo je odveden u kasarnu u Bijeljini, a zatim zatočen u Doboju.¹⁹⁹¹¹ Jedan tim Francuskog bataljona koji je bio stacioniran u kasarni u Lukavici bio je zatočen na toj lokaciji.¹⁹⁹¹² Još jedan tim Francuskog bataljona, koji je bio stacioniran na položaju "Sierra Victor" u blizini Vrbanja mosta, napadnut je i zatočen u kasarni u Lukavici.¹⁹⁹¹³ Jedan tim Ukrajinskog bataljona u Sarajevu odveden je u Bijeljino, a zatim zatočen u Banjaluci.¹⁹⁹¹⁴ Pripadnici tima Britanskog bataljona koji su bili stacionirani u Goraždu odvedeni su na razne lokacije.¹⁹⁹¹⁵

¹⁹⁹⁰⁵ Patrick Rechner, T. 11078 (2. februar 2011.); Marcus Helgers, T. 10747 (26. januar 2011.); P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 4.

¹⁹⁹⁰⁶ Marcus Helgers, T. 10747 (26. januar 2011.); Patrick Rechner, T. 11078 (2. februar 2011.); P4140 (Izjava svjedoka Josepha Kingorija od 8. januara 2002.), par. 5. Ali v. D2762 (Izjava svjedoka KW554 od 14. septembra 2012.), par. 26 (gdje je svjedok izjavio da su mnogi timovi UNMO-a bili naoružani). Tokom unakrsnog ispitivanja, svjedok KW554 je obrazložio da je bio upoznat samo sa kanadskim timom UNMO-a i da timovi UNMO-a za koje je smatrao da su naoružani nisu bili dio grupe koja je uzeta za taoce u maju 1995. Svjedok KW554, T. 32034–32035 (16. januar 2013.). S obzirom na nedosljednosti u iskazu svjedoka KW554 i na njegovu neiskrenost, te na osnovu ukupnih dokaza, Vijeće zaključuje da su vojni posmatrači UN-a bili nenaoružani.

¹⁹⁹⁰⁷ P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), par. 6; D2774 (Izjava svjedoka Milenka Indića od 19. januara 2013.), par. 78.

¹⁹⁹⁰⁸ P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), str. 5.

¹⁹⁹⁰⁹ P50 (Izjava svjedoka Hugh Nightingalea od 5. februara 1996.), *e-court* str. 4.

¹⁹⁹¹⁰ P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), str. 75.

¹⁹⁹¹¹ **[REDIGOVANO]**; P2142 (Mapa BiH).

¹⁹⁹¹² P5024 (Dodatak A Izvještaju UNPROFOR-a u vezi s taocima iz UN-a, 2. juni 1995.), str. 1.

¹⁹⁹¹³ P2171 (Izvještaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 1; P5024 (Dodatak A Izvještaju UNPROFOR-a u vezi s taocima iz UN-a, 2. juni 1995.), str. 2; **[REDIGOVANO]**; P2433 (Protestno pismo UNPROFOR-a SRK-u, 3. juni 1995.); P5924 (Izvještaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.); D1058 (Izvještaj UNPROFOR-a Marracku Gouldingu, 30. maj 1995.).

¹⁹⁹¹⁴ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevskim, 5. februar 1996.); P2136 (Mapa BiH).

¹⁹⁹¹⁵ P2150 (Ujedinjeno Kraljevstvo, Izvještaj pod naslovom "Final Debriefing Report – Goražde Hostages", 3. juli 1995.) (gdje se navodi da su među tim lokacijama bili Rogatica, Sokolac, Knežina, Vlasenica, Milići, Bratunac i Zvornik).

5869. Zatočeni vojni posmatrači UN-a u Sektoru Sarajevo imali su položaje na područjima kao što su Grbavica,¹⁹⁹¹⁶ Kasindo, Vogošća i Pale.¹⁹⁹¹⁷ Tim UNMO-a čiji je položaj bio na području Grbavice, koje je bilo pod kontrolom bosanskih Srba, odveden je u Jahorinski Potok i zatočen u kasarni na Palama.¹⁹⁹¹⁸ Tim UNMO-a na Kasindolu odveden je na Grbavicu, zatim na Pale, a potom je zatočen u radarskoj stanici na Jahorini.¹⁹⁹¹⁹ Tim UNMO-a u Vogošći zatočen je u objektu u kojem je bio smješten i nije mu bio dopušten pristup nikakvim sredstvima veze.¹⁹⁹²⁰ Na Palama su bila dva tima UNMO-a: tim UNMO-a 7 Lima i tim UNMO-a SE-1.¹⁹⁹²¹ Oni su odvedeni u Jahorinski Potok i zatočeni u kasarni Koran na Palama.¹⁹⁹²²

5870. Vijeće će sada podrobnije ispitati slijed događaja u vezi s nekim od tih timova UNMO-a i UNPROFOR-a.

ii. *Iskazi tima Ukrajinskog bataljona u Sarajevu*

5871. Dana 26. maja 1995., pripadnici tima Ukrajinskog bataljona, među kojima je bio i Aleksandar Višnjeviski, bili su na kontrolnom punktu Zaria kada su došli pripadnici vojne policije VRS-a.¹⁹⁹²³ Komandir tih pripadnika VRS-a naredio je, "kako bi se [...] izbjeglo krvoproliće zbog bombardovanja postrojenja 'Energoinvesta' od vazduhoplovstva NATO", da tim Ukrajinskog bataljona preda svoje naoružanje i da ga pripadnici VP-a odvedu na sigurno mjesto.¹⁹⁹²⁴ Tim Ukrajinskog bataljona je isprva počeo da predaje naoružanje, ali je poručnik tog tima naredio da se to obustavi nakon što mu je Višnjeviski rekao da je na televiziji vidio kako je tim Francuskog bataljona odveden sa svog položaja i kako neki vojnici VRS-a grubo postupaju s pripadnicima tog

¹⁹⁹¹⁶ Jedan od timova UNMO-a na Grbavici imao je položaje na području u centru Sarajeva koje je bilo pod kontrolom bosanskih Srba. Drugi tim UNMO-a na Grbavici imao je položaje na području Sarajeva koje je bilo pod kontrolom bosanskih Muslimana. P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 4; P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 5. Grbavica je naselje u opštini Novo Sarajevo i nalazi se u južnom i centralnom dijelu grada Sarajeva. Činjenica o kojoj je presuđeno 65.

¹⁹⁹¹⁷ P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.); P2172 (Izveštaj UNMO-a, 26. maj 1995.); P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 4.

¹⁹⁹¹⁸ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.).

¹⁹⁹¹⁹ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.); P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.).

¹⁹⁹²⁰ P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 4; P2172 (Izveštaj UNMO-a, 26. maj 1995.), *e-court* str. 3; P2145 (Mapa BiH).

¹⁹⁹²¹ P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 4.

¹⁹⁹²² Janusz Kalbarczyk, T. 10832–10859 (28. januar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.); P2173 (Izveštaj UNPROFOR-a, 28. maj 1995.).

¹⁹⁹²³ Pripadnici tog odjeljenja nosili su uniforme VP-a bosanskih Srba i imali su crne trake oko rukava. P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjeviskim, 5. februar 1996.), str. 1–2.

¹⁹⁹²⁴ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjeviskim, 5. februar 1996.), str. 2; Aleksandar Višnjeviski, T. 10707, 10714 (25. januar 2011.).

tima i vezuju im ruke liscicama.¹⁹⁹²⁵ Došlo je do koškanja u kojem su pripadnici VP-a zahtijevali da im tim Ukrajinskog bataljona preda preostalo naoružanje.¹⁹⁹²⁶ Komandir VP-a je prislonio pištolj na glavu poručnika Ukrajinskog bataljona i zaprijetio da će pucati ukoliko se tim Ukrajinskog bataljona ne povinuje tom zahtjevu.¹⁹⁹²⁷ Dva pripadnika tima Ukrajinskog bataljona pokušala su da intervenišu i udarila su neke pripadnike VP-a.¹⁹⁹²⁸ Pripadnici VP-a su potom otvorili vatru u pravcu pripadnika tima Ukrajinskog bataljona, pucajući iznad njihovih glava, i naredili im da legnu.¹⁹⁹²⁹ Pripadnici tima Ukrajinskog bataljona na kraju su predali naoružanje.¹⁹⁹³⁰ Pripadnici tima Ukrajinskog bataljona odvedeni su u stanicu policije na Ilidži, premješteni u neki hotel na nekoliko sati, a zatim odvezeni natrag na kontrolni punkt Zaria, gdje su prenoćili.¹⁹⁹³¹

5872. Dana 27. maja 1995. u 04:00 sata, probudili su ih i rekli im da pakuje svoje stvari.¹⁹⁹³² Ukrcali su se u neki autobus koji ih je odveo u pravcu Krivoglavaca.¹⁹⁹³³ Autobus se zaustavio na kontrolnom punktu Palub i u njega su ukrcali još pet pripadnika UNPROFOR-a.¹⁹⁹³⁴ Taj autobus, u čijoj su pratnji bila dva vozila vojne policije VRS-a, stigao je u Bijeljino, gdje je Višnjević vidio grupu od 14 pripadnika tima Francuskog bataljona koji su također bili zatočeni.¹⁹⁹³⁵ Autobus je nastavio put ka Banjaluci, gdje su pripadnike tima Ukrajinskog bataljona odveli u kasarnu u blizini nekog uzletišta.¹⁹⁹³⁶ Naređeno im je da se razdvoje u manje grupe.¹⁹⁹³⁷ Odbili su da se povinuju toj naredbi i zbog toga su im oduzeti pancirni prsluci, uprtači i vezice za cipele.¹⁹⁹³⁸ Rekli su im da moraju izvršavati naređenja koja im izda VP i da ih drže u zarobljeništvu kako bi primorali NATO da obustavi vazdušne udare po vojnim položajima bosanskih Srba.¹⁹⁹³⁹ Na pripadnike tima

¹⁹⁹²⁵ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 2; Aleksandar Višnjević, T. 10707–10708 (25. januar 2011.).

¹⁹⁹²⁶ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 2.

¹⁹⁹²⁷ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 2.

¹⁹⁹²⁸ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 2.

¹⁹⁹²⁹ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 2.

¹⁹⁹³⁰ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 2.

¹⁹⁹³¹ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 2.

¹⁹⁹³² P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 2; P2138 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 28. maj 1995.), str. 6.

¹⁹⁹³³ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 2; Aleksandar Višnjević, T. 10710, 10715 (25. januar 2011.).

¹⁹⁹³⁴ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 2.

¹⁹⁹³⁵ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 3; Aleksandar Višnjević, T. 10712 (25. januar 2011.); P2138 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 28. maj 1995.), str. 6.

¹⁹⁹³⁶ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 3; Aleksandar Višnjević, T. 10709, 10711–10712 (25. januar 2011.); P2137 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.), str. 1.

¹⁹⁹³⁷ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 3; Aleksandar Višnjević, T. 10708 (25. januar 2011.).

¹⁹⁹³⁸ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 3; Aleksandar Višnjević, T. 10708 (25. januar 2011.).

¹⁹⁹³⁹ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 3 (gdje je prvo izjavio da su im rekli da su oni "ratni zarobljenici", ali je kasnije objasnio da su im saopštili da su "uzeti za taoce").

Ukrajinskog bataljona pustili su njemačke ovčare koje su držali na povocima kako bi ih prisilili da uđu u kasarnu.¹⁹⁹⁴⁰ Pripadnici tima Ukrajinskog bataljona bili su zatočeni u kasarni u Banjaluci sve dok ih nisu pustili na slobodu.¹⁹⁹⁴¹ Tokom zatočeništva su im davane veoma male količine hrane, a prati su se mogli samo hladnom vodom, pri čemu nije bilo ni peškira ni sapuna.¹⁹⁹⁴² Pušteni su 6. juna 1995., premješteni u Novi Sad, a zatim avionom prebačeni u Zagreb.¹⁹⁹⁴³

iii. *Iskazi tima UNMO-a u Kasindolu*

5873. Tim UNMO-a u Kasindolu, južno od Sarajeva, imao je šest članova, među kojima su bili Marcus Helgers, Ahmad Manzoor i Gunnar Westlund, koji je bio vršilac dužnosti vođe tima.¹⁹⁹⁴⁴ Dana 25. maja 1995., poslije prvog vazdušnog udara od strane NATO-a, jedan uniformisani čovjek koji je tvrdio da je oficir VRS-a za bezbjednosne poslove ušao je u prostorije u kojima je bio smješten tim UNMO-a u Kasindolu.¹⁹⁹⁴⁵ On im je saopštio da je NATO izveo vazdušni udar protiv bosanskih Srba i da je tim UNMO-a stavljen u kućni pritvor.¹⁹⁹⁴⁶ Članovima tima su rekli da će njihovom prevodiocu biti dozvoljeno da ode u kasarnu VRS-a i preda spisak stvari koje bi im mogle biti potrebne.¹⁹⁹⁴⁷

5874. U podne 26. maja 1995., Westlund je čuo drugi vazdušni udar NATO-a i vidio veliki oblak dima na drugoj strani planine, u pravcu Pala.¹⁹⁹⁴⁸ Negdje oko 14:00 sati, na radio-vezi je čuo Nicholasa Ribića koji se predstavio kao vojnik VRS-a i rekao: "Držimo vaš tim sa Pala. Ubićemo ih ako ne obustavite vazdušne napade NATO-a".¹⁹⁹⁴⁹ U 17:15 sati, dvojica naoružanih vojnika koja su nosila pantalone od nekakve uniforme i zelene majice bez ikakvih oznaka ušla su u kancelariju

¹⁹⁹⁴⁰ Aleksandar Višnjević, T. 10708 (25. januar 2011.).

¹⁹⁹⁴¹ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 3; v. takođe Aleksandar Višnjević, T. 10708–10709 (25. januar 2011.); P2137 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.), str. 1; P2136 (Mapa BiH).

¹⁹⁹⁴² P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 3.

¹⁹⁹⁴³ P2135 (Zapisnik o razgovoru s Aleksandrom Višnjevićem, 5. februar 1996.), str. 3; Aleksandar Višnjević, T. 10712–10713 (25. januar 2011.); P2139 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 6. juni 1995.); P2136 (Mapa BiH).

¹⁹⁹⁴⁴ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 4; Marcus Helgers, T. 10747 (26. januar 2011.); P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 2; P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 4 (gdje se navodi da je pozivni znak za tim UNMO-a u Kasindolu bio SS-1).

¹⁹⁹⁴⁵ Marcus Helgers, T. 10748 (26. januar 2011.); P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 2; P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 4. Premda se u Westlundovoj izjavi svjedoka navodi da su prvi vazdušni udari NATO-a izvedeni 24. maja 1995., Vijeće konstatuje da to nije tačno i da su prvi vazdušni udari NATO-a izvedeni 25. maja 1995.

¹⁹⁹⁴⁶ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 4; Marcus Helgers, T. 10748 (26. januar 2011.); P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 2.

¹⁹⁹⁴⁷ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 4.

¹⁹⁹⁴⁸ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 4.

¹⁹⁹⁴⁹ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 4. Patrick Rechner je identifikovao Nicholasa Ribića kao "Kanađanina srpskog porijekla" koji je bio vojnik VRS-a. Patrick Rechner, T. 11087 (2. februar 2011.).

UNMO-a.¹⁹⁹⁵⁰ Njih dvojica su naredila timu UNMO-a da odmah pođe s njima.¹⁹⁹⁵¹ Timu UNMO-a su rekli da se spakuju, a oduzeli su im radio-uređaje, pancirne prsluke i šljemove.¹⁹⁹⁵² Westlundu i još jednom vojnom posmatraču UN-a naredili su da voze dva vozila UN-a, dok su pored njih u tim vozilima sjedili naoružani vojnici VRS-a.¹⁹⁹⁵³ Nisu im rekli gdje ih odvoze, ali su im naredili da voze sporednim putevima.¹⁹⁹⁵⁴

5875. Vojni posmatrači UN-a su na kraju stigli na Grbavicu, gdje su ih odveli u podrum jedne civilne višespratnice, u kojem su sjedila desetorica naoružanih vojnika VRS-a.¹⁹⁹⁵⁵ Dovezeno je jedno ukradeno vozilo UN-a koje je bilo prefarbano crnom bojom i iz njega su izašla trojica naoružanih ljudi.¹⁹⁹⁵⁶ Ona dvojica vojnika koja su zarobila tim UNMO-a pojavila su se noseći ukradene plave šljemove UN-a i pancirne prsluke; njih dvojica su bila pod komandom pomenute trojice naoružanih ljudi.¹⁹⁹⁵⁷ Jedan od tih vojnika naredio je pripadnicima tima UNMO-a da skinu svoje uniforme UN-a i obuku civilnu odjeću.¹⁹⁹⁵⁸ Ti vojni posmatrači UN-a nisu imali civilnu odjeću, pa su im vojnici dali da nose neku mješavinu civilne odjeće i starih uniformi JNA.¹⁹⁹⁵⁹ Dozvolili su im da zadrže lične isprave, novčanike i cigarete.¹⁹⁹⁶⁰ Dvojica vojnika koja su zarobila tim UNMO-a odvezla su se u ona dva vozila UN-a koja su oduzeta iz kancelarije UNMO-a.¹⁹⁹⁶¹ Pripadnike tima UNMO-a smjestili su u stražnji dio crnog vozila i odvezli ih prema Palama.¹⁹⁹⁶² Negdje oko 19:00 sati, vozilo je stiglo do stanice policije na Palama i vođa tih vojnika je ušao u stanicu; zatim ih je odveo u jedan kafić u centru Pala.¹⁹⁹⁶³ Tu su pripadnicima tima UNMO-a naredili da izađu iz vozila i postroje se na pločniku.¹⁹⁹⁶⁴ Westlund je vidio mnogo pijanih vojnika VRS-a koji su stajali ispred tog kafića i nosili ukradenu opremu UN-a.¹⁹⁹⁶⁵ Vidjeli su i pripadnike

¹⁹⁹⁵⁰ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 4–5.

¹⁹⁹⁵¹ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 4.

¹⁹⁹⁵² P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 4.

¹⁹⁹⁵³ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5 (gdje je konkretno naveo da je naoružani vojnik držao pušku uperenu u njega).

¹⁹⁹⁵⁴ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5.

¹⁹⁹⁵⁵ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5.

¹⁹⁹⁵⁶ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5 (gdje je primijetio da je čovjek za kojeg se činilo da je vođa imao dugačku bradu i dugačku crnu kosu, da je bio odjeven u crno i da nije izgledao kao "regularni vojnik VRS-a").

¹⁹⁹⁵⁷ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5.

¹⁹⁹⁵⁸ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5; Marcus Helgers, T. 10749 (26. januar 2011.).

¹⁹⁹⁵⁹ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5; Marcus Helgers, T. 10749 (26. januar 2011.).

¹⁹⁹⁶⁰ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5.

¹⁹⁹⁶¹ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5.

¹⁹⁹⁶² P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5.

¹⁹⁹⁶³ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5.

¹⁹⁹⁶⁴ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5.

¹⁹⁹⁶⁵ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5.

tima UNMO-a 7 Lima sa Pala koji su bili zarobljeni ranije tog dana.¹⁹⁹⁶⁶ Ribić im je rekao: "Vi ste sada naši zarobljenici i odvešćemo vas u radarsku stanicu, gdje ćete biti zaključani kako biste je zaštitili".¹⁹⁹⁶⁷ Ribić je, pored toga, izjavio da će, ukoliko bude još vazdušnih udara NATO-a, jedan od vojnih posmatrača UN-a biti ustrijeljen, a da će, ukoliko bude izveden vazdušni udar na radarsku stanicu na planini Jahorini, svi vojni posmatrači UN-a koji ga eventualno prežive biti poslije toga pogubljeni.¹⁹⁹⁶⁸ Pripadnicima tima UNMO-a su zatim naredili da se ukrcaju u drugo ukradeno vozilo UN-a koje je dovezeno pred taj kafić.¹⁹⁹⁶⁹

5876. Negdje između 20:00 i 20:30 sati, Westlunda, Helgersa, Manzoora i druge pripadnike tima UNMO-a odvezli su u skijaški centar na Jahorini i usput su se zaustavili pred jednom planinskom kućicom.¹⁹⁹⁷⁰ Iz te kućice je izašao nadležni oficir sa trojicom naoružanih vojnika VRS-a.¹⁹⁹⁷¹ Taj oficir je razgovarao s Ribićem i Ribić je zatim naredio Westlundu da radio-vezom pozove štab UNMO-a i izdao mu sljedeće uputstvo: "Reci im da ćemo vas ubiti jednog po jednog ako NATO ne obustavi vazdušne napade. Reci im da idete u radarsku stanicu na Jahorini, gdje ćete biti zaključani."¹⁹⁹⁷² Kada je štab UNMO-a potvrdio da je primio poziv, Ribić je zgrabio radio-uređaj, predstavio se kao vojnik VRS-a i potom ponovio tu poruku.¹⁹⁹⁷³ Westlundu, Helgersu i vojnim posmatračima UN-a su naredili da izađu iz vozila i ukrcaju se u jedan volkswagenov minibus koji je bio ofarban u maskirne boje.¹⁹⁹⁷⁴ Ribić i još jedan vojnik odvezli su se u pravcu Pala u ukradenom vozilu UN-a.¹⁹⁹⁷⁵ Ostala trojica vojnika VRS-a bila su pijana, agresivna i neprijateljski raspoložena, a jedan od njih je kundakom svog kalašnjikova udario trojicu vojnih posmatrača UN-a u glavu.¹⁹⁹⁷⁶ Odvezli su Westlunda, Helgersa i vojne posmatrače UN-a uzbrdo prema radarskoj stanici na Jahorini, koja se nalazila na približno 50 metara od glavnog radarskog tornja.¹⁹⁹⁷⁷ Kada

¹⁹⁹⁶⁶ P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 2; Patrick Rechner, T. 11103–11104 (2. februar 2011.).

¹⁹⁹⁶⁷ Premda Westlund nije imenovao Ribića, izjavio je da je po glasu prepoznao da se radilo o vojniku bosanskih Srba koji je bio iz Kanade i koji je prethodno putem radio-veze rekao, na veoma dobrom engleskom, da je zatočio tim UNMO-a na Palama. P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5–6. Rechner i Helgers su takođe u svojim svjedočenjima izjavili da je Ribić bio čovjek koji je bio tamo i rekao to što se navodi. Patrick Rechner, T. 11087–11088 (2. februar 2011.); Marcus Helgers, T. 10750 (26. januar 2011.); P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 2.

¹⁹⁹⁶⁸ Marcus Helgers, T. 10750 (26. januar 2011.); Patrick Rechner, T. 11087–11088 (2. februar 2011.).

¹⁹⁹⁶⁹ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 5.

¹⁹⁹⁷⁰ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 6; P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 2; Marcus Helgers, T. 10751 (26. januar 2011.).

¹⁹⁹⁷¹ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 6.

¹⁹⁹⁷² P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 6.

¹⁹⁹⁷³ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 6.

¹⁹⁹⁷⁴ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 6.

¹⁹⁹⁷⁵ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 6.

¹⁹⁹⁷⁶ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 6; Marcus Helgers, T. 10751 (26. januar 2011.); P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 3.

¹⁹⁹⁷⁷ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 6 (gdje je konkretno naveo da se poslije 20 minuta minibus zaustavio i da su ostatak puta uz planinu prešli pješke).

su stigli u kasarnu u kojoj je bila radarska stanica, jedan čovjek koji se predstavio kao komandant jedinice VRS-a dao je vojnim posmatračima UN-a list papira i rekao im da na njemu napišu svoja imena, državljanstvo i brojeve ličnih isprava.¹⁹⁹⁷⁸ Rekao je da će te podatke poslati u kasarnu u Lukavici kako bi štab UNMO-a bio obaviješten o tome gdje se oni nalaze.¹⁹⁹⁷⁹ Rekao im je da su oni ratni zarobljenici.¹⁹⁹⁸⁰ Kasnije su vojni posmatrači UN-a upozoreni da je područje oko te radarske stanice minirano.¹⁹⁹⁸¹ Rekli su im da su zarobljeni po naređenjima predsjednika bosanskih Srba ili komande VRS-a.¹⁹⁹⁸²

5877. Dana 27. maja 1995., trojica vojnika VRS-a probudila su Westlunda, Helgersa, Manzoora i vojne posmatrače UN-a u 04:45 sati i odvela ih prema radarskoj stanici koja je bila udaljena 200 metara.¹⁹⁹⁸³ U blizini radarske stanice su ih uveli u jedno malo sklonište u kojem su se nalazila četiri kreveta, ćebad, jastuci i grijalica.¹⁹⁹⁸⁴ Dvojici vojnih posmatrača UN-a su rekli da izađu napolje sa svojim ćebadima.¹⁹⁹⁸⁵ Dva sata kasnije, njih dvojica su se vratila i rekla Westlundu da su ih natjerali da sjede oko radarske stanice sa svojim ćebadima i da su ih sve vrijeme čuvala dvojica naoružanih vojnika.¹⁹⁹⁸⁶ Zatim su napolje izveli Westlunda i još jednog vojnog posmatrača UN-a i natjerali ih da dva sata sjede između dvije radarske antene a poslije toga su ih vratili u sklonište.¹⁹⁹⁸⁷ U 15:00 sati, u sklonište su ušla trojica vojnika VRS-a.¹⁹⁹⁸⁸ Jedan od njih je bio komandant bataljona i on je naredio Westlundu i Manzooru da se ukrcaju u automobil.¹⁹⁹⁸⁹ Odvezli su ih prema radarskoj stanici.¹⁹⁹⁹⁰ Westlundu su naredili da izađe iz automobila, kojim su potom negdje dalje odvezli Manzoora.¹⁹⁹⁹¹ Westlund i jedan vojnik VRS-a otpješačili su 50 metara preko jednog brda u jednu veliku vojnu zgradu u kojoj je bio smješten centar za radio-vezu.¹⁹⁹⁹² Tu je bio jedan potpukovnik VRS-a.¹⁹⁹⁹³ Westlunda su zaključali u jednu sobu na drugom spratu zgrade

¹⁹⁹⁷⁸ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 6; P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 3.

¹⁹⁹⁷⁹ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 6.

¹⁹⁹⁸⁰ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 6.

¹⁹⁹⁸¹ Marcus Helgers, T. 10756–10757 (26. januar 2011.).

¹⁹⁹⁸² Marcus Helgers, T. 10756–10757 (26. januar 2011.).

¹⁹⁹⁸³ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 7.

¹⁹⁹⁸⁴ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 7.

¹⁹⁹⁸⁵ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 7.

¹⁹⁹⁸⁶ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 7.

¹⁹⁹⁸⁷ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 7.

¹⁹⁹⁸⁸ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 7.

¹⁹⁹⁸⁹ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 7.

¹⁹⁹⁹⁰ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 7.

¹⁹⁹⁹¹ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 7.

¹⁹⁹⁹² P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 7.

¹⁹⁹⁹³ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 7 (gdje je konkretno naveo da je taj potpukovnik bio komandant kompleksa za protivvazдушnu odbranu).

centra za radio-vezu.¹⁹⁹⁹⁴ Jedan mlađi zamjenik komandanta u VRS-u rekao je Westlundu da ima naređenje da ga ustrijeli ako pokuša da pobjegne.¹⁹⁹⁹⁵ Westlunda su držali u toj zgradi i davali mu obroke.¹⁹⁹⁹⁶ Nekoliko dana kasnije, doveli su Manzoora natrag i zatočili ga sa Westlundom.¹⁹⁹⁹⁷ Tokom narednih dana, Westlund je nekoliko puta čuo letjelice NATO-a kako prelijeću iznad njih.¹⁹⁹⁹⁸ Kada bi se začule te letjelice, Westlundu i Manzooru bi naredili da izađu napolje sve dok nadlijetanje ne bi prestalo.¹⁹⁹⁹⁹

5878. Dana 13. juna 1995., Westlundu su rekli da će biti pušten, ali da Manzoora neće pustiti.²⁰⁰⁰⁰ Westlunda su pustili na slobodu na Palama, gdje se sastao sa jednim članom svog tima i osmoricom vojnih posmatrača UN-a iz drugih timova.²⁰⁰⁰¹ Tu je bilo i pripadnika timova Britanskog bataljona i Francuskog bataljona koji su takođe bili pušteni na slobodu.²⁰⁰⁰² Helgersa, Manzoora i druge članove tima UNMO-a pustili su na slobodu tokom narednih nekoliko dana.²⁰⁰⁰³

iv. Iskazi tima UNMO-a na Grbavici

5879. U timu UNMO-a koji je bio stacioniran na području Grbavice koje je bilo pod kontrolom bosanskih Srba bili su Joseph Gelissen, Sergey Golubev i Harley Alves.²⁰⁰⁰⁴ Dana 26. maja 1995., u 16:00 sati, jedna grupa vojnika VRS-a ušla je u kuću tima UNMO-a na Grbavici.²⁰⁰⁰⁵ Ti vojnici su Gelissenu i Alvesu vezali ruke liscima.²⁰⁰⁰⁶ Pripadnicima UNMO-a oduzeli su opremu i lične stvari.²⁰⁰⁰⁷ Vojnici VRS-a su ih zatim izveli iz kuće i ukrcali u jedno vozilo koje je bilo ofarbano u crno.²⁰⁰⁰⁸ Golubev je ostao u kući tima UNMO-a.²⁰⁰⁰⁹ Ti vojnici VRS-a su rekli da imaju naređenje da zarobe vojne posmatrače UN-a i da je Ribić taj koji je glavni.²⁰⁰¹⁰ Gelissena i Alvesa su odvezli u pravcu Pala, a njihovom vozilu su se pridružila još dva ukradena vozila UN-a koja su vozili

¹⁹⁹⁹⁴ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 8.

¹⁹⁹⁹⁵ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 8.

¹⁹⁹⁹⁶ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 7.

¹⁹⁹⁹⁷ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 8.

¹⁹⁹⁹⁸ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 8.

¹⁹⁹⁹⁹ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 8.

²⁰⁰⁰⁰ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 8.

²⁰⁰⁰¹ P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 8; P2160 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s oslobođenim taocima, 14. juni 1995.). V. takođe Marcus Helgers, T. 10758 (26. januar 2011.); P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 3; par. 5936.

²⁰⁰⁰² P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 8–9.

²⁰⁰⁰³ P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), *e-court* str. 4

²⁰⁰⁰⁴ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 4; P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 5.

²⁰⁰⁰⁵ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 5.

²⁰⁰⁰⁶ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 5.

²⁰⁰⁰⁷ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 5.

²⁰⁰⁰⁸ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰⁰⁹ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰¹⁰ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

vojnici VRS-a, među kojima je bio i Ribić.²⁰⁰¹¹ Vozila su bila puna opreme koja je oduzeta od vojnih posmatrača UN-a.²⁰⁰¹²

5880. Na Palama su se zaustavili kod jedne bolnice, gdje su ih natjerali da čekaju na stepeništu i snimali ih televizijskom kamerom.²⁰⁰¹³ Okružilo ih je dvadesetak vojnika VRS-a i civila koji su bili veoma agresivni.²⁰⁰¹⁴ U 17:00 sati, odvezli su ih pred kasarnu na Palama, gdje su ih liscicama vezali za jarbol za zastavu.²⁰⁰¹⁵ Tamo su već bili Romero Huelin i Griffith Evans, pripadnici tima UNMO-a 7 Lima na Palama, koji su takođe bili vezani liscicama za drugi jarbol za zastavu.²⁰⁰¹⁶ Tu su ostali vezani liscicama do 19:00 sati.²⁰⁰¹⁷ Gelissen je vidio letjelice NATO-a koje su ih nadlijetale, neki od vojnika VRS-a su vikali na te letjelice, a jedan vojnik VRS-a je napravio gest kao da će zaklati vojne posmatrače UN-a.²⁰⁰¹⁸ Kapetan VRS-a koji se prezivao Vojvodić bio je glavni i on je poslao drugu grupu vojnika da čuvaju vojne posmatrače UN-a.²⁰⁰¹⁹ U 19:00 sati, vojne posmatrače UN-a su odveli u kantu da večeraju zajedno s vojnicima VRS-a.²⁰⁰²⁰ Poslije toga, vojne posmatrače UN-a su ponovo izveli i liscicama ih vezali za jarbole za zastave.²⁰⁰²¹ Kasnije te večeri, odveli su ih u jedan park, gdje su se odmarali.²⁰⁰²² Tu su doveli i ostale članove tima UNMO-a 7 Lima na Palama, među kojima su bili Patrick Rechner i Janusz Kalbarczyk.²⁰⁰²³ Zatim su sve vojne posmatrače UN-a odveli na spavanje u jednu prostoriju u kasarni na Palama.²⁰⁰²⁴ Vojvodić im je objasnio da su zarobljeni i da im ne može reći ništa više od toga, ali da bi trebali raditi ono što im se kaže zato što je on odgovoran za njihovu sigurnost.²⁰⁰²⁵

5881. Dana 27. maja 1995. u 10:30 sati, sve vojne posmatrače UN-a koji su bili držani u kasarni na Palama odvezli su jednim kamionom u Jahorinski Potok i zatočili ih u neku kantu.²⁰⁰²⁶ Alvesa

²⁰⁰¹¹ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰¹² P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰¹³ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰¹⁴ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰¹⁵ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰¹⁶ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6. V. par. 5918, 5921.

²⁰⁰¹⁷ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰¹⁸ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰¹⁹ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰²⁰ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰²¹ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰²² P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰⁰²³ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6–7.

²⁰⁰²⁴ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 6–7. Među tim vojnim posmatračima UN-a bili su Gelissen, Alves, Rechner, Kalbarczyk, Evans, Huelin i još četvorica. P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 7.

²⁰⁰²⁵ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 7.

²⁰⁰²⁶ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 7.

i Kalbarczyka su odveli u radarsku stanicu gdje ih je snimala ekipa TV Pale.²⁰⁰²⁷ Dok su ih nadlijetale letjelice NATO-a, jedan srpski reporter je intervjuisao Alvesa i Kalbarczyka, koji su bili liscicama vezani za podnožje radarske stanice.²⁰⁰²⁸ Ribić je došao da vidi vojne posmatrače UN-a i rekao im je da će biti pušteni za nekoliko dana.²⁰⁰²⁹ U 20:00 sati, sve vojne posmatrače UN-a odveli su natrag u kasarnu na Palama.²⁰⁰³⁰

5882. Dana 28. maja 1995., Gelissen i vojni posmatrači UN-a bili su cijeli dan zatočeni u svojoj sobi u kasarni na Palama, dok su dvojica vojnih posmatrača UN-a iz Rusije bila puštena na slobodu.²⁰⁰³¹ Vojvodić je obećao vojnim posmatračima UN-a da će uskoro biti pušteni na slobodu, ali stanje u kasarni na Palama je i dalje bilo napeto.²⁰⁰³²

5883. Dana 31. maja 1995., jedan major VRS-a koji se prezivao Batinić došao je da vidi Gelissena i vojne posmatrače UN-a i predstavio se kao Vojvodićev nadređeni.²⁰⁰³³ Gelissen je zamolio da im se omogući da se vrate u kuće u kojima su bili smješteni kako bi uzeli svoje lične stvari, istuširali se i obrijali.²⁰⁰³⁴ Batinić je obećao da će im pomoći.²⁰⁰³⁵ U 15:40 sati, došla je ekipa TV Pale i snimala vojne posmatrače UN-a.²⁰⁰³⁶ Vojvodić je bio prisutan tokom tog snimanja.²⁰⁰³⁷

5884. Dana 1. juna 1995., Gelissena su njegove kolege, vojni posmatrači UN-a, izabrali za svog predstavnika.²⁰⁰³⁸ Sastavili su pismo Batiniću u kojem su naveli da im je poznato da ih VRS naziva ratnim zarobljenicima i zatim su, kao takvi, iznijeli određene zahtjeve.²⁰⁰³⁹ U 20:00 sati, došla su dvojica oficira VRS-a iz kasarne u Lukavici da ispituju Evansa i još jednog vojnog posmatrača UN-a o navođenim sistemima naoružanja zato što su obojica prethodno služila kao piloti.²⁰⁰⁴⁰ U

²⁰⁰²⁷ P2143 (Vijesti srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom); P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 7.

²⁰⁰²⁸ P2143 (Vijesti srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom). V. takođe Janusz Kalbarczyk, T. 10841–10843 (28. januar 2011.).

²⁰⁰²⁹ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 7.

²⁰⁰³⁰ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 7.

²⁰⁰³¹ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 7.

²⁰⁰³² P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 7.

²⁰⁰³³ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 8.

²⁰⁰³⁴ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 8.

²⁰⁰³⁵ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 8.

²⁰⁰³⁶ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 8.

²⁰⁰³⁷ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 8.

²⁰⁰³⁸ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 8.

²⁰⁰³⁹ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 8 (gdje se navodi da su ti zahtjevi obuhvatali kontakt sa najbližim srodnicima, pristup vijestima, posjete ljekara, razgovore sa vlastima bosanskih Srba, posjetu od strane MKCK-a, te pristup praonici odjeće i njihovim ličnim predmetima). D3139 (Izvod iz rukopisa Mirka Šošića); Patrick Rechner, T. 11114–11115 (2. februar 2011.); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 9–10. Nije im bilo dozvoljeno da se sa predstavnicima MKCK-a sastanu sve do 8. juna 1995., uprkos tome što je MKCK insistirao da mu se omogući pristup vojnim posmatračima UN-a. Patrick Rechner, T. 11115 (2. februar 2011.).

²⁰⁰⁴⁰ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 8; v. par. 5924.

21:00 sat, vojni posmatrači UN-a su imali sastanak sa Vojvodićem, tokom kojeg je Gelissen dao Vojvodiću pismo koje je sastavio i rekao mu da više neće dozvoliti da ih snima ekipa TV Pale i čak "mu [...] zaprijetio i Međunarodnim sudom u Haagu".²⁰⁰⁴¹ Vojvodić je postao vrlo nervozan i obećao je da će uručiti to pismo Batiniću.²⁰⁰⁴²

5885. Dana 3. juna 1995., Batinić je posjetio vojne posmatračice UN-a.²⁰⁰⁴³ Obavijestio ih je da je primio njihovo pismo i obećao da će nešto uskoro preduzeti.²⁰⁰⁴⁴ Dana 5. juna 1995., vojne posmatračice UN-a posjetila su dva ljekara iz bolnice na Palama.²⁰⁰⁴⁵ Sljedećeg dana, Huelin je, zahvaljujući toj posjeti ljekara, pušten na slobodu.²⁰⁰⁴⁶ MKCK ih je posjetio 8. i 9. juna 1995.²⁰⁰⁴⁷ Profesor Mirko Šošić, koji je bio ljekar u bolnici na Koranu, rekao je Gelissenu i drugim vojnim posmatračima UN-a da će uskoro biti pušteni na slobodu.²⁰⁰⁴⁸ Dana 10. juna 1995., neke od vojnih posmatrača UN-a su odveli u kuće u kojima je prethodno bio smješten tim UNMO-a 7 Lima i dozvolili im da nazovu svoje porodice.²⁰⁰⁴⁹

5886. Dana 13. juna 1995., Kalbarczyk, Westlund i drugi vojni posmatrači UN-a pušteni su na slobodu.²⁰⁰⁵⁰

v. Iskazi timova Francuskog bataljona

(A) Tim Francuskog bataljona u Lukavici

5887. Francuski bataljon je imao tri položaja u Sarajevu i oko njega.²⁰⁰⁵¹ Dana 26. maja 1995. u 10:30 sati, pripadnike tima Francuskog bataljona koji su bili dio naoružanog voda postavljenog na ulazu u kasarnu u Lukavici opkolili su naoružani vojnici VRS-a.²⁰⁰⁵² U 12:30 sati, grupa od 30 naoružanih ljudi u uniformama VRS-a opkolila je pripadnike drugog tima Francuskog bataljona,

²⁰⁰⁴¹ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 8.

²⁰⁰⁴² P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 8.

²⁰⁰⁴³ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 8.

²⁰⁰⁴⁴ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 8.

²⁰⁰⁴⁵ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 9; Mirko Šošić, T. 35756–35758 (21. mart 2013.); D989 (Medicinski izvještaj o pripadnicima UN-a, 6. juni 1995.); D3139 (Izvod iz rukopisa Mirka Šošića).

²⁰⁰⁴⁶ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 9.

²⁰⁰⁴⁷ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 9.

²⁰⁰⁴⁸ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 9; Mirko Šošić, T. 5756–35758 (21. mart 2013.); D989 (Medicinski izvještaj o pripadnicima UN-a, 6. juni 1995.); D3139 (Izvod iz rukopisa Mirka Šošića); D3138 (Izjava svjedoka Mirka Šošića od 17. marta 2013.), par. 10.

²⁰⁰⁴⁹ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 9.

²⁰⁰⁵⁰ Janus Kalbarczyk, T. 10868–10869 (28. januar 2011.); P49 (Izjava svjedoka Gunnara Westlunda od 22. novembra 1995.), *e-court* str. 9; P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 9. V. takođe par. 5936.

²⁰⁰⁵¹ P2171 (Izvještaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 1.

²⁰⁰⁵² [REDIGOVANO].

koji se nalazio na 800 metara udaljenosti od ulaza.²⁰⁰⁵³ Ti vojnici VRS-a naredili su tom timu Francuskog bataljona da se pridruži timu voda Francuskog bataljona čiji je položaj bio na ulazu u kasarnu u Lukavici.²⁰⁰⁵⁴ Oni su to odbili i čekali su na uputstva iz svog štaba.²⁰⁰⁵⁵ Do tada je NATO već bio izveo drugi vazdušni udar na Palama i bosanski Srbi su htjeli da odvedu neke pripadnike Francuskog bataljona na Pale kako bi procijenili štetu koju je pretrpjelo civilno stanovništvo.²⁰⁰⁵⁶ Poručnik Francuskog bataljona koji je komandovao vodom na ulazu u kasarnu u Lukavici odbio je da to učini.²⁰⁰⁵⁷ Napetosti su eskalirale.²⁰⁰⁵⁸ Pet tenkovskih posada VRS-a dobilo je naređenje da zauzme borbene položaje.²⁰⁰⁵⁹ I Francuski bataljon je zauzeo borbene položaje i pripremio svoje bacače raketa, ali je njegovim pripadnicima naređeno da ne pune puške.²⁰⁰⁶⁰ To sučeljavanje je trajalo nekoliko sati.²⁰⁰⁶¹

5888. Pripadnici tima Francuskog bataljona na ulazu u kasarnu u Lukavici držali su svoje položaje kada je došao Milenko Indić i pokušao da s poručnikom Francuskog bataljona pregovara da se predaju.²⁰⁰⁶² Indić je rekao da je naređenje da se razoružaju pripadnici UNPROFOR-a u kasarni u Lukavici došlo od "viših vlasti".²⁰⁰⁶³ Poručnik Francuskog bataljona je odgovorio da on nema naređenja da se preda.²⁰⁰⁶⁴ Indić je zatim naredio vojnicima bosanskih Srba da zauzmu vatrene položaje i gađaju tu zgradu sve dok se tim Francuskog bataljona ne preda.²⁰⁰⁶⁵ Dvije granate iz ručnog bacača pogodile su jedan kamion i jedan oklopni transporter.²⁰⁰⁶⁶ Nekoliko minuta kasnije, tim Francuskog bataljona izašao je iz zgrade i predao se.²⁰⁰⁶⁷

²⁰⁰⁵³ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁵⁴ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁵⁵ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁵⁶ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁵⁷ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁵⁸ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁵⁹ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁶⁰ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁶¹ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁶² Milenko Indić, T. 32630–32632 (24. januar 2013.); P6086 (Članak agencije Associated Press pod naslovom "French UN Platoon Surrenders to Bosnian Serbs", 26. maj 1995.). Za osoblje UN-a, glavna osoba za kontakt sa VRS-om bio je Milenko Indić, koji je bio oficir VRS-a za vezu sa UN-om, v. Milenko Indić, T. 32414–32415, 32428–32429 (22. januar 2013.); D2774 (Izjava svjedoka Milenka Indića od 19. januara 2013.), par. 39, 41–42, 44; P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), par. 11; Rupert Smith, T. 11371-11372 (8. februar 2011.); P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 4; P1762 (Izjava svjedoka Davida Fräsera od 17. oktobra 2010.), str. 8.

²⁰⁰⁶³ D2774 (Izjava svjedoka Milenka Indića od 19. januara 2013.), par. 171.

²⁰⁰⁶⁴ Milenko Indić, T. 32630–32632 (24. januar 2013.); P6086 (Članak agencije Associated Press pod naslovom "French UN Platoon Surrenders to Bosnian Serbs", 26. maj 1995.).

²⁰⁰⁶⁵ Milenko Indić, T. 32630–32632 (24. januar 2013.); P6086 (Članak agencije Associated Press pod naslovom "French UN Platoon Surrenders to Bosnian Serbs", 26. maj 1995.).

²⁰⁰⁶⁶ Milenko Indić, T. 32630–32632 (24. januar 2013.); P6086 (Članak agencije Associated Press pod naslovom "French UN Platoon Surrenders to Bosnian Serbs", 26. maj 1995.).

²⁰⁰⁶⁷ Milenko Indić, T. 32630–32632 (24. januar 2013.); P6086 (Članak agencije Associated Press pod naslovom "French UN Platoon Surrenders to Bosnian Serbs", 26. maj 1995.). [REDIGOVANO]. Indić je u svom

5889. Oko 19:30 sati, poručnik Francuskog bataljona i njegov oficir za vezu, kapetan Jouannic, otišli su na drugi položaj Francuskog bataljona.²⁰⁰⁶⁸ Jouannic je objasnio da je, kao oficir za vezu, prenio naređenje da tim Francuskog bataljona položi oružje i da će Indiće razgovarati s njima.²⁰⁰⁶⁹ Zatim je došao Indiće i predstavio se tom timu Francuskog bataljona.²⁰⁰⁷⁰ S Indićem je bio jedan civil koji je cijeli razgovor snimao video-kamerom.²⁰⁰⁷¹ Indiće je saopštio timu Francuskog bataljona da su oni sada ratni zarobljenici VRS-a.²⁰⁰⁷² Ta dva tima Francuskog bataljona u kasarni u Lukavici provela su tu noć svaki na svom položaju.²⁰⁰⁷³

5890. Dana 27. maja 1995., stigao je jedan tim reportera, pod pratnjom VRS-a, kako bi snimio video-kamera i fotografisao timove Francuskog bataljona.²⁰⁰⁷⁴ Od pripadnika Francuskog bataljona su tražili da navedu podatke za stupanje u vezu s njihovim srodnicima ili drugim osobama koje bi trebalo obavijestiti, ali oni su odbili da daju te podatke.²⁰⁰⁷⁵ Oko ponoći je stiglo nekoliko kamiona VRS-a s još vojnika.²⁰⁰⁷⁶ Timovima Francuskog bataljona su naredili da se ukrcaju u te kamione.²⁰⁰⁷⁷ Nakon što su im rekli da su oni "taoci", a ne "ratni zarobljenici", [REDIGOVANO] je odbio svaki daljnji kontakt s vojnicima VRS-a.²⁰⁰⁷⁸ Pripadnike Francuskog bataljona su držali na nišanu pušaka i silom su im oduzeli opremu i iskaznice UN-a.²⁰⁰⁷⁹ Ukrkali su ih u kamione, odvezli na komandno mjesto kasarne u Lukavici i tu ih zatočili.²⁰⁰⁸⁰ Kasnije su jednog pripadnika Francuskog bataljona odveli u zgradu VP-a u Lukavici.²⁰⁰⁸¹ Zaključali su ga u jednu prostoriju u kojoj su se već nalazila dvojica vojnih posmatrača UN-a.²⁰⁰⁸² Tokom te prve sedmice, uslovi su bili

svjedočenju izjavio da je u tu zgradu ušao nenaoružan i da mu je neki oficir Francuskog bataljona rekao da nije dobio naređenje da se preda. Shodno tome, tvrdi Indiće, dogovoreno je da će VRS dejstvovati vatrom po vozilima, a da pritom neće ugroziti živote osoblja UN-a, te da će, kada vatrena dejstva prestanu, taj oficir Francuskog bataljona izaći iz kasarne sa bijelom zastavom i predati se. Milenko Indiće, T. 32632 (24. januar 2013.). Uzimajući u obzir ukupne dokaze i to da Indiće u vezi s ovim pitanjem nije bio vjerodostojan, Vijeće ne prihvata Indićeve iskaz da nije dao te izjave.

20068 [REDIGOVANO].

20069 [REDIGOVANO].

20070 D2774 (Izjava svjedoka Milenka Indiće od 19. januara 2013.), par. 171; P6086 (Članak agencije Associated Press pod naslovom "French UN Platoon Surrenders to Bosnian Serbs", 26. maj 1995.); [REDIGOVANO].

20071 D2774 (Izjava svjedoka Milenka Indiće od 19. januara 2013.), par. 171; P6086 (Članak agencije Associated Press pod naslovom "French UN Platoon Surrenders to Bosnian Serbs", 26. maj 1995.); [REDIGOVANO].

20072 D2774 (Izjava svjedoka Milenka Indiće od 19. januara 2013.), par. 171; P6086 (Članak agencije Associated Press pod naslovom "French UN Platoon Surrenders to Bosnian Serbs", 26. maj 1995.); [REDIGOVANO].

20073 [REDIGOVANO].

20074 [REDIGOVANO].

20075 [REDIGOVANO].

20076 [REDIGOVANO].

20077 [REDIGOVANO].

20078 [REDIGOVANO].

20079 [REDIGOVANO].

20080 [REDIGOVANO].

20081 [REDIGOVANO].

20082 [REDIGOVANO].

"veoma loši" i bilo mu je dopušteno da izađe iz te prostorije samo da bi jeo.²⁰⁰⁸³ Često su ih obilazili Indić i jedan major VRS-a, koji su i dalje od njega tražili lične podatke o pripadnicima njegovog tima Francuskog bataljona.²⁰⁰⁸⁴ Sljedećeg dana, [REDIGOVANO] je vidio kako u kasarnu dolaze još deseterica pripadnika UNPROFOR-a, ali njih su zatočili na nekom drugom spratu te zgrade.²⁰⁰⁸⁵

5891. Dana 2. juna 1995. u 16:00 sati, komandir VP-a u Lukavici rekao je [REDIGOVANO] i dvojici vojnih posmatrača UN-a koji su takođe bili zatočeni u kasarni da pokupe svoje stvari i pođu za njim.²⁰⁰⁸⁶ Ispred ulaza u kasarnu u Lukavici nalazio se jedan autobus u kojem su bili drugi pripadnici Francuskog bataljona.²⁰⁰⁸⁷ Indić, Jouannic i jedan major VRS-a stajali su pored tog autobusa.²⁰⁰⁸⁸ Jouannic je zamolio [REDIGOVANO] i onu dvojicu vojnih posmatrača UN-a da se ukrcaju u autobus.²⁰⁰⁸⁹ [REDIGOVANO].²⁰⁰⁹⁰ [REDIGOVANO].²⁰⁰⁹¹

5892. Dana 6. juna 1995. u 08:00 sati, [REDIGOVANO] su u nekom civilnom vozilu odvezli na Pale i odveli u jednu zgradu koja je služila kao zatvor u kojoj je sreo još dvojicu vojnih posmatrača UN-a.²⁰⁰⁹² Njih trojicu su ukrcali u jedan mali kombi VRS-a i odvezli na granicu sa Srbijom, gdje ih je dočekaao neki zvaničnik koji se rukovao s njima dok je to snimano video-kamerom.²⁰⁰⁹³ Odvezli su ih helikopterom u Novi Sad i pustili na slobodu, i [REDIGOVANO] se tu sastao s ostalim pripadnicima svog tima Francuskog bataljona.²⁰⁰⁹⁴

(B) Tim Francuskog bataljona na Vrbanja mostu

5893. Dana 27. maja 1995. u 04:30 sati, položaj UNPROFOR-a u blizini Vrbanja mosta zauzela su približno petnaestorica vojnika VRS-a koja su nosila uniforme Francuskog bataljona i opremu UNPROFOR-a.²⁰⁰⁹⁵ Vojnici VRS-a brzo su opkolili tim Francuskog bataljona koji je bio

²⁰⁰⁸³ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁸⁴ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁸⁵ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁸⁶ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁸⁷ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁸⁸ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁸⁹ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁹⁰ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁹¹ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁹² [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁹³ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁹⁴ [REDIGOVANO].

²⁰⁰⁹⁵ P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 1; D1058 (Izveštaj UNPROFOR-a Marracku Gouldingu, 30. maj 1995.), par. 13; [REDIGOVANO]; P2269 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s telefonskim razgovorom s Ratkom Mladićem, 29. maj 1995.), str. 2; [REDIGOVANO]; P5924 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 4, 10–11; [REDIGOVANO]; P2433 (Protestno pismo UNPROFOR-a SRK-u, 3. juni 1995.). V. takođe P2028 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Sarajevu za taoce, s transkriptom); P2433

stacioniran na tom mjestu.²⁰⁰⁹⁶ Tokom napada, jednog pripadnika Francuskog bataljona udarili su kundakom puške u bradu.²⁰⁰⁹⁷ Pokušaji da se stupi u vezu sa komandom UNPROFOR-a za BiH bili su neuspješni.²⁰⁰⁹⁸ Tim Francuskog bataljona odveli su sa Vrbanja mosta u "zgradu Prisunic-a", koju su držali bosanski Srbi.²⁰⁰⁹⁹ Zatim su ih odveli u kasarnu u Lukavici, u jednu zgradu u kojoj je ranije bio smješten UNPROFOR.²⁰¹⁰⁰ Tu su bili pritvoreni oko tri sata, a zatim su ih vratili u zgradu Prisunic-a i odveli u jednu prostoriju na drugom spratu.²⁰¹⁰¹ Natjerali su ih da satima sjede na podu s rukama na potiljku i bili su pod neprestalnim nadzorom.²⁰¹⁰² Takođe su ih natjerali da se presvuku u uniforme VRS-a.²⁰¹⁰³ Jednog od njih su udarili i fizički zlostavljali.²⁰¹⁰⁴

5894. U 18:00 ili 19:00 sati, šestoricu pripadnika tima Francuskog bataljona izveli su napolje u dvorište.²⁰¹⁰⁵ Tu se okupila velika gomila u kojoj je bilo i civila i vojnika.²⁰¹⁰⁶ **[REDIGOVANO]** su fizički zlostavljala dvojica vojnika VRS-a koja su od samog početka rukovodila zarobljavanjem tima Francuskog bataljona.²⁰¹⁰⁷ Tim Francuskog bataljona uveli su natrag u zgradu Prisunic-a. Pripadnike Francuskog bataljona su vezali, po dvojicu, čeličnom žicom.²⁰¹⁰⁸ Nakon što su ih tako vezali jednog za drugog, izveli su ih napolje i natjerali da kleče nasred puta nasuprot položaju UN-a koji je bio okrenut ka sektoru bosanskih Muslimana.²⁰¹⁰⁹ **[REDIGOVANO]** je iza sebe, na radiju,

(Protestno pismo UNPROFOR-a SRK-u, 3. juni 1995.). U napadu koji je izveo Francuski bataljon u cilju ponovnog zauzimanja mosta, **[REDIGOVANO]**, poginula su dvojica pripadnika Francuskog bataljona i četvorica vojnika VRS-a, a ranjenih vojnika je bilo i u Francuskom bataljonu i u VRS-u. Francuski bataljon je zarobio četvoricu vojnika VRS-a i stavio ih u pritvor. P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), str. 75; **[REDIGOVANO]**; P5924 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 1, 4–7, 10–11; P2407 (Izjava svjedoka KDZ304), str. 9; **[REDIGOVANO]**; D1058 (Izveštaj UNPROFOR-a Marracku Gouldingu, 30. maj 1995.), par. 13; **[REDIGOVANO]**. Andrey Demurenko je izjavio da je VRS napao kontrolni punkt ABiH i da je ABiH o tome izvjestila Francuski bataljon. To je dovelo do napada Francuskog bataljona na vojnike VRS-a. D2270 (Izjava svjedoka Andreja Demurenka od 13. oktobra 2012.), par. 38; Andrey Demurenko, T. 28973–28976 (17. oktobar 2012.). Uzimajući u obzir ukupne dokaze, a posebno prihvaćene relevantne izvještaje UN-a i činjenicu da Demurenko u vezi s ovim pitanjem nije bio vjerodostojan, Vijeće ne prihvata njegov iskaz da je Francuski bataljon bio taj koji je, na zahtjev ABiH, započeo napad na vojnike VRS-a na Vrbanja mostu.

²⁰⁰⁹⁶ P2171 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.); **[REDIGOVANO]**; P2269 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s telefonskim razgovorom s Ratkom Mladićem, 29. maj 1995.), str. 2; **[REDIGOVANO]**.

²⁰⁰⁹⁷ **[REDIGOVANO]**. Svjedok KDZ304 je izjavio da su pripadnicima Francuskog bataljona prijetili smrću i da su, "nakon što te prijetnje nisu dale očekivani rezultat", pripadnike Francuskog bataljona odveli natrag u kasarnu u Lukavici. P2407 (Izjava svjedoka KDZ304), str. 9.

²⁰⁰⁹⁸ **[REDIGOVANO]**.

²⁰⁰⁹⁹ **[REDIGOVANO]**; D2296 (UNPROFOR, Dnevni izvještaj, 28. maj 1995.), str. 10–11; P5924 (Izveštaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 13.

²⁰¹⁰⁰ **[REDIGOVANO]**.

²⁰¹⁰¹ **[REDIGOVANO]**.

²⁰¹⁰² **[REDIGOVANO]**.

²⁰¹⁰³ **[REDIGOVANO]**.

²⁰¹⁰⁴ **[REDIGOVANO]**.

²⁰¹⁰⁵ **[REDIGOVANO]**.

²⁰¹⁰⁶ **[REDIGOVANO]**.

²⁰¹⁰⁷ **[REDIGOVANO]**.

²⁰¹⁰⁸ **[REDIGOVANO]**.

²⁰¹⁰⁹ **[REDIGOVANO]**; P2434 (Protestno pismo UNPROFOR-a SRK-u, 3. juni 1995.) (u kojem Gobilliard upućuje protest Dragomiru Miloševiću zbog "odvratnog prizora kada je francuski oficir, poručnik Bonraisin, bio prisiljen

čuo francuskog prevodioca kako govori da će UN, ukoliko se na povinuje zahtjevima bosanskih Srba, biti odgovoran za pogubljenje pripadnika tog tima.²⁰¹¹⁰ Ta poruka je dvaput ponovljena.²⁰¹¹¹ UNPROFOR-u je upućena obavijest da će jedan od francuskih vojnika biti ubijen ukoliko NATO ne obustavi vazdušne udare.²⁰¹¹² Prošlo je deset minuta i ništa se nije desilo, niti je bilo pogubljenja.²⁰¹¹³ Tim Francuskog bataljona su odveli natrag na prvi sprat zgrade Prisunic-a.²⁰¹¹⁴ Uveče su ih u dva navrata premještali u različite zgrade, da bi ih na kraju odveli u neko skladište, gdje su bili zatočeni tokom noći.²⁰¹¹⁵

5895. U jutarnjim satima 28. maja 1995., pripadnike tima Francuskog bataljona su odvezali.²⁰¹¹⁶ Obišla ih je neka mlađa žena, odjevena u civilnu odjeću, koja je govorila francuski.²⁰¹¹⁷ Ona im je saopštila da pregovori za njihovo puštanje na slobodu, koje su prethodnog dana vodili UNPROFOR i bosanski Srbi, nisu zaključeni sporazumom i da neki od njih moraju umrijeti.²⁰¹¹⁸ Zatražila je od [REDIGOVANO] da sastavi spisak svojih ljudi i da za svakog navede njegovu dob, što je on učinio.²⁰¹¹⁹ Ona je [REDIGOVANO] rekla da on i jedan kaplar trebaju umrijeti prvi, a da [REDIGOVANO] treba da odredi još dvojicu ljudi.²⁰¹²⁰ Kada je ta žena otišla, u prostoriju je ušao jedan čovjek u tamnom odijelu s tamnoplavom mornarskom kapom, kojeg je [REDIGOVANO] prepoznao kao "vojvodu Aleksića".²⁰¹²¹ Taj čovjek je nožem udario [REDIGOVANO] u sljepoočnicu, a zatim ga je šutnuo u lice.²⁰¹²² Nakon što je "vojvoda Aleksić" otišao, u prostoriju su ušla dvojica oficira VRS-a i rekla [REDIGOVANO] i ostalima da pođu s njima.²⁰¹²³ Pripadnicima Francuskog bataljona su rekli da će biti predati "redovnoj srpskoj vojsci".²⁰¹²⁴ Odveli su ih i zatočili

da kleči na koljenima sa rukama zavezanim na leđima i puškom uperenom u njegovu glavu, dok su mu srpski vojnici prijetili da će pucati u njega ako čete UNPROFOR-a odbiju da se povuku sa tog posmatračkog mjesta").

20110 [REDIGOVANO].

20111 [REDIGOVANO].

20112 P2434 (Protestno pismo UNPROFOR-a SRK-u, 3. juni 1995.) (gdje se navodi činjenica da je Indić razgovarao s jednim oficijom UNPROFOR-a i rekao: "Ako odmah ne prekinete napad, ubiću jednog od francuskih oficira"); [REDIGOVANO].

20113 [REDIGOVANO].

20114 [REDIGOVANO].

20115 [REDIGOVANO].

20116 [REDIGOVANO].

20117 [REDIGOVANO].

20118 [REDIGOVANO].

20119 [REDIGOVANO].

20120 [REDIGOVANO].

20121 [REDIGOVANO].

20122 [REDIGOVANO].

20123 [REDIGOVANO].

20124 [REDIGOVANO].

u kasarnu u Lukavici, gdje su sreli jednog komandanta koji ih je obavijestio da će se s njima dobro postupati pod uslovom da NATO ne bude izveo više nijedan vazdušni udar.²⁰¹²⁵

5896. Dana 29. i 30. maja 1995., četvoricu pripadnika Francuskog bataljona su odveli iz kasarne u Lukavici i liscama ih vezali za vojnu opremu u nekoj fabrici u blizini kasarne, dok je sve to video-kamerom snimao neki snimatelj bosanskih Srba.²⁰¹²⁶ Kada su ih pitali kako se osjećaju, da li su uplašeni i da li se s njima dobro postupa, odgovorili su da se ne plaše i da se s njima dobro postupa.²⁰¹²⁷

5897. Dana 2. juna 1995., Gobilliard je napisao pismo Dragomiru Miloševiću u kojem je protestovao zbog toga što MKCK-u nije bilo dopušteno da posjeti zatočene pripadnike Francuskog bataljona.²⁰¹²⁸ Sljedećeg dana, Gobilliard je ponovo pisao Miloševiću, navodeći da 20 pripadnika Francuskog bataljona jeste pušteno na slobodu, ali da im je oduzeta oprema.²⁰¹²⁹ Gobilliard je takođe naveo da su vojnici UNPROFOR-a i dalje zatočeni na punktovima za prikupljanje naoružanja i na drugim položajima i zahtijevao je da svi budu pušteni na slobodu.

5898. Dana 13. juna 1995., **[REDIGOVANO]** i pripadnike njegovog tima Francuskog bataljona odveli su na Pale, a zatim pustili na slobodu u Beogradu.²⁰¹³⁰

(C) Tim Francuskog bataljona na punktu za prikupljanje naoružanja u Polinju

5899. Dana 26. maja 1995. u 14:15 sati, jedan vojnik VRS-a došao je da razgovara sa svjedokom KDZ196 koji se nalazio na svom položaju na punktu za prikupljanje naoružanja u Polinju.²⁰¹³¹ Svjedoku KDZ196 je saopšteno da bi kapetan Vlado Medić želio da ga vidi na lokalnom komandnom mjestu VRS-a, koje se nalazilo na približno 50 metara udaljenosti.²⁰¹³² Svjedok KDZ196 i jedan njegov kolega, koji je takođe bio pripadnik Francuskog bataljona, otišli su sa svog punkta za prikupljanje naoružanja da bi razgovarali s Medićem.²⁰¹³³ Kada su stigli na položaj VRS-a, Medić im je rekao da se tim Francuskog bataljona treba predati, da njegovi pripadnici

²⁰¹²⁵ **[REDIGOVANO].**

²⁰¹²⁶ **[REDIGOVANO].**

²⁰¹²⁷ **[REDIGOVANO].**

²⁰¹²⁸ P2430 (Protestno pismo UNPROFOR-a SRK-u, 2. juni 1995.); **[REDIGOVANO].**

²⁰¹²⁹ P2431 (Protestno pismo UNPROFOR-a SRK-u, 3. juni 1995.); **[REDIGOVANO].** V. takođe P2432 (Protestno pismo UNPROFOR-a SRK-u, 3. juni 1995.). **[REDIGOVANO].**

²⁰¹³⁰ **[REDIGOVANO].**

²⁰¹³¹ **[REDIGOVANO].**

²⁰¹³² **[REDIGOVANO].** Medića je identifikovao svjedok KDZ196. Svjedok KDZ196, T. 10728, 10735 (25. januar 2011.); P2141 (Naređenje Koševske brigade, 27. maj 1992.).

²⁰¹³³ **[REDIGOVANO].**

trebaju položiti oružje i da su oni sada zarobljenici.²⁰¹³⁴ Rečeno im je da su zatočeni zbog vazdušnih udara NATO-a i da se bosanski Srbi nadaju da će uzeti natrag svoje naoružanje koje je bilo stavljeno pod kontrolu UNPROFOR-a.²⁰¹³⁵ Nekoliko sati kasnije, svjedoku KD196 su dozvolili da se vrati na svoj položaj u UNPROFOR-u i da uspostavi radio-vezu sa komandantom svog bataljona, koji mu je rekao da su pregovori za njihovo puštanje na slobodu u toku.²⁰¹³⁶ Svjedok KDZ196 se vratio na položaj VRS-a i izvijestio Medića o svom razgovoru sa komandantom iz UNPROFOR-a.²⁰¹³⁷ Medić je otišao da obavi nekakav telefonski razgovor, a kad se vratio, situacija je brzo eskalirala.²⁰¹³⁸ Medić je bio vrlo uznemiren i optužio je svjedoka KDZ196 da laže.²⁰¹³⁹ Medić je naredio jednom vojniku VRS-a da iz bacača raketa gađa taj položaj UNPROFOR-a i vojnik je raketom uništio osmatračnicu.²⁰¹⁴⁰ Pripadnici UNPROFOR-a su zauzeli borbene položaje i ta pat-pozicija je trajala deset minuta.²⁰¹⁴¹ Odbili su da predaju oružje i Medić je rekao da će sljedeći put narediti svojim vojnicima da gađaju pripadnike UNPROFOR-a.²⁰¹⁴² Kasnije je došao jedan kapetan, bosanski Srbin, s kojim su bili vojnici.²⁰¹⁴³ Zaprijetio je da će ubiti svjedoka KDZ196 i još jednog pripadnika Francuskog bataljona.²⁰¹⁴⁴ Naredio je vojnicima VRS-a da iz bacača raketa gađaju tenk UNPROFOR-a.²⁰¹⁴⁵ Svjedok KDZ196 je shvatio da gube kontrolu nad situacijom i stoga je položio svoje oružje.²⁰¹⁴⁶ Istog trenutka ih je opkolilo 50 naoružanih vojnika VRS-a koji su im oduzeli oružje i opremu.²⁰¹⁴⁷ Neke pripadnike tima Francuskog bataljona su udarali i šutirali.²⁰¹⁴⁸ Sve pripadnike tima Francuskog bataljona su ukrcali u jedan vojni kamion i odvezli u vojnu bolnicu u sarajevskom predgrađu Jagomir, gdje su odsjeli.²⁰¹⁴⁹

5900. U jutarnjim satima 28. maja 1995., svjedoka KDZ196 i njegov tim odveli su u kasarnu u Bijelini.²⁰¹⁵⁰ Prvo su ih vozili u nekom vojnom kamionu, a kasnije su ih ukrcali u civilne autobuse,

²⁰¹³⁴ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 13–14.

²⁰¹³⁵ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 16.

²⁰¹³⁶ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 17.

²⁰¹³⁷ **[REDIGOVANO].**

²⁰¹³⁸ **[REDIGOVANO].**

²⁰¹³⁹ **[REDIGOVANO].**

²⁰¹⁴⁰ Svjedok KDZ196, T. 10728, 10735 (25. januar 2011.); P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 17.

²⁰¹⁴¹ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 17.

²⁰¹⁴² P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 17.

²⁰¹⁴³ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 18.

²⁰¹⁴⁴ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 18.

²⁰¹⁴⁵ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 19.

²⁰¹⁴⁶ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 19.

²⁰¹⁴⁷ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 20, 22; P2109 (Naredenje SRK-a, 27. maj 1995.).

²⁰¹⁴⁸ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 22.

²⁰¹⁴⁹ Svjedok KDZ196, T. 10727 (25. januar 2011.); P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 23.

²⁰¹⁵⁰ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 25. V. takođe P2142 (Mapa BiH); svjedok KDZ196, T. 10728–10729 (25. januar 2011.).

gdje su se sastali s drugim pripadnicima UNPROFOR-a i UNMO-a.²⁰¹⁵¹ Iz međusobnih razgovora postalo im je jasno da je zatočenje pripadnika UN-a izvršeno na isti način i u isto vrijeme na brojnim lokacijama.²⁰¹⁵² Tu veliku grupu pripadnika UN-a podijelili su u dvije grupe; jedna od njih je ostala u kasarni u Bijelini, a svjedoka KDZ196 i njegovu grupu su odveli u Doboju.²⁰¹⁵³ U Doboju su svjedoka KDZ196 i njegov tim smjestili u jedno skladište municije.²⁰¹⁵⁴

5901. Dana 6. juna 1995., svjedoka KDZ196 i njegove kolege, pripadnike tima Francuskog bataljona, odvezli su autobusom natrag u kasarnu u Bijeljini.²⁰¹⁵⁵ Kasnije su ih, preko Novog Sada, odvezli u Beograd, zajedno s još jednim autobusom vojnika UNPROFOR-a.²⁰¹⁵⁶ Na slobodu su ih pustili u Novom Sadu.²⁰¹⁵⁷

vi. *Iskazi timova Britanskog bataljona u Goraždu*

(A) Tim Britanskog bataljona, uključujući Nightingalea

5902. Dana 26. maja 1995. u 11:00 sati, od Hugh Nightingalea, koji je bio komandir posmatračkog položaja i oficir za vezu, zatražili su da se sastane sa lokalnim komandantom VRS-a u štabu VRS-a, koji se nalazio na 15 metara udaljenosti od Nightingaleovog posmatračkog položaja u Goraždu.²⁰¹⁵⁸ Taj komandant VRS-a mu je saopštio da VRS preuzima taj posmatrački položaj, da pripadnici Britanskog bataljona treba da se spakuju i da će biti odvedeni na neku sigurnu lokaciju.²⁰¹⁵⁹ Nightingale je tom komandantu VRS-a rekao da je voljan da se povuče s tog područja, ali da namjerava odvesti svoje vojnike u štab UNPROFOR-a u Goražde.²⁰¹⁶⁰ Taj komandant je odgovorio: "Ne razumijete, vi idete s nama u Višegrad, a to možemo izvesti na dva načina. S pucnjavom ili bez nje."²⁰¹⁶¹ Nightingale je pristao da saraduje.²⁰¹⁶² Vratio se na svoj posmatrački položaj da izvijesti svoj tim Britanskog bataljona i njegovi pripadnici su spakovali svoju

²⁰¹⁵¹ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 26.

²⁰¹⁵² P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 26.

²⁰¹⁵³ P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 27–31; svjedok KDZ196, T. 10722–10723 (25. januar 2011.). V. takođe P2142 (Mapa BiH); svjedok KDZ196, T. 10729 (25. januar 2011.).

²⁰¹⁵⁴ Svjedok KDZ196, T. 10726 (25. januar 2011.); P5907 (Izjava svjedoka KDZ196 od 10. marta 1998.), par. 27–31.

²⁰¹⁵⁵ [REDIGOVANO]; P2139 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 6. juni 1995.); svjedok KDZ196, T. 10725–10726 (25. januar 2011.). V. takođe P2142 (Mapa BiH); svjedok KDZ196, T. 10729 (25. januar 2011.).

²⁰¹⁵⁶ [REDIGOVANO].

²⁰¹⁵⁷ [REDIGOVANO].

²⁰¹⁵⁸ P50 (Izjava svjedoka Hugh Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 2 (gdje navodi da nikad nije saznao ko je bio taj komandant).

²⁰¹⁵⁹ P50 (Izjava svjedoka Hugh Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 3. V. takođe P2033 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Goraždu za taoce, s transkriptom).

²⁰¹⁶⁰ P50 (Izjava svjedoka Hugh Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 3.

²⁰¹⁶¹ P50 (Izjava svjedoka Hugh Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 3.

²⁰¹⁶² P50 (Izjava svjedoka Hugh Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 3.

opremu.²⁰¹⁶³ Vojnici VRS-a su ušli na posmatrački položaj, a tim Britanskog bataljona se ukrcao u dva vozila UN-a.²⁰¹⁶⁴ Pod pratnjom su se odvezli niz put, gdje su se sastali sa dva vozila tima Britanskog bataljona koji je bio stacioniran na drugom posmatračkom položaju.²⁰¹⁶⁵ Dok su se vozili nizbrdo, jedno od vozila UNPROFOR-a je proklizalo i prevrnulo se na nizbrdici, uslijed čega su petorica pripadnika tog tima Britanskog bataljona zadobila teške povrede.²⁰¹⁶⁶ Vozila su se zaustavila u podnožju brda i Nightingale se sreo s potpukovnikom Radomirom Furtulom, komandantom 5. podrinjske lake pješadijske brigade.²⁰¹⁶⁷

5903. Po dolasku u vojnu kasarnu u Višegradu, Furtula je pripadnicima tima Britanskog bataljona saopštio da su oni taoci i da neće biti problema ukoliko budu radili ono što im se kaže.²⁰¹⁶⁸ Vojnici VRS-a oduzeli su timu Britanskog bataljona zaštitnu opremu, oružje, municiju, bombe i sljedovanja hrane.²⁰¹⁶⁹ Popisali su im UN-ove identifikacione brojeve i imena.²⁰¹⁷⁰ Povrijeđenim pripadnicima tima Britanskog bataljona ukazana je medicinska pomoć.²⁰¹⁷¹ Furtula je od Nightingalea tražio da garantuje da će se njegovi vojnici dobro vladati i da im za uzvrat neće vezivati ruke liscicama.²⁰¹⁷² Nightingale je to i učinio.²⁰¹⁷³ Kada je Nightingale pitao Furtulu šta će se dogoditi, ovaj mu je odgovorio da je to van njegove kontrole.²⁰¹⁷⁴

5904. Nightingale se vratio u prostoriju u kojoj su držali tim Britanskog bataljona.²⁰¹⁷⁵ Ispred te prostorije bili su stražari, a u prostoriji sedmorica ili osmorica naoružanih vojnika VRS-a.²⁰¹⁷⁶ Jedna televizijska ekipa bosanskih Srba koja je došla da snimi zatočeni tim Britanskog bataljona zamolila je Nightingalea za intervju i on joj ga je dao.²⁰¹⁷⁷ U 22:00 sata, ukrcali su ih u neki

²⁰¹⁶³ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 3.

²⁰¹⁶⁴ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 3.

²⁰¹⁶⁵ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 3.

²⁰¹⁶⁶ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 3.

²⁰¹⁶⁷ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 3. Jonathon Riley je identifikovao "Radomira Fortulu" kao komandanta VRS-ove "Goraždansko-višegradske lake brdske brigade, koja je bila dodijeljena Drinskom korpusu". Riley je izjavio da mu je Furtula rekao da će, "po Mladićevom naređenju", UNPROFOR biti granatiran ukoliko ponovo bude izveden ijedan vazdušni udar. P2148 (Izjava svjedoka Jonathona Rileya od 30. maja 1996.), str. 3–4. Komandant 5. podrinjske lake pješadijske brigade u sastavu Drinskog korpusa bio je potpukovnik Radomir Furtula. P4920 (Dijagrami raznih komandnih struktura VRS-a), str. 2.

²⁰¹⁶⁸ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 3.

²⁰¹⁶⁹ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁷⁰ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁷¹ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁷² P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁷³ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁷⁴ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁷⁵ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁷⁶ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁷⁷ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

kamion.²⁰¹⁷⁸ Povrijeđene pripadnike tima odvezli su u bolnicu na Sokocu.²⁰¹⁷⁹ Neke od preostalih pripadnika Britanskog bataljona su razdvojili u parove i ostavili na raznim lokacijama na kojima su se nalazili vojnici VRS-a.²⁰¹⁸⁰ Nightingale je ostao u kamionu, koji se provezao kroz Rogaticu i nastavio vožnju kroz noć.²⁰¹⁸¹

5905. U jutarnjim satima 27. maja 1995., Nightingalea i još jednog pripadnika Britanskog bataljona odvezli su na jednu nepoznatu lokaciju i odveli u neku zgradu koja je bila zatvor i nalazila se neposredno uz skladište u kojem su držali vojnu odjeću i opremu.²⁰¹⁸² Odveli su ih u prostorije u kojima su bili smješteni stražari.²⁰¹⁸³ Vrata njihove sobe bila su zaključana.²⁰¹⁸⁴ S njima su u svakom trenutku bila dvojica naoružanih stražara.²⁰¹⁸⁵ Povremeno su ih obilazili lokalni vojnici VRS-a.²⁰¹⁸⁶ Dobijali su istu hranu kao i stražari, po dva obroka dnevno.²⁰¹⁸⁷ U toj sobi su bili zatočeni šest dana.²⁰¹⁸⁸

5906. Poslije sedmog dana zatočenja, rekli su im da se pripreme za odlazak.²⁰¹⁸⁹ Stavili su im poveze preko očiju i ukrcali u stražnji dio nekog transportera za ljudstvo.²⁰¹⁹⁰ Tokom vožnje, to vozilo je pokupilo druge pripadnike Britanskog bataljona iz Nightingaleovog tima i povrijeđene pripadnike Britanskog bataljona iz bolnice na Sokocu.²⁰¹⁹¹ Odveli su ih u policijsku stanicu, za koju Nightingale smatra da se nalazila u Višegradu.²⁰¹⁹² Tu su ih predali vlastima Srbije i odvezli preko granice u Srbiju.²⁰¹⁹³ Na granici, vozilo je pokupilo i neke francuske legionare, a onda su se sreli s Jovicom Stanišićem.²⁰¹⁹⁴ Sve su ih odvezli u Novi Sad i pustili na slobodu u Beogradu, odakle su odletjeli za Zagreb.²⁰¹⁹⁵

²⁰¹⁷⁸ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁷⁹ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4. V. takođe P3805 (Zapisnik bolnice Glavnog štaba VRS-a, 2. juni 1995.).

²⁰¹⁸⁰ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁸¹ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁸² P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁸³ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁸⁴ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁸⁵ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 4.

²⁰¹⁸⁶ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 5.

²⁰¹⁸⁷ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 5.

²⁰¹⁸⁸ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 5.

²⁰¹⁸⁹ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 5.

²⁰¹⁹⁰ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 5.

²⁰¹⁹¹ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 5.

²⁰¹⁹² P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 5.

²⁰¹⁹³ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 5.

²⁰¹⁹⁴ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 5.

²⁰¹⁹⁵ P50 (Izjava svjedoka Hughha Nightingalea od 5. februara 1996.), str. 5.

(B) Tim Britanskog bataljona na posmatračkom položaju 2 u Goraždu

5907. Dana 27. maja 1995. u 14:00 sati, jedan tim Britanskog bataljona, u kojem je bio i Michael Cornish,²⁰¹⁹⁶ bio je stacioniran na posmatračkom položaju 2 u Goraždu, kada je radio-vezom primio poruku od komande UNPROFOR-a u kojoj mu je naloženo da se premjesti na kontrolni punkt 2.²⁰¹⁹⁷ S obzirom na to da kontrolni punkt 2 nije postojao, Cornish je to protumačio kao signal da se povuku natrag u svoj logor.²⁰¹⁹⁸ Dok su prolazili pored položaja VRS-a zvanog "Scabs 1" vojnici VRS-a su iznijeli dva ručna bacača raketa i postavili ih na put.²⁰¹⁹⁹ Vozilo UNPROFOR-a je bilo prisiljeno da se zaustavi.²⁰²⁰⁰ Kaplar Britanskog bataljona otišao je na taj položaj VRS-a i razgovarao s njihovim lokalnim komandantom putem radio-veze.²⁰²⁰¹ Vratio se u vozilo i obavijestio tim Britanskog bataljona da mu je taj komandant iz VRS-a rekao da im je sada, s obzirom na činjenicu da se nalaze na teritoriji pod kontrolom bosanskih Srba, naređeno da prate vojnike VRS-a do položaja "Scabs 1".²⁰²⁰² Tim Britanskog bataljona je pod pratnjom vojnika VRS-a otišao na položaj "Scabs 1", gdje je razoružan.²⁰²⁰³ Nekoliko sati kasnije, pripadnike tima su odveli u podrum.²⁰²⁰⁴ Uspjeli su da održavaju radio-vezu sa glavnim logorom UNPROFOR-a i na svaki puni sat su mu podnosili izvještaj.²⁰²⁰⁵

5908. Dana 28. maja 1995. u 07:00 sati, tim Britanskog bataljona je premješten u jednu kuću koja se nalazila iza tog položaja VRS-a i koja je bila dosta na udaru paljbe od strane bosanskih Muslimana.²⁰²⁰⁶ VRS je uzvraćao vatrom koristeći oružje i municiju koje je oduzeo od tima UNPROFOR-a.²⁰²⁰⁷ Tim Britanskog bataljona odveli su tamo pješke, kroz dolinu.²⁰²⁰⁸ Dok su išli kroz dolinu prema kući u kojoj su kraće vrijeme držani, u njihovoj blizini je palo više minobacačkih granata.²⁰²⁰⁹ Iz te kuće, tim Britanskog bataljona je premješten u jednu kuću u Kopačima, koja se

²⁰¹⁹⁶ Michael Cornish je bio razvodnik i zamjenik komandira čete B koja je bila stacionirana na istočnoj obali Drine. P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 4.

²⁰¹⁹⁷ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 5. Premda se u Cornishevoj izjavi ne pominje datum, on je rekao da je na BBC-u čuo da je VRS zarobio Francuski bataljon i da se Goražde granatira zbog vazdušnih udara po Palama, tako da Vijeće, podsjećajući na paragrafe 5860, 5893 i 5894, zaključuje da je ta radio-poruka primljena 27. maja 1995.

²⁰¹⁹⁸ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 5.

²⁰¹⁹⁹ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 5.

²⁰²⁰⁰ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 5.

²⁰²⁰¹ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 5.

²⁰²⁰² P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 5.

²⁰²⁰³ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰²⁰⁴ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰²⁰⁵ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰²⁰⁶ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰²⁰⁷ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰²⁰⁸ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 6.

²⁰²⁰⁹ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 6-7.

nalazila na približno kilometar udaljenosti i u kojoj su prenoćili.²⁰²¹⁰ Ta kuća je bila na drugoj strani mosta koji je vodio ka Goraždu i u nju su svraćali svi vojnici VRS-a koji su išli za Goražde.²⁰²¹¹ Tu su bila zatočena i petorica vojnika Ukrajinskog bataljona.²⁰²¹² Cornish i jedan kaplar Britanskog bataljona sastali su se s jednim kapetanom VRS-a koji se prezivao Kepić i on im je rekao da će ubrzo biti pušteni na slobodu.²⁰²¹³

5909. U večernjim satima 29. maja 1995., sve su ih premjestili u jednu drugu kuću koja se nalazila nekoliko stotina metara dalje uz put, gdje su proveli jednu noć.²⁰²¹⁴ Sljedećeg dana stigao je jedan kamion natovaren municijom i naredili su im da se svi ukrcaju u njega.²⁰²¹⁵ Vozili su ih dva sata i odvezli u Čajniče, gdje im je oduzeta oprema.²⁰²¹⁶ Zajedno s još petoricom vojnika Ukrajinskog bataljona, vozili su ih nekoliko sati, dok su oni morali sjediti s glavama pognutim između nogu.²⁰²¹⁷ Nakon što su se nekoliko puta zaustavili, stigli su u neki vojni logor, gdje su ih sve iskricali iz kamiona, uveli u neku zgradu u kojoj je ranije bila streljana i smjestili u jednu veliku ćeliju.²⁰²¹⁸ Zaključali su vrata te ćelije i vojnici VRS-a su zatim otišli iz zgrade.²⁰²¹⁹

5910. Dana 30. maja 1995., Cornish je vidio jednu grupu od približno 20 vojnika Francuskog bataljona koji su takođe bili zatočeni u jednom zasebnom dijelu iste zgrade.²⁰²²⁰ Dobijali su obroke, ali im nije bilo dopušteno da izlaze iz ćelije.²⁰²²¹ Cornish je zahtijevao da se odobri posjeta od strane MKCK-a, što je odbijeno.²⁰²²² Tu su držani osam ili devet dana.²⁰²²³ Na dan kada su pušteni na slobodu, dozvolili su im da se istuširaju i dali su im čistu odjeću.²⁰²²⁴ Ukricali su se u autobuse i odvezeni su u Novi Sad; pustili su ih na slobodu i oni su se sastali s osobljem Britanske ambasade.²⁰²²⁵

²⁰²¹⁰ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 7.
²⁰²¹¹ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 7.
²⁰²¹² P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 7.
²⁰²¹³ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 7.
²⁰²¹⁴ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 8.
²⁰²¹⁵ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 8.
²⁰²¹⁶ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 8.
²⁰²¹⁷ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 8.
²⁰²¹⁸ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 8.
²⁰²¹⁹ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 8.
²⁰²²⁰ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 9.
²⁰²²¹ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 9.
²⁰²²² P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 9.
²⁰²²³ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 9.
²⁰²²⁴ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 9.
²⁰²²⁵ P52 (Izjava svjedoka Michaela Cornisha od 13. februara 1996.), *e-court* str. 9.

vii. *Iskazi timova UNMO-a na Palama*

(A) Tim UNMO-a 7 Lima na Palama

5911. Vođa tima UNMO-a 7 Lima bio je Patrick Rechner i u njemu su bila još trojica oficira.²⁰²²⁶ Za razliku od drugih timova UNMO-a, tim UNMO-a 7 Lima je bio prevashodno zadužen za administrativne i političke funkcije.²⁰²²⁷ Služio je kao kancelarija za vezu UNMO-a sa Predsjedništvom bosanskih Srba i Glavnim štabom VRS-a.²⁰²²⁸ Glavna osoba za kontakt tima UNMO-a 7 Lima sa rukovodstvom bosanskih Srba bio je Koljević.²⁰²²⁹ Često su bili u kontaktu i sa sekretaricom optuženog, Mirom Mihajlović, kao i sa Jovanom Zameticom, njegovim političkim savjetnikom.²⁰²³⁰ Kao jedina kancelarija za vezu UN-a na Palama, kancelarija UNMO-a je služila i kao kancelarija za vezu za Akashija.²⁰²³¹ Ona je bila odgovorna za to da omogući komunikacije između UN-a i političkih i vojnih vlasti bosanskih Srba, kao i između bosanskih Srba i bosanskih Muslimana.²⁰²³² Pored toga, taj tim UNMO-a radio je u ime predstavnika UN-a za civilne poslove u Sarajevu i, u nezvaničnom svojstvu, pomagao u dostavljanju humanitarne pomoći na Pale, kao što je bilo dopremanje lijekova iz Sarajeva u bolnicu na Palama.²⁰²³³

5912. Dana 25. maja 1995., Rechner je vidio dvije velike eksplozije, izazvane vazдушnim udarima NATO-a, na nekih pet do deset kilometara južno od kancelarije njegovog tima UNMO-a.²⁰²³⁴ Rechner je preko Mire Mihajlović uputio zahtjev optuženom da osigura da kuća i kancelarija tima UNMO-a budu pod nadzorom snaga bezbjednosti bosanskih Srba kako bi ih te snage zaštitile od eventualnog napada koji bi mještani mogli pokušati u cilju odmazde za vazdušne udare NATO-a.²⁰²³⁵

²⁰²²⁶ Patrick Rechner, T. 11081 (2. februar 2011.). Ostali vojni posmatrači UN-a bili su Oldrich Zidlik, Pavel Teterevsky i Thelmos Reis, koji su svi imali čin kapetana. Međutim, tokom tog perioda, Reis je bio na dopustu. P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 8.

²⁰²²⁷ Patrick Rechner, T. 11079 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 8.

²⁰²²⁸ Patrick Rechner, T. 11079–11080 (2. februar 2011.). Njihov glavni kontakt sa VRS-om bio je preko Indića, v. Milenko Indić, T. 32414–32415, 32428–32429 (22. januar 2013.); D2774 (Izjava svjedoka Milenka Indića od 19. januara 2013.), par. 39, 41–42, 44; P2447 (Izjava svjedoka KDZ182 od 8. marta 2011.), par. 11; P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 4.

²⁰²²⁹ Patrick Rechner, T. 11082–11083 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 10–11 (gdje je objasnio da je gotovo svakodneвно komunicirao sa Koljevićevom sekretaricom).

²⁰²³⁰ Patrick Rechner, T. 11082–11083 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 12.

²⁰²³¹ Patrick Rechner, T. 11145 (2. februar 2011.).

²⁰²³² Patrick Rechner, T. 11079 (2. februar 2011.).

²⁰²³³ Patrick Rechner, T. 11080 (2. februar 2011.).

²⁰²³⁴ Patrick Rechner, T. 11083 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 16.

²⁰²³⁵ Patrick Rechner, T. 11085 (2. februar 2011.).

5913. Dana 26. maja 1995., u približno 10:30 sati i nekoliko minuta poslije vazdušnih udara NATO-a, Rechner, koji se nalazio na trećem spratu kuće tima UNMO-a, čuo je kako je vani ispaljeno nekoliko pucnjeva i kako neki ljudi viču.²⁰²³⁶ Vojnici, bosanski Srbi, ušli su u kuću, a jedan od njih je bio naoružan.²⁰²³⁷ Rechner je sišao u kuhinju i obavio dva telefonska razgovora.²⁰²³⁸ Prvo je nazvao Miru Mihajlović i rekao joj da su u njihovoj kancelariji neki naoružani ljudi i da pošalje nekoga da ispita situaciju.²⁰²³⁹ Ona ga je pitala jesu li to redovni vojnici VRS-a, a Rechner je odgovorio da nije siguran jer nisu u punoj uniformi.²⁰²⁴⁰ Mira Mihajlović je onda saopštila Rechneru da su ti ljudi poslani u službenom svojstvu.²⁰²⁴¹ Kada je Rechner zatražio objašnjenje, ona nije pružila nikakve daljnje informacije.²⁰²⁴² Drugi telefonski poziv je uputio Zametici.²⁰²⁴³ Rechner ga je obavijestio o situaciji i Zametica je odgovorio da je "bilo nešto organizovano da se neki ljudi pošalju" i sugerisao je Rechneru da u najvećoj mogućoj mjeri saraduje s njima.²⁰²⁴⁴

5914. Na donjem spratu, u kancelariji UNMO-a, Rechneru su prišla dvojica vojnika VRS-a, obojica naoružana do zuba, od kojih je jedan bio Ribić, koji je bio veoma ljut i rekao mu da sjedne.²⁰²⁴⁵ Rechner i još dvojica vojnih posmatrača UN-a koja su bila u kancelariji uspjeli su uspostaviti radio-vezu sa štabom UNMO-a i obavijestiti ga da im se u kancelariji nalaze naoružani ljudi.²⁰²⁴⁶ Ribić je zatim istom radio-vezom zaprijetio rekavši da bi štab UNMO-a, ako mu je stalo do života njegovih vojnih posmatrača UN-a, trebao obustaviti vazdušne udare NATO-a.²⁰²⁴⁷ Ribić je nastavio da prijeti i rekao da će "za svaku bombu biti ubijen po jedan od vojnih posmatrača UN-a".²⁰²⁴⁸ Štab UNMO-a je odgovorio da vojni posmatrači UN-a nisu umiješani u vazdušne udare

²⁰²³⁶ Patrick Rechner, T. 11084 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 19–20.

²⁰²³⁷ Patrick Rechner, T. 11085 (2. februar 2011.); P2172 (Izveštaj UNMO-a, 26. maj 1995.), str. 2.

²⁰²³⁸ Patrick Rechner, T. 11085 (2. februar 2011.).

²⁰²³⁹ Patrick Rechner, T. 11085 (2. februar 2011.).

²⁰²⁴⁰ Patrick Rechner, T. 11086 (2. februar 2011.).

²⁰²⁴¹ Patrick Rechner, T. 11086 (2. februar 2011.).

²⁰²⁴² Patrick Rechner, T. 11086 (2. februar 2011.).

²⁰²⁴³ Patrick Rechner, T. 11086 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 23.

²⁰²⁴⁴ Patrick Rechner, T. 11086 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 23.

²⁰²⁴⁵ Patrick Rechner, T. 11086–11087 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 25–27.

²⁰²⁴⁶ Patrick Rechner, T. 11087 (2. februar 2011.).

²⁰²⁴⁷ Patrick Rechner, T. 11088 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 27.

²⁰²⁴⁸ Patrick Rechner, T. 11088 (2. februar 2011.); P2172 (Izveštaj UNMO-a, 26. maj 1995.), str. 2.

NATO-a i da nemaju nikakvog načina da stupe u vezu s NATO-om kako bi zaustavili napade.²⁰²⁴⁹ Ribić je zatim zahtijevao da razgovara sa Smithom i Rechner je nazvao Smithovu kancelariju.²⁰²⁵⁰ Ribić je Smithu direktno uputio iste prijetnje.²⁰²⁵¹ Onda je došla još jedna grupa vojnika VRS-a i timu UNMO-a je naređeno da se ukrca u vozilo UNMO-a koje je bilo napolju.²⁰²⁵² Ribić je rekao Rechneru da stupi u radio-vezu sa štabom UNMO-a i saopšti mu da će tim UNMO-a biti odveden u objekt koji je bio jedan od ciljeva vazdušnih napada NATO-a u Jahorinskom Potoku.²⁰²⁵³

5915. U 11:45 sati, Rechneru i njegovom timu UNMO-a vezali su ruke lisicama, smjestili ih u stražnji dio njihovog UNMO vozila i odvezli u Jahorinski Potok, gdje su se zaustavili u skladištu za pozadinsko snabdijevanje i municiju.²⁰²⁵⁴ Uveli su ih u tu zgradu i tu su čekali nekih 20 ili 30 minuta dok ih nije pozvao štab UNMO-a i saopštio da je Smith potvrdio da su vazdušni udari NATO-a obustavljeni.²⁰²⁵⁵ Ribić je štabu UNMO-a odgovorio da će, ako se vazdušni udari nastave, vojni posmatrači UN-a "umrijeti zbog NATO-a".²⁰²⁵⁶ Tim UNMO-a su odvezli u bunkere, od kojih je jedan prethodnog dana bio uništen u vazdušnom napadu NATO-a.²⁰²⁵⁷ Rechnera i još jednog vojnog posmatrača UN-a vezali su lisicama za bandere za rasvjetu ispred bunkera.²⁰²⁵⁸ Trećeg vojnog posmatrača UN-a su lisicama vezali za vrata bunkera.²⁰²⁵⁹ Taj bunker je bio pun municije.²⁰²⁶⁰ Rechner je vidio kako se pored njega provezlo vozilo UNMO-a u kojem su otraga

²⁰²⁴⁹ Patrick Rechner, T. 11089 (2. februar 2011.). Gelissen i tim UNMO-a SG-1 na Grbavici su takođe putem radio-veze čuli da su vojnici VRS-a zarobili tim UNMO-a 7 Lima, a čuli su i prijetnje koje je uputio Ribić. P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 5.

²⁰²⁵⁰ Patrick Rechner, T. 11089 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 28.

²⁰²⁵¹ Patrick Rechner, T. 11089 (2. februar 2011.); P2172 (Izveštaj UNMO-a, 26. maj 1995.), str. 2; P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 28.

²⁰²⁵² Patrick Rechner, T. 11089–11090 (2. februar 2011.); P2172 (Izveštaj UNMO-a, 26. maj 1995.), str. 2.

²⁰²⁵³ Patrick Rechner, T. 11090 (2. februar 2011.); P2172 (Izveštaj UNMO-a, 26. maj 1995.), str. 2.

²⁰²⁵⁴ Patrick Rechner, T. 11092–11093 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 31.

²⁰²⁵⁵ Patrick Rechner, T. 11093–11094 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 38; P2172 (Izveštaj UNMO-a, 26. maj 1995.), str. 2.

²⁰²⁵⁶ P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 39; Patrick Rechner, T. 11128 (2. februar 2011.); P2172 (Izveštaj UNMO-a, 26. maj 1995.), str. 2; P2174 (Video-snimak osoblja UN-a, s transkriptom).

²⁰²⁵⁷ Patrick Rechner, T. 11094–11095 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 41.

²⁰²⁵⁸ Patrick Rechner, T. 11094–11095, 11123–11124 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 42–43; P2024 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Sarajevu za taoce, s transkriptom); P2174 (Video-snimak osoblja UN-a, s transkriptom); Janusz Kalbarczyk, T. 10839–10840 (28. januar 2011.); P2153 (Vijest srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom). V. takođe P2184 (Vijest srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom).

²⁰²⁵⁹ Patrick Rechner, T. 11094–11095, 11123–11124 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 42–43; P2024 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Sarajevu za taoce, s transkriptom); P2174 (Video-snimak osoblja UN-a, s transkriptom); Janusz Kalbarczyk, T. 10839–10840 (28. januar 2011.); P2153 (Vijest srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom).

²⁰²⁶⁰ Patrick Rechner, T. 11094–11095, 11123–11124 (2. februar 2011.); P2024 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Sarajevu za taoce, s transkriptom); P2174 (Video-snimak osoblja UN-a, s transkriptom); Janusz Kalbarczyk, T. 10839–10840 (28. januar 2011.); P2153 (Vijest srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom).

bili članovi tima UNMO-a SE-1.²⁰²⁶¹ Vozilom su upravljali vojnici VRS-a.²⁰²⁶² Rechner je pet sati ostao vezan lisicama za banderu, a drugi vojni posmatrač UN-a ostao je vezan lisicama devet sati.²⁰²⁶³

5916. U 15:30 sati, jedna grupa vojnih oficira bosanskih Srba i vladinih zvaničnika, među kojima je bio i Zametica, došla je da izvrši inspekciju tog područja.²⁰²⁶⁴ Zametica je razgovarao i sa Rechnerom i sa njegovim kolegom vojnim posmatračem UN-a.²⁰²⁶⁵ Rechner je rekao da je šokiran i iznenađen načinom na koji se s njima postupa i zahtijevao je da mu se objasni iz kojeg su razloga vojni posmatrači UN-a napadnuti.²⁰²⁶⁶ Zametica im je rekao da su se "vremena promijenila".²⁰²⁶⁷ U 17:00 sati, Rechnera su odvezali sa bandere za rasvjetu, vezali mu ruke lisicama i smjestili u stražnji dio jednog vozila UN-a.²⁰²⁶⁸ Kalbarczyk, koji je bio član jednog drugog tima UNMO-a na Palama, već je bio u tom vozilu i ruke su mu takođe bile vezane lisicama.²⁰²⁶⁹ Obojici su cijelim tokom vožnje držali poveze preko očiju.²⁰²⁷⁰ Tokom vožnje su im rekli da bosanski Srbi misle da je tim UNMO-a 7 Lima navodio vazdušne udare NATO-a po vojnim ciljevima bosanskih Srba.²⁰²⁷¹ Odveli su ih na Pale, gdje im se pridružilo još vojnika VRS-a.²⁰²⁷² Zatim su ih odvezli u skijaški centar na planini Jahorini.²⁰²⁷³ Zaustavili su se ispred jedne velike radarske kupole.²⁰²⁷⁴ Kalbarczyka su izveli iz vozila i lisicama vezali za radarsku kupolu.²⁰²⁷⁵ Dvojica vojnika VRS-a su čuvala Kalbarczyka dok su ga snimali video-kamerom.²⁰²⁷⁶

²⁰²⁶¹ Patrick Rechner, T. 11095 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 44.

²⁰²⁶² Patrick Rechner, T. 11098 (2. februar 2011.).

²⁰²⁶³ Patrick Rechner, T. 11098 (2. februar 2011.).

²⁰²⁶⁴ Patrick Rechner, T. 11098–11099 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 46–47

²⁰²⁶⁵ Patrick Rechner, T. 11098–11099 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 47.

²⁰²⁶⁶ Patrick Rechner, T. 11099 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 47.

²⁰²⁶⁷ Patrick Rechner, T. 11099 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 47.

²⁰²⁶⁸ Patrick Rechner, T. 11099–11100 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 51.

²⁰²⁶⁹ Patrick Rechner, T. 11099–11100 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 51; v. par. 5917.

²⁰²⁷⁰ Janusz Kalbarczyk, T. 10843–10845 (28. januar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 51; P2154 (Video-snimak osoblja UN-a, s transkriptom).

²⁰²⁷¹ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 7.

²⁰²⁷² Patrick Rechner, T. 11099–11100 (2. februar 2011.).

²⁰²⁷³ Patrick Rechner, T. 11099–11100 (2. februar 2011.).

²⁰²⁷⁴ Patrick Rechner, T. 1110–11101 (2. februar 2011.).

²⁰²⁷⁵ Patrick Rechner, T. 11101 (2. februar 2011.).

²⁰²⁷⁶ Patrick Rechner, T. 11101 (2. februar 2011.); v. par. 5919–5920.

(B) Tim UNMO-a SE-1 na Palama

5917. Tim UNMO-a SE-1 na Palama imao je pet članova, među kojima su bili Kalbarczyk i Evans.²⁰²⁷⁷ Dana 26. maja 1995., između 08:00 i 09:00 sati, na Palama su se oglasile sirene i približno 40 minuta kasnije, Kalbarczyk je vidio eksploziju u jugoistočnom dijelu Pala.²⁰²⁷⁸ Izvijestio je o tome štab sektora UNMO-a u Sarajevu.²⁰²⁷⁹ Rečeno mu je da ne napušta zgradu.²⁰²⁸⁰ Oko 12:15 sati, policajci, bosanski Srbi, došli su u kuću u kojoj su bili smješteni vojni posmatrači UN-a; četvorica su bila u policijskim uniformama, a jedan u civilnoj odjeći.²⁰²⁸¹ Oni su saopštili vojnim posmatračima UN-a da su uhapšeni i rekli im da će ih strijeljati ako NATO izvede još jedan vazdušni udar.²⁰²⁸² Približno 40 minuta kasnije, došla su dva automobila iz kojih su izašli vojnici VRS-a i rekli da vojne posmatrače UN-a uzimaju za taoce VRS-a.²⁰²⁸³ Štab UNMO-a je pokušao da stupi u vezu s posmatračima putem radija, ali im nisu dopustili da odgovore na taj poziv.²⁰²⁸⁴ U kuću su onda ušla još sedmorica vojnika VRS-a i oduzela vojnim posmatračima UN-a ključeve od garaže i vozila.²⁰²⁸⁵ Zatim su vojne posmatrače UN-a vezali po dvojicu, izveli ih van, ukrcali u automobile i odvezli u policijsku stanicu na Palama.²⁰²⁸⁶ Ribić je došao do njihovog vozila, uzeo radio-uređaj i razgovarao s dežurnim oficirom u štabu UNPROFOR-a za Sektor Sarajevo.²⁰²⁸⁷ Ribić se predstavio kao vojnik VRS-a i izjavio, "trojica posmatrača UN-a su sada na lokaciji na kojoj se nalazi skladište. Ako bude još bombardovanja, njih trojica idu prva".²⁰²⁸⁸

(C) Zatočenje timova UNMO-a 7 Lima i SE-1 na Palama

5918. Vojne posmatrače UN-a odvezli su u skladište municije u kasarni na Koranu, koje je upravo bilo pogođeno u vazdušnim udarima NATO-a.²⁰²⁸⁹ Jednog vojnog posmatrača UN-a su izveli iz

²⁰²⁷⁷ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 6. Ostali članovi tima bili su Jose Antonio Romero, Dimitri Batiouchenkov i Zlatko Kozusnik. Evans je bio vršilac dužnosti vođe tima u vrijeme kada su se odigrali događaji koji se navode u Optužnici. P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 6; Janusz Kalbarczyk, T. 10832–10833 (28. januar 2011.).

²⁰²⁷⁸ Janusz Kalbarczyk, T. 10834 (28. januar 2011.).

²⁰²⁷⁹ Janusz Kalbarczyk, T. 10834 (28. januar 2011.).

²⁰²⁸⁰ Janusz Kalbarczyk, T. 10834 (28. januar 2011.).

²⁰²⁸¹ Janusz Kalbarczyk, T. 10834–10835 (28. januar 2011.); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 6.

²⁰²⁸² Janusz Kalbarczyk, T. 10835 (28. januar 2011.); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 6–7 (gdje je svjedok naveo da je jedan od policajaca držao pušku uperenu u njih).

²⁰²⁸³ Janusz Kalbarczyk, T. 10835–10836 (28. januar 2011.).

²⁰²⁸⁴ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 6.

²⁰²⁸⁵ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 6–7.

²⁰²⁸⁶ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 7.

²⁰²⁸⁷ P2024 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Sarajevu za taoce, s transkriptom); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 7.

²⁰²⁸⁸ P2024 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Sarajevu za taoce, s transkriptom); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 7.

²⁰²⁸⁹ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 7.

vozila i vezali ga liscama za vrata jednog bunkera s municijom.²⁰²⁹⁰ Ostale vojne posmatrače UN-a su odvezli u komandu kasarne na Koranu.²⁰²⁹¹ Po dolasku pred zgradu komande, Evansa i ostale su liscama vezali za jarbole za zastave koji su se nalazili pred tom zgradom.²⁰²⁹² Kalbarczyk su odveli do radarske kupole i vezali ga liscama za njeno postolje, gdje su ga snimali video-kamerom i gdje ga je jedan novinar intervjuisao.²⁰²⁹³ Jedan vojnik VRS-a rekao je Rechneru da je Mladić htio da oni budu snimljeni video-kamerom.²⁰²⁹⁴

5919. Dvadesetak minuta kasnije, došao je Ribić i razgovarao sa štabom UNMO-a u Sarajevu, rekavši im da bi trebali obavijestiti NATO da su dvojica vojnih posmatrača UN-a vezana za most koji vodi ka Palama i da će, ako NATO riješi da bombarduje taj most, ti vojni posmatrači UN-a otići zajedno s njim.²⁰²⁹⁵ Evansa i jednog njegovog kolegu iz tima UNMO-a odmah su sproveli u jedno vozilo, odvezli na most i tu ih vezali liscama.²⁰²⁹⁶ Jedan izvještaj TV Pale došao je da ih snimi.²⁰²⁹⁷ Ribić im je rekao da zapamte sljedeću izjavu: "Avioni NATO-a su bombardovali civilne ciljeve i ubili civile. To je zločin protiv čovječnosti i general Smith treba da poruči NATO-u da zaustavi bombardovanja, inače ćemo umrijeti".²⁰²⁹⁸ Oni su učinili kako im je rečeno i televizijska stanica Pale ih je snimala dok su davali tu izjavu.²⁰²⁹⁹

5920. Nakon što ih je snimila televizijska stanica Pale, vojne posmatrače UN-a su odvezli nazad u kasarnu na Koranu i zavezali ih liscama za jarbole za zastave.²⁰³⁰⁰ Nekoliko sati kasnije su ih odvezali i dozvolili im da sjede zajedno u hladu.²⁰³⁰¹ Kalbarczyk, Rechnera i još jednog vojnog posmatrača UN-a iz tima UNMO-a 7 Lima takođe su dovezli dolje na isto mjesto s radarske stanice.²⁰³⁰² Evansa i druge vojne posmatrače UN-a predstavili su Vojvodiću i Batiniću, koji su bili

²⁰²⁹⁰ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 7.

²⁰²⁹¹ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 7.

²⁰²⁹² P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 7; Patrick Rechner, T. 11123–11124 (2. februar 2011.); P2024 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Sarajevu za taoce, s transkriptom); v. par. 5880.

²⁰²⁹³ Janusz Kalbarczyk, T. 10847–10849 (28. januar 2011.); P2155 (Vijest srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom); Patrick Rechner, T. 11101, 11121–11122 (2. februar 2011.); P2024 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Sarajevu za taoce, s transkriptom).

²⁰²⁹⁴ Patrick Rechner, T. 11102, 11122–11123 (2. februar 2011.). V. takođe P2024 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Sarajevu za taoce, s transkriptom).

²⁰²⁹⁵ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 7.

²⁰²⁹⁶ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 7–8.

²⁰²⁹⁷ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 8.

²⁰²⁹⁸ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 8.

²⁰²⁹⁹ P2024 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Sarajevu za taoce, s transkriptom); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 8; Patrick Rechner, T. 11138 (2. februar 2011.).

²⁰³⁰⁰ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 8 (gdje je konkretno naveo da su druga dvojica vojnih posmatrača UN-a takođe bila liscama vezana za jarbole za zastave).

²⁰³⁰¹ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 8.

²⁰³⁰² P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 8; Janusz Kalbarczyk, T. 10849–10850 (28. januar 2011.).

zaduženi za njih.²⁰³⁰³ Vojnim posmatračima UN-a su rekli da će VRS nastaviti da ih drži na lokacijama od strateškog vojnog značaja za VRS, koje su vjerovatni ciljevi vazdušnih udara NATO-a, osim ukoliko NATO jasno ne objavi da obustavlja vazdušne udare.²⁰³⁰⁴ Vojne posmatrače UN-a su zatim odveli natrag u hotel skijaškog centra na Jahorini, gdje su večerali zajedno s vojnicima VRS-a.²⁰³⁰⁵ Poslije večere, odveli su ih nazad do mjesta gdje su bili smješteni da pakuje svoje stvari.²⁰³⁰⁶ Rekli su im da će ih odvesti u bunkere ili na druge "strateške ciljeve" da tamo prenoće.²⁰³⁰⁷ Odveli su ih nazad na Pale i Rechner je usput vidio kako tim UNMO-a iz Kasindola odvoze u jednom drugom vozilu UN-a na neku drugu lokaciju.²⁰³⁰⁸ Rechner, Kalbarczyk i još šestorica vojnih posmatrača UN-a proveli su noć u kasarni na Koranu kod Pala.²⁰³⁰⁹

5921. Dana 27. maja 1995., Ribić je izveo Rechnera iz kasarne i naredio mu da pošalje poruku štabu UNMO-a u Sarajevu.²⁰³¹⁰ Dao je Rechneru spisak osoblja UN-a s mjestima na kojima su držani.²⁰³¹¹ Naredio je Rechneru da to prenese štabu UNMO-a, što je ovaj i učinio.²⁰³¹² U međuvremenu, Evansa i druge vojne posmatrače UN-a odveli su u skladište municije u blizini kasarne na Koranu.²⁰³¹³ Držali su ih vani, ali ih nisu vezivali liscicama.²⁰³¹⁴ Kalbarczyka i još jednog vojnog posmatrača UN-a odveli su iz kasarne na Palama, stavili im poveze preko očiju, ukrcali u neki automobil i odvezli na radarsku stanicu.²⁰³¹⁵ Na radarskoj stanici su ih vezali liscicama i intervjuisali, a TV Pale ih je ponovo snimala.²⁰³¹⁶ Kasnije su ih odveli nazad u kasarnu i tu su prenoćili, zajedno s ostalim vojnim posmatračima UN-a.²⁰³¹⁷ Kasnije tog popodneva, doveli su dvojicu ruskih vojnih posmatrača UN-a i oni su se pridružili osmorici vojnih posmatrača UN-a u kasarni na Koranu.²⁰³¹⁸ Rechneru i još jednom članu tima UNMO-a iz Kasindola su dozvolili da se

²⁰³⁰³ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 8; v. par. 5880.

²⁰³⁰⁴ Janusz Kalbarczyk, T. 10850 (28. januar 2011.).

²⁰³⁰⁵ Patrick Rechner, T. 11103–11104 (2. februar 2011.).

²⁰³⁰⁶ Patrick Rechner, T. 11103 (2. februar 2011.).

²⁰³⁰⁷ Patrick Rechner, T. 11103 (2. februar 2011.).

²⁰³⁰⁸ Patrick Rechner, T. 11103 (2. februar 2011.).

²⁰³⁰⁹ Janusz Kalbarczyk, T. 10849–10850 (28. januar 2011.); Patrick Rechner, T. 11103–11104 (2. februar 2011.). Ostali vojni posmatrači UN-a bili su iz tima UNMO-a SE-1 i tima UNMO-a SG-1.

²⁰³¹⁰ Patrick Rechner, T. 11105 (2. februar 2011.).

²⁰³¹¹ Patrick Rechner, T. 11105–11106 (2. februar 2011.); P2171 (Izvjestaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 2.

²⁰³¹² Patrick Rechner, T. 11105–11106 (2. februar 2011.); P2171 (Izvjestaj UNPROFOR-a, 27. maj 1995.), str. 2.

²⁰³¹³ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 8 (gdje je konkretno naveo da su među njima bila petorica iz tima UNMO-a SE-1, trojica iz tima UNMO-a 7 Lima, te dvojica iz tima UNMO-a SG-1).

²⁰³¹⁴ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 8.

²⁰³¹⁵ Janusz Kalbarczyk, T. 10852–10856 (28. januar 2011.); P2143 (Vijesti srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom); Marcus Helgers, T. 10752–10756 (26. januar 2011.).

²⁰³¹⁶ Janusz Kalbarczyk, T. 10852–10856 (28. januar 2011.); P2143 (Vijesti srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom); Marcus Helgers, T. 10752–10756 (26. januar 2011.).

²⁰³¹⁷ Janusz Kalbarczyk, T. 10857–10858 (28. januar 2011.).

²⁰³¹⁸ Patrick Rechner, T. 11106–11107 (2. februar 2011.).

vrate u kuću u kojoj su bili smješteni i pakupe svoje lične stvari, kao i lične stvari ostalih vojnih posmatrača UN-a.²⁰³¹⁹

5922. Dana 28. maja 1995., Evansa, Kalbarczyka i druge vojne posmatrače UN-a premjestili su u drugi dio kasarne na Koranu, gdje su ih sve vrijeme držali pod stražom.²⁰³²⁰ Donosili su im hranu, ali im nisu davali pristup radiju ni televiziji.²⁰³²¹ Vojvodić ih je obilazio nekoliko puta dnevno i rekao im da su oni ratni zarobljenici.²⁰³²² Vojni posmatrači UN-a su u toj zgradi bili zatočeni sedmicu dana.²⁰³²³ Rechneru su još jednom dozvolili da ode u kuću u kojoj je tim UNMO-a 7 Lima bio smješten i pokupi lične stvari, zato što su namjeravali da ih drže zatočene još nekoliko dana.²⁰³²⁴ Rechner je vidio da su povjerljivi izvještaji UN-a o situaciji bili upućivani u njihovu kancelariju u njihovom odsustvu.²⁰³²⁵ Vlasnik kuće u kojoj su bili smješteni rekao je Rechneru da je Krajišnik nazvao tu kuću i rekao da telefonski pozivi i telefaks poruke nisu dopušteni, te da vojni posmatrači UN-a jednostavno treba da rade ono što im se kaže i da će biti pušteni za nekoliko dana.²⁰³²⁶

5923. Dana 29. maja 1995., Rechneru su ponovo dozvolili da se vrati u kuću u kojoj je tim UNMO-a 7 Lima bio smješten.²⁰³²⁷ On je prvo svratio u kuću u kojoj je bio smješten tim UNMO-a u Kasindolu i pokušao da ugovori sastanak s Koljevićem preko njegove sekretarice.²⁰³²⁸ Kada se Rechner vratio u kasarnu na Koranu, razgovarao je s Vojvodićem i pristao da napiše pismo u kojem će izložiti pitanja o kojima želi razgovarati s Koljevićem.²⁰³²⁹ Teme za taj razgovor obuhvatale su okolnosti u kojima su vojni posmatrači UN-a bili zarobljeni i zatočeni, njihovo zlostavljanje i

²⁰³¹⁹ Patrick Rechner, T. 11107 (2. februar 2011.).

²⁰³²⁰ Janusz Kalbarczyk, T. 10857–10859 (28. januar 2011.); Patrick Rechner, T. 11104 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 57; P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 9.

²⁰³²¹ Janusz Kalbarczyk, T. 10858–10859 (28. januar 2011.); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 9.

²⁰³²² P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 9.

²⁰³²³ Janusz Kalbarczyk, T. 10859 (28. januar 2011.).

²⁰³²⁴ Patrick Rechner, T. 11108 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 58.

²⁰³²⁵ Patrick Rechner, T. 11108 (2. februar 2011.).

²⁰³²⁶ Patrick Rechner, T. 11108–11109 (2. februar 2011.). Rechner je objasnio da je vlasnik kuće u kojoj se nalazila kancelarija tima UNMO-a 7 Lima bio Krajišnikov blizak prijatelj ili kolega i da je Krajišnik iz tog razloga preko njega uputio poruku Rechneru.

²⁰³²⁷ Patrick Rechner, T. 11109–11110 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 59.

²⁰³²⁸ Patrick Rechner, T. 11109–11110 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 59.

²⁰³²⁹ Patrick Rechner, T. 11110–11111 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 61.

moguće načine za rješavanje te situacije.²⁰³³⁰ Predloženi sastanak s Koljevićem nije nikad održan.²⁰³³¹ Rechner se s Koljevićem sljedeći put sastao 15. juna 1995.²⁰³³²

5924. Dana 1. juna 1995., Mladić je posjetio kasarnu kako bi obišao vojne posmatrače UN-a i mjesta na kojima su bili smješteni.²⁰³³³ Tu se zadržao 30 minuta i razgovarao s Evansom o tome da li su vojni posmatrači UN-a u mogućnosti da navode vazduhoplove NATO-a i usmjeravaju ih ka ciljevima njihovih vazdušnih udara.²⁰³³⁴ Evans im je rekao da to nije moguće.²⁰³³⁵ Razgovarali su s još jednim vojnim posmatračem UN-a iz tima UNMO-a 7 Lima i postavili mu ista pitanja, na koja im je on dao slične odgovore kao i Evans.²⁰³³⁶

5925. Dana 5. juna 1995., dvojica ljekara, bosanskih Srba, došla su i pregledala vojne posmatrače UN-a.²⁰³³⁷ Dva dana kasnije, jedan od vojnih posmatrača UN-a je pušten po preporuci ljekara.²⁰³³⁸

5926. Dana 8. juna 1995., predstavnici MKCK-a su posjetili vojne posmatrače UN-a i registrovali ih.²⁰³³⁹ Dragan Bulajić, predsjednik Komisije bosanskih Srba za razmjenu, pridružio se predstavnicima MKCK-a u toj posjeti.²⁰³⁴⁰ Rechner je razgovarao s njim o njihovom zatočenju.²⁰³⁴¹ Kada je Bulajić rekao da su oni ratni zarobljenici, Rechner ga je podsjetio da su oni nenaoružani vojni posmatrači UN-a, a ne vojnici, te da su vojni posmatrači UN-a na teritoriji koju su držali bosanski Srbi radili uz dozvolu optuženog.²⁰³⁴²

5927. U jutarnjim satima 13. juna 1995., Kalbarczyk je pušten i premješten u stanicu policije na Palama, gdje je sreo druge članove osoblja UN-a koji su takođe bili pušteni.²⁰³⁴³ S Pala su ih

²⁰³³⁰ Patrick Rechner, T. 11111 (2. februar 2011.).

²⁰³³¹ Patrick Rechner, T. 11111 (2. februar 2011.).

²⁰³³² Patrick Rechner, T. 11111 (2. februar 2011.); P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 62; v. par. 5930.

²⁰³³³ Janusz Kalbarczyk, T. 10859–10860, 10891–10892 (28. januar 2011.); P653 (Zamrznuti kadar Ratka Mladića s dvojicom muškaraca). V. takođe Jonathon Riley, T. 10777 (26. januar 2011.); P2148 (Izjava svjedoka Jonathona Rileya od 30. maja 1996.), str. 5.

²⁰³³⁴ Janusz Kalbarczyk, T. 10860–10861 (28. januar 2011.); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 9.

²⁰³³⁵ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 9.

²⁰³³⁶ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 9.

²⁰³³⁷ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 10.

²⁰³³⁸ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 10.

²⁰³³⁹ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 10; Patrick Rechner, T. 11115–11116 (2. februar 2011.).

²⁰³⁴⁰ Patrick Rechner, T. 11115–11116 (2. februar 2011.).

²⁰³⁴¹ Patrick Rechner, T. 11116 (2. februar 2011.).

²⁰³⁴² Patrick Rechner, T. 11116 (2. februar 2011.).

²⁰³⁴³ Janusz Kalbarczyk, T. 10861–10863 (28. januar 2011.); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 10.

autobusima odvezli u Novi Sad.²⁰³⁴⁴ Po dolasku u Novi Sad, Kalbarczyk i vojne posmatračice UN-a odveli su u neko odmaralište pod nazivom "Sloboda", gdje su stavljeni pod nadzor VJ-a.²⁰³⁴⁵

5928. Dana 14. juna 1995., 18 pripadnika UNPROFOR-a i osmoricu vojnih posmatrača UN-a, među kojima su bili Westlund i Kalbarczyk, prebacili su na beogradski aerodrom, odakle su odletjeli za Zagreb i pušteni na slobodu.²⁰³⁴⁶

5929. Dana 15. juna 1995., druge vojne posmatračice UN-a, među kojima su bili Rechner, Evans, Gelissen i Helgers, odveli su u stanicu policije na Palama, gdje su se sastali s predstavnicima MKCK-a.²⁰³⁴⁷ Poslije toga su ih odveli natrag u kasarnu na Palama, gdje su doveli još dvojicu vojnih posmatrača UN-a iz banjalučkog tima.²⁰³⁴⁸

5930. Dana 15. juna 1995., u zatočenju je ostalo 15 vojnih posmatrača UN-a.²⁰³⁴⁹ Rechner, Evans, Gelissen i još šestorica vojnih posmatrača UN-a još uvijek su bili zatočeni u kasarni na Palama.²⁰³⁵⁰ Helgers i trojica vojnih posmatrača UN-a bili su zatočeni u radarskoj stanici na Jahorini.²⁰³⁵¹ Za dvojicu vojnih posmatrača UN-a iz Banjaluke se nije znalo gdje se tačno nalaze.²⁰³⁵² Sljedećeg dana, Vojvodić je vojnim posmatračima UN-a koji su bili zatočeni u kasarni na Palama rekao da će tog dana biti pušteni.²⁰³⁵³ Odveli su ih u kuću u kojoj su bili smješteni da pakuje lične stvari, a zatim su ih odvezli u bolnicu na Koranu, gdje su se sastali s Koljevićem.²⁰³⁵⁴ Rechner mu je prenio sve ono što ga je brinulo u vezi sa zarobljavanjem i zatočenjem vojnih posmatrača UN-a, uključujući i to da im je bila ograničena mogućnost da stupe u vezu sa svojim porodicama.²⁰³⁵⁵ Rechner je takođe govorio o konkretnim pojedinostima njihovog zarobljavanja i zatočenja.²⁰³⁵⁶ Koljević je znao šta se desilo, ali se iznenadio kada je čuo da su vojnim posmatračima UN-a bile

²⁰³⁴⁴ Janusz Kalbarczyk, T. 10862, 10865–10866 (28. januar 2011.); P2157 (Vijest srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom).

²⁰³⁴⁵ Janusz Kalbarczyk, T. 10868 (28. januar 2011.).

²⁰³⁴⁶ Janusz Kalbarczyk, T. 10869–10870 (28. januar 2011.); P2159 (Izveštaj UNPROFOR-a, 14. juni 1995.), str. 1; P2160 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s oslobođenim taocima, 14. juni 1995.), str. 1–3.

²⁰³⁴⁷ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 9.

²⁰³⁴⁸ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 9.

²⁰³⁴⁹ P2161 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s oslobođenim taocima, 14. juni 1995.), str. 1–3; Janusz Kalbarczyk, T. 10870–10872 (28. januar 2011.).

²⁰³⁵⁰ P2161 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s oslobođenim taocima, 14. juni 1995.), str. 1–3; Janusz Kalbarczyk, T. 10870–10872 (28. januar 2011.).

²⁰³⁵¹ P2161 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s oslobođenim taocima, 14. juni 1995.), str. 1–3; Janusz Kalbarczyk, T. 10870–10872 (28. januar 2011.).

²⁰³⁵² P2161 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s oslobođenim taocima, 14. juni 1995.), str. 1–3; P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 10.

²⁰³⁵³ P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 10.

²⁰³⁵⁴ Patrick Rechner, T. 11111–11112 (2. februar 2011.); P2525 (Izjava svjedoka Griffithsa Evansa od 6. septembra 1995.), *e-court* str. 10.

²⁰³⁵⁵ Patrick Rechner, T. 11112–11113 (2. februar 2011.).

²⁰³⁵⁶ Patrick Rechner, T. 11113 (2. februar 2011.).

upućivane prijetnje.²⁰³⁵⁷ U vezi s vazдушnim udarima NATO-a, Koljević je rekao Rechneru da su zbog intenziteta vazдушnih udara, kakav bosanski Srbi nisu očekivali, smatrali da treba da reaguju na način kojim će šokirati UN.²⁰³⁵⁸ Koljević je takođe rekao Rechneru da će zbog tih vazдушnih udara, odnos bosanskih Srba prema UN-u biti potpuno drugačiji i da će kancelarija UNMO-a na Palama biti zatvorena.²⁰³⁵⁹

5931. Dana 18. juna 1995., vojne posmatrače UN-a su autobusom odvezli u stanicu policije na Palama i predali vlastima Srbije.²⁰³⁶⁰ Koljević se izvinio vojnim posmatračima UN-a zbog načina na koji se s njima postupalo, ali je naglasio da su zbog vazдушnih udara NATO-a bosanski Srbi morali reagovati i preduzeti ekstremne mjere.²⁰³⁶¹ Obavijestio ih je da ih upravo predaju srpskim vlastima SRJ.²⁰³⁶² Koljević ih je zamolio da daju izjavu i Rechner je to učinio.²⁰³⁶³ I Indić se obratio vojnim posmatračima UN-a i rekao da mu je drago što se ta situacija dobro završila.²⁰³⁶⁴ Indić je potpisao dokument za njihovo puštanje i vojni posmatrači UN-a su predati vlastima Srbije.²⁰³⁶⁵ Vojni posmatrači UN-a su pod pratnjom pripadnika specijalnih snaga iz Srbije, koji su nosili crvene beretke, odvezeni u Novi Sad.²⁰³⁶⁶ Sljedećeg dana su ih odveli u Beograd, a zatim su avionom odletjeli za Zagreb, gdje su se sastali s Akashijem.²⁰³⁶⁷

d. Pregovori i puštanje na slobodu

5932. Komunikacija između UN-a i bosanskih Srba radi pregovora oko puštanja osoblja UN-a na slobodu započela je ubrzo nakon što je zatočena prva grupa.²⁰³⁶⁸ Charles Kirudja, izaslanik specijalnog predstavnika generalnog sekretara UN-a u SRJ, učestvovao je u tim pregovorima.²⁰³⁶⁹

²⁰³⁵⁷ Patrick Rechner, T. 11113 (2. februar 2011.).

²⁰³⁵⁸ Patrick Rechner, T. 11114 (2. februar 2011.).

²⁰³⁵⁹ Patrick Rechner, T. 11114 (2. februar 2011.).

²⁰³⁶⁰ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 10. V. takođe P2156 (Naredenje Radovana Karadžića Glavnom štabu VRS-a, 13. juni 1995.)

²⁰³⁶¹ Marcus Helgers, T. 10758 (26. januar 2011.); P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 4; Patrick Rechner, T. 11117 (2. februar 2011.).

²⁰³⁶² Marcus Helgers, T. 10758 (26. januar 2011.); P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 4.

²⁰³⁶³ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 10.

²⁰³⁶⁴ P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 4.

²⁰³⁶⁵ P2117 (Izjava svjedoka Marcusa Helgersa od 3. avgusta 1995.), str. 4.

²⁰³⁶⁶ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 10.

²⁰³⁶⁷ P56 (Izjava svjedoka Josepha Gelissena od 18. januara 1996.), *e-court* str. 10; P5211 (UNPROFOR, Dnevni izvještaj, 20. juni 1995.); D1131 (UNPROFOR, Sedmični izvještaj o situaciji, 18. juni 1995.), str. 2 (gdje se konkretno navodi da "[b]osanski Srbi puštanje tih talaca na slobodu vezuju za puštanje četvorice vojnika, bosanskih Srba, koje UNPROFOR drži od napada [VRS-a] na Vrbanja most u Sarajevu 27. maja 1995. Ta četvorica vojnika su danas u Sarajevu predana vojnim vlastima bosanskih Srba u kasarni u Lukavici.")

²⁰³⁶⁸ P2268 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s telefonskim razgovorima s Ratkom Mladićem, 26. maj 1995.); D1055 (Izveštaj UNPROFOR-a Kofiju Annanu, 27. maj 1995.); P5023 (Izveštaj UNPROFOR-a, 29. maj 1995.), str. 5.

²⁰³⁶⁹ P3804 (Izjava svjedoka Charlesa Kirudje od 17. novembra 2010.), par. 149.

U ime SRJ-a, specijalni pregovarač Slobodana Miloševića bio je Jovica Stanišić.²⁰³⁷⁰ Janvier je naglasio da je puštanje osoblja UN-a na slobodu njegov apsolutni prioritet.²⁰³⁷¹ Strateški cilj UNPROFOR-a bio je da se pregovorima obezbijedi puštanje zatočenih pripadnika UNPROFOR-a na slobodu i ponovo uspostavi misija UNPROFOR-a u BiH.²⁰³⁷²

5933. Do 3. juna 1995., VRS je 120 pripadnika UNPROFOR-a pustio na slobodu i predao ih vlastima Srbije.²⁰³⁷³ Akashi je zahvalio optuženom zbog toga što je te članove osoblja UN-a pustio na slobodu, ali je primijetio da je približno 264 njih još uvijek zatočeno i zahtijevao je da budu bezuslovno pušteni na slobodu.²⁰³⁷⁴

5934. Dana 9. juna 1995., zbog "pojačano[g] granatiranj[a] srpskih položaja, konkretno na Treskavici, Majevidi, Kalinoviku i Livanjskom polju", bosanski Srbi su odbili da puste na slobodu preostale članove osoblja UN-a.²⁰³⁷⁵ Kako se Jovica Stanišić narednog dana planirao sastati s Mladićem, zatražio je od Kirudje da mu dostavi podatke o lokacijama na kojima su se nalazili preostali članovi osoblja UN-a, uključujući njihov tačan broj, uslove u kojima ih drže, te podatke o tome da li su ih okružile ili blokirale snage bosanskih Srba.²⁰³⁷⁶ Kirudja je naglasio da njihovo puštanje na slobodu mora biti "bezuvjetno", to jest da moraju biti pušteni sa svom svojom opremom.²⁰³⁷⁷

5935. Dana 10. juna 1995., Kirudja se ponovo sastao s Jovicom Stanišićem kako bi mu dostavio najnovije podatke o broju preostalih članova osoblja UN-a i lokacijama na kojima su se nalazili.²⁰³⁷⁸ Stanišić je, na osnovu podataka koje je dobio od UN-a, bio siguran da Mladić skriva neke informacije od njega i da će morati da koriguje svoj pristup na pregovorima, posebno kad su u pitanju članovi osoblja UN-a držani u Sarajevu i oko njega.²⁰³⁷⁹ Stanišić je rekao Kirudji da je u

²⁰³⁷⁰ P3804 (Izjava svjedoka Charlesa Kirudje od 17. novembra 2010.), par. 149–150; P3872 (Izveštaj UNPROFOR-a, 10. juni 1995.), str. 1.

²⁰³⁷¹ P2284 (Izveštaj generalnog sekretara UN-a pod naslovom "The Fall of Srebrenica", 15. novembar 1999.), par. 194.

²⁰³⁷² P5023 (Izveštaj UNPROFOR-a, 29. maj 1995.), str. 3.

²⁰³⁷³ P5022 (Pismo Yasushija Akashija Radovanu Karadžiću, 3. juni 1995.); P3873 (Službena zabilješka SJB-a Pale, 2. juni 1995.); P3874 (Službena zabilješka SJB-a Pale, 2. juni 1995.); P3875 (Službena zabilješka SJB-a Pale, 2. juni 1995.); P3876 (Izveštaj MUP-a RS-a u vezi s predajom zarobljenih pripadnika UNPROFOR-a i vojnih posmatrača, 2. juni 1995.); P3877 (Spisak pripadnika UNPROFOR-a koje je oslobodio VRS, 2. juni 1995.); P888 (UNPROFOR, Sedmični izvještaj o situaciji (Sarajevo), 3. juni 1995.), str. 2. V. takođe P3804 (Izjava svjedoka Charlesa Kirudje od 17. novembra 2010.), par. 159–160; P889 (Naređenje Radovana Karadžića VRS-u i MUP-u RS-a, 2. juni 1995.); P2152 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 2. juni 1995.).

²⁰³⁷⁴ P5022 (Pismo Yasushija Akashija Radovanu Karadžiću, 3. juni 1995.).

²⁰³⁷⁵ P3871 (Izveštaj UNPROFOR-a, 9. juni 1995.), str. 1. V. takođe P3804 (Izjava svjedoka Charlesa Kirudje od 17. novembra 2010.), par. 151–152.

²⁰³⁷⁶ P3871 (Izveštaj UNPROFOR-a, 9. juni 1995.), str. 2–3.

²⁰³⁷⁷ P3871 (Izveštaj UNPROFOR-a, 9. juni 1995.), str. 2–3.

²⁰³⁷⁸ P3872 (Izveštaj UNPROFOR-a, 10. juni 1995.), str. 1.

²⁰³⁷⁹ P3872 (Izveštaj UNPROFOR-a, 10. juni 1995.), str. 1–2.

jutarnjim satima razgovarao s optuženim i da je optuženi bio veoma zabrinut da bi moglo biti daljnjih vazdušnih napada NATO-a u znak odmazde zbog zatočenja osoblja UN-a, dok Mladić, po svemu sudeći, namjerava da i dalje drži osoblje UN-a u Sarajevu "strahujući da bi njihovo puštanje dovelo do ponovnih vazdušnih udara NATO-a i/ili ponovnog napada vladinih snaga".²⁰³⁸⁰ Stanišić se pitao da li bi bilo bolje da se izvrši pritisak na optuženog i Mladića da osoblje UN-a puste tako što bi ih predali direktno UNPROFOR-u u Sarajevu ili tako što bi bili predati njemu kako bi bili prebačeni u Beograd, kao što je učinjeno s dvjema prethodnim grupama koje su puštene na slobodu.²⁰³⁸¹ Kirudja je izjavio da bi bilo najbolje da oni budu pušteni tako što će biti predati UNPROFOR-u u Sarajevu i da se taj prijedlog uputi Mladiću.²⁰³⁸² Stanišić je smatrao da bi ih Mladić radije pustio u SRJ kako bi se javno vidjelo da ih on "predaje" Stanišiću.²⁰³⁸³ Stanišić je tražio da se uvede moratorijum na svaki oblik primjene sile izvana od strane UN-a i NATO-a za vrijeme i neposredno nakon procesa puštanja pripadnika UN-a i Kirudja je rekao da će taj zahtjev prosljediti UN-u i Akashiju.²⁰³⁸⁴ Smith je na to odgovorio da se on s bosanskim Srbima neće upuštati ni u kakve sporazume niti će s njima pregovarati, te da je njegov zahtjev da se taoci puste odmah i bezuslovno.²⁰³⁸⁵

5936. Do 13. juna 1995., pušteno je još pripadnika UNPROFOR-a.²⁰³⁸⁶ Dana 16. juna 1995., Savjet bezbjednosti je usvojio Rezoluciju 998 kojom je zahtijevao da se svi preostali članovi osoblja UN-a odmah i bezuslovno puste na slobodu.²⁰³⁸⁷ Do 18. juna 1995., na slobodu su pušteni svi preostali pripadnici UNPROFOR-a i preostalih 15 vojnih posmatrača UN-a.²⁰³⁸⁸ VRS je pripadnike UNPROFOR-a i UNMO-a pustio na slobodu i predao Jovici Stanišiću u Beogradu, odakle su oni avionom prevezeni natrag u Štab UNPROFOR-a u Zagrebu.²⁰³⁸⁹

e. Zaključak

²⁰³⁸⁰ P3872 (Izveštaj UNPROFOR-a, 10. juni 1995.), str. 2.

²⁰³⁸¹ P3872 (Izveštaj UNPROFOR-a, 10. juni 1995.), str. 2.

²⁰³⁸² P3872 (Izveštaj UNPROFOR-a, 10. juni 1995.), str. 3.

²⁰³⁸³ P3872 (Izveštaj UNPROFOR-a, 10. juni 1995.), str. 3.

²⁰³⁸⁴ P3872 (Izveštaj UNPROFOR-a, 10. juni 1995.), str. 3.

²⁰³⁸⁵ P3804 (Izjava svjedoka Charlesa Kirudje od 17. novembra 2010.), par. 157.

²⁰³⁸⁶ P2156 (Naređenje Radovana Karadžića Glavnom štabu VRS-a, 13. juni 1995.); P2159 (Izveštaj UNPROFOR-a, 14. juni 1995.); P2160 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s oslobođenim taocima, 14. juni 1995.); P2161 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s oslobođenim taocima, 14. juni 1995.).

²⁰³⁸⁷ P5014 (Rezolucija 998 Savjeta bezbjednosti UN-a, 16. juni 1995.), str. 2.

²⁰³⁸⁸ P2156 (Naređenje Radovana Karadžića Glavnom štabu VRS-a, 13. juni 1995.); P2183 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 17. juni 1995.). V. takođe P2175 (Video-snimak osoblja UN-a, s transkriptom).

²⁰³⁸⁹ P2156 (Naređenje Radovana Karadžića Glavnom štabu VRS-a, 13. juni 1995.); P2159 (Izveštaj UNPROFOR-a, 14. juni 1995.); P2160 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s oslobođenim taocima, 14. juni 1995.); P2161 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s oslobođenim taocima, 14. juni 1995.).

5937. Vijeće konstatuje da su snage bosanskih Srba 25. i 26. maja 1995., poslije vazdušnih udara NATO-a po vojnim ciljevima bosanskih Srba, zatočile više od 200 pripadnika UNPROFOR-a i UNMO-a u BiH i odvele ih na razne lokacije širom BiH.²⁰³⁹⁰ Neke od pripadnika UN-a su odveli s lokacija na kojima su se nalazili i odvezli ih na lokacije od vojnog značaja za VRS, kao što su radarska stanica na Jahorini, kasarna u Banjaluci, kasarna na Palama, kasarna u Lukavici, kasarna u Bijeljini, kasarna u Višegradu, Jahorinski Potok i kasarna na Koranu. Ostale su jednostavno zatočili na lokacijama na kojima su se nalazili, uključujući posmatračke položaje i punktove za prikupljanje naoružanja. Pripadnici VRS-a prijetili su pripadnicima UN-a da će biti ubijeni ako NATO izvede još vazdušnih udara i te prijetnje su prenesene UN-u.

2. Pravni zaključci u vezi s krivičnim djelima

a. Zahtjevi iz uvodnog dijela člana 3

5938. Što se tiče dijela predmeta koji se odnosi na taoce, optuženi se u jednoj tački Optužnice tereti za kršenje zakona i običaja ratovanja po članu 3 Statuta, konkretno za uzimanje talaca. Vijeće podsjeća da se, prije nego što donese zaključke po tačkama Optužnice na osnovu člana 3 Statuta, prvo mora uvjeriti da je ispunjen jedan broj opštih uslova.

5939. Vijeće je zaključilo da je u BiH postojao oružani sukob tokom cijelog perioda koji je relevantan za krivična djela kojima se tereti u Optužnici. Vijeće, nadalje, smatra da je uzimanje talaca, kako je analizirano gore u tekstu, bilo u tijesnoj vezi s tim oružanim sukobom. U vezi s četiri takozvana "uslova iz predmeta *Tadić*",²⁰³⁹¹ Vijeće upućuje na odjeljak Presude koji se odnosi na mjerodavno pravo, u kojem je razrađena pravna osnova za svako od krivičnih djela za koja se u Optužnici tereti po članu 3 Statuta.²⁰³⁹² Što se tiče uzimanja talaca, zabrana potiče iz zajedničkog člana 3, koji se smatra dijelom međunarodnog običajnog prava.²⁰³⁹³ Nadalje, Žalbeno vijeće je potvrdilo da kršenja odredaba zajedničkog člana 3 povlače individualnu krivičnu odgovornost.²⁰³⁹⁴

²⁰³⁹⁰ Premda se u paragrafu 86 Optužnice navodi da je bilo zatočeno više od 200 pripadnika UNPROFOR-a i vojnih posmatrača UN-a, dokazi ukazuju na to da je ukupan broj zatočenih pripadnika UNPROFOR-a iznosio više od 300. V. P2173 (Izveštaj UNPROFOR-a, 28. maj 1995.); P2270 (Izveštaj UNPROFOR-a, 29. maj 1995.); P5024 (Dodatak A Izveštaju UNPROFOR-a u vezi s taocima iz UN-a, 2. juni 1995.); P5022 (Pismo Yasushija Akashija Radovanu Karadžiću, 3. juni 1995.).

²⁰³⁹¹ V. par. 443.

²⁰³⁹² V. odjeljak III.A.1: Član 3 Statuta Međunarodnog suda.

²⁰³⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 143.

²⁰³⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 167, 170, 173–174 (gdje je u par. 173 zauzet sljedeći stav: "Univerzalno je prihvaćeno da su djela navedena u zajedničkom članu 3 nedjela nad kojima se zgraža savjest civiliziranih ljudi i da su ona stoga, kako kaže član 15(2) MPGPP-a, 'zločinačka prema opštim principima prava koja priznaju civilizirani narodi'").

5940. Vijeće se, stoga, uvjerilo da su četiri uslova iz predmeta *Tadić* ispunjena, te da su, shodno tome, ispunjeni i zahtjevi iz uvodnog dijela člana 3 Statuta, u vezi s krivičnim djelom uzimanja talaca.

b. Krivično djelo uzimanja talaca: tačka 11 Optužnice

i. Actus reus *uzimanja talaca*

5941. Vijeće upućuje na zaključke koje je iznijelo gore u tekstu da su snage bosanskih Srba 25. i 26. maja 1995., poslije vazdušnih udara NATO-a po vojnim ciljevima bosanskih Srba, zatočile više od 200 pripadnika UNPROFOR-a i UNMO-a u BiH i odvele ih na razne lokacije širom BiH. Neke od članova osoblja UN-a odveli su na lokacije od vojnog značaja za VRS, kao što su kasarna u Banjaluci, radarska stanica na Jahorini, kasarna na Palama, kasarna u Lukavici, kasarna u Bijeljini, kasarna u Višegradu, Jahorinski Potok i kasarna na Koranu. Ostale su jednostavno zatočili na lokacijama na kojima su se tada nalazili, uključujući posmatračke položaje i punktove za prikupljanje naoružanja.

5942. Optuženi je tokom cijelog postupka tvrdio da je status koji je osoblje UN-a imalo u vrijeme navodnog uzimanja za taoce od presudnog značaja za donošenje zaključka o postojanju krivičnog djela. On je ustvrdio da se, zbog vazdušnih udara NATO-a, status osoblja UN-a promijenio u status osoba koje aktivno učestvuju u neprijateljstvima i koje, stoga, nemaju pravo na zaštitu iz zajedničkog člana 3.²⁰³⁹⁵

5943. Vijeće smatra da je argument optuženog s tim u vezi neuvjerljiv. Na početku, Vijeće podsjeća da UN i njegove mirovne snage nisu bili strana u sukobu. UNPROFOR je osnovan i angažovan shodno Rezoluciji 743 Savjeta bezbjednosti kao "prelazni aranžman u svrhu stvaranja uslova za mir i bezbjednost koji su potrebni za vođenje pregovora za sveobuhvatno rješavanje jugoslovenske krize".²⁰³⁹⁶ Premda su zadaci u operacijama UNPROFOR-a tokom sukoba bili prošireni i intenzivirani kako bi se očuvala bezbjednost njegovih pripadnika i omogućilo provođenje njegovog mandata, on je i dalje ostao snaga za održavanje mira.²⁰³⁹⁷ Shodno tome, u

²⁰³⁹⁵ V. *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR73.9, Žalba na odbijanje izricanja oslobađajuće presude za uzimanje talaca, 25. juli 2012., par. 42–52; Pretres, T. 28619–28626 (11. juni 2012.). V. pravac ispitivanja od strane optuženog tokom svjedočenja Michaela Rosea, T. 7391–7397 (6. oktobar 2010.), T. 7568–7569 (8. oktobar 2010.); Rupert Smith, T. 11488–11498 (10. februar 2011.); John Zametica, T. 42473–42475 (29. oktobar 2013.); David Harland, T. 2293–2294 (11. maj 2010.);

²⁰³⁹⁶ Rezolucija 743 Savjeta bezbjednosti UN-a (1992), S/RES/743, 21. februar 1992.

²⁰³⁹⁷ V. P981 (Rezolucija 758 Savjeta bezbjednosti UN-a, 8. juni 1992.); P985 (Rezolucija 836 Savjeta bezbjednosti UN-a, 4. juni 1993.) (kojom se UNPROFOR ovlašćuje da u provođenju svog mandata, djelujući u samoodbrani, preduzima neophodne mjere, uključujući primjenu sile, kao odgovor na bombardovanje zaštićenih zona od strane bilo koje od strana u sukobu ili na oružane upade u te zaštićene zone ili u slučaju svake namjerne opstrukcije slobode kretanja UNPROFOR-a ili zaštićenih humanitarnih konvoja u tim zaštićenim zonama ili

vrijeme kada su 25. i 26. maja 1995. članovi osoblja UN-a bili zatočeni, oni su bili osobe koje ne učestvuju aktivno u neprijateljstvima i, kao takvi, bili su pod zaštitom zajedničkog člana 3. Vazdušni udari NATO-a od 25. i 26. maja 1995. nisu promijenili status svih članova osoblja UN-a u BiH i oni nisu postali osobe koje aktivno učestvuju u neprijateljstvima. Međutim, čak i da članovi osoblja UN-a jesu bili borci prije nego što su zatočeni, kao što tvrdi optuženi, oni su u svakom slučaju stavljeni van borbenog stroja time što su zatočeni, tako da su opet imali pravo na minimalnu zaštitu koju im garantuje zajednički član 3.²⁰³⁹⁸ Kao što je potvrdilo Žalbeno vijeće u ovom predmetu, zajednički član 3 primjenjuje se na zatočene članove osoblja UN-a bez obzira na status koji su imali prije nego što su zatočeni.²⁰³⁹⁹ Shodno tome, Vijeće konstatuje da su svi članovi osoblja UN-a koje su zatočile snage bosanskih Srba imali pravo na zaštitu koju pruža zajednički član 3, uključujući zabranu uzimanja talaca.

5944. Dok su pripadnici UNPROFOR-a i UNMO-a bili zatočeni, snage bosanskih Srba prijetile su da će ih ubiti, povrijediti ili dalje držati u zatočenju ukoliko NATO ne obustavi vazdušne udare. Snage bosanskih Srba su te prijetnje uputile zatočenim članovima osoblja UN-a, kao i štabovima UNMO-a i UNPROFOR-a.²⁰⁴⁰⁰

5945. Vijeće, stoga, zaključuje da su u periodu od 25. maja do 18. juna 1995., snage bosanskih Srba zatočile pripadnike UNPROFOR-a i UNMO-a i da su im upućivale prijetnje kako bi dobile ustupak, konkretno, kako bi NATO obustavio vazdušne udare po vojnim ciljevima bosanskih Srba u BiH.

ii. *Mens rea uzimanja talaca*

5946. Vijeće konstatuje da je zatočenje pripadnika UNPROFOR-a i UNMO-a od strane snaga bosanskih Srba izvršeno namjerno kako bi se NATO primorao da se uzdrži od izvođenja daljnjih vazdušnih udara po vojnim ciljevima bosanskih Srba. Prilikom donošenja ovog zaključka, Vijeće je uzelo u obzir naređenja i izvještaje VRS-a, prijetnje koje su bile upućene članovima osoblja UN-a i

njihovoj okolini); Rezolucija 914 Savjeta bezbjednosti UN-a (1994), S/RES/914, 27. april 1994.; Rezolucija 982 Savjeta bezbjednosti UN-a (1995), S/RES/982, 31. mart 1995. (kojom je mandat UNPROFOR-a produžen do 30. novembra 1995. i kojom se odaje počast svim pripadnicima UNPROFOR-a, a posebno onima koji su dali svoj život za mir); Rezolucija 947 Savjeta bezbjednosti UN-a (1994), S/RES/947, 30. septembar 1994. (u kojoj se ističe da UNPROFOR igra ključnu ulogu u sprečavanju i obuzdavanju neprijateljstava, a time i u stvaranju uslova za postizanje sveukupnog političkog sporazuma); P5014 (Rezolucija 998 Savjeta bezbjednosti UN-a, 16. juni 1995.) (kojom je odobreno povećanje broja pripadnika UNPROFOR-a u cilju provođenja njegovog mandata).

²⁰³⁹⁸ V. Odluka po žalbi u vezi s tačkom 11 Optužnice, par. 21 (gdje je zauzet stav da se "zabrana uzimanja talaca na osnovu zajedničkog člana 3 primjenjuje na sva pritvorena lica, bez obzira na to da li su oni pritvoreni upravo zato da bi se koristili kao taoci i bez obzira na njihov prethodni status boraca", te da Vijeće nije pogriješilo kada je donijelo taj zaključak).

²⁰³⁹⁹ V. Odluka po žalbi u vezi s tačkom 11 Optužnice, par. 21–22.

²⁰⁴⁰⁰ V. par. 5871–5872, 5874–5876, 5880, 5890, 5894–5895, 5899, 5902, 5914–5915, 5917.

proslijeđene štabovima UNMO-a i UNPROFOR-a, te izjave koje su dali optuženi, Mladić, Zametica i Krajišnik.²⁰⁴⁰¹

5947. Pored toga, Vijeće zaključuje da su pripadnici snaga bosanskih Srba znali ili su trebali da znaju da, u vrijeme kada je izvršeno krivično djelo uzimanja talaca, zatočeni članovi osoblja UN-a nisu aktivno učestvovali u neprijateljstvima.

iii. *Posebna odbrana: represalije*

5948. Optuženi tvrdi da je, čak i ako Vijeće zaključi da su ostvarena obilježja uzimanja talaca, ponašanje bosanskih Srba bilo opravdano shodno odbrani represalijama.²⁰⁴⁰² Tužilaštvo tvrdi da zatočene osobe nikada ne smiju biti podvrgnute represalijama i da se, stoga, protivpravno djelo upućivanja prijetnji zatočenicima u svrhu dobijanja nekog ustupka ne može opravdati kao represalija.²⁰⁴⁰³

5949. U pravu o oružanim sukobima, represalija neke zaraćene strane jeste djelo koje bi inače bilo protivpravno, ali koje se u izuzetnim okolnostima i kada su ispunjeni strogi uslovi smatra pravno prihvatljivim ako je preduzeto kao mjera prinude u odgovor na protivpravna djela suprotstavljene strane.²⁰⁴⁰⁴ Međutim, zabrana represalija nad zaštićenim osobama je apsolutna i stoga se ne može koristiti kao odbrana za krivično djelo uzimanja zaštićenih osoba za taoce.²⁰⁴⁰⁵

5950. Shodno tome, Vijeće zaključuje da se uzimanje osoblja UN-a za taoce ne može opravdati kao pravno prihvatljiva represalija i argument optuženog s tim u vezi se odbacuje.

²⁰⁴⁰¹ V. par. 5857, 5859–5861, 5871–5872, 5874–5876, 5880, 5890, 5894–5895, 5899, 5902, 5914–5915, 5917, 5958–5961.

²⁰⁴⁰² Završni podnesak odbrane, par. 2743. V. takođe Najava posebne odbrane u vezi s tačkom 11 Optužnice: Represalije, 14. decembar 2012., gdje optuženi tvrdi sljedeće: (i) "s obzirom na to da nije bilo u samoodbrani, bombardovanje skladišta municije na Palama 25. i 26. maja 1995. godine od strane NATO/UN-a predstavlja kršenje prava oružanih sukoba; (ii) on je uputio zvanično upozorenje da će pripadnici UN-a biti zarobljeni ako budu izvedeni vazdušni napadi; (iii) odluka da se zatoče pripadnici UN-a donesena je na najvišem nivou [RS]; (iv) zatočenje pripadnika UN-a bilo je srazmjerna reakcija na vazdušne udare; i (v) nije bilo nikakvih negativnih posljedica po civilno stanovništvo". Najava posebne odbrane u vezi s tačkom 11 Optužnice: Represalije, 14. decembar 2012., par. 7.

²⁰⁴⁰³ Završni podnesak tužilaštva, par. 1109. V. takođe Podnesak tužilaštva u vezi s Najavom posebne odbrane u vezi s tačkom 11 Optužnice: Represalije, 5. mart 2013.

²⁰⁴⁰⁴ Studija MKCK-a o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu, pravilo 145; Prvostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 465–467.

²⁰⁴⁰⁵ Studija MKCK-a o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu, pravilo 146. Ženevske konvencije zabranjuju primjenu mjera represalija protiv "osoba koje su pod vlašću neke strane u sukobu, uključujući ranjenike, bolesnike i brodolomnike, sanitetsko i vjersko osoblje, zarobljene borce, civile na okupiranoj teritoriji i druge kategorije civila koji se nalaze pod vlašću suprotstavljene strane u tom sukobu". Studija MKCK-a o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu, pravilo 146, gdje se poziva na Prvu Ženevsku konvenciju, čl. 46; Drugu Ženevsku konvenciju, čl. 47; Treću Ženevsku konvenciju, čl. 13; i Četvrtu Ženevsku konvenciju, čl. 33.

iv. *Zaključak*

5951. Vijeće, stoga, zaključuje da zatočenje osoblja UN-a od strane snaga bosanskih Srba s ciljem da se NATO prisili da obustavi svoje vazdušne udare po vojnim ciljevima bosanskih Srba predstavlja krivično djelo uzimanja talaca, kao kršenje zakona i običaja ratovanja.

3. UZP vezan za taoce i odgovornost optuženog

a. Argumentacija strana u postupku

5952. Tužilaštvo tereti optuženog da je tokom maja i juna 1995. učestvovao u UZP-u čiji je cilj bio da se osoblje UN-a uzme za taoce kako bi se NATO prisilio da se uzdrži od izvođenja vazdušnih udara po vojnim ciljevima bosanskih Srba.²⁰⁴⁰⁶ Ono navodi da je taj cilj obuhvatao činjenje zločina uzimanja talaca.²⁰⁴⁰⁷

5953. Tužilaštvo nadalje navodi da je optuženi s drugim učesnicima tog udruženog zločinačkog poduhvata, uključujući Mladića, dijelio zajedničku namjeru da se taj zločin izvrši.²⁰⁴⁰⁸ Tužilaštvo je ostale učesnike tog UZP-a identifikovalo kao članove političkih i državnih organa bosanskih Srba, kao i komandante, pomoćnike komandanata, više oficire i načelnike VRS-a i MUP-a.²⁰⁴⁰⁹ Tužilaštvo navodi da je svaki od učesnika tog UZP-a ostvarivao njegov cilj tako što je zločine činio lično i/ili pomoću pripadnika VRS-a i MUP-a i koristeći se njima da izvrši zločine počinjene u realizaciji tog cilja.²⁰⁴¹⁰ Alternativno, tužilaštvo navodi da neke ili sve te osobe nisu bile učesnici pomenutog UZP-a, ali su ih učesnici UZP-a koristili da izvrše zločine počinjene u realizaciji njegovog cilja.²⁰⁴¹¹

5954. Tužilaštvo navodi da je optuženi u značajnoj mjeri doprinio ostvarenju cilja uzimanja talaca i da je bio ključni učesnik u svakoj fazi provođenja zajedničkog cilja.²⁰⁴¹²

5955. Tužilaštvo tvrdi da su snage bosanskih Srba, poslije vazdušnih udara NATO-a od 25. i 26. maja 1995. po vojnim ciljevima bosanskih Srba, uzele više od 200 članova osoblja UN-a za taoce i obavijestile UN da će taoce biti ubijeni ili povrijeđeni ako se vazdušni udari NATO-a nastave.²⁰⁴¹³ Tužilaštvo tvrdi da su ta djela bila dio UZP-a da se NATO prisili da se uzdrži od izvođenja daljnjih

²⁰⁴⁰⁶ Optužnica, par. 25.

²⁰⁴⁰⁷ Optužnica, par. 25.

²⁰⁴⁰⁸ Optužnica, par. 26.

²⁰⁴⁰⁹ Optužnica, par. 27.

²⁰⁴¹⁰ Optužnica, par. 28.

²⁰⁴¹¹ Optužnica, par. 27.

²⁰⁴¹² Optužnica, par. 29, gdje se upućuje na par. 14(a), (b), (d), (e) i (h) Optužnice. V. takođe Završni podnesak tužilaštva, par. 1108.

vazdušnih udara i da je optuženi, zajedno s drugima, namjeravao da članovi osoblja UN-a budu uzeti za taoce, te da je optuženi naredio podređenima u VRS-u i MUP-u da ih zarobe i koriste kao živi štit.²⁰⁴¹⁴

5956. U vezi sa svojom odgovornošću po tački 11, optuženi tvrdi da tužilaštvo nije uspjelo dokazati njegovu *mens rea* za osnovno obilježje tog krivičnog djela.²⁰⁴¹⁵ Optuženi iznosi argument da se on poslije vazdušnih udara NATO-a jeste složio s tim da osoblje UN-a bude zatočeno, ali da nikad nije pristao na to niti uzeo u razmatranje da se tom osoblju prijeti.²⁰⁴¹⁶ On takođe tvrdi da nema nikakvih dokaza da je plan da se zatoči osoblje UN-a obuhvatao i upućivanje prijetnji tom osoblju.²⁰⁴¹⁷ On nadalje tvrdi da prijetnje koje su upućene zatočenom osoblju UN-a "nisu bile dio naređenja koja su dolazila odozgo u komandnom lancu" i da, premda jesu postojala naređenja VRS-a da se osoblje UN-a postavi na područja na kojima bi moglo doći do vazdušnih udara, on je takođe naredio da se prema osoblju UN-a "obezbed[i] korektan i vojnički odnos".²⁰⁴¹⁸ Optuženi tvrdi da krivično djelo uzimanja talaca zahtijeva jedno osnovno obilježje, a to je da počinitelj prijeti da će ubiti, povrijediti ili nastaviti da drži takvu osobu ili osobe u zatočenju, te da se on, s obzirom na to da nikad nije pristao na to obilježje, ne može proglasiti krivim za to krivično djelo shodno osnovnoj kategoriji UZP-a.²⁰⁴¹⁹

b. Zaključci o zajedničkom cilju i pluralitetu osoba

5957. Vijeće je konstatovalo da su snage bosanskih Srba, nakon vazdušnih udara NATO-a od 25. i 26. maja 1995., zatočile osoblje UN-a na raznim lokacijama širom BiH.²⁰⁴²⁰ Optuženi je upozorio UNPROFOR da će "UN biti tretiran kao neprijatelj" ukoliko NATO izvede vazdušne udare, a UNPROFOR je sa svoje strane izrazio zabrinutost zbog toga što bi osoblje UN-a moglo postati predmet napada VRS-a.²⁰⁴²¹ Odmah poslije vazdušnih udara, optuženi je naredio Milovanoviću da "aktivira" odluku donesenu prethodne godine da "hapsi sve strano što se nalazi na teritoriji RS i da

²⁰⁴¹³ Završni podnesak tužilaštva, par. 1102.

²⁰⁴¹⁴ Završni podnesak tužilaštva, par. 1102, 1108.

²⁰⁴¹⁵ Završni podnesak odbrane, par. 3352. U vezi s trećom kategorijom UZP-a, optuženi tvrdi da nema dokaza da je on trebao predvidjeti da će zatočenom osoblju UN-a biti upućene takve prijetnje. On iznosi argument da, zbog toga što te prijetnje nisu bile predvidive, on ne može biti proglašen krivim za uzimanje talaca shodno trećoj kategoriji UZP-a. Završni podnesak odbrane, par. 3366–3368. Vijeće napominje da za dio predmeta koji se odnosi na taoce, tužilaštvo ne tereti optuženog krivičnom odgovornošću shodno trećoj kategoriji UZP-a, te, shodno tome, neće razmatrati argument optuženog u odnosu na taj vid odgovornosti.

²⁰⁴¹⁶ Pretresni podnesak odbrane, par. 3354, 3359–3360.

²⁰⁴¹⁷ Pretresni podnesak odbrane, par. 3355.

²⁰⁴¹⁸ Završni podnesak odbrane, par. 3358.

²⁰⁴¹⁹ Završni podnesak odbrane, par. 3360.

²⁰⁴²⁰ V. par. 5937.

²⁰⁴²¹ V. par. 5964.

vojna lica tretira [...] kao ratne zarobljenike i drž[i] ih kao taoce do kraja rata".²⁰⁴²² U periodu od nekoliko dana neposredno nakon vazdušnih udara NATO-a, pripadnici snaga bosanskih Srba, uključujući Mladića, Milovanovića, Dragomira Miloševića i Živanovića, izveli su brzu i efikasnu operaciju koja je rezultirala zatočenjem više od 200 članova osoblja UN-a širom BiH.²⁰⁴²³ Neke od članova osoblja UN-a odveli su na lokacije koje su bile od vojnog značaja za VRS, dok su druge zatočili na njihovim posmatračkim položajima ili punktovima za prikupljanje naoružanja.²⁰⁴²⁴

5958. Kada je postalo jasno da će vazdušni udari NATO-a biti obustavljeni, pregovori za puštanje talaca na slobodu uspješno su okončani.²⁰⁴²⁵ Dana 2. juna 1995., optuženi je Glavnom štabu i MUP-u izdao naređenje da 120 zatočenih pripadnika UNPROFOR-a treba biti pušteno na slobodu.²⁰⁴²⁶ Istog tog dana Krajišnik je, u jednom privatnom telefonskom razgovoru, rekao da su bosanski Srbi veoma zadovoljni onim što su postigli i da su taoci bili njihov "adut", koji su bosanski Srbi upotrijebili da bi odagnali opasnost od bombardovanja svojih položaja od strane NATO-a.²⁰⁴²⁷ Sljedećeg dana, Krajišnik je izjavio da su oni "jedne pustili, a druge hvatali", ali da će bosanski Srbi zadržati neke taoce zato što je to "odličan metod" i zato što će tako uvijek imati "adut koji [im] je u rukavu".²⁰⁴²⁸

5959. Dana 4. juna 1995., Janvier se sastao s Mladićem kako bi razgovarali o preostalim zatočenim članovima osoblja UN-a.²⁰⁴²⁹ Janvier je izjavio da je situacija neprihvatljiva i zahtijevao je da bosanski Srbi puste na slobodu sve zatočene članove osoblja UN-a sa svom njihovom opremom i materijalno-tehničkim sredstvima.²⁰⁴³⁰ Mladić je izjavio da su bosanski Srbi zatočili osoblje UN-a s namjerom da osiguraju da se vazdušni udari više nikad ne ponove, te da će osoblje

²⁰⁴²² V. par. 5857, 5965.

²⁰⁴²³ V. par. 5857, 5859–5863, 5913, 5916, 5937.

²⁰⁴²⁴ V. par. 5937.

²⁰⁴²⁵ V. par. 5932–5936.

²⁰⁴²⁶ P889 (Naređenje Radovana Karadžića VRS-u i MUP-u RS-a, 2. juni 1995.); P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 189; P3804 (Izjava svjedoka Charlesa Kirudje od 17. novembra 2010.), par. 160. V. takođe P3807 (Depeša MUP-a RS-a Radovanu Karadžiću, 2. juni 1995.).

²⁰⁴²⁷ P6520 (Presretnuti razgovor Petra Makare i Momčila Krajišnika, 2. juni 1995.); Momčilo Krajišnik, T. 43894–43898 (20. novembar 2013.).

²⁰⁴²⁸ P2271 (Presretnuti razgovor Momčila Vinkovića i Momčila Krajišnika, 3. juni 1995.); Momčilo Krajišnik, T. 43890–43894 (20. novembar 2013.). Krajišnik je u svom svjedočenju izjavio da se on nije slagao s Vinkovićem, kojeg je okvalifikovao kao radikala iz srpske dijaspore, ali da ga nije htio uvrijediti tokom tog telefonskog razgovora. Momčilo Krajišnik, T. 43890–43894 (20. novembar 2013.).

²⁰⁴²⁹ P2273 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Ratkom Mladićem, 4. juni 1995.); Rupert Smith, T. 11414–11416 (9. februar 2011.). Dana 1. juna 1995., Mladić je posjetio kasarnu na Koranu kako bi obišao zatočene vojne posmatrače UN-a i vidio gdje su smješteni. Janusz Kalbarczyk, T. 10859–10860, 10891–10892 (28. januar 2011.); P653 (Zamrznuti kadar Ratka Mladića s dvojicom muškaraca). V. takođe Jonathon Riley, T. 10777 (26. januar 2011.); P2148 (Izjava svjedoka Jonathona Rileya od 30. maja 1996.), str. 5.

²⁰⁴³⁰ P2273 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Ratkom Mladićem, 4. juni 1995.), str. 1; Rupert Smith, T. 11414–11416 (9. februar 2011.).

UN-a biti pušteno na slobodu ukoliko UN pruži takve garancije.²⁰⁴³¹ Mladić je predložio sporazum shodno kojem bi on, kao komandant VRS-a, i Janvier, kao komandant UNPROFOR-a, izjavili sljedeće:

- (1) VRS više neće ugrožavati život i bezbjednost pripadnika UNPROFOR-a primjenom sile;
- (2) UNPROFOR neće angažovati nijedan dio svojih snaga niti izvoditi vazdušne udare po ciljevima ili teritoriji bosanskih Srba; i
- (3) potpisivanje ovog sporazuma povlači za sobom puštanje svih ratnih zarobljenika na slobodu bez odlaganja.²⁰⁴³²

5960. Dana 15. juna 1995., Krajišnik je u jednom privatnom razgovoru izjavio da je situacija s taocima "najveća pogodba bila, i to vrlo unosna, ne mislim da smo to mogli skuplje prodati".²⁰⁴³³

5961. Vijeće je konstatovalo da je, pored toga što su bili zatočeni, zatočenom osoblju UN-a prijećeno da će ih ubiti i da će im se nauditi u svrhu dobijanja ustupka, konkretno, u svrhu obustavljanja vazdušnih udara od strane NATO-a, te da je to činio i optuženi.²⁰⁴³⁴ Mladić, Indić, Zametica, Ribić i pripadnici snaga bosanskih Srba upućivali su te prijetnje direktno zatočenom osoblju UN-a, Smithu i UNPROFOR-u.²⁰⁴³⁵ Te prijetnje su upućivane u svrhu obustavljanja vazdušnih udara od strane NATO-a.²⁰⁴³⁶ Pored toga, i Krajišnik i Zametica su poslije vazdušnih udara NATO-a dali javne izjave da će bosanski Srbi tretirati UN kao neprijatelja.²⁰⁴³⁷ Optuženi je

²⁰⁴³¹ P2273 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Ratkom Mladićem, 4. juni 1995.), str. 4; Rupert Smith, T. 11414–11416 (9. februar 2011.).

²⁰⁴³² P2273 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Ratkom Mladićem, 4. juni 1995.), str. 4; Rupert Smith, T. 11414–11416 (9. februar 2011.).

²⁰⁴³³ P6521 (Presretnuti razgovor Petra Makare i Momčila Krajišnika, 15. juni 1995.), str. 1; Momčilo Krajišnik, T. 43899–43900 (20. novembar 2013.). Koljević je rekao Rechneru da su zbog intenziteta vazdušnih udara, kakav bosanski Srbi nisu očekivali, oni smatrali da trebaju reagovati na način koji će šokirati UN. Patrick Rechner, T. 11113–11114 (2. februar 2011.).

²⁰⁴³⁴ V. par. 5944–5945.

²⁰⁴³⁵ V. par. 5944–5945, 5871–5872, 5874–5876, 5880, 5890, 5894–5895, 5899, 5902, 5914–5915, 5917. V. takođe P2268 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s telefonskim razgovorima s Ratkom Mladićem, 26. maj 1995.); P5013 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s vazdušnim udarima u Bosni, 26. maj 1995.); Rupert Smith, T. 11371–11373 (8. februar 2011.); P2269 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s telefonskim razgovorom s Ratkom Mladićem, 29. maj 1995.), str. 2; [REDIGOVANO]; P2434 (Protestno pismo UNPROFOR-a SRK-u, 3. juni 1995.). [REDIGOVANO]. Kada je s Rechnerom razgovarao o uzimanju talaca, Koljević je rekao da zna šta se desilo, ali je bio iznenađen kad je čuo da su vojnim posmatračima UN-a upućivane prijetnje. Patrick Rechner, T. 11113–11114 (2. februar 2011.). Milenko Indić je izjavio da nikad nije rekao Smithu da će pripadnici UNPROFOR-a biti ubijeni ili da će im se nauditi. D2774 (Izjava svjedoka Milenka Indića od 19. januara 2013.), par. 171. Vijeće napominje da dokazi pokazuju da su prijetnje da će osoblje UN-a biti ubijeno ili da će mu se nauditi upućivane u više navrata, da je te prijetnje Smithu prenosio, pored ostalih, i Indić, te da je osoblje UN-a bilo postavljeno na lokacije od strateškog vojnog značaja za VRS, čime je bilo izloženo velikom riziku od povrede ili smrti u slučaju da NATO izvede vazdušni udar.

²⁰⁴³⁶ V. par. 5871–5872, 5874–5876, 5880, 5890, 5894–5895, 5899, 5902, 5914–5915, 5917.

²⁰⁴³⁷ John Zametica, T. 42498–424501 (29. oktobar 2013.); P6474 (Članak agencije Reuters pod naslovom "Serb Official Vows Heavy Price for Raids", 26. maj 1995.); D1055 (Izveštaj UNPROFOR-a Kofiju Annanu, 27. maj 1995.), e-court str. 6. Krajišnik je u svom svjedočenju izjavio da zatočenje osoblja UN-a predstavljalo "očajnički pokušaj" VRS-a da spriječi daljnje vazdušne udare od strane NATO-a, ali da ono ni u kom slučaju nije izvršeno u cilju da se naudi dotičnom osoblju UN-a koje je bilo prikazano na televiziji. On je u svjedočenju, pored toga,

uputio javno upozorenje da se u svrhu oslobađanja talaca ne preduzima nikakva vojna intervencija, izjavivši da bi to dovelo do "katastrofe" i "pokolja".²⁰⁴³⁸ Zaprijetio je da će bosanski Srbi pojačati mjere odmazde ukoliko UN naredi daljnje vazdušne udare od strane NATO-a.²⁰⁴³⁹

5962. Vijeće se, stoga, uvjerilo van svake razumne sumnje da je u periodu od 25. maja do juna 1995. postojao UZP čiji je zajednički cilj bio da se osoblje UN-a uzme za taoce kako bi se NATO prisilio da se uzdrži od daljnjeg izvođenja vazdušnih udara po ciljevima bosanskih Srba. Taj zajednički cilj zaživio je poslije vazdušnih udara NATO-a od 25. i 26. maja 1995. i obuhvatao je pluralitet osoba. Ti učesnici dotičnog UZP-a, uključujući optuženog,²⁰⁴⁴⁰ Mladića, Krajišnika i Milovanovića, dijelili su namjeru za krivično djelo uzimanja talaca. Članovi tog UZP-a su taj zajednički cilj provodili u djelo lično i/ili tako što su koristili pripadnike VRS-a i MUP-a da djeluju u svrhu ostvarenja tog zajedničkog cilja. U tom procesu, izdata su naređenja da se osoblje UN-a uzme za taoce, ta naređenja su izvršena i o uzetim taocima je izvješteno. Taj zajednički cilj je trajao sve dok posljednji članovi osoblja UN-a nisu pušteni na slobodu 18. juna 1995.

c. Zaključci o namjeri optuženog: da li je optuženi dijelio zajednički cilj UZP-a

5963. Optuženi tvrdi da se on jeste složio s tim da osoblje UN-a bude zatočeno, ali da nikad nije pristao na to niti uzeo u razmatranje da se tom osoblju prijeti, te da nema nikakvih dokaza da je plan da se osoblje UN-a zatoči obuhvatao upućivanje prijetnji.²⁰⁴⁴¹ Nasuprot tome, tužilaštvo tvrdi da je optuženi bio ključni učesnik u svakoj fazi uzimanja talaca.²⁰⁴⁴² S obzirom na značaj koji optuženi pridaje pitanju da li je dijelio namjeru za upućivanje prijetnji zatočenom osoblju UN-a, Vijeće će to obilježje detaljno ispitati dolje u tekstu.

5964. Prije dešavanja oko uzimanja talaca, optuženi je upozorio UNPROFOR da će se prema vojnicima UN-a postupati kao prema neprijateljima ukoliko NATO izvede vazdušne udare.²⁰⁴⁴³

rekao da je namjera rukovodstva bosanskih Srba bila da onemoguću vazdušne udare i da je zatočeno osoblje UN-a iz tog razloga bilo prikazivano na televiziji, ali da "ni u kom slučaju to nije bila želja da se unište ti ljudi, jer to su mladi momci". Momčilo Krajišnik, T. 43339–43340 (12. novembar 2013.). Vijeće napominje da pitanje da li je rukovodstvo bosanskih Srba namjeravalo da stvarno naudi taocima ne predstavlja obilježje krivičnog djela uzimanja talaca. Prihvaćeni dokazi o kojima se govori u ovom odjeljku Presude pokazuju da je političko rukovodstvo bosanskih Srba bilo umiješano u zatočenje osoblja UN-a na lokacijama na kojima je ono bilo izloženo velikoj opasnosti da nastrada, i to je predstavljalo prijetnju da će se osoblju UN-a nauditi.

²⁰⁴³⁸ D1056 (Izveštaj agencije Reuters u vezi s Radovanom Karadžićem, 1. juni 1995.), str. 1.

²⁰⁴³⁹ D1056 (Izveštaj agencije Reuters u vezi s Radovanom Karadžićem, 1. juni 1995.), str. 2.

²⁰⁴⁴⁰ O namjeri optuženog više se govori dolje u tekstu.

²⁰⁴⁴¹ Završni podnesak odbrane, par. 3354–3355, 3359–3360.

²⁰⁴⁴² Završni podnesak tužilaštva, par. 1107–1108.

²⁰⁴⁴³ P2264 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.); P2265 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.), *e-court* str. 3. V. takođe P2263 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s rukovodstvima bosanskih Srba i bosanskih Muslimana, 1. maj 1995.), *e-court* str. 2–3 (gdje je optuženi rekao Akashiju da će se [bosanski] Srbi, ako ih međunarodna zajednica bude tretirala kao 'zvjeri u kavezu', onda tako i ponašati).

UNPROFOR je, sa svoje strane, izrazio zabrinutost zbog toga što bi osoblje UN-a moglo postati predmet napada VRS-a.²⁰⁴⁴⁴ Na jednom sastanku sa Smithom, održanom 9. maja 1995., optuženi je rekao Smithu da svako ko napadne bosanske Srbe jeste "njihov neprijatelj" i jasno stavio do znanja da će, ukoliko NATO izvede vazdušne udare protiv ciljeva bosanskih Srba, u znak odmazde biti napadnute ili barem "zadržane" snage UN-a.²⁰⁴⁴⁵ Optuženi je ponovo upozorio da će UN i NATO biti tretirani kao neprijatelji bosanskih Srba.²⁰⁴⁴⁶

5965. Dana 25. maja 1995., nakon upozorenja koje je Smith izdao uoči vazdušnih udara NATO-a, optuženi, koji se u tom trenutku nalazio u Banjaluci, ponovo je u jednom intervjuu za štampu izjavio da će "tretirati vojnike UN kao 'neprijatelje'" ukoliko UN i NATO izvedu vazdušne udare.²⁰⁴⁴⁷ Istoga dana, optuženi je naredio Milovanoviću da aktivira odluku donesenu prethodne godine, kojom se VRS-u naređuje da uhapsi sve što je strano na teritoriji RS i da vojno osoblje tretira kao ratne zarobljenike i "drž[i] ih kao taoce" do kraja rata.²⁰⁴⁴⁸

5966. Dana 27. maja 1995., optuženi je odobrio Milovanovićevo naređenje komandantima jedinica u sastavu VRS-a da "izvrš[e] razmeštaj zarobljenih pripadnika UNPROFOR-a i predstavnika ostalih međunarodnih humanitarnih organizacija" po "skladištima, u rejonima komandnih mjesta, vatrenih položaja i drugih potencijalnih ciljeva po kojima bi mogao biti izvršen vazdušni udar".²⁰⁴⁴⁹

5967. Dana 1. juna 1995., optuženi je za televizijsku stanicu bosanskih Srba na Palama dao intervju u kojem je izjavio da će svaki pokušaj da se zatočeno osoblje UN-a oslobodi "dovesti do katastrofe" i "pokolja".²⁰⁴⁵⁰ Izjavio je da su zatočeni članovi osoblja UN-a ratni zarobljenici, ali je

²⁰⁴⁴⁴ P2260 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 5. april 1995.); P2263 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s rukovodstvima bosanskih Srba i bosanskih Muslimana, 1. maj 1995.), *e-court* str. 4; P2264 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.); P2265 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.).

²⁰⁴⁴⁵ P2265 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.), *e-court* str. 3; John Zametica, T. 42474 (29. oktobar 2013.); Rupert Smith, T. 11357–11358 (8. februar 2011.); P2264 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.).

²⁰⁴⁴⁶ P2265 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.), *e-court* str. 7; John Zametica, T. 42474 (29. oktobar 2013.); P2264 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.).

²⁰⁴⁴⁷ D988 (Članak agencije AFP pod naslovom "Serbs Will Treat UN as Enemies if Smith Airstrikes: Karadžić", 25. maj 1995.); Patrick Rechner, T. 11149 (2. februar 2011.); P5012 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa zonom isključenja teškog naoružanja u Sarajevu, 25. maj 1995.).

²⁰⁴⁴⁸ D2149 (Podsjetnik Manojla Milovanovića), str. 56–57. V. par. 5857.

²⁰⁴⁴⁹ P2137 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.), str. 1. V. par. 5860.

²⁰⁴⁵⁰ D1056 (Izveštaj agencije Reuters u vezi s Radovanom Karadžićem, 1. juni 1995.), str. 1; Rupert Smith, T. 11886–11887 (15. februar 2011.). V. takođe P888 (UNPROFOR, Sedmični izvještaj o situaciji (Sarajevo), 3. juni 1995.), str. 2.

zaprijetio da će pooštriti odgovor bosanskih Srba ukoliko UN naredi da NATO izvede još vazdušnih udara.²⁰⁴⁵¹

5968. Dana 21. juna 1995., optuženi je dao intervju za BBC, u kojem je govorio o zatočenju osoblja UN-a.²⁰⁴⁵² Priznao je da je zatočenje osoblja UN-a bilo greška, ali da "jedan drastičan potez izaziva drugu drastičnu reakciju", aludirajući na to da su vazdušni udari NATO-a bili prvi drastičan potez, a zatočenje drastična reakcija.²⁰⁴⁵³ Izjavio je da je morao da uradi nešto vrlo drastično "kako bi spriječi[o] daljnje napade [od strane NATO-a]".²⁰⁴⁵⁴ Optuženi je zatočenike nazvao "ratnim zarobljenicima iz UN-a" i izjavio da je izdao naređenje za njihovo puštanje na slobodu.²⁰⁴⁵⁵ Rekao je da on snosi odgovornost za postupke vojnika VRS-a na terenu, izjavivši: "[m]i [misleći na sebe i VRS] funkcionišemo kao država i ja sam glavnokomandujući, vrhovni komandant, i sve što uradi moja vojska, ja podržavam".²⁰⁴⁵⁶

5969. Vijeće je mišljenja da izjave, djela i ponašanje optuženog, kako su opisani gore u tekstu, predstavljaju isto što i upućivanje prijetnji da će osoblje UN-a biti povrijeđeno, ubijeno ili i dalje držano u zatočenju, te da je on smišljeno koristio zatočeno osoblje UN-a kao adut u pregovorima u cilju obustavljanja vazdušnih udara NATO-a. Iz izjava i postupaka optuženog takođe je jasno da je on predvidio da članove osoblja UN-a iskoristi kao taoce. Jedini razuman zaključak koji Vijeće može izvesti iz tih dokaza jeste taj da je optuženi namjeravao ne samo da zatoči osoblje UN-a, već i da mu tokom zatočenja upućuje prijetnje kako bi ostvario svoj cilj obustavljanja daljnjih vazdušnih udara NATO-a po ciljevima bosanskih Srba.

5970. Pored toga, Mladić, Indić, Zamenta, Ribić i pripadnici snaga bosanskih Srba upućivali su prijetnje direktno UNPROFOR-u.²⁰⁴⁵⁷ Konkretno, dokazi pokazuju da su bliski saradnici optuženog, za koje je Vijeće konstatovalo da su bili učesnici tog UZP-a, učestvovali u upućivanju prijetnji. Kada je Janvieru iznio prijedlog sporazuma, Mladić je izjavio da VRS više neće ugrožavati život i bezbjednost pripadnika UNPROFOR-a primjenom sile. Jedini razuman zaključak koji se iz ovoga može izvesti je taj da je Mladić bio svjestan tih prijetnji i da je učestvovao u upućivanju prijetnji. Pored toga, Krajišnik i Zamenta su davali javne izjave, a u izvještajima sredstava javnog informisanja prikazivani su video-snimci osoblja UN-a kojem se upućuju

²⁰⁴⁵¹ D1056 (Izveštaj agencije Reuters u vezi s Radovanom Karadžićem, 1. juni 1995.), str. 2. V. takođe D928 (Vijest kanala BBC u vezi s osobljem UN-a), na 07:30–08:16; Martin Bell, T. 9917–9918 (15. decembar 2010.).

²⁰⁴⁵² P5026 (Video-snimak intervjua s Radovanom Karadžićem koji je obavio John Simpson).

²⁰⁴⁵³ P5026 (Video-snimak intervjua s Radovanom Karadžićem koji je obavio John Simpson).

²⁰⁴⁵⁴ P5026 (Video-snimak intervjua s Radovanom Karadžićem koji je obavio John Simpson).

²⁰⁴⁵⁵ P5026 (Video-snimak intervjua s Radovanom Karadžićem koji je obavio John Simpson).

²⁰⁴⁵⁶ P5026 (Video-snimak intervjua s Radovanom Karadžićem koji je obavio John Simpson).

²⁰⁴⁵⁷ V. par. 5961.

prijetnje, koje je vezano lisicama i zatočeno na lokacijama koje su bile potencijalni ciljevi vazdušnih udara NATO-a.²⁰⁴⁵⁸

5971. Dana 26. maja 1995. u 12:00 sati, Zametica je, reagujući na vazdušne udare NATO-a, dao izjavu za radio bosanskih Srba.²⁰⁴⁵⁹ Zametica je ponovio da su bosanski Srbi uvijek zastupali stav da će, u slučaju da protiv njih budu izvršeni vazdušni udari, tretirati pripadnike UNPROFOR-a kao svoje "neprijatelje" i da je UN "unajmio plaćenog ubicu" u vidu NATO-a da izvršava njegove zadatke.²⁰⁴⁶⁰ On je izjavio da će, ukoliko vazdušni udari NATO-a budu nastavljeni, bosanski Srbi odgovoriti na isti način, ali da su isto tako spremni pregovarati.²⁰⁴⁶¹ Istog dana, on je obišao Jahorinski Potok, gdje je bilo zatočeno osoblje UN-a.²⁰⁴⁶² Vijeće napominje da je Zametica, kao lični savjetnik optuženog, bio upoznat sa "svim što je bilo važno" u Predsjedništvu, kao i da je komunicirao s međunarodnom zajednicom u ime optuženog.²⁰⁴⁶³

5972. S obzirom na njegov odnos s Mladićem, Krajišnikom i Zamicom, jedini razuman zaključak koji se može izvesti je taj da je optuženi znao da su prijetnje bile upućivane i da je on te prijetnje odobravao. Štaviše, kao što će biti izneseno dolje u tekstu u vezi s doprinosom koji je optuženi dao tom UZP-u, optuženi je u svakoj fazi tih događaja bio neposredno angažovan.

5973. Shodno tome, u svjetlu gore navedenog, Vijeće zaključuje da je optuženi namjeravao da te prijetnje budu upućene kako bi se NATO prisilio da obustavi svoje vazdušne udare, te da je, zajedno s drugim članovima tog UZP-a, dijelio zajednički cilj i namjeru za krivično djelo uzimanja talaca.

²⁰⁴⁵⁸ V. par. 5961, 5967–5968; P2184 (Vijest srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom); P2179 (Video-snimak osoblja UN-a); P2180 (Video-snimak osoblja UN-a); P2181 (Video-snimak osoblja UN-a); P2174 (Video-snimak osoblja UN-a, s transkriptom); P2024 (Vijest kanala BBC u vezi s uzimanjem osoblja UN-a u Sarajevu za taoce, s transkriptom); P2153 (Vijest srpskog TV kanala u vezi s osobljem UN-a, s transkriptom).

²⁰⁴⁵⁹ D1055 (Izveštaj UNPROFOR-a Kofiju Annanu, 27. maj 1995.), *e-court* str. 5.

²⁰⁴⁶⁰ D1055 (Izveštaj UNPROFOR-a Kofiju Annanu, 27. maj 1995.), *e-court* str. 5; John Zametica, T. 42498–424501 (29. oktobar 2013.); P6474 (Članak agencije Reuters pod naslovom "Serb Official Vows Heavy Price for Raids", 26. maj 1995.).

²⁰⁴⁶¹ D1055 (Izveštaj UNPROFOR-a Kofiju Annanu, 27. maj 1995.), *e-court* str. 5; John Zametica, T. 42499–42500, 42504 (29. oktobar 2013.).

²⁰⁴⁶² V. par. 5916; P2170 (Izjava svjedoka Patricka Rechnera od 31. januara 2011.), par. 47; Patrick Rechner, T. 11098–11099 (2. februar 2011.).

²⁰⁴⁶³ John Zametica, T. 42441, 42443–42444 (29. oktobar 2013.) (gdje je svjedok izjavio da se pojavljivao u javnosti kako bi izložio stavove rukovodstva bosanskih Srba i da se ne može sjetiti "nijednog jedinog slučaja da je [optuženi] ili bilo ko drugi iz rukovodstva, civilnog rukovodstva ili čak vojnog rukovodstva [RS], ikad negirao ono što sam ja javno izjavio").

d. Zaključci o doprinosu optuženog UZP-u

i. Učešće optuženog u događajima koji su prethodili vazдушnim udarima NATO-a

5974. Dana 5. aprila 1995., optuženi se sastao sa Smithom u jednom hotelu u blizini Pala.²⁰⁴⁶⁴ Smith je optuženom izrazio ozbiljnu zabrinutost zbog nedavnih napada na zaštićene zone, kršenja ZPI-ja, direktnog gađanja pripadnika UNPROFOR-a, te ometanja kretanja konvoja sa humanitarnom pomoći.²⁰⁴⁶⁵ Smith je rekao optuženom da će UNPROFOR na kraju biti prisiljen da odgovori putem vazдушnih udara od strane NATO-a.²⁰⁴⁶⁶ Optuženi je odgovorio da smatra da UN pomaže bosanske Muslimane i da će VRS započeti kontraofanzivu.²⁰⁴⁶⁷ Optuženi je htio da se UN povuče sa svih područja na kojima je bilo sukoba.²⁰⁴⁶⁸ Smith je odgovorio da on, kao komandant snaga UN-a, mora osigurati da se mandat UN-a za pružanje zaštite zaštićenim zonama poštuje, te da može koristiti avijaciju NATO-a u slučaju da zaštićene zone budu napadnute.²⁰⁴⁶⁹

5975. Dana 1. maja 1995., optuženi, Krajišnik, Subotić i Zametica su se sastali s Akashijem i Smithom na Palama kako bi razgovarali o produženju SOPN-a.²⁰⁴⁷⁰ Optuženi je rekao Akashiju da UN može računati na dobru volju bosanskih Srba, ali da će se, ukoliko se situacija pogorša (mислеći na oružani sukob u Hrvatskoj), isto tako pogoršati i odnosi između UN-a i bosanskih Srba.²⁰⁴⁷¹ Poslije tog sastanka, UNPROFOR je procijenio da će bosanski Srbi udariti na svog "međunarodnog neprijatelja" tako što će UN uzeti za metu, a osoblje UN-a uzeti za taoce.²⁰⁴⁷² U toj procjeni se dalje navodi da će

[bosanski Srbi] pokuša[ti] da uvedu NATO u igru što je prije moguće kako bi zadobili simpatije Srba i ima[li] izgovor za uzimanje talaca i možda [za] 'kažn[javanje]' UN-a otvaranjem vatre; metodi koji su u prošlosti uvijek neutralizovali NATO. Mi [UN] možemo očekivati više provokacija u odnosu na NATO i vjerovatno odbijanje za

²⁰⁴⁶⁴ P2260 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 5. april 1995.), str. 1; Rupert Smith, T. 11344–11347 (8. februar 2011.).

²⁰⁴⁶⁵ P2260 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 5. april 1995.), str. 1. V. par. 4987–4990.

²⁰⁴⁶⁶ P2260 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 5. april 1995.), str. 1; Rupert Smith, T. 11346 (8. februar 2011.).

²⁰⁴⁶⁷ P2260 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 5. april 1995.), str. 1.

²⁰⁴⁶⁸ P2260 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 5. april 1995.), str. 1.

²⁰⁴⁶⁹ P2260 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 5. april 1995.), str. 2.

²⁰⁴⁷⁰ P2263 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s rukovodstvima bosanskih Srba i bosanskih Muslimana, 1. maj 1995.), str. 2–3; Rupert Smith, T. 11352–11355 (8. februar 2011.).

²⁰⁴⁷¹ P2263 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s rukovodstvima bosanskih Srba i bosanskih Muslimana, 1. maj 1995.), str. 2–3.

²⁰⁴⁷² P2263 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s rukovodstvima bosanskih Srba i bosanskih Muslimana, 1. maj 1995.), str. 3.

propuštanje konvoja u enklave [i iz njih]; konvoji za odlazak na dopust bili bi atraktivan izbor za uzimanje talaca.²⁰⁴⁷³

5976. Dana 9. maja 1995., optuženi i Zametica su se ponovo sastali sa Smithom.²⁰⁴⁷⁴ Smith je optuženom objasnio da je izdao preporuku za vazdušne udare NATO-a po vojnim ciljevima VRS-a kao odgovor na minobacačke i artiljerijske napade VRS-a na Sarajevo od 7. i 8. maja 1995., koji su bili usmjereni protiv civilnog stanovništva.²⁰⁴⁷⁵ Optuženi je saopštio Smithu da je svako ko napadne bosanske Srbe "njihov neprijatelj" i jasno mu stavio do znanja da će, ukoliko NATO izvede vazdušne udare po ciljevima bosanskih Srba, u znak odmazde snage UN-a biti napadnute ili u najmanju ruku "zadržane".²⁰⁴⁷⁶ Pored toga, optuženi je izjavio da će UN i NATO biti tretirani kao neprijatelji bosanskih Srba.²⁰⁴⁷⁷ Optuženi je rekao Smithu da će izdati uputstvo Mladiću da uskoro razgovara sa Smithom zato što će on nekoliko dana biti odsutan i nalaziće se u Banjaluci.²⁰⁴⁷⁸

5977. Dana 21. maja 1995., optuženi se sastao sa Smithom u blizini Pala kako bi razgovarali, pored ostalog, o mandatu UNPROFOR-a u BiH.²⁰⁴⁷⁹ Smith je optuženom izrazio zabrinutost zbog "sve većeg broja napada na pripadnike UN-a" i zbog iscrpljujućih posljedica koje uslijed uskraćivanja snabdijevanja i kretanja trpe enklave u istočnoj Bosni.²⁰⁴⁸⁰ Optuženi je rekao Smithu da "ne vjeruj[e] u nepristrasnost, efikasnost niti kredibilitet UN-a".²⁰⁴⁸¹

5978. Kao što je već rečeno gore u tekstu, Smith je 24. maja 1995. nazvao Mladića da bi izrazio svoju zabrinutost zbog situacije u Sarajevu i njegovoj okolini i izdao upozorenje da će NATO početi s vazdušnim udarima ukoliko se teško naoružanje koje su bosanski Srbi uzeli ne vrati na punktove za prikupljanje naoružanja do 24:00 sata 25. maja 1995.²⁰⁴⁸² Sljedećeg dana, Akashi je razgovarao s optuženim i saopštio mu da VRS treba da vrati četiri komada teškog naoružanja koja

²⁰⁴⁷³ P2263 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastancima s rukovodstvima bosanskih Srba i bosanskih Muslimana, 1. maj 1995.), str. 3–4.

²⁰⁴⁷⁴ P2265 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.); Rupert Smith, T. 11355–11360 (8. februar 2011.).

²⁰⁴⁷⁵ P2265 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.), *e-court* str. 3, 6; Rupert Smith, T. 11355–11357 (8. februar 2011.).

²⁰⁴⁷⁶ P2265 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.), *e-court* str. 3; John Zametica, T. 42474 (29. oktobar 2013.); Rupert Smith, T. 11357–11358 (8. februar 2011.).

²⁰⁴⁷⁷ P2265 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.), *e-court* str. 7; John Zametica, T. 42474 (29. oktobar 2013.).

²⁰⁴⁷⁸ P2264 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 9. maj 1995.).

²⁰⁴⁷⁹ P2266 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 21. maj 1995.); Rupert Smith, T. 11362–11364 (8. februar 2011.).

²⁰⁴⁸⁰ P2266 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 21. maj 1995.).

²⁰⁴⁸¹ P2266 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi sa sastankom s Radovanom Karadžićem, 21. maj 1995.).

²⁰⁴⁸² Rupert Smith, T. 11367–11368 (8. februar 2011.). V. takođe P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 183.

nedostaju i koja su ranije uzeta sa punkta za prikupljanje naoružanja.²⁰⁴⁸³ Optuženi je o tom roku razgovarao s Milovanovićem i rekao mu da ga Akashi "juri" čitav dan, premda mu se optuženi nije htio javiti, i da je rekao Akashiju da će bosanski Srbi tretirati UN kao neprijatelja ako UN zatraži od NATO-a da izvede vazdušne udare.²⁰⁴⁸⁴ Optuženi je u jednom intervjuu za štampu izjavio da će, u slučaju da UN i NATO izvedu vazdušne udare, "tretirati vojnike UN-a kao 'neprijatelje'".²⁰⁴⁸⁵

ii. *Učešće optuženog u uzimanju talaca*

5979. Nakon vazdušnih udara od strane NATO-a, optuženi je naredio da se osoblje UN-a zatoči i drži u zatočenju sve dok se ne dobiju garancije da daljnjih vazdušnih udara NATO-a neće biti. Dana 25. maja 1995., optuženi je naredio Milovanoviću da aktivira odluku donesenu prethodne godine kojom se VRS-u naređuje da "uhapsi sve što je strano na teritoriji RS i da vojna lica tretir[a] kao ratne zarobljenike i drž[i] ih kao taoce do kraja rata".²⁰⁴⁸⁶ U skladu s tim, Živanović je svim

²⁰⁴⁸³ P5019 (Izveštaj UNPROFOR-a u vezi s vazdušnim udarom u blizini Pala, 25. maj 1995.); D987 (Presretnuti razgovor Radovana Karadžića i generala Milovanovića, 25. maj 1995.).

²⁰⁴⁸⁴ D987 (Presretnuti razgovor Radovana Karadžića i generala Milovanovića, 25. maj 1995.); Patrick Rechner, T. 11150–11151 (2. februar 2011.). V. takođe Momčilo Krajišnik, T. 43341 (12. novembar 2013.), koji je u svom svjedočenju izjavio da su optuženi i bosanski Srbi dali više izjava u kojima su upozorili UNPROFOR i međunarodnu zajednicu da se ne "miješaju" u sukob i da će ih, ukoliko to učine, smatrati "neprijatelj[ma]" bosanskih Srba. Kasnije, u junu 1995., optuženi je pred Skupštinom bosanskih Srba izjavio da je rukovodstvo bosanskih Srba donijelo odluku da zaoštri sukob i "uz[me] šta se gdje može, stvor[i] usijanu atmosferu i dramatič[uj]e, zaprijet[i] eskalacijom, itd.", te da su bosanski Srbi to učinili oko Sarajeva i "uzeli ta oruđa, to su četiri [artiljerijska] oruđa". P1410 (Transkript 51. sjednice Skupštine RS-a, 14.-15. juni 1995.), str. 329.

²⁰⁴⁸⁵ D988 (Članak agencije AFP pod naslovom "Serbs Will Treat UN as Enemies if Smith Airstrikes: Karadžić", 25. maj 1995.); Patrick Rechner, T. 11149 (2. februar 2011.).

²⁰⁴⁸⁶ D2149 (Podsjetnik Manojla Milovanovića), str. 56–57. Vijeće napominje da je osoblje UN-a već bilo zatočeno poslije vazdušnih udara NATO-a u Goraždu 10. i 11. aprila 1994., v. P1638 (Izjava svjedoka Michaela Rosea od 26. marta 2009.), par. 81–82, 84, 90–92, 172; P1661 (Izveštaj Ratka Mladića Generalštabu VJ-a, 11. april 1994.) i P1660 (Naređenje Drinskog korpusa, 10. april 1994.) (naređenje Milutina Skočajića Drinskom korpusu da blokira konvoje UNPROFOR-a, razoruža pripadnike UNPROFOR-a i sprovede ih u "sabirni centar gde se odredi na lokaciji"); P1662 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a Radovanu Karadžiću i Generalštabu VJ-a, 11. april 1994.), str. 3–4 (izveštaj koji je Milovanović 11. aprila 1994. uputio optuženom, Glavnom štabu i svim komandama korpusa, u kojem se navodi da je poslije vazdušnih udara NATO-a u toku provođenje naređenja Glavnog štaba VRS-a o potpunom zabrani kretanja UNPROFOR-a u RS); P1788 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 13. april 1994.), str. 1 (u kojem je Mladić 13. aprila 1994. naredio da se pripadnici UN-a smjeste u "pogodne prostorije van objekta u kojim su do sada bili stacionirani, odnosno u vojne objekte koji su potencijalni cilj dejstva avijacije NATO, po vašem izboru", da im se ograniči kretanje, da se drže pod stražom, da se spriječi svaka njihova komunikacija i da se s njima postupa kao s ratnim zarobljenicima); P855 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 19. april 1994.) (u kojem je Mladić 19. aprila 1994. naredio svim komandama jedinica u sastavu VRS-a da "odmah preduz[mu] mere pojačanog obezbeđenja i kontrole pripadnika UNPROFOR-a i međunarodnih humanitarnih organizacija. U slučaju masovnog vazdušnog dejstva po jedinicama i objektima RS, iste odmah razoružati i pohapsiti, a naoružanje i borbena sredstva zaplijeniti i upotrijebiti za pvb /protivvazdušnu borbu/"); Rupert Smith, T. 7275–7277 (5. oktobar 2010.); D3497 (Izveštaj UNPROFOR-a, 17. april 1994.), str. 1. U drugim prilikama, upućivane su prijetnje i izdavana naređenja za zatočenje osoblja UN-a, v. D3499 (Izveštaj UNPROFOR-a, 4. maj 1994.), str. 9–10 (na jednom sastanku optuženog i Akashija, održanom 3. maja 1994., optuženi je izjavio da će VRS izvršiti odmazdu nad UNPROFOR-om ukoliko NATO izvede vazdušne udare i da se neće ograničiti na to da obori samo jedan avion); D3500 (Izveštaj UNPROFOR-a, 7. oktobar 1994.) (na jednom sastanku kojem su prisustvovali optuženi, Mladić, Akashi i drugi, održanom 5. oktobra 1994., Mladić je izjavio da će sljedeći vazdušni udar NATO-a biti "fatalan" po UNPROFOR i da će on "istog časa započeti granatiranje [njihovih] položaja"); D2174 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 23. novembar 1994.); Manojlo Milovanović, T. 25708–25710 (5. mart 2012.) (gdje je Milovanović posvjedočio da je 23. novembra 1994. izdao naređenje Glavnom štabu VRS-a i svim korpusima VRS-a da pohapse, razoružaju i

jedinicama Drinskog korpusa izdao naređenje u kojem je stajalo da je "došlo [...] do dejstva avijacije NATO-a koja se nalazi u sastavu UNPROFOR-a po" VRS-u i da VRS treba da odgovori dejstvujući po izabranim ciljevima.²⁰⁴⁸⁷ U tom naređenju se navodi: "U slučaju da snage UNPROFOR-a i dalje nastave sa dejstvom po našim vojnim i civilnim ciljevima, sve jedinice korpusa moraju biti u gotovosti za dejstvo po punktovima i bazama UNPROFOR-a".²⁰⁴⁸⁸ U njemu se dalje naređuje da se onemogući svako kretanje "snaga UNPROFOR-a i drugih međunarodnih organizacija" na tom području i da se na eventualnu vatru od strane UNPROFOR-a odgovori vatrom.²⁰⁴⁸⁹ Sljedećeg dana, Dragomir Milošević je izdao naređenje svim jedinicama SRK-a da odmah pristupe totalnom blokiranju snaga UN-a na kontrolnim punktovima i na svim putnim pravcima u "celoj zoni Korpusa", kao i da to treba "ostvariti jačim snagama uz uslov da snage UN uoče našu blokadu".²⁰⁴⁹⁰

5980. Dana 26. maja 1995., Akashi je optuženom poslao dopis u kojem je izrazio ozbiljnu zabrinutost zbog situacije u BiH, kao i želju da UN i bosanski Srbi ponovo uspostave konstruktivne radne odnose.²⁰⁴⁹¹ Akashi je upozorio da bi namjerno nanošenje zla pripadnicima UNPROFOR-a imalo za posljedicu pritisak od strane međunarodne zajednice za dodatnim vojnim dejstvima, uključujući daljnje vazdušne udare.²⁰⁴⁹²

5981. Dana 27. maja 1995., optuženi je odobrio naređenje koje je Milovanović izdao komandantima korpusa VRS-a, da "izvrš[e] razmeštaj zarobljenih pripadnika UNPROFOR-a i predstavnika ostalih međunarodnih humanitarnih organizacija" po "skladištima, u rejonima komandnih mjesta, vatrenih položaja i drugih potencijalnih ciljeva po kojima bi mogao biti izvršen vazdušni udar".²⁰⁴⁹³ Svrha tog naređenja bila je da se NATO spriječi da izvede daljnje vazdušne

"smest[e] u zatvore u blizini vatrenih položaja artiljerije" svo osoblje UN-a i da ga "drž[e] kao taoce"); D3502 (Pismo Radovana Karadžića Yasushiju Akashiju, 22. novembar 1994.), str. 2 (gdje optuženi obavještava Akashiju da će bosanski Srbi tretirati UNPROFOR kao svog neprijatelja ukoliko NATO izvede vazdušne udare u Bihaću); Yasushi Akashi, T. 37721 (24. april 2013.).

²⁰⁴⁸⁷ P2149 (Naređenje Drinskog korpusa, 25. maj 1995.), str. 1; Marcus Helgers, T. 10778–10779, 10790–10791 (26. januar 2011.).

²⁰⁴⁸⁸ P2149 (Naređenje Drinskog korpusa, 25. maj 1995.), str. 1.

²⁰⁴⁸⁹ P2149 (Naređenje Drinskog korpusa, 25. maj 1995.), str. 1.

²⁰⁴⁹⁰ P6097 (Naređenje SRK-a, 26. maj 1995.); Dragomir Milošević, T. 33228–33231 (5. februar 2013.). Dragomir Milošević je u svom svjedočenju rekao da on jeste izdao to naređenje da se osoblje UN-a zatoči, ali da se dio tog naređenja koji sadrži navod "ne obzirati se na zahteve UN oko snabdevanja hranom, vodom i sl." nije odnosio na postupanje prema zatočenom osoblju UN-a, nego na konvoje za snabdijevanje UN-a, te da su osoblje UN-a tretirali kao ratne zarobljenike i snabdijevali ih hranom i vodom. Dragomir Milošević, T. 33228–33231, 33247–33249 (5. februar 2013.).

²⁰⁴⁹¹ D1055 (Izveštaj UNPROFOR-a Kofiju Annanu, 27. maj 1995.), *e-court* str. 2; Rupert Smith, T. 11884–11886 (15. februar 2011.); John Zametica, T. 42498–42501 (29. oktobar 2013.).

²⁰⁴⁹² D1055 (Izveštaj UNPROFOR-a Kofiju Annanu, 27. maj 1995.), *e-court* str. 2.

²⁰⁴⁹³ P2137 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.), str. 1; Rupert Smith, T. 11376 (8. februar 2011.); Manojlo Milovanović, T. 25721–25722 (5. mart 2012.). V. par. 5860.

udare.²⁰⁴⁹⁴ "Komandanti jedinica" su bili "lično odgovorni" Milovanoviću za izvršenje tog naređenja i bili su dužni da ga do narednog dana pismeno izvijeste o tome.²⁰⁴⁹⁵ Shodno tom naređenju, potpukovnik Jovica Karanović iz Obavještajno-bezbjednosnog sektora Glavnog štaba istog je dana odjeljenjima za obavještajno-bezbjednosne poslove 1. krajiškog korpusa, 2. krajiškog korpusa, Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane, SRK-a, Istočnobosanskog korpusa i Hercegovačkog korpusa izdao naređenje u kojem je naveo da će se vazdušni udari NATO-a po vojnim položajima VRS-a nastaviti i da se svi komandanti trebaju upoznati s tom informacijom.²⁰⁴⁹⁶ Preporučio je da se zarobljeno osoblje UN-a postavi na područja mogućih vazdušnih udara NATO-a.²⁰⁴⁹⁷ Isto tako, Dragomir Milošević je tog dana naredio svim jedinicama SRK-a da u svoje redovne borbene izvještaje za taj dan uvrste sljedeće: (i) broj "zarobljenih" pripadnika UN-a i pripadnost zemlji; (ii) broj "blokiranih" pripadnika UN-a i mjesto blokade; i (iii) broj tehnike i municije zaplijenjenih od pripadnika UN-a.²⁰⁴⁹⁸ Takođe je naredio svim jedinicama SRK-a da angažuju jače snage na "zauzetim kontrolnim punktovima UNPROFOR-a" i da ne dozvole da UNPROFOR ili "neprijateljsk[e] snag[e]" ponovo preuzmu te kontrolne punktove.²⁰⁴⁹⁹ Postupajući u skladu s pomenutim naređenjem, Živanović je komandama svih jedinica Drinskog korpusa takođe izdao naređenje da zarobe, razoružaju i premjeste osoblje UN-a na lokacije kao što su skladišta i isturena komandna mjesta.²⁰⁵⁰⁰

5982. Dana 28. maja 1995., Milovanović je optuženom i raznim jedinicama VRS-a poslao izvještaj u kojem se navodi da je Komanda 1. krajiškog korpusa preuzela približno 57 vojnika UNPROFOR-a iz Istočnobosanskog korpusa, od kojih su njih 43 bili pripadnici Ukrajinskog bataljona, a njih 14 pripadnici Francuskog bataljona.²⁰⁵⁰¹ Hercegovački korpus držao je više od 18

²⁰⁴⁹⁴ P2137 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.), str. 1; Momčilo Krajišnik, T. 43887, 43897–43898 (20. novembar 2013.).

²⁰⁴⁹⁵ P2137 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.), str. 1; Momčilo Krajišnik, T. 43887, 43897–43898 (20. novembar 2013.). Dragomir Milošević je u svom svjedočenju izjavio da je to naređenje bilo izvršeno. Dragomir Milošević, T. 33247–33249 (5. februar 2013.).

²⁰⁴⁹⁶ P2147 (Izvještaj Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.).

²⁰⁴⁹⁷ P2147 (Izvještaj Glavnog štaba VRS-a, 27. maj 1995.); Marcus Helgers, T. 10760–10761 (26. januar 2011.).

²⁰⁴⁹⁸ P2109 (Naređenje SRK-a, 27. maj 1995.); [REDIGOVANO]. Međutim, Dragomir Milošević je naredio da se ruski pripadnici UNPROFOR-a ne smiju zarobljavati, i da se, u slučaju da budu zarobljeni, moraju osloboditi. P2109 (Naređenje SRK-a, 27. maj 1995.); Rupert Smith, T. 11375 (8. februar 2011.). U vezi s incidentom na Vrbanja mostu, [REDIGOVANO] nije mogao da "vjeruje da general Milošević nije znao da je SRK tim radnjama prekršio odredbe međunarodnog prava". V. par. 5893; P2407 (Izjava svjedoka KDZ304), str. 9.

²⁰⁴⁹⁹ P2416 (Naređenje SRK-a, 27. maj 1995.), str. 1; [REDIGOVANO].

²⁰⁵⁰⁰ P2151 (Naređenje Drinskog korpusa, 27. maj 1995.); Jonathon Riley, T. 10784 (26. januar 2011.).

²⁰⁵⁰¹ P2138 (Izvještaj Glavnog štaba VRS-a, 28. maj 1995.), str. 6; Aleksandar Višnjevski, T. 10711–10712 (25. januar 2011.).

vojnika UNPROFOR-a.²⁰⁵⁰² Pored toga, optuženi je obaviješten da je Drinski korpus zarobio 27 pripadnika tima Britanskog bataljona.²⁰⁵⁰³

5983. Dana 28. maja 1995., na sastanku Vrhovne komande na Palama, kojem su, pored ostalih, prisustvovali optuženi i Mladić, raspravljalo se o zatočenju osoblja UN-a.²⁰⁵⁰⁴ Vrhovna komanda je donijela odluku da još više ograniči kretanje snaga UN-a u enklavama, kao i u Sarajevu, te da se sa zatočenim osobljem UN-a treba postupati kao s ratnim zarobljenicima.²⁰⁵⁰⁵

5984. Dana 29. maja 1995., optuženi i Krajišnik su razgovarali s jednom osobom koja je bila u kontaktu s britanskim Ministarstvom odbrane u vezi sa situacijom s taocima.²⁰⁵⁰⁶ Optuženi je, kao uslov za puštanje osoblja UN-a na slobodu, zahtijevao da se obustave vazdušni udari NATO-a i da "[p]rvo to mora biti u Savjetu bezbjednosti [UN-a] donesena odluka da se napušta primjena sile. To je vrlo bitno, da se napušta primjena sile, a onda ćemo dalje vidjeti. Političko rješenje je, ovaj, najbitnije, jer onda nastaju pregovori".²⁰⁵⁰⁷ Istog dana, optuženi je uputio dopis Akashiju u kojem je zahtijevao garancije da primjena sile od strane UN-a i NATO-a više nije opcija.²⁰⁵⁰⁸ Bosanski Srbi su izdali saopštenje za štampu u kojem se navodi da je na sjednici Vrhovne komande VRS-a kojom je predsjedavao optuženi, a Mladić bio među prisutnima, VRS objavio da se "sve rezolucije Savjeta bezbjednosti UN-a, svi ultimatumi NATO-a i svi sporazumi s Ujedinjenim nacijama koji su prekršeni, ovim proglašavaju ništavnim i nevažećim".²⁰⁵⁰⁹

5985. Dana 30. maja 1995., optuženi, tadašnji predstavnik RS u Moskvi, Todor Dutina, i Krajišnik razgovarali su o situaciji vezanoj za taoce.²⁰⁵¹⁰ Dutina je rekao optuženom: "Ne treba niko, da ti kažem, Radovane, mi smo potez odigrali i sad mi treba da čekamo potez druge strane".²⁰⁵¹¹ Optuženi je tom prilikom obaviješten da će jedan posrednik iz Francuske pokušati da pregovara sa bosanskim Srbima.²⁰⁵¹² Optuženi je odgovorio: "Nas zanima da ih [zatočeno osoblje UN-a] ne

²⁰⁵⁰² P2138 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 28. maj 1995.), str. 6.

²⁰⁵⁰³ P2138 (Izveštaj Glavnog štaba VRS-a, 28. maj 1995.), str. 6.

²⁰⁵⁰⁴ P1473 (Bilježnica Ratka Mladića, 27. januar-5. septembar 1995.), str. 148–149.

²⁰⁵⁰⁵ P1473 (Bilježnica Ratka Mladića, 27. januar-5. septembar 1995.), str. 149.

²⁰⁵⁰⁶ P5626 (Presretnuti razgovor Radovana Karadžića, neidentifikovanog muškarca i Momčila Krajišnika, 29. maj 1995.).

²⁰⁵⁰⁷ P5626 (Presretnuti razgovor Radovana Karadžića, neidentifikovanog muškarca i Momčila Krajišnika, 29. maj 1995.), str. 2.

²⁰⁵⁰⁸ P5015 (Pismo Radovana Karadžića Boutrosu Boutrosu-Ghaliju, 29. maj 1995.).

²⁰⁵⁰⁹ P887 (Vijest novinske agencije SRNA, 29. maj 1995.); P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 185; P2501 (Saopštenje Službe RS-a za kontakte sa štampom, 29. maj 1995.); P2451 (Izjava svjedoka Anthonyja Banburyja od 19. maja 2009.), par. 170.

²⁰⁵¹⁰ P5607 (Presretnuti razgovor Todora Dutine, Momčila Krajišnika i Radovana Karadžića, 30. maj 1995.), *e-court* str. 5–6; John Zametca, T. 42492–42493 (29. oktobar 2013.); Momčilo Krajišnik, T. 43884–43890 (20. novembar 2013.).

²⁰⁵¹¹ P5607 (Presretnuti razgovor Todora Dutine, Momčila Krajišnika i Radovana Karadžića, 30. maj 1995.), str. 5.

²⁰⁵¹² P5607 (Presretnuti razgovor Todora Dutine, Momčila Krajišnika i Radovana Karadžića, 30. maj 1995.), str. 6.

pustimo koliko njih zanima da ih pustimo".²⁰⁵¹³ Pored toga izjavio je da UN smatra protivnicima i da UN neće biti u stanju da oslobodi svo svoje zatočeno osoblje, "ali neka dođu, kako oni mogu da dođu avionima kad ih [zatočeno osoblje UN-a] mi držimo na trista mjesta, ne mogu oni to osloboditi, možda jednog ili nijednog".²⁰⁵¹⁴ Krajišnik je u svom svjedočenju izjavio da je zatočenje osoblja UN-a predstavljalo "očajnički pokušaj" bosanskih Srba da spriječe daljnje vazdušne udare.²⁰⁵¹⁵

iii. *Učešće optuženog u puštanju na slobodu osoblja UN-a uzetog za taoce*

5986. Kada je postalo jasno da NATO više neće izvoditi vazdušne udare po vojnim ciljevima bosanskih Srba, optuženi je naredio da se oslobode taoци iz redova UN-a. Dana 2. juna 1995., optuženi je Glavnom štabu i MUP-u izdao naređenje da treba pustiti na slobodu 120 zatočenih pripadnika UNPROFOR-a.²⁰⁵¹⁶ Optuženi je takođe naredio da mu se po izvršenju tog naređenja podnese detaljan izvještaj.²⁰⁵¹⁷ Istog dana, Mladić je u skladu s tim izdao naređenje 1. krajiškom korpusu, 2. krajiškom korpusu, Ratnom vazduhoplovstvu i protivvazdušnoj odbrani, SRK-u, Istočnobosanskom korpusu, Hercegovačkom korpusu i Drinskom korpusu da oslobode 120 pripadnika UNPROFOR-a koji su bili "zarobljeni" na području Pala i da ih predaju MUP-u, koji će organizovati njihov transport u SRJ.²⁰⁵¹⁸

5987. Dana 6. juna 1995. optuženi je izdao naređenje da se pusti još 95 vojnika UNPROFOR-a i da se oni 7. juna 1995. predaju MUP-u u garnizonima Bijeljina i Višegrad.²⁰⁵¹⁹ Mladić je ponovo proveo to naređenje u djelo, ali je naredio da svi ostali vojnici UNPROFOR-a koji su još uvijek bili

²⁰⁵¹³ P5607 (Presretnuti razgovor Todora Dutine, Momčila Krajišnika i Radovana Karadžića, 30. maj 1995.), str. 6.

²⁰⁵¹⁴ P5607 (Presretnuti razgovor Todora Dutine, Momčila Krajišnika i Radovana Karadžića, 30. maj 1995.), str. 11.

²⁰⁵¹⁶ P889 (Naređenje Radovana Karadžića VRS-u i MUP-u RS-a, 2. juni 1995.); P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 189; P3804 (Izjava svjedoka Charlesa Kirudje od 17. novembra 2010.), par. 160. V. takođe P3807 (Depeša MUP-a RS-a Radovanu Karadžiću, 2. juni 1995.).

²⁰⁵¹⁷ P889 (Naređenje Radovana Karadžića VRS-u i MUP-u RS-a, 2. juni 1995.); P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 189. V. takođe P3807 (Depeša MUP-a RS-a Radovanu Karadžiću, 2. juni 1995.).

²⁰⁵¹⁸ P2152 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 2. juni 1995.), str. 1; P3804 (Izjava svjedoka Charlesa Kirudje od 17. novembra 2010.), par. 159–160; v. takođe D4530 (Presretnuti razgovor Radovana Karadžića i Gojevića, ime nepoznato, bez datuma), str. 5 (gdje se kaže da je jedna trećina puštena na slobodu).

²⁰⁵¹⁹ P891 (Naređenje Radovana Karadžića VRS-u i MUP-u RS-a, 6. juni 1995.); Aleksandar Višnjevski, T. 10712–10713 (25. januar 2011.); svjedok KDZ196, T. 10725–10726 (25. januar 2011.); P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 192.

zatočeni ostanu u zatočenju do daljnjih instrukcija.²⁰⁵²⁰ Približno 150 članova osoblja UN-a ostalo je zatočeno od strane VRS-a.²⁰⁵²¹

5988. Dana 13. juna 1995., optuženi je komandantu Glavnog štaba i pomoćniku komandanta za obavještajno-bezbjednosne poslove izdao naređenje da tog dana u 11:00 sati oslobode sve zarobljene vojnike UN-a i predaju ih Jovici Stanišiću.²⁰⁵²² U zarobljeništvu VRS-a u blizini Pala trebalo je zadržati još 15 vojnih posmatrača UN-a, koji su trebali biti pušteni 18. juna 1995.²⁰⁵²³ Sljedećeg dana, optuženi je za beogradska sredstva javnog informisanja dao izjavu u kojoj je rekao da će 15 članova osoblja UN-a biti pušteno kasnije iz "tehničkih razloga".²⁰⁵²⁴ Optuženi je izjavio: "[Ž]ao nam je zbog onoga što smo morali da učinimo"; međutim, dodao je da su bosanski Srbi bili napadnuti i da su morali da se brane svim raspoloživim sredstvima.²⁰⁵²⁵

5989. Dana 15. juna 1995., na 51. sjednici Skupštine RS, optuženi je podsjetio na eskalaciju neprijateljstava, na to da se "odluči[o] na zaoštavanje", kao i na to da oni [bosanski Srbi] moraju "zagrijati situaciju", te je izjavio:

Mi smo naredili hapšenje, nismo baš pojednostili naredili kako će se vezivati, ali odrazilo se dobro, to je bilo vrlo šokantno za svijet, sada mi to lako, kada nas pitaju da li je to bilo lijep gest, ja ih pitam da li je lijep gest bombardovati srpsku dubinu i plašiti našu djecu i starce [...] nismo smjeli sve da ih puštamo odjednom, nego smo proporcijama, čak smo ostavili 15 do kraja ove nedelje da bismo mogli u Sarajevu zadržati oružje koje imamo, znajući za ofanzivu, a i namjeravajući da nešto uradimo u Sarajevu. Sada ne dolazi u obzir nikakvo vraćanje oružja zbog ove ofanzive, tako da smo mi na neki način izvukli još neke koristi iz cjelokupne krize.²⁰⁵²⁶

5990. Optuženi je, pored toga, izjavio da su, nakon procjenjivanja situacije, te uzevši u obzir da su mediji opisivali osoblje UN-a kao taoce, bosanski Srbi shvatili da se stvari možda "kvar[e]" u njihovim rukama, što bi moglo da ima negativan učinak i da dovede "do opravdanja za eventualno vojno mešanje" u kojem bi izgubili svoju državu.²⁰⁵²⁷ Oni su, stoga, započeli "proces hlađenja" i "u isto vrijeme razmišljali kome ćemo da damo te taoce".²⁰⁵²⁸

5991. Dana 16. juna 1995., Savjet bezbjednosti je usvojio Rezoluciju 998 kojom je osudio napade na pripadnike UNPROFOR-a i zahtijevao da VRS odmah i bezuslovno pusti sve zatočene

²⁰⁵²⁰ P2139 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 6. juni 1995.), str. 3.

²⁰⁵²¹ P890 (UNPROFOR, Sedmični izvještaj o situaciji (Sarajevo), 10. juni 1995.), str. 2; P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 191.

²⁰⁵²² P2156 (Naređenje Radovana Karadžića Glavnom štabu VRS-a, 13. juni 1995.), str. 1; Janusz Kalbarczyk, T. 10863–10864 (28. januar 2011.).

²⁰⁵²³ P2156 (Naređenje Radovana Karadžića Glavnom štabu VRS-a, 13. juni 1995.), str. 1.

²⁰⁵²⁴ P2159 (Izvještaj UNPROFOR-a, 14. juni 1995.), str. 1; P2182 (Video-snimak konferencije za štampu Radovana Karadžića u vezi s osobljem UN-a).

²⁰⁵²⁵ P2182 (Video-snimak konferencije za štampu Radovana Karadžića u vezi s osobljem UN-a).

²⁰⁵²⁶ P1410 (Transkript 51. sjednice Skupštine RS-a, 14.-15. juni 1995.), str. 329–332.

²⁰⁵²⁷ P1410 (Transkript 51. sjednice Skupštine RS-a, 14.-15. juni 1995.), str. 330.

²⁰⁵²⁸ P1410 (Transkript 51. sjednice Skupštine RS-a, 14.-15. juni 1995.), str. 330–331.

pripadnike UNPROFOR-a.²⁰⁵²⁹ Dana 17. juna 1995., optuženi je Glavnom štabu izdao naređenje da se sve osoblje UN-a koje je bilo u zarobljeništvu VRS-a pusti na slobodu najkasnije u 14:00 sati 18. juna 1995.²⁰⁵³⁰ To naređenje je u djelo proveo Mladić, koji ga je izdao komandantima 1. krajiškog korpusa, 2. krajiškog korpusa, Istočnobosanskog korpusa, Drinskog korpusa, SRK-a, Hercegovačkog korpusa i Ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane, ali je naredio da se 26 članova osoblja UN-a preda MUP-u 18. juna 1995. tek nakon što UNPROFOR pusti na slobodu četvoricu zarobljenih vojnika VRS-a.²⁰⁵³¹ Do 18. juna 1995., UNPROFOR je izvijestio da je sve preostalo osoblje UN-a pušteno na slobodu i da je UNPROFOR takođe na slobodu pustio četvoricu vojnika VRS-a.²⁰⁵³²

iv. Zaključak

5992. Vijeće se uvjerilo van svake razumne sumnje da je optuženi značajno doprinio zajedničkom cilju uzimanja osoblja UN-a za taoce kako bi se NATO odvratio od izvođenja daljnjih vazdušnih udara. Optuženi je bio pokretačka snaga za uzimanje talaca i aktivno je učestvovao u svakom aspektu tih događaja. On je neposredno učestvovao u operaciji uzimanja osoblja UN-a za taoce, što se vidi iz sljedećeg: (i) njegovog učešća u formulisanju i provođenju plana za uzimanje talaca, (ii) izjava koje je davao prije vazdušnih udara NATO-a, u kojima je govorio o napadanju i/ili zatočenju osoblja UN-a, (iii) izdavanja direktiva drugima da poslije vazdušnih udara NATO-a zatoče osoblje UN-a i smjeste ga na lokacije od vojnog značaja za VRS, (iv) praćenja operacije uzimanja talaca, (v) primanja izvještaja o taocima, i (vi) postavljanja uslova za puštanje talaca na slobodu.²⁰⁵³³ Optuženi je davao izjave da osoblje UN-a neće biti oslobođeno sve dok NATO ne obustavi vazdušne udare.²⁰⁵³⁴ Kada je UN popustio pred njegovim zahtjevima da se obustave vazdušni udari NATO-a, optuženi je izdao naređenja da se osoblje UN-a pusti na slobodu.²⁰⁵³⁵

e. Tačka 11: Zaključak

5993. Vijeće, shodno tome, zaključuje da optuženi, kao član UZP-a vezanog za taoce, snosi krivičnu odgovornost prema članu 7(1) Statuta za krivično djelo uzimanja talaca za koje se tereti u tački 11 Optužnice.

²⁰⁵²⁹ P5014 (Rezolucija 998 (1995.) Savjeta bezbjednosti UN-a, 16. juni 1995.).

²⁰⁵³⁰ P893 (Naređenje Radovana Karadžića VRS-u, 17. juni 1995.), str. 1; P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 194.

²⁰⁵³¹ P2183 (Naređenje Glavnog štaba VRS-a, 17. juni 1995.), str. 1; Patrick Rechner, T. 11185 (2. februar 2011.).

²⁰⁵³² P892 (UNPROFOR, Sedmični izvještaj o situaciji (Sarajevo), 24. juni 1995.), str. 2–3; P820 (Izjava svjedoka Davida Harlanda od 4. septembra 2009.), par. 193.

²⁰⁵³³ V. par. 5957, 5961, 5964–5966, 5968, 5975–5979, 5989, 5981–5982.

²⁰⁵³⁴ V. par. 5967, 5981–5985.

²⁰⁵³⁵ V. par. 5958, 5986–5988, 5990–5991.

5994. Pored krivične odgovornosti koja proizilazi iz njegovog učešća u UZP-u, tužilaštvo takođe navodi da optuženi, zbog određenog činjenja i nečinjenja, snosi individualnu krivičnu odgovornost za planiranje, podsticanje, naređivanje i/ili pomaganje i podržavanje krivičnog djela uzimanja talaca.²⁰⁵³⁶ Tužilaštvo optuženog takođe tereti individualnom krivičnom odgovornošću shodno članu 7(3) Statuta.²⁰⁵³⁷ Međutim, nakon što je razmotrilo sve dokaze, te u svjetlu gore navedenih zaključaka, Vijeće zaključuje da činjenje putem UZP-a shodno članu 7(1) najpreciznije i na najprimjereniji način odražava odgovornost optuženog za krivično djelo uzimanja talaca, kako se tereti u Optužnici. Vijeće, stoga, neće analizirati odgovornost optuženog u vezi s drugim vidovima koje tužilaštvo navodi u Optužnici.

E. REZIME ZAKLJUČAKA

5995. U prethodnim odjeljcima Presude, Vijeće je iznijelo zaključke o optužbama u vezi sa svakom od četiri komponente ovog predmeta, kao i o odgovornosti optuženog u vezi s njima. Vijeće će sada rezimirati te zaključke, prvo u vezi sa svakim od UZP-ova koji se navode u Optužnici, a zatim u vezi sa svakom od tačaka Optužnice.

a. Rezime zaključaka u vezi s četiri UZP-a koji se navode u Optužnici

5996. U vezi s dijelom predmeta koji se odnosi na Opštine, Vijeće je utvrdilo da je sveobuhvatni UZP nastao u oktobru 1991. i da se nastavio do 30. novembra 1995. Zajednički cilj tog UZP-a bio je da se trajno uklone bosanski Muslimani i bosanski Hrvati sa teritorije na koju su bosanski Srbi polagali pravo i taj cilj su dijelili optuženi, Momčilo Krajišnik, Nikola Koljević, Biljana Plavšić, Ratko Mladić, Mićo Stanišić, Momčilo Mandić, Željko Ražnatović (Arkan) i Vojislav Šešelj. Zajednički plan tog sveobuhvatnog UZP-a obuhvatao je činjenje krivičnih djela deportacije, nehumanih djela (prisilnog premještanja) i progona (putem prisilnog premještanja, deportacije, protivpravnog zatočenja i nametanja mjera diskriminacije). Vijeće je konstatovalo da je optuženi dijelio namjeru za ta krivična djela i da je, putem svog činjenja i nečinjenja, značajno doprinio ostvarenju zajedničkog cilja tog sveobuhvatnog UZP-a. Pored toga, Vijeće je utvrdilo da je optuženi djelovao u pravcu ostvarenja zajedničkog cilja sveobuhvatnog UZP-a svjestan mogućnosti da bi krivična djela ubistva, istrebljivanja i progona (putem ubijanja, okrutnog i nečovječnog postupanja, prisilnog rada na liniji fronta, korištenja nestrba kao živih štitova, oduzimanja ili pljačkanja imovine i bezobzirnog uništavanja privatne imovine, uključujući spomenike kulture i sakralne objekte) mogla biti počinjena bilo od strane članova sveobuhvatnog UZP-a ili od strane

²⁰⁵³⁶ Optužnica, par. 30–31; Završni podnesak tužilaštva, par. 1115–1118.

²⁰⁵³⁷ Optužnica, par. 32; Završni podnesak tužilaštva, par. 1113–1114.

srpskih snaga koje su on ili drugi članovi sveobuhvatnog UZP-a koristili za provođenje zajedničkog plana, te da je on voljno prihvatio taj rizik.

5997. U vezi s dijelom predmeta koji se odnosi na Sarajevo, Vijeće je utvrdilo da je UZP vezan za Sarajevo nastao krajem maja 1992. i da se nastavio do oktobra 1995. Vijeće je takođe utvrdilo da je zajednički plan UZP-a vezanog za Sarajevo bio da se uspostavi kampanja snajperskog djelovanja i granatiranja, čiji je primarni cilj bio širenje terora među civilnim stanovništvom Sarajeva. Zajednički cilj UZP-a vezanog za Sarajevo dijelili su optuženi, Ratko Mladić, Momčilo Krajišnik, Nikola Koljević, Biljana Plavšić, Stanislav Galić i Dragomir Milošević. Zajednički plan UZP-a vezanog za Sarajevo obuhvatao je činjenje ubistva, protivpravnih napada na civile i terorisanja. Vijeće je utvrdilo da je optuženi dijelio namjeru da se počine ti zločini i da je, svojim činjenjem i nečinjenjem, značajno doprinio ostvarenju zajedničkog cilja UZP-a vezanog za Sarajevo.

5998. U vezi s dijelom predmeta koji se odnosi na Srebrenicu, Vijeće je utvrdilo da je UZP vezan za Srebrenicu nastao padom Srebrenice u julu 1995. godine. Zajednički cilj tog UZP-a bio je da se eliminišu bosanski Muslimani u Srebrenici — prvo putem prisilnog uklanjanja žena, djece i starijih muškaraca, a kasnije putem ubijanja muškaraca i dječaka — a dijelili su ga optuženi, Ratko Mladić, Ljubiša Beara i Vujadin Popović. Vijeće je utvrdilo da je prvobitni obim zajedničkog plana obuhvatao činjenje nehumanih djela (prisilno premještanje) i progona, te da je prošireni obim zajedničkog plana takođe obuhvatao činjenje ubistva i istrebljivanja. Vijeće je takođe utvrdilo da je optuženi dijelio namjeru da se ti zločini počine i da se složio s proširenim zajedničkim ciljem, to jest, ubijanjem muškaraca i dječaka, u večernjim satima 13. jula 1995. Vijeće je, nadalje, utvrdilo da su članovi UZP-a vezanog za Srebrenicu namjeravali da ubiju sve vojno sposobne muškarce, bosanske Muslimane iz Srebrenice, i da istovremeno prisilno uklone žene, djecu i starije muškarce, te da je ta namjera bila ravna namjeri da se unište bosanski Muslimani u Srebrenici. Shodno tome, Vijeće se uvjerilo da je genocid spadao u obim proširenog zajedničkog plana. Vijeće je, na kraju, utvrdilo da je optuženi, putem svog činjenja i nečinjenja, značajno doprinio ostvarenju tog zajedničkog cilja UZP-a vezanog za Srebrenicu. Pored toga, Vijeće je utvrdilo da je optuženi, kao nadređeni koji je vršio efektivnu kontrolu nad svojim podređenima, propustio da kazni počinioc ubijanja i povezanih djela progona do kojih je došlo prije večernjih sati 13. jula 1995., za koja je ili znao ili je bilo razloga da zna.

5999. Vijeće je utvrdilo da je UZP vezan za taoce postojao u periodu od 25. maja do juna 1995. i da je njegov zajednički cilj bio da se osoblje UN-a uzme za taoce kako bi se NATO prisilio da se uzdrži od izvođenja daljnjih vazdušnih udara po ciljevima bosanskih Srba. Vijeće je utvrdilo da je taj zajednički cilj zaživio poslije vazdušnih udara NATO-a od 25. i 26. maja 1995. i da je

obuhvatao pluralitet osoba, uključujući optuženog, Ratka Mladića, Momčila Krajišnika i Manojla Milovanovića, koji su svi dijelili namjeru da se počini krivično djelo uzimanja talaca. Vijeće je, nadalje, utvrdilo da je optuženi značajno doprinio ostvarenju zajedničkog cilja UZP-a vezanog za taoce.

b. Rezime zaključaka u vezi s tačkama Optužnice

i. *Tačka 1 (genocid)*

6000. U vezi s tačkom 1, genocid u opštinama iz tačke 1 Optužnice, Vijeće je zaključilo da se nije uvjerilo van svake razumne sumnje da su djela iz člana 4(2) Statuta u opštinama iz tačke 1 Optužnice bila počinjena s genocidnom namjerom. Pored toga, Vijeće se nije uvjerilo da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz dokaza taj da su imenovani članovi sveobuhvatnog UZP-a koji se navodi u Optužnici, uključujući optuženog, druge bosanske Srbe koji nisu imenovani kao navodni članovi sveobuhvatnog UZP-a ili fizičke izvršioce, posjedovali takvu namjeru da unište grupe bosanskih Muslimana i/ili bosanskih Hrvata u opštinama iz tačke 1 Optužnice, kao takve. Shodno tome, optuženi ne snosi individualnu krivičnu odgovornost u odnosu na tačku 1.

ii. *Tačka 2 (genocid)*

6001. U vezi s tačkom 1 Optužnice, genocid u Srebrenici, Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost shodno članovima 7(1) i 7(3) Statuta. Međutim, budući da je Vijeće već utvrdilo da je optuženi odgovoran za genocid na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu, ono neće izricati osuđujuću presudu shodno članu 7(3) Statuta u odnosu na tačku 2.

iii. *Tačka 3 (progon, zločin protiv čovječnosti)*

6002. U vezi s dijelom predmeta koji se odnosi na Opštine, Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u sveobuhvatnom UZP-u. Što se tiče dijela predmeta koji se odnosi na Srebrenicu, Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu,²⁰⁵³⁸ te shodno članu 7(3) zbog toga što je propustio da kazni svoje podređene za ubijanje koje su počinili prije večernjih sati 13. jula 1995. i za povezana djela progona.

²⁰⁵³⁸ Vijeće je zauzelo stav da se optuženi na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu ne može proglasiti odgovornim za ubijanje i povezana djela progona do kojih je došlo prije večernjih sati 13. jula 1995.

iv. Tačka 4 (istrebljivanje, zločin protiv čovječnosti)

6003. U vezi s dijelom predmeta koji se odnosi na Opštine, Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u sveobuhvatnom UZP-u. Što se tiče dijela predmeta koji se odnosi na Srebrenicu, Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu,²⁰⁵³⁹ te shodno članu 7(3) zbog toga što je propustio da kazni svoje podređene za ubijanje koje su počinili prije večernjih sati 13. jula 1995.

v. Tačka 5 (ubistvo, zločin protiv čovječnosti)

6004. U vezi s dijelovima predmeta koji se odnose na Opštine i Sarajevo, Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u sveobuhvatnom UZP-u i UZP-u vezanom za Sarajevo. Što se tiče dijela predmeta koji se odnosi na Srebrenicu, Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu,²⁰⁵⁴⁰ te shodno članu 7(3) zbog toga što je propustio da kazni svoje podređene za ubijanje koje su počinili prije večernjih sati 13. jula 1995.

vi. Tačka 6 (ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja)

6005. U vezi s dijelovima predmeta koji se odnose na Opštine i Sarajevo, Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u sveobuhvatnom UZP-u i UZP-u vezanom za Sarajevo. Što se tiče dijela predmeta koji se odnosi na Srebrenicu, Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu,²⁰⁵⁴¹ te shodno članu 7(3) zbog toga što je propustio da kazni svoje podređene za ubijanje koje su počinili prije večernjih sati 13. jula 1995.

vii. Tačka 7 (deportacija, zločin protiv čovječnosti)

6006. Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u sveobuhvatnom UZP-u.

²⁰⁵³⁹ Vijeće je zauzelo stav da se optuženi na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu ne može proglasiti odgovornim za ubijanje i povezana djela progona do kojih je došlo prije večernjih sati 13. jula 1995.

²⁰⁵⁴⁰ Vijeće je zauzelo stav da se optuženi na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu ne može proglasiti odgovornim za ubijanje i povezana djela progona do kojih je došlo prije večernjih sati 13. jula 1995.

²⁰⁵⁴¹ Vijeće je zauzelo stav da se optuženi na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Srebrenicu ne može proglasiti odgovornim za ubijanje i povezana djela progona do kojih je došlo prije večernjih sati 13. jula 1995.

viii. *Tačka 8 (nehumana djela – prisilno premještanje, zločin protiv čovječnosti)*

6007. Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u sveobuhvatnom UZP-u i UZP-u vezanom za Srebrenicu.

ix. *Tačka 9 (terorisanje, kršenje zakona i običaja ratovanja)*

6008. U vezi s tačkom 9, terorisanje, kršenje zakona i običaja ratovanja, Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Sarajevo.

x. *Tačka 10 (protivpravni napadi na civile, kršenje zakona i običaja ratovanja)*

6009. Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za Sarajevo.

xi. *Tačka 11 (uzimanje talaca, kršenje zakona i običaja ratovanja)*

6010. Vijeće je utvrdilo da optuženi snosi individualnu krivičnu odgovornost shodno članu 7(1) na osnovu svog učešća u UZP-u vezanom za taoce.

F. KUMULATIVNE OSUĐUJUĆE PRESUDE

1. Pravne odredbe o kumulativnim osuđujućim presudama i konkretne optužbe u ovom predmetu

6011. Vijeće može izreći višestruke osuđujuće presude za isto ponašanje po različitim odredbama Statuta samo ako svaka od dotičnih statutarnih odredbi sadrži neki materijalno različit element koji druga ne sadrži. Element je materijalno različit od nekog drugog elementa ako zahtijeva dokaz činjenice koji drugi element ne zahtijeva.²⁰⁵⁴² Ako ovaj test nije zadovoljen, onda je potrebno izreći osuđujuću presudu samo po užoj odredbi zato što uže definisano krivično djelo obuhvata i ono koje je definisano šire.²⁰⁵⁴³ Svrha ovog testa za izricanje kumulativnih osuđujućih presuda, stoga, jeste

²⁰⁵⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 412 (što je potvrđeno u Drugostepenoj presudi u predmetu *Krajišnik*, par. 386; Drugostepenoj presudi u predmetu *Strugar*, par. 321; Drugostepenoj presudi u predmetu *Galić*, par. 163; Drugostepenoj presudi u predmetu *Naletilić i Martinović*; par. 584; Drugostepenoj presudi u predmetu *Stakić*, par. 355; Drugostepenoj presudi u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1032; Drugostepenoj presudi u predmetu *Krstić*, par. 218). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 173.

²⁰⁵⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 163; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 218; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 413.

da se osigura da optuženi "bude osuđen samo za zasebna krivična djela i, istovremeno, da se osigura da te osuđujuće presude u potpunosti odraze njegovu krivičnu odgovornost".²⁰⁵⁴⁴

6012. Prilikom primjene testa za kumulativne osuđujuće presude, Vijeće mora u apstraktnom smislu uporediti sve opšte uslove dotičnih krivičnih djela iz Statuta, kao i elemente krivičnih djela kojima se tereti, kako bi utvrdilo da li *svako* krivično djelo, u pravnom smislu, zahtijeva da se dokaže neki element čije dokazivanje druga krivična djela ne zahtijevaju.²⁰⁵⁴⁵ Međutim, ovaj test mora biti usredsređen na pravne elemente svakog krivičnog djela za koje se mogu izreći kumulativne osuđujuće presude, a ne na ponašanje optuženog u osnovi tog djela.²⁰⁵⁴⁶

a. Kumulativne osuđujuće presude po članovima 3 i 5 Statuta

6013. Ubistvo je jedino krivično djelo za koje se u Optužnici tereti i kao za kršenje zakona i običaja ratovanja, kažnjivo po članu 3 Statuta, i kao za zločin protiv čovječnosti po članu 5 Statuta.²⁰⁵⁴⁷

6014. Kumulativne osuđujuće presude za isto ponašanje po članu 3 i članu 5 Statuta dopustive su zato što zločini protiv čovječnosti predstavljaju krivična djela koja su zasebna u odnosu na kršenje zakona i običaja ratovanja, budući da svako od njih sadrži neki element koji nije prisutan u onom drugom.²⁰⁵⁴⁸ Konkretno, član 3 zahtijeva dokaz uske povezanosti između postupaka optuženog i oružanog sukoba, što je element koji se ne mora dokazati za zločine za koje se tereti po članu 5; nasuprot tome, član 5 zahtijeva dokaz da je to djelo bilo dio rasprostranjenog ili sistematskog napada na civilno stanovništvo, što nije potrebno dokazati za zločine za koje se tereti po članu 3.²⁰⁵⁴⁹ Na osnovu toga, Žalbeno vijeće je zauzelo stav da su kumulativne osuđujuće presude za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja po članu 3 i kao zločin protiv čovječnosti po članu 5 dopustive, s obzirom na to da "svaki član sadrži element obaveze dokazivanja neke činjenice koji drugi član ne sadrži".²⁰⁵⁵⁰

²⁰⁵⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1033 (što je potvrđeno u Drugostepenoj presudi u predmetu *Stakić*, par. 356). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 585.

²⁰⁵⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1033, 1039–1040.

²⁰⁵⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 39; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana*, par. 1020; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 356 (što je potvrđeno u Drugostepenoj presudi u predmetu *Strugar*, par. 322; Drugostepenoj presudi u predmetu *Krajišnik*, par. 387).

²⁰⁵⁴⁷ Optužnica, par. 67.

²⁰⁵⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 165; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1036; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac*, par. 176.

²⁰⁵⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 165; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 82 (što je potvrđeno u Drugostepenoj presudi u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1036).

²⁰⁵⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 82. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1038.

b. Kumulativne osuđujuće presude za terorisanje i protivpravne napade na civile po članu 3 Statuta

6015. Pod tačkom 9 Optužnice navodi se da je optuženi krivično odgovoran za djela nasilja s primarnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom.²⁰⁵⁵¹ Pod tačkom 10 Optužnice takođe se navodi da je optuženi krivično odgovoran za protivpravne napade na civile.²⁰⁵⁵² Oba krivična djela su kažnjiva kao kršenje zakona i običaja ratovanja po članu 3 Statuta.

6016. Žalbeno vijeće je pojasnilo da su, uprkos sličnostima između elemenata terorisanja i protivpravnih napada na civile, to dva zasebna i različita krivična djela zato što jedno zahtijeva da se dokaže neka činjenica čije dokazivanje ono drugo djelo ne zahtijeva, i obrnuto.²⁰⁵⁵³ Protivpravni napadi na civile zahtijevaju dokaz o smrti ili teškoj povredi tijela ili zdravlja, što se ne zahtijeva kod terorisanja.²⁰⁵⁵⁴ Nasuprot tome, terorisanje zahtijeva dokaz o posebnoj namjeri za širenje terora među civilnim stanovništvom, što nije element protivpravnih napada na civile.²⁰⁵⁵⁵ Shodno tome, Vijeće može izreći kumulativne osuđujuće presude za ta dva krivična djela, čak ako su one i zasnovane na istom ponašanju.²⁰⁵⁵⁶

c. Kumulativne osuđujuće presude za krivična djela koja se navode u članu 5

6017. Shodno članu 5 Statuta, optuženi se tereti krivičnom odgovornošću za ubistvo, istrebljivanje, deportaciju, druga nehumana djela (prisilno premještanje) i progone, kao zločine protiv čovječnosti.²⁰⁵⁵⁷ Što se tiče progona po članu 5(h), u Optužnici se konkretno navodi da su djela u osnovi tog zločina bila, pored ostalog, ubijanja,²⁰⁵⁵⁸ prisilno premještanje²⁰⁵⁵⁹ i deportacija.²⁰⁵⁶⁰

6018. Žalbeno vijeće je zauzelo stav da su osuđujuće presude za progon kao zločin protiv čovječnosti dopustivo kumulativne s osuđujućim presudama za druge zločine protiv čovječnosti zato što svaki od tih zločina sadrži materijalno različit element koji drugi zločin ne sadrži.²⁰⁵⁶¹

²⁰⁵⁵¹ Optužnica, par. 82.

²⁰⁵⁵² Optužnica, par. 82.

²⁰⁵⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 39.

²⁰⁵⁵⁴ V. par. 451–455.

²⁰⁵⁵⁵ V. par. 463–466.

²⁰⁵⁵⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 39.

²⁰⁵⁵⁷ Optužnica, par. 60, 67, 75.

²⁰⁵⁵⁸ Optužnica, par. 60(a).

²⁰⁵⁵⁹ Optužnica, par. 60(f).

²⁰⁵⁶⁰ Optužnica, par. 60(f).

²⁰⁵⁶¹ Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić*, par. 589; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1039–1043.

Shodno tom rasuđivanju, moguće je izreći osuđujuće presude, s jedne strane, za progon kao zločin protiv čovječnosti po članu 5(h) i, s druge, za ubistvo po članu 5(a) Statuta.²⁰⁵⁶²

6019. Isto je tako zauzet stav da su kumulativne osuđujuće presude za progon i druga nehumana djela dopustive, s obzirom na to da druga nehumana djela zahtijevaju dokaz da je optuženi prouzrokovao teške tjelesne ili duševne povrede žrtvi ili žrtvama, bez obzira na to da li je činjenjem ili nečinjenjem kojim su te povrede prouzrokovane izvršena faktička diskriminacija ili je iza tog činjenja ili nečinjenja stajala posebna namjera da se vrši diskriminacija, što se zahtijeva kod progona.²⁰⁵⁶³ Žalbeno vijeće je zauzelo stav da je, stoga, moguće izreći kumulativne osuđujuće presude za progon, deportaciju i druga nehumana djela (prisilno premještanje).²⁰⁵⁶⁴ Isto tako, zauzet je stav da su dopustive kumulativne osuđujuće presude za krivično djelo istrebljivanja po članu 5(b) Statuta i za progon kao zločin protiv čovječnosti po članu 5(h) Statuta.²⁰⁵⁶⁵

6020. Za razliku od toga, krivično djelo ubistva ne zahtijeva da se dokaže nijedan materijalni element više ili preko onoga što se zahtijeva za istrebljivanje; shodno tome, onda kada su elementi ubistva po članu 5(a) Statuta i istrebljivanja po članu 5(b) Statuta utvrđeni na osnovu istih činjenica u osnovi, istrebljivanje je uže definisano krivično djelo i kumulativne osuđujuće presude po članovima 5(a) i 5(b) nisu dopustive.²⁰⁵⁶⁶

d. Kumulativne osuđujuće presude u odnosu na genocid

6021. Žalbeno vijeće je zauzelo stav da su kumulativne osuđujuće presude za genocid i zločine protiv čovječnosti dopustive na osnovu istih djela, s obzirom na to da svaki od tih zločina sadrži materijalno različit element koji onaj drugi zločin ne sadrži.²⁰⁵⁶⁷ Na primjer, kumulativne osuđujuće presude za istrebljivanje po članu 5(b) i za genocid po članu 4 su dopustive.²⁰⁵⁶⁸ Isto načelo važi i za osuđujuće presude za genocid, koji, pored ostalog, zahtijeva namjeru da se uništi, u cijelosti ili djelimično, neka nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa kao takva, i progon kao zločin protiv

²⁰⁵⁶² Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1041–1043 (što je potvrđeno u Drugostepenoj presudi u predmetu *Bagosora*, par. 414; Drugostepenoj presudi u predmetu *Krajišnik*, par. 388–391; Drugostepenoj presudi u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 589; Drugostepenoj presudi u predmetu *Stakić*, par. 359–362, 367).

²⁰⁵⁶³ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1042.

²⁰⁵⁶⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 391; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić*, par. 589; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 360, 366–367.

²⁰⁵⁶⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora*, par. 735; Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana*, par. 1026 (gdje se potvrđuje Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 364, 367); Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 589.

²⁰⁵⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 366; Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora*, par. 416 (što je potvrđeno u Drugostepenoj presudi u predmetu *Ntabakuze*, par. 260–261), 736.

²⁰⁵⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana*, par. 1029–1030. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura*, par. 426.

²⁰⁵⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Simba*, par. 277; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 219–227.

čovječnosti, koji mora biti počinjen kao dio rasprostranjenog ili sistematskog napada na neko civilno stanovništvo²⁰⁵⁶⁹ i s namjerom da se vrši diskriminacija na političkoj, rasnoj ili vjerskoj osnovi.²⁰⁵⁷⁰

2. Zaključci

6022. Vijeće je utvrdilo da je individualna krivična odgovornost optuženog dokazana shodno članovima 7(1) i/ili 7(3)²⁰⁵⁷¹ Statuta za sljedeće tačke Optužnice:

tačka 2: genocid (član 4(3)(a));

tačka 3: progon, zločin protiv čovječnosti (član 5(h));

tačka 4: istrebljivanje, zločin protiv čovječnosti (član 5(b));

tačka 5: ubistvo, zločin protiv čovječnosti (član 5(a));

tačka 6: ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja (član 3);

tačka 7: deportacija, zločin protiv čovječnosti (član 5(d));

tačka 8: nehumana djela (prisilno premještanje), zločin protiv čovječnosti (član 5(i));

tačka 9: djela nasilja s primarnim ciljem širenja terora među civilnim stanovništvom, kršenje zakona i običaja ratovanja (član 3);

tačka 10: protivpravni napadi na civile, kršenje zakona i običaja ratovanja (član 3); i

tačka 11: uzimanje talaca, kršenje zakona i običaja ratovanja (član 3).

6023. U ovom predmetu, jedina krivična djela za koja nije dopušteno izreći kumulativne osuđujuće presude jesu istrebljivanje i ubistvo kao zločini protiv čovječnosti, za koja se tereti pod

²⁰⁵⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana*, par. 1032; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 228–229.

²⁰⁵⁷⁰ V. par. 497–500.

²⁰⁵⁷¹ V. par. 5849–5850 (gdje se navode zločini u Srebrenici za koje su osuđujuće presude izrečene na osnovu člana 7(3)). Sve preostale osuđujuće presude biće izrečene na osnovu člana 7(1).

tačkom 4, odnosno tačkom 5 Optužnice. Za istrebljivanje je ustanovljeno da predstavlja uže definisano krivično djelo zato što sadrži jedan materijalni element — "da lišavanje života bude velikih razmjera i da je namjera počinioca bila da svojim radnjama postigne takav ishod" — koji ubistvo ne sadrži.²⁰⁵⁷² Shodno tome, Vijeće neće izricati osuđujuću presudu za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti u odnosu na konkretne incidente ubijanja za koje je utvrdilo da takođe predstavljaju istrebljivanje.²⁰⁵⁷³

6024. Kod tih incidenata koji se preklapaju, smatra se da je ubistvo kao zločin protiv čovječnosti obuhvaćeno krivičnim djelom istrebljivanja, te u vezi s tim incidentima neće biti izrečena osuđujuća presuda po tački 5.²⁰⁵⁷⁴ Za sve preostale dokazane incidente ubijanja, Vijeće će izreći osuđujuću presudu za ubistvo kao zločin protiv čovječnosti.²⁰⁵⁷⁵ To ni na koji način ne utiče na osuđujuću presudu za ubistvo kao kršenje zakona i običaja ratovanja shodno članu 3 Statuta, koja nije nedopustivo kumulativna s osuđujućom presudom za ubistvo ili istrebljivanje kao zločine protiv čovječnosti.²⁰⁵⁷⁶

V. ODMJERAVANJE KAZNE

A. SVRHE KAŽNJAVANJA

6025. Shodno praksi Međunarodnog suda, retribucija i odvratanje predstavljaju glavne svrhe kažnjavanja.²⁰⁵⁷⁷ Žalbena vijeće je zauzelo stav da "će kazna srazmjerna težini kažnjivog ponašanja

²⁰⁵⁷² Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 716 (što nije osporeno u žalbenom postupku) (gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana i Ntakirutimana*, par. 522, 542; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 260). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 366.

²⁰⁵⁷³ V. par. 2446–2464, 5607–5621. Vijeće napominje da tužilaštvo u Optužnicu nije uvrstilo nijedan navod o istrebljivanju u vezi s incidentima ubijanja za koje se optuženi tereti u sklopu UZP-a vezanog za Sarajevo. V. Optužnica, par. 61–66.

²⁰⁵⁷⁴ Konkretno, Vijeće je utvrdilo da je istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti počinjeno u odnosu na sljedeće incidente u okviru sveobuhvatnog UZP-a: Bijeljina, incident 1.1 iz Priloga A Optužnici; Bratunac, incident 3.2 iz Priloga A Optužnici, incident 4.1 iz Priloga B Optužnici; Brčko, incident 5.1 iz Priloga B Optužnici; Foča, incident 8.1 iz Priloga B Optužnici; Ključ, incidenti 7.2, 7.3 iz Priloga A Optužnici, incident 10.1 iz Priloga B Optužnici; Novi Grad, incident 12.2 iz Priloga B Optužnici (sudija Morrison je imao suprotno mišljenje u vezi s pitanjem počinitelaca u ovom incidentu iz Priloga Optužnici, v. Suprotno mišljenje sudije Morrisona, par. 6074–6080); Prijedor, incidenti 10.1, 10.6, 10.7, 10.9 iz Priloga A Optužnici, incidenti 15.1, 15.2, 15.3, 15.4, 15.6 iz Priloga B Optužnici; Sokolac, incident 13.1 iz Priloga A Optužnici; Višegrad, incident 14.2 iz Priloga A Optužnici; Vlasenica, incident 15.2 iz Priloga A Optužnici, incident 18.2 iz Priloga B Optužnici; Zvornik, incident 16.3 iz Priloga A Optužnici, incidenti 20.1, 20.2, 20.3 iz Priloga B Optužnici. Pored toga, Vijeće je utvrdilo da je istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti počinjeno u vezi sa svim incidentima ubijanja iz Priloga E Optužnici u okviru UZP-a vezanog za Srebrenicu, osim u vezi s incidentom 2.1 iz Priloga E Optužnici, za koji je konstatovano da nije dokazan. V. par. 5221–5222, 5607; Optužnica, Prilog E.

²⁰⁵⁷⁵ V. fusnota 20573.

²⁰⁵⁷⁶ V. par. 6013–6014.

²⁰⁵⁷⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 775; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 402; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*, par. 136–137; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 806. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1073.

neminovno obezbijediti dovoljnu retribuciju i odvracanje".²⁰⁵⁷⁸ Drugi faktori, kao što je rehabilitacija, jesu relevantni da bi se uzeli u obzir prilikom odmjeravanja kazne, ali ne bi trebali da imaju prevladavajuću ulogu.²⁰⁵⁷⁹

6026. Retribucija se ne bi smjela tumačiti kao želja za osvetom ili odmazdom, već kao izraz gnušanja međunarodne zajednice nad počinjenim zločinima; retribucija, za razliku od odmazde, zahtijeva izricanje "pravedne i primjerene kazne, i ništa više od toga".²⁰⁵⁸⁰ Što se tiče odvracanja, kazna koju izriču vijeća trebala bi biti adekvatna kako bi odvratila osuđenu osobu od ponovnog činjenja krivičnog djela (individualno odvracanje), a isto bi tako trebala da osigura da se drugi potencijalni počinioci odvrate od činjenja istog ili sličnog krivičnog djela (opšte odvracanje).²⁰⁵⁸¹

B. NAČELA ODMJERAVANJA KAZNE

1. Mjerodavno pravo

6027. Odmjeravanje kazne je regulisano članovima 23 i 24 Statuta, kao i pravilima 87(C) i 100 do 106 Pravilnika. Prilikom odmjeravanja primjerene kazne, vijeća su dužna da uzmu u obzir "faktore poput težine krivičnog djela i ličnih prilika osuđenika".²⁰⁵⁸² Vijeća takođe trebaju uzeti u obzir, pored ostalog, sve eventualne otežavajuće i olakšavajuće okolnosti,²⁰⁵⁸³ opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije²⁰⁵⁸⁴ i vrijeme koje je osuđena osoba već izdržala od kazne za isto djelo koju joj je eventualno izrekao sud neke države, u skladu s članom 10(3) Statuta.²⁰⁵⁸⁵ Vijeća bi takođe trebala da osuđenom u izdržavanje kazne uračunaju eventualno vrijeme koje je proveo u pritvoru čekajući na predaju Međunarodnom sudu ili čekajući na suđenje ili žalbeni postupak.²⁰⁵⁸⁶ Vijeća bi trebala uzeti u obzir faktore nabrojane u Statutu i Pravilniku, ali

²⁰⁵⁷⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 777.

²⁰⁵⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 402; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*, par. 136; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1079; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 805–806.

²⁰⁵⁸⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1075 (gdje se poziva na *Supreme Court of Canada judgement R. v. M. (C.A.) [1996] 1 S.C.R. 500*, par. 80 (naglasak u originalu)), na koji se poziva u Drugostepenoj presudi u predmetu *Krajišnik*, par. 804. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 185.

²⁰⁵⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 776, 805; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 45–46; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1076–1078.

²⁰⁵⁸² Član 24(2) Statuta.

²⁰⁵⁸³ Pravilo 101(B)(i) i (ii) Pravilnika.

²⁰⁵⁸⁴ Član 24(1) Statuta; pravilo 101(B)(iii) Pravilnika.

²⁰⁵⁸⁵ Pravilo 101(B)(iv) Pravilnika.

²⁰⁵⁸⁶ Pravilo 101(C).

ona isto tako raspoložu širokim diskrecionim ovlaštenjima u odmjeravanju primjerene kazne koja će odgovarati prilikama optuženog i težini krivičnog djela.²⁰⁵⁸⁷

6028. Osoba proglašena krivom može biti osuđena na kaznu zatvora, uključujući i doživotnu kaznu zatvora.²⁰⁵⁸⁸ Uz kaznu zatvora, vijeća mogu naložiti povrat pravim vlasnicima eventualne imovine i imovinske koristi stečene kažnjivim ponašanjem.²⁰⁵⁸⁹

6029. Prethodne odluke o kaznama koje su donesene u drugim predmetima pred ovim Međunarodnim sudom mogu pružiti smjernice ukoliko se odnose na ista krivična djela počinjena u okolnostima koje su u suštini slične;²⁰⁵⁹⁰ međutim, ranija praksa u odmjeravanju kazni samo je jedan od mnoštva faktora koje valja uzeti u obzir i vijeća ne smiju biti vezana tom praksom prilikom odmjeravanja primjerene kazne koja će biti u skladu s težinom krivičnog djela i ličnim prilikama osuđene osobe.²⁰⁵⁹¹

2. Težina krivičnog djela

6030. U praksi ovog Međunarodnog suda jasno je utvrđeno da težina krivičnog djela predstavlja primarni faktor koji se uzima u obzir prilikom odmjeravanja primjerene kazne.²⁰⁵⁹²

6031. Prilikom ocjenjivanja težine krivičnog djela, vijeća moraju uzeti u obzir konkretne okolnosti predmeta i oblik i stepen učešća optuženog u krivičnom djelu,²⁰⁵⁹³ kao i razmjere i brutalnost krivičnih djela,²⁰⁵⁹⁴ ranjivost žrtava,²⁰⁵⁹⁵ posljedice, efekat ili uticaj krivičnog djela po žrtve i

²⁰⁵⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 640; Drugostepena presuda u predmetu *Boškosi i Tarčulovski*, par. 204; Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 336; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 302; Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 127; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 500; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 393.

²⁰⁵⁸⁸ Član 24(1) Statuta; pravilo 101(A) Pravilnika.

²⁰⁵⁸⁹ Član 24(3) Statuta.

²⁰⁵⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 250. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 376; Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 348; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 333; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 381; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Momir Nikolić*, par. 38; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 719–721.

²⁰⁵⁹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2093–2094; Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 348–349; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 333; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 381; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Momir Nikolić*, par. 38; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 248; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 720.

²⁰⁵⁹² Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 375; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 442; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 375; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Momir Nikolić*, par. 11; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 442; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 731; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182.

²⁰⁵⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 375; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 182.

²⁰⁵⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 652; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 400.

njihovu rodbinu, uključujući "dugotrajne tjelesne, psihičke i emocionalne patnje neposrednih žrtava",²⁰⁵⁹⁶ te položaj vlasti osuđene osobe.²⁰⁵⁹⁷

6032. Težina krivičnog djela za koje je optuženi proglašen odgovornim shodno članu 7(3) ocjenjuje se na osnovu dva faktora: (i) težine zločina koje je počinio podređeni optuženog, i (ii) težine ponašanja samog optuženog koji nije spriječio ili kaznio podređenog za krivična djela u osnovi koja je počinio.²⁰⁵⁹⁸

6033. Pored toga, Žalbeno vijeće je utvrdilo da ne postoji hijerarhija krivičnih djela. Shodno tome, kad se radi o istim djelima, zločini protiv čovječnosti ne smiju se kažnjavati strožije od kršenja zakona i običaja ratovanja, i obrnuto.²⁰⁵⁹⁹

3. Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti

6034. S obzirom na činjenicu da ni u Statutu ni u Pravilniku nisu iscrpno definisani faktori koji mogu činiti otežavajuće i olakšavajuće okolnosti,²⁰⁶⁰⁰ vijeća imaju diskreciono pravo da odrede koje će faktore uzeti obzir i koliku će im težinu pridati.²⁰⁶⁰¹

6035. Otežavajuće okolnosti moraju biti direktno povezane s činjenjem krivičnog djela za koje se tereti,²⁰⁶⁰² a teret dokazivanja snosi tužilaštvo, koje mora van svake razumne sumnje dokazati postojanje takvih okolnosti.²⁰⁶⁰³ Pravo optuženog da se brani šutnjom i da ne svjedoči²⁰⁶⁰⁴ ili nepostojanje olakšavajućih faktora²⁰⁶⁰⁵ ne predstavljaju otežavajuće okolnosti. Primjeri otežavajućih okolnosti koje su identifikovane u dosadašnjoj praksi Međunarodnog suda obuhvaćaju

²⁰⁵⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 400; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 352.

²⁰⁵⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 400, 411; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 683. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Krnjelac*, par. 260.

²⁰⁵⁹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 353; Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 608–613, 625–626; Drugostepena presuda u predmetu *Musema*, par. 382–383.

²⁰⁵⁹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 732, 741.

²⁰⁵⁹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 171; Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*, par. 247; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 69.

²⁰⁶⁰⁰ V. pravilo 101(B)(i) i (ii) Pravilnika. U pravilu 101(B)(ii) se kao primjer olakšavajuće okolnosti navodi "značajna saradnja osuđenog s tužiocem prije ili poslije izricanja presude".

²⁰⁶⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 777, 780. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*, par. 316; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 329; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 328; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 325; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 414; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 685,696.

²⁰⁶⁰² Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*, par. 124 (gdje se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 850). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 386–387; Drugostepena presuda u predmetu *Simba*, par. 82.

²⁰⁶⁰³ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 763.

²⁰⁶⁰⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 687; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 783.

²⁰⁶⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 687.

sljedeće: (i) zloupotreba položaja vlasti od strane optuženog;²⁰⁶⁰⁶ (ii) vremenski period tokom kojeg se krivično djelo odvijalo;²⁰⁶⁰⁷ (iii) predumišljaj i pobuda;²⁰⁶⁰⁸ (iv) seksualni, nasilni i ponižavajući karakter djela i ranjivost žrtava;²⁰⁶⁰⁹ i (v) status žrtava, njihovu starost i broj, te posljedice koje su na njih ostavila krivična djela.²⁰⁶¹⁰

6036. Primjeri olakšavajućih okolnosti koje su identifikovane u dosadašnjoj praksi Međunarodnog suda obuhvaćaju sljedeće: (i) saradnju s tužilaštvom;²⁰⁶¹¹ (ii) priznanje krivice ili potvrdno izjašnjavanje o krivici;²⁰⁶¹² (iii) izražavanje kajanja, saosjećanja, samilosti ili žaljenja zbog žrtava krivičnih djela;²⁰⁶¹³ (iv) prethodno nekažnjavanje;²⁰⁶¹⁴ (v) dobrovoljnu predaju;²⁰⁶¹⁵ (vi) dobro vladanje u pritvoru;²⁰⁶¹⁶ (vii) porodične prilike;²⁰⁶¹⁷ (viii) karakter osuđene osobe nakon sukoba;²⁰⁶¹⁸ (ix) prinudu;²⁰⁶¹⁹ (x) sprečavanje činjenja zločina;²⁰⁶²⁰ (xi) pomaganje žrtvama;²⁰⁶²¹ i

²⁰⁶⁰⁶ Položaj vlasti optuženog, sam za sebe, ne predstavlja otežavajući faktor koji treba uzeti u obzir u svrhu odmjerenja kazne, već se otežavajućim faktorom može smatrati *zloupotreba* takvog položaja. Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 320; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 324; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 412; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 411.

²⁰⁶⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686 (gdje se poziva na Drugostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 356).

²⁰⁶⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686 (gdje se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Krstić*, par. 711–712). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 258; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 825, 833.

²⁰⁶⁰⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686 (gdje se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 867). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 352.

²⁰⁶¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 686 (gdje se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 864, 866); Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 355.

²⁰⁶¹¹ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 76. V. takođe pravilo 101(B)(ii) Pravilnika.

²⁰⁶¹² Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43, 67–68; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*, par. 122.

²⁰⁶¹³ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43, 72; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 366 (gdje se navodi da, iako izraz saosjećanja, samilosti ili žaljenja zbog žrtava zločina "sam po sebi ne predstavlja kajanje, ipak se može uzeti u obzir kao olakšavajući faktor.").

²⁰⁶¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 816; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 325; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1090; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696.

²⁰⁶¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 325; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43, 75; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1090; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 82.

²⁰⁶¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 816; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 325; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 266; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1091; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696.

²⁰⁶¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 816; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 325; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 266; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1090; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par. 362, 408.

²⁰⁶¹⁸ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696. V. takođe Presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 90–91, 103.

²⁰⁶¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696; Druga presuda o kazni u predmetu *Erdemović*, par. 17.

²⁰⁶²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 342. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 430.

(xii) starost.²⁰⁶²² Pitanje da li neka činjenica predstavlja olakšavajuću okolnost određuje se "ocjenjivanjem najveće vjerovatnoće".²⁰⁶²³

6037. Faktori koji se uzmu u obzir prilikom ocjenjivanja težine krivičnog djela ne smiju se ponovo uzimati u obzir kao zasebne otežavajuće okolnosti, i obrnuto.²⁰⁶²⁴ Ocjenjivanje i težine krivičnog djela i otežavajućih okolnosti pod istim naslovom dopustivo je ukoliko vijeće jasno pokaže da se nije upustilo u dvostruko računanje, te ako je svaku okolnost klasifikovalo ili kao dio ocjenjivanja težine krivičnog djela ili kao otežavajuću okolnost.²⁰⁶²⁵ Na primjer, u svrhu izricanja osuđujućih presuda shodno članu 7(3) Statuta, vijeće ne smije dvostruko računavati "nadređenu funkciju" osuđene osobe "i kao element krivičnog djela i kao otežavajući faktor".²⁰⁶²⁶

4. Opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije

6038. Shodno članu 24(1) Statuta, vijeće će "ima[ti] u vidu opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije".²⁰⁶²⁷ Prilikom ocjenjivanja te prakse, pretresna vijeća imaju pravo da u obzir uzmu ne samo zakon SFRJ koji je bio na snazi u vrijeme kad su relevantni zločini počinjeni, nego i to kako se taj zakon kasnije razvijao.²⁰⁶²⁸ Iako Statut zahtijeva od vijeća da uzmu u obzir opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima u bivšoj Jugoslaviji, "ta praksa može poslužiti samo kao smjernica, ali nije obavezujuća".²⁰⁶²⁹ Međutim, kada neko vijeće odstupa od prakse izricanja zatvorskih kazni u bivšoj Jugoslaviji, ono mora dati obrazloženje za takvo odstupanje, koje će predstavljati nešto više od pukog nabranjanja relevantnih zakonskih odredbi.²⁰⁶³⁰

²⁰⁶²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 816; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696. V. također Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 854.

²⁰⁶²² Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 816; Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 266; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696.

²⁰⁶²³ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 352; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 302; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*, par. 11; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*, par. 8. V. također Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*, par. 43; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 697.

²⁰⁶²⁴ Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Momir Nikolić*, par. 58; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*, par. 106. V. također Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*, par. 143.

²⁰⁶²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 751. V. također Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*, par. 106.

²⁰⁶²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*, par. 610.

²⁰⁶²⁷ Član 24(1) Statuta.

²⁰⁶²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 261.

²⁰⁶²⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 749, 811; Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 335, 346; Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 398; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 69; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 681–682; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 260–261 (gdje se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Kunarac*, par. 829).

²⁰⁶³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 260–261 (gdje se poziva na Prvostepenu presudu u predmetu *Kunarac*, par. 829). V. također Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 69; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 1085; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 682.

6039. Ako neko pretresno vijeće izrekne kaznu težu od one koja bi bila izrečena u skladu s praksom sudova u bivšoj Jugoslaviji, to ne predstavlja kršenje načela *nulla poena sine lege*, budući da su pretresna vijeća dužna da primjenjuju pravne odredbe ovog Međunarodnog suda, a ne zakone bivše Jugoslavije,²⁰⁶³¹ a optuženi je morao biti svjestan da zločini za koje se tereti predstavljaju najteža kršenja međunarodnog humanitarnog prava, kažnjiva najstrožim sankcijama.²⁰⁶³²

6040. Pravne odredbe vezane za odmjeravanje kazni u BiH u periodu na koji se odnosi Optužnica bile su regulisane Krivičnim zakonom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (dalje u tekstu: Krivični zakon SFRJ), koji je Savezna skupština usvojila 28. septembra 1976. i koji je stupio na snagu 1. jula 1977., te Krivičnim zakonom Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine od 10. juna 1977. (dalje u tekstu: Krivični zakon SRBiH). Krivični zakon SFRJ regulisao je opšte aspekte krivičnog zakona i neka konkretna krivična djela, kao što su genocid i ratni zločini, dok je Krivični zakon SRBiH regulisao konkretna krivična djela i pitanja kojima se Krivični zakon SFRJ nije bavio.²⁰⁶³³

6041. Shodno odredbama Krivičnog zakona SFRJ, raspon kazni je obuhvatao novčane kazne, konfiskaciju imovine, zatvor i smrtnu kaznu.²⁰⁶³⁴ U svom Završnom podnesku, optuženi upućuje na činjenicu da je, prije nego što je 25. maja 1993. usvojen Statut Međunarodnog suda, najteža kazna koja se mogla izreći shodno odredbama Krivičnog zakona SFRJ bila kazna od 20 godina zatvora.²⁰⁶³⁵ Uistinu, član 38(1) i (2) Krivičnog zakona SFRJ predviđao je maksimalnu kaznu od 15 godina zatvora, osim za krivična djela za koja se ranije mogla izreći smrtna kazna, u kojem slučaju je maksimalna kazna zatvora produžavana na 20 godina.²⁰⁶³⁶ BiH je 1998. godine ukinula smrtnu kaznu.²⁰⁶³⁷ Maksimalna kazna koja se trenutno može izreći u BiH i RS je kazna od 45 godina zatvora za "najteže oblike teških krivičnih djela učinjenih s umišljajem".²⁰⁶³⁸

6042. U Glavi 16. Krivičnog zakona SFRJ obuhvaćena su krivična djela protiv čovječnosti i međunarodnog prava. Konkretno, članom 141 Krivičnog zakona SFRJ zabranjen je genocid, članom 142 zabranjeni su ratni zločini protiv civilnog stanovništva, članom 143 zabranjeni su ratni zločini protiv ranjenika i bolesnika, a članom 144 zabranjeni su ratni zločini protiv ratnih

²⁰⁶³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 750; Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*, par. 398. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Simić*, par. 264; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 816–817; Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*, par. 21.

²⁰⁶³² Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 681; Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*, par. 816–817.

²⁰⁶³³ V. Presuda o kazni u predmetu *Deronjić*, par. 163; Presuda o kazni u predmetu *Dragan Nikolić*, par. 153.

²⁰⁶³⁴ Krivični zakon SFRJ, član 34.

²⁰⁶³⁵ Završni podnesak odbrane, par. 3376–3378 (gdje se na tu činjenicu upućuje kao na olakšavajuću okolnost).

²⁰⁶³⁶ Krivični zakon SFRJ, član 38(1)–(2).

²⁰⁶³⁷ Presuda o kazni u predmetu *Tadić*, par. 12.

²⁰⁶³⁸ Krivični zakon BiH, 2013., član 42(2); Krivični zakon RS, 2013., član 31a(1).

zarobljenika.²⁰⁶³⁹ Za krivična djela iz članova 141, 142, 143 i 144 Krivičnog zakona SFRJ mogla se izreći kazna zatvora u trajanju od najmanje pet godina ili smrtna kazna.²⁰⁶⁴⁰ Kazne za konkretna krivična djela, kao što su ubistvo, silovanje i nanošenje teških tjelesnih povreda, bile su regulisane Krivičnim zakonom SRBiH.²⁰⁶⁴¹

5. Uračunavanje vremena provedenog u pritvoru u izdržavanje kazne

6043. Shodno pravilu 101(C), optuženi ima pravo na to da mu se u izdržavanje kazne uračuna vrijeme koje je proveo u pritvoru čekajući na predaju Međunarodnom sudu ili čekajući na suđenje.

6. Odmjeravanje kazne

6044. Shodno pravilu 87(C), vijeća mogu izreći kaznu po svakoj optužbi po kojoj je optuženi proglašen krivim i navesti da li će se te kazne izdržavati konsekutivno ili uporedno, ili pak mogu izreći jedinstvenu kaznu koja odražava ukupno kažnjivo ponašanje optuženog.²⁰⁶⁴² Svako konkretno krivično djelo mora se razmotriti kako bi se pravilno utvrdila težina kažnjivog ponašanja optuženog, a ako se izrekne jedinstvena kazna, onda ona mora da odražava ukupnost konkretnog kažnjivog ponašanja.²⁰⁶⁴³

C. DISKUSIJA

1. Težina krivičnog djela

a. Argumentacija

6045. U ovom predmetu, tužilaštvo je u vezi s težinom krivičnog djela navelo razmjere i prirodu zločina, njihov sistematski obrazac i neprestano ponavljanje, broj žrtava i posljedice koje su one pretrpjele zbog tih zločina.²⁰⁶⁴⁴ Tužilaštvo tvrdi sljedeće:

Pod njegovom komandom i nadzorom, podređeni [optuženog] i oni koji su s njima saradivali protjerali su, ubili, mučili i na drugi način zlostavljali stotine hiljada Muslimana i Hrvata; bombardovali su Sarajevo granatama i zasipali ga mecima,

²⁰⁶³⁹ Krivični zakon SFRJ, članovi 141–144. V. takođe članove 145 (organizovanje i podsticanje na izvršenje genocida i ratnih zločina), 150 (surovo postupanje s ranjenicima, bolesnicima i ratnim zarobljenicima), 151 (uništavanje kulturnih i istorijskih spomenika) i 154 (rasna i druga diskriminacija).

²⁰⁶⁴⁰ Krivični zakon SFRJ, članovi 141–144.

²⁰⁶⁴¹ Krivični zakon SRBiH, članovi 36 (kojim se ubistvo kažnjava zatvorskom kaznom u trajanju od najmanje pet godina, a u teškim slučajevima zatvorskom kaznom u trajanju od najmanje deset godina ili smrtnom kaznom) i 88 (kojim se silovanje kažnjava kaznom u trajanju od jedne do 10 godina zatvora, pri čemu u teškim slučajevima donja granica iznosi tri godine zatvora).

²⁰⁶⁴² Pravilo 87(C) Pravidnika.

²⁰⁶⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 718–723; Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 1149.

²⁰⁶⁴⁴ Završni podnesak tužilaštva, fusnota 4052.

ubijajući, sakateći i terorišući njegovo civilno stanovništvo više od tri i po godine. Razmjere i obim tih zločinačkih kampanja su ogromne. [Optuženi] je odigrao ključnu ulogu tokom svake od tih kampanja. Ustrajnost s kojom je [optuženi] radio na ostvarenju svog cilja 'čiste' Drine, iako je bio suočen s ogromnim međunarodnim pritiskom, koja je kulminirala možda najtežim pojedinačnim zločinom u Evropi od Drugog svjetskog rata, predstavlja pokazatelj 'oblika i stepena' njegovog učešća.²⁰⁶⁴⁵

b. Zaključci

6046. Optuženi je, putem svog učešća u četiri različita udružena zločinačka poduhvata, proglašen odgovornim za činjenje širokog spektra krivičnih djela tokom cijelog perioda sukoba u BiH. On je takođe proglašen odgovornim za to što nije kaznio određene zločine koje su počinili njegovi podređeni u dijelu predmeta koji se odnosi na Srebrenicu. Vijeće konstatuje da zločini koji su počinjeni u ovom predmetu, posebno oni u sklopu onih dijelova predmeta koji se odnose na Opštine, Sarajevo i Srebrenicu, spadaju među najstrašnije zločine u međunarodnom krivičnom pravu i obuhvataju istrebljivanje kao zločin protiv čovječnosti i genocid. Očigledne su same razmjere zločina za koje je optuženi proglašen odgovornim, kao i njihova sistematska okrutnost i trajne posljedice koje zbog njih trpe preživjele žrtve. Kao što je gore opisano, optuženi je imao centralnu ulogu i pružio je značajan doprinos činjenju tih zločina. Prilikom odmjeravanja odgovarajuće kazne koju će izreći optuženom, Vijeće je tim faktorima pridalo posebnu pažnju.

6047. Konkretnije rečeno, u dijelu predmeta koji se odnosi na Opštine, utvrđeno je da je optuženi odgovoran za to što je pružio značajan doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu čiji je cilj bio trajno uklanjanje bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata s teritorije na koju su bosanski Srbi polagali pravo. Vijeće je utvrdilo da je optuženi, zajedno s učesnicima tog sveobuhvatnog UZP-a, namjeravao da taj cilj bude ostvaren putem činjenja krivičnih djela deportacije, nehumanih djela (prisilnog premještanja) i progona (putem djela u njegovoj osnovi, odnosno protivpravnog zatočenja i nametanja i održavanja restriktivnih i diskriminatornih mjera) kao zločina protiv čovječnosti. Taj zajednički plan doveo je do toga da ogromna većina nesrpskog stanovništva u Opštinama bude otjerana i iz temelja je promijenio etničku mapu stanovništva na tim teritorijama. Muslimansko i hrvatsko stanovništvo u BiH takođe je bilo izloženo zvjerskim zločinima za koje je Vijeće utvrdilo da ih je optuženi mogao predvidjeti prilikom provođenja zajedničkog plana tog sveobuhvatnog UZP-a. Hiljade civila su bile žrtve progona, ubistva i istrebljivanja i do dana današnjeg pate od posljedica tih zločina. Ti zločini su počinjeni tokom ili nakon preuzimanja vlasti u Opštinama od strane srpskih snaga i u desetinama zatočeničkih objekata u kojima su nesrbi bili protivpravno zatočeni. Vijeće je, pored toga, utvrdilo da je optuženi, kao predsjednik i vrhovni komandant VRS-a, bio na najvišem položaju vlasti i da je u tom poduhvatu odigrao ključnu ulogu

²⁰⁶⁴⁵ Završni podnesak tužilaštva, par. 1121.

tako što je promovisao ideologiju razdvajanja na etničkoj osnovi, koristeći retoriku koja je pojačavala istorijska etnička nezadovoljstva i promovišući propagandu u tom cilju. On je, isto tako, osnovao institucije koje su korištene u ostvarenju cilja tog zajedničkog plana i stvorio je klimu nekažnjivosti za krivična djela počinjena nad nesrbima.

6048. U dijelu predmeta koji se odnosi na Sarajevo, utvrđeno je da je optuženi odgovoran za pružanje značajne podrške udruženom zločinačkom poduhvatu snajperskog djelovanja i granatiranja, čiji je cilj bio da se širi teror među civilnim stanovništvom Sarajeva. Sarajevski civili su tri i po godine živjeli u ekstremnom strahu od toga da su na meti snajperske i minobacačke vatre i Vijeće je utvrdilo da su oni na taj način, u stvari, bili izloženi terorisanju. Vijeće je takođe utvrdilo da je tokom cijele opsade granatiranje skoro svakodnevno vršeno. U gradu nije postojalo nijedno mjesto koje je bilo sigurno za civilno stanovništvo, uključujući i njihove sopstvene domove. Na sarajevske civile je otvarana vatra dok su išli po vodu, hodali gradom ili koristili javni prevoz. Djeca su gađana iz snajperskih pušaka dok su se igrala pred svojim kućama, šetala sa svojim roditeljima ili se pješice vraćala kući iz škole, pa čak i dok su vozila bicikl. Ni bolnice nisu bile pošteđene; civili su bili izloženi snajperskoj i minobacačkoj vatri dok su bili na liječenju, a medicinsko osoblje se izlagalo istoj takvoj opasnosti kako bi pružilo medicinsku pomoć građanima Sarajeva. Vijeće je utvrdilo da je terorisanje namjerno primjenjivano zato što je VRS htio pokazati civilima, stanovnicima Sarajeva, da niko od njih nije siguran i da su bespomoćni. Kampanja granatiranja i snajperskog djelovanja na kraju je rezultirala velikim brojem civilnih žrtava. Vijeće je utvrdilo da je doprinos optuženog UZP-u vezanom za Sarajevo bio u tolikoj mjeri bitan da bez njegove podrške, u stvari, ne bi ni moglo doći do napada SRK-a na civile.

6049. U dijelu predmeta koji se odnosi na Srebrenicu, Vijeće je utvrdilo da je optuženi odgovoran za pružanje značajnog doprinosa udruženom zločinačkom poduhvatu eliminisanja bosanskih Muslimana u Srebrenici putem prisilnog uklanjanja žena, djece i starijih muškaraca i ubijanja muškaraca i dječaka. U tom dijelu ovog predmeta, Vijeće je utvrdilo da je optuženi odgovoran za prisilno premještanje, progon, ubistvo, istrebljivanje i genocid. Provođenje zajedničkog plana UZP-a vezanog za Srebrenicu imalo je za posljedicu ubijanje najmanje 5.115 muškaraca, bosanskih Muslimana, te prisilno premještanje 30.000 žena, djece i starijih muškaraca, bosanskih Muslimana, iz Srebrenice na teritoriju koju su držali bosanski Muslimani. Optuženi je, kao nadređeni, takođe proglašen odgovornim za propust da kazni počiniocima za ubijanje koje je izvršeno prije večernjih sati 13. jula 1995. U prethodnim odjeljcima Presude, Vijeće je do mučnih detalja opisalo sistematsku brutalnost s kojom su ti muškarci i dječaci ubijani, kao i duševne i tjelesne patnje koje su pretrpjeli tokom perioda koji je prethodio njihovom pogubljenju. Što se tiče žena, djece i starijih muškaraca koji su bili podvrgnuti operaciji prisilnog premještanja, oni ne samo da su bili otjerani,

već je Vijeće istaklo tešku duševnu traumu koju je izazvalo njihovo iznenadno odvajanje u Potočarima od muških članova porodica, koji su odvedeni odatle da čekaju svoju neizvjesnu sudbinu. Što se tiče težine ponašanja optuženog u vezi s ubijanjem poslije 13. jula, Vijeće je utvrdilo da je on bio jedina osoba u RS koja je imala moć da spriječi snage bosanskih Srba da premjeste muškarce, bosanske Muslimane, u Zvornik da bi ih tamo ubile. Umjesto toga, on je naredio njihovo prebacivanje u Zvornik, gdje su na kraju i ubijeni. Postupivši na taj način, optuženi je pristao na provođenje jedne sistematske, organizovane operacije ubistva širokih razmjera i omogućio tu operaciju.

6050. U dijelu predmeta koji se odnosi na taoce, Vijeće je utvrdilo da je optuženi odgovoran za pružanje značajnog doprinosa zajedničkom cilju uzimanja osoblja UN-a za taoce. Vijeće podsjeća da je mandat pripadnika mirovnih snaga i posmatrača UN-a nad kojima je izvršeno krivično djelo uzimanja talaca za koje je optuženi proglašen odgovornim bio uspostavljanje i održavanje mira između strana u sukobu i pružanje pomoći civilnom stanovništvu. S obzirom na to, te u cilju provođenja njihovog mandata, UNPROFOR-u i vojnim posmatračima UN-a trebala je biti pružena najveća zaštita. Umjesto toga, oni su korišteni kao sredstvo za cjenkanje kako bi se obezbijedilo obustavljanje vazdušnih udara NATO-a, a optuženi je bio pokretačka snaga tog poduhvata.

2. Otežavajuće okolnosti

6051. Pored faktora koji su navedeni kao relevantni za procjenu težine krivičnih djela za koja je optuženi proglašen odgovornim, tužilaštvo tvrdi da se zloupotreba vlasti može uzeti u obzir kao otežavajuća okolnost.²⁰⁶⁴⁶ Kao primjer takve trajne i teške zloupotrebe, tužilaštvo upućuje na činjenicu da je optuženi više od bilo koje druge osobe u RS-u bio u mogućnosti da prekine tok nasilnih postupaka svojih podređenih, ali da ih on nije prekinuo, već je, naprotiv, vršio strateški nadzor i izdavao konkretne direktive kako bi potpomogao te postupke, nagrađivao izvršioce, lagao predstavnike međunarodne zajednice i prikrivao zločine.²⁰⁶⁴⁷

6052. U svojim zaključcima o odgovornosti optuženog u vezi sa svakim od dijelova ovog predmeta, Vijeće je posebnu pažnju posvetilo jedinstvenom položaju optuženog na najvišem položaju vlasti u RS-u i njegovoj *de jure* vlasti nad VRS-om, MUP-om i drugim političkim organima, koju je faktički vršio. Ključna uloga koju je optuženi odigrao u činjenju zločina u okviru svakog od dijelova ovog predmeta bila je odraz njegovog položaja i načina na koji je on taj položaj koristio kako bi ostvario svoje ciljeve. Vijeće podsjeća da je utvrdilo i to da je optuženi, kao

²⁰⁶⁴⁶ Završni podnesak tužilaštva, par. 1120, fusnota 4051.

²⁰⁶⁴⁷ Završni podnesak tužilaštva, par. 1120.

nadređeni, odgovoran za propust da kazni počinioca ubijanja koje je izvršeno prije večernjih sati 13. jula 1995. u Srebrenici. U okviru zaključaka Vijeća o odgovornosti optuženog, ovi faktori su detaljno razmotreni i uzeti u obzir u odnosu na težinu krivičnih djela za koja je proglašen odgovornim. Shodno tome, Vijeće ih neće dalje procjenjivati kao zasebnu otežavajuću okolnost.

3. Olakšavajuće okolnosti

a. Argumentacija

6053. Optuženi se poziva na sljedeće olakšavajuće okolnosti: (i) sporazum za koji optuženi tvrdi da ga je sklopio s Richardom Holbrookeom u julu 1996., shodno kojem on neće biti krivično gonjen ukoliko podnese ostavku na javne funkcije;²⁰⁶⁴⁸ (ii) broj kršenja obaveze objelodanjivanja od strane tužilaštva, koji je bez presedana;²⁰⁶⁴⁹ (iii) njegovo ponašanje tokom rata, uključujući pružanje pomoći žrtvama ili zatočenicima i sprečavanje činjenja zločina;²⁰⁶⁵⁰ (iv) njegovu neobučenosť i nepripremljenost za rat i teškoće s kojima se suočavao u vršenju komandovanja;²⁰⁶⁵¹ (v) njegove lične i porodične prilike, uključujući njegovo bračno stanje; karakter, prethodno nekažnjavanje u krivičnim postupcima, te starosnu dob;²⁰⁶⁵² (vi) njegovo ponašanje na Međunarodnom sudu, uključujući njegovo dobro vladanje tokom suđenja i u PJUN-u, te izraze žaljenja ili saosjećanja prema žrtvama zločina za koje se tereti u Optužnici;²⁰⁶⁵³ i (vii) dužinu njegovog pritvora tokom suđenja.²⁰⁶⁵⁴

b. Zaključci

i. *Sporazum s Holbrookeom*

6054. Vijeće će prvo razmotriti dokaze koje je optuženi izveo u vezi sa sporazumom za koji tvrdi da ga je u julu 1996. sklopio s Richardom Holbrookeom i shodno kojem je podnio ostavku na svoje javne i stranačke funkcije i povukao se iz javnog života podrazumijevajući da ga ovaj Međunarodni sud neće krivično goniti (dalje u tekstu: sporazum s Holbrookeom).

²⁰⁶⁴⁸ Završni podnesak odbrane, par. 3379–3406 (gdje se tvrdi da se taj sporazum odnosi i na njegov karakter i na djela i ponašanje poslije sukoba, kao i da predstavlja pravno sredstvo zbog kršenja njegovih prava).

²⁰⁶⁴⁹ Završni podnesak odbrane, par. 3407–3411 (gdje se tvrdi da bi se takvo smanjenje kazne trebalo odobriti kao pravno sredstvo zbog kršenja njegovih prava).

²⁰⁶⁵⁰ Završni podnesak odbrane, par. 3412–3416.

²⁰⁶⁵¹ Završni podnesak odbrane, par. 3417.

²⁰⁶⁵² Završni podnesak odbrane, par. 3419–3423.

²⁰⁶⁵³ Završni podnesak odbrane, par. 3424–3425, 3427–3428.

²⁰⁶⁵⁴ Završni podnesak odbrane, par. 3426.

6055. Svjedoci su u svojim svjedočenjima izjavili da su prisustvovali sastanku između optuženog i Holbrookea kada je taj sporazum sklopljen.²⁰⁶⁵⁵ Vijeće je prihvatilo dodatne dokaze koje je optuženi ponudio u prilog postojanju takvog sporazuma.²⁰⁶⁵⁶

6056. Vijeće je uvrstilo u spis izjavu od jedne stranice koju su potpisali optuženi, Krajišnik, Biljana Plavšić i Aleksa Buha, u kojoj su ponovo potvrdili svoju riješenost da ispune obaveze iz Daytonskog sporazuma; u toj izjavi se navodi činjenica da je "od 19. jula 1996. godine, dr Radovan Karadžić napustio dužnost predsjednika Republike Srpske, kao i sva ovlašćenja koja iz nje proističu". U toj izjavi se nadalje navodi da optuženi "izjavljuje da će se odmah i trajno povući iz svih političkih aktivnosti. On se neće pojavljivati u javnosti, na radiju ili televiziji ili drugim medijima ili sredstvima komunikacije, niti će na bilo koji način učestvovati na izborima". Konačno, počev od 19. jula 1996., optuženi "napušta dužnost predsednika Srpske demokratske stranke i sve funkcije, ovlašćenja i odgovornosti predsednika SDS biće zamrznuti dok SDS ne izabere novog predsednika".²⁰⁶⁵⁷ Svjedoci odbrane su svjedočili da je onaj dio sporazuma koji je sadržao Holbrookeova jamstva da optuženi neće biti krivično gonjen pred Međunarodnim sudom sklopljen usmeno i da ne postoji u pismenom obliku.²⁰⁶⁵⁸

6057. U svrhu odmjeravanja kazne, Vijeće jedino zanima utvrđena činjenica da je optuženi od 19. jula 1996. zaista podnio ostavku na sve javne i stranačke funkcije i da se od tada suzdržavao od pojavljivanja u javnosti. Razlog ili razlozi koji su stajali iza njegove odluke da podnese ostavku i povuče se iz javnog života nisu relevantni. Ono što jeste relevantno je činjenica da je njegova odluka imala pozitivan uticaj na uspostavljanje mira i stabilnosti u BiH i regionu poslije potpisivanja Daytonskog sporazuma. Vijeće, shodno tome, smatra da odluka optuženog u julu 1996. da podnese ostavku na svoje javne i stranačke funkcije predstavlja olakšavajući faktor pri odmjeravanju kazne koja će mu biti izrečena.

²⁰⁶⁵⁵ Momčilo Krajišnik, T. 43383–43387 (13. novembar 2013.), T. 43933–43934 (20. novembar 2013.); D3051 (Izjava svjedoka Momira Bulatovića od 25. februara 2013.), par. 47–48. V. takođe svjedočkinja KDZ456, T. 21785–21786 (23. novembar 2011.) (zatvorena sjednica).

²⁰⁶⁵⁶ D3682 (Izjava svjedoka Gordana Milinića od 8. juna 2013.), par. 23; D4313 (Izjava svjedoka Gojka Kličkovića od 7. februara 2014.), par. 14–15; D4423 (Izjava Johna Petrića, 16. maj 2011.); D4436 (Izjava Alekse Buhe, 21. april 2009.), str. 1–2; D4425 (Izjava Radomira Lukića, 16. april 2009.), str. 1–2; D4426 (Izvod iz knjige Charlesa Ingraosa); D4431 (Intervju agencije *Press TV* iz Teherana s Muhamedom Sačirbegovićem, 1. avgust 2008.); D4432 (Izjava Davida Bindera, 17. april 2009.); D4433 (Izjava Obrada Kesića, 18. april 2009.); D4434 (Izjava Victora Ben-Cnaana, 11. juni 2009.), str. 1–2; D4435 (Izjava Puniše Lučića, bez datuma); D4427 (Izjava Ljiljane Zelen-Karadžić, 21. april 2009.); D4428 (Izjava Sonje Karadžić-Jovičević, 21. april 2009.); D4429 (Izjava Branislava Jovičevića, 21. april 2009.); D4430 (Izjava Dragana Draškovića, 21. april 2009.).

²⁰⁶⁵⁷ D4424 (Pismeni sporazum Radovana Karadžića, Momčila Krajišnika, Biljane Plavšić i Alekse Buhe, 18. juli 1996.).

²⁰⁶⁵⁸ D3051 (Izjava svjedoka Momira Bulatovića od 25. februara 2013.), par. 48; Momčilo Krajišnik, T. 43383–43384 (13. novembar 2013.).

ii. *Vladanje optuženog tokom suđenja i u PJUN-u*

6058. Vijeće ima u vidu da se optuženi dobro vladao i tokom suđenja pred Vijećem i za vrijeme pritvora u PJUN-u.²⁰⁶⁵⁹ S obzirom na to, Vijeće je taj faktor uzelo u obzir prilikom odmjerenja primjerene kazne.

6059. Što se tiče tvrdnje optuženog da bi njegov izrazi žaljenja ili saosjećanja sa žrtvama zločina kojima se tereti u Optužnici trebao da ima učinak olakšavajućeg faktora na kaznu koja će mu biti izrečena, Vijeće napominje da je optuženi u nekoliko slučajeva svjedoku koji je u tom trenutku svjedočio izrazio svoje žaljenje zbog zločina koje je taj svjedok pretrpio.²⁰⁶⁶⁰ Optuženi je u svom Završnom podnesku naveo sljedeće:

Predsjednik Karadžić izražava svoje duboko žaljenje i saosjećanje sa žrtvama zločina kojima se tereti u Optužnici, kao i sa njihovim porodicama. Bez obzira na pitanje njegove individualne krivične odgovornosti za te zločine, on shvata da kao predsjednik Republike Srpske snosi moralnu odgovornost za sve zločine koje su eventualno počinili građani i snage Republike Srpske. On zna da nikakav izraz žaljenja ili saosjećanja nije adekvatna nadoknada za patnje pretrpljene tokom rata. On, usprkos tome, upućuje svoje iskrene izraze žaljenja i saosjećanja žrtvama i njihovim porodicama.²⁰⁶⁶¹

6060. Vijeće podsjeća da saosjećanje sa žrtvama zločina, samo po sebi, ne doseže nivo kajanja, ali da se, uprkos tome, može smatrati olakšavajućim faktorom.²⁰⁶⁶² Vijeće je, prilikom odmjerenja primjerene kazne koju treba izreći, u odgovarajućoj mjeri uzelo u obzir te izraze žaljenja.

iii. *Lične prilike optuženog*

6061. Optuženi je rođen 19. juna 1945. i stoga je u trenutku izricanja Presude imao 70 godina. Vijeće je, prilikom odmjerenja primjerene kazne, dužnu pažnju posvetilo starosnoj dobi optuženog.

6062. Vijeće je takođe uzelo u obzir činjenicu da optuženi nije bio prethodno krivično kažnjavao.

iv. *Druge olakšavajuće okolnosti koje je naveo optuženi*

6063. Vijeće ne smatra da broj kršenja obaveze objelodanjivanja od strane tužilaštva predstavlja olakšavajuću okolnost. Praksa objelodanjivanja od strane tužilaštva nema nikakvog uticaja na primjerenu kaznu koja treba biti izrečena optuženom u svjetlu težine krivičnih djela i njegovog učešća u njihovom činjenju. Nadalje, Vijeće je preduzelo sve mjere kako bi zaštitilo prava

²⁰⁶⁵⁹ D4422 (Izveštaj PJUN-a o vladanju Radovana Karadžića, 21. januar 2014.).

²⁰⁶⁶⁰ Pretres, T. 8757 (1. novembar 2010.); Pretres, T. 12097 (17. februar 2011.).

²⁰⁶⁶¹ Završni podnesak odbrane, par. 3428.

²⁰⁶⁶² V. Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 366.

optuženog na pravično suđenje i u više navrata je obustavljalo postupak kako bi mu omogućilo da pregleda i u svoje pripreme uvrsti velike količine novoobjelodanjenog materijala. Premda su se kršenja obaveze objelodanjivanja od strane tužilaštva u velikoj mjeri nastavila, Vijeće je konstatovalo da ta kršenja stvaraju lošu sliku o tužilaštvu, ali da optuženom zbog toga nije nanesena nikakva šteta.

6064. U svjetlu svih zaključaka Vijeća u vezi s težinom krivičnih djela za koja je optuženi proglašen odgovornim i centralnom ulogom optuženog u tim krivičnim djelima, Vijeće ne smatra da njegovo ponašanje tokom rata na bilo koji način predstavlja olakšavajući faktor. Isto tako, u svjetlu zaključaka Vijeća u vezi s vlašću optuženog nad snagama bosanskih Srba i političkim i državnim organima bosanskih Srba, Vijeće ne smatra da to što optuženi, kako se tvrdi, nije bio obučen i pripremljen za rat predstavlja olakšavajući faktor.

6065. Vijeće podsjeća da optuženi, na osnovu pravila 101(C) Pravilnika, ima pravo na to da mu se u izdržavanje kazne uračuna vrijeme koje je proveo u pritvoru čekajući na predaju Međunarodnom sudu ili čekajući na suđenje. Shodno tome, vrijeme koje je optuženi proveo u pritvoru nije olakšavajući faktor; u stvari, vrijeme koje je optuženi već proveo u pritvoru biće uredno odbijeno od kazne koja će biti izrečena od strane Vijeća.

4. Kazne izrečene u povezanim predmetima pred Međunarodnim sudom

6066. Optuženi tvrdi da bi Vijeće trebalo uzeti u obzir kazne koje su izrečene u povezanim predmetima kako bi osiguralo da presude koje donosi budu ujednačene i konkretno upućuje na kaznu od 11 godina zatvora koja je izrečena Biljani Plavšić i kaznu od 20 godina zatvora koja je izrečena Krajišniku.²⁰⁶⁶³

6067. Što se tiče Biljane Plavšić, Vijeće napominje da je njena kazna izrečena nakon što se ona potvrdno izjasnila o krivici i nakon što je tužilaštvo odbacilo sve ostale tačke Optužnice. Shodno tome, kazna koja je izrečena Biljani Plavšić ne pruža nikakve smjernice za Vijeće. Vijeće, u vezi s Krajišnikom, napominje da je predmet protiv njega bio sličan predmetu protiv optuženog utoliko što se ticao dijela ovog predmeta koji se odnosi na Opštine. Krajišnikov predmet nije obuhvatao nijednu od optužbi koje se tiču dijelova ovog predmeta koji se odnose na Srebrenicu, Sarajevo i taoce. Shodno tome, smjernice koje pruža kazna izrečena Krajišniku u svrhu odmjeravanja kazne optuženom ograničene su na onaj dio predmeta koji se odnosi na Opštine.

²⁰⁶⁶³ Završni podnesak odbrane, par. 3429.

5. Opšta praksa izricanja zatvorskih kazni na sudovima bivše Jugoslavije

6068. Prilikom odmjeravanja primjerene kazne optuženom, te u skladu sa članom 24(1) Statuta, Vijeće je uzelo u obzir opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima BiH u vrijeme kad su počinjena krivična djela za koja je optuženi proglašen odgovornim, kao i način na koji se ta praksa razvijala.

6. Uračunavanje vremena provedenog u pritvoru

6069. Vijeće napominje da je optuženi uhapšen 21. jula 2008., a u pritvor na Međunarodnom sudu doveden 30. jula 2008. Shodno tome, u pritvoru je bio 2.804 dana. Na osnovu pravila 101(C) Pravilnika, on ima pravo da mu se taj period uračuna u izdržavanje kazne.

D. ZAKLJUČAK

6070. Shodno tome, iz svih gore navedenih razloga, a posebno kad se u obzir uzmu obim i razmjere teških zločina za koje je optuženi proglašen odgovornim i njegovu centralnu ulogu u činjenju tih zločina, Vijeće konstatuje da je opravdano izricanje jedinstvene kazne zatvora u trajanju od 40 godina.

VI. DISPOZITIV

6071. Iz svih gore navedenih razloga, na osnovu članova 23, 24 i 27 Statuta Međunarodnog suda i pravila 98ter, 101, 102 i 103 Pravilnika o postupku i dokazima Međunarodnog suda, Vijeće konstatuje da optuženi, Radovan Karadžić,

NIJE KRIV po **TAČKI 1**: genocid,

a da je

KRIV po sljedećim tačkama Optužnice:

TAČKA 2: genocid;

TAČKA 3: progon, zločin protiv čovječnosti;

TAČKA 4: istrebljivanje, zločin protiv čovječnosti;

TAČKA 5: ubistvo, zločin protiv čovječnosti;

TAČKA 6: ubistvo, kršenje zakona i običaja ratovanja;

TAČKA 7: deportacija, zločin protiv čovječnosti;

TAČKA 8: nehumana djela – prisilno premještanje, zločin protiv čovječnosti;

TAČKA 9: terorisanje, kršenje zakona i običaja ratovanja;

TAČKA 10: protivpravni napadi na civile, kršenje zakona i običaja ratovanja; i

TAČKA 11: uzimanje talaca, kršenje zakona i običaja ratovanja.

6072. Vijeće ovim izriče optuženom, Radovanu Karadžiću, jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju od 40 godina. Optuženi je bio u pritvoru od 21. jula 2008., i, na osnovu pravila 101(C) Pravilnika, ima pravo na to da mu se u izdržavanje kazne uračuna vrijeme koje je dosad proveo u pritvoru.

6073. Shodno pravilu 103(C) Pravilnika, optuženi će ostati u pritvoru na Međunarodnom sudu do okončanja priprema za njegovo prebacivanje u državu u kojoj će izdržavati kaznu.

Sudija Howard Morrison i sudija Melville Baird prilažu ovoj presudi djelimično suprotna mišljenja.

Sastavljeno u četiri toma na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavan engleski tekst.

/potpis na originalu/
sudija O-Gon Kwon
predsjedavajući

/potpis na originalu/
sudija Howard Morrison

/potpis na originalu/
sudija Melville Baird

Dana 24. marta 2016.
U Haagu,
Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]

SUPROTNA MIŠLJENJA

A. SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE MORRISONA

6074. U vezi s incidentom 12.2 iz Priloga B Optužnici u opštini Novi Grad, većina članova Vijeća je konstatovala da se uvjerila van svake razumne sumnje da su 14. juna 1992. snage bosanskih Srba, među kojima su bili Žuti, drugi stražari i pripadnici paravojnih formacija, bombama i automatskim naoružanjem napale jedan autobus pun zatočenih muškaraca, bosanskih Muslimana, i ubile 47 muškaraca, bosanskih Muslimana.²⁰⁶⁶⁴ Slažem se s većinom da je 14. juna 1992. na autobus zaista izvršen napad, kojom prilikom je ubijeno 47 muškaraca, bosanskih Muslimana. Međutim, nisam mogao da dođem do nepobitnog zaključka u vezi s identitetom izvršilaca. Shodno tome, s dužnim poštovanjem, izražavam svoje neslaganje sa zaključkom većine članova Vijeća u vezi s ovim incidentom iz Priloga Optužnici iz sljedećih razloga.

6075. Kao prvo, dokazi u vezi s pitanjem identiteta navodnih izvršilaca tog ubijanja su protivrječni. Premda ima dokaza koji ukazuju na to da su taj napad izvele srpske snage, u tim dokazima se dosljedno ne navodi koja je jedinica iz sastava tih snaga odgovorna za njega. Na primjer, svjedok KDZ041 je u svom svjedočenju izjavio da je čuo da su glavni organizatori tog napada na autobus bili Boro Radić,²⁰⁶⁶⁵ Dragan Ikanović i Ratko Adžić.²⁰⁶⁶⁶ Nadalje, Eset Muračević, bosanski Musliman koji je bio zatvoren u opštini Vogošća u drugoj polovini 1992., naveo je da je od jednog drugog zatočenika čuo da je jedan srpski stražar u zatvoru, po imenu Predrag Žarković zvan Božur, bio "[u] grupi četnika" koja je izvela taj napad na autobus.²⁰⁶⁶⁷ Svjedok KDZ601, [REDIGOVANO], sa svoje je strane u svjedočenju izjavio [REDIGOVANO], [REDIGOVANO] čuo da su taj autobus *zoljama* napali Branislav Gavrilović iz Vučije Luke i njegova jedinica.²⁰⁶⁶⁸

²⁰⁶⁶⁴ V. par. 2231.

²⁰⁶⁶⁵ Prema riječima svjedoka KDZ020, Boro Radić je bio obični kriminalac iz Vogošće koji je imao podršku SDS-a i kojeg su na kraju uključili u sastav VRS-a i dali mu čin pukovnika. P2344 (Izjava svjedoka KDZ020 od 17. februara 2011.), par. 72 (pod pečatom); svjedok KDZ020, T. 12524 (28. februar 2011.).

²⁰⁶⁶⁶ Svjedok KDZ041, T. 12075 (17. februar 2011.); P2310 (Izjava svjedoka KDZ041 od 14. februara 2011.), par. 50, 61 (pod pečatom).

²⁰⁶⁶⁷ P2361 (Izjava svjedoka Eseta Muračevića od 24. februara 2011.), par. 20, 25, 60.

²⁰⁶⁶⁸ P3299 (Snimak razgovora sa svjedokom KDZ601, 18. april 2005.), str. 38–42 (pod pečatom); svjedok KDZ601, T. 18590–18592 (13. Septembar 2011.). Ima dokaza da je Branislav Gavrilović bio poznat opštinskim vlastima na Ilidži i da su ga te vlasti nazivale komandantom svih dobrovoljačkih jedinica u SAO Romaniji. P2302 (Odobrenje Ratnog povjereništva opštine Ilidža, 9. juli 1992.); Nedeljko Prstojević, T. 12988 (8. mart 2011.). Svjedok Velimir Dunjić je rekao da je jedinica Branislava Gavrilovića bila u zoni odgovornosti Igmanske brigade i da se, nakon izvjesnog vremena, stavila pod komandu Igmanske brigade. D2451 (Izjava svjedoka Velimira Dunjića od 12. novembra 2012.), par. 13.

6076. Ima i dokaza koji ukazuju na to da su napad na autobus greškom izvele muslimanske snage. U jednom razgovoru presretnutom 15. juna 1992. — dan poslije napada na autobus — Mirko Krajišnik je obavijestio svog brata, Momčila Krajišnika, da su Muslimani presreli autobus i, pomislivši greškom da su u njemu Srbi, otvorili vatru na njega, pobivši sve zarobljenike i teško ranivši dvojicu srpskih stražara.²⁰⁶⁶⁹ Većina članova Vijeća je to prihvatila.²⁰⁶⁷⁰ Isto tako, imam u vidu da je šest dana prije napada na autobus Momčilo Krajišnik u više navrata izdao uputstva dvjema osobama u Rajlovcu, izvjesnom Mijatoviću i Ljubiši Vladušiću, budućem predsjedniku Komesarijata za izbjeglice i humanitarnu pomoć RS,²⁰⁶⁷¹ da ne rade ništa "zarobljenicima".²⁰⁶⁷² Većina je prihvatila i to.²⁰⁶⁷³

6077. Nisam pronašao nikakve neposredne dokaze da su Žuti i drugi stražari napali autobus kako to navodi tužilaštvo. Svjedok KDZ041 je, na primjer, u svom svjedočenju izjavio da on, u stvari, nije mogao vidjeti šta se dešavalo izvan autobusa ni ko ga je napadao.²⁰⁶⁷⁴ Većina članova Vijeća je konstatovala da "svjedok KDZ041 čuo šta se događa oko njega, mada tokom i neposredno poslije napada nije mogao to i vidjeti".²⁰⁶⁷⁵ U datim okolnostima, ne mogu se složiti s tom ocjenom i teško mogu prihvatiti iskaz svjedoka KDZ041 da je čuo kako se automobili koji su bili u pratnji autobusa odvoze odatle nakon što je napad završen. S tim u vezi, napominjem da je taj napad na autobus trajao 15 minuta, da su u njemu korišteni mitraljezi, ručne bombe i *zolje*, te da je u njemu i sam svjedok KDZ041 bio ranjen u ruku. Svjedok KDZ041 bi u tim izuzetno traumatičnim okolnostima teško mogao tačno protumačiti šta se dešavalo izvan autobusa.

6078. Isto mi je tako čudno da su Žuti i drugi stražari odlučili da pobiju zatočenike tako što će napasti autobus na liniji sukoba ili u njenoj blizini i time se izložiti riziku da iza sebe ostave jedan broj preživjelih,²⁰⁶⁷⁶ kao i da sami budu povrijeđeni.²⁰⁶⁷⁷ Drugim riječima, ako im je namjera bila da pobiju zatočenike, kao što navodi tužilaštvo, onda su Žuti i drugi stražari to mogli lako učiniti

²⁰⁶⁶⁹ D1088 (Presretnuti razgovor Momčila Krajišnika i Mirka Krajišnika, 15. juni 1992.), str. 1, 5–6. Napominjem da je u jednom presretnutom razgovoru od 20. juna 1992., Mirko Krajišnik obavijestio dvojicu bosanskih Muslimana, Čamila i Šemšu, da su 284 zarobljenika iz cisterni u blizini kasarne u Rajlovcu razmijenjena, a da je kući poslano još 50 zarobljenika. Tokom istog razgovora, Mirko Krajišnik je pomenuo grupu od 50 zarobljenika i rekao Šemsi "[j]edan dio je ljudi, čuo si, nastradao", na šta je Šemso odgovorio: "Jeste." D1089 (Presretnuti razgovor Čamila i Mirka Krajišnika, 20. juni 1992.), str. 1–2.

²⁰⁶⁷⁰ V. par. 2220.

²⁰⁶⁷¹ Soniboj Škiljević, T. 36957 (10. April 2013.);

²⁰⁶⁷² P2334 (Presretnuti razgovor Momčila Krajišnika, Mijatovića i Ljubiše Vladušića, 8. juni 1992.), str. 1–4.

²⁰⁶⁷³ V. par. 2221.

²⁰⁶⁷⁴ V. P2310 (Izjava svjedoka KDZ041 od 14. februara 2011.), par. 53 (pod pečatom); svjedok KDZ041, T. 12074, 12118 (17. februar 2011.).

²⁰⁶⁷⁵ V. par. 2228.

²⁰⁶⁷⁶ Napominjem da je dosta ljudi preživjelo taj incident; 10 ljudi je preživjelo prvobitni napad na autobus, ali su dvojica njih kasnije podlegla povredama.

²⁰⁶⁷⁷ Napominjem da su, prema dokazima, tokom tog napada na autobus ranjena dvojica srpskih stražara.

tako što bi ih pogubili na nekom osamljenom mjestu, gdje su takođe mogli osigurati i da oni sami ne budu povrijeđeni i da ne bude preživjelih. Pored toga, čini se malo vjerovatnim da bi srpske snage namjerno i bespotrebno uništile jedno od svojih vozila. U mnogim slučajevima pogubljenja događalo se da žrtve budu s namjerom izvedene iz vozila i pogubljene negdje u blizini. Čini se da ne postoji nikakav očigledan razlog iz kojeg ta procedura ne bi mogla biti primijenjena i u ovom slučaju.

6079. Nadalje, odmah poslije tog incidenta, činilo se da TO bosanskih Muslimana ima kontrolu nad teritorijom na kojoj je taj autobus napadnut.²⁰⁶⁷⁸ Pripadnici TO-a bosanskih Muslimana ne samo da su uklonili sva tijela sa mjesta incidenta — što je moralo potrajati — nego su i snimili autobus video-kamerom. Konačno, prije ovog incidenta, Momčilo Krajišnik je Srbima u Rajlovcu dao instrukcije da se muškarcima, bosanskim Muslimanima, koji su bili tamo zatočeni ništa ne smije desiti. Prema tome, imajući sve te faktore na umu, smatram da je moguće da je autobus zalutao na onu stranu linije sukoba koju su držali bosanski Muslimani i da ga je greškom napao TO bosanskih Muslimana, kao što je i rekao Mirko Krajišnik u telefonskom razgovoru sa svojim bratom.²⁰⁶⁷⁹ Iako je Mirko Krajišnik možda slagao svog brata u vezi sa sudbinom ljudi u tom autobusu zbog toga što je njegov brat prethodno izdao instrukcije da se tim ljudima ne smije nauditi, ja nisam u stanju — u svjetlu ukupnih dokaza koji su predloženi Vijeću — da dođem do nepobitnog zaključka da je to zaista bio slučaj.

6080. Shodno tome, ne mogu da zaključim, van svake razumne sumnje, da su srpske snage 14. juna 1992. napale taj autobus u incidentu koji je doveo do smrti 47 muškaraca, bosanskih Muslimana, i stoga sam mišljenja da se optuženi mora osloboditi ove optužbe.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavan engleski tekst.

/potpis na originalu/
Howard Morrison,
sudija

Dana 24. marta 2016.
U Haagu,
Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]

²⁰⁶⁷⁸ V. par. 2229.

²⁰⁶⁷⁹ V. par. 2220.

B. SUPROTNO MIŠLJENJE SUDIJE BAIRDA

6081. U ovom predmetu, većina članova Vijeća uvjerala se van svake razumne sumnje da su granatu koja je pogodila pijacu Markale 5. februara 1994. ispalili vojnici SRK-a sa teritorije koja je bila pod kontrolom SRK-a. Ja se, s dužnim poštovanjem, ne slažem s tim zaključkom.

6082. Optuženi je u paragrafu 2056 svog Završnog podneska iznio tvrdnju da su istražitelji UN-a izjavili da je tim 4 Francuskog bataljona, izvadivši sklop repnih krilaca stabilizatora, narušio (neizbježno) integritet kratera za sve daljnje pretrage. U paragrafu 2069, optuženi je naveo da je Tim istražitelja UN-a kolektivno i zvanično zaključio da je, do trenutka kada je tim izvršio svoje analize, prošlo već šest dana od eksplozije: bilo je razumno posumnjati da su tokom tog perioda lokalne vlasti potpuno raskopale taj krater, tako da uglovi koji su izmjereni 11. februara nisu lišeni svake sumnje. Taj tim je zaključio da rezultati koji su dobijeni mjerenjima 11. februara nisu u dovoljnoj mjeri precizni da bi se na osnovu njih mogao donijeti zaključak. U paragrafu 2073, optuženi je naveo da je Tim istražitelja UN-a zaključio da nema dovoljno materijalnih dokaza da bi se moglo utvrditi da je granatu ispalila ova ili ona strana. A u paragrafu 2075, optuženi je pokazao da je te nalaze Tima istražitelja UN-a podržao pukovnik Gauthier tokom svog svjedočenja 2012. godine u svojstvu svjedoka odbrane. Koliko je meni poznato, tačnost tih tvrdnji nikad nije osporena, niti su one ikada bile predmet negativnih komentara od strane Vijeća. Štaviše, u nekim slučajevima, Vijeću su, u stvari, predloženi relevantni dokazi.

6083. Po mom viđenju, Tim istražitelja UN-a je ovdje dao dosta kategoričnu izjavu. Članovi tog Tima su, praktično, rekli da postoji razumna sumnja u to da su tu granatu ispalile snage bosanskih Srba, pri čemu se ne smije izgubiti iz vida činjenica da je to bio izvještaj svjedoka tužilaštva. Međutim, svjedok tužilaštva Zečević bio je mišljenja da je ta granata mogla biti ispaljena samo sa položaja bosanskih Srba.

6084. Našao sam se dakle pred jasnom i neospornom protivrječnošću u dokazima svjedoka tužilaštva. A ta protivrječnost ticala se same suštine teze tužilaštva.

6085. U ovoj situaciji, mišljenja sam da je većina trebala biti potaknuta da tu protivrječnost riješi u korist optuženog.

6086. U paragrafu 4247, većina članova Vijeća je navela da su Vijeću predloženi dokazi u smislu da su mjerenja i procjene upadnog ugla u ovom incidentu nepouzdana zbog toga što je prvobitno stanje kratera bilo remećeno, ali da je isto tako Vijeće bilo pod utiskom činjenice da su svi

procijenjeni rasponi uglova, osim jednog, bili relativno blizu jedan drugom te da su se, u stvari, preklapali.

6087. Ostavimo svjedoke odbrane po strani, budući da su svjedoci tužilaštva bili ti čije je dokaze većina članova Vijeća uzela u obzir, a ti dokazi su pokazali da su mjerenja i procjene upadnog ugla bili nepouzdana zbog toga što je došlo do remećenja kratera. Većina članova Vijeća nije jasno naznačila da li je prihvatila dokaze da su mjerenja i procjene upadnog ugla bili nepouzdana ili je odbacila dokaze po tom pitanju. Po mom mišljenju, istražitelji UN-a *koji su bili prisutni na mjestu incidenta* bili su saglasni u tome da, nakon što je tim 4 Francuskog bataljona izvadio repna krilca iz kratera ne izvršivši nikakva mjerenja, nije bilo moguće izračunati upadni ugao.

6088. U svjetlu tog dokaza – dokaza koji je, mogao bih da dodam, izričito išao u prilog optuženom – teško mogu sagledati zbog čega je većina članova Vijeća bila ‘pod utiskom’ relativne sličnosti svih procijenjenih raspona uglova, osim jednog, i njihovim preklapanjem.

6089. U krivičnim predmetima u kojima tužilaštvo snosi teret dokazivanja krivice optuženog van svake razumne sumnje, taj dokaz je trebao biti dovoljan da dovede do toga da se u razmišljanje većine članova Vijeća uvuče razumna sumnja.

6090. Od određenog značaja je činjenica da je većina članova Vijeća u paragrafu 4248 navela da ne može biti sigurna da je brzina granate koju je utvrdio Zečević bila ‘apsolutno precizna’, posebno u svjetlu Allsopovog iskaza. Bez obzira na formulacije koje su tu upotrijebljene, većina članova Vijeća je u vezi s tim pitanjem odbacila Zečevićev iskaz u korist iskaza koji je dao Allsop.

6091. Treba imati u vidu da je Zečević u svom iskazu rekao da svaka nepreciznost u mjerenju dubine kratera utiče na izračunavanje udarne brzine granate i da je vjerovatnije da u ovom slučaju dubina kratera nije pravilno izmjerena, s obzirom na to da je prvobitno stanje kratera bilo poremećeno prilikom uviđaja koji je izvršen 5. i 6. februara 1994.

6092. Sada dolazim do pitanja ‘zajedničke crte’ iz paragrafa 4248. Većina je primijetila ‘zajedničku crtu’ u iskazima koje su dali Zečević, Higgs, Allsop i Zorica Subotić, to jest, da stabilizator minobacačke granate ispaljene s većim punjenjem obično prodre u tlo i tu se zabije. Većina je imala u vidu da je Higgs uputio ‘u vezi s tim [...] na dva najveća punjenja’, Zečević na četvrto, peto i šesto punjenje, a Zorica Subotić na treće ili veće punjenje. Većina je uzela u obzir da je u tom konkretnom slučaju stabilizator pronađen zabijen u zemlju, pri čemu je njegov vrh bio na dubini od oko devet centimetara u odnosu na površinu. U konačnoj analizi, većina članova Vijeća

je zaključila da je ta granata ispaljena s punjenjem većim od prvog ili drugog punjenja i da je, shodno tome, ispaljena sa položaja SRK-a.

6093. Ne ulazeći u to da li je njihovo rasuđivanje valjano ili ne, mene brine to što optuženom nikad nije pružena mogućnost da se o ovom pitanju izjasni kao o zasebnoj stvari. To pitanje nikad nije bilo predloženo optuženom kako bi ga on prokomentarisao na ovaj ili onaj način. Iz tog razloga, Vijeće to nikad nije u potpunosti raspravilo kao sporno pitanje. Međutim, većina članova Vijeća donijela je na osnovu tog pitanja izuzetno važan zaključak, koji je, sa svoje strane, odigrao ključnu ulogu u njihovoj konstataciji da je tu granatu ispalila strana bosanskih Srba. Šteta je što su tako postupili. Mora se imati u vidu da nismo u domenu egzaktne nauke i da bi jedino pravično bilo da je optuženom ovo pitanje stavljeno do znanja kako bi se on na neki način o njemu očitovao. Shodno tome, odluka donesena u ovim okolnostima jeste manjkava zato što se njome krši temeljno načelo pravde.

6094. Htio bih još da dodam da bi se, čak i da je ta granata bila ispaljena s većim punjenjima, porijeklo vatre moglo utvrditi jedino ako je upadni ugao pravilno izračunat i ja ovdje ponavljam gore citirane dokaze da su svi istražitelji *koji su bili prisutni na mjestu incidenta* bili saglasni u tome da nije bilo moguće pravilno izračunati upadni ugao nakon što je integritet kratera bio narušen.

6095. Većina je u paragrafu 4249 navela da je Gauthier rekao da je ABiH mogla koristiti pokretne minobacače, ali da se ona nije uvjerila da je ABiH mogla otvoriti vatru na područje pijace iz pokretnog minobacača a da to ne bude primijećeno, imajući u vidu gusto naseljeno područje u pravcu gađanja i malu udaljenost između stambenog naselja Sedrenik i položaja ABiH na Grdonju. U ovom konkretnom slučaju, radilo se o flagrantnom nagađanju kojem se pribjeglo u odsustvu dokaza, koje ne može predstavljati valjanu osnovu za odbacivanje dokaza koji su u svijesti većina članova Vijeća mogli da izazovu razumnu sumnju. Većina je takođe smatrala da nije bilo nikakvih dokaza da su tog datuma viđeni pokretni minobacači ili da se čulo ispaljivanje granate iz grada. Mislim da ovo nije odgovarajući predmet u kojem odsustvo dokaza može da doprinese dokazivanju van svake razumne sumnje.

1. Svjedok KW586

6096. U paragrafu 4252, većina članova Vijeća odbacila je iskaz ovog svjedoka da je strana bosanskih Muslimana namjerno gađala Markale kako bi izazvala međunarodnu osudu bosanskih Srba i time doprinijela ostvarivanju svojih sopstvenih političkih ciljeva, na osnovu toga što taj svjedok iz više razloga nema kredibilitet u pogledu ovog iskaza. Te ću razloge razmotriti redom.

6097. Međutim, kao uvodnu napomenu moram da kažem da ne mislim da bi većina osporila činjenicu da je taj svjedok na pitanja koja su mu postavljena tokom unakrsnog ispitivanja – a koja su dolazila sa svih strana – odgovarao s prilično impresivnom spontanošću i spremnošću. Štaviše, povremeno je i ispravljao tužilaštvo.

6098. Prvi razlog koji je većina navela u paragrafu 4252 jeste sljedeći: "Većina Vijeća je zaključila da nije vjerovatno da bi osoba na položaju kakav je bio položaj svjedoka KW586 bila upoznata s tako osjetljivim pitanjima o kojima se raspravljalo na sastancima na visokom nivou". Ovo je nagađanje koje se otelo kontroli. Ne postoji ni trunka dokaza u prilog ovom zaključku. To takođe nije pitanje koje je većina valjano mogla formalno primiti na znanje. Štaviše, taj svjedok je pružio objašnjenje koje tužilaštvo nije uspjelo da pobije ili neutrališe. Shodno tome, ne vidim nikakav dobar razlog da se taj svjedok smatra svjedokom koji nema kredibilitet.

6099. Drugi razlog koji se navodi u paragrafu 4252 jeste sljedeći: "svjedok KW586 pokazao je veliki stepen animoziteta prema sadašnjem političkom rukovodstvu u BiH, što je očigledno u određenoj mjeri uticalo na takav njegov iskaz". Svjedok jeste upotrijebio neumjeren jezik kada je govorio o trenutnom političkom rukovodstvu u BiH. Objasnio je da je pristupio Sudu zbog toga što je poslije rata vidio nešto što smatra nepravdom – 'ako jedan koji je kriv treba da odgovara, treba i drugi koji je kriv da odgovara'.²⁰⁶⁸⁰ Bez obzira na to da li za njegovo rasuđivanje postoji osnova ili ne, te da li je njegovo rasuđivanje bilo pogrešno ili ne, to je bio razlog iz kojeg je on odlučio da stupi Sudu. Stoga ne mogu zamisliti kako bi se zbog tog svog rasuđivanja moglo smatrati da je on svjedok koji nema kredibilitet.

6100. Treći razlog koji se navodi u paragrafu 4252 jeste sljedeći: "Takođe, bilo je nepodudarnosti između njegovog svjedočenja u sudnici i njegove izjave svjedoka, kao što je njegovo svjedočenje u vezi sa stepenom umiješanosti pripadnika pakistanskog kontingenta UNPROFOR-a u incident na Markalama, i umiješanosti Halilovića, u pogledu kojeg je svjedok prihvatio da ga je u to vrijeme Izetbegović bio uklonio s položaja".

6101. Možda bi bilo od pomoći pogledati iskaz koji je svjedok dao u vezi s tim:

P: U izjavi ste objasnili zašto im je trebao baš taj tim UNPROFOR-a. Rekli ste da su imali određeni dogovor s njima da neće registrirati opaljivanje oruđa s naših položaja. Dakle, UNPROFOR je, po vašim navodima, bio dio urote?

²⁰⁶⁸⁰ Svjedok KW-586, T. 47206 (17. februar 2014.).

O: Nisam to rek'o i, ako je negdje zapisano, onda treba ispraviti. Nikad UNPROFOR nije bio dio zavjere, nego samo, znači, ta jedna posada su bili, da li su bili nepažljivi, ja ne znam...a nikad nije niko rek'o da je UNPROFOR dio zavjere.²⁰⁶⁸¹

6102. Ja ne vidim nikakvu nedosljednost u njegovom odgovoru. Tužiteljka je svoje pitanje započela rekavši da je svjedok u svojoj izjavi naveo zbog čega im je bio potreban 'tim' UNPROFOR-a, ali je na kraju svog pitanja ispustila riječ 'tim' i rekla svjedoku: "[...] Dakle, UNPROFOR je, po vašim navodima, bio dio urote?" Svjedok je potom negodovao izjavivši da on nikad nije rekao da je UNPROFOR bio dio zavjere; UNPROFOR nije bio dio zavjere, već je dio zavjere bila samo jedna 'posada'. Prokomentarisao je da je način na koji je to tužiteljka formulisala zvučao kao da je cijeli UNPROFOR bio u zavjeri protiv bosanskih Srba. 'Samo jedna posada, dva-tri čovjeka, kol'ko to dođe'²⁰⁶⁸².

6103. Ne vidim nikakvu nedosljednost u ovom iskazu. U paragrafu 4252, većina je takođe smatrala da to što je svjedok pomenuo Halilovića predstavlja razlog za donošenje zaključka da je on bio nedosljedan svojoj izjavi svjedoka. Tužiteljka je svjedoku rekla da je njegov iskaz o zavjeri izmišljotina, s obzirom na to da je, u vrijeme kada su, po njegovim riječima, vođeni ti razgovori, Halilović već bio isključen i smijenjen iz armije. Svjedok je priznao da je Halilović bio isključen i naveo je razloge za to isključenje. Zatim je objasnio da ga je Izetbegović uklonio 'pod pritiskom', ali da ga nije otpustio iz armije. Tako da je on onda prisustvovao sastancima kad god je bio u Sarajevu. Tužiteljka nije konkretno osporila taj iskaz i nije izvela nijedan dokaz kako bi pobila te navode svjedoka.²⁰⁶⁸³

6104. Prema tome, tvrdnja da svjedok nije bio dosljedan svojoj izjavi svjedoka ne može biti pravična prema svjedoku. Isto tako, moram da naglasim da je tužiteljka tokom unakrsnog ispitivanja nastojala da pobije navode svjedoka tako što ga je upućivala na komentare koje je nekoliko dana ranije iznio u razgovoru s tužilaštvom.²⁰⁶⁸⁴ Međutim, tužiteljka nije na uvrštavanje u spis ponudila nikakav pisani materijal koji protivrječi onome što je svjedok rekao u tom razgovoru niti je pozvala svjedoke koji bi mu u tom cilju protivrječili *viva voce*. Shodno tome, tužiteljka je bila vezana odgovorima koje je dao svjedok i ne može se smatrati da su navodi svjedoka bili pobijeni.

6105. Četvrti razlog koji je većina navela u paragrafu 4252 glasi: "U suštini, svjedočenje svjedoka KW586 ukazuje na zavjeru velikih razmjera. Međutim, po mišljenju većine Vijeća, takva zavjera

²⁰⁶⁸¹ Svjedok KW586 T.47222 (17. februar 2014.).

²⁰⁶⁸² Svjedok KW586 T.47224 (17. februar 2014.).

²⁰⁶⁸³ Svjedok KW586, T. 47225–47226 (17. februar 2014.).

²⁰⁶⁸⁴ Svjedok KW586, T. 47212–47213 (17. februar 2014.).

nije potkrijepljena nijednim dokazom uvrštenim u spis". U ovoj konkretnoj situaciji, mišljenja sam da činjenica da iskaz o zavjeri nije potkrijepljen nikakvim drugim dokazima ne može biti valjana osnova za stav većine da svjedok nije imao kredibilitet. Optuženi je ovaj dokaz o zavjeri predočio kao ključni i integralni dio svoje teze i odbrana nije dužna da izvodi potkrepljujuće dokaze u prilog iskazu bilo kojeg od svjedoka odbrane. Prema tome, činjenica da ne postoje drugi dokazi koji potkrepljuju dokaz o zavjeri ne može biti razlog da se smatra da ovaj svjedok nema kredibilitet.

6106. Peti razlog koji je većina navela jeste sljedeći: "Konačno, da je to istina, to bi značilo da je ABiH uspjela da pogodi pijacu Markale već u drugom pokušaju. Podsjetivši na dokaze koje je izveo optuženi, koji ukazuju na to da su mali izgledi da se radilo o namjernom gađanju, Vijeće zaključuje da je to nemoguće". 'Izgledi' su isto što i 'vjerovatnoća'. A ovo ni u kom slučaju nije odgovarajuća prilika u kojoj bi 'malu vjerovatnoću' trebalo izjednačiti sa 'nemogućnošću'. Prema tome, ne mogu da vidim nijedan valjan razlog za ocjenu da svjedok u ovom pogledu nema kredibilitet.

6107. U konačnoj analizi, mišljenja sam da i samom obrazloženju koje je većina iznijela za svoj zaključak da ovaj svjedok nema kredibilitet nedostaje uvjerljivosti i da se ne bi moglo održati u slučaju pažljivog ispitivanja.

6108. Većina je takođe navela 'druge dokaze' za koje smatra da ukazuju na to da je granata ispaljena sa strane koju je držao SRK. U paragrafu 4249, većina govori o dokazima prema kojima je 7. bataljon 1. romanijske pješadijske brigade SRK-a imao minobacače kalibra 120mm na području Mrkovića, koji se nalaze sjeverno-sjeveroistočno od Markala, dok su dokazi koji su predočeni Vijeću dosljedno pokazivali da ABiH nije imala minobacače na području Grdonja. Većina je dodala da je Gengo u svom svjedočenju rekao da je ABiH uglavnom otvarala vatru sa područja kasarne "Jajce" i Koševa, a ne sa Grdonja. Izuzetno mi je teško da shvatim kako je ovaj dokaz mogao uvjeriti većinu da zaključi *van svake razumne sumnje* da je ta granata ispaljena sa strane pod kontrolom bosanskih Srba.

6109. Takođe u paragrafu 4249, većina je, čini se, prihvatila Gauthierov iskaz da se ne sjeća da je ABiH imala ijedan minobacački položaj na utvrđenim pravcima vatre. To nikako ne može da predstavlja dokaz *van svake razumne sumnje*. Vrijedi primijetiti da je Gauthier, nakon što je dao gore pomenuti iskaz, u nastavku rekao da je ABiH mogla upotrijebiti pokretne minobacače. Međutim, većina je taj iskaz odbacila na osnovu nečega što ja smatram nagađanjem (*ante*).

6110. U paragrafu 4250, većina upućuje na dokaze da je SRK otvarao vatru na područje Starog Grada sa svojih položaja iznad Sedrenika. Većina je takođe uzela u obzir Hamillovo svjedočenje u

vezi sa Cvetkovićevim priznanjem da je SRK, prije incidenta na Markalama, ispalio veliki broj minobacačkih granata na Stari Grad, kao i izvještaj UNMO-a od 5. februara ujutro, prije incidenta na Markalama, u kojem se navodi da je centar grada bio granatiran u noćnim satima 4. ili 5. februara.

6111. Još mi je teže da shvatim kako je većina mogla smatrati da ovi dokazi *van svake razumne sumnje* dokazuju da je ta granata ispaljena od strane pod kontrolom bosanskih Srba.

2. Svjedok KW570

6112. Ovdje upućujem na dio iskaza svjedoka KW570 koji smatram da je povezan s pitanjem koje se ovdje razmatra. Taj svjedok je u svom svjedočenju izjavio da je na sastanku koji su 8. februara u Sarajevu održali general Rose i vojno rukovodstvo bosanskih Muslimana, Rose izjavio da se pojavljuju dokazi da je granatiranje pijace možda izvršila njihova strana. Taj svjedok je izjavio da je poslije te Roseove izjave uslijedila potpuna tišina; nakon toga, bosansko vojno rukovodstvo je ustvrdilo da posjeduje snimak jednog razgovora između bosanskih Srba u kojem oni priznaju da su počinili taj 'zločin'.²⁰⁶⁸⁵ Svjedok je, nadalje, izjavio da bosanska Vlada nikad nije dostavila takav snimak niti bilo kakav dokaz koji pokazuje da su tu granatu ispalili bosanski Srbi.²⁰⁶⁸⁶ Dostavljanje tog navodnog snimka bi jednom za svagda razriješilo ovo pitanje i predstavljalo bi nepobitnu potvrdu da krivicu snosi strana bosanskih Srba. Međutim, taj snimak nije nikad dostavljen i o njemu više nije bilo riječi. To ostavlja nepobitan utisak da je ta njihova priča bila bezočna laž. To ponašanje bosanskog vojnog rukovodstva neizbježno navodi na zaključak da, u najmanju ruku, postoji razumna sumnja u to da je granatu ispalila strana bosanskih Srba.

6113. Po svemu sudeći, većina nije iznijela nijedan konkretan komentar na taj dio iskaza ovog svjedoka. Ono što većina jeste navela u paragrafu 4252 bilo je to da 'generalno prihvata svjedočenja' svjedoka KDZ185, svjedoka KW570 i Milovanovića da je strana bosanskih Muslimana pokušala da zadobije simpatije međunarodne zajednice i da je provocirala napade SRK-a imajući taj cilj na umu, ali da je to prihvatanje 'opšteg karaktera' i da, kao takvo, ne dovodi u sumnju zaključak većine da je granata doletjela sa položaja SRK-a.

6114. Shodno tome, čini se da je većina u istom dahu rekla da prihvata svjedočenje svjedoka KW570, ali da ga takođe odbacuje zato što je bilo 'opšteg karaktera'. A zbog toga što je bilo 'opšteg karaktera' (kao takvo), ono ne baca sumnju na njihov zaključak da je granata doletjela sa položaja SRK-a.

²⁰⁶⁸⁵ D2770 (Izjava svjedoka KW570 od 21. novembra 2012.) (pod pečatom), par. 11.

6115. Većina nije obrazložila šta podrazumijeva pod 'opšt[im] karakter[om]'. To je bilo od ključnog značaja zato što, upravo zbog činjenice da je svrstan u kategoriju svjedočenja 'opšteg karaktera', taj dokaz nije uspio baciti sumnju na zaključak većine.

6116. Nadalje, razumno je pretpostaviti da je većina, prihvativši svjedočenje svjedoka KW570, prihvatila i njegovu izjavu o tom snimljenom razgovoru. U ovoj situaciji, bilo bi od izuzetne pomoći da je većina u potpunosti navela razloge iz kojih, suočena s izjavom o snimljenom razgovoru, nije bila spremna da o tome raspravlja, već je jednostavno riješila da ga podvede pod bezobličnu rubriku 'opšteg karaktera'. Nije bez značaja ni to što je svjedok KW570 u vrijeme kad se desio taj incident bio pripadnik UNPROFOR-a, kao ni to što je bio svjedok odbrane. Iskaz koji je dao imao je potencijal da baci sumnju na to da je strana bosanskih Srba bila odgovorna za ispaljivanje te granate. A taj iskaz je činio integralni dio dokaza odbrane.

6117. Prema tome, optuženi je imao pravo da mu se pruži određeni uvid u rasuđivanje većine u vezi s njenim odbijanjem ovog iskaza, a ne da se samo tajanstveno navede da je taj iskaz bio 'opšteg karaktera'.

3. Zaključak

6118. Shodno tome, posmatrajući zajedno sve faktore koje sam gore naveo, mišljenja sam da je ovako izgrađena konstrukcija takva da mogu zaključiti da postoji razumna sumnja u to da je strana bosanskih Muslimana ispalila tu minobacačku granatu na pijacu Markale.

6119. U tim okolnostima, smatram da optuženi mora biti oslobođen ove optužbe.

²⁰⁶⁸⁶ D2770 (Izjava svjedoka KW570 od 21. novembra 2012.) (pod pečatom), par. 12.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu je mjerodavan engleski tekst.

/potpis na originalu/

Melville Baird,

sudija

Dana 24. marta 2016.

U Haagu,

Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]

VI. DODACI

A. ISTORIJAT POSTUPKA

1. Pretpretresni postupak

a. Od potvrde Optužnice do izjašnjavanja optuženog

6120. Dana 25. jula 1995. potvrđena je optužnica protiv optuženog i Ratka Mladića, podignuta za zločine za koje se navodi da su počinjeni u BiH u periodu od aprila 1992. do jula 1995.²⁰⁶⁸⁷ Dana 16. novembra 1995. potvrđena je druga optužnica protiv ove dvojice optuženih, u kojoj se terete za zločine za koje se navodi da su se dogodili u Srebrenici u julu 1995.²⁰⁶⁸⁸

6121. Kako nije bilo moguće provesti naloge za njihovo hapšenje i uručiti im optužnice,²⁰⁶⁸⁹ održan je pretres na osnovu pravila 61 Pravilnika i dvije optužnice su spojene 11. jula 1996.²⁰⁶⁹⁰

6122. Tužilaštvo je 2000. godine zatražilo dopuštenje da spojenu optužnicu izmijeni u dijelu koji se odnosi na optuženog, i ta optužnica je potom takođe potvrđena.²⁰⁶⁹¹ Godine 2002. uslijedio je sličan postupak i za Mladića.²⁰⁶⁹² Predmeti protiv dvojice optuženih na kraju su razdvojeni 2009.²⁰⁶⁹³

6123. Optuženi je uhapšen 21. jula 2008., u Beogradu i prebačen je u Haag 30. jula 2008. Njegovo prvo stupanje pred sud održano je narednog dana.²⁰⁶⁹⁴ Ubrzo potom tužilaštvo je zatražilo dopuštenje da u optužnicu unese određene izmjene.²⁰⁶⁹⁵ Dana 16. februara 2009. Veće je donijelo odluku kojom je odobrilo veći dio zahtjeva tužilaštva,²⁰⁶⁹⁶ i tužilaštvo je, 27. februara 2009. podnijelo Treću izmijenjenu optužnicu, koja je i dalje važeća Optužnica.²⁰⁶⁹⁷

²⁰⁶⁸⁷ *Tužilac protiv Karadžića i Mladića*, predmet br. IT-95-5-I, Pregled Optužnice, 25. juli 1995.

²⁰⁶⁸⁸ *Tužilac protiv Karadžića i Mladića*, predmet br. IT-95-18-I, Pregled Optužnice, 16. novembar 1995.

²⁰⁶⁸⁹ *Tužilac protiv Karadžića i Mladića*, predmet br. IT-95-18-I, Nalog za hapšenje Nalog za izručenje [Karadžić], 16. novembar 1995.; *Tužilac protiv Karadžića i Mladića*, predmet br. IT-95-18-I, Nalog za hapšenje Nalog za izručenje [Mladić], 16. novembar 1995.

²⁰⁶⁹⁰ *Tužilac protiv Karadžića i Mladića*, predmeti br. IT-95-5-R61 i IT-95-18-R61, pretres na osnovu pravila 61, T. 918–993 (11. juli 1996).

²⁰⁶⁹¹ *Tužilac protiv Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-I, Nalog kojim se odobrava izmjena i dopuna optužnice i potvrđuje izmijenjena i dopunjena optužnica, 31. maj 2000.

²⁰⁶⁹² *Tužilac protiv Mladića*, predmet br. IT-95-5/18-I, Nalog kojim se odobrava podnošenje izmijenjene optužnice i potvrđuje izmijenjena optužnica, 8. novembar 2002.

²⁰⁶⁹³ Nalog o razdvajanju postupka protiv Ratka Mladića, 15. oktobar 2009.

²⁰⁶⁹⁴ Prvo stupanje pred sud, T. 1–28 (31. juli 2008).

²⁰⁶⁹⁵ Zahtjev za izmjenu prve izmijenjene optužnice, 22. septembar 2008.

²⁰⁶⁹⁶ Odluka po zahtjevu tužioca za izmjenu prve izmijenjene optužnice, 16. februar 2009.

²⁰⁶⁹⁷ Treća izmijenjena optužnica, 27. februar 2009.

6124. Dana 3. marta 2009. održano je ponovno stupanje optuženog pred sud, na kojem se on opet nije izjasnio o krivici, pa je pretpretresni sudija na osnovu pravila 62(iv) Pravilnika u ime optuženog naveo da se optuženi izjašnjava da nije kriv ni po jednoj od jedanaest tačaka Optužnice.²⁰⁶⁹⁸

b. Samozastupanje

6125. Od prebacivanja u Haag, optuženi je odlučio da se sam zastupa u svim fazama postupka. Sekretarijat je obezbijedio finansijsku pomoć za imenovanje određenog broja članova pomoćnog osoblja i na kraju optuženom dodijelio četiri pravna saradnika, dva koordinatora predmeta i dva istražitelja.²⁰⁶⁹⁹ Pored toga, kako će biti detaljno objašnjeno dalje u tekstu, nakon što je optuženi odbio da se pojavi pred Vijećem radi početka suđenja, izabran je imenovani branilac sa zadatkom da bude spreman da zastupa interese optuženog u slučaju da mu Vijeće tako naloži.²⁰⁷⁰⁰

c. Jezik

6126. Optuženi je u početku tvrdio da mu engleski nije na dovoljno dobrom nivou da razumije kompleksni sudski postupak i tražio da mu se svi dokumenti dostave na b/h/s-u. Odlukom od 25. septembra 2008. Vijeće je odbilo zahtjeve optuženog da se svi transkripti sa suđenja prevedu na b/h/s.²⁰⁷⁰¹ Dana 26. marta 2009. Vijeće je odobrilo zahtjev tužilaštva da se utvrdi da optuženi razumije engleski za potrebe Pravilnika.²⁰⁷⁰²

d. Oспорavanje nadležnosti i prigovori na formu optužnice

6127. Od samog početka optuženi je tvrdio da Međunarodni sud nije ovlašten da ga krivično goni pošto je on u julu 1996. sklopio sporazum s ambasadorom SAD-a Richardom Holbrookeom, koji mu je obećao imunitet u zamjenu za povlačenje iz političkog života u BiH (dalje u tekstu: sporazum s Holbrookeom).²⁰⁷⁰³ Tokom pretpretresne faze postupka Vijeće je donijelo više odluka u vezi s tim

²⁰⁶⁹⁸ Ponovno prvo stupanje pred sud, T. 133–134 (3. mart 2009.).

²⁰⁶⁹⁹ V. Podnesak sekretara na osnovu pravila 33(B) u vezi sa zahtjevom Radovana Karadžića za odgovarajuće uslove i jednakost sredstava, 2. decembar 2008.; Odluka po zahtjevu optuženog za odgovarajuće uslove i jednakost sredstava: pravni saradnici, 28. januar 2009.; Odluka po zahtjevu optuženog za sudsko preispitivanje odluke sekretarijata o imenovanju g. Marka Sladojevića za pravnog saradnika, 20. april 2009.

²⁰⁷⁰⁰ V. par. 6133.

²⁰⁷⁰¹ Odluka po zahtjevu optuženog da mu se sav materijal, uključujući transkripte, dostavlja na srpskom jeziku i ćirilicom pismu, 25. septembar 2008.

²⁰⁷⁰² Odluka po Zahtjevu tužilaštva za utvrđivanje da optuženi razumije engleski za potrebe statuta i pravilnika o postupku i dokazima, 26. mart 2009. Kasnije je Žalbeno vijeće tu odluku Vijeća potvrdilo. Odluka po Interlokutornoj žalbi na odluku Pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva da se utvrdi da li optuženi razumije engleski jezik, 4. juni 2009.

²⁰⁷⁰³ Službeni podnesak u odnosu na moje prvo pojavljivanje, koji se odnosi na sporazum sa SAD o mom imunitetu, 6. avgust 2008.

pitanjem.²⁰⁷⁰⁴ Dana 8. jula 2009, Vijeće je odbilo zahtjev optuženog da se Optužnica odbaci zbog nepostojanja personalne nadležnosti na osnovu sporazuma s Holbrookeom.²⁰⁷⁰⁵

6128. Vijeće je donijelo odluku kojom je riješilo šest preliminarnih podnesaka optuženog – koje je on okarakterisao kao osporavanje nadležnosti – i jedan od njih je djelimično odobrilo.²⁰⁷⁰⁶ Optuženi je uložio direktnu žalbu na zaključak Vijeća da u tri od njegovih podnesaka zapravo nije pokrenuto pitanje nadležnosti; Vijeće je, takođe, i optuženom i tužilaštvu dalo dopuštenje da ulože žalbu na odluku Vijeća u vezi s pitanjem uzimanja talaca, odnosno pitanjem ispravnog standarda za *mens rea* trećeg vida krivične odgovornosti po osnovu učešća u UZP-u; Žalbeno vijeće je na kraju potvrdilo zaključke Vijeća na koje se žalio optuženi i zaključilo da je Vijeće pogriješilo u primjeni prava u onom dijelu na koji se žalilo tužilaštvo.²⁰⁷⁰⁷ Vijeće je takođe donijelo odluku kojom je odbilo dva podneska optuženog u kojima je on osporio formu Optužnice.²⁰⁷⁰⁸

²⁰⁷⁰⁴ V. Odluka po Zahtjevu optuženog za pregled i objelodanjivanje, 9. oktobar 2008.; Odluka po Drugom zahtjevu optuženog za pregled i objelodanjivanje: pitanje imuniteta, 17. decembar 2008.; Odluka po Zahtjevu optuženog za odobrenje za ulaganje žalbe na odluku u vezi s pregledom i objelodanjivanjem, 19. januar 2009.; Nalog na osnovu pravila 54 i 70, 5. mart 2009.; Odluka po zahtjevu optuženog za razgovor sa svjedokom odbrane i po Trećem zahtjevu za objelodanjivanje, 9. april 2009.; Odluka po zahtjevu za dodatno objašnjenje tužilaštva u vezi s generalom Wesleyem Clarkom, 5. juni 2009.; Odluka na osnovu pravila 54 i 70, 18. juni 2009.; Odluka po zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* za Douglasa Lutea i Johna Feeleya, 8. juli 2009. V. takođe Odluka po žalbi podnosioca žalbe Radovana Karadžića u vezi sa objavljivanjem sporazuma s Holbrookeom, 6. april 2009.

²⁰⁷⁰⁵ Odluka po zahtjevu optuženog u vezi sa sporazumom s Holbrookeom, 8. juli 2009. Vijeće je odobrilo ulaganje žalbe i Žalbeno vijeće je potom odluku Vijeća potvrdilo u oktobru 2009. Odluka po zahtjevu optuženog za odobrenje da uložiti žalbu na odluku po zahtjevu optuženog u vezi sa sporazumom s Holbrookeom, 17. juli 2009.; Odluka po Karadžićevoj žalbi na odluku Pretresnog vijeća u vezi s navodnim sporazumom sa Holbrookeom, 12. oktobar 2009. Dana 26. februara 2014. Vijeće je odobrilo zahtjev optuženog da se u spis uvrsti jedan broj dokumenata koji su se ticali sporazuma s Holbrookeom, s tim da njihova svrha bude ograničena na odmjeravanje kazne. Odluka o uvrštavanju u spis informacija u vezi s odmjeravanjem kazne, 26. februar 2014.

²⁰⁷⁰⁶ Odluka po šest preliminarnih podnesaka kojima se osporava nadležnost, 28. april 2009. V. takođe Preliminarni podnesak za odbacivanje paragrafa 60(k) zbog nenadležnosti, 10. mart 2009.; Preliminarni podnesak za odbacivanje udruženog zločinačkog poduhvata III – Predvidivost, 16. mart 2009.; Preliminarni podnesak za odbacivanje tačke 11 zbog nenadležnosti, 18. mart 2009.; Preliminarni podnesak o nenadležnosti: Odgovornost za nečinjenje, 25. mart 2009.; Preliminarni podnesak za odbacivanje UZP-a III – Krivična djela s posebnom namjerom, 27. mart 2009.; Preliminarni podnesak o nenadležnosti: Odgovornost nadređenog, 30. mart 2009.

²⁰⁷⁰⁷ Odluka po podnescima Radovana Karadžića kojima se osporava nadležnost (Odgovornost za nečinjenje, UZP-III – krivična djela s posebnom namjerom, Odgovornost nadređenog), 25. juni 2009.; Odluka po podnesku tužilaštva kojim se ulaže žalba na odluku Pretresnog vijeća o UZP-u III – predvidivost, 25. juni 2009.; Odluka po žalbi na odluku Pretresnog vijeća po preliminarnom podnesku za odbacivanje tačke 11 Optužnice, 9. juli 2009.

²⁰⁷⁰⁸ Odluka po dva podneska u kojima se navode nedostaci u formi Optužnice, 12. maj 2009. V. takođe Preliminarni podnesak u kom se navodi nedostatak u formi Optužnice – više udruženih zločinačkih poduhvata, 19. mart 2009.; Preliminarni podnesak u kom se navodi nedostatak u formi Optužnice – pripadnici udruženog zločinačkog poduhvata i nepripadnici-učesnici, 20. mart 2009. Po završetku dokaznog postupka odbrane, Vijeće je odbilo zahtjev optuženog u kojem je on tvrdio da su dijelovi Optužnice neodređeni, te da stoga nije bio primjereno obaviješten o karakteru i razmjerama optužbi protiv sebe, te zatražio da se izda nalog da Vijeće u vijećanju ne uzme u obzir te navode ili, alternativno, da se Optužnica izmijeni, a njemu dozvoli ponovno otvaranje dokaznog postupka, kako bi iznio odbranu u vezi s novonavedenim optužbama. Odluka po Zahtjevu optuženog za pravnim sredstvom u vezi s nedostacima Optužnice, 30. septembar 2014.

e. Zahtjevi za izuzeće

6129. U maju 2009. optuženi je podnio zahtjev za izuzeće sudije Picard iz postupka, zbog toga što je ona ranije bila predsjednik Savjeta za ljudska prava BiH i drugih s tim povezanih faktora.²⁰⁷⁰⁹ Četiri mjeseca kasnije, nakon promjene sastava pretpretresnog vijeća,²⁰⁷¹⁰ optuženi je podnio zahtjev za izuzeće sudije Bairda na osnovu odredbi člana 13 Statuta.²⁰⁷¹¹ Oba zahtjeva su odbijena od strane tročlanih komisija sudija imenovanih za rješavanje po tim zahtjevima.²⁰⁷¹²

f. Zahtjevi u skladu s pravilom 73bis Pravilnika

6130. U julu 2009. Vijeće je naložilo tužilaštvu da podnese pismeni podnesak o primjeni pravila 73bis.²⁰⁷¹³ Tužilaštvo je svoj prvi podnesak koji se odnosi na primjenu pravila 73bis podnijelo 31. avgusta 2009.²⁰⁷¹⁴ Nakon što je Vijeće pozvalo tužilaštvo da iznese prijedlog o dodatnom skraćenju svog dokaznog postupka,²⁰⁷¹⁵ tužilaštvo je 18. septembra 2009. podnijelo svoj drugi podnesak, u kojem se usprotivilo daljim skraćenjima.²⁰⁷¹⁶ Na pretpretresnoj konferenciji održanoj 6. oktobra 2009. Vijeće je donijelo usmenu odluku o primjeni pravila 73bis(C) i (D), kojom je smanjilo broj mjesta zločina i incidenata, te tužilaštvu dodijelilo 300 sati za izvođenje dokaza.²⁰⁷¹⁷

²⁰⁷⁰⁹ Zahtjev za izuzeće sudije Picard, 1. maj 2009.

²⁰⁷¹⁰ V. Nalog kojim se određuje pretpretresni sudija, 2. septembar 2009.; Nalog o sastavu Pretresnog vijeća, 4. septembar 2009.

²⁰⁷¹¹ Zahtjev za izuzeće sudije Melvillea Bairda, 22. septembar 2009.

²⁰⁷¹² Odluka po Zahtjevu za izuzeće sudije Picard i izvještaj potpredsjedniku u skladu s pravilom 15(B)(ii), 22. juli 2009.; Odluka po Zahtjevu za izuzeće sudije Bairda i izvještaj sudiji Güneyu, 20. oktobar 2009. V. takođe Odluka po Zahtjevu za izuzeće sudije Picard, 18. maj 2009.; Odluka po Žalbi na odluku po zahtjevu za izuzeće sudije Picard, 26. juni 2009.; Izvještaj predsjedavajućeg sudije predsjedniku u vezi sa Zahtjevom za povlačenje sudije Bairda, 25. septembar 2009.; Nalog kojim se zahtjev dodjeljuje sudiji na rješavanje, 25. septembar 2009.; Odluka po Zahtjevu Radovana Karadžića za izuzeće sudije Melvillea Bairda, 30. septembar 2009.; Odluka po Zahtjevu za odobrenje da se podnese replika, 9. oktobar 2009. Dana 31. jula 2014., Vijeće je odbilo Zahtjev za izuzeće sudija Kwona, Morrisona, Bairda i Lattanzi, koji je optuženi podnio 17. jula 2014. i u kojem je optuženi tvrdio da te sudije treba izuzeti iz Vijeća s obzirom na to da im je istekao četverogodišnji mandat i da ih Generalna skupština nije ponovo izabrala. Vijeće je zaključilo da se tim zahtjevom prije pokreće pitanje nadležnosti, a ne pitanje izuzeća sudija na osnovu pravila 15 Pravilnika i, suprotno tvrdnji optuženog, konstatovalo da mandati sudija u Vijeću jesu bili propisno produženi. Odluka po Zahtjevu optuženog za izuzeće sudija Kwona, Morrisona, Bairda i Lattanzi, 31. juli 2014.

²⁰⁷¹³ Nalog tužilaštvu na osnovu pravila 73bis(D), 22. juli 2009.; statusna konferencija, T. 330–336 (1. juli 2009.). Na statusnoj konferenciji od 23. jula 2009., taj rok je produžen do 31. avgusta 2009. Statusna konferencija, T. 386–388, 390 (23. juli 2009).

²⁰⁷¹⁴ Podnesak tužilaštva na osnovu pravila 73bis.

²⁰⁷¹⁵ Statusna konferencija, T. 450–454 (8. septembar 2009).

²⁰⁷¹⁶ Drugi podnesak tužilaštva na osnovu pravila 73bis(D), 18. septembar 2009. Dana 30. septembra 2009. optuženi je podnio pismeni odgovor bez konkretnih prijedloga i argumentacije. Odgovor na Drugi podnesak tužilaštva u vezi s pravilom 73bis, 30. septembar 2009.

²⁰⁷¹⁷ Pretpretresna konferencija, T. 465–468 (6. oktobar 2009.). V. takođe Odluka o primjeni pravila 73bis, 8. oktobar 2009. (u kojoj se tužilaštvu nalaže da, u skladu s tom odlukom, podnese označenu verziju Optužnice do 19. oktobra 2009.). Vijeće ukazuje na svoju Odluku po Zahtjevu za povlačenje optužbi, od 13. oktobra 2014., kojom je odbilo zahtjev optuženog da tužilaštvo povuče optužbe u vezi s kojima mu je odlukom od 8. oktobra 2009. bilo naloženo da ne izvodi dokaze. Po završetku izvođenja dokaza odbrane, tužilaštvo je obavijestilo Vijeće da će iz Optužnice povući incident 5.1 iz Priloga A Optužnici (opština Foča) i incident zatočenički objekt 25.4 iz

2. Suđenje

a. Odgađanje početka suđenja

6131. Pretpretresni sudija proglasio je predmet spremnim za suđenje na statusnoj konferenciji održanoj 20. avgusta 2009. Na daljnjoj statusnoj konferenciji održanoj 9. septembra 2009., i nakon podneska optuženog kojim je zatražio deset dodatnih mjeseci za pripremu svoje odbrane, Vijeće je kao datum za početak suđenja odredilo 19. oktobar 2009. i pretpretresna konferencija je održana 6. oktobra 2009. Optuženi je uložio žalbu na odluku Vijeća o početku suđenja i Žalbeno vijeće je zatim odredilo da početak suđenja treba odgoditi za jednu sedmicu.²⁰⁷¹⁸ Vijeće je potom izdalo nalog kojim je kao datum za početak suđenja odredilo 26. oktobar 2009.²⁰⁷¹⁹

6132. Dana 8. oktobra 2009. Vijeće je izdalo nalog s detaljnim uputstvima o tome kako očekuje da se vodi sudski postupak.²⁰⁷²⁰ U očekivanju početka suđenja Vijeće je takođe izdalo nekoliko naloga i odluka.²⁰⁷²¹

6133. Vijeće je prvi pretres održalo 26. oktobra 2009., u odsustvu optuženog, koji je tvrdio da nije odgovarajuće pripremljen.²⁰⁷²² Tužilaštvo je svoju uvodnu riječ održalo 27. oktobra i 2. novembra 2009.²⁰⁷²³ Nakon što je optuženom izdalo nekoliko upozorenja, Vijeće je 5. novembra 2009. donijelo odluku kojom je sekretaru naložilo da imenuje branioca koji će se početi pripremati za zastupanje optuženog na suđenju, za slučaj da mu Vijeće to naloži i odgodilo suđenje do 1. marta 2010., kako bi imenovani branilac imao dovoljno vremena da se pripremi.²⁰⁷²⁴ Dana 19. novembra 2009. sekretar je imenovao Richarda Harveya za "branioca kako bi se pripremio da zastupa interese optuženog na suđenju".²⁰⁷²⁵

Priloga C Optužnici (opština Vlasenica). Obavještenje o povlačenju incidenta 5.1 iz Priloga A Optužnici, 18. avgust 2014.; Obavještenje o povlačenju incidenta 25.4 iz Priloga C Optužnici, 22. avgust 2014.

²⁰⁷¹⁸ Odluka po žalbi Radovana Karadžića na odluku o početku suđenja, 13. oktobar 2009.

²⁰⁷¹⁹ Nalog o rasporedu za početak suđenja, 14. oktobar 2009.

²⁰⁷²⁰ Nalog u vezi s procedurom za vođenje sudskog postupka, 8. oktobar 2009. Vijeće je izdalo i dodatni nalog nakon što je tužilaštvo zatražilo razjašnjenje u vezi s određenim aspektima smjernica. Nalog po zahtjevu tužilaštva za razjašnjenje i prijedlogu u vezi sa smjericama za vođenje postupka, 20. oktobar 2009.

²⁰⁷²¹ V., između ostalog, Nalog po obavještenju tužilaštva o redosljedju svjedoka, 12. oktobar 2009.

²⁰⁷²² Na tom pretresu predsjedavajući sudija pročitao je pismo koje je optuženi poslao nekoliko dana ranije, u kojem objašnjava zašto odbija da se pojavi pred sudom. Nakon što je saslušalo argumente tužilaštva u vezi s odsustvom optuženog, Vijeće je pretres odgodilo za naredni dan. Pretres, T. 502–509 (26. oktobar 2009.).

²⁰⁷²³ Uvodna riječ tužilaštva, T. 513–610 (27. oktobar 2009.); T. 612–672 (2. novembar 2009.).

²⁰⁷²⁴ Odluka o imenovanju branioca i nalog o daljnjem toku pretresnog postupka, 5. novembar 2009.

²⁰⁷²⁵ U periodu dok je suđenje bilo odgođeno, Vijeće je odbilo zahtjev optuženog u kojem se on usprotivio imenovanju g. Harveya od strane sekretara i odobrilo mu zahtjev da uloži žalbu na odluku Vijeća o tom imenovanju (koju je Žalbeno vijeće je na kraju potvrdilo). Odluka po Zahtjevu optuženog za poništenje imenovanja Richarda Harveyja, 23. decembar 2009.; Odluka po zahtjevu optuženog za odobrenje da uloži žalbu na odluku Pretresnog vijeća po zahtjevu za poništenje imenovanja Richarda Harveyja, 13. januar 2010.; *Tužilac protiv Radovana Karadžića*, predmet br. IT-05-5/18-AR73.6, Odluka po žalbi Radovana Karadžića na Odluku po zahtjevu da se poništi imenovanje Richarda Harveyja, 12. februar 2010.

6134. Dana 1. februara 2010. optuženi je podnio zahtjev za daljnje odgađanje suđenja.²⁰⁷²⁶ Vijeće je taj zahtjev odbilo i naložilo da će uvodna riječ optuženog biti saslušana 1. i 2. marta 2010., nakon čega će se pretresni postupak nastaviti 3. marta 2010. izvođenjem dokaza.²⁰⁷²⁷ Optuženi je održao svoju uvodnu riječ 1. i 2. marta, u skladu s rasporedom. Međutim, 1. marta podnio je zahtjev da mu se odobri ulaganje žalbe na odluku Vijeća o odgađanju suđenja i Vijeće mu je taj zahtjev odobrilo.²⁰⁷²⁸ Dana 31. marta, Žalbeno vijeće je donijelo odluku kojom je žalbu optuženog odbilo u cijelosti.²⁰⁷²⁹

6135. Dana 13. aprila 2010. Vijeće je odredilo Harveyja za branioca u pripravnosti.²⁰⁷³⁰ Daljnjom pismenom odlukom od 15. aprila Vijeće je definisalo konkretne funkcije koje će branilac u pripravnosti obavljati tokom postupka.²⁰⁷³¹

b. Dokazni postupak tužilaštva

6136. Nakon što je odbilo žalbu optuženog u vezi s početkom suđenja, o čemu je bilo riječi gore u tekstu, Vijeće je naložilo da izvođenje dokaza u ovom predmetu počne 13. aprila 2010.²⁰⁷³² Prvi svjedok tužilaštva počeo je sa svjedočenjem toga dana.²⁰⁷³³ Tokom dokaznog postupka tužilaštva svjedočilo je ukupno 195 svjedoka tužilaštva i jedan svjedok Vijeća.²⁰⁷³⁴ njih 19 svjedočilo je *viva voce*, dok su ostali bili svjedoci na osnovu pravila 92ter Pravilnika. Posljednji svjedok tužilaštva svjedočio je 4. maja 2012.²⁰⁷³⁵

6137. Pored toga, vijeće je donijelo 16 odluka po zahtjevima tužilaštva za prihvatanje svjedočenja 232 svjedoka na osnovu pravila 92bis i 22 svjedoka na osnovu pravila 92quater Pravilnika.²⁰⁷³⁶ Na

²⁰⁷²⁶ Zahtjev za odgađanje suđenja, 1. februar 2010.

²⁰⁷²⁷ Odluka po zahtjevu optuženog za odgađanje suđenja, 26. februar 2010.

²⁰⁷²⁸ Vijeće je optuženom odobrilo da uloži žalbu na odluku Vijeća i odlučilo da će njegova odluka stupiti na snagu tek kada Žalbeno vijeće bude riješilo po tom pitanju. Usmena odluka, T. 993–995 (2 mart 2010).

²⁰⁷²⁹ Odluka po žalbi na odluku po zahtjevu optuženog za odgađanje suđenja, 31. mart 2010.

²⁰⁷³⁰ Usmena odluka, T. 998–999 (13. april 2010).

²⁰⁷³¹ Odluka o imenovanju branioca u pripravnosti, 15. april 2010. Dana 21. juna 2012., po završetku dokaznog postupka tužilaštva, Vijeće je donijelo odluku da će uloga branioca u pripravnosti ostati nepromijenjena i za vrijeme dokaznog postupka odbrane. Odluka o nastavku angažovanja branioca u pripravnosti, 21. juni 2012.

²⁰⁷³² Nalog o rasporedu, 1. april 2010.

²⁰⁷³³ Ahmet Zulić, T. 1004 (13. april 2010).

²⁰⁷³⁴ Vijeće je izdalo nalog *subpoena* Momčilu Mandiću da svjedoči kao svjedok tužilaštva. Mandić je stupio pred Vijeće 30. juna 2010.; međutim, kada je stupio pred Vijeće, zatražio je da svjedoči u svojstvu svjedoka Vijeća, a ne svjedoka tužilaštva. Vijeće je na kraju odobrilo Mandićev zahtjev. Pretres, T. 4403–4412 (30. juni 2010.). V. Odluka po hitnom zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga *subpoena* za Momčila Mandića s dodacima A-D, povjerljivo, 16. juni 2010.

²⁰⁷³⁵ Svjedok KDZ071, T. 28508–28562 (4. maj 2012).

²⁰⁷³⁶ Odluka po trećem zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava i transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 91bis (svjedoci za grad Sarajevo), 15. oktobar 2009.; Odluka po zahtjevu tužioca za uvrštavanje u spis iskaza svjedoka KDZ198 i povezanih dokaznih predmeta na osnovu pravila 92quater, 20. avgust 2009.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza KDZ290 (Mirsad Kučanin) na osnovu pravila

osnovu jednog ili drugog od tih pravila Vijeće je konačno prihvatilo pismena svjedočenja 142 svjedoka.

6138. Dana 26. aprila 2012. Vijeće je izdalo nalog u kojem je navelo da će se dokazni postupak tužilaštva smatrati okončanim onoga dana kad Vijeće donese odluku po posljednjem neriješenom podnesku tužilaštva u vezi s dokazima.²⁰⁷³⁷ Prema tome, Dokazni postupak tužilaštva zaključen je 25. maja 2012., po donošenju odluke Vijeća po posljednjem neriješenom podnesku tužilaštva u vezi s dokazima.²⁰⁷³⁸

c. Oslobođajuća presuda na osnovu pravila 98bis

6139. Nakon što je 12. i 13. juna 2012. saslušalo usmene argumente strana u postupku na osnovu pravila 98bis,²⁰⁷³⁹ Vijeće je 28. juna 2012. donijelo usmenu odluku po prijedlogu optuženog za donošenje oslobađajuće presude na osnovu pravila 98bis Pravilnika. Vijeće je odbilo prijedlog optuženog po deset tačaka Optužnice, dok ga je u vezi s tačkom 1 odobrilo.

6140. Dana 25. jula 2012. optuženi je Žalbenom vijeću uložio žalbu u vezi s tačkom 11 Optužnice.²⁰⁷⁴⁰ Dana 11. decembra 2012. Žalbeno vijeće je donijelo odluku u vezi s tačkom 11

92quater, 25. septembar 2009.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja svjedoka KDZ446 i dokaznih predmeta povezanih sa svjedočenjem, na osnovu pravila 92quater, 25. septembar 2009.; Odluka po šestom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava umjesto iskaza *viva voce* na osnovu pravila 92bis; svjedoci koji su bili taoci, 2. novembar 2009.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza osam vještaka na osnovu pravila 92bis i 94bis, 9. novembar 2009.; Odluka po prvom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava i transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis (svjedoci za jedanaest opština), 10. novembar 2009.; Javna redigovana verzija "Odluke po petom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje pismenih izjava umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis (svjedoci u vezi sa Srebrenicom)" izdate 21. decembra 2009. godine, 6. mart 2012.; Odluka po sedmom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis; odgođeno objelodanjivanje svjedokâ, 21. decembar 2009.; Daljnja odluka po prvom zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 92bis (svjedoci za jedanaest opština), 9. februar 2010.; Odluka po četvrtom zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 92bis za prihvatanje izjava i transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* – svjedoci o opsadi Sarajeva, 5. mart 2010.; Odluka po drugom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava i transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis (svjedoci iz opština u ARK), 18. mart 2010.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis svjedočenja KDZ172 (Milana Babića) na osnovu pravila 92quater, 13. april 2010.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja Milenka Lazića na osnovu pravila 92quater i za odobrenje za dodavanje dokaznih predmeta na spisak dokaznih predmeta na osnovu pravila 65ter, 9. januar 2012.; Odluka po Drugom zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis iskaza Slobodana Stojkovića umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis, 22. mart 2012.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje svjedočenja Milana Tupajića umjesto iskaza *viva voce* na osnovu pravila 92bis, 24. maj 2012.

²⁰⁷³⁷ Nalog o rasporedu u vezi s okončanjem dokaznog postupka tužilaštva, podnescima na osnovu pravila 98bis i početkom dokaznog postupka odbrane, 26. april 2012.

²⁰⁷³⁸ Daljnji nalog o zaključenju dokaznog postupka tužilaštva, 1. juni 2012.

²⁰⁷³⁹ Podnesak optuženog na osnovu pravila 98bis, T. 28569–28626 (11. juni 2012); Odgovor tužilaštva na podnesak po pravilu 98bis, T. 28628–28728 (13. juni 2012). V. takođe Nalog o rasporedu u vezi s okončanjem dokaznog postupka tužilaštva, podnescima na osnovu pravila 98bis i početkom dokaznog postupka odbrane, 26. april 2012.; Daljnji nalog o rasporedu u vezi s iznošenjem argumenata na osnovu pravila 98bis, 18. maj 2012.

²⁰⁷⁴⁰ Žalba zbog odbijanja donošenja oslobađajuće presude u vezi s navodima o uzimanju talaca, 25. juli 2012. V. takođe Odgovor tužilaštva na žalbu zbog odbijanja donošenja oslobađajuće presude u vezi s navodima o uzimanju talaca, 6. avgust 2012.; Replika: Žalba zbog odbijanja donošenja oslobađajuće presude u vezi s

Optužnice, kojom je žalbu optuženog odbilo.²⁰⁷⁴¹ Dana 24. septembra 2012. tužilaštvo je Žalbenom vijeću uložilo žalbu u vezi s tačkom 1 Optužnice.²⁰⁷⁴² Dana 11. jula 2013. Žalbeno vijeće je poništilo oslobađajuću presudu koju je Vijeće izreklo optuženom za genocid po tački 1 Optužnice i ponovo uvelo optužbe protiv optuženog.²⁰⁷⁴³

d. Dokazni postupak odbrane

6141. Dana 26. aprila 2012. Vijeće je naložilo da optuženi, ukoliko želi, održi svoju uvodnu riječ 16. oktobra 2012. i da odmah zatim pozove svog prvog svjedoka.²⁰⁷⁴⁴ Dana 19. septembra 2012. Vijeće je donijelo odluku na osnovu pravila 73(B) Pravilnika kojom je optuženom dodijelilo 300 sati za izvođenje dokaza.²⁰⁷⁴⁵ Optuženi je uvodnu riječ održao 16. oktobra 2012.²⁰⁷⁴⁶ Prvi svjedok odbrane počeo je sa svjedočenjem istog dana.²⁰⁷⁴⁷

navodima o uzimanju talaca, 10. avgust 2012. Radi konteksta, Vijeće napominje da je optuženi 5. jula 2012. podnio molbu da mu se odobri ulaganje žalbe na odluku u vezi s oslobađajućom presudom po tački 11. Zahtjev optuženog za odobrenje da uloži žalbu na odluku kojom se odbija prijedlog za donošenje oslobađajuće presude po tački 11, 5. juli 2012. Vijeće je taj zahtjev odobrilo 18. jula 2012. Odluka po zahtjevu optuženog za odobrenje da podnese žalbu na odluku kojom se odbija prijedlog za donošenje oslobađajuće presude na osnovu pravila 98bis (tačka 11), 18. juli 2012.

²⁰⁷⁴¹ Odluka po žalbi zbog uskraćivanja oslobađajuće presude u vezi s navodima o uzimanju talaca, 11. decembar 2012.

²⁰⁷⁴² Najava javne redigovane verzije žalbenog podneska tužilaštva u vezi s odlukom po pravilu 98bis, 25. septembar 2012; Najava javne redigovane verzije Podneska respondentata, 5. novembar 2012. V. takođe Najava žalbe tužilaštva na oslobađajuću presudu na osnovu pravila 98bis, 22. juli 2012. Dana 28. septembra 2012. optuženi je podnio Zahtjev da se odbaci žalbeni podnesak tužilaštva, nakon čega su uslijedili odgovor tužilaštva od 8. oktobra 2012., te replika optuženog od istog dana. Dana 9. novembra 2012. Žalbeno vijeće je donijelo odluku kojom je odobrilo zahtjev optuženog i naložilo tužilaštvu da podnese *corrigendum* svog Žalbenog podneska. Tužilaštvo je *corrigendum* podnijelo 19. novembra 2012., a dan kasnije i repliku na odgovor optuženog. V. Zahtjev da se odbaci podnesak tužilaštva, 27. septembar 2012.; Odgovor na zahtjev da se odbaci žalbeni podnesak tužilaštva u vezi s odlukom po pravilu 98bis, 5. oktobar 2012.; Replika na zahtjev da se odbaci podnesak tužilaštva, 5. oktobar 2012.; Odluka da se odbaci podnesak tužilaštva, 9. novembar 2012.; *Corrigendum* Žalbenog podneska tužilaštva u vezi s odlukom po pravilu 98bis, 19. novembra 2012.; Najava javne redigovane verzije replike tužilaštva u vezi sa žalbom na odluku na osnovu pravila 98bis, 20. novembar 2012. Radi konteksta, Vijeće napominje da je tužilaštvo 3. jula 2012. podnijelo zahtjev da mu se odobri ulaganje žalbe na oslobađajuću presudu koju je Vijeće izreklo po tački 1 Optužnice. Zahtjev tužilaštva za odobrenje radi ulaganja žalbe na oslobađajuću presudu na osnovu pravila 98bis, 3. juli 2012. U svojoj odluci Vijeće je navelo da se za ulaganje žalbe na oslobađajuću presudu ne mora tražiti odobrenje, ali da, što se zahtjeva tužilaštva tiče, kriteriji za odobrenje za ulaganje žalbe na osnovu pravila 73(C) jesu ispunjeni; Odluka po zahtjevu tužilaštva za odobrenje radi ulaganja žalbe na oslobađajuću presudu na osnovu pravila 98bis, 13. juli 2012.

²⁰⁷⁴³ *Tužilac protiv Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR98bis.1, Presuda, 11. juli 2013. (dalje u tekstu: Presuda po žalbi u vezi s tačkom 1 Optužnice). Žalbeno vijeće je potom odbilo zahtjev optuženog za razjašnjenje jednog dijela presude, *Tužilac protiv Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR98bis.1, Odluka po zahtjevu za razjašnjenje, 1. avgust 2013. V. takođe *Tužilac protiv Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR98bis.1, Zahtjev za razjašnjenje, 22. juli 2013.

²⁰⁷⁴⁴ Nalog o rasporedu u vezi s okončanjem dokaznog postupka tužilaštva, podnescima na osnovu pravila 98bis i početkom dokaznog postupka odbrane, 26. april 2012.

²⁰⁷⁴⁵ Odluka u vezi sa vremenom dodijeljenim optuženom za vođenje dokaznog postupka, 19. septembar 2012. Dana 5. oktobra 2012. Vijeće je donijelo odluku kojom je odobrilo zahtjev optuženog da mu se dozvoli ulaganje žalbe na odluku u vezi s dodijeljenim vremenom; Odluka po zahtjevu za odobrenje radi ulaganja žalbe na odluku u vezi s vremenom dodijeljenim za vođenje dokaznog postupka, 5. oktobar 2012. V. takođe Odluka po zahtjevu za odobrenje radi ulaganja žalbe na odluku u vezi s dodijeljenim vremenom, 24. septembar 2012. Dana 12. oktobra 2012. optuženi je uložio žalbu Žalbenom vijeću; Žalba na odluku o trajanju dokaznog postupka odbrane, 12. oktobar 2012. V. takođe Odgovor tužilaštva na žalbu na odluku o trajanju dokaznog postupka odbrane, 22.

6142. Dana 16. jula 2013., nakon žalbenog postupka u vezi s tačkom 1 Optužnice, opisanog gore u tekstu, optuženi je podnio zahtjev kojim je od Vijeća zatražio da naloži da se tačka 1 Optužnice razdvoji od Optužnice, na osnovu pravila 54 ili, alternativno, da naloži tužilaštvu da nastavi sa svojim dokaznim postupkom po svim tačkama Optužnice osim po tački 1, na osnovu pravila 73bis(E).²⁰⁷⁴⁸ Dana 24. jula 2013. optuženi je podnio još jedan zahtjev, kojim je od Vijeća zatražio da obustavi postupak na četiri mjeseca, kako bi on mogao pripremiti svoju odbranu za tačku 1.²⁰⁷⁴⁹ Dana 2. avgusta 2013. Vijeće je riješilo po ta dva zahtjeva tako što je odbilo zahtjev optuženog za razdvajanje, ali je obustavilo postupak do 28. oktobra 2013. kako bi optuženom dalo vremena da prilagodi pripreme za dokazni postupak i njime obuhvati izvođenje dokaza i za tačku 1.²⁰⁷⁵⁰ Dana 7. avgusta 2013. optuženi je Vijeću podnio molbu za odobrenje za ulaganje žalbe na odluku Vijeća i istovremeno je Žalbenom vijeću uložio žalbu.²⁰⁷⁵¹ Vijeće je donijelo odluku u kojoj je konstatovalo da odobrenje u tom slučaju nije neophodno, ali da su, nezavisno od toga, uslovi za odobrenje na osnovu pravila 73(C) ispunjeni.²⁰⁷⁵² Dana 12. septembra 2013. Žalbeno vijeće je donijelo odluku kojom žalbu optuženog odbija u cijelosti.²⁰⁷⁵³

6143. Dana 28. avgusta 2013. Vijeće je donijelo odluku kojom je odbilo zahtjev optuženog da se Optužnica odbaci na osnovu argumenta da Savjet bezbjednosti nije imao nadležnost za osnivanje MMKS-a, te da stoga ne postoji pravni entitet kojem bi se mogao žaliti u slučaju da bude osuđen, što znači da je prikraćen za svoje temeljno pravo na žalbu.²⁰⁷⁵⁴

oktobar 2012.; Replika: Žalba na odluku o trajanju dokaznog postupka odbrane, 25. oktobar 2012.; Zahtjev tužilaštva za odobrenje dodatne replike i predložena dodatna replika na žalbu na odluku o trajanju postupka odbrane, 29. oktobar 2012. Dana 29. januara 2013. Žalbeno vijeće donijelo je odluku kojom je odbilo zahtjev optuženog i potvrdilo odluku Vijeća; Odluka po žalbi na odluku o trajanju dokaznog postupka odbrane, 29. januar 2013.

²⁰⁷⁴⁶ Uvodna riječ optuženog, T. 28849–28881 (16. oktobar 2012.).

²⁰⁷⁴⁷ Andrej Demurenko, T. 28881 (16. oktobar 2012.).

²⁰⁷⁴⁸ Zahtjev za razdvajanje tačke 1, 16. juli 2013.

²⁰⁷⁴⁹ Zahtjev za privremenu obustavu dokaznog postupka odbrane, 24. juli 2013.

²⁰⁷⁵⁰ Odluka po Zahtjevima optuženog za razdvajanje tačke 1 i privremenu obustavu dokaznog postupka odbrane, 2. avgust 2013.

²⁰⁷⁵¹ Zahtjev da se odobri ulaganje žalbe na Odluku o vraćanju tačke 1, 7. avgust 2013.; *Tužilac protiv Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR98bis.1, Žalba na Odluku o vraćanju tačke 1, 7. avgust 2013. V. takođe Odgovor tužilaštva na Karadžićev Zahtjev da mu se odobri ulaganje žalbe na Odluku o vraćanju tačke 1, 9. avgust 2013.

²⁰⁷⁵² Odluka po Zahtjevu optuženog da mu se odobri ulaganje žalbe na Odluku o vraćanju tačke 1, 3. septembar 2013.

²⁰⁷⁵³ *Tužilac protiv Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-AR98bis.1, Odluka po Žalbi na odluku o vraćanju tačke jedan, 12. septembar 2013.

²⁰⁷⁵⁴ Odluka po zahtjevu optuženog za odbacivanje Optužnice, 28. avgust 2013.

6144. Dana 29. oktobra 2013. u svjetlu zahtjeva optuženog za ponovno pozivanje svjedoka koji će svjedočiti u vezi s tačkom 1 Optužnice, kao i za dodatno vrijeme za izvođenje dokaza, Vijeće je donijelo odluku kojom mu je odobrilo dodatnih 25 sati za izvođenje dokaza.²⁰⁷⁵⁵

6145. Tokom dokaznog postupka odbrane, za optuženog je svjedočilo ukupno 238 svjedoka: 24 je svjedočilo *viva voce*, dok su ostali bili svjedoci na osnovu pravila 92ter Pravilnika. Optuženi je u avgustu 2012. obavijestio Vijeće kako će svjedočiti kao svjedok u sopstvenom dokaznom postupku i ostao je pri tom tokom najvećeg dijela izvođenja svojih dokaza.²⁰⁷⁵⁶ Kasnije je optuženi zatražio da svjedoči u narativnoj formi, što je Vijeće odbilo.²⁰⁷⁵⁷ Pred kraj svog dokaznog postupka, optuženi je, govoreći o svojim "dilemama i nedoumicama", obavijestio Vijeće da je naposljetku ipak odlučio da ne svjedoči.²⁰⁷⁵⁸ Posljednji svjedok odbrane svjedočio je 20. februara 2014.²⁰⁷⁵⁹

6146. Pored toga, Vijeće je uvrstilo u spis svjedočenja tri svjedoka odbrane na osnovu pravila 92bis Pravilnika i svjedočenja sedam svjedoka na osnovu pravila 92quater.²⁰⁷⁶⁰

6147. Dokazni postupak odbrane smatra se okončanim 1. maja 2014., po donošenju odluke Vijeća o posljednjem neriješenom podnesku u vezi s dokazima koji je podnio optuženi.²⁰⁷⁶¹

²⁰⁷⁵⁵ Odluka po zahtjevu optuženog za dodatno vrijeme za izvođenje dokaznog postupka i po zahtjevu za ponovno pozivanje svjedoka odbrane, 29. oktobar 2013. V. takođe Zahtjev za ponovno pozivanje svjedoka odbrane, 16. oktobar 2013.

²⁰⁷⁵⁶ Podnesak odbrane na osnovu pravila 65ter i s njim povezani zahtjevi, 27. avgust 2012.; Dodatak "A" Podnesku na osnovu pravila 65ter: Spisak svjedoka odbrane, povjerljivo, 27. avgust 2012., str. 65. V. takođe, između ostalog, Dopunski podnesak odbrane na osnovu pravila 65ter, povjerljivo, 7. novembar 2013., Dodatak J, str. 18; Svjedoci odbrane za februar 2014., 20. januar 2014., Dodatak "A".

²⁰⁷⁵⁷ Usmena odluka, T. 45933–45935 (27. januar 2014.). V. Pretres, T. 45187–45188 (16. decembar 2013.); Podnesak tužilaštva u vezi s formom Karadžićevog svjedočenja, 8. januar 2014.

²⁰⁷⁵⁸ Pretres, T. 47541 (20. februar 2014.). Dana 15. oktobra 2014. Vijeće je odbacilo Zahtjev da se izjava koja nije data pod zakletvom tretira kao dokaz, koji je optuženi podnio 25. septembra 2014., u kojem je od Vijeća zatražio da tokom vijećanja na isti način tretira izjavu koju je dao 16. oktobra 2012. na osnovu pravila 84bis, kao što bi to učinilo s izjavama koje su prihvaćene na osnovu pravila 92quater. Odluka po Zahtjevu da se izjava koja nije data pod zakletvom tretira kao dokaz, 15. oktobar 2014.

²⁰⁷⁵⁹ Momčilo Gruban, T. 47422–47463 (19. februar 2014.); T. 47464–47534 (20. februar 2014.).

²⁰⁷⁶⁰ Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje izjave Srđe Srdića na osnovu pravila 92quater, 21. septembar 2012.; Odluka po zahtjevu za prihvatanje izjave Nade Stojanović na osnovu pravila 92quater, povjerljivo, 27. septembar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje izjave Vlade Lizdeka na osnovu pravila 92quater, 10. oktobar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja Velibora Ostojića na osnovu pravila 92quater; 23. oktobar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja Milorada Krnojelca na osnovu pravila 92quater, 6. decembar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja Radislava Krstića na osnovu pravila 92quater, 26. novembar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja svjedoka KW582 na osnovu pravila 92quater, 3. februar 2014.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja Pere Rendića na osnovu pravila 92bis, 6. februar 2014.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja Branka Basare na osnovu pravila 92bis, 19. februar 2014.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja Borivoja Jakovljevića na osnovu pravila 92quater, 25. februar 2014.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja na osnovu pravila 92bis, 18. mart 2014.; Odluka po zahtjevu za ponovno razmatranje odluke kojom se odbija prihvatanje izjave Dušana Đenadija na osnovu pravila 92bis, 1. maj 2014.

²⁰⁷⁶¹ Dalji nalog o rasporedu u vezi s okončanjem dokaznog postupka odbrane, 2. maj 2014. V. Nalog o rasporedu u vezi s okončanjem dokaznog postupka odbrane, 20. februar 2014.

e. Ponovno otvaranje postupka/pobijanje/duplika

6148. Dana 20. marta 2014. Vijeće je donijelo odluku kojom je odbilo zahtjev tužilaštva za ponovno otvaranje dokaznog postupka kako bi uvelo dokaze pet svjedoka u vezi s masovnom grobnicom Tomašica, otkrivenom u septembru 2013. u opštini Prijedor.²⁰⁷⁶² Dalje, dana 21. marta 2014. Vijeće je odbilo zahtjev tužilaštva da mu se odobri da na uvrštavanje u spis ponudi dokaze 14 svjedoka kojima se pobijaju navodi odbrane.²⁰⁷⁶³

6149. Optuženi je takođe podnio zahtjeve za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane kako bi na uvrštavanje u spis ponudio novootkriveni materijal ili pozvao jednog dodatnog svjedoka; Vijeće je po svim tih zahtjevima donijelo pismene odluke.²⁰⁷⁶⁴

f. Završni podnesci i završne riječi

6150. Nakon što je saslušalo strane u postupku u vezi s vremenom koje im je potrebno za podnošenje završnih podnesaka,²⁰⁷⁶⁵ Vijeće im je 21. marta 2014. naložilo da podneske dostave najkasnije 29. avgusta 2014., dodavši da podnesci ne smiju biti duži od 300.000 riječi, uključujući

²⁰⁷⁶² Odluka po Zahtjevu tužilaštva za ponovno otvaranje dokaznog postupka i Zahtjevu tužilaštva za odobrenje zaštitnih mjera za svjedoka KDZ614, 20. mart 2014. V. Zahtjev tužilaštva za ponovno otvaranje dokaznog postupka s javnim Dodatkom A i povjerljivim Dodatkom B, 4. mart 2014.; Zahtjev tužilaštva za odobrenje zaštitnih mjera za svjedoka KDZ614, 4. mart 2014.; Odgovor na zahtjev tužilaštva za ponovno otvaranje svog dokaznog postupka, 18. mart 2014.

²⁰⁷⁶³ Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza kojima se pobijaju navodi odbrane, 21. mart 2014, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza kojima se pobijaju navodi odbrane, 4. mart 2014.; Odgovor na zahtjev za prihvatanje dokaza u postupku pobijanja i 90. podnesak u vezi s povredom objelodanjivanja, 17. mart 2014.; Zahtjev tužilaštva da replicira na Karadžićev odgovor na zahtjev tužilaštva za prihvatanje dokaza u postupku pobijanja, 21. mart 2014. V. takođe Pretres, T. 47078 (14. februar 2014.); Usmena odluka, T. 47544 (3. mart 2014.); Hitni zahtjev tužilaštva da mu se odobri prekorači dozvoljeni broj riječi u zahtjevu za prihvatanje dokaza kojima se pobijaju navodi odbrane, 28. februar 2014.

²⁰⁷⁶⁴ Odluka po prvom zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, 12. septembar 2014.; Odluka po drugom zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, 30. oktobar 2014.; Odluka po trećem zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, 17. decembar 2014.; Odluka po zahtjevu za odobrenje za ulaganje žalbe na odbijanje trećeg zahtjeva za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, 15. januar 2015. (kojom je Vijeće odbilo zahtjev optuženog da uloži žalbu na odluku po svom trećem zahtjevu za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane); Odluka po četvrtom zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, 24. februar 2015.; Odluka po šestom zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, povjerljivo, 3. mart 2015.; Odluka po petom zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane: Zimmermanova depeša, 9. mart 2015.; Odluka po sedmom zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, 20. april 2015.; Odluka po šestom *bis* zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, povjerljivo, 7. maj 2015.; Odluka po devetom zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, 9. juli 2015.; Odluka po desetom zahtjevu optuženog za ponovno otvaranje dokaznog postupka odbrane, 9. juli 2015.

²⁰⁷⁶⁵ Optuženi je od Vijeća zatražio da rok za podnošenje završnih podnesaka bude 12 mjeseci nakon svjedočenja posljednjeg svjedoka odbrane; Podnesak u vezi s rasporedom podnošenja završnih podnesaka, 26. februar 2014., dok je tužilaštvo od Vijeća zatražilo odobrenje da svoj Završni podnesak u dužini od najviše 375.000 riječi podnese 17. septembra 2014. ili prije tog datuma; Zahtjev tužilaštva za izmjenu ograničenja broja riječi za svoj Završni podnesak i Podnesak o roku za podnošenje Završnih podnesaka, s Dodatkom A, 3. mart 2014. V. takođe Pretres, T. 47543 (20. februar 2014.).

eventualne dodatke.²⁰⁷⁶⁶ Dana 29. avgusta 2014., strane u postupku su podnijele svoje završne podneske.²⁰⁷⁶⁷

6151. Dana 7. aprila 2014. Vijeće je donijelo odluku kojom je odredilo raspored iznošenja završnih riječi i naložilo da iznošenje završnih riječi počne 29. septembra 2014.²⁰⁷⁶⁸ Vijeće je tužilaštvu i optuženom takođe odobrilo po najviše deset sati za iznošenje završne riječi, kao i po jedan sat i trideset minuta za iznošenje argumenata u replici odnosno duplici.²⁰⁷⁶⁹ Vijeće je završne riječi strana u postupku saslušalo u periodu od 29. septembra do 7. oktobra 2014.

3. Razne odluke

6152. Tokom raznih faza predmeta Vijeće je donijelo oko 1.100 pismenih odluka, naloga i poziva, te preko 350 usmenih odluka. U rezimeu dalje u tekstu prikazana su neka od najznačajnijih pitanja kojima se Vijeće bavilo tokom ovog postupka.

a. Objelodanjivanje

6153. S obzirom na to da je ovaj predmet obimniji od svih do sada, optuženom je tokom cijelog njegovog trajanja objelodanjivana ogromna količina materijala. Vijeće je dalo sve od sebe kako bi zaštitilo prava optuženog na pravično suđenje. Kako to ne bi uticalo na pripreme optuženog za suđenje, Vijeće je više puta odlučilo da privremeno obustavi postupak, i to na ukupan period od preko četiri mjeseca tokom izvođenja dokaza tužilaštva, kako bi optuženi imao dovoljno vremena da pregleda i u svoje pripreme uključi veliku količinu novoobjelodanjenog materijala.²⁰⁷⁷⁰ Osim što je postupak obustavljan, svjedočenje nekih svjedoka tužilaštva bilo je neophodno odgoditi ili

²⁰⁷⁶⁶ Nalog za dostavljanje završnih pretresnih podnesaka, 21. mart 2014.

²⁰⁷⁶⁷ Završni podnesak tužilaštva, povjerljivo, 29. avgust 2014.; Završni pretresni podnesak odbrane, povjerljivo, 29. avgust 2014. Strane u postupku zatim su podnijele javne redigovane verzije svojih završnih podnesaka, v. Obavještenje o podnošenju javne redigovane verzije Završnog podneska tužilaštva, 24. septembar 2014.; Obavještenje o podnošenju javne redigovane verzije Završnog podneska tužilaštva Dodaci A do D, 13. oktobar 2014.; Završni pretresni podnesak odbrane, javna redigovana verzija, 29. septembar 2014.

²⁰⁷⁶⁸ Nalog o završnim riječima, 7. april 2014., str. 3.

²⁰⁷⁶⁹ Nalog o završnim riječima, 7. april 2014., str. 3.

²⁰⁷⁷⁰ Odluka po zahtjevu optuženog za odgađanje postupka, 18. avgust 2010.; Pretres, T. 6593–6594 (13. septembar 2010.); Odluka po sedamnaestom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i preduzimanje mjera za njegovo otklanjanje, 29. septembar 2010.; Pretres, T. 8907–8908 (3. novembar 2010.); Odluka po dvadeset drugom, dvadeset četvrtom i dvadeset šestom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 11. novembar 2010.; Pretres, T. 11474–11476 (10. februar 2011.); Odluka po zahtjevu optuženog za četvrto odgađanje postupka, 16. februar 2011.; Odluka po zahtjevu optuženog za peti privremeni prekid postupka, 17. mart 2011.; Odluka po četrdeset sedmom zahtjevu za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i dalji prekid postupka, 10. maj 2011.

odložiti za kasnije u slučajevima kada je tužilaštvo materijal koji se odnosi na tog svjedoka objelodanilo tako da je prekršilo svoje obaveze objelodanjivanja.²⁰⁷⁷¹

6154. Tokom dokaznog postupka tužilaštva optuženi je podnio više od 70 zahtjeva kojima je od Vijeća tražio da konstatuje da je tužilaštvo prekršilo obaveze objelodanjivanja koje ima po Pravilniku. Vijeće je po svakom od njih²⁰⁷⁷² donijelo pismenu ili usmenu odluku i, između ostalog, zaključilo da optuženom, iako broj slučajeva u kojima je tužilaštvo prekršilo svoje obaveze objelodanjivanja stvara lošu sliku o tužilaštvu, ipak nije nanijeta šteta.²⁰⁷⁷³ Optuženi je takođe

²⁰⁷⁷¹ V. Odluka po trećem, četvrtom, petom i šestom zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i mjere za njihovo otklanjanje, 20. juli 2010.; Odluka po zahtjevima optuženog broj 18-21 u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 2. novembar 2010.; Odluka po dvadeset devetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 11. januar 2011.; Odluka po četrdeset devetom i pedesetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 30. juni 2011.

²⁰⁷⁷² V. Odluka po drugom zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i mjere za njegovo otklanjanje, 17. juni 2010.; Odluka po trećem, četvrtom, petom i šestom zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i mjere za njihovo otklanjanje, 20. juli 2010.; Odluka po sedmom i osmom zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i mjere za njegovo otklanjanje, 18. avgust 2010.; Odluka po devetom i desetom zahtjevu optuženog da se utvrdi kršenje objelodanjivanja i da se odrede mjere za njegovo otklanjanje, 26. avgust 2010.; Odluka po zahtjevima 11–15 optuženog da se utvrde kršenje obaveze objelodanjivanja i korektivne mjere, 24. septembar 2010.; Odluka po sedamnaestom zahtjevu optuženog za donošenje zaključka o kršenju obaveze objelodanjivanja i preduzimanje mjera za njegovo otklanjanje, 29. septembar 2010.; Odluka po šesnaestom zahtjevu optuženog za donošenje zaključka o kršenju obaveze objelodanjivanja i preduzimanje mjera za njegovo otklanjanje, 5. oktobar 2010.; Odluka po zahtjevima optuženog broj 18-21 u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 2. novembar 2010.; Odluka po dvadeset drugom, dvadeset četvrtom i dvadeset šestom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 11. novembar 2010.; Odluka po dvadeset sedmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 17. novembar 2010.; Odluka po zahtjevima optuženog broj 17*bis* i dvadeset osam u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 16. decembar 2010.; Odluka po dvadeset devetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 11. januar 2011.; Odluka po tridesetom i trideset i prvom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 3. februar 2011.; Odluka po trideset drugom, trideset trećem, trideset petom i trideset šestom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 24. februar 2011.; Odluka po zahtjevima optuženog broj 37-42 u vezi s kršenjem odredbi pravila o objelodanjivanju i djelimično suprotno mišljenje sudije Kwona, 29. mart 2011.; Odluka po zahtjevima optuženog broj četrdeset tri do četrdeset pet da se utvrdi kršenje obaveze objelodanjivanja, 8 april 2011.; Odluka po četrdeset šestom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 20. april 2011.; Odluka po četrdeset i sedmom zahtjevu za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja i daljnji prekid postupka, 10. maj 2011.; Odluka po četrdeset osmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 30. maj 2011.; Odluka po četrdeset devetom i pedesetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 30. juni 2011.; Odluka po pedeset prvom i pedeset drugom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 7. juli 2011.; Odluka po pedeset trećem i pedeset četvrtom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 22. juli 2011.; Odluka po pedeset petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 19. avgust 2011.; Usmena odluka po 56. zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, T. 17484 (19. avgust 2011.); Usmena odluka po 58. zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, T. 18638 (8. septembar 2011.); Odluka po pedeset devetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 14. oktobar 2011.; Odluka po šezdesetom, šezdeset prvom, šezdeset trećem i šezdeset četvrtom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 22. novembar 2011.; Odluka po šezdeset i petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 12. januar 2012.; Odluka po šezdeset šestom zahtjevu optuženog u vezi sa kršenjem obaveze objelodanjivanja, 8 februar 2012.; Javna redigovana verzija "Odluke po šezdeset sedmom i šezdeset osmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja" od 1. marta 2012., 1. mart 2012.; Usmena odluka po 69. zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, T. 26316–26317 (15. mart 2012.); Usmena odluka po 70. zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, T. 27902–27903 (23. april 2012.).

²⁰⁷⁷³ V. Odluka po zahtjevima optuženog broj 18-21 u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 2. novembar 2010.; Odluka po dvadeset drugom, dvadeset četvrtom i dvadeset šestom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 11. novembar 2010.; Odluka po dvadeset sedmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem objelodanjivanja, 17. novembar 2010.; Odluka po dvadeset devetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem

podnio zahtjev za novo suđenje, zbog kumulativne štete koja mu je nanijeta takvim kršenjima. Vijeće je donijelo odluku kojom je po tom zahtjevu riješilo u septembru 2012., i odbilo zahtjev optuženog.²⁰⁷⁷⁴

6155. Optuženi je nastavio da podnosi zahtjeve u vezi s kršenjem obaveza objelodanjivanja tokom dokaznog postupka odbrane i Vijeće je po svim tim zahtjevima riješilo bilo usmeno bilo pismeno, uglavnom konstatujući da tužilaštvo kasnim objelodanjivanjem izvjesnih dokumenata jeste prekršilo obaveze objelodanjivanja koje ima po Pravilniku, ali je, nakon što je pregledalo te dokumente u kontekstu drugog materijala koji je optuženom bio na raspolaganju i drugih dokaza prihvaćenih u ovom predmetu, zaključilo da optuženom tim kršenjima nije nanijeta šteta.²⁰⁷⁷⁵

6156. Po završetku dokaznog postupka odbrane, optuženi je i dalje podnosio podneske u vezi s kršenjima obaveza objelodanjivanja i Vijeće je po svima njima riješilo u pismenom obliku, konstatujući da tužilaštvo kasnim objelodanjivanjem izvjesnih dokumenata jeste prekršilo obaveze objelodanjivanja koje ima po Pravilniku, ali je, nakon što je pregledalo te dokumente u kontekstu drugog materijala koji je optuženom bio na raspolaganju i drugih dokaza prihvaćenih u ovom predmetu, uglavnom zaključilo da optuženom tim kršenjima nije nanijeta šteta.²⁰⁷⁷⁶ Optuženi je

obaveze objelodanjivanja, 11. januar 2011.; Odluka po četrdeset devetom i pedesetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 30. juni 2011.

²⁰⁷⁷⁴ Odluka po zahtjevu optuženog za novo suđenje zbog kršenja obaveze objelodanjivanja, 3. septembar 2012.

²⁰⁷⁷⁵ V. Odluka po sedamdeset prvom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 1. juni 2012.; Odluka po sedamdeset drugom zahtjevu optuženog u vezi sa kršenjem obaveze objelodanjivanja, 27. juni 2012.; Odluka po sedamdeset trećem zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 21. avgust 2012.; Odluka po sedamdeset četvrtom zahtjevu za kršenje objelodanjivanja, 6. novembar 2012.; Usmena odluka po sedamdeset petom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, T. 32151–32152 (17. januar 2013.); Usmena odluka po sedamdeset šestom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, T. 32881–32883 (29. januar 2013.); Odluka po sedamdeset sedmom i sedamdeset osmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 11. mart 2013.; Usmena odluka po sedamdeset devetom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, T. 38096–38098 (9. maj 2013.); Odluka po osamdesetom i osamdeset prvom zahtjevu optuženog o kršenju obaveza objelodanjivanja, 9. juli 2013.; Odluka po osamdeset drugom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja objelodanjivanja, 7. novembar 2013.; Odluka po osamdeset trećem zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 21. novembar 2013.; Odluka po osamdeset i četvrtom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 16. januar 2014.; Odluka po osamdeset i petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 21. januar 2014.; Odluka po osamdeset sedmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 10. mart 2014.; Usmena odluka po osamdeset šestom zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, T. 47545–47546 (3. mart 2014.); Odluka po osamdeset osmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 18. mart 2014.; Odluka po osamdeset devetom i devedesetom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 16. april 2014.; Odluka po devedeset prvom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 7. maj 2014.

²⁰⁷⁷⁶ Odluka po dvadeset drugom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 10. juni 2014.; Javna redigovana verzija "Odluke po devedeset trećem zahtjevu u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja" donijete 13. oktobra 2014. godine, 20 mart 2015.; Odluka po devedeset četvrtom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 13. oktobar 2014.; Odluka po devedeset petom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 5. decembar 2014.; Odluka po devedeset šestom zahtjevu za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 21. januar 2015.; Odluka po devedeset osmom i devedeset devetom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 8. juni 2015.; Odluka po stotom zahtjevu optuženog za utvrđivanje kršenja obaveze objelodanjivanja, 13. juli 2015.; Odluka po 101. zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 20. juli 2015.; Odluka po sto drugom i sto trećem zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 4. novembar 2015.; Odluka po sto četvrtom i sto petom zahtjevu

podnio i drugi zahtjev za novo suđenje, opet zbog kumulativne štete koja mu je nanijeta takvim kršenjima. Vijeće je u avgustu 2014. donijelo odluku kojom je po tom zahtjevu riješilo, i odbilo zahtjev optuženog.²⁰⁷⁷⁷

6157. Vijeće je takođe donijelo odluke kojima je riješilo po zahtjevima tužilaštva u kojima se tvrdilo da je optuženi prekršio obavezu objelodanjivanja time što nije dostavio adekvatne rezimee na osnovu pravila 65ter.²⁰⁷⁷⁸

b. Obavezujući nalozi

6158. Vijeće je tokom postupka izdalo preko 60 poziva u vezi s četrdesetak zahtjeva optuženog kojima je od Vijeća tražio da izda obavezujuće naloge vladama više država, kao i određenom broju međunarodnih organizacija, da dostave određene dokumente koje namjerava da koristi na suđenju.²⁰⁷⁷⁹

optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 18. februara 2016.; Odluka po sto šestom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 4. mart 2016.; Odluka po sto sedmom zahtjevu optuženog u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 14. mart 2016. Vijeće napominje da je optuženi povukao svoj devedeset sedmi zahtjev u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja. V. Povlačenje devedeset sedmog zahtjeva da se utvrde kršenje obaveze objelodanjivanja i korektivne mjere, 9. mart 2015.

²⁰⁷⁷⁷ Odluka po drugom zahtjevu optuženog za novo suđenje zbog kršenja obaveze objelodanjivanja, 14. avgust 2014.

²⁰⁷⁷⁸ Odluka po zahtjevu tužilaštva za pravno sredstvo zbog kršenja obaveze objelodanjivanja od strane odbrane, 26. mart 2013.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za pravno sredstvo zbog kršenja obaveze objelodanjivanja od strane odbrane – svjedoci u vezi sa Srebrenicom, 11. april 2013.

²⁰⁷⁷⁹ V. Poziv Sjedinjenim Američkim Državama, 18. juni 2009.; Poziv Kraljevini Norveškoj, 9. juli 2009.; Poziv Kraljevini Belgiji, 21. juli 2009.; Poziv Sjevernoatlantskom paktu, 23. juli 2009.; Poziv Republici Italiji, 5. avgust 2009.; Poziv Republici Austriji, 5. avgust 2009.; Poziv Narodnoj Republici Bangladeš, 6. avgust 2009.; Poziv Republici Malti, 6. avgust 2009.; Poziv Maleziji, 10. avgust 2009.; Poziv Islamskoj Republici Pakistan, 11. avgust 2009.; Poziv Saveznoj Republici Njemačkoj, 14. avgust 2009.; Poziv Republici Poljskoj, 14. avgust 2009.; Poziv Arapskoj Republici Egipat, 17. avgust 2009.; Poziv Hašemitskoj Kraljevini Jordan, 17. avgust 2009.; Poziv Republici Francuskoj, 25. avgust 2009.; Poziv Republici Turskoj, 25. avgust 2009.; Poziv Islamskoj Republici Iran, 31. avgust 2009.; Poziv Bosni i Hercegovini, 2. septembar 2009.; Drugi poziv Republici Malti, 2. septembar 2009.; Poziv Kraljevini Danskoj, 4. septembar 2009.; Poziv Kraljevini Švedskoj, 7. septembar 2009.; Poziv Vladi Republike Hrvatske, 15. septembar 2009.; Poziv Vladi Kraljevine Nizozemske, 15. septembar 2009.; Poziv Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Sjeverne Irske, 15. septembar 2009.; Poziv Sjedinjenim Američkim Državama, 15. septembar 2009.; Drugi poziv Islamskoj Republici Pakistan, 23. septembar 2009.; Poziv Republici Grčkoj, 30. septembar 2009.; Drugi Poziv Arapskoj Republici Egipat, 6. oktobar 2009.; Drugi poziv Kraljevini Norveškoj, 7. oktobar 2009.; Drugi poziv Republici Francuskoj, 13. oktobar 2009.; Drugi poziv Vladi Bosne i Hercegovine, 13. oktobar 2009.; Treći poziv Islamskoj Republici Pakistan, 13. oktobar 2009.; Drugi poziv Kraljevini Nizozemskoj, 2. novembar 2009.; Drugi poziv Republici Poljskoj, 10. novembar 2009.; Poziv Bosni i Hercegovini, 1. mart 2010.; Poziv Republici Hrvatskoj, 1. mart 2010.; Poziv Kraljevini Nizozemskoj, 30. mart 2010.; Poziv Kanadi, 18. avgust 2010.; Poziv Kraljevini Belgiji, 20. avgust 2010.; Poziv Kraljevini Danskoj, 3. septembar 2010.; Poziv Francuskoj, 8. septembar 2010.; Drugi poziv Kanadi, 29. septembar 2010.; Poziv Evropskoj uniji, 27. oktobar 2010.; Poziv Ujedinjenim Nacijama, 2. novembar 2010.; Poziv Bolivarskoj Republici Venecueli, 2. novembar 2010.; Poziv Ujedinjenim Nacijama i Sjevernoatlantskom paktu, 2. decembar 2010.; Drugi poziv Bolivarskoj Republici Venecueli, 9. decembar 2010.; Treći poziv Kanadi, 9. decembar 2010.; Poziv Islamskoj Republici Iran, 16. decembar 2010.; Poziv Sjedinjenim Američkim Državama, 17. decembar 2010.; Poziv Vladi Bosne i Hercegovine, 13. januar 2011.; Poziv Kraljevini Saudijskoj Arabiji, 25. januar 2011.; Poziv Ujedinjenim Arapskim Emiratima, 25. januar 2011.; Poziv Sjedinjenim Američkim Državama, 27. januar 2011.; Drugi poziv Evropskoj uniji, 31. januar 2011.; Treći poziv Bolivarskoj Republici Venecueli, 31. januar 2011.; Drugi poziv Republici Francuskoj, 8. februar 2011.; Poziv Bosni i Hercegovini, 10. februar 2011.; Poziv Bolivarskoj Republici Venecueli i Ujedinjenim Nacijama, 17.

6159. U nastojanju da državama da priliku da se izjasne, i da riješi po nekim od neriješenih zahtjeva, Vijeće je 2010., 2011. i 2013. održalo pretrese na kojima su mu pristupili predstavnici država.²⁰⁷⁸⁰ Informacije koje je dobilo na tim pretresima pomogle su Vijeću da donese odluku po nekim od zahtjeva. Vijeće je konačno donijelo odluke po 11 zahtjeva optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga, kojima je odobrilo četiri od tih zahtjeva,²⁰⁷⁸¹ jedan odbacilo uz mogućnost podnošenja novog zahtjeva,²⁰⁷⁸² a šest odbilo.²⁰⁷⁸³ Preostale zahtjeve za izdavanje obavezujućih naloga optuženi je povukao, budući da je više država i organizacija bilo voljno da s njim surađuje.²⁰⁷⁸⁴

avgust 2011.; Poziv Vladi Republike Hrvatske u vezi s razgovorom s Miroslavom Tuđmanom, 14. septembar 2011.; Poziv Kraljevini Španiji, 22. septembar 2011.; Poziv Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Sjeverne Irske, 17. novembar 2011.; Poziv Francuskoj, 27. januar 2012.; Poziv Njemačkoj u vezi sa zahtjevom optuženog da se Savjetu bezbjednosti Ujedinjenih Nacija podnese prijava protiv Njemačke, 30. januar 2012.; Poziv Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Sjeverne Irske, 10. februar 2012.; Poziv Francuskoj, 29. mart 2012.; Poziv Bosni i Hercegovini, 17. april 2012.; Drugi poziv Njemačkoj u vezi sa zahtjevom optuženog da se Savjetu bezbjednosti Ujedinjenih Nacija podnese prijava protiv Njemačke, 18. april 2012.; Poziv Sjedinjenim Američkim Državama, 10. juli 2012.; Poziv Francuskoj, 27. septembar 2013.; Poziv Kraljevini Nizozemskoj, 18. oktobar 2013.; Poziv Sjedinjenim Američkim Državama, 30. oktobar 2013.

²⁰⁷⁸⁰ V. Nalog kojim se zakazuje pretres na osnovu pravila 54*bis*, 29. januar 2010.; Nalog kojim se zakazuje pretres u skladu s pravilom 54*bis* (Bosna i Hercegovina), 7. septembar 2010.; Nalog Bosni i Hercegovini u vezi s pripremom za pretres na osnovu pravila 54*bis*, 6. oktobar 2010.; Nalog o rasporedu za pretres u skladu s pravilom 54*bis* (Bosna i Hercegovina), 13. oktobar 2010.; Poziv Bosni i Hercegovini poslije pretresa u skladu s pravilom 54*bis*, 19. oktobar 2010.; Nalog kojim se zakazuje pretres na osnovu pravila 54*bis* (Bolivarska Republika Venecuela), 22. mart 2011.; Nalog kojim se zakazuje pretres na osnovu pravila 54*bis* (Bolivarska Republika Venecuela), 9. maj 2011.; Poziv Bolivarskoj Republici Venecueli nakon pretresa održanog na osnovu pravila 54*bis*, 13. maj 2011.; Nalog o rasporedu za pretres na osnovu pravila 4, povjerljivo, 18. februar 2013.

²⁰⁷⁸¹ Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga na osnovu pravila 54*bis* (Austrija), 15. oktobar 2009.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga na osnovu pravila 54*bis* (Savezna Republika Njemačka), 19. maj 2010.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga (Republika Francuska), 30. juni 2010.; Odluka po trećem zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga (Bosna i Hercegovina), 6. maj 2011.

²⁰⁷⁸² Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga na osnovu pravila 54*bis* (Sjedinjene američke Države), 12. oktobar 2009.

²⁰⁷⁸³ Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga (Islamska Republika Iran), 9. juni 2010.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga (Ujedinjene Nacije i NATO), 11. februar 2011.; Odluka po trećem zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga (Sjedinjene Američke Države), 17. februar 2011.; Odluka po drugom zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga (Vladi Islamske Republike Iran) i zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* da se obavi razgovor s generalnim direktorom Sadeghijem, 10. maj 2011.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga (kraljevina Saudijska Arabija), 30. juni 2011.; Odluka po petom zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga (za Sjedinjene američke Države), 22. avgust 2012.

²⁰⁷⁸⁴ V. Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Sjevernoatlantskom paktu, 10. avgust 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Bangladešu, 24. avgust 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Jordanu, 4. septembar 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Malezije, 28. septembar 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Švedske, 30. septembar 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog: Vladi Ujedinjenog Kraljevstva, 14. oktobar 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Danske, 21. oktobar 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Egipta, 2. novembar 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Grčke, 2. novembar 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Turske, 2. novembar 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Austrije, 4. novembar 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Belgije, 30. novembar 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Norveške, 30. novembar 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Poljske, 1. decembar 2009.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Nizozemske, 13. april 2010.; Povlačenje drugog zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Belgije, 10. septembar 2010.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Kanade, 6. januar 2011.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Evropskoj uniji, 24. februar 2011.;

6160. O želji optuženog da ospori zaključke MKNL-a i svjedoka tužilaštva Thomasa Parsonsa u vezi s identifikacijom žrtava iz Srebrenice na osnovu analize DNK, tokom čitave prepretnesne faze postupka vođena je duga diskusija i postojala je stalna komunikacija između tužilaštva, pravnog savjetnika optuženog, vještaka optuženog i MKNL-a. Budući da se radilo o složenom pitanju, bilo je neophodno da u tu diskusiju bude uključeno i Vijeće, koje je o tome donijelo više odluka.²⁰⁷⁸⁵ Optuženi je 2012. godine podnio zahtjev za obavezujući nalog kojim je od Vijeća zatražio da izda nalog kojim će obavezati MKNL da mu stavi na raspolaganje određeni broj dosjea DNK, kako bi ih mogao testirati njegov vještak za DNK.²⁰⁷⁸⁶ Vijeće je 4. marta 2013. odbilo taj zahtjev za obavezujući nalog, pošto je primilo dodatne informacije od strana.²⁰⁷⁸⁷ Dana 16. aprila 2013. Vijeće je odbilo zahtjev optuženog kojim je od Vijeća zatražio da izuzme sve dokaze dobijene analizom DNK, uvrštene u spis na prijedlog tužilaštva.²⁰⁷⁸⁸

c. Nalozi *subpoena*

6161. Optuženi je tokom cijelog postupka podnio više zahtjeva kojima je od Vijeća tražio da izda naloge *subpoena* kojima će razne bivše ili aktuelne zvaničnike država obavezati na razgovor s njegovim timom odbrane, i Vijeće je izdalo više poziva određenom broju država na koje se to pitanje odnosilo.²⁰⁷⁸⁹ Vijeće je zahtjev optuženog odobrilo u pet slučajeva i izdalo naloge *subpoena*

Povlačenje drugog zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Danske, 5. april 2011.; Povlačenje drugog zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Bosne, 11. april 2011.; Povlačenje četvrtog zahtjeva za obavezujući nalog Sjedinjenim Američkim Državama, 2. maj 2011.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Ujedinjenim Arapskim Emiratima, 18. maj 2011.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Bosne, 27. septembar 2011.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Ujedinjenim Nacijama, 21. mart 2012.; Povlačenje zahtjeva za obavezujući nalog Vladi Venecuele, 21. mart 2012.

²⁰⁷⁸⁵ Nalog o izboru predmeta za analizu DNK, 19. mart 2010.; Odluka o izboru predmeta za DNK analizu, 23. septembar 2011.; Odluka po zahtjevu optuženog da se otpečate dokazni predmeti Međunarodne komisije za nestale (ICMP), 25. april 2012.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za djelimično ponovno razmatranje ili pojašnjenje odluke Vijeća po zahtjevu optuženog da se otpečate dokazni predmeti ICMP-a, 5. septembar 2012. V. Privremena odluka po zahtjevu tužilaštva za djelimično ponovno razmatranje ili pojašnjenje odluke Vijeća po zahtjevu optuženog da se otpečate dokazni predmeti ICMP-a, 11. juli 2012.; Privremeni nalog o zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga Međunarodnoj komisiji za nestale osobe, 19. juli 2012.

²⁰⁷⁸⁶ Zahtjev za obavezujući nalog Međunarodnoj komisiji za nestale osobe, 15. maj 2012. V. takođe Odgovor tužilaštva na zahtjev optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga Međunarodnoj komisiji za nestale osobe, 29. maj 2012.; Replika: Zahtjev za obavezujući nalog Međunarodnoj komisiji za nestale osobe, 11. juni 2012.; Protivreplika tužilaštva na repliku optuženog: Zahtjev za obavezujući nalog Međunarodnoj komisiji za nestale osobe, 11. juni 2012.

²⁰⁷⁸⁷ Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga Međunarodnoj komisiji za nestala lica, 4. mart 2013. V. takođe Podnesak u vezi sa zahtjevom za izdavanje obavezujućeg naloga Međunarodnoj komisiji za nestala lica, 13. decembar 2012.; Podnesak tužilaštva u vezi s primjenjivošću pravila 54 i 54bis na MKNL i o Karadžićevom Dopunskom podnesku, 20. decembar 2012.

²⁰⁷⁸⁸ Odluka po zahtjevu optuženog za izuzimanje dokaza dobijenih analizom DNK, 16. april 2013. V. takođe Zahtjev za izuzimanje dokaza dobijenih analizom DNK, 11. mart 2013.; Odgovor tužilaštva na zahtjev za izuzimanje dokaza dobijenih analizom DNK, 25. mart 2013.

²⁰⁷⁸⁹ V. Poziv Republici Hrvatskoj u vezi sa zahtjevom za nalog *subpoena* Miroslavu Tuđmanu, 8. septembar 2010.; Poziv Francuskoj u vezi sa zahtjevom za nalog *subpoena* pukovniku Guyu de Hayninu de Bryju, 17. novembar

za četiri osobe kojima je naložilo da se podvrgnu razgovoru s pravnim savjetnikom optuženog, a jednoj državi naložilo da omogući razgovor s još jednom osobom.²⁰⁷⁹⁰ Neke od svojih zahtjeva optuženi je sam povukao,²⁰⁷⁹¹ a Vijeće je preostale odbilo.²⁰⁷⁹²

6162. Tužilaštvo je podnijelo više zahtjeva kojima je od Vijeća tražilo da izda naloge *subpoena* za više osoba koje su odbile svjedočiti u predmetu. Vijeće je odobrilo zahtjeve tužilaštva i izdalo je naloge *subpoena* za šest osoba, a to su Momčilo Mandić, Berko Zečević, Milan Tupajić, svjedok KDZ310, svjedok KDZ379 i svjedok KDZ532, kojima je naložilo da pristupe Vijeću.²⁰⁷⁹³ Po nalogu Vijeća, svjedok KDZ310, svjedok KDZ379 i svjedok KDZ532 pristupili su Vijeću i svjedočili kao svjedoci tužilaštva; kao što je već rečeno, Momčilo Mandić je takođe svjedočio, ali kao svjedok Vijeća.²⁰⁷⁹⁴ Milan Tupajić nastavio je da odbija da svjedoči, te je Vijeće protiv njega vodilo postupak zbog nepoštovanja suda, o čemu će biti više riječi dolje u tekstu.²⁰⁷⁹⁵ Premda je i Berko Zečević nastavio da odbija da svjedoči, nakon što je uhapšen i zatim prebačen na

2010.; Poziv Njemačkoj u vezi sa zahtjevom za izdavanje naloga *subpoena* za Christophu von Bezolda, 8. april 2011.; Poziv Vladi Republike Hrvatske u vezi s razgovorom s Miroslavom Tuđmanom, 14. septembar 2011.; Poziv Hrvatskoj u vezi sa zahtjevom za razgovor s Vladimirom Zagorcem, 25. januar 2012.; Poziv Grčkoj u vezi sa zahtjevom za izdavanje naloga *subpoena* predsjedniku Karolosu Papouliasu, 27. januar 2012.; Poziv Norveškoj u vezi sa zahtjevom da se izda nalog *subpoena* za Thorvalda Stoltenberga, 1. maj 2012.; Poziv Sjedinjenim Američkim Državama, 20. juli 2012.; Poziv Maleziji, 13. juni 2013.

²⁰⁷⁹⁰ Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* za razgovor: general Sead Delić i brigadir Refik Brdanović, 5. juli 2011.; Nalog Vladi Bosne i Hercegovine u vezi s nalogom *subpoena*, 5. juli 2011.; Nalog *subpoena*, 5. juli 2011.; Odluka po zahtjevu optuženog da se Miroslavu Tuđmanu izda nalog *subpoena* radi obavljanja razgovora, 14. juli 2011.; Nalog vladi Republike Hrvatske u vezi s nalogom *subpoena*, 14. juli 2011.; Nalog *subpoena*, 14. juli 2011.; Odluka po zahtjevu optuženog da se Christophu von Bezoldu izda nalog *subpoena* radi obavljanja razgovora, 1. decembar 2011.; Nalog Vladi Savezne Republike Njemačke u vezi s nalogom *subpoena*, 1. decembar 2011.; Nalog *subpoena*, 1. decembar 2011.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* radi razgovora s Vladimirom Zagorcem, 12. mart 2012.; Nalog Republici Hrvatskoj u vezi s nalogom *subpoena*, 12. mart 2012.; Nalog *subpoena*, 12. mart 2012.; Nalog Francuskoj, 4. maj 2012. V. takođe Odluka po zahtjevu optuženog za povlačenje naloga Francuskoj, 13. juni 2012.

²⁰⁷⁹¹ V., između ostalog, Povlačenje zahtjeva za nalog *subpoena* radi obavljanja razgovora s Yasushijem Akashijem, 27. septembar 2012.

²⁰⁷⁹² V., između ostalog, Odluka po zahtjevu da se svjedoku tužilaštva Ronaldu Eimersu izda nalog *subpoena* radi obavljanja razgovora, 29. mart 2010.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje obavezujućeg naloga *subpoena* kojim bi se general sir Rupert Smith prinudio na razgovor, 25. januar 2011.; Odluka po zahtjevu optuženog da se svjedoci prinude na razgovor: svjedoci o Sarajevu na osnovu pravila 92bis, 21. mart 2011.; Odluka po zahtjevu optuženog da se svjedok obaveže da pristupi razgovoru: Griffiths Evans, 20. april 2011.; Odluka po zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* u svrhu razgovora s Edinom Garaplijom, 15. novembar 2012.; Odluka po zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* predsjedniku Karolosu Papouliasu, 20. mart 2012.

²⁰⁷⁹³ Odluka po hitnom zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga *subpoena* za Momčila Mandića s dodacima A-D, povjerljivo, 16. juni 2010.; Odluka po zahtjevu tužilaštva da se izda nalog *subpoena* svjedoku KDZ310, povjerljivo, 14. septembar 2010.; Odluka po zahtjevu da se Berku Zečeviću uruči nalog *subpoena*, povjerljivo, 20. januar 2011., status odluke promijenjen u javni 15. februar 2011.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga *subpoena* za svjedoka, povjerljivo, 24. avgust 2011.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga *subpoena* Milanu Tupajiću, 23. septembar 2011.; Odluka po zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* za svjedoka KDZ532, povjerljivo, 19. oktobar 2011.

²⁰⁷⁹⁴ V. par. 6136, fusnota 20734.

²⁰⁷⁹⁵ V. par. 6173.

Međunarodni sud pred Vijećem je svjedočio dobrovoljno, o čemu će biti više riječi dalje u tekstu.²⁰⁷⁹⁶

6163. Isto tako, optuženi je takođe podnio više zahtjeva kojima je od Vijeća tražio da izda naloge *subpoena* raznim osobama kako bi svjedočile u njegovom dokaznom postupku, i Vijeće je izdalo više poziva određenom broju država na koje se to odnosilo.²⁰⁷⁹⁷ Napori Vijeća urodili su time da je najmanje jedna osoba promijenila stav i pristala dobrovoljno pristupiti Vijeću. Vijeće je konačno izdalo 18 odluka kojima je odbilo zahtjeve optuženog.²⁰⁷⁹⁸ Vijeće je izdalo naloge *subpoena* kojima je naložilo da mu pristupi 12 osoba koje su odbile da svjedoče kao svjedoci odbrane: Radislav Krstić, Edin Garaplija, Jose Cutileiro, Slavko Puhalić, Milenko Živanović, Zdravko Tolimir, Ljubiša Beara, Radivoje Miletić, Svetozar Andrić, John Zametica, Ratko Mladić i Mićo Stanišić.²⁰⁷⁹⁹

²⁰⁷⁹⁶ V. par. 6173.

²⁰⁷⁹⁷ V. Poziv Japanu i Ujedinjenim Nacijama u vezi sa zahtjevom da se izda nalog *subpoena* za Yasushija Akashija, 23. avgust 2012.; Poziv Grčkoj u vezi sa zahtjevom da se izda nalog *subpoena* za Karolosu Papouliasa, 23. avgust 2012.; Poziv u vezi sa zahtjevom za izdavanje naloga *subpoena* ambasadoru Joseu Cutileiru, 25. septembar 2012.; Poziv Sjedinjenim Američkim Državama, 17. decembar 2012.; Poziv Vladi Bosne i Hercegovine, 6. juni 2013.; Drugi poziv Vladi Bosne i Hercegovine, 28. juni 2013.; Poziv Vladi Bosne i Hercegovine, 12. decembar 2013.; Poziv Sjedinjenim Američkim Državama, 21. januar 2014. V. takođe Poziv Australiji, 25. februar 2013.

²⁰⁷⁹⁸ V. Odluka po drugom zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* u svrhu razgovora s predsjednikom Billom Clintonom, 21. avgust 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* predsjedniku Karolosu Papouliasi, 23. oktobar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* premijeru Milanu Paniću, 13. decembar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Ranku Mijiću, 11. januar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Naseru Oriću, 11. januar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* ambasadoru Hallu, 16. januar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Dragošu Milankoviću, 18. januar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Slavku Budimiru, 22. januar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Milošu Tomoviću, 28. januar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Fikretu Abdiću, 26. februar 2013.; Odluka po drugom zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Naseru Oriću, 4. april 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Hasanu Čengiću, 6. maj 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Thomasu Karremansu, 29. maj 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Nikoli Tomaševiću, 11. decembar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Draganu Kaliniću, 18. decembar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Srđanu Forci, 18. decembar 2013.; Javna redigovana verzija "Odluke po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* svjedoku KW540" donijete 3. februara 2014., 4. mart 2015.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Normanu Schindleru, 19. februar 2014.

²⁰⁷⁹⁹ V. Javna redigovana verzija odluke po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Radislavu Krstiću, donijete 23. oktobra 2012.; Odluka po drugom zahtjevu optuženog za izdavanja naloga *subpoena*: Edin Garaplija, 18. decembar 2012.; Nalog Vladi Bosne i Hercegovine u vezi s nalogom *subpoena ad testificandum*, 18. decembar 2012.; Nalog *subpoena ad testificandum*, 18. decembar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog da se izda obavezujući sudski nalog *subpoena* za ambasadora Joséa Cutileira, 19. decembar 2012.; Nalog Vladi Republike Portugal u vezi s nalogom *subpoena*, 19. decembar 2012.; Nalog *subpoena ad testificandum*, 19. decembar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Slavku Puhaliću, 20. mart 2013.; Nalog *subpoena ad testificandum*, 20. mart 2013.; Nalog Vladi Bosne i Hercegovine u vezi s nalogom *subpoena ad testificandum*, 20. mart 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Milenku Živanoviću, 23. april 2013.; Nalog *subpoena ad testificandum*, 23. april 2013.; Nalog Vladi Republike Srbije u vezi s nalogom *subpoena ad testificandum*, 23. april 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog da se Zdravku Tolimiru izda nalog *subpoena*, 9. maj 2013.; Nalog *subpoena ad testificandum*, 9. maj 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog da se Ljubiši Beari izda nalog *subpoena*, 9. maj 2013.; Nalog *subpoena ad testificandum*, 9.

6164. Po nalogima Vijeća, Garaplija, Cutileiro, Puhalić, Živanović, Andrić, Zametica i Stanišić pristupili su Vijeću i svjedočili kao svjedoci odbrane. Radislav Krstić nastavio je da odbija svjedočiti i Vijeće je protiv njega vodilo postupak zbog nepoštovanja suda, o čemu će biti više riječi dolje u tekstu.²⁰⁸⁰⁰ Dana 4. juna 2013. Vijeće je odobrilo Tolimirov zahtjev da se suspenduje nalog *subpoena* protiv njega i odobrilo mu da uloži žalbu na odluku kojom se on obavezuje da svjedoči u ovom predmetu.²⁰⁸⁰¹ Dana 2. jula 2013. Vijeće je izdalo usmeni nalog kojim je odobrilo zahtjev optuženog da se svjedočenja Beare i Miletića odgode do donošenja odluke Žalbenog vijeća po Tolimirovoj žalbi.²⁰⁸⁰² Dana 13. novembra 2013. Žalbeno vijeće je donijelo odluku kojom je odbilo Tolimirovu žalbu.²⁰⁸⁰³ Tolimir i Beara svjedočili su kao svjedoci odbrane u decembru 2013. i januaru 2014.²⁰⁸⁰⁴ Mladić se pojavio pred Vijećem 28. januara 2014., nakon što je Vijeće odbilo njegov zahtjev za ulaganje žalbe na odluku kojom ga se obavezuje da svjedoči, kao i zahtjeve koje su on i tužilaštvo podnijeli za ponovno razmatranje odluke Vijeća da odbije žalbu na nalog *subpoena*.²⁰⁸⁰⁵ Uprkos tome što se pojavio pred Vijećem, Mladić je nastavio da se poziva na pravo da ne svjedoči i Vijeće se opredijelilo za to da ga ne obavezuje da odgovara na pitanja optuženog.²⁰⁸⁰⁶ Konačno, nakon što je Miletić i sam podnio zahtjev za odgađanje svog svjedočenja,

maj 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog da se Radivoju Miletiću izda nalog *subpoena*, 9. maj 2013.; Nalog *subpoena ad testificandum*, 9. maj 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Svetozaru Andriću, 28. maj 2013.; Nalog *subpoena ad testificandum*, 28. maj 2013.; Nalog Vladi Republike Srbije u vezi s izdavanjem naloga *subpoena ad testificandum*, 28. maj 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Johnu Zametici, 27. avgust 2013.; Nalog *subpoena ad testificandum*, 27. avgust 2013.; nalog Vladi Republike Austrije u vezi s izdavanjem naloga *subpoena ad testificandum* 27. avgust 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog da se Ratku Mladiću izda nalog *subpoena*, 11. decembar 2013.; Nalog *subpoena ad testificandum*, 11. decembar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog da se Mići Stanišiću izda nalog *subpoena*, 13. decembar 2013.; Nalog *subpoena ad testificandum*, 13. decembar 2013. V. takođe Odluka po zahtjevu za izdavanje naloga *subpoena* u svrhu razgovora s Edinom Garaplijom, 26. novembar 2012.; Usmena odluka, T. 40841–40842 (5. juli 2013.); *Addendum* nalogu *subpoena ad testificandum* izdatom 20. marta 2013., 28. avgust 2013.

²⁰⁸⁰⁰ V. par. 6174.

²⁰⁸⁰¹ Odluka po Tolimirovom zahtjevu za odobrenje da uloži žalbu na odluku u vezi s nalogom *subpoena*, 4. juni 2013. V. takođe Zahtev Pretresnom veću da suspenduje nalog *subpoena* i da omogući Tolimiru da uloži žalbu na odluku po zahtjevu optuženog da se Zdravku Tolimiru izda nalog *subpoena* i nalog *subpoena*, 15. maj 2013.

²⁰⁸⁰² V. T. 40639–40640 (2. juli 2013.) za podneske strana. V. T. 40717 (2. juli 2013.) za usmenu odluku Vijeća.

²⁰⁸⁰³ Odluka po žalbi na odluku po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Zdravku Tolimiru, 13. novembar 2013.

²⁰⁸⁰⁴ Zdravko Tolimir, T. 45059–45067 (12. decembar 2013.); Ljubiša Beara, T. 45198–45212 (17. decembar 2013.); T. 45794–45806 (22. januar 2014.).

²⁰⁸⁰⁵ Ratko Mladić, T. 46047–46055 (28. januar 2014.); Odluka po Mladićevom zahtjevu za odobrenje za ulaganje žalbe na odluku o izdavanju naloga *subpoena*, 23. decembar 2013.; Odluka po hitnim zahtjevima za ponovno razmatranje odluke kojom se odbija Mladićev zahtjev za odobrenje ulaganja žalbe na odluku o *subpoeni*, 22. januar 2014. V. takođe Zahtjev Ratka Mladića da mu se odobri ulaganje žalbe na odluke koje je Vijeće u predmetu *Karadžić* donijelo 11. decembra 2013., 18. decembar 2013.; Hitni Mladićev zahtjev za ponovno razmatranje odluke po zahtjevu za odobrenje ulaganja žalbe, 14. januar 2014.; Hitni zahtjev tužilaštva za ponovno razmatranje odluke po Mladićevom zahtjevu za odobrenje ulaganja žalbe na odluku o nalogu *subpoena*, 15. januar 2014.

²⁰⁸⁰⁶ Ratko Mladić, T. 46039–46055 (28. januar 2014.).

Vijeće je *proprio motu* poništilo svoju odluku da se Miletiću izda nalog *subpoena* kao i nalog *subpoena* koji mu je bio izdat.²⁰⁸⁰⁷

d. Formalno primanje na znanje

6165. Godine 2008. i 2009., tužilaštvo je podnijelo pet obimnih zahtjeva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno na osnovu pravila 94(B), kojima je ukupno bilo obuhvaćeno preko 3.000 činjenica.²⁰⁸⁰⁸ Vijeće je donijelo pet odluka kojima je formalno primilo na znanje 2.400 od predloženih činjenica.²⁰⁸⁰⁹

6166. Početkom 2010., tužilaštvo je na osnovu pravila 94(B) podnijelo zahtjev za formalno primanje na znanje autentičnosti na stotine dokumenata prihvaćenih u dokaze na ranijim suđenjima, među kojima je bio i veliki broj presretnutih razgovora koji se tiču dijela predmeta koji se odnosi na Sarajevo. U martu 2010. Vijeće je odbilo zahtjev tužilaštva u vezi s velikim brojem dokumenata

²⁰⁸⁰⁷ Javna redigovana verzija "Odluke po zahtjevu Radivoja Miletića za odgodu datuma svjedočenja" donijete 13. februara 2014., 14. februar 2014. V. takođe Zahtjev Radivoja Miletića za odgodu datuma njegovog pristupanja sudu, povjerljivo, 4. februar 2014.; Odgovor na zahtjev generala Miletića za odgodu naloga *subpoena*, 6. februar 2014.

²⁰⁸⁰⁸ Prvi zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 27. oktobar 2008.; Drugi zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno i *Corrigendum* prvog zahtjeva tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 17. mart 2009.; Treći zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 7. april 2009.; Četvrti zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 26. avgust 2009.; Peti zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 15. decembar 2009. V. takođe Podnesak s prenumerisanim dodatkom petom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 2. februar 2010; *Corrigendum* petog zahtjeva tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno i Dodatak A, 9. februar 2010.

²⁰⁸⁰⁹ Odluka po prvom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 5. juni 2009.; Odluka po trećem zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 9. juli 2009.; Odluka po drugom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 9. oktobar 2009.; Odluka po četvrtom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 14. juni 2010.; Odluka po petom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 14. juni 2010.; *Corrigendum* uz Odluku Pretresnog vijeća po prvom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 24. juni 2013. Pored toga, 14. juna 2010. Vijeće je donijelo odluku kojom je odbilo dva zahtjeva optuženog za ponovno razmatranje, u kojima je od Vijeća zatražio da ponovno razmotri svoje zaključke iz triju odluka o činjenicama o kojima je presuđeno donesenim u pretpretresnoj fazi postupka na osnovu zaključaka drugih pretresnih vijeća, koja su, kako se navodi, primjenjivala drugačiji standard od onog koji je primijenilo ovo Vijeće; Odluka po zahtjevima optuženog za ponovno razmatranje odluka o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 14. juni 2010.; v. Zahtjev za ponovno razmatranje odluka o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 4. mart 2010.; Drugi zahtjev za ponovno razmatranje odluke o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 26. april 2010. Isto tako, Vijeće je 2012. godine donijelo odluku kojom je odbilo tri zahtjeva optuženog u kojima je od Vijeća tražio da ponovno razmotri svoje odluke o činjenicama o kojima je presuđeno na osnovu pristupa koji je u nekoliko odluka o činjenicama o kojima je presuđeno imalo Vijeće u predmetu *Mladić* u svojim odlukama; Odluka po tri zahtjeva optuženog za ponovno razmatranje odluka o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 4. maj 2012.; v. Treći zahtjev za ponovno razmatranje odluke o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 12. mart 2012.; Četvrti zahtjev za ponovno razmatranje odluke o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 26. mart 2012.; Peti zahtjev za ponovno razmatranje odluke o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 17. april 2012. U svom "Obavještenju o povlačenju incidenta A.5.1" od 18. avgusta 2014., tužilaštvo je obavijestilo Vijeće da više ne namjerava da se poziva na činjenice o kojima je presuđeno br. 758 i 759.

koje je predložilo tužilaštvo, dok je zahtjev za prihvatanje više presretnutih razgovora odbilo uz mogućnost ponovnog podnošenja zahtjeva.²⁰⁸¹⁰ U februaru 2011. Vijeće je djelimično odobrilo zahtjev tužilaštva kojim je ono ponovo zatražilo od Vijeća da formalno primi na znanje autentičnost više presretnutih razgovora koji se tiču dijela predmeta koji se odnosi na Sarajevo.²⁰⁸¹¹ Optuženi je zatražio da mu se odobri ulaganje žalbe na odluku Vijeća, ali je Vijeće taj zahtjev odbilo.²⁰⁸¹²

6167. Dana 21. januara 2014. Vijeće je donijelo odluku kojom je odbilo zahtjev optuženog da formalno primi na znanje 26 činjenica u vezi s tačkom 1 Optužnice, takođe na osnovu pravila 94(B) Pravilnika.²⁰⁸¹³

e. Zaštitne mjere

6168. Tokom 2008. i prve polovine 2009. godine Vijeće je donijelo više odluka o zaštitnim mjerama.²⁰⁸¹⁴ Dana 24. jula 2009. Vijeće je donijelo povjerljivu odluku s tabelom zaštitnih mjera koje su u tom trenutku bile na snazi za svjedoke sa spiska tužilaštva na osnovu pravila 65ter (ukupno 161 od 541 svjedoka).²⁰⁸¹⁵ Nakon što su strane u postupku podnijele daljnje podneske, tabela je finalizovana i priložena uz nalog izdat 14. avgusta 2009.²⁰⁸¹⁶

6169. Tokom cijelog postupka Vijeće je nastavilo donositi veliki broj odluka kojima je odobravalo, mijenjalo, ukidalo, pooštravalo ili konstatovalo zaštitne mjere za svjedoke tužilaštva.²⁰⁸¹⁷ Pošto je donijelo toliko raznih odluka, kako bi osiguralo da evidencija zaštitnih

²⁰⁸¹⁰ Odluka po prvom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje dokumentarnih dokaza koji se odnose na Sarajevsku komponentu, 31. mart 2010. V. takođe Odluka po zahtjevu za produženje roka za dostavljanje odgovora na zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje dokumenata, 30. oktobar 2009.; Odluka po odgovoru optuženog na zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje dokumenata i zahtjevu za daljnje produženje roka, 24. decembar 2009.; Nalog po molbi tužilaštva za odobrenje da replicira na Karadžićev odgovor na zahtjev tužilaštva za formalno primanje na znanje dokumenata, 30. decembar 2009.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za dozvolu da podnese repliku na "Drugi dopunski odgovor na zahtjev za primanje na znanje činjenica iz dokumenata bez potrebe dokazivanja", 15. mart 2010.

²⁰⁸¹¹ Odluka po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje presretnutih razgovora koji se odnose na sarajevsku komponentu predmeta i zahtjevu da se odobri dodavanje jednog dokumenta na spisak dokaznih predmeta na osnovu pravila 65ter, 4. februar 2011. Nakon izmjene pravila 94(B) Pravilnika na plenarnoj sjednici održanoj 8. decembra 2010., Vijeće se u svojoj analizi usredsredilo na pitanje formalnog primanja na znanje autentičnosti dokumentarnih dokaza prihvaćenih u ranijim postupcima, a ne na prihvatanje dokumenata.

²⁰⁸¹² Odluka po zahtjevu optuženog za odobrenje radi ulaganja žalbe na odluku u vezi s formalnim primanjem na znanje autentičnosti presretnutog materijala, 17. februar 2011.

²⁰⁸¹³ Odluka po zahtjevu optuženog za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, a koje se odnose na tačku 1, 21. januar 2014.

²⁰⁸¹⁴ V. Preliminarni nalog po zahtjevu tužilaštva za zaštitne mjere za svjedoke, 26. septembar 2008.; Odluka o zaštitnim mjerama za svjedoke, 30. oktobar 2008.; Odluka po zahtjevu za zaštitne mjere i obavještenjima u vezi s tim, 26. maj 2009.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za odlaganje objelodanjivanja za KDZ456, KDZ493, KDZ531 i KDZ532, i izmjenu zaštitnih mjera za KDZ489, 5. juni 2009.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za zaštitne mjere za svjedoke KDZ182, KDZ185, KDZ304 i KDZ450 na osnovu pravila 70, 2. juli 2009.

²⁰⁸¹⁵ Odluka o zaštitnim mjerama za svjedoke, povjerljivo, 24. juli 2009.

²⁰⁸¹⁶ Nalog u vezi sa spiskom zaštitnih mjera za svjedoke, 14. avgust 2009.

²⁰⁸¹⁷ V. Odluka po zahtjevu tužilaštva za ukidanje zaštitnih mjera (KDZ546), 29. oktobar 2009.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za ukidanje zaštitnih mjera za svjedoka KDZ263, 26. februar 2010.; Odluka po zahtjevu optuženog za

mjera na snazi bude u najvećoj mogućoj mjeri tačna i važeća, Vijeće je izdalo devet ažuriranih tabela zaštitnih mjera na snazi za svjedoke tužilaštva.²⁰⁸¹⁸

6170. Vijeće je takođe rješavalo po velikom broju zahtjeva optuženog za odobravanje zaštitnih mjera za svjedoke odbrane i u vezi s tim donijelo je 19 odluka.²⁰⁸¹⁹ Vijeće je nastavilo s praksom koju je usvojilo i sačinilo je sveobuhvatnu tabelu koju je priložilo uz nalog koji sadrži i pojašnjenje.²⁰⁸²⁰ Tabela je ažurirana po potrebi.²⁰⁸²¹

izmjenu zaštitnih mjera za svjedoke KDZ490 i KDZ492, 25. mart 2010.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za ukidanje zaštitnih mjera za KDZ323, 22. juni 2010.; Odluka o video-konferencijskoj vezi i zahtjevu za zaštitne mjere za svjedoka KDZ595, 18. avgust 2010.; Obrazloženje odluke Pretresnog vijeća po zahtjevu odbrane za odobrenje radi ulaganja žalbe; izmjena zaštitnih mjera za svjedoka KDZ088, 14. septembar 2010.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za zaštitne mjere za svjedoka Bogdana Vidovića, 21. septembar 2010.; Odluka po zahtjevu optuženog za odobrenje za ulaganje žalbe na odluku o ponovnom razmatranju zaštitnih mjera (KDZ531), 16. avgust 2011.; Odluka po zahtjevima tužilaštva za zaštitne mjere za svjedoke KDZ601 i KDZ605, 19. avgust 2011.; Javna redigovana verzija "Odluke po zahtjevu optuženog da se ponovo pozove svjedokinja KDZ080 i da se ukinu zaštitne mjere" od 3. jula 2013., 12. mart 2015.; Odluka po zahtjevu optuženog za ukidanje zaštitnih mjera za svjedoke tužilaštva: KDZ033 i KDZ523, povjerljivo, 5. februar 2014.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za ponovno otvaranje dokaznog postupka i zahtjevu tužilaštva za odobrenje zaštitnih mjera za svjedoka KDZ614, 20. mart 2013.

²⁰⁸¹⁸ Drugi nalog u vezi sa tabelom zaštitnih mjera za svjedoke, 24. avgust 2010.; Treći nalog u vezi sa spiskom zaštitnih mjera za svjedoke, 23. novembar 2010.; Četvrti nalog u vezi sa tabelom zaštitnih mjera za svjedoke, 22. avgust 2011.; Peti nalog u vezi s tabelom zaštitnih mjera za svjedoke, 6. oktobar 2011.; Šesti nalog u vezi s tabelom zaštitnih mjera za svjedoke, 24. januar 2012.; Odluka u vezi sa zaštitnim mjerama za svjedoke, 2. mart 2012.; Osmi nalog u vezi s tabelom zaštitnih mjera za svjedoke tužilaštva, 18. januar 2013.; Deveti nalog u vezi sa tabelom zaštitnih mjera za svjedoke tužilaštva, 12. decembar 2013.

²⁰⁸¹⁹ Nalog u vezi s najavom zahtjeva optuženog za zaštitne mjere za svjedoke, 2. oktobar 2012.; *Addendum* nalogu u vezi s najavom zahtjeva optuženog za zaštitne mjere za svjedoke od 8. oktobra 2012., 9. oktobar 2012.; Odluka po zahtjevu za zaštitne mjere za svjedoka KW456, 12. oktobar 2012.; Odluka po zahtjevu za utvrđivanje zaštitnih mjera za svjedoka KW341, 17. oktobar 2012.; Odluka po zahtjevu za zaštitne mjere za svjedoka KW285, 17. oktobar 2012.; Odluka po zahtjevima optuženog za zaštitne mjere za svjedoke KW289, KW299, KW378 i KW543, 1. oktobar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za svjedočenje putem video-konferencijske veze i razmatranje zaštitnih mjera za svjedoka KW533, 9. novembar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW194, 12. novembar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za ukidanje zaštitnih mjera za svjedoka KW60, 14. novembar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za Miladina Trifunovića, 15. novembar 2012.; Odluka po zahtjevu za svjedočenje putem video-konferencijske veze za svjedoke Janka Ivanovića i Iliju Miščevića, 21. novembar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW492, 23. novembar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW007, 19. decembar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW402, 8. januar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW466, 25. januar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW392, 14. februar 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW012, povjerljivo, 24. juni 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW428, 9. juli 2013.; Odluka po zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW586, povjerljivo, 19. novembar 2013.; Odluka po drugom zahtjevu optuženog za zaštitne mjere za svjedoka KW586, povjerljivo, 17. januar 2014.

²⁰⁸²⁰ Nalog u vezi s tabelom zaštitnih mjera za svjedoke odbrane, 18. januar 2013.

²⁰⁸²¹ Drugi nalog u vezi s tabelom sa zaštitnim mjerama za svjedoke odbrane, 12. decembar 2013., Treći nalog u vezi s tabelarnim prikazom zaštitnih mjera za svjedoke odbrane, 19. maj 2014.

f. Pristup povjerljivom materijalu

6171. Optuženom je odobren pristup povjerljivom materijalu u predmetima koji su u toku, kao i u više od 30 okončanih predmeta.²⁰⁸²² Vijeće je takođe donijelo nekoliko odluka po zahtjevima koje su podnosili optuženi u drugim postupcima kako bi zatražili pristup povjerljivim materijalima u ovom predmetu.²⁰⁸²³

g. Pitanja u vezi s dokaznim predmetima

6172. Tokom cijelog postupka Vijeće je rješavalo po zahtjevima strana u postupku za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka kojima je bilo obuhvaćeno na stotine dokaznih predmeta, i donosilo odluke po tim zahtjevima.²⁰⁸²⁴ Na kraju dokaznog postupka tužilaštva Vijeće je donijelo

²⁰⁸²² Odluke po zahtjevu za pristup povjerljivim materijalima u predmetima u kojima je okončan postupak, 5. juni 2009.; Odluka po zahtjevu za izmjenu odluke u vezi s Karadžićevim pristupom povjerljivim materijalima u predmetima u kojima je postupak okončan, 3. juli 2009.; Odluka po zahtjevu optuženog za pristup *ex parte* podnescima u predmetu *Slobodan Milošević* (presretnuti razgovori vezani za Srebrenicu), 28. februar 2011.; Odluka po zahtjevu optuženog za pristup povjerljivom materijalu iz predmeta *Dragomir Milošević*, 14. juli 2011.; Odluka po zahtjevu optuženog za pristup dokaznim predmetima iz predmeta *Orić*, 18. novembar 2011.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za izmjenu odluke kojom se optuženom odobrava pristup povjerljivim materijalima u predmetu *Vasiljević*, 8. mart 2012.; Nalog o pristupu audio snimcima iz predmeta *Brđanin*, 25. septembar 2013.

²⁰⁸²³ Odluka po zahtjevu Momčila Perišića za pristup povjerljivim materijalima u predmetu protiv Radovana Karadžića, 14. oktobar 2008.; Odluka po zahtjevu optuženog za odobrenje da uloži žalbu na odluku Pretresnog vijeća po zahtjevu Momčila Perišića za pristup povjerljivim materijalima u predmetu protiv Radovana Karadžića, 13. novembar 2008.; Odluka po dopuni zahtjeva Momčila Perišića za pristup povjerljivim materijalima u predmetu protiv Radovana Karadžića, 13. novembar 2008.; Odluka po zahtjevu Jovice Stanišića za pristup povjerljivim materijalima iz predmeta *Karadžić*, 20. maj 2009.; Odluka po zahtjevu generala Miletića za pristup povjerljivim podacima u predmetu *Karadžić*, 31. mart 2010.; Odluka po zahtjevu Miće Stanišića i Stojana Župljanina za pristup povjerljivim informacijama iz predmeta *Karadžić*, 7. mart 2011.; Odluka po zahtjevu Zdravka Tolimira za objelodanjivanje povjerljivih materijala iz predmeta *Karadžić*, 12. januar 2012.; Odluka po zahtjevu odbrane za pristup povjerljivim materijalima iz predmeta *Karadžić*, 8. novembar 2012.; Odluka po zahtjevu Gverine odbrane za pristup povjerljivim materijalima iz predmeta *Karadžić*, 6. februar 2013.

²⁰⁸²⁴ Odluka po zahtjevu tužilaštva da se dokumentacija sa sjednica Skupštine Republike Srpske prihvate bez posredstva svjedoka, 22. juli 2010.; Odluka po drugom zahtjevu tužilaštva da se dokumentacija sa sjednica Skupštine Republike Srpske prihvati bez posredstva svjedoka, 5. oktobar 2010.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaznog predmeta bez posredstva svjedoka nakon svjedočenja majora Thomasa, 28. oktobar 2010.; Odluka za prihvatanje dokaznih predmeta bez posredstva svjedoka: general Michael Rose, 29. oktobar 2010.; Odluka po drugom zahtjevu za prihvatanje dokaznih predmeta bez posredstva svjedoka: general Michael Rose, 17. decembar 2010.; Odluka po zahtjevu optuženog da se dokument relevantan za incident G4 prihvati bez posredstva svjedoka, 3. juni 2011.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje 68 dokumenata Sarajevskog romanijskog korpusa bez posredstva svjedoka, 16. juni 2011.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka koji se odnosi na svjedokinju Dorotheu Hanson, 27. juni 2011.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje dokumenta relevantnog za incident G7 bez posredstva svjedoka, 6. juli 2011.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokumentacije organa Bosanskih Srba bez posredstva svjedoka, 18. juli 2011.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje dokumenata relevantnih za svjedoke KDZ490 i KDZ492 bez posredstva svjedoka, 9. januar 2012.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka i odobrenje da dostavi dopunu spiska dokaznih predmeta na osnovu pravila 65ter, 21. februar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka (presretnuti razgovori u vezi sa Sarajevom), 9. oktobar 2012.; Odluka po zahtjevu optuženog da se dokumenti prihvate bez posredstva svjedoka : dokumenti generala Miletića, 27. februar 2014.

11 odluka kojima je prihvatilo oko 750 dokumenata.²⁰⁸²⁵ Isto tako, na kraju dokaznog postupka odbrane Vijeće je donijelo šest odluka kojima je prihvatilo oko 415 dokumenata.²⁰⁸²⁶

4. Postupci zbog nepoštovanja suda

6173. Kao što je navedeno gore u tekstu, na zahtjev tužilaštva Vijeće je izdalo naloge *subpoena* kojima je dvjema osobama sa spiska na osnovu pravila 65ter tužilaštva – Berku Zečeviću i Milanu Tupajiću – naložilo da pristupe i da svjedoče pred Vijećem.²⁰⁸²⁷ Nakon trajnog odbijanja tih osoba da postupe po nalogu *subpoena* i da pristupe Vijeću, Vijeće je naložilo da se protiv tih svjedoka povede postupak zbog nepoštovanja Međunarodnog suda i prema tome izdalo naloge za njihovo hapšenje.²⁰⁸²⁸ Nakon hapšenja i prebacivanja na Međunarodni sud, Zečević je odlučio da dobrovoljno svjedoči pred Vijećem kao svjedok tužilaštva.²⁰⁸²⁹ Međutim, Milan Tupajić je i dalje odbijao da postupi po nalogu *subpoena* i Vijeće je protiv njega vodilo postupak zbog nepoštovanja

²⁰⁸²⁵ Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka (taoci), 1. maj 2012.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata u vezi s dijelom predmeta koji se odnosi na Sarajevo bez posredstva svjedoka, 11. maj 2012.; *Corrigendum* Odluke po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata u vezi s dijelom predmeta koji se odnosi na Sarajevo bez posredstva svjedoka, 14. maj 2012.; Odluka po prvom zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje presretnutih razgovora bez posredstva svjedoka, 14. maj 2012.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka (Srebrenica), 22. maj 2012.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis dva presretnuta razgovora bez posredstva svjedoka, 22. maj 2012.; *Corrigendum* Odluke po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka (Srebrenica), 24. maj 2012.; Odluka po trećem zahtjevu tužilaštva za prihvatanje presretnutih razgovora bez posredstva svjedoka (Srebrenica), 24. maj 2012.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svjedoka (opštine), 25. maj 2012.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svjedoka, 25. maj 2012.; *Corrigendum* Odluke po trećem zahtjevu tužilaštva za prihvatanje presretnutih razgovora (Srebrenica) bez posredstva svjedoka, 29. maj 2012.

²⁰⁸²⁶ Odluka po zahtjevu optuženog da se dokumenti prihvate bez posredstva svjedoka: dokumenti generala Miletića, 27. februar 2014.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka: dokumenti u vezi s kršenjem obaveze objelodanjivanja, 19. mart 2014.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje dokumenata bez posredstva svjedoka (Karadžićeve izjave), 2. april 2014.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka (dokumenti vezani za dio predmeta koji se odnosi na Sarajevo), 7. april 2014.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje presretnutih razgovora bez posredstva svjedoka, 7. april 2014.; Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka: dokumenti koji se odnose na komponentu opštine, 14. april 2014.

²⁰⁸²⁷ Odluka po zahtjevu tužilaštva da se Berku Zečeviću uruči nalog *subpoena*, povjerljivo, 20. januar 2011. (status dokumenta promijenjen u javni 15. februara 2011.); *Subpoena ad testificandum*, povjerljivo, 20. januar 2011. (status dokumenta promijenjen u javni 15. februara 2011.); Nalog Vladi Bosne i Hercegovine u vezi s nalogom *subpoena*, povjerljivo, 20. januar 2011. (status dokumenta promijenjen u javni 15. februara 2011.); *Subpoena ad testificandum*, povjerljivo, 23. septembar 2011.; Drugi nalog *subpoena ad testificandum*, povjerljivo, 3. novembar 2011.; Nalog Vladi Bosne i Hercegovine u vezi s drugim nalogom *subpoena ad testificandum*, povjerljivo, 3. novembar 2011.; Odluka po zahtjevu tužilaštva za izdavanje naloga *subpoena* Milanu Tupajiću, 23. septembar 2011.

²⁰⁸²⁸ Nalog umjesto optužnice, povjerljivo, 4. februar 2011. (proglašeno javnim 15. februara 2011.); Nalog za hapšenje i nalog za predaju, povjerljivo, 4. februar 2011. (proglašeno javnim 15. februara 2011.); Nalog umjesto optužnice, povjerljivo, 30. novembar 2011. (proglašeno javnim 14. decembra 2011.); Nalog za hapšenje i nalog za predaju, povjerljivo, 30. novembar 2011. (proglašeno javnim 14. decembra 2011.).

²⁰⁸²⁹ Nakon što je tužilaštvo podnijelo zahtjev za povlačenje naloga umjesto optužnice, Vijeće je donijelo odluku da privremeno obustavi postupak zbog nepoštovanja suda; Odluka o povlačenju naloga umjesto optužnice, 18. februar 2011.

suda, proglasilo ga krivim za nepoštovanje suda i osudilo ga na kaznu od dva mjeseca zatvora, koju je izdržao u Pritvorskoj jedinici Međunarodnog suda.²⁰⁸³⁰

6174. Nakon što je Radislav Krstić uprkos nalogu Vijeća nastavio odbijati da svjedoči kao svjedok odbrane, te nakon što je pripremljen detaljan medicinski izvještaj u vezi sa zdravljem svjedoka, Vijeće je izdalo nalog *in loco* optužnice, čime je protiv njega pokrenulo postupak zbog nepoštovanja suda 27. marta 2013.²⁰⁸³¹ Dana 18. jula 2013., većinom glasova, uz suprotno mišljenje sudije Kwona, Vijeće je donijelo Presudu da Krstić nije kriv za nepoštovanje suda.²⁰⁸³²

5. Obilasci mjesta događaja

6175. Tokom faze u kojoj je tužilaštvo izvodilo dokaze, Vijeće je išlo u dva obilaska mjesta događaja kako bi se bolje upoznao s topografijom određenih ključnih mjesta, što mu je trebalo pomoći u presuđivanju po optužbama iz Optužnice. U maju 2011., sudije su obišle više lokacija u Sarajevu i okolini.²⁰⁸³³ U junu 2012., sudije su obišle lokacije u Srebrenici i okolini.²⁰⁸³⁴ U oba slučaja sa sudijama je išla delegacija u kojoj su, između ostalih, bili jedan predstavnik tužilaštva i jedan predstavnik optuženog.

²⁰⁸³⁰ V. Javna redigovana verzija "Presude po navodima o nepoštovanju suda" donesena 24. februara 2012.

²⁰⁸³¹ Nalog *in loco* optužnice, 27. mart 2013. V. usmena odluka, T. 33422–32423 (7. februar 2013.); usmena odluka, T. 35416–35417 (13. mart 2013.); Obavještenje zamjenika sekretara u vezi s imenovanjem nezavisnog medicinskog vještaka, povjerljivo, 14. februar 2013.; Krstićev zahtjev za ponovno razmatranje Naloga od 13. marta 2013., povjerljivo, 19. mart 2013.; usmena odluka, T. 35748–35749 (21. mart 2013.).

²⁰⁸³² V. Javna redigovana verzija presude donesene 18. jula 2013.

²⁰⁸³³ Nalog o podnescima za obilazak mjesta događaja, 15. novembar 2010.; Odluka o obilasku mjesta događaja, 28. januar 2011.; Nalog kojim se ukida povjerljivi status odluke o obilasku mjesta događaja i povezanih podnesaka, 24. maj 2011.

²⁰⁸³⁴ Odluka u vezi s drugom posjetom lokacijama, 10. februar 2012.; Nalog kojim se ukida povjerljivost odluke u vezi s drugom posjetom lokacijama i povezanih podnesaka, 4. juli 2012.

B. GLOSAR I SPISAK IZVORA

1. Glosar

Skraćeni naziv	Puni naziv
1. krajiški korpus	1. krajiški korpus VRS-a
28. divizija	vojna jedinica ABiH
ABiH	vojska Republike Bosne i Hercegovine (Armija Bosne i Hercegovine)
ARK	Autonomna Regija Krajina
b/h/s	skaćenica uvriježena na Međunarodnom sudu za opisivanje bosanskog-hrvatskog-srpskog jezika
BiH	Republika Bosna i Hercegovina
Britanski bataljon	Britanski bataljon UNPROFOR-a
BVP	oklopno borbeno vozilo pješadije
činjenica o kojoj je presuđeno	činjenica o kojoj je presuđeno, formalno primljena na znanje odlukama Pretresnog vijeća od 5. juna 2009., 9. jula 2009., 9. oktobra 2009. i 14. juna 2010.
CJB	Centar javne bezbjednosti (regionalni nivo)
čl.	član
CSB	Centar službi bezbjednosti
D	dokazni predmet odbrane uvršten u spis
DMZ	demilitarizovana zona
Dopunski protokol I	Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I), 8. juni 1977.
Dopunski protokol II	Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II), 8. juni 1977.
Egipatski bataljon	Egipatski bataljon UNPROFOR-a

EU	Evropska unija
Evropska konvencija	Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, 4. novembar 1950.
EZ	Evropska zajednica
Francuski bataljon	Francuski bataljon UNPROFOR-a
Haški pravilnik	Haška konvencija (IV) o zakonima i običajima rata na kopnu, i dodatak: Pravilnik o zakonima i običajima rata na kopnu. Haag, 18. oktobar 1907.
HDZ	Hrvatska demokratska zajednica
Hrvatska	Republika Hrvatska
HV	Hrvatska vojska
HVO	Hrvatsko vijeće obrane
IKM	istureno komandno mjesto
ILC	Komisija za međunarodno pravo (<i>International Law Commission</i>)
incidenti iz priloga Optužnici	incidenti snajperskog djelovanja i granatiranja, sadržani u prilogima Optužnici, koji su se, prema navodima, dogodili u Sarajevu tokom perioda na koji se odnosi Optužnica
INO BiH	Institut za nestale osobe Bosne i Hercegovine
JNA	Jugoslovenska narodna armija
Kanadski bataljon	Kanadski bataljon UNPROFOR-a
KDZ	Odjeljenje za kontradiverzionu zaštitu Ministarstva unutrašnjih poslova bosanskih Muslimana
KEBS	Konferencija za evropsku bezbjednost i saradnju
KNO BiH	bosanska Federalna komisija za nestale osobe ili bosanska Komisija za nestale osobe
Konvencija o genocidu	Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida, 9. decembar 1948.
Konvencija protiv mučenja	Konvencija protiv mučenja i drugih okrutnih, neljudskih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja (10. decembar 1984.)

L UNMO	tim UNMO-a u kasarni u Lukavici, južno od Sarajeva
Lima	položaj UNMO-a za posmatranje snaga SRK-a
Markale I	granatiranje pijace Markale 5. februara 1994. (incident 8 iz Priloga G Optužnici)
Markale II	granatiranje pijace Markale 28. avgusta 1995. (incident 19 iz Priloga G Optužnici)
MBO	Muslimanska bošnjačka organizacija
Međunarodni pakt	Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, 16. decembar 1966., 999 UNTS 171
Međunarodni sud	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
MKBJ	Međunarodna konferencija o bivšoj Jugoslaviji (zamijenila Konferenciju Evropske zajednice o Jugoslaviji (ECCY) u avgustu 1992.)
MKCK	Međunarodni komitet Crvenog krsta
MKNL	Međunarodna komisija za nestala lica
MKS	Međunarodni krivični sud
MKSR	Međunarodni sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za genocid i druga teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji Ruande i građana Ruande odgovornih za genocid i druga teška kršenja počinjena na teritoriji susjednih država od 1. januara 1994. do 31. decembra 1994. godine
MSF	Ljekari bez granica (<i>Médecins Sans Frontières</i>)
MSP	Međunarodni sud pravde
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MVS	Međunarodni vojni sud sa sjedištem u Nirnbergu, Njemačka
NATO	Sjevernoatlantski savez (<i>North Atlantic Treaty Organisation</i>)
Nirnberška načela	načela međunarodnog prava usvojena Poveljom Nirnberškog suda i njegovom presudom, koja je zatim jednoglasno prihvatila Komisija za međunarodno pravo, 1950., UNGAOR, 5 th Session, Supp. No. 12, UN Doc. A/1316

Nirnberška povelja	Povelja Međunarodnog vojnog suda za krivično gonjenje i kažnjavanje glavnih njemačkih ratnih zločinaca, Berlin, 6. oktobar 1945.
Nizozemski bataljon	Nizozemski bataljon UNPROFOR-a
optuženi	Radovan Karadžić
Optužnica	<i>Tužilac protiv Radovana Karadžića</i> , predmet br. IT-95-5/18-PT, Treća izmijenjena optužnica, 27. februar 2009.
P	dokazni predmet tužilaštva uvršten u spis
par.	paragraf/paragrafi
PJP	posebne jedinice policije
PMEZ	Posmatračka misija Evropske zajednice
Pravilnik	Pravilnik o postupku i dokazima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, 14. mart 1994., s izmjenama i dopunama
Pravilnik MKSR-a	Pravilnik o postupku i dokazima Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu, 5. juli 1995., s izmjenama i dopunama
Pretpretresni odbrane	podnesak <i>Tužilac protiv Radovana Karadžića</i> , predmet br. IT-95-5/18-PT, Karadžićev pretpretresni podnesak, 29. juni 2009.
Pretpretresni tužilaštva	podnesak <i>Tužilac protiv Radovana Karadžića</i> , predmet br. IT-95-5/18-PT, Konačni pretpretresni podnesak tužilaštva, 18. maj 2009.
RDB	Resor državne bezbjednosti
RJB	Resor javne bezbjednosti
RS	Republika Srpska (prije 12. avgusta 1992. Srpska Republika Bosna i Hercegovina (SrRBiH))
RSK	Republika Srpska Krajina
Ruski bataljon	Ruski bataljon UNPROFOR-a
SAD	Sjedinjene Američke Države
SAO	srpska autonomna oblast

savezni SUP	SUP SRJ, sa sjedištem u Beogradu
SBP	Specijalna brigada policije
SDA	Stranka demokratske akcije
SDB	Služba državne bezbjednosti
SDP	Socijaldemokratska partija BiH
SDS	Srpska demokratska stranka u BiH
SFOR	Multinacionalne stabilizacione snage
SFRJ	Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
SJB	stanica javne bezbjednosti (lokalni nivo)
Skupština ZOBK-a	Skupština Zajednice opština Bosanske krajine
SNB	Savjet za nacionalnu bezbjednost
SOPN	Sporazum o prekidu neprijateljstava od 23. decembra 1994.
SOS	Srpske odbrambene snage, paravojna formacija
specijalni predstavnik UN-a	specijalni predstavnik Ujedinjenih nacija u bivšoj Jugoslaviji
SPO	Srpski pokret obnove
SPS	Socijalistička partija Srbije
SRBiH	Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina (1945.-1992.)
SRJ	Savezna Republika Jugoslavija
SRK	Sarajevsko-romanijski korpus VRS-a
SRNA	novinska agencija bosanskih Srba
SrRBiH	Srpska Republika Bosna i Hercegovina, 12. avgusta 1992. preimenovana u Republiku Srpsku
SRS	Srpska radikalna stranka
Statut	Statut Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, osnovanog Rezolucijom 827 Savjeta bezbjednosti (1993.)

Statut MKS-a	(Rimski) Statut Međunarodnog krivičnog suda, 17. juli 1998., UN Doc. A/CONF.183/9
Statut MKSR-a	Statut Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu, u Rezoluciji 955 Savjeta bezbjednosti, UN SCOR, 49 th Year, Res. And Dec., at 15, UN Doc. S/INF/50 (1994)
str.	stranica/stranice
Strateški ciljevi	lista sa šest ciljeva koje je optuženi iznio na 16. sjednici Skupštine SrR BiH 12. maja 1992.
SUP	Sekretarijat za unutrašnje poslove
T.	transkript pretresa
tim UNMO-a 7 Lima	tim UNMO-a stacioniran na Palama
TO	Teritorijalna odbrana
tužilaštvo	Tužilaštvo Međunarodnog suda
Ujedinjeno Kraljevstvo	Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije i Sjeverne Irske
Ukrajinski bataljon	Ukrajinski bataljon UNPROFOR-a
UN	Ujedinjene nacije
UNHCR	Visoki komesarijat Ujedinjenih nacija za izbjeglice
UNMO	Vojni posmatrači Ujedinjenih nacija
UNPROFOR	Zaštitne snage Ujedinjenih nacija
UNTS	<i>United Nations Treaty Series</i>
Uputstvo od 26. aprila 1992.	dokument pod naslovom "Uputstvo za rad kriznih štabova srpskog naroda u opštinama", koji je 26. aprila 1992. izdala Vlada bosanskih Srba na čelu s predsjednikom Đerićem
Uputstvo s varijantom A i B	dokument Glavnog odbora SDS-a od 19. decembra 1991. pod naslovom "Uputstvo o organizovanju i djelovanju organa srpskog naroda u Bosni i Hercegovini u vandrednim okolnostima"
UZP	udruženi zločinački poduhvat

VJ	vojska Savezne Republike Jugoslavije (Vojska Jugoslavije) (nakon što je JNA u BiH postala VRS)
VP	Vojna policija
VRS	Vojska Republike Srpske
VSO	Vrhovni savet odbrane
zajednički član 3	zajednički član 3 Ženevskih konvencija iz 1949.
Završni podnesak odbrane	<i>Tužilac protiv Radovana Karadžića</i> , predmet br. IT-95-5/18-T, Završni pretresni podnesak odbrane, povjerljivo, 29. avgust 2014. Javna redigovana verzija podnesena je 29. septembra 2014. godine.
Završni podnesak tužilaštva	<i>Tužilac protiv Radovana Karadžića</i> , predmet br. IT-95-18-T, Podnesak tužilaštva sa Završnim pretresnim podneskom, povjerljivo s povjerljivim dodacima, 29. avgust 2014. Javna verzija podnesena je 13. oktobra 2014. godine.
Ženevska konvencija I	Konvencija za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu. Ženeva, 12. avgust 1949., 75 UNTS 31
Ženevska konvencija II	Konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru. Ženeva, 12. avgust 1949., 75 UNTS 85
Ženevska konvencija III	Konvencija o postupanju s ratnim zarobljenicima. Ženeva, 12. avgust 1949., 75 UNTS 135
Ženevska konvencija IV	Konvencija o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata. Ženeva, 12. avgust 1949., 75 UNTS 2
ZOBK	Zajednica opština Bosanske krajine
ZOBL	Zajednica opština Banjaluka
ZPI	zona potpunog isključenja

2. Spisak izvora

a. Praksa MKSJ-a i MKSR-a

Tužilac protiv Akayesua, predmet br. ICTR-96-4-T, Presuda, 2. septembar 1998. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Akayesu*)

Tužilac protiv Akayesua, predmet br. ICTR-96-4-A, Presuda, 1. juni 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Akayesu*)

Tužilac protiv Aleksovskog, predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 24. mart 2000. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*)

Tužilac protiv Aleksovskog, predmet br. IT-95-14/1-AR73, Odluka po žalbi tužitelja u vezi s prihvatljivošću dokaza, 16. februar 1999. (u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu *Aleksovski* u vezi s prihvatljivošću)

Tužilac protiv Babića, predmet br. IT-03-72-A, Presuda po žalbi na kaznu, 18. juli 2005. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Babić*)

Tužilac protiv Bagosore i Nsengiyumve, predmet br. ICTR-98-41-A, Presuda, 14. decembar 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Bagosora i Nsengiyumva*)

Tužilac protiv Blagojevića i Jokića, predmet br. IT-02-60-T, Presuda, 17. januar 2005. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*)

Tužilac protiv Blagojevića i Jokića, predmet br. IT-02-60-A, Presuda, 9. maj 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*)

Tužilac protiv Blaškića, predmet br. IT-95-14-T, Presuda, 3. mart 2000. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Blaškić*)

Tužilac protiv Blaškića, predmet br. IT-95-14-A, Presuda, 29. juli 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*)

Tužilac protiv Brale, IT-95-17-A, Presuda po žalbi na kaznu, 2. april 2007. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Bralo*)

Tužilac protiv Boškskog i Tarčulovskog, IT-04-82-A, Presuda, 19. maj 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Boškoski i Tarčulovski*)

Tužilac protiv Brđanina i Talića, predmet br. IT-99-36-AR73.9, Odluka po interlokutornoj žalbi, 11. decembar 2002. (u tekstu: Odluka po interlokutornoj žalbi u predmetu *Brđanin* iz 2002.)

Tužilac protiv Brđanina, predmet br. IT-99-36-A, Odluka po interlokutornoj žalbi, 19. mart 2004. (u tekstu: Odluka po interlokutornoj žalbi u predmetu *Brđanin* iz 2004.)

Tužilac protiv Brđanina, predmet br. IT-99-36-T, Presuda, 1. septembar 2004. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Brđanin*)

Tužilac protiv Brđanina, predmet br. IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*)

Tužilac protiv Delalića, Mucića, Delića i Landže, predmet br. IT-96-21-T, Presuda, 16. novembar 1998. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Čelebići*)

Tužilac protiv Delalića, Mucića, Delića i Landže, predmet br. IT-96-21-A, Presuda, 20. februar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Čelebići*)

Tužilac protiv Delića, predmet br. IT-04-83-T, Presuda, 15. septembar 2008. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Delić*)

Tužilac protiv Deronjića, predmet br. IT-02-61-A, Presuda po žalbi na kaznu, 20. juli 2005. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Deronjić*)

Tužilac protiv Đorđevića, predmet br. IT-05-87/1-T, Presuda, 23. februar 2011. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Đorđević*)

Tužilac protiv Đorđevića, predmet br. IT-05-87/1-A, Presuda, 27. januar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*)

Tužilac protiv Furundžije, predmet br. IT-95-17/1-A, Presuda, 21. juli 2000. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Furundžija*)

Tužilac protiv Galića, predmet br. IT-98-29-T, Presuda i mišljenje, 5. decembar 2003. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Galić*)

Tužilac protiv Galića, predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Galić*)

Tužilac protiv Gatetea, predmet br. ICTR-00-61-A, Presuda, 9. oktobar 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Gatete*)

Tužilac protiv Gotovine, Čermaka i Markača, predmet br. IT-06-90-T, Presuda, 15. april 2011. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Gotovina i drugi*)

Tužilac protiv Gotovine i Markača, predmet br. IT-06-90-A, Presuda, 16. novembar 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina*)

Tužilac protiv Hadžihasanovića i drugih, predmet br. IT-01-47-AR72, Odluka po interlokutornoj žalbi kojom se osporava nadležnost s obzirom na komandnu odgovornost, 16. juli 2003. (u tekstu: Odluka po interlokutornoj žalbi u predmetu *Hadžihasanović i drugi*)

Tužilac protiv Hadžihasanovića i Kubure, predmet br. IT-01-47-AR73.3, Odluka po zajedničkoj interlokutornoj žalbi odbrane na odluku Pretresnog vijeća po prijedlozima za donošenje oslobađajuće presude na osnovu pravila 98bis, 11. mart 2005. (u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu *Hadžihasanović i Kubura* u vezi s pravilom 98bis)

Tužilac protiv Hadžihasanovića i Kubure, predmet br. IT-01-47-A, Presuda, 22. april 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*)

Tužilac protiv Halilovića, predmet br. IT-01-48-T, Presuda, 16. novembar 2005. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Halilović*)

Tužilac protiv Halilovića, predmet br. IT-01-48-A, Presuda, 16. oktobar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Halilović*)

Tužilac protiv Haradinaja, Balaja i Brahimaja, predmet br. IT-04-84-T, Presuda, 3. april 2008. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Haradinaj i drugi*)

Tužilac protiv Jelisića, predmet br. IT-95-10-T, Presuda, 14. decembar 1999. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Jelisić*)

Tužilac protiv Jelisića, predmet br. IT-95-10-A, Presuda, 5. juli 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Jelisić*)

Tužilac protiv Jokića, predmet br. IT-01-42/1-S, Presuda o kazni, 18. mart 2004. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Jokić*)

Kamuhanda protiv tužioca, predmet br. ICTR-99-54A-A, Presuda, 19. septembar 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*)

Karemera i Ngirumpatse protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-44-A, Presuda, 29. septembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*)

Tužilac protiv Karemere i drugih, predmet br. ICTR-98-44-AR73(C), Odluka po interlokutornoj žalbi tužioca na odluku u vezi s formalnim primanjem na znanje, 16. juni 2006. (u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu *Karemera* u vezi s formalnim primanjem na znanje)

Tužilac protiv Kayisheme i Ruzidane, predmet br. ICTR-95-1-T, Presuda i kazna, 21. maj 1999. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzidana*)

Tužilac protiv Kayisheme i Ruzidane, predmet br. ICTR-95-1-A, Presuda (Obrazloženje), 1. juni 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzidana*)

Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-T, Presuda, 26. februar 2001. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*)

Tužilac protiv Kordića i Čerkeza, predmet br. IT-95-14/2-A, Presuda, 17. decembar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*)

Tužilac protiv Krajišnika, predmet br. IT-00-39-T, Presuda, 27. septembar 2006. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krajišnik*)

Tužilac protiv Krajišnika, predmet br. IT-00-39-A, Presuda, 17. mart 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*)

Tužilac protiv Krnojelca, predmet br. IT-97-25-T, Presuda, 15. mart 2002. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krnojelac*)

Tužilac protiv Krnojelca, predmet br. IT-97-25-A, Presuda, 17. septembar 2003. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krnojelac*)

Tužilac protiv Krstića, predmet br. 98-33-T, Presuda, 2. avgust 2001. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Krstić*)

Tužilac protiv Krstića, predmet br. 98-33-A, Presuda, 19. april 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*)

Tužilac protiv Kunarca, Kovača i Vukovića, predmet br. IT-96-23-T i IT-96-23/1-T, Presuda, 22. februar 2001. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*)

Tužilac protiv Kunarca, Kovača i Vukovića, predmet br. IT-96-23 i IT-96-23/1-A, Presuda, 12. juni 2002. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*)

Tužilac protiv Zorana Kupreškića, Mirjana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Josipovića, Papića i Šantića, predmet br. IT-95-16-T, Presuda, 14. januar 2000. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*)

Tužilac protiv Zorana Kupreškića, Mirjana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Josipovića i Šantića, predmet br. IT-95-16-A, Presuda po žalbama, 23. oktobar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*)

Tužilac protiv Kvočke, Kosa, Radića, Žigića i Prcaća, predmet br. IT-98-30/1-T, Presuda, 2. novembar 2001. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*)

Tužilac protiv Kvočke, Radića, Žigića i Prcaća, predmet br. IT-98-30-/1-A, Presuda, 28. februar 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*)

Tužilac protiv Limaja, Bale i Musliua, predmet br. IT-03-66-T, Presuda, 30. novembar 2005. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*)

Tužilac protiv Limaja, Bale i Musliua, predmet br. IT-03-66-A, Presuda, 27. septembar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Limaj i drugi*)

Tužilac protiv Lukića i Lukića, predmet br. IT-98-32/1-T, Presuda, 20. juli 2009. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*)

Tužilac protiv Lukića i Lukića, predmet br. IT-98-32/1-A, Presuda, 4. decembar 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*)

Tužilac protiv Martića, predmet br. IT-95-11-T, Presuda, 12. juni 2007. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Martić*)

Tužilac protiv Martića, predmet br. IT-95-11-A, Presuda, 8. oktobar 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Martić*)

Tužilac protiv Dragomira Miloševića, predmet br. IT-98-29/1-T, Presuda, 12. decembar 2007. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*)

Tužilac protiv Dragomira Miloševića, predmet br. IT-98-29/1-A, Presuda, 12. novembar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Dragomir Milošević*)

Tužilac protiv Milutinovića, Šainovića i Ojdanića, predmet br. IT-99-37-AR72, Odluka po prigovoru Dragoljuba Ojdanića na nenadležnost – udruženi zločinački poduhvat, 21. maj 2003. (u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu *Milutinović i drugi* [iz maja 2003.]

Tužilac protiv Milutinovića, Šainovića, Ojdanića, Pavkovića, Lazarevića i Lukića, predmet br. IT-05-87-T, Presuda, 26. februar 2009. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*)

Musema protiv tužioca, predmet br. ICTR-96-13-A, Presuda, 16. novembar 2001. (u tekstu:

Drugostepena presuda u predmetu *Musema*)

Tužilac protiv Mrkšića, Radića i Šljivančanina, predmet br. IT-95-13/1-T, Presuda, 27. septembar 2007. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Mrkšić i drugi*)

Tužilac protiv Mrkšića i Šljivančanina, predmet br. IT-95-13/1-A, Presuda, 5. maj 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*)

Tužilac protiv Nahimane, Barayagwize i Ngezea, predmet br. ICTR-99-52-A, Presuda, 28. novembar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*)

Tužilac protiv Naletilića i Martinovića, predmet br. IT-98-34-T, Presuda, 31. mart 2003. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*)

Tužilac protiv Naletilića i Martinovića, predmet br. IT-98-34-A, Presuda, 3. maj 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Naletilić i Martinović*)

Tužilac protiv Dragana Nikolića, predmet br. IT-94-2-A, Presuda po žalbi na kaznu, 4. februar 2005. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Dragan Nikolić*)

Tužilac protiv Momira Nikolića, predmet br. IT-02-60/1-A, Presuda po žalbi na kaznu, 8. mart 2006. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Momir Nikolić*)

[*Aloys*] *Ntabakuze protiv tužioca*, predmet br. ICTR-98-41A-A, Presuda, 8. maj 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ntabakuze*)

Tužilac protiv Ntagerure, Bagambikija i Imanishimwea, predmet br. ICTR-99-46-A, Presuda, 7. juli 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*)

Tužilac protiv Ntakirutimane i Ntakirutimane, predmeti br. ICTR-96-10-A i ICTR-96-17-A, Presuda, 13. decembar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana i Ntakirutimana*)

Tužilac protiv Orića, predmet br. IT-03-68-T, Presuda, 30. juni 2006. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Orić*)

Tužilac protiv Orića, predmet br. IT-03-68-A, Presuda, 3. juli 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Orić*)

Tužilac protiv B. Plavšić, predmet br. IT-00-39 i 40/1-S, Presuda, 27. februar 2003. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Plavšić*)

Tužilac protiv Perišića, predmet br. IT-04-81-A, Presuda, 28. februar 2013. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Perišić*)

Tužilac protiv Popovića, Beare, Nikolića, Borovčanina, Miletića, Gvere i Pandurevića, predmet br. IT-05-88-T, Presuda, 10. juni 2010. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*)

Tužilac protiv Popovića, Beare, Nikolića, Miletića i Pandurevića, predmet br. IT-05-88-A, Presuda, 30. januar 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*)

Tužilac protiv Rutagande, predmet br. ICTR-96-3-T, Presuda, 6. decembar 1999. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Rutaganda*)

Tužilac protiv Šainovića, Pavkovića, Lazarevića i Lukića, predmet br. IT-05-87-A, Presuda, 23. januar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*)

Semanza protiv tužioca, predmet br. ICTR-97-20-A, Presuda, 20. maj 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*)

Tužilac protiv Serombe, predmet br. 2001-66-A, Presuda, 12. mart 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*)

Tužilac protiv Šešelja, predmet br. IT-03-67-AR72.1, Odluka po interlokutornoj žalbi po pitanju nadležnosti, 31. avgust 2004. (u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu *Šešelj* u vezi s nadležnošću)

Tužilac protiv Simbe, predmet br. ICTR-01-76-A, Presuda, 27. novembar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Simba*)

Tužilac protiv Simića, predmet br. IT-95-9/2-S, Presuda o kazni, 17. oktobar 2002. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Simić*)

Tužilac protiv Simića, Tadića i Zarića, predmet br. IT-95-9-T, Presuda, 17. oktobar 2003. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Simić i drugi*)

Tužilac protiv Simića, predmet br. IT-95-9-A, Presuda, 28. novembar 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Simić*)

Tužilac protiv Stakića, predmet br. IT-97-24-T, Presuda, 31. juli 2003. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Stakić*)

Tužilac protiv Stakića, predmet br. IT-97-24-A, Presuda, 22. mart 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Stakić*)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Simatovića, predmet br. IT-03-69-T, Presuda, 30. maj 2013. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Stanišić i Simatović*)

Tužilac protiv Miće Stanišića i Župljanina, predmet br. IT-08-91-T, Presuda, 27. mart 2013. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*)

Tužilac protiv Strugara, predmet br. IT-01-42-T, Presuda, 31. januar 2005. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*)

Tužilac protiv Strugara, predmet br. IT-01-42-A, Presuda, 17. juli 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*)

Tužilac protiv Tadića, predmet br. IT-94-1-AR72, Odluka po interlokutornoj žalbi odbrane na nadležnost suda, 2. oktobar 1995. (u tekstu: Odluka po interlokutornoj žalbi u predmetu *Tadić* u vezi s nadležnošću)

Tužilac protiv Tadića, predmet br. IT-94-1-T, Mišljenje i presuda, 7. maj 1997. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Tadić*)

Tužilac protiv Tadića, predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. juli 1999. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*)

Tužilac protiv Tadića, predmet br. IT-94-1-Tbis-R117, Presuda o kazni, 11. novembar 1999. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Tadić*)

Tužilac protiv Tadića, predmet br. IT-94-1-A i IT-94-1-*Abis*, Presuda o žalbi na kaznu, 26. januar 2000. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Tadić*)

Tužilac protiv Todorovića, predmet br. IT-95-9/1-S, Presuda o kazni, 31. juli 2001. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Todorović*)

Tužilac protiv Tolimira, predmet br. IT-05-88/2-T, Presuda, 12. decembar 2012. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Tolimir*)

Tužilac protiv Tolimira, predmet br. IT-05-88/2-A, Presuda, 8. april 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*)

Tužilac protiv Vasiljevića, predmet br. IT-98-32-T, Presuda, 29. novembar 2002. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Vasiljević*)

Tužilac protiv Vasiljevića, predmet br. IT-98-32-A, Presuda, 25. februar 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Vasiljević*)

Tužilac protiv Zelenovića, predmet br. IT-96-23/2-S, Presuda o kazni, 4. april 2007. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Zelenović*)

Tužilac protiv Zelenovića, predmet br. IT-96-23/2-A, Presuda po žalbi na kaznu, 31. oktobar 2007. (u tekstu: Presuda po žalbi na kaznu u predmetu *Zelenović*)

b. Praksa Specijalnog suda za Sijera Leone

Prosecutor v. Sesay, Kallon and Gbao, Case No. SCSL-04-15-A, Judgment, 26. oktobar 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Sesay i drugi*)

c. Odluke i nalozi iz predmeta *Karadžić*

Odluka po šest preliminaranih podnesaka kojima se osporava nadležnost, 28. april 2009. (u tekstu: Odluka po podnescima kojima se osporava nadležnost)

Odluka po podnesku tužilaštva kojim se ulaže žalba na odluku Pretresnog vijeća o UZP-u III – predvidivost, 25. juni 2009. (u tekstu: Odluka po žalbi u vezi s predvidljivošću kod treće kategorije UZP-a)

Odluka po žalbi na odluku Pretresnog vijeća po preliminaranom podnesku za odbacivanje tačke 11 Optužnice, 9. juli 2009. (u tekstu: Odluka po žalbi u vezi s tačkom 11 Optužnice)

Odluka o primjeni pravila *73bis*, 8. oktobar 2009. (u tekstu: Odluka u vezi s pravilom *73bis*)

Nalog u vezi s procedurom za vođenje sudskog postupka, 8. oktobar 2009. (u tekstu: Prvi nalog u vezi s vođenjem postupka)

Nalog po zahtjevu tužilaštva za razjašnjenje i prijedlogu u vezi sa smjernicama za vođenje postupka, 20. oktobar 2009. (u tekstu: Dalji nalog u vezi s vođenjem postupka)

Odluka po prvom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaznih predmeta bez posredstva svjedoka, 13. april 2010. (u tekstu: Odluka po prvom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka)

Odluka po zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis svjedočenja KDZ172 (Milana Babića) na osnovu pravila 92*quater*, 13. april 2010. (u tekstu: Odluka na osnovu pravila 92*quater* u vezi s Babićem)

Odluka o smjernicama za prihvatanje dokaza putem svjedoka, 19. maj 2010. (u tekstu: Smjernice za prihvatanje dokaza)

Odluka po četvrtom zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je već presuđeno, 14. juni 2010. (u tekstu: Odluka po četvrtom zahtjevu u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno)

Odluka po podnesku tužilaštva o relevantnosti određenih dokumenata koji se odnose na svjedočenje Richarda Philippsa, s Dodatkom A, 9. juli 2010. (u tekstu: Odluka u vezi s Philippsom)

Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka koji se odnosi na svjedokinju Dorotheu Hanson, 27. juni 2011. (u tekstu: Odluka po zahtjevu za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka vezanom za Dorotheu Hanson)

Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokumenata bez posredstva svjedoka (opštine), 25. maj 2012. (u tekstu: Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka vezanom za opštine)

Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja Milorada Krnojelca na osnovu pravila 92*quater*, 6. decembar 2012. (u tekstu: Odluka na osnovu pravila 92*quater* u vezi s Krnojelcem)

Odluka po žalbi zbog uskraćivanja oslobađajuće presude u vezi s navodima o uzimanju talaca, 11. decembar 2012. (u tekstu: Odluka po žalbi u vezi s uzimanjem talaca)

Presuda, 11. juli 2013. (u tekstu: Presuda po žalbi u vezi s pravilom 98*bis*)

Predmet br. IT-95-5/18-AR73.11, Odluka po žalbi na odluku po zahtjevu optuženog za izdavanje naloga *subpoena* Zdravku Tolimiru, 13. novembar 2013. (u tekstu: Odluka po žalbi u vezi s izdavanjem naloga *subpoena* Tolimiru)

Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje svjedočenja Radislava Krstića na osnovu pravila 92*quater*, 26. novembar 2013. (u tekstu: Odluka na osnovu pravila 92*quater* u vezi s Krstićem)

Odluka po hitnim zahtjevima za ponovno razmatranje odluke kojom se odbija Mladićev zahtjev za odobrenje ulaganja žalbe na odluku o *subpoeni*, 22. januar 2014. (u tekstu: Odluka po Mladićevom zahtjevu za ponovno razmatranje)

Odluka po zahtjevu optuženog za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka: dokumenti koji se odnose na komponentu opštine, 14. april 2014. (u tekstu: Odluka po zahtjevu odbrane za prihvatanje dokaza bez posredstva svjedoka vezanom za opštine)

d. Podnesci iz predmeta *Karadžić*

Podnesak tužilaštva na osnovu pravila 73*bis*(D), 31. avgust 2009. (u tekstu: Podnesak tužilaštva na osnovu pravila 73*bis*)

e. Sporazumi i komentari

Komentar uz Dopunske protokole od 8. juna 1977. godine Ženevskih konvencija od 12. avgusta 1949. godine (Yves Sandoz, Christophe Swinarski i Bruno Zimmermann, ur., 1987.) (u tekstu: Komentar MKCK-a uz Dopunske protokole)

Komentar: Ženevska konvencija III o postupanju s ratnim zarobljenicima (Jean de Preux i drugi, ur., 1960.) (u tekstu: Komentar MKCK-a III)

Komentar: Ženevska konvencija IV o zaštiti građanskih lica za vrijeme rata (Jean S. Pictet i drugi, ur., 1958.) (u tekstu: Komentar MKCK-a IV)

Customary International Humanitarian Law, Volume I: Rules (Jean-Marie Henckaerts i Louise Doswald-Beck, ur., 2005.) (u tekstu: Studija MKCK-a o običajnom međunarodnom humanitarnom pravu)

f. Ostalo

Case Concerning the Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (*Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro*), Judgement, 26. februar 2007. (u tekstu: Presuda MSP-a o Bosni)